ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LUBLINIE
INSTYTUT HISTORII UNIWERSYTETU MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

AKTA SEJMIKOWE ZIEMI CHEŁMSKIEJ

1572–1668

FONTES LUBLINENSES
V

AKTA SEJMIKOWE ZIEMI CHEŁMSKIEJ

1572-1668

FONTES LUBLINENSES
V

Redaktor serii

PIOTR DYMMEL

W SERII UKAZAŁY SIĘ:

Rejestr dochodów i wydatków kancelarii grodzkiej lubelskiej z lat 1689-1691
Opracował Robert Jop
Warszawa 2006

Księga sądowa miasta Kamionki w ziemi lubelskiej 1481-1559
Opracowanie Anna Sochacka i Grzegorz Jawor
Lublin 2009

Księga sądowa podlubelskiej wsi Konopnicy 1521-1555
Opracowanie Grzegorz Jawor i Małgorzata Kołacz-Chmiel
Lublin 2009

Księgi wójtowsko-ławnicze miasta Lublina z XV wieku
Opracowali Grzegorz Jawor, Małgorzata Kołacz-Chmiel i Anna Sochacka
Lublin 2012

95 lat
Archiwum Państwowego
w Lublinie

70 LAT UMCS

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LUBLINIE
INSTYTUT HISTORII UNIWERSYTETU MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

AKTA SEJMIKOWE ZIEMI CHEŁMSKIEJ

1572-1668

Opracowanie
WIESŁAW BONDYRA
HENRYK GMITEREK
JERZY TERNES

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
LUBLIN 2013

Recenzent
dr hab. Michał Zwierzykowski

Redaktor serii
Piotr Dymmel

Redaktor wydawniczy
Barbara Paprocka

Redaktor techniczny
Roman Fiut

Projekt okładki i stron tytułowych
Marta i Zdzisław Kwiatkowscy

Skład i łamanie
Stanisław Kosior

Praca naukowa realizowana w latach 2007-2010 w ramach finansowanego przez MNiSW ze środków na naukę projektu badawczego NR N N1084033 33

Publikacja dofinansowana przez Spółkę Akcyjną Lubelski Węgiel „Bogdanka", Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz Archiwum Państwowe w Lublinie

© Archiwum Państwowe w Lublinie
© Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2013

ISBN 978-83-926895-9-1
ISBN 978-83-7784-418-2

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
20-031 Lublin, ul. Radziszewskiego 11
tel. 81 537 53 04
www.wydawnictwo.umcs.lublin.pl
e-mail: sekretariat@wydawnictwo.umcs.lublin.pl

Dział Handlowy
tel./faks 81 537 53 02
Księgarnia internetowa: www.wydawnictwo.umcs.eu
e-mail: wydawnictwo@umcs.eu

Drukarnia „Tekst" s.j., ul. Wspólna 19, 20-344 Lublin

PRZEDMOWA

Seria *Fontes Lublinenses* poświęcona edycji źródeł do dziejów Lubelszczyzny powstałych do końca XVIII wieku została zapoczątkowana w 2006 roku. Jej inicjatorem i liderem jest Archiwum Państwowe w Lublinie. W ciągu zaledwie sześciu lat ukazały się cztery tomy, w 2013 roku trafia do rąk Czytelników kolejny — piąty tom. Systematyczne publikowanie kolejnych tomów jest świadectwem dynamicznego rozwoju tej serii, która, o czym trzeba z satysfakcją powiedzieć, została dobrze przyjęta w środowisku historyków i archiwistów, zawsze mocno wyczulonym na nowe przedsięwzięcia edytorskie. Ukazujące się recenzje doceniły zarówno trafność samej inicjatywy i koncepcji serii, jak również metodę i poziom wydania źródeł historycznych.

Nieodzownym warunkiem powodzenia każdej edycji jest zapewnienie profesjonalizmu wydawców. Dotychczas opublikowane tomy powstały w wyniku współpracy pracowników Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej i Archiwum Państwowego w Lublinie. Dzięki niej udaje się podjąć niełatwe warsztatowo, pracochłonne badawczo i ryzykowne w ocenie przedsięwzięcia edytorskie, które są nieodzowne do prowadzenia badań i poznawania przeszłości. W klimacie współpracy między wymienionymi instytucjami powstał także obecny tom. Należy zauważyć, że tą edycją przekroczyła ona kolejny próg, grono wydawców bowiem dotychczasowych tomów *Fontes Lublinenses*, składające się z mediewistów, zostało teraz w osobach prof. Henryka Gmiterka i jego uczniów dr. Wiesława Bondyry i dr. Jerzego Ternesa poszerzone o znawców historii XVI–XVIII wieku.

Wcześniejsze tomy *Fontes Lublinenses* w większości zawierały dokumentację związaną z działalnością dawnych władz miejskich, natomiast tom, który trafia teraz do rąk Czytelników, obejmuje nowy rodzaj źródeł, jeszcze w tej serii niewydawanych. Zostały w nim opublikowane akta sejmikowe, które były tworzone w wyniku działalności sejmików ziemskich jako podstawowych organów samorządu szlacheckiego w dawnej Rzeczypospolitej. Z uwagi na znaczenie sejmików w zarządzaniu państwem oraz wagę i wielość podejmowanych spraw są one cennym źródłem do poznania dziejów Rzeczypospolitej szlacheckiej. Dostarczają bogatych i różnorodnych informacji z zakresu życia politycznego i gospodarczego, spraw społecznych i kulturalnych, stosunków wyznaniowych i obyczajowych. W nich jak w lustrze odbijają się wszelkie, w tym także te drobne, problemy i przejawy życia szlachty.

Edycja zawiera akta, które są pozostałością po blisko stuletniej działalności sejmiku ziemi chełmskiej od 1572 do 1668 roku. Sejmik chełmski zapewne nie należał do wiodących instytucji tego typu w dawnej Rzeczypospolitej, ale posiadał swój wyraźny charakter z uwagi na położenie ziemi chełmskiej na terenie pogranicznym między Małopolską a dzielnicami litewsko-ruskimi. Na tym terenie krzyżowały się różne elementy etniczne, religijne i kulturowe, wpływając tym samym na organizację i działalność sejmiku oraz na mentalność, poglądy i kulturę polityczną miejscowej szlachty. Z uwagi na swoją ustrojową pozycję i wielokulturowy charakter sejmik chełmski budził szczególne zainteresowanie badaczy, także te powody zadecydowały o edycji jego akt.

Akta sejmikowe przeważnie zachowały się w postaci wpisów (oblat) w księgach grodzkich. Sytuacja ta dotyczy także sejmiku chełmskiego, dla którego wydawcom tylko w jednym przypadku udało się odnaleźć oryginalne uchwały, czyli laudum. Prawie wszystkie postanowienia tego sejmiku znane są z ksiąg grodzkich chełmskich przechowywanych w większości w zasobie Archiwum Państwowego w Lublinie. Ten liczący 420 jednostek archiwalnych zespół należy do większych zbiorów akt powstałych w wyniku działalności kancelarii grodzkiej. Obejmuje okres od początku XVI do końca XVIII stulecia. Jest on stosunkowo dobrze zachowany, znajdują się w nim wszystkie serie akt prowadzone w kancelarii grodzkiej chełmskiej. Niestety, w czasie wileńskiego epizodu lubelskich archiwaliów w końcu XIX i na początku XX wieku kilkanaście ksiąg zostało oddzielonych od tego zespołu i obecnie są przechowywane w Centralnym Archiwum Historycznym w Mińsku. Dzięki pracy nad wydaniem akt sejmikowych udało się lepiej poznać ich zawartość.

Wydawcy akt sejmikowych chełmskich swoją edycją nawiązali do prac wielu historyków polskich, którzy od drugiej połowy XIX wieku rozpoczęli dyskusję nad wartością poznawczą tego rodzaju źródeł i niemal jednocześnie przystąpili do ich wydawania. Do tej pory ukazało się kilkanaście kompletnych lub częściowych edycji akt sejmikowych z różnych ziem dawnej Rzeczypospolitej. Nie było wśród nich edycji dotyczącej obszaru Lubelszczyzny, której nazwą od XIX obejmowano historyczne ziemie województwa lubelskiego i ziemi chełmskiej. Dostrzegalny obecnie wzrost zainteresowania aktami sejmikowymi, którego wyrazem jest i ta edycja, pozwala mieć nadzieję na kontynuowanie tych prac bądź nad kolejnym okresem w dziejach sejmiku chełmskiego, bądź nad spuścizną aktową sejmiku województwa lubelskiego.

Piotr Dymmel
Dyrektor Archiwum Państwowego w Lublinie

WSTĘP

Sejmiki ziemskie dawnej Rzeczypospolitej były podstawowymi szlacheckimi organami samorządowymi. Uczestnicząca w nich szlachta, stanowiąc dominującą warstwę w państwie, swymi decyzjami formowała całokształt jego funkcjonowania. Posiadała władzę w stosunku do innych stanów społecznych, a jej postanowienia miały moc obowiązującą wobec wszystkich zamieszkujących dany okręg sejmikowy. Oprócz wywierania wpływu, poprzez swych posłów, na ustawodawstwo ogólnopaństwowe, sejmiki zaczęły także stopniowo przejmować i wykonywać wiele uprawnień samorządowych, głównie o charakterze gospodarczym, skarbowym i wojskowym. Sejmiki zajmowały się również ogromną ilością drobniejszych spraw ważnych dla szlachty danej ziemi czy województwa. Najczęściej wiązały się one z koniecznością zabezpieczenia przed napadami różnych rozbójników czy oddziałów niekarnego wojska. Często pojawiały się na forum sejmikowym kwestie libertacji podatkowych, wypłacania rozmaitych gratyfikacji za pełnienie funkcji publicznych, udzielania pożyczek i zapomóg zubożałym wskutek jakichś zdarzeń losowych współbraciom. Zajmowano się także m.in. problemami właściwego prowadzenia i ewentualnego przepisywania ksiąg sądowych, zapewnienia spławności rzek, stanu sanitarnego miast, zbiegostwa poddanych, funkcjonowania instytucji oświatowych i religijnych, systemem miar i wag, itp. Ta wyjątkowa pozycja sejmików ziemskich uległa pewnemu osłabieniu w wieku XVIII. Na skutek zmian wprowadzonych przez sejm niemy 1717 roku, a potem reform epoki stanisławowskiej, spod ich kompetencji wyjęto sprawy wojskowe, a także znaczną część finansowych. Pomimo tych zmian sejmik pozostał jedną z fundamentalnych instytucji w ustroju dawnej Rzeczypospolitej.

Wielość i różnorodność kompetencji, rozmaitość spraw, jakimi zajmowały się sejmiki, sprawia, że akta sejmikowe są nieocenionym źródłem do poznania dziejów dawnej Rzeczypospolitej. Zawierają one szerokie spektrum informacji dotyczących nie tylko życia politycznego, ale również stosunków wyznaniowych, społecznych, gospodarczych, kulturalno-oświatowych i obyczajowych.

Wagę i znaczenie materiałów sejmikowych dostrzegano już w XIX wieku. Potrzebę ich całościowego lub przynajmniej jak najszerszego opublikowania postulowali i nadal postulują najwybitniejsi znawcy i badacze polskiego parlamentaryzmu, począwszy od Adolfa Pawińskiego. Nieste-

ty, dotychczas udało się zrealizować jedynie niewielką część tych planów. Do chwili obecnej zdołano wydać drukiem w miarę kompletne akta sejmiku wiszeńskiego, halickiego i kujawskiego, a częściowo m.in. wielkopolskiego, krakowskiego, dobrzyńskiego, kijowskiego, bracławskiego, wołyńskiego[1]. Po okresie pewnego zastoju, w ostatnich latach z zadowoleniem można zaobserwować, za sprawą aktywności m.in. Jarosława Stolickiego czy Michała Zwierzykowskiego, renesans edytorstwa materiałów sejmikowych. Ostatnim słowem w tej kwestii jest póki co monumentalna i rzec można wzorcowa edycja akt sejmiku województw poznańskiego i kaliskiego z czasów Augusta II, przygotowana przez tego ostatniego[2]. Jednocześnie w środowisku historyków poznańskich i wrocławskich trwają zaawansowane prace nad kontynuacją edycji materiałów wielkopolskich oraz bełskich. Niniejsza edycja akt sejmikowych chełmskich wpisuje się w ten, miejmy nadzieję, trwały trend.

Sejmik chełmski nie należał wprawdzie do „górnych", najważniejszych w skali całej Rzeczypospolitej, ale z pewnością był jednym z bardziej interesujących. Dzięki położeniu ziemi chełmskiej na terenie pogranicznym, między Małopolską właściwą a dzielnicami rusko-litewskimi, splatały się na jej terenie różne wpływy etniczne, religijne, kulturowe. Ta swoista mozaika miała także wpływ na działanie tamtejszego sejmiku, na mentalność, poglądy i kulturę polityczną jego uczestników. Odgrywał on, szczególnie w drugiej połowie XVI i początkach XVII stulecia, w życiu publicznym i wydarzeniach politycznych kraju rolę znaczniejszą, niż mogłoby to wynikać z pozycji, jaką zajmowała ziemia chełmska w „porządku, jakim szły ziemie i urzędy". Tutaj pojawiały się projekty reform i pomysły polityczne, często stające się fundamentem ustroju państwa (np. elekcja *viritim*, sądy kapturowe). Na jego forum działali najwybitniejsi polscy parlamentarzyści m.in. Mikołaj Sienicki, Jan Zamoyski, Paweł Orzechowski, Jakub Sobieski. Podejmowane w Chełmie inicjatywy i propozycje rozwiązań ustrojowych znajdowały uznanie w oczach szlachty z innych terenów. Od drugiej dekady XVII wieku aktywność polityczna szlachty chełmskiej i jej inicjatywa w kwestiach ogólnopaństwowych znacznie osłabła. Coraz bardziej zaczęła się ona zasklepiać w partykularyzmie i interesować sprawami raczej lokalnymi, samorządowymi. Przyznać trzeba, że swe funkcje samorządowe, przejawiające się głównie w sferach wojskowej i podatkowej, wykonywał

[1] Dyskusję wokół edycji akt sejmikowych i poszczególne wydawnictwa szeroko omawia M. Zwierzykowski w przedmowie do swego wydania akt sejmikowych województw poznańskiego i kaliskiego z lat 1696–1732.

[2] *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696–1732*, wydał M. Zwierzykowski, Poznań 2008, ss. 1201.

sejmik chełmski dosyć sprawnie. Podatki, zarówno te lokalne, jak i ogólnopaństwowe, wybierane i administrowane były bez większych zakłóceń. Nie miała ziemia chełmska większych zaległości w stosunku do skarbu państwowego. Sytuacja uległa pewnemu pogorszeniu po zniszczeniach wojennych z połowy XVII wieku. Sejmik chełmski jako jeden z pierwszych wprowadził w roku 1652 specjalne sądy skarbowe, mające rozliczać wszystkich, którzy „tknęli się" publicznych pieniędzy.

Nietypowy był status prawny sejmiku chełmskiego. Pomimo że ziemia chełmska formalnie wchodziła w skład województwa ruskiego, jej sejmik obradował w normalnych terminach sejmików wojewódzkich i wysyłał swych posłów bezpośrednio na sejm walny, bez obowiązku konsultacji swych uchwał z sejmikiem generalnym w Wiszni. W skali całej Korony podobną niezależnością cieszyły się jedynie sejmiki dobrzyński oraz ziemi wieluńskiej, należącej formalnie do województwa sieradzkiego[3]. Własny sejmik w obrębie województwa ruskiego otrzymała też w roku 1563 ziemia halicka, był on jednak, mimo licznych prób emancypacji, całkowicie uzależniony od generału wiszeńskiego.

Wyjątkowa pozycja sejmiku chełmskiego od dawna zastanawiała badaczy. Tłumaczono ją m.in. warunkami geograficznymi, dużym oddaleniem ziemi chełmskiej od innych ziem ruskich. Przyjmowano przy tym powszechnie, że należała ona do województwa ruskiego od momentu jego utworzenia, tj. od roku 1434. Tymczasem w XV wieku ziemia chełmska nie wchodziła w skład województwa ruskiego, lecz była samodzielną jednostką administracyjną, posiadającą własny sejmik. Nic więc dziwnego, że nie obradowała wspólnie z innymi ziemiami województwa ruskiego. Przyłączenie ziemi chełmskiej do województwa ruskiego miało miejsce prawdopodobnie w początkach wieku XVI. Sejmik chełmski w tym okresie był już instytucją na tyle zakorzenioną, że zachowano jego samodzielny status w obrębie nowego województwa. Status ten był zresztą przez szlachtę chełmską pilnie strzeżony.

Sejmik chełmski obradował w stolicy ziemi, choć zwyczaj ten utrwalił się dopiero w XVI wieku. Wcześniej gromadził się w różnych miejscowościach, między innymi w Krasnymstawie, Hrubieszowie, a nawet w Wojsławicach. Obrady toczyły się w chełmskim kościele farnym, określanym przez szlachtę jako „miejsce konsultacjom zwyczajne". Zdarzały się też sejmiki odbywające się w polu pod Chełmem, „dla zarażenia po-

[3] J. Siemieński, *Organizacja sejmiku ziemi dobrzyńskiej*, „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego AU", seria II, t. XXIII, 1906, s. 260–263; A. Filipczak-Kocur, *Sejmik sieradzki za Wazów (1587–1668)*, Opole 1989, s. 17 (przypis 3).

wietrzem miejsca zwyczajnego". Poza zwyczajnym miejscem zbierały się także, z oczywistych przyczyn, sejmiki odbywane przy okazji popisów, czy w trakcie pospolitego ruszenia.

Do niedawna sejmik ziemi chełmskiej nie był przedmiotem szerszego zainteresowania historyków. Bardzo ogólnie, a nawet pobieżnie, pisali o nim Antoni Prochaska[4], Wojciech Hejnosz[5], Danuta Wójcik-Góralska[6]. Wiesław Bondyra zajął się bliżej reprezentacją sejmową ziemi chełmskiej oraz opracował szczegółową chronologię sejmików chełmskich z czasów saskich[7]. W ostatnim czasie zaobserwować można duży wzrost zainteresowania badaczy sejmikiem chełmskim. Owocem tego jest ukazanie się aż dwóch monografii poświęconych jego dziejom w różnych okresach[8]. Najlepsze jednak nawet monografie nie przekażą takiego bogactwa informacji, jak edycja źródłowa.

Zamysł publikacji akt sejmiku chełmskiego narodził się w naukowym środowisku lwowskim przed z górą stu laty. Z myślą o wypełnieniu nimi kolejnych tomów *Akt grodzkich i ziemskich* podjęto w początkach XX stulecia — najprawdopodobniej z inicjatywy zasłużonego dla badań nad staropolskim parlamentaryzmem lokalnym Adolfa Pawińskiego — dzieło ich skopiowania z dostępnych wówczas ksiąg grodzkich chełmskich. Kopie te po śmierci Pawińskiego znalazły się za pośrednictwem Polskiej Akademii Umiejętności w posiadaniu wydawnictwa *Aktów grodzkich i ziemskich*. 18 marca 1935 roku na posiedzeniu Towarzystwa Naukowego we Lwowie Wojciech Hejnosz powracał do projektu ich edycji, postulując wszakże przeprowadzenie uzupełniającej kwerendy (los najstarszych ksiąg grodzkich chełmskich i krasnostawskich nie był wówczas znany)[9]. Druga wojna światowa stanęła na przeszkodzie realizacji tych planów, los zaś owych kopii, obejmujących lata 1572–1795, przez wiele lat był nieznany. Przed kilku laty w krakowskim Archiwum Prowincji oo. Dominikanów archiwariusz prowincji o. Jan Andrzej Spież natknął się na dwie wiązki rękopisów,

[4] A. Prochaska, *Z dziejów samorządu ziemi chełmskiej*, „Przegląd Historyczny", t. VI, 1908, s. 33–49, 155–172, 306–321.

[5] W. Hejnosz, *Lauda sejmikowe chełmskie*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie", R. XV, 1935, z. 1, s. 34–38.

[6] D. Wójcik-Góralska, *Sejmiki ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Polsce przedrozbiorowej*, [w:] *Ziemia chełmska. Materiały z sesji naukowej historyków odbytej w Chełmie 21 VI 1959 r.*, red J. Willaume, Lublin 1961.

[7] W. Bondyra, *Reprezentacja sejmowa Rusi Czerwonej w dobie saskiej*, Lublin 2005; Idem, *Chronologia sejmików ziemi chełmskiej 1697–1763*, „Rocznik Chełmski", t. II, 1996, s. 341–370.

[8] R. Kozyrski, *Sejmik szlachecki ziemi chełmskiej 1648–1717*, Lublin 2006; J. Ternes, *Sejmik chełmski za Wazów (1587–1668)*, Lublin 2004.

[9] W. Hejnosz, *dz. cyt.*

które — jak się okazało — zawierały odpisy laudów chełmskich, o których w 1935 roku mówił W. Hejnosz. Znajdowały się one wśród innych akt, które w warunkach wojennych zdeponowane zostały we lwowskim klasztorze Dominikanów i tuż po wojnie przewiezione zostały do Krakowa. O. J. A. Spież zainteresował swoim odkryciem znanego krakowskiego mediewistę Waldemara Bukowskiego z Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski PAN, który nierozpoznane dotąd materiały zidentyfikował jako przygotowywane niegdyś do wydania akta sejmikowe ziemi chełmskiej[10]. Odkryciem tym podzielił się następnie z niżej podpisanymi, przekazując kserokopie odnalezionych laudów i zachęcając do podjęcia prac nad ich edycją. Decydując się na realizację zaproponowanego projektu, wydawcom udało się otrzymać od ówczesnego Komitetu Badań Naukowych MNiSW grant *Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572–1668*, który był realizowany w latach 2007–2010. Uzyskane wówczas rezultaty zostały przedłożone w wersji elektronicznej. Dzięki pozyskaniu dodatkowego dofinansowania, m.in. od Spółki „Lubelski Węgiel Bogdanka", rezultaty naszych poszukiwań możemy przedstawić także w formie niniejszego tomu.

Wspomniane wyżej kopie akt sejmiku chełmskiego są źródłem ważnym, ale nie pierwszorzędnym. W szeregu przypadków stanowią one wprawdzie jedyną formę zachowanego przekazu źródłowego, a cenne uzupełnienia wniosły szczególnie dla lat trzydziestych oraz przełomu lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVII wieku, w większości pokrywają się jednak z materiałami zawartymi w zachowanych księgach grodzkich. Ponadto konfrontacja tych odpisów z księgami grodzkimi potwierdza opinię W. Hejnosza, że były one sporządzane dość niestarannie i wybiórczo.

Podstawę edycji zdecydowanej większości publikowanych materiałów stanowią oblaty akt znajdujące się w księgach grodzkich chełmskich i krasnostawskich. Tylko w jednym przypadku (sejmik relacyjny 8 VII 1655 roku) udało się odnaleźć oryginał laudum. Ponieważ sejmik nie posiadał własnej kancelarii, uchwalane tam akty prawne i inne sejmikowe dokumenty urzędowe były aktykowane w księgach grodzkich. Oblata czyniła owe akty prawomocnymi, co broniło je przed próbami podważania ich wiarygodności[11]. Oblaty uchwał sejmikowych oraz — rzadziej — instrukcji poselskich pojawiły się w okresie bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta, choć w przypadku sejmiku chełmskiego udało się odnaleźć

[10] W Archiwum Prowincji oo. Dominikanów w Krakowie rękopis ten oznaczony jest dzisiaj jako Extranea 72/1. Kserokopie wykonane przez W. Bukowskiego znajdują się także w Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski PAN w Krakowie.

[11] Szerzej por. J. Łosowski, *Kancelaria grodzka chełmska od XV do XVIII wieku*, Lublin 2004, s. 222–226.

wcześniejszą, co prawda niedatowaną, instrukcję na sejm 1572 roku, najprawdopodobniej z grudnia 1571 roku. Za panowania Henryka Walezego oraz Stefana Batorego oblat dokonywano jeszcze stosunkowo rzadko, ale od czasów Zygmunta III Wazy czyniono tak coraz częściej. Zwyczaj regularnego wciągania do ksiąg postanowień sejmikowych upowszechnił się dopiero w latach trzydziestych XVII wieku. Początkowo akt oblatacji dokonywany był w obecności dygnitarzy ziemi, potem czynił to osobiście marszałek. Z czasem sam akt utracił swe dawne znaczenie, ponieważ na polecenie marszałka sejmiku dokonywany był przez inne osoby, nie zawsze wyróżniające się posiadaną pozycją społeczną.

Materiały objęte ramami niniejszego tomu zebrane zostały w wyniku paroletniej kwerendy w zasobach i zbiorach archiwów i bibliotek krajowych oraz ukraińskich (Kijów, Lwów), białoruskich (Mińsk) i rosyjskich (Moskwa). W pierwszym rzędzie pochodzą one z Archiwum Państwowego w Lublinie, w którym przechowywane są w większości księgi grodzkie chełmskie i krasnostawskie. Akta te przechowywane pierwotnie w chełmskim Sądzie Pokoju, później w lubelskim Archiwum Akt Dawnych, w 1887 roku trafiły do Centralnego Archiwum w Wilnie. W roku 1915 najstarsza ich część została ewakuowana w głąb Rosji i tam uległa częściowemu rozproszeniu. W latach 1962–1963 większość tych ksiąg powróciła do Lublina, część jednak pozostała na terenie dawnego ZSRR. 18 ksiąg chełmskich z lat 1558–1683 przechowywanych jest dziś w Centralnym Narodowym Archiwum Historycznym Republiki Białoruś w Mińsku, 2 księgi znajdują się w moskiewskim Państwowym Archiwum Akt Dawnych. Niestety, stan zachowania ksiąg chełmskich i krasnostawskich oraz ich kompletność pozostawiają sporo do życzenia. Do wszystkich wszakże zachowanych ksiąg — z wyjątkiem jednej w Mińsku, z lat 1636–1637, której ze względu na stan zachowania nam nie udostępniono — udało się wydawcom dotrzeć.

W okresie ukształtowanej już pragmatyki oblat akt sejmikowych w księgach grodzkich najczęściej trafiały one do ksiąg zarówno chełmskich, jak i krasnostawskich. Trzeba przy tym pamiętać, że te ostatnie zachowały się dopiero od 1649 roku, wcześniejsze bowiem spłonęły w pożodze wywołanej przez wojska Bohdana Chmielnickiego. Zazwyczaj na zakończenie sejmiku polecano marszałkowi wnieść uchwałę bądź instrukcję poselską do ksiąg chełmskich, stamtąd zaś „oblatę do grodu krasnostawskiego podać", gród w Chełmie traktowany był bowiem jako główny w ziemi. W latach wcześniejszych polecenie takie odnosiło się przeważnie tylko do grodu chełmskiego, choć marszałek z własnej inicjatywy zlecał zazwyczaj oblatę także w księgach krasnostawskich. W sytuacjach ekstremalnych (zamknięcie grodu chełmskiego z powodu zarazy, wojny itp.) rolę grodu głównego przejmował gród w Krasnymstawie i dopiero po jakimś czasie aktykowane tam akta „przenoszono" do ksiąg chełmskich. Dzięki temu od 1649 roku dysponujemy zazwyczaj podwójnymi wpisami laudów i instrukcji poselskich. Rolę podstawy edytorskiej spełnia zazwyczaj oblata dokonana jako pierwsza (przeważnie chełmska). Porównanie oblat chełmskich i krasnostawskich pozwala stwierdzić, że — pomijając drobne pomyłki lub przestawienia kolejności wyrazów, co jest zjawiskiem częściej występującym, ale niewpływającym na precyzję informacji — nie występują między nimi istotniejsze różnice. W przypadkach tego wymagających w przypisach tekstowych podano występujące odmianki tekstów.

Poza wspomnianymi archiwami, w których zasobach znajdują się interesujące nas księgi, ważne znaczenie miała kwerenda w innych archiwach i bibliotekach. Dzięki niej udało się znacznie poszerzyć zasób odnalezionych laudów i innych akt chełmskich, których z różnych względów — przeważnie luk w zachowanych księgach grodzkich — nie ma w zasadniczej podstawie wydawniczej. Pojedyncze zazwyczaj akta udało się odnaleźć w Bibliotece Narodowej w Warszawie, Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu, Bibliotece Czartoryskich w Krakowie, Bibliotece Jagiellońskiej, Bibliotece Kórnickiej, Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu, Bibliotece im. H. Łopacińskiego w Lublinie, a także w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie i Archiwum Państwowym w Gdańsku. Dzięki autoryzowanej przez marszałka kopii z Fondu Lanckorońskich w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie udało się uzupełnić lukę wynikającą z uszkodzenia kart w laudum sejmiku z 16 września 1658 roku.

Dla objętego wydawnictwem okresu udało się odnaleźć w sumie informacje o 212 zgromadzeniach szlachty ziemi chełmskiej. Najwięcej z nich odnosi się do sejmików przedsejmowych i corocznych deputackich, liczne są materiały dotyczące sejmików posejmowych (relacyjnych), elekcyjnych, z czasów bezkrólewi, zgromadzeń zwoływanych przez króla i inne osoby, zjazdów zbierających się podczas rokoszu i zamieszania wewnętrznego, okazowań i popisów oraz pojawiających się pod koniec okresu sejmików z prolongaty. Do zgromadzeń tych udało się odnaleźć w sumie 199 różnego typu dokumentów. Dominują wśród nich uchwały sejmikowe (lauda), poczesne miejsce zajmują instrukcje posłom na sejm, w mniejszej liczbie występują atestacje, skwitowania, instrukcje posłom sejmiku do króla bądź prymasa, protestacje i manifestacje. Wszystkie te świadectwa aktywności sejmikowej, zarówno marszałka, jak i uczestników życia sejmikowe-

go, publikowane są w całości w wersji źródłowej, bez skróceń, opuszczeń i streszczeń. W regestach przekazane zostają natomiast uniwersały królewskie i innych dostojników zwołujących sejmik, które oparte są zazwyczaj na jednolitym formularzu adresowanym do wszystkich województw i ziem. Jeśli do danego zgromadzenia zachowało się kilka przekazów, informacje o nich zostały podane obok opisu podstawy edycji oznaczonej zawsze jako **Rkp. 1**; kolejne kopie zostały ponumerowane z oznaczeniem miejsca, gdzie rękopis jest przechowywany. Wydawnictwo niniejsze w znacznym stopniu opiera się na wzorcach, wypracowanych przez poprzednich edytorów, począwszy od S. Kutrzeby[12]. Zebrany materiał został zatem podzielony chronologicznie, według dat kolejnych sejmików, z których każdy otrzymał kolejny numer zapisany cyframi rzymskimi. W ich obrębie poszczególne teksty zostały ponumerowane cyframi arabskimi, oddzielnie dla każdego zgromadzenia. Uwzględniono podstawę jego zwołania (uniwersał), o ile termin nie był stały. Następnie przywołano bazę źródłową, poczynając od rękopisów będących podstawą edycji.

Edycja została przygotowana w zgodzie z zasadami *Instrukcji wydawniczej* K. Lepszego[13], w nielicznych tylko przypadkach odchodząc od wyznaczonego kanonu. Przede wszystkim wprowadzono współczesną ortografię, przy zachowaniu fonetycznego brzmienia wyrazów. W myśl zaleceń starano się umiarkowanie modernizować i ujednolicać pisownię wyrazów. Dotyczyło to w szczególności spolonizowanej łaciny i słów zakończonych na *-ya*, *-yia* i *-ia*, oddając je jako np. *egzakcyja*, *konstytucyja* czy *posesyja*. W duchu współczesnym uporządkowano też pisownię liter *j*, *y*, *i* (*tey*, *tei* = *tej*), *c* i *k* (*commisarz* = *komisarz*) oraz *s* i *z* (*s tego* = *z tego*). Usunięto *h* występujące po literze *t* (*ratha* = *rata*) oraz podwójne spółgłoski (*summa* = *suma*). Usunięto również większość dużych liter, np przy nazwach urzędów, pozostawiając je w zwrotach grzecznościowych odnoszących się do monarchy oraz w nazwach niektórych ważnych organów, jak *Trybunał Koronny* czy *Trybunał Skarbowy*. W pozostałych przypadkach zastosowane zwroty i ich sigle (np. *jm.*, *ichm.*, *j. o.*) zapisano z małej litery[14]. W brzmieniu źródła pozostawiano na ogół końcówki *-emi* (*postronnemi*), *-ej* (*braciej*) i *-ą* (*-ę*).

W miarę możliwości ujednolicono i uwspółcześniono nazwiska i nazwy geograficzne, których pisownia mogła być różna nawet w tym samym

[12] *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. I (1572–1620), wyd. S. Kutrzeba, Kraków 1932.

[13] *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do XVIII w.*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.

[14] Patrz *Wykaz skrótów*.

tekście. Tylko w wyjątkowych przypadkach pozostawiono oryginalny zapis, np. *Urowiecki — Uhrowiecki* czy *Węgliński — Węgleński*, korelując to w indeksie osobowym.

Ujednolicony został sposób zapisywania dat, w źródle występujących w różnej formie. Daty pisane słownie, zarówno łacińskie, jak i polskie, oddano cyframi arabskimi, pozostawiając w pierwotnym zapisie jedynie nazwy miesięcy. Podobny zabieg zastosowany został w odniesieniu do zapisywanych słownie kwot pieniężnych.

W nawiasy kwadratowe ujęto niezbędne uzupełnienia tekstu (np. imiona) i rozwiązanie dat. W tradycyjnych przypisach rzeczowych z oznaczeniem liczbowym zamieszczono inne uzupełnienia (np. osób wymienionych tylko według godności), wyjaśnienia i sprostowania. Starano się też przywołać zawarte w *Volumina legum* konstytucje, do których odwoływano się w uchwałach sejmikowych. Braki i różnice w tekstach oznaczono literami odsyłającymi do przypisów tekstowych, znajdujących się na końcu akt danego sejmiku. Zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami określono je znakami: [...] jako brak wyrazu lub jego nieczytelność oraz [—] jako tekst urwany. Oczywiste pomyłki pisarza czy powtórzenia wyrazów natomiast prostowano bez sygnalizowania przypisem czy znakiem. Podobnie uczyniono przy rozwinięciu nader licznych abrewiacji suspensyjnych i kontrakcyjnych do pełnego brzmienia łacińskich wyrazów. Błąd, którego nie poprawiano, został oznaczony znakiem *sic* [*s*] dla potwierdzenia zgodności tekstu wydanego z podstawą wydania.

Tekstom o dość skomplikowanej składni i strukturze starano się nadać większą czytelność przez wprowadzenie współczesnej interpunkcji, której w oryginale były niemal pozbawione. Wprowadzono też logiczny podział na akapity. Zachowano przy tym numerację akapitów, jeśli występowała ona w podstawie źródłowej.

Edycja niniejsza mogła się ukazać dzięki finansowemu wsparciu ze strony Spółki Lubelski Węgiel „Bogdanka" S.A., wpisującej się tym samym do najlepszych tradycji mecenatu naukowego i kulturalnego i dającej dowód troski największego przedsiębiorstwa produkcyjnego Lubelszczyzny o zachowanie dziedzictwa kulturowego i cywilizacyjnego regionu. Słowa wdzięczności należą się prezesowi Zarządu Spółki mgr. inż. Zbigniewowi Stopie oraz przewodniczącemu Rady Nadzorczej mec. Witoldowi Daniłowiczowi. Dyrektorowi Archiwum Państwowego w Lublinie dr. Piotrowi Dymmelowi dziękujemy za przyjęcie publikacji do serii wydawniczej *Fontes Lublinenses* oraz jej dofinansowanie. Za finansowe wsparcie edycji słowa wdzięczności kierujemy także pod adresem władz Wydziału

Humanistycznego i Dyrekcji Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Panu dr. hab. Michałowi Zwierzykowskiemu wdzięczni jesteśmy za dzielenie się z nami własnymi doświadczeniami związanymi z pracą nad wydawaniem akt sejmikowych oraz cenne dla naszej publikacji uwagi recenzyjne. Słowa podziękowań zechcą też przyjąć wszyscy pracownicy krajowych i zagranicznych archiwów i bibliotek, z których życzliwości i pomocy korzystaliśmy w trakcie przygotowywania niniejszego tomu.

Wydawcy

WYKAZ SKRÓTÓW BIBLIOGRAFICZNYCH

AGZ — *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. bernardyńskiego we Lwowie*, t. XX, wyd. A. Prochaska, Lwów 1909

ASWK — *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. I, wyd. S. Kutrzeba, Kraków 1932; t. II, wyd. A. Przyboś, Kraków 1953

ASWPiK — *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*, t. I, cz. 1, 2, wyd. W. Dworzaczek, Poznań 1957–1962

Urzędnicy — *Urzędnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, t. III, z. 2, opr. H. Gmiterek, R. Szczygieł, Kórnik 1992

VC — *Volumina constitutionum*, t. I–III, Warszawa 1996–2013

VL — *Volumina legum*, t. I–IV, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1859

WYKAZ SKRÓTÓW

a. D.	— anno Domini
AGAD	— Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AKW	— Archiwum Koronne Warszawskie
AL	— akta luźne
AP	— Archiwum Państwowe w Gdańsku
APL	— Archiwum Państwowe w Lublinie
APOD	— Kraków Archiwum Prowincji oo. Dominikanów w Krakowie, sygn. Extranea 72/1.
AR	— Archiwum Radziwiłłów
AZ	— Archiwum Zamoyskich
B. Czart.	— Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ	— Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
B. Kórn.	— Biblioteka Kórnicka
B. Łopac.	— Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie
BN	— Biblioteka Narodowa w Warszawie
B. Ossol.	— Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BOZ	— Biblioteka Ordynacji Zamojskiej
B. Racz.	— Biblioteka im. Raczyńskich w Poznaniu
CChD	— Castrensia Chelmensia Decreta
CChI	— Castrensia Chelmensia Inscriptiones
CChRMO	— Castrensia Chelmensia Relationes
CCrRMO	— Castrensia Crasnostaviensia Relationes
CPAHL Lwów	— Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie
f.	— fond
gen.	— generosus
gr	— groszy
ichm.	— ichmościowie
jejm.	— jejmość
JKM	— Jego Królewska Mość
jm.	— jegomość
jw.	— jaśnie wielmożny
KJM	— Król Jegomość
mp.	— manu propria
NHAB Mińsk	— Narodowe Historyczne Archiwum Republiki Białoruś w Mińsku
nlb.	— nieliczbowane
nob.	— nobilis
op.	— opys
P. n. m.	— Pan nasz miłościwy
r. B.	— roku Bożego
RGADA Moskwa	— Rosyjskie Państwowe Archiwum Akt Dawnych w Moskwie
rkp.	— rękopis
r. P.	— roku Pańskiego
SRM	— Sacrae Regiae Maiestatis

szl.	— szlachetny (szlachcic)
śp.	— świętej pamięci
ur.	— urodzony
vol.	— volumen
W. Ks. L.	— Wielkie Księstwo Litewskie
wm.	— waszmość
złp	— złoty polski

I. Sejmik przedsejmowy w Chełmie przed sejmem 1572 r., b.d. (grudzień 1571 r.?)[1]

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie przed sejmem 1572 r.

Rkp. *B. Czart., rkp. 80, s. 621–622 — kopia.*

[s. 621] Artykuły od rycerstwa chełmskiej ziemi spisane, które są posłom ich na sejm walny zlecone 1572.

Króla JMci prosić, aby według zakonu Bożego z królową mieszkać raczył, a gdzieby mieszkać nie chciał, zlecić posłom, którzy będą z tego sejmu do cesarza posłani in negocio terrarum Prussice, aby przy tym cesarza nomine totius regni prosili, żeby na divortium pozwolił, wszakże tego przestrzec, jakoby stąd żadna szkoda ani niebezpieczeństwo na Koronę nie przyszło.

Obrona, jeśli potrzebna, pospolitym ruszeniem aby była. Jeśli też podatek będzie potrzebny, żeby był złożon, ale w przyszłym roku, gdyż ten jest bardzo ciężki na ludzie.

Tymże posłom zlecić, aby o wszystkim z czym będą posłani zarówno wiedzieli i z cesarzem o tym traktowali, a iżby jedni bez drugich żadnej audiencyji u cesarza nie mieli.

Upominki Tatarom winne, aby były zapłacone obyczajem dawnym, o czym jednak z drugimi się namówić.

Do króla duńskiego i szwedzkiego posły posłać, przez które napomnieć serio te króle, aby pakta z Koroną trzymali, zaniechawszy czynić takowe preiudicia i krzywdy, o jakich słyszymy.

O uporze i swejwoli Gdańska, Elbląga, Torunia i Rygi namawiać z drugimi, jakoby się z dobrem Rzeczypospolitej takie rzeczy pohamować i opatrzyć mogły.

Potomkowi króla, gdy go widzieć będziemy, nie inszego opatrzenia, ale obyczajem przodków naszych, Korony i wszystkich państw życzyć będziemy.

De interregno ac de modo et loco electionis regis namawiać, ale iż bez sprawiedliwości trudno być, etiam alio tempore, quod tranquillum magis existimatur, przeto najpierwej prosić, aby król [s. 622] sądzić raczył, a tymczasem modus iudiciorum był opisan.

Pobory jeśli kto sprawnie nie wydaje, żeby był o to pozwan, według konstytucyji i opisania uniwersału[2].

[1] *Sejm 1572 r., ostatni za życia Zygmunta Augusta, był kilkakrotnie przekładany. Ostatecznie obradował od 12 marca do 28 maja 1572. Sejmiki przedsejmowe zebrały się prawdopodobnie w drugiej połowie grudnia 1571 r.*

[2] *VC, t. II, vol. I, s. 294.*

A iż król i duchowni uchwalili w roku przeszłym na sejmie warszawskim podatek na poddane swoje[3], prosić, aby to na potem nie było, gdyż król i duchowni jako trzymają bona Reipublicae, tak też nie mogą sine consensu omnium Regni ordinum podatki na poddane swoje ustanawiać, a też nas to wszystkich krzywda, gdyż się sami do tego przykładać musimy.

Wieczności na Podolu w pustych krajach aby były rozdawane, ale cum eo onere, jako od nieboszczyka króla Zygmunta rozdawane były, to jest, aby się ci, którzy wieczności mieć tam będą, ruszali przeciwko inkursyjom tatarskim.

Starostowie, którzy trzymają brachia regalia, aby lustracjami rewizorów nie byli na więcej wyciągani, jeno żeby według dawnych lustracyji Królowi i R[zeczypospoli]tej respondowali, gdyż będąc na więcej wyciągnieni, urzędom swoim dosyć czynić nie mogą.

Statuta contraria, aby były poprawione. Na poprawę ich, żeby wysadzeni byli ludzie godni, a tak prawo koronne, jako i inne dobrze umiejący. Konjektura [s] za nieboszczyka króla Zygmunta uczyniona dobrze się wielom ludziom podoba i przetoż exemplo jej drugie statuta snadniej by mogły być poprawione.

Moneta iżby była jednaka kowana, a litewska iżby według słusznej ceny w Koronie brana była.

Myt, ceł rewizyja, żeby się już na tym sejmie odprawiła, przy czym Króla JMci prosić, aby listów na nowe myta kancelaryji dawać zakazał.

Pan Sbek [s], który wziął największą szkodę na Wieprzu, gdy [a], aby miał, jeśli rzec można, jaką za to od Króla JMci kontentacyję.

Posłowie: Mikołaj Sienicki[b] podkomorzy chełmski, Wacław Uhrowiecki[c].

[a] *W rękopisie zostawione wolne miejsce na dwa słowa.*
[b] *W rękopisie*: Ścinnicki.
[c] *W rękopisie*: Wronieczki.

II. Zjazd szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 17 lipca 1572 r.

1. Laudum zjazdu zawiązującego konfederację szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 17 lipca 1572 r.

Rkp. 1. *APL, CChD 4, k. 77–78v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 17 VII 1572 r.* [feria quinta post festum Divisionis Apostolorum a. D. 1572]; **Rkp. 2.** *B. Czart., rkp. 80, s. 95–98 — kopia;* **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 27–35 — kopia;* **Druk**: E. Noailles, *Henri de Valois et la Pologne en 1572*, Paris 1867, s. 157–159.

[3] *VC, t. II, vol. I, s. 295–296.*

[k. 77] My stanu rycerskiego i szlacheckiego ziemie chełmskiej obywatele wszem wobec jawno czynimy i oświadczamy, a sobie ku pamięci opisujemy, iż za dojściem w nasz kraj wieści o śmierci Króla Pana naszego, a za odległością jm. pana wojewody naszego ruskiego[4], któregośmy w tak nagłej potrzebie dosiądz nie mogli, o kasztelanie swym wiadomości jeszcze nie mając[5], uczyniliśmy sobie zjazd wolny do Krasnegostawu na dzień 17 lipca ku spólnej namowie, gdzie naprzód zjechawszy się, postanowiliśmy między sobą pokój wnętrzny domowy.

Aby tedy wszelkiego stanu człowiek obywatel i mając jakążkolwiek majętność w ziemi tej nie śmiał czasu tego interregni żadnego gwałtu jakiemkolwiek sposobem ni na kiem dowodzić, najeżdżać, nasilać, przerażać, choćby też największą krzywdę przedtem, albo i teraz od kogo, albo największą sprawiedliwość do czego miał, ale aby wszyscy pospolicie w pokoju się między sobą zachowali. I stan duchowny wszytkiego swego cożkolwiek do tych czasów w używaniu i posesyjej mają, spokojnie [k. 77v] używali i wyciągali, grunty ich i domy najazdów żadnych nie cierpieli. A ktożbykolwiek któregożkolwiek stanu i zawołania człowiek śmiał przeciw komu co takowego podnieść, a temu spiskowi naszemu dosyć nie czynić i sam przez się, i przez inne osoby, przeciw takiemu każdemu przyrzekamy sobie dobrym szlacheckim słowem powstać, jako gwałtownika pokoju pospolitego pojmać, do więzienia staroście podać i nam na miejscu zjazdu koronnego pospolitego foldrować, instygować, aby karan był na poczciwości i na gardle, na majętności, i także dla tego, ktoby chciał takowego gwałtownika forytować, radzić albo pomagać. I już dajem moc ur. Mikołajowi Sienickiemu podkomorzemu i Stanisławowi Orzechowskiemu chorążemu chełmskim aż do zjazdu koronnego, aby z każdej, do którego z nich wiadomość i gwałt jaki przyjdzie, śmiał każdy z nich móc nas obwieścić i ruszyć na takowego gwałtownika, a my powinni będziemy za najmniejszem obwieszczeniem jego ruszyć się, dobyć, pojmać, w więzienie podać. A to wszystko przyrzekamy pod wiarą swą krześcijańską, pod szlachecką poczciwością i słowem dobrym sobie mocno dzierżeć, pełnić i wykonać. Na co rękami swemi, którzy umiemy, podpisujemy, a którzy nie umiemy, podpisać żeśmy pisarzowi ziemskiemu Andrzejowi Hańskiemu jako przysięgłemu poruczyli. Czego wszytkiego Pan Bóg jest świadkiem.

[4] *Jerzy Jazłowiecki, hetman polny koronny, starosta kamieniecki, latyczowski, lubaczowski, chmielnicki.*
[5] *Mikołaj Łysakowski.*

A dla wiadomości spraw wszech i imion obywatelów koronnych i potrzeb, iż nas doszło, żeby zjazd panów rad koronnych i szlachty braciej naszej tak Wielkiej, jako Małej Polski do Łowicza miał być po niejakim spólnym porozumieniu, wyprawujemy brata swego Jana Sarnickiego, aby tam albo gdzie się jeno o zjeździe rad albo szlachty koronnej dowiedział, imieniem naszym chęć naszę opowiedział, żeśmy gotowi z niemi o miejscu i o czasie zjazdowi pospolitemu porozumieć się i wszem trwogom a niebezpieczeństwom koronnym zabiegać spólnie, o którychby jeno tam się od ichmci dowiedział i nam oznajmił. Wyprawujemy też do wojewody naszego ruskiego brata drugiego [k. 78] Jana Romanowskiego[a], aby jmć czas i miejsce złożyć raczył co najrychlej zjazdowi naprzód naszemu w ziemi chełmskiej, a potym ruszeniu pospolitemu innych wszech ziem ruskich ku sobie w województwie ruskim. A my do tego czasu gotować się będziemy, jako każdy najlepiej może i powinien, obyczajem wojennym wyprawy, zjechawszy się pod swą chorągwią na miejsce zjazdu pospolitego koronnego, pod winami prawa koronnego.

A iż pod ten czas bezkrólestwa sądy wszelakie stanąć muszą, tak ziemskie jako i grodzkie, a potrzeby przypadać będą, przeto dobrowolnie na ten tylko czas zezwalamy, iż zapisy i oświadczenia któresiękolwiek dziać będą pod ten czas, mocne i ważne być mają w chełmskiej ziemi.

Akta ziemskie powiatu chełmskiego przewieźć z Chełma do Krasnegostawu poruczyliśmy pisarzowi ziemskiemu[6] z Ambrożym Żulińskim bratem naszym i na jedno miejsce rządnie pochować, pospołu z akty krasnostawskimi.

Sprawę zamku i miast chełmskiego i krasnostawskiego poruczyliśmy wojskim teraźniejszym[7], z dozwoleniem pana starosty chełmskiego[8] per se, a Krasnystaw przez urzędniki swe i mieszczan per se, z którymi wszystko opatrować mają, a bez nich nic nie czynić i posłuszeństwo podać, ludzie próżne i tułające się przez służby i przez rzemiesła imować gospodami, czasu niebezpieczeństwa małżonki nasze uczciwe opatrować.

Działo się to w Krasnymstawie na zjeździe pospolitym we czwartek 17 lipca r. B. 1572. Aleksander Łaszcz capitaneus Chelmensis mp., Mikołaj Sienicki podkomorzy chełmski, Stanisław Orzechowski chorąży chełmski, Jakub Snopkowski wojski chełmski, Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski, Andrzej Żuliński, Andreas Hański notarius terrae Chelmensis, Jan Wołczek, Adam Gorajski z Goraja ręką własną, Wacław Uhrowiecki,

[6] *Andrzej Hański.*
[7] *Wojski chełmski Jakub Snopkowski, wojski krasnostawski Stanisław Bogusz.*
[8] *Aleksander Łaszcz z Tuczap starosta tyszowiecki, do 1570 r. podkomorzy bełski.*

Jan Łaszcz podkomorzy bełski, Mikołaj Rej z Nagłowic, [k. 78v] Mikołaj Grabia ręką swą, Aleksander Drohiczański, Tomasz Drzemlik mp., Bronisław Grabia, Paweł Żółkiewski własną ręką, Ambroży Żuliński własną ręką, Marcin Żółkiewski Radwan, Jakub Gorzkowski mp., Jan Sarnicki mp., Jan Romanowski, Stanisław z Koniecpola podkomorzy sieradzki, Tomasz Stano, Zygmunt Wereszczyński, Paweł Żuliński, Mikołaj Sarnicki, Sebastian Latyczyński, Jan Latyczyński, Trojan Orchowski, Wawrzyniec Krzywczycki mp.

[a] *W rękopisie B. Czart. 80:* Sarnickiego.

III. Zjazd szlachty chełmskiej pod Glinianami 31 lipca 1572 r.

Jerzy Jazłowiecki wojewoda ruski, hetman wielki koronny w uniwersale adresowanym do szlachty i wszystkiego rycerstwa województwa ruskiego ziemi chełmskiej, *datowanym z Jazłowca 16 VII 1572 r., w związku z niebezpieczeństwem zewnętrznym, zwłaszcza ze strony Turcji i Tatarów, zwoływał szlachtę chełmską do zjechania się pod Glinianami* i u Gołogór *31 VII 1572 r.*, abyśmy tym srożsi i gotowsi ku odparciu nieprzyjacielowi być mogli, *CChD 4, k. 80–81.*

Odrębnego zjazdu ziemi chełmskiej nie było, Chełmianie wzięli udział w ogólnym zjeździe szlachty województwa ruskiego w Glinianach 31 VII 1572 r., por. laudum AGZ, t. XX, s. 2–4.

IV. Zjazd szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 29 września 1572 r.

1. Laudum zjazdu szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 29 września 1572 r.

Rkp. 1. *BJ, rkp. 59, k. 120v–123 — kopia.* **Rkp. 2.** *B. Kórn., rkp. 994, k. 175–177 — kopia;* **Druk**: W. Sobieski, *Trybun ludu szlacheckiego*, Warszawa 1905, s. 72–75; Warszawa 1978, s. 95–97 — *na podstawie „wadliwej", jak określił W. Sobieski, kopii z końca XVIII w. (dziś nieistniejącej), w ówczesnej Bibliotece Ordynacji Krasińskich; wersja opublikowana przez Sobieskiego w kilku miejscach odbiega od stanowiącego dla nas podstawę edycji rękopisu BJ.*

[k. 120v] My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i wszystkie stany ziemi chełmskiej oznajmujemy wszem, którym to należy wiedzieć, iż nie chcąc prawa i swobody naszej zaniechać, której jest fundamentum inszych wszystkich wolności naszych, to jest przez jednego przez nacyjej ziem innych tak polskich i litewskich, i ziem ich przynależących obierania sobie pana i umyśliwszy szyscy na elekcyją gdziekolwiek będzie słusznie złożona jechać. Aby i to nasze jechanie i sprawy nasze wszystkie przy tej elekcyji porządnie i nam i Rzeczpospolitej pożyteczne były, tedyśmy naprzód zjechawszy się dobrowolnie, nie za władzą urzędu czy-

jego i w niczym sobie, coby było ku obrazie praw naszych nie dirigując, w Krasnymstawie 29 septembris[a] takowe postanowienie pod wiarą między sobą i poczciwością, naszym jednostajnym umysłem i jednostajnymi sercami uczynili, które to jest.

Iż przodkiem na tę elekcyją wszyscy dygnitarze, urzędnicy i ludzie stanu rycerskiego ci, którzy wojnę są powinni, tak jako ku potrzebie jechać mają i nie ma żaden doma zostać okrom złożonych niemocą łożną albo zapowietrzonych, którzy na pierwszych zjeździech przysięgą tego dowieść będą powinni, że chorzy byli, albo w miejscach zapowietrzonych mieszkali, a także okrom wojskich, [k.121] którzy podług powinności swej dla zamków zostać powinni będą, wszakże jednak z tym dokładem, iż będą mogli każdy z nich, komu się będzie zdało, braciej głos swój poruczyć przez plenipotencyją ręką własną popisaną i pieczęci pieczętowaną, które głosy między innymi głosy województwa tego mają być tak liczone i taką moc mają mieć, jakoby tam sami byli, a to przez tę przyczynę, aby oni gdyżby w służbie Rzeczypospolitej w niczym nie byli upośledzeni. A iż zamek krasnostawski sądowy wojskiego nie ma[9], a dla akt i wiela rzeczy na tym zamku siła ziemi należy, tedy na ten czas straż zamku tego pod elekcyją zlecamy Jakubowi Gorzkowskiemu, który ma zostać na zamku krasnostawskim, a tak jako wojscy głos swój komu poruczą. Także ma być pierwej poczet ludzi rycerskich ziemi tej mianowany przez jm. pany, pana starostę chełmskiego[10], pana chorążego[11], pana wojskiego ziemi chełmskiej[12], który ma dla wszelakiego niebezpieczeństwa w niebytności naszej zostać, który tyż braciej swych wyżej opisanym sposobem głosy swe zalecą, a że tu przez tę przyczynę zostaną, listami pod pieczęcią i podpisanych wyżej omienionych panów na pierwszym zjeździe pokazał, za obwieszczeniem wojskiego chełmskiego powinni będą do każdej potrzeby się ruszyć i pod jego sprawą być. A ten to pan wojski w powiecie chełmskim, a pan Gorzkowski w krasnostawskim mają pokoju domowego tymczasem przestrzegać wedle konfederacyjej naszej.

Któremu naszemu [k.121v] zezwoleniu, jeśliby się kto przeciwił z obywatelów ziemi tej, a na tę elekcyją jechać nie chciał, tedy przychylając się do spisku starodawnego roku 1436 nad rzeką Rakiem, między Wisznią, a Rodatyczami przez przodki nasze, obywatele ziemi chełmskiej i jedno-

[9] *Wojskim krasnostawskim był formalnie Stanisław Bogusz, ponieważ jednak nie był posesjonatem w powiecie krasnostawskim, jego urzędu szlachta nie akceptowała, co powodowało szereg komplikacji, por. Urzędnicy, t. III, z. 2, s. 214.*

[10] *Aleksander Łaszcz.*

[11] *Stanisław Orzechowski.*

[12] *Jakub Snopkowski.*

stajnie z ziemiami innymi ruskimi, to jest z wołyńską, podolską, przemyską, halicką, sanocką uczynionego, w którym to stoi: si quis dignitarius nobilis terrigena timore, amore aut precibus victus vel ausu temerario seductus et pro communi bono et honesto et pro iuribus nobiscum stare nollat et ad conventationes terrestres venire non curaret, extunc cum talem in animadvertentem et bonum commune contenentem ac a nostra communitate discrepantem, pro eiusmodi excessibus omnes pariter in destructionem ipsius consurgere et movere debemus et bona ipsius destruere. Przeciwko onym powstaniemy ku zgubie jego i dobra jego spustoszymy, a nadto nie będziemy go mieć za szlachcica.

Na który zjazd tak mamy jechać, iż dwa dni przed złożeniem czasu sejmowi mamy się ściągać na jedno miejsce gdzie, a potem stamtąd społem wszyscy pod chorągwią swoją mamy jechać. A w jechaniu ma się każdy tak zachować, żeby nikomu gwałtu żadnego nie uczynił, nikomu gwałtem nic nie brał, a ktoby z naszych komu tak z ludzi ziemi tej, jako i innych ziem gwałt jaki uczynił, kogo zranił, zbił, komu co gwałtem wziął, przeciwko temu ma być za dostatnim dowodem strony bolący postępek uczynion, jako przeciwko gwałtowi pokoju [k.122] domowego wedle konfederacyjej naszej. Także i na miejscu, i na sejmie tamtym będąc, obiecujemy pod wiarą i poczciwościami naszymi pokój zachowywać przeciwko temu, któryby z ludzi tej ziemi gwałt jaki uczynił, kogo zranił, zbił, na kogo się targnął, komu co tak z ludzi rycerskich, jako i kupieckich i innych wziął gwałtem, tak jakoby to w ziemi naszej chełmskiej uczynił, powstać, a jeśliby który z innych ziem naszemu albo komu innemu to uczynił, radą i pomocą u urzędu i wszędy przy krzywdzonym zostać i od gwałtu go podług możności naszych, gdyby się chciał bronić, a jemu przychylając się do starego spisku 1436 roku uczynionego, obiecujemy pod wiarą i poczciwościami naszymi wszyscy obywatele ziemi tej, tak dygnitarze, którzy do senatu koronnego należą, jako urzędnicy, rycerstwo ojczyste, choć jeszcze nierozdzieleni albo nieosiadli, namów ziemi tej w kole między bracią nie omieszkiwając i przy nich zawsze bywać, pod winami wyżej opisanymi obiecujemy. Przy tym i ślubujemy pod wiarą i poczciwościami naszymi Boga sobie na świadectwo, sumienie swych biorąc, we wszystkich sprawach, które tam będą, a tym więcej przy dawaniu głosu na króla, nie oglądając się na obietnice, pieniędzy, dary, gniewy, łaski, czyje niechęci do kogo, nadzieje jakie osobne, tylko na to, coby było z dobrem Rzeczypospolitej, i także nie wdając się w osobne jakie praktyki [k.122v] z nikim, a zwłaszcza z osobami jakiemi cudzoziemskimi, i z naszymi, coby na kogo acz nie rozumiemy, aby kto taki był praktykował i gdyby który z nas od kogo co takiego wyrozumiał, odnieść do braci, ale mamy [o] wszystkim

jawnie i wspólnie namawiać. A kto by co innego nad dobro Rzeczypospolitej za przyczynami wyżej opisanymi przedsiębrał, ma być, jako jest wyżej opisano, karan. Także obiecujemy przy prawach naszych od małego do największego stać społem pod wiarą i poczciwościami naszymi.

O czym wszystkim abyśmy się z innymi ziemiami ruskimi porozumieli, z którymi we wszystkich takich sprawach zwykli się byli znaszać przodkowie nasi, wysłaliśmy do nich posły nasze, żądając ich, aby nam drogę do tego, coby nam wszystkim pożyteczno ku porządnemu temu zjazdowi nad to raczyli być. Podali, żeby to opatrzyli, jakoby i oni nam szkód w ciągnieniu nie czynili, i my im. A na to deputowaliśmy do ziemi kijowskiej, także do województwa wołyńskiego, bracławskiego pana Ambrożego Żulińskiego, także do Rusi i podolskiego województwa pana Szczęsnego Ługowskiego z Matcza, do ziemi bełskiej jm. pana starostę bełskiego [Jana] Zamoyskiego, ażeby tej rzeczy wszystkich do wiadomości wszech ludzi ziemi tej przyszły.

Ten list ma być w akta grodzkie inserowan i przez urząd starości ekstrakty jego do wszech miast i miasteczek niezapowietrzonych rozesłane i obwołane. A dla lepszego świadectwa ci wszy[scy] opisani pieczęci swe przyłożyli i rękami własnymi się podpisali imieniem naszym i wszech innych braci, to jest: wm. pan Mikołaj Łysakowski kasztelan [k.123] chełmski i urodzony Jan Zamoyski starosta bełski, Aleksander Łaszcz starosta chełmski, Jan Mniszech starosta krasnostawski, Piotr Cieciszowski starosta grabowiecki, Florian Zamoyski podczaszy chełmski, Łukasz Oleśnicki, Hieronim Trojan, Jakub Gorzkowski, Mikołaj Gorzkowski, Szymon Zamoyski, Szczęsny Ługowski, Paweł Orzechowski, Andrzej Trojan, Sebastian Czerski, Paweł Żółkiewski, Stanisław Komorowski, Jan Gorzkowski, Michał Orchowski, Jan Hubicki, Marcin Radwan i innych wiele przy tym zjeździe będących.

Działo się na zjeździe w Krasnymstawie die 29 septembris a. D. 1572.

[a] *W rękopisie mylnie:* decembris; *poprawna datacja na końcu laudum.*

V. Zjazd szlachty chełmskiej w Chełmie [27 lipca?] 1573 r.

1. Laudum zjazdu szlachty chełmskiej [27 lipca?] 1573 r.

Rkp. 1. *APL, CChD 4, k. 157v–158v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 27 VII 1573 r.* [feria secunda post festum Sancti Jacobi Apostoli a. D. 1573]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 36–40 — kopia.*

[k. 157v] Coram gen. Alexandro Łaszcz capitaneo, Stanislao Rozwadowski iudice, Felice Stawski vicecapitaneo Chelmensi, praesentibus generosis

et nobilibus Nicolao Sienicki succamerario, Martino Uhrowiecki venatore, Andreo Hanski notario terrestris Chelmensis, Alberto Zegadło notario castrensis Chelmensis, Joanne Wolczek, Venceslao Uhrowiecki, Hieronimo et Andrea Trojany, Sigismundo Czyżowski, Sebastiano Czerski, Petro Wolczek, Joanne Hubicki, Alberto Niesowski, Ambrosio Żulinski, Thoma Stano, Joanne Romanowski, Nicolao et Hieronimo Grabia, Paulo et Mathia Stojenskie, Thoma Drzemlik, Andrea Żulinski, Andrea Krzeski, Stanislao Wereszczynski, Paulo Chylinski, Stanislao Strachota, [k. 158] Stanislao Smiotanka, Hieronimo et Stephano Andrzejowskich, Joanne et Petro Stawskich, Laurentio Krzywczycki, Stanislao Galecki, Paulo Czerniowski, Felice Ternowski, Stanislao Łazinski, Nicolao Uhrowiecki, Gasparo Sługocki, Stanislao Strzelecki, Stanislao Buszowienski, Christophero Hanski, Stanislao Wereszczynski, Valentino Zrebiecki, Petro Czerski et aliis quam plurimis et ministeriali Iwasko de Stolno etc.

My dygnitarze, urzędnicy, obywatele i wszystka szlachta ziemie chełmskiej, postanowiwszy między sobą konwokacyją, na dzień dzisiejszy tu w Chełmie zjechaliśmy się i spólnieśmy namówili porządek sprawiedliwości, jako ma być odprawowana tempore praesentis interregni tym sposobem.

Najpierwej przystawając konfederacyjej gliniańskiej[13] i ostatecznej głównej warszawskiej[14], która tego dozwala, poprawę około sprawiedliwości uczynić, także też i porządkowi inszych ziem w Koronie Polskiej uczynionemu, te sprawy w konfederacyjej opisane i insze wszelakie, któreby się kolwiek tempore moderni interregni komu od kogokolwiek stały i dziać będą, zleciliśmy odprawować i sądzić jm. panu staroście chełmskiemu[15], do którego przydaliśmy deputaty, ichm. pany a bracią naszę: Zygmunta z Czyżowa, Wacława Uhrowieckiego, Andrzeja Hańskiego, Ambrożego Żulińskiego, Jana Hubickiego, Mikołaja Grabię, którzy pospołu z panem starostą mają na jednym miejscu, to jest na zamku chełmskim, co dwie niedziele wszystkie sprawy i krzywdy, wielkie i małe, tak urzędowe, jako potoczne, które się kolwiek, komukolwiek i od kogożkolwiek działy i dziać będą tempore interregni, spólnie a zgodnie odprawować mają. [k. 158v] A do tego aktu odprawowania sprawiedliwości panowie deputaci nie mają być przysięgli. A te sądy mają się począć feria secunda post Festum Assumptionis Mariae proxima [17 VIII]. A tam na ten czas

[13] *Nawiązanie do konfederacji województwa ruskiego i podolskiego, zawiązanej w Glinianach 31 lipca 1572 r., por. AGZ XX, s. 2–4.*

[14] *Konfederację generalną zawiązano na sejmie konwokacyjnym obradującym w Warszawie w dniach 6–28 stycznia 1573 r., zob. VL, t. II, s. 841–843; VC, t. II, vol. 1, s. 306–307.*

[15] *Aleksander Łaszcz.*

wolno będzie pozwać każdemu o krzywdy swe pozwem, który ma być wydan za pieczęcią starościną, tytułem jego i tytułem panów vigore confederationis Varsaviensis et Glinianensis, tum deputationis praesentis in forma usitata, które sądy jako się zgodnie postanowiły, tak też publice in foris publicis przez woźnego obwołane są. A rok o wszelaką krzywdę ma być peremptorius wedle konfederacyjej gliniańskiej, którą w mocy zostawujemy. Absentia unius, duorum vel trium deputatorum nie mają być sądy odkładane ani apelacyja żadna od dekretu dopuszczona być nie ma. A to nasze spólne dozwolenie, jako się tu postanowiło i mianowało, przyrzekliśmy sobie strzymać i zdzierżeć pod obowiązkami w gliniańskiej konfederacyjej opisanymi i to do akt grodzkich chełmskich zapisać żeśmy kazali. Księgi ziemskie mają tu być z Krasnegostawu przywiezione dla wyjmowania zapisów na tenże czas, kiedy te sądy przypadają, to jest pro feria secunda post festum Assumptionis Marie [17 VIII], po które jechać mają pan pisarz ziemski[16] z przysiężniki i pan Ambroży Żuliński.

VI. Zjazd szlachty chełmskiej w Chełmie po ucieczce Henryka Walezego 9 sierpnia 1574 r.

1. Laudum zjazdu o zawiązaniu konfederacji szlachty chełmskiej, w Chełmie 9 sierpnia 1574 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 41–56 — kopia; w grodzie chełmskim oblatowali: Mikołaj Łysakowski kasztelan chełmski, Zygmunt Czyżowski kasztelan połaniecki, Stanisław Gostomski kasztelan sochaczewski, Aleksander Łaszcz starosta chełmski, Mikołaj Siennicki podkomorzy chełmski, Jakub Snopkowski wojski chełmski, Hieronim Krupski podstoli chełmski, Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski, Andrzej Hański pisarz ziemski chełmski, Stanisław Rozwadowski sędzia grodzki chełmski, Feliks Stawski podstarości chełmski, Paweł Orzechowski, Jan Mogilnicki, Wojciech Ścibor, Wacław Uhrowiecki, Jan Wołczek* ac alii quam plurimi nobiles indigenae terrae Chelmensis.

[k. 41] My rady i rycerstwo ziemi chełmskiej województwa ruskiego za usłyszeniem się wyjazdu królewskiego z Korony Polskiej, nad wiadomość rad i urzędników przy nim będących, czyniliśmy między sobą zjazdy, z których wysyłaliśmy do inszych województw i krajów [k. 42] dla porozumienia się w tym nowym a niezwykłym przypadku. I gdy nam z wiela województw, zwłaszcza Małej Polskiej, zniesione były postanowienia, zdało się nam warowniej i przystojniej przychylić się do spisku i postanowienia województwa naszego ruskiego, które na zjeździe pospolitym we Lwowie tych czasów jest wydane w te słowa.

My rady duchowne i świeckie, rycerstwo i miasta i wszystkie stany duchowne i świeckie województwa ruskiego [—][a].

[16] *Andrzej Hański.*

[k. 54] Do tego przystawając, obieramy sobie deputaty na sądy: jm. pana starostę chełmskiego[17], pana [Piotra] Gorzkowskiego sędziego ziemskiego, pana [Stanisława] Rozwadowskiego, pana Wacława Uhrowieckiego, pana Hieronima Trojana, pana Jana Wołczka, pana Jana Mogilnickiego, a zacząć mają sądzić od dzisiaj dnia za trzy niedziele, to jest 30 Augusti, obwoławszy teraz zaraz i tu w Chełmie i w Krasnymstawie. Kontynuować je w sześci a w sześci niedzielach aż do prezencyji Króla JMci w Koronie albo postanowienia judiciorum ordinariorum. A gdzieby niemoc starostę albo deputata zaszła przed samym sądzeniem, tedy drudzy deputaci sądzić mają, absentia chorych non obstante. A gdzieby śmierć którego z nich zaszła przed sądzeniem roków tych, przed się sądzić drudzy mają, a śmierć kolegi swego oznajmić kasztelanowi naszemu, aby zjazd szlachcie złożył ku obraniu deputata na miejsce zmarłego. Jeśliżby też śmierć zaszła starostę, tedy z drugim starostą tejże ziemi urzędownie postanowionym w grodzie jego sądzić mają. Położenie pozwów przed sądzeniem takowym dwie niedziele ma być.

Ku tytułowi swemu dokładać mają vigore confederationis in absentia regia laudate i takoż acta intytułować.

[k. 55] Sądy takowe i akta grodzkie wieczne czynimy do wszelkich spraw konfederacyji opisanych, póki jeno te sądy deputackie trwać będą.

Do artykułów, które na sobie niosą bannitionem et confiscationem przydajemy wybicie z posesyjej albo odjęcie jej, tam de bonis haereditariis, quam regalibus. Starostowie żadnych protestacyji przeciwko takowym konfederacyjom naszym, sub poena ejusdem executionis, przyjmować nie mają. A gdzieby kto komu krzywdę uczynił, takowy któryby tu osiadłości nie miał, a tu między nami mieszkał, tedy onemu ma być pozew położon na onym gruncie, gdzie mieszka, dołożywszy w pozwie, że go pozywa ex persona jego tylko citra praejudicium haeredis vel possesoris bonorum, a on już będzie powinien stanąć et rei iudicale dosyć uczynić i tam sive comparuerit, sive non, egzekucyja ma się naściągać iuxta praescriptam formam.

A to wszystko dobrowolnie i zgodnie zwolenie obiecujemy i przyrzekamy sub fide et honores, i przysięgamy przed Panem Bogiem sobie trzymać i wykonywać. Na czego pewność rękami się swemi podpisujemy i pieczęciami upewniamy i do grodu ku aktykowaniu podawamy. Działo się to w Chełmie, na zjeździe pospolitym, w poniedziałek 9 sierpnia r. B. 1574.

[17] *Aleksander Łaszcz.*

Mikołaj Łysakowski kasztelan chełmski, Zygmunt z Czyżowa kasztelan połaniecki, Stanisław Gostomski z Leżenic kasztelan sochaczewski, starosta rawski mp., Mikołaj Siennicki podkomorzy chełmski mp., [k. 56] Alexander Łaszcz capitaneus Chelmensis mp. significat, Hieronimus Krupski subdapifer Chelmensis mp., Jakub Snopkowski wojski chełmski significat, Petrus Gorzkowski judex terre Chelmensis significat, Andreas Hanski notarius terrestris significat, Hieronim Trojan, Mikołaj Krajewski, Wojciech Scibor, Wacław Uhrowiecki, Jan Wołczek significant, Paweł Orzechowski, Piotr Wołczek significant, Tomasz Stano, Stanislaus Rozwadowski judex castrensis Chelmensis, Fridrich Wietrzyński, Szczęsny Thernowski, Laurentius Krzywczycki mp., Gaspar Romanowski, Piotr Siennicki, Bartosz Siennicki, Wojciech Mruczyński, Faelix Stawski vicecapitaneus Chelmensis, Sebastian Czirski ręką swą, Stanislaus Siedliski etc. Idem, qui supra, castellanus nomine omnium ceterorum presentium subscriptiones ignorantia carentium totius nobilitatis.

[a] *Przytoczony w całości akt konfederacji województwa ruskiego zawiązanej na zjeździe szlachty tego województwa we Lwowie 28 lipca 1574 r. Pełny tekst zob. AGZ, t. XX, s. 15–20.*

2. Relacja woźnych o złożonej przysiędze deputatów sądowych konfederacji chełmskiej w Chełmie 31 sierpnia 1574 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 57–58 — kopia; w grodzie chełmskim oblatowali woźni sądowi Kilian z Krasnegostawu i Jan z Czystej Dębiny 30 VIII 1574 r.* [feria secunda ante festum Sancti Egidii a. D. 1574].

[k. 57] Judicia deputatorum in absentia regis vigore confederationis Chelmensis presentis celebrata sunt per generosos: Alexandrum Laszcz capitaneum, Petrum Gorzkowski terrestrem, Stanislaum Rozwadowski capstrensem, judices Chelmenses, Venceslaum Uhrowiecki, Joannem Wolczek, Hieronymum Trojan, Joannem Mogilnicki terre Chelmensis judices deputatos, praesentibus generosis et nobilibus: Sigismundo Czyżowski castellano Polanecensi, Nicolao Sienicki succamerario terre Chelmensis, Stanislao Koniecpolski succamerario terre Siradiensis, Zienovio wladika Chelmensi, Hieronymo Krupski subdapifero Chelmensi, Stanislao Laszcz de Stepankowice Horodlensi, Andrea Laszcz Lubaczoviensi tribunis, Jacobo Wożuczynski dapifero Belsensi, Severino Drohiczynski, Ambrosio Laszcz, Adamo Gorajski, Christophero Tarnawski centenario Sacrae Regiae Maiestatis, Foelice Stawski vicecapitaneo Chelmensis, Martino Skoruta, Ambrosio Żulinski, Stanislao et Joanne Gorzkowskie, Foelice Lugowski, Stanislao Siedliski, Hieronymo Andrzejowski, Constantino Hanski, Joanne Ryszkowski, Hieronymo Mogilnicki, Stanislao Rudnicki, Petro Piasecki, Paulo et Silvestro Chylinskie et ceteris quam pluribus circa pra-

emissa existentibus. Nec non ministerialibus generalibus regni: Kiliano de Crasnistaw et Joanne de Czysta Dębina.

[k. 58] Juxta exigentiam confederationis terrae Chelmensis, eidemque inhaerentes generosi: Alexander Laszcz capitaneus Chelmensis, Petrus Gorzkowski terrestris, Stanislaus Rozwadowski castrensis Chelmenses judices, Venceslaus Uhrowiecki, Joannes Wolczek, Joannes Mogilnicki, Hieronymus Trojan terrae Chelmensis deputati judices assignato et electo e medio sui in locum et officium notariatus generoso Stanislao Rozwadowski, in praesentia superscriptis nobilitatis et ministerialium praefatorum, quilibet eorum seorsim in persona sua, verba infrascripta exprimente super munus iudicii iuxta formam iuramenti novorum iudiciorum praestiterunt corporale iuramentum seu quilibet eorum seorsim praestitit in haec verba:

Ja N. przysięgam Panu Bogu, że w tem sądzie nowym teraźniejszym deputackim, do któregom obran a powołan, sądzić będę sprawiedliwie podle prawa koronnego polskiego, a najwyższego dowcipu mego sąd sprawiedliwy czynić, a krzywdy tępić. A od tego nie dam się uwieść przez żadną przyjaźń ani bojaźń, ani żadne powinowactwo, ani przez dobre zachowanie, ani też przez żadną nieprzyjaźń albo waśń, ani przez żadne dary, którebych za to wziął, albo jeszcze kiedy wziąć miał, albo się ich kiedy nadziewał, ani też będę rzeczy a kontrowersyji tych między stronami ku temu sądowi należących z nikim przeglądał, ani praktykował, ani radził żadnemu, jedno na tym sądzie sąd sprawiedliwy czynić. A radę sądowną i namowną w tajemności zachowam, nikomu ją nie przenosząc. Tego mi Pan Bóg pomóc racz.

3. Protestacja części szlachty chełmskiej przeciwko nadużyciom związanym ze sporem o starostwo krasnostawskie

Rkp. *APL, CChD 4, k. 342v–343v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 22 XI 1574 r.* [feria secunda ante festum Sanctae Catherinae a. D. 1574].

[k. 342v] Venientes ad officium et acta praesentia castrensia Chelmensia primum a magnifico Arnolpho Uchanski de Służewo pallatino Plocensi, nuncius et mandatarius, generosus Jacobus Wozuczynski dapifer Belzensis, nec non generosi Sendivogius Drohiczański castellanus Lubaczoviensis, Paulus Uchanski comes a Służewo capitaneus Crasnostaviensis, Jacobus Uchanski comes a Służewo pallatinidis Plocensis, Joannes Laszcz a Laszczow succamerarius Belzensis, Jacobus [k. 343] Snopkowski tribunus Chelmensis, Andreas Laszcz a Obrowiec tribunus Lubaczoviensis, Florianus Rudgierz, Stanislaus Sczepieczki, Georgius Laszcz Nielede-

viensis, Stanislaus Laszcz Nieledeviensis, Florianus Laszcz Nieledeviensis, Alexander Laszcz a Laszczow, Paulus Czemiernicki wasalius moszczenicki, Paulus Czerniowski, Valentinus Turkowiecki, Severinus Drohiczanski, Ludovikus Drohiczanski, Stanislaus Gorzkowski, Georgius Gdeszyński, Malcher Gdeszyński, Bartholomeus Troska, Stanislaus Regowski, Albertus Troska, Albertus Scibor, Stanislaus Scibor, Marcus Scibor, Michael Siedliski, Petrus Czarnołoski, Stanislaus Orchowski, Sebastianus Choienski, Daniel Choienski, Joannes Choienski, Wasilius Oleski, Iwan Andrzejowski, Siemion Oleski, Constantinus Hanski, Joannes Horoch, Petrus Czerniowski, Stanislaus Siedliski, Joannes Liszka, Andreas Sosnowski, Paulus Choienski, Gregorius Tur, Thomas Tur, Chwedorius Podhorodenski, Bartholomeus Horoch de Swirszczowo incolae terrae Chelmensis suorum ac aliorum protunc absentium nominibus, solleniter et officiose protestati sunt in et contra generosos dignitarios et officiales ac nobiles quosdam terre eiusdem, quorum nomina et cognomina hic habere volunt pro expressis, quod ipsi eo tempore quo iuditia confederationum cellebrabanter et nulla comitia ad consultandis de publicis negociis indicta essent, sed in privatis causis suis nobilium pars hac convenissent actumque iure ac consuetudine et libertate communi promittente hic statuere possent ipsi tamen horum nulla ratione ducta privata autoritate aliis incolis terre huius absentibus aliis autem contra ea reclamantibus et non consentientibus, Nunctios e medio sui nomine omnium huiusce terre incolarum cum quibusdam articulis ad conventum Wisnensis et cum assertum mandatum delegaverunt et presertim quod in causa occasione capitaneatus Crasnostaviensis ex parte alterius colitigantis ad subsidium unius et derogationum iuris ac processus ab altera parte [k. 343v] producti, id nunctiis suis nulliter et de facto commiserunt ut confederatio Warsaviensis in proxima convocatione de dandis litteris a pallatino vel castelano ad expulsorem in alius sensus quam verba confederationis sonant contra laudo intemptarentur et ne litero in eadem causa possesoria a magnifico castellano Leopoliensi date aliquid valerent. Contra quem articulum praedicti protestantes et videntes eum confederationi praedicte evidenter repugnare ac de industria pro auxilio alterius partis iure victa, atque ad iniuria iure vincentis non ex aliqua necessitate publica conscriptum esse in instanti solleniter praedicti sunt imo confederationem praedictam in toto approbantes literas in ea causa a magnifico castellano Leopoliensi tanquam priore a domino pallatino in terris Russiae legitime datas pro rato et grato suscipiunt easque merito exequendas esse nomino etiam publico confirmant. Si quidem in terra Chelmensis dum unus tamen castellanus est, idem primus in eadem terra Chelmensis appelari non potest dum primus, non respectu unius,

sed respectu plurium appelatur. Confederatio etiam praedicta generalis omnibus terris ex aequo serviens singulariter eum pallatinus vel castellanum terra, non terrarum proferens declarat ex pluribus terris castellanes in uno pallatinatu existentibus non seorsivo alieni, qui primus esse non potest, haec autoritatem esse data. Itaque contra praefatas constitutiones et quasvis deputationes uti nullas et illegitimas in vim publicae refutatoris et suarum rationum et consensum approbationis praedicti protestantes petierunt, haec suam protestionem acta inscribi admitti quibus est admissum.

VII. Sejmik szlachty chełmskiej w Chełmie 2 stycznia 1575 r.

Sejmik zwołany najprawdopodobniej na mocy uchwał sejmiku województwa ruskiego w Wiszni z 1 XII 1574 r.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 2 stycznia 1575 r.

Rkp. 1. *APL, CChD 4, k. 358–360 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 2 I 1575 r.* [die Dominico in crastino Circumcisionis Domini a. D. 1575]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 60–68 — kopia.*

[k. 358] Sprawiedliwość w rzeczach pospolitych i jako jest potrzebna, żadny tak tępy nie jest, któryby tego nie baczył, gdyż przez niej zgromadzenia nie bywają zwane rzeczami pospolitemi, ale zebraniem łotrowskim. Która aby i w niebytności Króla JMci dochodziła w ziemi naszej chełmskiej, tedy my dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, na sejmik tu do Chełma, dla postanowienia sprawiedliwości słusznie na dzień dzisiejszy złożony zgromadzeni, mając przed sobą postanowienie województw inszych, a zwłaszcza ruskiego, teraz na zjeździe wiszneńskim uczynione[18], a najwięcej przychylając się do tego postępku, który jest najbliższy prawa naszego pospolitego, nie chcieliśmy niwczym od niego odstąpić, a to experientia edocti, że gdy od starych praw i zwyczajów odstąpimy, tedy się nam wszystko trudni, a potym do nich się wrócić musimy. Przetoż my tu w Chełmie namawiając sprawiedliwość do prawa i obyczaju starodawnego radziśmy się przychylili, jako niżej napisano jest.

[k. 358v] My tedy sposób tych sądów od tego poczynamy i ustawiamy, iż sądy wszelakie w ziemi swej chełmskiej od tego czasu w ręce w klubę swą wstawiamy i wprawujemy, to jest ziemskie, grodzkie, staroście, podkomorskie, komisarskie i generaliter wszystkie miejscke i insze, od których i mocyje, i apelacyje nie do Króla JMci, ani też na sejm czynione

[18] *Odwołanie się do uchwały sejmiku województwa ruskiego w Wiszni z 1 grudnia 1574 r. ustanawiającej sąd generalny wojewódzki, zob. AGZ, t. XX, s. 22–28.*

być mają, ale inmediate ad iuditium generale ordinarium terrarum Russiae proxime futuris, wszakże mocyje i apelacyje ab iudiciis aut officiis in illis casibus dopuszczone być nie mają, gdzie prawem pospolitym są zabronione. Także też ad hoc iuditium ordinarium przypadają causi, które na nowych sądziech nie były sądzone sive per remisionem, sive per adcitationes aut etiam quacunque via et ratione ad iuditium Majestatis Regiae pendebant i dla tegoż ex nunc już sądy deputatów vigore confederationis podnosimy i hamujemy. A causy wszelakie, na które dekret jeszcze nie jest ferowany, ad forum competens odsyłamy z takim warunkiem, iż causy przed temi deputaty zaczęte, pro excessibus cum omnibus generaliter iniuriis w kapturze opisanych, w tym sądzie, do którego ante confederationem według zwyczaju prawa pospolitego należały, za przypozwaniem strony przez actora do sądu excessus cause et iniurie należące ad paratum terminum w onym prawie kapturowym zawisła in eo punctu in quo stetit, ma być odprawowana iuxta exigentiam illius termini, quo causa stetit, salva tamen appelatione parti sententia gravate cui de iure venerit. Ale skazane przysięgi przed starostą tutecznym chełmskim, za przypozywaniem aktorowem odprawowane być mają, gdyż omnium litium finis est iuramentum.

[k. 359] Na które to sądy ku osobom ziem ruskich na to obranych, obieramy trzech deputatów obywatelów ziemi naszej chełmskiej: urodzonych Jana Łaszcza podkomorzego bełskiego, Jakuba Snopkowskiego wojskiego chełmskiego, Jana Lipskiego z Goraja, aby pospołu z deputaty inszych ziem ruskich na jednymże miejscu we Lwowie na takowych zasiedli, a ci panowie deputaci tylko do roku trwać mają, a przysiąc też mają in eandem rotham z inszymi.

Bezpieczeństwo sądów tych i osób do nich należących tak warujemy, jako o tym prawa obmawiają, niwczym ich nie odstępując. Tytuł tak do sądu ordinarium, jak do ziemskiego takie ma być: Nos consiliarii, proceres, ordines et universa nobilitas terrarum Russiae vigore Regio et decreti electionis Regis, de constituendis iudiciis Regni, a tytuł grodzki pod tytułem starościnym też vigore Regio.

A te takowe sądy iudiciorum ordinariorum trwać mają póty, póki Król Jmć w Polsce nie będzie. Insze wszystkie artykuły, conditiae, circumstantie sądów takowym [s] nie pozwalamy, aby były tak zachowane, jako są na zjeździe wisznienskim postanowione i opisane, któreby niwczym prawu pospolitemu przeciwne nie były.

A iż podsędka w ziemi tej chełmskiej nie stało przez śmierć jego, nie odchylając się od postanowienia wisznienskiego, rozumiemy to być za potrzebną, aby jm. pan wojewoda ruski złożył nam sejmik ku obieraniu

podsędka według prawa, a tam, gdy czterej będą electi, jeden ma urząd podsędkowski odprawować, który po sobie więcej voces będzie miał, aż do bytności królewskiej, a na on czas którego Król Jmć konfirmuje, ten za nieodmiennego podsędka będzie miany. Przetoż roki ziemskie chełmskie ani krasnostawskie odprawowane być nie mogą, póki takowym porządkiem podsędek obran nie będzie.

[k. 359v] Iż też burdy, turleje, zajścia i prawa między dwoma osobami o starostwo krasnostawskie znaczne i każdemu wiadome są, przez różne prawa obiema dane i insze prawne impedimenta zaszły[19], zaczym sądy i acta ludziom niebezpieczne są, póki między nimi de proprietate iuris decydowano nie będzie, przeto zabiegając his periculis ustawiamy, aby wszystkie sprawy i zapisy do grodu krasnostawskiego należące, w grodzie chełmskim odprawowane były, jakoż się i do tego czasu tu, a nie tam, odprawowały, gdyż Krasnystaw w ziemi chełmskiej powiatem jest, a nam non competit de potioritate iuris rozeznawać między starostami. A też prawo pospolite uczy, iż urząd ograniczony, póki to decydowano nie będzie, dalej w urzędzie swym postępować nie może.

A to wszystko postanowienie nasze wszyscy urzędnicy pro interesse officiorum suorum mają wypełniać i egzekwować pro amissione officiorum suorum. A przeciwko takiemu postanowieniu starosta żadnej protestacyjej przyjmować nie ma sub poena amissionis officii.

Quem talem judiciorum praefatorum tenorem ad acta praesentia inscribi admitti potierunt personaliter coram officio comparentes magnifici Arnolfus Uchanski pallatinus Plocensis, capitaneus Wysogrodensis et terre Chelmensis indigene, Sendivogius Drohiczanski de Leszczany etc. castellanus Lubaczoviensis nec non generosi Paulus Uchanski de Rostoka, Wolkowiany, Polieniec etc. haeres, capitaneus Crasnostaviensis, Jacobus Snopkowski tribunus Chelmensis, Andreas Laszcz in Liesno et Kanie in terra Chelmensis haeres, tribunus Lubaczoviensis, Jacobus Uchanski pallatinides Plocensis, Alexius, Ludovicus et Severinus Drohiczanscy in Pukarzow, Dub, Drohiczany in terra Chelmensis haeredes, Joannes Lipski de Goraje, in Lipsko, Sucha [k. 360] Wola, Lipska Wola, Białawola, Wieprzec, Szewnia, Hutki, Krasnybród, Hruski in terra Chelmensis haeres, Florian Rudgierz in Lielekow et Szczytyn haeres, Georgius et Florianus Łaszczowie Nieledeviensis nomine suo et ex mandato patris sui generosi Stanislai Łaszcz tribuni Horodlensis, in Stepankowice, Kołakowice et Uprodowice in terra Chelmensis haeredes, Albertus, Stanislaus, Marcus

[19] *Spór o starostwo krasnostawskie toczył się wówczas między Janem Mniszchem, który otrzymał na nie nominację w 1572 r., a Pawłem Uchańskim, kasztelanem bełskim, który przywilej otrzymał od Henryka Walezego, por. PSB, t. XXI, s. 462.*

et Joannes Ściborowie, Aleksander Łaszcz, Bartholomeus et Albertus Treskowie in Wołkowiany et Staw haeredes in terra Chelmensis, Malcher et Georgius Gdeszyńscy in Szczytyn, Stanislaus Gorzkowski, Stanislaus Szczepiecki de Rudniczek, Michael Siedliski, Stanislaus Regowski de Krasne, Arnolphus Dusza Podhorecki nomine fratris sui Venceslai Dusza et suo, haeredes de Ujazdów, Albertus Skrobonowski, Lucas Horoch in Leszczany, Joannes Tur de Krasne, Petrus Słonczowski, Adam Jaslikowski, Sebestianus Chojeński, Basilius Moszczaniecki sortis sue de Szczytyn, Paulus Czerniowski de Cyców et Głembokie in terra Chelmensis haeres, Petrus Czarnołoski, Stanislaus et Mathias Orchowscy, Matias Witwiński in Beresteczko, Bartholomeus Stawski Włodek, Andreas et Joannes Chojeńscy, Joannes Serebryski in Serebryszcze haeres, Stanislaus Maszowski et Felix Jeziorkowski, terre Chelmensis indigene et possesionati suo et aliorum amicorum et comparticipum suorum nominibus ad suprascripta omnia consentientes et generosus Alexander Łaszcz capitaneus Chelmensis visa praefatorum indigenarum Chelmensis unanimi concordi et conformi supra descripta iudicia consensu etiam ipse ex persona sua super ea omnia consensit et haec ad acta inscribi admissit.

2. *Protestacja szlachty chełmskiej przeciwko zwolennikom Jana Mniszcha starosty krasnostawskiego, w związku z ich najściem na sejmik styczniowy 1575 r.*

Rkp. *APL, CChD 4, k. 360–362 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 2 I 1575 r.* [die Dominico in crastino Circumcissionis Domini a. D. 1575].

[k. 360] Venientes personaliter ad praesens officium et acta praesentia castrensia Chelmensia magnifici Arnolphus Uchanski pallatinus Plocensis, capitaneus Wysogrodensis, Sendivogius Drohiczanski castellanus Lubaczoviensis, Ludovicus Alexius et Severinus Drohiczanscy de terra Chelmensi, nec non generosi Paulus Uchanski capitaneus Crasnostaviensis de Rostoka, Siedliszcze, Wolkowiany, Polemiec etc. haeres, Jacobus Uchanski pallatinides Plocensis, Jacobus [k. 360v] Snopkowski tribunus Chelmensis, Andreas Laszcz de Obrowiec, Kanie et Lesno tribunus Lubaczoviensis, Joannes Lipski de Goraj in Lipsko, Sucha Wola, Lipska Wola, Białawola, Wieprzec, Szewnia, Hutki, Krasnybród, Hruski in terra Chelmensi, Florianus Rudgierz in Lielekow et Szczytyn haeres, Ambrosius Laszcz in Lielekow sortis suae haeres, Georgius Laszcz Nieledeviensis nomine et ex mandato patris sui gen. Stanislai tribuni Horodlensis in Stepankowice, Kołakowice, Uprodowice in terra Chelmensi haeredes, Albertus, Stanislaus, Marcus Sciborowie, Bartholomaeus et Albertus Troskowie de Wolkowiany et Sthum in terra Chelmensi, Malcher et Georgius Gdeszyńscy in

Szczytyn, Stanislaus Grabowski, Michael Siedliski, Stanislaus Regowski de Crasne, Stanislaus Szczepiecki de Rudniczek, Arnolphus Dusza Podorecki de Ujazdów nomine fratris sui Venceslai Dusza, Albertus Skroboniowski, Lucas Horoch in Leszczany, Joannes Tur de Krasne, Petrus Słonczewski, Adam Jaslikowski, Sebestianus Chojeński, Basilius Moszczenicki sortis suae de Szczytyn, Alexander Łaszcz, Petrus Czarnołoski, Paulus Czerniowski de Cyców et Głębokie, Stanislaus et Mathias Orchowscy, Mathias Witwiński in Beresteczko, Bartholomaeus Stawski Włodek, Andreas et Joannes Chojenscy terrae Chelmensis indigenae et possessionati et alii quam plurimi eiusdem terrae nobiles, non sine dolore et gravi cum querella protestati sunt in vim suarum specialium et seorsivarum protestationum contra generosos Andream Firlej capitaneum Sendomiriensem, Georgium Mniszek Sanocensem, Nicolaum Mniszek Lucoviensem capitaneos, Mathiam Ossowski et Joannem Mniszek, in hac terra nullam possessionem seu tenutam habentes, nec non contra alios incolas terrae huius Chelmensis, videlicet generosos Nicolaum Sienicki succamerarium Chelmensem, Petrum Sienicki, Joannem et Petrum Wolczkowie, Paulum Orzechowski, [k. 361] Ambrosium Żuliński, Andream Hanski notarium Chelmensem. Quod ipsi cum suis innumerabilibus complicibus, quorum nomina et cognomina melius sciunt, in contemptum legum et libertatem publice, que vetant ad conventus in armis vel cum armis seditionem ac insidias praeferentibus venire sub poena capitis ausi sunt ad hunc conventum particularem pro die hodierna in dictum seorsivis copiis quisque pro se manu potenti cum armis et in armis seditionem et insidias praeferentibus cum tormentis bellicis alias z działy, z hakownicami, z rusznicami, galleis, clipeis, hastis et cum magno numero extraneorum barbarorum montanorum instructorum, alias z hajdukami pieszemi, qui cedibus victum querunt, et aliis prohibitis artibus conducti abutuntur et quorum societas interdicta est, tamen taliter huc in Chelm tanquam ad expugnandam armis, aliquam provintiam et homines in servitutem redigendos ausi sunt supervenire, quo tali facto pacem communem violaverunt, conventum turbaverunt et caetera alia que ad opprimendam publicam libertatem et violandas leges faciunt perficem conati sunt, sed neque his contenti praeter hec quibusdam conquerentium ab officio notabiliter inscripta et assignata hospitia eadem temeritate et audatia eorum titulis polutis violanda, invaserunt et ademerunt bombardisque munierunt, quo facilius talibus violentiis et contumeliosis factis ad arma provocare seditionesque incitare et conventum disrumpere possent. Insuper idem omnes sub vexillam praedicti Joannis Mniszek congregati tanquam sub signis eius militantes acie instructa more querrico et bellico omnia itinera, circulum et plateas civitatis huius et

quacunque pervenire ad templum posset, in quo ex antiquo publica consilia conventuum exercebantur obsederunt hajdukami et bellicis termentis obstruxerunt et undequaque aditum ad praefatum consultationis locum vi et armis interduserunt non permittens eos in loco consulto de legibus antiquis retinendis et publica libertate conservanda [k. 361v] consultare in contemptum legum et appositionem libertatis publicae. Insuper et ministerialem, providum Chwiedor, ad requirentem eos missum Joannem Mniszek vulneribus affecit. Itaque praefati conquerentis omnes et singuli contra praedictos turbatores conventus tam omnes, quam singulos generaliter et specialiter de poena legum et violatorum pacis communis ac turbatorum conventus protestati sunt.

Id autem deducendi et verificandi coram eodem officio statuerunt providos Chwiedor de Uchanie Regni generalis, Bartholomaeus de Wereszcze, Thoma de Rostoka terrarum Russiae generales ministeriales cum nobilibus Floriano Nieborski et [...][a] Chyżowski [...][a]. Qui personaliter ad acta comparentes in vim suae fidelis relationis ubique faciens recognoverunt se ad requisitionem praefatorum conquerentium praesentes fuisse hesterna die et vidisse suprascriptos acensatos et delatos cum ingenti tumultu armato et bellicis tormentis in hanc civitatem intrasse et ab eis hospitia eorundem conquerentium violenter, adempta titulosque ab officio inscriptos polutos esse nec non die hodierna conventus omnes semitas armis tormentis et peditibus esse obstructas ne qua ex civitate ad templum quiscunque pervenire posset. Atque haec sibi visa et tempestive protestata et non aliter esse recognoverunt.

Tandem suprascripti conquerentes eodem dolore protestati sunt in et contra gen. Alexandrum Laszcz capitaneum Chelmensem cujus officio competit hospitia distribuere atque securitatem in conventibus providere sub poena capitis tamen ipso praesente eamque violentiam sentiento et sciente tantis copiis tantisque armis seditiones et insidio praeferuntur, pax communis violatur et conventus turbatur libertasque publica opprimitur et ab eo assignata hospitia violenter adempta sunt nec homines liberi huius terrae omnes prope incolae ad locum consultationis consvetum oppositionem et tormentorum admittuntur, ipse autem ex debito officii sui tales nullo modo exercet offerentes se cum praedicto capitaneo pro eiusmodi negligentia de poena suo tempore iure acturos. [k. 362] Gen. autem Alexander Laszcz capitaneus Chelmensis subdelegando in locum suum quo ac actum praesentem gen. Felicem Stawski vicecapitaneum Chelmensem publice ac solenniter declaravit se huiusmodi inculpationem ac protestationem non promerivisse imo easdem iniurias et gravamina ac contemptum officii sui ab eisdem accusatoribus et praesertim a supradicto Joanne

Mniszek statuere et perpesinam dum praesciret eundem ad praesentem conventum magnas copias instruere pedites et equites ex industria comparare tormentaque bellica huc velle trahere non praetermissit eundem ex suo officio literis ante tempus promovere ut memor legum et poenarum a tantis armis et copiis abstineret ac se iuxta legum praescriptum pereret. Ceterum ille spreta admonitione mea spreta authoritate officio capitanealis spretis legibus, non habita ratione poenarum et libertatis publice, hesterna die me praesente vidente atque id ipsum prohibente cum tanta vi hus ut praemissum est superequitavit et non ita se gessit quemadmodum praedicti conquerentes sese gerere iuxta praescriptum legum in omnibus nisi sed etiam hospitia a me assignata et titulis certorum incolarum huius terrae inscripta violenter ademit die autem hodierna conventus assignati, tormentis et peditibus aditum ad templum locum consultationis consvetum obstraxit, obsedit et occupavit. A me autem ex ofiicio meo heri et hodie aliquoties de praemissis admonitiis sese in officio retinere noluit. Ideo ne aliquod signum negligentiae praedicti capitanei esset solenniter contra eundem Joannem Mniszek et alios eiusque complices de violata authoritate officio sui et pace communi ac turbato conventu ac de poenis protestatus est. Ceterum id officii sui esse sentientis in conventu securitatem consultantibus providens praefatis indigenis terrae Chelmensis ad conventum congregatis locum in arce concessit ut ipse iuxta universale indicti conventus una cum ipso in loco hoc tutiori consultaverit quidquid autem per ipsos unanimiter constitutum fuerit se ad acta inscribi admittens et que de iure venerint exequi obtulit. Praesentibus ministerialibus providis Chwiedor de Uchanie generali Regni, Barthole de Wereszcze, Thoma de Rostoka terrarum Russiae generalibus ministerialibus et plurima nobilitate huiusce terrae praemissa omnia attestante.

[a] *W rękopisie zostawione wolne miejsce.*

VIII. Sejmik w Chełmie przed zjazdem stężyckim 31 marca 1575 r.

Sejmik — jak wynika z treści laudum — zwołany przez kasztelana chełmskiego Mikołaja Łysakowskiego, uniwersału zwołującego zjazd nie udało się odnaleźć.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 31 marca 1575 r.

Rkp. 1. *APL, CChD 4, k. 428–430v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 7 IV 1575 r.* [feria quinta post festa Solennia Paschae a. D. 1575]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 79–89 — kopia.*

[k. 428v] My rady i rycerstwo ziemi chełmskiej województwa ruskiego na sejmiku niniejszym zebrani, jawno wszem czynimy, iż za obwieszczeniem

nas [przez] jm. pana kasztelana naszego chełmskiego[20] ku zjechaniu się dla namów o potrzebach Rzeczypospolitej dolegających in absentia regia in Regno, naprzód postanowiliśmy między sobą, iż na zjazd pospolity pod Stężycę złożony i od wszech stanów uchwalony na konwokacyjej warszawskiej w roku 1574 19 septembris[21] jechać wszyscy mamy, i tośmy sobie przyrzekli tak jako przystoi na akt wielki a sławny, na którym nam o swobody i wolności nasze gra idzie, [na] które przez odjazd Króla JMci Pana naszego z Korony Polskiej wielka niebezpieczność przyszła, o których tam deliberacyja ma być, bądź też Król JMć wedle prośby i pisania naszego ku niemu przybędzie, bądź też że przyjechać nie będzie raczył. Tedy my już z innem rycerstwem i stany koronnymi postąpić mamy wedle opisania konfederacyjej pospolitej i listów poselstwa ku Królowi JMci wysłanego i wszem krajom nie tylko Korony Polskiej, ale i krajów chrześcijańskich i pogańskich obwołanego, w niwczym listu tego i konfederacyjej nie odstępując, owszem, mocnie, statecznie do gardł naszych przy nich stojąc. Jeśliby Król JMć na ten dzień 12 maj jemu opisany przybyć będzie raczył, tedy z JKMcią stanowić, aby raczył praesens zawżdy z nami w Koronie Polskiej będąc, gubernacula regni wedle przysięgi swojej sprawować, nas rządzić, bronić i conditia wszystkim przy elekcyjej przez posły jego mianowanym poprzysiężone i potym przez JKMć i sławnej pamięci Króla JMci francuskiego, brata JKMci potwierdzone i poprzysiężone, także przy koronacyjej umocnione, wypełnić, dosyć im uczynić i teraz zaraz, i na potomne czasy, a napotym żadnych obyczajów nie szukać, aby im dosyć [k. 429] się dziać nie miało i aby praesens z nami w Koronie Polskiej mieszkać nie miał, a uchowaj Boże starać się o to, aby regiment jaki nam stanowić miał, okrom obecności swej. Do czego ktobykolwiek kiedy Królowi JMci pomagać abo radzić miał, tedy na takiego jawnie tam na tym zjeździe srogą poenę i egzekucyją jej nieodwłoczną zaraz postanowić. Jeśliby na czas i miejsce naznaczone przybyć nie raczył, tedy wedle konfederacyjej i listu do niego posłanego postąpić mamy, nie zabawiając się żadnemi innemi potrzebami i naległościami największemi koronnemi, ani największemi otuchami i obietnicami. Przetoż tam zjechawszy się na dzień opisany, elekcyją naprzód odprawować mamy, nie oczekiwając osób albo krajów koronnych niebytności, gdy wszyscy nie w dzień mianowany, ale na dzień ten 12 maj stawić się pod Stężycą mamy, aby się tegoż dnia elekcyja zaczęła, a nieodwłocznie kończyła, we wszystkim mocno

[20] *Mikołaj Łysakowski.*

[21] *Na sejmie konwokacyjnym wyznaczono Henrykowi Walezemu, pod rygorem pozbawienia tronu, termin powrotu do Polski na 12 V 1575 r., wyznaczając zarazem na ten dzień zjazd szlachty pod Stężycę, na którym zapaść miały decyzje co do jego dalszych losów.*

się trzymając konfederacyjej i listu do Króla JMci posłanego, wyżej omienionego.

A iż na tem sejmiku naszym przez złą drogę wielu nie było, tedychmy bracią swą pisaniem swym upomnieli i prosili, aby z powinności swej szlacheckiej aktu tego sławnego pod Stężycą nie omieszkiwali, ale obecni byli, o czem listy nasze do nich szerzej świadczą.

Tamże naprzód inkwizycyja stateczna być ma, jeśliże kto przeciw konfederacyjej i postanowieniu na konwokacyjej omienionej w czym nie wykroczył i egzekucyją w niej opisaną nad każdym wykonać.

Jechać na tamto miejsce pod Stężycę i stanowić się w swoim województwie ruskim z innemi obywatelami województwa tego mamy, a wszystek ten akt prowadzić spólnie ze wszystkimi obywatelami koronnymi, rozdziału żadnego nie czyniąc na województwa, jeno przykładem przodków swych, w kupie o sobie radząc, wszystko stanowić.

Praesentes którzykolwiek tam będziemy, moc mamy nomen absentium [k. 429v] wszystko stanowić, konkludować z stany i rycerstwem koronnym, aby się na potym niebytnością swą i niezezwalaniem na postanowienie tamto wszelakie nie wymawiał albo też na zjeździe niebytności których przekazywać konkluzyjej tamtej nie chciał, która gdy da Pan Bóg koniec swój weźmie, odjeżdżać nie mamy, aż wszystko statecznie spisano, zawarto i publikowano będzie, bo się nam to na przeszłej w wielu artykułach dało znać. Tam spólnie będąc ze wszystkimi stany i rycerstwem deliberować, konkludować statecznie mamy wedle potrzeby, jako się na ten czas w Rzeczypospolitej najpożyteczniejsza pokaże.

Iż na tem pod ten czas zjazdu naszego wielkie niebezpieczeństwa od nieprzyjaciół koronnych, a zwłaszcza od Tatar wszczyna się, którzy pogotowiu są i co dzień w państwa koronne wtargnąć chcą, a na ten czas obrony żadnej na Podolu nie masz, a na ostatek ani straży, ktemu przypadła śmierć hetmana koronnego[22], przeto nie mogąc żadnego ratunku tak prędkiego temu dać, zda się nam, aby jm. pan kasztelan[23] i rycerstwo województwa ruskiego i podolskiego zmówić się raczyli na to, o co ku ichmciom dajemy znać posłem swym, aby tam tych pieniędzy, które jm. pan Żarnowski z kwarty do Lwowa odwieźć raczył ku zapłacie starostom od żołnierzów dawnych inquietowanie wziąć na ten czas raczyli, a służebnych co może być za nie przyjąć, żeby wżdy straż i obrona jaka na ten

[22] *Hetman wielki koronny Mikołaj Sieniawski zmarł jeszcze 21 II 1569 r. i urząd wakował do końca 1578 r., gdy nominację nań uzyskał Mikołaj Mielecki.*

[23] *Mikołaj Łysakowski kasztelan chełmski.*

czas być może była, aż się tam na zjeździe pospolitym o dostateczniejszej obronie rozmówimy.

A iż największa obrona bez sprawy dobrej, która na hetmanie należy, trwać nie może, zdało się nam ichmść pany i braciej województwa ruskiego i podolskiego w tym upominać, jakoż o to ku ichmciom dajemy znać przez [k. 430] posłańca swego, aby spośrodka siebie obrali osobę godną, na których tam ichmciom nie schodzi, aby sprawę tamtę na się przyjął do tego czasu, ażby z zjazdu tamtego pospolitego pod Stężycą było opatrzenie stateczne, jako obrony, tak o sprawie aby wżdy interim wiedzieli tamci ludzie, do kogoby z wieścią uciekać się mieli i ku komu zjeżdżać, jeśliby niebezpieczeństwo jakie przypadło. A ten to aby o wszystkim na ten pospolity zjazd dawać znać być powinien i przed zjazdem do rad koronnych.

Co się tyczy sprawiedliwości pospolitej i sądów zaczętych we Lwowie wedle postanowienia naszego pospolitego, iż się dokończyć zaraz tam nie mogli przez sejmiki te nasze powiatowe i zjazd pospolity blisko nadchodzący, a ktemu iż dufamy w łasce miłego Pana Boga, że się na tym pospolitym zjeździe zmówimy de generalibus Regni iudiciis, tedy już im na ten czas dać pokój musimy. Ale po zjeździe tamtym pospolitym złożyć nam ma jm. pan kasztelan nasz sejmik ku deliberacyjej o prowadzeniu tych sądów i o poprawie ich potrzebnej, jakoż się nam artykuł ten około dylacyjej ad munimenta postanowieniem wisznienskim dozwolonej zda być niepotrzebny i do sprawiedliwości ludzkiej bardzo szkodny, także i o innych rzeczach. Pod ten czas sądów tych pospolitych i zjazdu pospolitego pod Stężycą żadne sądy grodzkie wedle prawa pospolitego i zwyczaju starodawnego miejsca nie mają, ani mogli, ani mają być sądzone, bo to wszystko mamy i mieć będziemy irritum et inane na potym, ani żadnej egzekucyjej im dopuścimy, a także urzędniki wszystkie ab omni impetitione zastąpić się podejmujemy.

Podsędka wedle konfederacyjej warszawskiej i naszego spólnego postanowienia wisznienskiego na miejsce zmarłego nieboszczyka Andrzeja Wereszczyńskiego za złożeniem elekcyjej [przez] jmci pana kasztelana [k. 430v] chełmskiego za śmiercią wojewody ruskiego[24] złożoną, obraliśmy spośrodka siebie szl. Ambrożego Żulińskiego, który na przyszłym sejmiku wyżej omienionym po zjeździe stężyckim przysiąc ma przy jmci panu kasztelanie i akta ziemskie zaraz pan sędzia i pisarz z tym podsędkiem ziemskim położyć powinni będą, pod winą pięciuset grzywien i straceniem urzędu, z którą peremptorie w grodzie abo gdzieżkolwiek

[24] *Jerzy Jazłowiecki zmarł wiosną 1575 r.*

wolno każdemu czynić. Urząd swój podsędek już tak sprawować ma, jako legitime obrany i konfirmowan tym obieraniem podsędka pro hac vice tempore absentis regie, nic nie derogując na potym prawu pospolitemu i władzy królewskiej w rozdawaniu i w aprobowaniu wszystkich urzędów.

Poseł ten szl. Kasper Romanowski, brat nasz, którego posyłamy na sejmik do Lwowa, gdy stamtąd przyjedzie, postanowienie tamtego sejmiku tedy je referować ma do urzędów grodzkich chełmskiego i krasnostawskiego, a stamtąd ichmć panowie starostowie per modum universalium mają rozesłać, aby wszyscy o tem wiedzieli.

Actum et datum in conventione particulari Chelmensi in Chelm, in praesentia consiliariorum et nobilitatis terrae Chelmensis feria quinta ante Dominicam Conductus Paschae proxima [31 III] a. D. 1575. Mikołaj Łysakowski kasztelan chełmski mp., N[icolaus] Sienicki podkomorzy chełmski mp., Alexander Łaszcz capitaneus Chelmensis, Jan Mniszek starosta krasnostawski, Andreas Hański notarius terrestris Chelmensis mp.

IX. Sejmik przedelekcyjny w Chełmie 26 października 1575 r.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 26 października 1575 r.

Rkp. 1. *APL, CChD 4, k. 472–474v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 26 X 1575 r.* [feria quarta ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 90–100 — kopia.*

[k. 472] My rady i rycerstwo ziemi chełmskiej województwa ruskiego na zjazd niniejszy zebrani jawno czynimy, iż za okrutnym nieprzyjacielskim krajów podolskich, wołyńskich, ruskiego i bełskiego województwa wielkiej części wtargnieniem Tatar imo wieści, jakie nagłe zburzenie, popalenie, złupienie i pomordowanie mnóstwa ludzi chrześcijańskich i w okrutne więzienie oprócz najmniejszego hamowania z wielką korzyścią dusz ludzkich stanu wszeliakiego, dobytków rozmaitych i majętności pobranych spokojnie [k. 472v] wyszli raz i drugi wtargnienia swego powtarzają, tak bardzo i daleko w ziemi koronnej plądrowali, iże jeno od kraju naszego chełmskiego cztyry mile brali, wielką liczbę wsi wypalili, rycerstwa koronnego w sromotne więzienie pobrali. Ktemu iż nam elekcyja królewska, bez którego tak jesteśmy i w takim nierządzie mieszkamy, że nas każdy nieprzyjaciel wolno wojuje, złożona na bliski czas[25], przetoż za spólnym porozumieniem na ten czas zjechaliśmy się tu do Chełma, obmyślając to oboje.

[25] *Elekcja złożona na 7 XI 1575 r.*

Naprzód abyśmy na elekcyją porządnie jechać i być wszyscy mogli, a potym abyśmy bezpiecznie krajów swych, małżonek, dziatek i majętności swej odjechać mogli, takeśmy po namowach wielkich, jako mogło być za tak prędkim na wszystko czasem, nie jako według potrzeby być miało, postanowili. Naprzód, iż na tę elekcyją wszyscy jechać mamy i starać się o to, jakoby co najwięcej, nie bawiąc się niczym innym Pan był obran godny i takim potrzebam, które na nas i doma i zewsząd dokuczają, przygodny.

Potym tu domową bezpieczność opatrując, zwoliliśmy dobrowolnie wszyscy nemine contradicente, aby pobór zezwolony na konwokacyjej a konfirmowany na elekcyjej pod Warszawą składan i wydan najdalej od dnia dzisiejszego za dwie niedziele wedle uniwersału tamtego warszawskiego egzekucyję tęż i na to zwykłą. A kto by z potrzeby R[zeczypospolitej] mógł i rychlej dać ten pobór, prosimy, aby co narychlej oddawał do poborców, któreśmy postanowili w powiecie chełmskim ur. pana Andrzeja Hańskiego pisarza ziemskiego, a w Krasnemstawie pana Ambrożego Żulińskiego podsędka ziemskiego, aby do nich do Chełma i do Krasnegostawu tym rychlej znoszon był, każdy do powiatu swego, za które pieniądze ma być ludu żołnierskiego w Chełmie sto koni, [k. 473] a w Krasnymstawie drugie sto koni. A te roty mają wywieść jm. pan Jan Wołczek do Chełma, a pan Mikołaj Grabia do Krasnegostawu, którzy to panowie rotmistrzowie mają być na wszystkiej pomocy i radzie ichmci panom wojskim naszym, którzy obecni mają być pod ten czas ruszenia naszego na elekcyją na zamkach: pan [Jakub] Snopkowski na Chełmie, a iż wojski krasnostawski pan Stanisław Bogusz na sejmikach z nami nie bywa, tedy go listem swym obwieścimy stąd tu zaraz, aby bywał do zamku krasnostawskiego, aby bywał zaraz z powinności urzędu swego sam obecnie na piątą niedzielę, to jest ad 6 novembris, z tym dokładem, jeśli się nie stawi, tedy my już na miejsce jego wojskim krasnostawskim postanawiamy jm. pana Tomasza Drzemlika, któregośmy na to żądaniem swym użyli, że się tego podjął[26].

Ichm. panowie rotmistrze poczty swe okazać mają i powinni są panom starostom ad 7 novembris za wici, jeśli będą, sami i przed pany wojskiemi, a do tego przykładamy do Chełma jmci pana Piotra Gorzkowskiego sędziego ziemskiego chełmskiego i pany poborcy, a do Krasnegostawu pana Jana Wierzbickiego tegoż powiatu. Także sprawiedliwość wszelaką czynić mają z służebnymi swymi z wiadomością panów wojskich panowie

[26] *Tomasz Drzemlik rzeczywiście otrzymał nominację na wojstwo krasnostawskie 20 X 1576 r., ale brak potwierdzenia o objęciu przez niego urzędu. Stanisław Bogusz pozostawał na urzędzie aż do swej śmierci w 1581 r., por. Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1609.*

rotmistrze, a ci wszyscy będą powinni być obecni na swych miejscach do tego czasu, aż naukę mieć będą od jmci pana kasztelana, albo pana podkomorzego naszych chełmskich.

Ichm. panowie starostowie powinni będą czynić egzekucyją wszelijaką tym poborom obyczajem opisanym i zwykłym pod winami. Ichm. panowie rotmistrze acz się popisować i być na miejscach opisanych mają, tak ku potrzebie innym krajom chełmskiej [k. 473v] ziemi, gdzieby się która potrzeba okazała, za pewnymi szpiegami i strażą, którą ichmć panowie rotmistrze mieć mają zaraz od popisu, naprzód chełmski swą sześć niedziel zacząć i potym drugą sześć niedziel krasnostawski. Żołd panom rotmistrzom postępujemy po 15 złotych na ćwierć lata na koń, tak iż nie wedle ustawy jakiej, ale według targu żyć mają i wszystko brać, a nie inaczej i zaraz daliśmy im z tychże pieniędzy poborowych, których już część przedtem wybranych jest w ręku, po 8 złotych na wyprawy na każdy koń, po popisie we dwie niedziele po 4 złote mają być dane. Ostatek przy dokończeniu służby po 3 złote. A jeślibyśmy ruszyć mieli dalej, imo ziemię chełmską, a kazano im, tedy przy tym ruszeniu ten ostatek po 3 złote panowie poborcy dać mają za pewnymi kwity panom rotmistrzom. A panom rotmistrzom osobno na tę wyprawę teraz postąpiliśmy po 50 złotych. Liczbę czynić mają panowie poborcowie na przyszłym pierwszym zjeździe naszym którykolwiek będzie pospolity.

Ichmć panowie starostowie w urzędzie swym, w postępku sprawiedliwości wszelakiej im należącej wedle prawa odprawować mają ex nunc zwykłych czasów. Roki ziemskie także opisanych czasów na swych miejscach sądzone być mają przed urzędniki ziemskimi. A i te jeśliby nie doszły propter aliquod legale impedimentum, jednak pozycyje actorum mają być odprawowane na ten czas bliższy, który przypada wedle prawa. A tamże podsędek ma przysięgę uczynić i fundować jurysdykcyją urzędu swego. Prescriptiae według przedniejszych naszych spisków nie mają iść i nikomu szkodzić aż do koronacyjej króla przyszłego.

[k. 474] To wszystko wyżej opisano przyrzekliśmy sobie spólnie mocno trzymać, wypełnić we wszem wszyscy ziemi chełmskiej i aby się to kończyło i egzekwowano było przyrzekamy sobie. Jeśliby kto za jaką słuszną przyczyną na elekcyją jechać nie mógł, tedy powinien będzie w domu swym według swej możności ku obronie jako wojnie powinien, i skoro je wojski powiatu obwieści pisaniem swym, mają być zaraz do zamku i każdej obrony dopomagać z onemi żołnierzami, tak jako potrzeba ukaże.

A to nasze zwolenie spisane poruczyliśmy imieniem nas wszech podpisać i zapieczętować ichmciom panom kasztelanowi, staroście, podko-

morzemu, sędziemu ziemi chełmskiej. Działo się w Chełmie we środę die 26 octobris przy bytności ichmci panów: Mikołaja Łysakowskiego kasztelana chełmskiego, Zygmunta Czyżowskiego kasztelana połanieckiego, Aleksandra Łaszcza starosty chełmskiego, Jana Mniszka starosty krasnostawskiego, Mikołaja Sienickiego podkomorzego, Stanisława Orzechowskiego chorążego, Jakuba Snopkowskiego wojskiego, Marcina Uhrowieckiego łowczego, Hieronima Krupskiego podstolego, Floriana Zamoyskiego podczaszego, Piotra Gorzkowskiego sędziego ziemskiego, Ambrożego Żulińskiego podsędka ziemskiego, Andrzeja Hańskiego pisarza, Stanisława Rozwadowskiego sędziego grodzkiego chełmskich, Jana Wierzbickiego sędziego grodzkiego krasnostawskiego, Jana Wołczka, Wacława Uhrowieckiego, Pawła Orzechowskiego, Piotra Wołczka, Mikołaja Wołczka, Mikołaja Czyżowskiego, Tomasza Drzemlika, Stanisława Komorowskiego, Mikołaja Grabi, Hieronima Trojana, Radwana Żółkiewskiego, Łukasza Oleśnickiego, Bartosza Sienickiego, Jakuba i Jana Gorzkowskich, Bronisława, Jana i Jarosza Grabiów, Jana i Sebastiana Latyczyńskich, Wawrzyńca Krzywczyckiego, Mikołaja [k. 474v] i Stanisława Sienickich, Mikołaja Reja z Nagłowic, Stanisława Regowskiego, Kaspra i Jana Romanowskich, Tomasza, Jakuba, Pawła Bzickich z Żulina, Frydrycha Wietrzyńskiego, Jana Mogilnickiego, Marcelina Sarnickiego, Oleksego Bobrowskiego, Sebastiana i Hieronima Zaporskich, Mikołaja Dmochowskiego, Jana i Stanisława Chojeńskich, pana Bartosza Troski, Krzysztofa Bochowskiego, Pawła Czerniowskiego, Mikołaja i Jana Serebryskich, Stanisława Strachoty i innych wiele panów i rycerstwa wiary godnych ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego przy tym będących i na wszystko wyżej napisano zezwalające. Anno Domini 1575. Mikołaj Łysakowski kasztelan chełmski mp., Alexander Łaszcz capitaneus Chelmensis mp., Mikołaj Sienicki podkomorzy chełmski, Piotr Gorzkowski sędzia ziemi chełmskiej mp.

X. Sejmik poelekcyjny w Chełmie 31 grudnia 1575 r.

Sejmik zwołany na mocy postanowienia sejmu elekcyjnego, zakończonego 15 XII 1575 r., VL, t. II, s. 139; VC, t. II, vol. 1, s. 340.

1. Laudum sejmiku w Chełmie 31 grudnia 1575 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 3, k. 2v–3 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Mikołaj Sienicki podkomorzy chełmski, Jakub Snopkowski wojski chełmski, Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski, Ambroży Żuliński podsędek ziemski chełmski, Andrzej Hański pisarz ziemski chełmski, Stanisław Rozwadowski sędzia grodzki chełmski 1 I 1576 r.* [die Dominico ipso die festi Circumcisionis Domini a. D. 1576]; **Rkp. 2.** *APOD, k. 101–112 — kopia.*

[k. 2v] My rycerstwo i stany ziemi chełmskiej i powiatów jej należących na sejmiku pospolitym w Chełmie z uchwały warszawskiej na elekcyjej zwołanym, będący wszem wobec panom braciej jawno czynimy i stanom, iż sprawę dostateczną wziąwszy postępku tam tej elekcyjej z recesów i uniwersałów tego tam zjazdu, obaczywając wielkie zniewolenie od niektórych tam też będących, którzy nam nad zwolenie i upodobanie nasze Pana stawić zamyślali, przypatrzywszy się dobrze postępkowi braciej naszej stanu rycerskiego i wiela senatorów, radzichmy się przykłonili do tego wszystkiego tamtego postanowienia, we wszem je aprobując, już w imię Boże na zjazd pospolity do Jędrzejowa na dzień pomieniony radzi [ze] zwalamy i już sobie dogadzając we wszystkim prawu pospolitemu około ruszenia pospolitego, na zjechanie ziemi swej i powiatów należących mianujemy miejsce do Turobina 14 dzień stycznia, to jest sobotę przed św. Priską, gdzie się wszyscy wedle postanowienia warszawskiego obyczajem wojennym zjechać mamy, a tam dalej, wedle potrzeby Rzeczypospolitej postępować i sprawy tym uniwersałem warszawskim omienione kończyć, nie czekając dalszego obwieszczenia, owszem, folgując gwałtownej potrzebie Rzeczypospolitej. Już to za ostateczne a pewne oznajmienie prosimy i napominamy, aby każdy, kto jedno powinien obronę i wyprawę wojny pospolitej wyżej mianowanym sposobem wojennym stawić się nie omieszkał, a powinności swej szlacheckiej uczynił dosyć pod winami w statucie opisanymi. To sobie warując temże [k. 3] sposobem wojennym, iż prawa wszelakie, sądy już miejsca mieć nie mogą i stanąć mają, okrom tylko egzekwowania poborów niewydanych, którą egzekucyją urzędowie, bez odwłoki, nie oglądając się na to pospolite ruszenie, egzekwować mają. Także praescriptia żadna iść nie może wedle warunków inszych tempore interregni uchwalonych. Do ichm. panów rotmistrzów swoich pisanie swe też w tym posyłamy.

To wszystko poruczyliśmy nomine suo podpisać i zapieczętować ichm. panom podkomorzemu, wojskiemu, sędziemu, podsędkowi, pisarzowi ziemskim, sędziemu grodzkiemu chełmskim i do akt grodzkich podać ku publikowaniu, tak w Chełmie, jako w Krasnymstawie. A wmciowie jedni drugim, obyczajem wici raczcie to odsyłać bez każdej odwłoki. Działo się w Chełmie na zjeździe pospolitym w sobotę ostatniego dnia grudnia r. B. 1575.

XI. Zjazd szlachty chełmskiej w Turobinie 14 stycznia 1576 r.

Zjazd zwołany uchwałą poprzedniego sejmiku z 31 XII 1575 r.

1. Laudum szlachty chełmskiej na zjeździe turobińskim 14 stycznia 1576 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 3, k. 3v–5v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował ur. Wawrzyniec Krzywczycki 18 I 1576 r.* [feria quarta ante festum Sanctorum Fabiani et Sebastiani a. D. 1576].

[k. 3v] My dygnitarze, rycerstwo i stany ziemi chełmskiej [k. 4] wszyscy, którzyśmy się tu do Turobina na dzień 14 stycznia zjechali, jednostajnie i zgodnie zostawając przy postanowieniu warszawskim na przeszłej elekcyjej od rycerstwa uczynionym, także też przy zgodnym postanowieniu naszym chełmskim ultima decembris dzierżąc się, też i pilne oko mając na postanowienie jako innych wszystkich województw, tak mianowicie naszego ruskiego, wszyscy wobec zgodnie obiecujemy sobie dobrymi szlacheckimi słowy i pod winą, którąśmy na się w Chełmie na sejmiku zgodnie postanowili, że na tym zjeździe tak jako nas prawo pospolite wojnę pospolitą służyć uczy będziemy i stawimy się, nikogo z tego nie wyjmując, ani braciej swej ziemi chełmskiej obywatelów, którzy na ten czas żołnierską służyli, już im to darując czego nam niedosłużyli, aby się tym rychlej z osiadłości swojej u Jędrzejowa stawili, gdyż prawo pospolite żadną służbą żołnierską zabawiać nie dopuszcza tych, którzy wojnę pospolitą z osiadłości swych powinni, ubogie tylko a nędzne wdowy, które kmieci nie mają, wolne od tego ruszenia czynimy. A iżby żaden nie ulegał, ale taki każdy, któryby się temu postanowieniu naszemu sprzeciwiał, a tam się nie stawił łatwiej, że się wyszpiegować mógł, tedy panowie poborcy nasi powinni będą regestra poborowe tam z sobą do Jędrzejowa przywieźć, z których bychmy się łatwiej sprawić mogli o niebytności każdego.

A iż za śmiercią sławnej pamięci jm. pana Jerzego Jazłowieckiego, wojewody ruskiego, teraz wojewody naszego nie mamy, a zjazdy takie bez wojewodziego urzędu [toczyć się] nie mogą, bacząc tedy jm. pana Hieronima Sieniawskiego kasztelana kamienieckiego osobę na to dobrze godną i z przodków swych dobrze w Rzeczypospolitej zasłużoną, na ten urząd od braciej naszej województwa ruskiego na sejmiku w Wiszni naznaczyli [k. 4v] nam braciej swej jako jednego województwa obywatelom, nie chcąc nic bez naszego porozumienia konkludować, oznajmili[27], na co my

[27] *Por. laudum sejmiku wiszeńskiego z 31 XII 1575 r., AGZ, t. XX, s. 44. Po koronacji nowego monarchy miano zabiegać o nominację dla H. Sieniawskiego na stałe; urząd wojewody ruskiego uzyskał rzeczywiście 28 VI 1576 r., Urzędnicy, t. III, z. 1, nr 1251.*

też o jmści toż rozumiejąc chętnie a łatwie na to pozwolili, chcąc także jako i bracia nasi jmści tego wszystkiego pomagać, w czym jmści otucha od nich jest dana.

A iż też przez niebytność pana kasztelana naszego na ten zjazd pospolity bez rządu i wodza ani mogli, ani chcieli, użyliśmy na ten czas w tym jm. pana Mikołaja Sienickiego podkomorzego chełmskiego i powinność wszelaką, która należy na ten urząd prawem pospolitym opisaną, [aby] we wszystkim wykonywać raczył, a my obiecujemy się wszyscy słowy szlacheckimi wszelakie posłuszeństwo jmci czynić i jurysdykcyją wszystkę całą, która na urząd kasztelański należy, jmci przywłaszczamy. A już dla stanowiska obywatelów ziemi naszej [oznajmienia] użyliśmy prośbami swymi panów braciej swych ichmci pana Wacława Uhrowieckiego, pana Pawła Orzechowskiego imieniem naszym naprzód jechać do ichmci panów urzędników koronnych, marszałków i do jm. pana kasztelana kamienieckiego nominata województwa naszego ruskiego[28], aby już tam przez nas stanie upewnili i wedle stanu każdego naznaczyli.

Do panów wojskich chełmskiego[29] i krasnostawskiego[30] przydaliśmy spośrodku siebie dla pewnych przyczyn osoby dwie: ku panu Snopkowskiemu do Chełma pana Wawrzyńca Krzywczyckiego, ku panu Drzemlikowi do Krasnegostawu pana Piotra Gorzkowskiego sędziego ziemskiego chełmskiego, którzy na zamkach przebywać mają i o każdej sprawie spólnie wiedzieć, a mianowicie mieszczanom zakazać, aby przeciw zwoleniu szlacheckiemu [k. 5] żadnego posłuszeństwa zwierzchności nie przyznawali królewskiej, okrom tego, którego już [w] Warszawie rycerstwo na elekcyjej mianowało. A poznająli tego, że będzie potrzeba, tedy przysięgą mają je na to obowięzać, a ku sprawie tej obadwa wojscy i delegatowie nasi zjechać mają tak do Chełma, jako i do Krasnegostawu, i potrzeby, i żywność wszelaką opatrzyć, nie przeciwiając się zbranianiu urzędników folwarkowych w tych starostwach.

A iż za tak nagłym złożeniem ruszenia tego pospolitego nie wszyscy się bracia nasi zaraz wybrać mogli, pozwoliliśmy tego, aby się za nami ad diem 26 januarii do Jędrzejowa pod tymiż winami stawili.

Napomnieliśmy też pisaniem swoim pana starostę chełmskiego[31] z tego naszego zjazdu turobińskiego, aby nad zwolenie nas rycerstwa ziemi chełmskiej nic takowego w starostwie swym nie zaczynał, co by jurysdyk-

[28] *Hieronim Sieniawski.*

[29] *Jakub Snopkowski.*

[30] *Stanisław Bogusz; szlachta nie uznawała jego prerogatyw i forowała swojego nominata Tomasza Drzemlika, por. Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1609.*

[31] *Aleksander Łaszcz.*

cyją i zwierzchność królewską znaczyć miało innej osoby, jeno tej, na którą się wszystko rycerstwo zwoliło, o czym z uniwersałów warszawskich do urzędu i grodu jego oddanych wiadomość ma. Iż sam jmć żadnym sposobem z osoby swej temu się nie sprzeciwiał, a sam się osobą swą do Jędrzejowa na ten zjazd stanowił w powiecie swym[32] i dał sprawę, przecz się z nami na elekcyjej nie zgadzał i to potym na zjeździech pospolitych naszych nie był, bo byśmy musieli tam rady szukać jakoby się to nam i Rzeczypospolitej od jmci nagrodziło.

Dokładamy też tego ku postanowieniu naszemu chełmskiemu die ultima decembris uczynionemu około sprawiedliwości i sądu, iż czasy przychodzą sądzenia nowego lata i około wykupna płacenia długów wedle zapisów i brania pieniędzy jednych od drugich, takowe sprawy odkładamy na pierwsze leżenie ksiąg albo roków sądzenie, w czym żaden szkodować nie ma ani zyskować względem zapisów abo kontraktów.

A to nasze postanowienie ku wiadomości i upewnieniu [k. 5v] poruczyliśmy to wszyscy imieniem swoim podpisać i zapieczętować trzem powiatu chełmskiego panom. Naprzód podkomorzemu, sędziemu, Wacławowi Uhrowieckiemu, Pawłowi Orzechowskiemu, panom Piotrowi Sienickiemu, Hieronimowi Trojanowi, Janowi Sarnickiemu, Jakubowi Gorzkowskiemu a odnieść to do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich i dojrzeć tego, aby było wpisane i publikowane dla wiadomości wszech poruczyliśmy ichm. panom wojskim i deputatom do nich przysadzonym.

Działo się to na zjeździe pospolitym ziemi chełmskiej w Turobinie dnia 14 stycznia r. B. 1576. Mikołaj Sienicki podkomorzy chełmski manu propria. Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski ręką własną. Paweł z Orzechowca. Wacław Uhrowiecki. Piotr Sienicki. Hieronim Trojan z Orłowa. Jan Sarnicki.

2. Publikacja postanowień zjazdu turobińskiego 16 stycznia 1576 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 3, k. 6–7 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali* subdelegaci ziemi chełmskiej *20 I 1576 r.* [feria sexta ipso die festi Sanctorum Fabiani et Sebastiani a. D. 1576]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 113–116 — kopia.*

[k. 6] Działo się to w poniedziałek bliski po św. Jagniszce [16 I] r. P. 1576, przy bytności ur. pana Szczęsnego Stawskiego podstarościego sądowego chełmskiego, pana [Jana] Romanowskiego podstarościego krasnostawskiego, Stanisława Czychrowskiego, Jana Widowskiego, Jana Szaniawskiego, Adama Zabielskiego, Jana Czarnołoskiego, Wojciecha [k. 6v] Bobrowskiego, też przy opatrznych woźnych Jana generała z Czystej Dębiny, Bartosza z Weresiec.

[32] *Chodzi zapewne o sejmik bełski.*

My Jakub Snopkowski, Tomasz Drzemlik wojscy chełmski i krasnostawski, Piotr Gorzkowski sędzia ziemi chełmskiej, Wawrzyniec Krzywczycki subdelegaci ziemi chełmskiej i powiatów jej z urzędów swych i zlecenia zjazdu turobińskiego ichm. panów rycerstwa ziemi chełmskiej, czyniąc dosyć konstytucyjej, zjechawszy się na dzień wyżej opisany na zamek chełmski, wezwaliśmy do siebie ur. pana Szczęsnego Stawskiego podstarościego chełmskiego, Stanisława Czychrowskiego, Jana Widowskiego burgrabiego i ekonoma zamku, folwarków chełmskich i inszych wszystkich sług grodzkich, także grodzan [mieszczan], przed którymi ten uniwersał z Turobina był czytan przez ichm. pany wojskie posłany od rycerstwa wszej ziemi chełmskiej zgodnie postanowiony będąc, każdy z osobna pytany i napominany, jeśliby strony jm. pana starosty chełmskiego i z urzędu swego chcieliby przyzwolić dosyć temu postanowieniu turobińskiemu, co radzi uczynili i przyzwolili i dosyć temu wszystkiemu obiecali czynić i wedle powinności prawa pana wojskiego z delegatem jego czule w urzędzie i w poruczeniu jego zostawili i wdzięcznie przyjęli.

Co się dotyczy około posłuszeństwa miejskiego i porządku dla obrony i wszelakiej potrzebnej sprawy, zeszliśmy do domu sądowego ich zwykłego, gdzie byli burmistrz z rajcami, wójt z przysiężnikami i wszystko tego miasta pospólstwo, którzy gdy byli według uniwersału napominani, który był przed nimi czytan, aby się deklarowali, jeśliże są zgodni z postanowieniem tak warszawskim na elekcyjej, jako i w Turobinie, gdzie wszyscy, jednostajnie zgodnie niwczym się nie przeciwiając, stać przy tym pod przysięgami swymi obiecali, nie ubliżając nic prawa i zwierzchności pana starościnej [k. 7] i panu wojskiemu chełmskiemu z jego delegatem posłuszeństwo w tej sprawie do przyjazdu królewskiego i zwrócenia rycerstwa chełmskiego obiecali, co woźnymi wyżej mianowanymi i szlachtą oświadczyli, pan podstarości z burgrabim strony jm. pana starosty chełmskiego na to zwolili.

Cośmy do akt grodzkich chełmskich za podpisem rąk swych podali. Jakub Snopkowski wojski chełmski, Tomasz Drzemlik wojski krasnostawski mp., Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski, Wawrzyniec Krzywczycki ręką własną, Szczęsny Stawski podstarości chełmski, Jan Romanowski podstarości krasnostawski mp.

XII. Sejmik elekcji deputatów do sądów ultimae instantiae w Chełmie 10 października 1577 r.

Sejmik zwołany uchwałą o ordynacji sądu generalnego ultimae instantiae województwa ruskiego przyjętą na sejmiku w Wiszni 19 IX 1577 r., wyznaczającą sejmik elekcji deputatów ziemi chełmskiej na 10 X, AGZ, t. XX, s. 47.

1. Laudum grona dygnitarzy chełmskich o niedojściu elekcji deputatów i przełożeniu wyborów na 21 października do Krasnegostawu

Rkp. *APOD Kraków, k. 131–133 — kopia; w grodzie chełmskim oblatowano 10 X 1577 r.* [feria quinta post festum Sancti Francisci a. D. 1577].

[k. 131] My dygnitarze i rycerstwo ziemie chełmskiej, którzyśmy tu na dzisiejszy dzień do Chełma zjechali, wmciom panom dygnitarzom i rycerstwu chełmskiej ziemie braciej naszej miłej oznajmujemy, iż jako był czas złożony na zjeździe wisznienskim ku obieraniu deputatów na sądy ultime instantiae do Lwowa, jako innym ziemiom województwa ruskiego, tak i ziemi chełmskiej pro 10 die octobris do Chełma, na który czas [k. 132] mało a prawie nic wmciów obywatelów ziemi chełmskiej ku tak pilnej potrzebie nie zjechało się, zaczem deputaci obrani być nie mogli, a tego użyć musimy z wielką osławą swą i nie bacząc czasu słuszniejszego ku zjechaniu wmciom wszem, jeno w wieca, które mają być sądzone w Krasnymstawie. A tak prosimy i napominamy, aby każdy z wmci był na pierwszy dzień tych wieców, to jest na poniedziałek przed świętym Szymonem [21 X] w Krasnymstawie, bo kto by tego czasu omieszkał, musi być rozumian za tego, iż nie chce dobrego Rzeczypospolitej, a rozrywa ludzką sprawiedliwość, i w tym się wmciom wszystkim opowiedamy, iż i absentes na te sądy deputatami obierać będziemy, bo kto nie będzie chcian być rozumian za takiego, wymawiać się nie będzie. A gdyż każdy z wmci z chęci swej z tak pilnej potrzeby Rzeczypospolitej wymawiać się nie ma, ani mu przystoi, gdyżeśmy dla Rzeczypospolitej i zdrowie, i wszystko powinni. A iżbyśmy [k. 133] u braciej swej województwa ruskiego confuse nie stanęli prze[z] to, iż deputatow nie obraliśmy, ślemy tam wymawiając się i prosząc, aby tych sądów absentia deputatów nie zwłóczyli, a my z swymi deputaty między sobą obrawszy na te sądy zaczęte, chociaż inszy będą, posłać ich nie omieszkamy. A tak już wm. nie trzeba na miejsce naszych deputatów wm. innych obierać.

Dan w Chełmie dnia 10 octobra, to jest we czwartek pierwszy po św. Franciszku r. B. 1577. Na cośmy się podpisali i pieczęci swe przyłożyli: Alex[ander] Łaszcz castellanus Czerscensis, capitaneus Chelmensis mp., Mikołaj Łysakowski kasztelan chełmski, Mikołaj Sienicki podkomorzy chełmski mp., Marcin Uhrowiecki łowczy chełmski ręką swą, Paweł Orzechowski, Jan Wołczek.

XIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie przed sejmem 1585 r., b.d. (listopad 1584 r.?)[33]

1. Streszczenie instrukcji

Rkp. *BN, rkp. s 6876, k. 38v — kopia.*

[k. 38v] Z chełmskiego sejmiku

W Chełmie posły są obrani pan podkomorzy [chełmski][34] i pan starosta drohobycki[35]. Z tą namową ante omnia, aby pilne było scrutinium około nalezienia tych, którzyby chcieli jakie [...][a] ac ponere vel vitae, vel dignitati R. S. M. i tak jako by były iusta poena karani. Potym, aby się pilnie o to starali, aby publica consilia privatorum querimoniis nie byli imposita, ale aby iure [...][a] ageret quiusque se guarantum sentit in ceteris articulis proponitur, vel aliis accidentibus, plena facultatem data de R. P. consultandi et concludendi.

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

XIV. Zjazd szlachty ziemi chełmskiej po śmierci Stefana Batorego w Chełmie 27 grudnia 1586 r.

Król uniwersałem datowanym z Grodna 6 XII 1586 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na 2 II 1587 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie najprawdopodobniej w grudniu 1586 r. Śmierć króla wstrzymała bieg tych spraw. Z treści laudum wynika, iż zjazd do Chełma na 27 XII 1586 r. zwołał kasztelan chełmski Marcin Uhrowiecki.

1. Laudum zjazdu konfederackiego ziemi chełmskiej w Chełmie 27 grudnia 1586 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 368–368v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 27 XII 1586 r.* [sabbatho in festo Sancti Joannis Evangelistae a. D. 1586].

[k. 368] My rady i rycerstwo duchowne i świeckie, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej, za przybyciem jm. pana lwowskiego[36], z tego

[33] *Sejm 1585 r. obradował od 15 I do 28 II. Wiele sejmików przedsejmowych zebrało się zgodnie z sugestią królewską 7 XI, ale niektóre obradowały już w X albo jeszcze w XII 1584 r.*

[34] *Wacław Uhrowiecki.*

[35] *Paweł Uchański.*

[36] *Jan Sienieński kasztelan lwowski.*

zjazdu chełmskiego, nic tu nie stanowiąc, zleciliśmy braci naszej, któreśmy tu deputowali, to jest jm. pana Wacława Uhrowieckiego podkomorzego chełmskiego, jm. pana Pawła Uchańskiego starostę drohobyckiego, acz jeśliby ichmci przez trudności swe, którymi się zakładali, przybyć nie mogli, także ichm. pany: pana Mikołaja Czyżowskiego, pana Jana Zaporskiego, pana Pawła Żółkiewskiego, pana Wawrzyńca Grabie, pana Stanisława [k. 368v] Chmiela, pana Mikołaja Stojeńskiego, aby to wszystko, cośmy tu namawiali, stanowili — jako wiemy z uniwersałów, być ma zjazd wszystkiego województwa naszego ruskiego — we Lwowie, nic nie przyznawając i nie derogując prawom, zwyczajom i wolnościom naszym. A co tam postanowią, mają posłowie opowiedzieć jm. panu chełmskiemu[37] po przyjeździe swem, a jm. pan chełmski ma nam uniwersałem swym na dzień pewny zjazd złożyć tu w Chełmie, na którym zjeździe będzie nam wolno przyczynić, poprawić, odmienić to, co by nam się zdało najlepszego, nie derogując nic prerogatywie ziemi chełmskiej. Interim zapiski, protestacyje, aby swym trybem szły w grodziech, a sądy mają być wszelakie w milczeniu, to jest grodzkie i ziemskie wszystkie, do czasu, aż sobie co pewnego postanowimy, jako sub interregna tempore.

Datum in conventione particulari in castro Chelmensi post mortem Serrenissimi Regis Stephani ex vi universalium literarum magnifici castellani Chelmensi facta. Sabbatho post festum Nativitatis Christi proximo [27 XII] a. D. 1586.

Na co się z nich ichm. kilka podpisali: [Jan] Sienieński [ręką] własną, Marcin Uhrowiecki castellan chełmski ręką własną, Wacław Uhrowiecki podkomorzy chełmski, Paweł Orzechowski podczaszy chełmski, Jan Święcicki łowczy chełmski ręką swą.

XV. Konfederacja ziemi chełmskiej i sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie 22 stycznia 1587 r.

Sejmik zebrał się po powrocie wybranych wcześniej posłów ziemi chełmskiej ze Lwowa, gdzie 7 I 1587 r. zgromadziło się całe województwo ruskie (por. AGZ, t. XX, s. 53–57 — Konfederacja województwa ruskiego, s. 57–59 — Instrukcja posłom na konwokację), a także po opublikowaniu uniwersału prymasa Stanisława Karnkowskiego, zwołującego sejm konwokacyjny do Warszawy na 2 II 1587 r.

1. Laudum konfederacji ziemi chełmskiej w Chełmie 22 stycznia 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 374–379v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 25 I 1587 r.* [sabbatho post festum Sancte Agnetis a. D. 1587].

[37] *Marcin Uhrowiecki kasztelan chełmski.*

[k. 374v] My rady duchowne i świeckie i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej, usłyszawszy o zejściu [z tego] świata świętej i sławnej pamięci króla polskiego Stephana, Pana swego miłościwego, zarazem za obwieszczeniem jm. pana Marcina Uhrowieckiego kasztelana chełmskiego, zjechaliśmy się do Chełma dla obmyślania i opatrowania rządu całości Rzeczypospolitej i obrony potocznej. Ale iż pod tem czasem uniwersał jaśnie wielmożnego pana Stanisława Żółkiewskiego, wojewody ziem ruskich nas doszedł, którym do spólnego zjazdu wszytkich ziem ruskich do Lwowa nas wzywał[38], przetoż zwyczajem dawnym, pierwej niźli byśmy co między sobą postanowili, porozumieć się z województwem swym ruskim przez posły swe postanowiliśmy. Za powróceniem się tedy ichm. panów posłów braci swej miłej i za złożeniem zjazdu [przez] jm. księdza arcybiskupa gnieźnieńskiego[39] ku obierania posłów na konwokacyję przyszłą warszawską, który też zjazd pan kasztelan chełmski pierwej obwieścił, tak dla obierania posłów, jako stanowienia między sobą rządu sprawiedliwości i obrony. Przeto my zjechawszy się do Chełma na zjazd na 22 dzień januarii, wedle zwyczajów dawnych i praw swych pod tym czasem i prerogatywy ziemie [k. 375] chełmskiej, których przez odległość innych ziem województwa ruskiego zawżdy używać zwykła, zgodnie w miłości braterskiej i spólnie, przychylając się jako najbliżej do postanowienia województwa ruskiego, tak postanawiamy.

A naprzód, gdyż w tej Rzeczypospolitej jako za fundament są prawa, przywileje tak publica, jako i privata, na których stoi i w porządku jest Rzeczpospolita nasza, tedy przy tych stać pod wiarą i poczciwością naszą obiecujemy i ślubujemy wedle obowiązków przodków naszych in anno 1438 w Nowem Mieście Korczynie uczynionego, salva quoque confederatione generali Warsawiensis inter dissidentibus de religione, którą w cale we wszytkim zachowujemy i do niej iuxta contenta illis przystawamy. A iż widzimy w sprawach naszych, tak w starych przywilejach, jako i ponowionych dobrze być opatrzono, aby ziemie wszytkie Korony Polskiej, już tu zamykając wszystkie księstwa i państwa do Korony należące, byli zawżdy jako w jednym a nierozdzielnym ciele zachowane, tedy przy tym związku wiecznie z potomstwem swem w cale i nienaruszenie zostać chcemy. A przeciwko temu, który by tę jedność Rzeczypospolitej targać chciał i na urzędy, dygnitarstwa, dostojeństwa uprzywilejowane [...][a] tego śmierć Pana naszego zastała, władzą ich [k. 375v] psując, bona privato et

[38] *Zjazd ten odbył się 7 I 1587 r. Warto zauważyć, że treść niniejszego laudum sejmiku chełmskiego w dużej mierze bezpośrednio nawiązuje do uchwały zjazdu lwowskiego, miejscami wręcz dosłownie przejmując całe jej fragmenty, por. AGZ, t. XX, s. 53–57.*

[39] *Stanisław Karnkowski.*

publico iure possidenda komu odejmując i związek Ojczyzny naszej, zgodę i pospolity pokój gwałcić, albo krzywdy wedle myśli i zdania swego dochodzić chciał, obiecujemy zawżdy powstać, onego gardła, majętności zbawić, chcąc go za to mieć, iż nigdy godzien nie jest poczytan być synem uczciwem tej Rzeczypospolitej naszej, ale wyrodkiem zapomniałem Ojczyzny swej, przysięgi poczciwości cnoty i dobrej sławy i zatem za bezecnego ma być poczytan.

A widząc tego potrzebę w tym osierociałym czasie Ojczyzny naszej, że nie możem być bez sprawiedliwości, przetoż postanowiliśmy sądy do spraw tych, które po śmierci króla Pana naszego przypadli, albo do koronacyjej nowego pana przypadać będą, takim sposobem. Naprzód do tych sądów obraliśmy ichm. pany Marcina Uhrowieckiego kasztelana chełmskiego, Wacława Uhrowieckiego podkomorzego chełmskiego, Pawła Uchańskiego starostę drohobyckiego, Jakuba Snopkowskiego wojskiego, Wojciecha Troskę stolnika ziemi chełmskiej, pana Pawła Żółkiewskiego ichm. panowie za pisarza ad hunc solumque actorum tych sądów obierają, który ma być tante authoritatis jako trybunalski. Sądzić mają we trzy a we trzy niedziele, które się sądy począć mają we dwie niedziele po konwokacyjej. Miejsce tym sądom tu w Chełmie na zamku. A wszakże te sądy mają ustać [k. 376] na cztery niedziele przed elekcyją, a po elekcyji także we cztery niedziele ichm. panowie deputaci mają sądzić modo ut praemittitur, aż do koronacyjej nowo obranego pana. Przed temi sędziami ma być terminus peremptorius na pierwszy pozew ita tamen, że ci sędziowie egzekucyjej nie mają extendować, aż będzie condemnatus ad satisfaciendum przypozwany, a to zabiegając, aby każdy de termino certam noticiam miał, wszakże się to dumtaxat de causis in contumaciam otrzymanych rozumieć będzie. A z tych, które ad noticiam pozwy dojdą i na roku staną, tedy ex sententia judicum ma być zaraz sprawiedliwość iuxta demeritum rei uczyniona actori, a wszakże ten terminus concitatorius, iż propter unicam ignorantiam postanawia, niczem inszem jeno sola negativa iuramentum comprobans ma być zniesione lucrum, a zaraz in instanti in illo uno et eodem termino concitatorio, na pozew prosty odpowiadać będzie powinien. O których to panów deputatów cnocie i szczerości rozumiemy, którzy przysięgli wszyscy być mają, gdyż im poczciwości i gardł naszych powierzamy, rotą sędziów trybunalskich, przy pierwszej sesyji przysięgać będą, z tem dokładem, że diligentes in officis suis będą, nec absentari a iudicio et executione rei iudicatae, okrom samej choroby albo legali intervenienti impedimentum. Autoritatem ich równo trybunalską czynimy i do sądu [k. 376v] ich, jako i do trybunału, cum hac securitate et numero będą przychodzić. Sądzić mają causas ratione gwałtu, raptus, stupri, incendi domestici, depraedatio viarum, rozbojów, najazdów domowych, diffidacionum, duelli vulnerum et homicidio et omnem in universum criminalium causarum, quarum cognitio conventum competebat, expulsionum violentorum tam spiritualium quam saecularium personarum, a nie inszą, tylko a morte regis usque ad coronationem novi regis. Także o uczynienie sprawiedliwości z sługami i z poddanemi, ratione huiusmodi excessum, pozwy mają być pod tytułem tych sędziów, a za pieczęcią deputata pierwszego, jm. pana kasztelana chełmskiego, a ma być położon ante terminum dwie niedziele, vigore confederationis ziemie chełmskiej, cognitio ex scrutiniis zaraz de facto będzie czyniona. A tam kto ex scrutiniis winien zostanie, temu albo evasia, albo convictia ma być skazaną, którą scrutinią obiema stronom wolno będzie wywodzić w grodzie, naznaczywszy sobie terminus na tydzień albo dwie niedziele przez pozew pod tytułem i pieczęcią ut supra, które officium ma być gotowe za obwieszczeniem tego, który by pozwał, aktorowem.

A gdy już będzie ktokolwiek iudicio tych sądów przesądzon, convictus et condemnatus iure et forma, jako się wyżej spominało, tedy mają być uniwersały do wszech stanów tejże ziemi chełmskiej rozpisać rationem sententiae sue loci [k. 377] et diei expeditionis et personarum victoris et victi dawszy do starosty onej ziemie odesłać, a starosta ma i będzie powinien te uniwersały rozesłać jako wici rozsyłane bywali i one in loco publico dać obwołać, a my wszyscy za pierwszymi, jako i za ostatecznemi wiciami będziem się powinni ruszyć, more bellico, tak jako contra hostem Patriae, owego gardła i majętności zbawić, a gdzieby się który nie ruszył, a za takim obwieszczeniem nie jechał, tedy on actor et iure victor, wziąwszy pewną sprawę i świadectwo od tych sędziów kapturowych, pro damnis inde sequutis, które iuramentum likwidowawszy zyskać ma, a zaraz do egzekucyjej odesłać, który loci capitanei, gdy jurysdykcyja się ich otworzy trybem swym, iuxta prescriptum statuti more aliarum rerum iudicatarum egzekwować będą powinni. A wszakże od tego ruszenia mają być wolni ci, którzy są w prawie pospolitym od wojny eliberowani, na swe miejsce jednak mają posłać. A kto by takowemu iure victo criminaliter condemnato post convictionemfactam pomocen być chciał radą i pomocą, tak przechowywając, jako też i defendując, tedy simile jako się wyżej mianowało, simili poena jako i suus principalis ma być karan i temu sądowi ma subiacere. Jeśliby też którego sędziego causa przypadła, tedy ten jako in privata sua actione a negotio iudiciorum ma supersedować, a drudzy sądzić go mają wedle wyższego postanowienia.

A w tem czasie, niż króla obiorą, zgodnie a spólnie każdy z nas przystojnie zachować się ma, przeciwko Ojczyźnie [k. 377v] i Rzeczypospolitej

naszej, to jest rady żadnej, porozumienia, praktyk, pieniędzy brania ku zbieraniu wojska od kogokolwiek, także żadnych wojsk ku szkodzie Rzeczypospolitej i confederatis principibus żaden wieść nie ma przez państwa Korony Polskiej dla roztargnienia wolnej elekcyjej. Także żadne porozumienia przez listy albo posły elekcyją turbując brać przed się nie ma, okrom wiadomości porozumienia wszytkich stanów tak duchownych, jako i świeckich i innych do elekcyjej należących. A kto by w jakich praktykach Rzeczypospolitej szkodliwych przejęt był i to nam przeświadczono było, tedy za hostem Patriae ma być poczytan, na gardle i na majętności ma być karan, którego obojga iż go zbawiemi czcią i wiarą naszą obowiązujemy się.

Także gdzieby województwo, ziemia, powiat, miasto osobą jaką i miejscem od wspólnego obierania pana i wspólnej zgody odrywać się chcieli, albo też jeden drugiego do obierania uprzedzać, chcemy takie i takowego za pestiferum membrum Rzeczypospolitej mieć, obiecując go wiarą i poczciwością naszą, ku skazie majętności i gardła takowego i takich powstać.

Temu wszystkiemu zabiegając i do skutecznej egzekucyjej przywodząc to nasze postanowienie, kto by chciał infringere, tedy wolno będzie komukolwiek takowego do tych sędziów kapturowych defferować swej ziemi, którzy mają się insimul zjechać do Chełma i onego ad presentiam suam pozwać i sądzić go publice tanquam hostem Patriae, a gdy będzie convictus et condemnatus, [k. 378] mają także per universales literas wszystkich nas obwieścić i tak się ruszyć będziem powinni pod poczciwością i wiarą naszą obowiązując się, jako contra hostem Patriae. A jeśliby nalazł się tak możny, którego by mocy ziemia nasza podołać nie mogła, tedy do inszych ziem województwa ruskiego, braci naszej dać mamy znać i użyć ichmci jako braci naszej województwa naszego jednego, aby nam tej egzekucyjej pomogli, aby ich auxilio moc takowego zwyciężonego zniesiona być mogła. A kto by się też nalazł, żeby complex takiemu być chciał i jemu suprascripto more auxilio et consilio był, albo więc żeby za obwieszczeniem panów kapturników przeciwko takiemu się nie ruszył, tedy także przeciwko temu poenae confiscationis bonorum extendowane być mają, które iuxta statuta Regni rei publice cedere debent.

Co się tyczy przysyłania listów i posłów i kurentów do panów cudzoziemskich i od nich przyjmowania posłów i praktykowania o wolność obierania nowego króla, takowe wszystkie poselstwa i przyjmowania listów jako szkodliwe być rozumiemy. Tak też pod tę konfederacyję naszą podkładamy.

Wszakże jednak, iż widzimy powinność starostów pogranicznych i hetmana koronnego, którzy z powinności swojej w cudzoziemskich ziemiach nieprzyjacielską gotowość, przyjaźń i nieprzyjaźń do Korony powinni wiedzieć, tak dla przestrogi jako i obrony koronnej, zwłaszcza od nieprzyjaciół pogańskich i sąsiad nieprzyjaznych, gdyż to rozumiemy być [k. 378v] z wielkim pożytkiem i potrzebą Rzeczypospolitej. Jednak, iż tego sami na się stanowić nie możemy, poruczyliśmy posłom swoim na sejm przyszły convocationis, aby porozumiawszy się ze wszystkimi stany, o ten warunek tam czynili, a do nas żeby rzecz godną odnieśli.

Extraneum militem do Korony żaden przyjmować nie ma ku ściśnieniu praw swobód, bezpieczeństwa naszego i ku ubliżeniu wolnej elekcyjej nowego króla i temi tam podledz sędziom będziem powinni, jeśli i kiedy na przyszłej konwokacyjej generalis tak to na wszytkich włożono będzie.

A przestrzegając, aby ludzie ku trudności albo ku uszkodzeniu jakiemu nie przyszli, pozwalamy tego, aby w ziemi chełmskiej zapisy w grodziech, donationes, resignationes, zastawy, protestacyje, kwity, obwody, scrutinia szkód, ran, mężobójstwa i inszych wszelkich krzywd przyjmowane były. Także, które by się osób i gruntów dotykali.

A iżbyśmy sobie tego życzyli, aby każdy etiam in causis civilibus sprawiedliwość mógł odnieść, jednak aby się nie transformowali causi wyżej mianowanych sądzić, ustanawiamy, aby wszystkie takie causi civiles in suspenso były, do roków albo sądów swoich pierwszych, które po koronacyjej nowego pana w powieciech odprawowane będą, wyjąwszy jeśliby na konwokacyjej tej przyszłej generalną uchwałą wszytkich stanów subsellia i trybunały w swym zwyczaju zachowane były.

Przychylając się też do konstytucyjej anni 1576[40] ustawiamy, aby żadne prescriptia, neque iuris fatalia, począwszy od śmierci ur. pana Andrzeja Hańskiego, pisarza naszego ziemskiego [k. 379] chełmskiego, przez ten wszystek czas teraźniejszego interregnum, aż do zupełnego wyjścia roku od dnia koronacyjej przyszłej nowego pana w prawie każdym nikomu nie szli.

Mieszczanie, jeśli żeby gwałt z nich który miał, tedy osiadłego w mieście ani na przedmieściach imać nie mają, ale go przed kapturniki pozwać mają, a jeśli co takiego nieosiadły zbroiłby, z wiadomością urzędu zamkowego mają pojmać, a wszakże nie mają go sądzić, jeno ci kapturanci przysadziwszy do tego urząd grodzki i dwu mieszczan z rady miejskiej.

Iż też bracia nasi ziemi chełmskiej mają po inszych województwach majętności i dzierżawy swe, tedy gdyby któremu z nich gwałt w innym się województwie i tu w ziemi chełmskiej naszej od kogokolwiek z innego województwa stał, mamy przy tym bracie naszym pod wiarą naszą

[40] *VL, t. II, s. 166; VC, t. II, vol. 1, s. 371.*

statecznie wszyscy stać i wziąć to wszyscy za publicam omnium nostrum iniuriam onego wszelakim kształtem ratować i sami owemu gwałtownikowi zastawiać zdrowiem i majętnościami naszemi, który ratunek takowym sposobem sobie obiecujem, jako wyżej jest de iure victo ratunek i egzekucyja opisana czynić, zażywaniu ratunku drugich ziem i województw, jeśli żeby potrzeba była.

Obiecujemy też pod czcią i wiarą naszą, przestawając przy prawach swych, iż królowi obranemu dotąd żadnego posłuszeństwa czynić nie mamy, dokąd by nam praw, przywilejów publice et privatim wedle praw pospolitych nadanych, także i tych, na których poprawę [k. 379v] albo nowych pospolitą uchwałą zgodnie pozwolimy, nie potwierdził i nie poprzysiągł.

A to wszystko cokolwiek w tej konfederacyjej się napisało tam in parte, quam in toto, obiecujemy sobie za się i potomki nasze chować statecznie i strzymać sub fide honore et conscientia nostris. A kto by się temu sprzeciwić chciał, a pokój, porządek pospolity naruszać i psować ważył, contra talem omnes consurgemus in civis destractionem. Czego dla lepszej pewności tych wyżej opisanych rzeczy przyłożyliśmy pieczęcie swe i do tego rękamiśmy się swemi własnymi podpisali za się i za bracią naszą.

Działo się to na zamku chełmskim dnia dwudziestego wtórego stycznia roku pańskiego 1587. Marcin Uhrowiecki kasztelan chełmski ręką swą, Florian Zamoyski chorąży chełmski, Mikołaj Rej z Nagłowic, Paweł Żółkiewski, Stanisław Horodyski, Hieronim Jasieński ręką swą własną.

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

XVI. Sejmik konfederacki pokonwokacyjny w Chełmie 14 kwietnia 1587 r.

Z treści laudum wynika, iż sejmik został zwołany przez kasztelana chełmskiego Marcina Uhrowieckiego.

1. Laudum sejmiku w Chełmie 14 kwietnia 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 405v–406v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 14 IV 1587 r.* [feria tertia post Dominicam Misericordiam a. D. 1587].

[k. 405v] Za obwieszczeniem jm. pana Marcina Uhrowieckiego kasztelana chełmskiego, ku przesłuchaniu posłów naszych z konwokacyjej warszawskiej zjechawszy się, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, postępek wszystek z relacyjej panów posłów naszych zrozumiawszy i konfederacyją przeczytawszy na tej generalnej konwokacyjej uczynioną,

a tak spólnym i zgodliwym zezwoleniem wszyscy zezwoliwszy się, widząc władzę i wolność prawem pospolitym stanom na zjeździe konwokacyjej pozwoloną, czas i miejsce wolnego obierania pana stanowić, do wiadomości wszystkich stanów przywodzić, który czas i miejsce przyjmuje. Do tego iż jm. ksiądz arcybiskup gnieźnieński [k. 406] prymas Królestwa tego uniwersałem swym oznajmić nam raczył i napomniał, abyśmy posły swe ku tej konwokacyjej posłali, bezpieczność koronną od nieprzyjaciół przyległych warowali i stany inszymi i województwa inszymi opatrzyli. Do czego takąśmy posłom swym władzę dali, aby nic nie ujmując prawu pospolitemu i władzy urzędnikom koronnym, i przywilejom ich, jako najbezpieczniej mogą warowali, cośmy też sobie swą osobliwą i poprzysiężoną w ziemi chełmskiej konfederacyją warowali, przeto przy prawie pospolitym, przywilejach koronnych i władzy uprzywilejowanych urzędnikach koronnych cale, zgodnie statecznie pod obowiązkiem konfederacyjej w Chełmie uczynionej, sub moderno interregno zostajemy. A iżeśmy porządek sprawiedliwości i obyczaj w tejże konfederacyjej sobie postanowili, który cale i nienaruszenie we wszystkim zachowujemy aż do przyszłego zgodnie i wolnie od wszystkich stanów obierania pana i koronowania jego. A iż na gotowości rycerstwa koronnego siła albo wszystko R[zeczy] P[ospolitej] należy, tedy authoritate zjazdu tego naszego teraźniejszego zgodnie pozwalamy na okazowanie pod Chełmem na konwokacyjej generalnej warszawskiej uchwalone, pozwalając czasu tego okazowania na dzień 8 miesiąca czerwca, gdyż nas nie doszła wiadomość wedle czasu opisanego w konfederacyjej warszawskiej[41], to jest sześć niedziel przed okazowaniem, przeto na to okazowanie wszyscy zjechać się mamy, z tym warunkiem i dokładem i winą, jaka jest opisana [k. 406v] w konfederacyjej na konwokacyjej warszawskiej. Na którym okazowaniu jakim sposobem na elekcyją nowego pana jechać i jakim porządkiem namawiać i stanowić będziemy, do korektury praw koronnych deputata swego obierzemy i do inszych panów deputatów wyprawimy. Ażeby do akt to teraźniejsze postanowienie nasze wpisano, poruczyliśmy urzędnikom to postanowienie podpisać i do akt oddać imieniem wszystkich ichmci spólnego zezwolenia. Wacław Uhrowiecki podkomorzy chełmski, Jakub Snopkowski wojski chełmski, Jan Święcicki łowczy chełmski ręką własną.

Działo się na zamku chełmskim we wtorek bliski post Dominicam Misericordiae [14 IV] r. P. 1587.

Tamże zaraz panowie posłowie chełmscy, którzy byli posłani na konwokacyją warszawską teraz przeszłą, to jest urodzeni panowie Wojciech

[41] *VL, t. II, s. 229 — termin wyznaczony na 8 V 1587 r.; VC, t. II, vol. 2, s. 22.*

Troska stolnik chełmski i Szczęsny Ternowski in praesentia jm. pana starosty chełmskiego protestowali się, że konfederacyjej generalnej nie odstępują, a dzisiejszej nowej chełmskiej, która jest generalnej przeciwna, nie przyjmują, i owszem niwczym jej nie aprobują i onej wiedzieć nie chcą.

XVII. Okazowanie w Chełmie 8 maja 1587 r.

Okazowanie zwołane uniwersałem kasztelana chełmskiego Marcina Uhrowieckiego na mocy uchwały sejmu konwokacyjnego.

1. Laudum przy okazji okazowania w Chełmie 8 maja 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 416v–417v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowano 8 V 1587 r.* [feria sexta in crastino festi Ascensionis Christi a. D. 1587].

[k. 416v] My rycerstwo ziemi chełmskiej, zjechawszy się na dzień, czas i miejsce w konfederacyjej generalnej w Warszawie opisany i naznaczony do Chełma pro die 8 maii za obwieszczeniem i obesłaniem przez uniwersał jm. pana kasztelana chełmskiego, stojąc cale przy tejże konfederacyjej warszawskiej, od wszystkich stanów, województw, ziem i powiatów Korony Polskiej i innych do tego należących na walnym zjeździe convocationis uchwalonej i przydanej, od niej nie odstępując, i owszem ją in toto aprobując, okazawszy się w polu przed Chełmem tak jako kto powinien był, tamże obraliśmy ad corecturam jurium spośrodku siebie brata naszego ur. pana Jana Sarnickiego, żeby jechał [na] naznaczony czas do Warszawy, od zniesienia się z inszymi pany deputaty Korony Polskiej [k. 417] i W. Ks. L. i inszych do tego należących, żeby przychylając się co najbliżej prawom, statutom, konstytucyjom, przywilejom, opatrując wszelakie incommoda, które by były przeciwne tymże statutom, konstytucyjom i przywilejom, żeby tak wraz wprawione byli, jakoby prawa, wolności, swobody nasze w cale zatrzymane i zadzierżone byli, tak, jakoby wątpliwości żadnej w nich nie było ani zostawało.

A co się dotycze jechania naszego na elekcyją króla i pana do obierania nam z łaski Bożej obiecanego i przejrzanego, obiecaliśmy i przyrzekamy sobie dobrymi cnotliwymi słowy szlacheckimi i rycerskimi spólnie wszyscy generaliter, nie wymawiając żadnego, na dzień, czas i miejsce naznaczony w konfederacyjej generalnej jechać na elekcyją i tam się na tenże czas stawić, i tak jechać, jako powinność nasza szlachecka niesie ad expedicione bellica, sub praescriptum iuris communis et sub poenis in eiusdem descriptis, a tam za przejrzeniem Bożym kogo nam Pan Bóg pokazać będzie raczył unanimi voce et consensu obrać pana sobie będziemy powinni, dobrze się porozumiawszy i zmówiwszy z inszymi województwy koła rycerskiego wszystkiej Korony Polskiej i W. Ks. L., i inszych do tych należących, upatrując, któryby był pan nam i Rzeczy naszej pospolitej najpożyteczniejszy, co wszystko sub his poenis co jest in statutis, constitutionibus, privilegibus, confederationibus gravibus descriptum et laudatum, trzymać będziem mocnie i nienaruszenie powinni. [k. 417v] A jeśli kto nad to postanowienie nasze śmiałby albo chciał inaczej się zachować, exceptis legalibus impedimentis in statuto descriptis, tedy ma być pro hostae Patriae rozumian.

Które to postanowienie i zezwolenie nasze spólne dla pewniejszego utwierdzenia pewnym osobom imieniem wszystkich podpisać, pieczęci przyłożyć i do akt grodzkich chełmskich pozwolili podać, za jednostajnym zezwoleniem omnium publicum in regestro lustrationis in castro Chelmensis conscripto convictorum, przy bytności jm. pana Jana Łaszcza starosty chełmskiego.

Działo się w Chełmie po okazaniu i zjechaniu z pola, die 8 maii a. D. 1587.

Joannes Łaszcz capitaneus Chelmensis mp., Wojciech Troska stolnik chełmski mp., Ambroży Żuliński podsędek chełmski mp., Mikołaj Wołczek ręką własną, Seweryn Drohiczański mp., Wojciech Chyliński mp., Stanisław Chmiel, Andrzej Podhorodeński mp., Szczęsny Ternowski mp., Jan Zrzebiecki mp., Arnolph Podhorecki, Marcin Żuliński mp., Piotr Czerski z Rahozic, Mikołaj Piwo sine sigillo, Jan Russian Podolanin ręką swą, Jan Sienicki ręką własną, Józef Sienicki mp., Jan Latyczyński z Latyczyna, Jan Wołczek ręką własną, Krzysztof Latyczyński z Latyczyna, Stanisław Falbowski mp.

2. Rejestr szlachty obecnej na okazowaniu w Chełmie 8 maja 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 417v–421 — oblata; oblatowane w grodzie chełmskim 8 V 1587 r.* [feria sexta in crastino festi Ascensionis Christi a. D. 1587].

[k. 417v] Regestrum lustrationis.

Regestr okazowania rycerstwa ziemi chełmskiej [k. 418] spisany, który się dnia dzisiejszego [8 V] według konfederacyjej generalnej warszawskiej na konwokacyjej generalnej koronnej uchwalonej, przed jm. panem Janem Łaszczem chełmskim i tyszowieckim starostą, koniczem [*s*] królowej JMci etc., na zamku chełmskim w niebytności jm. pana kasztelana chełmskiego stał i spisany jest, osób tylko samych rycerskich krom sług i pocztów. Jm. pan z Górki wojewoda poznański per factores suos z dóbr [w] chełmskiej ziemi leżących, jm. pan Jan Łaszcz starosta chełmski i tyszowiecki etc., jm. pani Zofia Ostrorogowa międzyrzecka kasztelanka per factores suos,

Wojciech Troska stolnik chełmski, Ambroży Żuliński podsędek chełmski, Jan Wołczek Rokuty, Mikołaj Wołczek Rokuty, Andrzej Wołczek Rokuty, Seweryn Drohiczański, Jan Sienicki starosta tarnogórski, Józef i Kasper Sieniccy, Stanisław Chmiel, Stanisław Falbowski podstoli kaliski, Stanisław Falbowski ze Pniowa, Jan Sarnicki z Lipia, Szczęsny Ternowski, Bartosz Troska, Jan Latyczyński, Krzysztof Latyczyński, Stefan Latyczyński, Zbożny i Aleksander Krzywczycki, Anna Falczewska consors Francisci Falczewski per factores suos, Andrzej Trojan z Orłowa, Stanisław Wierzbicki, Andrzej Gorzkowski, Stanisław Sarnicki, Mikołaj Piwo, Wojciech Komorowski, Mikołaj Krajewski, Andrzej i Mikołaj Gorzkowscy z Olchowca, Arnolph Podhorecki, Stanisław Komorowski, Jan Zrzebiecki, [k. 418v] Paweł Wierzbicki, Piotr Jasieński, Maciej Holicki, Piotr Żółkiewski, Marcin Wierzbicki, Paweł Żółkiewski, Piotr Czerski, Tomasz Stano, Piotr Żółkiewski Radwan, Jan Wielczyński, Chyliński Lassota, Bartosz Zaporski, Stanisław Śmiotanka, Stanisław Czyżowski, Jan Brodziński, Paweł Chyliński, Jerzy Błendowski, Wojciech Chyliński, Sebastian Czerski, Wojciech Mroczyński, Andrzej Zamaczyło z Masłomęcza, Jarosz Horodyński, Jan Romanowski podstarości krasnostawski, Sebastian Chojecki z Andrzejowa, Wasil Oleski, Mikołaj Włodek, Siemion Oleski, Jan Czarnołoski imieniem ojca swego, Piotr Czarnołoski z Czarnołos, Bartosz Czarnołoski z Bobrowego, Andrzej Chojeński z Choin, Paweł Chojeński, drugi Paweł Chojeński, Jan Rudnicki, Łukasz Bzicki, Jakub Czerski, Paweł Rudnicki, Stanisław Borowski, Paweł Borowski, Regina Kłodnicka przez sługi swe, Jakub Czarnołoski z Czarnołos, Stanisław Gruszecki, Kasper Maszewski, Stanisław Gruszecki drugi, Wiktoryn Wereszczyński, Bohdan Sosnowski, Walenty Gruszecki, Piotr Borowski, Mikołaj Chomecki, Mikołaj Stachowski, Mikołaj i Adam Dmochowscy, Jan Bzicki, Jan, Krzysztof i Balcer Nieliscy, Janusz Romanowski, Stanisław i Szczęsny Stawscy Bylinowie, Jakub Bobrowski, Stanisław i Mikołaj Wiśniowscy, [k. 419] Apolonia Romanowska per famulum suum, Jakub Ostrowski, Jakub Zbikalski Sendomirzanin, przy jm. panie Janie Ostrorogu, Zbigniew Rusiecki z sendomirskiej ziemi, Zbigniew Rusiecki drugi synowiec, Jan Jaślikowski, Wojciech Jaślikowski Russian, Jan Średziński, Walenty Rypski, Marcin Bobowski, Krzysztof Laskowski, Krzysztof Czerniowski, Jan Trzebicki, Stanisław Słończewski, Wojciech i Stanisław Gruszeccy, Jan Gruszecki, Piotr Gruszecki, Stanisław Gruszecki Kalisz, Marek Gruszecki, Maciej Nieliski, Jan Piasecki z Borowa, Piotr Gruszecki Baran, Jan Leszkowski z radomskiego powiatu, Adam Rozwadowski z łukowskiego powiatu, Jurek Borowiec Gano, Krzysztof Birulth, Jakub Maszowski, Jakub Dżdżański z Kuszab, Andrzej Sosnowski, Wojciech Hański, Piotr Okręglicki, Adam Bobrowski, Jakub Birulth, Filip Kamieński, Jan Junosza, Jakub Sobieszczański, Stanisław Milanowski, Wojciech Satlowski, Jarosz Oleśnicki, Mikołaj Niezabitowski, Walenty Krzywkowski, Paweł Zasalski, Mikołaj Trel, Stanisław Sielski, Bartosz Horoch ze Swirszczowa, Szymon i Wojciech Nieliscy, Piotr Rudnicki z Nielisza, Stanisław Gruszecki z Małej Gruszki, Paweł Żebrowski z powiatu ciechanowskiego, sługa jm. pana starosty chełmskiego, Andrzej Orchowski z Żabna, Iwan Sosnowski, Jan Orchowski z Żabna, Jan Żuliński syn Andrzeja Żulińskiego, Jan Russian Podolanin imieniem żony swej, Wojciech Żardecki [k. 419v] z powiatu opoczyńskiego, Krzysztof Romanowski, Adam Romanowski, Bernath Romanowski, Walenty Dworzycki, Stanisław Maszewski, Stanisław Borowski Czech, Paweł Rudnicki, Jan Gruszecki, Tomasz Maszewski, Remian i Sebastian Zaporscy, Adam i Stanisław Buszowieńscy, Maciej Stawski Piskor, Stanisław Łyczko Maszewski, Jan Wszołek Dworzycki, Mikołaj Zbyszek, Paweł Wierzbicki, Krzysztof Wereszczyński cum famulo suo, Jakub i Piotr Gruszeccy, Szczęsny sługa Marcina Gruszeckiego, Piotr Gruszecki imieniem swym i braciej swej, Wojciech Piczkowski, Stanisław Stawski Sowa, Krzysztof Średziński Kępka, Walenty Stawski, Jan Stawski Dusza, Paweł Paliński, drugi Paweł, Jan i Wojciech Ganowie, Stanisław Regowski Skrobonosz, Jędrzej Niedrzegowski, Stanisław Jaślikowski Skuszak, Stanisław Gano, Wojciech Dworzycki, Błażej, Wojciech, Stanisław Piaseccy, Jan Gnoiński, Kasper Bylina z Piasków, Piotr Wiśniowski z Jemakowic, Jan Wilczek, Augustyn Bartosz, Marcin, Jan, Wojciech Piszczakowie, Mikołaj, Jakub Piaseccy, Wacław Zaporski, Grzegorz Dworzycki Kłoza, Wojciech Dobrucki, Jan Czaplicki, Wincenty Stawski Suseł, Jerzy Borowski, Jan Gano, Maciej, Jan Borowscy Brodkowie, Walenty Piaskowski z Ganow, Krzysztof Regowski z Kuszab, Jakub Żuliński, Marcin Biernatowicz Żuliński, Jan Janowicz Żuliński, Jan Jedynak Żuliński, Tomasz Żuliński, [k. 420] Paweł Janowicz Żuliński, Mikołaj Żuliński, Andrzej Żuliński, Jan i Wacław Śmiotankowie, Mikołaj Borowski z Stawu, Stanisław Parczewski, Jerzy Kurznicki per famulos suos, jm. pan starosta krasnostawski per factores suos, Szczęsny Muchowiecki, Stanisław i Jan Szczepan Mroczkowic Borowscy, Wojciech Niedobylski z powiatu lubelskiego, Stanisław Nawoski, Jakub Gruszecki, Stanisław Stawski z Sączek, Paweł Kuszewski z synowcem swym, Walenty Wiśniowski, Mikołaj Bzicki, Wojciech Stawski Piska, Walenty Borowski Brodka, Szymon Bzicki z Szczerbicy, Janowa Andrzejowska per factores suum, Sebastian Omakowski, Katarzyna Górecka per famulum suum, Konstanty Sosnowski, Stanisław Liszka, Stanisław Borowski, Andrzej Borowski, Błażej Borowski, Maciej Borowski, Stanisław Borowski Orzech, Jan Piasecki, Mikołaj Piasecki, Stanisław Piasecki Pierzchała, Sebastian Piasecki, Adam Jaśli-

kowski Chwast, Bernath Gruszecki z Wielkiej Gruszki, Stanisław Łyszko Maszowski, Kasper Maszewski, Sebastian Maszewski, Wojciech Stawski ze Śrzedniego, Florian Piasecki, Malcher i Jan Stawscy Bylinowie, Bartosz Śrzediński, Jan Piasecki z Maszowa, Bartosz Gorzecki, Marcin Piasecki, Stanisław Siedliski z Wereszczyna, Jakub Słotwiński z Piaskow, Mikołaj Andrzejowski, Jarosz Andrzejowski, Michał Andrzejowski, Jan Chojeński Kostro, Iwan Ternowski, Iwan Andrzejowski, Aleksander Podhorodeński, Mikołaj Podhorodeński, Maciej Gruszecki, Andrzej Podhorodeński, Iwan Podhorodeński [k. 420v] Siemionowicz, Iwan Podhorodeński Wnuk, Stanisław, Frydrych i Ostafiej Woryscy, Adam Izdebski, Jan Zabłocki, Stanisław Szystowski imieniem swym i braciej swej nierozdzielnej, Łukasz Horodeński, Maciej Stachowski, Józef Stachowski, Jan Ostrowski z Łuszczan, Jakub Polikowski z Gruszki, Jan Cichoszek z Gruszki, Jan Serebryski, Antoni Cichoszek, Mikołaj Serebryski, Hieronim Jasiński, Tomasz Thur, Jan Thur, Wojciech Piasecki z Piasków, Stanisław Popławski, Stanisław Poniatowski z powiatu lubelskiego, Kasper i Jakub Dobruccy, Maciej i Wojciech Gruszeccy, Marek Gruszecki, Andrzej Romanowski podstarości włodzimierski per factores suos, Konstanty Hański, Iwan Sosnowski Fakiałowicz.

Do tego też regestru oddana jest kopia spisania ichm. panów niżej opisanych, z własnemi rąk ich podpisaniem w te słowa: Presentibus circa hunc solum actum lustracionis gen. Floriano Zamoyski vexilifero, Paulo Orzechowski pocillatore, Jacobo Snopkowski tribuno Chelmensis, Paulo Uchanski capitaneo Drohobycensis, Nicolao Rey de Nagłowice, Nicolao Grabia de Psuczyn, Stanislao Sienicki, Andrea Gorzkowski, Stanislao Smiotanka, Stanislao Horodyski, Stanislao Zamoyski sed non ad omnia intro contenta consentientibus, nec non Stanislao Słonczewski, Matia Czyżowski, Alexandro Włodek, Nicolao Zabokrzycki, gen. Pauli Uchanski, Alberto Systowski ex palatinatu Belzensis, gen. Pauli Orzechowski, Andrea Gruszecki, gen. Floriani Zamoyski, Joanne Wronowski, [k. 421] Mathia Sokołowski, Jacobo Kłodnicki, gen. Jacobi Snopkowski famulis. Que penes supranominates dominos suos lustracioni interfuerunt: Jakub Snopkowski wojski chełmski mp., Florian Zamoyski chorąży ziemi chełmskiej, Paweł Orzechowski mp., Paweł Uchanski mp., Mikołaj Grabia mp., Mikołaj Rej z Nagłowic mp., Stanisław Sienicki ręką swą, Stanisław Smiotanka ręką swą.

XVIII. Zjazd i okazowanie szlachty chełmskiej pod Chełmem 8 czerwca 1587 r.

Zjazd zwołany z inicjatywy samej szlachty chełmskiej w związku z uchwałami konwokacji generalnej warszawskiej.

1. Laudum zjazdu szlachty chełmskiej pod Chełmem 8 czerwca 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 428–430; w grodzie chełmskim oblatowane 9 VI 1587 r.* [die Dominico post Octava Corporis Christi a. D. 1587].

[k. 428v] My rady, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej województwa ruskiego, zjechawszy się tu na to miejsce pod Chełmem dobrowolnie, sami sobie czas i miejsce pro die 8 junii złożywszy, te rzeczy niżej opisane w zgodzie i miłości braterskiej, bez wszelakiej kontradykcyjej stanowiliśmy.

Iż na zjeździe naszym pro die 24 januarii przez jm. księdza arcybiskupa gnieźnieńskiego złożonym teśmy sobie rzeczy najpilniej warowali, któreśmy rozumieli w tym osieroconym czasie przez śmierć Pana naszego Ojczyźnie naszej miłej być potrzebne, potym obrawszy posły na konwokacyją warszawską, takąśmy im facultatem do konsultacyjej na tej konwokacyjej dali, aby nic przeciwnego tamtemu naszemu postanowieniu nam z Warszawy nie przynosili, okrom Trybunału, jeśliby go wszystka Korona miasto sądów kapturowych sądzić hoc tempore interregni uchwaliła, potemeśmy je też w tym upominali, aby na tej konwokacyjej warszawskiej w żadną się rzecz inszą nie wdawali, jedno w to, co legittime na konwokacyjach wedle prawa i zwyczajów dawnych przodków naszych stanowiono bywało, to jest czas, miejsce i rząd w obieraniu nowego Pana, pokój wnętrzny, obronę pograniczną z dawna zwyczajną, nie taką, któraby i urzędy koronne wątliła, i raczej nierząd aniżeli obronę za sobą ciągnęła. Przydaliśmy i to do tego, żeśmy jm. pana chełmskiego[42] w tym upomnieli i użyli, aby jmć zaraz dowiedziawszy się o przyjeździe panów posłów i tej konwokacyjej, raczył nam dzień zjazdu naszego tu do Chełma naznaczyć, na którym [k. 429] abyśmy i panów posłów wysłuchali i o stanowieniu ich na tej konwokacyji rozsądek wedle wolności swej szlacheckiej i wedle dawnych prerogatyw ziemi chełmskiej uczynili. Gdyśmy się tedy za obwieszczeniem jm. pana chełmskiego na dzień 14 aprilis tu do Chełma zjechali, wyrozumieliśmy z panów posłów naszych, że wiele się rzeczy na tej konwokacyji stanowić ważyli przeciwnych postanowieniu naszemu dnia 24 januarii uczynionemu, poczciwością, wiarą, dobrym słowem szlacheckim przez wszystkich nas warowanemu i ugruntowanemu, także też na innych rzeczy wiele pozwolili mimo zlecenie nasze, którym miejsca na konwokacyji nie było, na koniec i takich, które w grunt prawie praw i swobód naszych biją, co jako przystało słusznie uważywszy to, co było odrzucenia i nagany godne, panom posłom ukazawszy i oddaliwszy, dla

[42] *Marcin Uhrowiecki.*

namowy innych potrzebnych artykułów złożyliśmy sobie zjazd tu w Chełmie pro die 8 junii nemine contradicem, jako akt tamtego zjazdu naszego w grodzie chełmskim opisany świadczy, to coby publice, ale privatim k temu po zawarciu aktu zjazdu naszego działo się, o tym jakośmy na on czas nie wiedzieli, tak i teraz my wiedzieć nie chcemy. Tu tedy w Chełmie na dzień dzisiejszy zjechawszy i czując się dobrze w powinności swej tak przeciwko Rzeczypospolitej wszystkiej, jako przeciw każdemu z osobna braciej swej, uważając k temu wyżej pomienione zjazdy i stanowienia nasze, z dobrego ostatecznego rozsądku obaczyliśmy to, że ten nasz zjazd dzisiejszy legitime wedle wolej i zdania wszystkich nas postanowiony jest. Na którym te w imię Pana Boga wszechmogącego niżej opisane artykuły postanowiliśmy.

[k. 429v] Naprzód zjazdy i stanowienia w ziemi chełmskiej przez pewne osoby post diem 14 aprilis, jako illegitime uczynione i praeiudicata quaedam autoritate na wszystkie włożone z siebie zmietujemy i onym podlegać nie chcemy. Kaptur nasz i wszystkie contenta jego pro die 22 januarii uczyniony, tak jako się na on czas warowało, sub fide et honore dzierżyć mamy. Z konwokacyjej warszawskiej czas i miejsce obierania nowego pana przyjmujemy, insze wszystkie artykuły przeciwne prawu pospolitemu i zwyczajom dawnym odrzucamy. Na obieranie nowego pana pro die ultima junii [30 VI] do Warszawy jechaćeśmy wszyscy dobrowolnie z chęci i miłości przeciw Ojczyźnie naszej, nie z bojaźni poeny jakiej, dobrymi sobie słowy rzekli i obiecali, uważając w tym świętobliwym akcie nie jedno wszystkiego stanu szlacheckiego Korony Polskiej, ale i każdego szlachcica osoby dar osobliwy Boży i niezrównaną ozdobę z inszymi wszystkimi narody na świecie chrześcijańskimi i pogańskimi, co samo oprócz inszych wielkich i ważnych przyczyn było nam i jest wielką pobudką do tego, aby się żaden od tego aktu tak zacnego nie absentował, jako żeśmy między sobą żadnego takiej intencyjej nie widzieli, i że nie doznamy pewniśmy o każdego cnocie, wierze i dobrym rozsądku. Na którym to zjeździe elekcyjej nowego pana między innymi prawami Rzeczypospolitej, które by się nam potrzebne zdali, jeśliby tymczasem nie stała się skuteczna sprawiedliwość z strony zburzenia zboru w Krakowie, wszyscy tego poprzeć mamy, i tego, aby na potym takowym rzeczom zabiegało się i żeby nie tylkośmy konfederacyją mieli z strony dissidentibus in religione, ale aby i [k. 430] egzekucyja jej namówiona i panu przyszłemu do przysięgi podana była.

A dla lepszej wiadomości tego stanowienia naszego zleciliśmy ichm. panom Pawłowi Orzechowskiemu podczaszemu, Jakubowi Snopkowskiemu wojskiemu, Janowi Święcickiemu łowczemu ziemi chełmskiej, Pawłowi Uchańskiemu staroście drohobyckiemu, Mikołajowi Rejowi i Mikołajowi Czyżowskiemu, aby to postanowienie nasze z podpisy rąk swoich do akt grodzkich chełmskich podali. Zleciliśmy też ichmciom tymże wyżej pomienionym panom braciej naszej do pana Jana Sarnickiego list pisać i zdanie nasze i wolą zgodną onemu oznajmić. Które postanowienie nasze, iż ze wszystkim zdzierżeć sobie mamy, dobrymi, poczciwymi, szlacheckimi słowy obiecujemy i obowięzujemy się. Jakub Snopkowski mp., Paweł Orzechowski mp., Jan Święcicki łowczy chełmski mp., Paweł Uchański mp., Mikołaj Rej z Nagłowic mp., Mikołaj Czyżowski z Czyżowa mp.

2. Rejestr szlachty na okazowaniu pod Chełmem 8 czerwca 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 430–431 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował kasztelan chełmski Marcin Uhrowiecki 8 VI 1587 r.* [die Dominico post Octava Corporis Christi a. D. 1587].

[k. 430] Regestrum lustracionis.

Marcin Uhrowiecki kasztelan chełmski oznajmuje, że ci wszyscy niżej opisani panowie obywatele ziemi chełmskiej stawić się raczyli tu pod Chełmem dnia 8 czerwca, wedle postanowienia swego tu w Chełmie 14 dnia aprilis uczynionego i te wszystkie sprawy, rzeczy dobrowolnie, zgodnie, bez kontradykcyjej wszelakiej stanowili, które tu do akt grodzkich chełmskich podane są za zleceniem wszystkiego rycerstwa przez ichm. pany, pana Jakuba Snopkowskiego wojskiego, pana Pawła Orzechowskiego podczaszego, pana Jana Święcickiego łowczego chełmskiego, pana Pawła Uchańskiego starostę drohobyckiego, [k. 430v] pana Mikołaja Reja, pana Mikołaja Czyżowskiego.

Naprzód okazałem poczet swój, tak też i z strony jejm. panny Potencyjej Hańskiej z Hańska jako opiekun. Ichm. panowie, pan Wacław Uhrowiecki podkomorzy chełmski, jm. pan Florian Zamoyski chorąży chełmski, jm. pan Jakub Snopkowski wojski, pan Paweł Orzechowski podczaszy, pan Jan Święcicki łowczy chełmski, jm. pan Paweł Uchański starosta drohobycki, pan Jakub Uchański, pan Mikołaj Uhrowiecki rotmistrz króla JMci, pan Mikołaj Czyżowski, pan Mikołaj Rej, pan Mikołaj Grabia, pan Wawrzyniec Grabia i Jan, pan Stanisław, pan Jakub Sieniccy, pan Paweł Żółkiewski, pan Iwan Sosnowski oficjałowicz, pan Bohdan Sosnowski, pan Jan Sosnowski, pan Frydrych Wietrzyński, pan Jan Wietrzyński, Jan Mogilnicki i Jakub, Szymon Mogilnicki, Mikołaj Brodowski, Jakub Żuliński, Stanisław Gorzkowski, tenże okazował poczet imieniem pana Piotra Gorzkowskiego sędziego ziemskiego chełmskiego brata swego, Andrzej Chojeński, Mikołaj Stojeński, Andrzej Goźdź, Piotr Czerski, Stanisław Chyliński, Mikołaj i Stanisław Zamoyscy, Bronisław, Stanisław, Marcin, Andrzej,

Krzysztof, Mikołaj Kozielec, Kasper Orchowscy, ci też opowiedali od brata swego chorego, Szczęsny Muchowiecki, Łukasz Włodek komornik ziemi chełmskiej, Aleksander Włodek, Jan Grabia, Stanisław Śmiotanka i Wojciech, Jan Hamszej, Stanisław i Krzysztof Horodyscy, Iwan Leszczyński, Mikołaj Łaszcz, Maciej, Józef, Stanisław, Piotr, Benedykt, Jan, Tomasz Saliga, Sebastian Czarnołoscy, Ścibor z Ternowa, Stanisław Rudnicki, Stanisław z Mikołajem z Jaślikowa, Szczęsny Chojeński, Wojciech Zawiski z Ternowa od paniej Ternowskiej, Stanisław i Sebastian, Paweł, Wojciech Hańscy, Olechno Okuniński, [k. 431] Ostaphiej Romanowski, Sebastian Borowski, Jarosz Drzemlik, Jan i Prokop Bobrowscy, Jan Borowski, Stanisław, Szczepan Mroczkowie, Piotr Łojek z Czarnołos, Maciej Głuszkowicz z Czarnołos, Zdan Ternowski, Marcin Śleszyński, Stanisław Obronowski sługa ichm. panów z Koniecpola okazował poczet z strony Teratyna i Rakołup, Jan Kamieński, Moczulski z strony jejm. paniej bełskiej[43] okazował się z Leśniowic, Olexy Bobrowski z Krośniczyna i z Bobrowego, Mikołaj Bobrowski Zegotha, Stanisław Żeromski z Chomęcisk, Sebastian, Maciej, Andrzej Żmodzcy ze Żmudzi i Dryszczowa, Jan Gruszecki Kurak, Chołojowska wdowa, Hurko Wereszczyński, Jan, Bartosz, Kasper Wereszczyńscy, Stanisław Rogowski, Mikołaj Borowski, Szczęsny Drzemlik od ojca swego, Aleksander Podhorodeński, Stanisław Lipski od ojca swego, Dąmbrowski i Tarnawiecki okazowali od pana Malchera Gdeszyńskiego pana swego, Łukasz Horoch z Moniatycz, Franczuk i Kasper Walenty z Jaślikowa, Jan Turobolski okazował poczet jejm. paniej Mikołajowej Sienickiej z Kraśniczyna, Szymon Rudnicki, Bartosz, Stanisław Czarnołoscy z Bobrowego, Stanisław Lipski z Bobrowego, Paweł Borowiec, Benedykt Borowiec, Jerzy Wereszczyński z bracią swą, Paweł Bobrowski, Jagniszka Krupska, Jan i Stanisław Chojeńscy, Michajło i Stanisław Siedliscy, Stanisław Słończewski, Steczko i Jan Jendrzejowscy, Jeronim Jasiński, Augustyn Łempkowski słudzy jejm. księżnej Wiśniowieckiej wojewodzinej wołyńskiej okazowali się od potomków jejmci, Stanisław [k. 431v] Trzebiński okazował się z strony jm. pana Noskowskiego Syczyna, Wojciech Krobonowski, Hrehory i Jan Turowie, Jakub Żuliński, Wojciech Wirzbicki z Mogilnicy, Jakub Ostrowski z Wereszczyna, Stanisław Strzelecki z Leszczan, Maciej Witwiński, Anna Chomecka wdowa, Kasper Olszowski od paniej Regowskiej i od potomków jej, Piotr Jendrzejowski, Krzysztof Czerniowski. Marcin Uhrowiecki kasztelan ziemi chełmskiej ręką własną.

[43] *Anna z Koniecpolskich Czyżowska, wdowa po Zygmuncie Czyżowskim kasztelanie chełmskim.*

XIX. Sejmik w Chełmie 19 września 1587 r., przed sejmem koronacyjnym

Sejmik zwołany recesem sejmu elekcyjnego z 19 VIII 1587 r., wyznaczającego termin sejmu koronacyjnego nowego monarchy w Krakowie na 18 października, a poprzedzających go sejmików ziemskich na 19 IX 1587 r., zob. VL, t. II, s. 242; VC, t. II, vol. 2, s. 48.

1. Laudum sejmiku przedkoronacyjnego w Chełmie 19 września 1587 r.

Rkp. *APL, CChD 9, k. 462–464 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowane przez dygnitarzy, urzędników i całą szlachtę ziemi chełmskiej 19 IX 1587 r.* [sabbatho ante festum Sancti Mathei Apostoli a. D. 1587]. *Oblatujący protestują przy tym przeciwko Janowi Sienickiemu, Stanisławowi Chmielowi, Mikołajowi Siestrzewitowskiemu i Adamowi Sarnickiemu, że ci przecząc i protestując przeciw zgodnie dokonanej elekcji i wyborowi na tron Zygmunta III, doprowadzili do tumultu i rozruchów podczas sejmiku.*

[k. 463] My rady, dygnitarze i rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się na zjazd albo sejmik do Chełma zjechali, wedle postanowienia recesem na elekcyjej nowego pana pod Warszawą tylko tu zeszli. Naprzód obranie za Pana i Króla Polskiego i Wielkiego Księcia Litewskiego i innych państw do Korony należących Zygmunta królewicza szwedzkiego potrzebne Ojczyźnie naszej, pożyteczne, słuszne być przyznawamy, którego, a nie kogo innego za Pana mieć chcemy, obiecujemy i ślubujemy. Na to postępek wszystek około elekcyjej w Warszawie uczyniony we wszystkim aprobujemy. Także postanowienie i radę dalszego [k. 463v] postępku przyjmujemy i wspólnie zjechawszy się z bracią swą przyznaliśmy i przyznawamy braciej naszej miłej, którzy się o wolność nas wszech pospolitą zaparli, rozumiejąc to być potrzebne i legitimum, co się dla zadzierżenia wolności, praw i swobód naszych dzieje, co samo ludziom i rzeczom rozkazuje.

A iż zjazd pospolity wojennym sposobem wszytkiej Korony jest do Wiślicy złożony na czas i miejsce w recesie omieniony, a z wielkiej gwałtowności i nagłej przyczyny postanowiony, na który abyśmy się stawili wszyscy obiecujemy. Ale iż to miejsce jest gwałtownie posiedzone od ludzi żadnego prawa ani społku z nami mających, a snać cudzoziemskich wywołańców, przeto abyśmy tegoż województwa ruskiego ziemiami, w którym ziemia chełmska jest, i przyległych innych województw radę i postanowienie wiedzieli, ktemu abyśmy na jedno miejsce tu w ziemi swej pierwej się zjechali dla porządnego jechania albo ciągnienia, złożyliśmy zjazd sobie wszystkim ziemi chełmskiej w Krasnymstawie, okrom tych, których prawo pospolite wyjmuje, pod winą w prawie naszym opisaną. Do Krasnegostawu na dzień i święto blisko przyszłe Michała świętego

[29 IX] sposobem pospolitego ruszenia, jako na wojnę przyjechać, a stamtąd z innymi bracią swą ze wszytkiej Korony na pewne miejsce zjechać się chcemy.

Na tymże sejmiku chełmskim obraliśmy posły na koronacyję, [k. 464] pana Jana Ostroroga i pana Jakuba Snopkowskiego, i korekturę praw, także egzorbitancyje i tych wszystkich defektów, czego by nam nie dostawało, jedne w klubę swą wprawić, drugie przyczynić, do pisma i podania województwa sendomirskiego się przychylając, które na sejmie elekcyjej podane i z pochwałą wszystkich za potrzebne uznane były, zniósłszy się z innymi deputaty. A o tym wszystkim zgodziwszy się do przysięgi JKMci podali na koronacyją pospołu, z inszymi prawami, wolnościami, przywilejami publicorum et privatorum. Poruczyliśmy też i poruczamy, aby o to zgwałcenie pokoju pospolitego zjazdom pospolitym, sejmikom służącym mówili na przyszłej koronacyjej Pana naszego. A to tylko, a niczego innego, za instrukcyją panom posłom swym na sejm koronacyjny dajemy i poruczamy.

2. Protestacja części szlachty przeciwko sejmikowi i jego postanowieniom

Rkp. *APL, CChD 9, k. 464–465 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Jan i Mikołaj Wołczkowie, Jan Sienicki dzierżawca tarnogórski, Mikołaj Piwo z Opolska, Paweł Żółkiewski, Arnolf Podhorecki, Józef Sienicki, Kasper Sienicki, Mikołaj Latyczyński, Maciej Strzałkowski, Mikołaj Siestrzewitowski, Fryderyk Wietrzyński, Adam Sarnicki, Wojciech Pruszyński, Andrzej Wołczek, Wojciech Hański* i innych wiele braci *19 IX 1587 r.* [sabbatho ante festum Sancti Mathei Apostoli a. D. 1587].

[k. 464] Przyszedłszy przed urząd starości grodzki chełmski oblicznie do akt niniejszych urodzeni panowie Jan i Mikołaj Wołczkowie, Jan Sienicki dzierżawca tarnogórski, Mikołaj Piwo z Opolska, Paweł Żółkiewski, Arnolph Podhorecki, Józef Sienicki, Kasper Sienicki, Mikołaj Latyczyński, Maciej Strzałkowski, Mikołaj Siestrzewitowski, Fridrich Wietrzyński, Adam [k. 464v] Sarnicki, Wojciech Pruszyński, Jędrzej Wołczek, Wojciech Hański, Krzysztof Bierult i innych wiele braci, jaśnie i z wielką żałością ci wszyscy świadczyli się wyżej pomienieni przeciwko Wacławowi Uhrowieckiemu, podkomorzemu chełmskiemu, iż ci przerzeczeni pomienieni panowie przyjechawszy na sejmik na dzisiejszy dzień złożony za obwieszczeniem i obesłaniem uniwersałów z akt zamku chełmskiego rozesłanych, jako ludzie spokojni, ku obmyśliwaniu wolnej Rzeczypospolitej in rem publicam spraw i rzeczy potrzebnych, tamże zaraz tenże to Wacław Uhrowiecki, dawszy sam wolne wotum panu Janowi Sienickiemu, wrywając się w rzecz, gdy chciał tylko pan Jan Sienicki protestacyję w Warszawie uczynioną od większej części rycerstwa i od wszytkich W. Ks. L. będących przeciwko recesom ich nie z obydwu stron uczynionych, czytać nie

dopuścił i usilnie zbraniał, samy naprzód słowy, a potym ręką, broni dobywszy, targnął się, zacząwszy strzelać, bić, mając na to wielki orszak ludzi przygotowanych, otoczywszy z hajdukami zbrojnie strzelbą, bijąc, strzelając, wybijając z kościoła. Tamże zaraz postrzelon od tegoż Wacława Uhrowieckiego ur. Stanisław Chmiel śmiertelnie z półhaka w krzyż, aż pod lewą piersią kula postała w boku. A gdy już ten mord wykonał z rozlaniem krwie wyżej pomienionego szlachcica, z tym orszakiem na to sobie przysposobionym i przygotowanym, wystrzelawszy tych wszystkich z kościoła wyżej pomienionych, na cmentarz wypadłwszy strzelali. Tamże zaraz na onymże miejscu stanowili wedle woli i myśli swej to, co im się jedno zdało. Co ci przerzeczeni wyżej [k. 465] pomienieni świadczą się publice et solenniter, iż temu tam stanowieniu ich podlegać nie chcą, ani są powinni, gdyż bez nich na nich nikt nic stanowić nie mógł, ani może, wedle praw i zwyczajów pospolitych, o tym z dawna zachowałych [—][a].

[a] *Tutaj tekst się urywa, po czym następuje 3/4 strony niezapisanej oraz cała niezapisana strona 465v.*

XX. Zjazd szlachty chełmskiej podczas roków ziemskich w Chełmie 4 września 1589 r.

1. Uchwała szlachty zebranej na roki ziemskie w Chełmie 4 września 1589 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 137–140 — kopia; w grodzie chełmskim oblatowano 4 IX 1589 r.* [feria secunda ante festum Nativitatis Beatissimae Mariae Virginis a. D. 1589];

[k. 137] Jan Łaszcz z Łaszczowa chełmski, tyszowiecki starosta, podczaszy królewny JMci[44].

Oznajmuję, że uchwałę dnia dzisiejszego przez ichm. pany obywatele rycerstwa ziemi chełmskiej uczynioną, a do akt urzędu mego podaną, pieczęciami i rąk podpisów niektórych panów imieniem wszech utwierdzoną, której przepis za pieczęcią grodzką swą wmciom posyłam, za żądaniem, jako wici pod exemplarzem co [...][a] raczcie wmci jeden do drugiego jako najrychlej przesyłać.

My dygnitarze i rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się byli dla sądzenia roków ziemskich na dzisiejszy dzień przypadających zjechali, [k. 138] obaczywszy, że pod takim niebezpieczeństwem nas wszystkich i braciej naszych nam odległych, a w wielkim niebezpieczeństwie zdrowia, a drugich już w łykach będących, roki te albo sądy ziemskie i ksiąg ziemskich chełmskich leżenie za zezwoleniem nas wszech woleliśmy na czas przyszły odłożyć, jakoż odkładamy, a o pokoju albo ratunku bra-

[44] *Zapewne Anny Jagiellonki.*

ciej naszych pomyślić i takiej drogi obmyśliwać, jakoby i bracia naszy tam dalszy, którzy bliżej nieprzyjacielskim granicom przylegli i sami tutecznych krajów pokój i bezpieczeństwo uczynili, gdyż jako o nich, tak i o nas wszystkich idzie. Przeto za zezwoleniem nas wszystkich miasto sądzenia roków i leżenia ksiąg ziemskich chełmskich i roków grodzkich chełmskich, które dziś tydzień przypadają, te odwołać pozwoliwszy, tośmy między sobą namówili i postanowili i postanawiamy, a zwłaszcza dla wiadomości wszech tu teraz niebędących, że na dziś tydzień [11 IX] mamy się i będziem powinni tu do Chełma zjechać się [k. 139] z gotowością taką, z jaką by zaraz się mogło ku nieprzyjacielowi jechać, abo jakoby spólna namowa była. Tym tedy absentibus dzisiaj tu w Chełmie oznajmujemy i wszech wobec upominamy i prosimy, i jako panów i braciej naszych, żeby wm. raczyli się osobami swymi na dziś tydzień [11 IX] tu do Chełma zjechać, a zjechawszy, o dobrem Rzeczypospolitej i pokoju, i przezpieczeństwie nas wszystkich, także dóbr, małżonek i dziatek naszych obmyśliwali i o tym wspólnie radzili, jakoby tam do braciej naszych się kwapić, niźli tu, czego Boże uchowaj, nieprzyjaciela w domu czekać, co jako o nas, tak i de absentibus jako o miłośnikach Rzeczypospolitej rozumiemy.

A o to prosimy pilnie, żeby wmci raczyli ten uniwersał jeden do drugiego przeczytawszy dla wiadomości przesyłać jako najrychlej. Dla świadectwa pewniejszego niektórym z nas poruczyliśmy się imieniem wszystkich podpisać, którego przepisy wmciom rozsyłane będą [...][a] użyli [k. 140] jmci pana starosty. Dan w Chełmie, w poniedziałek przed świętem Narodzenia Panny Maryjej bliskiej [4 IX] roku 1589. Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski mp., Jan Łaszcz z Łaszczowa chełmski starosta mp., Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski mp., Andrzej Żuliński podsędek chełmski ręką swą, Paweł Żółkiewski pisarz ziemski chełmski sigillum, Mikołaj Wołczek ręką własną sigillum, Szczęsny Stawski ręką swą, Wojciech Ścibor sigillum, Jan Wołczek ręką swą sigillum.

[a] *Uwaga kopisty:* nieczytelne.

XXI. Zjazd w Chełmie 11 września 1589 r.

1. Uchwała zjazdu szlachty w Chełmie 11 września 1589 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 141–143 — kopia; w grodzie chełmskim oblatowano 11 IX 1589 r.* [feria secunda ante festum Exaltationis S. Crucis a. D. 1589].

[k. 141] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się tu dla umyśliwania i ratunku dania Rzeczypospolitej, ile w tym tak gwałtownym ogniu i nieprzyjacielu koronnym zjechali, wszech

wobec, a zwłaszcza którzyby tu na ten czas nie byli oznajmujemy, iż bacząc pilną bardzo potrzebę Rzeczypospolitej, jakoby ją jako narychlej poratować, a ludem służebnym opatrzyć ile by naprędce być mogło, nie baczyliśmy skądby inąd i prędzej, jedno z poborów uchwały przeszłego sejmu[45], który iż do tego czasu mało jest oddany do pana poborcy naszego, tedy to na się wszyscy generaliter, tak [k. 142] praesentes, jako i absentes wkładamy, i pro lege publica ustawiamy, żeby tak szlachcic każdy, jako i dzierżawcy dóbr Króla JMci i Rzeczypospolitej, jako też i mieszczanie wszelacy pobór ten teraźniejszy według uniwersału, tak jako kto powinien, tu do pana poborcy od dzisiaj dnia przez tydzień [do 18 IX], a sukkolektorowi jego w Krasnymstawie także wszystek zupełnie oddali, ile do tak gwałtownej potrzeby, którymby się żołnierz bez wszelakiego mieszkania jako do ognia, do kupy mógł wyprawić, a to sub poena bannitionis in negligentem solutionis irroganda et in primo termino peremptorio extendenda adiudicanda et publicanda, za przypozwaniem przez ichmci pany starosty przez kogożkolwiek. Etiam sine collectione iudiciorum sed proquacunque [...][a] citatione ante terminum una septimana praecedenti, nie wymawiając się tym żaden absens, że ci praesentes nie mogli na nie absentem nic [k. 143] stanowić, pod co i miasta królewskie chełmskiej ziemi wkładamy.

A to mocą niniejszej uchwały, która pro hac vice być sobie przyrzekamy i obiecujemy dobrymi cnotliwymi słowy, cośmy spośrodku siebie nas kilku podpisać i pieczęci warować poruczyli, a dla wiadomości wszech, tedyśmy to do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich wpisać i publikować żądali i podali.

Działo się w Chełmie na spólnym wszech zjeździe w poniedziałek przed ś[więtem] Podniesienia Krzyża Ś[więte]go anno 1589. Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski sigillum, Jan Łaszcz starosta chełmski sigillum, Wojciech Troska stolnik ziemi chełmskiej sigillum.

[a] *Uwaga kopisty:* nieczytelne.

XXII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 4 sierpnia 1592 r.

Król uniwersałem datowanym w Krakowie 8 V 1592 r. zwoływał sejm walny do Warszawy 6 IX, sejmik przedsejmowy w Chełmie 4 VIII 1592 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował dworzanin królewski Wojciech Kossobucki 21 V 1592 r., CChI 10, k. 614–615.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

[45] *Sejm tzw. „pacyfikacyjny" obradował w Warszawie od 6 III do 23 IV 1589 r. Uniwersał poborowy zob. VL, t. II, s. 1300–1318; VC, t. II, cz. 2, s. 126–136.*

XXIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 23 marca 1593 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 3 II 1593 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na 4 V, sejmik przedsejmowy w Chełmie na 23 III 1593 r.; w grodzie chełmskim oblatował dworzanin królewski Stanisław Myszka 22 II 1593 r., CChI 10, k. 1039–1041[46]*; Legacja królewska na sejmiki, BN, BOZ 1809, k. 191–196;* **druk:** *O. Vinničenko, Instrukcija peredsejmovogo sejmiku cholmskoj zemli 1593 roku*, „Zapysky Naukovogo Tovaristva im. Szevčenka, Praci istorično-filosofskoj sekcji", T. CCXLIII, 2002, ss. 326–330.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 23 marca 1593 r.

Rkp. *Czart. 340, k. 183–184v — kopia.* **Druk**: *O. Vinničenko, Instrukcija peredsejmovogo sejmiku cholmskoj zemli 1593 roku*,„Zapysky Naukovogo Tovaristva im. Szevčenka, Praci istorično-filosofskoj sekcji", T. CCXLIII, 2002, ss. 330–333

[k. 183] Instrukcyja ichm. panom posłom, Pawłowi Orzechowskiemu podkomorzemu, Mikołajowi Urowieckiemu staroście chełmskim, na sejm walny koronny, złożony w Warszawie pro die 4 maii a. D. 1593.

Iż Pan Bóg wszechmogący na tę ubogą Rzeczpospolitą i Ojczyznę naszę tak częste trudności przepuszcza, za którymi nie jeno trwożyć się, ale i w niebezpieczeństwa przychodzić musi. Bo i ten odjazd Króla JMCi Pana naszego do ojczystego państwa nie baczymy, aby mógł być bez niemałego zatrzęśnienia Rzeczypospolitej wszystkiej, gdyż w niebytności JKMci może takowych rzeczy siła przypaść, z których Rzeczpospolita trudno się ratować będzie mogła, nie mając Pana, który będąc głową Rzeczypospolitej et autor et moderator consiliorum jest. Wszakże to wszystko Panu Bogu Wszechmogącemu oddawszy, który jako jest conditor, tak i protektor omnium imperiorum. Do tego, co nam od Króla JMci proponowano przystępując, to zdanie nasze panom posłom swym dla informacyjej na piśmie daliśmy.

Naprzód przyznawamy to JKMci, że raczy to mieć inter pacta, iż po śmierci ojca JKMci miał JKMć mieć wolny odjazd do Szwecyjej, z nieiacturą panowania nad nami. Jednak iż też i to expresse in pactis jest, że odjazd ten ma być rebus Polonicis non neglectis, przetoż omnes modos, vias et rationes tentabunt panowie posłowie, jakoby to u JKMci efflagitare mogli, aby res Sveticas tak componere raczył, jakoby odjazdu z tej Korony nie potrzebowały. A jeśliby to więc być nie mogło, prosić JKMć, aby ukazać raczył sposób tego, jako to być może, iż odjechawszy z Korony tej, gdzie praesentia jego ustawicznie potrzebna jest, res Polonicas negligere nie będzie raczył. Co iż wielkiej deliberacyjej potrzebuje, wielkiego w tym błogosławieństwa Bożego, gdyż zdrowie Rzeczypospolitej na tym zawisło, przetoż panowie posłowie nasi pilne oko na to mieć będą, żeby communicatis consiliis takowy sposób mógł być znaleziony, jakoby za łaską i za błogosławieństwem Pana Boga Wszechmogącego i my JKMć zdrowego oglądać mogli i JKMć cało tę Rzeczypospolitą zastał. W czym dajemy facultatem z innymi województwy gruntownego co postanowić, z tą jednak kaucyją.

Naprzód, aby żadnego, nie jedno jako zowią gubernatora, ale i podobieństwem do tego najmniejszym JKMć najmniej przy kim praeminencyjej swej królewskiej najmniejszej rzeczy nie zostawał, oprócz urzędów tej Rzeczypospolitej zwyczajnych, których jednak władza aby się nic dalej nie rozciągała, jeno jako de praescripto legum zwyczaj jest.

Druga, aby wakancyjami JKMć tak Koronie, jako i co w Wielkim Księstwie Litewskim przez ten czas wszystek absencyjej swojej szafować nie raczył, ale do szczęśliwego zwrócenia swego wszystko wcale zadzierżeć raczył. Zaczym rozumiemy, że i pieczęć, i laska w Koronie szczęśliwego przyjazdu JKMci czekać ma[47]. A iżbyśmy w tym odmęcie za odjazdem JKMci nie byli bez pociechy prędkiego przyjazdu JKMci, przetoż aby czas był pewny naznaczony [k. 183v] przyjazdowi JKMci, ku któremu czasowi aby i sejmiki i sejm walny był złożony, tak jako złożone były na ten czas, gdy Król JMć na to państwo fortunnie wjeżdżać raczył.

O tym odjeździe JKMci i o przyczynach słusznych jego, aby postronni panowie sąsiedzi tej Korony wiedzieć mogli, do wszystkich poselstwa authoritate conventus wyprawić, a osobliwie do cesarza JMci, upominając się pilnie Jego Cesarskiej Mci, aby przywieźć raczył arcyksiążę JMci Maximiliana do tego, jakoby do transakcyjej bendzinskiej[48] we wszystkim dosyć się stało, gdyż wiele na tym Rzeczypospolitej należy, aby w niebytności JKMci na aemulum jego oglądać się nie była potrzeba. A jeśliby w tej prośbie swej Rzeczpospolita tak fortunna nie była, żeby to od się rzec mogła, dla uspokojenia naszego ob intra authoritatem conventus namowy o ekskluzyjej domu rakuskiego od elekcyjej zawrzeć i publikować.

Klejnoty koronne, które Rzeczpospolita dla ozdoby swej i panów swych, i dla ratunku gwałtownemu przypadku swemu, starać się o to mają panowie posłowie, aby na kupę były zniesione i zinwentowane, do rąk i schowania pana podskarbiego koronnego oddać.

[46] *W uniwersale oblatowanym w księdze chełmskiej podana błędnie data sejmiku 24 marca [XXIIII miesiąca marca].*

[47] *Po śmierci 3 III 1593 r. Andrzeja Opalińskiego urząd marszałka wielkiego koronnego wakował. 30 III tr. na urzędzie zasiadał już Stanisław Przyjemski.*

[48] *Traktat bytomsko-będziński z 9 marca 1589 r. kończący wywołaną podwójną elekcją walkę o polski tron; Maksymilian zrzekał się tytułu króla polskiego.*

Pilnie też upominać się mają panowie posłowie JKMci, aby za szczęśliwym zwróceniem się do Korony re ipsa ziścić nam pacta conventa raczył, o inkorporacyjej Estonijej do Korony tak, jakośmy już rzeczą samą tego doznali, co do tego czasu od JKMci nam obiecano było.

Porządek wnętrzny tej Rzeczypospolitej jaki by być miał w niebytności JKMci, dajemy facultatem panom posłom z innymi województwy o tym zawrzeć i postanowić, biorąc przed się zwyczaj przodków naszych i nas samych, jako porządek warszawski po odjeździe króla Henryka[49], także i edykt króla Stefana contra tumultus w Krakowie pod wojnę moskiewską uczyniony[50].

A iżbyśmy wcale we wszystkim uspokojeni być mogli, to co na przeszłym sejmie efektu swego nie wzięło, prośba braciej naszych od religijej katolickiej rozróżnionych, starać się o to mają panowie posłowie, żeby to, co się stało, pokarano było[51], i teraz w niebytności JKMci, i na potym aby się nic takowego nie działo, co by porządek inter dissidentes de religione postanowiony wątlić miało i braterską miłość między nami targać miało.

Bezpieczeństwo od pogranicznych sąsiad aby było namówione statecznie, starać się o to mają panowie posłowie, tak posłaniem upominków Tatarom, jako i zwyczajnym kwarcianym żołnierzem, wszakże tak, jakoby nie był oneri nikomu tak w leżeniu, jako i w ciągnieniu.

Kraków i miasto stołeczne aby też było opatrzone pewną liczbą żołnierza, nie jeno dla insultus postronnych, ale i dla rozruchów, które w wielkich mieściech zwykli bywać.

[k. 184] Kamieniec Podolski aby też był opatrzony, nie możeli być dostatecznie, tedy aby przynajmniej na niem takie praesidium było, jako za czasu Augusta bywało.

Swowoleństwo Niżowców aby się dalej nie rozciągało jako najsłuszniejszym sposobem warować to mają panowie posłowie.

Oprawa królowej JMci aby na tym sejmie efekt wzięła pozwalamy, z tym dokładem jednak, aby nie była czyniona na zamkach głównych sądowych, do tego na różnoleżących dzierżawach et sine praeiudicio advitalitatis modernorum possessorum.

[49] *Por. VC, t. II, vol. 1, s. 336.*

[50] *Mandat króla Stefana Batorego w sprawie zachowania spokoju w Krakowie z 27 X 1578 r., zob. Materiały do dziejów reformacji w Krakowie, opr. R. Żelewski, Wrocław 1962, s. 113–115; VL, t. II, s. 207.*

[51] *Chodzi zapewne o zaburzenia wyznaniowe w Krakowie z maja 1591 r., w wyniku których zburzony został zbór przy ul. św. Jana. Odbijały się one przez kolejne miesiące szerokim echem, doprowadzając m.in. do zjazdów szlachty protestanckiej w Chmielniku i Radomiu, por. tamże, s. 170–175.*

Ratunek, o który JKMć w propozycyjej swej żądać raczy, ukazać mają ichm. panowie posłowie niedostatki nasze, którymi przez te czasy byli uciążeni poddani nasi, tak żołnierzem, jako i podatkami, wszakże ichm. panom posłom tośmy w moc dali, aby się porozumiawszy z inszymi województwy, bez uciążenia poddanych naszych, co postanowili.

Rzeka Wieprz aby już de plano wolna być mogła według przeszłych konstytucyji[52], starać się mają panowie posłowie.

Sprawa jm. pana wojewody podolskiego[53] aby mogła już efekt swój wziąć strony dominiej na Podolu, prosić mają ichm. panowie posłowie Króla JMci.

Za pany Myszkowskimi, aby im zapłacono było[54].

Za panem oświęcimskim[55] także prosić.

Za panem Vaierem[56] prosić JKMć, aby mu zapłacono za służbę jego.

Starać się też mają ichm. panowie posłowie u JKMci, aby ichm. panu Janowi Wołczkowi podczaszemu chełmskiemu i panu Mikołajowi Grabi, braci naszej, były służby ich nagrodzone z poboru chełmskiego, jeśli go tam ichm. zgodnie postąpią. Także i za panem Marcinem Żulińskim.

Prosić też mają ichm. panowie posłowie Króla JMci, żeby raczył panu staroście chełmskiemu[57] z tej sumy, którą do skarbu powinien dawać, na każdy rok defalkować 200 złp na budowanie zamku wysokiego chełmskiego, który niedbałością przeszłych dzierżawców wszystek jest zepsowany.

Za panem Dzierżkiem prosić też mają ichm. panowie posłowie, żeby na posługi jego miał wzgląd JKMć.

Prosić też mają ichm. panowie posłowie JKMć za mieszczany [k. 184v] chełmskimi, żeby mogli być wolni od podwód, gdyż ogniem gwałtownym Pan Bóg pokarać był raczył tak, iż obrona wszystka zgorzała, a oni tę folgę mając, murów zaczętych dokończyć chcą.

Za Adrianem Golimskim, który iż ma świadectwo od wielu rycerskich ludzi, że dosyć z siebie czynił z niebezpieczeństwem zdrowia swego na krainach moskiewskich, starać się jako dawno, aby do czci był przywrócony, starać się też mają panowie posłowie.

[52] *Por. VL, t. II, s. 100 (1569 r.), 286 (1589); VC, t. II, vol. 1, s. 254, t. II, vol. 2, s. 111–112*

[53] *Jan Sienieński.*

[54] *Chodzi o Piotra Myszkowskiego, starostę chęcińskiego i Zygmunta Myszkowskiego, starostę piotrkowskiego, którzy zabiegali o zwrot pieniędzy pożyczonych u ich stryja Piotra Myszkowskiego, biskupa krakowskiego i podkanclerzego koronnego, na uroczystości koronacyjne Zygmunta III Wazy.*

[55] *Kasztelan oświęcimski Wojciech Padniewski.*

[56] *Jan Weiher?*

[57] *Mikołaj Uhrowiecki.*

A te i insze wszystkie rzeczy którekolwiek przypadać będą na tym sejmie, wierze i życzliwości ichm. panów posłów oddajemy. Nie wątpimy, że na pilności ichmciów i Rzeczypospolitej i nam nie będzie nic schodziło.

Pisano to w Chełmie na sejmiku powiatowym 23 marca r. P. 1593. A tego postanowienia naszego użyliśmy zpośrzodku siebie do zapieczętowania ichm. panów, którzy się na to podpisać raczyli: Mikołaj z Czyżowa chorąży chełmski[58], Mikołaj Brodowski, Mikołaj Rej z Nagłowic, Andrzej Serebryski, Szczęsny Drzemlik, Hieronim Jasiński, Stanisław[59].

XXIV. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1593 r.

1. Relacja o uchwale sejmiku deputackiego 14 września 1593 r.[60]

Rkp. *APL, CChI 10, k. 1459–1460 — oblata; w grodzie chełmskim relację złożyli Marcin Uhrowiecki kasztelan chełmski, Piotr Gorzkowski sędzia ziemski chełmski, Ambroży Żuliński podsędek chełmski, Paweł Żółkiewski pisarz ziemski chełmski, Mikołaj Rej de Nagłowice, Jan Mogilnicki, Mikołaj Grabia, Jan Żółkiewski 14 IX 1593 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis a. D. 1593].

[k. 1459] Comparentes personaliter coram praesenti officio capitaneali castrensi Chelmensi, magnificus Martinus Uhrowiecki castellanus Chelmensis et generosi Petrus Gorzkowski judex, Ambrozius Żuliński subiudex, Paulus Żółkiewski notarius terrestres Chełmenses, Nicolaus Rey de Nagłowice, Joannes Mogilnicki, Nicolaus Grabia, Joannes Żółkiewski suo et officialium ac totuis nobilitatis terrae Chelmensis pro conventione electionis deputati pro judiciis ordinariis generalibus tribunalis Regni congregatae, habentes id ab eisdem in comissis nominibus, ordinationem seu institutionem dispensatorum terrae Chelmensis ad percipiendam contributionum agrariam et ducillorum in genere omnem a generoso Andreae Serebryski exactore retullerunt et recognorunt tali modo et conditione: Quo si et inquantum ex aliis pallatinatibus, maiorum et minorum pullae peccunia contributionum et ducillorum in thesaurum Regni iuxta litteras universales praeteriti conventus generalis Varsaviensis inferet. Ex tunc praenominato Andreae Serebryski contributiones et ducillo in thesaurum Regni tradere facultatem concedunt, inquantum vero in aliis pallatinatibus inferri denegatur. Ex tunc et ipse exactor terrae Chelmensis non nisi in manus generosi Nicolai Czyżowski de Cziżów vexilifero Chelmensis (quem pro dispensatore terrae Chelmensis putibus ordinarunt et instituerunt)

[58] *Mikołaj Czyżowski.*

[59] *Nazwiska brak. Możliwe, iż chodzi o Stanisława Komorowskiego, aktywnego wówczas wśród szlachty chełmskiej.*

[60] *Deputatem został Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, AGAD, AZ 702, nr 17.*

[k. 1460] tradere debebit. Quam quidem summam ipse dispensator non disponebit nisi cum consensu dignitariorum, officialium et nobilitatis totius terrae Chelmensis ex repum trecentum florenorum peccuniae polonicum quos iuxta praescriptum constitutionis in constructionis testudinis lapideae pro conservationis actis terrestribus Chelmensis errogare tenebitur, praecavendo itaque in civitati exactorum terrae Chelmensis puteum ordinarium et institutionum dispensatorum vigore consensus in conventione moderna farti approbant et iustificant nomine dignitariorum et officialium ac totuus nobilitatis.

XXIV. XXV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 stycznia 1595 r.

Król uniwersałem datowanym z Krakowa 31 X 1594 r. zwoływał sejm walny do Krakowa na dzień 6 II, sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 I 1595 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany w początkach grudnia (4 XII?) 1594 r., ale ze względu na uszkodzenie karty datacja niepewna, CChI 11, k. 20v–21.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 stycznia 1597 r.

Król uniwersałem datowanym z Krakowa 5 XII 1596 r. zwoływał sejm walny w Wraszawie na 10 II, sejmiki przedsejmowe na początek stycznia, por. ASWK, t. I, s. 207; ASWPiK, t. I, s. 198. Uniwersału adresowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 10 stycznia 1597 r.

Rkp. *BN, BOZ rkp. 1809, k. 249–250v — kopia.* **Druk:** *Dyaryusze sejmowe r. 1597, wyd. E. Barwiński, Kraków 1907, s. 394–396.*

[k. 249] Instrukcyja na sejm walny koronny w Warszawie pro die 10 februarii anno 1597, dana z sejmiku chełmskiego panom posłom, ichmciom, jm. panu Pawłowi Orzechowskiemu podkomorzemu chełmskiemu, staroście suraskiemu i jm. panu Mikołajowi Uhrowieckiemu staroście chełmskiemu.

Mając to i z uprzejmej chęci ku osobie JKMci Panu naszemu i starodawnego zwyczaju przodków naszych, chętnie to radzi czynimy i zlecamy panom posłom naszym, aby na zaczęciu sejmu podziękowali JKMci naszemu miłościwemu Panu, że JKMć o potrzebach i niebezpieczeństwach Ojczyzny naszej radzić i obmyśliwać zaniechywać nie raczy, zaczym jesteśmy pewni tego, że ten sejm za łaską Pana Boga Wszechmogącego i za miłościwym staraniem JKMci na pociechę Rzeczpospolitej z bezpieczeństwem jej wynijdzie. A iż na Rzeczypospolitę to najgwałtowniejsze upatru-

jemy niebezpieczeństwo sąsiedzkie tureckie od ziemi węgierskiej, zaczem za czasem zdrowej rady potrzeba, zarazem panowie wysłuchawszy sentencyji ichmci panów senatorów, przystąpić do namów mają o opatrzeniu tak wielkiego niebezpieczeństwa koronnego i bez wszelakiej zwłoki albo poselstwa dla odnowienia przymierza, albo gruntowną wojnę uchwalić i postanowić mają, nie zostawując tymczasem Rzeczypospolitej bez namówienia potężności i obrony, co ich wierze, pilności i miłości ku Ojczyźnie cale poruczamy.

A iż ci, którzy są różni od wiary rzymskiej, potrzebują upewnienia, aby nabożeństwa swego spokojem używać mogli i krzywdy swoje przekładają, mają im posłowie nasi i do opatrzenia wnętrznego pokoju i do odniesienia sprawiedliwości dopomóc, tak jakoby nieodwłoczne na tym sejmie warowne o tym postanowienie było, stojąc mocnie przy konfederacyjej warszawskiej inter dissidentes de religione uczynionej[61] i przy konstytucyjach [k. 249v] o procesie contra violatores ich uczynionych. Iż słyszymy, że między ludźmi greckiej religijej jest jakieś rozerwanie, żeby stąd zawaśnienia żadne nie rosły i nie szerzyły się, poruczamy panom posłom naszym, aby się zniosłszy z ichm panami radami prosili JKMci, aby JKMć do zgody one przywodzić raczył, zostawując w cale wszystkie prawa o tym uczynione, a osobliwie spiski unijej[62].

To też za potrzebne uznajemy, aby tak na obywatela koronnego, jako na ludzie cudzoziemskie, którzyby z pogany albo z [ja]kimkolwiek obcym nieprzyjacielem koronnym porozumienia jakie przez pisania miewali ku szkodzie Rzeczypospolitej surowe karanie usta[no]wione było, a ci, którzyby w tym poślakowani albo przyjęci byli, aby zarazem na tym sejmie stawić je przed stany koronne JKMć rozkazać raczył i pokarać wedle prawa, aby się takie rzeczy hamowały.

Za każdą niemal uchwałą i wybieraniem poborów ociera się to o uszy nasze, że poborcowie wybrawszy pieniądze w województwach swoich, onych póki chcą używają i sprawom Rzeczypospolitej omieszkiwają; przeto domówić się mają panowie posłowie, aby którzyby się takowymi być pokazali skarani byli i poena in futurum na nie żeby ustanowiona była. A iż niektórzy się wymawiają nieoddaniem poborów od braciej naszej w drugich województwach, prosić będą, aby nas, którzyśmy bliżsi niebezpieczeństwa od pogan jako bracia nie odstępowali, gdyż wzajem powinniśmy się wszyscy ratować, a pobór zatrzymany aby oddali.

[61] *Odwołanie do konfederacji warszawskiej z 1573 r., por. VL, t. II, s. 841–843; VC, t. II, vol. 1, s. 306–307.*

[62] *Chodzi o akt unii brzeskiej z 1596 r.*

A iż [też jest] wiele innych spraw i potrzeb Rzeczypospolitej, które wypisać trudno, tedy w innych wszelkich sprawach Rzeczypospolitej dajemy zupełną moc panom posłom naszym stanowić to, co by było z dobrem i bezpieczeństwem Rzeczypospolitej, stojąc przy starych prawach i zwyczajach Ojczyzny naszej.

A iż stąd wielka pobudka w ludziach rośnie do służb Rzeczypospolitej, [k. 250] gdyż wdzięczne przyjmowanie od nas służb swoich uznawają, będą dziękować jmci panu hetmanowi koronnemu[63], iż nie szanując zdrowia swego, w czujności a zabieganiu niebezpieczeństwom koronnym nie ustawa; więc też i jmci panu lwowskiemu hetmanowi polnemu[64] za posługę pohamowania swawoleństwa ugranicznego. A że jmci pana starostę kamienieckiego[65] i służby jego ustawiczne i wołoską posługę zalecić pilnie JKMci i stanom wszystkim.

Aby wżdy też już pewny jaki sposób (gdyż go w prawie nie masz) do postanowienia w sprawach prawnych opisany był, zalecamy panom posłom naszym, aby się starali, żeby koniecznie na tym sejmie proces jaki krótki namówiony i postanowiony był, któregoby prokuratorowie szpecić i to tam, to sam ciągnąć nie mogli.

Widząc, że więcej jest ludzi zasłużonych niźli sposobów do nagrodzenia zasługi i za rozrodzeniem siła szlachciców braciej naszej, którzyby mogli się zejść służyć Ojczyźnie upadają, przetoż ponieważ jest konstytucyja, iż wiecznością grunty ukrainne mają być rozdawane, starać się mają, aby na tym sejmie do efektu przywiedziona była. A to, coby ktoś nullo iure posiadał i przywłaszczył sobie, aby Rzeczypospolitej wrócił, gdyż snadź zawadza się tego niemało między ukrainnymi.

Zwyczaj też jest jakiś nowy i niedobry, że na ostatni dzień sejmu konkluzyję odkładają i przy lanych świecach w nocy prawa piszą, co aby więcej nie było opatrzą pilnie, a na takowe, coby się ważyli sejmy i uchwały ich wzruszać, aby surowa poena umówiona była.

Są też bojarowie w starostwach pogranicznych, którzy żadnej snadź powinności i posługi JKMci i Rzeczypospolitej nie oddawają, ale ich starostowie do innych potrzeb używają; dlaczego poruczamy to panom posłom naszym, aby tak na starosty, jeśliby do posługi JKMci i Korony posyłać ich nie chcieli, poena usta[no]wiona była, jako i na same bojary, gdyby też posłuszeństwa nie czynili.

[63] *Jan Zamoyski, zarazem kanclerz wielki koronny.*

[64] *Stanisław Żółkiewski kasztelan lwowski.*

[65] *Jan Potocki pisarz polny koronny.*

Przyczynić się mają pilnie za panem Lepszeniem, człowiekiem rycerskim [k. 250v] i dobrze tej Rzeczypospolitej zasłużonym, aby za takowe wierne posługi swoje, które Ojczyźnie naszej nie jako cudzoziemiec, ale jako inny syn koronny z odważeniem zdrowia swego oddawał i dotąd oddawać nie zaniechywa, za obywatela koronnego stanu szlacheckiego przyjęty był.

Żal i krzywdę panów Miękickich i panów Wilkockich, braciej naszej, jako najpilniej odnieść mają JKMci i prosić, aby JKMć sądzić te sprawy raczył, a dekretem swoim Pańskim ukrzywdzonym ludziom aby sprawiedliwość uczynić raczył.

Mają też prosić panowie posłowie JKMci, aby te sprawy między mieszczany krasnostawskimi strony nabożeństwa katolickiego i greckiego rozsądzić raczył, żeby się dłużej prawując o tak wielką utratę z obu stron nie przywodzili, o jaką już przyszli. A mają dać panowie posłowie nasi to świadectwo nabożeństwa greckiego ludziom, że z pośrodku ich zawżdy dwa bywało w siedzącej radzie, a dwa w starej, czego wiele jest między niemia, którzy pewną o tym wiadomość mamy.

Zleciliśmy też to panom posłom, aby JKMci prosili, żeby remisyje, które są teraz z Trybunału na sejm odesłane, odsądzić raczył, a potym aby tego ostrzegano, żeby więcej remisyje nie bywały na sejm, ale na drugi Trybunał, a tam żeby decydowane były.

[a] *W wersji drukowanej, Dyaryusze sejmowe..., s. 396:* nami.

XXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 stycznia 1598 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 5 XII 1597 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na 2 III 1598 r. (por. ASWK, t. I, s. 225), sejmik przedsejmowy w Chełmie na 28 I 1598 r. Uniwersału adresowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono. Instrukcja królewska na sejmik chełmski z 20 XII 1597 r. (z okienkiem na nazwisko posła), BN, BOZ 1809, k. 237–244v.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 28 stycznia 1598 r.

Rkp. *B. Czart., rkp. 2724, s. 31–35 — kopia.*

[s. 31] Instrukcyja z sejmiku ziemi chełmskiej die 28 januarii odprawionego, dana jm. panom Pawłowi Orzechowskiemu podkomorzemu i Mikołajowi Uhrowieckiemu staroście chełmskim, posłom na sejm walny koronny pro die 2 martii anno 1598 w Warszawie złożony, obranym.

Panowie posłowie nasi z innymi panami posły koronnymi mają JKMci podziękować za szczere się z Rzecząpospolitą obejście z strony odjazdu

Króla JMci i otworzyste okazanie potrzeb, które JKMć w ojczystym państwie swym mieć raczy, i prosić JKMć mają, aby do końca toż uczynić i pokazać raczył stanom koronnym na sejmie tym wszystko, co dolega z tej tam miary JKMci, żeby stąd i o sposobie, i o bezpieczeństwie jechania JKMci, i o czasie mieszkania tam, także i o czasie zwrócenia się do nas i o bezpieczeństwie też Rzeczypospolitej podczas niebytności Pańskiej tym porządniej obmyśliwać i radzić by [się] mogło, gdy tamtych tumultów szwedzkich całą i pewną wiadomość stany koronne od JKMci mieć będą. Co gdy JKMci wyrozumieją, tedy pilnie się temu przypatrować mają i do tego najbardziej rzeczy wieść, aby się te potrzeby JKMci bez odjazdu z Korony sposoby innymi, których siła się znaleźć może, odprawić i te tam tumulty wojskowe. Jeśliby więc takowe te rzeczy były, żeby nie mogły być bez bytności JKMci umorzone, tedy dajemy facultatem plenam panom posłom naszym, zgadzając się z innymi posły koronnymi te rzeczy stanowić i zawierać.

[s. 32] Naprzód wszystko to, cokolwiek do porządnego jechania JKMci należy, gdyż na tym i zdrowie, i sława JKMci, i sława Rzeczypospolitej, i bezpieczeństwo jej wszystko zawisło, naznaczenie czasu i warunek zwrócenia się JKMci do Korony.

O porządnych konsultacyjach panów senatorów podczas niebytności Pańskiej, jeśliby co interim na Koronę przypadło, z tym dokładem, aby w tych wszystkich konsultacyjach, albo zawieraniu ich, żadna reprezentacyja przy jednym osoby Pańskiej nie zostawała. Warunek przeciwko praktykom i wszystkim rozruchom, któreby nas pod ten czas turbować mogły ex quavis occasione, a osobliwie ex causa dissensionis in religione, żeby na tym sejmie in perpetuum co postanowić i zawrzeć mogło, jeśli nie, tedy pod niebytność Pańską.

Bezpieczeństwo też krajów ruskich i podolskich, aby żołnierzem było obwarowane, nie mają bez tego panowie posłowie nasi z sejmu odjeżdżać, wszakże aby ten żołnierz obozem w polu, a nie we włości leżał i krzywd w ciągnieniu aby żadnych nie czynił.

Na ratunek JKMci na tę drogę szwedzką, na wykupienie klejnotów zastawionych dla zapłaty żołnierzom, na przyjęcie nowego żołnierza do krajów ruskich, pozwalamy uchwalenie poboru zgodnie z innymi województwy, tak jakoby wszystkich jednako dolegało.

Pactum o Estonii aby do effectu swego JKMć przywieść raczył[66], pilnie się tego upomnieć mają panowie posłowie, czego tym pewniejsi teraz

[66] *Nawiązanie do paktów konwentów Zygmunta III Wazy, w których zobowiązywał się do przyłączenia Estonii do Rzeczypospolitej.*

jesteśmy, gdy JKMć nasze uprzejmość, powolność, stateczność ku sobie na wagę położyć będzie raczył z tamtym narodem.

[s. 33] Od praktyk postronnych żebyśmy byli bezpieczni, przez poselstwo do cesarza i do papieża starać się z pilnością, aby transakcyjej będzińskiej[67] tak sacrosancte poprzysiężonej dosyć sie stało.

Tatarzyna upominkami zwyczajnymi, do których aby się skarb litewski przykładał i poselstwo zadzierżeć.

Z Moskwą zda się nam, aby też skosztować traktatów przez poselstwo, żeby zaś do związku z nimi kto inszy nas nie ubieżał, jakoż wiadoma jest rzecz, że się o to starają, a przynajmniej tym sposobem dowiedzieć się, co o ich przyjaźni sobie obiecywać mamy, gdy czas przymierza wynijdzie i nie zostaną nas in cautos.

Do uchronienia na potym czego gorszego, aby tego przeszłego tumultu żołnierskiego autores byli karani, baczymy tego być wielką potrzebę, gdyż jako to zły a niezwyczajny rycerstwu polskiemu postępek jest, tak niepokarany byłby przykładem na postronne czasy drugim, nie jedno do zatrząśnienia, ale uchowaj Boże do upadku Rzeczypospolitej.

Dla ułacnienia sejmu tego konsultacyji istique temporis rozumiemy to, żeby około pomiaru w dysputacyje się nie wdawali panowie posłowie nasi na ten czas. Także winy wszystkie, któreby lubo najpotrzebniejsze pokazywały się, ale czasu długiego potrzebowali. A przed nimi pozwy zadworne, aby na początku sejmu były odwołane i czasu sejmowego nie tracąc namowami o nich i ludzi nie waśniąc, i o koszt nie przyprawiając.

[s. 34] Iż też rozumiemy, że dysputacyje o biskupstwie wileńskim[68] będą wielką stratą czasu sejmowego, mają panowie posłowie nasi pilnie o to się starać, jakoby ta sprawa z miłością braterską uspokoić się mogła, et cum dignitate narodu naszego.

Przeszłego sejmu siła czasu strawiło się mowami o religii greckiej[69], do czego aby i teraz nie doszło, zabiegać temu potrzeba. Przetoż o to się starać mają panowie posłowie, aby kościoły greckie zostały w swych wolnościach i prerogatywach. Jednak, aby pod pretekstem tego ludzie cudzoziemscy, politice grzeszący, nie byli okrywani.

[67] *Traktat bytomsko-będziński z 9 III 1589 r. z Habsburgami, kończący konflikt związany z elekcją na tron polski arcyksięcia Maksymiliana.*

[68] *Nawiązanie do paroletniego kryzysu związanego ze sprzeciwianiem się Litwinów, by na czele diecezji wileńskiej po postąpieniu w 1591 r. bpa Jerzego Radziwiłła na biskupstwo krakowskie stanął Polak, por. J. Rzońca, Sejmy z lat 1597 i 1598, Cz. I: Bezowocny sejm z 1597 roku, Warszawa 1989, s. 74–78.*

[69] *Chodziło o przywrócenie swobód wyznawców prawosławia i uznania struktur tego Kościoła po rozłamie powstałym wśród wyznawców obrządku wschodniego w następstwie unii brzeskiej z 1596 r., por. tamże, s. 78–87.*

Monetę aby dobrą bito, a zła tak cudzoziemska, jako i koronna, aby była wywołana.

Ziemia inflancka aby była i w rząd dobry, i do pożytku skarbu koronnego przywiedziona, starać się mają panowie posłowie.

Frymarki nowe aby nie były dawane bez wielkiego uważenia i własnego pożytku Rzeczypospolitej, a stare aby też nie były wzruszane. Także i komisyje, które wedle opisania prawa pospolitego są zawarte.

Prośbę pana Stephana Batorego[70] o indigenatum mają mieć panowie posłowie na łaskawym baczeniu, condolendo inique fortunam domu zacnego króla, który sławę Ojczyzny naszej uśpionej wzbudził, granice jej rozszerzył.

Sprawę i żałosny przypadek pana starosty tarnogórskiego[71] mają przełożyć panowie posłowie wpośrodek koła rycerskiego i starać się o to, jakoby nie jedno ten zacny szlachcic był w obelżeniu i żalu swym uspokojony, ale żeby na potem żadnego spokojnie doma mieszkającego taka swawola ludzi na prawo pospolite i spokój w nim warowany i na powinność służb swych baczenia niemających nie doległa.

Remissae dwie: jm. pana chorążego chełmskiego[72] jedna, druga mieszczan [s. 35] turobińskich[73], aby były aprobowane, starać się mają panowie posłowie o to, gdyż to krajowi nasze[mu] właśnie należy i nikogo innego nie dolega, jeno nas, którzy widzimy potrzebę wielką być naprawowania tych dwu.

Mieszczanom krasnostawskim, aby jeszcze mogła być łaska pokazana w podwodach, zlecamy i to panom posłom naszym.

A w tych wszystkich wzwyż pomienionych artykułach, aby uważne rady i zgodne zawarcie było, zlecamy to wierze, cnocie i życzliwości panów posłów od nas obranych, pewni tego będąc, że jako przedtem zawżdy w tej posłudze Ojczyzny, którąśmy ichmciom zlecali, tak i w tej teraźniejszej cale tego doznamy. A to zlecenie nasze poruczyliśmy pewnym osobom i spisać, i podpisać, i zapieczętować. Datum ut supra.

XXVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 stycznia 1600 r.

Król uniwersałem datowanym w Niepołomicach 20 XI 1599 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na dzień 9 II 1600 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 I

[70] *Bratanek króla, syn Jerzego Batorego, brat słynnej Elżbiety, zm. 1605.*

[71] *Jan Sienicki, syn słynnego Mikołaja Sienickiego.*

[72] *Mikołaj Czyżowski.*

[73] *Turobin, miasto należące wówczas do Zamoyskich.*

1600 r.; w grodzie chełmskim oblatował dworzanin królewski Wojciech Temcki 11 XII 1599 r., CChI 12, k. 495–495v.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XXIX. Sejmik relacyjny w Chełmie 15 maja 1600 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 29 III 1600 r., powołując się na uchwałę ostatniego sejmu za zgodnym zezwoleniem wszech stanów *(VC, t. II, vol. 2, s. 267) składał sejmik w Chełmie na dzień 15 V 1600 r., stawiając — w obliczu występujących zagrożeń — jako główny jego cel wyrażenie zgody na zebranie się pospolitego ruszenia; w grodzie chełmskim oblatowano 25 IV 1600 r., CChI 12, k. 587–587v.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XXX. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 3 lipca 1600 r.

Kasztelan chełmski Marcin Uhrowiecki uniwersałem datowanym w Chełmie 7 VI 1600 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na urząd sędziego ziemskiego chełmskiego po śmierci Piotra Gorzkowskiego, człowieka ... na tym urzędzie powinność swoję z wielką pochwałą odprawującego i każdemu z nas godnego przyjaciela. *Ponieważ wojewoda ruski sejmiku nie zwoływał,* zaczym się roki ziemskie chełmskie dwoje blisko przeszłe *nie odbyły, kasztelan* porozumiawszy się z wielą ichm. panów obywatelów ziemi chełmskiej, braciej naszej *składał sejmik elekcyjny na 3 VII 1600 r.; w grodzie chełmskim oblatowano 6 VI 1600 r., CChI 12, k. 609.*

W wyznaczonym dniu do Chełma zjechała się część szlachty, ale wielu w posługach swych ku Rzeczypospolitej ochotnymi będąc *przybyć nie mogło; w ich imieniu stolnik chełmski Paweł Wierzbicki oraz Jan Konarski prosili o przełożenie terminu sejmiku, na co zebrani wyrazili zgodę, kasztelan zaś wystosował nowy uniwersał (zob. niżej).*

XXXI. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego chełmskiego w Chełmie 7 sierpnia 1600 r.

W związku z niedojściem do elekcji w pierwszym wyznaczonym terminie, kasztelan chełmski Marcin Uhrowiecki uniwersałem datowanym w Chełmie 3 VII 1600 r. wyznaczał drugi termin sejmiku elekcyjnego na 7 VIII 1600 r.; w grodzie chełmskim oblatował szl. Stanisław Wojakowski 4 VII 1600 r., CChI 12, k. 630–630v.

1. Laudum sejmiku elekcyjnego w Chełmie 7 sierpnia 1600 r.

Rkp. *APL, CChI 12, k. 666–667 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Serebryski pisarz ziemski chełmski 8 VIII 1600 r.* [feria tertia ante festum Sancti Laurentii Martyris a. D. 1600].

[k. 666v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się tu na dzień dzisiejszy za złożeniem elekcyjej sędziego ziemskiego chełmskiego przez wielmożnego jm. pana Marcina Uhrowieckiego kasztelana chełmskiego zjechali, na który czas i obranie poborcy odłożyliśmy sobie byli. Pomniąc, iż na tutecznym zjeździe naszym, który był korczyński zjazd uprzedził, tośmy byli postanowili, żeśmy mieli dać pobór łanowy, gdyby go też były i drugie województwa dały, czego iż nie uczyniły, tedy go też my z poddanych naszych nie pozwalamy.

A iż na tym zjeździe naszym był nam ukazany przez urząd grodzki chełmski uniwersał poborowy od JKMci do grodu chełmskiego posłany[74], któremu pilnie się przypatrując i warując, żeby przez to, iż w niektórych punktach i artykułach w nieco różny od postanowienia naszego przeszłego chełmskiego, wątpliwości jakiej w wybieraniu tego poboru panu poborcy przez nas teraz obranemu nie czynił, takowe zniesienie do jednego sensu tak tego uniwersału od Króla JMci posłanego, jako i postanowienia naszego czynimy.

Pierwszy artykuł uniwersału tego tak deklarujemy, że pan poborca tylko z dóbr Króla JMci wedle opisania uniwersału tego pobór łanowy od sołtysów, ratajów, z łanów pustych, ze wsi łowczych i na posługach będących, od zagrodników i komorników, wszelakich karczmarzów, którzy role mają, rzemieślników wszelakich, rybitwów, przekupniów, przekupek, hultajów, wsi i miasteczek nowo osadzonych i pogorzałych, młynarzów, pił, młynów, papierni, rud, dzięgniarzów, smolarzów, hut szklanych rzemieślników i towarzyszów ich wszelakich, od osób duchowieństwa greckiego wybierać ma, nie inkludując w to dóbr naszych szlacheckich, duchownych i świeckich, habita etiam ratione wedle postanowienia naszego na dezolacyje i diminucyje, które się stały w pośledniejszych leciech i przyjmowane były in rationibus poborcom w skarbie koronnym do tego czasu. Sposób też opisany wybierania w tym uniwersale szosów i poboru z miast i miasteczek nie ma się ściągać wedle postanowienia naszego na dobra nasze szlacheckie, ale tylko w dobrach, miastach i miasteczkach Króla JMci pan poborca według zwyż pomienionego uniwersału wybierać go będzie.

[74] *Oblatowany w CChI 12, k. 635–640v.*

Wybieranie czopowego z dóbr Króla JMci być ma według uniwersału pomienionego, z tym dokładem, iż w dobrach szlacheckich, duchownych i świeckich ma być arendowane samym panom, jeśli będą chcieli, według kwitów anni 1578, albo któryby tego roku kwitów nie miał, według pośledniejszych kwitów. Cum ea declaratione, iż od takich piw, które szlachcicy z browarów swych na szynk poddanym swym w majętnościach swych dają, nie ma być czopowe wyciągane.

Warunek wybieranie poborów, sposób i czas wybierania, salarium poborcy, to wszystko jako zgodne rzeczy postanowieniem naszym wedle uniwersału w cale zachowujemy. Tego jednak dokładając, iż za tak nierychłym obraniem poborcy iż do dzisiaj dnia zwlókł się czas wybierania czopowego, które od św. Jana [24 VI] począć się miało, tedy dla lepszego porządku wybierania czopowego na tośmy się zgodzili, aby wybieranie czopowego poczęło [się] od św. Bartolomeja blisko przyszłego [24 VIII], a trwać ma do roku zupełnego.

Poborcę do tych poborów mianujemy vigore z tego zjazdu naszego jm. pana Łukasza Serebryskiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego. Szafunek tych poborów naszych ma być wedle postanowienia naszego, które korczyński zjazd uprzedziło, to jest połowicę na obronę, na żołnierza, który teraz na Podolu jest, a połowicę do skarbu i na potrzebę JKMci. A iż jm. pan podkomorzy chełmski[75] ofiarował się nam, gdyby tego była potrzeba, założyć swymi pieniędzmi to, coby z tych poborów na żołnierza miało być obrócono, tedy też pan poborca nie ma arend czopowego skąd naprędszy grosz być może, bez wolej i wiadomości jm. pana podkomorzego czynić, tak, jakoby jm. pan podkomorzy wiedząc o wszystkim pieniądze też swoje jako najprędzej wybrać [k. 667] mógł, któreby wydał. A kwity panu poborcy od pana podkomorzego dane takiej mają być wagi, że jm. pan podskarbi koronny[76] przy czynieniu liczby panu poborcy przyjmować będzie powinien.

Co wszystko że się za spólnym i zgodnym zezwoleniem naszym działo, użyliśmy wielmożnego pana Marcina Uhrowieckiego kasztelana chełmskiego i drugich ichmciów, którzy się na to postanowienie podpisali, aby pod pieczęciami swymi i podpisem rąk swych autentice do grodu chełmskiego ono podali. A to wszystko zdzierżeć obiecujemy pod warunkiem dobrego słowa naszego szlacheckiego.

Działo się w Chełmie, dnia 7 augusta roku 1600. Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, Mikołaj z Czyżowa chorąży chełmski ręką własną,

[75] *Paweł Orzechowski.*
[76] *Jan Firlej starosta lubelski.*

P[aweł] Wierzbicki stolnik chełmski mp., Mikołaj Wołczek ręką własną, Sta[nisław] Czechrowski wojski krasnostawski, Ambroży Żuliński podsędek chełmski, And[reas] Serebryski pisarz ziemski chełmski ręką swą, Krzysztof Latyczyński z Latyczyna, Mikołaj Siestrzewitowski mp., Szczęsny Drzemlik, Hieronim Jasieński, Jan Romanowski mp., Adam Hański mp., Stanisław Komorowski ręką własną, Andrzej Żuliński quondam komornik chełmski, Marcin Orchowski.

XXXII. Zjazd szlachty chełmskiej w Krasnymstawie „pod roki ziemskie" 19 września 1600 r.

1. Laudum zjazdu w Krasnymstawie 19 września 1600 r.

Rkp. *APL, CChI 12, k 696–696v; w grodzie chełmskim oblatował szl. Hieronim Jasieński komornik graniczny chełmski 9 X 1600 r. na podstawie wpisu do księgi grodzkiej krasnostawskiej (dziś nieistniejącej). W Krasnymstawie oblatowali 19 IX 1600 r. Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, Jan Mniszech starosta krasnostawski, Krzysztof Latyczyński, Jakub i Kasper Sieniccy, Andrzej i Mikołaj Lubienieccy, Jan Żółkiewski, Jan Konarski, Andrzej Tymiński, Feliks Drzemlik, Jakub Trojan, Hieronim Jasieński, Mikołaj Rogowski.*

[k. 696] My urzędnicy i obywatele ziemi chełmskiej, tu w Krasnymstawie na roki [k. 696v] ziemskie zgromadzeni, mając pewną wiadomość, iż wojsko Rzeczypospolitej i z hetmany koronnymi już w wołoską ziemię, daj Boże aby fortunnie, weszli, słysząc też o niemałej kupie ludzi rycerskich pieniężnych na tę Rzeczypospolitej potrzebę zgromadzonych, bacząc, że na takowy zaciąg wielkiego i prędkiego rachunku potrzebuje, tedy za spólną zgodą naszą pobór łanowy z dóbr naszych szlacheckich, duchownych i świeckich, dać przyzwalamy po złotemu z łanu, który obiecujemy oddać do św. Andrzeja blisko przyszłego [30 XI] do rąk pana Łukasza Serebryskiego poborcy naszego, któregośmy na przeszłym zjeździe w Chełmie obrali do wybierania czopowego z dóbr Króla JMci i naszych szlacheckich, także łanowego z dóbr Króla JMci. A ten pobór przez nas teraz pozwolony łanowy z dóbr naszych szlacheckich ma być wybierany pod warunkiem i wedle sposobu w uniwersale anni 1598 opisanego, z tym dokładem, aby ten pobór łanowy z dóbr naszych szlacheckich nigdzie więcej się obracał, jeno na żołnierza podolskiego. Inny pobór, to jest z dóbr tak Króla JMci, jako i z naszych także łanów z dóbr Króla JMci, ten się ma obracać wedle postanowienia naszego pierwszego uczynionego.

To też warujemy i obiecujemy sobie, iż poboru mimo ten nie chcemy dać i nie damy, ani pozwolimy i na przyszłym sejmie.

Datum ut supra die 19 septembris a. D. 1600. Jan Mniszech[a] starosta krasnostawski, Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, Paulus Wierz-

bicki iudex terrestris Chelmensis, Ambrosius Żuliński subiudex terrestris Chelmensis, Andreas Serebryski notarius terrestris Chelmensis, Jan Żółkiewski, Krzysztof Latyczyński, Caspar Sienicki, Andrzej Tymiński, Andrzej Niemojewski, Jan Konarski, Andrzej Lubieniecki, Jakub Sienicki, Szczęsny Drzemlik, Jakub Trojan, Jan Romanowski, Paweł Zalewski propria manu, Hieronim Jasieński, Stanisław Komorowski.

[a] *W rękopisie:* Mniszek.

XXXIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 29 grudnia 1600 r.

Król uniwersałem datowanym w Korczynie 26 X 1600 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na dzień 30 I 1601 r., poprzedzający go sejmik chełmski zebrać się miał 29 XII 1600 r.; w grodzie chełmskim oblatowano 23 XI 1600 r., CChI 12, k. 713.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XXXIV. Sejmik w Chełmie 10 grudnia 1604 r.

Sejmik, jak wynika z treści laudum, zwołany na mocy uniwersału królewskiego, którego nie odnaleziono.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 10 grudnia 1604 r.

Rkp. *APL, CChI 14, k. 395–395v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali Fryderyk Podhorodeński i Jakub Sienicki 11 XII 1604 r.* [sabbatho post festum Conceptionis Beatae Mariae Virginis a. D. 1604].

[k. 395] My rady, dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo i obywatele ziemi chełmskiej, którzyśmy się tu do Chełma na sejmik zjechali, między potrzebami Rzeczypospolitej od Króla JMci podanymi i tę nas wszystkich spólną potrzebę upatrzywszy jakeśmy warowali. Iż za śmiercią nieboszczyka pana Ambrożego Żulińskiego podsędka ziemi chełmskiej wielom stanu szlacheckiego ludziom sprawy i potrzeby swe tak na sejm, jako na Trybunał blisko przyszły mającym i sądzenia nowego lata pragnącym, niepołożeniem ksiąg ziemskich nie tylko się nie dogodziło, ale szkodę wielką i ubliżenie sprawiedliwości przynieść by mogło, przeto uchwalamy wszyscy zgodnie, aby położenie ksiąg ziemskich z sądzeniem nowego lata blisko przyszłe [1 I 1605], w konstytucyjach koronnych opisane czasu swego[77] tu w Chełmie [k. 395v] i w Krasnymstawie przez jm. pana sędziego[78]

[77] *VL, t. II, s. 98–99; VC, t. II, vol. 1, s. 252.*
[78] *Paweł Wierzbicki.*

i jm. pana pisarza[79] ziemskich chełmskich odprawowane i ekstrakty spraw tego sądzenia nowego lata i położenia ksiąg tych pieczęcią nieboszczyka pana Żulińskiego podsędka zwykłą, przez ur. Stanisława Wiśniowskiego komornika ziemskiego chełmskiego pieczętowane i wydawane były pro hac vice tantum, gdyż za dochodzeniem prędszym sejmu i Trybunału blisko przyszłych, elekcyja nowego podsędka po śmierci świeżo zmarłego ex praescripto legis prędko się odprawić i sejm, także Trybunał blisko przyszłe, uprzedzić żadną miarą nie może.

Którą to uchwałę potrzebną naszą teraźniejszą, aby wszem do wiadomości doszła do akt grodzkich chełmskich ichm. panom Fridrichowi Podhorodeńskiemu i Jakubowi Sienickiemu, a do akt grodzkich krasnostawskich ichm. panom Szczęsnemu Drzemlikowi i Łukaszowi Żółkiewskiemu Radwanowi nomine nostro per oblatam podać zleciliśmy, zaraz to przez woźnego generała, opatrznego Wawrzyńca Cholawskiego z Chełma tu publikując. Actum Chelm feria sexta post festum Conceptionis Beati Mariae Virginis proxima [10 XII] 1604. Fridericus Podhorodenski mp. Jakub Sienicki mp.

XXXV. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka chełmskiego w Chełmie 20 lipca 1605 r.

Sejmik zwołany po śmierci (przed 26 III 1604 r.) podsędka chełmskiego Ambrożego Żulińskiego uniwersałem kasztelana chełmskiego Jana Zamoyskiego wydanym w Zamościu 2 VII 1605 r. Zwłokę w zwołaniu sejmiku Zamoyski tłumaczył oczekiwaniem na uniwersał w tej sprawie wojewody ruskiego. Lecz iż do tego czasu od jmci [wojewody] o elekcyjej nic nie słychać, tedy poczuwając się w tym, co na mnie uchwałą pospolitą włożono jest i nie chcąc najmniej omieszkać ludzkiej sprawiedliwości, porozumiawszy się z wielą ichm. panów obywatelów ziemi chełmskiej braciej naszej, składam elekcyją podsędka ziemskiego w Chełmie na dzień 20 lipca; *w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany 4 VII 1605 r., APL, CChI 14, k. 614.*

1. Laudum sejmiku elekcji kandydatów na podsędka chełmskiego w Chełmie 20 lipca 1605 r.

Rkp. *APL, CChI 14, k. 619 — oblata; oblatowane w grodzie chełmskim 20 VII 1605 r.* [feria quarta ante festum Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1605].

[k. 619] Presentibus generosis et nobilibus Paulo Orzechowski succamerario, Nicolao Urowiecki capitaneo, Andrea Serebryski notario terrestri

[79] *Andrzej Serebryski.*

Chelmensi, Alexandro Krziwcziczki rothmagisro SRMtis, Joanne Skaszewski, Joanne et Egidio Żółkiewskie, Faelice Drzemlik, Stephano Wołczek, Stanislao Srzedzinski, Joanne Słotowski, Joanne Urowiecki, Stanislao Horodiski, Melchiore Policki, Faelice Chołoiowski, Stanislao et Andreae Choieńskie, Adamo et Paulo Hańskie, Paulo Czarnołoski, Joanne et Stanislao Chilińskie, Joanne Andrzejowski, Stanislao Stawski, Paulo Dmochowski, Andrea Smiotanka, Friderico Podhorodeński, Jacobo Sienicki, Jacobo Poniatowski, Hieronimo Jasiński, Andrea Żuliński, Siemion Wereszczyński, Adamo Krzywicki, Paulo Rogowski, Adamo Witwiński, Marcellino et Stanislao Mogilnickie et aliis multis nobilibus die hodierna literae magnifici Joanni Zamoyski de Zamoście castellani Chelmensi ad electionis judicae assignatus Chelmum congregati, et qui quidem suprascripti generosi et nobiles domini prout suprascriptum est Chelmae congregati ad eligende subiudicem in locum admortui subiudicis olim generosi Ambroży Żuliński elegarunt quatuor e medio suis, nempe Hieronimum Jasiński, Stanislaum Horodyski, Fridericum Podhorodeński[80], Adamum Hański, quos actum hisce publicationi denuntiatum est. Hac suam personalem recognitionem coram actum factam S. R. M. domino nostro clementissimo presentari gen. Nicolao Urowiecki capitaneo loci huius commisserunt. Nicolaus Urowiecki capitaneus Chelmensis, marschalcus huius electionis, Pawel Orzechowski podkomorzy chełmski mp.

XXXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 13 lutego 1606 r.

Król uniwersałem datowanym w Krakowie 19 XII 1605 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 7 III 1606 r., wyznaczając termin sejmiku chełmskiego na 13 II 1606 r.; w grodzie chełmskim oblatowany 5 I 1606 r., APL, CChI 15, k. 5.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XXXVII. Zjazd szlachty chełmskiej podczas roków ziemskich w Krasnymstawie 22 maja 1606 r.

1. Laudum podczas roków ziemskich w Krasnymstawie 22 maja 1606 r.

Rkp. *APL, CChI 15, k. 113v–115v — oblata; w grodzie chełmskim na podstawie ekstraktu z ksiąg grodzkich krasnostawskich oblatowali 26 V 1606 r.* [feria secunda infra octavas festum Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1606]: *Hieronim Jasieński komornik graniczny chełmski, Wiktoryn Wereszczyński, Paweł Chyliński, Sebastian Chojeński, Jan Ternowski, Hieronim Jędrzejowski, Stanisław Śmietanka, Stanisław Hański, Stanisław Busowieński, Stanisław Lubomelski, Józef Jendrzejowski, Andrzej Żuliński, Krzysztof Laskowski. Pierwotnie w grodzie krasnostawskim 24 V 1606 r.* [feria quarta post festum Sanctae et Individuae Trinitas a. D. 1606] *oblatowali: Jan Zaporski, Egidiusz(Idzi) Żółkiewski, Jan Gorzkowski, Szczęsny Drzemlik, Stefan Wołczek, Jan Szornel, Adam Witwiński, Andrzej Bąkowski, Marcelin Mogilnicki, Andrzej Choiński, Jakub Poniatowski.*

[80] *Nominację na urząd podsędka uzyskał Fryderyk Podhorodeński, zob. Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1302.*

[k. 114] My dygnitarze i rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się tu do Krasnegostawu na roki ziemskie zjechali dla słuchania relacyjej panów posłów naszych, którychśmy na przeszły sejm z sejmiku ziemi chełmskiej wyprawili byli, takoweśmy namowę i postanowienie między sobą uczynili.

Naprzód wyrozumiawszy, iż panowie posłowie nasi na przeszłym sejmie będący, nie mogąc w potrzebach Rzeczypospolitej, któreśmy im byli zlecili, nic gruntownego odnieść, chociaż je z wielą województw koronnych i W. Ks. L. zgodnie do Króla JMci in senatus odnosili, dalej też postępować w deliberacyjach sejmowych nie chcieli. A zatym przy ekspiracyji sejmu z innymi województwy protestowali się, iż na żadne pisma, które by były wydawane o konkluzyjach sejmowych zgodnych z senatem, gdyż żadne na tym sejmie nie były, nie pozwalali i pozwalać nie chcieli. [k. 114v] Drugą tako nam relacyję spraw sejmowych panowie posłowie nasi uczynili, że na przeszłym sejmie prawie ze wszystkimi województwy koronnymi i W. Ks. L. zgodnie pewne urazy praw i wolności naszych szlacheckich JKMci in senatus przynosili, i chociaż na nie respons od JKMci odnieśli, jednak gdy się nim kontentować nie mogli, dalej im to powiedziano, aby do braciej odjechali, a do uchwały poborów, abo jako to mówiono, do obrony przystępowali.

Trzecia, że ciż panowie posłowie nasi prosili o to z wielą województw, aby im okazowanie było pozwolone, gdyż by ono służyło i bardzo potrzebne było tym krajom naszym dla gotowości na te niebezpieczeństwa, które jako wszystką Rzeczpospolitą, tak osobliwie kraje ruskie zachodzą. A to im to odmówiono.

Z tej tedy relacyjej panów posłów naszych tośmy tu na tym zgromadzeniu naszym zgodnie zawarli. Naprzód, iż panowie posłowie nasi ani na pobory nie pozwalali na sejmie, ani do nas braciej swej brali, tedyśmy ani żadnym poborom nie podlegli, ani na sejmik, który by po sejmie dla pozwolenia poborów był złożony, nie podlegamy ani podlegać chcemy.

A iż nam pokazane są od panów posłów naszych urazy prawa pospolitego, które zgodnie ze wszystkimi województwy koronnymi i W. Ks. L. [k. 115] JKMci in senatus przynosili, żadnego responsu, którym by prawa i wolności nasze obwarowane być mogły, nie odnieśli. Tedyśmy bacząc

być plac do tego sposobny zjazd pod Lublinem pro die 4 junii futuri złożony, tam się zgodnie wszyscy namówiwszy, stawić obiecujemy i stawimy. Chcąc tam na tym placu z innymi zgodnie tej drogi szukać, aby urazy wolności i prawa pospolitego uleczone, i rzeczy z rezy swej wyspoczone [s] w rezę wprawione być mogły, z przystojnym uważeniem majestatu i dostojeństwa JKMci, jako nas toż prawo pospolite, którego całości sobie życzymy, uczy. A iż za odjazdem naszym pro die 4 junii do Lublina, na sejmiku pro die 3 junii złożonym w Chełmie, jako być potrzeby nie baczemy i nie możemy, i nie chcemy, tedy aby tam na nas nic stanowić nie mógł, ani się ważył i aby poseł JKMci, który by tam na ten czas zjechał, głucho nie odjechał, ale abyśmy przystojno uczciwość JKMci w osobie posła JKMci oddali, zleciliśmy pewnym osobom spośrodka siebie, aby się do Chełma pro die 3 junii stawić raczyli i postanowienie i umowy nasze jm. panu posłowi JKMci i przyczyny w nim opisane niestawienia się naszego tam pokazali i do wiadomości odnieśli.

Które to nasze postanowienie ziścić sobie obiecujemy i onego statecznie sobie dodzierżyć [k. 115v] wiarę i pewność rękamiśmy się swymi podpisali i pieczęci swoje przyłożyli. A iżby to do grodów, wprzód krasnostawskiego, a potem do chełmskiego było wwiedzione, zleciliśmy ichm. panom spośrodka siebie, panom Hieronimowi Jasieńskiemu komornikowi granicznemu ziemi chełmskiej, Wiktorynowi Wereszczyńskiemu, Pawłowi Chylińskiemu, Sebastianowi Chojeńskiemu, Janowi Ternowskiemu komornikowi ziemskiemu chełmskiemu, Jaroszowi Andrzejowskiemu, Stanisławowi Śmiotance, Stanisławowi Hańskiemu, Stanisławowi Busowieńskiemu, Stanisławowi Lubomelskiemu, Józefowi Andrzejowskiemu, Andrzejowi Żulińskiemu, Krzysztofowi Łaskowskiemu. Datum w Krasnymstawie na roczech ziemskich 22 mensis maii a. D. 1606.

XXXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 3 czerwca 1606 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 28 IV 1606 r. zwoływał sejmik relacyjny do Chełma na 3 VI 1606 r.; w grodzie chełmskim oblatowany 10 V 1606 r., APL, CChI 15, k. 105–106.

Sejmik ten został zbojkotowany przez szlachtę chełmską, która wysłuchawszy relacji swych posłów sejmowych na rokach ziemskich krasnostawskich 22 V, postanowiła udać się na rozpoczynający się 4 czerwca 1606 r. zjazd pod Lublinem (patrz wyżej).

XXXIX. Zjazd szlachty chełmskiej podczas zjazdu rokoszowego pod Lublinem 10 czerwca 1606 r.

1. Laudum szlachty chełmskiej zgromadzonej na zjeździe pod Lublinem 10 czerwca 1606 r.

Rkp. 1. *APL, CLRMO 37, k. 188–188v — oblata; w grodzie lubelskim oblatowali: Andrzej Wereszczyński, Stanisław Gorzkowski, Stanisław Horodyski i Paweł Czarnołoski 10 VI 1606 r.* [sabbato ante festum Sanctorum Vitti et Modesti Martyrum a. D. 1606]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, s. 158–159 — kopia.*

[k. 188] My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo ziemi chełmskiej powiatów obydwu chełmskiego i krasnostawskiego według uchwały naszej zgodnej, którąśmy uczynili i postanowili na rokach blisko przeszłych krasnostawskich, zjechawszy się tu pod Lublin dla poratowania praw i wolności naszych bardzo nadwątlonych, iż nie tylko począć, ale do końca trwać, radzić i conclusive co uczynić powinniśmy. A iż roki ziemskie krasnostawskie na poniedziałek blisko przyszły prawie in medio cursu konsultacyji zjazdu tego przypadają, tedy my vigore prioris et praesentis nostri unanimis laudi et consensus, zatrzymawszy przy sobie pany sądowe nasze ziemskie, roki te blisko przyszłe krasnostawskie ziemskie pozwalamy i uchwalamy, aby urgente ista necessitate Reipublicae zaniechane i niesądzone były.

Które to nasze laudum ex priori dependens dla asekuracyjej samych siebie i panów sądowych naszych ziemskich zleciliśmy ichm. panom braciej spośrodka siebie deputowanym do akt grodzkich tutecznych lubelskich do aktykowania podać, a potym do akt grodzkich krasnostawskich, obiecując to sobie dobrymi cnotliwymi słowy, iż na tych roczech żaden z nas jeden na drugiego terminu patrzyć nie będzie. A ktokolwiek by to uczynić chciał, ten za takiego będzie rozumiany, który dla prywaty swej tak ważne konsultacyje w sprawach Rzeczypospolitej rozrywać chciał i przeciwko każdemu takiemu przy paniech [k. 188v] sądowych stać i onych od trudności eo nomine zadanej bronić obiecujemy.

Działo się pod Lublinem w kole zjazdu wszystkiej Rzeczypospolitej die 10 junii 1606. Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, Mikołaj Urowiecki z Urowska starosta chełmski, Paweł Suchodolski wojski krasnostawski, Mikołaj Wołczek, Mikołaj Siestrzewitowski, Jan Sienicki ręka swą. Łukasz Żółkiewski, Jan Zaporski, Jakub Sienicki, Jan Gorzkowski, Fryderyk Podhorodyński podsędek chełmski mp., Jan Żółkiewski, Józef Sienicki mp., omnes suo et aliorum nomine reliquorum nobilium.

XL. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 27 marca 1607 r.

Król uniwersałem datowanym z Krakowa 7 II 1607 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 7 V 1607 r., wyznaczając termin przedsejmowego sejmiku chełmskiego na 27 III 1607 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany 5 III 1607 r., APL, CChI 15, k. 351–351v.

1. Laudum sejmiku chełmskiego z 27 marca 1607 r.

Rkp. *APL, CChI 15, k. 391v–392 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali w imieniu całej szlachty chełmskiej Józef Sienicki i Stanisław Horodyski 28 III 1607 r.* [feria quarta post Dominicam Laetere a. D. 1607].

[k. 391v] My rady, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej na czas sejmiku pro die 27 martii od Króla JMci złożonego, którzyśmy się na ten czas zjechali, opatrując niebezpieczeństwa in his turbulentis temporibus Ojczyzny naszej, a chcąc być na nie ostrożni i gotowi, jeśliby strzeż Boże do jakich jeszcze gorszych zaciągów Ojczyźnie naszej przyjść miało, a sejm ten od Króla JMci pro die 7 maii złożony, albo efektu swego takiego, który by był z dobrem Rzeczypospolitej nie wziął, albo się czem rozerwał, tedy składamy sobie czas autoritate praesentis conventus po dokończeniu, albo strzeż Boże po jakiem rozerwaniu sejmu we dwie niedziele tu do Chełma zjechać się i tam zaraz każdy z nas będzie pobór łanowy zupełny według uniwersału anni 1601[81] przywieźć i tam go poborcy od nas naznaczonemu jm. panu Fridrichowi Podhorodyńskiemu podsędkowi chełmskiemu oddać będzie powinien. Którym on tak szafować będzie, jako na on czas respostulabit i zgoda nasza na obrócenie onego naznaczy i postanowi tamże na tym zjeździe naszym, któremu za pracę zwykłe salarium z tegoż poboru ma być dane. Z którego poboru liczbę przed nami [k. 392] uczynić będzie powinien na sejmiku elekcyjej deputata.

A co się tknie czopowego, to ex nunc od daty tego uniwersału, tak z dóbr królewskich, duchownych i szlacheckich wybierać ma począć i tamże co go wybierze, na ten zjazd nasz przywieźć ma.

Co ziścić i strzymać rzekliśmy sobie dobrymi szlacheckimi słowy i pod obowiązkami i winami w tymże uniwersale anni 1601 opisanemi. A żeby to postanowienie nasze wszystkim do wiadomości przyjść mogło, tedy ten uniwersał i postanowienie publiczne nasze do grodów chełmskiego i krasnostawskiego podajem za podpisem i pieczęcią pana marszałka koła naszego sejmikowego. Działo się w Chełmie, na sejmiku die 27 martii

[81] *VC, t. II, vol. 2, s. 296–305.*

a. D. 1607. Jakub Łysakowski wojski chełmski, marszałek koła sejmikowego mp.

XLI. Sejmik relacyjny w Chełmie 8 sierpnia 1607 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały sejmu warszawskiego zakończonego 18 czerwca 1607 r., VC, t. II, vol. 2, s. 377.

1. Prolongata sejmiku relacyjnego w Chełmie 8 sierpnia 1607 r.

Rkp. *APL, CChI 15, k. 464v–465 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Stanisław Horodyski i Aleksander Stano 8 VIII 1607 r.* [feria quarta ante festum Sancti Laurentii Martyri a. D. 1607].

[k. 464v] Ichm. panowie posłowie, którzy byli z sejmiku chełmskiego na sejm warszawski w roku teraźniejszym posłani, tu na temże sejmie poboru w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim wedle instrukcyjej sejmikowej chełmskiej nie pozwalali, ale do braci swej wzięli, na co uniwersałem poborowym sejmu tegoż złożony jest sejmik w Chełmie na miejscu zwykłym pro die 8 augusti, to jest na dzień dzisiejszy. A iż konstytucyje i uniwersał poborowy z sejmu przyniesiony jest panu staroście chełmskiemu[82] w niedzielę blisko przeszłą, to jest 5 augusti po nieszpornej godzinie, w obozie Króla JMci przy bytności wielmożnych ichm. panów wojewody ruskiego[83], kasztelana lwowskiego, a hetmana polnego koronnego[84], kasztelana kamienieckiego[85], starosty kamienieckiego[86] i inszych wielu ichmciów w obozie przytomnych, za czym w tak bardzo ścisłym czasie nie mógł być wszystkim czas tego zjazdu dzisiejszego przez jm. pana starostę chełmskiego i przez urząd grodzki krasnostawski oznajmiony. My tedy, którzyśmy się na dzień dzisiejszy według pomienionego uniwersału, mając z postronnych miejsc jakąkolwiek wiadomość o nim, widząc paucitae congregationis nostris za nierychłem do [k. 465] urzędów oddaniem, nie chcąc nic na wmciów za niewiadomością nieprzytomnych stanowić, ani w tak wielkich raziech i uchwalenia poboru rady konkludować vigore tegoż uniwersału sejmowego, abyśmy nie byli frustrati w sejmiku naszym, złożyliśmy sobie czas pro die 20 augusti anni presenti pod roki skargowe chełmskie, o czym urząd grodzki chełmski i krasnostawski wiadomość da. Rozumiemy, że wmci będąc o tym dobrze wiadomi i wiedząc, co na

[82] *Mikołaj Uhrowiecki.*
[83] *Stanisław Golski.*
[84] *Stanisław Żółkiewski.*
[85] *Andrzej Potocki.*
[86] *Jan Potocki.*

tym w tak ciężkim razie na Ojczyznę i na nas samych wszystkim należy, na miejsce zwykłe do Chełma na ten czas w pośrodek nas braciej swej stawicie się. A to postanowienie z podpiską rąk naszych zleciliśmy podać do akt urzędu grodzkiego chełmskiego, jako i krasnostawskiego osobom pewnym na to deputowanym.

Działo się w Chełmie die 8 augusti roku 1607. Paw[eł] Orzechowski pod[komorzy] ch[ełmski], Jakub Łysakowski woj[ski] ch[ełmski], Frid[rich] Podhorodyński podsędek z[iemski] ch[ełmski], J[an] Żółkiewski, And[rzej] Serebryski pisarz z[iemski] ch[ełmski], Alek[sander] Krzywczycki, Jakub Sienicki, Jan Gorzkowski, Jak[ub] Poniatowski, Hiero[nim] Jasieński, Andrzej Woł[czek], Aleksander Stano.

XLII. Sejmik relacyjny z prolongaty w Chełmie 20 sierpnia 1607 r.

Sejmik zwołany zgodnie z uchwałą podjętą w Chełmie 8 VIII o przełożeniu sejmiku relacyjnego na 20 VIII 1607 r. (por. wyżej).

1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 20 sierpnia 1607 r.

Rkp. 1. *APL, CChI 15, k. 471–472 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali Jerzy Błędowski i Wojciech Romanowski 20 VIII 1607 r.* [feria secunda ante festum Sancti Bartholomei a. D. 1607]; **Rkp. 2.** B. Czart., rkp. 341, s. 801–803 — kopia; **Rkp. 3.** B. Ossol., rkp. 190, k. 132v–133v — kopia.

[k. 471] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, powiatów chełmskiego i krasnostawskiego, mając złożony czas uniwersałem sejmowym poborowym, za odezwaniem się do nas posłów naszych, którycheśmy na sejm blisko przeszły posłali na postanowienie poboru pro die 8 augusti, a iż uniwersał ten poborowy pospołu z konstytucyjami nie rychło, na trzeci tylko dzień przed sejmikiem do urzędów grodzkich chełmskiego i krasnostawskiego oddany jest, za czym in pauciate congregationis nostre dla niepublikowania [k. 471v] tego uniwersału, nie stanowiąc nic in eo passu, na dzień dzisiejszy, to jest 20 sierpnia zjazd sobie złożyliśmy. Na którym zjeździe naszym, jako jest przez pismo nasze do grodu krasnostawskiego podane, oświadczona wiara nasza przeciwko Królowi Panu naszemu i jakośmy intencyje nasze w zamieszanych tych Rzeczypospolitej czasiech deklarowali i przy dostojeństwie JKMci, przy całości Rzeczypospolitej przywiązali się, tak daleko teraz więcej, gdy niektórzy z panów braci naszej miasto poprawy wolności i zatrzymania statum presentis Reipublicae odmianę uczynić chcieli, posłuszeństwo JKMci bez nas wypowiedzieli, elekcyję nad prawa dawne i zwyczaje złożyli i odkrytą wojnę w Ojczyźnie naszej spokojnej uczynili. A to reasumując pismo to

nasze i deklaracyje publiczne, któreśmy na tych zjeździech wszystkich wszędzie czynili dla stateczności swej i dla wiary, którąśmy Panu swemu powinni, tak się deklarujemy, że my na żadną odmianę nie pozwalamy i owszem, panowania JKMci Pana naszego ze wszystkich sił bronić chcemy i przy nim stać obiecujemy, i pobór ten na sejmie przeszłym warszawskim pozwolony dla zatrzymania panowania JKMci i dla uciszenia tych mieszanin, z szafunkiem w uniwersale opisanym pozwalamy i on wydać wedle czasu w uniwersale wyrażonego chcemy, rozumiejąc też o JKMci, że według obietnicy pańskiej ea qua desiderante w wolnościach i prawach naszych ziścić nam będzie raczył. Na wybieranie którego obraliśmy sobie poborcę ur. Andrzeja Serebryskiego, pisarza ziemskiego chełmskiego.

A do JKMci, upewniając o wierze i stateczności naszej, posły nasze ichm. panów Szczęsnego Drzemlika podczaszego chełmskiego i Aleksandra Krzywczyckiego [k. 472] wyprawiliśmy, dziękując JKMci za te prace i ojcowskie obmyśliwania o uciszenie nasze i prosząc, aby takowejże łaski i pracy dla uspokojenia naszego litować nie raczył, mając miłościwy i ojcowski wzgląd na tę bracią naszą, którzy zaciągnąwszy się z życzliwości ku całości wolności i praw ojczystych, dalej w tym postąpili, niźli porządki w tej Rzeczypospolitej zwyczajne i przykłady przodków naszych ukazują i niżeli pactatus status Reipublicae potrzebuje.

Tak jako też w tym JKMć uniwersale swym de data pod Orońskiem[a] die 7 julii ojcowskie ofiarować się raczył, aby tak cum pactu ex hoc non fragio Reipublicae tym szczęśliwsze w zgodzie i miłości wszystkich synów tej Rzeczypospolitej panowanie JKMci być mogło, za co i od Pana Boga zapłatę i na świecie sławę nieśmiertelną odniesie. Na co zleciliśmy jm. panu [Mikołajowi] Urowieckiemu z Urowska, staroście chełmskiemu, marszałkowi na ten czas koła naszego i drugim osobom pewnym spośrodka siebie deputowanym podpisać się i do grodów chełmskiego i krasnostawskiego podać.

Działo się w Chełmie die 20 augusti roku 1607. Mikołaj Urowiecki starosta chełmski, marszałek zjazdu tego, Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, Jakub Łysakowski wojski chełmski mp., Fridrich Podhorodyński podsędek ziemi chełmskiej mp., Mikołaj Brodowski pisarz ziemski lubelski ręką swą, Jan Żółkiewski mp., Jakub Sienicki mp., Jerzy Błędowski, Paweł Pałucki mp., Andrzej Serebryski notarius terrae Chelmensis mp., Andrzej Sosnowski, Hieronim Jasieński komornik graniczny chełmski mp., Jan Szornel, Adam Hański mp., Jan Chyliński ręką swą, Mikołaj Iwicki mp., Aleksander Stano mp., Paweł Czarnołoski mp., Stanisław Horodyski, Wojciech Chyliński mp., Jan Andrzejowski, [k. 472v] Jan Urowiecki, Stefan Wołczek, Szczęsny Chołojowski ręką swą, Paweł Dmochow-

ski mp., Stanisław Korzeniowski, Wojciech Romanowski, Krzysztof Busowiński.

[a] *W rękopisie:* Vranskiem.

2. Respons królewski na poselstwo od sejmiku chełmskiego, Kraków, 28 sierpnia 1607 r.

Rkp. *B. Czart., rkp. 341, s. 803–804 — kopia.*

[s. 803] Jako po te wszystkie przeszłe żałosne Rzeczypospolitej czasy, niczym się więcej JKMć cieszyć nie raczył, jedno statecznością wiary przeciwko sobie obywatelów koronnych, tak i teraźniejszego wiernego poddaństwa oświadczenie, które wm. imieniem panów braci swych obywatelów ziemi chełmskiej donosicie do JKMci nie może jedno wdzięcznie przyjmować JKMć, rozumiejąc, że z czymeście się wmci po wszystkich przeszłych zjazdach ozywali, z czym się i teraz i słowy, i pismy przez wm. panowie bracia wm. opowiadają, że nic o żadnej odmianie Pana nie myśląc, statecznie wiary swej JKMci Panu swemu dotrzymywają i dotrzymywać chcą, to rzeczą samą gotowi są i będą zawsze oświadczyć JKMci Panu swemu. Który też się jako po te wszystkie Rzeczypospolitej zamieszania, z gotowością i powolnością wszelaką do naprawy, jeśli się co z prawa pospolitego, albo dawnego porządku wykroczyło i do pomnożenia wolności szlacheckich na każdym placu opowiadał, tak i teraz, i na potem też chęć i ochotę swoją panom braci wmci i wszystkim stanom tej Rzeczypospolitej ofiaruje i oświadcza. Przyjmując przy tym wdzięcznie od braci wmci pozwolenie tego ratunku poborowego, którzy jako i przez wmci, i w uniwersale swym opowiadają się, iż nie mniej na zatrzymanie panowania JKMci, niż na inne potrzeby Rzeczypospolitej wydawać chcą. Uznawa i w tym JKMć nieodmienną stateczność chęci i wiary wmci ku sobie, którą wszelako łaską i pilnym staraniem o dobrem Rzeczypospolitej, dobrem wmci wszech nagradzać chce. A co się tyczy pokazania łaski JKMci tym wszystkim, którzy za przeciwnym niektórych udawaniem JKMci dali się byli za niewiadomością rzeczy zaciągnąć przeciwko JKMci, wiadoma jest już wszystkim dobrotliwość JKMci, [s. 804] że nikomu zgoła nie była i nie jest zagrodzona droga do łaski JKMci. Przeciwko tym jednak, którzy praetextem wolności ludzi niewinnych, niewiadomych zaciągnąwszy, wojskiem praktyk swych dopinać chcieli i teraz jeszcze arma non deponunt, ale i znowu ludzie przeciwko JKMci sposabiają, jako JKMć nie ma prospicere suae et Reipublicae securitati i jako, gdy oni na wojsko się sposabiają, wojsko to Rzeczypospolitej, które natenczas gwoli temu samemu tu w Koronie leży, rozpuszczać i przeciwko onym zbrojnym Rzeczpospolita i król bez broni zostawać ma i puszcza to JKMć na każ-

dego bacznego, tak i na wmci samych uważanie. To tedy wmci imieniem JKMci braci swej odnieście z ofiarowaniem łaski JKMci i z życzliwością długiego i spokojnego życia pod panowaniem JKMci.

XLIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 6 grudnia 1608 r.

Król uniwersałem datowanym w Krakowie 27 IX 1608 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na 15 I 1609 r., termin sejmiku przedsejmowego w Chełmie wyznaczał na 18 XII 1608 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował szl. Piotr Skwarski 1 XI 1608 r., APL, CChI 15, k. 821v–822.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XLIV. Zjazd szlachty chełmskiej podczas roków ziemskich w Chełmie 4 maja 1609 r.

Po rezygnacji Jana Gorzkowskiego z funkcji poborcy łanowego, na sejmie przeszłym przez ichm. pany posły ziemi chełmskiej mianowanego, *podskarbi koronny Baltazar Stanisławski mianował do wybierania poboru Andrzeja Serebryskiego, pisarza ziemskiego chełmskiego i zwracał się 26 IV 1609 r. do szlachty chełmskiej o wpłacanie mu łanowego i czopowego* oprócz powiatu krasnostawskiego, po którym czopowe za nieprzyjechaniem pana Gorzkowskiego dla gwałtownej potrzeby nabywania pieniędzy na żołnierza inflanckiego panu Iwanowskiemu, który połowicą gotowych pieniędzy skarbowi dogodził i ostatek prędko zapłacić powinien, arendować musiał *(uniwersał podskarbiego w NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 9, k. 97–97v). Sprawą tą szlachta chełmska zajęła się przy okazji najbliższych roków sądowych w Chełmie.*

1. Laudum szlachty chełmskiej zgromadzonej na rokach ziemskich w Chełmie 4 maja 1609 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 9, k. 99v–100v — oblata. Najpierw w księgach ziemskich chełmskich 4 V 1609 r. wpis poczynili Bohdan Sosnowski i Adam Hański, następnego zaś dnia oblaty w księgach grodzkich chełmskich dokonali Jan Jasiński, Bronisław Rudnicki i Aleksander Orchowski* [feria tertia post Dominicam Misericordiae a. D. 1609].

[k. 99v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się tu na dzień dzisiejszy roków ziemskich chełmskich zjechali, uważając wielkie opóźnienie, które się stało w przyniesieniu konstytucyji i uniwersału [k. 100] poborowego i czopowego ziemi chełmskiej z przeszłego sejmu[87], gdyż i uniwersał, i publikacyja jego nie stała się aż feria quarta post Dominicam Quadragesime Judica proxima [8 IV] roku teraźniejszego, co

[87] *Sejm obradował w Warszawie od 15 I do 26 II 1609 r.*

jednak do wiadomości skutecznej nas wszystkich przyjść nie mogło, aż na roczech skargowych w poniedziałek post Conductus Paschae [27 IV]. Na których, gdy publikowany był za poborcę ur. pan Jan Gorzkowski, czynił tamże przed wszystkimi obywatelami ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzy tamże byli, taką protestacyję, że jako irrequisito jego ten urząd nań na sejmie przeszłym włożono, tak go na sobie nosić nie chce, co i do ksiąg grodzkich chełmskich jest wniesiono. Uważając tedy tak wielką zwłokę wiadomości naszej o czasie wydawania poboru, gdyż o poborcy, któremubyśmy ten pobór wydawać byli powinni, do tego czasu nie wiemy, warujemy to sobie, iż jako wszystkie insze kraje koronne miały i mają fryszt wydawania poboru od Kwietnej Niedzieli [12 IV] do świętego Stanisława [8 V], toż żeby i nam służyło od uczynienia przysięgi przez poborcę, a po ekspiracyjej tego czasu ma poborcy zostawać sześć niedziel do oddawania grodowi na delacyje wedle uniwersału tych, którzyby im poboru nie wydali. Także i urzędowi grodzkiemu w wyciąganiu poboru na delacyje sobie podanego po oddaniu jej dziesięć niedziel wedle uniwersału ma zostawać. A jeśliby więc w krótszym czasie poborca nas chciał na delacyje urzędowi grodzkiemu podawać, albo urząd grodzki egzekucyją retent poborowych na delacyje podanych czynić, tedy temu podlegać nie chcemy, nie dlatego, abyśmy postanowieniu sejmowemu przeczyć mieli, ale żebyśmy obwieszczeniem nierychłem nie byli obciążeni jako teraz, tak i na potem. A co się tycze poboru drugiego, tego jakośmy na sejmiku nie pozwalali, tak i teraz tego wciągać na się i na bracią naszę — którzy ex aequo do tego należą, zwłaszcza pod niebytność ich tu, nie chcemy. Co żeby poborcy i urzędom grodzkim ziemi chełmskiej do wiadomości przyszło, tę zgodę naszą do ksiąg ziemskich chełmskich podajemy i egzemplarz jej pewnym osobom do grodu chełmskiego i krasnostawskiego podać per oblatam [k. 100v] zleciliśmy.

Działo sie w Chełmie na roczech ziemskich chełmskich w poniedziałek po świętych Philippie i Jakubie Apostołów [4 V] bliższy r. P. 1609. Andrzej Serebryski notarius terr[ae] Chelmen[sis] mp.

XLV. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1609 r.

Wobec zbliżającego się terminu sejmików deputackich, król uniwersałem datowanym z Wilna 15 VII 1609 r. zapowiadał, że przyśle na nie swoich posłów, którzy przedstawią szczególne potrzeby Rzeczypospolitej; w grodzie chełmskim oblatował dworzanin królewski Łukasz Isajkowski 5 VIII 1609 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 9, k. 259v–260.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

XLVI. Sejmik w Chełmie 15 marca 1610 r.

Uniwersałem datowanym z obozu pod Smoleńskiem 21 I 1610 r. król przypominał, że tuż przed wyruszeniem na ekspedycję moskiewską wysłał swych posłów na sejmiki deputackie 1609 r. Wiele sejmików uchwaliło dodatkowe podatki, ale szlachcie chełmskiej nie zdało się o tem ratunku i potrzebach Rzeczypospolitej traktować i namowę czynić. *Napomina więc, aby na równi z innymi województwami szlachta chełmska przyłożyła się do obrony państwa. W tym celu król zwoływał sejmik do Chełma na 15 III 1610 r., zapowiadając wysłanie nań swego specjalnego posła; w grodzie chełmskim oblatował Jakub Kobyliński, sługa Piotra Borkowskiego, dworzanina królewskiego 16 II 1610 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 9, k. 473–474.*

1. Instrukcja dla Piotra Borkowskiego, posła królewskiego na ten sejmik, obóz pod Smoleńskiem, 21 stycznia 1610 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 9, k. 513–514v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski i starosta suraski, Paweł Wierzbicki sędzia ziemski chełmski, Samuel Koniecpolski, Krzysztof Latyczyński i Paweł Pałucki 15 III 1610 r.* [feria secunda post Dominicam Oculi Quadragesimalem proxima a. D. 1610]

[k. 513] Instrukcyja na sejmik ziemi chełmskiej urodzonemu Piotrowi Borkowskiemu, posłowi i dworzaninowi naszemu, pod Smoleńskiem dnia 21 stycznia r. P. 1610.

Jaśnie to każdy obaczyć dotąd może, żechmy czas panowania naszego na czem bardziej nie zasadzili, jako na tym, abyśmy chwały Bożej rozszerzenie, dobrego pospolitego pomnożenie, a wiernych [k. 513v] poddanych naszych swobody i wolności w najporządniejszym piastowali pokoju. Na co i zdrowia naszego własnego, odwagę i wczasów naszych ujmę i dochody wszystkie przykładaliśmy, jako i dziś do tej (którąśmy przed się nie bez uważnych przyczyn wzięli) imprezy, o której się w pierwszej instrukcyjej naszej, na sejmik deputacki posłanej, szeroko przełożyło, powtarzać teraz mniej potrzebno baczymy. To tylko, co przed rękoma jest, a nie nam tylko, ale wszystkiej Rzeczypospolitej potrzebnego, powtórzyć się musi. Im dalej, tym bardziej baczymy to na oko, iż pochwalać sobie możemy te ekspedycyją naszą ku granicom, albo ziemi moskiewskiej, bo nie tylko, że Pan Bóg podaje pełno nadziei do pociesznego tej sprawy skończenia, ale prawie sam cudownie naraził zamysł nasz na to, żeśmy się z wojskiem naszem sam obrócili pod ten czas, kiedy siły ludzi państw naszych pod Moskwą osłabiały, a moc nieprzyjacielska górę wziąwszy, mogłaby była wyparciem wojska tamtego wielkie na grzbiecie ich owo tym granicom, a pożarem i W. Ks. L. niebezpieczeństwo przynieść, gdyż już niektórzy a z znaczniej-

szych o odwrocie myśleli. Tak tedy stanąwszy ku zatrzymaniu bezpieczeństwa krajów sam owo tych i ku dalszemu poszczęści li Pan Bóg, w którym wszystkę nadzieję kładziem rozszerzenia państw naszych albo odzyskania odjętych przodkom naszym włości, żądaliśmy pierwszym poselstwem naszym od uprz[ejmych] i wier[nych] wmci ratunku, bez którego ani największa ochota nasza, ani najpotężniejsze wo[j]sko, ani dochodów [k. 514] naszych szczupłość tych rzeczy, tak jako by potrzeba, nie dźwignie. Ale iż się uprz[ejmi] i wier[ni] wmciowie dla jakiej szkodliwej sequele nie zdali na sejmiku deputackim, tylko samej elekcyjej naznaczonym, o tym mówić (i acz ci w potrzebach na Rzeczpospolitą przypadających na czas nie tak respektować rozum każe na zwyczaje i prawo pisane, jako na przypadki i okazyje rei bene gerendae. Bo i oni żałowali tego, co communae consulendo saguntum stracili), o to nowy na ten sam akt zjazd za radą tak Panów Rad naszych przy nas będących, jako też i za samych uprz[ejmych] i wier[nych] wmci Ojczyzny swej rozszerzenia sławy narodów swych, pożytku braciej swej, własnych włości, państw koronnych ratowali, ochoty naszej dźwignęli (którą nie sobie, ale z chwałą Bożą, państw tylko naszych rozszerzenia i nieśmiertelności narodów tych szuka), rycerstwa wojska tak przebranego, nie serca którego dosyć jest, ale dostatków ratowali. Sobie to cokolwiek uczynicie, ku dobremu sobie i potomności swojej ku pożytkowi sprawicie, małą ujmą dostatków swych posilicie siła potomnych czasów, w których bene meritorum rozszerzy się plac remuneratii. Rzecz jest niepochybna, że tą ekspedycyją naszą i nieprzyjaciel ten dziedziczny narodów naszych posiąść [?] się i krzywdy dawne wetować mogą i tamci ludzie nasi pod Moskwą będący, z którymi się też ojcowsko znosimy, prędzej do zasług swych przyjdą. Nie wątpimy w tym nic, że uprz[ejmi] i wier[ni] wmciowie jakoście zawsze czynili, nie dacie się inszym województwom poprzedzić w takiej ku dobremu wspólnemu miłości, któremuście wszystko [k. 514v] powinni. Niechże tedy Pan Bóg Wszechmogący na tym tam zjeździe uprz[ejmym] i wier[nym] wmciom błogosławi, kierując sam łaską swą rady i namowy wmciów ku czci i chwale swej świętej, a ku sławie, pociesze i dobremu wszystkiej Rzeczypospolitej.

Na własne Króla JMci rozkazanie.

2. Laudum sejmiku w Chełmie 15 marca 1610 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 9, k. 511–512v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Paweł Orzechowski pokomorzy chełmski, Paweł Wierzbicki sędzia ziemski chełmski, Samuel Koniecpolski, Krzysztof Latyczyński i Paweł Pałucki 15 III 1610 r.* [feria secunda post Dominicam Oculi Quadragesimalem proxima a. D. 1610]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, s. 162–167 — kopia.*

[k. 511] My rady, dygnitarze i rycerstwo ziemi chełmskiej, zjechawszy się tu do Chełma na dzień dzisiejszy 15 marca, nam w uniwersałach od JKMci [naznaczony], nie tylko ogółem, ale i słowa jego ponderować a jaśnie w niem tę declaracyją JKMci widząc, iż ten zaciąg, który JKMć na tę wojnę moskiewską uczynić raczył, nie innym jakim zamysłem, ani privato studio, ale dla dobrego sławnego i pożytecznego Rzeczypospolitej Ojczyzny naszej uczynić raczył. Tedy do wrodzonej naszej życzliwości i powolności, którą mamy do usłużenia JKMci i Ojczyźnie naszej tę takową declaracyją JKMci przyłożywszy, tem chętniej do tegośmy [k. 511v] postąpili, że pobór, o który JKMć do nas poselstwo swe przez jm. pana Piotra Borkowskiego dworzanina swego przysłać raczył, pozwoliliśmy, jakoż pozwalamy dobrymi cnotliwymi szlacheckimi słowy wydać go do przyszłej Wielkiej Nocy [11 IV], a to wedle uniwersału przeszłego warszawskiego anni 1609[88]. Do którego poboru wybierania poborcą mianowaliśmy pana Andrzeja Serebryskiego pisarza ziemskiego chełmskiego, który na pierwszych skargowych roczech chełmskich ma przysięgę uczynić wedle uniwersału anni 1609. A iżby te pobory tym porządniej wybrane były, powinien pan poborca z łanowego poboru uczynić liczbę na blisko przyszłe roki ziemskie chełmskie takową, żeby i pieniędzy jako wiele wybrał ukazał i delatę tego, czego nie wybrał, aby ukazał, na których to roczech mamy skutecznie namówić dalej nie odkładając, komu tego poboru teraz uchwalonego pieniądze mają być oddane, to jest jeśli directe do dyspozycyjej JKMci czyli do podskarbiego koronnego, jeśliby go JKMć interim raczył dać[89]. Strony zaś czopowego dla większego przymnożenia go też umówili, że pan poborca nie ma arendować żadnemu miasta bez wiadomości jm. pana Mikołaja Daniłowicza starosty chełmskiego et pana Pawła Orzechowskiego podkomorzego [k. 512] chełmskiego, pana Pawła Wierzbickiego sędziego ziemskiego chełmskiego, pana Krzysztofa Latyczyńskiego, pana Jana Skaszewskiego, którzy też na każde roki ziemskie chełmskie mają strony tego czopowego słuchać liczby pana poborcy z tego, co wybierze przed tymiż, na przyszłe roki ziemskie chełmskie ma pan poborca liczbę uczynić ut supra. A to nasze postanowienie i umowa aby wszystkim do wiadomości doszła, użyliśmy jm. pana starosty chełmskiego, żeby oznajmić wszystkim obywatelom raczył, a mianowicie do grodu krasnostawskiego, aby jmć posłać raczył dla wiadomości ichm. panom braciej naszej, którzy tu na ten czas z nami być nie raczyli. A jakoż my to uczynili z szczerej uprzejmej życzliwości ku JKMci i Ojczyźnie naszej

[88] *VC, t. II, vol. 2, s. 398–402.*

[89] *Dotychczasowy podskarbi koronny Baltazar Stanisławski zmarł 4 marca 1610 r.; we wrześniu tr. jego następcą był już Stanisław Warszycki, Urzędnicy, t. X, s. 125.*

dla pomnożenia sławy jej i rozszerzenia granic, które znacznie idzie za błogosławieństwem Pana Boga Wszechmogącego, gdzie JKMci łaski swej Boskiej dać będzie raczył w tym zaciągu JKMci takeśmy tego pewni, że też i ichm. panowie bracia nasi, którzy tu z nami nie raczyli być, będą to raczyli od nas wdzięcznie przyjąć i na to nasze postanowienie pozwolić. Pobór i czopowe ma być wydawane pod warunkiem w uniwersale warszawskim anni 1609 opisanym[90], [k. 512v] wedle którego też uniwersału ichm. panowie starostowie egzekucyję czynić będą powinni. To też sobie warują, jeśliby insze województwa tego poboru nie dali, tedy my też nie będziemy powinni dać poboru, aż by się inne województwa z nami w daniu poboru porównali.

Działo się w Chełmie dnia 15 martii a. D. 1610. Paweł Orzechowski podkomorzy chełmski, marszałek natenczas ichmci tu zgromadzonych, za zleceniem ichmci do ksiąg grodzkich chełmskich podawam to postanowienie.

XLVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 22 sierpnia 1611 r.

Król uniwersałem datowanym pod Smoleńskiem 12 VI 1611 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 26 IX 1611 r., wyznaczając termin poprzedzającego go sejmiku w Chełmie na 22 VIII 1611 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany 1 VII 1611 r., APL, CChI 16, k. 184–184v.

1. Instrukcja poselska z sejmiku w Chełmie 22 sierpnia 1611 r.

Rkp. *APL, CChI 16, k. 239–243v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował w imieniu całej szlachty chełmskiej ur. Jan Ternowski komornik chełmski 5 IX 1611 r.* [feria secunda ante festum Nativitatis Beate Mariae Virginis a. D. 1611].

[k. 239] Instrukcyja ichm. panom, panu Mikołajowi Daniłowiczowi z Żurowa, podskarbiemu nadwornemu koronnemu, chełmskiemu i drohobyckiemu staroście i panu Janowi Skaszewskiemu, posłom sejmiku chełmskiego, die 22 augusti anno 1611 odprawionego, na sejm walny koronny warszawski blisko przyszły zgodnie obranym dana.

Żadnego podobno człeka w tej Rzeczypospolitej nie masz, choćby mało w sprawy jej patrzał, któryby tego znacznie nie widział, że to wszystko, co Pan Bóg czynić raczył w tym czasie ekspedycyjej JKMci pod Smoleńsk, działo się w wielkiej łasce i dziwnej opatrzności, z wielkim i niespodziewanym błogosławieństwem Bożym, co JKMć [k. 239v] jaśnie i otworzyście w instrukcyjej na ten sejmik w pośrodek nas posłanej

[90] *VL, t. II, s. 477; VC, t. II, vol. 2, s. 399–402.*

przyznawać raczy. Powinność tedy każdego jest, aby tak wielką sprawę Bożą roztropnie zważać, słuszna jego świętej miłości pokornie dziękować, osobliwie na to pomnąc, iż Pan Bóg od niewdzięcznych dobrodziejstwa swe odejmuje, a tym, którzy ich wdzięczni, przymnaża i hojnie ich przysparzać zwykł.

A oddawszy powinną chwałę i dzięki Panu Bogu Wszechmogącemu, powinna jest rzecz koniecznie, jako my tu na tym placu czynimy, aby też i na sejmie panowie posłowie nasi pospołu i zgodnie ze wszystkimi, JKMci Panu naszemu wdzięczność naszą deklarowali, uniżenie podziękowali za te wszystkie prace, trudy i niebezpieczeństwa, które JKMć wielkie i znaczne podjąć na tej ekspedycyjej raczył. A osobliwie też i za to, że fructus tego wszystkiego, który się znaczny bardzo być pokazuje, JKMć z łaski swej pańskiej i miłości ku Ojczyźnie naszej onej to ofiaruje, onej to oddawa, jej ozdoby z tego spólnie przy sławie swej pańskiej życzyć raczy. Za co nie tylko słowy dziękować, ale wszelaką powolnością i dogodzeniem każdej woli i żądaniu JKMci godzi się i gotowiśmy powinną wdzięczność JKMci P. n. m. pokazać. A iż w instrukcyji swej JKMć za pierwszą i pryncypalną żądzę swoją od stanów koronnych tak deklarować raczy, żeby życzył, aby nie tylko in casum non caderetum tak fortunnie zaczęte rzeczy, ale po wielkiej części już złacnione, a cadere by pewnie musiały, gdzieby statecznego poparcia ich nie było, tedy widząc tę żądzę JKMci Pana naszego być zgodną ze sławą JKMci i tej Rzeczypospolitej Ojczyzny naszej i zgodną i z rozumem nie tylko w rzeczy ostro patrzącymi, ale i powszechnym, chętnie radzi na to pozwalamy, chętnie to czynić chcemy. Jednak w tych deliberacyjach [k. 240] te będą mieli i mieć mają panowie posłowie nasi w dobrej i pilnej pamięci starania swoje, iż deliberacyje o dalszym poparciu ciężkie się być ludziom zdadzą i że tetera są, a to z tej miary, że ta ekspedycyja JKMci nie z taką osławą, nie z taką wiadomością stanów koronnych, jako prawo pospolite uczy, początek swój wzięła. Bo chociaż słuszne i ważne przyczyny tego JKMć raczy ukazować, ale cóż, kiedy synowie tej Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej nihil sancitus zawżdy mieli jako niwczem nie odrywać się od prawa pospolitego, toż i nam, nie chcemy li ich wyrodkami być, czynić się godzi i powinniśmy. A gdyby to było wedle praw koronnych szło i zawarto było, kto by teraz mógł, kto by chciał i śmiał ratunkowi, i dalsze w poparciu, i w najmniejszej rzeczy przeczyć mógł? Przetoż mają prosić JKMci panowie posłowie nasi, aby nic podobnego na potem wprzek [*s*] prawu pospolitemu nie działo się i owszem, aby JKMć wedle pakt z tą Koroną uczynionych zachować się raczył, które sacrosancte przysięgą JKMci kilkakroć powtórzoną utwierdzone są, za czym i konstytucyją aby powarowano było.

A iż JKMć podawać to in liberum arbitrium Rzeczypospolitej raczy, aby statueret, jeśli mocą czyli przez traktaty rzeczy moskiewskich poprzeć, tedy sprawę tą, jako która wielkiej i ważnej deliberacyji potrzebuje, puszczamy na zgodę wszystkiego sejmu, a tak wszystkie jakoby in varietate sententiarum nic nie zawierać, gdyż jako wspólna Ojczyzna nasza z tego ozdobę i sławę mieć będzie, aby też za wszystkich konsensem i wspólne ciężarów wszelakich dźwiganie było. Jednak zdanie nas wszystkich takowe jest, aby do uspokojenia tych tam spraw moskiewskich przez zgodę i traktaty raczej, a nie przez dalsze rozlanie krwie przychodzić [k. 240v] mogło, z kondycyjami jednak tak JKMci, jako i Rzeczypospolitej przynależnymi i uczciwymi, i użytecznymi, i z takimi, które by cale uspokojenie tamtemu państwu przynosiły. To nasze zdanie mają panowie posłowie nasi, póki się rzeczy nie zaciągną, w pośrodek koła poselskiego wnieść, o nich deliberować i zawierać ich [aby] nie odkładali.

Co się ratunku tyczy na poparcie dalsze spraw moskiewskich, w tem mają się starać panowie posłowie nasi, aby za spólną zgodą koła swego JKMci Panu naszemu to ukazali, jako poddani nasi (z których pospolicie te ratunki wyciągane bywają) znędzeni są i przeszłymi rokoszami i włóczeniem się swawolnych ludzi po Koronie z chorągwiami, więc i od żołnierzów zgłodzonych i którym płaca nie szła. Zaczym nie zdołają poddanych naszych ubogie majętności tak wielkiemu ratunkowi i tak wielkiemu zaciągowi, o jakim słuchy nas dochodzą. Potem jako Król JMć na tę ekspedycyję moskiewską odjechać i gdy o ratunek do Korony przysłać raczył, mimo wiele krajów Rzeczypospolitej pozwoliliśmy pobór. A toż życzymy tego, aby się drugie kraje Rzeczypospolitej z nami w tym porównały, gdy żeśmy też to sobie rzekli przy pozwoleniu tego tam poboru pod odjazd JKMci, że nie mamy poboru dawać, aż by się inni w tem z nami porównali wszyscy. Co kiedy będzie, tedy pobór nowy i my pozwalamy radzi JKMci na ratunek tych rzeczy moskiewskich. A iż między tymi ludźmi, którzy w służbie JKMci są w krajach moskiewskich jest ich siła, którzy nie przez wszystek czas służby swej KJMci i Rzeczypsopolitej służyli, tedy aby w tym takie porachowanie być mogło, że co od tego czasu jako są na służbie JKMci zasłużonego mają, aby im to popłacono było. Lecz co się tyczy służby, którą innym panom oddawali, tedy jako niesłuszna rzecz się baczy, żeby to Rzeczpospolita płacić [k. 241] miała, tak i niepodobna to jest na tę znędzoną Ojczyznę naszą.

Sejmowe sprawy, aby swoją powagę miały, na tem należy, żeby sejmowe postanowienia cum consensu wszystkich umawiane były. A potem żeby żadnej odmiany nie było, jako się to działo przedtem, zaczym zachodziły protestacyje od posłów z sejmów przeszłych się wracających.

Compositia inter status aby już koniec wzięła jako najprędzej, starać się mają panowie posłowie nasi, także i correctura iuris. O dziesięciny, aby nie sądził Trybunał takich spraw do takich funduszów, które sami księża biskupi fundowali sine speciali consensu heredum, gdyby actor nie ukazał na ten consensus heredibus dowodów ex actis autenticibus bądź grodzkich, bądź ziemskich, albo też cyrografu własnego, własną ręką i pieczęcią onego dziedzica utwierdzonego. A jeśliby tego na tym sejmie nie pozwolono, albo jeśliby nic takiego w tej mierze nie uchwalono, coby nas od tej tak ciężkiej angaryjej ichmciów stanu duchownego uwolnić i wyswobadzać miało, tedy mają się panowie posłowie nasi opowiedzieć i imieniem swym, i nas wszystkich protestować, że my egzekucyjej dekretów na takie fundusze ferowanych podlegać nie chcemy, gdyż pierwsze Trybunały takie fundusze psowały, teraz te przeszłe dwa tę taką angaryję na stan rycerski zaciągnęły.

Feudum pruskie, aby także już koniec wzięło, starać się mają panowie posłowie nasi, wszakże z przystojnym pożytkiem Rzeczypospolitej tej tam prowincyji, tak jakoby kondycyjom a feudali principe poddanym nic się nie ubliżyło, ani się ich ujęło, i owszem, aby ich przyczynić z tym warunkiem, aby to feudum nie służyło jeno domui Brandeburgiense electorali ex lumbis mortuorum electoris descendenti. Druga, aby już nigdy na potem żaden król polski jako innych [k. 241v] feuda, jako i ziemi pruskiej, ani kuratele nie dawał nikomu sine consensu omnium ordinum Regni.

Starać się mają panowie posłowie nasi, aby obrona krajom ruskim i podolskim umykana nie była, na co iż Rzeczpospolita z dawna kwartę z dóbr koronnych naznaczyła, aby już więcej gwałcona nie była, która tak wielą [...][a] fidei et honoris jest obwarowana, ale żeby na podolskiego żołnierza obracana była zawżdy, a inne pożytki Rzeczypospolitej wojenne, aby zinąd obmyśliwane od stanów koronnych byli. A też z takiej odmiany i wariacyjej kwarty żadnego pożytku nie widzimy, bo i teraz kwarcianemu żołnierzowi winno się pod sto tysięcy, które trzeba zapłacić, a lepiej było zaraz to uczynić z intraty prawem naznaczonej, nie gwałcąc w tej mierze złą sequellą prawa. Aby tedy ten żołnierz krajom naszym nie był ciężki, usiłować prośbami swymi mają panowie posłowie nasi, aby temu żołnierzowi zapłata jako najprędzej obmyślona była, a najdalej we dwie niedziele po sejmie.

Jw. pan wojewoda kijowski[91], wielki w dziele, pilny w pracy, a prawie indesertus w posługach JKMci i Rzeczypospolitej urzędnik i sługa, żeby

[91] *Stanisław Żółkiewski.*

za to odniósł przystojną wdzięczność i takie podziękowanie od stanów koronnych, jako samej Rzeczypospolitej powinność na nich to wyciąga, więc i za przyczyną stanów koronnych do Króla JMci, aby też od JKMci takąż wdzięczność tych znacznych prac swych odniósł, na jakie nie tylko robi, ale już sufficentisse zarobił, panowie posłowie nasi starać się pilnie mają.

Tumulty, które się stały pod niebytność JKMci w Krakowie i w Wilnie, aby karane były cum refusione quotarum od urzędów bądź miejskich, bądź starościch, którzy na takie sprawy przez szpary patrzyli i reaedificorum domów popsowanych, aby urząd grodzki miejski tueretur sub poena contra negligentis officialis sancita.

[k. 242] Komisje, aby wedle starego zwyczaju i prawa każde kancelaryjej koronnej dawane były, choć mimo wiadomość starosty i dzierżawce dóbr królewskich, o co pieczętarze aby forum mieli na Trybunale inter causis officii, ażeby na nich taż poena, która jest contra negligentibus officiales założoną była, starać się mają panowie posłowie nasi, bo się niesłusznie abusio wniosło, że nie wydają komisyji, aż by się szlachcic starostę na komisarza zgodził, a starosta albo nigdy, albo rzadko się zgodzi ktemu, aby dekreta komisarskie przez zupełną liczbę komisarzy uczynione, wzruszane nie były.

Iż cła i myta wodne mimo wszystkie konstytucyje ważą się mytnicy i celnicy z ludzi stanu szlacheckiego i z poddanych ich flisów wydzierać, przeto ktobykolwiek wziął, tak sam przez się, jako przez sukkolektora albo sługę, sam celnik i mytnik za to odpowiadać ma ad instantiam tak samego ukrzywdzonego pana, jako i sługi, albo też i poddanego flisa jego, gdyż takie actie wielą dekretów trybunalskich utwierdzone są. A teraz tego się ostrzega, aby wariacyja w takich sprawach różnymi dekrety trybunalskimi nie była na potem, jeśliby citatus na terminie nie stanął, aby był bannitus, jeśli stanie, aby bez wszelakich dilacyj, chyba verae infirmitatum, i to tylko do dwóch niedziel albo się odprzysięgał, albo jeśli będzie convictus, aby in quadruplo wedle taksy pozwowej in instantia lita, poena centum marcarum płacił, sub poena bannitionis, a dalszy proces takich actii ma być kończony wedle opisania prawa pospolitego, z tym dokładem, aby starostę pro non facta executione super bannito takim sposobem na mytniku i celniku otrzymanej bannicyjej, wolno było na którykolwiek Trybunał pozwać, to jest starostę wielkopolskiego do Lublina, a małopolskiego do Piotrkowa, gdziebykolwiek chciał iurarium actor. [k. 242v] Na nowodworskie myto, ponieważ do tego czasu, bądź mytników samych, bądź instygatorów przeszłych niedbalstwem żadnej sprawiedliwości nie ukazano, jakoż się ukazać na stan szlachecki nie

może, tedy to myto ex nunc de plano zniesione było. Także i nie wszystkie cła i myta, które imieniem skarbu JKMci i stanu duchownego wyciągane bywały, które stanu szlacheckiego angariować nie mogą.

Aby dekreta trybunalskie, tak sejmowymi, jako zadwornymi sprawami i przypozwy wzruszane nie były, starać się mają panowie posłowie nasi.

Aby konstytucyją warowane było, aby kuratoryje i opieki z kancelaryjej koronnej nikomu na potem nie były dawane mimo prawo opiekunów od ojca zapisanych, albo bliskością do tutoryjej należących.

Egzekucyja prędsza na banity, także i deklaracyja apelacyjej a male obtento, aby na sejmie namówiona była, starać się mają panowie posłowie nasi.

Prosić mają JKMć panowie posłowie nasi za ukrzywdzoną i przez sabaty złupioną bracią naszą powiatów samborskiego i drohobyckiego, aby JKMć z powinności obrony wiernych poddanych swych uczciwie obmyślić raczył, żeby się im to nagrodzić mogło.

Danina sannik, która się stała w niezgodzie koła poselskiego protestans qiubusque, aby zniesiona była, starać się o to mają panowie posłowie nasi.

Mieszczanie podgórskich miast, tak JKMci, jako duchownych i świeckich, mimo dawnego prawa, ważą się Węgrom piwnice najmować i w protekcyję swoją ich przyjmować, zaczem stan szlachecki z tych piwnic musi bardzo drogo u nich wina kupować, aby o to mieli forum na Trybunale inter causarum officii i poena na nich centum marcarum nałożona była.

Iż ci wszyscy, którzy na Trybunały jeżdżą, są prawem pospolitym [k. 243] dobrze obwarowani, a zatem securi sami będąc, tym przez których majętność jeżdżą zwykli krzywdy czynić w braniu podwód, wyciąganiu żywności, tak koniom, jako i piechocie, pasieniem łąk, braniem zbóż etc., tedy każdy taki pozwany o te szkody na Trybunał ma mieć termin in duabus septimanis a positione citationis inter causas conservatum, które we czwartek sądzą, ad instantiam lub heredibus, jeśli dworska krzywda, lub poddanego albo poddanych, którymby się krzywda działa. A pozew na takiego in vim tacti termini na Trybunał ma być kładziony albo oddany lub w ręce jego samego, lub w gospodzie, lub w majętności jego. Co ma się ściągać na postronne podróżne tylko, bo w jednymże powiecie ze sobą będący łatwie i snadnie w swym ziemstwie się rozprawić mogą.

Wniesiona jest w koło nasze sprawa jmci Aleksandra Koniecpolskiego, że nono quoque ex malo exemplo po odprawieniu ślubu i wszystkich solennitates, które się zwykły zachowywać wedle Kościoła powszechnego,

z wolą rodziców, przy bytności najbliższych krewnych i ludzi zacnych, a mianowicie księdza dziekana krakowskiego, stryja rodzonego, przez którego ślub dany jest, zatrzymana jest w klasztorze u mniszek małżonka jmci nad wolę samychże powinnych i przeciwko władzy samego męża, której oddana jest. Przeto upatrując w tej mierze nie tylko szkodliwy przykład, któryby te przedniejsze kontrakty ślubów i małżeństw naszych w niejaką wątpliwość, a potem rozterki przywodzić mógł, ale też i znaczną a pewną okazyję do zwaśnienia familii, a potem zruszenia pokoju pospolitego, na którym każdej Rzeczypospolitej wszystko należy, zlecamy panom posłom naszym, aby się serio za tę sprawę z drugiemi pany kolegami ujęli, tak żeby nie tylko jm. pan Koniecpolski w tym żalu i krzywdzie [k. 243v] ukojony był, ale też żeby temu tak złemu przykładowi na potomne czasy dostateczne zabieżenie uczynić się mogło, a mężowi żona, aby według obowiązku ślubowego wrócona była[92].

Controversia inter officiales, mianowicie sędzim, podczaszym i wojskim w ziemi chełmskiej, aby przez stany i Króla JMci na tym sejmie decydowana była o zasiadaniu miejsc na sejmikach i zjeździech, starać się mają panowie posłowie nasi.

Za jm. panem wojewodą sandomierskim[93] pilną przyczynę uczynić panowie posłowie mają do Króla JMci, aby w tych rzeczach, które między nami imieniem jmci są przełożone, mógł łaskę JKMci i Rzeczypospolitej całą i znaczną odnieść.

Petita wszystkie w pośrodek nas wniesione, mianowicie jm. pana Ternowskiego, jm. podstarosty krasnostawskiego pana Tomasza Wielobyckiego, żołnierza w Moskwie okaleczonego z roty jm. pana [Krzysztofa] Zborowskiego, także i petitum mieszczan krasnostawskich, aby panowie posłowie nasi z przyczyną wszystkiego koła poselskiego do uszu JKMci wnieśli i starali się, żeby efekt swój dobry wzięły.

Insze wszytkie potrzeby i sprawy na teraźniejszy sejm przypadające, aby tak obmyśliwane, stanowione i odprawowane były, jakoby nie tylko przez nie żadne najmniejsze naruszenie praw, wolności i swobód koronnych wszelakiego stanu się nie stało, ale owszem żeby pomnożone i dobrze obwarowane były, nowego jednak nic nie stanowiąc, zwłaszcza danin jakich.

A to wszytko cale cnocie i wierze panów posłów naszych poruczamy, pewni tego będąc, że tego wszytkiego wiernie przestrzegać i szczerze pilnie o to wszystko starać się będą.

[92] *Szerzej o tej sprawie, por. PSB, t. XIII, s. 512–513.*
[93] *Jerzy Mniszech.*

Działo się to w Chełmie na sejmiku obierania posłów sejmu walnego koronnego, die 22 augusti 1611.

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

XLVIII. Sejmik elekcji kandydatów na urząd pisarza ziemskiego w Chełmie 9 lipca 1612 r.

Sejmik zwołany przez wojewodę ruskiego Stanisława Golskiego (uniwersału nie odnaleziono) po śmierci Andrzeja Serebryskiego (por. Urzędnicy, t. III, z. 2, s. 164). Ponieważ na ostatnim sejmie posłowie chełmscy „wzięli do braci" sprawę drugiego poboru, pozwolonego przez wiele innych województw, król wykorzystał tę sposobność i w uniwersale skierowanym z Warszawy 2 V 1612 r. zapowiadał przysłanie na sejmik swego posła, który przedstawi pilne potrzeby Rzeczypospolitej, APL CChI 16, k. 588.

1. Laudum sejmiku elekcji pisarza ziemskiego w Chełmie 9 lipca 1612 r.

Rkp. 1. *APL, CChI 16, k. 610v–611 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek tego sejmiku sędzia chełmski Paweł Wierzbicki 11 VII 1612 r.* [feria quarta ante festum Sancte Margharete Virginis]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, s. 168–169 — kopia.*

[k. 610v] My rady, dygnitarze i rycerstwo ziemi chełmskiej zjechawszy się tu do Chełma na dzień dzisiejszy 9 miesiąca lipca nam w uniwersale jw. pana wojewody ruskiego[94] na elekcyją pisarza ziemskiego chełmskiego złożony, będąc przy tem przez uniwersały JKMci obesłani dla przesłuchania poselstwa, które w pośrodek nas JKMć P. n. m. przez urodzonego pana Pawła Pałuckiego, dworzanina swego przełożyć miał, jako i przełożył, zasiadłszy na zwykłych miejscach swych z poszanowaniem takim, jakie się godzi na majestat JKMci P. n. m., pana posła przyjęliśmy i wysłuchaliśmy. W której to instrukcyjej nam czytanej, iż JKMć już niebezpieczeństwa nie in enigmate, ale in prunae właśnie Koronę Polską Ojczyznę naszą zachodzące przed oczy przekłada i do tego nas wiedzie, abyśmy ku zabieżeniu łatwiejszemu huic periculo ratunkiem JKMć zwyczajnym wsparli, przeto tedy upatrując potrzeby Rzeczypospolitej i kontynuacyjej zaciągu JKMci dogadzając, dając wszem i inszym obywatelom koronnym braciej naszej pochop, aby chcieli non deesse Rzeczypospolitej i potrzebom jej nie considerując tego, że JKMć nie na zwykłym sejmiku przed walnym sejmem złożonym, ale na elekcyjej urzędnika ziemskiego tego ratunku od nas potrzebować raczy, publico bono w tej mierze raczej dogadzają, aniż prywatnym dostatkom swym podchlebiałym dogadzając, pro hac vi-

[94] *Stanisław Golski.*

ce tantum prawa pospolitego uchylając i vigore huius conventus nostri na rok przyszły pozwalamy pobór jeden i z czopowym, który eo modo ex ordine jako w uniwersale sejmu blisko przeszłego warszawskiego anni 1611[95] jest napisano, ma być wybierany, pod warunkami takimiż, jakie w tamtym uniwersale są opisane, wedle którego też uniwersału ichm. panowie starostowie egzekucyję czynić będą powinni. A iż konstytucyje ichm. panów braciej naszych zgodne byli, aby pobór ten nie uczynić zaraz dla tego, iż czopowego poboru przeszłego dobieranie do św. Łucyjej [13 XII] w roku teraźniejszym przyjętej służy, ale w roku przyszłym, to jest od Nowego Lata przyszłego, także i czopowe, wybierany był, którego wybieranie do roku zupełnego służyć ma. Do którego poboru wybierania i szafunku poborce [k. 611] i szafarzów na elekcyjej deputackiej przyszłej wolne obieranie sobie zachowujemy, jednakże także pobór ten ma być pewny na samo uspokojenie Rzeczypospolitej i zapłatę temu żołnierzowi moskiewskiemu tylko służąc. To też sobie warujemy, iż jeśliby kiedy na potem uchwalony był pobór, tedy go nie będziemy powinni dać, aż insze województwa w tym z nami porównają. Ażeby ta zgoda nasza wszystkim obywatelom ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego do wiadomości doszła, tę zgodę naszą do ksiąg grodzkich chełmskich podajemy i egzemplarz jej pewnym osobom do grodu krasnostawskiego podać per oblatam zleciliśmy. Działo się w Chełmie na elekcyjej pisarskiej die 9 julii a. D. 1612.

XLIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 stycznia 1613 r.

Król uniwersałem datowanym z Fedorowskich Pól 23 XI 1612 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 19 II 1613 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie na 28 I 1613 r.; w grodzie chełmskim oblatował ur. Bronisław Rudnicki, dworzanin królewski 7 I 1613 r., APL, CChI 17, k. 11–11v. Instrukcja królewska na ten sejmik dla posła królewskiego Stanisława Wierzbickiego, datowana 27 XI 1612, BN, BOZ rkp. 1809, k. 386–389.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

L. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 13 listopada 1613 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 20 X 1613 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 3 XII 1613 r., poprzedzający go sejmik chełmski miał się zebrać 13 XI 1613 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany 29 X 1613 r., APL, CChI 17, k. 231v–233.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

[95] *VL, t. III, s. 27–35; VC, t. III, vol. 1, s. 45–56.*

LI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 12 stycznia 1615 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 17 XI 1614 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 12 II 1615 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie wyznaczając na 12 I 1615 r.; w grodzie chełmskim oblatował Jan Miniewski, sługa dworzanina królewskiego Łukasza Isajkowskiego, 5 XII 1614 r., APL, CChI 17, k. 564v–565.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono

LII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 8 marca 1616 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 17 I 1616 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 27 IV 1616 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie miał się zebrać 8 III 1616 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany 1 II 1616 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 10, k. 475v–476v.

1. Instrukcja poselska z sejmiku w Chełmie 8 marca 1616 r.

Rkp. *AP Gdańsk, 300,29/90, k. 133–135 — kopia.*

[k. 133] Instrukcyja panom chełmskim[a] posłom na sejm anni 1616 panu [Fryderykowi] Podhorodyńskiemu podstolemu[96] chełmskiemu[b] i panu Wacławowi Zamoyskiemu.

Po oddaniu i zaleceniu wiecznego poddaństwa naszego JKMci P. n. m., widząc to ichm. panowie obywatele ziemi chełmskiej, iż JKMć P. n. m. przy obmyśliwaniu ojcowskim o Ojczyźnie naszej powinności swej pańskiej według praw i swobód narodowi wolnemu panujący, zwyczajnymi sposoby, złożeniem sejmu na tak gwałtowne i usilne potrzeby i sprawy Rzeczypospolitej dosyć czyni, zlecają ichm. panom posłom, aby JKMci P. n. m. podziękowali i szczęśliwego a długiego panowania JKMci winszowali. Tudzież i za to wdzięczność, że JKMć jako siebie samego, takżeż i naszego królewicza jm. Władysława nie żałuje na potrzebę Rzeczypospolitej, uniżenie podziękowali i także wszelaką powolność ziemi naszej, jako wiernych poddanych JKMci, ofiarowali. Nie tylko Król JMć nasz miłościwy bacznie i uważnie żałować raczy tego, że przeszły sejm do porządnej konkluzyjej nie przyszedł, ale też i ziemia chełmska, która jest bliższa niebezpieczeństwa pogańskiego, żałuje tego i nieszczęśliwemu czasowi oddać to musi, a nie mniej i tego, że za rozerwaniem sejmu tak Ukraina splądrowana i praesidium ordinarium żołnierza kwarcianego zniesione.

[96] *F. Podhorodyński był wówczas podsędkiem ziemskim chełmskim, zob. Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1302.*

Dziękować tedy JKMci P. n. m. ichm. panowie posłowie mają, że w takim odmęcie Rzeczypospolitej, tak dobra jej obmyślować raczy, jakoby do większej szkody Rzeczpospolita nie przyszła. Więc jm. panu wojewodzie za całe odwagi i zabiegania tym niebezpieczeństwom, jm. panu wojewodzie ruskiemu[97] za przestrogi, które często w ziemi chełmskiej czynił, takież podziękowanie czynić mają.

Niebezpieczeństwo tureckie, aby posłem wielkim wedle starych pakt JKMć uspokoić raczył, prosić.

Tatarskie inkursyje starożytnie zwykłymi sposobami i upominkami, które są naznaczone z pogłównego żydowskiego, zastawić, [k. 133v] a iż w tych upominkach bywa jakieś zatrudnienie, że ich nie dochodzi, zgodziwszy się z innymi województwy włożyć poenę na jm. pana podskarbiego koronnego[98], aby to zawsze na każdy rok dochodziło [...][c] i komu prawem pospolitym jest naznaczona, a forum naznaczyć też eadem officium ad instantiam cuiusvis na Trybunale.

Strony Moskwy, iż już wszystka nadzieja traktatów z nimi przez komisyją upadła, zleciwszy panom posłom naszym, aby porozumieli się w tej mierze z pany posły województw górnych, obronę dostateczną tamtym krajom od niebezpieczeństw moskiewskich namówili i nie inakszym jednak ratunkiem, jednak żołnierzem powiatowym.

Strony niepokoju z Gustawem książęciem sudermańskim będą się z ichm. pany posły znosić w większej części inszych województw.

Żołnierza kwarcianego, aby był wedle praw i konstytucyj znowu najęty, a o żołdzie jaki być ma znieść się będą powinni z inszymi województwy, jednak zwykłym sposobem ten żołnierz pod regimentem jm. pana hetmana być ma.

Konfederacyje żołnierskie, aby na potym nie bywały, obwarować konstytucyją ostro.

Okupcy ludzcy zwą wolnych, którzy pod chorągwiami prywatnymi zatrudniają, pokój i prawo znieważając, w państwa poboczne wojsko wprowadzają. Aby prawa w tej mierze uczynione obostrzone i do egzekucyjej przywiedzione byli.

W konstytucyji 1613 ostatniego sejmu o kozakach i ludziach swawolnych[99] do egzekucyjej przywieść, ekscypując ruszenia województw, gdyż na to protestacyje zaszły. Starostowie ukrainni aby byli obecni na zamkach ukrainnych wedle konstytucji pier[...][d] rezydowali i tę swawolę kozacką

[97] *Jan Daniłowicz.*
[98] *Stanisław Warszycki.*
[99] *VL, t. III, s. 122; VC, t. III, s. 176–177.*

hamowali. Zamkom ukrainnym aby wedle dawnych praw, powinności wszelakie do tych zamków należące oddawane były, żeby w przyszłości zostawały.

Prosić mają ichm. panowie posłowie JKMci, żeby to praeterea wielkiemu posłowi, który do Turek pojedzie, zlecono było, aby Tomsza[100] [s] jako [s. 134] fide fragius na Państwie Wołoskim nie siedział, gdyż mimo przysięgi z państw i do państw wołoskich nieprzyjaciela koronnego wypuścił i przyjmował.

Korektura praw żeby przez deputaty sejmowe była spisana, a potem do braci na sejmiki dla uważenia podana i tak per sufragiis sejmową konstytucyją potwierdzona była.

Żeby żaden z gromadami niepotrzebnymi na Trybunał nie przyjeżdżał, tylko w pewnej liczbie ludzi, którymi by nie oprymowali sądów. Także aby w drodze nikogo ludźmi swymi nie angariował ani krzywdził, o co poena i forum na Trybunale inter causas officii per tactum termini albo przez pozew in vim tacti termini z praefiksyją terminu także inter causas officii.

Aby sejmowe konsultacyje porządkiem swym szły i debito et iusto ordine starać się mają panowie posłowie, aby przy dokończeniu sejmu konstytucyje zgodnie namówione nie były po sejmie poprawiane ani odmieniane, ale zaraz nazajutrz aby podpisane i do grodu dane były.

Konstytucyją o dziesięcinach anno 1607[101] aczkolwiek jest dostatecznie opisano, jednak przecie ludzie rozmaitymi sposobami zatrudnieni bywają, przeto starać się mają panowie posłowie, aby w takich sprawach fundusze inaksze u sądów miejsca nie mieli, jedno te, które by przez własnego dziedzica, nie przez ichm. księżą biskupi na szlacheckie majętności nadane były. Procesy wszystkie, które do takich funduszów już w sądzie jakimkolwiek są otrzymane, aby kasowane i starosta żaden aby egzekucyji z takowych spraw nie czynił, a sędziowie, którzyby się ważyli sądzić sprawy do takich funduszów intentowanych, aby byli winą 1000 marcarum karani, o co forum na Trybunale inter causas officii, na co konstytucyję panowie posłowie przynieść nam mają.

Forum też z księżą o wszelakie krzywdy, tak osoby, jako i dobra ichmci zachodzące, aby w ziemstwie i grodzie według praw koronnych było. Apelacyja nie do Ojca Świętego papieża, ale [k. 134v] do Trybunału i egzekucyję aby w starostwie czynili.

[100] *Stefan Tomża II, hospodar mołdawski w latach 1611–1615 i 1621–1623.*
[101] *VL, t. II, s. 436.*

Sukcesyje po osobach duchownych szlacheckich aby na stan szlachecki spadali, których reguli żadne na klasztory i na kościoły prawem żadnym przekazywać nie mają.

O zbiegłe chłopy przysięgi skazane na Trybunale, aby tam [...][c] zaraz sine poenis remissione odprawowane były, a z województwa kijowskiego, wołyńskiego i bracławskiego o chłopy żeby było forum na Trybunale inter causas criminales tychże województw. Urzędnicy też sądowi ziemscy i grodzcy tychże województw kijowskiego, wołyńskiego i bracławskiego w czymkolwiek by urzędowi swemu dosyć nie czynili, ex officio pozwani, aby mieli inter causas officii w Koronie, na sabaty nie czekając wojewodztw swoich, gdyż takie sprawy nie mają ziemi ani powiatu.

Kuratoryje aby przeciwko prawu przyrodzonemu i zapisanemu z kancelaryji JKMci nie były dawane imposterium [...][c], aby nullius valoris były, o co się serio starać mają.

Dissidentes in religione bracia nasi, aby w pokoju nabożeństwa swego zażywali i z tych swawolników, którzy się na pokój targnęli, aby egzekucyja stateczna była.

O deputatach trybunalskich konstytucyję anni 1611 W. Ks. L. służącą[102], aby reasumowana była i Koronie Polskiej służyła, panowie posłowie się pilnie starać mają.

Sumy na dobra Rzeczypospolitej zaciągane i wnoszone aby nie były [...][c] na żadną zamianę pozwalać mają panowie posłowie.

Sprawa jm. Podoraczkiego, którą ichm. panowie komisarze KJMci na sejm odesłali, a dobra jego dziedziczne [...][c] starać się mają, aby na tym sejmie rozsądzono i onego przy prawie jego dziedzicznym zostawiono, a in posterum aby żadnych listów ad male narrata z kancelaryji JKMci na osoby szlacheckie nie wydawano, konstytucyją warować.

[k. 135] Ksiąg ziemskich leżenia, aby się tak w Chełmie, jako i Krasnymstawie od zaczęcia roków półtora niedziele odprawowali i rewizory na elekcyji deputackiej w Chełmie mają sobie obrać do tychże ksiąg ziemskich.

Podatki niezwyczajne, które są w uniwersały blisko przeszłych sejmów na trzy punkta, zwłaszcza o nowej szlachcie, lichwach i o popach ruskich o dobrach szlacheckich położone, aby umorzone były. Poborcy aby o to pociągani nie byli ex instantia instigatoris, gdyż na to nasi nie zezwalali.

Na lasy i bory królewskie aby byli rewizorowie na spustoszenie onych do każdego województwa i aby spustoszone nie byli, rękę dzierżawnemu zamknąć, bo wzięli sumę, a kwarty z tego nie dawali, ani dają.

[102] *VL, t. III, s. 22; VC, t. III, vol. 1, s. 39.*

Inflancka ziemia jako się obraca i kto z niej pożytki bierze dowiedzieć się i braciej zaś na sejmiku deputackim relacyję tych rzeczy odnieść, żeby im jurysdykcyja ziemska przywrócona była.

Zamek krasnostawski od teraźniejszego jm. pana starosty[103] aby był restaurowany i sumpt przez komisarze oszacowany, a po śmierci pana starosty teraźniejszego od następującego, w tym potomkom zmarłego, integre rachowany był.

Na nową szlachtę nie mają pozwalać nic ichm. panowie posłowie.

Jm. panu [Janowi] Zamoyskiemu kasztelanowi chełmskiemu, aby jako senatorowi Rzeczypospolitej zasłużonemu, od Tatarów świeżo do szczętu za inkursyją ostatnią tatarską zabranemu, posługi jego krwawe nagrodzone byli. Także też jm. panu Wacławowi Zamoyskiemu za jego pracowite i dawne przewagi w usługowaniu Rzeczypospolitej oddawane, nagrodzone byli, gdyż stąd ochota ku usłudze Rzeczypospolitej w ludziach czasu niegdy praemia zasłużonemu nie bywają według ich zasług dawane.

Iż libertacyja nastąpiła od poborów i czopowego miastu Krasnostawowi per conflagrationem et desolationem, aby to poborcy naszemu panu Hańskiemu w liczbie przyjęto i kwitowano było, gdyż czopowe z tego miasta większą sumę niż dwanaście set złotych wynosi na trzy lata.

[k. 135v] Komisyje aby były bez wszelkiego wstrętu starostów i dzierżawców dóbr JKMci osobom stanu szlacheckiego z kancelaryji JKMci rozdawane.

Jm. pan Struś[104], starosta chmielnicki, aby był eliberowany z więzienia gorąco i usilnie panowie posłowie prosić mają, by też na zamianę wszytkie więźnie moskiewskie ważyć.

Dekreta trybunalskie, które są dekretami zadwornymi przeciwko prawu labefactowane, aby in pristinum statutum authoritate con[...][d] restytuowane byli, a na potym, aby pisarze dekretów trybunalskich nigdy się nie ważyli pod winą 1000 grzywien, która się ma ściągać na tego, który by importune wyciągał za dworem rzecz na Trybunale osądzoną.

Miasta pruskie iż są non postuma membra Rzeczypospolitej et ornamenta Regni, starać się o to mają panowie posłowie nasi, aby stare prawa ich w cale byli zachowane.

Zlecamy panom posłom naszym, aby się dowiedzieli jeśli według prescriptum portoris vendalis podatki i powinności Rzeczypospolitej należące książę brandenburskie cale oddaje a dyploma feudi i aby in volumen legum było inferowane.

[103] *Stefan Snopkowski.*
[104] *Mikołaj Struś.*

A jeśliby przyszło do namówienia obrony i ratunku jakiego, to zgodziwszy się z większą częścią województw pozwolić mają panowie posłowie pobór, ale tylko na powiatowego żołnierza, a o poborcę i czopowe wziąć do braci będą powinni.

O winie poprawić konstytucyję[105], żeby nie przed burmistrzem było forum, ale w grodzie, apelacyja na Trybunał inter causas offici, a nie za dworem.

Te zgodne nasze artykuły my obywatele ziemi chełmskiej poruczyliśmy pewnym osobom przy jm. panu marszałku koła naszego, panu Wacławie Zamoyskim podpisać się i oddać panom posłom przez nas obranym, których fidei et dexteritati powierzamy tego. Actum et datum w Chełmie in conventione particulari ut supra.

[a] *W rękopisie:* chełmiński.
[b] *W rękopisie:* chełmińskiemu.
[c] *Jeden wyraz nieczytelny.*
[d] *Wyraz urwany.*

LIII. Sejmik elekcji poborcy w Chełmie 25 sierpnia 1616 r.

Ponieważ na ostatnim sejmie posłowie chełmscy wybór poborcy dla ziemi chełmskiej wzięli „do braci", król uniwersałem datowanym w Warszawie 4 VIII 1616 r. zwoływał w tym celu sejmik do Chełma na 25 VIII 1616 r., na który zapowiadał wysłanie swego specjalnego posła; w grodzie chełmskim oblatował ur. Mikołaj Szydłowski, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 10, k. 705–705v.

1. Laudum sejmiku wyboru poborcy w Chełmie 25 sierpnia 1616 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 10, k. 717v–718v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował podkomorzy chełmski Jan Skaszewski, marszałek tego sejmiku 26 VIII 1616 r.* [feria sexta post festum Sancti Bartholomei Apostoli a. D. 1616]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, s. 193–197x — kopia.*

[k. 718] My urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, na sejmiku partykularnym nam przez Króla JMci P. n. m. na obranie poborcy dnia 25 sierpnia w roku teraźniejszym 1616 złożonym zgromadzeni, stanąwszy przy postanowieniu sejmu przeszłego warszawskiego, gdzieśmy przez posły nasze dwa pobory oraz i czopowe jedno na obronę Rzeczypospolitej od Moskwy Królowi JMci pozwolili, a mając przez jm. księdza Kaspra Mystkowskiego, dziekana chełmskiego, posła Króla JMci z instrukcyją na ten sejmik o zupełniejszy ratunek upominanie, nie chcąc

[105] *VL, t. III, s. 8–9; VC, t. III, vol. 1, s. 17–18.*

potrzebnych zamysłów i zaciągów Najjaśniejszego Pana królewicza Władysława na sejmie uchwalonych niwczym naruszyć, a jednak gwałtownym następom nieprzyjaciela pobliskiego krajom ruskim, jako nas wiadomość dochodzi i ratunkowi swemu dogadzając, aprobowaliśmy wszyscy zgodnie podatek dwóch poborów oraz i czopowego jednego do skarbu JKMci wedle uchwały sejmowej przez pany posły postąpione i nad to jeszcze czopowe drugie, porównywując się z inszymi województwy pozwalamy, które pod takimże warunkiem, jaki jest w uniwersale opisany, ma być wybierane i do skarbu KJMci oddane. A z tych dwojga czopowych, które ma być podle roku wybierane z pierwszych rat pierwszego czopowego w uniwersał sejmu blisko przeszłego wpisanego najdalej we trzy niedziele po świętej Łucyjej [13 XII] blisko przyszłej na ćwierć jednę 2200 złp na rotę jezdną sta koni, przez jm. pana Marcina Uhrowieckiego już gotową i zebraną, którą on za trzy niedziele od dnia dzisiejszego pod władzę Króla JMci i regiment [k. 718v] jw. pana hetmana koronnego[106] stawić ma, ur. panu Adamowi Rudnickiemu podstarościemu chełmskiemu i poborcy przez nas zgodnie obranemu dać pozwalamy. A jeśliby też z jakiej przyczyny pan poborca czopowego nie trzymał, tedy jw. pan podskarbi koronny we trzy niedziele po św. Łucyjej blisko przyszłej z czopowego pierwszego powinien będzie dać tę sumę wzwyż mianowaną 2200 złp do rąk jm. pana Uhrowieckiego samego, albo tego, komu to zleci za kwitem swym ręcznym, który w liczbie skarbowej ma być przyjęty. O którego czopowego pomienioną kwotę z pierwszych rat wydanie my wszyscy obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mocą sejmiku i zjazdu tego pomienionego pana poborcę naszego zgodnie obranego asekurujemy i warujemy, także to panu poborcy naszemu ma być w skarbie koronnym ad rationem pierwszego czopowego, które się od świętej Łucyjej blisko przyszłej ma począć za gotowe pieniądze przyjęto i na potym securitati jego provisum. A żeby ta zgoda nasza wszytkim obywatelom ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego do wiadomości doszła, tę zgodę naszą do ksiąg grodzkich chełmskich podajemy i egzemplarz jej jm. panu Szczęsnemu Drzemlikowi, podczaszemu ziemi chełmskiej do grodu krasnostawskiego podać per oblatam zleciliśmy. Działo się to w Chełmie na sejmiku partykularnym przez Króla JMci nam złożonym dnia 25 miesiąca sierpnia r. P. 1616.

Jan Skaszewski podkomorzy ziemi chełmskiej i marszałek sejmiku teraźniejszego mp.

[106] *Stanisław Żółkiewski.*

LIV. Sejmik deputacki w Chełmie 11 września 1617 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 11 września 1617 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 202–205 — kopia. W grodzie chełmskim oblatował podkomorzy chełmski Jan Skaszewski, marszałek tego sejmiku 13 IX 1617 r.* [feria quarta pridie festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1617].

[k. 203] My urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejmiku elekcyjej deputata do odprawowania sądów trybunalskich koronnych na dzień dzisiejszy według opisania konstytucyjej przypadający zgromadzeni, uważając wielkie i gwałtowne, a nam wiadome niebezpieczeństwa i potrzeby Rzeczypospolitej, o których JKMć P. n. m. przez posła swego jm. pana Wacława Zamoyskiego w pośrodek koła naszego oznajmić raczył. Dogadzając tedy ojcowskiemu obmyśliwaniu i żądaniu JKMci P. n. m. i z inszymi województwy równo w obronie Rzeczypospolitej obmyśliwając, czopowe trzecie do dwojga czopowego, jednego na sejmie warszawskim blisko przeszłym, a drugiego na sejmiku elekcyjej poborcy w roku przeszłym uchwalonych pozwalamy, które się ma zacząć wybierać po wyjściu tego drugiego czopowego na św. Łucyję [13 XII] w roku [k. 204] 1618, a skończyć się ma na tenże czas w roku 1619, jednak z tym warunkiem i kondycyjami, aby na przyszłym da Pan Bóg sejmie to czopowe teraz przez nas pozwolone było porachowane i potrącone, tak żeby z inszymi województwami zarówno w tych podatkach strony czopowego ziemia chełmska porównana była. Tym czopowym przez nas pozwolonym jw. panu podskarbiemu koronnemu [...][a] i szafować według władzy urzędu swego wolno będzie.

Ażeby to zgodne pozwolenie nasze wszystkim obywatelom ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego do wiadomości doszło, tę uchwałę naszą do ksiąg grodzkich chełmskich jm. panu Janowi Skaszewskiemu podkomorzemu ziemi chełmskiej i marszałkowi sejmiku teraźniejszego podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie na sejmiku elekcyjej deputata, w poniedziałek po święcie Narodzenia Najświętszej Panny [k. 205] Maryjej [11 IX], roku Pańskiego tysiąc sześćset siedemnastego. Jan Skaszewski, podkomorzy ziemi chełmskiej ręką swą.

[a] *Uwaga kopisty:* nieczytelne.

LV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 2 stycznia 1618 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 26 X 1617 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 13 II 1618 r., sejmik przedsejmowy zaś miał się zebrać w Chełmie 2 I 1618 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował szl. Jan Gorazdowski, sługa dworzanina królewskiego Łukasza Isajkowskiego 18 XI 1617 r., APL, CChI 18, k. 9–10.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 12 grudnia 1618 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 25 X 1618 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 22 I 1619 r., termin zaś poprzedzającego go sejmiku w Chełmie wyznaczał na 12 XII 1618 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował dworzanin królewski Krzysztof Świerski 3 XI 1618 r., APL, CChI 18, k. 393–393v.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LVII. Sejmik wyboru poborcy w Chełmie 5 kwietnia 1619 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały zakończonego w marcu 1619 r. sejmu warszawskiego, VL, t. III, s. 172; VC, t. III, vol. 1, s. 250.

1. Laudum sejmiku wyboru poborcy w Chełmie 5 kwietnia 1619 r.

Rkp. 1. *APL, CChI 18, k. 532v–533v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Bądzyński miecznik wołyński, marszałek tego sejmiku 5 IV 1619 r.* [feria sexta post festa solennia Paschae a. D. 1619] ; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, s. 206–211 — kopia.*

[k. 532v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy tu do Chełma na miejsce zwykłe sejmików [k. 533] powiatowych i elekcyjej na dzień piąty miesiąca kwietnia i czas w uniwersale poborowym sejmu blisko przeszłego walnego warszawskiego nam przez Króla JMci P. n. m. sejmiku na obranie rotmistrza powiatowego i poborce odprawowania zjechali się. Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, do wiadomości donosimy, iżeśmy my przychylając się in toto do konstytucyjej sejmu walnego warszawskiego blisko przeszłego o żołnierzu powiatowym uchwalonej[107], tudzież i do uniwersału poborowego wzwyż pomienionego, z których się to pokazuje, iż panowie posłowie nasi do ratunku Rzeczypospolitej z inszymi województwy równo się przyczyniając, w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim poborów dwa łanowych i trzecią część poboru trzeciego, to jest po groszy 10 postąpili, z których pobór jeden zupełny i poboru drugiego trzecia część to jest groszy 10 na żołnierza powiatowego obrócić mamy i dla obrony Rzeczypospolitej spólnie z inszymi województwy,

[107] *VL, t. III, s. 169; VC, t. III, vol. 1, s. 246–247.*

które na to pozwoliły, wyprawić na Ukrainę rotmistrze sowite dwóch albo trzech, wprzód ich między sobą obrawszy, powinniśmy. Przeto my to pozwolenie panów posłów naszych na obronę potrzebną, która do roku trwać ma pro rato et grato przyjąwszy, osoby zacne braciej naszych szlachciców znacznych w ziemi chełmskiej dobrze osiadłych trzech spośrodka siebie, to jest jm. pana Wacława Zamoyskiego, jm. pana Stanisława Orzechowskiego i jm. pana Stanisława Czernego iuxta praescriptis constitutionis za rotmistrze obraliśmy i któremukolwiek z ichm. urząd ten rotmistrzowski JKMć konferować będzie raczył, temu ur. pan Stanisław Stawski, któregośmy też na sejmiku teraźniejszym poborcą i szafarzem ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego obrali, pobór jeden łanowy i drugiego trzecią część, to jest groszy 10 za kwitem jego ręcznym, a to dzieląc ten pobór na cztery ćwierci, na każdą ćwierć roku z osobna, oddawać będzie powinien. Za który pobór jako najprędzej jm. pan rotmistrz żołnierza takiego, jaki się będzie jmci podobał, usarza, arkebuzera albo kozaka, którego tak wiele zwieść powinien, ile pobór ten 40 gr. z łanu wyniesie, zebrawszy na czas i miejsce wedle konstytucyjej opisane, stawić się z nim będzie powinien. A ten żołnierz z targu wedle konstytucyjej żyć ma, żołdem tym się kontentując, jako w konstytucyjej opisano jest. A drugi pobór zupełny łanowy, to jest złoty, pan poborca nasz do skarbu JKMci oddać będzie powinien. Nadto temuż jm. panu rotmistrzowi naszemu, którego Król JMć konferować będzie raczył, na własne rotmistrzowskie ratunki mimo ten pobór łanowy cały i drugiego trzecią część groszy 10 na żołnierza powiatowego [k. 533v] uchwalony, jeszcze po groszy 5 z łana także i szosowego poboru pozwalamy i teraźniejszym sejmikowym postanowieniem uchwalamy. A te groszy 5, także pod winami w uniwersale sejmowym opisanymi, authoritate sejmiku naszego na się bierzemy, one do ręku przerzeczonego pana poborcy naszego oddawać będziemy[108].

Które laudum sejmiku naszego i postanowienie, aby tym prędzej do wiadomości wszech obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego doszło, ono jm. panu [Janowi Skaszewskiemu] podkomorzemu ziemi chełmskiej, jm. panu Janowi Bądzyńskiemu miecznikowi wołyńskiemu, marszałkowi koła naszego podpisać i do ksiąg grodzkich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu sejmików zwykłym,

[108] *W NHAB Mińsk, fond 1740, op. 1, ks. 4, k. 440–441 znajduje się oblata skwitowania przez podskarbiego koronnego Mikołaja Daniłowicza poborcy chełmskiego Stanisława Stawskiego z sumy 4239 zł 14 gr, stanowiącej pełne zobowiązanie ziemi chełmskiej z tytułu poboru łanowego, przy czym Stawski „swemi pieniędzmi po części założył". Skwitowanie wystawione w Uchaniach 17 IX 1619 r.*

dnia 5 aprilis r. P. 1619. Jan Bądzyński m[iecznik] w[ołyński], marszałek na ten czas sejmiku koła chełmskiego, Jan Skaszewski podkomorzy chełmski.

LVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 22 września 1620 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 27 VII 1620 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 3 XI 1620 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie na 22 IX 1620 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował szl. Paweł Pikulski, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 269–269v.

1. Rozliczenie poborcy na sejmiku w Chełmie 22 września 1620 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 439–440 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali Stanisław Stawski, Jan Skaszewski podkomorzy chełmski oraz Andrzej Sosnowski, marszałek tego sejmiku 12 II 1621 r.* [feria sexta ante festum Sancti Valentini Martyris a. D. 1621].

[k. 439] My rady i koronne rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się tu do Chełma na sejmik pro die 22 septembris przed sejmem walnym zgromadzili. Wiadomo czynimy komu to wiedzieć należy, iż pan Stanisław Stawski, poborca ziemi chełmskiej, uczynił liczbę wedle ordynacyjej na sejmiku elekcyjej poborcy przed nami z poboru [k. 439v] jednego łanowego z szosem i drugiego trzeciej części na powiatowego żołnierza, a na sejmie walnym warszawskim w roku 1619 uchwalonego. Na który pokazał, iż wybrał pomienionego łanowego jednego z szosem 4157 złp 14 gr. pieniędzy 4, a drugiego poboru trzeciej części, to jest po groszy 10 z łanu wybranych, ukazał 1385 złp 24 gr. pieniędzy 13 i pół. Czego wszystkiego uczyni wybranych in summa 5543 złp 8 gr. pieniędzy 17 i pół, z których na salarium jego poborcowskie od złotego po groszu przyjętych panu poborcy 184 złp 23 gr. Do rąk jm. pana Wacława Zamoyskiego, rotmistrza JKMci powiatowego oddał na rotę powiatową za rekognicyjami jego dwiema 3091 złp 24 gr., z których to wydatków uczyni suma 3276 złp 17 gr. Zostaje przy panu poborcy reszty z tego poboru 2266 złp 21 gr. pieniędzy 17 i pół, którą to resztę powinien będzie pan poborca oddać tam, gdzie ordynacyja sejmu przyszłego ukaże[109]. A na ten czas z takowego uczynienia liczby i z pieniędzy oddanych i na salarium przyjętych jm. pana Stanisława Stawskiego poborcę chełmskiego i z potomstwem jego kwitujemy i wolnym czynimy, także i z tych 5 gr., któreśmy byli na tymże [k. 440] sejmiku elekcyjej

[109] *2 lutego 1621 r., kwitem wystawionym w Uchaniach, podskarbi koronny Mikołaj Daniłowicz skwitował Stanisława Stawskiego z owej sumy, wpłaconej do skarbu koronnego zgodnie z uchwałą „sejmu blisko przeszłego", NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 441–441v.*

poborce na potrzeby rotmistrza pozwolili, iż mu w tym dosyć uczynił i co wybrał do rąk jego oddał, tedy i z tego jm. pana poborcę kwitujemy.

A dla lepszej wiary i pewności podpisujemy się rękami własnymi, przy pieczęciach zwykłych. Dan w Chełmie na sejmiku, dnia 22 septembra roku 1620. Mikołaj Daniłowicz podskarbi koronny mp., Jan Skaszewski podkomorzy chełmski mp., Andrzej Sosnowski, marszałek sejmiku chełmskiego mp.

2. Relacja posła ziemi chełmskiej na sejm 1620 r.

Rkp. *APL, CLRMO 51, k. 156–157v — oblata; w grodzie lubelskim oblatował (na podstawie wypisu z ksiąg grodzkich krasnostawskich) Paweł Orzechowski w imieniu Stanisława Orzechowskiego posła ziemi chełmskiej 11 III 1621 r.* [feria quinta post Dominicam Reminiscere a. D. 1621]. *W grodzie krasnostawskim oblatował pierwotnie sam Stanisław Orzechowski 5 II 1621 r.* [feria sexta post festum Purificationis Beatae Virginis Mariae a. D. 1621]

[k. 156] Stanąwszy oblicznie przed urzędem i aktami tutecznymi grodzkimi krasnostawskimi urodzony Stanisław z Orzechowa Orzechowski na blisko przeszły sejm walny warszawski [k. 156v] z ziemi chełmskiej poseł, dowiedziawszy się o tym, że dnia wczorajszego [4 II] publikowane są w Krasnymstawie konstytucyja i uniwersał poborowy, do grodu tutecznego świeżo podany, na sejmie blisko przeszłym uchwalone, a poczuwając się w tym, że tenetur poseł loco et tempore suo rationem vilicationis suos ichm. panom braci swej ziemi chełmskiej, tak ratione konstytucyj, jako i ratione uniwersału, te konstytucyje i uniwersał zaraz rewidowawszy, to czego w nich nie dołożono, abo odmieniono, abo też przydano imo zgodę sejmową, praecavendo indemnitati powinności swej poselskiej oświadczając fidem sua deklaruje, iż w konstytucyjej o okazowaniu, czas okazowania położony jest w przewodni poniedziałek, w który dzień Trybunał województw małopolskich według prawa zaczynać się w Lublinie powinien, czegośmy na sejmie blisko przeszłym przestrzegali i czas okazowania województw małopolskich i naszej ziemi chełmskiej, to jest pro die prima martii namówili. Przetoż za taką szkodliwą odmianą czasu okazowania, z powinności swej oświadczam się. Zaś w konstytucyji o deputatach do rady wojennej naznaczonych in certum tempus przysięgi ichmciow (na czym salus i bezpieczeństwo Rzeczypospolitej w tym razie zależy) położono, a mieli ichmcie według namowy i zgody circa conclusiones sejmu przysiąc. Przeto in quantum by nie była dotąd ta przysięga ekspediowana, z powinności swej oświadczam się i w konstytucyjej o ciągnieniu żołnierza [k. 157] dobra stanu rycerskiego nie tak rzetelnie jako dobra Króla JMci i panów duchownych od ciężarów żołnierskich są obwarowane, a te primaliter według namów i zgody sejmowej mieli być ochronione, przeto praecavendo temu z powinności swej oświadczam się. Iż w konstytucyji o municyji miasta Lublina grosz od beczki piwa przewoźnego temu miastu konferowanego i przywilej na to przeciwko kontradykcyjej posłów z wielu województw i naszej ziemi chełmskiej, to miasto z ubliżeniem wolności stanu rycerskiego otrzymało. Przeto eliberando fidem meam, oświadczam się przeciwko temu, iż w konstytucyjej o saletrze nie dołożono składu tego towaru w Lublinie, na której miejsce była zgoda sejmowa, przeto z powinności swej oświadczam się przeciwko temu, iż w uniwersale teraźniejszym poborowym według namowy i zgody sejmowej miano reasumować uniwersał poborowy anni 1613[110], w którym pobór od nowej szlachty tylko i od ich pieniężnych sum (aczkolwiek przeciwko temu zniesione byli za świeża poselskie protestacyje, zaczym też do tego nie przyszło) był uchwalony. Miasto tego teraźniejszy uniwersał wszystek stan rycerski strony poboru od sum pieniężnych z [k. 157v] nieznośnem ciężarem zda się ostrze bardzo zaciągać, w tym żadnej mowy pogotowiu zgody na sejmie nie było. Przeto z powinności swej przeciwko temu oświadczam się, iż w tym uniwersale poborowym salarium panu poborcy nie takie jest włożone, jako na sejmie jest przez nas pozwolone, bowiem od czterech poborów salarium jedno, a od drugich czterech, drugie salarium było przez nas pozwolone. To oświadczenie moje, trzymając się zwykłych i z dawna zachowałych sposobów, pro fide mea do akt tutecznych grodzkich z podpisem ręki mej podaję. Stanisław Orzechowski z Orzechowa mp.

LIX. Zjazd szlachty w Chełmie 7 października 1620 r.

Wojewoda ruski Jan Daniłowicz, w związku z zagrożeniem turecko-tatarskim i w nawiązaniu do wcześniejszych postanowień sejmiku generalnego wiszeńskiego, uniwersałem datowanym we Lwowie 28 IX 1620 r. zwoływał szlachtę chełmską na 7 X do Chełma, skąd dla obrony Ojczyzny *miała się przyłączyć do pułku krajczego koronnego Stanisława Lubomirskiego; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Jakub Dmochowski 2 X 1620 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 321–322;* **Druk**: *AGZ, t. XX, s. 182 (wersja dla ziemi lwowskiej, przemyskiej i sanockiej).*

Akt tego zjazdu nie odnaleziono; być może zebrał się dopiero 20 października (zob. niżej).

[110] *VL, t. III, s. 107–117, 123–132; VC, t. III, vol. 1, s. 156–169, 178–190.*

LX. Zjazd szlachty w Chełmie 20–21 października 1620 r.

Zjazd zwołany wcześniejszymi uniwersałami królewskimi i wojewody ruskiego (nieodnalezionymi).

1. Manifestacja i laudum części szlachty zgromadzonej na zjeździe w Chełmie 21 października 1620 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 332–335 — oblata; w grodzie chełmskim oblaty dokonali Wacław Zamoyski, Adam Wiecfiński pisarz ziemski chełmski, Stanisław Orzechowski, Paweł Lubieniecki, Jan Gorzkowski, Mikołaj Sienicki, Łukasz Kaszowski, Jan Goźdź, Jan Bądzyński miecznik wołyński, Remigian Borzechowski, Wawrzyniec Grabia, Adam Rudnicki, Mikołaj Sawicki, Sebastian Wiecfiński 24 X 1620 r.* [sabbatho ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum a. D. 1620].

[k. 332v] Iż po wczorajszym [20 X] rozróżnieniu i rozejściu się swym z koła, dnia dzisiejszego znowu do kościoła na miejsce swe zwykłe zszedłszy się, dokąd i jm. pan Jan Skaszewski podkomorzy chełmski, marszałek koła zjazdu tego, z inszymi ichmciami niektórymi się stawił konkludować zgodę wczorajszego rozróżnienia usiłowali, ale pan marszałek składając swój urząd marszałkowski, konkluzyjej tej bronił, przyczynę dając rozjechania się ichm. inszych obywatelów ziemi tej, którego pisma podanego takie sa słowa.

My urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się tu do Chełma za powodem jako uniwersałów JKMci P. n. m., na ochotnika do nas wysłanych, tak też za uniwersałami jw. jm. pana wojewody naszego ruskiego temże umysłem wydanych, więc i za namowami naszymi blisko przeszłych zjazdów w Chełmie i w Krasnymstawie z okazyjej tychże uniwersałów odprawionych, na dzień dzisiejszy zjechali, uważywszy z uniwersałów pomienionych [k. 333] wielki, nagły i bardzo żałosny czas i niebezpieczeństwo na Rzeczpospolitą naszę, który Pan Bóg na wojsko koronne i nastąpienie przez pogany na Ojczyznę naszę dopuścić raczył, nie chcąc deesse jej jako synowie koronni w takim gwałcie, a pragnąc pro posse nostro succurere labenti, widząc, że ordinaria praesidia przez pogany zrażone, a sejmowa uchwała strony pospolitego ruszenia do skutku nie przychodzi, nieprzyjaciel zaś nie tylko na państwa koronne gwałtownie następuje, ale już ogniem i mieczem w państwa koronne głęboko wpadając wojuje. Pobudzeni będąc tak pomienionymi uniwersałami, jako też serdecznym żalem braci naszej i ochotą ichm. panów obywatelów województwa naszego ruskiego powiatów drugich braci naszej, a wiedząc z prawa pospolitego, iżeśmy ratować inaczej Ojczyzny i braci naszych miłych in tanto discrimine, także i sami siebie, od których się jedno w kilkunastu mil zagony pogańskie przed kilką dni do kosza w Koronie leżącego wrócili, nie mogli, jedno żołnierzem pieniężnym, mając na to resztę poboru naszego na żołnierza powiatowego na sejmie blisko przeszłym uchwalonego u jm. pana Stanisława Stawskiego, poborcy i szafarza naszego, to jest 2266 złp, obraliśmy spośród siebie rotmistrza jm. pana Jana Bądzyńskiego miecznika wołyńskiego, obywatela i brata naszego, któregośmy na tę posługę Rzeczypospolitej zaciągnęli i do tego użyli, aby żołnierza jakiegoby najlepszego i najwięcej w tak nagłym razie dostać mógł, zebrawszy i te pieniądze z reszty poborowej onemu rozdawszy, jako najprędzej do wojska jw. jm. pana hetmana koronnego[111] dla odparcia nieprzyjacielskiego się stawił.

W czym doznawszy wielkiej ochoty jm. pana miecznika wołyńskiego do ratunku Ojczyzny nam ofiarowanej [k. 333v] i onemu za nią podziękowawszy, przyszło nam namawiać żołd na ćwierć roku. Żołnierski na każdy koń usarski i kozacki my, którzyśmy się podpisali na to ratunkowe laudum, bacząc to, iż w tak nagłym razie trudno preskrybować quotam żołdu żołnierzowi, mając zwłaszcza sobie z każdej miary zaleconą fidem et integritatem jm. pana miecznika brata naszego, tę wszytką resztę poborową do rąk jmci na żołnierza in instanti oddać tą asekuracyją teraźniejszą naszą i kwitem jego jm. panu poborcy i szafarzowi naszemu zleciliśmy. Cośmy uczynili według uchwały blisko przeszłego sejmu o powiatowym żołnierzu zawartej, na którym pozwolony był pobór na żołnierza powiatowego gwoli ratunkowi Ojczyzny i część większa jest tegoż poboru na toż obrócona. A teraz ostatek na tęż potrzebę Rzeczypospolitej obracamy gwoli nagłemu niebezpieczeństwu, nie czekając dyspozycyjej sejmowej do której żeśmy byli na sejmiku [po] sejmowym blisko przeszłym tę resztę kwitem naszym panu poborcy danym naznaczyli.

A iż ta reszta poborowa na tak drogiego żołnierza, jako teraz jest, niewiele ratunku Ojczyźnie by przyniosła, przeto my ciężko sobie czyniąc dla jej ratunku, z chęci naszej dobrowolnie pobór jeden łanowy zupełny z szosem do tego dnia inclusive wydać dobrymi słowy pozwoliliśmy. Na wybieranie którego użyliśmy spośrodka siebie jm. pana Adama Rudnickiego, obywatela i brata naszego, któremu zleciliśmy to, aby temuż rotmistrzowi naszemu z poboru tego nowego przez nas pozwolonego, ile go do tygodnia wybrać będzie mógł, za kwitem ręcznym jmci pieniądze oddał. A jm. pan rotmistrz nasz żołnierza zaciągnąwszy za te pieniądze reszczane z nowego poboru, ile go najlepszego i najwięcej według propo-

[111] *Chodziło zapewne o hetmana polnego Stanisława Koniecpolskiego, hetman wielki koronny Stanisław Żółkiewski zginął bowiem 6 X 1620 r. pod Cecorą, Urzędnicy, t. X, nr 125, 146.*

zyty tego naszego poboru dostać będzie mógł, jako najprędzej do wojska koronnego (w ciągnieniu tak się zachowując, jako ustawy sejmowe opisane są) stawić się ma. Tenże jm. pan rotmistrz nasz, któremu się służba od wzięcia pieniędzy na ćwierć roku począć ma, ma [k. 334] nam przynieść atestacyję popisową wojskową, jako wiele i jakiego żołnierza tam stawi na posługę Rzeczypospolitej, na który czas ma nam i regestry ukazać, jako drogiego żołnierza miał i co nań wydał, obligując w tym intentam fidem jmci. A ostatek poboru nowo pozwolonego, salvo suo solito salario, jm. poborca nasz teraźniejszy, wybierając go sine intermissione, ma mieć przy sobie do dalszej uchwały naszej albo sejmowej.

Lecz żeśmy się tu nie wszyscy z obydwu powiatów ziemi chełmskiej na ten czas zjechali, a wszystkich nas jednako taki gwałt i niebezpieczeństwo Rzeczypospolitej zachodzi, ponieważ poganin kosz swój w Koronie położył i zaprowadziwszy płon [*s*] co godzina odwrotu jego trwożliwie wyglądamy, tedy dufamy absentibus ichm. panom [braciej] naszym, że temu przykładem naszym nie tylko non deerunt Ojczyźnie i przeczyć tej dyspozycyjej naszej reszty poborowej nie będą raczyli, ale też równo z nami w tym ciężkim razie (o co ichmciów miłością Ojczyzny obowiązujemy) wydaniu tego nowego poboru prędkiem pociągną. Z takim jednak warunkiem ten pobór dać żeśmy pozwolili, aby panowie posłowie nasi na sejm walny blisko przyszły obrani, gdy przyjdzie pieniężne ratunki stanowić, lubo też i na potem, gdzieby na tym sejmie inszy sposób ratunku był namówiony, tego ostrzegli, aby ten pobór nowy przez nas dobrowolnie gwoli ratunkowi Ojczyzny pozwolony, za gotowy był deklarowany i to, co się z niego na suplement żołdu żołnierskiego teraz wyda, aby przyjęto i deklarowano w uniwersale było. A ci obywatele ziemi naszej chełmskiej z obydwu powiatów, którzy za tą uchwałą naszą z miłości Ojczyzny dla nagłego ratunku jej pobór do rąk pana poborcy teraźniejszego wydadzą i kwity od niego otrzymają, aby go drugi raz nie płacili. Także i z tym warunkiem, aby ci, którzyby tego poboru przez nas uchwalonego do sejmu nie wydali, z postanowienia sejmowego byli go powinni oddać do rąk tegoż pana poborcy naszego, którego [k. 334v] panowie posłowie nasi w uniwersale poborowym wyrazić mają.

Ten ratunek Ojczyzny namawiając i uchwałę eo nomine w Chełmie kilka dni robiąc, ochotnie uchwaliliśmy. Lecz gdy nastąpiła deklaracyja niektórych ichm. panów urzędników i braci ziemi naszej, tej naszej zgodzie strony powierzenia sumy poborowej, tak reszcianej, jako i nowej niespecyfikowanej przeciwna, albowiem ichmci specifice ordynacyją płacy żołnierskiej, mianowicie na usarza po 30 złp, a na kozaka po 24 złp dać tylko pozwalali. Za jaki żołd pan rotmistrz nasz żadnym sposobem zaciągnąć żołnierza w tak prędkim i ciężkim czasie nie mógł, to myśmy zaś fidei pana rotmistrza naszego dufając circumscribować żołdu nie chcieli, ale warunkami wyżej opisanymi się kontentowali. Nie mogąc perswazyjami naszymi ichmciów od nas różnych do tegoż przywieść, przyszło nam z wielkim żalem naszym obstante contradictione ichmciów od tych namów naszych gorącego ratunku Ojczyzny supersedować.

Oświadczając się przy tym naprzód Panu Bogu, który ochotę naszą widział i potomnemu i teraźniejszemu wiekowi, żeśmy my non parcendo sumptui publico et nostro privato labenti Patriae niebezpieczeństwu swojemu succurere, taką wyprawą żołnierza i gotowaniem się samym ochotnym na wyparcie tego nieprzyjaciela chcieli, ale dla niezgody i niepozwolenia ichmciów do skutku tego conatum nostram przywieść nie mogąc, przeciwko ichmciów kontradycentom iterum atque iterum solenniter protestujemy się i to rękami naszymi podpisawszy, do akt grodzkich chełmskich podajemy.

Wacław Zamoyski, Adam Wiecfiński pisarz ziemski chełmski, Stanisław Orzechowski, Jan Bądzyński miecznik wołyński, Aleksander Krzywczycki, Paweł Lubieniecki z Lubienia, Mikołaj Sienicki, Jan Gorzkowski, Łukasz Kaszowski, Mikołaj Sawicki, Wawrzyniec Grabia, Remigian Borzechowski, Adam Rudnicki, życząc prędkiego ratunku Ojczyźnie podpisał się, Sebastian [k. 335] Wiecfiński, Jan Błoński z Bibersztyna, Stefan Wiecfiński, Jan Rakowski, Zbożny Polanowski, Paweł Rogowski, Walenty Borowski, Stanisław Karwowski, Marek Hański, Jan z Gozdowej Goźdź, Władysław Wołczek.

2. *Laudum i remanifestacja innej części szlachty chełmskiej*

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 335–336v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Jan Skaszewski podkomorzy chełmski, Mikołaj Piotrowski podstoli chełmski, Fryderyk Sapieha wojewodzic witebski, Stanisław Stawski, Wojciech Romanowski, Andrzej i Aleksander Sosnowscy, Jan Andrzejowski, Andrzej Jemielicki, Kacper Słąka, Mikołaj Mroczkowski, Stanisław Andrzejowski, Jan Goski, Chwedor Andrzejowski, Chwedor Oleski, Jan Żdanowicz, Wacław Horoch, Mikołaj Wereszczyński, Hieronim Podhorodyński, Tomasz Oleski, Paweł Andrzejowski, Andrzej Choiński, Marcin Rogowski, Jan Choiński, Jan Głuski*[112] *24 X 1620 r.* [sabbatho ante festum Sanctorum Simonis et Judae Apostolorum a. D. 1620].

[k. 335] My urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej, którzyśmy się do Chełma na dzień 21 octobra za uniwersałami Króla JMci i jw. pana wojewody ruskiego, za oznajmieniem niebezpieczeństwa od nieprzyjaciela Krzyża Świętego na Koronę Polską Ojczyznę naszą nadchodzącego, do namowy krótkiej obrony labenti Patriae nostrae zjechali i aż do dnia wczorajszego

[112] *Na końcu laudum w podpisach wyraźnie: Dłuski.*

pracując trwaliśmy i namawialiśmy, jakoby w tym ciężkim razie ratować Ojczyznę naszą, gdyż na to zgody nie mogło być, abyśmy wszyscy jechali zaraz przeciwko temu nieprzyjacielowi, do czego byli [k. 335v] niektórzy gotowi i ochoczy, ale z wielu miar upatrując jakobyśmy mogli inszy sposób namówić i za pieniądze przyjąć żołnierza, po wielkich namowach namówiliśmy sto koni kozaków, folgując prędkości czasu a sposobności jako lżejszego do wyprawy i upatrowaliśmy skąd by pieniądze na tego żołnierza być miały. Ukazała się droga i sposób, że przy panu poborcy naszym chełmskim Stanisławie Stawskim jest 2266 złp 21 gr. pieniędzy półosiemnasta, która reszta, acz na sejmiku blisko przeszłym sejmowym, przy czynieniu liczby [przez] przerzeczonego pana poborcę, za zgodą wszytkiego sejmiku do dyspozycyjej sejmowej była poruczoną, jednak wygadzając takiej potrzebie Rzeczypospolitej pozwalaliśmy, aby była dana na tego żołnierza, przyczyniając do tego pobór jeden z deklaracyją taką, iż kto by tu był postea na ten podatek pozwolił i na to się miał ręką swą podpisać, nie zaciągając ni na kogo innego takowego podatku, gdyż się od niektórych osób świadczono, ufając tylko miłości braterskiej absentum, że przeczyć nie mieli. Do którego takowego wybierania poboru mianowany był poborcą jm. pan Adam Rudnicki, a na służbę rotmistrzem jm. pan Jan Bądzyński miecznik wołyński. Czego gdy się nam podejmować chciał pan miecznik, tegośmy po nim chcieli, aby żołd wziąwszy, jeśli nie kozaka według namowy naszej pierwszej, tedy usarza zaciągnął. Pozwalając mu żołd 30 złp według prawa i zwyczaju i kuchenne zwyczajne, a do wojska Króla JMci, gdzie by na ten czas było, za niedziel półtrzeci stawił się. A iż pan rotmistrz z niektórymi ichmciami chcieli tego, aby wziąwszy pieniądze, tak tę resztę poboru pierwszego, jako i te, co de novo od ichmciów natenczas będących pozwolono, nie ocyrklowawszy [k. 336] żołdu żołnierzowi, jako jest prawo i zwyczaj, według upodobania swego żołnierza jakiegoby i za jaki żołd chciał przyjąwszy, do wojska Króla JMci kiedy by mógł stawił się. Co iż się nam zdało być przeciwko prawu i zwyczajowi, postrzegając i na potem przykładowi szkodliwemu, któryby się musiał stać w Rzeczypospolitej, nie mogliśmy na to pozwolić i gdyśmy się deklarowali, że my nie chcemy inaczej prawa i zwyczaju odstąpić, ichmci niektórzy z panem rotmistrzem zdaniu naszemu przeciwni, nie czekając konkluzyjej żadnej ani zgody, porwawszy wyszli z kościoła. Za którym ichmci porwaniem się z kościoła i nieczekaniem konkluzyjej albo zgody, większa część ichm. panowie bracia, którzy z nami namawiali i na uchwałę namówioną, jako i na asekuracyję panu poborcy, za którąby takę resztę poborową wydać mógł, podpisać się mieli, rozjechało się. My tedy, którzyśmy się na dzień dzisiejszy pozostali, zszedłszy się z przeciwnymi sentencyjej naszej do

kościoła, za złożeniem z siebie urzędu marszałkowskiego przez jm. pana podkomorzego chełmskiego na niezgodę naszę i na tak liczbę naszą małą pozostałą patrzającego, iż większa część ichm. panów braci naszej z obydwu powiatów rozjechała się, bez których nic doskonale i na nich stanowić nie mogliśmy, oświadczając się Panu Bogu przeciwko tym, którzy tego są przyczyną, za tym porwaniem wczorajszym z kościoła nie skończywszy konkluzyjej, takowe swoje opowiadanie do ksiąg grodzkich chełmskich podajemy i rękami się swymi podpisawszy.

Jan Skaszewski podkomorzy chełmski, Mikołaj Piotrowski podstoli chełmski, Frydrych Sapieha, Wojciech Romanowski, Jan Andrzejowski, Aleksander Sosnowski, Jan Żdanowicz, Chwedor Andrzejowski, [k. 336v] Chwedor Oleski, Mikołaj Wereszczyński, Jan Dłuski, Jarosz Podhorodyński, Jan Goski, Stanisław Stawski, Andrzej Sosnowski, Jan Choiński, Mikołaj Mroczkowski, tenże imieniem Stanisława Jędrzejowskiego, Paweł Andrzejowski, tenże za pana Słąkę, Wacław Horoch, tenże imieniem pana Marcina Rogowskiego, Andrzej Choiński, Tomasz Oleski, Jan Choiński imieniem pana Jędrzeja Jemielickiego.

LXI. Sejmik w Chełmie 26 kwietnia 1621 r.

Ponieważ posłowie chełmscy na zakończonym 11 XII 1620 r. sejmie pozwolili na osiem poborów, szafunek czterech biorąc „do braci" na sejmik[113]*, a sejmik taki jeszcze się nie zebrał, król uniwersałem datowanym z Warszawy 23 IV 1621 r. zwoływał sejmik szlachty chełmskiej do Chełma na 26 IV 1621 r.; w grodzie chełmskim oblatował szl. Andrzej Dżdżański, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 546–546v.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. W nawiązaniu do jego uchwał podskarbi koronny Mikołaj Daniłowicz w uniwersale do szlachty chełmskiej datowanym w Uchaniach 15 V 1621 r. aprobował podjętą tam uchwałę o rezygnacji Łukasza Serebryskiego z funkcji poborcy tych drugich czterech poborów po św. Wojciechu według uchwały sejmowej przychodzących. *Jednocześnie apelował,* iżeście wmci na przeszłym sejmiku chełmskim pro die 26 aprilis dla zabieżenia zwłoki, która by mogła być Rzeczypospolitej w tak gwałtownych potrzebach jej za nieoddaniem tych poborów szkodliwa jm. pana Jędrzeja Sosnowskiego zgodnie obrali, tedy wmci proszę i z władzy urzędu mego napominam, abyście te pobory do wydawania powinne nikomu inszemu, tylko do rąk pomienionego pana Sosnowskiego oddawali, uchodząc trudności prawnych, *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 611v–612.*

[113] *VL, t. III, s. 197; VC, t. III, vol. 1, s. 292–293.*

LXII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 21 lipca 1621 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 15 VI 1621 r. zwoływał sejm nadzwyczajny do Warszawy na 23 VIII 1621 r., poprzedzający go sejmik w Chełmie miał się zebrać 21 VII 1621 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Stanisław Brzeziński, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 665–666.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXIII. Zjazd przed pospolitym ruszeniem w Chełmie 13 września 1621 r.

Wobec zagrożenia tureckiego i pewnego ataku wojsk tureckich na Rzeczpospolitą król uniwersałem wydanym za trzecie wici z Warszawy 14 VII 1621 r. zwoływał pospolite ruszenie pod Lwów na 4 X 1621 r. Wcześniej, 13 IX szlachta ziemi chełmskiej miała się zebrać w Chełmie dla namówienia [...] w porządku, w ciągnieniu, bez uciążenia ludzkiego; *w grodzie chełmskim oblatował szl. Szymon Pichowski 23 VIII 1621 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 728–729v.*

Akt tego zjazdu nie odnaleziono.

LXIV. Pospolite ruszenie ziemi chełmskiej pod Hrubieszowem 5 października 1621 r.

1. Atestacja marszałka sejmiku dla Fryderyka Sapiehy wojewodzica witebskiego

Rkp. *APL, CLRMO 51, k. 776–776v — oblata; w grodzie lubelskim oblatował szl. Marcin Skrzyński w imieniu Fryderyka Sapiehy wojewodzica witebskiego 21 X 1621* [feria quinta post festum Sancti Lucae a. D. 1621].

[k. 776] My urzędnicy ziemscy i wszystkie koło rycerskie ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na ten czas tu przed Hrubieszowem według uchwały sejmu przeszłego i trzecich wici od JKMci złożony, zjechawszy się na popis generalny pospolitego ruszenia. Na którym popisie iż jm. pan Frydrych Sapieha wojewodzic witebski, obywatel ziemi chełmskiej, z nami pospołu być nie mógł, złem nazbyt zdrowiem złożony et de vita eius periclitatur, przysłał między nas, wymawiając się, poczet jednak z majętności swych wszystkich i dzierżaw koni trzy po usarsku zbrojno i czwarty na powodzie, a po kozacku cztery konie stawił. My tak na sejmiku naszym [k. 776v] przeszłym chełmskim, gdzie między nami będąc, bardzo słabe zdrowie jmci widzieliśmy, a teraz od osób zacnych, braci naszej, o pogorszeniu większym i od doktorów przy których w Lublinie leży,

nieomylną wiadomość mając, tę atestacyję jmci, pod pieczęcią i podpisem marszałka naszego jm. pana Jakuba Łysakowskiego chorążego chełmskiego dajemy. Działo się pod Hrubieszowem, w polu pod namiotem, dnia 5 octobris 1621. Jakub Łysakowski chorąży ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego pod Hrubieszowem na pospolite ruszenie zebranego ręką własną[114].

LXV. Sejmik w Chełmie 2 grudnia 1621 r.

Ponieważ na zakończonym we wrześniu 1621 r. sejmie posłowie wielu województw, w tym ziemi chełmskiej, zgodę na ratunek Ojczyzny do braciej wzięli, *król uniwersałem datowanym z Krasnobrodu 28 X 1621 r. zwoływał w tej sprawie szlachcie chełmskiej sejmik do Chełma na 2 XII 1621 r. Zapowiadał przysłanie nań swojego posła, który przedstawi sposoby ratowania Ojczyzny; w grodzie chełmskim oblatował szl. Muchary Muchowski 1 XI 1621 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 4, k. 761–761v.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXVI. Sejmik w Chełmie 13 lutego 1622 r.

Tłumacząc to ogromnymi potrzebami Ojczyzny, król uniwersałem datowanym z Warszawy 20 I 1622 r. zwoływał dla szlachty chełmskiej sejmik w Chełmie na 13 II 1622 r., a tam naszego posła przesłuchawszy, [abyście] do tego chęć swoją z miłości i życzliwości swej ku Ojczyźnie skłonili, zaczymby bezpieczeństwo i całość Rzeczypospolitej skutecznie i prędko było opatrzone; *w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Maciej Wysokulski 3 II 1622 r., APL, CChI 19, k. 52–52v.*

1. Laudum sejmiku w Chełmie 13 lutego 1622 r.

Rkp. *APL, CChI 19, k. 78v–79 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Fryderyk Sapieha wojewodzic witebski, marszałek tego sejmiku, 14 II 1622 r.* [feria secunda post Dominicam Invocavit Qadragesimalem a. D. 1622].

[k. 78v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się tu, za wysłaniem do grodu chełmskiego podanego uniwersału Króla JMci, do Chełma na dzień dzisiejszy i miejsce zwykłe sejmikom zjechali. Przesłuchawszy wprzód poselstwa

[114] *Po tej atestacji w rękopisie zamieszczone jest świadectwo medyka leczącego Sapiehę. Stwierdza on, że jego pacjent choruje na febrem erraticam, przy tym mając tusiculam lentem. Kuracja, według medyka, potrwać musi jeszcze co najmniej kilka tygodni, APL, CLRMO 51, k. 776v.*

Króla JMci P. n. m., za kredensem Króla JMci przez jm. pana Seweryna Regowskiego, podstarościego chełmskiego wpośrzodek wniesionego, przychylając się we wszystkim do uchwały sejmu blisko przeszłego, którą między inszymi ochotnymi do ratunku Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej województwy, ziemi naszej chełmskiej posłowie wiedząc calamitatis i desolatione ziemi naszej chełmskiej przez żołnierza z gromadnymi kupami do Wołoch idącego i znowu zwracającego i z inszych wielu miar uciśnioną, acz nie mieli od nas w poruczeniu przystępować do pozwolenia poborów, jednak [k. 79] iż się z tym ozwali, co i w uniwersał poborowy jest wpisano „ziemia chełmska do braci cum declaratione, że nie chcą deesse Reipublicae"[115], dlatego my też do tejże deklaracyjej panów posłów naszych, wiedząc k temu te, które Rzeczpospolitą matkę naszą imminentia pericula et presenta impedimenta zachodzą, przychylając się, pozwoliliśmy pobór jeden łanowy zupełny i z szosem z miast i miasteczek. Który pobór wszyscy wydać obiecujemy pod warunkami na sejmie blisko przeszłym opisanymi, od dnia dzisiejszego począwszy, do niedzieli przewodniej inclusive [3 IV]. Do którego poboru wybierania spośrodka siebie obraliśmy ur. pana Andrzeja Sosnowskiego za poborcę, obywatela ziemi naszej. Które to laudum nasze zleciliśmy jm. panu Frydrychowi Sapiesze wojewodzicowi witebskiemu, marszałkowi koła naszego przez nas zgodnie obranemu, podpisawszy do ksiąg grodzkich chełmskich podać. Także użyliśmy spośrodka naszego koła urodzonego Adama Rudnickiego, obywatela ziemi naszej, toż laudum do ksiąg grodzkich krasnostawskich per oblatam podać. Działo się w Chełmie, die 14 februarii 1622. Frydrych Sapieha wojewodzic witebski, marszałek sejmiku teraźniejszego ręką swą.

LXVII. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka ziemskiego w Chełmie 7 czerwca 1622 r.

W związku ze śmiercią podsędka ziemskiego chełmskiego Fryderyka Podhorodyńskiego wojewoda ruski Jan Daniłowicz uniwersałem datowanym z Warszawy 13 V 1622 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na wakujący urząd do Chełma na dzień 7 VI 1622 r.; w grodzie chełmskim oblatowany przez ur. Jana Piaseckiego 30 V 1622 r., APL, CChI 19, k. 266v–267.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. 11 VI 1622 r. nominację na urząd podsędka otrzymał Stanisław Runowski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1303.

[115] *Por. VC, t. III, vol. 1, s. 312.*

LXVIII. Sejmik deputacki w Chełmie 11 września 1623 r.

1. Atestacja marszałka sejmiku Adama Hańskiego

Rkp. *APL, CChI 19, k. 941–941v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Adam Hański marszałek sejmiku 11 IX 1623 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis].

[k. 941] My rycerstwo i obywatele ziemi chełmskiej dajemy tę atestacyję i oznajmujemy wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie ichm. panom deputatom na sądy Trybunału Koronnego obranym, iżeśmy zgodnie i dobrowolnie obrali i uprosili za sędziego i deputata na Trybunał teraźniejszy, który przypadać będzie w poniedziałek po świętym Franciszku blisko przyszłym [9 X] w roku teraźniejszym 1623, jm. pana Jana Skaszewskiego, podkomorzego ziemi chełmskiej. Na której to elekcyjej głosów na pana podkomorzego 76, na pana Erazma Wierzbickiego 34, na pana międzyrzeckiego[116] 18, na pana chełmskiego[117] 2, na pana Adama Hańskiego 1 stanęło. Przeto my wyżej opisani obywatele, przychylając się do konstytucyjej anni 1611 ziemi naszej służącej, de pluralitate sententiarum opiewającej[118] i na to tę atestacyję naszą ręką pana Adama Hańskiego, marszałka koła naszego podpisaną [k. 941v] i pieczęcią zapieczętowaną jmci wydajemy i jeszcze nadto do ksiąg tutecznych grodzkich chełmskich podać temuż panu marszałkowi zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w poniedziałek bliski po święcie Narodzenia Panny Maryjej [11 IX] roku 1623. Adam Hański, marszałek koła rycerskiego elekcyjej deputackiej.

2. Protestacja części szlachty chełmskiej przeciwko wyborowi Jana Skaszewskiego na deputata

Rkp. *APL, CChI19, k. 940–940v — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Wacław Zamoyski chorąży chełmski, Paweł Wierzbicki sędzia chełmski, Krzysztof Szrzedziński wojski chełmski, Stanisław Wierzbicki, Andrzej Brodowski 11 IX 1623 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis]

[k. 940] Do urzędu i ksiąg grodzkich chełmskich oblicznie przyszedłszy urodzeni: Wacław Zamoyski chorąży chełmski, Paweł Wierzbicki sędzia chełmski, Krzysztof Szredziński [s] wojski chełmski, Stanisław Wierzbicki, Jędrzej Brodowski, swym i inszych braci powiatu i ziemi chełmskiej imieniem, przeciwko urodzonemu Janowi Skaszewskiemu, podkomorze-

[116] *Kasztelan międzyrzecki Sędziwój Ostroróg.*

[117] *Kasztelan chełmski Samuel Koniecpolski.*

[118] *Por. VL, t. III, s. 10; VC, t. III, vol. 1, s. 19 (konstytucja Sposób obierania deputata i posłów ziemskich województwa sieradzkiego i ziemi wieluńskiej).*

mu ziemi chełmskiej, świadczyli się o to, iż on na prawo pospolite o tym wyraźnie uczynione nie dbając, które uczy, aby żaden na ten urząd nie był obierany, aż po wyjściu zupełnych czterech lat, bo bywszy in anno 1619 o tym czasie na ten urząd elektem, którego urzędu exitus dopiero się in anno 1620 circa festum Sancti Bartholomei determinował, znowu w tym roku, który po skończeniu jego urzędu jest dopiero z ordine trzeci, przeciwko prawu ten urząd na się przyjął. A iż ta jego elekcyja jest przeciwko prawu i konstytucyjej o tym wyraźnie opisanej, więc iż ichm. panów braci niemała część na tego pana podkomorzego nie pozwalała i owszem, inszego deputata, urodzonego Erazmego Wierzbickiego [k. 940v] na ten urząd obrali i onego na zasiedzenie do Piotrkowa posyłają, zaczem praecavemus, aby się tą elekcyją et legi expressae nie derogowało i takie errores aby się w chełmskiej ziemi in futurum nie działy iterum atque iterum protestantur. Wacław Zamoyski chorąży chełmski, Paweł Wierzbicki sędzia chełmski, Krzysztof Szrzedziński wojski chełmski, Stanisław Wierzbicki, Andrzej Brodowski.

3. Reprotestacja części szlachty chełmskiej popierającej wybór Jana Skaszewskiego na deputata

Rkp. *APL, CChI 19, k. 941v–942 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowali: Adam Wiecfiński pisarz ziemski chełmski, Seweryn Regowski podstarości, Stanisław Brodowski pisarz grodzki chełmski, Adam Rudnicki podstarości krasnostawski, Hieronim Jełowicki, Jan Konarski, Jan Choiński vicesgerent, Wojciech Hański, Daniel Wołczek, Kasper Słąka, Marcin, Paweł, Adam i Marcjan Dmochowscy 11 IX 1623 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis a. D. 1623].

[k. 941v] Do urzędu i ksiąg grodzkich chełmskich oblicznie przyszedłszy urodzeni: Adam Wiecfiński pisarz ziemski chełmski, Seweryn Regowski podstarości, Stanisław Brodowski pisarz grodzki chełmski, Adam Rudnicki podstarości krasnostawski, Hieronim Jełowicki, Jan Konarski, Jan Choiński vicesgerent, Wojciech Hański, Daniel Wołczek, Kasper Słąka, Marcin, Paweł, Adam i Marcjan Dmochowscy, swym i inszych ichm. panów braci swej ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego obywatelów imieniem na protestacyję urodzonych ichm. panów: Wacława Zamoyskiego chorążego, Pawła Wierzbickiego sędziego, Krzysztofa Szrzedzińskiego wojskiego ziemskich chełmskich, Stanisława Wierzbickiego, Andrzeja Brodowskiego, przeciwko panu Janowi Skaszewskiemu, podkomorzemu ziemi chełmskiej, pod aktem dnia dzisiejszego uczynioną, taką reprotestacyję czynią i atestacyję swoją dają, iż on nic przeciwko prawu pospolitemu i konstytucyjej o elekcyjej deputackiej uczynionej nie wykroczył i owszem czas czteroletni elekcyjej jego teraz minął. A do tego w kole rycerskim odprawowania elekcyjej dnia dzisiejszego deputata daleko większa część głosów na jm. [k. 942] pana podkomorzego padła, które przez pana marszałka koła rycerskiego są opisane. Kontradykcyjej też żadnej tamże w kole ani protestacyjej przeciwko panu podkomorzemu względem tej elekcyji na deputata nie słyszeliśmy, i owszem zgodnie przez nas wszystkich i insze pany braci obrany jest. Którą protestacyję prosili protestantes, aby była do ksiąg przyjęta, co otrzymali.

LXIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 9 stycznia 1624 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 15 XI 1623 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 6 II 1624 r., poprzedzający go sejmik chełmski miał się zebrać w Chełmie 9 I 1624 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Jan Tomisławski 29 XI 1623 r., APL, CChI 19, k. 1008v–1009v.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 9 stycznia 1624 r.

Rkp. *BN, BOZ, rkp. 1809, k. 444–445v — kopia.*

[k. 444] Instrukcyja ichm. panom posłom, Janowi Mikołajowi z Żurowa Daniłowiczowi, podstolemu koronnemu, chełmskiemu staroście i jm. panu Andrzejowi Sosnowskiemu z sejmiku chełmskiego na dzień 9 stycznia od Króla JMci nam złożonego na sejm walny koronny warszawski pro die 6 februarii [6 II] w roku teraźniejszym 1624 przypadający zgodnie obranym.

Po oddaniu i zaleceniu wiernego poddaństwa naszego JKMci P. n. m., widząc to obywatele ziemi chełmskiej, iż JKMć przy obmyśliwaniu ojcowskim o Ojczyźnie naszej powinności swej pańskiej według praw i swobód narodowi wolnemu panującym, złożeniem sejmu na pilne potrzeby i sprawy Rzeczypospolitej łaskę swą pańską i miłość ku Ojczyźnie naszej oświadcza. Zlecają to ichm panom posłom, aby JKMci P. n. m. podziękowali i szczęśliwego, a długiego panowania tak na ten nowy rok, jako i na wiele inszych lat winszowali.

Odprawiwszy to, a do instrukcyjej JKMci stosując się, widzi to nie tylko koło nasze, ale wszystek prawie świat, jaką krzywdę tak JKMć w posiedzeniu dziedzicznego państwa swego szwedzkiego, jako i Rzeczpospolita, Ojczyzna nasza w odjęciu Inflant, prowincyji wielkim i niezmiernym kosztem Rzeczypospolitej nabytej i krwią wielu synów koronnych oblanej ponosi. O czym na sejmie przeszłym JKMć z Rzeczpospolitą konsultując, deputować był raczył laudo publico komisarze pewne w konstytucyjej

sejmu tegoż mianowane[119], którzyby traktatami z komisarzami księcia sudermańskiego Gustawa na czas pewny zjechawszy się, tę komisyję decydowali, et consilio potius quam armis decertowali. Co iż efektu swego nie wiedzieć jakiej przyczyny nie wzięło, i owszem, miasto traktatów i nadziei pokoju, JKMć wojnę nam inflancką i szwedzką pewną w instrukcyjej swojej proponować raczy, zlecamy to panom posłom z sejmiku naszego, by się na sejmie przyszłym serio u tych ichm. panów komisarzów tego upomnieli, [k. 444v] dla której przyczyny ta komisyja nie tylko efektu swego nie wzięła, ale i traktowana snadźby nie była. A po tym przychylając się do intencyjej tegoż sejmu przeszłego i widząc, jakie pericula od cesarza tureckiego i Tatar z drugiej strony nad Ojczyzną naszą wiszą, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby na tę wojnę inflancką i szwedzką teraz nie pozwalali i JKMć o to prosili, żeby nie zaraz do wojny otworzystej z tym nieprzyjacielem porywać się, ale raczej takowąż komisyję, powagą sejmową namówioną, albo też inszymi jakimi traktatami, bądź też presidiis W. Ks. L. według konstytucyj sejmów przeszłych anni 1620 i anni 1621[120], moles tanti belli do czasu jakiego zatrzymać raczył. Okrom jeśliby wszystkie województwa i ziemie publico consensu na wojnę samą inflancką zezwolili, jużby naszym samym trudno przeczyć. Ale jeśliby którekolwiek województwo i ziemia na tę wojnę także nie chciało pozwolić, tedy panowie posłowie mają wziąć tę deliberacyję do braci. A nadto, jeśliby ta wojna ex communi laudo umówiona była, powinni nam będą panowie posłowie na rokach chełmskich ziemskich blisko przyszłych, albo gdyby nie doszły dla jakiej przyczyny, tedy na leżenie ksiąg rationes evidentes przynieść, że to inaczej być nie mogło.

Co się zaś tknie drugiego punktu w instrukcyjej JKMci o niepewnym pokoju, a raczej jawnym niebezpieczeństwie od pogaństwa, tu na to pozwalamy i zlecamy panom posłom naszym, aby znosząc się w tym z województwy inszymi, sposób obrony rzetelnej na sejmie namówiwszy, na subsidia takie, jakich by necessitas et pericula Reczypospolitej potrzebowały, pozwolili, dając ichmciom absolutam potestatem tractandi et providendi, ne quid Respublica detrimenti od pogaństwa patiatur.

Na kozackiej swawoli pohamowanie, także inszych kup [k. 445] Ojczyznę uciążających uprzątnienie, reasumować konstytucyje o tym na przeszłych sejmach dosyć szeroce napisane i serio urgere, aby w egzekucyję wprawione były.

[119] *VL, t. III, s. 215–216; VC, t. III, vol. 1, s. 322–323.*
[120] *VL, t. III, s. 179; VC, t. III, vol. 1, s. 268–269.*

Zleciliśmy też ichm. panom posłom, aby się o retentach poborów przeszłych i donatyw pruskich i inszych prowentach Rzeczypospolitej należących statecznie wywiedzieli i nam potym do wiadomości odnieśli. Komisyja de pretiis rerum przez panów komisarzów z przeszłego sejmu na to deputowanych odprawiona, aby do efektu swego przyszła, starać się mają, z tą jednak kaucyją, aby te towary, a osobliwie jedwabne, nie u jednego ani dwóch kupców zawarte były. Cena monety, aby nad konstytucyję anni 1620[121] ani podwyższona, ani zniżana nie była i wywożenie tejże monety we srebrze i złocie do cudzych państw, mianowicie do Turek przez Żydy i Ormiany, i insze kupce, poenami według praw i konstytucyji zahamowane było i mennice wszystkie w dozorze i zawiadowaniu samego jm. pana podskarbiego koronnego zostawały.

Sól ruska, iż przez spustoszenie pogańskie i powietrze morowe z żup drohobyckich i innych obywatelom krajów naszych wystarczyć nie może, zleciliśmy panom posłom naszym, żeby statut dawny i konstytucyja przeszłego sejmu o soli zamorskiej, która tylko województwom pewnym wielkopolskim służy[122], aby się i na chełmską ziemię ściągała in toto, dotąd przynajmniej, póki te żupy ruskie do swej całości nie przyjdą.

Sejmy trzyniedzielne, uchybiając sollemnitates prawem ocerklowanych, aby w zwyczaj nie wchodziły, ale starodawne zwyczaje i prawa o tym opisane w składaniu sejmów były zachowane.

Reces, acz na przeszłym sejmie zamilczany i żadnej o nim wzmianki w konstytucyji sejmu przeszłego nie widzimy, zlecamy to [k. 445v] panom posłom swym, aby zniósłszy się z województwami inszymi expostulowali o to, jakoby ten reces in volumen constitutionum wpisany był.

Na rozdawanie sum z pieniędzy Rzeczypospolitej prywatnym osobom, także na lenne prawa i wieczności, aby panowie posłowie nie pozwalali.

Jeśli pobór i czopowe za konsensem wszech stanów stanie, mają panowie posłowie nasi konsultacyję o poborcy wziąć do braci, którego obieranie tak do poboru, jako i czopowego ma być na roczech ziemskich chełmskich, albo leżeniu ksiąg po świętych Filipie i Jakubie [1 V] naznaczone.

Komisyja ur. pana Andrzeja Dobrzynickiego między wsią jego dziedziczną Nowosiółkami, a dobrami starostwa lubomskiego, wsią Komorowką, przez komisarze legitime odprawiona, aby konstytucyją aprobowana była. Także mieszczan hrubieszowskich rewizyja już przez rewizory od JKMci naznaczone odprawiona, aby była konfirmowana.

[121] *VL, t. III, s. 180; VC, t. III, vol. 1, s. VC, t. III, vol. 1, s. 270.*
[122] *VL, t. III, s. 219–220; VC, t. III, vol. 1, s. 327–328.*

Insze wszytkie sprawy Rzeczpospolitą zachodzące, na któreby konsens wszystkich województw przystąpił, fidei et dexteritati ichm. panów posłów poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że w tej mierze staną jako boni cives et Patriae amantes. Actum et datum in Chelm ut supra.

LXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 16 grudnia 1625 r.

Król uniwersałem datowanym z Osiecka 1 XI 1625 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na 27 I 1626 r., sejmiki przedsejmowe — w tym chełmski — na 16 XII 1625 r., por. ASWK, t. II, s. 43. Uniwersału skierowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku chełmskiego 16 grudnia 1625 r.

Rkp. *AP Gdańsk, 300,29/103, k. 360–363v — kopia.*

[k. 360] Instrukcyja ichm. panom posłom, jm. panu Janowi Mikołajowi Daniłowiczowi z Żurowa podstolemu koronnemu, chełmskiemu etc. i staroście czerwonogrodzkiemu[123] na sejm walny warszawski, [z sejmiku] pro die 16 decembris [16 XII] naznaczonego in a. D. 1625.

Ichm. panowie posłowie przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego JKMci P. n. m. mają podziękować za pilne i ojcowskie o Rzeczypospolitej obmyśliwania, za przestrogi o niebezpieczeństwach Rzeczpospolitą, Ojczyznę naszą zachodzących, winszując przy tym JKMci jako dobrego zdrowia, tak i fortunnego panowania z najjaśniejszym potomstwem JKMci ku dobremu Rzeczypospolitej ozdobie narodu naszego i nieśmiertelnej sławie JKMci. Stosując przytem consilia swoje jako instrukcyjej JKMci tak do obrony rzetelnej od nawałności pogańskiej, co praecipuum naprzód w zleceniu ichm. panowie posłowie z koła naszego mieć mają.

1. Wyrozumiawszy koło nasze z instrukcyjej JKMci, iż pewnego pokoju z pogany Rzeczpospolita nasza nie ma, zleca panom posłom, aby serio znosząc się z większą częścią województw obojga narodów o obronie i zasłonieniu tej od pogan ściany radzili i do tej samej namowy mając z koła naszego absolutam potestatem sedulo około tego chodzili, jakoby Ojczyzna nasza rzetelną i gruntowną obronę i ubezpieczenie miała.

2. Rekuperacyja ziemi inflanckiej i wstręt temu nieprzyjacielowi, który już grassatur penitus in Regni visceribus, Księstwa Litewskiego posiadając zamki i prowincyje hostiliter biorąc, jako to z instrukcyjej JKMci baczymy, iż nie może być bez ratunków spólnych Rzeczypospolitej, zleciliśmy to ichm. panom posłom, aby pospołu z inszymi wszystkimi województwy

[123] *Starosta czerwonogrodzki to Stanisław Daniłowicz, młodszy brat Jana Mikołaja.*

[k. 360v] w tym znosząc się w namowie tej obrony i odporze nieprzyjacielowi zgadzali się.

3. A co się tknie wojny szwedzkiej, ponieważ pod takie czasy trudne i niebezpieczne w Rzeczypospolitej naszej od JKMci jest nam proponowana, prosić mają panowie posłowie Króla JMci, aby JKMć mancipi wojnę tym sposobem takim zatrzymać raczył, dokąd Ojczyzna nasza od tak gwałtownych następujących zewsząd niebezpieczeństw uspokojona nie będzie, powierzamy to jednak fidei et dexteritati panów posłów naszych, aby się ze wszytkimi in genere województwy obojga narodów w tym zgadzali.

4. Swawola domowa kozacka, aczkolwiek przez panów komisarzy sejmów przeszłych naznaczonych, także za przewagą i dzielnością pana wojewody sandomierskiego, hetmana polnego koronnego[124] jest armis in officium redacta, zlecamy jednak panom posłom, aby się pilno o tym pytali, kto im ad tantos ausus otuchy i posiłków dodawał, także to augmentum stipendii ich, które im teraz przez tę komisyję jest pozwolone, skąd ma być płacone, rzetelną namowę z drugimi województwy uczynili.

5. Lisowczycy, aczkolwiek asekuracyje z przeszłego sejmu wzięli swojej ad pristinum honoris statum restytucyjej, siła ich jednak w ciągnieniu do obozu krzywdy i łupiestwa, krwie rozlania nad ludźmi ubogimi porobili, zlecamy to panom posłom, aby na to pilnie oko mieli, żeby tylko czy byli honori civitali restituti, którzy według opisanej konstytucyji przeszłego sejmu zachowania swego atestacyje do pana hetmana przyniosą i którzyby w zbrodniach żadnych nie byli ascusati contra plebeiorum, bo idem vigor in constitutione despectur maneat. A in futurum kto by był karany, przywłaszcząc sobie w wojskach służąc titulum [k. 361] nobilitatis, na gardło ma być karany, o co w wojsku rug być ma, którzy titulum nobilitatis sobie przypisują.

6. Mennica koronna, aby in ordinem wprawiona była i do rąk panu podskarbiemu koronnemu należała, ponieważ on według dawnego w statucie i konstytucyjach opisanego prawa o mennicy wiedzieć i rationem bicia jej reddere powinien. Valor jednak monety złotej i srebrnej według konstytucyjej pośledniejszy zostawać ma i onego ani zniżać, ani podwyżać mają. Także szafunki poborów i czopowego aby w administracyjej podskarbiego koronnego były. Rewizyja żup ruskich za spustoszeniem tatarskim aby doszła, starać się mają panowie posłowie.

7. Iż na sejmiech kilku recesu, na którym Rzeczypospolitej siła należy, panowie posłowie domagali się, a do effectum nie przyszedł, i owszem,

[124] *Stanisław Koniecpolski.*

do sejmu bliższego jest odłożony, starać się mają panowie posłowie, aby na reces ten i na egzorbitancyje et incompatibilia na sejmie przyszłym respons dostateczny in scripto odnieśli. Także causae ratione episcopatus Varmiensis i dlaczego dobra ziemskie przez osoby pewne są pokupione, skąd preiudicum iure Regni i służba wojenna diminattur i starać się, aby te dobra ad ius przywrócone były, w czym jednak panowie posłowie na zgodę większej części województw obojga narodów niechaj patrzą.

8. Sejm według starego [prawa] aby przez sześć niedziel odprawowany był, jeśli temu gwałtowne powietrze nie przeszkodzi.

9. Konstytucyje o swawolnikach domowych, aby w cale zachowane były i ni od kogo in dubium nie przywodzone. Także egzekucyja do nich przez którychkolwiek urzędy uczyniona, aby żadnym pretekstem wątlona nie była.

[k. 361v] 10. Prawo dawne i konstytucyje o władykach ruskich uczynione, aby nie plebeis, ale tylko personis nobilibus konferowane były, do egzekucyji przywodząc, prosząc JKMci, aby władyctwo chełmskie teraz wakujące osobie stanu szlacheckiego religii greckiej konferować raczył, gdyż w tej mierze prawa i wolności nasze musieliby preiudicum cierpieć.

11. Soli zamorskiej, ponieważ już żupy ruskie dodawać wszystkim nam nie dodawają, aby wolne kupowanie pozwolone było na własną potrzebę tylko.

12. O dobrach jurysdykcyjej ziemskich podległych ichm., [które] panowie duchowni jakimkolwiek sposobem nowo nabyli, zachować statut de monialibus, gdyż stąd służba Rzeczypospolitej diminuitur.

13. Consilia [*s*] de decimis anno 1607[125], aby w cale była wedle opisania swego zachowana.

14. Przywilej elekcyjej aby był in volumen legum według konstytucyjej 1607[126] inferowany, a jeśli go nie masz, tedy nową konstytucyję in vim legis perpetua nunquam in posterum abrogando o warunkach wolnej elekcyjej namówić.

15. Leżenie ksiąg ziemskich tak w Chełmie, jako i w Krasnymstawie, aby na tydzień przed każdymi rokami i tydzień po rokach zawsze odprawowane było, starać się o to mają panowie posłowie, a nie dopisawszy spraw, zapisów i protokołów, po domach prywatnych aby nie wożono.

16. Zagęściło się tego siła, że ewokują stan szlachecki za dworem króla in causis simplicium injuriarum judici terrestres nie tylko privatos, ale i oficiales przeciwko statutom i konstytucyjom o tym uczynionym

[125] *VL, t. II, s. 436; VC, t. II, vol. 2, s. 343.*
[126] *VL, t. II, s. 433; VC, t. II, vol. 2, s. 338–339.*

i banicjami invidiae, starać się sedulo mają [k. 362] panowie posłowie, aby takie procesy, pozwy i banicyje wszystkie stanu szlacheckiego były zniesione, a in posterum kto by się tego ważył obostrzając konstytucyję anno 1598 o pozwach zadwornych uczynioną[127], poenam augendo na 2000 grzywien polskich, conpossesionatum siedzenia półroka in fundo turris huius castri et disrictus, skąd ewokacyja była acognitia o tym, jeśli to sprawa zadworna albo ziemska na Trybunał być ma, a tam zaraz in poenae Tribunalis contemnere evocantem słuchać ma.

17. Iż w Warszawie do rejteracyjej juramentów raz w grodziech uczynionych szypry stanu szlacheckiego przymuszają i niezwyczajne roty juramentów wyciągają przeciwko konstytucyjej o clech od zbóż szlacheckich anno 1578 uchwalonej[128], pytać się pilno panowie posłowie mają, dlaczego to się dzieje, aby to in posterum nie było, starać się tak, aby od flisów szlacheckich w Fordonie i na żadnych komorach gdy jurament pokażą, iż szlacheckie zboże, aby poborów żadnym praetextem nie wyciągano.

18. Klejnoty koronne jeśli spełna są w skarbie koronnym według inwentarzów, pytać się mają panowie posłowie.

19. Uczynić mają instancyję panowie posłowie za panem wojewodą kijowskim[129] do króla i Rzeczypospolitej, tak w izbie senatorskiej, jako i w kole poselskim, aby przywilej przesławnej pamięci Króla Zygmunta Augusta, sławnej pamięci nieboszczykowi panu Janowi z Tarnowa, kasztelanowi krakowskiemu i hetmanowi koronnemu na Petryków, dzierżawę przy Tarnopolu, majętności pani wojewodziny kijowskiej[130] leżącą, na wieczność pani był aprobowany, a jm. panu wojewodzie kijowskiemu za znaczne [k. 362v] posługi przeciwko Rzeczypospolitej naszej ta danina na wieczność aprobowana była.

20. Konkluzyje sejmowe, aby przed wieczorem, a nie przy świecach odprawowane były według konstytucyji, sposób wynaleźć.

21. Prawo to pretiis rerum i o taxii, aby do skutku przywiedzione byli, ponieważ do sejmu tylko bliskiego trwać mają.

22. Sukna gatunku złego i małej miary, iż kupcy przedają drogo, skąd się szkoda stanowi szlacheckiemu wielka dzieje, aby to w porządek słuszny według prawa wprawiono było, a ci którzy sukna fałszują i zmniejszają, aby karani byli.

[127] *VL, t. II, s. 367–368; VC, t. II, vol. 2, s. 239.*
[128] *VL, t. II, s. 186–187; VC, t. II, vol. 1, s. 413.*
[129] *Tomasz Zamoyski.*
[130] *Barbara z Tarnowskich Zamoyska.*

23. Jm. panu hetmanowi polnemu koronnemu[131], także jm. panu kijowskiemu[132], jm. panu wojewodzie ruskiemu[133], także panom komisarzom i innym ichmciom, którzy dostatkami swymi i zdrowiem w tej potrzebie Rzeczypospolitej służyli, podziękować panowie posłowie mają.

24. Manowie aby między nami na sejmikach i elekcyjach deputackich głosów nie mieli, ponieważ osobne sądy Tribunali przed swymi pany mają, a transgressores tego prawa poena centum marcarum punientur, o co instanti forum w grodzie absque appelatione którymikolwiek.

25. Jeśliby do podatków jakich na sejmie przyszłym uchwalania przyszło, tedy na obieranie poborcy, uczynienie relacyji ziemi sejmik we dwie niedziele w Chełmie ma być złożony, a czopowego od poborów aby nie odrywano. Szafunki poborów aby przy panu podskarbim koronnym zostawiono i prywatnych szafunków, i sum dawania bronić mają panowie posłowie.

[k. 363] 26. Do konstytucyjej anni 1611 o nieużywaniu rusznic na ziemskich sejmikach, rokach, jednaniach uchwalonej[134] przyłożyć, aby i na biesiadach wszelakich nie zażywano ich sub eadem poena 2000 marcarum et vigore iuris tam conpossesionatus, quam et impossesionatus.

27. Dobra w ziemi szwedskiej per comutationem dane, jeśliby kto pokazał za miane, Rzeczypospolitej wrócić ma, a swoich dochodzić.

28. Wybrańce, ponieważ z nich mały pożytek Rzeczypospolitej, więcej łupiestwa, żeby się pieniędzmi okupowali, a za te pieniądze inszy służały żołnierz na posługę Rzeczypospolitej ma być zaciągany, a jeżeliby zniesieni nie byli, nie mają iść w kupie i z chorągwiami, a przed samym obozem od pana hetmana naznaczonym.

Petita

1. Za jm. starostą halickim[135] wnieść prośbę do Króla JMci i Rzeczypospolitej, aby w żałosnej sprawie swej prędką sprawiedliwość na tym sejmie odnieść mógł.

2. Za jm. panem Andrzejem Batorym wnieść gorącą prośbę mają do Króla JMci i Rzeczypospolitej o indigenatum, ponieważ i z domami przedniemi powinowactwem związani i dom sam nieśmiertelnymi Króla JMci sławnej pamięci Stephana w tej Rzeczypospolitej zasługami dość tej Koronie jest zalecony.

[131] *Stanisław Koniecpolski.*
[132] *Gabriel (Hawryło) Hojski kasztelan kijowski.*
[133] *Jan Daniłowicz.*
[134] *VL, t. III, s. 9; VC, t. III, vol. 1, s 18.*
[135] *Mikołaj Struś.*

3. Akademia Krakowska aczkolwiek prawy starożytnymi i konstytucyjami jest obwarowana dostatecznie, gdyż jednak nowych szkół ordinariae w Krakowie pugnat contra jej imunitantes, mają uczynić instancyję [k. 363v] panowie posłowie do Króla JMci i Rzeczypospolitej, aby sama w stołecznym mieście in usu docendae et instituendae iuventutis zachowana była, gdyż stąd tumultas et scandalum z obydwu stron niemałe się dzieją.

4. Za jm. panem podkomorzym chełmskim[136] instancyję uczynić panowie posłowie mają, aby w kamienicy jego w Lublinie, na Olejnej ulicy będącej, nikomu gospody nie zapisywano i gościa żadnego z urzędu zamkowego i inszego nie stawiano, iż w inszych podatkach miastu należących równo z mieszczany pociągać chce.

5. Merita pana Oleszka, wojskiego włodzimierskiego u Rzeczypospolitej z kosztem niemałym odprawowane, aby JKMć małżonce jego i potomstwu nagrodzić raczył, prosić o to mają panowie posłowie.

A insze sprawy Rzeczypospolitej zachodzące, na któreby consens wszystkiej Rzeczypospolitej przystąpił, fidei et dexteritati ichm. panom posłom poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że w tej mierze staną jako boni cives et patriam amantes.

Actum et datum ut supra.

LXXI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 15 września 1626 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 30 VII 1626 r. zwoływał sejm nadzwyczajny dwuniedzielny do Warszawy na 13 X 1626 r., poprzedzający go sejmik w Chełmie wyznaczony został na 15 IX 1626 r. Zygmunt III usprawiedliwiał się przy tym, że krótkość czasu nie dopuszcza posłów z instrukcyjami według zwyczaju na sejmiki rozsyłać; *w grodzie chełmskim oblatował ur. Stefan Świderski 23 VIII 1626, APL, CChI 20, k. 286–286v. Ostatecznie do zejścia się sejmu w wyznaczonym terminie nie doszło, z powodu wtargnięcia bowiem do Prus Gustawa Adolfa i zajęcia przez Szwedów portu w Pilawie król wyruszył do obozu i uniwersałem spod Grudziądza wydanym 12 IX 1626 r. informował szlachtę chełmską o przesunięciu sejmu na 10 XI 1626 r., APL, CChI 20, k. 317–317v. Kolejnym uniwersałem z obozu pod Wardzimierzem z 18 X 1626 r. przenosił miejsce zebrania się sejmu do Torunia, przesuwając jednocześnie jego termin na 19 XI 1626 r., APL, CChI 20, k. 338v–339.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

[136] *Jan Skaszewski.*

LXXII. Sejmik „podatkowy" w Chełmie 11 stycznia 1627 r.

Ponieważ na zakończonym 29 XI 1626 r. sejmie toruńskim posłowie wielu województw i ziem, w tym ziemi chełmskiej, decyzje o podatkach na obronę Rzeczypospolitej wzięli „do braci", król uniwersałem wystawionym w Nieszawie 11 XII 1626 r. zwoływał sejmik szlachty chełmskiej do Chełma na 11 I 1627 r., zapowiadając przysłanie nań swego posła; w grodzie chełmskim oblatował ur. Mikołaj Morawski 29 XII 1626 r., APL, CChI 20, k. 374v–375.

1. Laudum sejmiku w Chełmie 11 stycznia 1627 r.

Rkp. *APL, CChI 20, k. 394v–395 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Skaszewski podkomorzy chełmski, marszałek tego sejmiku 15 I 1627 r.* [feria sexta ante festum Sanctae Priscae Virginis a. D. 1627].

[k. 394v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się do Chełma na dzień dzisiejszy, uniwersałem sejmu blisko przeszłego toruńskiego[137] i drugim króla osobnym do odprawowowania sejmiku naznaczonym, przesłuchawszy instrukcyjej od Króla JMci nam przez posła swego proponowanej, względając w takie Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej miłej gwałtowne potrzeby, którymi od nieprzyjaciół [k. 395] jest uciśniona, nie chcąc deesse rata [...][a] najprędszemu, stosując się i przychylając do zgody innych województw w pozwoleniu podatków, pobory cztery, które do nas ordynacyją i uchwałą sejmową były wzięte pozwalamy i do wydania pospołu z dwiema na tymże sejmie przeszłym uchwalonymi do niedziel czterech od aktu dzisiejszego [...][a]a w temże uniwersale opisanymi naznaczamy. Do których wybierania spośrodka siebie ur. pana Andrzeja Sosnowskiego za poborcę obraliśmy, który i czopowe na sejmie przeszłym toruńskim uchwalone wybierać ma, kładąc nań tę powinność, aby wybrawszy te sześć poborów razem za niedziel cztery, pomienione do rąk w. jm. pana podskarbiego koronnego[138] za niedziel dwie po czasie do wybierania naznaczonym, pod winami w tymże uniwersale opisanymi zupełnie oddał i zapłacił.

Które to postanowienie nasze i uchwałę jm. panu marszałkowi na ten czas koła naszego zapieczętowawszy, podpisać i do grodu chełmskiego i krasnostawskiego per oblatam podać zleciliśmy, wkładając to na urzędy grodzkie, aby to laudum nasze sposobem zwykłym na miejscach należnych publikować [kazali]. Działo się w Chełmie na sejmiku dnia 11 [stycznia] [r.] P. 1627. Jan Skaszewski, podkomorzy chełmski, marszałek sejmiku chełmskiego teraźniejszy.

[137] *VL, t. III, s. 258.*

[138] *Hermolaus Ligęza. Tenże podskarbi kwitem wystawionym w Warszawie 30 czerwca 1627 r. skwitował Andrzeja Sosnowskiego z zebranych podatków w ogólnej kwocie 26 519 złp 6 gr.; z tego salarium poborcy wynosiło 294 złp 19 gr., do skarbu na ręce pisarza skarbowego Stanisława Kiewlicza wpłacił 26 224 złp 17 gr., co oznaczało pełne wywiązanie się ziemi chełmskiej z należnych świadczeń, APL, CChI 20, k. 827v–828v.*

[a] *Tekst uszkodzony, dwa słowa nieczytelne.*

LXXIII. Sejmik w Chełmie 6 maja 1627 r.

W związku z nieustającymi niebezpieczeństwami zewnętrznymi król uniwersałem datowanym z Warszawy 6 IV 1627 r. zwoływał sejmiki ekstraordynaryjne, zapowiadając wysłanie na nie swoich posłów. Termin sejmiku w Chełmie wyznaczony został na 6 V 1627 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował szl. Szymon Rogowski 15 IV 1627 r., APL, CChI 20, k. 576v–577.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 31 sierpnia 1627 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 12 VII 1627 r. zwoływał sejm walny do Warszawy na 12 X 1627 r., poprzedzający go sejmik w Chełmie miał się zebrać 31 VIII 1627 r.; w grodzie chełmskim oblatował ur. Wojciech Gniazdowski 6 VIII 1627 r., APL, CChI 20, k. 803v–804.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 5 czerwca 1628 r.

Król uniwersałem wystawionym w Warszawie 20 III 1628 r. zwoływał sejm nadzwyczajny trzyniedzielny do Warszawy na 27 VI 1628 r., poprzedzający go sejmik w Chełmie wyznaczony został na 5 VI 1628 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Wojciech Gniazdowski 7 IV 1628 r., APL, CChI 21, k. 123v–124v.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 5 czerwca 1628 r.

Rkp. *AGAD, AR II, 1000, s. 1–3 — kopia.*

[s. 1] Instrukcyja panom Mikołajowi Siestrzewitowskiemu podstaroście-mu hrubieszowskiemu i Kasprowi Kłoczowskiemu z Kłoczowa, posłom z sejmiku powiatowego chełmskiego na dzień 5 miesiąca czerwca [1628] złożonego, na sejm blisko przyszły warszawski dnia 27 czerwca przypadający, zgodnie obranym, dana.

Naprzód panowie posłowie nasi za ojcowskie obmyśliwania w uspokojeniu trudności i niebezpieczeństw na Rzeczpospolitą, Ojczyznę naszą przypadłych, przy oddawaniu powinnego posłuszeństwa naszego i powinszowaniu w długi wiek, szczęśliwego panowania JKMci P. n. m. JKMci mają podziękować.

A iż wojnę w pruskie kraje przeniesioną, im bliższą, tym cięższą i dłuższą, JKMć P. n. m. w instrukcyjej swej przez posła swego, przy inszych przestrogach, o obmyśliwaniu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej przekłada nam, i abyśmy nie dopuszczali szarpać tak sromotnie patrimonium Reipublicae i nie patrzali na niesłuszne odbieranie prowincyjej, na podeptanie i potłumienie sławy narodu naszego, której krwawie przodkowie nasi nabyli i drogiemi klejnotami ozdobioną nam podali, z której nas przewrotny nieprzyjaciel złupić usiłuje, szeroce nam przedkładać raczy, co bez ratunków spólnych nas wszystkich dotąd zwykłych, które są nervus belli, być nie może. Zlecamy to tedy panom posłom naszym, aby porównania wszystkich województw i ziem Korony i W. Ks. L. ante omnia ostrzegli, ponieważ ziemia nasza chełmska nie zwykła w ratunkach Rzeczypospolitej na sejmiech uchwalonych po zad [*s*] chodzić. A gdy się wszystkie województwa i ziemie w przeszłych ratunkach porównają, dopiero cztery pobory do braci z przeszłego sejmu przez posły nasze wzięte, według deklaracyjej w uniwersale dołożonej, pozwolić mają, z województwem ruskim jednak zgadzając się. W pozwalaniu zaś ratunków Rzeczypospolitej na zapłatę żołnierzowi żołdu zatrzymanego i na dalsze wyparcie nieprzyjaciela z [s. 2] z państw koronnych z większą częścią województw zgadzać się panom posłom naszym zlecamy. A nade wszystko o to się starać mają pilnie, aby żołd zatrzymany żołnierza pruskiego doszedł.

Novitates tak subsidiorum, jako i concludendorum consilium Reipublicae jeśliby jakie były na przyszłym sejmie uchwalone, te do braci wziąć mają. Także i poborcę do braci wziąć mają, na którego obranie i dla relacyjej uczynienia panów posłów jako najprędzej po sejmie sejmik przynieść nam panowie posłowie mają.

Bezpieczeństwo Ukrainy jako najlepiej opatrzyć, ponieważ o pogańskiej przyjaźni żaden Rzeczypospolitej upewnić nie może, mając zwłaszcza ustawicznie od nieprzyjaciół koronnych incitamenta i perswazyje, aby sam przez się i przez Tatary nas rozrywał.

Miasto Gdańsk za dotrzymanie wiary wszelaką wdzięcznością ratunkiem consolatione digna kontentować.

Ze strony prowiantu i porównania w płacy z wojskiem koronnym wojska inflanckiego, z większą częścią województw zgadzać się. W ratunkach spólnej Ojczyzny naszej pociągając, o donatywę znaczną panów duchownych uniżenie prosić mają panowie posłowie nasi, także i ichm. panów starostów i dzierżawców dóbr Król JMci. Zapłata długu konstytucyją anno 1626 księciu jm. hetmanowi litewskiemu asekurowanego[139], aby księcia jmci doszedł i Bierże zamek ukrainny księcia jmci, presidio Reipublicae, aby był opatrzony, starać się, i aby urząd swój hetmaństwa książę jmć exerceat prosić panowie posłowie nasi mają, przy podziękowaniu za przeszłe prace i odwagi księcia jmci.

Postulatum jm. pana podkomorzego chełmskiego[140] na przeszłe sejmy w instrukcyjach panom posłom zlecane z strony libertacyjej kamienicy jmci w Lublinie, na Olejnej ulicy będącej, od stawania gościa i deputatów, ponieważ onera civilia według prawa ponosić się nie zbrania, aby do skutku przyszło, mają panowie posłowie starać się.

[s. 3] A iż to afficit libertates nostris, że szlachcic obywatel nasz pan Piotr Trębiński wielce ukrzywdzony ad male narrata od pana instygatora koronnego[141] jest, infamiją niesłusznie nakryty, o czym attestatia authoritate z koła naszego jemu dana szerzej opiewa, przyczynić się do Króla JMci i Rzeczypospolitej panowie posłowie nasi mają, aby ta infamija z niego zniesiona była. A wszelkie infamije, których by rellatie in proprio districtu na dwie niedziele przed terminem nie były zapisane, aby nullius valoris zostawały i poena na kalumniatora aby obostrzona była.

Insze wszystkie rzeczy do ochrony całości prawa naszego należące, fidei et integritate ichm. panów posłów naszych poruczamy i po wtóre sedulo ichmci napominając, aby bez zapłaty żołnierzowi namówionej nie przyjeżdżali.

Działo się w Chełmie die 5 czerwca 1628.

LXXVI. Sejmik w Chełmie 15 września 1628 r.

Sejmik zwołany przez króla. Uniwersału adresowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

1. Laudum sejmiku w Chełmie 15 września 1628 r.

Rkp. *APL, CChI 21, k. 327v–328 — oblata. W grodzie chełmskim oblatował Sebastian Wilgocki w imieniu Jana Mikołaja Daniłowicza podskarbiego nadwornego koronnego, starosty chełmskiego, marszałka tego sejmiku 18 IX 1628 r.* [feria secunda post festum Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1628].

[139] *Por. VC, t. III, vol. 1, s. 359.*
[140] *Jan Skaszewski.*
[141] *Marcin Laskowski wojski oświęcimski.*

[k. 327v] My dygnitarze, urzędnicy i obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejmik dzisiejszy pro die 15 septembris [15 IX] uniwersałem JKMci nam naznaczony zjechawszy się, mając wzgląd na gwałtowną potrzebę Rzeczypospolitej i poparcie wojny przeciwko nieprzyjacielowi naszemu w Prusiech będącemu, przychylając się i do uchwały sejmu przeszłego warszawskiego i patrząc na zgodę wszystkich stanów koronnych, które po sejmikach powiatowych ordynacyją sejmową naznaczonych uczynili, nie chcąc ni w czym deesse, równo z drugimi ichmciami w tych ciężarach Rzeczypospolitej postępując, sześć poborów drugich, które byli do braci panowie posłowie nasi wzięli, dać pozwalamy. A iż pierwsze sześć poborów w uniwersale sejmowym opisane dotąd jeszcze w ziemi naszej nie są wydane, których się żaden z panów braci naszej, patrząc na ścisłość czasu do wybierania tych poborów i miejsce odległe na odwiezienie ich, a najbardziej [k. 328] obawiając się poen i ciężkich kondycyji przysięgi w przeszłym uniwersale włożonych, wybrać podjąć nie chciał i nie śmiał[142]. Przeto razem te dwanaście poborów wydać postanawiamy, do których wybrania usilną prośbą naszą jm. pana Andrzeja Sosnowskiego używszy, za poborcę naznaczamy, asekurując go w tym uchwałą naszą, iż kondycyjom w uniwersale opisanym, to jest czasie i miejscu oddawania tych poborów podlegać nie ma, ponieważ już i po czasie w tym uniwersale opisanym i na sejmiku aż drugim od Króla JMci nam złożonym jest na to od nas wzięty, zaczym żadnym sposobem uczynić by temu dosyć nie mógł. Ale to wkładamy nań, aby przysięgę w uniwersale opisaną, prócz czasu i miejsca, wykonawszy, do niedziel czterech od aktu dzisiejszego sejmiku tę egzakcyję poborów odprawował, a potym po wyjściu tych czterech niedziel, za niedziel dwie te pieniądze do Warszawy, do rąk jm. pana podskarbiego koronnego[143] albo pisarzów jego oddał i zapłacił.

Która uchwała nasza aby powagę swoją mieć doskonałą mogła, użyliśmy jm. pana Jana Mikołaja Daniłowicza podskarbiego nadwornego koronnego, starosty chełmskiego, marszałka koła naszego, aby ją przy pieczęci swej podpisawszy ręką swą, do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać i publikować kazał. Działo się na sejmiku w Chełmie die 15 septembris 1628. Jan Mikołaj Daniłowicz podskarbi nadworny, marszałek sejmiku ziemi chełmskiej.

[142] *Por. VL, t. III, s. 286–287; VC, t. III, vol. 2, s. 48–50.*

[143] *Hermolaus Ligęza. Tenże podskarbi 30 I 1629 r. skwitował w Warszawie Andrzeja Sosnowskiego z 12 poborów łanowego i szosu w kwocie 52 966 złp 24 gr. 12 pieniędzy, z tego ziemia chełmska wpłaciła 31 298 złp 12 gr., powiat krasnostawski zaś 21 398 złp 10 gr. Salarium poborcy wynosiło 441 złp 11 gr. Nie były to wszystkie zobowiązania, resztę pieniędzy i dokumentację podatkową Sosnowski miał wnieść do skarbu do 22 IV 1629 r., APL, CChI 21, k. 616v–617v.*

LXXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 12 grudnia 1628 r.

Uniwersałem datowanym z Warszawy 20 X 1628 r. król zwoływał sejm walny do Warszawy na 9 I 1629 r., wyznaczając termin poprzedzającego go sejmiku w Chełmie na 12 XII 1628 r.; w grodzie chełmskim oblatował ur. Stanisław Rudnicki 13 XI 1628 r., APL, CChI 21, k. 381.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXVIII. Sejmik wyboru poborcy w Chełmie 27 marca 1629 r.

Sejmik naznaczony uchwałą sejmową, VL, t. III, s. 308. Dla szybszego i sprawniejszego wybierania podatków uchwalonych na zakończonym 20 II 1629 r. sejmie król uniwersałem datowanym z Warszawy 2 III 1629 r. zwoływał sejmik elekcji poborcy ziemi chełmskiej na 27 III 1629 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Jan Nowicki 6 III 1629 r., APL, CChI 21, k. 499–499v.

1. Laudum sejmiku w Chełmie 27 marca 1629 r.

Rkp. *APL, CChI 21, k. 523v–524 — oblata. W grodzie chełmskim oblatował ur. Jan Osowski, podwojewodzi ruski ziemi chełmskiej, marszałek tego sejmiku 27 III 1629 r.* [feria tertia post Dominicam Quadragesimalem Letare a. D. 1629].

[k. 523v] My urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się na sejmik do Chełma na dzień dzisiejszy, to jest 27 marca, konstytucyją albo uniwersałem sejmu blisko przeszłego naznaczony, na obranie poborcy do wybierania podatków wszystkich na blisko przeszłym sejmie walnym koronnym warszawskim uchwalonych zjechali, wiadomo czynimy, iż my dosyć czyniąc konstytucyji albo uniwersałowi sejmu blisko przeszłego warszawskiego, obraliśmy zgodnie spośrodka siebie do wybierania poborów czopowego, podymnego i inszych generaliter wszystkich podatków na blisko przeszłym sejmie warszawskim uchwalonych jm. pana Jędrzeja Sosnowskiego (któregośmy fidem et dexteritatem w wielu inszych przedtem zasługach doznali), który wedle konstytucyji i uniwersału sejmu blisko przeszłego wszytkie in genere podatki sobie do wybierania należące w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim według czasów w konstytucyji i uniwersale sejmu przeszłego opisanych, praemisso iuramento, wybierać i wybrane do rąk jw. jm. pana podskarbiego koronnego[144] i do panów komisarzów od Rzeczypospolitej na to na przeszłym sejmie naznaczonych, gdzie na ten czas urząd swój odprawować [k. 524] będą, na czas i miejsce konstytucyją blisko przeszłego sejmu

[144] *Hermolaus Ligęza.*

opisane, wcześniej odwozić i oddawać powinien będzie, sub poenis eo nomine sancitis.

A iż na przeszłym sejmie dla zatrudnienia sejmowego konstytucyja strony soli stanąć nie mogła, list przez pany posły nasze u jw. jm. pana podskarbiego koronnego do jm. pana Hermolausa Tyrawskiego podstarościego samborskiego, administratora żup ruskich wyprawiony, aby obywatelom ziemi chełmskiej sól po kopie przedawana była, autoritate conventus odpieczętowaliśmy i ten list przy tej zgodzie naszej zleciliśmy jm. panu Janowi Osowskiemu podwojewodziemu ruskiemu ziemi chełmskiej, marszałkowi na ten czas sejmiku naszego, per oblatam do akt grodzkich chełmskich podać[145], którego listu oblata ma przy jm. panu marszałku naszym zostawać póty, póki który z panów obywatelów tutecznych, posyłając po sól, rekwirować go nie będzie.

A dla lepszej wiary i pewności tę zgodę naszą zleciliśmy jm. panu marszałkowi naszemu ręką swą podpisać i pieczęć swoją przyłożyć. Działo się w Chełmie na sejmiku dnia 27 marca roku Pańskiego 1629. Jan Osowski podwojewodzi ruski ziemi chełmskiej, marszałek sejmiku chełmskiego mp.

LXXIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 23 października 1629 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 24 IX 1629 r. zwoływał sejm nadzwyczajny dwuniedzielny do Warszawy na 13 XI 1629 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie zaś na 23 X 1629 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Jan Nowicki 11 X 1629 r., APL, CChI 21, k. 843v–844.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXX. Sejmik posejmowy w Chełmie 11 grudnia 1629 r.

Sejmik zwołany na mocy uchwały zakończonego 28 XI 1629 r. sejmu, wyznaczającej wszakże termin zebrania się sejmiku chełmskiego na 18 XII 1629 r., VL, t. III, s. 317; VC, t. III, vol. 2, s. 94. Zjeżdżając się na sejmik 11 XII, tłumaczono to nieopublikowaniem i niepodaniem do grodu konstytucji sejmowych (zob. niżej laudum z 18 XII 1629 r.).

[145] *Oblatowany przez J. Osowskiego 28 marca 1629 r., APL, CChI 21, k. 524–524v: Mości panie siestrzeńcze. Ziemia chełmska także mi opowiedziała, że ichm. panom obywatelom tamecznym sól drożej, niżeli inszym bywa przedawana. Przeto rozkaż wm. imieniem moim faktorom żupnym, aby ichmciom po zł 2 beczkę soli przedawano. Tego jednak dozierać potrzeba, aby na domową tylko potrzebę, [k. 524v] nie na jaką przedaż od ichmciów proporcionaliter kupowana była. W czym wm. miejcie pilność, bo pod pretekstem domowych potrzeb in abusum więc bywa sól obracana. Z tym się łasce wm. oddaję. W Warszawie die 24 februarii 1629, wm. życzliwy wuj i sługa powolny Hermolaus Ligęza podskarbi koronny.*

1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 11 grudnia 1629 r.

Rkp. *APL, CChI 21, k. 890v–891 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Osowski, podwojewodzi ruski ziemi chełmskiej 11 XII 1629 r.* [feria tertia post festum Conceptionis Beatae Mariae Virginis].

[k. 890v] My urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się z uchwały sejmu blisko przeszłego tu do Chełma na dzień dzisiejszy [11 XII] na obranie poborcy do wybierania podymnego i inszych podatków na blisko przeszłym sejmie uchwalonych zjechali, wiadomo czynimy, iż my bacząc to, że dla zawarcia grodu krasnostawskiego i wsi niektórych zapowietrzonych, a przytym i dlatego, że jeszcze nie są konstytucyje wydrukowane i publikowane ani do grodów podane, zaczym ichm. panowie obywatele tuteczni o tym czasie elekcyjej dzisiejszej poborcy wiedzieć nie mogli, nie chcąc ichm. panom braciej naszej doma pozostałym nic prejudykować, przeto tę elekcyję poborce tutecznego, która dnia dzisiejszego przypadała, z wyżej wspomnianych uważnych przyczyn, do poniedziałku przed Nowem Latem blisko przyszłego [31 XII] w tejże mocy i władzy, jaka konstytucyją sejmu [k. 891] przeszłego opisana jest, prorogujemy i odkładamy. Ażeby ichm. panowie obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego o tym czasie elekcyjej poborce wiadomość mieć mogli, to pismo do grodu chełmskiego z podpisem ręki i przyciśnieniem pieczęci jm. pana podkomorzego chełmskiego, jako urzędnika starszego, podać wskazalimy. Działo się w Chełmie na sejmiku elekcyjej poborce dnia 11 grudnia roku Pańskiego 1629. Jan Skaszewski podkomorzy ziemi chełmskiej ręką własną.

LXXXI. Sejmik wyboru poborcy w Chełmie 18 grudnia 1629 r.

Według postanowienia sejmiku z 11 XII 1629 r. elekcję poborcy przełożono na 31 XII. W międzyczasie dotarł jednak do ziemi chełmskiej uniwersał królewski datowany z Warszawy 4 XII 1629 r., wyznaczający termin sejmiku elekcji poborcy w Chełmie na 18 XII. Ostatecznie szlachta chełmska dostosowała się do zaleceń królewskich i zebrała się w terminie sugerowanym przez władcę; uniwersał królewski w grodzie chełmskim oblatował szl. Wawrzyniec Raźnicki 15 XII 1629 r., APL, CChI 21, k. 895v–896.

1. Laudum sejmiku wyboru poborcy w Chełmie 18 grudnia 1629 r.

Rkp. *APL, CChI 21, k. 899v–900 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Wojciech (Albertus) Gniazdowski 18 XII 1629 r.* [feria tertia ante festum Sancti Thomae Apostoli a. D. 1629].

[k. 900] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się za uniwersałem Króla JMci P. n. m. tu do Chełma na dzień dzisiejszy 18 miesiąca grudnia w roku teraźniejszym dla obierania poborcy do podatków w uniwersale sejmu walnego warszawskiego dwuniedzielnego blisko przeszłego uchwalonych zjechali, oznajmujemy, iż za zgodą nas wszystkich obraliśmy i użyli do wybierania przypisanych podatków w uniwersale jm. pana Krzysztofa Stoińskiego, pisarza grodzkiego krasnostawskiego za egzaktora, który według powinności w uniwersale opisanej, podatki wszelakie wybierać będzie w chełmskiej ziemi i powiecie krasnostawskim.

A na pewności tego zleciliśmy jm. panu Janowi Skaszewskiemu podkomorzemu ziemi chełmskiej, marszałkowi natenczas koła naszego, to pismo reką jego własną podpisać i pieczęcią zapieczętować, i do akt grodzkich chełmskich przez substytuta jmci któregokolwiek podać. Działo się w Chełmie dnia 18 grudnia roku 1629. Jan Skaszewski podkomorzy chełmski ręką swą.

LXXXII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 4 września 1630 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 4 VII 1630 r. składał sejm walny w Warszawie na 16 X 1630 r., wyznaczając termin sejmików przedsejmowych na 4 IX tr. Z powodu zarazy, uniwersałem z 15 IX 1630 r. przesunął termin rozpoczęcia sejmu na 8 I 1631 r., a potem jeszcze uniwersałem datowanym z Tykocina 14 XII 1630 r. wyznaczył kolejną datę zejścia się sejmu na 29 I 1631 r., zob. ASWK, t. II, s. 118. Uniwersału skierowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 4 września 1630 r.

Rkp. *B. Czart., rkp. 365, s. 1108–1115 — kopia.*

[s. 1108] Artykuły ziemi chełmskiej.

Po podziękowaniu JKMci, podziękują także jako jm. panu hetmanowi polnemu koronnemu[146], tak i ichmciom panom komisarzom, którzy pracowali około rozwiedzienia wojska i zawziętości ich (Rzeczpospolitej strzeż Boże szkodliwy) i do szczęśliwego effectu dexteritate sua spra-

[146] *Stanisław Koniecpolski.*

wę tę przywiedli. Godni są także podziękowania ci ichmciowie, którzy w takim Rzeczypospolitej razie et in summis angustiis aerarii pieniędzmi swemi na tę potrzebę dogodzili, a osobliwie JKM Pani n. m., w czym aby przy powinnej wdzięczności jako Jej KMci, tak i ichmciom, tym którzy tę uczynność tak znaczną przeciwko Ojczyźnie oświadczali, fides publica eliberowana była, zleciliśmy to panom posłom naszym.

Sejm ten, aby według sześcioniedzielnego sejmu blisko przeszłego konstytucyjej od recesu zaczęty był, ostrzegą tego panowie posłowie. Pewniśmy są, że JKM P. n. m. po tak częstych prośbach naszych z miłościwej obietnicy swej, którąśmy i na przeszłym sejmie odnieśli i teraz ją w instrukcyjej swej ofiarować nam raczy, publica postulata nasze na przeszłych sejmach wnoszone, które prawa, swobody i wolności nasze concernunt, do skutku pożądanego przynieść, a tym nieśmiertelną imieniu swemu pamięć zjednać i przeciwko królewskiemu potomstwu studia wiernych poddanych swych przysposobić będzie raczył.

Wakanse aby według prawa rozdane były, starać się o to panowie posłowie mają.

[s. 1109] Mennica, za którą i pretia rerum idą, aby już w klubę swą wprawiona była, iniungimus to panom posłom naszym, a jeśliby do zniżenia monety większej jako i mniejszej przyszło, ostrzegą tego panowie posłowie, aby simul et semel zaraz i moneta drobna aequivalens talerowej cenie (potrąciwszy jednak co się tam będzie zdało i na ordinarium w prawie opisane JKMci honorarium i na koszty menczarskie) bita była, tak, że jako będzie mogło być w tak nagłym zniżeniu i privatorum aerequibus publica constant ochroniła się szkody, i pretia rerum zaraz się też zniżyły, które iż tak in immensum excreverunt, rozumiemy być przyczyną podwyższenie tak wielkie pieniędzy. W czym jednak wszystkim do powszechnej zgody wszech stanów i panowie posłowie nasi akomodować się mają.

Tak częstych sejmów składanie rozumiemy nie mniejszą być nieporządne conclusiones sejmów, które nam to sprawują, że jedno recesami, których po chwili tak siła będzie jako i konstytucyji samych, sejmy zawieramy, czas i koszty na sejmie niepotrzebnie trawimy, braci naszej w zleceniach ich pociechy mało do domów przynosimy, consilia publica tylko nam zagmatwać przychodzi, a co najżałośniejsza, ostatniego dnia konkluzyja przy świecach, w nocy in somnes, z wielkim utęsknieniem, wielką konfuzyją, z nieuszanowaniem dostojeństwa JKMci et cum periculo wielkiego jakiego, strzeż Boże, na Rzeczpospolitą razu odprawujemy. Starać się tedy wszystkimi sposobami panowie posłowie będą, aby taka konstytucyja na tym sejmie stanęła, która już nie raz na sejmach agitowana była,

żeby każdy [s. 1110] senator i poseł najdalej we trzy niedziele na sejm przyjeżdżał, a któryby, excepta legali, nie stawił się na ten czas, aby nie miał potestatem zruszać już tego, co in absentia jego postanowiono będzie. Jeśliby jeszcze jaki inny sposób do porządnej konkluzyjej wynaleziony być mógł, nie opuszczą panowie posłowie nasi, coby jeno najlepszego było do wprawienia w klubę konkluzyji porządnych sejmowych.

Żałosna to jest w tej Rzeczypospolitej naszej, iż prawa i konstytucyje, których tak siła tak często piszemy, egzekucyjej żadnej prawie nie mają. Widzimy jawny w siła prywatnych ludziach contemptum legum, czemu zabieżać rozumiemy tym sposobem, aby zniósłszy owo, co w konstytucyjach bywa ad cuius vis instantiam, raczej był w każdym województwie i ziemi od braci obrany i od JKMci aprobowany cenzor albo instygator juratus et salariatus od swego województwa albo ziemi, który nie bojąc się żadnej inwidyjej, bo by go od niej zasłaniała przysięga i powinność urzędu jego, tych contraventores legum publicum pozywał, a securitas jego aby była jako najostrzej prawem obwarowana.

Liczbie, która zacząć się ma na początku sejmu, aby się jako najpilniej przysłuchali panowie posłowie nasi, tak i one trutinowali, mieć to po nich chcemy, i aby rewersały wszystkich tych percept i ekspenz, które się od przeszłego sejmu aż do tego przyszłego ukażą do grodów i ziemi naszej ad acticandum podali. A gdy pan podskarbi[147] (który teraz w tej komisyji siła pracował i oświadczył znacznej sumy dogodzeniem miłości swojej ku Ojczyźnie) sufficentem calculum uczyni, dopomogą mu panowie posłowie nasi do otrzymania kwitu. [s. 1111] Długi wszystkie, które się jedno z dostatecznej liczby przesłuchania pokażą, wojska cesarza, jako i praesidiariis na zamkach pruskich, także i te, na które się skarb Rzeczypospolitej w zapłacie wojsku pruskiemu teraz zadłużył, aby zapłacone były i pieniądze wojsku temu, które teraz jest na Ukrainie obmyślone, starać się o to mają panowie posłowie nasi.

A iż i sami widzimy, że kwartały te czopowego, które jeszcze zostają tak wielkiej spezie żadną miarą non sufficent, gdy do obmyślania podatków przyjdzie, starać się panowie posłowie do zgody powszechnej wszystkich województw i ziem będą, tego ostrzegając, aby nam insze województwa nic nowszego i cięższego nie przynieśli, gdyż w jednej Rzeczypospolitej concives będąc, powinniśmy zarówno wszyscy ponosić ciężary Ojczyzny naszej.

W czopowym miasto aukcyji w niektórych województwach pokazuje się wielka mieszanina i w siła miasteczkach jawne periuria, czemu się

[147] *Hermolaus Ligęza.*

panowie posłowie przy czynieniu liczby pana podskarbiego pilnie przysłuchają i rationes inibunt, jakoby to czopowe, któreśmy zrozumieli być najpewniejsze i największe cavamen skarbu, w klubę swą wprawione było. A jeśliby się takim wariacyjom i deminucyjej inszym sposobem zabieżeć nie mogło, a to się stanom wszytkim zgodnie zdało, nie sąśmy od tego, aby przy skarbie znowu to czopowe było. Tego jednak otrzegłszy, aby pan podskarbi nie tylko taniej nie arendował, jako teraz w administracyji miast było, ale aby dobrze znaczniejszą aukcyję tego czopowego czynił.

Widzimy i sami, iż kwarta cum suis additamentis nie może żadną miarą wystarczyć, aby iustum praesidium przeciwko inkursyjom pogańskim z niej obmyślone być miało. [s. 1112] Upatrujemy i tę rzecz potrzebną być, aby zamki pruskie jako najlepiej opatrzono. Przeto na czopowe dwuletnie pozwalamy, doglądając tego, aby opatrzenie tych zamków i zaciągnienie wojska ukrainnego akomodowali się temu dochodowi czopowego ne census superet sumptum. W czym aby Rzeczpospolita ubezpieczona była i więcej w długi nie wchodziła, zniósłszy się ze stanami, będą sposobów jako najwarowniejszych szukać panowie posłowie.

Przechodzenie wojska stanowisk do obozu i z obozu na stanowiska ciężkie bardzo stanowi szlacheckiemu bywają. Pilnie się o to panowie posłowie nasi starać mają, gdy się już zapłata wojsku obmyśli i płaca na nowe, aby [w] lecie w polu, a [w] zimie w kupie na jednym miejscu wojsko zawsze było. Choćby też u którego z panów ukrainnych per commutationem Rzeczpospolita włości albo miast jakich na tę hibernę wojska dostać miała, gdyż inaczej trudno zabieżeć tym tak wielkim angaryjom, które się nam od żołnierzów dzieją, gdy się tak często z miejsca na miejsce pomykają.

Dla wielkiego kosztu, którego wojsko cudzoziemskie potrzebuje et propter exhaustas facultates nostras, nie życzylibyśmy mieć wojska cudzoziemskiego, oprócz tych nam dobrze zasłużonych et indigenas, coby piechotę nasze i wybrańce ćwiczyć mógł.

Z wybrańców, gdy porządek przystąpi i ćwiczenie ich, referując się do dawnych konstytucyji, jeszcze za świętej pamięci króla Stefana około tego uczynionych, mogłaby mieć Rzeczpospolita (swoich, wojska cudzoziemskiego nie zaciągając) z sławą i pożytkiem swym dobre subsidium. Przeto aby się to w jako najlepszy porządek wprawiło, pilnego panowie posłowie nasi starania przyłożyć mają. [s. 1113] Gdy praesidium ukrainne firmum obmyślone będzie, a przy nim panowie starostowie ukrainni w to się włożą, rozumiemy, iż wojsko zaporoskie w porządku swym i w powinnej przeciwko Rzeczypospolitej obserwancyjej, według komisy-

jej kurukowskiej[148] łatwie zatrzymane będzie. Po tak wielkich kłopotach i sumptach swoich publica quiete reflorescere żeby właśnie miała a tak z wielu miar utrapiona Ojczyzna nasza, przeto nie sąśmy od tego, aby z Moskwą induciae cum dignitate et bono Reipublice prolongowane były. W czym gdyby zwykły swój upór naród ten ukazał, słusznie aby wcześnie o tym Rzeczpospolita obwieszczona była dla swojej porządnej przeciwko temu nieprzyjacielowi gotowości.

A iż w rozprawie zawziętości wojska pruskiego asekuracyja od JKMci im dana i starszym ich jest, którą się oni nie kontentując pewnych zapisów od niektórych panów senatorów i wszystkich panów komisarzów potrzebowali i one odnieśli, przeto my eliberując z tych obligów ichmci, które dla dobrego Rzeczypospolitej poczynili panom posłom zlecamy, aby sejmową asekuracyją tanquam publica lege i zapisy te ich zniesione były, i według słowa wojsku nomine Reipublicae danego, tak starszym wojska, i wszystko wojsko asekurowane w bezpieczeństwie i pokoju zostawali.

Nie może nam być libero populo, jeno srodze rzecz żałosną i ciężką, tak często za wieku naszego podlegać imperiis tych, którzy są mercenarii nostri i zabieżenia temu złemu inakszego sposobu nie upatrujemy (gdyż nas już sama experientia docuit, że co wojna to konfederacyja, to zaraz asekuracyja) jedno, gdy do jakiej wojny Rzeczypospolitej przyjdzie, aby Rzeczpospolita ad sua [s. 1114] principia redeat, a my zaniechawszy mercenarium militem, veteri more institutoque maiorum, albo sami piersiami swymi, albo wyprawą wojnę odprawowaliśmy, bo już więcej pod takimi ciężarami jęczeć sobie et posteritati nie życzymy. Mamy to za znak paterni affectus JKMci przeciwko tym państwom, które ma sobie od Pana Boga za wolnymi głosami naszymi powierzone, iż JKMć post sua fata (które aby seria były, jako wierni poddani JKMci uprzejmie życzymy) chce JKMć i wolne, i swobodne głosy nasze w elekcyjej króla pana naszego, którego nam Pan Bóg po zejściu JKMci do serca poda, jako najlepiej warować. Zlecamy to tedy panom posłom naszym, aby ostrzegając, w niczym nie naruszając i in suo robore sacrosancte zachowując prawa i dawne i tak wiele razy za panowania JKMci obostrzane de libera electione, porządek interregni i sposób obierania futuri regis z jako największą całością wolności naszych i z największym bezpieczeństwem tej Rzeczypospolitej namówili, a namówionej nic tam nie konkludowawszy ad trutinandum i nam pozostałej doma braci (gdyż wszyscy do tego należymy) przynieśli. Jeżeli do Trybunału Radomskiego przyjdzie, iż tam już siła egzorbitancyji najduje się, namawiać będą panowie posłowie nasi moderacyję jego.

[148] *VL, t. III, s. 237; VC, t. III, vol. 1, s. 356.*

Praecedentia w alternacie ziemi chełmskiej z ziemią halicką aby na tym sejmie decydowana była, starać się o to pilnie panowie posłowie mają.

Skarżyli się panowie bracia diversae religionis na tumulty podczas Trybunału Lubelskiego, którymi i securitas Trybunału violata i ich siła znieważonych i zdespektowanych było, drudzy i szkody niemałe odnieśli. Słuszną tedy rzecz upatrujemy, aby publica lege na tym sejmie takiej [s. 1115] swawoli zabieżano i pokój pospolity, który w wolnej Rzeczypospolitej każdemu zachowany być ma, nienaruszony zostawał. Co aby do skutku swego przyjść mogło przez słuszną egzekucyję, włożą się w to panowie posłowie nasi.

I sława Rzeczypospolitej naszej, i słuszność to sama requirit, aby osobliwy wzgląd był na te Inflantczyki, którzy dla wiary swej przeciwko JKMci i Rzeczypospolitej wyzuci z majętności swych, prawie tu jako in exilio tu lężą się, a z żalem swoim majętności i fortunas u proditorów Rzeczypospolitej widzą. Zniosą się tedy panowie posłowie ze stanami koronnymi o słusznym ich, a z prawem naszym zgodnym opatrzeniu.

Iż królewicz Władysław z zwykłej swej ku dobremu pospolitemu chęci dla commoditatem obywatelów W. Ks. L. rzekę Berezynę z Wilią sumptu suo łączy, aby rewizorowie z tego sejmu naznaczeni byli i tamten koszt JKMci uważywszy, na drugi sejm stanom koronnym przynieśli.

Miast Torunia i Gdańska przeciwko Rzeczypospolitej magni exempli fides i nam tu nie jest tajna. Aby te miasta skutkiem samym wdzięczność po Rzeczypospolitej poznały i w tych postulatach swych, które stanom na sejmie przedłożą, ukontentowani byli, starać się o to panowie posłowie nasi będą.

Borów, lasów w dobrach JKMci aby dzierżawcy nie pustoszyli więcej robieniem szkut, komięg, wańczosów, klepek, mają się starać panowie posłowie, aby z sejmu rewizorowie naznaczeni byli.

Iż to z wielkim uciążeniem przychodzi dla renowowania plenipotencyji jeździć co rok do grodów, przeto aby ad triennium trwały, starać się o to panowie posłowie mają.

Apelacyji in causis fugitivorum kmetonum et simpliciam [s. 1116] iniuriarum sąd ziemski aby niedopuszczał, konstytucyją to aby warowane było, starać się o to panowie posłowie nasi mają.

LXXXIII. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 21 czerwca 1631 r.

Po śmierci sędziego ziemskiego chełmskiego Pawła Wierzbickiego wojewoda ruski Stanisław Lubomirski uniwersałem datowanym z Wiśnicza 12 IV 1631 r.

zwoływał sejmik elekcji kandydatów na wakujący urząd do Chełma na 2 V 1631 r., APL, CChI 22, k. 386v. Ponieważ szlachta chełmska, o czym poinformował go podkomorzy chełmski Jan Skaszewski, nie mogła nań przybyć dla czasu niewygodności, *uniwersałem z 1 VI wojewoda wyznaczał nowy termin sejmiku na 21 VI 1631 r.; w grodzie chełmskim oblatował szl. Mikołaj Burdaszewicz, sługa podkomorzego Skaszewskiego 11 VI 1631 r., APL, CChI 22, k. 450–450v.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. 26 VI 1631 r. nominację na urząd sędziego ziemskiego chełmskiego otrzymał Stanisław Runowski, dotychczasowy podsędek ziemski chełmski, Urzędnicy, t. III, z. 2, s. 183.

LXXXIV. Sejmik deputacki w Chełmie 15 września 1631 r.

Termin sejmiku deputackiego wypadał w 1631 r. 15 września. Król w liście do sejmiku wysłanym z Warszawy 4 IX 1631 r. uskarżał się, iż otrzymał od urzędników skarbowych sygnały, że ziemia chełmska nie wpłaciła dotąd podatków uchwalonych na ostatnim sejmie, co więcej, nie wybrała nawet jeszcze poborcy. Król żądał więc, aby poborce na przyszłym sejmiku obrawszy, jako najprędzej pomienione podatki jemu oddali; *w grodzie chełmskim uniwersał oblatowany 9 IX 1631 r., CChI 22, k. 556–556v.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXXV. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka w Chełmie 6 października 1631 r.

Po awansie Stanisława Runowskiego na sędziego ziemskiego chełmskiego kasztelan chełmski Samuel Koniecpolski, dowiedziawszy się od szlachty na wczorajszym sejmiku [15 IX], *że wojewoda ruski Stanisław Lubomirski* dla odległości miejsca *nie może sprostać swej powinności zwołania sejmiku elekcji podsędka ziemi chełmskiej, uniwersałem datowanym w Chełmie 16 IX 1631 r.,* przychyliwszy się do prawa pospolitego, żeby się sprawiedliwości świętej w odprawowaniu sądów ziemskich nie odwłóczyło, *sam składał sejmik elekcji kandydatów na podsędka do Chełma na 6 X 1631 r.; w grodzie chełmskim oblatował ur. Jan Bąkowski 16 IX 1631 r., APL, CChI 22, k. 559–559v.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. 10 X 1631 r. nominację na urząd podsędka ziemskiego chełmskiego uzyskał Adam Hański, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1304.

LXXXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 19 lutego 1632 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 2 I 1632 r. zwoływał sejm nadzwyczajny trzyniedzielny do Warszawy na 11 III 1632 r., wyznaczając termin

przedsejmowego sejmiku w Chełmie na 19 II 1631 r.; w grodzie chełmskim uniwersał oblatował ur. Mateusz Truskolaski 15 I 1632 r., APL, CChI 22, k. 632v–633.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono[149].

LXXXVII. Sejmik przedkonwokacyjny Chełmie 3 czerwca 1632 r.

Prymas Jan Wężyk, informując o śmierci 30 IV 1632 r. króla Zygmunta III Wazy, uniwersałem datowanym z Warszawy 5 V 1632 r. składał konwokację w Warszawie na 22 VI 1632 r., poprzedzające ją sejmiki miały się zebrać w całej Koronie 3 VI 1632 r., VL, t. III, s. 343–344; VC, t. III, vol. 2, s. 149–150.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXXVIII. Sejmik przedelekcyjny w Chełmie 2 sierpnia 1632 r.

Sejmik zwołany uchwałą konfederacji generalnej zawiązanej na sejmie konwokacyjnym w Warszawie z 16 VII 1632 r., VL, t. III, s. 351; VC, t. III, vol. 2, s. 159.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

LXXXIX. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1632 r.

1. Rekognicja marszałka sejmiku deputackiego w Chełmie 13 września 1632 r. chorążego chełmskiego Wacława Zamoyskiego

Rkp. *CChRMO 64, k. 281–281v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Daniel Krzewski w imieniu Hieronima Śmiotanki pisarza grodzkiego chełmskiego 20 I 1643 r. [s]* [feria tertia pridie festum Sanctae Agnetis Virginis a. D.1643].

[k. 281] Ja Wacław Zamoyski chorąży ziemi chełmskiej zeznawam tą moją rekognicyją, żem ja będąc marszałkiem koła naszego rycerskiego ziemi chełmskiej za pozwoleniem ichm. panów braciej koła naszego wziąłem u jm. pana Jana Skaszewskiego podkomorzego ziemi chełmskiej dwieście złp na wyprawienie jm. pana Franciszka Gorzkowskiego, którego koło nasze wyprawiło do jm. pana wojewody ruskiego[150] dla stanowiska posłów ziemi chełmskiej na elekcyją da Pan Bóg przyszłego króla, pana naszego. Które 200 złp powinien będę oddać na św. Jan Chrzciciel blisko

[149] *W CChRMO 61, k. 985v–988v znajduje się wystawione w Radomiu 30 X 1633 r. przez podskarbiego J. Daniłowicza skwitowanie poborcy ziemi chełmskiej Hieronima Śmiotanki z podatku łanowego uchwalonego na sejmie w 1632 r.*

[150] *Stanisław Lubomirski.*

przyszły [24 VI] temuż jm. panu podkomorzemu chełmskiemu albo potomstwu jmci, czasu ani dnia nie pohybiając, a to pod zakładem drugiej takiej sumy 200 złp. A iż na to ichm. panowie bracia koła naszego rycerskiego publico nomine pozwolili i na to słowną asekuracyją dali, tedy ichm. panowie bracia ex publico oddać mi to obowiązali się. A nad tę asekuracyję słowem moim obiecuję jmci na czas mianowany de suo zapłacić. W czym jmci słowem [k. 281v] moim ubezpieczając, ręką moją dla więtszej wiary podpisałem się i pieczęć moję przycisnąłem. Działo się to w Chełmie, in conventu electionis deputati terrae Chełmensis, feria secunda post festum Nativitatis Gloriosissimae Virginis Mariae proxima [13 IX] a. D. 1632. W[acław] Zamoyski marszałek natenczas in praesentia ichmci.

XC. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 16 grudnia 1632 r.

W uniwersałach sejmu elekcyjnego 1632 r. wyznaczono termin sejmu koronacyjnego w Krakowie na 31 I 1633 r., poprzedzające go sejmiki przedsejmowe miały się zebrać 16 XII 1632 r., VL, t. III, s. 361; VC, t. III, vol. 2, s. 178. List królewski na sejmiki przedkoronacyjne z Warszawy 20 XI 1632 r., B. Czart., rkp. 124, s. 889–893, por. ASWK, t. II, s. 158.

1. Instrukcja posłom na sejm koronacyjny z sejmiku w Chełmie 16 grudnia 1632 r.

Rkp. *BN, BOZ rkp. 1809, k. 523–525 — kopia.*

[k. 523] Instrukcyja ichm. panom Franciszkowi Bądzyńskiemu i Stanisławowi Orzechowskiemu, posłom na sejm koronacyji Króla JMci Władysława blisko przyszłej zgodnie obranym w Chełmie na sejmiku z elekcyjej warszawskiej blisko przeszłej złożonym, dnia 16 grudnia r. P. 1632 dana.

Ichm. panowie posłowie nasi po oddaniu i powinszowaniu wiernego poddaństwa i fortunnego JKMci z całością praw i rozszerzeniem granic Rzeczypospolitej w długi wiek panowania, pilnie tego strzec i domawiać się mają, aby egzorbitancyje na przeszłej elekcyjej nieukontentowane, jako compositio inter status, correctura iurium, mynnica, iustitia distributiva, porządek podczas interregni, Akademia Krakowska i insze wszystkie egzorbitancyje, które na konwokacyjej przeszłej warszawskiej spisane i do grodu warszawskiego przez pana marszałka poselskiego podane są, na przyszłym da Pan Bóg coronationis sejmie skutek swój wzięły.

1. A iż z narodem moskiewskim przymierze nam wychodzi, prosić Króla JMci panowie posłowie pilno mają, aby królewska mość nie zaciągając nas w dalszą wojnę, consiliis raczej i traktatami, które by byli

ex re et commodo Reipublicae raczył z tym narodem experiri, ponieważ post tot et tantas calamitates Rzeczpospolita jeszcze sobie nie wytchnęła. Które traktaty jeśliby się sine strepita venorum odprawić nie mogły, prosić JKMci panowie posłowie pilno mają, aby eam gratitudinem, z którą się Rzeczypospolitej zaraz po śmierci św. pamięci Króla JMci pana Ojca swego publice na sejmikach z ofiarowaniem piąci tysięcy ludzi z skarbu swego ozwać raczył, w teraźniejszym Rzeczypospolitej razie raczył ją JKMć in effectu pokazać.

2. Sejm coronationis, na którym desideria Reipublicae skutek swój wziąć, urazy Rzeczypospolitej leczone, egzorbitancyje w klubę swą wprawione, także criminały, które in immensam crescunt sądzone i insze sprawy tamże należące ekspediowane być mają, ichm. panowie posłowie nasi serio tego strzec będą, aby ukrócony nie był, ale more instinctoque maioram, aby niedziel sześć zupełnych odprawowany był.

[k. 523v] 3. Pogrzeb świątobliwych ciał królewskich z prowentów ekonomiej dóbr stołu Króla JMci i wszelakich inszych dochodów stołu królewskiego należących, które zaraz po śmierci świętej pamięci Króla JMci P. n. m. do dyspozycyjej ichm. panów podskarbiów koronnych i W. Ks. L. przypadłych, odprawiony być ma.

4. Na konferowanie Krzepic i Solca dla rezydencyjej królewiczów panowie posłowie nasi pozwolić mają, z tym jednak dokładem, żeby w tych dobrach Rzeczypospolitej, które królewiczowie trzymać będą, administratory szlachtę w tamtym powiecie, gdzie dzierżawa leży dobrze osiadłą mieli, którzyby foro terrestri parere et onera Reipublicae ferre powinni byli. A iż też to jest in pactis conventis warowano, że królewiczowie, którzy od Rzeczypospolitej prowizyje mają, na blisko przyszłym coronationis sejmie juramentum fidelitatis Królowi JMci i Rzeczypospolitej praestare powinni, tedy tego mają urgere panowie posłowie nasi, aby się temu na tym coronationis sejmie dosyć stało.

5. Królewiczowi JMci Karolowi biskupowi wrocławskiemu, iż biskupstwo wrocławskie przez nieprzyjaciela zniesione i spustoszone jest, słuszna aby w Wielkim Księstwie Litewskim beneficio znacznym duchownym prima occasione provisum było, ponieważ też Korona Polska królewicza JMci Olbrachta biskupstwem krakowskim opatrzyła.

6. Suma neapolitańska aby Rzeczypospolitej tak od JKMci, jako i od królewiczów darowana i ustąpiona była wedle deklaracyjej JKMci in pactis conventis uczynionej, panowie posłowie pilnie starać się mają.

7. Żołnierz kwarciany iż daleko od granic ukrainnych w ziemie na leże uchodzi i dalekim ciągnieniem wielkie zniszczenie dóbr Rzeczypospolitej

i szlacheckich czyni, prosić o to panowie posłowie mają i lege publica cavere, aby na potym panom żołnierzom restiva et hiberna niedaleko granic ukrainnych naznaczone były i aby in disciplina militari żołnierz zachował się, jako o tym są prawa dawne.

8. Starostwa sądowe iż mają onera swoje dla potężniejszej egzekucyjej, aby rozdawaniem dóbr do nich należących różnym osobom rozrywane nie były.

[k. 524] 9. Correctura iurium aby prędzej doszła, zda się, aby ją minore numerus iuratarum personarum tam senatorio, quam equestri ordine sellectarum na sejmie coronationis odprawiał.

10. Urgere też mają panowie posłowie, aby wakancyje wszystkie i biskupstwo warmińskie oddane było na początku sejmu wedle prawa.

11. Podwojewodziowie, iż są negligentes in officio i ani ustawy, ani rządu, ani sprawiedliwości nie czynią, przeto pilno mają urgere panowie posłowie, aby nie tylko przysięgli, ale i osiedli byli w województwach i ziemiach tych, gdzie urząd podwojewodzi odprawować będą i żeby była na negligentes poena centum marcarum i forum na Trybunale ad instar urzędników ziemskich i grodzkich.

12. Komisyje aby unicuique petenti wydawane byli z kancelaryjej JKMci non obstante contradictione capitanei aut tenutarii bonorum regalium, a in defectu zwiedzienia panów senatorów, aby podkomorzy z sądem ziemskim miał moc odprawić taką komisyję przy jednym senatorze.

13. A jeśliby compositio inter status na tym sejmie nie stanęła, tedy sprawy wszystkie, którebykolwiek ex actoratu księżej z stanem szlacheckim u któregokolwiek sądu, tak ziemskiego, grodzkiego, jako i trybunalskiego przypadały tantisper mają być in suspenso, aż się de foro w Koronie sine apellatione do Rzymu z nami ichm. panowie duchowni zgodzą, i że się sądzić tantisper z ichmciami w naszej ziemi nie pozwolimy, mają panowie posłowie nasi manifestacyję na sejmie uczynić, oprócz tych spraw, które per apellationem na Trybunał wyszły.

14. Inwentarz klejnotów koronnych aby był w grodach aktykowany, także de diplomatibus którekolwiek są ad archivum podane, uwiedzieć się mają panowie posłowie i wiadomość przynieść do braciej.

15. Classis maritima i conditiones wszystkie pactorum conventorum na przeszłej elekcyjej umówione, aby sine mora ad effectum przywiedzione byli, instare serio mają panowie posłowie.

[k. 524v] 16. Lustratorowie, iż z obciążeniem dzierżawców dóbr Rzeczypospolitej lustracyje odprawować zwykli, tedy kasztelan, podkomorzy,

chorąży i pisarz ziemski, każdy w swym województwie albo ziemi, jako wiadomi commodius ten urząd cum minori dispendio dzierżawców post cessam vel decessum każdego dzierżawcy odprawić mogą, przeto starać się mają panowie posłowie nasi, aby to konstytucyją warowano było, absentia unius non obstante.

17. Aerrarium publicum żeby się tym prędzej zapomóc mogło po śmierci każdego starosty albo dzierżawcy, intrata doroczna aby do skarbu Rzeczypospolitej oddawana była, także i annaty od ichm. panów duchownych, aby według konstytucyjej anni 1607[151] do skarbu Rzeczypospolitej dochodzili, mają instare panowie posłowie i forum ichm. panom duchownym postanowić.

18. O przysiędze posłów do zgody z inszymi województwy przychylać się ichm. panowie posłowie mają.

19. Biskupi aby ascensum na wyższe biskupstwa nie mieli.

20. Pobór jeśli uchwalony będzie od wszystkich stanów, aby czopowe przy poborcy zostawało, a pobór i poborca do braciej. Sejmik we cztery niedziele po skończeniu sejmu.

21. O indigenat Sigismundo Guldenstern, jeśli merita jego Reipublicae constabunt, nie mają denegować panowie posłowie intercessyjej i operam w tej sprawie.

22. Ratusz chełmski aby był domurowany, także mury około miasta dokończone, na co pieniądze z prowentu gorzałczanego mieszczanie i dawne reszty mają, panowie posłowie poprzeć i prawem obwarować mają.

Petita

Ius patronatus albo prawo podawania władyki turowskiego w majętności dziedzicznej pani wojewodziny wileńskiej[152] Turowie, aby pani wojewodzinie należało i służyło, prośbę wnieść mają panowie posłowie do Króla JMci.

[k. 525] Za jm. panem podkomorzym chełmskim[153], aby kamienica jego w Lublinie, na Olejnej ulicy, od stanowienia gościa pod Trybunał wolna była, gdyż tam ichm. panowie Sapiehowie, wnukowie jmci na naukach będąc, swój mają wczas. Oneribus jednak civilibus, które z tej kamienicy należą, non praeiudicando.

[151] *VL, t. II, s. 436; VC, t. II, vol. 2, s. 342.*
[152] *Anna Alojzja Chodkiewiczowa.*
[153] *Jan Skaszewski.*

Za mieszczany krasnostawskimi, którzy różnemi calamitatibus od Pana Boga, powietrzem, ogniem, powodzią gwałtowną są utrapieni, prośbę wnieść mają panowie posłowie, zniósłszy się z jm. panem krajczym koronnym starostą krasnostawskim[154], aby w petitach swych konsolacyję odnieść mogli.

Jm. panu księdzu arcybiskupowi gnieźnieńskiemu, ichm. panom hetmanom tak koronnym, jak W. Ks. L., a specialiter jm. panu krajczemu koronnemu, marszałkowi koła rycerskiego na elekcyjej przeszłej Króla JMci, za wszystkie prace, fatygi, koszty i odwagi pod ten czas interregni podjęte, jako najprzystojniej podziękować panowie posłowie mają.

Ostatek fidei et dexteritate panów posłów naszych poruczamy, pewni tego będąc, że się w tym wszystkim co od nas w poruczeniu mają, znosić będą najpierw z jm. panem wojewodą ruskim[155] i z jm. panem podkanclerzym koronnym[156], także ze wszystkimi posłami województwa ruskiego i na to konsensem swym przypadać będą, na co zgoda wszystkich województw i stanów koronnych i W. Ks. L. przystąpi, nic nowego na nas nie przynosząc. W czym ichmci amore patriae, fide, honore et conscientiae obowiązujemy.

Działo się w Chełmie na sejmiku na miejscu zwykłym. Anno et die quibus supra.

XCI. Sejmik w Chełmie 3 października 1634 r.

Na mocy uchwały zakończonego 1 VIII 1634 r. sejmu nadzwyczajnego sejmik chełmski miał się zebrać we dwie niedzieli po sejmie [ok. 15 VIII], *VC, t. III, vol. 2, s. 247. Ze względu na niedostarczenie do grodu opublikowanych konstytucji sejmik ten nie odbył się, w związku z czym król uniwersałem wyznaczył nowy termin na 3 października 1634 r., informacje te zawarte w laudum z 9 XII 1636 r. Uniwersału królewskiego adresowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.*

XCII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 14 grudnia 1634 r.

Król uniwersałem datowanym 10 X 1634 r. we Lwowie składał sejm walny na 31 I 1635 r., wyznaczając sejmikom termin zebrania się na 14 XII 1634 r., por. ASWK, t. II, s. 184. Uniwersału skierowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

[154] *Jakub Sobieski.*
[155] *Stanisław Lubomirski.*
[156] *Tomasz Zamoyski.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 14 grudnia 1634 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 249–267 — kopia; w grodzie chełmskim w imieniu Mikołaja Moyskiego pisarza ziemskiego halickiego, marszałka tego sejmiku oblatował Stanisław Górecki 18 XII 1634 r.* [feria secunda ante festum Sancti Thomae Apostoli a. D. 1634].

[s. 250] Instrukcyja ichm. panom Kasprowi Kłoczowskiemu podczaszemu chełmskiemu i Janowi Krzywczyckiemu, posłom na sejm walny koronny warszawski blisko przyszły z sejmiku chełmskiego obranym, dana die 14 decembris anno 1634.

Ichm. panowie posłowie nasi po oddaniu JKMci wiernego poddaństwa i po powinszowaniu fortunnego w długi wiek z całością praw naszych i rozszyrzeniem granic Rzeczypospolitej panowania, podziękują JKMci za ojcowskie o sprawach Rzeczypospolitej i Ojczyźnie naszej obmyśliwanie, [s. 251] niemniej za to, że przy tym tak czułym obmyśliwaniu o zdrowiu Ojczyzny naszej nie zaniechiwa z dobrotliwości swej pańskiej przez instrukcyją swoje nas wiernych poddanych i uniżonych sług swych, posłem swym o następujących w Ojczyźnie niebezpieczeństwach obsyłać, i zabiegając imminentibus periculis labenti Patriae opatrznością i czułością swoją subvenire, dokładając życzliwości naszej przeciwko JKMci P. n. m., aby Pan Bóg przy dobrym zdrowiu i szczęśliwym panowaniu długo nam na tronie Majestatu JKMci chować, pomnażać i błogosławić raczył. Tudzież podziękują ichm. panom hetmanom jako wodzom wojsk JKMci za tu tak pilną i czułą odwagę, którą z uszczyrbkiem zdrowia i dostatków swych dla sławy narodu naszego et Patriae communis ornamentum zdrowiem, radą i piersiami swymi [s. 252] niebezpieczeństwa od sąsiad zawistnych i przewrotnych następujące odparli. Także ichmciom wszystkim, którzy ex intimo przeciwko Ojczyźnie affectu, pułki, roty i poczty z prywatnych dostatków swych do wojsk JKMci i Rzeczypospolitej przyłączali.

To odprawiwszy, a przychylając się do instrukcyjej JKMci i punktów w niej wyrażonych, naprzód co się tknie wojny tureckiej, ponieważ przestroga JKMci czyni nas jeszcze dubios et anupites w pewnym i gruntownym pokoju z tym poganinem, który rzeczom swym wygadzając wedle czasu i okazyjej sobie służącej wojnę i pokój z sąsiady trzymać zwykł, znosić się będą o zabieżenie huic malo ichm. panowie posłowie nasi z województwy wszytkimi i to, co videbitur saluberimum Rzeczypospolitej za konsensem wszytkiej senatorskiej i poselskiej izby pójdą, stosując do tego swoje consilia, aby in eventum solius repentini [s. 253] belli Turcici potęga jaka prędka na Ukrainie namówiona i postanowiona być mogła, żeby nas nieprzyjaciel ten prędkością zbieżeć nie mógł.

Moskwa lubo po szczęśliwym zwycięstwie JKMci P. n. m. do pokoju wiecznego przez komisarze spólne namówionego już się skłoniła i na przyszłym sejmie przysięgę przez posły swe Królowi JMci i Rzeczypospolitej oddać winni, jednak ten naród przewrotny zwykł często zmieniać, patrzyć będą ichm. panowie posłowie nasi na rzeczy tych eventum i gdzieby co impenderet detrimenti Reipublicae, zabiegać będą pospołu z inszymi województwy, aby i od tamtej ściany Rzeczpospolita nasza zasłoniona była i zamki tamte w Siewierszczyźnie per conditiones pacis do Rzeczypospolitej przypadłe, firmis praesidiis aby opatrzone były.

Z Szwedami baczymy to, jeśli przez ichm. pany komisarze pokój nie stanie, do dalszego zaciągu wojny [s. 254] in recuperatione oblatarum w Prusiech i Inflanciech przyjść musi. Życzymy, aby JKMć prosecutionem ulteriorem tej wojny szwedzkiej, która by nam jako tot bellis exhaustis, przycięższym być musiała do czasu jakiego szczęśliwego zatrzymać raczył. Zleciliśmy to jednak ichm. panom posłom naszym, aby się w tej mierze ad mentem et intentionem Reipublicae skłaniając, szli za spólną zgodą ichm. panów senatorów i izby poselskiej.

Ażebyśmy tem wiekszą miłość i łaskę JKMci skutkiem samym przeciwko sobie jako wiernym i uprzejmym poddanym JKMci oświadczoną uznali i te auspicia panowania JKMci Pana naszego szczęśliwe od Pana Boga błogosławieństwo odnosili, prosić JKMci, aby in primis et ante omnia pactis conventis et conditionibus [...][a] JKMci stanęło, dosyć uczynić raczył. Więc [s. 255] i stąd, gdzie JKMć compositionem inter status per tanta temporis intervalla exoptatam powagą swą pańską do skutku samego przywieść raczył, o co uniżoną prośbę naszą do JKMci ichm. panom posłom naszym wnieść zleciliśmy.

Więc aby JKMć prośbami swymi solicytować nas nie raczył o to, co jest iuri nostro contrarium, a osobliwie o opactwo tynieckie lenne prawa iż baczymy poniekąd być z ujmą deffensionis Reipublici insze ingratitudinis detrimenta Ojczyźnie naszej przynoszące, życzymy tego i zleciliśmy to ichm. panom posłom, aby tego bronili, żeby in posterum nie były konferowane.

Hiberna przez ichm. pany komisarze z sejmu przeszłego deputowane namowione, ponieważ censurae comitiali podlegają znosić się i w tym będą ichm. panowie posłowie nasi z inszymi województwy.

Daniny w Siewierszczyźnie ludziom rycerskiem aby Król JMć za konsensem [s. 256] Rzeczypospolitej wedle zasług każdego konferować raczył, pozwalamy.

Także i tym, którym w trakcie sierpiejskim opatrzenia byli dane, a potym per pacta do Moskwy ten Sierpiejsk odpadł, aby proportione ducta każdemu nagroda uczyniona była ea lege et conditione, aby servitia bellica proportionata z tych danin odprawowali.

O monecie mamy wiele praw i konstytucyji, a przecie cena jej coraz variat, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby urgerent jakoby przez komisarze na to naznaczone w klubę swą wprawiona i certitudo valoris prawem opisana była.

Pretia także rerum aby postanowione i w egzekucyją skuteczną przywiedzione były.

Kozacka swawola aby pohamowana et in officio zatrzymana była, sposobów wszelakich szukać będą.

Konkluzyja sejmowa, jako na przeszłem sejmie jest namówiona i w konstytucyjej wyrażona, aby się tym sposobem odprawowała przestrzegać mają ichm. panowie [s. 257] posłowie.

Wojsk cudzoziemskich, iż contra pactorum conventorum praescriptum do Korony nawiedziono, którzy wielce nas i poddanych naszych trapią, aby ich co prędzej z Korony wyprawiono i in posterum drugich nie zaciągano, ani im listów przypowiednich dawano.

Zabiegając insolencyjom żołnierskim i ukrzywdzeniu ubogich poddanych, które dotąd nieznośne od panów żołnierzów odnoszą, do pierwszych konstytucyji o tym opisanych przydać to, że za każdym ukrzywdzeniem ma ukrzywdzony uczyniwszy protestacyją w grodzie bliższym i onę krzywdę jeden ex communitate poprzysiąc tamże przy uczynieniu protestacyji, za którą protestacyją poprzysiężoną ma być nieodwłoczna satisfactia parti lesae de facto uczyniona sine omni tergiversatione et prolongatione. A prawa stare obostrzyć, żeby w dobrach szlacheckich omnino żadnym pretextem nie stawali i podwód nie brali, także z miast miasteczek i wsi królewskich stacyji [s. 258] pieniężnych i okupów za stacyje żadnych nie wyciągali. Temuż prawu roty i poczty panięce majętności cudze ze szkodą i ukrzywdzeniem przechodzące podlegać mają. A dla zabieżenia skwirkom i skargom ubogich ludzi widzimy być potrzebniejszą i sposobniejszą rationem belli gerendi powiatowym żołnierzem, zleciliśmy tedy ichm. panom posłom naszym, aby się z inszymi województwy znosili w tej materyjej.

Starać się też o to mają ichm. panowie posłowie nasi, aby pokój w religijej greckiej unitom w ziemi chełmskiej wcale był zachowany od panów dyzunitów, a na żadne innowacyje ichm. panowie posłowie nasi aby nie pozwalali.

Acz dawniejszymi prawami, konstytucyjami z rzek portowych kazano poznosić obstacula, a dotąd nie są zniesione, tedy starać się o to mają ichm. panowie posłowie, aby wszelakie obstacula, tamy, śluzy, jazy i insze impedimenta z rzeki Wieprza były zniesione, najdalej do półrocza, sub poena [s. 259] mille marcarum pecuniarum coram officio quovis castrensi repetenda, a mianowicie na Bugu brzeska i różaniecka śluzy, w Husinnem jednak na Bugu, w majętności jm. pana Samuela Koniecpolskiego kasztelana chełmskiego dziedzicznej, śluza ponieważ navigantibus sursum et deorsum najmniej nie przeszkadza, a tę śluzę i w konstytucyją felicis coronationis praeter consensum et scitum eiusdem castellani Chelmensis, in eodem conventu protunc existent włożono, o co i protestacyja zaszła, tedy starać się mają ichm. panowie posłowie u Króla JMci i w izbie poselskiej, aby ta sama śluza husinska in suo esse wcale zostawała.

Dawne już są obywatelów koronnych i litewskich desideria i instancyje, aby komisyja i rozgraniczenie między Koroną a W. Ks. L. uczyniona była, co iż dotąd effectu swego nie wzięło, starać się o to mają ichm. panowie posłowie, aby ta komisyja i rozgraniczenie [s. 260] za naznaczeniem komisarzów utriusque gentis jako najprędzej do effectu swego przyszła.

A iż przez swawolą ludzką communi iuri et legibus siła detrahitur, a osobliwie panowie dissidentes in religione wielkie bezprawie ponosić się uskarżają, zlecamy ichm. panom posłom, aby się domawiali tego, jakoby przy prawach i wolnościach swych byli zachowani i żeby poena super magistratibus civilibus ziemi krakowskiej iustitiam denegantibus, założona była.

Z dawnych konstytucyji powinni byli panowie Zgierscy, Tarnowscy i Nowodworscy i insi prawa i przywileje na myta swoje wodne pokazać, ale iż ich nie pokazali, mają się starać ichm. panowie posłowie nasi, aby te myta funditus zniesiono i skasowano cum interpositione poenae mille marcarum.

Na insze myta koronne aby specyfikacyja była pewna ich i in volumen legum opisane, jako kto i od czego ma płacić. A cokolwiek jest myt różnym osobom [s. 261] na różnych komorach służących, aby te wszystkie na jednym miejscu w Fordonie wybierane i odprawowane były.

Aby gospody zwyczajne ichm. panom posłom na sejmie naznaczone wolne i niezastąpione ichm. panowie starostowie rozdawali, starać i domawiać się oba ichm. panowie posłowie mają.

Zwykli sędziowie ziemscy in causis ratione profugorum kmetonum apelacyjej dopuszczać na Trybunał przeciwko prawu, warować to, aby po wszystkiej Koronie prawo jedno było apelacyjej, nie dopuszczać.

Żydzi w munia prawem pospolitym sobie zakazane wtrącają się, arendy majętności trzymają, cła, myta wybierają i insze sobie nienależące comertia odprawują. Reasumować stare prawa przeciwko nim postanowione i poenae zaostrzyć, aby im to nie szło inpune.

Jeśliby przyszło do konsensu wszystkich panów posłów pobory dawać, przestrzegać tego pilnie mają [s. 262] w uniwersale, aby rzemieślnicy w miasteczkach małych nie byli porównani z wielkich miast rzemieślnikami, aby nie po złotemu poboru ale po pół złotego według kwitów starych, akomodując się proportionate quantitati poborów płacili.

Ichm. panowie posłowie nasi powinni będą trwać po konkluzyjej sejmowej i nie odjeżdżać dotąd, aż podadzą per oblatam ad acta castrensia konstytucyje i też konstytucyje pisane, aby z sobą zaraz przynieśli authentice.

Ichm. panowie posłowie aby na pierwszym sejmiku publicznym po sejmie relacyją functionis sue ichm. panom braci oddali.

Za panem Mikołajem Grabią, który na tej ekspedycyjej moskiewskiej jest pojmany, iż Moskwa contra pacta onego trzyma, mają ichm. panowie posłowie przy pośle moskiewskim do Króla JMci w tym intercedować, aby był przywrócony, gdyż wiadomość jest a sociis detentionis eius, że żyw i za Białe Jezioro zasłany.

[s. 263] Iż Król JMć ukazuje na zapłatę żołnierzowi dług wielki, któremu podatki koronne bez wielkiego uciążenia wydołać by nie mogli, wnieść prośbę gorącą nomine publico do ichm. panów duchownych, aby ichmci ex amore in Patriam debito przyłożyć się znaczną donatywą i ratunkami pieniężnymi raczyli.

Pogłówne żydowskie aby bez okupu od głowy wedle praw dawnych fideliter wyciągane było. Ażeby się numerus capitum weryfikować mógł, inquisitia na jeden dzień po wszystkich miastach i wsiach per magistratus civiles et villanos złożyć, żeby żaden nie ulegał.

Jeśliby do jakich podatków przyszło, zgadzać się będą ichm. panowie posłowie nasi z inszymi województwy na pobory, a poborce do braci, a podymnego nie pozwalać.

Zleciliśmy i to ichm. panom posłom naszym, aby na czopowe plus offerentes nie ciemiężyli ubogich ludzi, ale żeby panowie sami w majętnościach swoich bliżsi byli do trzymania [s. 264] czopowego.

Iż zachodzi controversia de precedentia suffragiorum na sejmikach publicznych między podkomorskim a grodzkim urzędami, starać się o to mają ichm. panowie posłowie nasi, aby nam certitudinem i deklaracyją per constitutionem elucidowaną z sejmu przyszłego przynieśli.

Petita

Wnoszono dawno prośbę i ledwie nie wszytkiej izby poselskiej był na to konsens, aby przywilej króla Augusta świętej pamięci na wieczność Petrykowa jm. panu podkanclerzemu był aprobowany, na co i teraz koło nasze pozwala i prośbę tę za jmcią zleca wnieść ichm. panom posłom naszym do stanów koronnych.

O uroczysko jakie w Kijowszczyźnie, które passim wszystkim rozdają, prosić ichm. panom posłom naszym zleciliśmy za jm. panem podkanclerzym koronnym[157], żeby lub iure perpetue, lub iure feudi [s. 265] konferowane było jmci.

O indygenat za panem Kasprem Jassem, szlachcicem węgierskim prosić, który począwszy od ekspedycyjej buszańskiej podczas traktacyjej z Skinder baszą dotąd continue służył w wojsku Rzeczypospolitej pod różnymi chorągwiami, a pośledniej pod chorągwią jm. pana podkanclerzego koronnego.

Za jm. panią wileńską[158] prosić, aby Król JMć glejtu panu Samuelowi Łaszczowi strażnikowi koronnemu na infamiję sejmową dawać więcej nie raczył.

Za mieszczany zamojskimi prosić mają ichm. panowie posłowie, aby przy prawach i wolnościach od antecessorów JKMci miastu Zamościu konferowanych i przez Króla JMci P. n. m. potwierdzonych, na wszelakich mytach i komorach zachowani byli, także i rewizyja brukowego i grobelnego zamojskiego świeżo przez pany rewizory od Króla JMci deputowane wyprawiona na sejmie przyszłym [s. 266] [aby] aprobowana była.

Za jm. panem starostą bracławskim[159] wnieść intercesyją, aby sprawa jmci z jm. panem wojewodzicem ruskim[160] sądzona była.

Za ojcami franciszkanami lubelskimi wnieść intercesyją, aby im góry żydowskiej cokolwiek udzielono, albo insze miejsce na zbudowanie kościoła ukazane było.

Za jm. panem Piotrem Jacimirskim, którego majętność Orynia[161] przez stanowienie obozów i inkursyje tatarskie zniszczona jest, intercesyją wnieść do Króla JMci, aby Król JMć raczył patrząc na merita jego wojenne, tudzież na to zniszczenie przez wojsko Króla JMci majętności jego rekompensę jaką dać raczył.

[157] *Tomasz Zamoyski.*

[158] *Najprawdopodobniej Anna Alojzja Chodkiewiczowa, wojewodzina wileńska, która miała zatarg z S. Łaszczem.*

[159] *Adam Kalinowski.*

[160] *Stanisław Daniłowicz starosta korsuński i czehryński.*

[161] *Orynin w woj. podolskim.*

Za mieszczany chełmskimi, krasnostawskimi i tarnogórskimi tymi czasy najbardziej przez żołnierza częstego wybieraniem stacyji pieniężnych zniszczonymi wnieść prośbę do Króla JMci.

[s. 267] A ostatek fidei et dexteritati ichm. panów posłów polecamy, których fide, honore et conscientia obowiązujemy, aby się we wszytkim do powszechnej stanów zgody stosując, pilno tego przestrzegali ne quid detrimenti Reipublicae patiatur.

Które to konsultacyje nasze zleciliśmy jm. panu Mikołajowi Moyskiemu z Janikowic pisarzowi ziemskiemu halickiemu, natenczas marszałkowi koła naszego podpisać z przyciśnieniem pieczęci jego. Działo się w Chełmie, w kościele na sejmiku, na miejscu zwyczajnym konsultacyjom die et anno quibus supra [14 XII 1634]. Mikołaj Moyski z Janikowic pisarz ziemski halicki, natenczas marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej.

[a] *Uwaga kopisty:* nieczytelne.

XCIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 24 kwietnia 1635 r.

Sejmik zwołany na mocy uchwały sejmu zwyczajnego 1635 r., VL, t. III, s. 426; VC, t. III, vol. 2, s. 288.

1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 24 kwietnia 1635 r.

Rkp. *APOD Kraków, s. 268–274 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Runowski sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku 25 IV 1635 r.* [feria quarta post Dominicam Misericordiae a. D. 1635].

[s. 269] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się tu do Chełma na dzień dzisiejszy, konstytucyją sejmu blisko przeszłego naznaczony zjechali, wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy do wiadomości przywodzimy, iż my wysłuchawszy wprzód poselstwa JKMci P. n. m., które w kole naszym specialiter przez posła swego przełożyć nam raczył i wziąwszy dostateczną relacyję od ichm. panów posłów naszych z sejmu przeszłego w kole naszym uczynioną, stosując się we wszystkim do intencyjej sejmowej, nie chcemy more et instituto maiorum ni w czym Reipublicae nostrae deesse necessitatibus i owszem, jako się [s. 270] cnym synom koronnym godzi, piersiami i dostatkami swymi wspierać ją winni zostawamy. I acześmy gotowi żołnierza powiatowego, o którym nam ichm. panowie posłowie nasi na ekspedycyją teraźniejszą pruską referowali do obozu stawić, patrząc jednak na to, że i rotmistrz pieszy extra mentem ziemi naszej przeciwko prawu wyraźnie tak w dawniejszych konstytucyjach, jako i konsty-

tucyjej przeszłego sejmu de disciplina militari świeżo opisanym[162], człek nam nieznajomy, cudzoziemiec w chełmskiej ziemi nieosiadły, w skrypcie prywatnym bez podpisu jm. księdza arcybiskupa[163] jako primatis consilii praescriptum constitutionis jest nam naznaczony i piechoty auctus numerus. Uważając przy tym, coby stąd za inconvenientia in posterum następowały, gdyż do tego scopum zawsze colimanimus, aby do powiatowego żołnierza omnino powiatowi [s. 271] rotmistrze, obywatele ziemi naszej stanu szlacheckiego, ludzie osiadli obierani bywali, przeto jako tego rotmistrza i kompanijej jego za powiatowego nie przyznawamy, tak go in posterum niekoniecznie nie chcemy [*s*].

Więc iż tempus induciarum z tym nieprzyjacielem prędko następuje, tymi rationibus permoti w konstytucyjej podatki przeszłego sejmu naznaczone do skarbu koronnego oddać postanawiamy. Do których podatków wybierania uprosiliśmy i naznaczyli za poborcę jm. pana Andrzeja Sosnowskiego, obywatela naszego. Przychylając się tedy do uniwersału sejmowego, w którym nam czworo podymne retentów przeszłych, to jest na koekwacyję dwoje podymne, a drugie dwoje na zapłatę wojskom, długu winnego zapłacić naznaczono, że do Świątek blisko przyszłych [17 V] wydać postanawiamy. Względem zaś laudum teraźniejszego, którego nam też [s. 272] konstytucyja sejmu przeszłego na dzień dzisiejszy stanowić pozwoliła, patrząc na ucisk i zniszczenie z różnych przyczyn ubogich poddanych naszych, czworo podymne na ekspedycyją pruską najdalej do świętego Franciszka [4 X] blisko przyszłego do rąk tegoż jm. pana poborcy Sosnowskiego oddać postanowiliśmy. A wybieranie jego ma się poczynać a die prima septembris [1 IX] aż do świętego Franciszka, z tym jednak dokładem, że do rąk tegoż jm. pana poborcy naszego. Lubo to te podatki podymnym tak na sejmie, jako i w tym laudum naszym mianowano i mianują, nie sposobem egzakcyjej podymnego, ale sposobem wybierania poborów wedle przeszłych kwitów i uniwersału sejmu teraźniejszego oddawać postanawiamy i pozwalamy (salva constitutione o desertach i abjuratach). Ażeby wątpliwość między ludźmi w tym nie zostawała, jako wiele poborów [s. 273] z tych podymnych wydawać przyjdzie, tak się to porachowało, że czworo podymne wyniesie dziesięć poborów. Czopowe jedno, to które w konstytucyjej na apparatum bellicum[164] jest naznaczone, przyjmujemy. A jeśliby też za łaską Bożą i JKMci P. n. m. czułością i staraniem pokój z tamtym nieprzyjacielem w tym czasie jakimkolwiek sposobem nastąpił, już te podatki, które in septembre wybierać przyszło

[162] *VL, t. III, s. 408; VC, t. III, vol. 2, s. 261–262.*
[163] *Jan Wężyk.*
[164] *VL, t. III, s. 426.*

(tak jako się wyżej opisało) w ręku jm. pana poborcy naszego zostawać mają, aż do deklaracyjej naszej dalszej, którą na elekcyjej deputackiej[165] uczynić mamy.

Actum et datum w Chełmie, die 24 aprilis a. D. 1635. Które laudum i uchwałę nasze zgodnie namówioną i postanowioną zleciliśmy podpisać i zapieczętować jm. panu [s. 274] Stanisławowi Runowskiemu sędziemu naszemu ziemskiemu chełmskiemu, jako marszałkowi koła naszego rycerskiego. Stanisław Runowski sędzia ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego mp.

XCIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 30 października 1635 r.

Król uniwersałem datowanym w Kwidzyniu 30 VIII 1635 r. zwoływał sejm nadzwyczajny w Warszawie na 21 XI 1635 r., sejmiki przedsejmowe zaś 30 X 1635 r., por. ASWK, t. II, s. 195. Uniwersału skierowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 30 października 1635 r.

Rkp. *APOD Kraków, s. 275–285 — kopia. W grodzie chełmskim oblatował Stanisław Stawski podstoli i podstarości chełmski, marszałek tego sejmiku 31 X 1635 r.* [feria quarta in vigilia festi Omnium Sanctorum a. D. 1635].

[s. 276] Instrukcyja ichm. panom posłom naszym, jm. panu Jakubowi Sobieskiemu krajczemu koronnemu, krasnostawskiemu, jaworowskiemu staroście i jm. panu Franciszkowi Bądzyńskiemu z sejmiku chełmskiego na dzień 30 octobra od Króla JMci złożonego dana.

Oddawszy winny i niski pokłon nasz Majestatowi Boskiemu za uspokojenie tej Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej, za świętą osobliwą Opatrzność Jego, której na sobie ustawicznie doznawamy, panowie posłowie nasi zniósłszy się z stanami koronnymi i W. Ks. L. włożą się w to, aby in facie Reipublicae przez marszałka poselskiego [s. 277] dziękowano JKMci P. n. m. za paternam sollicitudinem, którą JKMć jako na tronie królewskim za wolą Bożą przez wolne głosy nasze usiadł, znacznie nam we wszystkich okazyjach oświadczać raczy, a mianowicie i teraz świeżo na tej ekpedycyjej pruskiej. Podziękują także jako jm. panu hetmanowi koronnemu[166] za podjęte dla całości Rzeczypospolitej na tej ekspedycyjej prace, także ichm. panom komisarzom do traktatów ze Szwedami od Rzeczypospolitej naznaczonym za pracowitą i osobliwą dexteritatem, którą i z kosztem

[165] *Sejmik deputacki przypadał w 1635 r. 14 września. Akt tego sejmiku nie odnaleziono.*
[166] *Stanisław Koniecpolski.*

i trudem swoim znacznie Rzeczypospolitej ukazali. I nie tylkośmy od tego nie są, aby te pacta ze Szwedami od ichmciów postanowione nie miały być od Rzeczypospolitej aprobowane, ale i owszem to ichm. [posłom naszym] iniungimus, aby bez ratihabicyjej ich z sejmu nie zjeżdżali.

Nie tylko my wierni JKMci P. n. m. poddani, ale i świat wszystek non sine [s. 278] admiratione przyznawa to JKMci P. n. m., iż lata szczęśliwego panowania swego przez triumfy swoje liczyć raczy z rozszerzeniem sławy i państw tej Rzeczypospolitej Ojczyzny naszej. Patrzył zawsze tenże świat et cum invidia na tę gratitudinem, którą naród nasz zwykł zawsze Panom swym, których sobie wolnie obiera oświadczać. Doznawał sam JKMć P. n. m. i w młodszych jeszcze leciech swych za szczęśliwego panowania świętej pamięci Króla JMci Pana ojca swego gorącego ku sobie naszego afektu, który nie tylko teraz w nas nie oziąbł, ale tym się bardziej w wiernych sercach naszych rozżarza, im co dzień przeciwko Rzeczypospolitej większe merita JKMci liczymy. Iż w instrukcyjej JKMci nie jest to postulatum JKMci specyfikowane, czego po nas potrzebować raczy, informują się w tej mierze panowie posłowie nasi i zgodę swoją do powszechnej [s. 279] stanów zgody stosować będą i w życzliwości swej przeciwko JKMci Panu swemu od drugich nie pozostaną.

Uznawamy rzecz nader słuszną, aby obywatelów inflanckich fides przeciwko tej Rzeczypospolitej, dla której majętności swoje postradali, condignam od tejże Rzeczypospolitej odnieśli remunerationem. W tym także do powszechnej stanów zgody panowie posłowie nasi stosować sie będą.

Cesarza tureckiego przyjaźń zawsze nam słusznie musi być suspecta, bo jej nikomu nie zwykli poganie statecznie dotrzymać, a pogotowiu ten teraźniejszy cesarz przeciwko narodowi naszemu zajątrzony, aetate et fortuna sua z tych tam szczęśliwych na tej wojnie perskiej progresów furens. Zlecamy tedy panom posłom naszym, aby in hunc solum casum belli Turcici, do przyszłego da Pan Bóg ordynaryjnego [sejmu] pospolite ruszenie namówione było i w moc JKMci dane, takim jednak sposobem, aby JKMć [s. 280] przed wydaniem wici, gdyby do nich przyjść miało, zniósł się o tym pierwej z ichm. pany senatorami rezydentami i urzędnikami koronnymi, także i z tymi ichm. pany senatorami, do których więc przed sejmami zwykły literae deliberatoriae wychodzić.

Baczymy, iż na praesidium ordinarium przy tamtej ścianie od pogan i na zahamowanie swejwolej kozackiej sufficere nie może żołnierz z kwarty tylko płacony i nie sąśmy od tego, aby taki suplement, na jaki się stany zgodzą wojsku był obmyślony. Iż jednak poddani ubodzy nasi ustawicznymi wielkimi podatkami są exhausti, że każdego serce chrześcijańskie

mającego człeka commiseratione godni są, życzymy tego, aby na ten suplement i na insze potrzeby Rzeczypospolitej, które się ukażą, czopowe na ten rok za powszechną zgodą było uchwalone, bo to subsidium Rzeczypospolitej i lżejsze, i aequisimum być rozumiemy i pewniśmy, że to niemałą sumę wyniesie, gdy się to [s. 281] mianowicie ostrzeże, aby plus offerentes sami to od skarbu trzymali, a drugim z rąk do rąk nie podawali. A iż niektóre województwa in laudis suis dla swojej ulgi i drugie czopowe byli u siebie postanowili, jeżeli zgodnie będzie to drugie czopowe na tym sejmie uchwalone, ostrzegą panowie posłowie nasi, aby inszym jakim podatkiem takowym, któryby wystarczył czopowemu ich suppleant hunc deffectum, gdyż suplement wojska tego ma być namówiony na praesidium Rzeczypospolitej wszystkiej, do którego ratunku i obrony wszyscy oraz jednako należymy.

I podziwienia i żalu rzecz jest godna i strachu nie mniejszego w wolnej Rzeczypospolitej, iż contra institutum tej Rzeczypospolitej wszczął się ten zwyczaj, że niektóre województwa i ziemie to co na sejmie (unde in omnia regimen) zgodnie pozwolili, to co in legibus Regni już raz insertum jest, to się ważyli zaś na sejmikach po sejmie rescindere. Inquirent tedy panowie posłowie nasi czego się to stało. Co [s. 282] za sobą wielkie scandalum et absurdum i dismembrationem tej Rzeczypospolitej pociąga. Contra instituta maiorum et contra eum statum tej Rzeczypospolitej naszej, w jakiej nas Pan Bóg mieć chciał i ostrzegą tego panowie posłowie nasi, aby Rzeczpospolita wszytka serio się za to wzięła i to sobie firmiter warowała, aby na potem tej inaequalitatem, która jest wbrew libertati nostrae nie cierpiała. Postarają się tedy, aby ante omnia rationes skarbowe wysłuchane były i aby województwa te i ziemie na osobnym regestrze były podane, które by lub dwojga podymnego na zapłatę wojsku na przeszłym sejmie, albo poborów do niego się stosujących umknęli lub koekwacyji w deklaracji województw i ziem przy uniwersale wyrażonych lub podatków uchwalonych na wojnę pruską zupełnych nie oddali. Na ludzie swoje, tak jako to było na sejmie porachowano i na karteczkach na sejmiki wszystkie po sejmie rozesłano i post ratihabitationem pactorum, do żadnej inszej konsultacyjej ani do żadnych [s. 283] dalszych subsidiorum Reipublicae namowy nie przystąpią, aż w zwyż mianowanych podatkach generalna i zupełna koekwacyja postanowiona będzie. A iż widzimy wielką w podatkach Rzeczypospolitej przeszkodę przez to, iż na banity takiej, jakiej by potrzeba egzekucyjej nie masz, namówią tedy prędszy i surowszy egzekucyjej sposób, niż po te czasy bywał.

A gdyby ex rationibus skarbu i po tej generalnej koekwacyjej i postanowieniu ukazali się jeszcze jakie w wojsku długi, lubo z wielkim cię-

żarem naszym, uchodząc jednak większego panowie posłowie nasi do powszechnej wszystkich województw i ziem zgody w podatkach stosować się będą, tak jednak jeżeliby drugie województwa i ziemie podymne namówili, aby one pobory do podymnego się stosujące, nie samo podymne pozwalali.

Wakancyji rozdania, którekolwiek by się znalazły i ukazały, a mianowicie pieczęci wielkiej koronnej, także małej pieczęci W. Ks. L., aby według prawa pospolitego po odprawieniu [s. 284] wot senatorskich pan marszałek poselski upomniał się, pilnie tego dojrzeć mają ichm. panowie posłowie nasi i prosić JKMci, aby officium kancelaryjej koronnej i W. Ks. L. ipso iure et facto wakujące do szafunku JKMci przypadłe, ante omnia według praw dawnych i świeżych rozdane były.

Jm. panu podskarbiemu wielkiemu koronnemu[167] za wszelakie prace i koszty jmci, które etiam propriis sumptibus dla Rzeczypospolitej ponosić raczy, in facie Reipublicae jm. pan marszałek poselski ma podziękować, czego ichm. panowie posłowie nasi mają dojrzeć i przestrzegać.

Na ostatek we wszystkich konsultacyjach i namowach publicznych przestrzegać mają ichm. panowie posłowie nasi nequid detrimenti Reipublicae capiat i we wszytkim more maiorum do zgody powszechnej stosować się będą. Co fidei et dexteritati ichmciów poruczamy. Działo się w Chełmie, na sejmiku dnia 30 octobra r. P. 1635. [s. 285] Stanisław Stawski podstoli ziemi chełmskiej, marszałek natenczas sejmiku chełmskiego.

XCV. Sejmik relacyjny w Chełmie 24 stycznia 1636 r.

Sejmik zwołany na podstawie uchwały sejmu nadzwyczajnego, obradującego w Warszawie od 21 XI do 9 XII 1635 r., VL, t. III, s. 432; VC, t. III, vol. 2, s. 297.

1. Laudum sejmiku relacyjnego z 24 stycznia 1636 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, fond 1740, op. 1, nr 11, k. 38–38v — oblata: w grodzie chełmskim oblatował wojski chełmski Andrzej Choiński, marszałek sejmiku 25 I 1636 r.* [feria sexta post festum s. Agnetis Virginis a. D. 1636]

[k. 38] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej na dzień dzisiejszy według ordynacyjej sejmu przeszłego na sejmik do Chełma zgromadzeni, wysłuchawszy naprzód poselstwa JKMci P. n. m., w którym nam o pracach i kosztach swych w prowadzeniu i odprawowaniu wojny przeszłej pruskiej dostatecznie wyrażać raczy, iż na wypłacenie tych

[167] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

długów, które Królowi JMci na apparatum bellicum zaciągnąć przyszło, ordines na sejmie blisko przeszłym dwuniedzielnym [21 XI–9 XII 1635] żadnych konstytucyji nie pozwalając, do braciej to sobie wzięli, a JKMć inszymi podatkami nie chcąc obciążać obywatelów Ojczyzny naszej, jako na on czas na sejmie, tak i teraz samego tylko podatku czopowego na jeden rok przychodzącego na to potrzebować raczy. Przeto my wdzięczni będąc tak wielkich prac i kosztów JKMci P. n. m., które w przeszłych ekspedycyjach szczęśliwie i ochotnie in recuperandis ablatis odprawował i bacząc to postulatum JKMci być słuszne, czopowe w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim do skarbu wydać pozwalamy, eo specialiter opposito, że jeśliby które województwo albo ziemia tego czopowego nie pozwoliła, żeby posłowie nasi na przyszłym da Pan Bóg sześćniedzielnym sejmie do żadnej rzeczy nie przystępowali, ażby się w tym wszystkie województwa i ziemie porównali, ponieważ dla wszystkiej Rzeczypospolitej JKMć w ten dług wszedł, powinna go też wszystka Rzeczpospolita płacić. Do którego czopowego wybierania obraliśmy spośrodku siebie jm. pana Stanisława Stawskiego podstolego i podstarościego chełmskiego, aby to czopowe według kwitów arendy przeszłej skarbowej zacząwszy, wybierał i do skarbu JKMci [k. 38v] zwyczajnymi ratami wypłacał, warując mu wszystkie casus formatos, które w arendach czopowych zwykły się arendarzom warować.

Widząc też, iż w deklaracyjach rat pozostałych podatków województw i ziem koronnych jest to włożono, abyśmy się z poborcą swym porachowali i cobykolwiek zostawało reszty z tych poborów do morga podymnego na wojnę pruską uchwalonego stosujących się zostawało, za asygnacyją JKMci oddać naznaczyli, tedy my, acześmy to już byli pierwszą uchwałą swoją w roku przeszłym dwadzieścia poborów na miejsce ośmiorga podymnego pozwoliwszy zupełnie do rąk jm. pana podskarbiego koronnego na dwie racie oddać i liczbę panu poborcy naszemu tamże w skarbie uczynić naznaczyli byli, jednak abyśmy w tym konsensu totius Reipublicae przeczyć nie zdali się i przychylając się do tejże deklaracyjej sejmowej, deputujemy spośrodka siebie na wysłuchanie tej liczby i porachowanie się z panem poborcą ichm. panów [Stanisława] Stawskiego podstolego i podstarościego chełmskiego, jm. pana Adama Rudnickiego miecznika chełmskiego i podstarościego [krasnostawskiego], Krzysztofa Stoińskiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego, dając im plenariam facultatem, aby ichmci tu do Chełma na środę po Niedzieli Suchej blisko przyszłej [19 II] zjechawszy się tę liczbę odprawili i po odprawieniu jej pana poborcę imieniem nas wszystkich zupełnie kwitowali, i o tej reszcie, która się pokaże przy panu poborcy, Królowi JMci oznajmili.

Którą to uchwałę naszę aby powagę swoję mieć i do wiadomości ichmci wszystkich obywatelów ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego przyjść mogła jm. panu Andrzejowi Choińskiemu wojskiemu ziemi naszej chełmskiej, marszałkowi na ten czas koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na sejmiku die 24 januarii a. D. 1636. Andrzej Choiński wojski chełmski, marszałek natenczas sejmiku koła rycerskiego.

XCVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 9 grudnia 1636 r.

Król uniwersałem datowanym w Wilnie 12 VIII 1636 r. zwoływał większość sejmików, w tym także chełmski, na dzień 9 XII 1636 r., a sejm walny w Warszawie na 20 I 1637 r.; w grodzie chełmskim informację o tym wniósł do ksiąg dworzanin królewski Stanisław Kwiatkowski 30 IX 1636 r. (samego uniwersału nie oblatowano).

1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 9 grudnia 1636 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 11, k. 492–494 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował podczaszy chełmski Kasper Kłoczowski, marszałek sejmiku 11 XII 1636 r.* [feria quinta post Festum Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis a. D. 1636]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 286–293 — kopia.*

[k. 492] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego tu do Chełma na sejmik dzisiejszy pro die 9 decembris naznaczony zgromadzeni. Wiadomo czynimy i oznajmujemy, iż my przychylając się do laudum naszego na sejmiku przez osobny uniwersał Króla JMci (ponieważ sejmik uniwersałem sejmowym naznaczony dla nierychłego konstytucyjej wydania do efektu był nie przyszedł) nam na dzień 3 octobris in a. D. 1634 złożonym[168] uczynionego, na którym my nie chcąc nic deesse necessitatibus Reipublicae, i owszem, równo ze wszystkimi województwy w podatkach pociągając, osobliwie na zapłatę wojsku moskiewskiemu, poborów ośm do pierwszych czterech takichże poborów, któreśmy na żołnierza powiatowego ku odpędzeniu [k. 492v] niebezpieczeństwa tureckiego na ten czas następującego zaciągnęli byli i do wojska posyłali, pozwolili byli i między sobą uchwalili. I zaraz do wybierania tychże ośmi[u] poborów ur. pana Andrzeja Sosnowskiego obrali, włożywszy to nań, aby z tych ośmi[u] poborów summam correspondentem pięciorgu podymnemu, trojgu na sejmie pozwolonym a dwojgu do braciej wziętemu, rachując w to i te ośmnaście tysięcy na żołnierza powiatowego

[168] *Por. uwagi do sejmiku z 3 X 1634 r. (nr XC).*

ze czterech pierwszych poborów wydane pro loco et die w konstytucyjej sejmu eiusdem anni 1634 wyrachowanych na zapłatę wojskową[169], do rąk jmci pana podskarbiego koronnego[170] oddawszy, ostatek sumy z tych ośmi[u] poborów przychodzącej (ponieważ te dwanaście poborów naszych przewyższałyby pięcioro podymne) tantisper był przy sobie zatrzymał, aż byśmy deklaracyją naszę na sejmiku drugim, gdzieby miała być obrócona, onej uczynili. Iż tedy na teraźniejszym sejmiku pokazał nam ex rationibus pan poborca, że koekwując się do sumy z pierwszych czterech poborów przez jmci pana Krzysztofa Stoińskiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego wybranych z tych ośmi[u] poborów wybrał sumę 35 858 złp 7 gr., do tego z podymnego żydowskiego według rejestrów do ksiąg grodów chełmskiego i krasnostawskiego podanych i juramentami likwidowanych wybrał też sumę 188 złp 15 gr., co oboje złączywszy, suma wybrana przez pana poborcę okazała się 36 036 złp 22 gr. Z której sumy ukazał to pan poborca, iż we Lwowie eodem anno 1634 do rąk jmci pana podskarbiego [k. 493] koronnego na zapłatę wojskową sumę 32 500 złp oddał, na co i kwit jmci pana podskarbiego autentyczny produkował, salarium też panu poborcy od tej sumy wybranej 36 036 złp 7 gr po groszu od złotego według konstytucyjej sejmowej rachując, suma 1201 złp 6 gr. przychodzące położywszy, które my onemu przyjmujemy. Ostaje jeszcze reszta przy panu poborcy suma 2335 złp 16 gr. Bacząc my tedy to jawnie i rzetelnie, iż ta suma 32 500 złp do rąk jm. pana podskarbiego koronnego przez pana poborcę oddana i z tą sumą na żołnierza powiatowego wydana sufficienter koresponduje pięciorgu podymnemu w tym roku pozwolonemu z tej jeszcze, gdzieby się pan poborca oddać miał, authoritate sejmiku naszego taką deklaracyją czynimy.

Naprzód 1000 złp jm. panu Janowi Tomaszowi Krzywczyckiemu, pokojowemu dworzaninowi Króla JMci, a rotmistrzowi powiatowemu naszemu, który go na ten czas był według uchwały naszej przez pierwszego pana poborcę jm. pana Krzysztofa Stoińskiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego ob defectum pieniędzy nie doszedł, elliberując w tym fidem nostram oddać panu poborcy za kwitem lub ręcznym lub urzędownym jm. pana Krzywczyckiego naznaczamy.

Ostatek zaś sumy tejże reszty, to jest 1335 złp 16 gr., iż baczymy w tym niemałą difficultatem, [k. 493v] że porządnego i warownego sklepu dla chowania ksiąg ziemskich chełmskich w Chełmie nie mamy, na zmurowa-

[169] *Konstytucja sejmu 1634 r. „Zapłata wojskom i komisarze do tejże zapłaty naznaczeni" wyznaczała termin zapłaty uchwalonych sum na 20 XI 1634 r. we Lwowie, VL, t. III, s. 397.*

[170] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

nie takiego warownego sklepu przy ratuszu chełmskim obracamy, które do rąk jm. pana Hieronima z Łanowiec Jełowickiego starosty naszego chełmskiego oddać panu poborcy za kwitem tegoż jm. pana starosty nakazujemy. Za co jm. pan starosta podejmie się i obiecuje sklep porządny na miejscu pomienionym wystawić i cokolwiekby pieniędzy zostawało, na reparacyją i dokończenie ratusza chełmskiego dla wcześniejszego sądów ziemskich chełmskich odprawowania, aby się po gospodach miejskich nie powłaczał, obrócić. Co iż fidei et dexteritati jm. pana starosty committimus, pewniśmy tego, że jeżeliby co pieniędzy od tej expensy przy jmci ostać miało, to na sumpt do przepisania ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich ma być, to też nam jm. pan starosta obiecuje, iż mieszczany i Żydy chełmskie do przyłożenia się z miastem sumą znaczną na reparacyją i ornament ratusza necessitabit.

Taką tedy uchwałą i deklaracyją naszą pana poborcę i z uczynienia liczby, i z zapłaty sum pomienionych kwitujemy i wiecznymi czasy z potomstwem jego authoritate sejmiku naszego wolnym czynimy i to laudum nasze dla wartości i powagi jego jm. panu Kasprowi Kłoczowskiemu podczaszemu chełmskiemu, marszałkowi natenczas naszemu podpisać i zapieczętować i do akt grodzkich chełmskich per oblatam podać zlecamy.

Działo się w Chełmie, na sejmiku powiatowym, dnia 9 decembris r. P. 1636. [k. 494] Kasper Kłoczowski podczaszy chełmski marszałek sejmiku ziemi chełmskiej mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku chełmskiego 9 grudnia 1636 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 11, k. 494–498 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował podczaszy chełmski Kasper Kłoczowski, marszałek sejmiku 11 XII 1636 r.* [feria quinta post Festum Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis a. D. 1636]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 294–312 — kopia.*

[k. 494] Instrukcyja ichm. panom Hieronimowi z Łanowiec Jełowickiemu staroście chełmskiemu i Stanisławowi z Busowa Stawskiemu podstolemu chełmskiemu, posłom naszym na sejmiku chełmskim dnia 9 decembra roku 1636 [k. 494v] w Chełmie odprawowanym na sejm walny warszawski blisko przyszły od nas obranym dana.

Naprzód ichm. panowie posłowie nasi przy zaleceniu i oddaniu wiernego poddaństwa naszego JKMci P. n. m. i powinszowaniu w dobrym zdrowiu i długo szczęśliwym panowaniu wszelakich pomyślnych sukcesów cum incremento sławy nieśmierteknej JKMci i Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej, uniżenie podziękować JKMci mają za tak pilne i ojcowskie obmyśliwanie o całości dobra Rzeczypospolitej i nas wiernych poddanych.

Aczkolwiek mamy przestrogę przez instrukcyją JKMci P. n. m. de imminenti periculo od cesarza tureckiego i od Tatar, jednak nadzieję mamy w miłosierdziu Pańskim, że na ten czas zabawiony wojną z pany wschodniemi tu do Europy takiej potęgi swej nie sprowadzi, któraby nam miała wojnę jaką nawalnę przynieść. Lecz iż fides tego poganina lubrica, której dotrzymywa sąsiadom, póki jemu samemu potrzeba, życzymy tego, aby Rzeczpospolita et consensus ordinum praesidium tamtej stronie dla ekspedycyjej przeciwko nagłym inkursyjom jego, także i tatarskim, bądź to przez suplement wojska kwarcianego, bądź też inszym jakim sposobem opatrzyła. W czym zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby się do zgody wszystkich województw w tej mierze skłaniali i tak o tym radzili, jakoby bezpieczeństwo całe et salus Reipublicae integra zostawała.

A iż w tejże instrukcyjej JKMć P. n. m. dołożyć tego raczył, że zapłata żołnierzowi kwarcianemu a 1 junii aż dotąd zatrzymana jest, wejrzyć będą powinni ichm. panowie posłowie nasi in rationes publicas, gdzie się te pieniądze podziały, ponieważ zapłata temu żołnierzowi kwarcianemu [k. 495] per ordinarium stipendium jest naznaczona.

Z Moskiewskim Państwem iż także niepewną przyjaźń tamtego narodu z nami KJMć P. n. m. opowiedać nam w instrukcyjej swej raczy, aczkolwiek z przeszłych sejmów ichm. panowie komisarze spólnie naznaczeni te tam diferencyje między państwy zachodzące uspokoić mieli, iż to jednak z jakichsi przyczyn do efektu swego nie przyszło, starać się będą ichm. panowie posłowie nasi, aby te tam różnice w swoich circumferencyjach przez inszą komisyją raczej, aniżeli violentis remediis uspokojone były. A interim aby Smoleńsk, na którym wszystko tamtej ścianie należy, firmissimo et perpetuo praesidio opatrzony był. Do czego aby ichm. panowie obywatele litewscy, którym samym dignitates et honores tych tam prowincyji proseferuntur, swoje sumpty i starania dawali. Więc i ci obywatele, którym Król JMć iure feudii tamtych krajów colonias konferować raczył i depozyty swoje na Smoleńsku chowają, aby post revisionem przywilejów ich na sejmie, jako się niżej pisze, onus tanto servitii na Smoleńsku jako praesidiarii zastępowali i ponosili.

Powinni też będą ichm. panowie posłowie nasi starać się o to, aby jarmark w Kamieńcu Podolskim, który za sobą pociąga wielkie niebezpieczeństwo do straty tamtego miejsca, laudo publico omnino był zniesiony.

Ta część Inflant, która w posesyjej Rzeczypospolitej po zawarciu inducyji[171] została, aby w dobry porządek i opatrzenie wprawiona była, ile w takiej bliskości praesidiorum Sveticorum, starać się mają ichm. panowie

[171] *Rozejm między Rzecząpospolitą i Szwecją zawarty w Sztumskiej Wsi w 1635 r.*

posłowie nasi. Więc też i obywatele tameczni, którzy wiary Rzeczypospolitej dotrzymując, iacturam wielką substancyjej swojej odnieśli, aby od Rzeczypospolitej iustam za to consolationem mieli.

Swawola kozacka aby według pośledniejszych praw i konstytucyj zatrzymana in officio była i ta forteca nad Dnieprem, która im przechodu na Czarne Morze bronić ma[172], naprawiona i [k. 495v] ufortyfikowana porządnie była i praesidiis, strzelbą i ludźmi opatrzona, prosić mają JKMci panowie posłowie nasi.

Stanęła była konstytucyja na szczęśliwej koronacyji JKMci P. n. m. o minicy namówiona i uniwersał do minicy należący in volumen legum wpisany[173], która iż do skutku swego hactenus nie przyszła, czynić będą staranie ichm. panowie posłowie nasi, aby według tej konstytucyji i modus cudendae monetae i ichm. panowie komisarze do jw. jm. pana podskarbiego koronnego naznaczeni byli. Z tym dokładem, aby bicie jej i pożytek, który Rzeczypospolitej samej służy, w dozorze skarbowym ichm. panów komisarzów na to naznaczonych zostawał, z czego potem ciż ichm. panowie komisarze z skarbem wespół na sejmach rationes reddere Rzeczypospolitej powinni będą.

Konkluzyja sejmów aby według konstytucyjej szczęśliwej koronacyji JKMci P. n. m. odprawowana sine quibusvis prolongationibus była, omnino starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

Co się tknie koekwacyjej, ponieważ ziemia nasza chełmska we wszystkich podatkach dostateczną uczyniła skarbowi satysfakcyją i nic in rationibus nie została, a insze województwa, jako z instrukcyjej JKMci patet, siła podatków dotąd zatrzymały, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby ta imparitas, która jest libertati inimica iustis coaequationibus zniesiona była, rachując i to, w czym insze województwa na wojnę pruską tak w niestawieniu na tę wojnę żołnierza, jako i nieoddaniu pieniędzy do skarbu iuxta proportionem czworga podymnego defecervat, abyśmy wszyscy jako in coaequali Republicam równo pociągali.

Taka jest magnanimitas i dobrotliwość JKMci P. n. m. przeciwko Ojczyźnie naszej, wszystkiemu prawie światu oświadczona, że pomnąc na majestat i dostojeństwo swoje królewskie, na którym go Pan Bóg z łaski swej świętej posadzić raczył z nieśmiertelną sławą swoją przeciwko nieprzyjaznym sąsiadom naszym, nie folgując ani zdrowiu swemu Pańskiemu, ani dostatkom z wielką przewagą i to co było przez Moskwicyna ablatum prawie z gardła wydarł i wszystkie prowincyje tak w Prusiech od

[172] *Twierdza Kudak.*

[173] *VL, t. III, s. 379–380; VC, t. III, vol. 2, s. 207.*

Szwedów, jako i wschodniego tyrana oswobodził i uspokoił, że słusznie Ojczyzna [k. 496] nasza nie tylko podziękowaniem, ale też omni genere gratitudinis nagradzać to i odwdzięczać JKMci powinna. W czym aby się desiderio JKMci P. n. m. za tak przeważne dzieła dla Ojczyzny miłej podjęte dosyć stało, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, żeby znosząc się w tej mierze z inszymi województwy, taką grati animi significationem JKMci pokazali, któraby e diametro praw i wolności, i zwyczajów dawnych w tej Rzeczypospolitej naszej nie znosiła, ale się we wszystkim iuribus et pactis conventis przez Króla JMci P. n. m. poprzysiężonych conformowała.

Nastąpiła w tejże instrukcyjej intercesyja JKMci P. n. m. za królewiczem JMcią Kazimierzem, aby Rzeczpospolita necessitatibus królewicza JMci wedle stanu i dostojeństwa sanguini regio condignis należącemu succurrere et subvenire chciała. Zleciliśmy przeto ichm. panom posłom naszym, aby się w tej mierze z inszymi województwy znosząc, pro dignitate postąpili, nie zawodząc jednak dóbr Rzeczypospolitej w żadne feuda ani sposoby, któreby alienationem jaką praeseferre miały, ale się we wszystkim do praw naszych koronnych stosowały.

Prawa i pretensyje siestrzeńca książęcia pomorskiego[174] na powiaty bytomski i limburski jeśliby na sejmie blisko przyszłym produkowane były, jako to Król JM P. n. m. w instrukcyjej swej przypominać raczy, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby pospołu cum ordinibus Regni przypatrzywszy się im dobrze, uczynili to, coby było ex re commodo et dignitate Reipublicae, w żadne jednak lenna Rzeczypospolitej nie zaciągając.

Ad conservationem classis maritimae, którą Król JM P. n. m. z wielkim kosztem i przewagą dla Rzeczypospolitej sprawić raczył, słuszną rzecz być baczymy starostwo puckie z prowentami jego na to obrócić, z ukontentowaniem jm. pana starosty tamecznego, o czym zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby się cum statibus et ordinibus Regni w tej mierze znosili i tak tę rzecz opatrzyli, jakoby w dobrym porządku ten klejnot Rzeczypospolitej zostawał. Życzymy jednak tego, aby dozór i administratio classis przy jm. panu staroście tamecznym z ichm. pany komisarzami, którzy do tego z sejmu deputowani będą, zostawała.

[k. 496v] Reszta długu panom gdańszczanom ut eliberetur fides publica żeby zapłacona była, zniosą się ichm. panowie posłowie nasi z inszymi województwy.

Miasta Torunia wiadoma jest wszystkiej Rzeczypospolitej naszej stateczność i cnota w dotrzymaniu wiary jako Królowi JMci P. n. m., tak

[174] *Ernest Bogusław de Croy, książę-biskup kamieński.*

i Rzeczypospolitej, nie tajne i szkody znamienite dla tejże stateczności dla Rzeczypospolitej podjęte w inkursyjach wojsk nieprzyjacielskich znamienicie przy obronie miasta podjętych, które i pożogami i złupieniem nieprzyjacielskim, i zniesieniem przedmieścia, i kosztownych folwarków swoich odnieśli. Za którą wiarę i stateczność ich zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby znosząc się z ichm. drugimi, przychylając się do konstytucyjej o tym uczynionych condignam gratitudinem et satisfactionem odnieśli.

Konstytucyją o sigillacyjej sukien i de Societate Anglicana anni 1628[175] aby in suo robore zostawała zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, z tym dokładem, aby panowie gdańszczanie in vim gratitudinis sukna stępowane łokciem u nas w Koronie zwyczajnym et iusto praetio do nas puszczali.

Co się tknie żołnierza smoleńskiego i inszych osób, którym Król JMć iure feudi pewne dobra w Smoleńszczyźnie konferować raczył i teraz w instrukcyjej swojej, aby im to in perpetuitatem cederet przypominać raczy, baczymy być rzecz potrzebną, aby się te osoby wszystkie sprawami swymi i z przywilejami na sejm da Pan Bóg po tym sejmie teraźniejszym następujący sześćniedzielny stawili i tam po uważeniu praw i przywilejów ich, wdzięczność przystojną pro cuiusque meritis od Rzeczypospolitej odnieśli. O czym ichm. panowie posłowie nasi znosić się mają z inszymi województwy, z tą jednak kaucyją, aby te feuda in perpetuitatem nie były konferowane. Także i ci, którzy nobilitates afektują, a merita ich wiadome hetmanom albo regimentarzom ich, aby tym zacnym klejnotem według atestacyjej condecorowani byli.

Iż compositio inter status[176], o którą tak wiele praw i konstytucyji mamy, dotychczas efektu swego nie wzięła, pilnie się o to starać mają ichm. panowie posłowie nasi, znosząc się z ichm. drugimi [k. 497], aby wżdy, kiedy ta sprawa, na której wszystkim stanom należy, do porządnego końca przyść mogła i żeby nas Trybunały wedle konstytucyjej o tym opisanych, nullis protestationibus, obstantibus in ea materia sądziły.

Sprawiedliwość święta wielką na Trybunale remoram przez nierychłe dochodzenie województw cierpi i jeszcze za przyłączeniem województwa czerniechowskiego i inszych[177] a latere przychodzących spraw cierpieć by musiała, zabiegając tedy temu zleciliśmy ichm. panom posłom

[175] *VL, t. III, s. 278–279; VC, t. III, vol. 2, s. 39.*

[176] *Ułożenie na nowo prawnych podstaw relacji między stanem szlacheckim a stanem duchownym.*

[177] *Województwo czernihowskie ostatecznie przyznane zostało Rzeczypospolitej w zawartym w 1634 r. w Polanowie pokoju z Moskwą.*

naszym, aby wszystkich sposobów słusznych, któreby się ordinibus et statibus Regni w tej mierze zgodnie zdały nie odbiegali. A sposoby te zdadzą się nam najsłuszniejsze, aby te genera actionum, które lex publica circumscripsit, jako o zbiegłe poddane, o rany, o spasy, o wyrąbanie lasów, o sprawiedliwość et iis similia w ziemstwach, w grodach sine quibusvis appelationibus determinowane były. Także aby konstytucyja 1588 de accessoriis[178] reasumowana była. W tamtych zaś województwach, które się ruskiem charakterem terminują, aby sprawy o zbiegi i o grabieże i o insze mniejsze krzywdy w swoich subselliach koniec brały, nullis apellationibus intervenientibus, same tylko quaestiones haereditariae na Trybunale per apellationes nonnisi tamen a definitiva sententia miejsce miały, ażeby przy każdym województwie: wołyńskim, kijowskim, bracławskim i czernihowskim tego tylko województwa konserwaty odprawowane były, które się odsądzi, nie mieszając spraw inszych województw.

Port pilawski aby był sub praesidio JKMci i Rzeczypospolitej, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

Komisyja województw koronnych z W. Ks. L. aby doszła, zleciliśmy to ichm. panom posłom naszym, i procesy z pewnych osób obywatelów koronnych w Wielkim Księstwie Litewskim otrzymane, aby były zniesione.

Uskarżali się w kole naszym niektórzy bracia nasi religiej ewangelickiej, że kamienicę communitati ich służącą iure caduco ex occasione desertationis osobie pewnej dano, a potym na kościół ojcom bernardynom obrócono. Przeto mają ichm. panowie posłowie [k. 497v] nasi prosić Króla JMci, żeby ten praetextus iuris caduci dekretem Króla JMci był kasowany, a oni sponte sua placu tego ex arbitrio Króla JMci ustąpić tymże ojcom obiecują.

Na mieszczany poeny obostrzyć, kiedyby mandatów Króla JMci nie słuchali i onym dosyć nie czynili w sprawach szlacheckich.

Infames et baniti ex controversia partium aby do urzędów żadnych et ad quaevis munia publica przypuszczani nie byli, choćby też ad cassandam bannitionem pozwali.

O rewizyji ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich konstytucyją 1631[179] reasumować i żeby do efektu swego przyszła, starać się ichm. panowie posłowie nasi mają.

Lustracyje aby wedle starych praw in quinquennio post cessum vel decessum possesorum odprawowane były, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

[178] *VL, t. II, s. 265; VC, t. II, vol. 2, s. 80.*

[179] *VL, t. III, s. 330; VC, t. III, vol. 2, s. 115.*

Iż na Żydy wielkie i częste z różnych miast, miasteczek i wsi tak Króla JMci, jako i panów duchownych i świeckich w sprawach kryminalnych o zabicia i zamordowania różnymi czasy dziatek chrześcijańskich i krwie chrześcijańskiej rozlania, i insze ekscesy i uczynki nad prawa kościelne w koło nasze rycerskie skarga jest wniesiona, przeto zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby Żydom prawa ukrócone były, w nadzieje których tak wielkie zbrodnie i ekscesy czynią. A jeśliby się na potym ekscesy takowe i tym podobne przeciwko Żydom pokazały, żeby o takie ekscesy in loco delicti Żydowie powinni się sprawować i odpowiadać, nie odzywając się do inszej.

Petita

Jakośmy przedtym wnosili prośbę przez ichm. panów posłów naszych za jm. panem [Samuelem] Koniecpolskim, kasztelanem chełmskim strony tamy husińskiej i w czym stanęła konstytucyja rewizyjej na przeszłym sejmie[180], z którą rewizyją na przyszłym da Pan Bóg sejmie [k. 498] stawić się zechce jm. pan chełmski, prosić pilnie mają ichm. panowie posłowie nasi, żeby za tą rewizyją tego postulatum jmci służacego pozwolono i konstytucyją warowano, żeby młyn zostawał w cale, który non impedit navigantes.

Także za jm. panem starostą chełmskim[181] prosić mają ichm. panowie posłowie nasi Króla JMci i Rzeczypospolitej o rewizyją na tamę swierżawską, jeśli navigantibus sursum et deorsum była obstaculo.

Za ojcami franciszkanami prosić Króla JMci, aby im kościoły gdański i toruński przywrócone były.

Iż miasto Krasnystaw stanowiskami posłów tatarskich bywa agrawowane, prosić Króla JMci, aby też i gdzie indziej im Król JMć stanowiska naznaczać raczył. Także i o jarmarki proszą.

Co wszystko i inne sprawy Rzeczpospolitą zachodzące fidei et dexteritati ichm. panów posłów naszych poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że omni cura et industria sua providebunt ne quid detrimenti Respublica patiatur.

Którą to instrukcyją naszę z podpisem ręki jm. pana Kaspra Kłoczowskiego podczaszego chełmskiego, marszałka sejmiku naszego wydać ichm. panom posłom naszym pomienionym i one do akt grodzkich chełmskich ad acticandum podać zleciliśmy.

[180] *VL, t. III, s. 423; VC, t. III, vol. II, s. 283.*
[181] *Hieronim Jełowicki.*

Działo się w Chełmie, w kościele, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 9 decembris r. P. 1636. Kasper Kłoczowski podczaszy chełmski, marszałek sejmiku tejże ziemi chełmskiej mp.

XCVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 11 maja 1637 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 20 III 1637 r. złożył większość sejmików, w tym sejmik chełmski, na 11 V, a sejm dwuniedzielny w Warszawie na 3 VI 1637 r. z powodu, że sejm walny przeszły nie stanął, a wiadomości o niebezpieczeństwach od pogan i inszych stron, jako od Moskwy, są pewne, *por. ASWK, t. II, s. 222. Przechowywana w NHAB w Mińsku, f. 1740, op. 1, nr 12 księga grodzka chełmska zawierająca oblaty z lat 1637–1638 nie była nam dostępna ze względu na stan zachowania.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 11 maja 1637 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 313–320 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Marcin Brzezicki marszałek sejmiku 12 V 1637 r.* [feria tertia post Dominicam Cantate a. D. 1637].

[k. 313] Instrukcyja ichm. panom Hieronimowi z Łanowiec Jełowickiemu staroście chełmskiemu i Stanisławowi z Busowna Stawskiemu podstolemu chełmskiemu, posłom naszym na sejmiku chełmskim dnia 11 maja roku 1637 w Chełmie odprawowanym, na sejm warszawski dwuniedzielny blisko przyszły od nas obranym dana.

Ex intimo affectu pożałowawszy tego, iż lubo conatus przeszłe Króla JMci P. n. m., które w obmyśliwaniu całości Rzeczypospolitej naszej chcąc obesse periculis externis a prodesse rządowi domowemu, za złożeniem sejmu przeszłego do effectu pożądanego nie byli przywiedzione. Teraz znowu nie ustawając JKMć w tymże przedsięwzięciu swym i owszem dbale pragnąc w czas moderi urazom Ojczyzny naszej, sejm dwuniedzielny nam składać raczy. Mają ichm. panowie posłowie nasi przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego i powinszowaniu w dobrym zdrowiu [k. 315] długo szczęśliwego z nieśmiertelną sławą i całością Ojczyzny naszej panowania, uniżenie za to mają podziękować. Żądać przy tym i usilnie prosić, aby te wszystkie necessaria desiderata Król JMć do takiego skutku radami swymi prowadzić raczył, któreby in ea calamitate Ojczyzny na ten czas naszej stan szlachecki tym bardziej nie uciążali.

Zapłata zatem żołnierzowi ukrainnemu, który granic ojczystych od inkursyjej pogańskiej strzegł i strzeże, aczby z kwarty należeć i do-

chodzić miała. Jednak iż jm. pan krakowski[182] tego wojska, bacząc je być szczupłe, suplement (czego rationes na sejmie przeszłym niedoszłym[183] dawał) uczynił, zaczym kwarciane pieniądze tej zapłacie wydołać nie mogą, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby zniósłszy się cum ordinibus Regni i porachowanie z skarbem jako najdozorniejsze uczyniwszy, czegoby baczyli być potrzebę, z inszych podatków w Rzeczypospolitej okrom podymnego i poborów namawiali i pozwalali, inkludując w to i pogłówne żydowskie, [k. 316] które aby largius do skarbu oddawane było, starać się mają. A na dalsze czasy mają usiłować ichm. panowie posłowie, aby wojska kwarcianego nad to, co by wynosiła zapłatę ich kwarta, ichm. panowie regimentarze wojskowi w służbie nie zatrzymywali i ciężaru niespodziewanego mimo prawo jasne na Rzeczpospolitą nie zaciągali. A strzeż Boże jakiego nagłego na państwa koronne insultum, aby jednak obnażona z obrony swej nie ostawała, żołnierza powiatowego ducta proportione zapłaty ze dwóch poborów, zgadzając się w tym z większą częścią województw, namawiać mają, bellum offensivum z żadnym przyległym państwem nie wszczynając.

Pospolite ruszenie iż jest in casum belli Turcicii uchwalone, tedy urgente summa hac necessitate w rękach i mocy Króla JMci zostawać ma, ea cautione, aby stare prawo i konstytucyje w tym napisane w cale zostawały i wici ex consilio i za wiadomością ichm. panów senatorów przy boku Króla JMci [k. 317] rezydujących byli wysyłane.

Fort na Chudelu[184] iż jeszcze dotąd nie jest doskonale dla zniesienia kozackiego dokończony, mają ichm. panowie posłowie prosić Króla JMci, aby według obietnice swej Pańskiej in pactis conventis wyrażonej i ten fort, i drugie fortece na Ukrainie pożądane suo sumptu erygować raczył. Aby żołnierz[e] ukrainni przechadzaniem swoim na odległe stanowiska i ludziom ciężcy nie byli, i sami sobie trudności prawnych w Trybunale nie tworzyli. Hiberna lege publicam na Ukrainie ma być postanowiona, a z odleglejszych dóbr Rzeczypospolitej i duchownych stacyją pieniężną ducta proportione osiadłości dóbr niechaj będzie dawana, o czym ordynacyją jm. pan krakowski uczynić ma, aby żołnierz modum non excederet i w małych pocztach po te stacyje jeździł.

Komisyje z Carstwem Moskiewskim aby do effectu przywiedzione byli, mają ichm. panowie posłowie o to instare u Króla JMci.

[182] *Stanisław Koniecpolski kasztelan krakowski, hetman wielki koronny.*
[183] *Sejm zwyczajny w Warszawie 20 I–1 III 1637 r.*
[184] *Chodzi zapewne o fortyfikacje nad rzeką Słuczą na Wołyniu.*

Dla wyciągania retent podatków publicznych [k. 318] Trybunał Radomski jako potrzebny, aby uchwalony zostawał.

Iż providentia divina to, co przedtem benignitate królów przodków świętej pamięci naszych było obligowano i hactenus w rękach różnych zostawało in gremium Rzeczypospolitej wraca się, tedy mają się starać ichm. panowie posłowie nasi, aby te powiaty lemborskie[a] i bytowskie jako membra Reipublicae in unum corpus z inszymi powiaty pomorskiemi byli redigowane.

Regratificatia tantorum meritorum in Rempublicam Króla JMci P. n. m., iż na przeszłym sejmie niezawartym desiderio Króla JMci nie była sufficienter, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby znosząc się z inszymi województwy, taką grati animi significationem JKMci pokazali, któraby e diametro praw, wolności i zwyczajów dawnych w Rzeczypospolitej naszej nie znosiła, ale się we wszystkim iuribus et pactis conventis przez Króla JMci P. n. m. poprzysiężonych konformowała. [k. 319] Także i królewiczów ichm. Kazimierza i Karola aby się necessitatibus wedle stanu i dostojeństw sanguini regio condignis należącym subvenire mogło zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się z inszymi województwy znosząc, pro dignitate postąpili, nie zawodząc jednak Rzeczypospolitej w żadne feuda ani sposoby, któreby alienationem jaką prae se ferre miały, ale się we wszystkim do praw naszych ojczystych stosowały.

Petitum

Iż za jakiś trefunkowy eksces wojskowy szlachciców dwóch obywatelów ziemi chełmskiej pp. Wereszczyńskich, są wprzód u wojska wytrąbieni, a potym i na sejmie jest to publicatum, w czym iż oni error swój nagradzając, satysfakcyją stronie ukrzywdzonej uczynili i kwit otrzymali, mają ichm. panowie posłowie prosić usilnie Króla JMci, aby ta infamia kasowana i zniesiona z tych lege publica była.

Co wszystko i inne obvenientes necessitates Reipublicae fidei et dexteritati [k. 320] ichm. panów posłów naszych poruczamy, pewni tego będąc po ichmciach, że omni cura et industria starać się o to będą, coby z uspokojeniem na ten czas, a na potem z pomnożeniem Ojczyzny naszej było.

Którą to instrukcyją naszą z podpisem ręki jm. pana Marcina Brzezickiego marszałka sejmiku naszego pomienionym ichm. panom posłom naszym wydać i onę do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie w kościele na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die et anno ut supra. Marcin Mirz Brzezicki marszałek natenczas sejmiku chełmskiego.

[a] *W rękopisie:* lumburskie.

XCVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 27 stycznia 1638 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 27 XI 1637 r. zwoływał większość sejmików, w tym chełmski, na 27 I 1638 r., sejm walny w Warszawie na 10 III 1638 r. Instrukcja królewska na sejmiki przed tym sejmem, B. Czart., rkp. 135, s. 35–46, por. ASWK, t. II, s. 227.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 27 stycznia 1638 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 321–340 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował sędzia ziemski chełmski Stanisław Runowski, marszałek sejmiku 27 I 1638 r.* [feria sexta post Festum Conversionis Sancti Pauli Apostoli a. D. 1638].

[k. 322] Instrukcyja ichm. panom Piotrowi z Żurowa Daniłowiczowi stolnikowi koronnemu, krzemienieckiemu, parczowskiemu etc. staroście i Stanisławowi z Busówna Stawskiemu podstolemu i podstaroście chełmskiemu, posłom naszym na sejmiku chełmskim dnia 27 miesiąca stycznia r. P. 1638 w Chełmie odprawowanym na sejm walny warszawski blisko przyszły od nas obranym dana.

Naprzód ichm. panowie posłowie nasi przy zaleceniu i oddaniu wiernego poddaństwa naszego Królowi JMci P. n. m. i powinszowaniu w dobrym zdrowiu i długo szczęśliwym panowaniu wszelakich pomyślnych sukcesów, cum incremento sławy nieśmiertelnej JKMci i Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej [k. 323] uniżenie podziękować JKMci za tak pilne i ojcowskie obmyślawanie o całości dobra Rzeczypospolitej i nas wiernych poddanych mają.

1. Aczkolwiek na przeszłym sejmie dwuniedzielnym Rzeczpospolita wojsku koronnemu zapłatę zupełną za ośm ćwierci obmyśliła i postanowiła była, iż jednak pewne województwa podatki powinne przy sobie dotąd zatrzymały i z Trybunału Radomskiego nie wszystko, co należało, skarbu doszło, zaczym dług tak wielki żołnierzowi zatrzymany jest, zleciliśmy to ichm. panom posłom naszym, aby na początku zaraz sejmu serio, ni do czego inszego nie przystępując, dopinali tego, aby koekwacyja w podatkach przez województwa zatrzymanych najpierw doszła et iustitia proportionata in aequolibramine wszystkim zostawała. Także rachunków w skarbie wysłuchać et investigare mają, gdzie się co podziało. A czego [k. 324] by do zapłaty zatrzymanej wojsku tak z koekwacyjej, jako i ex rationibus retentorum w skarbie nie dostawało, o tym z inszymi wszystkimi województwy znosić się będą i namawiać, aby zapłata zupełna żołnierzowi zatrzymana, bez wielkiego jednak ciężaru i ucisku pospolitego człowieka, podatki moderując, prędko uiszczona była. A do koekwacyjej potrzebna rzecz, aby poborcowie kwity poborowe tam na

sejmik produkowali, bądź też w grodziech aktykowane ichm. panowie posłowie na sejm z sobą przywieźli, jakochmy to ichm. panom posłom naszym uczynić zlecili.

2. Swawola kozacka jako się już przeciwko Panu swemu i Rzeczypospolitej na wszystko złe wyuzdała, tak omnino starać się mają ichm. panowie posłowie i namówić sposób, jakoby z novum officium redacta et iugo servili mancipatu pod posłuszeństwem Króla JMci i Rzeczypospolitej, w dyrekcyjej [k. 325] ichm. panów hetmanów koronnych wedle pierwszych komisyji zostawała. Także aby fort na Chudelu, który przechodu na Czarne Morze bronić ma, secundum pacta statecznie naprawiony et praesidiis competentibus opatrzony był.

3. Tureckie i tatarskie sąsiedztwo, iż nam ustawicznie z postrachem w oczu stoi i pokoju z niemi pewnego obiecować sobie nie możemy, jako in fide lubrica, życzymy tego, aby Rzeczpospolita et consensus ordinum praesidium tamtej stronie dla ekspedycyjej przeciwko nagłym inkursyjom ich, bądź to przez suplement wojska kwarcianego, bądź też jakim inszym sposobem opatrzyła, w czym zleciliśmy ichm. panom posłom, aby się do zgody z inszymi województwy skłaniali i tak o tym radzili, jakoby bezpieczeństwo et salus Raipublicae w cale zostawała.

4. Z Moskiewskim Państwem iż także niepewną przyjaźń tamtego narodu z nami Król JMć P. n. [k. 326] m. opowiedać nam w instrukcyjej swej raczy. Aczkolwiek z przeszłych sejmów ichm. panowie komisarze spólnie naznaczeni te tam difyrencyje między państwy zachodzące uspokoić mieli, iż dotąd z jakichś przyczyn to do efektu swego nie przyszło, starać się będą ichm. panowie posłowie nasi, aby tę tam różnicę w swoich circumferencyjach przez inszą komisyją raczej, aniżeli violentis remediis uspokojone były. A interim aby Smoleńsk, na którym wszystko tamtej stronie należy, firmissimo et perpetuo praesidio opatrzony był, do czego aby ichm. panowie obywatele litewscy, którym samym dignitates et honores tych tam prowincyji conferuntur, swoje sumpty i starania obrócili. Więc i ci obywatele, którym Król JMć iure feudi tamtych krajów colonias konferować raczył i depozyty swoje na Smoleńsku chowają, aby post revisionem przywilejów ich na sejmie, jako się niżej pisze, onus tanti servitii na Smoleńsku [k. 327] jako praesidiarii zastępowali i ponosili.

5. Ta część Inflant, która w posesyjej Rzeczypospolitej po zawarciu inducyi została, aby w dobry porządek i opatrzenie wprawiona była, ile w takiej bliskości praesidiorum Sveticorum, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, więc też i obywatele tameczni, którzy wiary Rzeczypospolitej dotrzymywając, iacturam wielką substancyjej swojej odnieśli, aby od Rzeczypospolitej iustam za to consolationem mieli.

6. Cła morskiego w porcie gdańskim dominium et proprietas Rzeczypospolitej naszej niepochybnie należy i nikt tych regalia, które są iuris publici, privato ausu na prywatny pożytek obracać nie może, zleciliśmy tedy ichm. panom posłom naszym, aby zniósłszy się w tym z inszymi województwy i stanami koronnymi, w prawa i w przywileje wejrzawszy, prowent ten z tych ceł przerzeczonych, sine tamen ullius praeiudicio in [k. 328] rem Reipublicae nostrae moderowali, żeby in usum tylko publicum, a nie w prywatne jakie czyje cederet compendium.

7. Stanęła była konstytucyja na szczęśliwej koronacyjej JKMci P. n. m. o mennicy namówiona i uniwersał do mennicy należący in volumen legum wpisany[185], która iż do skutku swego hactenus nie przyszła, czynić będą staranie ichm. panowie posłowie nasi, aby według tej konstytucyjej modus cudendae monetae i ichm. panowie komisarze do jw. jm. pana podskarbiego koronnego naznaczeni byli, z tym dokładem, aby bicie jej i pożytek, który Rzeczypospolitej samej służy, w dozorze skarbowym ichm. panów komisarzów na to naznaczonych został, z czego potym aż ichm. panowie komisarze, z skarbem wespół, na sejmach rationes reddere Rzeczypospolitej powinni będą.

8. Powiaty Lemburg i Bitow ponieważ [k. 329] już prawem dziedzicznym do Korony przypadły[186], ordynacyjej tylko słusznej potrzebują, zleciliśmy to ichm. panom posłom naszym, aby w tym około inkorporacyjej ad Regnum tych powiatów znosili się ze wszystkimi stany koronnymi, a na feuda żadne ani alienacyje nie pozwalali. Toż et de terris Prussiae po śmierci dzisiejszego książęcia pruskiego[187] nemini in feudum conferendis aut alienandis, ale żeby się do Korony jako ad uniforme corpus po tak długim czasie wróciły, w czym aby się ichm. panowie posłowie nasi do praw koronnych stosowali i wedle nich zachowali, serio zlecamy.

9. Na oprawę Najjaśniejszej Królowej JMci polskiej, stanowi Jej KMci przystojną, more et instituto maiorum pozwalamy i w tym znosić się cum ordinibus Regni ichm. panom posłom naszym zlecamy, tak jednak, żeby nie na zamkach pogranicznych, ale in Regni meditulio ta oprawa warowana była.

[k. 330] 10. Hiberny żołnierzowi kwarcianemu aby były na pewnych miejscach pogranicznych naznaczone, znosić się będą ichm. panowie posłowie nasi z ichm. pany hetmany et cum ordinibus Regni, żeby to stanowisko jako najsposobniej warować się mogło, w czym ichm. panowie ukrainni, którzy szerokie włości posadzili, szczodrobliwością swoją Rzeczypospolitej subvenire mogą, kiedy swoimi latifundis wygodzić zechcą, o co prośbę wnieść do ichmciów.

11. Żołnierzów smoleńskich i inflanckich feuda i dożywocia tak jako są któremu z nich konferowane, aby w cale zostawały, przestrzegać tego jednak mają ichm. panowie posłowie, żeby na żadne haereditates albo jakimkolwiek pretekstem alienationes nie pozwalali, i owszem, tego omnimode bronili.

12. Na indigenat Wilhelma Ferbesa i Costena [Janduły], a na nobilitacyją l[aboriosi] [Konstantego] Wołka ichm. panom posłom naszym pozwolić zleciliśmy, także i inszym żołnierzom [k. 331] plebeiis tamecznym smoleńskim nobilitacyjej bronić nie mają. Ea tamen ratione, aby pierwej dzieł swoich rycerskich testimonia od hetmanów na przyszłych sejmikach powiatowych przed stanami koronnemi pokazali, a potym prośby za sobą z sejmików na przyszły potym sejm odnieśli.

13. Iż compositio inter status, o której tak wiele praw i konstytucyji mamy[188], dotychczas effectum swego nie wzięła, pilnie się starać o to mają ichm. panowie posłowie nasi, znosząc się z ichmciami drugimi, aby wżdy kiedy ta sprawa, na której wszystkim stanom należy, do porządnego końca przyjść mogła i żeby nas Trybunały wedle konstytucyji o tym opisanych nullis protestationibus obstantibus in ea materia sądziły.

14. Sprawiedliwość święta wielką na Trybunale remoram przez nierychłe dochodzenie województw cierpi i jeszcze za przyłączeniem województwa czernihowskiego i inszych [k. 332] a latere przychodzących spraw cierpieć by musiała, zabiegając tedy temu zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby wszystkich sposobów słusznych, któreby się ordinibus et statibus Regni w tej mierze zgodnie zdały, nie odbiegali. A sposoby te zdadzą się nam najsłuszniejsze, aby te genera actionum, których valorem et taxam lex publica circumscripsit in terminis iuris, jako o zbiegłe poddane, o rany, o spas, o wyrąbanie lasu et id genus alia w ziemstwach i grodach sine quibusvis appelationibus determinowane były. Także aby konstytucyja 1588 de accessoriis[189] reasumowana była. W tamtych zaś województwach, które się ruskim charakterem terminują, aby sprawy o zbiegi i grabieże i o insze mniejsze krzywdy w swoich subseljach koniec brały, nullis appelationibus intervenientibus, same tylko quaestiones haereditа-

[185] *VL, t. III, s. 379–380; VC, t. III, vol. 2, s. 207.*

[186] *Lębork i Bytów; po bezpotomnej śmierci w marcu 1637 r. księcia zachodniopomorskiego Bogusława XIV ziemia lęborsko-bytowska, do tej pory lenno Polski, stała się integralną częścią państwa.*

[187] *Jerzy Wilhelm Hohenzollern.*

[188] *Ostatnia do tego czasu konstytucja w tej sprawie uchwalona na sejmie 1635 r., VL, t. III, s. 405–407; VC, t. III, vol. II, s. 258–260.*

[189] *VL, t. II, s. 265; VC, t. II, vol. 2, s. 80.*

riae na Trybunale per appelationes non nisi tamen a definitiva [k. 333] sententia miejsce miały, ażeby przy każdym województwie: wołyńskim, kijowskim, bracławskim i czernihowskim tego tylko województwa konserwaty odprawowane były, które się odsądzi, nie mieszając w to spraw inszych województw. A na takim stanie approbatio bannitionis vel praescripta fuerit, aby już takiemu sublewacyjej nie wydawano, etiam ad transigendum cum parte, ale żeby egzekucyja była realis in bonis et persona banniti iurevicti ubi praeveniri potent.

15. Komisyja województw koronnych z W. Ks. L. aby doszła zleciliśmy to ichm. panom posłom naszym i procesy pewnych osób, obywatelów koronnych w W. Ks. L. otrzymane, aby zniesiono.

16. Koadiutoria biskupstwa płockiego, o którą królewicz JMć Karol Ferdynand, biskup wrocławski, czynił instancyją do koła naszego i w instrukcyjej Króla JMci [k. 334] dołożona jest, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby się ze wszystkimi województwy et cum ordinibus Regni znosili i do tego przystąpili, coby było cum commodo et ornamento Reipublicae atque legum Regni.

17. Curatoriae z kancelaryjej Króla JMci częstokroć na osoby jem niepodległe wychodzą i ludziom a sanguine remotis in praeiudicium proximorum cognatorum przeciwko własnemu prawu wydawają, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby temu zabieżeli, jakoby takie inconvenientia in posterum nie działy się stanowi szlacheckiemu, a te, które przeciwko prawu wyszły, nullius valoris zostawały.

18. Conclusia sejmów aby wedle konstytucyjej na szczęśliwej koronacyjej JKMci[190] odprawowana sine quibusvis prolongationibus była omnino, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi i w czas temu zabiegać, aby na tym sejmie teraźniejszym praescriptam normam et [k. 335] in posteritatem exemplum effect swój wziąwszy, uczyniła to konstytucyja.

19. Ekonomie wszystkie, które ad mensam Regiam należą, aby jako przeciwko prawu uproszone od wszystkich posesorów, tak w Koronie, jako i w Wielkim Księstwie Litewskim viceversa przywrócone były Królowi JMci.

20. Novitates żadnych nie mają przypuszczać do Korony naszej ichm. panowie posłowie nasi, ani tytułów cudzoziemskich, i owszem onych jako aequalitatibus, w którycheśmy się in hac Patria porodzili, contra nas bronić i przestrzegać będą powinni, żeby się między nas nie mieszały ani mnożyły.

[190] *VL, t. III, s. 373; VC, t. III, vol. 2, s. 197.*

21. Regratyfikacyja tantorum meritorum in Rempublicam Króla JMci P. n. m. iż na przeszłych sejmach desiderio Króla JMci nie była sufficiens, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby znosząc się z inszymi województwy taką grati animi [k. 336] significationem JKMci pokazali, któraby e diametro praw, wolności i zwyczajów dawnych Rzeczypospolitej nie znosiła, ale się we wszystkim iuribus et pactis conventis przez Króla JMci P. n. m. poprzysiężonych konformowała. Także i królewicza JMci Kazimierza aby się postulatis et necessitatibus wedle stanu i dostojeństwa sanguini regio condignis subvenire mogło, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się z inszymi województwy znosząc, pro dignitate postąpili, nie zawodząc jednak Rzeczypospolitej w żadne feuda ani sposoby, któreby alienationem jaką prae se ferre miały, ale się we wszystkim do praw naszych ojczystych stosowały.

22. A iż panowie komisarze tak do granic, jako i do inszych aktów od Króla JMci przydani, zwykli sobie authoritatem et praerogativam commissorialem ultra modum latissime rozciągać, warować to mają ichm. panowie posłowie nasi, aby ta authoritas [k. 337] commissorialis zaraz cum determinatione actus illius ustawała, ani jej sobie żaden jako już privatus ultra arrogare nie mógł.

23. Konstytucyja o sigillacyjej sukien i de Societate Anglicana anni millesimi sexcentesimi vigesimi octavi [1628][191] aby in suo robore zostawała, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, z tym jednak dokładem, aby panowie gdańszczanie in vim gratitudinis sukna stemplowane łokciem u nas w Koronie zwyczajnym et iusto precio do nas puszczali.

24. Acz z retentów poborowych siła zostaje pieniędzy przy poborcach w różnych województwach, wnieść to mają w koło poselskie ichm. panowie posłowie, aby same województwa to respondowały.

25. O rewizyjej ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich konstytucyją anni millesimi sexcentesimi trigesimi primi [1631][192] reasumować i na przepisanie ksiąg starych koszt obmyślić.

26. Uskarżali się w kole naszym niektórzy bracia nasi religiej ewangelickiej, że kamienicę communitati ich służącą iure caduco [k. 338] ex occasione desertationis osobie pewnej dano, a potym na kościół ojcom bernardynom obrócono, przeto mają ichm. panowie posłowie nasi prosić Króla JMci, żeby ten praetextus iuris caduci dekretem Króla JMci był kasowany, a oni sponte sua placu tego ex arbitrio Króla JMci ustąpić tymże ojcom obiecują.

[191] *VL, t. III, s. 278–279; VC, t. III, vol. 2, s. 39.*
[192] *VL, t. III, s. 330; VC, t. III, vol. 2, s. 115.*

27. Sejmiki po sejmie, na których relacyje poselstwa swego ichm. panowie posłowie czynić mają, tamże i poborce obierać, po sejmie w sześć niedziel mają być naznaczone.

28. Zwykli sobie panowie dyzunici in religione Graeca różne konstytucyje na sejmach in elusionem processum przez pany unity o różne ich krzywdy i angaryje institutorum et per ductorum stanowić i te procesy zwłaszcza ex occasione religionis wszczęte znosić, czego aby ichm. panowie posłowie nasi przestrzegali i bronili, zlecamy serio ichm panom posłom naszym.

Petita

1. Za jm. panem Samuelem Koniecpolskim kasztelanem chełmskim strony tamy husińskiej, ponieważ rewizyja [k. 339] tamy albo śluzy we wsi Husinnem na Bugu, majętności jm. pana chełmskiego, według konstytucyjej anni millesimi sexcentesimi trigesimi quinti [1635][193] z pewnych przyczyn nie doszła, petitum swoje wnieść do Króla JMci i stanów koronnych ichm. panowie posłowie nasi i starać się mają o to, aby [o] tej tamie konstytucyja wyżej mianowana reasumowana [była]. Osoby tamże mianowane: wpisać pana Łukasza Serebryskiego cześnika ziemi chełmskiej miasto Andrzeja Serebryskiego dołożyć.

2. Także za jm. panem starostą chełmskim[194] prosić mają ichm. panowie posłowie nasi Króla JMci i Rzeczypospolitej o rewizyją na tamę świerżowską, jeśliby navigantibus sursum et deorsum była obstaculo.

3. Iż miasto Krasnystaw częstymi stanowiskami posłów tatarskich bywa agrawowane, prosić Króla JMci, aby też gdzie indziej Król JMć stanowiska naznaczać raczył. Także i o jarmarki i o aukcyją mostowego prosząc.

Co wszystko i inne [k. 340] sprawy Rzeczpospolitą zachodzące fidei et dexteritati ichm. panów posłów naszych poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że oni cura et industria sua praevidebunt nequid detrimenti Respublica patiatur.

Którą to instrukcyją naszę z podpisem marszałka sejmiku naszego wydać ichm. panom posłom naszym i onę do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich ad acticandum podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 27 ianuarii a. D. 1638. Stanisław Runowski sędzia ziemski chełmski sigill[um].

[193] *VL, t. III, s. 423; VC, t. III, vol. 2, s. 283.*
[194] *Hieronim Jełowicki.*

XCIX. Sejmik elekcji poborcy w Chełmie 24 czerwca 1638 r.

W wyznaczonym przez konstytucję sejmu 1638 r. terminie 17 V 1638 r. (VL, t. III, s. 463) sejmik elekcji poborcy nie zszedł się dla niewiadomości obywatelów. *Jak wynika z treści laudum, król uniwersałem adresowanym do ziemi chełmskiej wyznaczył nowy termin sejmiku na 24 VI 1638 r.*

1. Laudum sejmiku w Chełmie z 24 czerwca 1638 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 341–344 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Jan Krzywczycki 28 VI 1638 r.* [feria secunda post festum Nativitatis S. Joannis Baptistae a. D. 1638].

[k. 342] My dygnitarze, urzędnicy, obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego wiadomo czynimy, iż lubo termin elekcyji poborcy według konstytucyji sejmu blisko przeszłego feria secunda post Dominicam Exaudi proxime praeterita [17 V] dla niewiadomości obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego spełzł nam, jednak do uniwersału JKMci przychylając się, dnia dzisiejszego pod sądzenie querel chełmskich tu do Chełma na obranie poborcy zjechawszy się, woli i uniwersałowi JKMci in toto satisfaciendo, do wybierania podatków w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim dwojga podymnego poborami, to jest wybierania pięciu poborów ur. jm. pana Stanisława Stawskiego podstolego i podstarościego chełmskiego zgodnie obraliśmy, dając jmci facultatem plenariam według konstytucyji sejmowych te pięć poborów wybierać i tyle [k. 343] do skarbu koronnego wnieść poborami, ile dwoje podymne wyniesie, a cokolwiek nad dwoje podymne z tych poborów zostanie, to przy sobie zatrzymać i za konsensem braterskim tak obrócić powinien będzie, gdzie zgoda wszystkich obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego będzie. A to wybieranie a publicatione praesentium poczynać się ma a per tempus constitutione descriptum kontynuować będzie.

Które to laudum nasze, aby wszystkich wiadomości doszło, one ręką jm. pana Jana Krzywczyckiego dworzanina pokojowego JKMci, marszałka koła naszego podpisane, do ksiąg grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele, na sejmiku die 24 junii, to jest w poniedziałek po święcie Narodzenia Świętego Jana Krzciciela bliski, r. P. 1638. Jan Krzywczycki marszałek natenczas koła rycerskiego[195].

[195] *Po tekście laudum zeznanie woźnego Macieja Krzymowskiego z Chełma o publikacji jego treści 28 VI 1638 r. w grodzie chełmskim oraz in foro publico civitatis Chełmensis, APOD Kraków, k. 344.*

C. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1638 r.

Termin sejmiku deputackiego w 1638 r. przypadał 13 IX. Sejmik zebrał się, do jego uchwały odwoływano się bowiem na sejmiku z 25 VIII 1639 r. (por. niżej).

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

CI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 25 sierpnia 1639 r.

Król uniwersałem datowanym z Wilna 30 IV 1639 r. wyznaczał termin większości sejmików, w tym chełmskiego, na 25 VIII 1639 r., termin sejmu walnego w Warszawie na 5 X 1639 r., por. ASWK, t. II, s. 234. Instrukcja królewska na sejmiki CPAHU Lwów, f. 181 (Lanckorońskich), op. 2, nr 215, ark. 1–3.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego 25 sierpnia 1639 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 61, k. 261–262 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Stawski podstoli i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 27 VIII 1639 r.* [sabbatho post festum Sancti Bartholomaei Apostoli a. D. 1639]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 345–349 — kopia.*

[k. 261v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, tu do Chełma na sejmik dzisiejszy pro die 25 augusti naznaczony zgromadzeni wiadomo czynimy i oznajmujemy, iż my mając pewną sumę, to jest złotych tysiąc trzysta trzydzieści i pięć i groszy szesnaście z reszty poborów dwunastu przez ichm. pana Krzysztofa Stoińskiego, naówczas pisarza, a teraz podstarościego grodzkiego krasnostawskiego i pana Andrzeja Sosnowskiego, poborców naszych seorsive wybranych pozostałą, onę do rąk jm. pana Hieronima z Łanowiec Jełowickiego starosty naszego chełmskiego na zmurowanie sklepu porządnego przy ratuszu chełmskim dla chowania ksiąg ziemskich chełmskich, a in quantum by tej sumy nad zmurowanie sklepu co zostawało, na przepisanie tychże ksiąg ziemskich chełmskich, jako o tym laudum nasze w Chełmie anno 1636 die 9 decembris zgodnie tu w Chełmie uczynione, a przez jm. pana Kaspra Kłoczowskiego podczaszego chełmskiego, naonczas marszałka koła naszego feria quinta post Festum Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis anni eiusdem [11 XII 1636] do akt grodzkich chełmskich podane[196] szerzej świadczy, oddaliśmy i obróciliśmy byli. Bacząc teraz rzecz być potrzebniejszą pomnożenie chwały Bożej i bezpieczniejsze zmurowanie sklepu na chowanie ksiąg ziemskich chełmskich przy kościele farnym chełmskim, tak rok za dopuszczeniem Bożym przy zgorzeniu miasta

[196] *Zob. nr XCV.*

Chełma pogorzałym, przychylając się do naszej obietnicy i deklaracyjej na sejmiku takrocznym elekcyjej deputata naszego[197], za instancyją wielebnej kapituły chełmskiej tu w Chełmie uczynionej, więc i do szczególnego konsensu pomienionego jm. pana starosty chełmskiego, który benevole składając z siebie prowincyją pomienioną na siebie włożoną i przez się przyjętą, dla pomnożenia chwały [k. 262] Bożej sumę wzwyż mianowaną znowu do dyspozycyjej naszej przez pisanie swoje do nas tu na sejmik dzisiejszy przysłane powrócić deklarował się, będący znowu przez tejż kapituły chełmskiej powtórzoną instancyją żądani, zelo pietatis et commodae necessitatis ducti pomienioną sumę tysiąca trzechset trzydziestu piąci złotych i groszy szesnastu na restauracyją kościoła farnego chełmskiego pogorzałego i na zmurowanie przy nim sklepu dla chowania ksiąg ziemskich chełmskich, czego się podjąć pomieniona kapituła chełmska przez ichm. księdza Krzysztofa Bąkowskiego dziekana i księdza Jana Sasina kanonika i oficjała chełmskich deklarowała i podjęła, tejże wielebnej kapitule chełmskiej za spólną zgodą naszą authoritate praesentis conventus obracamy, naznaczamy i dajemy, które do rąk pomienionego jm. księdza dziekana chełmskiego za kwitem jego autentycznym oddać jm. panu staroście zlecamy i nakazujemy i munus pomienione na jm. pana starostę włożone, za uczynieniem konsensu jmci kasujemy i z jmci składamy.

Taką tedy uchwałę, deklaracyję i laudum nasze dla ważności i powagi jego jm. panu Stanisławowi Stawskiemu podstolemu chełmskiemu, a marszałkowi na ten czas naszemu podpisać i zapieczętować i do akt grodzkich chełmskich per oblatam podać zlecamy. Działo się w Chełmie na sejmiku powiatowym dnia 25 sierpnia r. P. 1639. Stanisław Stawski podstoli i podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 25 sierpnia 1639 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 61, k. 256v–261 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Stawski podstoli i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 27 VIII 1639 r.* [sabbatho post festum Sancti Bartholomaei Apostoli a. D. 1639]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 350–366 — kopia.*

[k. 257] Instrukcyja ichm. panom Kasprowi z Kłoczowa Kłoczowskiemu podczaszemu ziemi chełmskiej i Ludwikowi z Osieka Bądzyńskiemu, posłom naszym na sejmiku chełmskim dnia 25 miesiąca sierpnia r. P. 1639 w Chełmie odprawowanym, na sejm walny warszawski blisko przyszły od nas obranym, dana.

Naprzód ichm. panowie posłowie nasi przy zaleceniu i oddaniu wiernego poddaństwa naszego Królowi JMci P. n. m. i powinszowaniu w do-

[197] *Laudum tego sejmiku nie odnaleziono.*

brym zdrowiu i długo szczęśliwym panowaniu wszelakich pomyślnych sukcesów, cum incremento sławy nieśmiertelnej JKMci za tak pilne i ojcowskie obmyślawanie o całości dobra Rzeczypospolitej od nas wiernych poddanych wdzięcznie podziękować mają. Przy tymże ichm. panom hetmanom jako regimentarzom wojskowym, także jm. panu podskarbiemu wielkiemu koronnemu ichm. panowie posłowie podziękowanie od nas za prace i pilne starania oddadzą.

1. Aczkolwiek na przeszłym sejmie sześcioniedzielnym[198] Rzeczpospolita wojsku koronnemu zapłatę zupełną obmyśliła i postanowiła była, iż jednak województwa insze [k. 257v] koekwacyjej słusznej w oddaniu retentów nie uczynili i w Trybunale Radomskim siła prowentów Rzeczypospolitej in restis zostało, o co banicyje są otrzymane, i lubo suplementa wojsk konstytucyjami przeszłych sejmów są zabronione, przecie nam teraz JKMć w instrukcyjej swojej wojska półpiąta tysiąca w borgu zostającego wyraża, tedy zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby dowiedziawszy się o resztach prowentów Rzeczypospolitej nad zapłatę wojsku pozostałych, ineant rationes z inszymi województwy, jakimby sposobem i skąd temu wojsku zapłatę obmyślić, nie zaciągając poborów ani podymnego na ziemię naszę.

2. Komisyja kozacka wedle konstytucyji sejmu przeszłego[199] aby do efektu przywiedziona była, także forteca na Kudaku praesidiis i żywnością aby była opatrzona, ichm. panowie posłowie starać się będą.

3. Tureckie i tatarskie sąsiedztwo, iż nam ustawicznie z postrachem w oczu stoi i pokoju z nimi pewnego obiecować sobie nie możemy, jako in fide lubrica życzymy tego, żeby Rzeczpospolita et consensus ordinum tamtej ścianie dla ekspedycyjej przeciwko nagłym inkursyjom ich praesidium opatrzyła, zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby się do zgody z inszymi województwy skłaniali i tak o tym radzili, jakoby bezpieczeństwo et salus Reipublicae w cale zostawała.

4. Konkluzyje sejmowe jakowym sposobem być mają, lubo już konstytucyjami są opisane, iż jednak JKMć w instrukcyjej swojej proponować raczy i sami doświadczamy, jakie inconvenientia i confusiones przy konkluzyjej sejmowych namów dzieją się, a na ostatek po sejmie i rozjechaniu się ichm. panów posłów konstytucyje odmianę i nową poprawę odnoszą, i to, co się zgodnie postanowi i zawrze skutku swego nie bierze, a to za nierychłym ichm. panów senatorów i ichm. [k. 258] panów posłów ziemskich zjechaniem się i uprzykrzoną konfuzyją nocną przy konkluzyjach

[198] *W Warszawie 10 III — 1 V 1638 r.*
[199] *VL, t. III, s. 440; VC, t. III, vol. 2, s. 312–313.*

sejmów, tedy zlecamy to ichm. panom posłom, aby we wszystkim do praw o tym już napisanych stosując się, one do egzekucyjej rzetelnej przywiedli.

5. Hyberna żołnierzowi kwarcianemu aby były na pewnych miejscach pogranicznych naznaczone, znosić się będą ichm. panowie posłowie nasi z ichm. pany hetmany et cum ordinibus Regni, żeby to stanowisko jako najsposobniej warować się mogło. W czym ichm. panowie ukrainni, którzy szerokie włości posadzili, szczodrobliwością swoją Rzeczypospolitej subvenire mogą, kiedy swojemi latifundiis wygodzić zechcą, o co prośbę wnieść do ichmciów.

6. Regratyfikacyja tantorum meritorum in Rempublicam Króla JMci P. n. m. iż na przeszłych sejmach desiderio Króla JMci nie była sufficiens, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby znosząc się z inszymi województwy, taką grati animi significationum JKMci pokazali, którąby e diametro praw, wolności i zwyczajów dawnych Rzeczypospolitej naszej nie znosiła, ale się we wszystkim iuribus et pactis conventis przez JKMć P. n. m. poprzysiężonych konformowała.

7. Cła morskiego w porcie gdańskim dominium et proprietas Rzeczypospolitej naszej niepochybnie należy i nikt tych regalia, które są iuris publici, privato ausu na prywatny pożytek obracać nie może. Zleciliśmy tedy ichm. panom posłom naszym, aby zniósłszy się w tym z inszymi województwy i stanami koronnymi, w prawa i przywileje wejrzawszy, prowent ten z tych ceł przerzeczonych sine tamen ullius praeiudicio in rem Reipublice nostrae moderowali, żeby in usum tylko publicum, a nie prywatne jakie czyje cederet compendium, stosując się w tym do relacyjej ichm. [k. 258v] panów komisarzów ad hunc actum przeszłym sejmem deputowanych[200] i jeśli co wybrano i wybierają z tych ceł, dowiedzieć się mają, gdzie się to podziewa.

8. Komisyje rozgraniczenia z państwy przyległymi sąsiedzkimi aby według opisu konstytucyj na przeszłym sejmie postanowionych[201] do egzekucyji przywiedzione były, z zmniejszeniem jednak liczby ichm. panów komisarzów, gdyż ta pluralitas więcej zatrudnia, starać się będą ichm. panowie posłowie nasi [i] o tym z inszymi województwy znosić się będą.

9. Stanęła była konstytucyja na szczęśliwej koronacyjej JKMci P. n. m. o mynicy namówiona i uniwersał do mynicy należący in volumen legum wpisany[202], która iż do skutku swego hactenus nie przyszła, czynić będą

[200] *VL, t. III, s. 441; VC, t. III, vol. 2, s. 314–315.*
[201] *VL, t. III, s. 444, 445, 450; VC, t. III, vol. 2, s. 318–319, 320–321, 327–328.*
[202] *VL, t. III, s. 379–380; VC, t. III, vol. 2, s. 207–208.*

staranie ichm. panowie posłowie nasi, aby według tej konstytucyji modus cudendae monetae i ichm. panowie komisarze do jaśnie wielmożnego jm. pana podskarbiego koronnego naznaczeni byli, z tym dokładem, aby braciej i pożytek, który Rzeczypospolitej samej służy, w dozorze skarbowym ichm. panów komisarzów na to naznaczonych został, z czego potym ciż ichm. panowie komisarze z skarbem wespół na sejmach relationes reddere Rzeczypospolitej powinni będą.

10. Wybrańcy aby według konstytucyji dawnych w porządek wprawieni byli, ichm. panowie posłowie nasi z inszymi województwy znosić się będą, wziąwszy przed się ordynacyją świętej pamięci Króla JMci Stephana[203] i urzędników sądów ziemskich, którzy rewizyją starostw i łanów wybranieckich odprawują, relacyje.

11. Żołnierzów smoleńskich i inflanckich feuda i dożywocia tak jako są któremu z nich konferowane, aby w cale zostawały, przestrzegać tego jednak mają ichm. [k. 259] panowie posłowie, żeby na żadne haereditates albo jakimkolwiek pretekstem alienationes nie pozwalali i owszem tego omnino bronili, a Sierpińskim, że ich donatywy odpadły, nagrodę uczynić.

12. Z banitów et ex infamibus aby prędsza egzekucyja była, z inszymi województwy ichm. panowie posłowie nasi namówią modum, a iż ludzie różnych sposobów na honor ludzi stanu szlacheckiego następując zażywać zwykli ani pozwów wnosząc, ani relacyji zapisując, na sejmie infamiję in contumatiam otrzymywają, tedy ichm. panowie posłowie nasi znosić się mają z inszymi województwy de modo et ratione securitatis honoru szlacheckiego, żeby takimi captiami ludzie in discrimen et periculum vitae et honoris nie wpadali.

13. Na instancyją margrafa Zygmunta Brandenburskiego feudum pruskie, iż teraźniejszy elektor[204] żyje, nie mają pozwalać ichm. panowie posłowie nasi, ponieważ to sapit vim expectativarum, które prawem pospolitym i statutami dawnymi są prohibitur, a przy tym na żadne feuda, koadiutoryje ani ekspektatywy ulli personarum pozwalać nie mają.

14. Księżna de Kroie[205] iż się sumy pewnej na dobrach Bytowiu i Lemburgu upomina, tedy ichm. panowie posłowie z inszymi województwy o tej pretensyji zniosą się.

15. O indygenat Wilhelma[206] ichm. panowie posłowie z inszymi województwy uważywszy onego erga Rempublicam et Regiam Maiestatem merita, znosić się będą.

[203] *VC, t. II, vol. 1, s. 419–420 (przypis 27).*
[204] *Jerzy Wilhelm Hohenzollern, starszy brat Zygmunta.*
[205] *Anna z Gryfitów, wdowa po Erneście de Croy.*
[206] *Wilhelm Kettler, brat Fryderyka, ówczesnego księcia Kurlandii.*

16. Infortunium królewicza jmci Kazimierza pożałowawszy życzymy, aby Pan Bóg królewicza jmci jako najprędzej incolumen z tego zatrzymania przyprowadzić nam raczył[207]. A względem asekuracyji króla francuskiego zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby z inszymi województwy znosili się, co by było cum salute et dignitate Reipublicae nostrae, prawom ojczystym ni w czym nie derogując [k. 259v] i żadnych ciężarów eo nomine nie zaciągając.

17. Konstytucyja sejmu przeszłego o ekonomijach[208] aby do egzekucyji istotnej przywiedziona była, ichm. panowie posłowie starać się będą.

18. O aukcyji pogłównego żydowskiego znosić się będą z inszymi województwy ichm. panowie posłowie.

19. Iż compositio inter status, o której tak wiele praw i konstytucyji mamy, dotychczas effectum swego nie wzięła, pilnie się starać o to mają ichm. panowie posłowie nasi i znosić się z ichmciami drugimi, aby wżdy kiedy ta sprawa, na której wszystkim stanom należy, do pożądanego końca przyjść mogła i żeby nas Trybunały wedle konstytucyji o tym opisanych nullis protestationibus obstantibus in ea materia sądziły.

20. Sprawiedliwość święta wielką na Trybunale remoram przez nierychłe dochodzenie województw cierpi i jeszcze za przyłączeniem województwa czerniehowskiego i inszych a latere przychodzących spraw cierpieć by musiała, zabiegając tedy temu zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby wszystkich sposobów słusznych, któreby się ordinibus et statibus Regni w tej mierze zgodne zdały, nie odbiegali. A sposoby te zdadzą się nam najsłuszniejsze, aby te genera auctionem, których valorem et taxam lex publica circumscripsit in terminis iuris, jako o zbiegłe poddane, o sługi sine literis testimonialibus przyjęte, o zajęte i błędne bydło, o rany, o spas, o wyrąbanie lasu et id genus aliarum w ziemstwach i grodach sine quibusvis appelationibus determinowane były. Także aby konstytucyja millesimi quingentesimi octuagesimi octavi [1588] de accessoris[209] reasumowana była.

21. Komisyje na rozgraniczenie ziemi chełmskiej z województwem brzeskim Księstwa Litewskiego namówić i komisarze ab utrinque z urzędami podkomorskimi należnymi mianować.

22. Starać się też mają ichm. panowie posłowie nasi, aby komisyje inter bona regalia et terrestria nobilium w ziemi naszej chełmskiej przy

[207] *W trakcie podróży do Hiszpanii królewicz Jan Kazimierz został zatrzymany przez Francuzów i znalazł się we francuskim więzieniu, oskarżony o szpiegostwo na rzecz Habsburgów. W niewoli przebywał od V 1638 do II 1640 r.*
[208] *VL, t. III, s. 439; VC, t. III, vol. 2, s. 311–312.*
[209] *VL, t. II, s. 257; VC, t. II, vol. 2, s. 80.*

senatorze jednym, urzędzie albo sądzie ziemskim i dwóch urzędnikach ziemskich przez podkomorzego albo urząd jego odprawowane były.

23. Konstytucyją o przepisaniu i rewizyjej ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich z mianowaniem tychże rewizorów[210] [k. 260] reasumować, a na sumpt do przepisania pobór jeden postępujemy w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim, który sposobem et sub poenis poborów koronnych wydawany być ma, a na elekcyją poborcy sejmik w niedziel sześć po skończeniu sejmu naznaczony być ma. Ciż rewizorowie księgi podkomorskie chełmskie zrewidują i pospołu z księgami chełmskimi ziemskimi, gdy sklep wymurowany będzie, mają być za kluczem podkomorzego albo komornika jego chowane. A na to wszystko aprobacyją sejmową ichm. panowie posłowie otrzymać mają i o nię usilnie się starać.

24. Na sejmie aby summario prosessu in posterum nikogo nie sądzono, tylko ordinario antiquitus iuxta iura et libertates Regni observato lege perpetua cavere.

25. Diploma zniesionej kawaleryji aby konstytucyją aprobowane było starać się będą ichm. panowie posłowie.[211]

26. Wywiedzieć się ichm. panowie posłowie mają, jeśli Królowi JMci i Reipublicae gdańszczanie iuramentum fidelitatis wykonali.

27. Ichm. panowie posłowie dowiedzieć się mają, kto był autorem odjazdu JKMci extra Regnum[212] i aby to na potym nie było, legem perpetuam ferre.

28. Statut de inhibitionibus aby był reasumowany starać się będą ichm. panowie posłowie.

29. De classi maritima ichm. panowie posłowie gdzie się podziała, także o armacie smoleńskiej, dowiedzieć się mają.

30. Acz konstytucyja anni 1613 opisała rzetelnie, jakim osobom beneficyja et dignitates ziemskie i grodzkie konferowane być mają[213], najdują się jednak tacy, którzy fictas possesiones ex condicto nabywszy honores et dignitates nie będąc terrigenae ani meriti posiadają, tedy ichm. panowie posłowie starać się będą, aby lex publica stanęła, którąby przychylając się do tej konstytucyjej tredecimi [1613] [k. 260v] poeny dwa tysiąca grzywien tam opisane, włożone na tych były, którzy takowe posesyje in condicto ze-

[210] *VL, t. III, s. 454; VC, t. III, vol. 2, s. 333.*

[211] *Nawiązanie do nieudanego, pogrzebanego na sejmie 1638 r., projektu ustanowienia przez Władysława IV Kawalerii Orderu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, któremu szlachta była zdecydowanie przeciwna.*

[212] *W VIII–X 1638 r. król Władysław IV odbył podróż do Wiednia i Baden, gdzie odbywał kurację. W drodze powrotnej spotkał się w Mikułowie na Morawach z cesarzem Ferdynandem III.*

[213] *VL, t. III, s. 94; VC, t. III, vol. 1, s. 138.*

znawają, z tym jeszcze dokładem, aby i ta posesyja in condicto zeznana już per redonationem nec alio quovis modo nie mogła się wracać ad resignantem, ale delatorowi pospołu z poenami dwóch tysięcy grzywien polskich należała i służyła, o co forum w Trybunale inter causas officii peremptem ex delatione cuiusvis nobilis naznaczona być ma.

Petita

1. Za jm. panem Samuelem Koniecpolskim kasztelanem chełmskim, strony tamy husińskiej, aby konstytucyja trigesimi quinti [1635] z mianowaniem komisarzów[214] reasumowana była.

2. Za jm. panem Hieronimem z Łanowiec Jełowickim chełmskim etc. starostą, prosić mają ichm. panowie posłowie nasi Króla JMci i Rzeczypospolitej o rewizyją na tamę świerżowską[215].

3. Za pany Wereszczyńskimi, iż za jakiś trefunkowy excess wojskowy szlachciców dwa obywatelów ziemi chełmskiej panów Wereszczyńskich są wprzód w wojsku wytrąbieni, a potem i na sejmie jest to publicatum, w czym iż oni error swój nagradzając, satysfakcyją stronie ukrzywdzonej uczynili i kwit otrzymali, mają ichm. panowie posłowie prosić usilnie o to Króla JMci, aby ta infamija kasowana i zniesiona z nich lege publica była.

4. Za mieszczany chełmskimi, których z dopuszczenia Bożego roku przeszłego przez ogień domicilia i substancyje są zniesione, prosić ichm. panowie posłowie mają, aby w ścisłości swych rezydencyji od stanowisk żołnierskich byli wolnymi.

5. Iż w Krasnymstawie mieście JKMci sądowym Tatarowie stanowiska swe miewają, gdzie podczas sądów obywatelom przyjeżdżającym wielkie discommoda ile od cudzoziemców, którzy praw koronnych są niewiadomi, a często i samych sądów nieuszanowanie [k. 261] dzieje się, tedy prosić ichm. panowie posłowie mają, aby jako to miasto sądowe propter authoritatem et observantiam securitatis iudiciorum od stanowisk tych cudzoziemców były wolne, gdyż są insze starostwa, w których się żadne jurydyki nie odprawują.

6. Za temiż krasnostawskimi mieszczany o aprobacyją rewizyji już ekspediowanej i postanowienie jarmarków, jednego na święty Michał [29 IX], drugiego na [Zielone] Świątki ichm. panowie posłowie prosić mają JKMci i Rzeczypospolitej.

Co wszystko i inne sprawy Rzeczypospolitej zachodzące fidei et dexteritati ichm. panów posłów naszych poruczamy, obiecując to sobie po

[214] *VL, t. III, s. 423; VC, t. III, vol. 2, s. 283.*

[215] *Świerże n. Bugiem, pow. chełmski.*

ichmciach, że omni cura et industria sua providebunt nequid detrimenti Respublica patiatur.

Którą to instrukcyją naszę z podpisem ręki jm. pana Stanisława Stawskiego podstolego ziemi chełmskiej, marszałka sejmiku naszego wydać ichm. panom posłom naszym pomienionym i onę do akt grodzkich chełmskich ad acticandum podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele, na miejscu konsultacyjom naznaczonym dnia 25 sierpnia r. P. 1639. Stanisław Stawski podstoli ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego mp.

CII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 27 marca 1640 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 12 II 1640 r. zwoływał sejm zwyczajny w Warszawie, po rozejściu się poprzedniego sejmu bez przyjęcia konstytucji, na dzień 19 IV, sejmik przedsejmowy w Chełmie na 27 III 1640 r.; w grodzie chełmskim oblatował szl. Sebastian Nastacki dworzanin królewski 4 III 1640 r., APL, CChRMO 61, k. 428v–429v.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 27 marca 1640 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 61, k. 455v–457v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj Siestrzewitowski stolnik chełmski, marszałek sejmiku 29 III 1640 r.* [feria quinta post Dominicam Judica Quadragesimalem a. D. 1640]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 367–376 — kopia.*

[k. 456] Instrukcyja ichm. panom Stanisławowi Stawskiemu podstolemu i podstarościemu chełmskiemu i Janowi Sapieże, posłom naszym na sejmiku chełmskim dnia 27 miesiąca marca r. P. 1640 w Chełmie odprawowanym, na sejm walny warszawski blisko przyszły od nas obranym, dana.

Naprzód ichm. panowie posłowie nasi przy zaleceniu i oddaniu wiernego poddaństwa naszego Królowi JMci P. n. m. i powinszowaniu w dobrym zdrowiu długo szczęśliwym panowaniu wszelakich pomyślnych sukcesów, cum incremento sławy nieśmiertelnej JKMci za tak pilne i ojcowskie obmyśliwanie o całości dobra Rzeczypospolitej, od nas wiernych poddanych uniżenie podziękować mają. Przy tymże ichm. panom hetmanom jako regimentarzom wojskowym, także jm. panu podskarbiemu wielkiemu koronnemu ichm. panowie posłowie podziękowanie od nas za prace i pilne starania oddadzą.

1. A iż to słusznie stan szlachecki uważać musi, że w kancelaryji koronnej w instrukcyji JKMci tak uraźliwe słowa i przymówka wyrażona,

diffidentia jakaś i niewiara przeklęta[216], w której się stan szlachecki żadnym sposobem winien być nie poczuwa, prosić mają przy uskarżeniu ichm. panowie posłowie solenniter JKMci, aby się to nie działo i takowe uszczerbki stanu szlacheckiego in posterum nie dotykały.

2. A na instrukcyją JKMci dawszy ichm. panom posłom artykuły, przyłożyliśmy i te, z którymiśmy byli na przeszły sejm posły nasze wyprawili, ponieważ nam nic conclusive z tamtego sejmu nie przynieśli, zleciliśmy, aby tych się trzymając, do których i insześmy przydali, ile czasu sejmowego zostawać będzie, obmyśliwszy wprzód bezpieczeństwo Ojczyźnie, pilno się o to starali, aby in desideriis suis cale ukontentowany był stan szlachecki.

3. A obmyślawając bezpieczeństwo Ojczyzny od tej wojny tureckiej, którą nam JKMć w propozycyji swej przekładać raczy, do której cokolwiek by jeno potrzebnego było, dajemy absolutam potestatem ichm. panom posłom naszym, aby za zgodą wszystkich województw idąc, na wszystko to, co by z dobrem pożytecznym Rzeczypospolitej było, pozwolili.

4. Media jednak takie podawamy, aby ante omnia zapłata wojsku borgowemu przez podatków z retentów obmyślona była, z których ta zapłata może być, a dla suplementu wojska przysadzić pocztów żeby im pozwolono dla [k. 456v] prędkiego zabieżenia impetu nieprzyjacielskiego.

5. A iż nervus belli pecunia, inibunt rationes omnes zniósłszy się z jm. panem podskarbim[217] ichm. panowie posłowie nasi, skądby wojska przeciwko takiemu nieprzyjacielowi.

6. A jeśliby nie mogło być inaczej, jedno rzucić się ad media extrema pospolitego ruszenia i na to pozwolić mają ichm. panowie posłowie, sine divisione terris belli salvisque et integris omnibus solennitatibus w prawie pospolitym opisanych i nic a nic od praw starych o tym opisanych się nie oddalając, meliorando niektóre defekty, które w przeszłym pospolitym ruszeniu były, w ordynacyji o pospolitym ruszeniu anni millesimi sexcentesimi vigesimi primi [1621][218]. Do którego pospolitego ruszenia jeśliby przyszło, aby w czas sądy wszystkie maioris et minoris subselliorum ustawały i limitowane były.

7. Mieszczanie, kupcy, Żydzi aby secundum facultates suas wyprawę na wojnę i według praw starych odprawowali.

[216] *Mowa zapewne o zawartych w instrukcji wymówkach związanych z rozejściem się poprzedniego sejmu; instrukcja królewska na sejmiki, zob. B. Czart., rkp. 137, s. 253–256.*
[217] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*
[218] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. I, s. 297–304.*

8. Wybrańcy aby według ordynacyji s. pamięci króla Stefana[219] i afektacyji JKMci w porządek wprawieni byli, także wójtowie, sołtysi tak z dóbr Rzeczypospolitej, jako i duchownych.

9. Cło morskie, które dochodzi skarbu JKMci, aby na tę ekspedycyją obrócone było.

10. Komisyja z gdańszczany ponieważ inscie Reipublicam temi czasy odprawowana była, pytać się ichm. panowie posłowie mają, qua authoritate odprawowana była i co za effect wzięła.

11. Trybut od książęcia brandenburskiego, jako zatrzymany, tak teraźniejszy i subsidia wojenne aby na tę ekspedycyją obrócone były.

12. Expedit Reipublicae, aby każdy obywatel koronny ex integro w swojej czci i dostojności zostawał, przeto zleciliśmy ichm. panom posłom swoim, aby reasumowawszy privilegia unionis województw wołyńskiego, bracławskiego i kijowskiego[220] w to potrafiali, jakoby książęta ci tylko, którzy właśnie od starych książąt ruskich auctam prosapiae suae seriem prowadząc, współ z przerzeczonymi województwy do Korony przystąpili przy swoich tytułach, co i dostojności tak jako ich przerzeczone unionis przywilegia opisały, zachowani byli, prawu jednak pospolitemu oneribus et iurisdictionibus omnibus równo z stanem szlacheckim podlegać powinni, żeby librare qualitatis we wszystkim zachowana była, o czym z inszymi województwy znosić się będą ichm. panowie posłowie.

13. Decreta trybunalskie aby nie były sejmowymi kasowane, w czym reasumować konstytucyją anni 1627[221], a obostrzyć ją, aby każdy taki, kto by się jeno ważył mandaty upraszać i wydawać in convulsionem decretorum tribunalitiorum, aby każdy poena decem millium marcarum [k. 457] karany był ad instantiam cuiusvis, o co forum na Trybunale inter causas officii, co się świeżo stało na Trybunale Piotrkowskim w sprawie Rubacha[222].

14. Feudum książęcia kurlandzkiego[223] przez Króla JMci sine consensu Reipublicae dane, aby penitus abrogowane było.

15. Ichm. panowie posłowie aby na początek sejmu przyjeżdżali, a którzy praepostere przyjadą, aby facultatem contradictum temu, co się już namówiło przynajmniej do pół sejmu nie mieli.

16. Pytać się mają ichm. panowie posłowie, jeżeli w tej plenipotencyji, którą z izby poselskiej na wyswobodzenie królewicza JMci Kazimierza do

[219] *VC, t. II, vol. 1, s. 419–420.*
[220] *VL, t. II, s. 77–87; VC, t. II, vol. 1, s. 221–232.*
[221] *VL, t. III, s. 263; VC, t. III, vol. 2, s. 16.*
[222] *Krystian Krzysztof Rubach-Pluskowięski, sekretarz królewski.*
[223] *Fryderyk Kettler.*

Francyji posłano, jeżeli jakich ciężarów na Rzeczpospolitą nie zaciągniono i aby deklarowano, in qua forma jest napisana.

17. Zamki pograniczne aby były armatą i ludźmi porządnie osadzone i opatrzone, i wywiedzieć się mają ichm. panowie posłowie, gdzie się dawne armaty z zamków podziały, a osobliwie Kamieniec i insze ruskie zamki. Także jarmark kamieniecki aby był omnino zniesiony, żeby commerciorum usus i spółki z Wołoszą i z pogaństwem w jakie, strzeż Boże, discrimen temtego miejsca nie przywiodły.

18. Kamienice szlacheckie w miastach sądowych, a osobliwie w Lublinie będące, tak jako dwory na przedmieściu, [aby] wolne od stanowisk gościnnych były salvis oneribus civilibus in toto permanentibus.

19. Gospody posłom aby lege publica naznaczane były.

20. O liczbę jm. panu podskarbiemu ante omnia upomnieć się, która aby nie gdzie indziej, tylko w izbie poselskiej odprawowana była.

21. Komisarze do wojny namówienia naznaczeni, aby się prędko do izby poselskiej wracali.

22. Petitum królewicza JMci Karola Ferdynanda, biskupa wrocławskiego, które przez list swój o prorogacyją administracyji opactwa czerwińskiego[224] do koła naszego wniósł, zleciliśmy ichm. panom posłom, aby się in hoc desiderio z inszymi województwy znosili.

23. Cokolwiek się znajduje skryptów Rzeczypospolitej należących nieboszczykowi św. pamięci jm. księdzu arcybiskupowi gnieźnieńskiemu[225] powierzonych, a potym pozostałych, aby te wszystkie skrypta zinwentowane, ad archiwum jm. teraźniejszego arcybiskupa[226] oddane były wedle zgody z ichmciami inszymi.

24. Pacta z pany pogranicznymi aby in volumen wpisywane bywały.

25. Zelżywość Kościoła Bożego i wiary naszej katolickiej przez srogi exces w Wilnie, w kościele św. Michała przez strzelanie z łuków i rusznic ze zboru tamecznego i różnych osób pozabijanie i poranienie popełniony, jest nam na sejmik nasz od panien zakonnych tamecznych [k. 457v] wileńskich żałobliwie doniesiona[227], o co jakochmy się wszyscy gorąco ująć gotowi i powinni, takechmy to zlecili ichm. panom posłom naszym, aby o ten exces pilną uczynili instancyją do JKMci, żeby na przyszłym da

[224] *Opactwo czerwińskie nadano Karolowi Ferdynandowi konstytucją sejmową z 1633 r., VL, t. III, s. 376.*
[225] *Jan Wężyk, zm. 27 V 1638 r.*
[226] *Jan Lipski, arcybiskup gnieźnieński od 1639 r.*
[227] *4 X 1639 r. doszło w Wilnie do incydentu związanego ze znieważeniem figur świętych na należącym do klasztoru bernardynek kościele św. Michała, co stało się zaczynem zamieszek wyznaniowych i ataków na zbór kalwiński.*

Pan Bóg sejmie ta sprawa była sądzona, jakoby taka impietas condignam odniosła animadversionem.

Co wszystko i insze sprawy Rzeczpospolitą zachodzące fidei et dexteritati ichm. panów posłów naszych poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że omnino cura et industria sua providebunt nequid detrimenti Respublicam paciatur.

Którą to instrukcyją naszę z podpisem ręki jm. pana Mikołaja Siestrzewitowskiego stolnika ziemi chełmskiej, marszałka sejmiku naszego wydać ichm. panom posłom naszym pomienionym i onę do akt grodzkich chełmskich ad acticandum podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele, na miejscu konsultacyjom naznaczonym dnia 27 miesiąca marca r. P. 1640. Mikołaj Siestrzewitowski stolnik ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego.

CIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 25 czerwca 1640 r.

Sejmik zwołany uchwałą sejmu zakończonego 1 VI 1640 r.: ziemia chełmska [...] sejmik 25 iunii, gdzie laudum namówić, szafarzów obrać i modum wybierania podatków postanowić mają, *VL, t. III, s. 466; VC, t. III, vol. 2, s. 354–355.*

1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 25 czerwca 1640 r.

Rkp. *APL, CChRMO 61, k. 538–539v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Hieronim Śmiotanka komornik graniczny, pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku 26 VI 1640 r.* [feria tertia post festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1640].

[k. 538] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego do Chełma na sejmik uchwałą sejmu blisko przeszłego warszawskiego sześćniedzielnego pro die 25 iunii anni praesentis naznaczony zjechawszy się na miejscu sejmikom zwyczajnym, takowe laudum zgodnie uczyniliśmy.

Stosując się do potrzeby Rzeczypospolitej na zapłatę długu wojsku ukrainnemu winnego, na wybranie sumy dwojgu podymnemu korespondującej pozwalamy i laudo praesenti uchwalamy cztery łanowe pobory według uniwersałów poborowych[228] cum suis accidentiis. Do których poborów wybierania obraliśmy zgodnie jm. pana Pawła Rudnickiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego poborcę, który praemisso prius super officium suum w grodzie chełmskim iuramento, ma począć zaraz wybierać te pobory a skończyć to wybieranie ad diem 28 iulii powinien będzie,

[228] *VL, t. III, s. 464–471; VC, t. III, vol. 2, s. 352–360.*

i takową sumę dwojgu podymnemu [k. 538v] korespondującą do Lwowa pro die 18 augusti proxime ventura odwieźć i tam według uchwały przeszłego sejmu oddać.

Czopowe zaś z furmanką mniejszą w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim na dwie lecie rok po roku na sejmie przeszłym uchwalone, iż jm. pan Stanisław Stawski podstoli, podstarości chełmski tąż uchwałą sejmową naznaczony według tejże uchwały sejmu przeszłego sam przez się, nie przez arendarze Żydy wybierać i na trzy raty, pierwszą ratę pro die 16 octobris, drugą ratę die et festo Purificationis Beatae Virginis Mariae [2 II], trzecią ratę pro feria secunda post octavas festi Sacratissimi Corporis Christi [3 VI] w Krasnymstawie annuatim do rąk ichm. panów Andrzeja Choińskiego skarbnika ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, jm. pana Jana Jasieńskiego, których praesenti laudo nostro szafarzami aerarii nostris obraliśmy, za kwitem ichmci obydwu oddawać powinien.

A post expiratum biennium toż czopowe od św. Jana Krzciciela [24 VI] począwszy annuatim perpetuum temporibus w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim przez nas laudo praesenti uchwalone i nigdy nie ustawając iść ma i perpetue wybierane będzie przez poborcę na to na sejmiku libere obranego. Do którego wybierania czopowego czas elekcyji poborcy tydzień przed św. Janem Krzcicielem [17 VI] quolibet biennio na miejscu konsultacyjom zwyczajnym w Chełmie naznaczamy. Które czopowe ad aerarium nostrum wniesione, in casum imminentis od nieprzyjaciela koronnego periculi, albo gdzie konsens nasz publiczny ukaże, obracać się będzie.

Jm. pan skarbnik i jm. pan Jasieński, szafarze aerarii nostri corporale iuramentum forma poborców koronnych na pierwszych rokach ziemskich chełmskich albo krasnostawskich wykonać powinni.

Na schowanie aerarii nostris pomienionego czopowego nawarowniejsze miejsce w zamku krasnostawskim upatrujemy, przetoż zlecamy jm. panu Hieronimowi Śmiotance komornikowi granicznemu, pisarzowi [k. 539] grodzkiemu chełmskiemu, marszałkowi sejmiku naszego żądać jw. jm. pana wojewody bełskiego, krasnostawskiego starosty[229], aby miejsca i sklepu warownego w zamku krasnostawskim starostwa swego denegować nie raczył, który sklep depozytu naszego publicznego za kluczami i pieczęciami pomienionych ichm. panów szafarzów być ma i jeden bez drugiego ani wnosić, ani wynosić aerarium nostrum nie powinien, ale simul et semel pomienieni ichm. panowie szafarze relationem na sejmiku elek-

[229] *Jakub Sobieski.*

cyji deputata quotannis dawać i funkcyję swoję sub poenis o poborcach uchwalonymi odprawować przed nami powinni.

Strzeż Boże na którego z ichm. panów szafarzów śmierci, tedy takową deklaracyją czynimy, iż przy skarbniku chełmskim zawsze ten urząd zostawa, a do niego zpośrzodku siebie tak post cessum, jako decessum drugiego per electionem quolibet biennio dawać mamy. Przy tym i to deklarujemy, iż jm. pan skarbnik chełmski pomienione iuramentum raz wykonawszy, onego reiterować ad tempora vitae suae nie powinien. A drugi szafarz, quolibet biennio obrany, tempore, loco et forma iuramentum praestare powinien superius descriptis.

Strzeż Boże na Rzeczpospolitą nagłego i niespodzianego niebezpieczeństwa, tedy dla prędszego subsidium za uniwersałem jm. pana kasztelana chełmskiego, albo jm. pana podkomorzego chełmskiego, albo też jm. pana starosty chełmskiego, pierwszych oficyjalistów naszych do Chełma na miejsce sejmikom zwyczajne zjechać mamy i tam unanimi consensu z pieniędzy aerarii nostri subsidium pro posse nostro obmyślić mamy.

Resztę tych czterech poborów, jak się zostanie, jm. pan poborca nasz do rąk ichm. panów szafarzów naszych na pierwszym sejmiku po zapłacie [k. 539v] żołnierskiej oddać powinien. A jeśliby suma czterech poborów nie korespondowała sumie dwojga podymnego, tedy suplement ten do czterech poborów należący, jm. pan podstoli chełmski[230] z sumy czopowego raty pierwszej do rąk jm. pana poborcy naszego oddać ma. A pan poborca rationem tego ma nam uczynić, desertata świeżymi juramentami comprobowane przyjmowane być mają.

Do tego czopowego ludzie luźni, hultaje bez służby bawiący się i tułający, każdy z osoby swej po złotych dwu annuatim płacić powinni. Do czego przez urzędy miejskie mają być przymuszeni, co urząd miejski wybrawszy, sub poenis o poborach uchwalonych na nich rekwirować i do rąk jm. pana podstolego chełmskiego, a potym poborców czopowego annuatim wyciągać i oddawać powinni ichm. panom szafarzom aerarii nostris, regratificando prace ich od każdego złotego grosz jeden annuatim naznaczamy.

Providendo securitatem depozytu naszego pozwalamy ichm. panom szafarzom naszym, aby jako najpilniejszą custodiam mieli kosztem naszym oni providując.

Tę zgodną uchwałę naszę jm. panu marszałkowi naszemu podpisać i do ksiąg grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu sejmikom zwyczajnym die 25 iunii r. P. 1640. Hieronim Śmiotanka komornik graniczny i pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku teraźniejszego mp.

[230] *Stanisław Stawski.*

CIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 9 lipca 1641 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 15 IV 1641 r. zwoływał większość sejmików, w tym sejmik chełmski na 9 VII, a sejm walny w Warszawie na 20 VIII 1641 r., por. ASWK, t. II, s. 258. W grodzie chełmskim uniwersał do oblaty przyniósł szl. Stanisław Romanowski 28 V 1641 r., jego treści do ksiąg jednak nie wpisano, zadowolono się wpisem o publikacji uniwersału przez woźnego w grodzie i in foro publico, *CChRMO 61, k. 840.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 9 lipca 1641 r.

Rkp. *APL, CChRMO 61, k. 911v–918 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj Moyski pisarz ziemski halicki, marszałek sejmiku 10 VII 1641 r.* [feria quarta ante festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris a. D. 1641].

[k. 912] Instrukcyja ichm. panom Kasprowi Kłoczowskiemu podczaszemu chełmskiemu i Jakubowi Uhrowieckiemu, posłom naszym na sejmiku chełmskim dnia 9 miesiąca lipca r. P. 1641 w Chełmie odprawowanym, na sejm walny warszawski blisko przyszły od nas obranym dana.

Naprzód ichm. panowie posłowie nasi przy zaleceniu i oddaniu wiernego poddaństwa naszego JKMci P. n. m. i powinszowaniu w dobrym zdrowiu długo szczęśliwym panowaniu wszelakich pomyślnych sukcesów cum incremento sławy nieśmiertelnej, JKMci za tak pilne i ojcowskie obmyślawanie o całości dobra Rzeczypospolitej, od nas wiernych poddanych uniżenie podziękować mają.

Iż to upatrujemy, że zła inconvenientia idzie, gdzie żołnierzowi nie płacą, na którym magna ex parte salus Reipublicae wspiera się temu, że zapłata należąca nie doszła, zlecamy to ichm. panom posłom [k. 912v] naszym, aby primo ingressu konsultacyji swych na sejmie z drugimi ichm. pany posłami dowiedzieli się u jm. pana podskarbiego koronnego[231] i u ichm. panów komisarzów do zapłaty wojskowej naznaczonych, dlaczego zapłata wojsku nie doszła, ponieważ podatki Rzeczypospolitej pewne (które sufficere tej zapłacie wojskowej miały) naznaczone były, zaraz i koekwacyji u województw drugich upomnieli się, także i kwarta z inszymi adjunctiami gdzieby się obracała.

Więc iż też nas to niepomału cieszyło, gdy z kilku sejmów nas dochodziło to, że i cła morskie miały być magno subsidio skarbowi Rzeczy-

[231] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

pospolitej, tedy się o tym sedulo pytać będą, in quo ordine teraz te cła conservantur et in cuius usum caedunt. Także i po pogłównym żydowskim iż baczymy być meram defraudationem proventu Reipublicae, mają instare ichm. panowie posłowie, aby aukcyją znaczną, a najmniej na sto tysięcy wzięto i quotannis płacone było. Z czego wszystkiego będąc ichmci informati, zgadzając się z górnymi województwy et maiori parte ichm. panów posłów tę wojskową zapłatę postanowić mają, w czym ichmciom plenariam facultatem dajemy. A iż tej informacyji ichm. panowie posłowie mieć nie mogą, jedno ex relationibus skarbu, ma to być lege cautum, aby ichm. panowie podskarbiowie zaraz na początku sejmu przyjeżdżali i szóstego dnia od zaczęcia sejmu rationes suas zaczynali. A iż też ex relationibus panów posłów naszych dochodzi to nas, że konstytucyja ratione senatus consultum per tanta intervalla temporis ab equestri ordine [k. 913] affectata, do effectu swego nie przychodzi, sedulo instare mają ichm. panowie posłowie nasi, aby ta konstytucyja realem effectum suum na każdym sejmie brała.

Aby też żołnierz kwarciany ciągnieniem swym na stanowiska odległe i nazad wracaniem się do obozu sam siebie nie trapił, także i ludziom ubogim nie był ciężki i do odporu inkursyjom tatarskim gotowszy ostawał, tedy ta hiberna tanta cum sedulitate toties namawiana ad effectum aby była przywiedziona et legibus publicis sancita, ichm. panowie posłowie nasi quam diligentissime starać się będą.

Iż też w swej instrukcyji JKMć proponować raczy, że i Kozakom rejestrowym żołd należący zatrzymany jest, tedy i o tym ichm. panowie posłowie nasi pytać się mają, dlaczego ex ordinario Reipublicae prowentu ta zapłata ich nie doszła.

Iż siła konfuzyji dzieje się w rzeczach sejmowi należących bez wczesnej konkluzyji sejmów, o której namowa sejmowa de modo ad effectum dotąd nie przyszła, starć się ichmci będą, aby tandem namówiony był modus konkludowania. Ichm. panowie posłowie, którzy w pół sejmu przyjeżdżają, aby contradicendi facultatem i rzeczom zgodnie namówionym nie mieli, co do zgody górnych województw odsyłamy.

Ku temu odnoszą nam często panowie posłowie nasi, że na sejmach namówione i postanowione konstytucyje in praelum inaczej wychodzą, warować to publica lege, aby panowie posłowie [k. 913v] po konkluzyji sejmu na spisanie in forma tych konstytucyji do ichm. panów pieczętarzów schodzili się i one napisawszy, dojrzeli i domówili się tego, aby jm. pan marszałek poselski te konstytucyje podpisawszy in triduo po sejmie one do akt grodzkich warszawskich podał, a tam gród aby sine omni mora ekstrakty tych konstytucyji wydał każdemu, kto by ekspostulował

z posłów osobliwie, a jeśliby się succesive inaksze z druku pokazały, aby poena peculatus był karany ad cuiusvis instantiam in foro quovis ten, któryby inaczej do druku podał. A drukarz jeśliby się in munimo vel augere vel minuere vel immutare ważył, aby poena colli także ad cuiusvis instantiam był karany in foro quovis.

Wiele Rzeczypospolitej prywatni ludzie wszyscy szkodują na monecie złej od dawnych pieniędzy różnej, starać się będą ichm. panowie posłowie, aby menica jako jest konstytucyją anni 1632[232] Rzeczpospolitej oddana in rem jej służyła i z dobrego srebra robiona była, do której komisarze uchwałą sejmową mają być przydani, którzyby relationem na każdym sejmie Rzeczypospolitej z tego czynić powinni byli. Ażeby nie szkodowali ludzie na tych pieniądzach brakowych, te do dwu lata sensim na każde półroka niżej spadać mają, aż by ad valorem suum przyszły.

Komisyje do rozgraniczenia od Węgier i Siedmigrodzkiej [k. 914] ziemi dla zatrzymania pokoju pospolitego incolis nostris iż są wielce potrzebne, przyłożą się ichm. panowie posłowie do tego, aby na to komisarze naznaczeni byli.

Mimo konstytucyją anni 1588[233] z kancelaryji Króla JMci nie wydawają ludziom stanu szlacheckiego dla rozgraniczenia dóbr szlacheckich od dóbr Króla JMci komisyji bez konsensu ichm. panów starostów i dzierżawców, instabunt ichm. panowie posłowie, aby ta konstytucyja reasumowana et in suo robore zostawiona była. Więc że nasza ziemia chełmska jednego senatora ma, a dalszych zasiągać senatorów odległych trudno, zaczym stan szlachecki bez rozgraniczenia i szkodę niemałą ponosi, starać się ichmci mają, aby urząd podkomorski z sądem ziemskim mógł to munus commissionis odprawować, albo więc jeden senator z któregokolwiek województwa zaciągniony do nich był przydany. A te nowe sposoby, któreby stanowi szlacheckiemu mogły być trudniejsze i prawa dawne psowały nie były nam wnoszone, i owszem, dekreta przeszłe w komisyjach ekspediowanych ferowane, aby in suo robore zostawały.

Ordynacyja powiatów Lemborga i Bitomia[234] dalej odwłóczona niech nie ostawa, ale raczej powiaty te obydwa do województwa poznańskiego niech inkorporowane będą. Więc że nas to obchodzi ab indigenis tychże powiatów, że te sumy, które książę de Kroie [k. 914v] pretenduje sobie na tych powiatach już są per antecessores Króla JMci zapłacone, jednak jeśliby tego w weryfikacyji słusznej nie było, mają przypomnieć, że książę

[232] *VL, t. III, s. 341; VC, t. III, vol. 2, s. 142–145.*
[233] *VL, t. II, s. 253–254; VC, t. II, vol. 2, s. 64–65.*
[234] *Lębork i Bytów.*

JMć oferował się na sejmie przez posły swoje tę sumę Reipublicae, gdyby ad indigenatum był przypuszczony condonare, czego denegować Rzeczpospolita nie ma, et tamen conditione, żeby książę JMć z ziemi niemieckiej wyprzedawszy się i tu do Korony przeniósłszy, fidem suam incolatu et commansione sua Regno oświadczył.

Gratitudinem za wielkie ojcowskie studia Króla JMci erga hanc Reipublicam oświadczone słuszna rzecz jest ukazać, tylko że Rzeczpospolita tantis oneribus będąc involuta nie może desideriis Króla JMci P. n. m. wygodzić. Jednak życząc, aby mensa Króla JMci cum dignitate zostawała, instabunt ichm. panowie posłowie, zgadzając się z drugimi ichmciami, aby oeconomie Króla JMci wszystkie omnino przywrócone były i insza intrata wszelaka ad mensam Regiam należąca zupełnie z skarbu Króla JMci dochodziła. Przy czym rozumiemy być rzeczą słuszną, ponieważ w Księstwie Litewskim kwarty z dóbr Króla JMci nie płacą, aby ichm. panowie starostowie posesorowie litewscy kwartę tę in coaequationem cum Regno pozwolili i pro necessitate Reipublicae do skarbu swego quotannis płacili.

Postulatum Najjaśniejszego Królewicza JMci Kazimierza do nas wniesione mile jako sangvinis Regii sukcesora przyjmujemy i chociaż in praesentia Królewicza JMci za świętej pamięci Rodzica JMci z ukontentowaniem prowizyja była dana, tedy i teraz to postulatum do zgody ichmci wszystkich województw odsyłamy.

Biskupstwo płockie, acz contra iura Regni Najjaśniejszemu Królewiczowi JMci jest konferowane, któregoż tak sobie sedulo Królewicz JMć życzyć raczy, ichm. panowie posłowie nasi zgadzając się z drugimi ichmciami pozwolić na to mają, iis conditionibus et ligamentis, jako przedtym biskupstwo krakowskie świętej pamięci Królewicz JMć Jan Olbracht przyjął był, na potym jednak aby się to nie działo i bez zgody ordinum Regni beneficia Reipublicae takie rozdawane nie były, legibus niech to cautum będzie.

Do gruntownego pokoju z Moskwą wiele należy na rozgraniczeniu skutecznym, przeto aby prędsza komisyja doszła interessati względem przyległości dóbr swoich aby komisarzami nie byli mianowani i dla prywaty pokój pospolity nie był, obwarować to prawem jako najostrzej, a praesidia i poprawa zamków aby według konstytucyji anni millesimi sexcentesimi decimi tertii[235] [1613] z prowentów tamtychże dóbr Rzeczypospolitej były prowidowane. Czego relationem u jm. pana podskarbiego W. Ks. L.[236] ichm. panowie posłowie upomną się.

[235] *VL, t. III, s. 81–82; VC, t. III, vol. 1, s. 119–121.*
[236] *Mikołaj Kiszka.*

[k. 915v] Obronę in casum belli Turcici mają ichmci gruntownie z ichmciami drugimi pany posłami namawiać i jeśliby tego potrzeba ukazowała, na pospolite ruszenie pozwolić, co w ręku Króla JMci niech będzie i konwokacyja dwuniedzielna niech uprzedza.

Także i na pohamowanie inkursyji tatarskich suplementu wojska jeśliby potrzeba była, denegować nie mają. A upominki swe, ponieważ pro tributo Tatarowie sobie poczytają i tak hardzie cum ignominia Reipublicae ich się upominają, omnimodo ratione aby zniesione były i jakoby tak naród nieprzyjazny pohamowany być mógł, sposobów macać mają. Do czego domawiać się mają, aby dawnym zwyczajem, a teraz zaniedbanym, służebnych ludzi z miast ukrainnych Króla JMci in ordinem ad praesidia i na insze obrony Rzeczypospolitej wprawić, i żeby wedle konstytucyji przez sąd ziemski byli lustrowani i popisani, tudzież aby ichmci przynieśli nam numerum wybrańców przez sąd ziemski lustrowanych. Et in manus supplementum wojska ukrainnego słuszna rzecz, aby ichm. panowie starostowie i posesorowie dóbr królewskich w województwach tym inkursyjom tatarskim przyległych poczty pewne proportione ducta prowentów swoich do wojska kwarcianego posyłali. Czego jeśliby ex nunc z miłości swej ku Ojczyźnie ichmci recusowali, starać się ichm. panowie posłowie będą, aby to lege publica sancitum było, iż post cessum et decessum modernorum [k. 916] tenutariorum na potym przywileje cum conditione stawienia pewnych pocztów dawane były.

A iż diminutia Tatarów i wybrańców w Wielkim Księstwie Litewskim, którzy onus servitii bellici na sobie mieli przez wykupienie dóbr ich od prywatnych osób dzieje się, niech to legibus będzie cautum, aby possessores tych dóbr onus servitii ponosili albo majętności tych pokupowanych odstąpili, przez co by liczba zupełna i Tatarów i wybrańców do służby Rzeczypospolitej według ordynacyji dawnej zupełna zostawała.

O tytułach cudzoziemskich życzymy, aby konstytucyja świeża[237] w cale została i jako kogo unia zastała, tak się ma tytułować aequo tamen et pari iure cum civibus vivendo.

Najazdy od wojsk zagranicznych swawolnych cudzoziemskich, które cierpią województwa poznańskie i sieradzkie, jakoby pohamowane być miały mają ichmci modum namawiać i tę namowę do nas braciej swej wziąć.

Strony Inflantczyków, którzy exulant, to do zgody województw wszystkich odsyłamy.

[237] *VL, t. III, s. 441–442; VC, t. III, vol. 2, s. 315.*

Prawa de authoritate dekretów trybunalskich postanowione, aby w cale swej pozostawały i te dekreta trybunalskie dekretami sejmowymi i zadwornymi nie były in dubium wokowane.

Na tymże Trybunale Lubelskim, iż dla zagęszczenia spraw województwa nierychło dochodzą i sprawiedliwości świętej wielka się przewłoka dzieje, starać się ichm. panowie posłowie mają, aby Trybunał Lubelski dalej był prolongowany, et in casu strzeż Boże powietrza, miejsce insze dla odprawowania sądów trybunalskich, [k. 916v] osobliwie Krasnystaw, jako pobliższy Lublinowi i na to sposobny, był naznaczony. Ażeby ichm. panowie Wielkopolacy ujmy Trybunału swego Piotrkowskiego nie ponosili, rozumiemy być eum modum facilem, żeby na elekcyjach deputackich panowie deputaci in duplo obierani byli, z którychby jeden w Piotrkowie, a drugi w Lublinie sesyją swoję odprawował przez cały rok.

Infamiae sine solennitatibus et requisitis iuris in contumatiam otrzymane aby żadnej wagi nie miały et poena talionis contra delatorem extendowana była, insze zaś infamie i banicyje iniurie et debito ordine otrzymane, iż egzekucyji rzetelnej i prędkiej nie odnoszą, zaczym ea impunctate crescat licentia et contemptus legum, starać się będą ichm. panowie posłowie, aby ta egzekucyja dostateczna namówiona była.

In causis profugionem vulnerum necis et sangvinis plebeiorum macerationis pecorum et aliis causis simplicum iniuriarum apelacyja do sądu ziemskiego aby nie była dopuszczana, lege cavere mają.

Iż dla małej poeny siła śluz i jazów stanęło na rzekach Wieprzu i Bugu, które są navigabiles, co jest przeciwko prawu, przeto starać się ichmci będą, aby te, które nad prawo stanęły, przed zimą były zniesione i poena duorum millium marcarum na to interponowana była. A brzeska iż jest najszkodliwsza, aby komisarze z sejmu byli naznaczeni, in quorum praesentia funditus ta tama [k. 917] zniesiona była.

Iż mimo konstytucyją compositionis inter status sine consensu haeredis et legitima fundatione upraszają sobie loci ordinarios duchowieństwo dziesięciny i novitates jakieś wnoszą, cavere lege, aby sąd ziemski zachował się według tej konstytucyji, nie patrząc na protestacyje przez duchowieństwo w grodach niektórych poczynione, które iż in facie Respublicae nie były wnoszone, żadnej wagi niechaj nie mają.

Iż się nie dosyć dzieje z Księstwa Pruskiego iuxta pacta feudi w powinnościach konstytucyją opisanych, mają ichmci domówić się tego i modum należć, jakoby na potym powinności w cale dochodziły. Tudzież iż stan szlachecki wielce narzeka, że przez miarę gdańską niesprawiedliwą wielką w zbożu swym krzywdę ponosi, tedy tego domówić się mają,

ut lege publicam caveatur, aby zboża mierzył venditor szyper zbóż szlacheckich, a miernikom gdańskim aby tylko rachunek korcy wolny zostawał.

W podatkach Rzeczypospolitej od województw i ziem pozwolonych iż się niemała omyłka dzieje, a to dla poborców nieosiadłych, którzy podatku wybranego od braciej do skarbu Rzeczypospolitej nie oddają, tedy warować to prawem pospolitym mają, aby województwo albo ziemia podatek od niego zatrzymany oddała sobie przyczytając, iż in sufficientem exactorem obrała.

Jeśliby hybernorum ratio pewna nie była postanowiona, zabiegając temu, aby uciążenie i zniszczenie (jakie [k. 917v] po te lata bywało) poddanych ubogich nie było przez żołnierza, jaka stacyja z łanu każdego żołnierzowi ma być dawana, aby lege postanowiono było i warowano, aby modus exigendae stationis z łanu był zachowany.

Poważna jest instancyja JKMci za Wilhelmem szlachcicem Holsackim i przeto strony indygenatu jego mają się z inszymi ichm. panami posłami znosić.

Te tedy artykuły necessitates et desideria nostra i insze wszystkie na pierwszym sejmiku konsultacyji ziemi chełmskiej panom posłom pierwszym naszym polecone, które na sejmie blisko przeszłym swego effektu nie wzięły, ichm. panom posłom naszym fidei conscientiae et dexteritati polecamy, obstringendo eandem fidem, conscientias et honorem ichm. panów posłów, aby nic naprzeciwko prawu pospolitemu, wolnościom i swobodom naszym nie pozwalali i znosząc się we wszystkim z kołem poselskim ciężarów na nas obciążliwych nie przynosili, i jeśli podatki jakie będą pozwolone, aby mencyji żadnej podymnego nie było. Ale te artykuły, desideria i petita tak z tego, jako i z pierwszego koła naszego wychodzące, in scriptis podane, do skutku swego pożądanego staraniem usilnym, życzliwą i wierną swą pilnością przywodzili, prosimy ichm. panów posłów naszych, z tą deklaracyją, iż panowie posłowie nasi mają tego przestrzegać, aby na nic, coby naprzeciwko prawom [k. 918] i wolnościom naszym było, choćby na to maioris partis województw consens był, nie pozwalali, ale to do nas braciej swej wzięli, gdyż ichmci od nas limitatam, a nie absolutam potestatem biorą.

Petita

1. Od jm. paniej kanclerzynej koronnej[238] za mieszczany zamojskimi o konflagracyją.

[238] *Katarzyna z Ostrogskich Zamoyska, wdowa po Tomaszu Zamoyskim.*

2. Za jm. panem starostą chełmskim[239], aby z sejmu rewizorowie naznaczeni byli, którzy by uznali, jeśliże śluza w Świerżach majętności jego na rzece Bugu jest navigantibus obstaculo, czyli nie.

3. Za pany Raciborskimi o więzienie stryja ich księdza dziekana warszawskiego[240].

4. Za pany Stanisławem i Janem Wereszczyńskimi, którzy byli infamowani ex delatione pana Jędrzejowskiego, ponieważ mają kwit, aby ta infamija z nich zniesiona była.

Którą to instrukcyją naszę ichm. panom posłom swym zleciliśmy ichm. panu marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich podać. Mikołaj Mojski z Janikowic pisarz ziemski halicki i marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej ręką swą.

CV. Sejmik deputacki w Chełmie 9 września 1641 r.

1. Laudum (fragment) sejmiku deputackiego 9 września 1641 r.

Rkp. *APL, CChRMO 61, k. 954v — oblata; oblatował Hieronim Śmiotanka komornik graniczny i pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku 10 IX 1641 r.* [feria tertia post festum Nativitatis Beate Virginis Mariae].

[k. 954v] My dygnitarze, urzędnicy ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, dnia dzisiejszego, prawem pospolitym naznaczonego na elekcyją sędziego deputackiego, na której elekcyji według uchwały naszej sejmikowej jm. pan Stanisław Stawski podstoli, podstarości chełmski, administrator czopowego i ichm. panowie Andrzej Choiński skarbnik ziemi chełmskiej i Jan Jasiński szafarze, także jm. pan Paweł Rudnicki pisarz grodzki [—][a]

[a] *Tekst urwany, brak dalszego ciągu laudum.*

CVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 stycznia 1642 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 30 X 1641 r. zwoływał sejm nadzwyczajny dwutygodniowy w Warszawie na 11 II 1642 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 I 1642 r.; w grodzie chełmskim oblatował dworzanin królewski Wojciech Chyliński 25 XI 1641 r., CChRMO 61, k. 996–997; por. też VL, t. IV, s. 9–10: Sejm dwuniedzielny.

[239] *Hieronim Jełowicki.*

[240] *Stanisław i Walerian Raciborscy, chorążyce czerscy oraz ich stryj Jan Raciborski, dziekan warszawski i kanonik pułtuski.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 7 stycznia 1642 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 64, k. 7–10 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Andrzej Sosnowski 9 I 1642 r.* [feria quinta post festum Sanctorum Trium Regum a. D. 1642], **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 377–388.*

[k. 7v] Instrukcyja ichm. panom posłom jm. panu Kasprowi Kłoczowskiemu podczaszemu ziemi chełmskiej i jm. panu Samuelowi Brzezickiemu na sejmiku w Chełmie z uchwały sejmu przeszłego walnego warszawskiego naznaczonym[241] przez ichm. pany obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejm przyszły dwuniedzielny warszawski obranym, die 7 januarii a. D. 1642 dana.

Iż JKMć P. n. m. summo desiderio życząc Ojczyźnie naszej miłej ze wszelakich miar jako największego pomnożenia i pod szczęśliwym panowaniem swym we wszystkich trudnościach naszych uspokojenia, paterno affectu o tym radzić nie omieszkawa, i nas wiernych poddanych swych amplissimas prawie occasiones podając do zniesienia tychże trudności quam saepissime inwitować raczy, tedy ichm. panowie posłowie nasi przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego i powinszowaniu szczęśliwego w dobrym zdrowiu w lata jak najdalsze Króla JMci nad Ojczyzną naszą panowania, za to imieniem nas braciej swych uniżenie podziękować JKMci mają.

Przy tym zapłata wojsku ukrainnemu acz pewniśmy byli, iż ex aerario publico z podatków Rzeczypospolitej na to uchwalonych miała coroczna dochodzić, że jest zatrzymana, ichm. panowie posłowie nasi o tym u jm. pana podskarbiego koronnego[242], którego to officio incumbit, pilnie pytać się, a porozumiawszy się z inszymi województwy, modum tej zapłaty namawiać będą. I jeśliby z retent [k. 8] tych, które nam JKMć z sumariuszu z skarbu podanego notyfikować raczy i ex rationibus aerarii publici ta zapłata wojsku stanąć nie mogła, tedy ichm. panowie posłowie nasi z podatków w Ojczyźnie naszej najzwyczajniejszych tę zapłatę obmyślawać mają, tak jednak, aby z tymi podatkami na to uchwalonymi do nas braciej swych in toto się referowali i poborcy do wybierania tychże podatków w uniwersale sejmowym nie byli specyfikowani, ale ad liberam nostram electionem zostawali.

Więc iż nulla notitia constat, jakaby aukcyja wojska miała być i jeśli sine scitu JKMci i absque causam urgenti Rzeczypospolitej ta aukcyja stanęła, zlecamy to ichm. panom posłom swym, aby się o tym sedulo in facie Reipublicae pytali i quotam wojska tego certam, jakie hactenus było

[241] *Sejm w Warszawie 20 VIII — 4 X 1641, por. VL, t. IV, s. 9–10: Sejm dwuniedzielny.*

[242] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

i na potym jakie zostawać będzie, nam braciej swej na sejmiki relacyjne przywieźć powinni. Pro eademque occasione prosić JKMci o to i domawiać się imieniem nas będą, aby to lege cautum było, żeby kapitanowie szlachta polska i osiadła nad regimentami pieszymi bywali, a cudzoziemcy, z których wielka petulantia i opresyja nas samych i poddanych naszych się dzieje, iż nie są indigenae i posesionati, aby od tych regimentów relegowani zostali. Ażeby commodius wojska ukrainne pro praesidio certo nam być mogły i odległością stanowisk swych nie byli samiż debilitowani. Hyberna po tak wielu sejmach traktowane, aby już tandem teraz były postanowione i namówione.

Iż też do koekwacyji w podatkach Rzeczypospolitej JKMć w propozycyji swej nas inwitować raczy i skarb koronny propter negligentiam podobno niektórych województw tegoż [k. 8v] urget, tedy i to zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby to deklarowali imieniem nas JKMci i Rzeczypospolitej, iż ziemia nasza chełmska w pozwalaniu wszelakich podatków na sejmach przeszłych uchwalonych nigdy nie była contradicens, i owszem je zawżdy sine mora do skarbu koronnego oddawała, czego jeśliby które województwa ex deductione thesauri nie wykonały, tedy sedulo ichm. panowie posłowie instare mają, aby taka inaequalitas podatkami osobnymi była nagradzana. Także omnes defectus ex quauis occasione przez poborce commissos też województwa aby supplere były, powinny więc też tak wielkie retenta kwarty co rok z dóbr Rzeczypospolitej należącej w sumariuszu skarbowym iż położono, a ta kwarta duplex quotannis per assignatos commissarios w Rawie bywa wybierana i retentores stricte bywają o to sądzeni, powinni ichm. panowie posłowie diligenter inquirere, jako ta kwarta przynajmniej od trzech lat exacta i dokąd, ponieważ wojska nie dochodziła zapłata, obracana była.

Jako słuszna, aby temerarii retentores aerarii publici secundum legis normam sądzeni i karani byli, tak też i innocenter na delatach podani konsolacyją swoję odnosili, tedy ichm. panowie posłowie instabunt, aby ichm. panowie pisarze skarbowi, którzy się na kwitach skarbowych podpisali, poenam temerae evocationis summae in retentis tegoż poborce correspondenti in officio castrensi proprii districtus residentiae exactoris peremptorie sine apellatione sub poena infamiae ex nunc decernendi et publicandi, byli karani.

Desiderio JKMci, abyśmy gratitudinem debitam [k. 9] oświadczyli, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby zniósłszy się ze wszystkimi województwy liberalitatem a nobis JKMci hisce modis deklarowali, naprzód ichm. panów duchownych submisse o to prosić, aby jako primarius status Reipublicae chciał primariam manum JKMci porrigere et in

vim gratitudinis ac desiderii sumą znaczną JKMci sustentare. Przy tym retenta wszystkie do skarbu JKMci aby oddane były. Także portorium gdańskie, z którego iż suma nieszczupła jako to nam dedukowano, miała przychodzić JKMci, oferujemy pro hac vice tantum. Więc i z dóbr Rzeczypospolitej ichm. panowie posesorowie wszyscy tychże dóbr Rzeczypospolitej aby też kwartę duplę, jako i w Rawie ad aerarium publicum co rok płacą, in vim gratitudinis et desiderii praesentis JKMci dali. Do tego possesores oeconomii i dóbr do stołu Króla JMci należących dlatego, iż extra legem to sobie poupraszali, aby in vim eiusdem gratitudinis et desiderii Króla JMci quadruplicem pensionem iuxta contractum initum do skarbu Króla JMci pro praeteritis quotannis oddali, a na potym już leges sancitas sublatis modernis possessoribus salvis aby zachowali się. Do tego i pogłówne żydowskie, aby in duplo było uchwalone i Królowi JMci oddane. Zlecamy też to osobliwie ichm. panom posłom naszym, jeśliby te pomienione sposoby wyżej specyfikowane tej gratyfikacyji i desiderio Króla JMci non sufficerent i insze województwa speciali liberalitate JKMci miały przychęcać się, aby z czopowego tego, które w ziemi naszej chełmskiej dwuletnie mieliśmy namówione i pieniądze z tegoż czopowego przy egzaktorze naszym jm. panu Stanisławie Stawskim podstolim i podstarościm chełmskim (wytrąciwszy sumę tylko tę in supplementum dwojga [k. 9v] podymnego, czego cztery pobory nasze nie wystarczały, przez ręce jm. pana Pawła Rudnickiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego, poborcę naszego, do skarbu Rzeczypospolitej oddaną i defectuis przy tym conflagratorum) są jeszcze w schowaniu, od nas obywatelów ziemi chełmskiej czopowe jedno było ofiarowane JKMci, do którego czopowego szafowania acześmy byli pewnych szafarzów laudo nostro ichm. pana Andrzeja Choińskiego skarbnika ziemi naszej i pana Jana Jasieńskiego naznaczyli, jednak iż ci ichm. panowie szafarze nasi tego się nie tykali i w dyspozycyji swojej nie mieli, tedy sub nexum constitutionis o retentorach świeżo uchwalonej[243] podpadać nie mają, i aby agrawowani żadnymi dekretami nie byli, ichm. panowie posłowie nasi przestrzegać będą.

Podatków zaś inszych żadnych oprócz na zapłatę wojskową służących, i to poborami samymi określonych, pozwalać ichm. panowie posłowie nasi nie mają.

Pytać się też ichm. pilnie powinni będą, dlaczego konstytucyje tak nierychło do akt podawane bywają i additamenta, o których nulla mentio na sejmie była, są w nich położone.

[243] *VL, t. III, s. 464; VC, t. III, vol. 2, s. 352.*

Te tedy wszystkie wzwyż namówione consilia nasze fidei, dexteritati et conscientiae ichm. panów posłów naszych oddając, o to żądamy i na ichmciów to kładziemy, aby tego quam diligentissime przestrzegali nequid detrimenti Respublica i my w wolnościach naszych patiamur.

Petita

1. Za pany Wereszczyńskimi obywatelami ziemi naszej, aby modo constitutionis przeszłego sejmu, iż parti adversae satisfecerunt i kwity mają, poena infamiae z nich zniesiona była i do czci przywróceni zostali.

[k. 10] 2. Za mieszczany chełmskimi, iż per conflagrationem damna passi i jeszcze libertacyje im nie wyszły, ani się też dostatecznie dla niedostatków swych pobudowali, aby żołnierskimi stanowiskami nie byli agrawowani, ponieważ też Chełm jest locus publicus i nam obywatelom wszystkim te stanowiska żołnierskie są summo impedimento do konsultacyji, sejmików i odprawowania roków ziemskich.

A tę instrukcyję naszę przez nas spólnie uchwaloną ichm. panom posłom naszym daną, zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Sosnowskiemu marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich per oblatam podać. Andrzej Sosnowski marszałek koła sejmiku chełmskiego mp.

CVII. Sejmik relacyjny w Chełmie 6 maja 1642 r.

Konstytucją poprzedniego sejmu sejmik posejmowy chełmski wyznaczony został na 27 III 1642 r. (VL, t. IV, s. 24), ale się nie zebrał dla niedojścia na ten czas konstytucyji. *Król uniwersałem z 3 IV 1642 r. wyznaczył nowy termin na 6 V; w grodzie chełmskim oblatował szl. Piotr Zgliczyński 9 IV 1642 r., APL, CChRMO 64, k 91.*

1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 6 maja 1642 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 64, k. 111–113 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Tomasz Krzywczycki dworzanin królewski, marszałek sejmiku 7 V 1642 r.* [feria quarta post Dominicam Misericordiae a. D. 1642]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 389–402.*

[k. 111] My rady, dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się dnia dzisiejszego [6 V] tu do Chełma na miejsce konsultacyjom zwyczajne według uniwersału osobnego JKMci (gdyż sejmik konstytucyją sejmu dwuniedzielnego blisko przeszłego die 27 martii naznaczony, dla niedojścia na ten czas konstytucyji, defertowany jest) na sejmik zjechali, odebrawszy od ichm. panów posłów naszych sejmu przeszłego dwuniedzielnego dostateczną relacyją, stosując się do uchwały tegoż sejmu o podatkach na ziemię chełmską i powiat krasnostawski na zapłatę wojsku włożonych postanowionej, takowe laudum między nami zgodne czynimy i postanawiamy.

Naprzód jm. pana Stanisława Stawskiego podstolego i podstarościego chełmskiego, administratora naszego czopowego, rachunku z czopowego z akcydencyjami per biennium przez jmci wybranego dostatecznie in praesentia nostri wysłuchaliśmy, który rachunek jm. pan podstoli nam oddał, takowy kontraktem skarbowym dowiódł, iż w ziemi chełmskiej, w powiecie krasnostawskim czopowe annuale czyni jedenaście tysięcy, zaczym za dwie lecie czyni złotych dwadzieścia i dwa tysiące, które począł wybierać a festo Nativitatis Sancti Joannis Baptistae anno 1640 a kończyć się ma eodem festo anno 1642, pro anno tedy primo, videlicet 1640 ad Festum Sancti Joannis Baptistae anni 1641 rationes wywiódł tym sposobem kontraktem skarbowym anni 1638, według którego kontraktu konstytucyja anni 1640 czopowe wybierać kazała[244] dowiódł, iż conflagraty in rationibus przyjm[ow]ane być mają. Te tedy conflagraty weryfikował. Naprzód w Kryłowie różnych dni, to jest 27 [k. 111v] maii, 20 i 27 iunii anno 1637 domów pogorzałych 115, na to według juramentu mieszczan defalcaty położył 600 złp. Item w Maciejowie domów 103 intra octavas festi Corporis Christi [3–10 VI] anno 1638 pogorzałych pokazał, na które według juramentu mieszczan wytrącił złotych pięćset. Item w Lubomlu domów 8 sabbatho ante Ascensionis Christi Domini [16 V] 1637 pogorzałych dowiódł, na które według kwitu mieszczan wytrącił 144 złp 20 gr. Item w tymże Lubomlu feria tertia post Cantate [24 V] anno 1639 domów 118 pogorzałych dowiódł na to według juramentu mieszczan, położył defalkaty 121 złp. Item na pogorzel Chełma die 2 iunii anno 1638 podjętego według juramentu mieszczan potrącił 2350 złp. Item na pogorzel Wojsławic die 1 martii anno 1639 podjętą defalkował według juramentu 166 złp 20 gr. Item w Świerżach ante Visitationis Beatae Virginis Mariae [1 VII] anno 1637 domów pogorzałych wywiódł 8, na to defalkaty 154 złp położył. Suma defalcatorum albo conflagratorum pro anno 1640 ad festum Sancti Joannis Baptistae anni 1641 facit 4036 złp 10 gr. Zostaje za pierwszy rok czopowego przy jm. panu podstolim 6963 złp 20 gr. Na rok drugi a Festo Sancti Joannis Baptistae anni 1641 ad festum site anni praesentis 1642 wywiódł rachunek i pokazało się, iż pomienionym miastom niektórym, iż libertacyje wyszły, jako Kryłowowi, z którego provenit conflagratorum 600 złp, Luboml, z którego provenit conflagratorum 140 złp 20 gr., Świerżom, z których provenit conflagratorum 154 złp., przybyło tedy aukcyji na drugi rok 898 złp 20 gr., tedy w tym roku drugim jm. pan podstoli

[244] *VL, t. III, s. 466; VC, t. III, vol. 2, s. 354.*

restat 7862 złp 10 gr., suma tedy restans za dwie lecie efficit 14 826 złp, z której sumy takowy rachunek czyni.

Naprzód dał do rąk jm. pana Pawła Rudnickiego, pisarza grodzkiego krasnostawskiego, poborcy przeszłego na zapłacenie wojsku 4031 złp 28 gr. Item na pewną potrzebę za konsensem sejmikowym dał 60 złp. Item mieszczanie zamojscy dla pogorzeli anno 1639 podjętej pokazali przez czas egzakcyji jm. pana podstolego 1027 złp, które iż nie są poprzysiężone, dlategoż wkładamy na jm. pana podstolego, aby z nimi prawnie sine intermissione czynił i nam rationem czasu niżej opisanego dał.

Pokazał przy tym w miasteczkach, to jest w Kryłowie 600 złp, w Lubomlu 144 złp, w Hrubieszowie 300 złp, w Świerżach 154 złp, w Sawinie 150 złp, suma wszystka uczyni 1398 złp. Tej tedy sumy z pomienionych miast ma prawnie dochodzić sine intermissione i nam rationem na sejmiku electionis iudicis deputati blisko przyszłym [15 IX] da. A circa rationes cokolwiek sum pomienionych restabit, [k. 112] to wszystko do rąk ichm. panów szafarzów naszych oddać powinien.

Realnej tedy sumy przy nim będącej in paratis pokazał jm. pan podstoli złotych 8308 złp, którą sumę do rąk jm. pana Hieronima Śmiotanki pisarza grodzkiego chełmskiego, którego do wybierania podatków w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim praesentibus uchwalonych użyliśmy i zgodnie obrali na zapłatę teraźniejszą wojsku oddać powinien za kwitem jego ręcznym, który kwit my praesenti laudo aprobujemy i takiej wagi mieć chcemy, jakoby od nas samych był dany.

Zaczym jm. pana podstolego i potomków jego z tej administracyji czopowego z akcydencyjami dwojga podymnego ten rachunek pro rato przyjąwszy, wiecznie kwitujemy i wolnym czynimy, z reszty jednak czopowego 1398 złp i z zatrzymanej sumy przez mieszczany zamojskie, jako się ex juramento eorum pokaże, na pomienionej elekcyji deputackiej rationem dać nam powinien.

A pomieniony jm. pan poborca nasz tą sumą 8308 złp tak dysponować będzie. Naprzód od 3800 złp według uchwały sejmu przeszłego dwuniedzielnego we Lwowie na zapłatę wojsku czasu tąż konstytucyją opisanego wniesie. Potym restantem summam 4508 złp na wypłacenie sumy dwojga podymnemu korespondującej na sejmie blisko przeszłym dwuniedzielnym na zapłatę wojsku pozwoloną[245] odda.

A iż ta restans suma 4508 złp na wypłacenie sumy dwojgu podymnemu pozwolonej korespondującej nie wystarczy, tedy do tej sumy cztery pobory łanowe laudo praesentis pozwalamy i uchwalamy, które jm. pan

[245] *Sejm obradujący w Warszawie 11–26 II 1642 r.; VL, t. IV, s. 38, 42.*

poborca nasz post praestitum iuramentum zaraz wybierać na miejscach zwyczajnych według uniwersałów pocznie, a skończy do Świątek blisko przyszłych [8 VI 1642]. A coby zostało z tych poborów wypłaciwszy sumę dwojga podymnego, to pan poborca dostateczną liczbę na sejmiku elekcyji deputata blisko przyszłej [15 IX 1642] przed ichm. pany Krzysztofem Stoińskim starostą krasnostawskim i Andrzejem Choińskim skarbnikiem ziemi chełmskiej, szafarzami naszymi, których praesenti laudo obraliśmy, uczyniwszy za kwitem ich ręcznym, który praesentibus aprobujemy, oddać powinien.

Salarium jm. panu poborcy zwyczajne wcale zostaje. A iż circa coaequationem włożono na nas, abyśmy sumy 3800 złp zapłacili, jakoż kazaliśmy panu poborcy zapłacić. A tej sumy repetycyją u jm. pana [k. 112v] Andrzeja Sosnowskiego, poborcy naszego przeszłego nam należy, tedy jm. pan poborca nasz teraźniejszy tę sumę u jm. pana Sosnowskiego po zapłacie wojsku niemieszkanie prawnie processu et iure fisci windykować będzie. A odzyskawszy do rąk pomienionych ichm. panów szafarzów odda za kwitem ich ręcznym, salva repetitione eiusdem summae jm. panu Sosnowskiemu apud perceptorem tej sumy pleno in robore reservata.

A iż arenda czopowego w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim na święty Jan Krzciciel [24 VI] blisko przyszły jm. panu podstolemu wychodzi, tedy zleciliśmy temuż jm. panu Hieronimowi Śmiotance pisarzowi grodzkiemu chełmskiemu, poborcy naszemu, to wybieranie czopowego z furmanką i wszystkimi akcydencyjami jako plus offerenti 13 000 złp ofiarującemu, a to na rok jeden zupełny, który pocznie się od święta św. Jana Krzciciela blisko przyszłego w roku teraźniejszym 1642, a skończy się na takowyż czas w roku przyszłym 1643. Za które czopowe pan poborca pomienioną sumę na raty niżej opisane do rąk ichm. panów szafarzów naszych, to jest pierwszą ratę die prima octobris anno praesenti [1 X 1642], drugą die prima post Festum Purificationis [3 II] anno 1643 oddać powinien za kwitami ichm. panów szafarzów ręcznymi, które praesenti laudo aprobujemy. Ichm. panowie szafarze te pieniądze do rąk swych odebrane do naszej deklaracyji przy sobie zatrzymają i o te pieniądze ichm. panowie szafarze i jm. pan poborca nigdzie indziej, tylko nam na sejmiku sprawować się powinni.

A to czopowe jm. pan Hieronim Śmiotanka poborca nasz po miastach i miasteczkach tak JKMci, jako i stanu szlacheckiego, ichm. panów duchownych i świeckich i z furmanką et cum suis accidentiis według uniwersału wybierać będzie i czasu swego dotrzyma. Casus fortuitos morowe powietrze, strzeż Boże, w którym mieście chełmskiego albo krasnostawskiego traktu, także wszelakie conflagraty przeszłe, którym libertacyja nie

wyszła i przyszłe, panu poborcy warujemy i defalkatę uczynić powinniśmy, tegoż kontraktu onemu panu poborcy et succesoribus eius dotrzymać powinniśmy.

Dla przyszłej dyspozycyji czopowego sejmik feria tertia post festum Sanctorum Philippi et Jacobi Apostolorum in anno proximo [5 V 1643] [k. 113] naznaczamy w Chełmie, na którym sejmiku teraźniejszy pan poborca rejestra czopowego dostateczne i podpisane a contrahentibus propter informationem nostri in futurum oddać ma.

To laudum nasze zgodne ur. jm. panu Janowi Krzywczyckiemu dworzaninowi pokojowemu JKMci, marszałkowi naszemu sejmiku teraźniejszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, die 6 maii r. P. 1642. Jan Krzywczycki p[okojowy] dw[orzanin] Króla JMci, marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej mp. sigillum.

CVIII. Sejmik elekcji kandydatów na urząd podkomorzego chełmskiego w Chełmie 26 czerwca 1642 r.

Wojewoda ruski Jakub Sobieski uniwersałem datowanym w Żółkwi 17 V 1642 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na podkomorzego chełmskiego po śmierci 22 IV 1642 r. Jana Bądzyńskiego; w grodzie chełmskim oblatował szl. Leonard Raciborski 20 V 1642 r. CChRMO 64, k. 131v–132.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Już następnego dnia, 27 VI 1642 r. nominację na urząd otrzymał Mikołaj Daniłowicz, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1273.

CIX. Sejmik deputacki w Chełmie 15 września 1642 r.

1. Atestacja marszałka sejmikowego Samuela Mirz Brzezickiego

Rkp. *APL, CChRMO 64, k. 282 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Daniel Krzewski w imieniu Hieronima Śmiotanki pisarza grodzkiego chełmskiego 20 I 1643 r.* [feria tertia pridie festum Sancti Agnetis Virginis a. D. 1643].

[k. 282] Za pozwoleniem zgodnym ichm. obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na elekcyją niniejszą deputacką zjechanym, daję tę atestacyją na ten czas na usłudze braterskiej będący miejsca marszałkowskiego, iż według rekognicyji, która nomine publico dana była na 200 złp nieboszczykowi jm. panu Janowi Skaszewskiemu podkomorzemu ziemi naszej chełmskiej, a potym przez nieboszczkę jm. panią Sapieżyną podkomorzyną włodzimierską[246], jego córkę i sukcesorkę ichm. prałatom

[246] *Ewa ze Skaszewskich, żona Fryderyka Sapiehy.*

i kanonikom chełmskim na reparacyją kościoła chełmskiego darowaną i odkazaną, które to 200 złp tymże ichm. prałatom i kanonikom chełmskim nomine publico także pozwolone są i naznaczone u poborcy naszego do odebrania u jm. pana Hieronima Śmiotanki pisarza grodzkiego chełmskiego za oddaniem tej rekognicyji, imieniem tedy braci wszystkiej na to pozwalającej, jako direktor natenczas będący tego sejmiku podpisuję się. Działo się w Chełmie, die 15 septembris anno 1642. Samuel Mirz Brzezicki marszałek sejmiku chełmskiego mp.

2. Atestacja dziekana katedralnego chełmskiego Krzysztofa Bąkowskiego

Rkp. *APL, CChRMO 64, k. 282–282v — oblata; oblatował szl. Daniel Krzewski w imieniu Hieronima Śmiotanki pisarza grodzkiego chełmskiego 20 I 1643 r.* [feria tertia pridie festum Sancti Agnetis Virginis a. D. 1643].

[k. 282] Krzysztof Bąkowski dziekan katedralny chełmski. Zeznawam, iż nomine totius venerabilis capituli Chełmensis confratrum suorum, sumę 200 złp nieboszczykowi jm. panu Janowi Skaszewskiemu podkomorzemu chełmskiemu przez obywatele ziemi chełmskiej winną, a przez córkę jm. nieboszczyka jm. panią Ewę Sapieżyną podkomorzyną włodzimierską, jako sukcesorkę, na kościół chełmski z oddaniem rekognicyji odkazaną i przez tychże obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejmiku chełmskim, który był die 15 septembris electionis deputata w roku niniejszym zgodnie do zapłacenia i oddania naznaczoną realiter odebrałem z rąk jm. pana Hieronima [k. 282v] Śmiotanki pisarza grodzkiego i poborcy chełmskiego z reszty poborów tejże ziemi w roku teraźniejszym uchwalonych, z której sumy dwóchset złotych istotnego oddania i odebrania jm. pana pisarza suo et eiusdem venerabilis capituli nomine kwituję i wolnym czynię. Na co dla lepszej pewności ręką się swą przy zwykłej pieczęci podpisuję. Działo się w Chełmie die 20 septembris a. D. 1642. Krzysztof Bąkowski dziekan chełmski mp.

CX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 2 stycznia 1643 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 8 X 1642 r.[247] *zwoływał sejm walny w Warszawie na 12 II 1643 r., większość sejmików przedsejmowych, w tym chełmski, miała się zebrać 2 I 1643 r., por. ASWK, t. II, s. 279. W księgach grodzkich chełmskich brak informacji o publikacji uniwersału.*

[247] *Według W. Konopczyńskiego, Chronologia sejmów polskich 1493–1793, Kraków 1948, s. 151, sejm był zwołany 22 XI 1642 r.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 2 stycznia 1643 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 64, k. 269v–275 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Stawski podstoli i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 3 I 1643 r.* [sabbatho post Festum Circumcissionis Christi Domini a. D. 1643]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 403–422.*

[k. 269v] Instrukcyja ichm. panom, jm. panu Piotrowi z Żurowa Daniłowiczowi krajczemu koronnemu, krzemienieckiemu, parczowskiemu etc. staroście i jm. panu Janowi Krzywczyckiemu dworzaninowi pokojowemu JKMci, posłom naszym na sejm blisko przyszły sześćniedzielny przez nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Chełmie na sejmiku partykularnym z uniwersału JKMci die 2 ianuarii a. D. 1643 przypadającym zgodnie obranym dana.

Iż JKMć P. n. m. praw i wolności naszych całość opatruje i one sacrosancte nam wiernym poddanym swym zachowuje, tudzież i pokój postronny od nieprzyjaciela koronnego waruje i vulnera Rzeczypospolitej leczy, tedy ichm. panowie posłowie nasi przy oddawaniu wiernego poddaństwa naszego i powinszowaniu szczęśliwego w dobrym zdrowiu w lata jak najdalsze Króla JMci [k. 270] nad Ojczyzną naszą panowania za to imieniem nas braci swych uniżenie podziękować JKMci mają.

Bezpieczeństwo od pogan, którzy są jurati hostes Patriae i w największym pokoju z nimi największe niebezpieczeństwo Rzeczypospolitej pochodzi, mają ichm. panowie posłowie nasi z ichmciami inszymi województwy bezpieczeństwo Rzeczypospolitej obmyślić. Et in casu belli Turcici more institutoque maiorum nostrorum pospolite ruszenie pozwolić, a Tatarom, żeby nie mieli okazyjej inkursyjej czynienia w państwa Rzeczypospolitej naszej, upominki zwyczajne aby wcześnie oddawane były, a jako najprędzej aby mieszkaniem ich posłów długim i Rzeczpospolita spesi na nich nie ważyła i sama od tego nieprzyjaciela taka zostawała.

A co się niebezpieczeństwa od Moskwy tknie, tedy ichm. panowie posłowie nasi mają o to starać się, aby tamta ściana pograniczna od tych, którzy tam są beneficiarii Reipublicae tak municyjami, jako armatą i ludźmi opatrzoną była, ponieważ mają ichm. panowie z tamtych dzierżaw wielkie swe pożytki et facultates. A że wszystka vis pokoju z Moskwicinem zasadziła się na rozgraniczeniu, które dla respektów prywatnych osób, jako nas dochodzi wiedzieć, efektu swego nie bierze, tedy o to usilnie się starać mają, aby komisyja z tego sejmu naznaczona była, a komisarze non interessati do dóbr tamtych, ani prywatnego pożytku upatrujący, ale insi, którzy tam contiguitatem bonorum suorum et regalium nie mają, byli naznaczeni.

W instrukcyjej swojej JKMć P. n. m. proponować [k. 270v] raczy, iż Szwedowie contra foedera pacta nad Dźwiną nowe osady i fortece stanowią i wielkie praeiudicia od nich Rzeczypospolitej się dzieją, tedy zniósłszy się z inszymi ichm. pany posłami mają JKMci prosić, aby authoritate totius Reipublicae posłowie do Szwedów wyprawieni byli i eo nomine z nimi expostulowali.

Z przeszłego sejmu uchwalonych i wydanych podatków i kwarty do skarbu wniesionej zupełna zapłata żołnierzowi była obmyślana, ale iż z instrukcyjej JKMci jest insza wiadomość, że jeszcze żołnierzowi nie dopłacono, tedy ichm. panowie posłowie nasi mają, zniósłszy się z inszymi województwy, pytać się jm. pana podskarbiego koronnego[248] i ichm. panów komisarzów przeszłych do zapłaty wojsku naznaczonych[249], czymby się to działo, że zapłata zupełna wojsku nie doszła, na co by ta kwarta i kontrybucyje Rzeczypospolitej obrócone były. A kiedy się pokaże, że przeszłe kwarty i kontrybucyje na zapłatę wojsku nie wystarczały, tedy zniósłszy się z inszymi województwy, obmyślić mają zapłatę skuteczną wojsku tak kwarcianemu, jako kozakom i oficyjerom, aby stąd agrawacyja Rzeczypospolitej od żołnierza nie była. Któremu gdy się skuteczna satysfakcyja za przeszłe ćwierci stanie, tedy suplementa wojskowe rozpuszczone być mają i na potym sine consensu Reipublicae zaciągane nie mają być, gdyż dla tych suplementów certa kwota zapłaty wojsku namówiona być nie może.

Ażeby commodius wojska ukrainne pro praesidio certo nam być mogły i odległością stanowisk swych nie byli samiż dubilitowani, hiberna po tak wielu sejmach traktowana aby już tandem teraz była postanowiona i namówiona [k. 271] tym sposobem, żeby stanowiska swoje żołnierze mieli w ukrainnych miastach Rzeczypospoliej, a z dóbr odleglejszych Rzeczypospolitej z łanów stacyja pieniężna im odsyłana była. A dla bezpieczeństwa większego i obrony granic Rzeczypospolitej postanowić mają lege perpetua, aby wybrańcy tak jezdni, jako pieszy przy wojsku kwarcianym byli.

Monetą cudzoziemską podejrzaną Rzeczpospolita aby zarażana nie zostawała, tedy tak strony praecia rerum, jako mennicy authoritate conventus przez ichm. pany komisarze decyzyje uczynione reasumowane i do egzekucyjej skutecznej mają być przywiedzione, zniósłszy się z inszymi województwy.

Correctura iurium z dawna pożądana i wielce potrzebna, w Warszawie przez ichm. pany deputaty authoritate conventus naznaczonych koncypo-

[248] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

[249] *Por. VL, t. IV, s. 25; w skład komisji wszedł m.in. kasztelan chełmski Zbigniew Gorajski.*

wana, aby przez stany koronne na sejmie blisko przyszłym decydowana i kontynuowana była, na tenże sejm one odsyłamy, dając plenariam potestatem ichm. panom posłom, quo ad correcturam iurium z inszymi województwy sine in toto, sine in parte zgadzać się i lege perpetua aprobować.

Żądać też tego usilnie ichm. panowie posłowie mają, aby sprawy z regestrów sejmowych porządkiem i zwyczajem Trybunału Koronnego Lubelskiego przywoływane były, exemplo województwa bracławskiego. I w naszej ziemi chełmskiej komisyje przynajmniej aby przez jednego senatora, podkomorzego i sąd ziemski odprawowane były, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Desiderio JKMci P. n. m., abyśmy mogli za te ojcowskie obmyślawanie Rzeczypospolitej, Ojczyzny naszej dosyć uczynić, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby zniósłszy się [k. 271v] z ichm. inszymi pany posły coby tutissimum wolnościom naszym było, postanowić mają.

Jeżeli powszechna zgoda wszystkich województw nastąpi data w tej mierze limitata potestate, żeby nad dwoje czopowe i pogłówne żydowskie, które viritim albo capitatim ma być wybierane, większego onus na nas bracią swoją nie przynosili, gdyż JKMć P. n. m. rozumiemy, że respektować na to będzie, że dosyć inszych ciężarów dla uspokojenia Rzeczypospolitej ponosimy. A to dwoje czopowe tak deklarujemy: jedno z nich vigore posterioris laudi nostri ducillaris in anno millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo [1642] in conventu particulari Chełmensi promulgatii, które sejm teraźniejszy aprobować ma, jest przy jm. panu Hieronimie Śmiotance pisarzu grodzkim chełmskim, poborcy naszym i skończy się na św. Jan Chrzciciel blisko przyszły [24 VI], a drugie od św. Jana Chrzciciela blisko przyszłego pocznie się i do takiegoż święta trwać będzie, vice iterato tego dokładając, jeżeli powszechna zgoda wszystkich województw stanie desiderio JKMci satisfacere, tedy my też modo suprascripto desiderio JKMci deesse nie chcemy, praecavendo in posterum, aby similibus desideriis Rzeczpospolita agrawowana nie była.

Instancyją JKMci P. n. m. strony indigenatus za osobami pewnymi rycerskimi w instrukcyjej JKMci specyfikowanymi wdzięcznie przyjąwszy, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się ea in re z inszymi województwy zniósłszy, ea conditione na indygenat pozwolili, żeby [k. 272] te osoby wprzód znaczną posługą wojsku Rzeczypospolitej kosztem swym uczynili, którzy przysługi swoje atestacyjami ichm. panów hetmanów koronnych in facie Reipublicae komprobować mają.

Dług ducis de Kroie[250] jeżeli się jego realitas pokaże, aby obywatele tamtych powiatów (jako się na sejmach przeszłych znosić sami Rzeczypospolitej ofiarowali), zniósłszy się z inszymi województwy mają ichm. panowie posłowie nasi warować prawem pospolitym, aby znosili, uprzątnęli i od tego długu wolna Rzeczpospolita zostawała.

Ichm. panowie posłowie uczynią staranie o to i z posłami inszych województw zniosą się, żeby prawo de senatus consultis et de reddenda ratione z nich Rzeczypospolitej jako na teraźniejszym, tak na wszystkich inszych sejmach efekt swój brało. A zatym zaraz in pacta conventa wejrzą i którym stało się dosyć za to podziękują JKMci, a jeżeliby co desideraretur, będą prosić JKMci, aby to miłościwie wykonać i wakancyje na początku sejmu podług prawa rozdać raczył.

Sejmy też dla wczesności aby nie inszego czasu, ale w jesieni składane były, co aby lege perpetua cautum było.

Konkluzyje sejmów aby podług praw eo nomine ferowanych odprawowały się, ichm. panowie posłowie nasi starać się mają, a dla prędszej ekspedycyjej posłów i wiadomości braci w województwach aby konstytucyje spisane z podpisem marszałkowskim ad acta inter triduum były podane. Także i otwieranie do skarbu koronnego jeżeli według prawa się odprawuje i żeby authoritate conventus rewizorowie [k. 272v] do rewizyjej jego byli naznaczeni, którzy i regestr omnium diplomatum na tenże czas na sejmie przyszłym pokazać mają, żeby lege publica aprobowane były.

Kwarta jeżeli tylko tam się obraca, gdzie Rzeczpospolita naznaczyła na zapłatę wojsku kwarcianemu, subsequenter aby prosto do Lwowa była oddawana, a ta dupla quarta, która była na armatę naznaczona, teraz na zapłatę wojsku obracała się.

Z ceł morskich jeżeli co in rem Rzeczypospolitej cedit dowiedzieć się, także i strony Pilawy[251], jeżeli właśnie w ręku i dyspozycyjej samego Króla JMci jest i jeżeli co redditum z niej na Rzeczypospolitą dostaje się, i classes maritimae jako się obracają.

Żupy wielickie aby według prawa były in dispositione samego jm. pana podskarbiego koronnego, także i oeconomiae, jeżeli są przez jm. pana podskarbiego koronnego odebrane.

Obchodzi to niepomału stan rycerski, iż gdańszczanie szyprów i flisów ich aggravant sequestris, arestis, incarcaerationibus et aliis poenis, mają

[250] *Ernest Bogusław von Croy (1620–1684), ks. biskup kamieński (zachodniopomorski) od 1637 r., siostrzeniec Bogusława XIV, ostatniego z Gryfitów.*

[251] *Port nad Mierzeją Wiślaną w Księstwie Pruskim.*

to efficere ichm. panowie posłowie, aby in posterum non usurpent sibi iurisdictionis nad stanem szlacheckim i czeladzią ich.

O królewiczu JMci, któremu biskupstwo płockie jest konferowane[252], aby actu praesbiterem podług konstytucyjej został, ichm. panowie posłowie JKMci żądać będą.

Lubo sejmu przeszłego sześćniedzielnego konstytucyja o rozdawaniu dóbr Rzeczypospolitej przez urząd podskarbiego[253] dawne prawa reasumując mieć to chciała, aby żaden z donatariuszów JKMci ad possesionem collatorum bonorum inaczej nie przychodził, tylko przez zdawanie skarbowe, aby wprzód inwentowane każdy odbierał, jednak iż temu nie dosyć się dzieje, a im dalej, tym więcej dobra Rzeczypospolitej przez to w dezolacyją przychodzą, jako w budynkach, armacie, oborach, przeto ichm. panowie [k. 273] posłowie urgebunt serio, aby toż prawo obostrzone na przyszłym sejmie stanęło. Także kto by przez pisarza skarbowego inwentowane dobra jakie Rzeczypospolitej objąć poważył się, pro wakanty takie dobra eo ipso aby zostawały. A przy tych inwentarzach naznaczona ma być certa quarta roczna na poprawę budynków według dawnego prawa i zwyczajów do przebudowania powinna.

Pytać się przy tym pilnie mają u jm. pana podskarbiego koronnego[254] jako zamki i starostwa po królewnie JejMci[255] należące odebrał inwentowane w armacie, budynkach i wszystkich inszych prowentach, co jeśliby się nie stało, instare mają ichm. panowie posłowie, aby koniecznie tego wszystkiego inwentarze przez skarb koronny spisane były.

Retenta wielkie i częste w Rzeczypospolitej się zagęściły, życzymy przeto, aby podatki skarbowi Rzeczypospolitej należące, more antiquo do dyspozycyjej jm. pana podskarbiego koronnego wrócili się, o czym ichm. panowie posłowie z inszymi województwy znosić się mają.

Acz dostatecznie prawem opisana jest forma przysięgi deputatów trybunalskich, jednak do niej to się nam zdało przyłożyć, aby upominków nec per se, nec per subordinatas personas jako podczas sądów, tak i po skończeniu trybunału eo respectu nie brali. A marszałkowie trybunalscy, aby podług zwyczajów dawnych w wybieraniu targowego zachowywali się, sine oppressione ludzi ubogich.

[252] *VL, t. IV, s. 6–7; Karol Ferdynand, wcześniej biskup wrocławski.*
[253] *VL, t. IV, s. 10.*
[254] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*
[255] *Anna Katarzyna Konstancja, przyrodnia siostra Władysława IV; wiosną 1642 r. wyszła za księcia neuburskiego Filipa Wilhelma i opuściła Polskę.*

Z wielkim ubliżeniem stanu szlacheckiego przywłaszcza sobie ksiądz władyka chełmski[256] jura patronatus i podawanie popów na majętnościach szlacheckich i własności onym niezwyczajne i pod tytułem szkoły[257] swawoleństwa gromadzi w Chełmie, uzurpując sobie i miejsce w zgromadzeniach sejmikowych, a na ostatek [k. 273v] jm. księdza biskupa naszego katolickiego[258] jurysdykcyją poniża, której z dawna podlegali władykowie. Starać się mają ichm. panowie posłowie, aby był określony przy tych tylko prawach, które władykowie z dawna mieli i żeby władykami tylko się pisali.

Ichm. panowie posłowie ante omnia quam diligentissime mają praecavere, aby ziemia halicka przed ziemią chełmską żadnej precedencyjej, której nigdy nie miewała, i teraz nie miała, także też województwo kijowskie przed województwem ruskim miejsca tego, którego antiquitus województwo ruskie in usu było i jest, co już declaratione JKMci i decisione izby poselskiej sopitum jest, nie uzurpowało sobie.

Zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby pax inter dissidentes podług prawa była zachowana i żadnymi pozwami tak o chowanie ministrów, jako o budowanie zborów w majętnościach dziedzicznych nie była przez księży plebanów wzruszana.

Zlecamy i to ichm. panom posłom naszym i w pilne staranie dajemy, aby laudum contributionis ducillaris terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis in conventu particulari Chełmensis na elekcyjej poborcy a. D.1642 promulgatur (znosząc de priori laudo ducillorum verba perpetuitatis) konstytucyją aprobowane było, a jeżeliby przyszło do pozwolenia jakich podatków na zapłatę wojsku, tę poborami tylko, podymnego nie wtrącając, ichm panowie posłowie pozwolą.

A iż konstytucyja anni millesimi sexcentesimi decimi tertii [1613] opisała rzetelnie, jakim osobom beneficia et dignitates [k. 274] nie będąc terrigenae ani meriti posiadają[259], tedy ichm. panowie posłowie starać się mają, aby lex publica stanęła, którąby przychylając się do tej konstytucyjej tredecimi [1613] poeny dwa tysiące grzywien tam opisane włożone na tych były, którzyby takowe posesyje in condicto zeznawali, z tym jeszcze dokładem, aby ta posesyja in condicto zeznana już per redonationem nec alio quovis modo nie mogła się wracać ad resignantem, ale delatorowi pospołu z poenami dwóch tysięcy grzywien polskich należała i służyła, o co forum w Trybunale inter causas officii ex delatione cuiusvis nobilis

[256] *Metody Terlecki, grekokatolicki biskup chełmski w l. 1630–1649.*
[257] *Mowa o erygowanym przez M. Terleckiego w 1639 r. w Chełmie unickim gimnazjum.*
[258] *Paweł Piasecki, biskup chełmski w l. 1641–1644.*
[259] *VL, t. III, s. 94; VC, t. III, vol. 1, s. 138.*

terrae eius posessionati naznaczona być ma. Przy tym ichm. panowie posłowie starać się będą i efficient, aby dignitarii et officiales, którzy post obtenta privilegia bonorum dla otrzymania dygnitarstw sobie zeznanych viceversa resignationem uczynili, aby lege perpetua ab officiis ob eundem byli odstrychnieni i JKMć absque omni strepitu iuris ich officia i dignitates nullitibus possessionatis aby za prośbą rozdawać raczył.

Reasumując konstytucyją o rewizyjach ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich[260] mają się starać ichm. panowie posłowie nasi, aby rewizorowie tak do rewizyjej i przepisania ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich, jako i podkomorskich ziemi tejże i powiatu krasnostawskiego byli naznaczeni.

Iż na rzekach Bugu i Wieprzu śluzy, a mianowicie brzeska i różańska na Bugu, i inne wszystkie na tych obudwu rzekach są obstaculo navigantibus, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby podług konstytucyjej eo nomine uchwalonej[261] cum poena eadem cum praefixione temporis najdalej św. Jana Chrzciciela [24 VI] zniesione były.

[k. 274v] Ex re wolności i swobód szlacheckich, to jest aby dwory i kamienice szlacheckie w Lublinie będące, od stancyjej panów deputatów wolne były, o co instare ichm. panowie posłowie nasi mają, eo supposito casu, jeżeliby miejskie non sufficerent stancyjej ich.

Petita

Iteratum po kilku sejmów petitum nasze za pany Wereszczyńskimi[262] strony restytucyjej ich przy kwicie od strony i atestacyjej hetmańskiej, aby tandem tego sejmu efekt swój wzięło, starać się ichm. panowie posłowie nasi mają, na żadne insze restytucyje w nie dosyć uczynieniu temu petitowi naszemu nie pozwalając.

Amovendo przeszkody do chwały Bożej przez przejazd podle kościoła wnieść mają ichm. panowie posłowie nasi instancyją za ojcami zakonnikami Augustyna świętego krasnostawskimi, aby komutacyja placu miejskiego kościołowi ich przyległego za plac kościelny komisyją desygnowana, lege publica była aprobowana.

Propter commodum transeuntium, iż mieszczanie krasnostawscy most w mieście Krasnymstawie, który częstą powodzią bywa zniesiony, restaurować zawsze usiłują, przyczynią się ichm. panowie posłowie nasi, aby mostowego trzeci szeląg im był pozwolony. Także też place te miejskie pu-

[260] *VL, t. III, s. 454; VC, t. III, vol. 2, s. 333.*

[261] *VL, t. IV, s. 17.*

[262] *Bracia Jan i Stanisław Wereszczyńscy, synowie Zygmunta, zostali przywróceni do czci na sejmie 1647 r., VL, t. IV, s. 48.*

ste, które legitimo carent successore, aby do dyspozycyjej miejskiej przyszły, ponieważ oni onera Reipublicae z tych placów ponoszą.

Co wszystko i insze sprawy Rzeczypospolitej fidei et dexteritati ichm. panów posłów naszych poruczamy, obiecując sobie to po ichmciach, że omni cura providebunt nequid detrimen Respublica patiatur. Którą instrukcyją jm. panu Stanisławowi Stawskiemu podstolemu ziemi chełmskiej, marszałkowi na ten czas koła naszego podpisać i do ksiąg grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Datum w Chełmie, na miejscu [k. 275] konsultacyjom zwyczajnym die et anno quibus supra [2 I 1643]. Stanisław Stawski podstoli ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego mp.

2. Atestacja marszałka sejmikowego Stanisława Stawskiego

Rkp. *APL, CChRMO 64, k. 281v; oblatował szl. Daniel Krzewski w imieniu Hieronima Śmiotanki pisarza grodzkiego chełmskiego 20 I 1643 r.* [feria tertia pridie festum Sancti Agnetis Virginis a. D. 1643].

[k. 281v] Stanisław Stawski podstoli chełmski, marszałek sejmiku die 2 ianuarii anno praesenti w Chełmie na elekcyją posłów na sejm walny warszawski według uniwersału JKMci odprawującego się, wiadomo czynię nomine publico totius consensus sejmiku dzisiejszego, iż jm. pan Hieronim Śmiotanka pisarz grodzki chełmski, correcturae iurium ziemi naszej chełmskiej i powiatu krasnostawskiego deputat, dosyć czyniąc konstytucyjej sejmu niedawno przeszłego[263] i officio suo dnia dzisiejszego in frequentia et praesentia nobilitatis terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis na tym sejmiku uczynił rationem sufficientem tej korektury. Tedy ichmci jako wdzięcznie pracą jego przyjęli i ja nomine publico podziękował, tak też koszty i expensa, które jeżdżąc i mieszkając w Warszawie na tej korekturze de proprio suspendował nagradzając, unanimis consensu wszyscy jm. panu pisarzowi złotych trzysta konferowali i aby one sobie z reszty poborowej, która przy nim jest, wziął i odebrał, pokazali i pozwolili, i abym na podniesienie tych trzechset złotych jm. panu pisarzowi dał tę atestacyję, zlecili mi. Zaczym nomine publico totius consensus ichmci na odebranie i podniesienie tych trzechset złotych tę atestacyją ręką moją podpisaną i zapieczętowaną jm. panu pisarzowi daję. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 2 ianuarii a. D. 1643. Stanisław Stawski podstoli chełmski, marszałek koła rycerskiego mp.

[263] *VL, t. IV, s. 9.*

CXI. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 19 stycznia 1643 r.

Wojewoda ruski Jakub Sobieski uniwersałem datowanym w Krasnymstawie 12 XII 1642 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego chełmskiego po śmierci Stanisława Runowskiego na 19 I 1643 r.; w grodzie chełmskim oblatował szl. Leonard Raciborski 14 XII 1642 r., APL, CChRMO 64, k. 251v–252.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. 20 I 1643 r. nominację na urząd sędziego otrzymał Stanisław Stawski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1363.

CXII. Sejmik relacyjny w Chełmie 4–5 maja 1643 r.

W deklaracjach podatkowych województw i ziem w konstytucji sejmu 1643 r. określono zebranie się chełmskiego sejmiku relacyjnego, lecz nie wymieniono jego daty. Sejmiki innych ziem miały się zbierać pomiędzy 30 IV a 30 VI t. r., VL, t. IV, s. 38.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Odbył się on jednak, o czym jest mowa w laudum sejmiku deputackiego z 14 IX 1643 r. (zob. niżej), APL, CChRMO 65, k. 24.

CXIII. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1643 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego 14 września 1643 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 65, k. 24–25v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Samuel Mirz Brzezicki, marszałek sejmiku 15 IX 1643 r.* [feria tertia in crastino festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1643]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 423–429 — kopia.*

[k. 24] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego do Chełma na sejmik electionis deputata zgromadzeni, przychylając się i kontynuując laudum blisko przeszłego sejmiku relationis die 4 et 5 maii anni praesentis uchwalonego, które teraz za zgodą naszą determinujemy.

Naprzód, co się tknie egzekucyjej długów na potrzebę Rzeczypospolitej zaciągnionych, zgadzając się ze wszystkimi województwy, które czworo podymne na to albo sumę czworga podymnemu korespondującą pozwolili, tedy i my (lubo errore thypographi dwoje tylko podymne w konstytucyjej na ziemię chełmską jest włożone[264]), patrząc na zgodę wszystkich województw i tych, którzy to sobie byli do braci wzięli, zarówno ten

[264] *VL, t. IV, s. 31–32.*

ciężar Rzeczypospolitej ponosząc, communi consensu nostro sumę czworgu podymnemu korespondującą zapłacić postanowiliśmy przez trzy lata, na co troje czopowe cum suis adiacentiis i z furmanką annuatim [k. 24v] na trzy lata w ziemi chełmskiej i w powiecie krasnostawskim uchwalamy. Która egzakcyja czopowego zaczęła się a die et festo Nativitatis Sancti Ioannis Baptistae [24 VI] proxime praeterito anni praesentis, a kończyć się ma ad annum millesimum sexcentesimum quadragesimum sextum eodem die et festo Sancti Ioannis Baptistae [24 VI 1646]. To tedy czopowe lubo laudo anteriori na sejmiku relationis przez nas zgodnie uchwalonym obraliśmy byli szafarzów, aby miasta per exactionem one wybrawszy, do rąk ichm. oddawali, jednak iż ad praesens tak ex rationibus jm. pana Hieronima Śmiotanki podstarościego chełmskiego, poborcy naszego, jako i z ichm. panów szafarzów eodem laudo mianowanych constat, że lepiej per plus offerentium, niżeli per exactionem to czopowe odbierać, przetoż arendowaliśmy ichmciom: jm. panu Andrzejowi Choińskiemu skarbnikowi ziemi chełmskiej i jm. panu Andrzejowi Sosnowskiemu po złotych polskich czternaście tysięcy na każdy rok seorsive. A iż ta suma trzyletnia wybierania czopowego przenosi większą sumę czworgu podymnemu korespondującą, tedy residuitas summae ma zostawać przy jm. panu skarbniku ziemi chełmskiej[265] ad dispositionem nostram, warując tego, aby tej reszty sine consensu nostro ichm. panowie arendarze nigdy nie obracali et quolibet anno na sejmiku electionis deputata rationes nam dawali, a nikomu inszemu i kwit od pana marszałka na ten czas koła naszego będącego otrzymywali. A wypłacić tę sumę ichm. panowie arendarze mają co rok dwiema ratami, to jest pierwszą ratę na nowe lato [1 I] siedm tysięcy złotych polskich. A iż na potrzebę naszą jm. pan Hieronim [k. 25] Śmietanka podstarości chełmski, poborca nasz dług zaciągnął na zapłatę wojsku dla niewystarczenia podatków naszych złotych dwanaście set sześćdziesiąt, przetoż zleciliśmy ichm. panom arendarzom naszym, aby to zapłacili z tej pierwszej raty, z których dwunastuset sześćdziesiąt złp hoc laudo praesenti kwitujemy, a przy ostatniej racie powinniśmy to porachowawszy supplere, a drugą ratę także siedm tysięcy złotych polskich na święty Jan Chrzciciel [24 VI] za asygnacyją JKMci iuxta nexum constitutionis. A strzeż Boże śmierci na którego z ichm. panów arendarzów, jeden za drugiego fide iubens, dosyć czynić temu kontraktowi powinien. Casus fortuitus strzeż Boże morowego powietrza na ludzi w którym mieście i miasteczku chełmskiego albo krasnostawskiego traktu, także wszelakie konflagraty przeszłe, którym by libertacyja nie wyszła

[265] *Andrzej Choiński.*

i przyszłe panom arendarzom naszym warujemy i defalca te uczynić powinniśmy.

A jeżeliby był który tak temerarius, żeby nie dopuścił i nie oddawał albo przeszkadzał tego czopowego wybierać tam per se, quam per substitutos personas według uchwały sejmiku naszego, tedy z takim forum w grodach etiam extra cadentiam querelarum secundum rigorem et praescriptum iuris publici naznaczamy. A iż z inszymi województwy wypłacamy czworo podymne, tedy mamy polecić ichm. panom posłom naszym, aby lege publica ostrzeżono było, żeśmy się w podatkach Rzeczypospolitej z województwy wszystkimi porównali.

Jm. pan Hieronim Śmietanka podstarości chełmski, poborca nasz przeszły, z akcyjej strony sumy złotych trzech tysięcy ośmiset jm. panu [k. 25v] Andrzejowi Sosnowskiemu intentowanej, na przyszłym sejmiku electionis posłów naszych na sejm przyszły powinien nam racyją dać, którą panom posłom naszym, aby ta suma ziemi chełmskiej nie ginęła, ale w podatek była przyjęta, zlecić mamy. Temuż jm. panu Hieronimowi Śmietance podstarościemu chełmskiemu, poborcy naszemu jm. pan Samuel Brzezicki marszałek koła naszego quietationem de reddita summa ratione z pieniędzy publicznych w rękach jego na teraz będących, ob sufficientem przez niego factum calculum dać imieniem naszym ma. Ichm. panowie Andrzej Choiński skarbnik chełmski i Andrzej Sosnowski, arendarze czopowego naszego, przy czynieniu liczby powinni wydać rationem z sumy, którą z rąk jm. pana Hieronima Śmietanki podstarościego chełmskiego, poborcy naszego, mediante quietatione illorum authentica odbiorą za zgodą wszystkich nas[266].

To laudum jmci panu marszałkowi koła naszego z podpisem ręki jego do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym feria secunda post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima [14 IX] a. D.1643. Samuel Mirz Brzezicki marszałek sejmiku chełmskiego.

CXIV. Sejmik deputacki w Chełmie 12 września 1644 r.

1. Atestacja marszałka sejmiku deputackiego z 12 września 1644 r.

Rkp. *APL, CChRMO 65, k. 403v–404v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Franciszek Bądzyński, marszałek sejmiku 12 IX 1644 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1644].

[266] *15 VI 1644 r. podskarbi koronny Jan Mikołaj Daniłowicz skwitował poborców chełmskich Andrzeja Choińskiego i Andrzeja Sosnowskiego z raty czopowego w kwocie 6 tys. złp, APL, CChRMO 65, k. 331–331v.*

[k. 403v] Do urzędu i ksiąg niniejszych grodzkich chełmskich oblicznie przyszedłszy ur. Franciszek z Osieka Bądzyński, na sejmiku dzisiejszym obierania sędziego deputata na sądy trybunalskie podług opisania prawa pospolitego, w kościele parochialnym chełmskim od obywatelów ziemi chełmskiej pod ten czas zgromadzonych zgodnie marszałek obrany, takową [k. 404] tej swojej funkcyjej uczynił jaśnie i dobrowolnie relacyją.

Iż gdy podług prawa i porządku uczynionego z powinności urzędu swego, począwszy wprzód od urzędników, a potem od innych obywatelów tak chełmskiego, jak i krasnostawskiego powiatów, pod ten czas przytomnych, wolnych głosów nota odbierał. Których głosów na różne osoby takowa liczba już była stanęła, to jest na jm. pana Jana Krzywczyckiego starostę chełmskiego, który się z tej pracy tamże zaraz wymawiał, głosów trzy, na jm. pana Krzysztofa Stoińskiego starostę krasnostawskiego głosów dwadzieścia i sześć, na siebie zeznawającego głosów dwa, a na jm. pana Hieronima Śmietankę podstarościego grodzkiego chełmskiego głosów czterdzieści.

Gdy już do kończenia elekcyjej pomienionej przychodzić miało, a różne osoby szlacheckie z powiatu krasnostawskiego, jedni nie osiadli, drudzy lat słusznych niemający, na ostatek i tacy, którzy do jurysdykcyjej państwa zamojskiego[267] należą i nigdy przedtem na żadnych sejmikach głosów wolnych tym podobnych do mianowania posłów i deputatów nie miewali, głosy swoje z tumultem i hukami dawać chcieli, zeznawający zaś onych perswazyjami swojemi spokojnymi od takowego postępku odwodził, wtenczas do większych wołania kościoła Bożego i miejsca świętego nieuszanowania, szabel dobywania jeden do drugiego się porywania rzuciwszy się i takowego tumultu narobiwszy, z kościoła pomienionego z rozróżnionemi animozjami rozeszli, elekcyją pomienioną porządnie zaczętą i kontynuowaną, takowym swoim postępkiem rozerwać usiłując.

Co że tak a nie inaczej się działo i że głosów pluralitas podług prawa ziemi chełmskiej przy pomienionym jm. panu [k. 404v] Hieronimie Śmietance podstarościm grodzkim chełmskim została, takową swoją relacyją i zeznanie i powtóre uczynił.

CXV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 2 stycznia 1645 r.

Uniwersału królewskiego zwołującego sejmik nie odnaleziono. Sejm złożony był w Warszawie na 13 II 1645 r., por. ASWK, t. II, s. 295.

[267] *Chodzi o prywatny powiat szczebrzeski Ordynacji Zamojskiej.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 2 stycznia 1645 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 65, k. 474v–482 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Franciszek z Osieka Bądzyński, marszałek sejmiku 7 I 1645 r.* [sabbatho in crastino festi Sanctorum Trium Regum a. D. 1645]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 430–452 — kopia.*

[k. 475] Instrukcyja ichm. panom Jakubowi Uhrowieckiemu podstolemu ziemi chełmskiej i Andrzejowi Sierakowskiemu, posłom naszym na sejm blisko przyszły sześćniedzielny warszawski przez nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Chełmie na sejmiku partykularnym z uniwersału JKMci die 2 ianuarii a. D. 1645 przypadającym, zgodnie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym obranym dana.

Naprzód panowie posłowie nasi, przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego JKMci P. n. m. mają podziękować za pilne a gorące pieczołowanie i ojcowskie obmyślawanie o całości praw i wolności naszych, winszując przy tym JKMci P. n. m. jako dobrego zdrowia, tak długo fortunnego panowania, z najjaśniejszym potomkiem JKMci[268] ku dobremu Rzeczypospolitej, ozdobie narodu naszego i nieśmiertelnej JKMci sławie na czasy niezmierzone.

Poglądając na dissensie et strepitum armorum pogranicznych sąsiad tej Korony, skąd by mogło emergere jakie niebezpieczeństwo Rzeczypospolitej, prosić JKMć, aby ad casum takowego hoc interstitio między sejmem a sejmem biennali niebezpieczeństwa, sejm dwuniedzielny sine omnibus solennitatibus złożyć raczył. Dla szczęśliwego początku i dokończenia tego sejmu zlecamy panom posłom naszym, aby się zaraz na początek sejmu stawili cum ea declaratione, iż jeśliby drudzy posłowie w tydzień przynajmniej po zaczęciu sejmu nie stawili się, aby facultatem contradicendi o rzeczach zgodnie namówionych nie mieli. Także [k. 475v] na prolongacyją sejmu nad opisanie konstytucyjej [anni] 1613[269] pozwalać nie mają. A konkluzyja sejmowa aby bez bytności Króla JMci nie była odprawowana. Po tym upomnieniu się według prawa rozdania wakancyji, rationem senatus consultorum, więc aby ichmość panowie senatorowie, tak wielcy jako i mali, residentes et advenientes do tajemnej rady należeli i przypuszczani byli, panowie posłowie instare mają.

A iż deklaracyja przeszłego sejmu od recesów sejm ten przyszły zaczynać nam każe[270], tedy zlecamy panom posłom naszym, aby zniósłszy się z inszymi województwy, starali się o to, żeby intra decursum ad summum

[268] *Królewicz Kazimierz Zygmunt; zm. w 1647 r. w wieku siedmiu lat.*
[269] *VL, t. III, s. 84; VC, t. III, vol. 1, s. 123.*
[270] *VL, t. IV, s. 39.*

duarum septimanarum tę materyją skończyć szczęśliwie mogli, zostawując dalszy czas inszym deliberacyjom sejmowym.

Po tym vigere zaraz mają panowie posłowie nasi, aby canones skarbowe, z których się wszystka Rzeczpospolita we wszystkim informować ma, agitowane były, na których odebranie i wysłuchanie pewny czas aby był za consensem wszystkich naznaczony, intra quod tempus determinatum skończyć się mają. Przy tymże zaraz rachunku dowiedzieć się mają panowie posłowie nasi, jeśli jest aukcyja jaka kwarty z lustracyjej i składnego winnego, także jeśli co od zbóż extra Regnum wychodzących po 2 złp od sta ab inductis et evectis podług komisyjej warszawskiej, i od tych miast, którym prawo libertacyje wszystkie odcięło [co] do skarbu Rzeczypospolitej przyszło, więc i suma na ratuszu lwowskim z komisyjej do zapłaty wojsku pozostała, jako się obróciła i retenta z koekwacyjej jeśli skarbu doszły. A tego wszystkiego rationes z podpisem ręki pana marszałka poselskiego na sejmik relationis przynieść [k. 476] nam mają, który lege publica w sześć niedziel po sejmie naznaczony być ma.

A jako zawsze ziemia chełmska non defuit w obmyśliwaniu całości Rzeczypospolitej, tak i teraz zleca to panom posłom swoim, aby namowę zapłaty wojsku i obrony Rzeczypospolitej quam acuratissime traktowali. A jeśliby tego potrzeba Rzeczypospolitej ukazowała, na sejmiki relacyjne do braciej podatki wszystkie, namowę ich i egzaktorów wszystkich, aby na sejmiku per liberam electionem braciej stawali, in toto wziąć mają.

Exinde virtutes i wysokie odwagi toties JKMci i Rzeczypospolitej przez jm. pana krakowskiego[271] oświadczone, jako i w takrocznej inkursyjej tatarskiej świeżo pokazane, merentur od wszystkiej Rzeczypospolitej wszelakiej gratitudinem, przeto zlecamy panom posłom naszym, aby spólnie ze wszystkiemi województwy jmci nomine publico quam solenissime podziękowali. Tudzież i wszystkim ichmciom, którzy się znacznemi pocztami i osobami swymi do wojska JKMci stawili, podziękowawszy Królowi JMci prosili, aby meritorum suorum odnieśli condigna praemia.

Tatarom, żeby nie mieli okazyjej inkursyji w państwa Rzeczypospolitej naszej czynienia, upominki zwyczajne aby wcześnie oddawane były, ponieważ też to in pactis z cesarzem tureckim continetur.

Strony aprobacyji komisyjej moskiewskiej i sposobu nagrody odgraniczonych dóbr, do zgody wszystkich stanów Rzeczypospolitej panowie posłowie stosować się mają.

[271] *Stanisław Koniecpolski, hetman i kasztelan krakowski; w 1644 r. rozgromił Tatarów pod Ochmatowem.*

Panowie posłowie nasi z inszymi województwy zniosą się et inibunt rationes, quibus to praesidium Reipublicae zamków pogranicznych i Dyneburgu ma być opatrzone.

Na poprawienie zamku krakowskiego komisarze tak z senatu, [k. 476v] jako i z koła poselskiego aby byli naznaczeni, którzy na przyszłym da Pan Bóg sejmie relacyją tego uczynią, jakiego sumptu na to będzie potrzeba. A miasto, iż ma pewny pozwolony od Rzeczypospolitej podatek, ciż panowie komisarze dowiedzieć się mają, jeśli się to na municyją miejską obróciło.

Na opatrzenie zaś zamku smoleńskiego, iż przeszłego sejmu naznaczeni są komisarze[272], pytać się mają panowie posłowie nasi, jeżeli ta komisyja przyszła ad effectum i co jeszcze w tej mierze desideratur do zupełnego opatrzenia tamtej municyjej.

O komisarzach do traktowania wiecznego pokoju z Szwedami i naznaczeniu im na tę posługę sumptu, do zgody wszystkich województw panowie posłowie stosować się mają.

Także i w tym punkcie o prowizyji królewicza jmści[273] do zgody wszystkich województw panowie posłowie nasi referować się będą.

Gratitudinem JKMci, iż ziemia chełmska totaliter przez lauda swoje postanowiła, pytać się też o to mają panowie posłowie, jeśli i od inszych województw w tym JKMć jest satisfactum.

Ponieważ w instrukcyji JKMci mamy przestrogę, że żołnierzowi zapłata się nie stała i insze imminent koszty na obronę Rzeczypospolitej, tedy panowie posłowie nasi zniósłszy się z inszemi województwy prosić Króla JMci mają, aby ad faeliciora tempora ten posag księżny JMci neoburskiej[274] był odłożony.

Na komutacyją szybu pod Wieliczką i grunt dziedziczny jm. pana wojewody krakowskiego[275], lubo revisia z sejmu przeszłego doszła, jednak iż non constat, żeby bona commutanda były proportionata, zlecamy panom posłom naszym, aby [k. 477] do tej rewizyji komisarze przysięgli byli naznaczeni albo ciż juramentem komprobowali, jako sunt bona sibi correspondentia.

Panowie posłowie dowiedzieć się mają, co za realitas tego długu książęcia jm. de Croy[276].

[272] *VL, t. IV, s. 36–37.*
[273] *VL, t. IV, s. 7.*
[274] *Anna Katarzyna Konstancja, córka Zygmunta III Wazy, od 1642 r. żona Filipa Wilhelma Wittelsbacha ks. Neuburg i elektora Palatynatu.*
[275] *Stanisław Lubomirski.*
[276] *Ernest Bogusław von Croy (1620–1684), książę biskup kamieński (zachodnopomorski).*

Protestacyje posłów przeciwko konsultacyjom sejmowym zaniesione aby gród warszawski sub poena mille marcarum polonicarum in iudicium tribunalium ex instantia cuiusvis peremptorie repetendo przyjmował.

Pożałowawszy tego, że tych nieszczęśliwych czasów secreta, na których salus Reipublicae zawisła rewelowane bywają, instare mają panowie posłowie, aby któryby się taki pokazał, poenis condignis karany był.

Opatrzenie wojska ukrainnego, aby odległymi leżami i częstym przechodzeniem dóbr stanu szlacheckiego i Rzeczypospolitej nie niszczyły, iż już na kilku sejmach agituje się, tedy jeżeliby się hyberna nie zdała, zlecamy panom posłom, aby diligentissime znosząc się z innymi województwy sposób jaki, którymby się temu zabieżeć mogło, wynaleźli i nam na sejmik relacyjny przynieśli.

Moneta drobna exotica, iż się bardzo w Rzeczypospolitej zagęściła, starać się będą panowie posłowie, aby na negligentes magistratus poenae były ekstendowane i takowa moneta aby była penitus wywołana. A sposób naprawy nowej monety, zniósłszy się z innemi panami posłami, nam braciej na sejmik przynieść mają.

Komisarze granic, iż z wielką Rzeczypospolitej stanęły szkodą[277], instabunt panowie posłowie nasi, aby ciż komisarze dali rationem functionis suae a in posterum według [k. 477v] instrukcyjej JKMci ad tales actus, przykładem deputatów trybunalskich, przysięgą obowiązani byli.

Rozgraniczenie dóbr ziemskich z dobrami Rzeczypospolitej aby według konstytucyjej województwu bracławskiemu służącej[278] odprawowane było. A podkomorzy i ci, którzy do tej komisyji należeć będą, aby nie odkładając zjeżdżali sub poena mille marcarum.

Ekonomie aby Królowi JMci przywrócone i konstytucyje stare o nich reasumowane[279], starać się mają panowie posłowie.

A iż konstytucyja anni 1613 opisała rzetelnie, jakim osobom beneficja et dignitates konferowane być mają[280], zaczym iż niektórzy nie będąc ani benemeriti de terrigenis, a co większa ani possesionati, posiadają inszych benemeritos possesionatos w urzędach i preminencyjach różnych, starać się panowie posłowie mają, aby lex publica stanęła, która by przychylając się do tej konstytucyjej anni 1613 poena na takowych sumy 2 tys. grzywien według tejże konstytucyjej ekstendowana była, tak na tych, którzyby się takowe urzędy upraszać ważyli, jako i na owych, którzyby im in condicto posesyją zeznawali, z tym dokładem, aby ta posesyja

[277] *VL, t. IV, s. 13–14, 27.*
[278] *VL, t. III, s. 95; VC, t. III, vol. 1, s. 125.*
[279] *VL, t. III, s. 381, 405, 439; t. IV, s. 5–6.*
[280] *VL, t. III, s. 94; VC, t. III, vol. 1, s. 138.*

in condicto zeznana już per redonationem nec alio quocunque modo nie mogła się wracać ad resignantem, ale delatorowi pospołu z poeną 2 tys. grzywien służyła i należała, o co forum w Trybunale ex delatione cuiuscunque nobilis, terrae eius possesionati, naznaczone być ma. Przy tym też i to panowie posłowie efficere powinni będą, aby takowi, którzy dla otrzymania dygnitarstw post obtenta privilegia rezygnacyję dóbr takowych czynić [k. 478] zwykli, lege perpetua ab officiis ob eundis byli odstrychnieni i JKMć absque omni strepitu iuris ich officia et dignitates nobilibus possesionatis za intercesyją braciej za sobą wnoszoną rozdawać raczył.

Wielki contemptus legum publicarum stąd pochodzi, że iurevicti nie tylko rigorem executionis na sobie nie uznawają, ale jeszcze patrocinium swoje mają, tedy panowie posłowie modum realis indilatae executionis z inszemi województwy namówią i lege publica stwierdzą.

Konstytucyje po skończonym sejmie intra decursum unius septimanae z podpisem ręki swej jm. pan marszałek poselski podawać do akt grodzkich warszawskich powinien, które panowie posłowie nasi nam na sejmik relationis, z grodu wyjęte, przynieść mają. A iż w niektórych konstytucyjach przeszłych errory typografów znajdują się, etiam cum dishonore pewnych osób uczynione, tedy jeżeliby to in posterum quod absit pokazało się, typograf taki ad instantiam laesi w Trybunale którymkolwiek Koronnym, Piotrkowskim albo Lubelskim ex officio pozwany, poena capitis ma być karany.

Deputaci do remis sądzenia i konstytucyji spisowania po skończonym sejmie po sześciu naznaczeni aby byli, mają panowie posłowie proponere.

Przykładem inszych województw aby ziemia chełmska solą opatrzona była, panowie posłowie JKMci prosić będą. Konstytucyją o soli zamorskiej anni 1631[281] reasumować, która że się zagęściła, tedy też znaczną ujmę prowentów JKMci przyniosła, za czym instabunt panowie posłowie, aby penitus jej inducta, gdyż soli ruskiej jest copia, [k. 478v] sufficiens na wygodę województw wielkopolskich zabroniona była. Także komór JKMci toruńskiej i bydgoskiej aby nikt cuiuscunque conditionis nie ważył się zasalać sub confiscatione eiusdem salis depositi, oprócz soli skarbowej.

Konstytucyja compositionis inter status lubo jest in volumine legum rzadką[282], jednak egzekucyję odnosi, a tak starać się będą panowie posło-

[281] *W VL nie ma takiej konstytucji ani pod rokiem 1631, ani innym. Na sejmie 1631 r. uchwalono konstytucje: O soli województwa podlaskiego i O soli województwa łęczyckiego, VL, t. III, s. 329, 331; VC, t. III, vol. 2, s. 113, 116.*

[282] *Ostatnio uchwalona Kompozycja o dziesięciny z 1635 r., VL, t. III, s. 407; VC, t. III, vol. 2, s. 260.*

wie, aby do efektu przyszła i dziesięciny aby nad pierwsze kontrakty podwyższane nie były, więc circa taxationem decimae, aby respectu onerum Reipublicae et expensarum atque proprii laboris et casuum fortuitorum habita ratione certam quotam summae taxatores zostawowali.

Trybunał win, które nie są prawem specyfikowane, skazywać nie ma, gdyż poenae arbitrariae są cum summa aggravatione stanu szlacheckiego. Więc iż zwłoka wielka świętej sprawiedliwości dzieje się, gdy siła czasu panowie deputaci na bankietach trawią, a tak aby ich penitus zaniechali, proponent panowie posłowie nasi.

Sąd trybunalski ordynacyjej swej w niczym ustępować nie ma, ale ad normam jej we wszystkim postępować sub nullitate actum ma. Także spraw przy świecach przywoływać i sądzić nie ma.

Konstytucyję o marszałku trybunalskim[283] et termino tacto triplicato reasumować, więc aby żadnych egzakcyji i targowego w Piotrkowie i Lublinie naznaczonych nie wyciągał. Po skończeniu każdego województwa ichm. panowie deputaci duchowni sprawy duchowne tegoż województwa, póki ich stawać będzie, sądzić mają, a odsądziwszy regestr podpisywać, aby skończonego województwa spraw duchownych na drugi Trybunał nie zostawało, więc jeden powiat począwszy kończyć go powinni, do drugiego nie udając się, aż po skończeniu i odwołaniu [k. 479] pierwszego. Regestrów województwa i powiatów jego przywołanego prędko jm. pan marszałek trybunalski nie ma podpisować, aż sprawy tego województwa wszystkie odsądzone będą, więc wariacyjej regestrów trybunalskich aby nie było.

Instygatorowie trybunalscy sprawy tactorum terminorum zwykli z regestru spuszczając przedłużać i ludzie trudnić, lege publica cavere potrzeba, aby takowe causy sine quavis prolongatione sądzone były, a w nich areszt aby tylko raz tak actori, jako i citato służył. Konstytucyją anni 1627 o dekretach trybunalskich[284], aby do effectu przywiedziona była, pilne staranie uczynią panowie posłowie i modos inire, quibus takowe dekreta kasowane być mają.

Iż się sprawy czwartkowe bardzo zagęściły, tedy post determinationem causarum cuiusvis palatinatus Minoris Poloniae causae conservatae eiusdem palatinatus more województw wielkopolskich tam spirituales, quam seculares w Trybunale sądzone być mają. Do prędszego otrzymania sprawiedliwości siła pomoże, gdy circa decisionem causarum expulsionis et invasionis damna ex eis emergentia simul et semel w Trybunale sądzone będą.

[283] *VL, t. III, s. 10; VC, t. III, vol. 1, s. 124.*

[284] *VL, t. III, s. 263; VC, t. III, vol. 2, s. 16.*

Sądy trybunalskie wielkie zatrudnienia mają i z ziemstwa i grodu sprawy na Trybunał ab accessoriis wychodzą, tedy konstytucyją anni 1588 de accessoriis uchwaloną[285] reasumować, przydawszy to, aby od sądów minoris subselii apelacyjej na Trybunał nie dopuszczono, nisi a definitiva sententia in causis vero fundum tangentibus, kędy wizyjej potrzeba będzie, aby post expeditam visionem od dekretu ostatniego apelacyjej dopuszczono.

[k. 479v] Konstytucyja anni 1638 o przepisaniu ksiąg chełmskich[286] aby reasumowana była, uczynią starania panowie posłowie. A rewizorowie ad hunc actum przysięgę wykonać mają.

Konstytucyja o śluzie brzeskiej aby reasumowana była[287], starać się powinni panowie posłowie i aby penitus zniesiona była, i insze wszystkie ex fluviis navigabilibus.

Komisyja o rozgraniczenie dóbr litewskich z koronnymi[288] aby do effectu przywiedziona była, starać się będą panowie posłowie. A jeżeli panowie komisarze rozjadą się nic nie uczyniwszy, tedy poeny w konstytucyjej opisane contra negligentes, aby na nich ekstendowane były, a komisarze nie mają być, którzy mają contignitatem bonorum.

Konstytucyja o sądach zadwornych[289] aby reasumowana była, uczynią staranie panowie posłowie.

Iż żołnierze stanowiska swoje mają w miastach, w których się actus publici odprawują, skąd wielkie incommoda stan szlachecki ponosić musi, tedy prosić jm. pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego[290], aby tam stanowiska dawane nie były, albo przynajmniej pod taki czas odprawowania actorum publicorum, żeby powinni byli ustępować do przystawstw swoich. A w ciągnieniu nie biorąc z pobocznych wsi stacyji, według pierwszych konstytucyji sprawowali się, więc lege publica cavere, poczemu z łanu z dóbr Rzeczypospolitej żołnierzowi płacić mają taksę zboża i żywności, tak kładąc, jaka się w targach okaże.

Panowie posłowie nasi o armacie moskiewskiej i kwarcie na armatę naznaczonej, kędy się podziewa, dowiedzieć się mają i regestr tej armaty i prochów przywieźć nam na sejmik relationis powinni.

[285] *VC, t. II, vol. 2, s. 80.*
[286] *VL, t. III, s. 454; VC, t. III, vol. 2, s. 333.*
[287] *VL, t. IV, s. 17.*
[288] *Zapewne chodzi o konstytucje Komisja brzeska z 1635 r., VL, t. III, s. 414, 429 i Uspokojenie komisyi brzeskiej z 1638 r., VL, t. III, s. 448–449; VC, t. III, vol. 2, s. 325–326.*
[289] *O sądach sejmowych, zadwornych i trybunalskich z 1633 r., VL, t. III, s. 378. O sądach zadwornych mówiła także konstytucja Postępek prawny skrócony z 1611 r. VL, t. III, s. 36–37; VC, t. III, vol. 1, s. 58–59.*
[290] *Stanisław Koniecpolski.*

[k. 480] Taksa warszawska, także sigillacyja gdańska[291] i donatywy kupieckie aby zniesione były, bo miasto taniości towary w coraz większą cenę idą.

Panowie posłowie nasi dowiedzieć się mają, jako się cło morskie obraca i co za emolumentum z niego Rzeczpospospolita ma.

Contra actores temere litigantes aby poeny postanowione były tak, jako correctura iuris Prutenici opiewa.

Wybrańców, którzy byli za śp. króla Stefana [Batorego], także i ludzi służebnych z starostw ukrainnych jeżeli co przybyło i lustracyje jeśli się wszystkie odprawiły, dowiedzieć się mają panowie posłowie.

Spirituales plebeii aby żadnej preeminencyjej z prelatury w kapitułach nie mieli, lege publica warować.

Pogłówne żydowskie aby na 100 tys. podniesione było, instabunt panowie posłowie.

Artykuły sejmikowe aby według porządku województw izbie poselskiej czytane były.

Religia grecka aby według dawnego prawa i zwyczajów chowana była. Popów aby z mocy panów nie wyjmowano, tak unitów, jako i dyzunitów.

Obrona Smoleńska przez tych żołnierzów ma być opatrzona, którym to wieczne grunty porozdawano. A jeżeli ich kto poskupował, aby to sam podejmował. Toż i o województwie czerniechowskim rozumieć się ma.

Pisma ad archivum podane, także de classi maritima gdzie się podziały, dowiedzieć się panowie posłowie mają.

Rewizorowie do skarbu koronnego, tak z senatu, jako i z izby poselskiej aby byli naznaczeni, panowie posłowie starać się [mają], [k. 480v] a regestr z podpisem swoim na przyszły sejm stanom koronnym ukażą.

Prawo dawne o rozdawaniu dóbr Rzeczypospolitej novis possessoribus reasumować, mianowicie konstytucyją [anni] 1641[292], to do niej przyłożywszy, jeżeliby kto in contrarium tej konstytucyji bez skarbu dobra sobie collata wziął, te pro vaccantibus rozumiane być mają.

Ażeby dezolacyja zamków Rzeczypospolitej nie była, tedy panowie posłowie nasi prosić będą JKMci, aby żadnych danin nie konferował, tylko cum assignatione certae summae annualis na poprawę tejże dzierżawy zamku.

Correctura iurium w Warszawie przez pany deputaty koncypowana, aby do effectu przyszła, starać się będą panowie posłowie.

[291] *VL, t. III, s. 278–279; VC, t. III, vol. 2, s. 39.*
[292] *VL, t. IV, s. 10.*

Laudo nostro privato necessitowaliśmy ur. pana Hieronima Śmietankę podstarościego grodzkiego chełmskiego, aby sumy 3800 tys. złp u ur. pana Andrzeja Sosnowskiego, przy nim ex contributionibus nostris pozostałej, a extra mentem legis przez niego erogowanej, iure et processu fisci dochodził. Jakoż w Trybunale Lubelskim uiścił to nam braciej swej, przetoż onego cum eius posteritate z tego ciężaru uwolniwszy, iż w tej sprawie decretum remissionis z Trybunału Lubelskiego ad comitia praesentia stanęło, wkładamy to na pany posły nasze, aby serio starali się, żeby ta sprawa sądzona była i iudicatum, które w niej stanie, na sejmik relationis nam przywieźć powinni.

Dla łatwiejszego ekstraktów wyjmowania księgi podkomorskie [k. 481] aby przy księgach grodzkich chełmskich chowane były.

Panowie posłowie nasi dowiedzą się cuius instinctu Krokowski[293] fines Regni z wojskiem transgressus est.

Starostowie roki swoje sub refusione damnorum aby sądzili, exceptis legalibus.

Instrukcyje JKMci aby przed sejmikami na niedziel cztery do grodów były przysyłane, więc i sejmy aby wcześniejszych czasów składane były, prosić będą JKMci panowie posłowie.

Panowie posłowie dowiedzieć się mają, jeżeli królewicz jm. biskup płocki[294] jest actu praesbiter.

Od starostw sądowych aby więcej włości nie odrywano, prosić będą JKMci panowie posłowie nasi.

Rewizyja śluzy husińskiej, iż dla śmierci komisarzów niektórych do effectu nie przyszła, tedy starać się mają panowie posłowie, aby rewizyja na tęż śluzę insza dana była.

Petita

Prosić panowie posłowie JKMć gorąco o to powinni będą, aby jako summus arbiter i Pater Patriae simultates te, które między książęciem jm. [Jeremim Michałem] Wiśniowieckim a między jm. panem marszałkiem nadwornym[295] zachodzą, interposita authoritate sua Regia pomiarkować raczył i żeby książę jm. Wiśniowiecki jako de hac Republicam nie ritissimus, nie miał przyczyny, która by go od dalszych usług tej Rzeczypospolitej odrażać miała.

[293] *Zapewne chodzi o Reinholda Krokowskiego, pułkownika JKMci i starostę lęborskiego.*
[294] *Karol Ferdynand Waza.*
[295] *Adam Kazanowski.*

Iteratum po kilka sejmów petitum nasze za pany Wereszczyńskiemi[296] strony restytucyji ich przy kwicie od strony atestacyjej [k. 481v] hetmańskiej, aby tandem tego sejmu effect swój wzięło, starać się ichm. panowie posłowie nasi mają. Na żadne insze restytucyje w nie dosyć uczynieniu temu punktowi naszemu nie pozwalając.

Zwyczaj też to nie mniej dawny jako i chwalebny izby poselskiej zawsze bywał, że calamitosis zwykła zawsze benignam porrigere manum, zaczym iż i na sejmiku naszym była wnoszona intercesyja za dwiema żołnierzami, to jest za panem [Piotrem] Kossakowskim i panem [Janem] Sokołem[297], którzy będąc infames, na dworze hospodara multańskiego[298] teraz się bawią, starać się o to i dopomóc im panowie posłowie do tego powinni, aby za ukontentowaniem i dosyć uczynieniem mogli być do czci przywróceni.

Ponieważ też to wszystkiej prawie Rzeczypospolitej jawno, [jak] wielkie jest miasta Chełma przez konflagracyje i insze calamitates spustoszenie, starać się o to panowie posłowie mają, aby na lat jaką kilka od stanowisk żołnierskich uwolnieni byli. Tudzież też i JKMci prosić, aby komornikom swym, którzy często a gęsto przejeżdżając się tak podwodami, jako i inszymi egzakcyjami od tychże komorników agrawowani bywać zwykli, aby się na potym czynić tego nie ważyli, zakazać raczył.

Co wszystko i insze sprawy Rzeczpospolitą zachodzące fidei et dexteritati panów posłów naszych poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że omni cura et industria providebunt ne quid detrimenti Respublica potiatur, koło czego aby ichmciowie tym pilniej chodzili fide, honore et conscientia tychże panów posłów naszych obowiązujemy.

Którą to instrukcyją [k. 482] naszę z podpisem ręki jm. pana Franciszka z Osieka Bądzyńskiego marszałka sejmiku naszego, do akt grodzkich chełmskich podać i onę panom posłom naszym wydać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele na miejscu konsultacyjom naznaczonym, dnia 2 miesiąca stycznia r. P. 1645. Franciszek z Osieka Bądzyński marszałek koła obywatelów ziemi chełmskiej na sejmik do Chełma pro die 2 ianuarii zgromadzonych anno 1645.

[296] *Bracia Jan i Stanisław Wereszczyńscy.*
[297] *Obaj rotmistrzowie jeszcze w 1648 r. nie byli przywróceni do czci, zob. M. Nagielski, Sokół Jan, w: PSB, t. XL, s. 227.*
[298] *Wołoskiego; był nim wówczas Mateusz I Basarab.*

CXVI. Sejmik deputacki w Chełmie 12 września 1645 r.

Laudum tego sejmiku nie odnaleziono. Z upoważnienia sejmiku marszałek Jan Tomasz Krzywczycki wystawił skwitowanie poborców chełmskich z zebranego czopowego.

1. Kwitacja poborców czopowego przez marszałka sejmikowego

Rkp. *APL, CChRMO 65, k. 685v–687 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Łukasz Brzóska, famulus Jana Tomasza Krzywczyckiego starosty chełmskiego, marszałka sejmiku 12 IX 1645 r.* [feria tertia post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1645].

[k. 685v] Wiadomo czynię komu wiedzieć należy, iż jm. pan Andrzej Choiński skarbnik ziemi chełmskiej, będąc obranym na sejmiku w ziemi chełmskiej wespół z nieboszczykiem jm. panem Andrzejem Sosnowskim na wybieranie czopowego piwnego cum accidentiis feria secunda post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae proxima a. D. millesimo sexcentesimo [k. 686] quadragesimo tertio [11 IX 1643], według tejże uchwały takowy rachunek z oddawania rat w tejże uchwale opisanych uczynił.

Naprzód do rąk jm. pana Hieronima Śmietanki podstarościego chełmskiego oddał złotych polskich 1260, na co jest kwit tak w laudum, jako i ręczny jm. pana podstarościego. Drugi kwit od jw. jm. pana podskarbiego koronnego[299] na złotych polskich 5300 de data w Uchaniach dnia 16 lutego anno 1644. Trzeci kwit od tegoż jm. pana podskarbiego koronnego na złotych polskich 6 tys. w Uchaniach dnia 15 czerwca anno 1644. Czwarty kwit od tegoż jm. pana podskarbiego koronnego na złotych 6 tys. w Chełmie dnia 6 stycznia w roku teraźniejszym. Z których kwitów pokazało się wydanych gotowymi pieniędzmi złotych 18560, które kwity authoritate teraźniejszego sejmiku przyjmujemy i z tejże sumy jm. pana skarbnika i potomki tak jm. pana skarbnika, jako i pomienionego jm. pana Andrzeja Sosnowskiego kwitujemy i wolnymi czynimy czasy wiecznemi.

Pokazał przy tem jm. pan skarbnik relacyją konflagraty miasta Hrubieszowa z grodu grabowieckiego feria sexta post Dominicam Jubilate anno millesimo sexcentesimo quadragesimo primo [26 IV 1641] o zgorzenie domów trzydziestu piąci przez burmistrza poprzysiężoną, według której dekretem grodzkim chełmskim mieszczanie hrubieszowscy od płacenia czopowego za jeden rok od trzechset złp są uwolnieni. A iż podczas administracyjej jm. pana skarbnika do [k. 686v] ekspiracyjej czasu czterech lat najduje się rok cały jeden i niedziel czterdzieści pięć, w którym czasie

[299] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

według pomienionego dekretu przychodziło się sumy złotych 557, którą sumę w defalkatę przyjmujemy.

Produkował przy tym z grodu krasnostawskiego regestr przez burmistrza i rajce miasta Krasnegostawu do grodu podany i poprzysiężony, że przez jeden rok pogorzelcy wywarzyli piwa warów trzysta trzydzieści pięć, od każdego po złotych 2 rachując, uczyni za dwie lecie podczas administracyjej ichmciów złotych 2200, gdyż od trzydziestu piąci według dekretu trybunalskiego gotowymi mieszczanie krasnostawscy zapłacili, takową tedy sumę 1200 złp w tym defekcie defalkujemy.

Item pokazał dekret z grodu chełmskiego feria secunda ante Nativitatem Beatissimae Virginis Mariae anno millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto [5 IX 1644] z mieszczany skierbieszowskimi, którym doszedł, że za ten czas od początku posesyjej do aktu w dekrecie mianowanym mieszczanie skierbieszowscy przysięgli jako sumy 150 złp nie wybrali i tę sumę w defalkatę przyjmujemy.

Złączywszy tedy te wszystkie defekta pokazuje się sumy złotych 1907, z których authoritate praesentis conventus ichm. panów arendarzów i potomków ichmości kwitujemy i wolnymi czynimy czasy wiecznemi.

Na co wielmożnego jm. pana Jana Tomasza Krzywczyckiego starostę chełmskiego, marszałka natenczas sejmiku koła naszego użyliśmy, aby się podpisał i do akt podał. Jan Tomasz Krzywczycki chełmski starosta, marszałek natenczas koła poselskiego.

CXVII. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka ziemskiego chełmskiego w Chełmie 24 kwietnia 1646 r.

Wojewoda ruski Jakub Sobieski zwoływał sejmik elekcji kandydatów na podsędka po śmierci Adama Rudnickiego na dzień 24 IV 1646 r. Uniwersału tego nie odnaleziono, lecz mowa o nim w poniższym laudum.

1. Laudum sejmiku elekcyjnego 24 kwietnia 1646 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 453–456 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Jakub Uhrowiecki podstoli chełmski i sędzia deputacki, marszałek sejmiku 24 IV 1646 r.* [feria tertia post Dominicam Iubilate proxima a. D. 1646].

[k. 453] My dygnitarze, urzędnicy, rycerstwo [k. 454], obywatele ziemi chełmskiej, powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy 24 miesiąca kwietnia tu do Chełma, na miejsce konsultacyjom zwyczajne, według uniwersału jw. jm. pana Jakuba Sobieskiego wojewody ziem ruskich do grodów chełmskiego i krasnostawskiego per oblatam podanego, na elekcyją podsędkowską po zejściu sławnej pamięci jm. pana Ada-

ma Rudnickiego podsędka chełmskiego zjechali, a iż oprócz teraźniejszego zjazdu naszego przed świętym Janem Chrzcicielem blisko przyszłym [24 VI] inszego zjazdu spólnego w Chełmie nie spodziewamy się, a na święty Jan Chrzciciel blisko przyszły czopowe w ziemi chełmskiej ekspiruje, który podatek iż nam jest subsidio na odprawienie podatków publicznych, tedy do zawziętego zwyczaju i zgody naszej jednostajnej, którąśmy o to czopowe w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim mieli, przydajemy, że aby ten podatek post expiratam tenutam morticinorum [k. 455] possessorum w miastach i miasteczkach ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego nie spełzł, tedy na przyszłe trzy lata od świętego Jana blisko przyszłego poczynające się toż czopowe z furmanką mniejszą, iż currere ma, a miasta i miasteczka aby sobie tego czopowego nie uzurpowali, i owszem, one fideliter regestrując wybierali, in sequestro suo mieli, praesenti laudo nostro unanimique consensu deklarujemy. Modus jednak exigenti i obieranie osób do egzakcyjej jego do sejmiku electionis iudicis deputata terrae Chelmensis et districtus Crasnostaviensis pleno in robore odkładamy i zostawujemy, zlecając jm. panu Jakubowi Uhrowieckiemu ziemi chełmskiej podstolemu, Trybunału Lubelskiego Koronnego ziemi naszej deputatowi, marszałkowi koła naszego podpisać i wydać zleciliśmy.

Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym dnia 24 kwietnia a. D. 1646. [k. 456] Jakub Uhrowiecki marszałek koła rycerskiego, podstoli chełmski.

CXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 3 stycznia 1647 r.

Sejmik zwołany na mocy uchwały sejmu zakończonego 7 XII 1646 r., VL, t. IV, s. 49. Dojście sejmiku potwierdza treść kontraktu zawartego przez sejmik z dzierżawcą czopowego Szymonem Mogilnickim 13 IX 1649 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 438v, por. nr CXXVII.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

CXIX. Sejmik elekcyjny poborcy w Chełmie 23 czerwca 1647 r.

Sejmik zwołany na mocy uchwały sejmu nadzwyczajnego warszawskiego 2–27 V 1647 r., VL, t. IV, s. 71.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

CXX. Sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie 25 czerwca 1648 r.

Prymas Maciej Łubieński uniwersałem datowanym z Łowicza 26 V 1648 r. złożył sejmiki przedkonwokacyjne na 25 VI, sam zaś sejm konwokacyjny na 16 VII 1648 r. w Warszawie, por. ASWK, t. II, s. 344. Uniwersału skierowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

Akt tego sejmiku oraz zawiązanej wówczas konfederacji nie odnaleziono. Sejmik odbył się jednak, o czym świadczy wzmianka w rozliczeniu dwóch poborów, uchwalonych na sejmiku 25 VI 1648 r., które podpisane zostało przez egzaktorów — Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego i Marka Reja z Nagłowic, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, ks. 6, k. 520v–525; APL, CCrRMO 1, k. 285–288.

CXXI. Sejmik przedelekcyjny w Chełmie 27 sierpnia 1648 r.

Sejmik zwołany mocą uchwały sejmu konwokacyjnego 16 VII–1 VIII 1648 r., VL, t. IV, s. 83.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

CXXII. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1648 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. O jego dojściu świadczy wzmianka w rozliczeniu podatkowym z 8 X 1649 r., APL, CCrRMO 1, k. 287v: ...które to czopowe currens do lat czterech post decessum jm. pana stolnika i arendarza czopowego chełmskiego [Mikołaj Siestrzewitowski] za konsensem ichmciów wszystkiej braciej na sejmiku electionis deputati anno 1648 będących, jm. pan Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski, sub eodem nexu intercisae z jm. panem stolnikiem uczynionej, na lat półtora arendował był.

CXXIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 22 marca 1649 r.

Sejmik złożony na mocy konstytucji sejmu koronacyjnego 1649 r., VL, t. IV, s. 125.

1. Laudum sejmiku relacyjnego 22 marca 1649 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 54–56v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski, marszałek sejmiku 22 III 1649 r.* [feria secunda post Dominicam Iudica Quadragesimalem proxima a. D. 1649]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 34–36v; w grodzie krasnostawskim oblatował Wojciech Lipski 24 III 1649 r.* [feria quarta post Dominicam Iudica Quadragesimalem proxima a. D. 1649]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 457–464 — kopia.*

[k. 54v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego zjechawszy się na sejmik relacyjny pro die 22 mar-

tii konstytucyją [sejmu] coronationis naznaczony, konsultacyje nasze na miejscu zwyczajnym praesenti statu et necessitate Reipublicae takowym odprawiliśmy porządkiem.

Naprzód, lubo ichm. panowie posłowie nasi mając rationem tego, że ziemia nasza chełmska i powiat krasnostawski za teraźniejszą inkursyją nieprzyjacielską ferro et igne spustoszona, do podatków habiles być nie mogą, żadnego podatku na sejmie coronationis nie pozwolili[300], jednak propter securitatem nostram naszej ziemi chełmskiej, powiatu krasnostawskiego i domów naszych bezpieczeństwa, jakośmy zawsze in omni necessitate nobis deesse nie zwykli, acz extenuati in fortunis nostris, uchwalamy dwa pobory, które na zaciąg ludzi służałych, których ludzi dyrekcyją w mocy naszej dla obrony ziem naszych i domów bezpieczeństwa zachowujemy, obrócić mamy. Do wybierania tych dwóch poborów użyliśmy jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego, aby praevio iuramento[301] a data praesentis laudi nostri zacząwszy wybierać, przez niedziel sześć [k. 55] wybrał i to wybieranie na dwie niedziele przed świątkami skończywszy, te pieniądze do rąk ichm. panów szafarzów naszych oddał.

Także też przeszły poborca nasz jm. pan Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski, iż dla zamieszania tego podczas inkursyjej nieprzyjacielskiej pierwszych dwóch poborów zupełnie wybrać nie mogąc, tylko część ich wybrawszy do rąk jednego z szafarzów, to jest jm. pana starosty chełmskiego[302] w obozie naszym chełmskim oddał i kwity ręczne ad acta podane podług przeszłego laudum od jmci otrzymał, tedy wkładamy na tegoż naszego pana poborcę przeszłego, aby tych dwóch poborów przeszłych dobierał i one jako spatium tegoż czasu do wybierania teraźniejszych poborów naznaczonego odebrawszy, do rąk tychże ichm. panów szafarzów oddał, w których obadwa panowie poborcy poborów wybranych i oddanych kwity ręczne od ichm. panów szafarzów calculum przed ichmciami uczyniwszy i pieniądze oddawszy, otrzymać mają. Więc i jm. pan Mikołaj Siestrzewitowski stolnik chełmski, arendarz czopowego naszego, lubo aż na sejmiku electionis iudicis deputati miał nam calculum czynić, lecz że praesens necessitas nostra prędszego względem obrony potrzebuje oddania pieniędzy, tedy jm. pan stolnik sumę czopowego naszego, quae et quam ta będzie się przychodziła od jmci eodem tempore, jako i panowie poborcy, ad depositum ichm. panów szafarzów naszych inferre i calculum przed ichmościami uczynić powinien będzie. A jeśli-

[300] *VL, t. IV, s. 125: Ziemia chełmska, sejmik vigesima secunda martii, nic dać nie może.*
[301] *Jurament złożył 22 III 1649 r., APL, CCrRMO 1, k. 36–36v.*
[302] *Jan Tomasz Krzywczycki.*

by in casum necessitatis prędzej niż determinacyja wybierania podatków pomienionych nastąpi prędszego od ichm. panów komisarzów exigeret obwieszczenia, tedy lubo niezupełna, wybranymi a gotowymi pieniędzmi panowie poborcy i arendarze czopowego naszego stanąć będą na tenże czas od ichm. panów komisarzów złożony, lubo sami, lubo per succolectores suos, cum parata jednak pecunia stanąć i calculum [k. 55v] reddere powinni będą, nie derogując dalszemu tych wszystkich podatków, jeśliby natenczas niezupełne były wybrane, bo wybieranie cum retentoribus za się. Tych wszystkich podatków forum gród chełmski i obywatelom powiatu krasnostawskiego, ponieważ gród krasnostawski wakuje[303], uti in causa fisci moram non patienti naznaczamy.

W których wszystkich podatkach naszych przy deklaracyjej ichm. panów posłów naszych, że dla spustoszenia fortun naszych nic dać nie możemy, tak się deklarujemy, że te podatki wszystkie do dyspozycyjej i skarbu koronnego ullatenus nie będą należały, tylko w naszej samej dyspozycyjej jako te pieniądze, tak i ludzie za nie zaciągnieni zostawać będą. A strzeż Panie Boże interea tak przed wybraniem i po wybraniu tych podatków jakiego na Rzeczpospolitą, quod minime speramus, periculum, tedy uprosiliśmy ichm. panów komisarzów naszych laudo nostro praeterito naznaczonych, aby ichmci jako i pierwej non defluerunt invigilanti suo w obwieszczeniu nas officio, tak i teraz, jeżeliby tego in casu periculi potrzeba była, literis suis universalibus ad acta per oblatam podanych wcześnie nas obwieścili, za którym obwieszczeniem zaraz się zjechać będziemy powinni i zjechawszy się, pro exigentia rei consilia nostra uczynimy. Na który czas zjazdu naszego i te z podatków pomienionych pieniądze ichm. panowie szafarze in unum conferre mają, za które zaciąg ludzi i obranie rotmistrzów. Na tenże czas odkładamy i insze consilia nasze, którebyśmy na ten czas względem obrony czynili in eodem vigore et robore et sub eadem approbatione konstytucyją, jako i teraźniejsze laudum jest, mieć chcemy i postanawiamy. A że w każdej okazyjej coniunctio animorum et armorum jest pożyteczna, tedy zjechawszy się za obwieszczeniem ichm. panów komisarzów z inszymi powiatami i ziemiami województwa naszego ruskiego i inszych województw pobliższych przez posłów naszych znosić [k. 56] się mamy. Iż też constitutione [sejmu] coronationis rotmistrzom tym, którzy tak z skarbu, jako i od województw pieniądze wziąwszy, ludzi niezupełna na przyszłą ekspedycyją stawili, a że i nam jm. pan [Władysław] Niemierycz starosta owrucki, rotmistrz nasz powiatowy, sta-

[303] *Starostą krasnostawskim formalnie był Marek Sobieski, przebywający z wojskami na Ukrainie.*

wienia zupełnego ludzi swych za pieniądze nasze zaciągnionych nie dał nam rationem, tedy użyliśmy jm. pana Andrzeja Choińskiego skarbnika naszego chełmskiego, aby na przerzeczonego jm. pana rotmistrza naszego pozew o tę zupełnego stawienia ludzi sprawę ad instantiam instigatoris ex delatione sui na początek Trybunału inter causas militares wydać kazał i per decretum tribunalitium nomine nostro rozprawił się o to z jmcią.

Które to laudum nasze zgodnie zleciliśmy jm. panu Wojciechowi Mogilnickiemu podstarościemu chełmskiemu, marszałkowi naszemu podpisać i one do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 22 martii a. D. 1649. Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski, marszałek sejmiku chełmskiego.

CXXIV. Sejmik „konsultacyjny" w Chełmie 4 maja 1649 r.

Starosta chełmski Jan Tomasz Krzywczycki uniwersałem datowanym w Uhrusku 3 IV 1649 r., podpisanym także przez Stanisława Stawskiego sędziego ziemskiego chełmskiego i Mikołaja Firleja Broniewskiego podkomorzego czernihowskiego, zwoływał sejmik na 4 V 1649 r., abyście się jako w największej frekwencyji stawiwszy, de communi securitate radzili, *APL, CCrRMO 1, k. 33v–34; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Adam Gorzkowski 18 IV 1649 r.*

1. Laudum sejmiku „konsultacyjnego" 4 maja 1649 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 205–207 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Wojciech Mogilnicki podstarości i sędzia deputacki, marszałek sejmiku 5 V 1649 r.* [feria quarta post Dominicam Cantate proxima a. D. 1649]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 55–57; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Wojciech Sieniawski, 6 V 1649 r.* [feria quinta post Dominicam Cantate proxima a. D. 1649]; **Rkp. 3.** *BN BOZ, 1809, k. 295–296 — kopia;* **Rkp. 4.** *APOD Kraków, k. 465–473 — kopia.*

[k. 205] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, przychylając się do laudum naszego przeszłego na sejmiku relacyjnym uchwalonego, w którym mając rationes turbulentiae temporum Reipublicae nostrae, a nie chcąc mieć in mora periculum, użyliśmy ichm. panów [k. 205v] komisarzów naszych laudis tak anterioris, quam et praesenti naznaczonych, aby ichmciowie in casu periculi pro exigentia rei wcześnie nas obwieścili. Ichm. tedy panowie komisarze nasi i desiderio nostro i swojej dosyć czyniąc funkcyjej, doszedłszy też pro vigilantia sua wieści o buntach chłopskich na miejscach niektórych w ziemi naszej ozywających się, nas literis suis universalibus ad acta podanych awizowali, czas i miejsce zjazdu naszego pro die 4 mai na miejscu konsultacyjom naszym zwyczajnym nam proponowawszy.

Za którą awizacyją my podług uchwały naszej zjechawszy się consilia nostra ad securitatem internam bezpieczeństwa ziemi i powiatów naszych akomodując, uchwalamy zaciąg ludzi służałych koni dwieście po kozacku, to jest dwie chorągwie, do których dyrekcyjej użyliśmy rotmistrzów dwóch: ichm. panów Samuela Mirz Brzezickiego podczaszego ziemi chełmskiej i Ludwika z Osieka Bądzyńskiego, ichmciom kuchennego po złotych półtora tysięcy, a towarzyszowi żołdu po złotych 30 pozwoliliśmy, ściągnienie kompaniom ichmciów — jm. panu podczaszemu w Chełmie a jm. panu Bądzyńskiemu w Krasnymstawie.

Chleb zasię po 6 złp z łanu z dóbr tych, z których stacyje żołnierzowi należą w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim, póki w służbie będą, naznaczamy. W którym wybieraniu chleba jako i w tym, co do bezpieczeństwa będzie należało, ordynansu ichm. panów komisarzów przestrzegać mają. Zaciągi kompanijej a data praesentium poczynać się mają, które jak najprędzej ichm. panowie rotmistrze zaciągną, a zaciągnąwszy popis tych kompaniji swoich przed ichm. pany komisarzami naszymi w Chełmie die 7 iunii odprawią. Którzy to ichm. panowie rotmistrze nasi z kompanijami swemi lubo za [k. 206] obwieszczeniem ichm. panów komisarzów naszych, lubo od kogokolwiek z braciej naszych, lubo gdzie by i ich samych vocarent pericula ziemi i powiatu naszego iść będą powinni i wszelakim zabiegać periculis, w żadnej innej dyrekcyjej nie zostawając, tylko ichm. panów komisarzów naszych, gdyżeśmy tych ludzi propter securitatem nostram w ziemi naszej zaciągnąć pozwolili. Albowiem od inszych podatków propter desolationem ziemi i powiatu naszych, które ferro et igne za inkursyją nieprzyjacielską są dewastowane, lege publica uwolnieni zostaliśmy. Disciplinam militarem we wszystkim ichmość zachowując, a in delinquentes forum na Trybunale inter causas militares naznaczamy.

Płacę ichm. panom rotmistrzom i kompanijom ich takęśmy obmyślili: dwa pobory laudo nostro praeterito uchwaliliśmy, do których wybierania użyliśmy jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego, któremu solarium zwyczajne po groszu od złotego naznaczyliśmy. Które pobory już wybiera jm. pan poborca nasz i te wybrane pieniądze poborowe za asygnacyjami ichm. panów komisarzów naszych ichm. panom rotmistrzom oddawać będzie powinien. A iż też jm. pan Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski, poborca nasz, drugich dwóch poborów laudo anteriori naznaczonych propter motus, które byli nastąpili, zupełnie nie wybrał, tedy to na niego wkładamy, aby ich dobierał i cokolwiek wybierze, także ichm. panom rotmistrzom za asygnacyją ichm. panów

komisarzów oddawał. Które to pobory panowie poborcy nasi sine abiuratis et desertatis odbierać mają. A iż też i czopowe pieniądze tak na teraźniejsze, jako i insze potrzeby nasze są nam bardzo potrzebne, tedy inhaerendo laudo nostro o tym czopowym postanowionym continuatim wybierania tego czopowego usque ad tempus laudo eodem praeterito deklarujemy. Więc iż w tymże laudum dołożyliśmy sobie byli [k. 206v] in casu fatorum jm. pana arendarza naszego czopowego inszego obrać, tedy teraz intervenienti morte godnej pamięci jm. pana Mikołaja Siestrzewitowskiego stolnika chełmskiego, arendarza naszego, teraz inszego obieramy i arendujemy to czopowe nasze jm. panu Wojciechowi Mogilnickiemu podstarościemu chełmskiemu na lat półtora, która to arenda jego poczynać się ma od blisko przyszłego święta świętego Jana Chrzciciela [24 VI], a kończyć się ma ad diem 3 ianuarii in a. D. 1651 incidenti, to jest ad tempus laudo eodem o czopowym uchwalonego, praefixum za sumę takowąż, jaką i pierwszy pan arendarz nasz trzymał, to jest 17 tys. złp na rok. Lubo takiej sumy zupełna pan arendarz nasz teraźniejszy dla konflagracyjej miast niektórych w ziemi i powiecie naszym przez teraźniejszą inkursyją nieprzyjacielską zajątrzonych dać nie może, jednak iż natenczas nam certo constare nie mogło, wiele by z tych miast pogorzałych z skarbu naszego ubyło, tedyśmy takowąż sumę włożyli, jednak przy kalkulacyjej jm. pana arendarza naszego teraźniejszego te abiurata conflagratorum, które nam pro termino calculi sui produkować będzie powinien, za gotowe pieniądze przyjmujemy i z tej sumy defalkujemy. Które to pieniądze czopowe jm. pan arendarz nasz ad depositum ichm. panów szafarzów naszych za kwitami ichmciów oddawać będzie powinien, a calculum przed nami wszystkimi na sejmiku electionis iudicis deputati czynić będzie powinien. Succesores przeszłego jm. pana arendarza naszego, iż do tego terminu dla kalkulacyjej z przeszłego czopowego nie stanęli, tedy ichmciom calculi huius termin na sejmiku blisko przyszłym [k. 207] electionis iudicis deputati naznaczamy, salvam repetitionem retentorum, jeżeli by czego nie odebrali, o tym do świętego Jana blisko przyszłego zachowawszy.

Które to laudum nasze zgodne jakośmy sobie w przeszłym laudum na sejmiku relationis praeconimus in eodem robore, valore et sub eadem approbatione constitutionis, jako i przeszłe laudum mieć chcemy i one marszałkowi naszemu podpisać i do akt podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie w kościele na miejscu konsultacyjom naszym zwyczajnym die 4 mai a. D. 1649. Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

2. Kontrakt sejmiku chełmskiego z Wojciechem Mogilnickim na arendę czopowego z 4 maja 1649 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, ks. 6, k. 206–207v; w grodzie chełmskim oblatował Wojciech Mogilnicki podstarości chełmski i sędzia deputacki 5 V 1649 r.* [feria quarta post Dominicam Cantate proxima a. D. 1649].

[k. 206] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego inhaerendo laudo nostro die 3 ianuarii in a. D. 1647 o czopowym uchwalonego i constitutione [k. 206v] aprobowanego, w którym in casu śmierci jm. pana Mikołaja Siestrzewitowskiego stolnika chełmskiego, arendarza naszego, zostawiliśmy wolną dyspozycję czopowego i obranie inszego arendarza.

Teraz tedy post decessum sławnej pamięci jm. pana stolnika chełmskiego i arendarza naszego przeszłego, zjechawszy się do Chełma na miejsce konsultacyjom naszym zwyczajne, inszego arendarza czopowego naszego obraliśmy, jm. pana Wojciecha Mogilnickiego podstarościego chełmskiego, laudo nostro hodierno naznaczonego, któremu podajemy i puszczamy per arendam praesenti laudo et consensu nostro to pomienione czopowe nasze omnium liquorum z furmanką et cum accidentiis aliis na lat półtora za tęż sumę, którą i przeszły pan arendarz nasz trzymał, to jest na rok po 17 tys. złp i lubo takiej sumy zupełna jm. pan arendarz nasz teraźniejszy dla konflagratiej miast niektórych w ziemi i powiecie naszym przez teraźniejszą inkursyję nieprzyjacielską zniesionych dać nie może, jednak iż natenczas nam certo constare nie mogło, wiele by z tych miast pogorzałych z skarbu naszego ubyło, tedyśmy takową włożyli. Jednak przy kalkulacyjej jm. pana arendarza naszego teraźniejszego te abiurata conflagratorum, które nam pro termino calculi sui produkować będzie powinien, za gotowe pieniądze przyjmiemy i z tej sumy defalkujemy.

Która to arenda poczynać się ma od blisko przyszłego święta św. Jana Chrzciciela [24 VI], a kończyć się ma die 3 ianuarii in a. D. 1651 incidenti, a wypłacenie tej sumy za zezwoleniem i naznaczeniem naszym ma być w roku na dwie racie, to jest połowę tej sumy na nowe lato, a drugą połowę na święto św. Jana Chrzciciela in anno proxime venturo. Ostatnią zaś ratę [k. 207] półroczną die 3 ianuarii in anno 1651 incidenti do rąk ichm. panów szafarzów naszych in laudo originalis specyfikowanych, za kwitem tychże ichm. panów szafarzów naszych i warunkiem jm. pana arendarza oddawać będzie powinien, a calculum przed nami na sejmiku electionis iudicis deputati uczynić zostawa. Casus fortuitos zwyczajnie, strzeż Panie Boże, nieprzyjaciela koronnego, morowego powietrza na ludzie w którym mieście i miasteczku ziemi chełmskiej i powiatu krasno-

stawskiego. Także konflagracyje wszelakie, tak przeszłe, jako i przyszłe, którym by libertacyja nie wyszła, także strzeż Panie Boże jakiego zamieszania i przypadku, bez której by ujma w czopowym była, warujemy jm. panu podstarościemu i arendarzowi czopowego naszego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego i defalkatę słuszną powinni będziemy.

A jeśliby który tak był temerarius, żeby nie dopuścił i nie oddawał albo przeszkadzał wybierać tego czopowego, tam per se, quam submissas personas według uchwały sejmikowej, z takim forum w grodach etiam extra cadentiam querelarum secundum rigorem et praescriptum iuris publici naznaczamy. I iż przez konflagracyje miast wiele szynkarzów, biorąc szynki od pogorzelców, uchodzą czopowej zapłaty, przeto wielka jest ujma prowentu czopowego. Co jeśliby się pokazało, że ci konflagraci dający szynk, likwory wszelakie z browarów swoich, które nie pogorzały, na stare siedliska, tedy takowi subterfugere czopowego nie mają i owszem, płacić koniecznie powinni. I od takich etiam per exactionem jm. panu arendarzowi naszemu odbierać będzie wolny. Kwity prywatne na furmankę [k. 207v] jeżeliby jakie pokazowane byli, tedy się nimi żaden zaszczycać nie ma.

Za zgodą tedy nas wszystkich ten kontrakt jm. panu Wojciechowi Mogilnickiemu podstarościemu sądowemu i deputatowi sądów trybunalskich ziemi chełmskiej, marszałkowi natenczas koła naszego i za użyciem jm. panu arendarzowi tegoż czopowego naszego, z podpisem ręki jegomości do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy.

Działo się w Chełmie w kościele, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 4 maii a. D. 1649. Wojciech Mogilnicki pod[starości] cheł[mski], marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CXXV. Popis szlachty chełmskiej pod Chełmem 7 sierpnia 1649 r.

Kasztelan chełmski Zbigniew Gorajski uniwersałem datowanym w Lublinie 27 VII 1649 r. wzywał szlachtę chełmską na popis pospolitego ruszenia w dniu 7 VIII 1649 r. pod Chełm, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 393v–394v; w grodzie chełmskim oblatował szl. Mikołaj Zaleski 29 VII 1649 r.

1. Laudum sejmiku przy okazji popisu 7 sierpnia 1649 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 424–426v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Stawski sędzia ziemski chełmski, marszałek 16 VIII 1649 r.* [feria secunda in crastino festi Assumptionis in Coelum G. V. M. a. D. 1649]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 474–483 — kopia.*

[k. 424] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na dzień dzisiejszy miesiąca sierpnia 7 przez wielmożnego jm. pana Zbigniewa Gorajskiego kasztelana chełmskiego do popisu generalnego totius nobilitatis na ekspedycyją pospolitego ruszenia naznaczony, in loco solito pod Chełmem zgromadzeni, popis ten iuxta praescriptum legis publicae, in absentia pomienionego wielmożnego jm. pana Zbigniewa Gorajskiego kasztelana chełmskiego, natenczas chorego, przed jm. panem Adamem Pszonką chorążym chełmskim, przy bytności jm. pana starosty chełmskiego[304] i inszych urzędników ziemskich [k. 424v] chełmskich in personis propriis nostris odprawiliśmy, na którym popisie securitatem internam domesticam ziemi i powiatu naszego odjeżdżając z domów (ponieważ ziemia nasza i powiat vel maxime exposita sunt periculis i buntom chłopskim), obrawszy sobie za dyrektora zebrania naszego jm. pana Stanisława Stawskiego sędziego ziemskiego chełmskiego, zgodnie takową namówiliśmy.

Naprzód uchwaliliśmy zaciąg ludzi służałych koni sto po kozacku, do których dyrekcyji użyliśmy jm. pana Samuela z Pękosławia Regowskiego. Kuchennego jmci złotych półtora tysiąca, a towarzystwu żołdu po złotych 30 na koń na ćwierć pozwoliwszy, ściągnienie tej kompanijej w Chełmie i w Krasnymstawie. Chleb zasię po złotych 3 z łanu z starostw i dzierżaw ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim, póki w służbie będzie, naznaczamy.

Popis kompanijej zaciągnionej jm. pan rotmistrz pomieniony ab actu praesenti za niedziel dwie tu pod Chełmem przed ichm. pany Stanisławem Stawskim sędzią, Pawłem Wilgostowskim wojskim, Andrzejem Choińskim skarbnikiem, Mikołajem Romanowskim podwojewodzim chełmskim odprawić ma. Po którym popisie służba jmci kompaniej poczynać się będzie. Który to jm. pan rotmistrz [k. 425] z kompaniją swoją omnem securitatem w tej ziemi i powiecie krasnostawskim, gdzie go vocabunt pericula, przejeżdżając się bez uciążenia ludzkiego przestrzegać buntów wszelakich i kup swawolnych powinien będzie. Lecz że mianowany jm. pan Samuel Regowski rotmistrz zaciągu tego z dóbr swoich dziedzicznych spólnie z nami powinien był pospolite ruszenie odprawić, a dla tej zaproszenia naszego funkcyjej zostawa, tedy praesenti nostro consensu asekurujemy jmci, iż gorące prośby nasze do JKMci P. n. m. wniesiemy, aby od tej powinności et a poenis in absentes lege publica sancitis wolny zostawał.

Więc że i w grodach naszych chełmskim i krasnostawskim podstarościch sądowych obydwu, z których jeden świeżo chełmski po wyjściu

[304] *Jan Tomasz Krzywczycki.*

zaraz trzecich wici umarł[305], a drugi krasnostawski[306] jako valetudinarius officiose abrenuncjował, którzy iuxta legem publicam dla sądów grodzkich pomienionych i przestrzegania bezpieczeństwa zostawać mieli, nie mamy, tedy namienionych w grodzie chełmskim z podania jm. pana starosty chełmskiego i jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego, a in absentia onego jm. pana [Jana] Hatnickiego[307] regenta grodu tegoż, w krasnostawskim zaś (ponieważ jm. pan starosta[308] w oblężeniu wojska koronnego zostawa) pisarza także grodzkiego jm. pana Aleksandra Sikorskiego zostawujemy, ad simili assecuratione consensus nostri ratione expeditionis publicae, że także efficere JKMć P. n. m. obiecujemy, aby od tego pospolitego ruszenia z dóbr swych własnych, [k. 425v] które mają w ziemi naszej i województwie bełskim, także a poenis in absentes sancitis wolni zostawali.

Ci tedy ichm. panowie pisarze, a już teraz in loco podstarościch zostawając, powinni w grodach pomienionych z ichm. pany wojskimi rezydować i w sądzeniu excessivorum i swawolników podług prawa sędziom i podstarościm grodzkim w prawie opisanego, vigore et facultate eiusdem iuris publici zachować się mają.

Na zapłatę panu rotmistrzowi kompanijej zwyż zaciągnionej uchwalamy zgodnie pobór jeden w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim, sine abiuratis et desertatis, do reszty poborów przeszłych i czopowego. Do wybierania tego poboru użyliśmy jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego pisarza grodzkiego, a w niebytności onego jm. pana [Jana] Hatnickiego regenta kancelaryji grodzkiej chełmskiej.

Salarium zwyczajne pozwalamy, a wybieranie to ma się poczynać a die decima sexta praesentis [16 VIII] a kończyć się sub poenis in laudis anterioris nostris, legi publicae consonis, ad diem sextam septembris [6 IX] ma. Z czego calculum przed nami wszystkiemi na sejmiku electionis deputata czynić będzie powinien. A wybrawszy ten pobór, sumę za asygnacyją jm. pana Stanisława Stawskiego sędziego i Andrzeja Choińskiego skarbnika chełmskich, laudo nostro anteriori szafarzów obranych (ponieważ to jako septuagenarii lege publica uwolnieni w ziemi zostawują, a drudzy z nami odjeżdżają), do rąk jm. pana rotmistrza pomienionego za kwitem ręcznym jego oddać ma na ten zaciąg. Że już ex nunc jm. pan Walenty [k. 426] Wiśniowski komornik graniczny i poborca przeszły chełmski

[305] *Wojciech Mogilnicki.*

[306] *Krzysztof Stoiński, który był też starostą krasnostawskim w okresie małoletności Marka Sobieskiego. W 1649 r. zrezygnował z urzędu podstarościego.*

[307] *Jego nazwisko czasami pisano jako Chatnicki.*

[308] *Marek Sobieski.*

oddał z reszty poborów, które wybierał złp czterysta i kwit od jm. pana [Samuela] Regowskiego otrzymał, to mu w rachunkach przyszłych ma być przyjęte.

Przy tym more maiorum nostrorum idąc i z ochotą za JKMcią P. n. m. spiesząc staropolskim zwyczajem w pospolitym ruszeniu, dla dobrego w ciągnieniu porządku, urzędników i przełożonych wojskowych ichm. panów Jana Tomasza Krzywczyckiego starostę, Adama Pszonkę chorążego chełmskich za duktorów i pułkowników (in absentia wyższych dygnitarzów) uprosiliśmy. Rotmistrzów zaś, jm. pana Aleksandra Żółkiewskiego kozackiego oraz i strażnika jm. pana Kaspra Piotrowskiego pieszego, a oboźnych jm. pana Pawła Blinowskiego i Stanisława Wereszczyńskiego obraliśmy. Sędziów zaś wojskowych (ponieważ jm. pan sędzia ziemski septuagenarius [w domu?] zostawa, a jm. pan podsędek synów dwóch adultos wyprawuje) przy pomienionych duktorach naszych, ichm. panów Mikołaja Suchodolskiego stolnika, Pawła Rudnickiego pisarza ziemskiego, Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskich i Piotra Hańskiego mianujemy. Którzy sędziowie podług konstytucyjej anni 1621[309] et dawnych statutów, praevio iuramento sądy swoje odprawować będą. A w tym ciągnieniu wszystko rycerstwo podług porządku o pospolitym ruszeniu w konstytucyjach dawnych i świeżych opisanego, i taxy albo osobliwego ordynansu ichm. panów duktorów naszych zachować się powinno będzie.

Którą to namowę naszę chcąc eiusdem authoritatis et vigoris jako i przeszłe konstytucyją [sejmu] coronationis aprobowane, uchwałę mieć ad eadem lauda nostra dla dotąd jeszcze nieskończonych niebezpieczeństw adiungendo zwyż mianowanemu jm. panu sędziemu ziemskiemu chełmskiemu, dyrektorowi zgromadzenia naszego, [k. 426v] podpisać i do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy. Działo się pod Chełmem, na miejscu popisów naszych zwyczajnym, dnia 7 sierpnia 1649 roku. Stanisław Stawski sędzia ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego.

2. Popis szlachty pod Chełmem 7 sierpnia 1649 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 440–446v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Adam Pszonka chorąży chełmski 16 VIII 1649 r.* [feria secunda in crastino festi Assumptionis in Coelum G. V. M. a. D. 1649]; **Druk**: *R. Kozyrski, Popisy (okazowania) szlachty w Rzeczypospolitej w II połowie XVII w. Popis Chełmian z 7 sierpnia 1649 r., „Rocznik Chełmski", T. VII, 2001, s. 341–358.*

[309] *VL, t. III, s. 199; VC, t. III, vol. 1, s. 297.*

[k. 440] Popis generalny dygnitarzów, urzędników i rycerstwa ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego pospolitego ruszenia uchwałą sejmu walnego na koronacyjej najjaśniejszego Jana Kazimierza Króla polskiego P. n. m. nowo obranego constitutione publica przeciw nieprzyjaciołom, rebelizantom Kozakom i Tatarom uchwalonego, a za wyjściem trzecich wici na pospolite ruszenie i wydaniem uniwersału przez w. jm. pana Zbigniewa z Goraja Gorajskiego kasztelana chełmskiego i naznaczeniem czasu do popisu pod Chełmem, na miejscu zwyczajnym, pro die 7 augusti, jako in absentia vera [...] a jm. pana chełmskiego[310], jm. pana Mikołaja z Żurowa Daniłowicza podkomorzego ziemi chełmskiej absentis pro tunc de iure przez jm. pana Adama na Babinie Pszonkę chorążego ziemi chełmskiej, przy bytności jm. pana Jana Tomasza Krzywczyckiego starosty chełmskiego i inszych urzędników chełmskich niżej specyfikowanych, die 7 augusti in anno praesenti 1649 legitime odprawiony i przez jm. pana Pawła Rudnickiego pisarza ziemskiego chełmskiego spisany, po uspokojeniu przez Króla JMci P. n. m. tej ekspedycyjej i rozpuszczeniu pospolitego ruszenia spod Zborowa do domów, przez pomienionego jm. pana chorążego chełmskiego[311], tak jako w sobie niżej sonat do grodu chełmskiego podany iuxta tenorem regestri sequentem.

[k. 441v] Jm. pan Jan Tomasz na Uhrowsku Krzywczycki starosta chełmski in persona sua i za jejm. panią Katarzynę Noskowską podkomorzynę lubelską i za ichm. panów Kazimierza starostę dobrzyńskiego i Adama Noskowskich, szwagrów swych, poczty prezentuje.

Jm. pan Adam na Babinie Pszonka chorąży chełmski in persona sua, a za jm. panią Jadwigę Kamieńską wojską sandomierską, matkę jm. paniej małżonki swej, względem dóbr jejmości w województwie sandomierskim, powiecie pilzneńskim leżących, konia jednego po usarsku. Przy tym pan Andrzej Kaniowski[312] arendarz Radawczyka, wsi jejmości dziedzicznej w województwie lubelskim leżącej, posyła przy jm. panu chorążym jako przy dziedzicu konia po kozacku.

Jm. pan Stanisław Stawski sędzia ziemski chełmski vigore statuti et constitutionum Regni, że jest septuagenarius i że ma syna w wojsku na usłudze Rzeczypospolitej, konia przy poczcie synowskim, na którego żołd nie idzie, stawi i de facto zaraz wyprawił.

Jm. pan Mikołaj na Suchodołach Suchodolski stolnik chełmski in persona sua i od jm. paniej Doroty z Raciborska Rupniowskiej jako paniej

[310] *Zbigniew Gorajski kasztelan chełmski.*
[311] *Adam Pszonka.*
[312] *Winno być: Kański.*

dożywotniej majętności Ostrowa w województwie i powiecie krakowskim leżącej, i względem dziedzicznych dóbr jm. małżonki swej, a drugiej jm. pani Rupniowskiej, iż są [...][a] koń jeden po usarsku, a od paniej Urszuli z Lubiewca Matczyńskiej, jako pani dożywotniej od sumy, którą ma na dobrach tak w lubelskiej ziemi, jako i w chełmskiej, koń jeden po kozacku. Także od pana Jerzego Szwetnera względem majętności, którą trzyma, koni dwa po arkebuzersku.

[k. 442] Jm. pan Andrzej Brodowski podsędek chełmski synów dwóch habites prezentuje na miejscu swym

Jm. pan Prokop Ludzicki cześnik chełmski in persona sua
Jm. pan Andrzej Choiński skarbnik chełmski vigore statuti et constitutionis, iż ma synów w wojsku, przy nich konia, na którego żołd nie idzie, stawia, a do tego iż ma więcej lat niż siedemdziesiąt
Jm. pan Paweł Rudnicki pisarz ziemski chełmski in persona sua
Jm. pan Tomasz Jemielity miecznik ziemi chełmskiej prezentuje syna swego
Jm. pan Walenty Wiśniowski komornik graniczny chełmski in persona sua
Jm. pan Andrzej Wiśniowski pisarz grodzki chełmski względem posesyjej w ziemi chełmskiej i województwie bełskim in persona sua
Jm. pan Piotr Dunin Borkowski
Jm. pan Aleksander Żółkiewski
Jm. pan Rafał Buczacki osobą swą, a od jm. paniej Katarzyny [Rejówny] z Nagłowic, małżonki swej, trzy konie po usarsku
Jm. pan Marek Rej in persona sua
Jm. pan Jan Konarski in persona sua i za panią Wereszczyńską wdowę poczet prezentuje
Jm. pan Mikołaj Romanowski podwojewodzi chełmski, jako w leciech podeszły i valetudinarius, a synów kilku ma w wojsku, poczet wyprawuje za się i za pana Pawła Foszcza, arendarza części swej w Hańsku
Jm. pan Jan Blinowski iż jest septuagenarius, z województwa wołyńskiego i ziemi chełmskiej syna swego i koni cztery po usarsku wyprawuje
Jm. pan Paweł Blinowski in persona sua
Jm. pan Mikołaj Kunicki
Jm. pan Wiktoryn Gorzkowski
Jm. pan Krzysztof Stoiński sam nie mogąc iść z Sosnowice i z Żytowca wyprawuje pana Jana Gostkowskiego
[442v] Jm. pan Andrzej Grabia
Jm. pan Stanisław Kochanowski z majętności małżonki swej prezentuje konia jednego, a sam w województwie ruskim idzie
Jm. pan Marcin Orchowski
Jm. pan Andrzej Kański komornik ziemski lubelski
Jm. pan Franciszek Gorzkowski
Jm. pan Krzysztof Gruszecki
Jm. pan Wawrzyniec Żeromski.
Jm. pan Andrzej Serebryski
Ichm. panowie Jakub i Filip Jasińscy z części siostry swej cycowskiej i z części wołyńskiej, obadwa in persona sua
Jm. pan Jan Jędrzejowski[313]

[313] *Andrzejowski z Brusa i Pieszej Woli.*

Jm. pan Piotr Latyczyński od pana Zbigniewa Latyczyńskiego brata swego rodzonego
Jm. pan Tomasz Stawski
Jm. pan Tomasz Chojecki in persona sua i z części swojej, i z części paniej Przyborowskiej, i od pana Jędrzeja Wirskiego, arendarza wirkowskiego, koni dwa po kozacku
Jm. pan Jan Zaranek, że sam chory, nie ma ręki prawej, konia po kozacku wyprawuje
Jm. pan Stanisław Rudnicki Oczko
Jm. pan Jan Święcicki
Jm. pan Piotr Sosnowski, iż jest podeszły w leciech i syna ma w wojsku, konia stawia
Ichm. panowie Trojanowie i pani Brodowska wyprawia pachołka z koniem
Od jm. pana Stanisława Uchańskiego koń po kozacku
Jm. pan Jan Malczewski, septuagenarius, konia po kozacku
Od jm. pana Oktawiana Samborzeckiego, iż jest bardzo chory, koni dwóch po kozacku
Od paniej Jadwigi Regowskiej koń jeden po kozacku
Jm. pan Stefan Stawski od pana ojca swego
[k. 443] Ichm. panowie Felicjan, Florian i Aleksander Śmietankowie in persona sua
Jejm. pani Zofia Górska wdowa konia jednego kozackiego
Jm. pan Paweł Zam[i]echowski in persona sua
Ichm. panowie Zbigniew i Franciszek Uhrowieccy imieniem jm. pana [Jakuba] podstolego chełmskiego, rodzica swego
Jm. pan Jan Siestrzewitowski
Jm. pan Dionizy Borowski od paniej matki i braciej swych, koni dwóch
Jm. pan Wojciech Borzęcki nomine suo et fratris suis i części paniej Czarnołoskiej konia jednego
Jm. pan Kasper Piotrowski
Jm. pan Stanisław Andrzejowski, minorennis, wyprawia konia jednego
Jejm. pani Węglewska wdowa konia jednego
Jm. pan Jerzy Śmietanka in persona sua
Jm. pan Krzysztof Kaznowski
Jm. pan Jan Gruszecki
Jm. pan Wojciech Andrzejowski
Jm. pan Marcjan Barcikowski
Jm. pan Rafał Rudnicki in persona sua
Jm. pan Andrzej Rudnicki in persona sua
Poczet jm. paniej Katarzyny Kłodnickiej
Poczet jm. paniej Marianny Stawskiej
Poczet jm. paniej Katarzyny Borowskiej
Od jm. pana Samuela Wołczka synowiec jego
Jm. pan Seweryn Krobonowski, iż syna ma w wojsku, konia jednego kozackiego
Jm. pan Adam Wierzchowski
Jm. pan Jan Wieluński
Od jm. paniej Mogilnickiej cześnikowej chełmskiej koń jeden kozacki
Jm. pan Mikołaj Czarnołoski imieniem pana Wojciecha Czarnołoskiego rodzica swego
Jm. pan Marcin Gorzechowski, stary i chory, koni dwóch kozackich i za panią małżonkę swoją
Jm. pan Mikołaj Grodziński, z posesyji tutecznej i bełskiej ziemi, osobą swoją
[k. 443v] Jm. pan Andrzej Wereszczyński od paniej Andrzejowej Sosnowskiej
Jm. pan Stanisław Bielski in persona sua
Jm. pan Adam Rudnicki Oczko z części sukcesorów nieboszczyka Marcina

Bobrowskiego i pana Jana Rudnickiego brata swego
Jm. pan Mikołaj Andrzejowski osobą swą
Jm. pan Krzysztof Jeżowski od paniej Zofiej Wietrzyńskiej
Jm. pan Mikołaj Wereszczyński swym i synowców swych imieniem
Jm. pan Szczęsny Borzęcki
Jm. pan Mikołaj Borzęcki imieniem pana Jana Borzęckiego rodzica swego
Jm. pan Mikołaj Gruszecki w osobie pana ojca swego
Jm. pan Aleksander Gumowski
Jm. pan Seweryn Wereszczyński
Jm. pan Paweł Wereszczyński
Jejm. pani Stanisławowa Wietrzyńska konia jednego
Jm. pan Seweryn Małachowski z części swej i małżonki swej
Jm. pan Jerzy Hański
Jm. pan Gabriel Wiśniowski
Jm. pan Adam Piasecki
Jm. pan Walenty Skolimowski z części swej zastawnej
Jm. pan Jan Jasieński, iż etudinanus [*s*], syna swego wyprawił
Pan Mikołaj Krasiński, chudy pachołek, nie może wyprawić
Jm. pan Walenty Skolimowski od sukcesorów nieboszczyka pana Marcina Komorowskiego konia jednego
Jm. pan Mikołaj Bielski, iż summum defectum, z posesyji swej i drugiej w województwie lubelskim koni dwóch wyprawił
Jm. pan Piotr Latyczyński osobą swoją
Jm. pan Krzysztof Lipczyński osobą swą
Jm. pan Jan Dworzycki
Jm. pan Piotr Czarnołuski stary, syna swego wyprawił
Jm. pan Andrzej Rudnicki z części małżonki swej w Jastkowie
Jm. pan Seweryn Żółkiewski z części jm. paniej Krzysztofowej Żółkiewskiej
[k. 444] Jm. pan Marek Wierzbicki syna swego
Jm. pan Piotr Ossowski
Pan Marcin Gruszecki, miserabilis persona, spalony i zabrany od Kozaków, stary
Jm. pan Jan Wereszczyński, septuagenarius, konia stawia
Jm. pan Piotr Kwiatkowski z części sukcesorów nieboszczyka pana Andrzeja Maszowskiego koń jeden
Jm. pan Aleksander Tomaszewicz
Jm. pan Adam Włodek
Jm. pan Kasper Słomka, octuagenarius, posyła pachołka na koniu
Jm. pan Stefan Choiński
Jm. pani Wołowska wdowa pisarzowa grodzka krasnostawska, posyła pachołka na koniu
Jm. pan Stanisław Łepkowski swym i braciej swych imieniem osobą swą
Jm. pani [Zofia] Krzycka starościna [babimojska] pachołka jednego armatum
Jm. pan Piotr Chrząstowski osobą swoją
Jm. pan Paweł Choiński
Jm. pan Jakub Choiński
Jm. pan Marek Borowski
Jm. pan Szymon Sadurski
Jm. pan Jan Maszowski Trojan, swym i brata swego imieniem
Jm. pan Stanisław Gruszecki Kurek
Jm. pan Mikołaj Pszonka z sumy swej osobą swą
Jm. pan Jan Rąblowski
Jm. pan Jan Olszewski
Jm. pan Dominik Horoch
Jm. pan Krzysztof Rudnicki od paniej matki swej i rodzonego swego młodszego osobą swą
Jm. pan Aleksander Andrzejowski

Jm. pan Adam Brzezicki osobą swą
Jm. pan Krzysztof Bobrowski
Jm. pan Mikołaj Stawski Bylina
Jm. pan Walenty Kłopotowski od sukcesorów nieboszczyka pana Hieronima Kłopotowskiego, jako synowiec, koń jeden
[k. 444v] Jm. pan Adam Piasecki osobą swoją
Jm. pan Krzysztof Piasecki
Jm. pan Stanisław Wiśniowski
Jm. pan Daniel Wilczopolski
Jm. pan Jan Kopiński
Jm. pan Wespazjan Siennicki od jm. paniej matki swej
Jm. pan Krzysztof Potocki podstoli W. Ks. L., sług dwóch na koniach
Jm. pan Stefan Bobrowski swym i paniej matki i braciej swej imieniem
Jm. pan Gabriel Gruszecki Płaczkowicz
Jm. pan Andrzej Wiśniowski
Jm. pan Andrzej Lipski osobą swą
Poczet jm. pana Jakuba Bojanowskiego
Jm. pan Wojciech Stawski osobą swoją
Jm. pan Andrzej Nosowski osobą swoją
Jm. pan Krzysztof Piwo swym i braciej swych imieniem
Jm. pan Wojciech Piasecki imieniem ojca swego starego
Jm. pan Samuel Czarnołuski imieniem rodzica swego
Jm. pan Marcin Wilczopolski osobą swoją
Jm. pan Mikołaj Wereszczyński
Jm. pan Jan Rogowski osobą swoją
Jm. pan Wojciech Piotrowski imieniem pana Jana Gruszeckiego Guza
Jm. pan Marceli Wielobycki osobą swą
Jm. pan Adam Gruszecki osobą swą
Jm. pan Seweryn Gruszecki
Jm. pan Stanisław Wereszczyński in persona sua i imieniem sukcesorów nieboszczyka pana Kaspra Wietrzyńskiego
Jm. pan Jakub Borowski Mroczek osobą swą
Jm. pan Zygmunt Borowski Mroczek osobą swą
Jm. pan Stanisław Choiński vicesgerent grodzki chełmski
Jm. pan Jan Wereszczyński osobą swą
Jm. pan Marcjan Dmochowski osobą swoją
[k. 445] Jm. pan Jan Wereszczyński syna wyprawuje
Jm. pan Marek Wereszczyński syna wyprawuje
Jm. pan Mikołaj Rudnicki osobą swoją
Jm. pan Piotr Borowski Żydowicz z części swych i brata swego
Jm. pan Andrzej Dmochowski w osobie ojca swego
Jm. pan Mikołaj Piasecki
Jm. pan Stanisław Borowski osobą swoją
Jm. pan Aleksander Orchowski imieniem matki swej i brata swego, osobą swą
Jm. pan Wojciech Chołojowski, sam chory, stawia pachołka na koniu
Jm. pan Marcin Milanowski osobą swoją
Jm. pan Paweł Sługocki od paniej Piaseckiej wdowy
Jm. pan Walenty Gruszecki osobą swą
Jm. pan Krzysztof Dąbski osobą swoją
Jm. pan Sebastian Piasecki osobą swą
Jm. pan Jakub Rogowski w osobie rodzica swego
Jm. pan Daniel Niedobylski w osobie rodzica swego
Jm. pan Kasper Borowicz, z sumy, którą ma w województwie bełskim
Jm. pan Jan Romanowski osobą swoją
Jm. pan Stanisław Jasiński z części małżonki swej
Jm. pan Paweł Wierzbicki w osobie pana ojca swego i imieniem sukcesorów nieboszczyka pana Aleksandra

Wierzbickiego stawił czeladnika armatum na koniu
Jm. pan Stanisław Orzechowski osobą swoją
Jm. pan Samuel Regowski osobą swoją
Jm. pan Hieronim Siestrzewitowski osobą swoją i imieniem braciej swych
Jm. pan Stanisław Świerzyński imieniem jm. pana Rafała Orzechowskiego chorego
Jm. pan Samuel Borowski osobą swą
Jm. pan Aleksander Krze[w]ski osobą swą
Pan Franciszek Borowski imieniem pana Walentego Borowskiego rodzica swego
Ichm. panowie Andrzej i Stefan Romanowscy bracia rodzeni
Jm. pan Gabriel Dąbski od paniej Gruszeckiej wdowy Kaliszowej
Jm. pan Stanisław Gruszecki osobą swą
Jm. pan Stefan Średziński osobą swą
Ichm. panowie Stanisław i Bartosz Sługoccy bracia rodzeni, osobami swemi
Jm. pani Mogilnicka podstarościna chełmska, wdowa, pachołka na koniu
Jm. pan Jakub Wroński imieniem rodzica swego
Jejm. pani Aleksandrowa Wierzbicka wdowa, czeladnika na koniu
Jm. pan Marek Wielobycki imieniem swym
Jm. pan Hieronim Czarnołuski, chory, posyła pieszego
[k. 445v] Jm. pan Andrzej Wielobycki osobą swą
Jm. pan Seweryn Maszowski imieniem ojca swego, osobą swą
Jm. pan Jan Zaporski osobą swą
Jm. pan Wojciech Jańczewski osobą swoją
Jm. pan Przecław Patkowski osobą swą
Jm. pan Mikołaj Andrzejowski osobą swoją
Jm. pan Jan Choiński osobą swoją
Jm. pan Jan Laskowski osobą swoją
Jm. pan Wojciech Bzicki imieniem ojca swego, osobą swą
Jm. pan Stanisław Radomyski imieniem pana Jakuba Radomyskiego, osobą swą
Jm. pan Jan Grabia osobą swą
Jm. pan Jan Bzicki osobą swoją
Jm. pan Szymon Sługocki osobą swą
Jm. pan Jan Rabrocki in persona sua
Jm. pan Mikołaj Witkowski osobą swą
Jm. pan Remigian Choiński osobą swą
Jm. pan Wojciech Charzyński z sumy swej, którą w chełmskiej ziemi i na Wołyniu ma
Jm. pan Wojciech Orchowski, bez ręki, chory i stary, syna posłał w województwie lubelskim
Jm. pan Daniel Bobrowski osobą swą
Jm. pan Remigian Czarnołuski in persona sua
Jm. pan Krzysztof Średziński w osobie swej
Jm. pan Janiowski in persona sua
Jm. pan Wojciech Piasecki osobą swą
Jm. pan Adam Bobrowski osobą swą
Jm. pan Jakub Bobrowski in persona sua
Jm. pan Aleksander Brzezicki in persona sua
Jm. pan Florian Wierzejski in persona sua
Jm. pan Jan Wielobycki in persona sua
Jm. pan Jan Bzicki in persona sua
Jm. pan Paweł Białecki in persona sua
Jm. pan Adam Sumicki od pana Przecława Ruszeckiego, chorego et paraliter
Jm. pan Jan Tuszowski osobą swą
Jm. pan Tomasz Dworzycki osobą swą
Jm. pan Paweł Gano, imieniem pana ojca swego i braciej

Jm. pan Wojciech Niebrzydowski osobą swą
Jm. pan Andrzej Choiński osobą swą
[k. 446] Jm. pan Szczęsny Średziński osobą swą
Jm. pan Jan Wielobycki osobą swą
Jm. pan Wojciech Dobrzycki osobą swą
Jm. pan Jan Gostkowski, z sumy małżonki swej, osobą swą
Jm. pan Jerzy Gorzechowski, imieniem pana Krzysztofa Czarneckiego, konia jednego po kozacku wyprawuje
Jm. pan Jakub Wieszczycki osobą swą
Jm. pan Stanisław Łącki, od jejm. paniej Stoińskiej, osobą swą
Jm. pan Szkliński, od pani małżonki swej, lubo stawił pewny poczet do obozu, jednak i tu wysyła konia jednego
Jm. pan Kazimierz Przestrzelski, imieniem paniej Izabelli Przestrzelskiej, matki swej
Jm. pani Zofia Kosarzewska, imieniem swym i dziatek swych, konia jednego
Od paniej Łukaszowej Andrzejowskiej i syna jej Stanisława minorennis, koń jeden po kozacku
Jm. pan Jerzy Laskowski burgrabia krasnostawski osobą swą
Jm. pan Krzysztof Ciesielski osobą swą
Jm. pan Dobrogost Kosecki osobą swoją
Jm. pan Jan Orzęcki osobą swą
Jm. pan Przecław Latyczowski osobą swoją
Jm. pan Jakub Rudnicki osobą swą
Jm. pan Remigian Rudnicki imieniem rodzica swego
Jm. pan Andrzej Dmochowski imieniem pana Jana Dmochowskiego ojca swego
Jm. pan Jan Suligłowski osobą swą
Jm. pan Jan Szeliski imieniem ojca swego
Jm. pan Wojciech Sługocki osobą swą
Pan Bartosz Gajewski od jejm. paniej Pawłowej Zaporskiej
Pan Jan Jakowicz imieniem pana Floriana Grochowskiego arendarza
Jm. pan Krzysztof Zaporski imieniem pana Mariana Zaporskiego ojca swego
Jm. pan Jerzy Dembiński przy jm. pana Piotrze Borkowskim stawia konia po kozacku
Jm. pan Stanisław Szeliski osobą swą
Jm. pan Aleksander Sługocki, acz się pisał w województwie lubelskim z dziedzictwa swego, jednak że trzyma arendę w Wielkim Księstwie Litewskim od kowelskiej włości od jm. pana Sapiehy, tedy przy dziedzicu stawia koń zbrojny
[k. 446v] Pan Wawrzyniec Probowski posyła przy poczcie jm. pana starosty dobrzyńskiego[314] konia jednego albo pieszego
Jm. pan Daniel Paprocki osobą swą
Jm. pan Andrzej Nieliski osobą swą od paniej Krzynieckiej z Stawu, jako syn i dziedzic
Jm. pan Jan Gruszecki vicesgerent grodzki krasnostawski in persona sua
Jm. pan Paweł Gołyński
Jm. pan Wojciech Gruszecki
Jm. pan Adam Tuszowski in persona sua
Mieszczanie krasnostawscy za dwóch pieszych stawili konia jednego po kozacku
Jm. pan Andrzej Wielobycki
Jm. pan Franciszek Wysocki osobą swą
Jm. pan Stanisław Wielobycki
Jm. pan Krzysztof Czarnecki in persona sua
Adam Pszonka Babiński chorąży chełmski, Paweł Rudnicki pisarz ziemski chełmski

[314] *Kazimierz Noskowski.*

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

CXXVI. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1649 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego 13 września 1649 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 437–438 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek Aleksander Żółkiewski 13 IX 1649 r.* [feria secunda pridie festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1649]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 174v–175v; w grodzie krasnostawskim oblatował marszałek Aleksander Żółkiewski 15 IX 1649 r.* [feria quarta in crastino festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1649).

[k. 437] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik electionis iudicis deputati, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym w Chełmie dnia dzisiejszego zgromadzeni, obrawszy spośrodku siebie godnego i prawa dobrze wiadomego na Trybunał blisko przyszły deputata to, co do aktu dzisiejszego należało, zgodnie postanowiliśmy.

A naprzód przychylając się do laudum naszego na popisie generalnym pospolitego ruszenia blisko przeszłym namówionego i postanowionego, nie chcąc ogołoconej ziemi naszej na ten czas bez obrony, sami z domów naszych odjeżdżając, zostawić, uchwaliliśmy byli zaciąg ludzi służałych sto koni, za [k. 437v] rotmistrza tej kompanijej jm. pana Samuela Regowskiego uprosiwszy. Teraz gdzie za łaską Bożą i osobliwą króla JMci P. n. m. ojcowską prowidencyją z pokojem do domów powróciliśmy eliberam fictem i słowo nasze jm. panu rotmistrzowi zgodnie strony zapłaty zaciągowi temu interponowane, pobór ten na popisie tamtym uchwalony, dotąd niewydany, unanimiter wszyscy za tydzień najdalej wydać obiecujemy. Tymczasem cokolwiek jm. pan poborca nasz poboru tego wybierze, to do rąk jm. pana Regowskiego za kwitem ręcznym jmci, lubo sukkolektorowie jm. pana pobórcy, oddać mają, asekurując w ostatku jm. pana rotmistrza, że na sejmiku da Bóg przyszłym die 11 octobris anno presenti [1649] przypadającym zupełna zapłata jm. pana rotmistrza i kompanijej zaciągnionej dojdzie, zostawując to w mocy jmci kompaniję tę przystojnie cum assecuratione zapłaty pewnej rozpuścić. Do której zapłaty z podatków naszych przeszłych i czopowego osobliwie mieliśmy mieć subsidium.

A ichm. panowie sukcesorowie arendarzów czopowego i pobórcy nasi nie mogli nam dla ścisłości czasu zupełnego z podatków wybranych od-

dać rachunku, tedy spośrodku siebie do wysłuchania ichmciów [k. 438] użyliśmy ichm. panów Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, Wojciecha Czarnołoskiego podstarościego grabowieckiego, Marka Reja i Franciszka Gorzkowskiego, którzy ichmciowie powinni będą do Chełma na dzień 8 miesiąca octobra, przed sejmikiem blisko przyszłym, zjechać i sufficientissime od ichm. panów czopowników i poborców kalkulacyję, zasiadłszy na to w zamku chełmskim, odebrać, a nam relacyję tego na sejmiku tamtym uczynić. Na który czas ichmciowie do takowych oddawania rachunków należący stawić się do ichmciów na to wyżej deputowanych powinni będą. A że arendarz czopowego, godnej pamięci jm. pan podstarości chełmski[315] decessit, który już był ten podatek do święta św. Jana Chrzciciela blisko przyszłego wybierać począł, tedy jm. pana Szymona Aleksandra Mogilnickiego jako rodzonego sukcesora jmci, przy tejże arendzie i kontrakcie nieboszczykowi od sejmiku danym zostawujemy i kontrakt ten in toto ad personam jm. pana Szymona Mogilnickiego renowawszy, spisać.

I to laudum nasze zgodnie namówione, także i kontrakt pomieniony do grodów chełmskiego i krasnostawskiego jm. panu Aleksandrowi Żółkiewskiemu marszałkowi natenczas koła naszego z podpisem ręki swojej podać zleciliśmy.

Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, w poniedziałek po święcie Narodzenia Najświętszej Panny Maryjej najbliższy [13 IX] r. P. 1649. Aleksander Żółkiewski na Żółkwi, marszałek natenczas ziemi chełmskiej i krasnostawskiego powiatu mp.

2. Kontrakt sejmiku na dzierżawę czopowego z Szymonem Mogilnickim

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 438v–440 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek Aleksander Żółkiewski 13 IX 1649 r.* [feria secunda pridie festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1649]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 190v–191v — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Stanisław Łęczycki w imieniu marszałka Aleksandra Żółkiewskiego 7 X 1649 r.* [feria quinta post festum Sancti Francisci Confessoris a. D. 1649].

[k. 438v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik electionis iudicis deputati zgromadzeni, inhaerendo laudi nostro die 3 ianuarii in a. D. 1647 o czopowem uchwalonego[316] i konstytucyją publica aprobowanego[317], którym in casu nowego arendarza czopowego naszego, zostawiwszy sobie wolną dyspozycyję tego czopowego i obranie inszego arendarza, obraliśmy byli po śmierci nieboszczyka jm. [k. 439] pana Mikołaja Siestrzewitowskiego stolnika chełmskiego, sławnej pamięci nieboszczyka jm. pana Wojciecha Mogilnickiego podstarościego chełmskiego, który za żywota swego zokroiwszy podług kontraktu swego od dnia św. Jana Chrzciciela blisko przeszłego [24 VI 1649] w ten podatek, potem decessit.

Tedy laudo nostro hodierno to pomienione czopowe cum liquorum z furmanką et cum eius accidentiis od czasu wyżej mianowanego, to jest od dnia św. Jana Chrzciciela przeszłego jm. panu Szymonowi Mogilnickiemu, rodzonemu nieboszczykowskiemu, per arendam na lat półtora za tęż sumę, którą i pierwszy pan arendarz nasz, stolnik chełmski, trzymał, to jest na rok po 17 tys. złp. A lubo takiej sumy zupełnej jm. pan arendarz nasz teraźniejszy dla konflagracyjej miast niektórych w ziemi i powiecie naszym przez teraźniejszą inkursyję nieprzyjacielską zniesionych dać nie może, jednak iż natenczas certo constare nie może, wiele by z tych miast pogorzałych z skarbu naszego [s]. Tedy lubośmy takową sumę włożyli, jednak przy kalkulacyjej jm. pana arendarza naszego teraźniejszego te abiurata conflagratorum, które nam pro termino calculi sui produkować będzie powinien, za gotowe [k. 439v] pieniądze przyjmiemy i z tej sumy defalkujemy.

Która to arenda poczynać się ma od blisko przeszłego Jana Chrzciciela [24 VI], a kończyć się ma die 3 ianuarii in a. D. 1651 incidenti, a wypłacenie tej sumy za wolą i naznaczeniem naszym ma być w roku na dwie racie, to jest połowę tej sumy na nowe lato, a drugą połowę na święto św. Jana Chrzciciela in anno proxime venturo. Ostatnią zaś ratę półroczną die 3 ianuarii in anno 1651 incidenti do rąk ichm. panów szafarzów naszych, in laudo originali specyfikowanych, za kwitem tychże ichm. panów szafarzów oddawać będzie powinien, a calculum przed nami na sejmiku electionis deputati uczynić.

Zostawa casus fortuitos zwyczajnie, strzeż Panie Boże, nieprzyjaciela koronnego, powietrza morowego na ludzi w którym mieście i miasteczku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, także konflagracyje wszelakie przeszłe, jako i przyszłe, którem by libertacyje nie wyszły, także, strzeż Panie Boże, jakiego zamieszania i przypadku, przez który by ujma czopowego była, warujemy jm. panu [k. 440] Szymonowi Mogilnickiemu arendarzowi naszemu i defalkatę słuszną powinni będziemy.

A jeśliby który tak był temerarius, żeby nie dopuścił i nie oddawał albo przeszkadzał wybierać tego czopowego, tam per se, quam submissas personas, według uchwały sejmikowej z takim forum w grodach etiam extra cadentiam querelarum secundum rigorem et praescriptum iuris publici naznaczamy.

[315] *Wojciech Mogilnicki.*
[316] *Tego laudum nie odnaleziono.*
[317] *VL, t. IV, s. 49.*

A iż przez konflagracyje miast wiele szynkarzów, biorąc trunki od pogorzelców uchodzą czopowej zapłaty, przez co wielka ujma jest prowentu czopowego, co jeśliby się pokazało, że ci konflagraci dają na szynk likwory wszelakie z browarów swoich, które nie pogorzały, na stare siedliska, tedy takowy subterfugere czopowego nie ma i owszem płacić będzie powinien. I od takich etiam per exactionem jm. panu arendarzowi naszemu odbierać będzie wolno.

Kwity prywatne na furmankę, te jeżeliby jakie pokazowane były, tedy się żaden szczycić nimi nie ma.

Za zgodą tedy nas wszystkich ten kontrakt jm. panu Aleksandrowi Żółkiewskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego, z podpisem ręki jego do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy.

Działo się w Chełmie, w kościele na miejscu zwyczajnym, w poniedziałek po święcie Narodzenia Najświętszej Panny najbliższy [13 IX], r. P. 1649. Aleksander Żółkiewski na Żółkwi, marszałek natenczas ziemi chełmskiej i krasnostawskiego powiatu.

CXXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 11 października 1649 r.

Król uniwersałem datowanym 1 IX 1649 r. we Lwowie zwoływał sejm w Warszawie na 22 XI, a sejmiki — w tym chełmski — na 11 X 1649 r., APL, CCrRMO 1, k. 174–174v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Dawid Falkowski pokojowiec królewski 13 IX 1649 r.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 11 października 1649 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 479–484 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Felicjan Jan Mościcki w imieniu marszałka Franciszka z Osieka Bądzyńskiego 14 X 1649 r.* [feria quinta pridie festi Sanctae Hedvigis Vidue Electae Dei a. D. 1649]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 204–209; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Mikołaj Zaleski 27 X 1649 r.* [feria quarta in vigilia festi Sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum a. D. 1649].

[k. 479] My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo województwa ruskiego, ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik do Chełma pro die 11 octobris anni presentis [1649] uniwersałem JKMci P. n. m. naznaczony, obraliśmy zgodnie na sejm walny generalny sześćniedzielny spośrodka nas ichm. panów posłów naszych, jm. pana Mikołaja z Dąbrowicy Firleja Broniewskiego podkomorzego czernihowskiego i jm. pana Franciszka z Osieka Bądzyńskiego, którym takową instrukcyję dajemy.

Nie byłby to wierny poddany JKMci P. n. m. a pogotowiu bonus civis Patriae, któryby widząc oczywiście tak wielką żarliwość, trudy, pracę, a co największa, odwagę samego zdrowia JKMci P. n. m. na teraźniejszy wojenny

przeciwko tak ciężkiemu i zgromadzonemu nieprzyjacielowi pod te ekspedycyje, które z samej uprzejmej chęci swej, chcąc meliorare statum tak turbulentum Reipublicae i prawie już penditantem w ostatniej ratować toni podjął, za to wprzód Majestatowi Boskiemu, a potem JKMci [k. 479v] P. n. m. przy powinszowaniu dobrego zdrowia uniżenie podziękować, że wszystkie desideria i intencyje swoje do tego obracać raczył, cobykolwiek z pomnożeniem sławy, accessem fortun i bezpieczeństwem jako największym Ojczyzny tej i poddanych własnych zostawać mogło, Pana Boga o to prosząc, aby przy dobrym zdrowiu i szczęśliwym panowaniu JKMć w jako najdłuższe lata wprowadziwszy, wszystkiego tego, czegokolwiek sobie JKMć P. n. m. od Majestatu tegoż życzyć raczy, zdarzył pożądane complementum.

Uważając tedy wielkie potrzeby Rzeczypospolitej, dla których ten sejm extraordinarie złożony jest, wszystkie wobec egzorbitancyje, postulata i desideria non derogando iurii, aby jeśli nie na tym, a to dla zatrudnienia czasu w obmyślaniu pokoju Rzeczypospolitej, na przyszłym da Pan Bóg sejmie traktowane były.

Odwaga ichm. panów regimentarzów, pułkowników i wszystkiego rycerstwa, że się znacznymi stratami nie tylko substancyjej, ale i zdrowia samego w oczach wszystkiej Rzeczypospolitej pod Zbarażem przez czas niemały w ciężkim pozostając oblężeniu i wszystkie ponosząc od nieprzyjaciela i coeli iniuris, a mocno wszelakie wytrzymując stosy znacznie oświadczyła, nie godzi się inaczej, jeno wszystkim ichmciom, którzy tamtego wojska regiment w ręku swym mieli i na tamtym placu ze wszystkim rycerstwem odważnie stawali, wdzięcznie przyjąwszy, za one podziękować. Ichm. panowie posłowie nasi powinni będą starać się o to z górnymi zgadzając się województwy, jakoby zupełną zapłatę z wszelakim ukontentowaniem zasłużonego żołdu, szkód, strat i prac swych nagrodę odniosło i na potem tym ochotniej się do usługi Rzeczypospolitej zostawało. [k. 480] A iż nie tylko temu zbaraskiemu rycerstwu, ale i inszym, które tak podczas interregnum zaciągnione było, jako i w tej ekspedycyji przy boku JKMci pod Zborowem zostawało i dawniej jeszcze pod Korsuniem piersiami swoimi o całość się Rzeczypospolitej, w borgowej zostając służbie, zostawało, tedy ichm. panowie posłowie nasi mają inire modum, jakoby się wszystkim zupełna nagroda i zapłata stać mogła.

Tego się też upomnieć ciż ichm. panowie posłowie nasi mają, aby ratione senatus consultum senatorów przy boku JKMci rezydujących i deputatów konstytucyją przeszłego sejmu coronationis naznaczonych[318] były oddane.

[318] *VL, t. IV, s. 124.*

Ratione coaequationis względem podatków na sejmie coronationis uchwalonych, ponieważ ziemia chełmska konstytucyją tegoż sejmu dla spustoszenia uwolniona jest[319], domówić się ichm. panowie posłowie nasi mają, aby i teraz do takowej koekwacyji nie należała.

Calculum sufficientem jm. pan podskarbi koronny[320] z retent z koekwacyjej przeszłej wszystkich województw pozostałych ante omnia uczynić ma, a na przeszłe rachunki od kogo kwity otrzymywał, aby produkował. Także z prowentów ordynaryjnych rachunek uczynić tenże jm. pan podskarbi koronny ma i prowent wedle submisyjej swojej jako wiele uczyni in summa dedukował. Który to prowent aby się do dyspozycyji Rzeczypospolitej wrócił, odstępować tego ichm. panowie posłowie nasi nie mają.

Cła morskie gdańskie i piławskie, jako się obracają, dowiedzą się ichm. panowie posłowie nasi.

[k. 480v] Kwarta, która na artyleryję dotąd obracana była[321], gdzie się teraz obraca i lustracyja tych arsenałów [aby] była.

Widząc taką potrzebę gwałtowną Rzeczypospolitej, aby się miasta libertacyjami żadnemi nie zasłaniały, ale z inszymi aequaliter w podatkach pociągali.

Ponieważ Rzeczpospolita i Król JMć in tali casu Reipublicae dobrze się przypatrzył, jako miał słabe subsidia od ichm. panów dzierżawców z dóbr Rzeczypospolitej, tedy ichm. panowie posłowie nasi efficere to mają, aby in posterum, salvis modernis possesoribus, z dóbr tych Rzeczypospolitej quartam partem proventuum sprawiedliwą realiter do skarbu Rzeczypospolitej oddawali i one przez osiadłego województwa, albo ziemi tej obywatela, juramentów komprobowali.

Słuszna rzecz, aby dobra Rzeczypospolitej i zamki nie pustoszały, przeto ichm. panowie posłowie uczynią staranie, aby odbieranie starostw i dzierżaw post decessum porządniejsze na potem było, a to iuxta constitutione anni 1607 titulo o municyjach[322] i inwentarze do grodów przez skarbowych podawane były. A JKMć post decessum modernorum possesorum konferując dzierżawy, wraz i lustratorów naznaczał.

Punktów pokoju namówionego z Kozakami[323] aby oblata ich był produkowany izbie poselskiej, pilnie się o to ichm. panowie posłowie nasi starać mają i jeśli mają być aprobowane, stosować się w tym do zdania

[319] *VL, t. IV, s. 125.*
[320] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*
[321] *VL, t. III, s. 436, 443.*
[322] *VL, t. II, s. 437.*
[323] *Ugoda zborowska z 18 sierpnia 1649 r.*

górnych województw powinni będą. A iż podczas tych buntów i rebeliej chłopskiej wiele szkód chłopi w sąsiedztwie mieszkający sąsiadom swym stanu szlachetnego poczynili, przeto aby się paktami z Kozakami uczynionymi, a mianowicie w tych tu głębszych krajach i od Kozaków odległych o prawa nie zaszczycali, i owszem aby na nich rygor prawny był ekstendowany.

[k. 481] Szlachta religijej greckiej i rzymskiej, nie mając żadnego gwałtu, ale mere ipsa malitia perduelles przez tę wojnę kozacką zostawali, aby poenowani wedle prawa byli.

Doszło też to nas wiedzieć, że jm. pan kamieniecki[324] pojmawszy Krzywonosa[325], wielkiego zdrajcę Rzeczypospolitej, onego za znacznym okupem wypuścił, postarają się o to ichm. panowie posłowie nasi, aby ta suma na zapłatę wojsku obrócona była.

Poseł do chana[326] aby był wyprawiony zaraz na początku sejmu i z upominkami namówionymi, solicytować o to JKMć ichm. panowie posłowie nasi powinni będą hoc praecustodito, aby na potem z żadnym nieprzyjacielem koronnym korespondencyji nie mieli, ale owszem, podług dawnych pakt na każdą Rzeczypospolitej usługę zawsze gotowi byli.

Wielka i na tym nadzieja pokoju dotrzymania z postronnymi i pogranicznymi pany Rzeczypospolitej naszej zawisła, że po takowym każdym interregnum zwykli pakta przedtem zawarte potwierdzać, dowiedzą się ichm. panowie posłowie nasi [od] ichm. panów senatorów przy boku JKMci rezydujących co za przyczyna, że do postronnych i pogranicznych panów nie słali i pakt nie konfirmowali.

Testament śp. Króla JMci Władysława Czwartego aby produkowany był, którego legata concernenter Rempublicam jako dysponowane są, pytać się o to mają ichm. panowie posłowie.

Ponieważ akta grodzkie krasnostawskie funditus przez nieprzyjaciela są zniesione, a ziemskie magna in parte zrujnowane, przeto mają inire modum ichm. panowie posłowie nasi, aby nobilitas w zapisach swych nie szwankowała. Ażeby plebei per devastatione actorum w różnych województwach sine legitimis documentis et non suo ordine iuris do szlachectwa nie przychodzili, przeto zabiegając temu, aby to constitutione, stosując się w tym [k. 481v] do konstytucyjej anni 1635 sub titulo Wieczność ziemi pruskiej[327] warowane było, praecavebunt ichm. panowie posłowie.

[324] *Stanisław Lanckoroński.*
[325] *Być może chodzi o Maksyma Krzywonosa, który zmarł z ran jeszcze jesienią 1648 r.*
[326] *Islam III Gerej.*
[327] *VL, t. III, s. 418.*

Praesidium Smoleńska anterioribus constitutionibus dobrze było obwarowane[328], teraz ponieważ obywatele stanu szlacheckiego przez możniejszych z dóbr to praesidium destynowanych poskupowani zostali, przez co obrona Smoleńska upadła, dlatego instabunt ichm. panowie posłowie, aby Rzeczpospolita serio w to wejrzała, żeby to praesidium potrzebne bardzo nie ginęło i deminuowane nie było.

Konkluzyje sejmowe żeby suo ordine według dawnych praw stawały, w czym aby difficultas nie była, przeto ichm. panowie posłowie z umówionymi artykułami w izbie poselskiej i przez marszałka poselskiego i kilku deputatów podpisanymi na górę chodzić mają.

Pospolite ruszenie, ponieważ w instrukcyjej JKMci tak wycieńczonym i słabym posiłkiem jest mianowane, w czym nas nobilitatem JKMć winować raczy, pytać się o to ichm. panowie posłowie mają, ponieważ non per nos stetit, ale przez nierychłe i nieporządne wydanie trzecich wici przeciwko prawu pospolitemu, kto w tym winien zostaje, zniósłszy się z inszymi województwy dowiedzieć się mają ichm. panowie posłowie. Do którego jeżeliby na potem przyszło Rzeczypospolitej, aby z łanu, stosując się do województwa podlaskiego, wyprawa była.

Hiberny ponieważ na tak wielu sejmach traktowane do efektu swego nie przyszły, a jako zawsze, tak i teraz osobliwie na nich najwięcej Rzeczypospolitej należało i należy, aby teraz swój koniec wzięły, to efficere ichm. panowie posłowie nasi mają. To sobie jednak warując, iż disciplina militaris bardzo z ryzy wypadła, aby ichm. panowie żołnierze tak w ciągnieniu, jako i na stanowiskach według artykułów wojennych i prawa w tym uchwalonego zachowywali się i za to cobykolwiek przeciwko obojgu temu wykręcili, byli sądzeni.

[k. 482] Aukcyja wojska kwarcianego i zapłaty corocznej onemu obmyślenie do zgody z inszemi województwy ichm. panom posłom się podaje.

Marszałek izby poselskiej aby przysięgał na urząd swój.

Mennica, że na niej Rzeczypospolitej siła należy, jako i wszystkim innym, tedy starać się o to pilnie ichm. panowie posłowie nasi mają, aby do skutku swego i melioracyjej przyjść mogła, do czego wielką pomocą informacyja i komisyja anni 1633[329] tym ichmciom, którzy do tego deputowani będą, zostanie.

Na komisyję szwedzką[330] pozwalamy cum limitata potestate posłów na to wysłanych.

[328] *VL, t. IV, s. 47, 53.*

[329] *VL, t. III, s. 379–380.*

[330] *Komisja do paktowania ze Szwecją została wprawdzie powołana już na sejmie w 1646 r., ale swą aktywniejszą działalność podjęła dopiero od 1650 r.*

Widząc oziębłość stanu rycerskiego do usługi Rzeczypospolitej, in dies tym większą dlatego, że nagrody bene merentes Reipublicae nie mają, starać się o to ichm. panowie posłowie mają, aby wójtostwa w dobrach Rzeczypospolitej, inhaerendo constitutionibus Regni, onym dawane były, gdyż przez zatłumienie onych diminutia wojska zostawa się, salvis modernis possesoribus.

Lauda ziemi chełmskiej względem obrony po sejmiku relationis namówione, ponieważ tu ziemia nasza maximo periculo exposita zostawa, aby ratione podatków na tę obronę uchwalonych aprobowane były.

Rem bene gerendi z tym nieprzyjacielem podczas zimy, czemu przez traktaty czas zwlókłszy opuścili i owszem, wojsko, którego do takich traktatów jak najwięcej potrzeba było, abdankowawszy chorągwie, pozwijać wielu kazano, kto był tego autor, dowiedzieć się mają.

Królową JMć prosić pilnie ichm. panowie posłowie mają, aby mając respekt na tak wielkie długi, w które Rzeczpospolita wojskom różnym [k. 482v] i chanowi tatarskiemu zaszła, raczyła być ad feliciora Reipublicae tempora cierpliwa.

Opactwo mogilskie aby było królewiczowi[331] jmci konferowane, jeżeli będzie na to unanimis consensus cum ea cautione, aby sześćset człowieka, które stawił pod Piławce, nie kładziono do kalkulacyjej.

Ubaldowi[332] indygenat aby był konferowany z tym dokładem, aby przysługę jaką w Rzeczypospolitej swym kosztem uczynił.

Ponieważ [Semen] Zabuski, Jaśko [Jasnoborski] i [Iwan] Gandza[333], będąc Kozakami regestrowymi, znacznie to oświadczyli, jako są wierni poddani JKMci i Rzeczypospolitej, przez ten wszytek czas rebeliej kozackiej przy Rzeczypospolitej stawając i onej wiary dotrzymując, tedy ichm. panowie posłowie starać się o to mają, aby condignam mercedem zasług i cnoty swej odnieść i nobilitowani być mogli.

Władykowie chełmscy aby byli za komendacyją wszystkiej ziemi, według dawnych praw, podawani i aby byli bene possesionati, pilnie się o to postarają ichm. panowie posłowie nasi.

[331] *Karol Ferdynand Waza.*

[332] *Chodzi o Krzysztofa Houwalta, szlachcica saskiego ze Szwecji, generała wojsk autoramentu cudzoziemskiego, który za zasługi w bitwie pod Beresteczkiem otrzymał indygenat polski na sejmie w 1652 r., VL, t. IV, s. 177.*

[333] *Kozacy Semen Zabuski, Jan Jasnoborski i Iwan Gamza, za zasługi w bitwach nad Żółtymi Wodami oraz pod Korsuniem i Zbarażem otrzymali nobilitacje na sejmie 1649 r., VL, t. IV, s. 132.*

Suma ta, którą podczas rozgromienia piławieckiego od miasta Lwowa wzięto[334], aby im restytuowana była, o której jednak, gdzie się obróciła, pytać się ichm. panowie posłowie mają.

Posłowie aby na początek sejmu zawsze zjeżdżali i ci, którzy przed konkluzyją przyjeżdżają, vim contradictionis nie mieli, o to ichm. panowie posłowie postarać [się] powinni będą, żeby to prawem obwarowane było.

Szlachty polskiej ćwiczenie tak iure militari, jako i inszych okazyjach Rzeczypospolitej nie tylko honorificum, ale i potrzebne, że prawie wygasło, prosić ichm. panowie posłowie JKMci mają, aby miasto gwardyji cudzoziemskich, które przy boku swym pańskim zwykł miewać, szlachtę polską chował i z onej guardiam corporis miewał.

[k. 483] Ichmciowie, którzy ex laudo w powiatach uczynionego pro praesidio zostawali i na pospolitym ruszeniu nie byli, jeśliby ich kto chciał o to prawem turbować, aby od niego uwolnieni zostawali.

A iż Rzeczpospolita tak wielkie długi na się zaciągnąwszy, żeby wszystkim kredytorom dosyć uczyniła i onych zniosła wielkich na to potrzebuje kontrybucyi, aby z krajów zadnieprskich, z których niemały skarb Rzeczpospolita zawsze zwykła miewać, augmentum wybierane być mogły, i Kozacy sobie za uciążenie i convulsionem pakt tego nie poczytali, potrafiąc w to i starać się ichm. panowie posłowie powinni będą.

Konstytucyja o wybrańcach i sołtysach[335] aby była in executione i żeby nie z dwudziestu, ale dziesięciu łanów pieszy jeden był wyprawiony.

Mieszczanie, którzy bona terrestria iure haereditario albo obligatorio trzymają, aby z nich służbę odprawowali.

De vagabundis aby prawo stare reasumowane było i żeby się do podatków Rzeczypospolitej, a mianowicie do poborów przyczyniali, efficere to ichm. panowie posłowie mają.

Listów przypowiednich aby nie dawano, tylko bene possesionatis, postarają się ichm. panowie posłowie.

[k. 483v] Petita

Jakie są zasługi całej Rzeczypospolitej jo. książęcia jm. pana wojewody ruskiego[336], że to rzecz jasna, który tako przeszłych wojen z różnymi tej Ojczyzny nieprzyjaciołami, jako na teraźniejszych z Kozakami i Tatarami honorificentissime z wielkim orszakiem ludzi stawając rycerskich, afekt

[334] *Suma 1 300 000 złp w pieniądzu i kosztownościach, które przejął J. Wiśniowiecki. Ponadto 365 000 złp (65 000 dukatów) okupu dla Kozaków, za odstąpienie od oblężenia, por. F. Papée, Historia miasta Lwowa w zarysie, Lwów 1924, s. 109–110,115.*

[335] *VL, t. II, s. 309; t. IV, s. 52.*

[336] *Jeremi Michał Wiśniowiecki.*

swój gorący ku usłudze Rzeczypospolitej znacznie oświadczał i przez to wielkie koszty i odwagi podejmując, do znacznej ujmy intrat swych i spustoszenia majętności dziedzicznych przyszedł, których tak dla zawarcia pakt z Moskwą, jako i teraz z Kozakami uczynionych postradał, tedy się ichm. panowie posłowie wespół z górnemi województwy o to postarać i JKMci solicytować powinni będą, aby tak wielkich odwag i dzieł swoich proporcjonalną odniósłszy nagrodę, wszelaką po tej Rzeczypospolitej, dla której i substancyję swoję pańską i zdrowie nieraz odważał, uznał gratitudinem i strat swoich recompensam.

Jm. paniej małogoskiej[337] petitum, ponieważ z prawem pospolitym zgodnie zostaje i wielką krzywdę, a za tym i nocivum w tej Rzeczypospolitej exemplum, to jest konkluzyją prawa i przywilejów za sobą pociąga, spytać się ichm. panowie posłowie o to powinni będą, czemu mandat jejmości z kancelaryjej JKMci wydany nie był, który aby teraz wydano i przy swym prawie dożywotnim na majętności sobie dożywociem należące i posesyjej ich zostawała, efficere to mają.

Jm. pana Samuela Regowskiego rotmistrza ziemi chełmskiej, że są znaczne tak z przodków swych nabyte, jako i przez samego jmci w tej Rzeczypospolitej merita, a mianowicie teraz podczas tej wojny kozackiej, na której tak odważnie z wielkim sumptem chowając zawsze po stu przy sobie człowieka, a żadnego za to, jeno z własnej swej i dziedzicznej substancyjej nie mając kosztu, Kozaków i nieprzyjaciół tej Rzeczypospolitej z wielkim niebezpieczeństwem i odwagą zdrowia swojego częstokroć gromił i języków, a mianowicie Kalinę pułkownika znacznego pod Zamościem i setnika Iwana, Uchaniom odsiecz dając, dostał, także zarówno z inszymi ichmciami pod Biskupicami kawalersko się stawiał, tedy ichm. panowie posłowie gorąco się o to włożyć mają, aby bene meritorum i odwag swoich tenże jm. pan Samuel Regowski condignam odniósł mercedem.

Śmierć śp. jm. pana Samuela Brzezickiego podczaszego chełmskiego i rotmistrza natenczas powiatowego, że w oczach JKMci samego, przy którego boku natenczas z chorągwią pod Zborowem zostawał, jemu do tego drogę zawarła, aby był tak znacznej przysługi swej i odwagi mógł odnieść nagrodę, tedy przynajmniej pozostałe potomstwo jego ichm. panowie posłowie szczodrobliwości i łasce JKMci zalecić powinni będą.

[337] *Może chodzić o Zuzannę z Dunin Owadowskich, wdowę po Sebastianie Wołuckim, zmarłym po 1645 r. kasztelanie małogoskim, bądź o Zuzannę z Ostrowskich, wdowę po kasztelanie Jerzym Kochanowskim, zmarłym w 1633 r.*

[k. 484] Mieszczanie chełmscy, także i krasnostawscy, że do wielkich szkód i spustoszenia tak przez Kozaków, którzy tam prawie u nich sobie sedem belli uczynili byli i ludzi a obywatelów tamecznych siła pogubili, jako i przez ustawiczne stanowiska i ciągnienie żołnierza przyszli, ichm. panowie posłowie przyczynią się za nimi, aby libertacyje od podatków, na które już przywilej mianowicie krasnostawianie mają do lat czterech w tymże przywileju mianowanych, przez konstytucyję uwolnieni zostawali.

To tedy wszystko ichm. panom posłom naszym wzwyż mianowanym zleciwszy, pilnie ich w tym prosimy i napominamy, aby temu wszystkiemu, cośmy na nich włożyli, dosyć czyniąc i do zgody z inszymi górnymi województwami stosując się, starali się o to, aby vulnera tej Rzeczypospolitej i te wszystkie okazyje, które concernunt integritatem et securitatem Ojczyzny tej uprzątnąwszy o to się starali ne quid Respublica detrimenti capiat.

A instrukcyja ta aby do ksiąg dla rzetelniejszej oświadczenia woli i deklaracyjej artykułów naszych była podana z podpisem ręki jm. pana Franciszka z Osieka Bądzyńskiego marszałka sejmiku naszego, tegoż jm. pana marszałka użyliśmy.

Działo się w Chełmie die 11 octobris a. D. 1649. Franciszek z Osieka Bądzyński marszałek sejmiku ziemi chełmskiej mp.

CXXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 28 lutego 1650 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 20 II 1650 r., nie czekając czasu konstytucyją naznaczonego[338], *złożył sejmik relacyjny na 25 II, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 612–613; oblatował szl. Ludwik Święcicki 25 II 1650 r.; APL, CCrRMO 1, k. 288v–289, oblatował szl. Mikołaj Zaleski 22 II 1650 r. Mikołaj Firlej Broniewski podkomorzy czernihowski i komisarz skarbowy ziemi chełmskiej, w uniwersale skierowanym do szlachty chełmskiej ze Świerż 9 II 1650 r. prosił, aby na najbliższym sejmiku relacyjnym obmyślono sumy na zapłatę wojsku, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 594–594v.*

1. Laudum sejmiku relacyjnego 28 lutego 1650 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 621v–623v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Wojciech Czarnołoski podstarości grabowiecki, marszałek sejmiku 28 II 1650 r.* [feria tertia post festum Sancti Matthiae Apostoli proxima a. D. 1650]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 292–294v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Ludwik Święcicki 7 III 1650 r.* [feria quinta in crastino Cinerum a. D. 1650].

[338] *Konstytucja sejmowa naznaczała sejmikowi relacyjnemu termin 28 II 1650 r., VL, t. IV, s. 143.*

[k. 621v] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik relationis ichm. panów posłów z sejmu blisko przeszłego w Warszawie odprawionego na dzień dzisiejszy 28 februarii anni presentis 1650 złożony zgromadzeni, konsultacyje nasze na miejscu zwyczajnym pro praesenti statu et necessitate urgente Reipublicae, zgodnie takowym odprawiliśmy porządkiem.

Naprzód iż ichm. panowie posłowie nasi widząc takową praegnantum Reipublicae necessitatem, lubo w takim ciężkim ziemi naszej spustoszeniu, nie chcąc deesse Patriae, sumę dwojgu podymnemu salvis abiuratis desertatorum et conflagratorum poborami na zapłatę wojsku wydać pozwolili[339], my bacząc takową potrzebę Ojczyzny podatek na wypłacenie tej sumy poborów pięć uchwalamy, a że cum maiori rozumiemy być naszej i poddanych naszych aggravatione, gdyby in tanta desolatione abjurata przyjmowane były, za którymi na sumę dwojgu podymnemu korespondującą kilkunastu poborów składać by przyszło, przeto teraźniejsze pięć bez wszelakich abjurat wydać sub rigore iuris o podatkach Rzeczypospolitej opisanym, powinniśmy to sobie i ziemi naszej, praecavendo, jeżeliby innym województwom abjurata miasto wydanej sumy poszły, a my sine abjuratis takową sumę aequivalentem dwojgu podymnemu wydać obowiązaliśmy się, aby to na przyszłym da Bóg sejmie in coaequatione przyjęte było.

Poborcę do wybierania tych pięciu poborów jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego uprosiliśmy, który przy oblacie tegoż laudum ad actis castrensis Chelmensis iuramentum iuxta praescriptum legis uczynić powinien będzie[340].

[k. 622] A że prędko imminet czas zapłaty żołnierzowi, a w tak ścisłym i nagłym czasie, i w okrutnej dezolacyji ziemi naszej, pomienionych podatków w kilku dniach wydać i wybrać, i z wybranymi pro tempore constitutione assignato, dla nierychłego nam złożenia sejmiku, poborcy naszemu stawić się niepodobna, tedy my rationem tego mając, dwie niedziele, a die praesenti rachując, na wybieranie tych podatków naznaczamy. A kto by w tym czasie nie oddał, tedy wszystkim in genere obywatelom ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego podatku tego retentoribus laudo nostro praesenti terminum peremptorium, sine quavis adcitatione feria secunda post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxime ventura [14 III] coram officio castrensis Chelmensis na kwerelach (które

[339] *VL, t. IV, s. 138,143.*

[340] *Przysięgę tę na rzetelne wypełnianie funkcji poborcy Andrzej Wiśniowski wykonał zaraz po zakończeniu sejmiku, APL, CCrRMO 1, k. 294–294v.*

officium sub poenis constitutione expressis, excepto legali impedimento, sądzić ma) asygnujemy. Na którym terminie poborca nasz iure convincere iuxta praescriptum legis ma retentorów, a z taką konwikcyją i z pieniędzmi ad instar dwojga podymnego wybranymi, w tydzień potem na komisyję do Lublina stawić się powinien będzie i retentorów na delacyje skarbowi podać, a nam z tej egzakcyjej na przyszłym da Bóg sejmiku electionis deputati in toto sufficientem calculum oddać ma.

Czopowe, że jest pomocą i ratunkiem do zapłaty żołnierzowi, a to w rękach naszych dotąd zostawało i zostaje, iż czas arendy tego czopowego jm. panu Szymonowi Mogilnickiemu die 3 ianuarii anno 1651 venturo wychodzi, a konstytucyja sejmu przeszłego laudum co byśmy sobie zgodnie uchwalili nam aprobuje, tedy my czopowe to po skończeniu tamtego roku i czasu na lat trzy po sobie idące zgodnie nemine contradicente uchwalamy. Elekcyję administratora tegoż czopowego [k. 622v] na przyszłym da Bóg sejmiku electionis deputati sobie zachowujemy.

Był też czas na sejmiku przeszłym ichm. panom szafarzom, arendarzom czopowego i poborcom przeszłych egzakcyji na sejmik teraźniejszy relationis reddendi calculi naznaczony, na którym terminie że ichm. panowie szafarze, tak jm. pan starosta[341], jako jm. pan sędzia chełmski[342] sufficientem calculum tego, co w swojej administracyji mieli, uczynili i we wszystkim ad diem hodiernam satisfecert, ponieważ przy ichmościach nie zostawa, tedy totaliter ze wszystkiego ichmciów kwitujemy i osobny kwit jm. panu marszałkowi koła naszego ichmciom dać zleciliśmy.

Sukcesorom zaś nieboszczyka sławnej pamięci jm. pana Mikołaja Siestrzewitowskiego stolnika ziemi chełmskiej, arendarza czopowego pro annis proxime praesentis 1647, 1648 et 1649, na święto św. Jana Chrzciciela eiusdem anni [24 VI 1649] kończących się, że dla teraźniejszych in Rempublicam turbacyji i vicissitudines nie mogli arendy zupełnej zebrać, tudzież w niesądzeniu roków cum retentoribus iure agere reddendi calculi, do sejmiku electionis deputati proxime venturo onym prolongujemy, a interim mają iure repetere. Reszty od retentorów praevia adcitationis i cokolwiek przez dekret, w którym suma specyfikowana być ma, odzyszczą, to do rąk ichm. panów szafarzów za kwitem ich ręcznym oddawać powinni będą, które im przy kalkulacyjej za gotowe pieniądze przyjęte będzie.

Poborcom zaś dawniejszych egzakcyji na zaciągi żołnierza powiatowego uchwalonych, które na przeszłym sejmie są w koekwacyjej nam przyjęte, termin reddendi calculi na sejmiku, który będzie ab hinc najbliższy

[341] *Jan Tomasz Krzywczycki.*
[342] *Stanisław Stawski.*

naznaczamy, kiedy sufficientem [k. 623] calculum reddere powinni będą i kwit od nas otrzymają, a tymczasem cum retentores bez odwłoki i respectu intra decursum quatuor septimanarum iure agere winni będą, o które dawniejsze retenta ad officia competentia, sine quauis adcitatione, onych odsyłamy, w niesądzeniu jednak kwerel i roków grodzkich krasnostawskich intra tempus supra expressis, obywatelom powiatu krasnostawskiego w grodzie chełmskim forum naznaczamy.

A iż konstytucja sejmu przeszłego poborców stringit, aby i prowiant wojsku ordynowany wybierali[343], a poborca nasz teraźniejszy sądami grodzkimi zawsze zabaw[io]ny będąc, temu satisfacere nie może, tedy elekcyję poborcy specialiter do wybierania tego prowiantu do najbliższego sejmiku naszego odkładamy.

Względem zaś teraźniejszej kontrybucyji przez nas uchwalonej, skrypt pewny pomienionemu jm. panu poborcy naszemu nomine publico dyrektorowi koła naszego dać zleciliśmy, wedle którego skryptu pan poborca sprawić się będzie powinien.

Suplikowało nam miasto Zamoście, które podczas przeszłej inkursyjej nieprzyjacielskiej w ciężkim przez czas niemały było oblężeniu i wielkie szkody za spaleniem wszystkich swoich około miasta przedmieści, folwarków i browarów podjęło, i nie tylko czopowego oddawać, ale i sobie żadnego pożytku mieć nie mogło, abyśmy ich calamitati condolere chcieli, widząc rzecz słuszną onych od płacenia czopowego za miesięcy sześć, a die 1 mensis octobri anni 1648 ad diem 1 aprili anni 1649 uwalniamy, aby od arendarza czopowego pro mensibus supra expresis nie byli prawem inkwietowani, warujemy jednak za insze czasy, okrom wyrażonych miesięcy, sprawić się arendarzowi i płacić podług prawa pospolitego powinni będą.

[k. 623v] Mieszczanie hrubieszowscy suplikowali do koła naszego, dokumenta pokazawszy, że w te przeszłe rozruchy i zamieszki posłali byli do Chełma przez sąsiadów i mieszczan swoich do arendarza czopowego złotych polskich 50, co im na drodze odjęto i z zdrowiem ledwo uszli. Tedy obaczywszy realitatem tego te złotych 50 onym odpuszczamy i arendarzowi naszemu za gotowe przy kalkulacyjej przyjąć obiecujemy.

Księgi ziemskie krasnostawskie iż są przez nieprzyjaciela in parte maxima nadwerężone i powariowane, jako nam jm. pan marszałek nasz jako komornik akt ziemskich chełmskich i krasnostawskich dedukował i ukazał, potrzebują niemałego czasu i kosztu, aby tylko in ordinem

[343] *VL, t. IV, s. 128.*

owe mógł redigere, tedy tego namowę do najbliższego sejmiku naszego odkładamy.

Które to laudum nasze zgodnie zleciliśmy jm. panu Wojciechowi Orzeszkowi Czarnołoskiemu podstarościemu grabowieckiemu, komornikowi ziemi chełmskiej, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się na miejscu konsultacyjom zwyczajnym dnia 28 miesiąca lutego roku 1650. Wojciech Czarnołoski Orzeszko podstarości grabowiecki, komornik ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego sejmiku relacyjnego mp.

CXXIX. Sejmik deputacki w Chełmie 12 września 1650 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego 12 września 1650 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 986v–987v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek Andrzej Maksymilian Fredro 22 IX 1650 r.* [feria quinta post festum Sancti Matthaei Apostoli proxima a. D. 1650]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 551–552v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Marcin Dobek, famulus marszałka Andrzeja Maksymiliana Fredry 24 IX 1650 r.* [sabbatho post festum Sancti Matthaei Apostoli et Evangelistae proximo a. D. 1650].

[k. 986v] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, do Chełma na sejmik electionis deputati pro die duodecima septembris [12 IX] zgromadzeni, gdzie obrawszy wprzód za marszałka i dyrektora koła naszego jm. pana Andrzeja Maksymiliana Fredrę, obraliśmy zaraz zgodnie i deputata na przyszły Trybunał Koronny piotrkowski i lubelski jm. pana Jakuba Uhrowieckiego podstolego ziemi chełmskiej.

A upatrzając przy tym, iż podatek czopowego jest nam subsidio na odprawowanie podatków publicznych na wszelakie Rzeczypospolitej, jako i ziemi naszej chełmskiej publiczne potrzeby, stosując się ad laudum na sejmiku relationis panów posłów naszych pro die 28 februarii anno praesenti [1650] spisanego, sejmem blisko przeszłym aprobowanego[344], czopowe ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego arendujemy i skutecznie w arendę puszczamy jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu jako plus offerentium ze wszystkiemi pożytkami do tego czopowego należącymi wedle prawa pospolitego i konstytucyji pierwszych i pośledniejszych. A mianowicie od szynków win rozmaitych, gorzałek i piwa warzenia i szynkowania, także i miodów, i od wszelakich in genere likworów, a to do trzech lat po sobie zupełna idących. Która arenda czopowego zaczynać się ma a die 1 ianuarii anni 1651, a kończyć się ma

[344] *VL, t. IV, s. 143.*

tegoż dnia in anno 1653 inclusive, a to za sumę złotych polskich 25 tys., to jest za pierwsze dwie lecie po złotych polskich 8 tys., a za trzeci ostatni rok za złotych 9 tys. polskich. Cum defalcatione przez wszystkie trzy lata jako inszym przeszłym arendarzom warowaliśmy, to jest zachowaj Boże powietrza morowego na ludzi, nieprzyjaciela koronnego i wszelakich impedimentów, przez które by czopowego tego ex integro wybrać nie mógł, które casus przy każdej kalkulacyji na powinien będzie wypłacać, to jest pierwszą ratę złotych 4 tys. polskich na dzień i święto Narodzenia św. Jana Chrzciciela [24 VI], [k. 987] drugą ratę na nowe lato w każdym roku przypadające [1 I], to jest także po 4 tys. złp, a w trzecim i ostatnim roku na święty Jan złotych polskich półpiąta tysiąca, a na nowe lato drugie półpiąta tysiąca za kwitami ręcznymi ichm. panów szafarzów laudo publico do tego naznaczonych. A po ekspiracyjej tej arendy czopowego jm. pan wojski bełski[345], arendarz nasz, intercyzy swoje o arendę tego czopowego przez te trzy lata z kimkolwiek postanowione powinien nam będzie pokazać, abyśmy realiter doszli tego, jak wielką sumę ten prowent czopowego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego wynosi. Strzeż też Panie Boże śmierci w tem czasie na jm. pana wojskiego bełskiego, tedy wolną dyspozycyją czopowego tego sobie zostawujemy, a jeśliby kto taki był temerarius, coby nie dopuścił i nie oddawał albo przeszkadzał wybierać tego czopowego, tam per se, quam per subordinatas personas według uchwały sejmikowej, z takim forum w grodach ziemi naszej etiam extra cadentiam querelarum, secundum rigorem et perservum iuris publici naznaczamy. A jeżeliby który retentor albo miasteczko czopowe dało na sobie banicyję otrzymać, tedy ichm. panowie starostowie nasi sądowi powinni będą nieodwłoczną egzekucyję czynić.

A iż przez konflagracyje biorą trunki od pogorzelców uchodząc, czopowej zapłaty, przez co jest wielka ujma prowentu czopowego, przetoż waruje sobie ziemia chełmska, aby teraźniejszy jm. pan arendarz nasz w tych miastach, gdzie się konflagracyje pokażą, per exactionem wybierał, non per arendam według konstytucyji o czopowem napisanej. A jeśliby się pokazało, że konflagraci dają na szynk likwory wszelakie z browarów swoich, które nie pogorzały, na stare siedliska, tedy takowi subterfugere czopowego nie mają, i owszem, płacić koniecznie powinni.

Za zgodą tedy nas wszystkich ten kontrakt przerzeczonemu jm. panu Andrzejowi Maksymilianowi Fredrowi marszałkowi natenczas koła naszego, z podpisem ręki jmci do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać zleciliśmy.

[345] *Marcin Borzęcki.*

Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacjom zwyczajnym, dnia wzwyż mianowanego 12 septembris a. D. 1650. [k. 987v] Andrzej Maksymilian Fredro z Pleszowic, marszałek natenczas sejmiku chełmskiego mp.

CXXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 listopada 1650 r.

Król uniwersałem wydanym w Bielsku 20 IX 1650 r. zwoływał sejm nadzwyczajny do Warszawy na 5 XII 1650 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie miał się zebrać 7 XI 1650 r., APL, CCrRMO 1, k. 569–570; oblatował woźny Wojciech Kłobuczko z Krasnegostawu 13 X 1650 r.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 7 listopada 1650 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 6, k. 1060–1062v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek Marek Rej z Nagłowic 10 XI 1650 r.* [feria quinta pridie festi Sancti Martini Pontificis et Confessoris a. D. 1650]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 484–497 — kopia.*

[k. 1060] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się do Chełma za uniwersałem JKMci P. n. m. na dzień 7 novembris na miejsce sejmikom zwyczajne, [na sejmik] sejm dwuniedzielny uprzedzający, zgodnie obraliśmy posłów na sejm teraźniejszy dwuniedzielny extraordynaryjny jm. pana Jana Tomasza z Uhrowska Krzywczyckiego starostę chełmskiego i jm. pana Samuela z Pękosławia Regowskiego, którym takową dajemy instrukcyję.

Naprzód z oddaniem wiernego poddaństwa długo fortunnego panowania przy pożądanym pokoju w niezamierzone lata JKMci P. n. m., ze wszystkiemi stany Rzeczypospolitej aby powinszowali i za ojcowskie staranie o całość [k. 1060v] Ojczyzny, i uspokojenie jej jako najniżej podziękowali.

Potym ichmciom panom hetmanom, komisarzom, pułkownikom, rotmistrzom i wszystkiemu rycerstwu, którzy się radą, odwagą i piersiami swymi o całość Ojczyzny zastawują, aby in facie Reipublicae podziękowali. Także i instancyją do JKMci solenissime wnieśli, aby JKMć za poddaniem okazyji zasługi ichmciów łaską swą pańską nagradzać raczył. Jako i jm. panu wojewodzie krakowskiemu, który do tego czasu w zatrzymaniu tego pokoju solicite z odwagą zdrowia i kosztów swoich pracuje, aby JKMć raczył mieć miłościwy respect na zasługi jego.

Jakie są zasługi w tej Rzeczypospolitej jo. księcia jm. pana wojewody ruskiego[346], że to rzecz jasna, który tak przeszłych wojen z różnymi tej Ojczyzny nieprzyjaciołami, jako i na teraźniejszych z Kozakami i Tatarami

[346] *Jeremi Wiśniowiecki.*

honorificentissime z wielkim orszakiem ludzi stawając rycerskich, affect swój gorący ku usłudze Rzeczypospolitej znacznie uświadczał i przez to wielkie następy i odwagi podejmując, do znacznej ujmy intrat swych i spustoszenia majętności dziedzicznych przyszedł, których tak dla zawarcia pakt z Moskwą, jako i teraz z Kozakami uczynionych postradał, a osobliwie teraz przez to pisanie z dóbr dziedzicznych jego do wojska zaporoskiego najmniej dziesiątka tysięcy gospodarzów co bogatszych, tedy się ichm. panowie posłowie wespół z górnymi województwy o to postarać i JKMci solicytować powinni będą, aby tak wielkich odwag i dzieł swoich proporcjonalną odniósłszy nagrodę, wszelką po tej Rzeczypospolitej, dla której i substancyją swoją pańską, i zdrowie nieraz odważał, uznał gratitudinem i strat swych recompensam.

Po rozdawaniu wakancyji i wysłuchaniu rationem senatus consultorum ante omnia upominać się mają ichm. panowie posłowie nasi rachunków skarbowych tak przeszłego sławnej pamięci jm. pana podskarbiego koronnego[347], jako i teraźniejszego[348], ze wszystkich ordynaryjnych podatków Rzeczypospolitej, tak i z tych, które na komisyją lubelską[349] do skarbu są wniesione. Także i o tym pilnie się pytać mają, co za emolumentum Rzeczypospolitej przyniosło zniżenie tak nagłe pieniędzy. A że prywatnym uniwersałem jm. pana podskarbiego koronnego[350] ultra mentem przeszłego sejmu, do efektu nie przywiódłszy komisyji de preciis rerum[351], stała się tak wielka szkoda przez wariacyją w tych pieniądzach i komisyja ta w kilku tylko osobach jest odprawiona, ani relacyji o tym do Rzeczypospolitej uczyniwszy, in vim legis nagle promulgowana, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby ten error był poprawiony i na potym każde komisyje sine ratione Reipublicae promulgowane, aby nullitate subiacerent. Także cła morskie gdańskie, piławieckie, z których wielkie subsidia Rzeczypospolitej miały być, jako się obracają dowiedzieć się mają ichm. panowie posłowie nasi.

Skarb koronny, jeśli per deputatos od sławnej pamięci jm. pana podskarbiego koronnego jest oddany, jeśli są w nim jakie defecta, pytać się mają ichm. panowie posłowie nasi. Należy też to ad calculum sufficientem,

[347] *Jan Mikołaj Daniłowicz (zm. 7 I 1650).*

[348] *Bogusław Leszczyński.*

[349] *Powołana na drugim sejmie 1649 r., VL, t. IV, s. 128–129; komisja działała do maja 1651 r.*

[350] *Za „prywatny" uniwersał podskarbiego należy uznać kontrowersyjną decyzję z maja 1650 r. o obniżeniu kursu talara i złotego czerwonego, co miało doprowadzić do wyparcia złej obcej monety, a w rzeczywistości tylko spotęgowało chaos ekonomiczny w kraju.*

[351] *VL, t. IV, s. 131–132.*

aby jm. pan podskarbi koronny przy rachunkach swoich produkował kwity, jakie otrzymał. Także z prowentów ordynaryjnych rachunek uczynić ma według submisyji sławnej pamięci nieboszczyka pana podskarbiego koronnego, aby deklarował, jak wiele in summa [k. 1061] ten prowent uczyni i aby ten prowent do dyspozycyji Rzeczypospolitej ex nunc wrócił się, odstępować nie mają ichm. panowie posłowie nasi.

Zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby znosząc się z górnemi województwy starali się o to, jakoby transactia z wojskiem zaporoskim przeszłym sejmem aprobowana, była do efektu przywiedziona, a prywatne querimoniae aby przez komisarzów obecnych, którzy aby z obojga stanów były uspokojone, jakoby z okazyji prywatnych ludzi pokój pospolity nie był zrywany.

Chanowi krymskiemu[352] wdzięczność oświadczyć za tę ochotę, z której się oświadczył JKMci i Rzeczypospolitej na wojnę przeciwko carowi moskiewskiemu[353] przez tegoż posła.

Z carem moskiewskim, iż niektóre punkta jeszcze in dubio zostawają i pokój wątpliwy czynią, zniósłszy się zgodnie, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby do końca był z nim pokój.

Komisyja szwedzka, iż dotychczas do efektu nie przyszła, starać się mają o to ichm. panowie posłowie, aby ekspedycyja komisarzów na te traktaty była in paucium numero komisarzów et cum limitata potestate ich i aby in praesentia totius Reipublicae, to jest principis senatus i poselskiej izby była ekspediowana.

Sumptus na legacyje do postronnych panów i przyjmowanie posłów cudzoziemskich aby obmyślone i namówione byli, życzymy. Na które legujemy deerunt ochotni cives Patriae za mniejszą skarbu nagrodą, gdy JKMć iuxta pacta do tego się przyczyni i osobliwy respect z wakancyji na takowych mieć będzie JKMć, panowie posłowie nasi, aby z tego sejmu ad renovanda pacta z pany postronnymi more solito posłowie wyprawieni byli tak, żeby było bez ujmy proventi na zapłatę wojsku naznaczonego.

Zapłata wojsku aby była taka obmyślona, jakoby nigdy wojsko w burzliwej służbie nie zostawało, na co zdanie swoje obywatele chełmscy takowe dają, aby exemplo konstytucyjej anni 1611[354] województwa, powiaty i ziemi iuxta proportionem podatków swych płaciły wojsku do rąk komisarzów wojskowych.

[352] *Islam III Gerej.*

[353] *Aleksy I Romanow.*

[354] *Chodziło zapewne o konstytucję sejmu 1613 r. Asekuracyja żołnierzom, VL, t. III, s. 120–122; VC, t. III, vol. 1, s. 174, 178.*

Komisyja lubelska do zapłaty wojsku słuszna aby aprobowana była, co praecauto, aby dekreta trybunalskie po tej komisyji contra excessivos ferowane, in suo robore podług przeszłych konstytucyji zostawały.

Dobry sposób być baczymy coaequationem w podatkach, ażeby to do effectu przyszło, na pomiar pozwalamy, a w tym czasie strzeż Boże nagłe na Rzeczypospolitą niebezpieczeństwa, żebyśmy in promptu praesidium mieć mogli.

Pieniądze w skarbie każdego województwa i ziemi z osobnych kontrybucyji, które sobie na sejmiku relationis przyszłym uchwalą, mieć mają, a to według zgody z inszymi województwy. A do namówienia i obmyślenia gruntownego Rzeczypospolitej pokoju i obrony in eo unico punctu, ponieważ in secretis jako JKMć przekładać nam raczy ta namowa być ma, na co zgoda omnium ordinum zajdzie, naszym ichm. panom posłom dajemy plenam facultatem concludendi, obligując ichmciów fide, honore et conscientiae, aby praevideant nequid detrimenti Respublica i ziemia nasza patiatur.

A ponieważ ziemia nasza wielce przez nieprzyjaciela, w której sedem belli miał, spustoszona lubo konstytucyją [sejmu] coronationis uwolniona była od podatków i w koekwacyji na przeszłym sejmie wyżej nad insze pociągnęła i jeszcze dalej ciężko sobie czyniąc, w pilnej potrzebie Rzeczypospolitej non deficit, na przyszłą komisyją wojskową lubelską etiam sine abiuratis dwoje podymne i in toto wniosła, na ostatek i teraz karmowe pieniądze za uniwersałem JKMci z dóbr Rzeczypospolitej do skarbu wydała, starać się o to ichm. panowie posłowie pilnie mają, aby in futurum od podatków uwolniona była, przy tym praecauto, aby te [k. 1061v] karmowe pieniądze do skarbu wydane od ziemi naszej na potym wtrącone i ad coaequationem przyszłych podatków przyjęte były.

Więc że komisyja lubelska sine ullo respectu nostrae desolationis, chorągwie nasze powiatowe pod Zborów z JKMcią wyprawione po ekspiracyjej służby powiatowej za listem przypowiednim JKMci i asekuracyją w służbie równo z inszymi zostające, po zapłatę do nas odesłała, instare ichm. panowie posłowie mają, aby zapłatę w skarbie z podatków Rzeczypospolitej, jako i insze odnieśli chorągwie w takimże na onczas zostawające zaciągu.

Niedola nasza, że królewiczowi jm. angielskiemu[355], widząc królów ichm. angielskich pamiętne in Rempublicam nostram merita, sami teraz tot in fortuniis będąc, praesse subvenire nie możemy, prosić JKMci będą

[355] *Karol II Stuart, syn obalonego i ściętego w 1649 r. króla Karola I.*

ichm. panowie posłowie nasi, aby przez posła swego interponat authoritatem suam, a do pacyfikacyji królewiczowi jm. dopomógł.

Tudzież aby przeciwko dekretom trybunalskim in convulsionem ich żadne inhibicyje z kancelaryjej naszej, apostolici i cuiusvis loci ordynaryji nie wychodziły, i które wyjdą, aby były nullius valoris, żeby to było lege publica cautum, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi.

Strony nobilitacyji pana Ubalda[356] przeszłego, i pana Gize[357], i trzech Kozaków zaporoskich Doroszcyka[358], Dimitra i Górskiego[359] do zgody wszystkich stanów Rzeczypospolitej mają się stosować ichm. panowie posłowie nasi. Jednak ci wszyscy proporcionaliter na pierwszą ekspedycyją znaczne aby stawili poczty Rzeczypospolitej.

O postulatum województwa wołyńskiego ichm. panowie posłowie nasi z tegoż województwa wołyńskiego posłami znieść się i tym, co by się zgadzało z prawem pospolitym, fraterne ichmość dopomóc mają.

[k. 1062] Petita

Iż suplikowali do koła naszego unitowie chełmscy duchowni i świeccy, aby cerkiew świętego Mikołaja w Chełmie, od nichże zbudowana i speciali privilegio Króla JMci obwarowana, także i folwark świętego Spasa[360] i z cerkwią onym była oddana. W dobrach zaś ziemskich szlacheckich prezbiterowie z cerkwiami swoimi iuxta constitutionem anni millesimi sexcentesimi quadragesimi septimi[361] [1647] aby zostawali, starać się mają o to ichm. panowie posłowie nasi.

A iż sławnej pamięci nieboszczyk pan Samuel Mirz Brzezicki podczaszy ziemi chełmskiej na ekspedycyjej pod Zborowem zdrowie swoje położył, prosić mają ichm. panowie posłowie Króla JMci, aby na potomstwo pozostałe nieboszczykowskie respekt mieć raczył.

Miasto Chełm i Zamoście, iż są oboje przez nieprzyjaciela z gruntu prawie zniesione, tedy ichm. panowie posłowie za tymi do Króla JMci i wszystkiej Rzeczypospolitej przyczynią się, aby w wydawaniu podatków ulgę mieć mogły. Także też i miasto Krasnystaw cale prawie zniszczone, aby mogło utrzymać confirmationem privilegii libertatem świeżo od JKMci in anno millesimo sexcentesimo quadragesimo nono die vigesima

[356] *Generał Krzysztof Houwalt, uzyskał indygenat w 1652 r.*
[357] *Konstanty Mikołaj Gisse, szlachcic niemiecki z Frankonii, podpułkownik gwardii królewskiej.*
[358] *Zniekształcone nazwisko Iwana Doroszenki.*
[359] *Kozacy Dymitr Margiewicz i Wojciech Górski.*
[360] *Folwark położony przy wsi Podgórze koło Stołpia.*
[361] *VL, t. IV, s. 59.*

iulii [20 VII 1649] w Krasnymstawie danego, starać się mają o to [k. 1062v] ichm. panowie posłowie nasi.

To tedy wszystko ichm. panom posłom naszym zleciwszy, pilnie ich w tym prosimy i napominamy, aby temu wszystkiemu, cośmy im zlecili, dosyć czyniąc i do zgody z inszymi górnemi województwy stosując się, starali się o to, aby wolne o tej Rzeczypospolitej i te wszystkie okazyje, które unanimi integritatem i securitatem Ojczyzny tej uprzątnąwszy, o to się starali nequid Respublica detrimenti patiatur. A instrukcyja ta aby do ksiąg dla rzetelniejszego oświadczenia woli i deklaracyji była podana z podpisem jm. pana Marka z Nagłowic Reja jako marszałka sejmiku naszego teraźniejszego, na co użyliśmy jmci.

Działo się w Chełmie 7 novembris a. D. 1650. Marek Rej z Nagłowic marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej mp.

CXXXI. Sejmik relacyjny w Chełmie 16 stycznia 1651 r.

Sejmik naznaczony uchwałą sejmu zakończonego 24 XII 1650 r.: ziemia chełmska [...] sejmik pro 16 ianuarii sobie składa, *VL, t. IV, s. 156.*

1. Laudum sejmiku relacyjnego 16 stycznia 1651 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 1, k. 640v–642 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Wojciech Borowski 21 I 1651 r.* [feria sexta pridie festi Sanctae Agnetis Virginis et Martyris a. D. 1651]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 498–508 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj z Dąbrowicy Firlej Broniewski podkomorzy czernihowski, marszałek sejmiku 16 I 1651 r.* [feria secunda ante festum Sanctae Agnethis Virginis et Martyris proxime a. D. 1651].

[k. 640v] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejmik relationis ichm. panów posłów sejmu blisko przeszłego, w Warszawie odprawionego na dzień dzisiejszy 16 ianuarii anni 1651 złożony zgromadzeni, konsultacyje nasze na miejscu zwyczajnym de modo contributionum pro praesenti statu et necessitate urgente Reipublice zgodnie takowym odprawiliśmy sposobem.

Naprzód, iż ichm. panowie posłowie nasi widząc takową praegnantem Reipublicae necessitatem, lubo w takim ciężkim ziemi naszej spustoszeniu, nie chcąc deesse Patriae, sumę złotych 30 tys. na cztery raty wydać pozwolili[362], zostawując in libero arbitrio i facultatem mając na sejmiku teraźniejszym nam namowy konstytucyjej takiej, przez któreby suma pomieniona złotych 30 tys. od nas wypłacona była, przeto też stosując się tam in toto, quam in parte do uchwały sejmowej, naprzód pozwalamy wydać pobór jeden łanowy cum abiuratis desertatorum na extraordynaryjne

[362] *VL, t. IV, s. 156.*

ekspensa Rzeczypospolitej, a to pro die 24 ianuarii do rąk pana poborcy naszego niżej wyrażonego wydać, a na wypłacenie tej sumy 30 tys. złp wzwyż pomienionych, upatrując być cum minori aggravatione tak nas, jako i poddanych naszych, gdy sine abiuratis desertatorum mniej podatków pozwolimy, nie cum abiuratis kilkadziesiąt poborów składać by przyszło, przetoż na pierwsze dwie raty poborów cztery sine abiuratis desertatorum et conflagratorum iuxta anteriores quietationes wydać sub vigore iuris o podatkach Rzeczypospolitej opisanym powinniśmy, to jest dwa pobory począwszy a die 24 ianuarii ad diem 15 februarii wydać, drugie dwa pobory a die 5 martii ad diem 19 martii sub eodem vigore iuris obowiązujemy praesenti laudo.

Poborcę do wybierania tych wszystkich piąci poborów jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego uprosiliśmy, który przy oblacie tego laudum ad acta castrensia Chelmensia iuramentum do wszystkich [k. 641] piąci poborów iuxta praescriptum legis powinien będzie praestare i z wybranych tych piąci poborów, to jest jeden pierwszy cum abiuratis de integro do skarbu jak prędko wybrać będzie mógł odda, a z drugich czterech wyżej mianowanych sumę 15 tys. złp na dwie raty, pierwsze podług deklaracyjej ichm. panów posłów za asygnacyjami skarbowymi na raty po złotych półósma tysiąca exolvet, residuitatem zaś tychże czterech poborów, jeśliby jaka była, do rąk ichm. panów szafarzów naszych (zostawiwszy sobie zwyczajne salarium), oddać powinien będzie. Na koszty zaś i prace, które jm. pan poborca nasz w odwożeniu do skarbu tego poboru i sumy podejmie, osobliwie na jmci respekt mieć obiecujemy. A na wypłacenie drugiej połowice sumy 15 tys. złp abyśmy się totaliter skarbowi uiścić mogli, na wszystkich retentorów przeszłych podatków, w ziemi naszej różnymi czasy uchwalonych, iudicium generale w grodach naszych, w grodzie chełmskim pro die 27 februarii in terminis querelarum, które się na ten czas excepto legali impedimento sądzić mają, a w grodzie krasnostawskim pro die 7 martii extra cadentiam, gdzie także officiales castrenses zjechać się i sądzić, excepto itidem legali impedimento, będą powinni, praesenti laudo postanawiamy. Na których to obojgu kwerelach causarum fisci w Chełmie obywatele ziemi chełmskiej, w Krasnymstawie obywatele powiatu krasnostawskiego, tak z miast, miasteczek, wsiów królewskich, duchownych i szlacheckich retentorowie in universum wszyscy, cuiuscunque status conditionis generis ludzie, jako i egzaktorowie, kolektorowie, sukkolektorowie cuiuscunque itidem status, conditionis et generis fuerint i którzykolwiek jakimkolwiek sposobem tknęli się podatków w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim ab initio anni 1648, jako o tych retentach w niektórych laudach naszych

przeszłych jest zmianka, aż do tego czasu, mają stanąć peremptorie sine quavis adcitatione sub poena peculatus, i tamci wszyscy [k. 641v] na pomieniony termin mają przywieść regestra swoje przez ten czas perceptarum exactionum, i tam egzaktorowie z retentorami et vice versa retentores z egzaktorami calculationem sufficientem coram iuditio czynić mają i tę kalkulacyją pospołu z regestrami kolektorów w miastach iuxta praescriptum constitutionis anni 1629[363] iuramento komprobować będą powinni. A cokolwiek się przy kim z tych mianowanych wyżej tak egzaktorów, jako i retentorów znalazło retent, takowe retenta we dwie niedziele po tych sądach sub poena peculatus superius posita do rąk ichm. panów szafarzów praevia eorum quietatione oddać mają, a w nieoddaniu finalis egzekucyją iuxta praescriptum legum na nich nastąpić ma.

A in casu strzeż Boże jakowego interveniens iustum et legale, żeby te podatki, którymi te dwie ostatnie raty, to jest 15 tys. złp mają być wypłacone, nie były realiter oddane w tym czasie do ichm. panów szafarzów, tedy naznaczamy i uchwalamy sobie praesenti laudo in vim continuationis wypłacenia tej sumy 30 tys. złp do skarbu Rzeczypospolitej pozwolony sejmik tu w Chełmie pro die 8 maii anni praesentis [1651], na którym sejmiku o samym tylko sposobie wypłacenia ostatka tej sumy, jeżeliby się retentami wzwyż mianowanymi wypłacić nie mogło, radzić i insze genus podatku obmyślić i egzaktora do tego obrać powinni będziemy.

A jeżeliby przed terminem sejmiku tego ostatnie wici na pospolite ruszenie wyszli, tedy na owym sejmiku, który będzie podług prawa przed wyjściem na pospolite ruszenie mamy continuare ten sposób wypłacenia sumy pomienionej i tamże zaraz obmyślić i namówić totalem securitatem domesticam ziemi naszej według dawnych praw podczas pospolitego ruszenia.

A iż karmowe pieniądze częścią są wybrane przez pisarza skarbowego, to jest złotych czternaście set, a ostatek przez jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego jako egzaktora, tedy pomieniony jm. pan egzaktor cokolwiek z tych pieniędzy karmowych odebrał, te wszystkie według kwitów od siebie danych każdemu dzierżawcy bonorum regalium oddawać [k. 642] będzie przy wybieraniu pierwszych dwóch poborów.

Rachunki przez ichm. panów Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, Marka z Nagłowic Reja, Franciszka Gorzkowskiego podstarościego krasnostawskiego, deputatów na sejmiku deputackim na to wysadzonych,

[363] *VL, t. III, s. 307; VC, t. III, vol. 2, s. 78–80.*

tak z ichm. pany szafarzami, jako czopownikami i poborcami naszemi, na ten czas odprawione i na tym sejmiku kontynuowane i przed nami produkowane mają ichmciowie wyżej mianowani do akt grodów tutecznych z podpisami rąk swoich podać.

Jm. pan starosta chełmski[364], jm. pan sędzia chełmski[365] commisoriale onus, które na sobie ex laudo ziemi naszej anteriori mieli, złożyli dnia dzisiejszego w kole naszym. Także i jm. pan sędzia drugie onus szafarstwa i calculum sufficientem uczynił, tak że nic przy jmci żadnych retent nie zostało. Tedy my ichmciom za przeszłe prace podziękowawszy, ab hoc onere uwalniamy jm. pana sędziego chełmskiego i potomków jmci wiecznemi czasy kwitujemy, a jm. pana starosty chełmskiego uprosiliśmy, aby na dalszy czas in munere szafarstwa spólnie z jm. panem skarbnikiem ziemi chełmskiej[366] zostawał.

Które to laudum nasze zgodnie postanowione i uchwalone zleciliśmy jm. panu Mikołajowi z Dąbrowice Firlejowi Broniewskiemu podkomorzemu czerniehowskiemu, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 16 ianuarii roku teraźniejszego 1651.

CXXXII. Sejmik przed pospolitym ruszeniem w Chełmie 9 maja 1651 r.

Król uniwersałem wydanym 20 IV 1651 r. w Lublinie naznaczył sejmikom poprzedzającym pospolite ruszenie termin zebrania się na 11 V 1651 r., APL, CCrRMO 1, k. 730–731v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Maciej Ośnicki, famulus Krzysztofa Tyszkiewicza starosty żytomierskiego 26 IV 1651 r.

1. Laudum sejmiku przed pospolitym ruszeniem 9 maja 1651 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 509–517 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował marszałek Rafał z Buczacza Buczacki 10 V 1651 r.* [feria quarta post Dominicam Cantate proxima a. D. 1651].

[k. 509] My dygnitarze, urzędnicy i wszystkie rycerstwo ziemi chełmskiej i [k. 510] powiatu krasnostawskiego, na sejmik od Króla JMci P. n. m. uniwersałem trzecich i ostatnich wici na dzień dzisiejszy 9 maja anni praesentis 1651 naznaczony i złożony zgromadzeni, ojcowską te naprzód JKMci P. n. m., którą w obmyśliwaniu całości i bezpieczeństwa Ojczyzny naszej przezornie mieć raczy namowę rządu dobrego przy pospolitym ruszeniu życzliwie nam insinuans, powolnie z uniżonym naszym JKMci P. n. m.

[364] *Jan Tomasz Krzywczycki.*
[365] *Stanisław Stawski.*
[366] *Andrzej Choiński.*

podziękowaniem, przedsiębiorąc solennia vota do Pana Panów, aby panowaniem JKMci P. n. m. szczęśliwością wszelaką i błogosławieństwem swoim w zamierzone lata i kraje rozwodził, concipimus.

Widząc zatym, iż ziemia nasza chełmska kasztelana [...][a] curas od JKMci P. n. m. vocatur, ani substitutum [k. 511] od niego dla odległości i za odjazdem jego z granic Ojczyzny naszej[367] przed ostatnimi wiciami nie ma sobie naznaczonego, a wiedząc, iż [...][b] dobrego porządku moneata na sposobnym duktorze należą, do prowadzenia ziemi tej i na starszeństwo idoneum concordis sententis obraliśmy sobie jm. pana Adama z Babina Pszonkę chorążego naszego chełmskiego, któregośmy i na przeszłą tak dwie lecie [...][b] ekspedycyją od wielmożnego kasztelana naszego, natenczas złym zdrowiem impedito, mieli sobie podanego i osobliwą w nim uznali dexteritatem. Tego tedy jako wszystkich nas voto expetitum pro unanimi consensu do tej funkcyjej naznaczonego, aby JKMć P. n. m., póki teraźniejsza trwać będzie expedycyja, nieodmiennie za duktora ziemi naszej zostawić i konfirmować raczył. Do przełożenia w tym majestatowi JKMci uniżonej naszej prośby z koła rycerskiego jm. pana Mikołaja [k. 512] Suchodolskiego stolnika chełmskiego i jm. pana Ludwika Bądzyńskiego prośbami naszymi użyliśmy. W czym nic nie wątpiąc o łasce JKMci P. n. m., temu jm. panu chorążemu naszemu i duktorowi zleciliśmy, aby jmć jako ex specula aliqua pomiarkowawszy czas i noclegi, obwieścił ziemię naszą chełmską i powiat krasnostawski, czas nam popisu i okazowania się pod Chełmem złożywszy, za którym obwieszczeniem nieodwłocznie mają się ichm. panowie obywatele tak chełmscy, jako i powiatu krasnostawskiego stawić et in personis suis podług praw dawnych popisawszy się, zaraz z tegoż okazowania na miejsce wiciami ostatnimi od Króla JMci determinowane stanąć.

A iż z domów sami na pospolite ruszenie odchodząc, securitatem domesticam jako najwyraźniejszą mieć chcemy, nie tylko te sposoby reasumujemy, które prawa [k. 513] dawne pod taki czas mieć chcieli, to jest na zaszczycenie się od swawoli i buntów domowych, tudzież i na uskromienie licentiosorum, doma pozostających braci w leciech podeszłych i inszych, których od pospolitego ruszenia prawo uwalnia, nawet faktorów majętności i dóbr tak królewskich, jako szlacheckich, także i z braciej rozrodzonej (których moderacyja, zregestrowanie ad arma tractanda habiliam i tych, którzy do pospolitego ruszenia odprawowania decenter iuxta statum stawać by mogli, przez deputaty na to na przyszłym okazowaniu

[367] *Zbigniew Gorajski kasztelan chełmski w kwietniu wyjechał do Lubeki na rokowania ze Szwedami, wrócił dopiero w grudniu tr.*

wysadzone ma być), którzy doma zostaną i z nami na pospolite ruszenie nie pójdą, aby ci wszyscy in personis suis sub poenis w tymże prawie na takich założonych, stawić się byli powinni za awizacyją któregokolwiek lub z ichm. panów wojskich, lub z ichm. panów podstarościch in suo territorio. Lecz i drugi sposób przedsiębierzemy, przychylając się ad mentem wici [k. 514] ostatnich i ad normam inszych województw, że żołnierza pieniężnego na to zaciągnąć mamy. Co jeszcze do dalszej namowy i zniesienia się z sobą na okazowaniu da Bóg przyszłym, także i elekcyją rotmistrza, asygnacyją żołdu i chleba temuż żołnierzowi, i jak go wiele być ma, sobie zostawujemy.

Chcąc też laudum przeszłego sejmiku relationis in suo robore zostawić i one ad effectum przywieść, z którym i to nasze teraźniejsze connectimus, to jest z dalszą namową wypłacenia sumy 15 tys. ex summa capitali 30 tys. konstytucyją sejmu przeszłego natenczas włożonej, na ten termin jest nam odłożona i jako mamy ex relatione ichm. panów deputatów ad calculationum naznaczonych, którzy ze wszystkich retent percepty realnej sumy pokazali nam inparatis, odebrano przy ichmościach w tychże rachunkach, które mają ichmość podać ad acta mianowanych, tak przy egzaktorach, [k. 515] jako i szafarzach zostawującą, to jest złotych polskich 14353 i groszy 4. Tę tedy sumę ichmciowie w rachunkach mianowani realiter nam na blisko przyszłym zjechaniu się na popis oddać i odłożyć mają, jako się też i submitowali. Także zaraz na przyszłym popisie przy kim ta suma zostawać ma, gdy sami wynijdziemy i którą do skarbu oddawać powinien będzie, obmyślimy. A że nam z pomienionej tej sumy securitatem domesticam podczas tych niebezpieczeństw teraźniejszych, gdy sami z domów wychodzimy, obmyślać potrzeba i jeszcze na wypłacenie do skarbu ostatniej raty pewnej kwoty nie dostawa, a retent niemało z przeszłych podatków uchwalonych przy wielu obywatelach i miastach, także egzaktorach czopowego z ziemi naszej zostawa, którzy na żadne procesy i kondemnaty nic nie dbając, banitionibus et poenis peculatus innodati, in temeritate persistuntur, a egzekucyją [k. 516] z nich per brachium regale ob cessatum iurisdictionis pod ten czas wyjścia naszego być nie może, tedy mamy wszyscy o to prosić Króla JMci P. n. m., aby ex delatione ziemi naszej bona takich konfiskował i samych in persona karał, a tenutariorum bona Reipublicae ex delatione także ziemi naszej, aby wolno było każdemu terrigenae tanquam vacantia uprosić. A in quam by nam i te jeszcze retenta do obmyślenia domowego bezpieczeństwa i wypłacenia do skarbu sumy nie wystarczyły, tedy pobór jeden, który primis diebus septembris miał być wydany, na zjeździe popisu przyszłego uchwalić mamy. Tych zasię, których osobliwie consensus communis uwolnił od przysięgi, jako to ichm. pana Szymona Mogilnickiego, brata rodzonego nieboszczyka jm. pana Wojciecha Mogilnickiego podstarościego i poborcy chełmskiego, także pana Jana Stadnickiego sukkolektora natenczas wyżej pomienionego poborcy, za [k. 517] submisyją zapłacenia loco iuramenti reszty w rachunkach specyfikowanej, więc i pana Tomasza Chojeckiego regenta grodzkiego krasnostawskiego według tenoru rachunków praesentis laudo a praesentaneo iuramentum per officium castrense Chelmense et liquidatione wolnym czynimy.

Które laudum zgodnie na sejmiku teraźniejszym uchwalone i spisane zleciliśmy jm. panu Rafałowi z Buczacza Buczackiemu marszałkowi koła natenczas naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, dnia 9 maja r. P. 1651. Rafał z Buczacza Buczacki marszałek natenczas koła rycerskiego.

[a] *Dwa wyrazy nieczytelne.*
[b] *Jeden wyraz nieczytelny.*

CXXXIII. Popis szlachty chełmskiej pod Chełmem 25 maja 1651 r.

Zjazd zwołany uniwersałem Adama Pszonki chorążego chełmskiego wydanym w Babinie 15 V 1651 r., składającym popis pod Chełmem na 25 V 1651 r.: wziąwszy wiadomość o świeżo wydanych od Króla JMci uniwersałach, w których [...] pilno nas do boku swego na miejsce obozowi naznaczone [pod Konstantynowem] wzywać raczy [...] Ja według zlecenia sobie od wm. panów na blisko przeszłym sejmiku danego, czas popisu naszego pro 25 praesentis [25 V] pod Chełmem składam. [...] Tam zaraz co się i na przeszłym sejmiku nie skończyło, da Pan Bóg konkludujemy i porządek w ciągnieniu, także securitatem domesticam gruntownie namówimy. Która wiadomość aby tym prędzej wszystkich wm. panów dojść mogła, z grodów po parafiach aby publikowaną była proszę, *APL, CCrRMO 1, k. 737v–738v; w grodzie krasnostawskim oblatował ur. Adam Tuszowski 18 V 1651 r.; druk: J. Michałowski, Księga pamiętnicza, wyd. A. Helcel, Kraków 1864, s. 635–636 (wydawca błędnie przypuszczał, że autorem uniwersału był kasztelan chełmski Zbigniew Gorajski).*

1. Laudum podczas popisu pod Chełmem 25 maja 1651 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 1, k. 746–747v — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Marcin Ruszlewicz 5 VI 1651 r.* [feria secunda post festum Sanctissimae et Individuae Trinitatis proxima a. D. 1651].

[k. 746] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na popis teraźniejszy nam od jm. pana

Adama na Babinie Pszonki chorążego i duktora naszego vigore laudi blisko przeszłego sejmiku na dzień dzisiejszy 25 miesiąca maja anni praesenti [1651] uniwersałem swoim [k. 746v] złożony, na miejsce zwykłe pod Chełm zgromadzeni, stosując się we wszystkiem do blisko przeszłego sejmiku laudum, takową ordynacyję iścia naszego na pospolite ruszenie zgodnie uczyniliśmy.

Naprzód do generalnej ziemi naszej chorągwi, której regiment i rotmistrzostwo według przeszłego laudum jm. panu pułkownikowi naszemu należy, za porucznika jm. pana [Mikołaja] Suchodolskiego na Suchodołach stolnika chełmskiego concordibus sententiis obraliśmy, substytuta do niesienia chorągwi generalnej jm. panu pułkownikowi wolno będzie personam idoneam et habilem na swoje miejsce podać kogo jmć zechce. Strażnikiem jm. pana [Samuela] Regowskiego podczaszego chełmskiego, jako człowieka do tej funkcyjej sposobnego obraliśmy, któremu osadziwszy chorągiew generalną powiatową porządnie, koni lubo sto lubo co będzie mogło być mniej albo więcej, żeby chorągiew drugą podnieść mógł, przydamy. Za oboźnego jm. pana [Aleksandra?] Gruszeckiego użyliśmy.

Chcąc też prawu pospolitemu et laudo praesento dosyć uczynić et bono ordini consulere, naznaczyliśmy do jm. pana pułkownika naszego niżej napisanych deputatów dla uznania braci szczuplejszej kondycyjej, żeby decenter według dawnego statutu i świeżej konstytucyji tę ekspedycyją ruszenia pospolitego odprawić mogli. To jest z ziemi chełmskiej jm. pana sędziego ziemi chełmskiej[368], marszałka natenczas koła naszego, jm. pana stolnika chełmskiego[369], jm. pana [Andrzeja] Kańskiego podstarościego chełmskiego, jm. pana pisarza grodzkiego chełmskiego[370], jm. pana Piotra Hańskiego, a z powiatu krasnostawskiego jm. pana pisarza ziemi chełmskiej[371], jm. pana podstarościego krasnostawskiego[372], jm. pana komornika granicznego chełmskiego[373], jm. pana Marcina Orchowskiego, jm. pana Marka Wierzbickiego. Którzy ichmciowie że to laboriosum opus odprawili, uznawając każdego sine zdania i decyzyję in hac materia ferowane, seorsive propter securitatem każdego spisane ad acta podać mają, ażeby w ściągnieniu naszym na stanowiskach i noclegach nikomu się krzywda nie działa, i owszem, według prawa i konstytucyjej za pieniądze każdą rzecz kupowano.

368 *Stanisław Stawski.*
369 *Mikołaj Suchodolski.*
370 *Andrzej Wiśniowski.*
371 *Paweł Rudnicki.*
372 *Franciszek Gorzkowski.*
373 *Walenty Wiśniowski.*

Stosując się ad mentem tychże konstytucyji, z urzędów ziemi naszej sędziów ad faciendam iusticiam contra excessivos naznaczamy. Naprzód jm. pana pułkownika [i] duktora[374] naszego, jm. pana stolnika chełmskiego[375], jm. pana podczaszego chełmskiego[376], ichm. panów pisarzów ziemskiego i [k. 747] grodzkiego chełmskich[377], jm. pana [Zbigniewa] Sługockiego komornika granicznego lubelskiego, jm. pana pisarza grodzkiego krasnostawskiego[378], jm. pana Piotra Hańskiego, jm. pana [Marka] Reja, jm. pana Adama Węgleńskiego, jm. pana Wojciecha Chołojowskiego, którzy ichmciowie według prawa jurament super recte iudicandum odprawiwszy, w ciągnieniu zawsze takowe iudicia odprawować będą powinni.

A że nam dla krótkości i zbieżenia czasu, odchodząc z domów pieniężnego żołnierza propter securitatem domesticam zaciągnąć już nie przyjdzie, tedy laudum przeszłe ad mentem konstytucyji anni 1621[379] napisane in toto reasumujemy, przydając i to, żeby wszyscy sołtysowie, wybrańcy i manowie w dobrach królewskich w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim będący, in suo territorio przy zamkach chełmskim i krasnostawskim podczas tego odejścia z domów pod regimentem ichm. panów rezydentów, ichm. panów wojskiego i podstarościego chełmskich[380], parati cum armis sub poena eadem constitutione anni millesimi sexcentesimi vigesimi primi zostawali. Chcąc jednak consulere securitati domesticae jako najlepiej pod takowy czas, ordynujemy koni cztery, których ichm. panowie rezydentowie na zamku chełmskim zostawający jako najprędzej i najtaniej zaciągnąć mają na miesiąc jeden, a jeżeliby potrzeba była, tedy i na drugi. Onych tak ordynować, aby dla bezpieczeństwa wszystkich w domu zostawających wiadomość w Chełmie tak pociesznych, jako strzeż Panie Boże przeciwnych nowin zawsze była i te wiadomości ichm. panom rezydentom krasnostawskim communicare mają. A ten koszt, który ichm. panowie rezydentowie chełmscy spendować na to będą, z tych pieniędzy, które są przy jm. panu staroście chełmskim jako szafarzu naszym, za kwitem ich ręcznym (który da Bóg in calculatione jm. panu szafarzowi naszemu przyjmujemy) wrócić się ma.

A że z sejmu przeszłego zostajemy do skarbu na to drugie półroka 15 tys. winni, tedy [k. 747v] na ten czas odejścia naszego aby necessi-

374 *Adam Pszonka.*
375 *Mikołaj Suchodolski.*
376 *Samuel Regowski.*
377 *Odpowiednio: Paweł Rudnicki i Andrzej Wiśniowski.*
378 *Aleksander Sikorski.*
379 *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*
380 *Paweł Wilgostowski i Andrzej Kański.*

tati Reipublicae wygodzić się mogło, pierwszą ratę na święty Jan blisko przyszły [24 VI] zapłacenia półośmiu tysięcy złp u ichm. panów retentorów naszych, to jest jm. pana starosty naszego jako szafarza, u jm. pana Szymona Mogilnickiego, u ichm. panów Siestrzewitowskich, u jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego jako arendarzów czopowego naszego naznaczamy i onych sub iisdem poenis in priori laudo numero expressis komu będzie dana asygnacyja do ziemi naszej, aby zapłacili obligujemy.

Akta nasze grodzkie chełmskie in casu strzeż Boże periculi si necessitas postulaverit, także i ziemskie chełmskie za wiadomością jm. pana sędziego ziemi chełmskiej, który w domu będąc (plenus annorum) zostaje, na miejsce bezpieczniejsze ichm. panom rezydentom chełmskim wywieźć zlecamy[381]. Koszt na ten wywóz z tychże pieniędzy od jm. pana starosty chełmskiego spendowany być ma. Z aktami krasnostawskiemi grodzkimi, których mało co zostaje, także i ziemskiemi, similiter ichm. panowie rezydentowie krasnostawscy postąpić mają. Koszt ichmciom na to jm. pana [Tomasza] Chojeckiego regenta krasnostawskiego z retent, które ma przy sobie, in paratis ukazujemy.

Które laudum zgodnie na teraźniejszym popisie naszym uchwalone i spisane zleciliśmy jm. panu Stanisławowi Stawskiemu sędziemu ziemi chełmskiej jako marszałkowi natenczas koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się in loco solito popisowym pod Chełmem, die 25 maii anno 1651. Stanisław Stawski sędzia ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego mp.

CXXXIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 15 grudnia 1651 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 6 XI 1651 r. zwoływał sejm do Warszawy na 26 I 1652 r., sejmiki przedsejmowe — w tym chełmski — na 15 XII 1651 r.; w grodzie krasnostawskim uniwersał oblatował szl. Zygmunt Świadzki rotmistrz JKMci 7 XII 1651 r., APL, CCrRMO 1, k. 958–958v.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego 15 grudnia 1651 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 1, k. 967v–969v — oblata; w grodzie krasnostawskim (ponieważ* księgi chełmskie vacant) *oblatował marszałek Rafał z Buczacza Buczacki 20 XII 1651 r.* [feria quarta in vigilia festi Sancti Thomae Apostoli a. D. 1651].

[k. 967v] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik teraźniejszy od JKMci P. n. m.

[381] *Wywieziono je do ufortyfikowanego Zamościa.*

przed sejmem walnym sześćniedzielnym na dzień dzisiejszy 15 miesiąca grudnia anni praesenti 1651 uniwersałem złożony, na miejsce zwyczajne do Chełma zgromadzeni, obrawszy wprzód wedle zwyczaju zgodnymi głosy ichm. panów posłów naszych i onym instrukcyją [k. 968] do dyspozycyjej JKMci stosującą się dostateczną dawszy, dla wielkich ziemi naszej potrzeb takowe laudum zgodnie uchwalamy.

Naprzód wygadzając gwałtownej potrzebie naszej w zapłaceniu sumy 15 tys. złp do skarbu Rzeczypospolitej dwiema ostatnimi ratami podług konstytucyjej sejmu przeszłego winnej[382], którego długu solucyją, lubośmy byli u pewnych retentorów naszych, nie chcąc deesse Reipublicae (ponieważ jm. pan poborca nasz przeszły ad exolutionem tej sumy iuxta anterius laudo nie należał) przeszłymi laudami naszymi intenso iuris vigere wydać naznaczyli, lecz że ichm. panowie retentorowie jedni fictens lege nostris exemptum legibus, drudzy legum contemptens, choć surowością prawa innodati, dotąd się nie uiścili, tedy in tali necessitate ziemi naszej eliberam fictem nostram w Rzeczypospolitej, na wypłacenie sumy 15 tys. złp dwiema ratami ostatnimi winnej, sześć poborów w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim salvis abiuratis Respublicae disertatem, na które juramenta de novo każdemu, kto chce, będą wolne, uchwalamy. Od których to juramentów, aby nad kwity prawem naznaczoną żadnej pro arbitrio nie było depakcyjej, procavemus. Do wybierania tych poborów jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskiego za poborcę uprosiliśmy, który circa laudi praesentis jurament według prawa w grodzie krasnostawskim odprawić powinien będzie[383]. Czas wydawania i wybierania poborów tych od publikacyjej tej uchwały zaczynać się ma, a kończyć die 16 ianuarii. A kto by w tym czasie nie wydał, ten rigori iuris podlegać ma i od instancyji jm. pana poborcy sprawić się, etiam non posita citationis, jako in causa fisci, powinien będzie. A jeśliby w grodzie chełmskim tym czasem vacarent iudica, tedy praesenti laudo wszystkim in generi obywatelom ziemi chełmskiej, tych podatków [k. 968v] retentoribus, w grodzie krasnostawskim forum etiam extra cadentiam terminorum, uti in causa fisci, mora non patienti, naznaczamy.

Jm. pan wojski bełski[384], arendarz czopowego ziemi naszej (jako ex nexu contractus powinien) submitował się w kole naszym ad ratam sui per anno currenti przychodzącej oddać na nowe lato przyszłe [1 I] 4 tys. złp, także ichm. panowie Siestrzewitowscy ad ratam sumy ex calculo przy nich

[382] *VL, t. IV, s. 156.*

[383] *Jurament W. Wiśniowski złożył w grodzie krasnostawskim 15 XII 1651 r., APL, CCrRMO 1, k. 969v–970.*

[384] *Marcin Borzęcki.*

pozostałej drugie 4 tys. złp na tenże dzień nowego lata rzetelnie oddać chcieli, te dwie sumy jm. pan poborca nasz od ichmości mianowanych za kwitem swoim ręcznym odbierze. Jako prędko rąk jmci dojdzie, tak zaraz nieodwłocznie sumę chorągwi jm. pana [Romana?] Zahorowskiego według asygnacyjej skarbowej tu w Chełmie, gdzie toż i sumy pomienione oddać ichmoście wzwyż pomienione mają zapłacić i wyliczyć powinien będzie. Ostatek zaś sumy skarbowi przychodzącej wybrawszy, wyżej uchwalone podatki tenże jm. pan poborca nasz totaliter do skarbu Rzeczypospolitej wypłaci, a tak skarb uspokoiwszy, ma policzywszy się nam, sumy na zapłatę chorągwi naszej powiatowej spod Beresteczka z wojskiem JKMci wyprawionej, od nas tamże złożonej, według regestru od jm. pana Adama na Babinie Pszonki chorążego i duktora natenczas ziemi naszej, także i od jm. pana poborcy teraźniejszego podpisanego exolenni [?] attendere.

Tudzież za wysoką ochotę jm. pana Jana Romanowskiego rotmistrza naszego przeszłego powiatowego, którą nam z odwag i zdrowia, i z nadwerężeniem substancyji, poszedłszy z wojskiem JKMci spod Beresteczka z chorągwią naszą powiatową oświadczył i tam gloriose cum decore ziemi naszej przez wszystek czas stawał, i żeśmy in vim gratitudinis (mimo zapłaconej już żołdu 7 tys. złp) przychęcając jmci do dalszej Rzeczypospolitej i naszych publicznych usług 1 tys. złp zgodnie konferowali i ten tysiąc tenże jm. pan poborca [k. 969] nasz z wyżej pomienionych podatków za kwitem ręcznym od jmci, a dopiero tej egzakcyjej calculum sufficientem na przyszłym da Bóg sejmiku relationis nam uczynić powinien będzie. Jeśliby przy tym jm. pan poborca nasz jaki gwoli satysfakcyjej skarbowej koszt łożył, tedy przy zwyczajnym salarium osobliwy na te sumpty i nakłady respekt i na drogi obiecujemy.

A iż przeszły poborca nasz jm. pan Andrzej Wiśniowski z kontrybucyji laudo nostro anteriori in [...][a] sumy 15 tys. uchwalonych już skarbowi Rzeczypospolitej satisfecit za dwie ćwierci pierwsze, jako był ex laudo powinien, co kwitami skarbowymi nam dedykował, in toto zapłacił, także i pobór cały na ekspensy Rzeczypospolitej extraordynaryjne, na sejmie przeszłym uchwalony, totaliter do skarbu wniósł i kwit otrzymał, tedy respectu wypłacenia tych 15 tys. i połowę tego my unanimi consensu jmci kwitujemy, ratione residuitatis referując się na przyszłe laudum nasze.

A że różne osoby jm. pana Adama na Babinie Pszonkę chorążego i duktora w pospolitym ruszeniu ziemi naszej principaliter, a potem i nas wszystkich terminami prawnymi, jakoby o jakieś w ciągnieniu naszym poczynione szkody, do Trybunału pociągają, jako swoje w zaszczyceniu integritatis hoc in possa [s] nostrae oświadczył nam operam ac vigilan-

tiam, tak i in futurum praecavendo indemnitati nostrum tegoż jm. pana chorążego chełmskiego upraszamy, aby jmć do końca tych terminów prawnych cursum kontynuować raczył, a co na tym spendować jmć de proprio będzie, ex publico ziemi naszej wrócić obiecujemy.

Zostawały przy sławnej pamięci jm. panu staroście chełmskim[385], szafarzu naszym, pewne in dispositio pieniądze, z których iż jejmość pani starościna chełmska[386] pozostała małżonka jmci dostatecznego rachunku teraz nam uczynić nie mogła, na przyszły sejmik relationis tę kalkulacyję jejmości odkładamy, na który i satysfakcyjej w oddaniu [k. 969v] tego, co się ex calculo pokaże, in paratis termin jejmości naznaczamy.

Za suplikacyją mieszczan tarnogórskich, patrząc na ich wielkie przez nieprzyjaciela koronnego zniszczenie, pozwalamy, aby ci ostali quotquot sunt praevio super desolationis iuramento, retenta wszystkie podatków ab anno 1649 od ziemi naszej różnemi czasy uchwalonych do rąk tych, którym należą, oddawali. Które abjuraty in calculo ichm. panom poborcom przeszłym mają być wytrącane.

Które to laudum nasze zgodnie uchwalone zleciliśmy jm. panu Rafałowi z Buczacza Buczackiemu koła naszego dyrektorowi podpisać i do akt grodzkich krasnostawskich (ponieważ chełmski gród ad praesens wakuje) podać. Rafał z Buczacza Buczacki marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej.

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

2. *Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 15 grudnia 1651 r.*

Rkp. *APL, CCrRMO 1, k. 963–967v — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował Walenty Wiśniowski komornik graniczny chełmski i egzaktor ziemi chełmskiej 20 XII 1651 r.* [feria quarta in vigilia festi Sancti Thomae Apostoli a. D. 1651].

[k. 963v] Instrukcyja ichm. panom Samuelowi z Pękosławia Regowskiemu podczaszemu ziemi chełmskiej i Rafałowi z Buczacza Buczackiemu, posłom naszym na sejm blisko przyszły sześćniedzielny warszawski przez nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Chełmie, na sejmiku partykularnym z uniwersału JKMci die 15 decembris a. D. 1651 przypadającym, zgodnie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym obranym dana.

Przy wielkości przeszłego Ojczyźnie niebezpieczeństwa, z rzetelnej wydawającą się Opatrzność wprzód najwyższego, potem i JKMci P. n. m. ojcowskiego pieczołowania nieulęknionego serca indefatigati animi et cor-

[385] *Jan Tomasz Krzywczycki.*
[386] *Barbara z Noskowskich.*

poris constantiam ichm. panowie posłowie nasi ante omnia sollennibus gratiis persequantam et votis, aby divinam opere, a szczęśliwością JKMci P. n. m. dostąpiona z nieporównanego żadnemu wiekowi zwycięstwa i sławy nieśmiertelność, zdrowym JKMci P. n. m. i pomyślnym triumfem, zamysłów Ojczyzny i najjaśniejszego domu JKMci P. n. m. po nich sukcesami [k. 964] w jako najdalsze lata accumulatam.

Odwagę swą i czułość ichm. panowie regimentarze, pułkownicy i wszystko rycerstwo przy znacznych stratach nie tylko substancyjej, ale i zdrowia samego w oczach JKMci i wszystkiej Rzeczypospolitej pod Beresteczkiem, przed tym tu i ówdzie i potem przez czas niemały w Ukrainie różne ponosząc od nieprzyjaciela, a mężnie wszelakie wytrzymując stosy, gloriose oświadczyli. Nie godzi się inaczej, jedno wszystkim ichmciom podziękować i starać się o to, z górnymi zgadzając się województwy, jakoby to wojsko zupełną zapłatę żołdu zasłużonego z ukontentowaniem z podatków na przeszłym sejmie na to zaordynowanych odniosło i na potem do ochotnej Rzeczypospolitej usługi zachęcenie zostawało. Wojsku jednak cudzoziemskiemu aby ta ostatnia ćwierć a 1 octobris nie według popisów sokalskich, ale ostatnich pod Białą Cerkwią zapłacona była.

W tąż i jm. księdzu biskupowi krakowskiemu[387] condignam praestentem gratitudinem, że swym kosztem i własnymi ludźmi zaczynającej się swawoli i buntom rozbójniczym tempestive zabieżawszy, securitati tamtej strony perspexit.

A że przy szczęśliwych JKMci P. n. m. sukcesach i zdrowiu nie widzimy nic milszego nad pokój pospolity, tenże żeby cum dignitate JKMci P. n. m. et integritate Reipublicae przez ichm. panów komisarzów cum rebellibus jest zawarty, zniosą się ichm. panowie posłowie nasi z górnymi województwy, aby lege publica był aprobowany, hoc praecauto, aby pacta anteriora zborowskie[388] per publicam legem utwierdzone, teraz, kiedy insze pro ratis habemus, były także per legem annihilowane.

Więc że gruntowne tak powszedniego i pożytecznego pokoju zatrzymanie dependit od zatrzymania wojska w służbie Rzeczypospolitej na przeszłym sejmie uchwalonego[389], lubo to bych [k. 964v] z ciężkim na Rzeczypospolitą sumptem, upatrujemy jednak, aby pozostałe w rozswowolenych chłopach seditionum facilii dostateczniej przyduszone były i w tym nie chcemy Reipublicae intentioni i zgodzie deesse, i aby do sejmu przyszłego ordynaryjnego w tejże liczbie wojsko zostawało, pozwalamy.

[387] *Piotr Gembicki.*
[388] *Ugoda zborowska z 18 VIII 1649 r.*
[389] *VL, t. IV, s. 152–153.*

Numerus jednak wojska cudzoziemskiego w tymże będący kompucie, że na tej ekspedycyjej ipsa iniuria temporis et coeli z dopuszczenia Boskiego jest umniejszony, aby nie z nowych cudzoziemskich zaciągów, ale raczej z polskiego narodu nie tak wielkim sumptem żołdu i zaciągów quaesito, a na wszelkie aeris iniurias trwalszego był suplementowany życzymy, warując to totius quotis, żeby ichm. panowie pułkownicy i rotmistrze chorągwie swoje na każdą ćwierć in pleno zawsze mieli numero, gwoli czemu do jm. pana pisarza polnego[390] komisarzów dwóch przysięgłych zaraz z sejmu naznaczenie, przy których by się na każdą ćwierć konnego popisy, a co miesiąc pieszego odprawowały wojska, potrzebne być widzimy.

Temu wojsku zapłata, że na sejmie przeszłym z uchwalonych podatków i komputów skarbowych jest dostatecznie obmyślona i dochodzić wojsko skutecznie na każdą ćwierć miała, aby takoweż pomiarkowanie zapłaty i in futurum na te dwie lecie zostawało, a na każdą ćwierć wcześnie zapłata dochodziła, w żadną borgową nie zaciągając wojska służbę.

Ichm. panowie posłowie nasi attendant na ziemię jednak naszą, aby był osobliwy respekt, ciż ichm. panowie posłowie sollicite starać się mają, która jako przedtem przez nieprzyjaciela koronnego, tak i teraz za wojska wszystkiego Rzeczypospolitej i pospolitego ruszenia przejściem bardziej spustoszona, a osobliwie powietrza [k. 965] morowego calamitate na wielu miejscach afflicta i dawnym na przeszłym sejmie uchwalonym podatkom dotąd wydołać i totaliter uiścić się skarbowi nie mogła, wcześnie pogotowiu in posterum tymże nie wydołała. Pobór jeden, iż z osobna na extraordynaryjne Rzeczypospolitej ekspensy na przeszłym sejmie był uchwalony, którego jako percepta ut proventum, tak i ekspensa ad calculum ordinarium nie należała, tedy zaraz po rozdaniu wakancyji i wysłuchaniu rationum senatus consultorum upomną się ichm. panowie posłowie nasi, aby w rachunkach skarbowych ekspensa na potrzeby Rzeczypospolitej extraordynaryjne od publicznych wyjęte i sekwestrowane były.

A Żydzi, że na przeszłym sejmie naznaczonej nie wydali sumy[391], aby niedodaną wydali i in futurum ratione pogłównego według uchwały przyszłego sejmu uiścili się, przypomnieć mają ichm. panowie posłowie nasi.

Ażeby wojsko Rzeczypospolitej w służbie zatrzymane statywa swoje zawsze w Ukrainie odprawiało i za przechodzeniem w dalekie stanowiska

[390] *Zygmunt Przyjemski, generał artylerii koronnej.*
[391] *VL, t. IV, s. 154.*

dobra Rzeczypospolitej ad extremam desolatio nie przychodzili, hibernę z dóbr Rzeczypospolitej i duchownych, wychowaniu wojska tego proportionatam, zgodnie namówią i aby rzetelnie dochodziła, lege publica praecaverunt. Więc że znaczny bywał wojska Rzeczypospolitej z wybranieckiej piechoty suplement, stąd zasię niewielki baczymy pożytek, że się teraz pewną kwotą okupują, starać się o to ichm. panowie posłowie nasi będą, aby znowu według dawnych praw przy wojsku kwarcianym w służbie wybrańcy zostawali.

Ale stąd największą widząc Rzeczypospolitej niewygodę, że gdy ichm. panowie hetmani ad senium przychodzą commodi, na ten czas munia militaria odprawować nie mogą, wniosą prośbę naszą ichm. panowie posłowie nasi, zniósłszy się z górnymi województwy, aby [k. 965v] in posterum salvis momentaris possesoribus, buławy koronne na sejmach walnych bene meritis za zaleceniem senatu i izby poselskiej od sejmu do sejmu konferowane były.

In casum ingruentis strzeż Boże in Rempublicam periculi, na łanowego żołnierza za zgodą wszech stanów pozwalamy, który jeżeli stanie, wyprawę i ordynacyję jego do konstytucyji o pospolitym ruszeniu opisanych ichm. panowie posłowie nasi stosować będą, gdzie i disciplinam militarem tegoż żołnierza skutecznie namówią, prawa jednak dawnego o pospolitym ruszeniu postanowionego tą ordynacyją łanowego żołnierza nic a nic nie naruszając.

A teraz zabiegając indemnitati rozrodzonej szlachty i którzy że sami decenter stawać nie mogli, one przez wyprawę wedle prawa pozwoloną i zordynowaną odprawili, aby ten według prawa zordynowany porządek jako jest do grodu krasnostawskiego podany, był na teraźniejszym sejmie aprobowany, mają się o to ichm. panowie posłowie nasi starać.

Tudzież też i o to, że proces na sejmie przez umyślną pospolicie zwłokę do zguby ludzi zwykł przywodzić, prosić mają ichm. panowie posłowie, aby wszystkie akcyje iuris caduci ex recentis pospolitego ruszenia między szlachtą wszczęte, na tym sejmie sądzone były, a które by nie przypadły na tym sejmie, tedy już nie na sejmie in futurum, ale w Trybunale Lubelskim i Piotrkowskim inter causas fisci forum miały i sądzone były. A iż też w wyprawie na przeszłe pospolite ruszenie od miast Rzeczypospolitej mogą się znaleźć jakie mankamenta, mają to ichm. panowie posłowie serio proponować, aby konstytucyja anni 1621[392] o wyprawie miast na pospolite ruszenie rzetelna według procesu w niej opisanego była do egzekucyji z tego sejmu przywiedziona.

[392] *VL, t. III, s. 202.*

Na skończenie komisyji szwedzkiej[393] do zgody ichm. panowie [k. 966] posłowie z inszymi województwy stosować się mają, ale także ponieważ Rzeczpospolita przez tak wielkie i ustawiczne ekspensa wielkimi podatkami już bardzo exhausta, prosić mają ichm. panowie posłowie JKMci, aby nie ex publicis contributionis tę komisyją kończyć raczył, ale aby każdemu z ichm. panów komisarzów konferował w jego województwie takie primum vacans, jakie by mogło intratą sumptui decenti na tę zasługę Rzeczypospolitej wystarczyć. Jako to osobliwie jm. panu [Zbigniewowi] Gorajskiemu kasztelanowi ziemi naszej chełmskiej ad presens vacans starostwo lubelskie[394], aby konferować JKMć raczył, który nie mając żadnych dóbr Rzeczypospolitej, na ustawicznej usłudze Rzeczypospolitej ochotnie i dexterime stawał, i dotychczas stawa z wielkiem zdrowia i dóbr swych własnych uszczerbkiem.

A iż się to zagęściło, że bene meritorum successoribus minorennibus konferowane dobra Rzeczypospolitej, choć nie jurydyczne ani pograniczne, ani mensum Regium per vacantibus jednak często rozdawane bywają, aby na tym sejmie per constitutionem dodawane były, które dobra Rzeczypospolitej minorennos trzymać mogą albo nie mogą, gdyż to deterrima conditio bene meritorum, którzy lata swoje na usłudze Rzeczypospolitej strawili, a drudzy krwią i gardłem zapieczętowali, że po śmierci ich dobra częstokroć kupione, otrzymane, też już in extrema dopiero konferowane od potomków ich bywają odbierane.

Więc też i to, że starostwa jurydyczne dysmembrowane jednemu, jurydykę drugiemu, prowenta podzieliwszy, jakoby niejakie surrogatori postanowione mają, aby to amplius nie bywało in futurum, jako też i to, że lubo prawem obwarowano, aby wójtostwa do starostw nie były inkorporowane, nihilominus ichm. panowie starostowie seorsivis privilegiis one trzymają, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby takowe wójtostwa jako incompatibilia [k. 966v] przy starostwach wszelkich będące, uchwałą sejmu teraźniejszego pro vacantibus osądzone i bene meritis były rozdawane.

Księstwo smoleńskie i powiat bytowski i lemburski w jakiej dotychczas dyspozycyjej dowiedzieć się mają, tego się domagając, aby prowenta z tych dóbr, które wielkim kosztem do państwa są przyłączone, na publiczne Rzeczypospolitej ekspensa i potrzeby były obrócone.

[393] *Komisja do rokowań ze Szwecją powołana jeszcze na sejmie w 1646 r.; w jej składzie był także kasztelan chełmski Zbigniew Gorajski, VL, t. IV, s. 45–46.*

[394] *Po śmierci Jerzego Adama Ossolińskiego starostą lubelskim został Stanisław Witowski kasztelan sandomierski. Gorajski w lutym 1652 r. otrzymał starostwo niegrodowe kamionackie.*

Dowiedzieć się także mają ichm. panowie posłowie co za przyczyna tego, że per renovatione pactorum do cesarstwa tureckiego poseł według dawnych zwyczajów nie jest dotychczas wyprawiony.

Między wielą dóbr przez czas tej wojny spustoszałych, iż nie tak communi calamitate, jako przez stanowiska obozów tak koronnych, jako i nieprzyjacielskich, delecto ad eodem belli oportuno od JKMci loco nad wszystkie insze jm. pana podkomorzego brzeskiego litewskiego[395] majętność dziedziczna Beresteczko[396] funditus jest zniesiona, także i ichm. panów Sobieskich[397] wszystkie dobra dziedziczne, jako Zborów i Złoczów ze wszystkimi przyległościami, wniosą ichm. panowie posłowie nasi prośbę do JKMci, aby przed inszymi tym ichmciom condignam recompensam dobrymi uczynić raczył wakancyjami.

Wiele przez te lata za inkursyją kozacką gumien i folwarków w naszych krajach funditus ogniem zniesionych, a ichm. panowie duchowni na to bynajmniej nie respektując, de integro dziesięciny i ospy sobie z funduszu należące, pro illis otiam annis prawnie dochodzą, upraszać będą ichm. panowie posłowie ichm. księży biskupów, aby jako względem kwarty i podatków publicznych Rzeczpospolita na dezolacyją dóbr w krajach naszych ma słuszny respekt, tak aby w oddawaniu decimarum z popalonych gumien i spustoszałych funditus majętności miłosierne i słuszne od ichmości było pozwolone levamen.

[k. 967] Władyctwo chełmskie iż natenczas jest vacans, mają ichm. panowie posłowie nasi wnieść prośbę do JKMci za wielebnym księdzem [Jakubem] Suszą[398], aby to onemu konferować raczył.

Moneta i wszelkie pieniądze, jeśliby tego potrzeba Rzeczypospolitej wymagała, aby nie przez prywatne uniwersały skarbowe, ale jako dawny bywał zwyczaj, przez konstytucyje lub zniżane lub podwyższane były, ichm. panowie posłowie nasi mają się domagać.

Poprawę Kamieńca, Krakowa i ich praesidionis obmyślenie, jako i erygowanie fortec po powiatach, także indygenaty i nobilitacyje zaleconych od JKMci osób do zgody z górnemi województwy ichm. panowie posłowie stosować będą.

Egzempty wojskowe aby według dawnego prawa od ichm. panów hetmanów były wydawane, a wydane u wszystkich sądów aby sine iura-

[395] *Władysław Leszczyński.*

[396] *Leszczyński odziedziczył Beresteczko po matce Annie z Radzimińskich, sukcesorce wymarłych kniaziów Prońskich.*

[397] *Marek i Jan, synowie Jakuba.*

[398] *Susza był administratorem eparchii od 1649 r. Nominowany wówczas ordynariusz Atanazy Furs zmarł zaraz potem, przed objęciem godności.*

mento tym pułkownikom i rotmistrzom, którzy obecnie w wojsku ustawać powinni, przyjmowane były, ichm. panowie posłowie nasi instabunt.

Laudum teraźniejszego sejmiku naszego ratione contributionum i to, które byśmy na przyszłym da Pan Bóg relacyjnym sejmiku ratione cavendem uchwalili, aby były przyszłym sejmem aprobowane, ichm. panowie posłowie nasi pilnie się starać mają.

Więc i o to, aby miastu Krasnostawowi spustoszałemu petitum jego JKMci in anno 1649 die 20 iulii w Krasnymstawie podane i na przyszłym sejmie wnoszone, mogło być na tym sejmie per constitutionem aprobowane.

To tedy wszystko ichm. panom posłom naszym zleciwszy, pilnie ich w tym prosimy i napominamy, aby temu wszystkiemu, cośmy im zlecili dosyć czyniąc i do zgody z inszymi górnymi województwy braterskiej stosując się tych momentów, od których integritas i securitas Ojczyzny, praw i wolności zawisła, praecipuam mieli curam ac veniam.

A ta instrukcyja nasza aby do ksiąg krasnostawskich (ponieważ [k. 967v] chełmskie vacant) dla rzetelniejszego oświadczenia woli i deklaracyjej naszej, z podpisem jm. pana Rafała z Buczacza Buczackiego marszałka sejmiku naszego teraźniejszego była podana, jmci committimus. Działo się w Chełmie 15 dnia miesiąca grudnia r. P. 1651. Rafał Buczacki z Buczacza marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej mp.

CXXXV. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 15 stycznia 1652 r.

Kasztelan chełmski Zbigniew Gorajski uniwersałem datowanym w Radzięcinie 22 XII 1651 r. naznaczał elekcję kandydatów na sędziego ziemskiego chełmskiego po śmierci Stanisława Stawskiego na 15 I 1652 r., zaznaczając, że wcześniejszemu ogłoszeniu sejmiku stanął na przeszkodzie jego wyjazd na traktaty ze Szwecyją, *APL, CCrRMO 1, k. 975v–976v; oblatował szl. Florian Borzęcki famulus kasztelana Zbigniewa Gorajskiego 4 I 1652 r.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Nominację na urząd uzyskał Jakub Uhrowiecki, dotychczasowy podstoli chełmski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1364.

CXXXVI. Sejmik elekcyjny podsędka ziemskiego w Chełmie 4 kwietnia 1652 r.

Wojewoda ruski Stanisław z Brzezia Lanckoroński uniwersałem datowanym w Warszawie 5 III 1652 r. składał sejmik elekcji kandydatów na podsędka ziemskiego chełmskiego po śmierci Andrzeja Brodowskiego na 4 IV 1652 r.,

APL, CCrRMO 1, k. 1102–1103; oblatował Jan Dunin Hatnicki pisarz grodzki horodelski 21 III 1652 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. 7 kwietnia 1652 r. nominację na urząd podsędka uzyskał Zbigniew Sługocki, dotychczasowy komornik graniczny lubelski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1307.

CXXXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 11 czerwca 1652 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 16 IV 1652 r. zwoływał sejm nadzwyczajny w Warszawie na 23 VII 1652 r., poprzedzający go sejmik chełmski na 11 VI 1652 r., APL, CChRMO 74, k. 11–11v; w grodzie chełmskim oblatował ur. Stanisław Lutoborski (brak daty, przed 10 V 1652 r.); APL, CCrRMO 1, k. 1189–1189v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Paweł Pilawa 6 V 1652 r.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego 11 czerwca 1652 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 74, k. 135–137 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Marcin Borzęcki wojski bełski, marszałek sejmiku 14 VI 1652 r.* [feria sexta pridie Sanctorum Viti et Modesti Martyrum a. D. 1652]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 1244–1246v; w grodzie krasnostawskim oblatował Jan Dunin Hatnicki pisarz grodzki horodelski, komornik ziemski i poborca chełmski 17 VI 1652 r.* [feria secunda post festum Sanctorum Viti et Modesti Martyrum a. D. 1652].

[k. 135] My dygnitarze i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik teraźniejszy od Króla JMci P. n. m. przed sejmem walnym sześćniedzielnym na dzień dzisiejszy 11 miesiąca czerwca anni praesentis 1652 uniwersałem złożony, na miejsce zwyczajne do Chełma zgromadzeni, obrawszy wprzód według zwyczaju zgodnemi głosy ichm. panów posłów naszych i onym instrukcyją do propozycyji od Króla JMci stosującą się dostateczną dawszy, dla wielkich Rzeczypospolitej i ziemi naszej potrzeb takowe laudum zgodnie postanowiwszy, uchwalamy.

Naprzód, iż podczas sejmiku teraźniejszego perculit et perservit nas wiadomość ex callida perfidia hostis clades praecipui roboris wojska Rzeczypospolitej, to jest pułku hetmańskiego, za którym fatalnym, niespodziewanym i prędkim przypadkiem prędkością nieprzyjaciela ordyńskiego zwyczajną perterriti, województwa przed nami niektóre konsultacyjej teraźniejszych sejmików i salvando pignora sua z domów swych umknąwszy się odprawowali, sama tylko prawie ziemia nasza chełmska, jako już temu niebezpieczeństwu pierwsza i pograniczna, aby jako cokolwiek [k. 135v] mogła salvare metum et confusionem populationis i dla pohamowania seditionum ausus poddanych swoich, ludzi służałych koni sto po kozacku uchwalamy. Za rotmistrza jm. pana Samuela Regowskiego podczaszego ziemi naszej zgodnie obrawszy i uprosiwszy, żołdu towa-

rzystwu chorągwi tej na ćwierć jednę na koń po złotych 40 polskich, a jm. panu rotmistrzowi kuchennego złotych tysiąc, chleba zaś z dóbr Rzeczypospolitej w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim po złotych 6 polskich z łanu osiadłego podług ostatnich kwitów naznaczamy. Ściągnienie tej chorągwi tu w Chełmie zaraz od publikacyji laudum tego ukazujemy, a jm. pan rotmistrz kompanią jako najprędzej przystojną, na koniach dobrych, z rynsztunkiem porządnym zaciągnąć ma i one przed ichm. pany komisarzami niżej mianowanymi, absentia unius non obstante, najdalej za niedziel dwie tu pod Chełmem obwieściwszy, ichmciów de completo chorągwi numero popisze, od którego popisu służba jmci zaczynać się będzie.

Na zapłatę żołdu i zasług chorągwi tej naszej zgodnie w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim poborów trzy, salvis abiuratis desertatorum, według ostatnich kwitów poborowych uchwalamy. Do wybierania tych poborów jm. pana Jana Hatnickiego pisarza grodzkiego horodelskiego i komornika ziemskiego chełmskiego uprosiliśmy, który circa oblationem laudi praesenti jurament według prawa w grodzie tutecznym odprawić powinien będzie. Czas wydawania i wybierania tych poborów zaraz od publikacyji laudum tego zaczynać, a kończyć się ma do niedziel dwu inclusive. A kto by w tym czasie nie wydał, ten iuribus Regni et poenis podlegać będzie i ad instantiam jm. pana poborcy w grodzie ziemi naszej etiam non posita citatione uti in causa fisci sprawić się ma, a officium castrensis po wyjściu tych dwóch niedziel sądzić te causas fisci etiam extra cadentiam terminorum powinni będą. Salarium zwyczajne jm. pana poborcy po [k. 136] groszu od złotego naznaczamy, od kwitów zaś nad groszy 6 od wsi szlacheckiej brać nie będzie więcej. Z tej tedy egzakcyjej cokolwiek sumy jm. pan poborca w tym czasie wybierze, one za asygnacyjami ichm. panów komisarzów naszych niżej mianowanych wydawać jm. panu rotmistrzowi i inszym, komu ichmciowie naznaczą, będzie, a residuum tej egzakcyjej do rąk tychże ichm. panów komisarzów za kwitem odręcznym odda i calculum sufficientem nam na sejmiku da Bóg deputackim przyszłym uczyni.

A obviando dalszym strzeż Boże następującym in Respublicae periculis, komisarzów sobie w ziemi naszej ichm. panów Mikołaja z Dąbrowice Firleja Broniewskiego podkomorzego czernihowskiego i Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego obraliśmy i uprosili. Z temi ichmościami znosić się jm. pan rotmistrz nasz i w niebezpieczeństwach znać dawać ichmciom i do grodów tutecznych, aby to pateret z grodu każdemu powinien będzie, a gdyby dalsza potrzeba tego była, contra seditiones poddanych swawolnych przyczynić i potęgi, dajemy eam facultatem ichm. panom

komisarzom, jako i przed tym laudis publicis w ziemi naszej miewali, convocandi nas per universales na konsultę publiczną, abyśmy wszelkim niebezpieczeństwom wcześnie zabiegać i praesidia sobie jakiekolwiek obmyślać mogli.

A żebyśmy zawsze i sami parati byli, i nervum belli na wszelkie okazyje mieli, praesenti laudo wszelkich podatków publicznych retentorów napominamy, aby we dwóch niedzielach a data praesentium przy sobie pieniądze publiczne zatrzymane poborowe do poborców, których egzaktor należy, a z czopowego i deposita dawne, do rąk ichm. panów komisarzów naszych wyżej mianowanych oddawali [k. 136v] sub poenae perpetuus banitionis i confiscationis bonorum ad instantiam instigatoris publici decernenda.

Iż przy jm. paniej teraźniejszej płockiej, a przeszłej starościnie chełmskiej[399], po śmierci nieboszczyka jm. pana [Jana Tomasza] Krzywczyckiego starosty chełmskiego pewna suma in deposito prowentów publicznych zostawa, zlecamy jm. panu marszałkowi koła naszego serio napisać do jejmości, aby te pieniądze jeżeli nie in toto, przynajmniej połowicę na teraźniejszą gwałtowną ziemi naszej potrzebę do ichm. panów komisarzów naszych albo temu, komu ichmciowie asygnacyją do jejmości dadzą, oddała, a ratione totalis depositi już nieodwłocznie nam rachunek na sejmiku da Bóg deputackim sub poenis suprascriptis uczyniła. Więc i jm. pan Szymon Mogilnicki, także i ichm. panowie Siestrzewitowscy zatrzymane hucusque z czopowego pieniądze, jako się na sejmiku przeszłym oddać submitowali, do tychże ichm. panów komisarzów naszych in decursu duarum septimanarum indilate oddadzą, a in defectu terminum publicandae praefatae poenae na ichmciów coram officio castrensis Chelmensis post duas septimanas ad instantiam instigatoris publici praefigimus.

Jm. pan Marcin Borzęcki wojski bełski, arendarz czopowego w ziemi naszej, submitował się ratę teraźniejszą na św. Jan blisko przyszły [24 VI] przychodzącą na teraźniejsze potrzeby publiczne realiter oddać, tedy tą sumą suplementować ma, a in defectu nieprędkiego wydania inszych podatków jm. pana rotmistrza naszego abyśmy bez tego praesidium, albo raczej wiadomości w niebezpieczeństwach nie zostawali. A że jmć niemałe sobie w tym czopowym dla [k. 137] teraźniejszych turbulenta tempora i powietrzów w ziemi naszej szkody praetendit, słuszną defalkę iuxta nexum contractus za całe półroka roku przeszłego podczas ekspedycyjej generalnej da Bóg na sejmiku przyszłym deputackim obiecujemy.

[399] *Barbara z Noskowskich Krzywczycka, po śmierci pierwszego męża wyszła za Stanisława Korwin Krasińskiego kasztelana płockiego.*

Należy i to integritati ziemi naszej, aby akta publica tak ziemskie, jako i grodzkie chełmskie i krasnostawskie integre zawsze w każde Rzeczypospolitej niebezpieczeństwo conservata były, i teraz strzeż Boże imminens aliquod periculum, powinni ichm. panowie starostowie sądowi, którym de iure competit, na usłudze Rzeczypospolitej w wojsku zostają, znosić się ichm. officiales, quibus ex officio competit i z ichm. pany komisarzami naszymi de modo eorum conservandi mają i cokolwiek ichmciowie koło tego namówią i spendować z publicznych prowentów na to będą, per rato et grato mieć obiecujemy.

Zamek uchański, niepoślednia w ziemi naszej forteca, na którym i armata dosyć jest potężna i numerosa, iż post decessum świętej pamięci nieboszczyka jm. pana podskarbiego koronnego[400] ob lites iuridicas ratione succesoribus między sukcesorami jmci i jm. panią podskarbiną koronną[401] pendentes sine omni zostawa praesidio, aby za nastąpieniem strzeż Boże nieprzyjaciela w ręce jego nie przechodziła, a za wzięciem uchowaj Boże tej fortecy i armaty ciężko nam i Rzeczypospolitej nie było, solite uprosiwszy (lubo się z tego wielce wymawiali), upraszamy jm. pana podstolego koronnego i podkomorzego naszego chełmskiego[402], żeby jmć na tę fortecę miał pilne oko a competenti miejsce to osadził praesidio, co derogare iuribus et praetensionibus partium nie ma, ponieważ ichmości propter conservandam pacem et securitatem publicam z uproszenia obywatelów wszystkiej [k. 137v] ziemi naszej tylko samę tę fortecę, nie tykając się żadnych prowentów, w swoję weźmie administrationem.

Które to laudum nasze zgodnie uchwalone zleciliśmy jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu, marszałkowi naszemu podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać per oblatam. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 11 iunii a. D. 1652. Marcin Borzęcki wojski bełski, marszałek sejmiku chełmskiego mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 11 czerwca 1652 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 74, k. 131v–135 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Marcin Borzęcki wojski bełski, marszałek sejmiku 14 VI 1652 r.* [feria sexta pridie Sanctorum Viti et Modesti Martyrum a. D. 1652]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 1, k. 1248–1250v — kopia; w grodzie krasnostawskim oblatował Jan Dunin Hatnicki pisarz grodzki horodelski, komornik ziemski i poborca chełmski 17 VI 1652 r.* [feria secunda post festum Sanctorum Viti et Modesti Martyrum a. D. 1652].

[400] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*
[401] *Zofia z Tęczyńskich Daniłowiczowa.*
[402] *Mikołaj Daniłowicz, młodszy brat bezpotomnie zmarłego podskarbiego Jana Mikołaja.*

[k. 131v] Instrukcyja ichm. panom Zbigniewowi z Sługocina Sługockiemu podsędkowi ziemi chełmskiej i Karolowi z Żurowa Daniłowiczowi staroście parczowskiemu posłom naszym na sejm blisko przyszły, przez nas obywatelów [k. 132] ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Chełmie na sejmiku partykularnym z uniwersału JKMci die 11 iunii anni 1652 przypadającym, zgodnie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym obranym dana.

Przy należytym Panu Panów intimis de praecordiis za opatrzność Jego niebieską solennem votorum nostrorum oddaniu, ichm. panowie posłowie nasi przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego, pierwej za nieustawające obmyśliwanie całości i dobra Ojczyzny naszej JKMci P. n. m. niskie dziękczynienie oddać mają i zdrowia, jako i szczęśliwego dni nieskończonych panowania, przy wielkości zwycięstwa i sławy nieśmiertelnej w triumfach po podeptanym da Bóg każdym nieprzyjacielu Ojczyzny, z najjaśniejszego domu swego wieczną pochwałą powinszowawszy, majestat jego niezwyciężony nomine omnium solennibus gratiis persequantum.

Wszystka Rzeczpospolita na to zerwanie sejmu[403] boleć musi, że praesidia Reipublicae et subsidia wojska obmyślone nie były (czego żal się Panie Boże) nieszczęsny exitus comprobavit, gdy nas przy konsultach teraźniejszych naszych żałosna nowina po rozgromieniu części wojska[404] JKMci doszła, pytać się panowie posłowie nasi mają, przez co by takie częste clades działy się. Będąc tedy ex fato perculsi zlecamy panom posłom naszym, aby ante omnia po wotach i rozdaniu wakancyji do żadnej inszej rzeczy nie przystępowali, póki by praesidium et securitas Reipublicae in toto obmyślona nie była, a na jakie suplementa wojskowe zgoda będzie, od tego i nasi ichm. panowie posłowie odbiegać nie będą, upraszając i ichm. panów duchownych, aby labenti Patriae w tak ciężkim razie succurrere chcieli. Ponieważ też i aprobacyja pactorum z wojskiem zaporoskim pod Białą Cerkwią zawartych[405] vel maxime ad securitatem [k. 132v] Reipublicae należy, zniosą się ichm. panowie posłowie nasi z górnymi województwy, aby lege publica, in quantum wojsko zaporoskie winnem in praesenti clade wojska Rzeczypospolitej nie nalazło, a tej aprobacyjej od Rzeczypospolitej affectowało, na to servatis servandis ichmciowie pozwolą eo praecauto, aby pakta zborowskie per legem publicam stwierdzone, teraz, jeśli insze pro ratihabebuntur [s], także per legem annihilowane były.

[403] *Poprzedni sejm zerwany 9 III 1652 r. przez posła upickiego W. Sicińskiego.*
[404] *Klęska w bitwie pod Batohem 1–2 VI 1652 r. i rzeź jeńców polskich.*
[405] *Ugoda białocerkiewska 28 IX 1651 r.*

A że plerumque (ut patet) w prywatnych respektów rozerwanie sejmów staje się, ichm. panowie posłowie że nie starali się o to, nie są jurgieltnikami i nie privatum, ale bonum publicum promovere będą, more deputatorum tribunalium przysięgać mają, ichm. panowie posłowie nasi efficient.

Zapłata wojsku Rzeczypospolitej iż dostatecznie na sejmie przeszłym, przed świeżo rozerwanym, uchwalonych podatków i komputów skarbowych była obmyślona i dochodzić wojsku na każdą ćwierć ad ultimam decembri anni praesenti [31 XII 1652] miała, dlaczego to pomiarkowanie zapłaty in effectu nie dochodziło i wojsko borgową służbą zaciągnione, dowiedzieć się tego ichm. panowie posłowie mają.

A wysłuchawszy dostatecznie rachunków jm. pana podskarbiego koronnego[406], u którego pytać się pilnie z inszymi województwy o prowentach, mennicy, cłach i inszych ordynaryjnych, czemu by w tak małej cenie teraz chodziły, coequationem w podatkach inszych województw pro annis praeteritis, ponieważ od ziemi naszej in toto satisfactum attendowali na zapłatę pro anno praesenti a 1 ianuarii takowąż sumę, ponieważ in minori numero wojsko było, pozwolono. In futurum zaś, aby był osobliwy w podatkach na ziemię naszą respekt, ichm. panowie posłowie nasi sollicite starać się mają, która jako przed tym przez nieprzyjaciela koronnego, [k. 133] tak i teraz za przejściem wojska Rzeczypospolitej i pospolitego ruszenia bardziej spustoszona i powietrza morowego na wielu miejscach calamitate afflicta, wielkim podatkom nie wydoła.

In casu ingruentiae jeszcze, strzeż Boże, in Rempublicae periculi na łanowego żołnierza za zgodą wszech stanów pozwalamy. Tego jednak życzymy, aby się Rzeczpospolita in quantitate wojska tego nie zawodziła, żeby województwa wszystkie komput łanów swoich wedle kwitów poborowych, z których by ta wyprawa być miała przedsięwzięli, z wielu łanów konny żołnierz być ma, zordynowawszy quantitatem et numerum wojska tego z każdego województwa certam elicere mogli. Która wyprawa, jeżeli ad effectum dojdzie, zaciągi i zapłata przy województwach zostawać mają. Ordynacyją zaś tegoż wojska do konstytucyji o pospolitym ruszeniu opisanej panowie posłowie nasi stosować będą i disciplinam militarem żołnierza tego namówią, prawa jednak dawnego o pospolitym ruszeniu postanowionego tą ordynacyją łanowego żołnierza nic a nic nie naruszając. Do tejże wyprawy aby miasta i miasteczka dóbr Rzeczypospolitej iuxta praescriptum constitutionum [anni] 1621[407] i inszych także statuum Regni należały, ichm. panowie posłowie nasi praecavebunt.

[406] *Bogusław Leszczyński.*
[407] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*

Respektując na zasługi jm. pana hetmana polnego koronnego[408] ichm. panowie posłowie nasi prosić JKMci mają, aby more maiorum starostwo barskie do buławy onemu przywrócone było.

Posła do Porty Ottomańskiej ad renovanda pacta more solito wyprawić.

Na nobilitacyją osób w instrukcyjej JKMci mianowanych (oprócz Kozaka Krisy[409]) sejmik nasz nie pozwala, póki znacznej jakiej przysługi, stawieniem ludzi swym kosztem na teraźniejszą Rzeczypospolitej potrzebę nie uczynili, albo sumą znaczną in fidem publicam na żołnierza nie wygodzą.

[k. 133v] Lauda tak przeszłego, teraźniejszego jako i przeszłego relacyjnego i electionis deputata sejmików o podatkach Rzeczypospolitej uchwalone, aby aprobowane były, ichm. panowie posłowie curabunt.

W inszych punktach ichm. panowie posłowie nasi referować się będą do instrukcyjej przeszłego sejmiku 15 decembris przed sejmem zerwanym zgodnie namówionych, tego in supplementum dojrzawszy, aby komisyje szlacheckie od dóbr Rzeczypospolitej do rozgraniczenia bez wszelakich respektów z kancelaryjej JKMci wydawane były. Więc i ktobykolwiek u dworu summario processu osądzony był, aby to było jako contrarium iuribus irritum et inane, a na potym aby żadnego tak nie sądzono.

Przeciwko prawu wyraźnemu i słuszności samejże od starostw, zwłaszcza jurydycznych, wsi niemało privatim per seorsiva privilegia odrywają, jako to i starostwo chełmskie prawie ogołocone, przy kilku tylko wioskach małych zostające[410], wysoce godnemu et bene in utroque proelio merito senatori jw. jm. panu wojewodzie podolskiemu[411] za krwawe zasługi konferowane nie tylko dignitati senatoriae, ale i samej jurydyce wydołać nie może, ichm. panowie posłowie nasi to mają solenne do JKMci petitum, aby JKMć in supplementum i decentius ob eundem eiusdem capitaneatum officii munus, to co z dawna do starostwa tego należało, jm. panu wojewodzie non derogans iuribus cui usum in quantum legibus Regni nie są przeciwne, conferre i adiungere znowu raczył.

[408] *Stanisław „Rewera" Potocki, wojewoda podolski; hetmanem został w czerwcu 1652 r.*

[409] *Kresa (bez imienia), Kozak zaporoski, otrzymał nobilitację na sejmie 1652 r., VL, t. IV, s. 177.*

[410] *Z 1 miasta, 33 wsi i 2 części wsi starostwa w drugiej połowie XVI stulecia, w połowie następnego pozostało zaledwie miasto Chełm, przedmieście Błonie, 5 wsi (Rożdżałów, Strachosław, Strupin, Wereszcze i Żółtańce) i 1 połowa (Krzywice). Pozostałe zostały rozdzielone na wiele drobnych dzierżaw, niekiedy jednowioskowych.*

[411] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

Więc że i u potomków śp. książęcia jm. [Jeremiego] Wiśniowieckiego wojewody ziem ruskich reszty pewne pieniędzy skarb koronny, jako od tychże ichmciów suppliciter nam doniesiono, upominają się i trudności prawne onym czyni, pilno wniosą do JKMci [k. 134] et status Reipublicae instancyją ichm. panowie posłowie nasi, aby meritis tak wysoce zasłużonego w Rzeczypospolitej pana ta suma, o którą conveniuntur za zgodą wszech stanów kondonowana być mogła i sukcesorzy więcej z skarbu koronnego trudności nie mieli.

Za jm. panem chorążym koronnym[412] jako wysoce w Rzeczypospolitej zasłużonym wniosą do JKMci i Rzeczypospolitej instancyję swoją gorącą ichm. panowie posłowie nasi równo z inszymi województwy, aby jmć meritorum suorum i rodzica swego niegdy śp. hetmana koronnego[413] za stracone i odeszłe do [Bohdana] Chmielnickiego starostwa[414] od jmci, condignam mógł odnieść recompensam. A że wielkie latyfundia dóbr dziedzicznych tegoż jm. pana chorążego koronnego Chmielnicki sobie do Czehrynia przywłaszcza i na niektóre dla sadzenia nowych słobód przywileje i komisyje na rozgraniczenie in detrimentum jego i Reipublicae otrzymał, i w tym fraternum u JKMci interponent auxilium, aby w swoich własnych ojczystych dobrach nie był tak rujnowany, i miasto też Brody, jako i włości przez nieprzyjaciela funditus zniesione, aby tym prędzej in maius Reipublicae ornamenta ta znaczna forteca przyjść mogła, przy dawnych wolnościach i prawach sobie nadanych zostawała.

Koekwacyja województw w podatkach, jako też gratitudinis śp. Królowi JMci Władysławowi od Rzeczypospolitej konferowany, iż Rzeczypospolitej i ziemi naszej chełmskiej należy na tym pogotowiu, gdy do nas sukcesorowie śp. jm. pana podskarbiego koronnego[415] instancyję wnieśli za onym, w województwie wołyńskim ex ea gratitudine od śp. króla jm. Władysława temuż nieboszczykowi jm. panu podskarbiemu asygnowanej, zostawa [k. 134v] reszty złotych polskich 170 tys. i kilka, których to sukcesorów iż skarb o dwadzieścia kilka tys. turbuje, urgebunt ichm. panowie posłowie nasi, aby skarb długu tego z sumy pomienionej u tegoż województwa wołyńskiego rekwirował, a interim sukcesorów pomienionych nie turbował. Residuum zaś długu tymże sukcesorom należącego aby wolno było ichmciom na Trybunale iure fisci lub u poborców, lub też u województwa dochodzić.

[412] *Aleksander Koniecpolski.*

[413] *Stanisław Koniecpolski.*

[414] *Starostwa czehryńskie i perejasławskie.*

[415] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*

Jm. pan Prokop Ludzicki [cześnik chełmski] i przy zniesieniu przez nieprzyjaciela do szczętu majętności swoich wszystkich, iż swoim kosztem na usługę Rzeczypospolitej przeszłej ekspedycyji z odwagą zdrowia swego chorągiew stawił, aż i sam się przy tejże usłudze Rzeczypospolitej do pogańskich oków i srogiego więzienia dostał i dotąd in squalore jęczy, wniosą swoją pilną do JKMci [i] izby poselskiej ichm. panowie posłowie nasi, aby periclitanti clementer JKMć subvenire i eliberaticem porrigere chciał, a przynajmniej zasłużone skarbu Rzeczypospolitej żonie i dziatkom pokornie suplikującym na wykupno dać rozkazał.

Za miastem Krasnymstawem dosyć zniszczonym i spustoszonym do JKMci i Rzeczypospolitej przyczynią się ichm. panowie posłowie, aby przy libertacyjach od JKMci sobie danych (exceptis contributionibus publicis et ducillorum) zostawać mogli.

Co wszystko, jako pro tempore personis et loco suis necessitatis causae accidat, pomienieni ichm. panowie posłowie nasi quam diligentissime observare i dobro całej Rzeczypospolitej i ziemi naszej przestrzegać more iuxta antiquam observantiam będą, sub fide honore et conscientia.

Którą to instrukcyją naszę do ksiąg grodzkich chełmskich jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego, podać [k. 135] zleciliśmy. Działo się w Chełmie loco, die et anno quibus supra [11 VI 1652]. Marcin Borzęcki wojski bełski, marszałek sejmiku chełmskiego.

3. Atestacja Franciszka Bądzyńskiego dla rotmistrza Samuela Regowskiego z 27 czerwca 1652 r.

Rkp. *APL, CChRMO, AL. 1, k. 476 — oryginał; do akt chełmskich wniósł szl. Remigian Niedobylski, famulus Samuela Regowskiego.*

[k. 476] Ja niżej mianowany, daję tę atestacyję jako marszałek sejmiku przeszłego ichmciów komisarzów ziemi chełmskiej die 22 junii w Chełmie naznaczonego, jmci panu podczaszemu chełmskiemu a rotmistrzowi na ten czas naszemu, iż za wspólną zgodą wszystkich ichmciów na ten sejmik zgromadzonych obywatelów, przychylając się do uchwały innych województw, pozwalamy temuż panu rotmistrzowi ziemi naszej 2000 złp traktamentu, a żołdu na koń po kozacku 60 złp, meliorując i zachęcając kompaniję jmci pod takie czasy do uprzejmości i wiernej ku braci i ojczyzny miłości, lubo w przeszłym laudum, które in toto teraźniejszą konwokacyją ratiohabitum est, po 40 złp pozwolono było na koń i rotmistrzowskiego traktamentu 1000 złp naznaczono. Początek ćwierci służby od 11 junii sejmiku przeszłego adaequuiąc [s] z inszemi województwy

i powiaty pozwoliwszy, upewniając w tym jm pana rotmistrza naszego, że cobykolwiek lubo z własnej szkatuły swojej na zaciąg 100 koni kompaniji wydał, onemu z podatków ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego oddać i żołd ten po 60 złp na koń pro grato et rato mieć powinni będziemy.

Na co tę atestacyję marszałkowi naszemu oddać do rąk jm. pana Samuela z Pękosławia Regowskiego, podczaszego i rotmistrza naszego pozwoliliśmy. Działo się w Chełmie 27 juni a. D. 1652. Franciszek Bądzyński, M. K. R. Z. Ch.[416]

CXXXVIII. Sejmik przed pospolitym ruszeniem w Chełmie 8 lipca 1652 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 22 VI 1652 r., na wieść o klęsce pod Batohem, zwoływał sejmik chełmski na 8 VII 1652 r., koncentrację zaś pospolitego ruszenia szlachty na 15 VIII 1652 r. pod Piotrawinem, APL, CChRMO 74, k. 152v–154; oblatował szl. Jan Czarnołoski 1 VII 1652 r.

1. Laudum sejmiku przed pospolitym ruszeniem 8 lipca 1652 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 170–172 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Adam z Babina Pszonka chorąży chełmski, marszałek sejmiku 9 VII 1652 r.* [feria tertia ante festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris proxima a. D. 1652].

[k. 170] My dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo wszystko na sejmik za uniwersałem JKMci do Chełma pro [die] 8 iulii zgromadzeni, przychylając się do instrukcyjej naszej na blisko przeszłym sejmiku, którąśmy ichm. panom posłom naszym na sejm przypadający dali, to teraz przydajemy.

Ponieważ pericula takie na Ojczyznę nastąpiły, iż czasu inszym konsultacyjom nie masz, tedy aby sejm ten o jak najprędszym czasie, a najwięcej we dwóch niedzielach odprawić się mógł, panowie posłowie starać się mają, nic inszego, tylko to samo co do obrony tak nagłej należy na nim traktując.

A wprzód, aby te diffidentiae niepotrzebne, które inter status zachodzą, uspokoić się mogły. A ponieważ JKMć P. n. m. czas ściągnienia pospolitego ruszenia pro 15 augusti prorogować nam raczył, tedy i my aby za równą ochotą z inszymi pociągaliśmy, gotowymi się być na to ofiarujemy

[416] *Być może skrót oznacza „marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej". Marszałkiem sejmiku 11 VI był Marcin Borzęcki, zapis zatem odnosić się może do odbytego 22 VI zgromadzenia powołanych przez sejmik komisarzy, któremu zapewne przewodniczył Franciszek Bądzyński.*

i zaraz za oznajmieniem jm. pana Adama Pszonki chorążego chełmskiego, marszałka teraz naszego, którego za duktora (w niebytności jm. pana kasztelana, inszą funkcyją publiczną zabawionego[417], a [k. 170v] wiadomi już będąc jego w takich okazyjach sposobności) sobie obieramy i aby ten od JKMci był konfirmowany, panom posłom zlecamy.

Ten tedy pilne oko na insze pobliższe województwa mając, skupić nas i obwieścić powinien, a my zaraz zjedziemy się i porządek namówiwszy, popis odprawimy i tu w ziemi naszej, która tu bliższa jest niebezpieczeństw, czekać na przyjście Króla JMci będziemy, krom tego, żeby aliud urgens necessitas Reipublicae dictaret. To tedy generalne pospolite ruszenie aby słusznie odprawić się mogło, o reasumowanie dawnych praw panowie posłowie nasi postarają się i gdzie jest w nich jaka perplexitas, aby to deklarowane było. A mianowicie w rozrodzonych braciej, którzy decenter służby wojennej odprawować nie mogą, aby ci za rozsądkiem komisarzów od województwa przy urzędnikach w prawie opisanych, decyzyję w tym uczynili i zordynowali według uwagi każdego kondycyjej i habitatem personae. Więc i miasta, które pod te przeszłe wojny bardzo szczupłe subsydia przy powiatach posyłały, aby i zaraz na popisie według prawa juramenta od każdego miasta uczynione produkowali i quae proportione jeżeli z posesyjej, czyli z prowentów swoich wyprawować mają, posłowie nasi o deklaracyję na teraźniejszym sejmie starać się mają.

A iż teraz za wzięciem w niewolę pogańską jm. pana starosty krasnostawskiego[418] gród ten — uchowaj Boże długiej detencyji jmci — jurysdykcyji swojej wcześniej odprawować nie mógł, aby na tym sejmie succurrere, postarać się. A mając wzgląd na merita tak wysokie jm. pana starosty prosimy, aby szczególny wzgląd na jmci był i primum vacans na konsolacyję i eliberacyję jmci konferowano. Także sprawy jmci wszystkie in omni subsellio aby suspendowane były aż do wyjścia, starać się mają panowie posłowie.

A iż za zarazą powietrza siła grodów wakować musi, skąd swawola wielka, a jeszcze podczas wyjścia nas z domów czegoś gorszego spodziewać się potrzeba, tedy panowie podstarościowie upatrzywszy miejsce bezpieczne jako najbliżej grodu swego, aby [k. 171] jurysdykcyję na swawolnych odprawowali.

[417] *Zbigniew Gorajski stale angażowany był w misjach dyplomatycznych. Wiosną uczestniczył w rozgrywkach wokół procesu nad H. Radziejowskim, a następnie przygotowywał drugą, jesienną turę rokowań ze Szwecją w Lubece.*

[418] *Marek Sobieski; wiadomość o jego tragicznym losie (ścięty pod Batohem 3 VI 1652 r.) najwidoczniej jeszcze do Chełma nie dotarła.*

Widzimy sami, iż tota molles belli na pospolite ruszenie niepodobna, aby obrócona być miała, zlecamy tedy panom posłom naszym, aby zniósłszy się z inszymi województwy, obmyślili sposób wyprawy z łanów lubo ad proportionem publicznych podatków, pieniądze na zaciąg wojska jako najprędzej wydali eo praecauto, aby abjuraty desertatorum szły, gdyż in dies ziemia nasza coraz in desolationem przez swawolę różnych ludzi przechodzących przychodzi.

A iż są jeszcze takie kraje, które w takich ciężkich razach na Ojczyźnie mniej jeszcze tego nieszczęścia spróbowały, tedy tych przez miłość Ojczyzny prosimy, aby czym znacznym Rzeczpospolitą ratowały i czopowe, które u nas nic prawie nie czyni tych czasów, tam wielkie wynosi sumy, do skarbu znowu oddali i pieniądze, które stąd zebrane z dawna chowają, aby w takim razie dać chcieli.

Widząc jak srogie absurda z borgowego żołnierza namnożyły się, który z tej okazyji wszystkiego sobie pozwala i do ostatniej już prawie ruiny te kraje przywiódł, tedy aby im płacić, zażyć wszystkich sposobów do dostania pieniędzy, na podatki poborowe się nie spuszczając, prosić ichm. panów duchownych, rzucić się do skarbów kościelnych in tam urgenti necessitate, gdyż uchowaj Boże czego gorszego, większe by omieszkanie chwały i służby Bożej dziać się musiało.

A ponieważ jaśnie widzimy, iż tego nieszczęścia na Ojczyznę wszystka przyczyna z nieposłusznego i artykułów niezachowującego żołnierza, prosimy aby sposób na pohamowanie onego wynaleźć i disciplinam militarem w jako najostrzejszy porządek wprawić i deliquentes sądzić. A to i teraz tego rozgromienia wojska kładą przyczynę na tych, którzy nie słuchali i jakieś bunty czynić poczęli, szukać jako najpilniej autorów i karać, gdyż impunitas pierwszych obozowych errorów jest przyczyną i będzie zawsze zguby ostatniej naszej. Więc siła bardzo rotmistrzów, oberszterów, poruczników i towarzystwa absentuje się od chorągwi i teraz potrzeby omieszkali, tych aby sądzić i karać nieodwłocznie, i żołdu im nie płacić, ponieważ najduje się takich siła, którzy na stanowiskach i w ciągnieniu chorągwi pilnują, a obozów omieszkiwają. Więc i te nieszczęsne [k. 171v] suplementa przez cały niemal rok od wioski do wioski chodzili i do obozu nie doszedłszy, porozjeżdżali się, ci aby sądzeni i karani byli. Do tego teraz posłyszawszy o zaciągach, chorągwi odbiegają i z obozu rozjeżdżają się, ci aby karani byli i do zapłaty nie należeli, serio panowie posłowie nasi poprą. Bo żałosna, gdy żołnierz kilka ćwierci służąc na stanowisku w największej potrzebie, gdy już nieprzyjaciela nad obozem widzi, wtenczas chorągwi odbiega.

I w tym wielki wszyscy error widzimy, iż podatki nie tylko na sejmie naznaczone, ale i w województwach namówione, częścią przez prywatnych, a mianowicie miasta Króla JMci i z dóbr duchownych, częścią bez, i przez egzaktorów już wybrane zatrzymane bywają, temu aby zabieżeć i prawa cum executione obostrzyć, i deliquentes zaraz karać.

A iż przez wakowanie sądów, które teraz często dla różnych casus dzieje się, to widzim perpetratur, tedy aby zawsze takich retentorów jak podczas wici i sejmów, tak wszystkich inszych casus sądziły grody, panowie posłowie nasi efficient. A w ostatku kto by upornie zatrzymywał, aby rotmistrzom dobra ich okazowano i tam swoje wziąć pozwolono, gdyż widzim, iż na żadne prawa drudzy dbać nie chcą.

A iż świeżo teraz za tą ostatnią krajów podolskich klęską majętności jm. pana wojewody ziem ruskich[419] cale i funditus przez nieprzyjaciela w popiół obrócone są, ichm. panowie posłowie nasi usilną instancyję i prośbę wnieść mają do JKMci, aby tak zacnemu senatorowi i bene merito de Republicae civi, i teraz na usłudze Rzeczypospolitej wcale ginącemu, miłościwą pańską auxiliatricem rękę raczył podać.

Które wszystkie artykuły authoritate sejmiku teraźniejszego pierwszej instrukcyjej ichm. panom posłom naszym danej in vim supplementi przydawszy, te fidei et dexteritati ichm. panów posłów naszych zlecamy i jm. panu Adamowi Pszonce chorążemu chełmskiemu jako marszałkowi natenczas koła naszego do akt grodzkich chełmskich podać pozwoliliśmy. Działo się w Chełmie dnia 8 lipca roku 1652 na miejscu [k. 172] konsultacyjom zwyczajnym. Adam Pszonka Babiński chorąży chełmski, marszałek koła rycerskiego mp.

CXXXIX. Sejmik relacyjny pod Chełmem 30 sierpnia 1652 r.

Sejmik naznaczony uchwałą sejmu nadzwyczajnego 23 VII–17 VIII 1652 r., VL, t. IV, s. 179.

1. Laudum sejmiku relacyjnego 30 sierpnia 1652 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 219–222v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Stanisław Węgleński w imieniu Andrzeja Kańskiego podstarościego grodzkiego chełmskiego, marszałka sejmiku 2 IX 1652 r.* [feria secunda ante festum Nativitatis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1652].

[k. 219] My dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik relationis ichm. panów posłów z sejmu blisko przeszłego w Warszawie odprawionego, na [k. 219v] na

[419] *Stanisław Lanckoroński.*

dzień dzisiejszy 30 augusti anni praesentis 1652] złożony, w polu pod Chełmem dla zarażenia powietrzem miejsca zwyczajnego zgromadzeni, konsultacyje nasze takowym odprawiliśmy sposobem.

Naprzód iż ichm. panowie posłowie nasi sequendo unanimem totius Reipublicae consensum, która inszego sposobu huius mali radicitus extirpati nie widząc, jeno armorum sufficientia ten zapał zagasić et perfidam rebellionum uspokoić, zatem niemałe podatki, tak względem przeszłego wojska, w borgu a 1 ianuarii zostającego, jako i przyszłego, a 1 octobris anni praesentis [1652] uchwalonego, lubo w tak ciężkim ziemi naszej variis calamitatibus spustoszeniu i teraz świeżo morowym powietrzem zarażeniu przynieść musieli, to jest na zapłatę dawnemu wojsku poborów siedm, a nowemu na każdą ćwierć półdziewiąta, chcąc nas alleviare względem tak ciężkiego spustoszenia jednym poborem na dawne wojsko, a na nowe półtora.

Jednak jakośmy i własną ochotą swą et proprium peculis nunquam defuimus Patriae postponentem tak małe ulżenie, a zarówno z innymi województwy, zwłaszcza in tanta necessitate Reipublicae de presenti pociągając, dawnemu wojsku na zapłatę poborów osiem a nowemu dziesięć na każdą ćwierć do sejmu przyszłego, salvis in omnibus abiuratis desertatorum, conflagatorum atque pestilentiae, jako warowano jest, pozwalamy i postanawiamy. Które to osiemnaście poborów, ponieważ i dawnemu wojsku zapłata i nowemu niemal wraz przypada, oraz też wydać ad diem primam novembris [1 XI] ze wszystkich qualiter dóbr ziemi naszej sub rigore iuris o podatkach powinniśmy i praesenti obowiązujemy się laudo, poborcę do wybierania tych podatków do ośmiu jm. pana Jana Hatnickiego pisarza horodelskiego grodzkiego i komornika ziemskiego chełmskiego, a do dziesięciu co ćwierć do sejmu blisko przyszłego jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego [k. 220] chełmskiego użyliśmy i uprosili cum assignatione onym salarii po groszu od złotego.

A ponieważ oboje miasta grodowe są zapowietrzone, tedy lub w miasteczkach, lub we wsiach, które wolne będą od powietrza, pobory te wybierać i o tychże miejscach obwieszczać mają panowie poborcy. Więc że dla tegoż powietrza do grodów dla odprzysiężenia desertat, konflagrat i denuncjacyjej zapowietrzonych miejsc dochodzenia sądami i egzekucyjami tak dawnych, jako i świeżych podatków, tak poborów jako i czopowego odzyskania od dawnych panów poborców i czopowników retent (względem czego wszystkiego także per lauda przeszłe specialiter constitutione są nam warowane) non pater aditus, tedy te wszystkie materias et modos takowym vigore constitutionis deklarujemy i ordynujemy sposobem.

Naprzód sądy causarum fisci przez urząd grodzki chełmski (ponieważ krasnostawski wakuje[420]) w miasteczkach albo we wsiach, które pro tempore od powietrza, a proxime jednak Chełma będą wolne, obu powiatów od przyszłego poniedziałku za niedziel cztery [30 IX] postanawiamy. Aby tamże ichm. panowie poborcy juramenta na wybieranie tych podatków i drugich ćwierci aż do sejmu iuxta praescriptum legis uczynili, deklarujemy et subsequenter iterato etiam extra cadentiam ad requisitionem ichm. panów poborców urząd grodzki sądzić powinien. Na których sądach tak przeszli ichm. panowie poborcy dawniejszych podatków i świeższych, to jest sześciu poborów, któreśmy byli na wypłacenie 15 tys. za przeszłe półroka winnych i półtrzeci poborów pod Beresteczkiem złożonych, z których na przyszłym sejmie koekwować i rachować się wszystkie województwa względem wydania onych mają, postanowili. A na ostatku świeżo przed sejmem trzech poborów na sumę złotych 8 tys., to jest żołdowych sześciu i 2 tys. kuchennego chorągwi jm. pana Samuela z Pękosławia Regowskiego podczaszego chełmskiego a 1 iulii [k. 220v] popisanej postanowionych, jako i teraźniejsi ichm. panowie poborcy świeżo wybierających podatków dochodzić sine intermissione retent powinni. Których to podatków abjurata na tychże sądach w osobny protokół powinny być przyjmowane oprócz zapowietrzonych wsi i miasteczek, w którychże według woli Bożej ta plaga ustawać i szerzyć się będzie, tedy z takowych wszystkich dóbr podatki z nich abjurata aż po Trzech Królach [6 I 1653] odkładamy. Których zarażonych dóbr dziedzice i posesores residuitates teraźniejszych podatków najdalej ad 20 ianuarii albo post cessationem powietrza w niedziel cztery oddać praeviis iuramentis przy oddawaniu na spustoszenie chałup i ról, i poumieranie tych, którzy ex personis jako rzemieślnicy i komornicy płacić zwykli pobory, będą powinni. Nihilominus takowych dóbr zapowietrzonych panowie poborcy regestra z podpisem rąk swoich do akt i sądów grodzkich podać powinni, a to dla złożenia się i elucidowania panów poborców na komisyji i w skarbie, aby byli respectu tych dóbr o takowe podatki ad praesens nie turbowani, albo i de abiuratis nie rekwirowani, ale i owszem, suspensae likwidacyjej abjurat po Trzech Królach otrzymali, salva na potem pleniori calculatione et residuitatum do skarbu wniesienia, o co wszystko praesenti laudo sobie praecavemus i panów poborców naszych intercedimus.

Ażeby renitencyjej żadnej w wydawaniu podatków nie było, urzędy grodzkie praesenti laudo obstringimus, aby post condemnationes ad requisitionem officiosam panów poborców tak z dawnych o dawne retenta, jako i z świeżych o świeże irremissibiliter sine omni respectu, tak teraz, gdzie są wolne dobra od powietrza, z retentorów jako na potem po ustaniu powietrza czynili (nie czekając dekretów trybunalskich, jako bywa in causis exequorum) iuxta dispositiones legum et sub onere earundem constitutionum et praecipuae anni 1629 [k. 221] et 1650[421] executiae. A iż zwykły być mutacyje post cessum vel decessum ichm. panów starostów sądowych, tedy aby omieszkanie w dochodzeniu retent dla nierychłego wjazdu nie było, praesenti laudo iuxta praescriptum constitutionis novellae dajemy authoritatem teraźniejszym urzędom grodzkim, aby takowe sądy non absente mutatime aż do wjazdów inszych panów starostów officia sua ciągle odprawowali i egzekucyje z retentorów qualiter wszystkich tak poborów, jako i czopowego czynili. Odwożenie zaś i oddanie tych świeżych poborów tak deklarujemy, to jest quantitatem ośmiu wybranych poborów, jakową z dóbr wolnych od powietrza, exclusis jednak desertatorum atque conflagratorum, z których ad praesens przy odwozie abiurata deducere powinien jm. pan [Jan] Hatnicki pisarz horodelski jako do nich obrany poborca, na komisyję odwieźć i z oddania onych kwit per decretum ziemi naszej otrzymać ma. Płacenia zaś i oddawania dziesiątka poborów co ćwierć nowemu wojsku, iż ichm. panowie posłowie nasi modum do nas wzięli[422], tedy i tę dystrybutę wojska iuxta assensum et ordinationum Reipublicae akceptujemy (oprócz komisarza, którego obranie do zgody sejmiku przyszłego jeszcze sobie wcale zachowujemy), a płacić eo modo chorągwiom do siebie iuxta proportionem podatków asygnowanym obiecujemy.

Naprzód hoc praecustodimus, aby raz asygnowanych rotmistrzów albo chorągwi na drugie nam ćwierci nie immutowano, ale jedneż na każdą ćwierć do zapłaty asygnowano, a my onym authoritate laudi praesentis, jeżeli dawnego zaciągu non nisi za popisem i regestrem ręką jm. pana pisarza polnego[423] podpisanym, przez pana poborcę naszego do dziesięciu poborów obranego za asygnacyjami deputatów od chorągwi zesłanym płacę [k. 221v] oddawać na tak wiele koni, ile się na regestrze jm. pana pisarza polnego okaże, obiecujemy. Alioquin bez takowego podpisu nie będzie mógł et non tenebitur jm. pan poborca żadnym chorągwiom dawać płacy, jeżeli zaś nowego zaciągu a 1 octobris praesentis chorągwiom asygnacyje będą, iż trudno najpierwszą ćwierć bez odebrania pieniędzy

[420] *Urząd wakował po śmierci Marka Sobieskiego.*

[421] *VL, t. III, s. 302–304; t. IV, s. 155–158.*

[422] *VL, t. IV, s. 179.*

[423] *Zygmunt Przyjemski.*

wszystkich za pełną chorągiew, ma być tedy w kwicie salvam deductionis pocztów pierwszej ćwierci, albo poprzysiężeniem na kwerelach, albo regestrem jm. pana pisarza polnego podpisanym, jm. pan poborca ma sobie zachować cum exclusione sumy takowej w drugiej ćwierci, jako wiele na nie dostawionych koni desiderabat, które wytrącenie defacto w drugich ćwierciach pan poborca powinien exequi, zachowując comportationum tych reszt przez pana poborcę, gdzie mens Reipublicae będzie circa coaequationem.

A iż niemałe są retenta przeszłych podatków ichm. panów poborców i czopowników, którymi moglibyśmy w tak wielkich podatkach teraźniejszych niemałe subsidium mieć, tedy lubo nam konstytucyja teraźniejsza modum do odzyskania prędkiego u panów poborców i inszych egzaktorów albo szafarzów, którzy tylko jakichkolwiek pieniędzy publicznych ziemi naszej tykali się, namówić pozwoliła[424], że jednak iniquitate temporis za tym morowym powietrzem trudno do egzekucyjej przywieść tego, tedy na dostateczne wysłuchanie tych wszystkich, którzy się skarbu tykali et in retentis zostali, dla których my coraz nowymi podatkami skarbowi wypłacali się, rachunku i dedukowanie abjurat naznaczamy do urzędu grodzkiego chełmskiego ichm. panów deputatów Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, Franciszka Gorzkowskiego podstarościego krasnostawskiego i Mikołaja Węgleńskiego, którzy zniósłszy się o czasie i miejscu mają się zjechać et formato iudicio, takowe kalkulacyje na tych sądach causarum fisci odprawić i reszty nakazać oddać, sub rigore iuris o podatkach praescripto. A jeśliby tej kalkulacyjej albo omieszkali, albo jej dosyć nie uczynili, tedy ich praesenti laudo do Trybunału Lubelskiego blisko przyszłego iuxta constitutionem anni 1643[425] na sprawotę inter causas fisci odsyłamy i tam in terminum peremptum ad instantiam cuiusvis nobilis ad id specialiter destinati naznaczamy.

Do lustracyjej zaś [k. 222] wybrańców, którzy iż są na teraźniejszym sejmie do służby Rzeczypospolitej restituti, tedy aby i z ziemi naszej ubliżenie przez nich służby wojennej nie było, vigore constitutionis praesentis naznaczamy spośrodka siebie deputati ichm. panów Mikołaja Suchodolskiego stolnika, Zbigniewa Sługockiego podsędka ziemskich, Andrzeja Kańskiego podstarościego, Andrzeja Wiśniowskiego pisarza grodzkich chełmskich, Oktawiana Sosnowskiego i Mikołaja Węgleńskiego, którzy po nowym lecie [1 I], zniósłszy się ze sobą o czasie, po wszystkich dobrach Rzeczypospolitej [w] ziemi naszej, absentia unique duorumque non obstante, lustracyję tę z pilnymi inkwizycyjami o zatraceniu onych i obróceniu ról gdzie indziej, podług przeszłych konstytucyji wszystkich, tum et anni 1647[426] sprawić się mają i tego porządnie spisany regestr i modellus do akt grodzkich podać i na sejmik przed sejmem przyszłym przypadający przywieść dla podania tego przyszłym ichm. panom posłom na sejm. Rotmistrza zaś do tych wybrańców, iż natenczas nie wiemy wiele ich będzie, do tegoż sejmiku obranie, także i kombinacyję onych do której ziemi, cale sobie rezerwujemy. Więc i salarium tymże ichm. panom deputatom ad instar pobliższych województw natenczas obmyślić i oddać obiecujemy.

A iż koszt zaciągnionej a 1 iulii chorągwi Rzeczpospolita w koekwacyjej nam constitutione novella przyjąć obiecała[427], tedy jm. pan podczaszy chełmski[428] rotmistrz ziemi naszej, kontynuować służbę tej ćwierci w obozie ma. A jeśliby dla jakichś impedimentów, a osobliwie dla powietrza, dla którego wiele towarzystwa wejścia do obozu, jako nam tenże jm. pan rotmistrz referował, jemu revisant continuare własnym w obozie staniem nie mógł, a przez to ziemia nasza w przyjęciu tego kosztu na przyszłym sejmie impediment jaki miała, tedy praesenti laudo submituje się jm. pan rotmistrz nasz de proprio ten żołd, jaki będzie inszym chorągwiom powiatowym na sejmie przyjmowany, refundere ziemi naszej. O co sobie forum inter causas fisci na Trybunale ad instantiam jm. pana poborcy naszego pro tempore będącego naznacza.

Które laudum zgodnie na sejmiku teraźniejszym uchwalone i spisane zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Kańskiemu [k. 222v] podstarościemu chełmskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w polu pod Chełmem dnia 30 miesiąca sierpnia r. P. tysiąc sześćset pięćdziesiątego wtórego. Andrzej Kański podstarości chełmski, marszałek natenczas sejmiku.

CXL. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 8 marca 1653 r.

Król uniwersałem datowanym w Grodnie 14 II 1653 r. składał sejm nadzwyczajny w Brześciu Litewskim (dla nieustawającego powietrza *w Warszawie) na 24 III 1653 r., sejmiki zaś — w tym chełmski — na 8 III, APL, CChRMO 74, k. 261–262; oblatował mieszczanin Józefat Dunkiewicz wójt chełmski 19 II 1653 r.*

[424] *VL, t. IV, s. 179.*
[425] *VL, t. IV, s. 33.*
[426] *VL, t. IV, s. 52.*
[427] *VL, t. IV, s. 179.*
[428] *Samuel Regowski.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 8 marca 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 275–277 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Kański podstarości chełmski, marszałek sejmiku 8 III 1653 r.* [feria tertia post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1653].

[k. 275] Instrukcyja na sejm dwuniedzielny extraordynaryjny przez JKMć P. n. m. ad urgentem Reipublicae necessitatem w Brześciu Litewskim pro die 24 martii anni praesenti 1654 złożony ichm. posłom naszym jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu i jm. panu Rafałowi Buczackiemu, przez nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik partykularny do Chełma za uniwersałem JKMci P. n. m. pro die [k. 275v] 8 martii zgromadzonych, zgodnymi głosami obranym na miejscu zwyczajnym, niżej opisanym sposobem dana i uchwalona.

Z wolej i przeznaczenia Pana Najwyższego, że za staraniem i usilnym JKMci P. n. m. pieczołowaniem, po tak wielkich zbolałej Ojczyzny paroksyzmach zostajemy jeszcze in qualicunque respirio, ichm. panowie posłowie nasi przy oddaniu wiecznego poddaństwa naszego najpierwej za takowe ojcowskie obmyśliwanie i gorącą ochotę w zatrzymaniu całości i dobra Rzeczypospolitej naszej JKMci P. n. m. niskie dziękczynienie oddać mają i zdrowia dobrego przy szczęśliwym i długoletnim panowaniu intimis suspiciis powinszują.

Przy zatrudnionych variis calamitatibus Ojczyzny naszej terminach i toć nielekki ad enervationem jej sposób, kiedy się coraz e contra prawu pospolitemu dzieje i luboć ad urgentem Reipublicae necessitatem ten sejm dwuniedzielny w Brześciu Litewskim złożony jest contra constitutionem jednak anni 1569, którą warowano, żeby w Polszcze zawsze sejmy odprawowane były[429], ichm. panowie posłowie nasi ad praesens [...][a] necessitati non contradicent, ale in posterum cavebunt, aby to prawo o sejmach od przodków naszych uchwalone zawsze zostawało in observatione.

Stosując się do instrukcyji JKMci P. n. m., w której nam solam defensionem Reipublicae proponować raczył, iż nie tylko albo na dalsze jakie podatki albo na suplement tak wielki w ziemi naszej abjurat dać się pociągnąć nie możemy, ale i te uchwalone tak wyciągnąć dla insolitam dóbr JKMci contumaciam, jako i wydać dla niezwyczajnego i niesłychanego, i w trójsposób, niźli od nieprzyjaciela, przechodzącego żołnierza w domach szlacheckich nie tylko noclegami, ale i długim przemieszkaniem stanowiącego się żołnierza gorszego zniszczenia rzecz jest niepodobna, supplicabunt ichm. panowie posłowie nasi wszystkiej Rzeczypospolitej,

[429] *VL, t. II, s. 94.*

aby ad incitas prawie redactis chcieli uwolnieniem od przyszłych podatków takie przynieść lenimentum, które by non amplians fortunis, ale już tylko sustinere vitae wygłodzonych penitus ubogich chłopków naszych, za których i te lubo cum abiuratis podatki z naszych własnych szkatuł wydajemy, wydołało. A my ne videamus deserere [k. 276] Rempublicam, nie mogąc onej podatkami inuare, in recompensam na takie sine divisione pozwalamy i gotowiśmy pospolite ruszenie, żebyśmy nie tylko viritim zdrowia nasze nieśli, ale i z osobna quosque pro facultatibus suis ad proportione kwitów poborowych osadzeniem pocztów augere vires Reipublicae mogli, ea tamen conditione, aby jako JKMć P. n. m. przy wszystkiej Rzeczypospolitej, tak wojewodowie, kasztelani, starostowie i panięta tak z osobami swymi przy województwach i powiatach swych zostawali i regimentarz de medio nobilitatis pospolitemu ruszeniu od JKMci P. n. m. był naznaczony.

A in quantum do tego przyjdzie Rzeczypospolitej pospolitego ruszenia, znosić się będą ichm. panowie posłowie nasi z inszymi województwy, żeby granice pruskie praesidio competentis od nieprzyjaciela zamorskiego [Szwecji] opatrzone były i co za effectus komisyjej teraźniejszej szwedzkiej, dowiedzą się, a de securitate Reipublicae od tamtej strony do zgody generalnej stosować się mają.

Wielkie stąd widzimy Rzeczypospolitej gravamen, że JKMć P. n. m. ściągnąwszy wojsko koronne ze stanowisk swoich pod Kowel, z wielkim naszym i ubogich poddanych uciążeniem i zniszczeniem, żadnej imprezy wojennej, którą był przedsięwziął, nie uczynił, przez co wojsko zgłodzone i kraje nasze wniwecz obrócone być muszą[430]. Dowiedzieć się ichm. panowie posłowie nasi mają, cuius consilio świątobliwą JKMci propositum efektu nie wzięło i co by to za impedimenta były, które imprezę tę retardarunt, instabunt oraz aby panowie rotmistrze, którzy kosztowny chleb z dóbr Rzeczypospolitej wziąwszy i zasługi odebrawszy, temere chorągwie pozwijawszy, rozjechali się, słuszne za takowy postępek za zgodą wszech stanów odnieśli karanie.

Pytać się panowie posłowie mają, czemu wedle konstytucyjej wojsku cudzoziemskiemu komisarze nie są podani stanu szlacheckiego bene possessionati, dlaczego wielkie praeiudicium stąd szlachecki stan ponosi, gdy wojska koronne, a tym bardziej cudzoziemskie przechodzące nieznо-

[430] *Hetman Stanisław „Rewera" Potocki, bezradny wobec niesubordynacji i ekscesów niepłatnego wojska, nakłonił króla do zgody na częściowe rozpuszczenie wojsk skoncentrowanych w październiku pod Sokalem i w grudniu 1652 r. pod Kowlem. Dopiero zapewnienia o wypłacie do maja 1653 r. zaległych żołdów umożliwiły wznowienie dość ostrożnych działań wojennych w końcu lutego tego roku.*

śne contempti noclegi we dworach odprawując, czynią ubogich poddanych rozmaitymi ekstorsyjami, pograbieniem dobytków i onych pieniędzmi niemałymi wykupowaniem depaktują, podwody często biorąc nie wracają, a nawet braciej [k. 276v] szlachtę do więżenia biorą. Starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, aby komisyja prędko po sejmie naznaczona była, na której by ukrzywdzeni przy zapłacie słuszną sprawiedliwość odnieść mogli, osobliwie na pana Jana Potulickiego majora i pana Walenrotha pułkownika JKMci[431], na których publica querela w kole naszym wniesiona była, od wielu braci uskarżą się.

Domawiać się i tego ichm. panowie posłowie nasi mają, aby wojsko Rzeczypospolitej w zapłacie koekwowane było, gdyż wielką szkodę przez to Rzeczpospolita odnosi, a rycerstwo ubliżenie cierpi.

Iż dla powietrza morowego, które late veniebat w ziemi naszej, tudzież też dla ustawicznego przechodzącego żołnierza nie przyszło nam dotąd ad executionem przywieść konstytucyji przeszłego sejmu o lustracyjej wybrańców uchwalonej[432], aby w tej mierze mogło się satisfacere legi et necessitati Reipublicae, obraliśmy rotmistrza ur. Aleksandra Gumowskiego, który powinien tych wybrańców z dóbr Rzeczypospolitej podług przeszłych remisyji do kupy zebrać i onych tam, kędy necessitas Reipublicae postulaverit, na czas konstytucyją opisany do obozu stawić.

Stosując się do konstytucyji sejmu przeszłego[433] starać się o to ichm. panowie posłowie nasi mają, aby żołd z teraźniejszych podatków na sejmie przeszłym uchwalonych, czterem chorągwiom naszym powiatowym, dwiema pod Zborów, trzeciej od Beresteczka, a czwartej w roku przeszłym do obozu na usługę Rzeczypospolitej wyprawionej, w koekwacyjej był przyjęty.

Wielkie widzimy przez teraźniejsze abjurata aż nad słuszność zagęszczone podatków Rzeczypospolitej umniejszenie, przeto zniosą się i namówią ichm. panowie posłowie z innymi województwy, jakim by sposobem tot periuriis obviare się mogło, osobliwie modum podadzą rewizyję po województwach, za którą auctia contributionum publicarum nastąpić może i per iuris droga się zawrze.

Więc iż w miastach i miasteczkach pobór ile teraźniejszych czasów wielki na rzemieślniki ex antiquo po złotemu jest włożony, którego rzemieślnicy nie mogąc wypłacać, rzemiosła porzucają i w hultaje się obracają, a miasta i miasteczka przez to pustoszeją, instabunt

[431] *Regiment rajtarski pułkownika Henryka Wallenrodta.*
[432] *VL, t. IV, s. 168.*
[433] *VL, t. IV, s. 179.*

rationes, jakoby i w tym dalszemu spustoszeniu zabieżeć się [k. 277] mogło.

I o to się postarają, aby panom poborcom naszym salaria zwyczajne in calculo z teraźniejszych podatków w skarbie vigore laudi nostri przyjęte były.

Za miastem Zamościem ichm. panowie posłowie nasi przyczynić się mają, aby przy swoich libertacyjach i prawach, które mają ex antiquo constitutionibus Regni, potwierdzone i zachowane było.

Także i za wielebnym o. władyką chełmskim[434] i prezbiterami w diecezyjej jego unitami, aby od nieznośnych ciężarów żołnierskich z łaski JKMci P. n. m. ichm. księży świeckich jeżeli nie in toto, przynajmniej aliqua uwolnienie otrzymać mogli.

Tę tedy instrukcyję zgodnie uchwaliwszy, ichm. panów posłów naszych fide et conscientiae obligamus, aby jej się we wszystkiem trzymając, bonum publicum i ziemi naszej upatrywali. Którą zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Kańskiemu podstarościemu chełmskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego, z podpisem ręki swej do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie in loco solito. Andrzej Kański podstarości chełmski, marszałek natenczas koła rycerskiego.

[a] *Dwa wyrazy nieczytelne.*

CXLI. Sejmik elekcji sędziego ziemskiego w Chełmie 21 marca 1653 r.

Wojewoda ruski Stanisław z Brzezia Lanckoroński uniwersałem datowanym w Mieszowej 7 II 1653 r., wyznaczał elekcję kandydatów na sędziego ziemskiego chełmskiego po śmierci Jakuba Uhrowieckiego na 21 III, APL, CChRMO 74, k. 254–254v; oblatował szl. Piotr Sosnowski 9 II 1653 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Nominację na urząd sędziego uzyskał wkrótce Andrzej Kański (był nim już 10 VI 1653 r.), Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1365.

CXLII. Sejmik relacyjny w Chełmie 5 maja 1653 r.

Sejmik zwołany mocą konstytucji sejmu nadzwyczajnego 24 III–7 IV 1653 r., VL, t. IV, s. 200.

Przynajmniej część szlachty chełmskiej zjechała się do Chełma w tym dniu, ale sejmik in eo termino dla pewnych i słusznych respektów nie mógł dojść,

[434] *Jakub Susza.*

jak czytamy w laudum sejmiku z 21 VII 1653 r.(zob. niżej). Zebrani podjęli jedynie uchwałę o zjechaniu się pod Chełm na 10 czerwca (zob. niżej).

CXLIII. Popis pod Chełmem 10 czerwca 1653 r.

Popis zwołany uchwałą szlachty chełmskiej z 5 V 1653 r., o czym mowa w poniższym laudum, APL, CChRMO 74, k. 347. Zob. także laudum sejmiku z 21 VII 1653 r.

1. Laudum w czasie popisu 10 czerwca 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 346v–348v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj z Dąbrowicy Firlej Broniewski podkomorzy czernihowski, marszałek zgromadzenia 11 VI 1653 r.* [feria quarta post festum Sanctissimae et Individuae Trinitatis proxima a. D. 1653].

[k. 346v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na dzień dzisiejszy 10 czerwca w roku teraźniejszym 1653, nam laudo publico [k. 347] constitutione Brestensis approbato, na sejmiku relationis blisko przeszłym postanawiamy, do popisu żołnierza łanowego naznaczamy, takową sobie niżej wyrażoną deklaracyję i obowiązek teraźniejszy zgodnie namówiliśmy.

Naprzód, nie odstępując uchwały naszej sejmiku relacyjnego[435] sejmem brzeskim nam konstytucyją aprobowanej, nie chcąc deesse w każdym czasie Rzeczypospolitej Ojczyzny naszej, wzięliśmy przed się, ad mentem sejmiku blisko przeszłego JKMci P. n. m. instrukcyjej stosownej na sejmik relacyjny nam przesłanej, wyprawę z ziemi naszej żołnierza łanowego, którego już maiori mając gotowego, wyprawić go równo z inszymi województwy za uniwersałem JKMci, przez ichm. panów komisarzów ad praesens uproszonych, to jest ichm. panów Mikołaja z Dąbrowice Firleja Broniewskiego podkomorzego czerniehowskiego, Mikołaja z Suchodół Suchodolskiego stolnika chełmskiego, Zbigniewa z Sługocina Sługockiego podsędka chełmskiego, jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, którym to ichm. panom komisarzom dajemy authoritatem i moc do grodów, naprzód denuncjacyją o uniwersale Króla JMci i ruszaniu się województw albo ich ludzi, a potem komputacyji łanów i kombinacyji wsi i wyprawy, ponieważ się sami ichmciowie na popisie combinare nie mogli, także i o czasie popisu [k. 347v] na miejsce zwyczajne ludziom tym z wyprawy łanowej podać, a grody powinny będą do parafiji takową denuncjacyję odsyłać. Według któ-

[435] *Zob. sejmik z 30 VIII 1652; VL, t. IV, s. 200.*

rej moderacyjej, za obwieszczeniem takowym powinniśmy i obligujemy się de facto żołnierza takowego in armis, tak jako do obozu mają iść, stawić. O którym jednak popisie na niedziel dwie dla lepszego preparamentu ciż ichm. panowie komisarze [obwieścić?] mają, na którym to popisie trzymając się we wszystkim pressim laudi nostri, uważać będą ludzi ad arma tractandis, idoneis et armis instructos, także i konie, przestrzegając przy tym pilnie, aby wolnych ludzi do zaciągu stawili i tych, którzy by lub to za wypowiedzeniem świeżym służby i wyjechaniem z wojska, ponieważ za wzięciem chleba ekspedycyję kontynuować według wszelakiego prawa powinni, nie przyjmowali, chyba który by miał atestacyję rotmistrza swego, że go dobrowolnie od służby uwolnił. Którym ludziom służba od popisu rachować się będzie, z którego popisu równo z innymi województwy (skoro pomijać będą) ludźmi do obozu ruszyć się będą powinni i tak długo trwać, jako prawo chciało mieć o pospolitym ruszeniu i innych województw ludzie będą trwali. Ażeby tym rzetelniej in effectum wszyscy obywatele universaliter tę wyprawę łanowego żołnierza przywodzili i koszty ważyli, fide bona et verbo militari obowiązujemy się nie odstępować tego łanowego żołnierza według konstytucyjej i instrukcyjej JKMci listownego postanowienia.

[k. 348] Ponieważ in pari albo ampliori numero, niżeli nas in personam na pospolitym ruszeniu bywało, stawimy dobrego żołnierza, a jeżeliby ichm. panowie duchowni, także dzierżawcy dóbr JKMci parere laudo nostro i temu obowiązkowi, i deklaracyji naszej nie chcieli, tedy jako już jest quodlibet forum ad cuiusvis nobilis instantiam w laudum określone, tak i teraz osobliwemu delatorowi zlecimy o to convincere repugnans w grodzie, w ziemstwie, by i w Trybunale. Na ostatek po konwikcyji adigi contraveniens una actu vicesgerens ukazaniem chleba tym ludziom zaciągnionym, ponieważ za niewyprawą i nieposłuszeństw z dóbr takowych, [z] których jest też potior pars w ziemi naszej, mało co mielibyśmy ludzi, czego na trybunałach i sejmach odstępować i laudum, także dekretów eo nomine ferowanych psować nie damy, owszem, aprobacyjej na sejmie popierać będziemy. Którą deklaracyję łanowej wyprawy dlatego teraz do Króla JMci P. n. m. przez jm. pana Zbigniewa Uhrowieckiego podstolego chełmskiego, posła naszego, aby nas na potem nie waryjowano i nikt o to nie turbował, denuncjujemy. Do których ludzi jakośmy już za rotmistrza i regimentarza na sejmiku laudo nostro jm. pana [Jana Karola] Romanowskiego uprosili, tak i teraz przy tejże prerogatywie i funkcyjej jmci zostawujemy, traktamentu respektując na koszty i apparamenta wojenne, i na to, że chleba [k. 348v] w ciągnieniu ani do tej wyprawy nie może

brać, złotych 2 tys. u jm. pana wojskiego bełskiego[436], administratora naszego czopowego naznaczamy, ad rationem których iż dla preparamentu lepszego i aparatów wojennych wziął już od jm. pana wojskiego bełskiego złotych tysiąc, tedy za produkowaniem ręcznego kwitu tegoż jm. pana rotmistrza jm. panu wojskiemu bełskiemu tę wydaną sumę przyjąć obiecujemy.

A obranie drugiego rotmistrza, in quantum by przeniosło dwieście koni, rezerwujemy sobie do popisu ad bene placitum nostrum.

Który to nasz obowiązek i deklaracyję rękami naszymi podpisaną zleciliśmy jm. panu Mikołajowi Firlejowi Broniewskiemu podkomorzemu czernihowskiemu, jako natenczas od nas uproszonemu dyrektorowi, do grodu per oblatam podać. Działo się pod Chełmem w polu na miejscu zwyczajnym popisów naszych, dnia 10 czerwca a. D. 1653. Mikołaj z Dąbrowice Firlej Broniewski podkomorzy czernihowski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej mp.

CXLIV. Zjazd przy popisie żołnierza łanowego pod Chełmem 21 lipca 1653 r.

Kasztelan chełmski Mikołaj Firlej Broniewski uniwersałem datowanym w Lublinie 6 VII 1653 r. wzywał szlachtę na popis żołnierza łanowego na dzień 21 VII 1653 r., APL, CChRMO 74, k. 391–391v; w imieniu Mikołaja Firleja Broniewskiego kasztelana chełmskiego oblatował szl. Stefan Jenicz 10 VII 1653 r.

1. Laudum przy popisie pod Chełmem 21 lipca 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 405–406v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, marszałek zgromadzenia 23 VII 1653 r.* [feria quarta in crastino festi Sanctae Mariae Magdalenae a. D. 1653].

[k. 405] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu [k. 405v] krasnostawskiego, będąc naprzód vigore originalis laudi conventus particularis Chelmensis relationis nunciorum terrestrium die 10 iunii anni praesentis [1653] dla ordynowania żołnierza łanowego zgromadzeni, który iż in eo termino dla pewnych i słusznych respektów nie mógł dojść, tedy innitendo deklaracyjej natenczas, to jest die 10 iunii pod Chełmem postanowionej i do grodu podanej, w której zleciliśmy wielmożnemu jm. panu Mikołajowi z Dąbrowice Firlejowi Broniewskiemu kasztelanowi chełmskiemu i pewnym przy jmci osobom, aby wyrozumiawszy tak wolę Króla JMci przez wici wyrażoną, jako innych

[436] *Marcin Borzęcki.*

województw intencyję i apparatum ad subsidium Reipublicae, zniósłszy się z sobą przez tegoż wielmożnego jm. pana chełmskiego, złożyli nam czas stawienia i ordynowania doskonalszego takowego żołnierza. Za którą denuncjacyją na dzień dzisiejszy przypadającą na zwyczajnem pod Chełmem miejscu zgromadziwszy się, takoweśmy między sobą punkta do porządku wojennego należące namówili.

Naprzód sprawiwszy się z ostatnich wici Króla JMci P. n. m., którymi gorącą nas w tak gwałtownej Rzeczypospolitej potrzebie ku ratunku onej invitat, abyśmy aliquo modo, a osobliwie według laudum naszego Ojczyznę zaszczycić i ratować mogli, złożyliśmy diem 4 augusti popisowi żołnierza naszego łanowego już pro tunc z łanów i z sum pieniężnych według rejestrów osobnych skomputowanego, a podług laudum i drugiej deklaracyjej do laudum należącej propter renitentiam, którzyby lub pieniędzy z łanów według ordynacyjej osobnej na zaciąg dać nie chcieli, lubo gotowego żołnierza na popis nie stawili, sądy przez urząd grodzki chełmski obiema powiatami, tak ziemi chełmskiej, jako i powiatowi krasnostawskiemu pro die 5 augusti w Chełmie naznaczamy. A tym, którzy loco żołnierza pieniądze według łanów i sum dać deklarowali się, tedy na takowe pieniądzy złożenie czas ab actu praesenti do niedzieli przyszłej naznaczamy. Do których wybierania i ordynowania remanencyjej pieniędzy użyliśmy jm. pana Adama Ciołka Czarnołoskiego pisarza grodzkiego włodzimierskiego, asygnując onemu salarium sto złp, które jm. pan [Jan] Hatnicki pisarz grodzki horodelski, poborca przeszły nasz, z przeszłych retent za asygnacyją jm. pana marszałka koła natenczas naszego ma dać. Jm. zaś pan Czarnołoski pisarz grodzki włodzimierski [k. 406] odebrawszy tak łanowe, jako i od sum przychodzące, pieniędzy część do pocztów dodawania, a residuitatem sum do rąk jm. pana Jana Romanowskiego rotmistrza naszego za kwitem jmci ręcznym oddawać, a jm. pan rotmistrz według proporcyjej sumy ludzi zaciągać będzie powinien. Ściągnienie tym zaciągnionym żołnierzom dni pięć przed popisem we wsiach Chotczu, Petryłowie, Ochoży i Czułczycach jm. panu rotmistrzowi naznaczamy, ad convincentem zaś iure tych, którzyby laudo nostro nie byli posłuszni, delatora jm. pana Jana Choińskiego vicesgerensa grodzkiego i komornika ziemi chełmskiej użyliśmy i salarium pro labore złotych 200 u jm. pana pisarza grodzkiego horodelskiego, poborcy przeszłego naszego, za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego naznaczyliśmy i urząd grodzki chełmski ad delationum illis sine adcitatione takowych sądzić ma.

Iż też za nawiedzeniem plagi Pańskiej i zarażeniem powietrzem morowym jm. pana Piotra Hańskiego, poborcę przeszłego naszego świeżo obranego, obraliśmy z uproszeniem in locum onego tak do reszty wy-

bierania przeszłej ćwierci podatków, której jm. pan Hański nie dobrał, jako i do drugiej ćwierci już zaczętej jm. pana Tomasza Chojeckiego vicesgerenta grodzkiego krasnostawskiego, tedy jm. pana Hańskiego zapowietrzonego ab ulteriori exactione uwalniamy. A jm. pana vicesgerenta grodzkiego krasnostawskiego, poborcę teraźniejszego naszego, obiecujemy (przy zwyczajnym onemu przychodzącym salarium) za wszelakiego w kontynuowaniu tej egzakcyjej podjęte prace i koszty kontentować. Przy tym exolvendum premissum nostrum in laudo specificatum sukcesorom nieboszczyka jm. pana Samuela Brzezickiego podczaszego ziemi chełmskiej zleciliśmy jm. panu dyrektorowi koła natenczas naszego na sumę 3500 złp asygnacyję do jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego i poborcy przeszłego ziemi chełmskiej, aby realiter ichmciom oddał, dać.

A iż do takowej wyprawy z miast ichmciowie powinni, tedy aby wszystkie miasta królewskie, to jest dziewiętnaście, dwudziestego z rynsztunkiem piechotnym na tenże popis una cum necessariis bellicis, to jest ołowiem, prochem, knotami stawili sub poenis de bellica expeditione generalis sancitis. A na słuszną wyprawę powinni będą z każdego miasta duo ex magistratu przysiąc na tychże sądach [k. 406v] 5 augusti celebrandis. A nieposłuszne miasta i mieszczany tenże delator na tychże sądach ma iuxta legem condemnare, które wszystkie w osobnym protokole indukowane, ma nam jm. pan delator dla dalszej egzekucyjej i Królowi JMci prezentowania oddać.

Które wszystkie punkta dla wiadomości wszystkich zleciliśmy jm. panu marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się pod Chełmem, die 21 iulii a. D. 1653. Mikołaj Suchodolski stolnik i marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej mp.

3. Asygnata marszałka sejmiku z 21 lipca 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 414 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Tomasz Królikowski, famulus Marcina Mirz Brzezickiego podkomorzego bełskiego 4 VIII 1653 r.* [feria secunda ante festum Transfiguratione Christi Domini proxima a. D. 1653].

[k. 414] Za zleceniem sobie laudo publico die hodierna in actu contenta zgodnie conscripto, naznaczam nomine totius conventi praesentis jm. panu Marcinowi Mirz Brzezickiemu podkomorzemu województwa bełskiego i sukcesorom nieboszczyka świętej pamięci jm. pana Samuela Brzezickiego podczaszego i rotmistrza ziemi chełmskiej sumę 3500 złp u jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego i poborcy przeszłego ziemi chełmskiej. Którą sumę jm. pan Wiśniowski z przeszłych retent za

okazaniem i oddaniem sobie tej mojej asygnacyjej, powinien jm. panu podkomorzemu bełskiemu i sukcesorom zwyż pomienionym za kwitem jm. pana podkomorzego dostatecznym oddać per realem zapłacić.

Na co dla lepszej wiary tę asygnacyję moją podpisuję i pieczęć przyciskam. Działo się pod Chełmem, die 21 iulii a. D. 1653. Mikołaj Suchodolski stolnik i marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej. Locus sigilli.

CXLV. Sejmik w Chełmie 29 sierpnia 1653 r.

Król uniwersałem datowanym we Lwowie 12 VIII 1653 r. zwoływał sejmik chełmski na 29 VIII 1653 r., aby bez odwłok wszelakich skuteczną i zupełną obmyślić płacę żołnierzom, *APL, CChRMO 74, k. 435–437v; oblatował szl. Dawid Dawidowski 13 VIII 1653 r.*

1. Laudum sejmiku chełmskiego 29 sierpnia 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 453–454 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek Jan Blinowski 1 IX 1653 r.* [feria secunda ante festum Nativitatis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae proxima a. D. 1653].

[k. 453] My rady, dygnitarze i urzędnicy ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmiku dnia dzisiejszego za uniwersałem przez JKMć P. n. m. we Lwowie dnia 12 augusti anni praesentis [1653] wydanym, do Chełma na miejsce konsultacyjom zwyczajne zgromadzeni, przychylając się do uniwersału tegoż, w którym JKMć P. n. m. ten dzisiejszy sejmik in eum złożył, abyśmy poborcom naszym do tego byli powodem i pomocą, aby podatki nie tylko ad prima iulii anni praesenti [1 VII] należące, lecz i a prima iulii wydać powinne, jako najprędzej wydali i do skarbu odwieźli.

Ponieważ tedy na niniejszym sejmiku praesentiam panów poborców wszystkich nie mogliśmy mieć tak dla złego onych zdrowia, jako i różnymi publicznymi zabawami impeditos, za czym nie dostaliśmy informacyji, wiele który z nich wniósł do skarbu na komisyji we Lwowie i wiele na te dwie ćwierci wydać powinni, tedy aby te retenta weryfikowane były i reszta wnieść się mogła do skarbu, serio uchwałą naszą napominamy panów poborców, administratorów czopowego i pana egzaktora łanowych pieniędzy naszych, aby się do Chełma pro die 12 septembris dla oddania rachunków, pokazania kwitów i dekretów z przeszłej komisyji lwowskiej i likwidacyji reszt stawili. A do słuchania rachunków tych ichm. panów Andrzeja Kańskiego sędziego, Mikołaja z Suchodół Suchodolskiego stolnika, Pawła Rudnickiego pisarza ziemskich chełmskich, Jana z Grabiano-

wicz Blinowskiego marszałka natenczas naszego, Marka Wierzbickiego, Szczęsnego Średzińskiego naznaczamy. Którzy zjechawszy się na dzień pomieniony przesłuchać ichm. panów administratorów czopowego i poborców mają, a nam na przyszłej elekcyji deputata, do którego czasu i ten nasz sejmik z dzisiejszego uniwersału emergens prolongujemy, relacyję tego uczynić będą powinni dostateczną, wiele który z nich wniósł do skarbu [k. 453v] i za asygnacyjami wydał i co jest gotowych przy którym z nich pieniędzy, żebyśmy porachowawszy się, dobrze resztę do skarbu nieodwłocznie przed determinacyją komisyji lwowskiej wnieść mogli.

Niemniej też urzędników grodzkich prosimy i po nich to mieć chcemy, aby według dawnych praw i laud naszych, także teraźniejszego uniwersału JKMci serio ich upominającego, egzekucyję nieodwłocznie de retentis czynili i w tym się poczuwali sub poenis contra negligentes officiales sancitum et rigore iuris w uniwersale JKMci pomienionym wyrażonym.

A iż też na dzień dzisiejszy lustracyja i wyjście łanowego żołnierza naszego de consensu publico przypada, wiedząc tedy i widząc, iż jm. pan Jan Romanowski rotmistrz nasz łanowy od nas obrany z ochoty swej do usługi Rzeczypospolitej dawno jest gotów w tym porządku jako przystoi, tylko dla przedłużenia czasu ściągnienia musiał się dotąd zatrzymać i do obozu do boku JKMci P. n. m. nie stawił się, tedy my respekt na to mając, jemu samemu i kompanijej od niego zaciągnionej służbę a die 13 augusti przyznawamy i stąd ćwierć poczynającą się laudo praesenti deklarujemy, dufając ochocie i dexteritati ichmciów, o co per praesentis [*s*] obligujemy ichmciów, aby jak najprędzej ciągnąc i nie dając się dalszym województwom (zwłaszcza non interveniens aliquo periculo) uprzedzać, do boku Króla JMci jak najprędzej doszli i tam, gdzie będzie dyspozycyja Króla JMci stawali. Jednak jeśliby rozerwać miano albo się pomieszali ludzie całego województwa ruskiego, tedy udać się ma jm. pan rotmistrz do pułku jm. pana hetmana polnego koronnego[437] jako starosty powiatu naszego, co studio i dexteritati jm. pana rotmistrza zostawujemy. O to jednak specialiter jm. pan rotmistrz starać się ma, aby rejestr popisu tych ludzi z dóbr tylko samych szlacheckich, i to nie wszystkich, i z niektórych drobnych dzierżawek królewskich stawionych, dla lepszego dowodu do koekwacyjej na potem otrzymał. Kontynuacyję zaś służby takowego żołnierza naszego, stosując się ad mentem oryginalnego laudum na sejmiku relationis odprawionego i konstytucyją publiczną nam aprobowanego, jako i inszych deklaracyji naszych tak deklarujemy, że nie dłużej w obozie trwać ma, jeno jako prawo chciało mieć o pospolitym ruszeniu i inszych

[437] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

województw ludzie będą trwali. Jednak in casum zgody wszystkich województw zatrzymania swych ludzi na drugą ćwierć dla skończenia, daj Panie Boże skutecznego i szczęśliwego tej wojny, tedy i my, nie chcąc deesse Patriae nostrae, patrząc na wyższe województwa in quantitate żołdów [k. 454] consensum, jeżeli takowyż jako na pierwszą ćwierć sobie uchwalili, będą wydawać i odsyłać, tedy i my takowyż jakośmy teraz dali żołd, obiecujemy jm. panu rotmistrzowi naszemu i wszystkiej kompanijej do obozu, albo gdzie będą drugim odwozili, wydać i odesłać obiecujemy.

Proposuit to też jm. pan rotmistrz nasz, iż jm. pan Walenty Wiśniowski komornik graniczny, egzaktor naonczas berestecki, względem zatrzymanego żołdu, który de suo płacił, powinien porachowawszy się oddać 250 złp do rąk jmci, tedy po kalkulacyjej przez jm. pana Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskiego tempore supra apposito uczynionej, powinien będzie tenże jm. pan Wiśniowski jm. panu rotmistrzowi ten zatrzymany żołd za kwitem jmci ręcznym oddać.

Które laudum nasze zgodnie namówiwszy zleciliśmy jm. panu Janowi z Grabianowicz Blinowskiemu dyrektorowi natenczas koła naszego, ręką swą podpisawszy, do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 29 augusti 1653. Jan Blinowski z Grabianowicz, marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej mp.

CXLVI. Sejmik deputacki w Chełmie 15 września 1653 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego 15 września 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 487v–489 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Uhrowiecki podstoli chełmski, marszałek sejmiku 16 IX 1653 r.* [feria tertia post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima a. D. 1653].

[k. 488] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na dzień dzisiejszy podług opisania prawa pospolitego ku obraniu deputata w Chełmie zgromadzeni, takowe po obraniu jego[438] laudum zgodnie namówiliśmy.

Stosując się do zgody i laudum sejmiku przeszłego, za uniwersałem JKMci die 29 augusti anno praesenti [1653] postanowionego, że jeżeliby in casum potrzeby gwałtownej Rzeczypospolitej, a skończenia szczęśliwego wojny teraźniejszej, za zgodą wszystkich województw żołnierza naszego łanowego na drugą ćwierć w obozie zatrzymano, a o tym była dosta-

[438] *Nazwisko deputata niepodane.*

teczna od jm. pana rotmistrza naszego[439] wiadomość, dajemy facultatem jm. panu Mikołajowi z Dąbrowicy Firlejowi Broniewskiemu kasztelanowi ziemi naszej chełmskiej, aby nas jmć uniwersałem swoim do grodu podanym i po parafiach z grodów rozesłanym obwieścił, a my powinni będziemy pro tempore przez jmci asignato na miejsce consultationum zwyczajne zjechać i tak o zatrzymaniu dalszym żołnierza naszego łanowego, jako i żołdzie na drugą ćwierć, przychylając się ad mentem inszych województw concludere.

A iż ichm. panowie poborcy nasi do egzakcyjej poborów siedemnastu obrani jeszcze się in toto skarbowi Rzeczypospolitej z tych poborów siedemnastu nie wyzuli, ponieważ jm. pan Piotr Hański poborca nasz tylko za asygnacyjami skarbowymi, które nam produkował, wypłacił 16 423 złp i groszy 20, a jm. pan [Tomasz] Chojecki z tychże poborów także za asygnacyjami złotych 1795 groszy 12, pieniędzy 12, to jeszcze na dopłacenie sumy skarbowi Rzeczypospolitej podług deklaracyjej sejmowej nie dostaje kilkunastu tysięcy. A tej egzakcyjej dla różnych w ziemi naszej calamitates wiele jeszcze in retentibus zostaje, aby na komisyjej teraźniejszej lwowskiej in toto skarbowi było satisfactum, in supplementum naznaczamy ichm. panom poborcom naszym sumy z dawnych retent przez ichm. panów deputatów do rachunku naznaczonych in parati deklarowane, to jest u potomków nieboszczyka jm. pana starosty chełmskiego[440] z depozytu dawnego złotych 2679 i groszy 12, u jm. pana wojskiego bełskiego[441] z czopowego za rok przeszły i teraźniejsze pół roka, jako jmć w kole naszym wnieść deklarował, złotych [k. 488v] 5400, u jm. pana [Tomasza] Chojeckiego złotych 230, u jm. pana komornika granicznego[442] złotych 1100, u jm. pana podstarościego chełmskiego[443] złotych 111. Które sumy za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego jm. pan Chojecki poborca teraźniejszy i za kwitem swoim odbierze.

A że przeszli ichm. panowie poborcy i teraźniejsi nasi wiele in retentibus poborów mają, a egzekucyjej nie dochodzą, postanawiamy laudo praesenti, aby ichmciowie bez wszelkiej zwłoki urgeant executionis, a officiales grodów obydwu powinni ją, inhaerendo constitutionibuss Regni, lub sami przez się, lub przez vicesgerentów swoich zaraz po tym sejmiku sine mora odprawować i cokolwiek z tych egzekucyji panom poborcom

[439] *Jan Karol Romanowski.*
[440] *Jan Tomasz Krzywczycki.*
[441] *Marcin Borzęcki.*
[442] *Walenty Wiśniowski.*
[443] *Andrzej Kański.*

winno, powinni będą za kwitem ręcznym do rąk jm. pana Tomasza Chojeckiego poborcy teraźniejszego oddać.

Do skutecznego zaś retentów dawnych i teraźniejszych poborów i abjurat weryfikowania, że ich jeszcze per executiones teraz panowie poborcy dochodzić będą, uprosiliśmy spośrodka siebie na rachunki ichm. panów Andrzeja Kańskiego sędziego, Mikołaja Suchodolskiego stolnika, Zbigniewa Sługockiego podsędka, Pawła Rudnickiego pisarza ziemskich chełmskich, Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskiego, Adama Węgleńskiego. Którzy ichmciowie po publikacyji listów na sejm przyszły walny, tydzień przed sejmikiem powiatowym do Chełma, absentia duorum triumvi non obstante, zjadą i te rachunki odprawią, abyśmy na sejmiku tamtym mogli mieć w tych retentach dostateczną przez ichmciów informacyję. Serio tedy napominamy praesenti laudo panów poborców naszych wszystkich, aby natenczas przed ichmciami z dostatecznymi rejestrami i abjuratami autentycznymi stawili się i skuteczny rachunek z swoich egzakcyji uczynili. Przed którymi ichmciami i jm. pan Adam Czarnołoski pisarz grodzki włodzimierski powinien będzie także z egzakcyjej łanowych pieniędzy słuszny uczynić rachunek i co by się przy jmci i teraz zostawało, do rąk jm. pana poborcy teraźniejszego oddać.

Więc że jeszcze lustracyja łanów wybranieckich sukcesem nie [k. 489] odprawiona według konstytucyji sejmu brzeskiego[444], naznaczamy spośrodku siebie do tej rewizyjej jm. pana Zbigniewa Sługockiego podsędka, Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskich, Mikołaja Węgleńskiego, którzy ichmciowie hoc onus na się przyjąwszy, tę rewizyję przed sejmikiem przyszłym odprawić mają. Salarium na drogę ichmciom po złotych 200 z retentów u jm. pana [Tomasza] Chojeckiego poborcy teraźniejszego po uspokojeniu skarbu koronnego deklarujemy.

Ponieważ jm. pan Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, poborca przeszły, egzakcyjej swojej własnej simple in anno 1649, a quinduple in anno 1650 a 28 februari na komisyję lubelską uchwalonej, także jm. pan Tomasz Chojecki z egzakcyjej duple in anno 1648 uchwalonej, sukkolektor u nieboszczyka jm. pana Wojciecha Mogilnickiego podstarościego i poborcy chełmskiego będąc, dostateczny nam uczynili rachunek i resztę teraz do skarbu jm. pan podstarości złotych 111, jm. pan Chojecki złotych 230 wnoszą, tedy ichmciów obydwu z pomienionych egzakcyji z potomkami ichmciów kwitujemy wiecznemi czasy.

[444] *VL, t. IV, s. 186–187.*

Czopowe w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim w miastach i miasteczkach Rzeczypospolitej, duchownych i szlacheckich laudo praesenti na rok cały, który się poczynać będzie po ekspiracyjej arendy teraźniejszej, od nowego lata przyszłego [1 I 1654] uchwalamy, które jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu in arendae za sumę 10 tys. złp puszczamy. A tej arendy sumę powinien będzie jm. pan wojski, jako się w kole braciej submitował, wnosić do skarbu ziemi naszej na ratę, co ćwierć roku po złotych półtrzecia tysiąca do rąk jm. pana poborcy oddawać. Do której arendy Żydów za sukkolektory, osobliwie Zelka Osterowica Żyda chełmskiego, ullo modo jmć przypuszczać nie ma. A gdyby się jmć w tych ratach nie uiścił, eo ipso facto od arendy odpadać ma i czopowe do dalszej dyspozycyji naszej przychodzić będzie. Ta egzakcyja wybierana ma być od wszelakich likworów, jako win, piw, miodów i gorzałek podług uniwersału constitutionis anni 1629[445].

A że za rok przeszły 1652 zostaje przy jm. panu wojskim bełskim[446] 900, także i w tym roku za pół roka przeszłe do św. Jana złotych półpiąta tysiąca, te jmć ex nunc, jako się wyżej submitował, wnieść ma do skarbu naszego. Więc i drugą ratę na nowe lato przyszłe circa expirationum arendy teraźniejszej także złotych półpiąta tysiąca oddać powinien będzie. Casus fortuitos, to jest inkursyji strzeż Boże nieprzyjacielskiej, pogorzenie miast i powietrze morowe jmci warujemy, co jmć abjuratami w grodach uczynionymi, wiele w którym mieście albo miasteczku za takimi przypadkami decedet, powinien będzie deducere, które my jmci specifice na każde miasto deffecta przyjąć obiecujemy. A in deffectu satisfactionum personum omnium jm. pan czopownik nasz ad instantiam cuiusvis nobilis postulati w Trybunale inter causas fisci ma reddendere.

Które laudum nasze zgodnie namówione jm. panu Zbigniewowi Uhrowieckiemu podstolemu chełmskiemu, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym na sejmiku electionis deputati die 15 mensis septembri roku 1653. Uhrowiecki Zbigniew podstoli chełmski, natenczas marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CXLVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 31 grudnia 1653 r.

Król uniwersałem datowanym z obozu pod Żwańcem 12 XI 1653 r. zwoływał sejm ordynaryjny w Warszawie na 11 II 1654 r., poprzedzające go sejmiki — w tym chełmski — na 31 XII 1653 r., APL, CChRMO 74, k. 530v–531v; oblatował szl. Wacław Żytyński burgrabia chełmski 7 XII 1653 r.

[445] *VL, t. III, s. 304–305.*

[446] *Marcin Borzęcki.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 31 grudnia 1653 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 535–541 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, marszałek sejmiku przed 6 I 1654 r. (w księdze przed oblatą laudum 2 karty niezapisane).*

[k. 535] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się do Chełma pro die 31 decembris in determinio roku teraźniejszego 1653 na sejmik od Króla JMci P. n. m. przed sejmem walnym koronnym w Warszawie pro die 11 februari [1654] przypadającym złożony, na instrukcyję JKMci P. n. m. nam podaną artykuły zgodnie namówione i zawarte ichm. panom Zbigniewowi z Sługocina Sługockiemu podsędkowi ziemi chełmskiej i Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu, posłom naszym zgodnie obranym, dajemy takowe.

Po oddaniu imieniem naszym wiernego poddaństwa JKMci P. n. m. i powinszowaniu w dobrym i fortunnym zdrowiu panowania, podziękować z inszymi ichm. pany za takie o całości [k. 535v] Rzeczypospolitej pieczołowanie i równe prawie trudy, które ductus amore Patriae, nec vitae, nec maiestati parcendo podtrzymował. Jednak uważając incertam belli aleam, upraszać JKMć P. n. m. będą, aby in posterum nie był tak prodigus vitae suae, ale more maiorum przez hetmany nieprzyjacioły poskramiał, sam zostawając w dalszym posiłku przy Rzeczypospolitej.

Potem zaraz przy początku sejmowania według prawa upomnieć się mają panowie posłowie nasi ratione senatus consultorum i zaraz przy odebraniu dowiedzieć się osobliwie mają, czemu skupiwszy in ianuario pod Kowel wojsko i zaczepiwszy nieco nieprzyjaciela ultra nie prosekwowano, jeno pomykając wojsko, czas względem nietakowej gotowości nieprzyjaciela sposobny opuszczono i wojsko znędzniono.

Pytać się też będą jm. panowie posłowie nasi, czemu inscia Reipublicae JKMć ligę i concentrationem armorum z postronnymi przyjął[447] i na jak długi czas, quibusvis conditionibus atque fructu Reipublicae. Ponieważ suczawskie oblężenie[448] in rem alienam cessit, nam zasię wielką stratę ludzi rycerskich przyniosło i chana [krymskiego][449] z ordami na odsiecz

[447] *Sojusz antykozacki z Księstwem Siedmiogrodzkim i Hospodarstwem Wołoskim.*

[448] *Oblężenie Suczawy w Mołdawii przez wojska polskie, wołoskie i siedmiogrodzkie 17 V–19 X 1653 r.*

[449] *Islam III Gerej.*

nieprzyjacielowi idącego, na wojska nasze zwabiło, instabunt przy tym, aby pana [rotmistrza Sebastiana] Machowskiego sądzono, że w ręku mianych nieprzyjaciół nie tylko incolumes wypuścił, ale i w jakąż zastawę rotmistrza JKMci obywatela naszego jm. pana [Olbrychta] Mogilnickiego dawszy, stracił. Także i pana [Mikołaja?] Czarneckiego, któremu ut fama volat, tak rok gdy przed wojskiem podjazdami chodził, Kozacy się po miastach okopowali, aby pro qualitate excessus karani byli, a sumy in quantum by się jakie praevia inquisitione przez nich od nieprzyjaciół per modum okupu wzięte pokazały, aby [k. 536] się na zapłatę wojsku obróciły.

Wakancyje aby były rozdane według prawa instare mają panowie posłowie, a osobliwie aby buława wielka koronna cum plenariam facultate bellandi oddana była[450] albo dożywotnio, albo ad consensum ordinum do pewnych lat, sollicite prosić i odstępować tego panowie posłowie nie mają. Który hetman wielki koronny powinien będzie reddere rationum każdej wojny na sejmie po skończeniu jej najbliższym.

A że z przeszłych sejmów wielkie podatki i na większe wojsko ordynowane były i do Komisyji Lwowskiej[451] należały, interest Reipublicae, aby się w tej komisyji dobrze przejrzała, dla czego instabunt panowie posłowie nasi, aby ichm. panowie komisarze sufficientem in facie Reipublicae oddali jej rationem, których dyspozycyję i dystrybutę takową tylko przyjąć i aprobować mają, która cessit na zapłatę wojsku. Na insze zaś extraordynaryjne spezy i ekspensa, jeśliby przeciwko prawu i Rzeczypospolitej ordynacyjej pobory nasze, które na zapłatę wojsku, a nie co inszego pozwalamy obrócili, pozwalać i w tym aprobować komisyjej panowie posłowie nie mają. A na potem nie przez komisarzy, lecz inszy sposób płacenia wojsku, zniósłszy się z inszymi województwy, namówią. A życzymy, aby po województwach podług konstytucyji [anni] 1652[452] i komisarze do spisywania wojska in palatinatibus, aby byli ordynowani.

Do tej zapłaty po województwach aby i kwarta de bonis regalibus w każdym województwie, sub iisdem poenis et processu jako i do Rawy, oddawana była, praecavebunt.

Calculum sufficientem aby jm. pan podskarbi koronny[453] ante omnia uczynił, a deputaci do tego rachunku naznaczeni żeby omnino przysięgali, tych amovendo od deputacyjej, którzy byli commissarii do zapłaty wojsku, ponieważ i oni są in onere [k. 536v] reddendae rationis, i którzy się

[450] *Urząd hetmański wakował od śmierci Mikołaja Potockiego 20 XI 1651 r. 10 VI 1654 r. nominację otrzymał Stanisław „Rewera" Potocki.*

[451] *VL, t. IV, s. 183.*

[452] *VL, t. IV, s. 167.*

[453] *Bogusław Leszczyński.*

jakimkolwiek skarbu tykali sposobem. Przy tym rachunku dowiedzą się panowie posłowie nasi jako proventus ordinarii wchodzą do skarbu Rzeczypospolitej i przy tym staną, aby podług dawnych rejestrów były porachowane i in volumen legum wpisane, a per plus offerentiam more consueto, ku pożytkowi Rzeczypospolitej były arendowane in futurum.

Boleje na to ziemia nasza chełmska, że z tak wielkich podatków na zapłatę wojsku, po dwa sejmy ordynowanych z wielkim uciążeniem stanu szlacheckiego i ubogiego poddaństwa wydanych, skutecznej rycerstwo nie odniosło zapłaty, lubo w mniejszej nad podatki uchwalone zostawało liczbie. Przez co się to stało, ichm. panowie posłowie nasi dowiedzą się przy rachunkach, a potem pilne koło tego zgadzając się z inszymi województwy, uczynią staranie, jakoby zupełną zapłatę rycerstwo na teraz odniosło, ażeby na potem ochotniejsze do usługi Rzeczypospolitej zostawało i na te ćwierci darowne przez JKMć i komisarzów przyobiecane pozwolą.

Hiberna albo karmowe pieniądze na zimę wojsku, żeby nas już do ostatka przechodami nie rujnowało, aby tandem aliquando obmyślone i namówione były życzymy, w czym ad consensum ordinum stosować się będą.

Kuchennego rotmistrzom do stu koni, in quantum zgoda zajdzie ex parte nostra, podwyższamy na ćwierć po złotych 460, z czego muzykę prowidować powinni, ażeby nad muzykę do boju było ludzi pod chorągwią koni sto i zapłata oprócz mianowanego kuchennego z skarbu iść ma na koni sto.

Cudzoziemcom zaś aby równe z naszymi żołdy płacono domówią się, i po czemu której milicyji płaca idzie, wyraźnie w konstytucyję wpisane było. Po zmarłych zaś i zabitych cudzoziemcach kapitani i insza starszyzna do odbierania zasług nie należeli, tylko aby one podług popisów przy rozpuszczaniu [k. 537] wojska z obozu na tylu ludzi, ile ich pod regimentem natenczas zostanie, z skarbu odbierali. A jeżeliby przy rozpuszczaniu wojska z obozu per aliquem casum nie był popis, tedy kapitani realiter numerum pozostałych żołdatów i piechoty w grodzie powiatu regestrowali, gdzie im płaca asygnowana będzie, iuramento comprobare powinien. Którzy kapitani i insza starszyzna aby byli indigenae nobiles bene possessionati podług konstytucyjej [anni] 1646[454], instabunt panowie posłowie nasi.

Praecavebunt i to, aby cudzoziemcy jako a consiliis Reipublicae per legis arcentur, pogotowiu a consilio bellico tam privato, quam publico cale byli ekskludowani.

[454] *VL, t. IV, s. 44.*

Spytają się i o to, cuius sumptu milicyja węgierska w obozie naszym pod Żwańcem była, którym jeżeli z skarbu naszego płacono[455], domówią się panowie posłowie nasi, aby też vice versa naszym pod Suczawą wojującym zapłaty się upomniano, ponieważ ta Suczawa multo sanguine naszych dobyta in rem alienam i z skarbami cessit.

Sumptus na legacyje do postronnych panów i przyjmowanie cudzoziemskich posłów, i inne extraordynaryjne spezy, aby lubo z ordynowanych prowentów, lubo z kilku starostw na to odłączonych, lubo skądinąd, a nie z poborów obmyślone były, życzymy.

Jako zawsze ziemia nasza chełmska non defuit w obmyśliwaniu całości Rzeczypospolitej, tak i teraz zleca panom posłom swoim, aby zapłatę wojsku skuteczną pro palatinatibus, in quantum jeszcze co post generalem w podatkach coaequationem desiderabilis, obmyśliwszy, dalszą obronę quam accuratissime traktowali i de numero wojska pieniężnego in futurum z inszymi województwy zgadzali się. Jednak de extraneo milite non inducendo, dawne reasumować prawa i do egzekucyjej przywieść, życzymy.

Do uskromienia zaś tych rebelizantów i kontynuacyji z nimi bellum [k. 537v], poglądając na distentie et strepitum armorum pogranicznych sąsiad[ów] tej Korony, skąd by mogły jakie emergere pericula Rzeczypospolitej, na pospolite ruszenie pozwalamy. Ea conditione adiecta, aby każdy pro facultatibus suis poczty przy sobie z dziesięciu łanów koń jeden stawiał i województwa wielkopolskie, aby wprzód się ruszały i ziemię naszą przechodziły. Więc i ichm. panowie senatorowie, starostowie, panięta aby przy województwach i ziemiach swych zostawali, stawiwszy JKMci z dzierżaw swych należyte usarskie more consueto poczty.

Potrzebną i w tym rzecz być rozumiemy, aby more maiorum wszystkie vires Reipublicae oraz w jedną kupę nie gromadzono, lecz żeby wojska pieniężne za dyrekcyją wielkich hetmanów w przedzie z nieprzyjacioły czynili, a JKMć z Rzecząpospolitą w posiłku zostawał.

Łanowy żołnierz, jako JKMć przyznawać raczy, widzimy i my że dobry, gdyby i w tej wyprawie tota Respublica postąpiła i na tego loco pospolitego ruszenia in quantum generalis omnium ordinum zgoda zajdzie, pozwalamy, ażeby zaraz ordynacyja jego, jako i pospolitego ruszenia sub iisdem poenis, i zapłaty generaliter kwota opisana była per constitutionum. A in futurum, gdy do podatków Rzeczypospolitej przyjdzie, życzymy aby i od sum zastawnicy, wyderkarze i arendarze,

[455] *Szło o posiłki siedmiogrodzkie w przybliżonej liczbie ok. 3000 jazdy, które były finansowane z polskiej szkatuły w wysokości po 2 talary tygodniowo od 1 żołnierza.*

które im fructificant, a nie są in lite, do poborów i wyprawy łanowej in quantum stanie, taką kwotą, na jaką zgoda zajdzie, żeby przykładali się.

A iż w przeszłym pospolitym ruszeniu wiele województw pod Beresteczkiem w potrzebie nie było, niektóre i nie doszły, urgebunt panowie posłowie nasi podług prawa na nich executionum, aby tę negligencyję swoją znaczną jaką sumą na zapłatę wojsku kompensowali.

Miły jest i przyjemny Matce spólnie od wszystkich synów oświadczony afekt, którego że jej wiele województw teraz w ciężkim razie nie oświadczyło, gdy nam w wyprawie [k. 538] łanowego żołnierza na obronę jej nie dopomogli, starać się o to z pilnością mają panowie posłowie nasi i nie odstępować, aby się z nami w tak wielkich stratach i kosztach koekwowali. Przy której koekwacyji przypomną i zapłatę chorągwiom naszym primarie pod Zborów, potem znowu spod Beresteczka pod Białą Cerkiew, ultime po batowskiej[456] pod Sokal stawionym, co nam już po kilka sejmów warowano konstytucyjami.

Laudum nasze na sejmiku relationis blisko przeszłym ad mentem konstytucyji brzeskiej o obronie Rzeczypospolitej[457] namówione i uchwalone, lubo już ma podług tejże konstytucyji vim legis, jednak aby specialiter na tym sejmie per legem publicum było aprobowane, starać się mają panowie posłowie, nie odstępując tego ullo modo.

Pożałowawszy tego, że tych nieszczęśliwych czasów secreta consilia, na których salus Reipublicae zawisła, hostibus Patriae rewelowane, jako JKMć w instrukcyji przedkłada bywają, że na tym wiele Rzeczypospolitej należy, aby i z izby poselskiej nie wychodziły, urgebunt panowie posłowie nasi i primi exemplo będą, żeby posłowie uti conditores legum przykładem deputatów Trybunalskich przysięgali i negotia Reipublicae in secreto w izbie poselskiej traktowali. A in quantum by na to (lubo o starożytnej cnocie każdego dobrze trzymamy, że się tego wzbraniać nie będzie) zgody nie było, przynajmniej marszałek i deputaci do spisywania konstytucyji ex prowincyji ordynowani, żeby omnino przysięgali, urgebunt.

Sejm w Wielkim Księstwie Litewskim aby in futurum nie bywał, cavebunt lege publica.

A o to się spytają, czemu konstytucyje do grodu w Brześciu podane znowu odmieniono, prywatnych wiele, jako przyczynienie contra iurae urzędów i inne wpisano, niektóre potrzebne, jako o śluzie brzeskiej i insze wyrzucono, i do druku nie podano. Której śluzy brzeskiej podwyższenie, iż stan szlachecki wielkie szkody ponosi i ciężkie depaktacyje cierpi,

[456] *Mowa o klęsce pod Batohem.*
[457] *VL, t. IV, s. 186.*

starać [k. 538v] się mają panowie posłowie, aby ekonomowie brzescy byli adstricti per legem zniżyć onę, a ratione constitutionis et depactationis forum na nich cum poenis w Trybunale Koronnym ad instantiam cuiusvis inhaerendo constitutioni [anni] 1638[458] naznaczyć.

Novi casus novas faciunt leges, iż nie masz tego per expressum w prawie, aby homicida wieżę wysiadający mógł licite podczas inkursyji nieprzyjacielskiej i morowego powietrza wyniść z wieży, a potem sessionem continuare, żeby to per legem declaratum było, starać się będą. Więc i o to, aby surdi et muti sine asistentia et consensu proximiorum nic zapisywać nie mogli.

Na zniesienie kondemnat trybunalskich na ichm. wojskowych tak in civilibus ratione damnorum, jako tym banicyji in criminalibus otrzymanych nie pozwalamy, jeno praemia satisfactione.

Niemałe ex annatis bywało przeszłych czasów subsidium Reipublicae, teraz jeżeli wchodzą do skarbu, dowiedzą się panowie posłowie i instabunt, aby pro privatis instygator koronny[459] praw nie czynił, także pro poenis o nierezydencyję podług prawa ichm. panów senatorów, które poeny na zapłatę wojsku mają się obracać.

Na wojny ofensivo modo z nieprzyjacioły postronnymi pozwalać nie mają.

Dochodzi to do wiadomości naszej, jakoby pakta jakieś z nieprzyjacielem pod Żwańcem w obozie stanąć miały, których że nam na sejmiku teraźniejszym nie proponowano, wiary temu nie dając, ponieważ kosze i zagony tatarskie tak głęboko wszystką niemal ziemię naszą chełmską inopinate depabularunt i różnego stanu ludu wiele w niewolę, a prawie bez liczby zabrali, przeto pytać się mają pilno panowie posłowie nasi, co by to za traktaty były, i jeśli jakie są, aby in concessu ordinum czytane były i myśmy ich na sejmikach relacyjnych notitam mieli. A ponieważ traktowano, czemu ordzie [k. 539] pustoszyć ziemi dopuszczono, reddant rationem ichm. panowie komisarze.

Wielką diminucyję kwarty z rachunków skarbowych widzimy, że tylko ad rationem po dezolacyji nieprzyjacielskiej z wielu starostw one płacą, a to dlatego, iż lustracyje podług prawa in quinquaennio nie dochodzą, przedłożą to panowie posłowie nasi Rzeczypospolitej et instabunt, aby w tym roku we wszystkich dobrach Rzeczypospolitej, gdzie patet accessus, odprawiona była, ażeby lustratorowie nie tylko od skarbu, ale etiam ex indigenis terrarum byli naznaczeni i super fidelem lustrationem przysięgali, a ten jurament in castro jakimkolwiek, gdzie najpierwej lustrować zjadą, praestabunt, ażeby go w każdym powiecie do grodu prezentowali i lustracyję każdego województwa dóbr królewskich odprawioną tamże zaraz aby do grodu podawali ad acticandum.

[458] *VL, t. III, s. 439; VC, t. III, vol. 2, s. 311–312.*
[459] *Daniel Żytkiewicz.*

Poznaliśmy pod teraźniejszą inkursyją ordy w ziemię naszą, jako zła rzecz, że miasta i miasteczka JKMci, mając na to proventus publicos, fortec nie oprawują i nie ma się gdzie szlachta i lud pospolity podczas niebezpieczeństwa nagłego przychronić. Przeto domówią się tego panowie posłowie nasi i cavebunt lege publica, aby miasta i miasteczka JKMci prowenta swe miejskie non in privatos usus, lecz na oprawę municyji sub poenis podług dawnych praw cum situ capitaneatum et officiorum castrensis, a gdzie grodu nie masz, tenutarii obracali. A na rewizyję tych fortec i wysłuchanie rachunków miast pro praeteritis, żeby komisarze w ziemiach ex indigenis naznaczeni byli.

Na opatrzenie zamku smoleńskiego, iż przeszłego sejmu naznaczeni są komisarze[460], spytają się panowie posłowie nasi, jeżeli ta komisyja przyszła ad effectum i co jeszcze w tej mierze desideratur do zupełnego opatrzenia tamtej municyjej.

[k. 539v] Strony Kamieńca i Dynemburgu zniosą sie z inszymi województwy et inibunt rationes, quibus te praesidia Reipublicae mają być opatrzone. Na żadne jednak dóbr Rzeczypospolitej alienacyje i lenna nie pozwolą, i tych ichmci, za którymi JKMć, aby im pewne dobra in vis haereditarium konferowane były, intercedere raczy, ad feliciora Reipublicae tempora in desideriis odkładamy. Szczodrobliwa ręka JKMci wysokie merita ichmciów z vacantiis absque diminutione bonorum Reipublicae nagrodzić może.

Do której szczodrobliwości JKMci P. n. m. jm. pana wojewodę kijowskiego, hetmana polnego koronnego[461] z młodości aż do sędziwego wieku non parcendo vitae i z stratą substancyji swych, w każdej ekspedycyjej wysoce oświadczone merita primo loco, a potem i jm. pana wojewodę ruskiego[462] sejmik nasz zaleca.

Zwyczaj też to nie mniej dobry jako i chwalebny izby poselskiej zawsze bywał, że calamitoris zwykła benignam porrigere manum, zaczem i teraz panowie posłowie nasi przyczynią się, aby wniosła swoją instancyję za bracią naszą obywatelami ukrainnymi do JKMci i Rzeczypospolitej, żeby otrzymali konsolacyję redinatorum alicuius od JKMci.

[460] *VL, t. IV, s. 187.*
[461] *Stanisław „Rewera" Potocki.*
[462] *Stanisław Lanckoroński.*

Konstytucyja compositionis inter status lubo jest in volumine legum rzadką[463], jednak egzekucyję odnosi, a tak starać się będą panowie posłowie, aby do efektu przyszła i dziesięciny nad pierwsze kontrakty in bonis nobilium podwyższane nie były, w dobrach zaś JKMci, gdzie ichm. duchowni ex decimationis manipularis są in usu, aby też do kontrybucyji publicznych ratione decimae według dawnych praw i prejudykat w inszych województwach przykładali się. O których praw egzekucyję iuridicia et officia województw i ziem ruskich, tak jako inszych województw eam legem in executione mających, aby ullo modo nie byli inkwietowani, praecavebunt panowie posłowie.

Także aby w miastach JKMci dobra przez [k. 540] osoby duchowne quovis modo nabyte, oneribus civilibus et Reipublicae atque iurisdictioni podlegali, żeby lege publica causum to było, starać się będą. I te grunty, place, które per legata do kościołów contra ius publicum, in diminutionem bonorum Reipublicae odkazane, aby circa lustrationem komu de iure competierint były przywracane.

Uważając incommoda dezolacyje i tenuitatem proventus ecclesiae cathedralis Chelmensis, która jedyną ziemi naszej jest ozdobą[464], zlecamy panom posłom naszym, aby authoritate conventus generali otrzymali aprobacyję fundacyji inkorporacyji parocharum collationis Regiae od królów św. pamięci pomienionemu kościołowi katedralnemu chełmskiemu uczynionych.

A że po tak wiele sejmów ichm. duchowni lubo się na to zabierali, non deduxere iura ratione servitii militaris sołtysów i wybrańców swoich, instabunt panowie posłowie, aby in futurum to servitium bellicum odprawowali.

Konkluzyje sejmowe aby suo ordine według dawnych praw stawały, w czym żeby difficultas nie była, ichm. panowie posłowie z namówionymi artykułami w izbie poselskiej i przez marszałka poselskiego i kilku deputatów podpisanymi, na górę more consueto chodzić mają.

Na prolongacyję sejmu teraźniejszego żadną miarą pozwalać nie mają panowie posłowie nasi.

Prowent z mennic jako antiquitus bywał, jeżeli teraz wchodzi do skarbu pytać się będą panowie posłowie, ażeby wariacyje pieniędzy sine consensu comitiali nie były in futurum, praecavebunt.

[463] *Ostatnia, Kompozycja o dziesięciny, uchwalona na sejmie w 1635 r. VL, t. III, s. 407.*

[464] *Kościół katedralny diecezji chełmskiej pw. Wszystkich Świętych znajdował się przez dłuższy czas (od 1490 r.) w Krasnymstawie, dopiero po jego zniszczeniu w 1648 r. biskup T. Leżeński przeniósł katedrę na krótko do Chełma. W 1774 r. katedrę znów przeniesiono do Krasnegostawu, do pojezuickiego kościoła św. Franciszka Ksawerego.*

Konstytucyję [anni] 1647 o rewizyjej ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich[465], dołożyć i podkomorskich, reassument, włożywszy na miejsce zmarłych innych rewizorów przy sądzie ziemskim i grodzkim.

Także reasumpcyji costitutionem 1649 de securitate honorum et bonorum względem popalonych akt w ziemi naszej przez nieprzyjaciela koronnego[466], namówią media, aby [k. 540v] ludzie w sprawach swych upadku nie mieli.

Na indygenat syna księcia jm. siedmiogrodzkiego[467] i innych, których na sejmie proponować Rzeczypospolitej obiecuje, in quantum to videbitur utile Respublica, pozwalamy. A pan Dziboni[468], gdy stanie na usługę Rzeczypospolitej sumptibus propriis w tysiącu koni, natenczas będzie nobilitowany.

Niewielkie merita pana Hadziewicza[469] dla nobilitacyjej sejmik nasz widzi, że monopolia exercendo, wojskowych bogaci się zasługami, co nas wielce obchodzić musi, przeto instabunt panowie posłowie nasi, aby taksa była fantów wojsku ad rationem zasług wysoką ceną przez niego danych i zaraz z tej sumy, którą sobie w skarbie za to, quasi na ujęcie wojska wyłożonej, praetendit, refusis. A gdy sumptibus jego Kamieniec in ruinis poprawiony będzie, na nobilitacyję pozwolimy.

Dowiedzą się też panowie posłowie nasi, qua ratione wziął jm. pan instygator koronny[470] w ziemi naszej za asygnacyją skarbową kilkanaście tysięcy na piechotę księcia jm. nieboszczyka wojewody ruskiego[471].

Za jm. panem podstolim koronnym, podkomorzym ziemi naszej[472] przyczynią się, aby kondemnata extra forum w Piotrkowie od jm. ks. opata koronowskiego[473] na jmci otrzymana, jako na inszych exemplo konstytucyji brzeskiej[474], była kasowana.

Suma jm. pana sandomierskiego[475] na młynach krakowskich quo modo sine extenuatione locata zostawa dowiedzą się panowie posłowie, i któ-

[465] *VL, t. IV, s. 67.*

[466] *VL, t. IV, s. 123–124.*

[467] *Franciszek I Rakoczy, syn księcia Jerzego II.*

[468] *Jan Dziboni (Gibboni), szlachcic włoski z Republiki Weneckiej, za udział w bitwach pod Zborowem i Beresteczkiem otrzymał indygenat na sejmie 1654 r., VL, t. IV, s. 211.*

[469] *Mikołaj Hadziewicz (vel Milkon Hadżi lub Hadziejewicz), ormiański kupiec ze Lwowa, uzyskał nobilitację na sejmie 1654 r. i wniósł do skarbu koronnego sumę 50 000 złp, VL, t. IV, s. 211.*

[470] *Daniel Żytkiewicz.*

[471] *Jeremi Wiśniowiecki.*

[472] *Mikołaj Daniłowicz.*

[473] *Prawdopodobnie Jan Karol Czołhański, późniejszy biskup sufragan łucki.*

[474] *VL, t. IV, s. 190–191.*

[475] *Kasztelan sandomierski Stanisław Witowski.*

re by jeszcze takowe zostawały na dobrach Rzeczypospolitej sine extenuatione, aby mogły być likwidowane per constitutionem. Na przeniesienie tej nie pozwolą. Piae intentieni suae jm. pan sandomierski, lubo tamże na młynach zostanie, satisfacere może.

Tak tedy te wszystkie punkta instrukcyji naszej ichm. panom posłom naszym confidendo fidei, honori et conscientiae ich podawszy pewniśmy, że ichmciowie ad consensum drugich ichmciów bene de Respublica in his et aliis materiis consulentium [k. 541] stosując się, more maiorum omni cura et industria providebunt, nequid detrimenti Respublica patiatur, w czym i powtórnie fide, honore et conscientia ichmciów obowiązujemy, żądając od Pana Najwyższego, aby w miłym zdrowiu z pocieszną ku całości Rzeczypospolitej i wolności naszych konkluzyją do naszego sejmiku relacyjnego szczęśliwie powrócili.

Którą to instrukcyję naszą jm. panu Mikołajowi Suchodolskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej, sejmiku naszego dyrektorowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym dnia 31 miesiąca grudnia r. P. 1653. Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej mp.

CXLVIII. Sejmik elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego w Chełmie 12 maja 1654 r.

Wojewoda ruski Stanisław Lanckoroński uniwersałem datowanym w Warszawie 30 III 1654 r. wyznaczał termin elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego chełmskiego po obłożeniu wieczystą banicją dotychczasowego pisarza Pawła Rudnickiego na 12 V 1654 r., APL, CChRMO 74, k. 619v–620; oblatował szl. Tomasz Milanowski 26 IV 1654 r.

Najprawdopodobniej do sejmiku tego nie doszło; Paweł Rudnicki pozostawał na urzędzie pisarza co najmniej do 1665 r., Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1208. Zob. też poniższą manifestację szlachty powiatu krasnostawskiego.

1. Manifestacja szlachty powiatu krasnostawskiego z 12 maja 1654 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 2, k. 164 — oryginał; do ksiąg wpisana 12 V 1654 r.* [feria tertia post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1654].

[k. 164] Ad officium actaque praesentia castrensis capitaneatus Crasnostaviensis personaliter venientes gen. Felix Średziński, Helias in Żółkiew Żółkiewski, Eustachius Żdżański, Christopherus Rudnicki, Martinus Rudnicki, Paulus Stawski, Adamus Włodek et Nicolaus Rudnicki, incolae districtus praesentis Crasnostaviensis, suo et aliorum incolarum equestris ordinis districtus eiusdem Crasnostaviensis ad praesens absentis nomine solenniter manifestati sunt in eo, quia cum pro die hodierna [12 V] in actu praesentis contenta pro terminis querellarum vigore anterioris limitationem pro die hodierna ad celebrandum incidentum convenissent, eademque die electionem candidatorum notariatum terrestris Chelmensis conventum particularis terrae Chelmensis per literas ad acta officii praesentis per oblatam porrectas ac publicandis (unde cum sit imposibile quinqae diebus ad omnium notitiam deduci tum ob incidentiam cadentium querellarum castris Crasnostaviensis ad eandem electionem convenisse) fieri rescivissent, ne indemnitatem nobilitas districtus sui Crasnostaviensis iniuribus suis et praerogativis patiatur praecavendo, hanc ad acta praesentia intulerunt manifestationem.

CXLIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 19 maja 1654 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 7 IV 1654 r. składał sejm do Warszawy na 9 VI, sejmik powiatowy *chełmski zaś na 19 V 1654 r., APL, CCrRMO 2, k. 116–117; oblatował szl. Maciej Raciborski 30 IV 1654 r.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 19 maja 1654 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 643v–646 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Kański sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku 20 V 1654 r.* [feria quarta post Dominicam Exaudi proxima a. D. 1654).

[k. 643v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się tu na sejmik pro die 19 maii anno 1654 od JKMci P. n. m. nam przed sejmem sześćniedzielnym die 9 iunii in anno currenti [1654] w Warszawie złożonym do Chełma zjechali, instrukcyję zgodnie umówiwszy, ichm. panom Andrzejowi Kańskiemu sędziemu [k. 644] ziemi chełmskiej i Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu, posłom naszym na tym sejmiku unanimi consensu obranym taką dajemy.

Oświadczą panowie posłowie nasi naprzód JKMci P. n. m. powinnym od nas wiernych poddanych podziękowaniem, należytą wdzięczność, że paterna sollicitudine JKMć do ratunku Ojczyzny, nas własnych jej synów w instrukcyjej swojej złożywszy, nam sejm gorąco inicjuje, oraz majestatowi JKMci pilnie suplikować będą, aby JKMć P. n. m., wziąwszy na pomoc Najwyższego Pana, eo dirrigat swoje i stanów tej Rzeczypospolitej consilia, mając pilną niebezpieczeństw następujących rationem, jakoby te materyje, które przeszły sejm cum summo Reipublicae dispendio rozerwały, według

prawa i zwyczajów dawnych z ukontentowaniem wszystkich stanów na początku zaraz uspokojone były.

I w tym znać JKMci P. n. m. koło obmyśliwania dobra pospolitego paternam propensitatem, kiedy uważa, że może być periculum in mora, proponować nam raczy skrócenie we dwie niedziele sześćniedzielnego sejmu przyszłego. Na co ichm. panowie posłowie nasi, jeżeli nastąpi wspólna zgoda (hoc praecustodito, żeby ta abrewiacyja sejmu teraźniejszego prawom o sejmach sześćniedzielnych napisanym nic nie derogowała) pozwolić mają. I zaraz inibunt modos et rationes cum tota Respublica, jakoby te materyje, które praesenti Reipublicae statui do obrony skutecznej najbardziej służą, traktowane ante omnia były.

A że instrukcyja na przeszłym sejmiku naszym zgodnie i według prawa na propozycyję JKMci dostatecznie spisana[476], dla rozerwania sejmu przeszłego warszawskiego żadnego efektu i skutku nie wzięła, tedy brevitas consulendo też artykuły wszystkie w pierwszej instrukcyjej wyrażone za wspólną koła naszego teraźniejszego zgodą reasumujemy i zlecamy panom posłom naszym fidem, honorem et conscientiam ich obligując, żeby według opisania ich czasowi się i potrzebie samej akomodując, pilnie, wiernie, bez żadnych respektów, zelum boni publici tylko przedsięwziąwszy negotia Reipublicae traktowali.

I w tym jeszcze JKMć P. n. m. wrodzoną swoją do ratowania Rzeczypospolitej [k. 644v] pokazuje ochotę, kiedy po rozerwanym świeżo sejmie dla zatrzymania niepłatnego wojska i dla inszych nagłych Rzeczypospolitej potrzeb, pfuntkamer gdański skarbowi swemu należący, gdańszczanom zostawić ofiarował. Ta pańska JKMci intencyja, jeżeli przyjdzie do efektu, panowie posłowie nasi inibunt modos et rationes, za wspólną zgodą z inszymi województwy, jakoby ten prowent skarbowi JKMci aliunde nagrodzony być mógł, to im jednak serio inculcando, aby się pierwej dowiedzieć, quo iure ten pfuntkamer intracie JKMci należy. Także z inszych ceł morskich jeżeli Rzeczpospolita ma aliquid emolumenti, czego na sejmik relationis mają nam noticiam przynieść.

Ponieważ rachunki skarbowe zwykły bardzo sejmy trudnić i czasu potrzebnego siła extrahere, a jeszcze nadto różne osoby zaczną ad invidiam et suspicionem (jako to zwyczajnie circa aerarium erronee zwykło bywać) przywodzić, aby się temu cum meliori Reipublicae commodo mogło consulere, mają panowie posłowie o to się pilnie starać.

Jakoby wojsko wszystko pieniężne, które za wspólną zgodą ad certum numerum ma być redygowane między województwa, ziemie i powia-

[476] *Zob. sejmik z 31 XII 1653 r.*

ty, ducta proportione ubique podatków było podzielone, aby co ćwierć każdy rotmistrz wiedział, kędy się swojej płacy upominać, a zwłaszcza obywatelów i terrigenów rotmistrzów do swego województwa i ziemi asygnując. Jako to w naszej ziemi chełmskiej jm. panu podczaszemu chełmskiemu[477] i jm. panu Aleksandrowi Żółkiewskiemu rotmistrzom, jako obywatelom naszym płaca żeby była asygnowana u nas, pozwalamy.

I to między inszymi znajduje się w skarbie error nie mniejszy, kiedy odebrawszy od poborców zupełne pieniądze i kwity jm. pan podskarbi[478] dostatecznie dawszy, na delacyje ich od skarbu podają i poenis peculatus nakrywają, jako się na przeszłym sejmie rozerwanym naszym panom poborcom stało. A że to nie tylko jest contra iustitiam niewinnego condemnare, ale i rachunki skarbowe zwykło bardzo trudnić i realitatem ich implicare, gorącą mają wnieść panowie [k. 645] posłowie nasi ad ordines Regni instancyją, aby takowe kondemnaty tak na naszych poborcach, jako i na inszych na przeszłym sejmie niesłusznie otrzymane, za instancyją samegoż jm. pana podskarbiego i sumptem jmci były na tym sejmie zniesione. Ci zaś, którzy słusznie na delacyje podani i kondemnowani są, aby gdy skarbowi dosyć uczynią, dla łatwiejszej likwidacyjej rachunków przez konstytucyję cum specificatione summae, jaką do skarbu wniosą, kwitowani byli.

Pod teraźniejsze opłakane czasy za częstymi nieprzyjaciela inkursyjami, że uciskani tak szlacheckiego, jako i prostego stanu ludzie dla spustoszonych w starostwach i dobrach Rzeczypospolitej zamków nie mają nigdzie do obrony receptaculum, która rzecz jako jest calamitatis plena, gdy też liczby stadami nieprzyjaciel ludzi różnych w niewolę zajmuje, tak niechybne to jest, strzeż Boże, brevi interriturae Reipublicae indicium, czego dozór z prawa pospolitego według konstytucyji anni 1607[479] ichm. panom podskarbim koronnym należeć by miał, ale że ichmciowie in suo officio negligentes, zlecamy panom posłom naszym serio urgeant na sejmie, żeby pan instygator koronny[480], któremu też to ex lege incumbit, teraźniejszych bonorum regalium possesores, jako i sukcesorów przeszłych, którzy w starostwach i dobrach Rzeczypospolitej fortece i zamki popustoszyli, strzelbę z nich i insze aparamenta do obrony należyte pobrali, dla prędszej egzekuty na Trybunał inter causas fisci sine mora spozywał i na takich dochodził restaurationis desolationum cum poenis.

[477] *Samuel Regowski.*
[478] *Bogusław Leszczyński.*
[479] *VL, t. II, s. 435; VC, t. II, vol. 2, s. 347–348.*
[480] *Daniel Żytkiewicz.*

A iż i magistratus civiles prowenta publiczne na municyje miast należące, na swoje prywatne potrzeby obracają i lubo komisyje na nich ode dworu wychodzą, jednak swojemi sposobami tego ulegać umieją, aby toż forum w Trybunale inter causas fisci ad instantiam eiusdem instigatoris fortians, pilno panowie posłowie nasi starać się mają, aby to nova lege obostrzone było.

Tajemne rady in negotiis publicae podczas sejmów sine tertio ordine żeby nie były odprawowane i dlatego posłowie ziemscy wszyscy żeby exemplo sędziów Trybunalskich przysięgali, jako rzecz potrzebną panowie posłowie nasi [k. 645v] na tym sejmie mają promovere.

Generalstwo nad cudzoziemcami, iż to jest nowy urząd in Respublica i w prawie naszym nigdy niesłychany[481], aby było zniesione. A cudzoziemcy wszytcy w służbie Rzeczypospolitej zostający, cale regimentowi hetmańskiemu według dawnych praw podlegać mają[482]. Także dla lepszego w wojsku porządku żaden rotmistrz dwóch chorągwi mieć nie powinien, a w cudzoziemskim wojsku żaden oficer dwóch regimentów.

Milicyja rajtarska, że jest kosztowna i tych czasów mniej potrzebna albo ją abrogować, albo w dragonię obrócić. Te zaś regimenty i chorągwie, które teraz z jm. panem hetmanem w Ukrainę nie chodziły i uniwersałów nie słuchały, i owszem, pozostawszy na stanowiskach, różne ekscesy, rozboje czyniły, drudzy chleby kosztowne wybrawszy, chorągwie pozwijali, aby na takowych rygor artykułów wojskowych i od zasług abiudicatio była ekstendowana, panowie posłowie nasi na przyszłym sejmie efficere mają.

A iż niektóre duchowne i zakonne osoby przeciwko wyraźnej konstytucyji anni 1635 de non alienarum bonorum terrestrium i o wyderkafach uchwalonej[483] od różnych osób tak na dobra ziemskie, jako i na sumy wysokie, valorum bonorum przechodzące, zapisy pootrzymywali i vigore tych zapisów dobra te in possessionem powyjmowali, co jest przeciwko wyraźnemu prawu, z uszczerbkiem servitii bellici, aby takowe zapisy żadnej wagi mieć nie mogły i sukcesorom sangvinis wolno było te dobra non obstante inscriptionibus, sine praetensione omnis violentiae pozajeżdżać i poodbierać jako swoje własne, za rzecz słuszną być rozumiemy.

Piechota wybraniecka, która przed laty non postremo Reipublicae była subsidio, [aby] nie na żadne miast praesidia, ale do obozu, pod regiment hetmański, jako prawo mieć chce była ordynowana, życzymy.

[481] *Generałowie artylerii powoływani byli od 1637 r., a generałowie (piechoty) autoramentu cudzoziemskiego od 1651 r.*

[482] *VL, t. IV, s. 186.*

[483] *VL, t. III, s. 405–406; VC, t. III, vol. 2, s. 258–259.*

Dekreta trybunalskie prawnie ferowane, iż z sejmowymi równe i takiej wagi być mają, jako sejmowe, żeby ullo modo na sejmach (jako już [k. 646] są prawa o tym) nie były znoszone, sit curae panów posłów naszych.

Calamitati ichm. panów Sapiehów[484], świeżo do więzienia wziętych, ut eliberintur, aby Respublica chciała consulere, a naszych panów rotmistrzów, którzy im pod ten czas wzięcia ich nie chcieli dopomóc, nieprzyjacielowi resistere, aby była seria animadversia, intercedimus.

Na indygenaty synom książęcia jm. siedmiogrodzkiego[485] i trzem panom siedmiogrodzkim, Januszowi Komeniemu, Franciszkowi Redes, Stefanowi Petki[486], także i obiema hospodarom multańskiemu i wołoskiemu[487], in quantum by przez to rupio pactorum z cesarzem tureckim nie zachodziła, pozwalamy.

Te tedy artykuły nasze zgodnie uchwalone, a przy tym i prawo pospolite panom posłom naszym za instrukcyję i informacyję na przyszły sejm obranym dajemy, fide, honore, conscientia ich obligując, aby naprzód jako najpilniej praesenti statui Reipublicae chcieli consulere i z inszymi się województwy tak znosić, ut iusto praesidio Ojczyzna prędką mogła być ratowana, a potem, jeżeli czasu o to będzie, insze materyje w artykułach naszych wyrażone, potrzebne Rzeczypospolitej traktowali.

Które [to laudum] zleciliśmy panu marszałkowi naszemu podpisawszy ad acta grodu chełmskiego per oblatam podać. Działo się w Chełmie, die 19 maii anno 1654. Andrzej Kański sędzia ziemski chełmski, jako marszałek natenczas sejmiku.

CL. Sejmik relacyjny w Chełmie 11 sierpnia 1654 r.

Sejmik złożony mocą uchwały sejmu nadzwyczajnego 9 VI–20 VII 1654 r.: sejmik relationis pro die 11 augusti, na którym poborcę i securitatem ziemi swojej namówią, *VL, t. IV, s. 214.*

1. Laudum sejmiku relacyjnego 11 sierpnia 1654 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 2, k. 287–290 — oblata; w grodzie krasnostawskim,*ponieważ księgi chełmskie zawarte, *oblatował Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, marszałek sejmiku 13 VIII 1654 r.* [feria quinta ante festum Assumptionis in Caelum G. V. M. a. D. 1654];

[484] *Bracia Jan Fryderyk i Krzysztof Franciszek Sapiehowie dostali się do niewoli tatarskiej w styczniu 1654 r.*

[485] *Książę siedmiogrodzki Jerzy II Rakoczy miał tylko jednego syna — Franciszka I (wówczas jeszcze małoletniego); indygenat polski otrzymał w 1654 r.*

[486] *Jan (Janos) Komeny, Franciszek Rhedey i Stefan Petki; indygenaty otrzymali na sejmie w 1654 r.*

[487] *Hospodarem mołdawskim był Jerzy Stefan; indygenat uzyskał na sejmie 1654 r.*

Rkp. 2. *APL, CChRMO 74, k. 770–773; w grodzie chełmskim w imieniu marszałka Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskiego oblatował szl. Bartłomiej Świderski 27 VIII 1654 r.* [feria quarta post festum Sancti Bartholomaei Apostoli proxima a. D. 1654].

[k. 287v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik relationis z sejmu blisko przeszłego warszawskiego na dzień dzisiejszy 11 augusti anni praesentis 1654 nam konstytucyją naznaczony[488], w Chełmie na miejscu consultationis zwyczajnym zgromadzeni, takowe po wysłuchaniu relacyjej ichm. panów posłów naszych de modo contribuendi ad mentem constitutionis novellae laudum zgodnie namówiliśmy.

Stosując się do deklaracyjej ichm. panów posłów naszych na sejmie uczynionej, a nie chcąc w żadnej okazyji potrzebom Reipublicae deesse, podatki na sejmie uchwalone sposobem niżej opisanym wydać sub poenis in legibus Regni descriptis wszyscy obowiązujemy się i nieodwłocznie, spraw Rzeczypospolitej nie trudniąc i sposobnego czasu bellandi nie tracąc, oddawać obiecujemy.

Naprzód egzakcyja dwudziestu czterech poborów na zapłatę zasług dawnych wojsku koronnemu, w ziemi naszej salvis abiuratis desertatorum pozwolona, ma się zaczynać zaraz a data laudi praesenti [11 VIII] a trwać [k. 288] continue ad diem 15 septembris. W którym czasie kto by poborów do egzaktorów niżej mianowanych albo ich sukkolektorów skutecznie nie wydał, urzędy grodzkie obu powiatów praesenti laudo obstingimus, aby sądy swoje kwerelowe w tydzień po tym czasie, to jest die 22 septembris, etiam extra cadentiam terminorum, dla samych poborów retent sub poenis in constitutione novella descriptis sądzili i post obtentas condemnationes executionem indilatam ex iure victis czynili.

Druga zaś egzakcyja półośmiu poborów wojsku in futurum na zapłatę ćwierci pierwszej a die 1 octobris proxime ventura, także cum abiuratis w ziemi naszej uchwalona, zaczynać się będzie a die 1 octobris proxima i trwać continue przez niedziel dwie aż ad diem 15 octobris, w którym czasie gdyby kto i tych półośmiu poborów w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim nie wydał, officia grodzkie obu powiatów mają sądzić kwerelowe sądy causarum fisci etiam extra cadentiam na takowych retentorów pro die 20 octobris i po odsądzeniu ich et obtentis condemnationes, wziąwszy delatę od egzaktorów zaraz indilatam executionem czynić. Na które sądy oboje wszystkim in genere pomienionych podatków retentorum terminum sine quavis adcitatione vigore constitutionis novellae uti in causa fisci laudo praesenti praefigimus peremptorium.

[488] *VL, t. IV, s. 214.*

A że po te lata przeszłe przez wojny i inne calamitates, także świeżo in determinio roku przeszłego tatarskiej inkursyji wielką ziemia nasza poniosła dezolacyję, dla której ubodzy poddani i sami szlacheckiego stanu obywatele tak wielkim i częstym podatkom wydołać zaledwie mogą i nigdy egzaktorowie nasi do skutecznego wyrachowania się z egzakcyjej dla wielkich za tą dezolacyją retent nie przychodzą, gwoli czemu i na teraźniejszym sejmiku naszym poborcy do wybierania tych podatków, że się [k. 288v] z skarbem wielkich obawia trudności, między sobą znaleźć i uprosić nie mogliśmy.

Ponieważ ex praescripto legis ad officia castrensia delata retentorum contributionum i ich egzekucyja należy, tedy hoc onus ex actionis praesenti trzydziestu i półtora poborów na raty wyżej opisane na ichm. panów oficjalistów grodzkich chełmskich wkładamy i bratersko, aby się podjęli, prosimy. Którzy praestito iuramento[489] mają tę egzakcyję wybierać i do skarbu wybrane pieniądze pro tempore constitutione praefixo odwozić. Za te prace z uproszenia braterskiego przyjęte pozwalamy ichmciom złotych polskich 2 tys., a jm. panu Dionizemu Borowskiemu do tej egzakcyjej sukkolektorowi (który także ma praestare iuramentum) złotych 500 z pieniędzy czopowych u jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, administratora czopowego ziemi naszej, naznaczamy. Które sumy ichmciom za ręcznymi kwitami jm. pan wojski za pierwszą ich rekwizycyją oddać powinien będzie, co my jmci in calculo przyjmujemy.

Od suscepty teraźniejszych z minutą i ekstradycyji dawniejszych abjurat nie powinny grody obydwa więcej brać nad groszy 20, od kwitów poborowych panowie egzaktorowie ze wsiów szlacheckich (oprócz miast) nad groszy 6. A że większa simpla w skarbowych rejestrach nad rejestra poborowe ziemi naszej złotych trzydziestu i czterema znajduje się, tedy in supplementum tego na trzydzieści i półtora poboru do skarbu na Trybunał Radomski blisko przyszły należące, jeżeli by tego defektu abjuratami nie mogli panowie poborcy compensare, naznaczamy sumę złotych 1071 u jm. pana Tomasza Chojeckiego, poborcy przeszłego, z retent przy nim zostających, które w tym czasie ma vindicare, którą do rąk ichm. panów poborców teraźniejszych powinien będzie oddać pro die 15 octobris proxime ventura, a jeśliby na ten czas nie oddał, sprawić się będzie powinien

[489] *Poborcy Andrzej Wiśniowski podstarości i Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski oraz sukkolektor Dionizy Borowski złożyli jurament w grodzie chełmskim 11 VIII 1654 r. w obecności Krzysztofa Potockiego stolnika litewskiego i starosty chełmskiego, Stanisława Głowińskiego sędziego ziemskiego halickiego, Marcina i Jana Borzęckich, Stanisława Charzyńskiego, Marcina Jarzyny, Marcina Bachmińskiego, Marcjana Brzozowskiego i in., APL, CChRMO 74, k. 774v–775.*

na kwerelach causarum fisci po tym czasie najpierwszych ad instantiam instygatora naszego.

Za wniesieniem do koła naszego jm. pana Andrzeja Serebryskiego prośby, że mu poddani na części jego przez ogień funditus są zniesieni oraz i dwór jmci, mając commiseracyją braterską [k. 289] nad jmcią odpuszczamy pobory teraźniejsze wszystkie i na rok przyszły uchwalone z części jm. pana Serebryskiego przychodzące, które (ponieważ abiurata conflagrationum in constitutione agraria nie idzie) na simplę wynoszą złoty 1 i groszy 21. Te jm. pan podstarości chełmski[490] z reszty poborów dawnej swojej egzakcyjej założy, co my jmci in calculo przyjmujemy.

Na dalsze zaś ćwierci i raty w konstytucyji opisane naznaczamy czas wydawania podatków w przyszłym roku 1655. Pierwszej raty oraz piętnastu poborów ma się zaczynać egzakcyja a die 1 martii, a kończyć ultima eiusque [31 III], aby wcześnie pieniądze wybrane do skarbu pro die 2 maii przez poborcę naszego wniesione były. Ostatnia rata także piętnastu poborów oraz do skarbu pro die 1 decembris anni 1655 należąca, ma się zaczynać egzakcyja ich a die 1 septembris w roku przyszłym, a kończyć ultima eiusque [30 IX].

Po których ratach w tydzień sądy także fisci sądzić się mają i retentores sine adcitatione pro ut supra sprawować się powinni będą. A jeżeli w tym czasie, nim tamte nastapią raty, z retent dawnych i z egzakcyji czopowego tak wiele będziem mogli wystarczyć sumy, na miejsce tych poborów, nie onerując poddanych ubogich założymy, albo ich pro quantitate summae umniejszymy, do tych rat dalszych na przyszłym da Bóg electionis deputati sejmiku obierzemy poborcę. Te wszystkie podatki na rok przyszły uchwalone podług teraźniejszego roku abjurat i kwitów mają być wybierane, excepto, strzeż Boże, jeszcze na naszą ziemię jakiej calamitatem, a zatem większej dezolacyjej, wolno będzie i na ten czas każdemu super novam desolationem podług deklaracyjej sejmowej praestare iuramentum.

Więc iż niemałe są jeszcze z dawniejszych podatków u ichm. panów poborców przeszłych retenta, z których moglibyśmy do teraźniejszych dobre mieć subsidium, a dla nich coraz nowymi kontrybucyjami poddanych i samych siebie niszczymy, przeto abyśmy kiedykolwiek tak wielkich defektów i retent certam rationem mieć mogli, dla dostatecznego porachowania i abjurat dedukowania naznaczamy terminum perremptum sine adcitatione wszystkim ichm. panom poborcom przeszłym i innym, którzy się skarbu tykali et in retentis zostali na kwerele po tym sejmiku

[490] *Andrzej Kański.*

w grodzie chełmskim najpierwsze, gdzie stanąwszy rachunki dawne dokończyć, abjurata likwidować i evictas summas do rąk jm. pana Adama Węgleńskiego (którego i za instygatora do tych sądów obierzemy) mediante illiu quietatione oddać powinni będą sub poenis in constitutione novella et anterioribus interpositis. Do tych sądów i rachunków naznaczamy do urzędu grodzkiego chełmskiego spośrodku siebie ichm. panów Andrzeja [k. 289v] Kańskiego sędziego, Zbigniewa Sługockiego podsędka ziemskich chełmskich, Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, Jana Blinowskiego, Mikołaja i Adama Węgleńskich i Marka Wierzbickiego, którzy ichmciowie submitują się na te sądy fisci zjechać i te rachunki, absentis duorum triumvire non obstante, z urzędem grodzkim iudicaliter odprawić.

Wielką też ujmę w podatkach Rzeczypospolitej stąd widzimy, że w miastach JKMci w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim wiele domów, placów, gruntów i ról pod kościoły, cerkwie, klasztory, szpitale i pod szlachtę różnymi sposobami odpada i z nich podatków Rzeczypospolitej posessores duchowni i szlachta płacić nie chcą, a urzędy miejskie o to z poborcami, poborcy zaś z skarbem trudności mają. Ponieważ i z tych vigore constitutionis sejmu teraźniejszego należy podatek publiczny Rzeczypospolitej, wkładamy to na urzędy miejskie, aby pod przysięgą swoją te wszystkie domy, place, grunty, role, iuri civili et oneribus subiecta, a przez donacyje lubo per legata odpadłe i do kościołów, cerkwi, klasztorów, szpitalów i iuri terrestri przyłączone zrewidowali, rejestr ich porządnie mianując, posesorów teraźniejszych spisali i pod pieczęcią miejską z podpisem burmistrzowskim do grodów ziemi naszej oddawali. Czego jeśliby nie uczyniły urzędy miejskie, tedy im względem tych domów i gruntów alienowanych defecta panowie poborcy przyjmować nie mają. Wziąwszy zaś panowie poborcy z miast takowe rejestra, dochodzić podatków apud posessores iuxta konstytucyji teraźniejszej będą et officia castrensia ex iure victis executionum czynić mają.

Które laudum nasze zgodnie na sejmiku teraźniejszym namówione i spisane zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstaroście-mu chełmskiemu, marszałkowi natenczas koła naszego podpisać i do akt grodzkich krasnostawskich (ponieważ chełmskie zawarte[491]) podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym dnia 11 augusta anno 1654. Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego sejmiku relationis mp.

[491] *Księgi chełmskie dla bezpieczeństwa zdeponowane były wówczas w piwnicach zamojskiego ratusza.*

CLI. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1654 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego 14 września 1654 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 74, k. 800v–803 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Marcin [s] Borzęcki w imieniu Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, marszałka sejmiku 26 IX 1654 r.* [sabbatho post festum Sancti Matthaei Apostoli proximo a. D. 1654]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 2, k. 380v–384v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Michał Kalenkiewicz Strupiński 13 XI 1654 r.* [feria sexta post festum Sancti Martini Pontificis proxima a. D. 1654].

[k. 801] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, stosując się do prawa pospolitego, zjechawszy się tu do Chełma na miejsce konsultacyjom zwykłe, obraliśmy deputata na sądy główne trybunalskie zgodnymi głosy jm. pana Zbigniewa Sługockiego podsędka chełmskiego.

A po obraniu onego, upatrując gwałtowną potrzebę Rzeczypospolitej i ziemi naszej chełmskiej, in subsidium podatków publicznych nam sejmem naznaczonych, nie chcąc aggravare znędznionych poddanych swych, uchwaliliśmy zgodnie laudo publico czopowe na rok jeden po wszystkiej ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim, w miastach i miasteczkach Króla JMci, duchownych i świeckich. Które to czopowe arendowaliśmy ichm. panom Mikołajowi Romanowskiemu i panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstarościemu natenczas chełmskiemu za sumę 11 tysięcy złp. Która to arenda poczynać się ma po ekspiracyji teraźniejszej arendy a 1 ianuarii, a kończyć ultima decembris [31 XII] w roku 1655, takimi kondycyjami w przeszłym laudum wyrażonymi.

Naprzód, że pomienieni ichm. panowie administratorowie raty co ćwierć roku z sumy pomienionej przychodzącej po złotych 2750 anticipative do skarbu ziemi naszej ichm. panom sądowi ziemskiemu z komornikami ich, jako i jm. panu Adamowi Węgleńskiemu, szafarzom naszym, którycheśmy na tę funkcyję użyli, oddawali. Które to pieniądze ichm. panowie szafarze nasi do sklepu na ratuszu zamojskim, kędy też vigore laudi anteriori depozyt ksiąg ziemskich i grodzkich ziemi naszej dotąd zostawa, odwozić i chować mają, i klucze do zamków i kłódek każdy przy sobie osobne [aby] mieli, a jeden bez drugiego tam chodzić i odmykać ani pieniędzy brać nie mają, ale i owszem, one i cokolwiek by z retent, poborów i innych od ichm. panów poborców przypadało, chować mają. A lubo za kluczami i pieczęciami ichm. panów sądowych samych te pieniądze zostają, ad calculationum jednak należeć nie mają, ale ci tylko ichmciowie, którzy je liczyli. I cokolwiek tych pieniędzy [k. 801v] accummulabunt z tych poborów i czopowego uwalniając od tak ciężkich podatków ubogich poddanych, zastępować na każdą ratę oddawania poborów mają i nam potem sufficientem rationem dadzą. W czym fidem et honorem ichmciów obligujemy.

A jeśliby ichm. panowie administratorowie czopowego nie dosyć temu uczynili i raty której anticipative nie oddali, tym samym od arendy tej odpadać mają. O co każdemu pozwać będzie wolno przed którykolwiek sąd ziemi chełmskiej. A zatem to czopowe ma być w dyspozycyjej ichm. panów szafarzów naszych wyżej mianowanych do przyszłego sejmiku albo też wyjścia z roku spólnie wybieraniem poborów przyszłych. Żydom żadnym, jako i Zelkowi Żydowi chełmskiemu arendować i onych do tej arendy ullo modo przypuszczać, sub amissione tej arendy czopowej nie mają. Casus fortuitos, strzeż Panie Boże, morowego powietrza, nieprzyjaciela koronnego, pogorzenia miast i miasteczek ichmciom warujemy.

Które to czopowe od wszelakich likworów, wina, warzenia miodów, piw i kurzenia gorzałek, jako i szynkowania ich, według zwyczaju antecesorów swych i konstytucyjej anni 1629[492], bez uciążenia ludzi, pod taki czas w miastach i miasteczkach wszystkich wybierać mają.

Których też to ichm. panów administratorów użyliśmy do wybierania poborów trzydziestu, aby one w przyszłym roku 1655 wedle konstytucyjej sejmu blisko przeszłego wybierali i do skarbu Rzeczypospolitej z rachunkami wedle rat naznaczonych oddawali, od kwitów z ubogich poddanych tylko po groszy 6 brali, a jeśliby secus uczynili, a onych depaktowali, wolno będzie cuivis iniuriato in foro fori czynić z nimi o to.

Salarium żadnego ichm. panowie poborcy upominać się nam nie mają, ale arendą się czopowego kontentować, którą dwiema tys. złotych dlategośmy niżej owym puścili. Mają jednak jm. panu Adamowi Węgleńskiemu za pracę i koszty jego, które on w rekuperowaniu pieniędzy od retentorów i odwożeniu onych do Zamościa ponosić będzie, złotych 200 salarium, także ichm. panom komornikom ziemskim złotych 100 naznaczamy z skarbu, aby im oddane były.

Z kalkulacyjej teraźniejszej, którą ichm. panowie deputaci nasi z ichm. panami poborcami, jako i administratorem czopowego czynili, pokazali nam reszty u sukcesorów [k. 802] sławnej pamięci jm. pana starosty chełmskiego[493] złotych polskich 2679, ex laudo praeterito do skarbu ziemi naszej należących. Tę sumę, upatrując w tym diffiultatem realitater odzyskania onej, a do tego pomniąc na merita śp. jmci, za odliczeniem 500 złp do skarbu ichm. panów szafarzów naszych, także i drugie 500 złp jm. panu [Samuelowi] Regowskiemu, Króla JMci rotmistrzowi, podcza-

[492] *VL, t. III, s. 302–304; VC, t. III, vol. 2, s. 72–74.*
[493] *Jan Tomasz Krzywczycki.*

szemu naszemu, których się u nas za zasługi swe i u jm. pana starosty będąc rotmistrzem ziemi naszej upominał, ex nunc oddali i odliczyli. Dla czego pomienionych sukcesorów wzwyż pomienionej sumy, jako i jm. pana [Szymona] Mogilnickiego, który też był interesatus do tego długu, totaliter uwalniamy i za takim dosyć uczynieniem nam wiecznymi czasy kwitujemy.

Dedukowane też nam są rachunki w kole naszym przez ichm. panów deputatów naszych do rachunków wysadzonych z jm. panem Marcinem Borzęckim wojskim bełskim, który przez lat trzy przeszłe i czwarty teraźniejszy czopowe w ziemi naszej chełmskiej w administracyjej swej miał, którego przychodziło sumy wedle kontraktu eo nomine z nim uczynionego, jako i laudum posterius anni 1653 złotych polskich 27 tys. Iż wedle kontraktu i laudum na różne ekspensa za asygnacyjami naszymi (na co i kwity autentyczne de data et actu pokazał) nalazło się, że wydał jm. panu [Mikołajowi] Romanowskiemu złotych 2 tys., jm. panu podczaszemu 1 tys. złp, rotmistrzom naszym jm. panu [Walentemu] Wiśniowskiemu komornikowi granicznemu złotych 4 tys., jm. panu [Tomaszowi] Chojeckiemu złotych 4526, poborcom naszym, żołnierzom i strażnikowi[494] pro viatico 240 złp, ichm. panom oficjalistom grodzkim salarium od wybierania poborów 2 tys. złp, także i jm. panu Dionizemu Borowskiemu sukkolektorowi ichmciów złotych 500, jm. panu pisarzowi ziemskiemu chełmskiemu[495] złotych 400, co wszystko uczyni złotych 14 666. Z której sumy laudo praesenti jmci i sukcesory onego kwitujemy i wolnym czynimy, residuum vero sumy przychodzącej, to jest 12 334 złp, salva jednak według kontraktu [k. 802v] defalcatione, aby do skarbu naszego na nowe lato przyszłe [1 I 1655] wniósł, obligujemy.

Jm. panu Piotrowi Hańskiemu poborcy przeszłemu, widząc wielką szkodę jmci, którą za wiadomością nas wszystkich przy wybieraniu poborów przez morowe powietrze poniósł, złotych polskich 855 odpuszczamy, a residuum sumy u jmci według kalkulacyjej ichm. panów deputatów naszych najdującej się złotych polskich 1 tys., aby do skarbu ziemi naszej in instanti wniósł. Za którym wniesieniem kwit jmci imieniem nas wszystkich jm. pan marszałek nasz, ponieważ się nam totaliter we wszystkim dosyć stało, dać ma.

Także jm. panu [Tomaszowi] Chojeckiemu z sumy przy sobie pozostałej ex calculatione provenienti złotych polskich 2275 i groszy 28, gdy ośmnaście set złotych polskich do skarbu wniesie intra quatuor septimanas,

[494] *Rotmistrz Samuel Regowski.*
[495] *Paweł Rudnicki; brał udział w życiu publicznym ziemi mimo obłożenia wieczystą banicją.*

onego kwitujemy, salva tamen repetitione summae (okrom tej odpuszczonej pomienionej sumy) in retentis zostawającej, ile się jej z kalkulacyjej pokaże, którą wybrawszy in toto, do skarbu naszego wnieść ma.

Zostało było retent czopowego ziemi naszej chełmskiej u sukcesorów nad sumę odpuszczoną u śp. jm. pana stolnika chełmskiego[496] złotych polskich 4 tys., które jm. panu Mikołajowi Węgleńskiemu do szafunku podaliśmy byli. Z której sumy, ponieważ realną i rzetelną kalkulacyję pokazał przed ichm. pany deputaty naszymi i autentycznymi kwitami tych wydatków komprobował, onego i sukcesory jego kwitujemy.

Jm. panu pisarzowi chełmskiemu ziemskiemu[497] naznaczyliśmy byli laudo praesenti złotych 400 i teraz jm. panu administratorowi czopowego, aby wyliczył, wziąwszy od niego asygnacyję, zlecamy.

Za asygnacyją jm. pana podczaszego koronnego[498] i supliką mieszczan zamojskich, którzy suplikowali, aby onym sklep ich na ratuszu zamojskim uprzątnąć kazaliśmy, w którym akta ziemskie i grodzkie obydwu powiatów ziemi chełmskiej i pieniądze publiczne propter maiorem securitatem dotąd ex benevolentia ich, w depozycie, za kluczami naszymi zostają, takąśmy gratitudinem onym regratyfikowali, aby dotąd, póki w sklepie to nasze depositum zostawać będzie, w sądach wszystkich grodzkich i ziemskich i w kancelaryjach od suscept, jako i u panów poborców od wyciągania kwitowego wolni bez uciążenia wszelakiego byli. [k. 803] Oni też, ponieważ ten sklep onym samym potrzebny jest, a wygodą i nam być może, submitowali się przemurować go i drzwi warowne z zamkiem i wrzeciądzami przyprawić. Za co im pozwalamy zgodnie z czopowego tamecznego dać jm. panu czopownikowi złotych polskich 100, które mu in calculo być przyjęte mają, ponieważ i teraz, strzeż Boże jakiego periculum nagłego i zabiegów przed Trybunałem Radomskim, ichm. panowie poborcy teraźniejsi cokolwiek wybrali pieniędzy poborowych do tegoż depositorium naszego odwieźć i w Zamościu deponować mają, omnino zleciliśmy.

Na odwiezienie akt grodzkich ziemi naszej chełmskiej zlecamy jm. panu administratorowi, aby dał jm. panu Krzysztofowi Przanowskiemu pisarzowi grodzkiemu [chełmskiemu] za kwitem jego złotych polskich 50.

A in quantum by niebezpieczeństwo większe (strzeż Boże) następować miało, upraszamy jm. pana chełmskiego naszego[499], aby uniwersałem swym, zniósłszy się z ichm. panami hetmanami, nas obwieścił i na miejsce

[496] *Mikołaj Siestrzewitowski.*
[497] *Paweł Rudnicki.*
[498] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*
[499] *Kasztelan Mikołaj Firlej Broniewski.*

zwyczajne konwokował, a my sub fide, honore et conscientia stawić się in armis obiecujemy.

Które to laudum nasze zgodnie namówione, jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, na sejmiku electionis deputati dnia 14 września r. P. 1654. Marcin Borzęcki wojski bełski, marszałek sejmiku electionis deputati.

CLII. Zjazd „konsultacyjny" pod Chełmem 27 października 1654 r.

Kasztelan chełmski Mikołaj Firlej Broniewski, w związku ze zbliżającym się niebezpieczeństwem ze strony wojsk rosyjskich i kozackich, uniwersałem datowanym w Cycowie 15 X 1654 r. wzywał szlachtę chełmską do zjechania się pod Chełm w dniu 22 X 1654 r., APL, CChRMO 74, k. 818v–819v; w imieniu Firleja oblatował szl. Grzegorz Chodecki. Zebrana wówczas szlachta zobowiązała kasztelana do przełożenia zjazdu na 29 X, co Firlej obwieścił uniwersałem datowanym w Chełmie 22 X, zwołując zjazd pod Chełm w dniu 29 X 1654 r. in armis z całą gotowością, *APL, CCrRMO 2, k. 360–361; w grodzie krasnostawskim oblatowane (niepodane kto) 26 X 1654 r. Do zjazdu tego doszło dwa dni wcześniej i trwał on najprawdopodobniej do 29 X 1654 r.*

1. Laudum zjazdu pod Chełmem 27 października 1654 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 826v–827 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Uhrowiecki podstoli chełmski, marszałek sejmiku 30 X 1654 r.* [sabbatho in vigilia festi Sanctorum Omnium a. D. 1654].

[k. 826v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, stosując się do konstytucyji przez ichm. panów posłów ratione securitati domesticae z blisko przeszłego sejmu nam przyniesionej i podług traktamentu i namowy zgodnej na sejmiku blisko przeszłym relationis ichm. panów posłów, na którym to sejmiku, także i drugim electionis deputata, jeśliby jakie niebezpieczeństwa, tu zwłaszcza od ściany poleskiej i od nas niedalekiej przez wojska nieprzyjacielskie moskiewskie i kozackie następowały, jako to już z tej strony Styru dobra pustoszyć i ku Bugu postępować zaniósł się był, zleciliśmy i uprosili jm. pana Mikołaja z Dąbrowice Firleja Broniewskiego kasztelana chełmskiego, aby jmć vigore huius constitutionis i zgody sejmiku relacyjnego za nastąpieniem niebezpieczeństw na miejsce konsultacyjom i zjazdom naszym zwyczajne nas konwokował.

Zaczym mając jm. pan chełmski tak z pewnych języków, jako i publiczne od ichm. panów hetmanów uniwersałowe, które w aktach grodzkich[500], continentiae incitamenta, abyśmy zwłaszcza po szwankowaniu pewnych chorągwi tej ściany poleskiej pilnujących, sami o sobie jako już prawie in hostico zostawający radzili, dzień dzisiejszy, to jest 27 octobris zgromadzenia się naszego tu pod Chełm naznaczył.

Na które miejsce zjechawszy się, reasumując zgodne nasze braterskie słowne na sejmiku relationis, tudzież i pośledniejszym deputackim obowiązki, naprzód e medio sui chorągiew kozacką propter excutias [*s*] peragens i wiadomości o nieprzyjacielu, uchwaliliśmy na niedziel sześć, a to dla krótkości pory wojennej, żołd z chlebem, ochraniając wyniszczonego ludu, po złotych 30 na koń pozwoliliśmy. Do których ludzi za rotmistrza jm. pana Jana z Romanowa Romanowskiego, exploratum mają, iż jmci strenuitatem, obraliśmy, i aby jak najprędzej tych ludzi zaciągnął, tak na zaciąg jako i traktament złotych 2800 asygnacyję do ichm. panów szafarzów albo poborców ziemi naszej wydać, jm. panu chełmskiemu, wspólnie z jm. panem Zbigniewem [k. 827] Urowieckim podstolim chełmskim, zjazdu teraźniejszego dyrektorem, aby ex nunc jm. pana rotmistrza te pieniądze doszły, zleciliśmy[501].

A jm. pan rotmistrz submituje się z tymi ludźmi pro die 5 novembris proxime imminenter przed ichm. pany jm. panem kasztelanem[502], jm. panem sędzią[503], jm. panem stolnikiem[504], urzędnikami ziemi chełmskiej uproszonymi komisarzami pod Chełmem stanąć, od którego popisu służba tej chorągwi zaczynać się ma, a po tym zaraz popisie podjazdy odprawować, nas o niebezpieczeństwach do Chełma awizować i zniósłszy się z ichm. pany hetmany, przy drugich chorągwiach przez ichm. panów hetmanów na obronę tej ściany poleskiej zostawionych, blisko nich i z nimi się znosząc, przy tamtejże ścianie do dalszego naszego ordynansu zostawać jm. pan rotmistrz będzie powinien.

[500] *Uniwersał Stanisława „Rewery" Potockiego hetmana wielkiego koronnego, wojewody kijowskiego i starosty krasnostawskiego z 12 października 1654 r. w Podhajcach, ostrzegający szlachtę chełmską przed niebezpieczeństwem kozacko-rosyjskim po rozgromieniu przez nich wojsk polskich na Wołyniu, APL, CChRMO 74, k. 826–826v.*

[501] *31 X 1654 r. kasztelan M. Firlej Broniewski oraz podstoli chełmski Z. Urowiecki, powołując się na uchwałę sejmikową, wystawili J. K. Romanowskiemu asygnację na 1800 złp, APL, CCrRMO 2, k. 392. 7 XI tr. rotmistrz J. K. Romanowski zeznał, że z rąk Tomasza Chojeckiego vicesgerenta i byłego poborcy chełmskiego, odebrał kwotę 1800 złp na zaciąg chorągwi powiatowej, APL, CCrRMO 2, k. 392–392v.*

[502] *Mikołaj Firlej Broniewski.*

[503] *Andrzej Kański.*

[504] *Mikołaj Suchodolski.*

A my nihilominus, według uchwały naszej tak na sejmiku relacyjnym, jako i deputackim, innittendo konstytucyjej de securitate postanowionej, w posiłku, będzie li tego potrzeba, pospolitym ruszeniem w osobach naszych, za awizacyją jm. pana chełmskiego[505] do grodów obydwu o niebezpieczeństwach podaną, pod Chełmem na ten dzień praecise, który będzie w uniwersale jm. pana chełmskiego specyfikowany, in armis, jako do potrzeby, stanąć iterato wszyscy obywatele, tak z dóbr dziedzicznych, jako i ci, którzy zastawami, arendami lubo inszemi kontraktami majętności trzymają, i ci którzykolwiek sumy mają i z nich fruktyfikują, a szlachtą się być poczuwają, sub fide, honore et conscientia nostris obowiązujemy się, i tam, gdzie potrzeba ukaże, odpór nieprzyjacielowi dawać powinniśmy.

Które to laudum nasze zgodnie namówione jm. panu Zbigniewowi Urowieckiemu podstolemu chełmskiemu, dyrektorowi zjazdu naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się in loco consultationum die 27 octobris a. D. 1654. Zbigniew Urowiecki podstoli chełmski, marszałek natenczas koła rycerskiego mp.

CLIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 kwietnia 1655 r.

Król uniwersałem z 3 IV 1655 r. zwoływał sejm walny w Warszawie na 19 V, sejmiki przedsejmowe zaś na 28 IV 1655 r., Chronologia sejmów polskich..., s. 153. Uniwersału skierowanego do szlachty chełmskiej nie odnaleziono.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego 28 kwietnia 1655 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 967v–970v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, marszałek sejmiku 18 V 1655 r.* [feria sexta post Dominicam Cantate proxima a. D. 1655].

[k. 967v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego zjechawszy się na sejmik do Chełma, uniwersałem JKMci P. n. m. dnia dzisiejszego nam naznaczony, laudum takowe zgodnie namówiliśmy.

Naprzód stosując się do instrukcyji JKMci P. n. m., nie chcąc deese w tak ciężkim Ojczyzny razie, wyprawę łanową piechoty cudzoziemskim trybem wzięliśmy przed się, którą w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim generaliter z dóbr wszystkich Rzeczypospolitej, duchownych i szlacheckich sposobem niżej opisanym na dwie ćwierci uchwalamy.

Z łanów osiadłych poborowych podług ostatnich kwitów salvis desertatorum abiuratam numero dziesięciu powinien będzie z nas każdy, który

[505] *Kasztelan Mikołaj Firlej Broniewski.*

tak wiele łanów w swojej majętności mieć będzie i ci, którzy się in vicinitate na niego kombinować będą, pachołka dobrego ad tractanda arma sposobnego [k. 968] w barwie niemieckiej błękitnej, jakiej fora od jm. pana regimentarza[506] niżej mianowanego podana będzie, z muszkietem lontowym, szablą stawić i dać mu pulwersak albo torbę na prochy, prochów funtów dziesięć, ołowiu funtów dziesięć, lontów za złoty jeden, rydel, siekierę, motykę, wóz na pięciu pachołków z koniem. A że na półroka leguminy w wozie zawieść niepodobna, tedy na pierwszą ćwierć dać ma na vivendum każdy pro parte oficerowi swemu do rąk jm. pana regimentarza złotych 6 pieniędzy, za które przez całą ćwierć pierwszą powinien go będzie jm. pan regimentarz sustendować, a na drugą ćwierć do woza ma dać każdy pachołkowi jednemu mąki na suchary pół kosza albo sucharów, mąki tatarczanej pół ćwierci miary chełmskiej, słoniny pół połcia, krup pół ćwierci, grochu pół ćwierci, masła kwart pięć, serów dziesięć, soli szanków trzy.

A że między ichm. bracią rozrodzoną w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim trudna by takiego pachołka wyprawa była, tedy pieniądze na to do rąk ichm. panów komisarzów naszych ad combinationem tej wyprawy od nas niżej naznaczonym oddawać mają, aby wyniosła suma ze wszystkim na pachołka jednego z łanów dziesięciu podług komputu koła naszego tego namówionego złotych polskich 155. Z łanu tedy jednego poborowego powinni będą dać złotych 15 i groszy 15 na dwie ćwierci, proportione ducta z półłanu, ćwierci i półćwiartka. Z łanów zaś ćwierci i półćwiartków super culturae połowicę tego, to jest z łanu złotych półósma i groszy półósma et sic consequenter z ćwierci i półćwiartków. Do tej wyprawy każdy, ktokolwiek ma tu w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim posesyje, nie odwoływając się do inszych województw należeć i tu stawić [się] powinien, wyjąwszy urzędników ziemskich, którzy w prawie w powiatach swych w pospolitym ruszeniu zostają i tę wyprawę w tejże ziemi etiam respectu inszych dóbr odprawić secure mogą, praevia od komisarzów attestatione, że podług ordynacyji tamtego województwa tu ze wszystkich dóbr [k. 968v] uczynili dosyć.

Od sum zaś na majętnościach różnymi kontraktami leżących tak wyprawę ordynujemy. Zastawnicy, którzy censentur pro haeredibus puras obligationes mający, nie od sum, ale z łanów tej majętności, którą trzyma[ją], wyprawiać mają. Arendarze zaś wielkie sumy na majętności oraz wprzód dając od sumy 20 tys. wprzód danej jednego pachołka pieszego modo suprascripto wyprawić mają, a consequenter od mniejszej su-

[506] *Krzysztof Franciszek Sapieha.*

my wprzód także danej pieniędzmi od tysiąca złp po złotych 7 i groszy dwadzieścia i półtrzecia płacić będą, od sum zapisowych modo simplicis debiti, z których dóbr dziedzicznych niemający, kto żyje albo prowizyję bierze, takimże sposobem od dwudziestu tysięcy pachołka jednego, od mniejszej zaś pieniędzmi jako wyżej płacić będą. A które sumy są zatrudnione i o nie procesują się, z tych płacić i wyprawować nie powinni, jednak to na terminie kombinacyji przed komisarzami, że sumy są zatrudnione i pożytek od nich żaden nie idzie, deducere powinni. Ci zaś, którzy znaczne posesyje mają i z łanów osiadłości swej wyprawować będą z sum takowych zapisowych do wyprawy non tenentur. Z miast i miasteczek podług uniwersału JKMci, z większych ze dwudziestu, z mniejszych ze trzydziestu domów osiadłych, nie komputując w tym komorników, takowejże wyprawie pachołka jednego podlegać będą, a realitatem osiadłości domów przez burmistrzów swoich dwóch regestrami autentycznymi przed komisarzami naszymi na terminie kombinacyjej tej piechoty próbować i w grodzie ten regestr poprzysiąc mają. A gdzieby z trzydziestu domów ku wyprawie nie było, pieniądze na tę wyprawę ad proportionem łanów, rachując na dom osiadły mniejszych miasteczek po złotych 5 i groszy 5, do ichm. panów komisarzów oddawać mają.

Ażeby ta wyprawa ludzi naszych w dobrym porządku ku usłudze Rzeczypospolitej akomodowana była, jm. pana Krzysztofa Sapiehę rotmistrza JKMci, w dziele [k. 969] rycerskim trybem cudzoziemskim biegłego i Rzeczypospolitej dobrze zasłużonego, za regimentarza do tych ludzi uprosiliśmy, traktamentu na dwie ćwierci złotych 3 tys. jmci u jm. pana Adama Węglińskiego szafarza naszego naznaczamy. Z którego traktamentu oficerów cudzoziemskich do ćwiczenia tych ludzi sposobnych, ile potrzeba ich będzie, jm. pan regimentarz we wszystkim providere submitował się i zesłać ich tu do Chełma cum apparamentis necessariis w tydzień po świątkach przyszłych powinien [24 V]. Ad rationem tego traktamentu nunc jm. pan Węgliński za kwitem ręcznym jm. pana regimentarza albo rodzonego jm. pana pisarza polnego[507], złotych polskich tysiąc odliczyć, a residuum, da Bóg, in quantum zgoda sejmowa tej wyprawy stanie, na sejmiku naszym relacyjnym odda.

Chorągwie jm. pan regimentarz ma sprawić błękitne, z herbem ziemi naszej i z krzyżem białym. A że jm. pan podczaszy koronny[508] z dóbr swoich dziedzicznych przy swoich starszych ludziach w takowejże barwie i z chorągwią takowąż w ziemi naszej stawić się deklarował, tedy ci

[507] *Krzysztof Sapieha, brat Jana Fryderyka pisarza polnego koronnego.*
[508] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*

ludzi pod regimentem tegoż jm. pana regimentarza naszego w dobrym porządku, za ordynansem jego zostawać mają.

Popis generalny tym ludziom ichm. panowie komisarze niżej mianowani namówią i naznaczą, od którego czasu i służba zaciągnionym ma currere. A jm. pan regimentarz wziąwszy cale pod regiment ludzi naszych, tak się z nimi w ciągnieniu trybem pospolitego ruszenia sprawić będzie powinien, jakoby żaden krzywdy od przechodzących nie miał, ponieważ de proprio substancyji naszych każdego pachołka dostatecznie wiwendą opatrzymy. A po wyjściu dwóch ćwierci, jeżeliby prędzej z Boskiej prowidencyji wojna się skończyła, jm. pan regimentarz tych ludzi naszych do domów (salvo casu fatali) jako ich z miejsca od komisarzów z regestru de nomine et cognomine odbierze, każdemu w barwie, z muszkietem ma powrócić, albo tak sobie z nimi postąpić, jaka zajdzie na sejmie przyszłym tych ludzi w dalszej służbie zgodna ordynacyja.

[k. 969v] Komisarzów do kombinacyji łanów, także z sum i spisania porządnych od ludzi regestrów naznaczamy i uprosiliśmy z koła naszego ichm. panów Mikołaja z Dąbrowice Firleja [Broniewskiego] kasztelana chełmskiego, Adama Pszonkę chorążego, Andrzeja Kańskiego sędziego, Mikołaja Suchodolskiego stolnika chełmskiego, starostę tarnogórskiego, Samuela Regowskiego podczaszego, Pawła Rudnickiego pisarza, urzędników ziemskich chełmskich, Andrzeja Wiśniowskiego chełmskiego, Franciszka Gorzkowskiego krasnostawskiego podstarościch grodzkich, Jana Blinowskiego, Stefana Zamoyskiego, Jana Romanowskiego, Eliasza Żółkiewskiego, Mikołaja i Adama Węglińskich, którzy ichmciowie, absentia unius vel plurium non obstante, zjechawszy się tu do Chełma pro die 24 maja, to jest w poniedziałek po św. Trójcy, computatio łanów według teraźniejszych regestrów poborowych dostatecznie opiszą, wsie na wyprawę siebie pobliższe kombinują.

Na takowy czas i termin wszyscy ichm. obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, także miasta i miasteczka powinni będą pachołków swoich do wyprawy sposobnych prezentować. Pieniądze, gdzie wyprawa nie dojdzie, modo suprascripto tak z łanów, jako i od sum do ichmciów wyżej mianowanych oddać powinni będą, sub poenis de expeditione generali bellica sancitis. Na który czas i jm. pan regimentarz wyżej mianowany z oficerami swymi zjechać powinien będzie i tam de tempore popisu generalnego, ćwiczeniu tych ludzi i dalszym ordynansie doskonale namówić się.

Ichm. zaś panowie komisarze nasi pieniądze wszystkie, którekolwiek na tę wyprawę oddawane będą, mają przez jednego de medio sui odbierać

i wybrane na zaciąg ludzi służałych jm. panu regimentarzowi, podług komputu wyżej opisanego oddadzą. Których ludzi, ile ich za te pieniądze z kombinacyji pokaże się, na popis generalny realiter stawić i popisać porządnie powinien będzie.

Jm. pan Marcin Borzęcki wojski bełski, ponieważ na ten sejmik dla słabego zdrowia zjechać i braciej podług submisyji swojej na sejmiku przeszłym uczynionej nam co był powinien, satisfacere nie mógł, przeto do sejmiku relationis przyszłego [k. 970] vigorem iuris z jmcią suspendujemy. A jm. pan wojski na terminie tamtym nieodwłocznie sumę ziemi naszej z czopowego winną złotych polskich 12 334 i groszy 20 (salva vigore contractus defalcata podług laudum pierwszego), na co zgoda zajdzie, oddać powinien będzie.

Na ten czas i jm. pan Walenty Wiśniowski komornik graniczny chełmski rachunek z przeszłej egzakcyjej porządnie produkowawszy, necessaria do tego requisita i wydatków swoich kwity uczynić będzie powinien.

Jm. pan Andrzej Wiśniowski podstarości sądowy grodzki chełmski, także i jm. pan Mikołaj Romanowski administratorowie w teraźniejszym roku czopowego w ziemi naszej, ponieważ ad rationem na dwie ćwierci podług laudum sejmiku przeszłego deputackiego do rąk jm. pana Adama Węgleńskiego szafarza naszego 3500 złp oddali, tedy ichmciów z tej oddanej sumy cum succesoribus eorum kwitujemy. Residuum podług kontraktu na te dwie ćwierci ad 1 iulii proximam currenti, co się przychodzić będzie (salva względem pogorzenia niektórych miasteczek defalcata), na sejmiku przyszłym relacyjnym oddać powinni będą.

Jm. pan Tomasz Chojecki vicesgerent krasnostawski, ponieważ podług laudum przeszłego złotych ośmnaście set polskich realiter ex ordinatione sejmiku zapłacił i kwit produkował, tedy i jmci z tej sumy kwitujemy. A że z retent poborowych półdziewięciu pozostałych wniósł znowu na sejmiku teraźniejszym, co sam ewinkował, złotych 664 i groszy 10, urząd zaś grodzki chełmski per executionem tejże jego egzakcyjej ewinkował i do rąk jm. pana szafarza naszego złotych 550 i groszy 15, także dawniejszych jm. pana [Jana] Hatnickiego retent tenże urząd grodzki chełmski złotych 202 oddaje, tedy i z tych sum wniesionych tak jm. pana Chojeckiego, jako i officiales castrenses Chelmensis kwitujemy.

O insze jeszcze retenta, których circiter 2472 [złp], salvis tamen defectibus iustis, jm. pan Chojecki [k. 970v] powieda ma urgere executionem i totaliter na sejmiku relationis nam uiścić się powinien będzie. Jm. pan [Jan] Hatnicki pisarz horodelski ex iudicato castrensis Chelmensis oddać był powinien złotych 1044, skoro złotych 800 za niedziel dwie, jako się w kole naszym submitował, do rąk jm. pana szafarza naszego odda,

residuum złotych 244 visa quietatione odpuścimy, a retenta w dekrecie grodzkim likwidowane w tym czasie powinien będzie per executionem vindicare i realiter one na sejmik relationis da Bóg przyszły inferre.

Jm. pan Piotr Hański, iż dostateczny rachunek egzakcyji swojej i poborów półdziewięciu pierwszej raty uczynił, nam rachunek dostateczny i pieniądze cale ex ordinatione laudi nostri praeterito oddał, tedy jmci z tej egzakcyji poborów półdziewięciu ob realem in toto satisfactionem temporibus perpetuis cum succesoribus jmci kwitujemy.

Z wybierania pieniędzy na wyprawę przeszłą żołnierza łanowego jm. pana Adama Czarnołoskiego pisarza grodzkiego włodzimierskiego, ponieważ się dostatecznie przed deputatami naszymi wyrachował, kwitujemy i resztę tej jego egzakcyji ex calculo pozostałą, złotych 70 za prace podjęte jmci kondonujemy i totaliter kwitujemy.

Które to laudum nasze zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Mikołajowi na Suchodołach Suchodolskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej, tarnogórskiemu staroście, natenczas koła naszego dyrektorowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym dnia 28 miesiąca kwietnia r. P. 1655. Mikołaj na Suchodołach Suchodolski stolnik chełmski, starosta tarnogórski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 28 kwietnia 1655 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 964v–967v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, marszałek sejmiku 18 V 1655 r.* [feria sexta post Dominicam Cantate proxima a. D. 1655].

[k. 965] Instrukcyja ichm. panom Mikołajowi z Żurowa Daniłowiczowi podstolemu koronnemu, podkomorzemu ziemi chełmskiej i Janowi [Fryderykowi] Sapieże[a] pisarzowi polnemu koronnemu, czerkaskiemu staroście, posłom naszym na sejm blisko przyszły dwuniedzielny warszawski, przez nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Chełmie na sejmiku partykularnym z uniwersału JKMci dnia 28 aprilis r. P. 1655 przypadającym, zgodnie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym obranych, dana.

Naprzód ichm. panowie posłowie nasi przy oddawaniu wiernego poddaństwa naszego JKMci P. n. m. mają podziękować za pilne a gorące ojcowskie pieczołowanie i obmyśliwanie o całość Ojczyzny i uspokojenie jej, winszując przy tym JKMci P. n. m. jako dobrego zdrowia, tak i długo fortunnego panowania ku dobremu Rzeczypospolitej i ozdobie narodu polskiego i nieśmiertelnej JKMci sławie na czasy niezmierzone.

[k. 965v] Potem ichm. panom hetmanom, pułkownikom, rotmistrzom i wszystkiemu rycerstwu, którzy się radą, odwagą zdrowia i substancyją swoją o całość Ojczyzny zastawują, statecznie w służbie Rzeczypospolitej trwają, aby in facie Reipublicae podziękowali oraz instancyję do JKMci solennie wniosą, żeby JKMć za podaniem okazyji zasługi ichmciów krwawe, a łaską swą pańską z wakancyji dóbr Rzeczypospolitej nagradzać raczył.

Dowiedzą się przy tym co za przyczyna, że tak wiele chorągwi w niebezpieczeństwie Ojczyzny jawnym pozwijano, ponieważ z obmyślonych i na większą liczbę wojska podatków skuteczną miało odnieść na komisyji przeszłej lwowskiej wojsko zapłatę. Na tych zaś, którzy wziąwszy z skarbu na zaciąg pieniądze, czas na włości strawili, w obozie nie byli i dotąd ludzi ubogich włócząc się ciemiężą, aby serio animadvertat Respublica i ichm. panowie hetmani, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Na prolongacyję sejmu nad niedziel dwie i dnia jednego omnino nie mają pozwalać ichm. panowie posłowie nasi i żadnych inszych materyji do traktowania nie przypuszczać, oprócz samej szczególnej obrony. I sądy sejmowe aby się nie odprawowały podczas teraźniejszego, na same tylko tractandae securitatis złożonego. sejmu praecavebunt. Pospolite ruszenie in quantum by bez niego obejść się nie mogło, do przyszłego ordynaryjnego sejmu w mocy JKMci zostawało.

Na wyprawę łanową, jeśliby z dóbr Rzeczypospolitej, także z dóbr ichm. panów duchownych nie pozwalano, tedy i nasi ichm. panowie posłowie nie mają też pozwalać z dóbr naszych ziemiańskich [k. 966]. A w ziemi naszej, in quantum zgoda zajdzie, aby według kwitów pośledniejszych poborowych cum abiuratis vigore laudi ta wyprawa aprobowana była. I żeby się ludzie ziemi naszej nie ruszali, aż z inszych dalszych województw ludzie pomijać będą, cavebunt.

Starać się też ichm. panowie posłowie mają, aby koekwacyja łanowej pod Żwaniec wyprawy doszła na sejmie teraźniejszym z tymi województwy, które nie wyprawiały.

A in quantum za zgodą wszystkich województw ta wyprawa piechoty łanowej ze wszystkich generaliter dóbr stanie, starać się mają ichm. panowie posłowie, żeby ordynacyja per publicam legem sposobem pospolitego ruszenia tej wyprawy opisana była, to jest aby regimentarze byli osiadli, aby w polu stawali z wozów wyjąć, stacyji, chleba, podwód nie brali, ani żadnych szkód pod surowością prawa o pospolitym ruszeniu opisanego. Żeby każdy regimentarz ratione krzywd i szkód uczynionych, praevia literaliter adcitatione in instanti w pobliższym grodzie peremptoriae odpowiadać sine appellatione, tamże in instanti uznaną szkodę nagrodzić ukrzywdzonym, a gdzieby nie stanął, poena infamiae ibidem publicanda,

z których egzekucyja aby w obozie była egzekwowana, którzy by dali na sobie otrzymać infamię.

Jeśliby po dwóch ćwierciach ekspiracyji ta piechota w służbie zostawała, aby ex publico aerrario płacone było. A po skończeniu da Pan Bóg szczęśliwym tej wojny, aby się każdy do pana swego wracał, jednak to do wspólnej z inszemi województwy zgody.

Skarb koronny reddat rationem zwiezionych do Radomia i do Lwowa na komisyję przeszłą pieniędzy i każde województwo specifice niech deklaruje, wiele in retentis zostaje, aby wiedziała Rzeczpospolita certitudine co wpłacono i wiele się realiter retentis spodziewać. A lubo by jm. pan podskarbi koronny[509] na tym sejmie rachunek jaki uczynił, tedy na kwit generalny nie mają pozwalać ichm. panowie posłowie, ale to zatrzymać do ordynaryjnego przyszłego [k. 966v] sejmu.

Facultatem absolutam ichm. panom posłom naszym dajemy do samych tylko z postronnymi państwy traktatów i zawierania pakt, non ultra i do zgody z inszemi województwy.

Dowiedzieć się mają ichm. panowie posłowie, co za dochody i pożytek Rzeczpospolita po te czasy miała i ad praesens ma z mennicy, które także insze extraordynaryjne prowenta aby były plus offerenti podług dawnego zwyczaju arendowane, a plus offerens na sejmie miałby się z tym ozwać.

A iż się wojsko uskarża na wielkie depaktacyje skarbowe, także i w wydawaniu asygnaty wielkie wariacyje, tedy mają ichmciowie inire modos, jako by temu obviare, żeby wojsko zostawało w zapłacie bez turbacyji i depaktacyji, wcześnie, pro termino każdej ćwierci, ponieważ na to skutecznie obmyślone są na przeszłym sejmie i wydawają do skarbu podatki.

Husarskie chorągwie, że bez kopii siadają do potrzeby, reassumere prawa, aby według dawnego zwyczaju z przodków naszych ta kosztowna i każdemu nieprzyjacielowi straszna militia nie zaginęła.

Smoleńsk, multo sanguine przodków naszych nabyta forteca, a teraz nieprzyjacielowi bez żadnego gwałtu poddana[510], authorem inquirat izba poselska, przez miłość Ojczyzny prosimy. A kto by się winnym być pokazał, aby jako hostis Patriae był karany.

Ponieważ mimo wyraźnego prawa i konstytucyji [anni] 1635 de non alienatione bonorum terrestrium ad statum spiritualem[511] stanęły zapisy

[509] *Bogusław Leszczyński.*

[510] *Twierdza smoleńska skapitulowała 3 października 1654 r. po trzymiesięcznym oblężeniu przez Rosjan.*

[511] *VL, t. III, s. 405–406; VC, t. III, vol. 2, s. 258–259.*

od nieboszczki jejm. pani wojewodziny wileńskiej[512] ojcom jezuitom na dobra jarosławskie, przez co servitium bellicum diminutum, przeto starać się mają ichm. panowie posłowie, aby prawo vim non patiatur i aby takowe zapisy iuri publico przeciwne kasowane były.

O aprobacyję tak praesenti laudi, jako które na sejmiku relationis stanie, starać się mają ichm. panowie posłowie.

A iż pewne dobra w ziemi naszej antiquitus w domu ichm. panów Uchańskich, a potem sukcesyji ichm. panów Daniłowiczów zostają [k. 967] iure haereditario, teraz przyszły in disquisitionem iurium, których cognitio że samemu sejmowi ordynaryjnemu należy, wniosą ichm. panowie posłowie nasi prośbę w izbie poselskiej, aby intercesyję swoją do JKMci wnieśli o uspokojenie tej kontrowersyji[513] na przyszłym da Pan Bóg ordynaryjnym sejmie.

Za jm. panem Janem [Fryderykiem] Sapiehą pisarzem polnym koronnym, także za rodzonym jmci jm. panem Krzysztofem Sapiehą, powtórnie na usłudze Rzeczypospolitej w więzienie nieprzyjacielskie dostawszy się[514], a z niego teraz z znaczną fortun swoich i dóbr własnych ujmą wyszedłszy i dotąd na usłudze Rzeczypospolitej i zdrowie i substancyje swoje ważą, aby na wysokie merita i straty takowe JKMć raczył na ichmciów mieć respekt, aby izba poselska do JKMci wniosła swoją instancyję, starać się będą ichm. panowie posłowie.

Także za jm. panem Olbrychtem Mogilnickim, który i zdrowie w więzieniu i substancyję na usłudze Rzeczypospolitej stracił.

Jm. pan stolnik chełmski, tarnogórski starosta[515] optime tak ziemi naszej, jako in Republica promeritus civis, otrzymawszy z łaski JKMci dzierżawę tarnogórską, funditus przez nieprzyjaciela koronnego, a potem przez powietrze morowe zniesione, aby te dobra do końca nie zniszczały, ku ozdobie i lepszemu Rzeczypospolitej pożytkowi jakkolwiek przyjść mogły, starać się mają ichm. panowie posłowie nasi, żeby per constitutionem od wszelakich stanowisk i egzakcyji żołnierskich te dobra mogły być libertowane.

[512] *Anna Alojzja z Ostrogskich Chodkiewiczowa, zmarła w 1654 r. wdowa po hetmanie Janie Karolu i dziedziczka Jarosławia.*

[513] *Spór pomiędzy sukcesorami bezpotomnie zmarłego podskarbiego Jana Mikołaja Daniłowicza o dobra uchańskie nasilił się po śmierci (w 1654 r.) wdowy Zofii z Tęczyńskich. Ostatecznie rozstrzygnięty podziałem majątku w 1675 r.*

[514] *Obaj w styczniu 1654 r. dostali się do niewoli tatarskiej, z której wydostali się dopiero w końcu tego roku.*

[515] *Mikołaj Suchodolski.*

To tedy wszystko ichm. panom posłom naszym wyżej mianowanym zleciwszy, pilnie prosimy i bratersko napominamy, aby temu wszystkiemu dosyć czyniąc i do zgody z inszymi województwy stosując się, starali się o to, jakoby vulnera tej Rzeczypospolitej i te wszystkie okazyje, które concernunt integritatem et securitatem Ojczyzny uprzątnąwszy, o to się starali, nequid detrimenti Respublica patiatur, w czym fide, honore et conscientia ichmciów obstringimus.

A dla wyświadczenia rzetelnej woli naszej instrukcyję tę podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać jm. panu Mikołajowi na Suchodołach Suchodolskiemu stolnikowi ziemi [k. 967v] chełmskiej, tarnogórskiemu staroście, marszałkowi natenczas sejmiku naszego zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 28 miesiąca kwietnia r. P. 1655. Mikołaj na Suchodołach Suchodolski stolnik chełmski, starosta tarnogórski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej.

[a] *W oryginale:* Sapihii.

3. Postanowienie komisji do kombinacji łanowego 24 maja 1655 r.[516]

Rkp. *APL, CCrRMO 2, k. 618v–619v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Andrzej Borowski, 19 VI 1655 r.* [sabbatho post festum Sacratissimi Corporis Christi proximo a. D. 1655].

[k. 618v] My niżej podpisani komisarze z sejmiku przeszłego ziemi chełmskiej, dnia 28 miesiąca kwietnia w roku niniejszym 1655 odprawowanego, zjechawszy się na dzień dzisiejszy do Chełma dla kombinacyjej łanów ku wyprawie piechoty na sejmiku przeszłym uchwalonej, jako o tym szerzej laudum w sobie opiewa się, kombinacyję z regestrem poborów ziemi chełmskiej[517] salvis abiuratis do grodów podanych spisanej i regestr tego osobny z podpisem rąk naszych do grodów dla wiadomości każdemu podaliśmy.

Termin stawienia i opisania tych ludzi ku wyprawie w kombinacyjej naszej opisanych, wszystkim ichm. panom obywatelom ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejmik blisko przyszły relacyjny z sejmu teraźniejszego publikowany naznaczamy. Na który czas i termin jm. pan Krzysztof Sapieha rotmistrz JKMci i regimentarz do tych ludzi od sejmiku ziemi chełmskiej uproszony, z oficerami, dla odebrania porządnego tych ludzi stawić się ma cum apparamentis bellicis w laudum wyżej wyrażo-

[516] *W księdze krasnostawskiej (APL CCrRMO 2, k. 422v–441) zamieszczono rejestr łanowego pow. krasnostawskiego z wymienieniem miejscowości, ilością łanów i sumą podatku.*

[517] *Kombinacja łanów w powiecie krasnostawskim według rejestrów poborowych salvis abiuratis, na wyprawę łanowego pieszego żołnierza, z 24 maja 1655 r. APL CCrRMO 2, k. 620–621v — spis miasteczek i wsi oraz ich części, z podaniem sumy poborów.*

nym opisanymi. Natenczas miasta, miasteczka JKMci w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim z ludźmi swymi i regestrami autentycznymi w grodach zaprzysiężonymi stawić się mają.

Tymczasem jeżeli sejmik relacyjny nastąpi, aby z części pomienionych na zaciąg osobnych ludzi pieniądze zebrane były tak od sum, jako i od braciej rozrodzonych i inszych w [k. 619] kombinacyjej opisanych. Spośrodku siebie do wybierania tych pieniędzy jm. pana Adama Węglińskiego z ziemi chełmskiej, w powiecie zaś krasnostawskim jm. pana Mikołaja Suchodolskiego stolnika ziemi chełmskiej uprosiliśmy.

A iż niemały sumpt koło wybierania tych pieniędzy na posyłanie po parochiach i mieszkanie przy miastach grodowych ichmciowie pomienieni mieć muszą rekompensę za prace i koszty, ichmciów do sejmiku relacyjnego blisko przyszłego, do zgody powszechnej odkładamy, pewni będąc, że ichmciowie przy podziękowaniu publicznym za tę pracę słuszną rekompensę odniosą.

Ażeby to do wiadomości doszło, każdemu to postanowienie nasze, także i kombinacyję osobną łanów z podpisem rąk naszych per oblatam do grodów obu podaliśmy, co aby publikowane było w miastach grodowych, ichm. panów oficjalistów prosimy.

A instrumenta tego authentica mają ichmciowie pomienieni, do wybierania pieniędzy uproszeni, dla wiadomości każdego po parochiach rozesłać i tę excudią a publicatione zaraz zacząć i kontynuować aż do sejmiku relacyjnego. W którym czasie ichmciowie wszyscy rozrodzeni bracia, także i ci, którym w kombinacyjej addimenta są opisane, więc i od sum, które likwidować każdy według laudum powinien, mają bez wszelakiej odwłoki sub rigore iuris in laudo appositi, do rąk ichmciów wyżej wyrażonych.

Które to postanowienie nasze rękami naszymi podpisujemy. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 24 maii anno 1655. Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, starosta tarnogórski mp., Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski mp., Adam Węgliński mp.

CLIV. Sejmik relacyjny w Chełmie 8 lipca 1655 r.

Sejmik naznaczony uchwałą zakończonego 20 VI 1655 r. sejmu nadzwyczajnego na 8 VII 1655 r., VL, t. IV, s. 236.

1. Laudum sejmiku relacyjnego 8 lipca 1655 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO AL 1, k. 718–719v — oryginał;* **Rkp. 2.** *APL, CChRMO 74, k. 1045v–1050; w księgach grodzkich chełmskich w imieniu marszałka Andrzeja Kańskiego sędziego ziemskiego chełmskiego oblatował szl. Andrzej Janikowski 10 VII 1655 r.* [sabbatho ante festum Sanctae Margarethae Virginis et Martyris proximo a. D. 1655]; **Rkp. 3.** *APL, CCrRMO 2,*

k. 666v–670v; w księgach grodzkich krasnostawskich w imieniu marszałka Andrzeja Kańskiego sędziego ziemskiego chełmskiego oblatował szl. Andrzej Borowski 14 VII 1655 r. [feria quarta in vigilia festi Divisionis Sanctorum Apostolorum a. D. 1655].

[k. 718] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik relacyjny nam na dzień dzisiejszy octava iulii [8 VII] per constitutionem naznaczony, po wysłuchaniu relacyji sejmowej ichm. panów posłów naszych, takowe laudum w potrzebach teraźniejszych Rzeczpospolitą zachodzących zgodnie namówiliśmy.

Naprzód stosując się do konstytucyji sejmu teraźniejszego przeszłego wyprawy łanowej piechoty[518] na półroka z łanów piętnastu osiadłych poborowych podług kwitów ostatnich, salvis abiuratis, w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim, takim sposobem ordynujemy.

Porachowawszy dostatecznie, iż żołdat jeden na półroka kosztować będzie cum vestitu, victu et apparatu bellico sufficienti na złotych 155, a na tę sumę przypada z łanu osiadłego dać złotych 10 i groszy 10, wolno tedy będzie każdemu z osiadłości swoich, kto tak wiele łanów w dobrach swoich ma, lubo przybrawszy do siebie in vicinio kogo zechce, żołdata bene armatum et vestitum, sposobem niżej opisanym wyprawić lubo pieniądze na zaciąg oddać.

Dla których pieniędzy odbierania uprosiliśmy spośrodku siebie w ziemi chełmskiej jm. pana Adama Węglińskiego, a do powiatu krasnostawskiego jm. pana [Tomasza] Chojeckiego, którym salarium pozwalamy 180 złp u pomienionego jm. pana Węglińskiego szafarza naszego. A te pieniądze powinien będzie każdy, kto pieniędzmi tę wyprawę odbywać chce, in decursu dwóch niedziel a data laudi praesentis computando, to jest ad diem 22 iulii inclusive do rąk ichmciów wyżej mianowanych egzaktorów naszych sub poenis in constitutione expressis realiter oddać podług kwitów swoich ostatniej raty poborowej a die 1 aprilis proxime currentis.

A iż podług konstytucyji wolno każdemu w różnych województwach posesyje mającemu, w którym zechce wyprawować, nie mając ad praesens certitudinem intencyjej ichm. obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, komu kędy się będzie podobało wyprawę swoją applicare, postanawiamy laudo praesenti, aby każdy z ichmciów w tymże czasie dwóch niedziel intencyję swoją przed ichmościami wyżej mianowanymi egzaktorami naszymi lub sam przez się, lub przez posłańca swego deklarował i kwity w swojej posesyji w ziemi naszej prezentował, abyśmy

[518] *VL, t. IV, s. 221–222.*

wiedzieli, co nam z tej może decedere vel accedere wyprawy, co ichm. panowie egzaktorowie nasi connotare w regestra swe mają.

W tymże czasie wszyscy ichmciowie sumy jakiekolwiek na zapisach, arendach i wyderkafach fruktyfikujące mający, powinni się z nimi do tychże panów egzaktorów naszych odzywać i w regestra wpisywać. A kto mieć będzie takowej sumy ku wyprawie ordynowanej 30 tys. złp, z tej żołdata jednego wyprawić powinien. A kto mniej, z drugim i trzecim kombinować się, lubo też aby suma na żołdata wystarczyła [złotych] 155, oddać do egzaktorów od złotych tysiąca jednego złotych 5 i groszy 5.

Miasta zaś w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim, stosując się do konstytucyji, ponieważ wielkich miast w ziemi naszej nie masz, te secundo loco, to jest Zamoście, Szczebrzeszyn, Chełm, Krasnystaw kładziemy, z tych trzydziestu pięciu domów, a z inszych zaś in genere wszystkich miasteczek w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim leżących, które [k. 718v] tertio loco kładziemy, z domów pięćdziesiąt lubo pieniędzmi według zwyż mianowanego rachunku do rąk egzaktorów oddać i zapłacić lubo żołdata ze wszystkim niżej wyrażonym porządkiem wyprawić powinni, tę jednak realitatem i kwotę domów osiadłych mieszczanie przez burmistrzów albo rajców dwóch w grodach regestrem likwidować i juramentem komprobować mają. Które pieniądze ichm. panowie egzaktorowie jm. panu regimentarzowi niżej mianowanemu na zaciąg ludzi służałych sposobnych za kwitami jego oddawać będą.

A kto by w tym czasie dwóch niedziel pieniędzy na tę wyprawę, kto onę pieniędzmi expedire zechce do pomienionych panów egzaktorów naszych, tak z łanów, jako i od sum, tudzież z miast z domów nie wydał, albo że się w swym województwie albo w ziemi wyprawuje przed nimi nie opowiedział, takowym wszystkim terminum peremptorium sine quavis adcitatione na kwerelach po dwu niedzielach praefigimus. Które kwerele grody obydwa sine legali impedimento etiam extra cadentiam sądzić powinni będą tu w Chełmie i w Krasnymstawie die 27 mensis iulii, na których sądach grodzkich wszystkich nemine excepto panowie egzaktorowie nasi in poenis in constitutionem expressis wzdawać będą.

Żołdat ten ku wyprawie łanowej ordynowany tak ma być vestitus et armatus. Barwa ma być na wszystkich jednaka błękitna, sukienka[a] niemiecka, płaszcz, kaptur, ubiory i boty polskie, szabla, siekierka, muszkiet lontowy, pulwersak, prochów funtów dziesięć, ołowiu albo kul funtów dwadzieścia, lontów według potrzeby, rydel, siekierę, motykę ma mieć każdy i leguminę do woza, która by mogła sufficere jednemu na całe półroka. A kto by oddając żołdata pod regiment, nie dodał których potrzeb na półroka należących, tedy gotowym przy popisie podług taksy wyżej

mianowanej dopłacić i dać do rąk jm. pana regimentarza powinien będzie, aby ten żołdat miał sufficientiam omnem na półroka.

Do tych ludzi za regimentarza jakośmy laudo anteriori jm. pana Krzysztofa Sapiehę użyli, tak i praesenti ten regiment jmci zlecamy, pewni będąc, że jmć pro decore ziemi naszej stosując się we wszystkim do ordynacyjej sejmowej stawać będzie. Któremu jmci ex amore fraterno przychęcając jmci do dalszej naszej i Rzeczypospolitej usługi i respektując na straty przez długie w rękach nieprzyjacielskich więzienie[519] i przez to w substancyji jmci ruinam, tractamentum w laudum przeszłym naszym namówione i pozwolone, wydać jm. panu Adamowi Węglińskiemu szafarzowi naszemu zlecamy. A że jm. pan regimentarz z rąk panów egzaktorów naszych sumę na wyprawę ludzi wybraną powinien będzie jako najprędzej, aby się nic Rzeczypospolitej potrzebie nie omieszkało, ludzi pewnych, dobrych, służałych tak wiele, jak wielką sumę na każdego po złotych 155 rachując odbierze zaciągnąć i tak bene vestitos armatos z oficerami sposobnymi, których z traktamentu od nas sobie danego providere, ma tu pod Chełm do popisu na dzień 29 iulii stawić[520].

Do którego popisu naznaczamy spośrodku siebie ichm. panów Mikołaja z Dąbrowicy Firleja [Broniewskiego] kasztelana, Andrzeja Kańskiego sędziego ziemi chełmskiej, Stanisława Głowińskiego sędziego ziemskiego halickiego, Mikołaja Suchodolskiego stolnika chełmskiego, starostę tarnogórskiego, Samuela Regowskiego podczaszego, Zbigniewa Sługockiego podsędka ziemskich chełmskich, Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, Andrzeja Wiśniowskiego chełmskiego, Franciszka Gorzkowskiego krasnostawskiego podstarościch, Krzysztofa Przanowskiego chełmskiego [k. 719], Krzysztofa Kwiatkowskiego krasnostawskiego grodzkich pisarzów, Jana Blinowskiego, Stefana Zamoyskiego, Mikołaja i Adama Węglińskich, Jana Romanowskiego. Którzy ichmciowie, absentia unius vel plurium non obstante, zjechawszy się tu do Chełma na dzień wyżej wyrażony, lud pomieniony, przez jm. pana regimentarza naszego zaciągniony i przez nas wyprawiony porządnie popisać i popisanego do obozu według ordynacyjej JKMci wyprawić powinni będą.

Na którym terminie popisowym jm. pan Walenty Wiśniowski komornik graniczny chełmski powinien będzie z regestrami poborowymi stawać przed ichm. panów komisarzów i tam ze dwudziestu ośmiu poborów sufficientem calculum uczynić.

[519] *W niewoli tatarskiej znajdował się od stycznia do października 1654 r.*

[520] *Komisarze do podatku łanowego zebrani w Chełmie 29 VII 1655 r. prolongowali termin popisu na 19 VIII dla niewydania przez różne osoby pieniędzy łanowych do rąk ichm. panów egzaktorów, APL, CChRMO 74, k. 1083v–1084.*

Powinien był jm. pan Marcin Borzęcki wojski bełski, administrator czopowego przeszłych lat według laudum przeszłego do skarbu naszego ziemi chełmskiej 12 334 złp i groszy 20 wnieść, jednak mając respekt na jmci, a to względem prac i kosztów różnymi czasy na usłudze Rzeczypospolitej i ziemi naszej chełmskiej podjęte, jako też i na temporis praesentis iniquitatem przez powietrza i różne calamitates zniszczonych miast, sumę 4334 złp i groszy 20 z sumy pomienionej oryginalnej onemu defalkujemy, a residuitatem sumy, to jest 8 tys. złp pro die et festo Sancti Bartholomaei Apostoli proxime [24 VIII] venturo jm. pan wojski do rąk jm. pana [Adama] Węglińskiego szafarza naszego wnieść powinien będzie. A in quantum by pro tempore praefixo sumy pomienionej nie wniósł i nie oddał, tedy powinien będzie jm. pan instygator[521] nasz totalem summam 12 334 złp i groszy 20 iuxta anterius laudum iure mediante windykować. A te pieniądze czopowe i insze anni praesentis nie mają być nie na co inszego obracane, tylko na same pobory, aby folga mogła być ubogim poddanym.

Ichm. panowie administratorowie czopowego w roku teraźniejszym powinni byli ex laudo anteriori sumę na dwie raty przeszłe z czopowego przychodzącą do skarbu naszego oddać, że dla wielkich poborowych retent, evitando rigorem iuris, musieli pieniędzmi czopowymi uiścić się w skarbie koronnym, przeto terminum inferencyji sumy z czopowego, podług kontraktu i laudum przeszłego przychodzącej, do sejmiku electionis deputati prorogujemy. Ażeby i na tamten termin retenta poborowe i czopowe evincere mogli, obstringimus laudo praesenti ichm. urzędników grodzkich obydwu grodów, aby w tym czasie realem et fortem odprawili de retentoribus executionem sub rigore iuris na ichmciów opisanym.

Jm. pan Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski, iż pewnej sumy per executionem odebrał od niektórych retentorów, a tych sum i na przeszłym i teraźniejszym sejmiku do jm. pana szafarza naszego nie oddał, tedy te sumy powinien będzie przed kwerelami blisko przyszłymi do rąk tegoż szafarza naszego oddać, a in quantum by nie oddał, jm. pan instygator[522] te sumy na kwerelach blisko przyszłych u niego sine adcitatione iure mediante windykować ma.

Jm. pan [Jan] Hatnicki pisarz grodzki horodelski, poborca nasz przeszły, lubo według submisyjej swojej na sejmiku przeszłym sumy z wybranych poborów przy nim [k. 719v] zostającej 800 złp do rąk jm. pana

[521] *Instygatorem skarbowym był wyżej wspomniany Adam Węgleński.*
[522] *Adam Węgleński.*

instygatora naszego de integro nie oddał, ale tylko ad rationem 240 złp, a retentów część per executionem wniósł, insze zaś do odszukania że trudne przez niego i tychże ichm. panów oficjalistów deklarowane być zrozumieliśmy, za oddaniem za niedziel dwie residuitatis, to jest 560 złp do rąk jm. pana szafarza naszego, onego dekretem grodu chełmskiego na sądach fisci de plano tak z tej pomienionej sumy, jako i z retentów przez niego do grodu podanych kwitować i wolnym uczynić pozwoliliśmy. A in quantum by za niedziel dwie temu dosyć nie uczynił, tedy lubo per liberam oblationem, jako się deklarował, dobra swe Okszów[523] nazwane, jm. panu instygatorowi naszemu w tej sumie podać powinien będzie, lubo też per executionem jm. pan instygator nasz dobra pomienione odbierze i odebrane dotąd będzie trzymał, aż suma pomieniona 560 złp lubo przez samego jm. pana [Jana] Hatnickiego, albo przez teraźniejszego posesora, pana Sobolewskiego, zapłacona będzie.

Deklarowali też nam w kole naszym ichm. panowie poborcy nasi, że skarb koronny abjurata świeże desertatorum anni praesentis onych przyjmować nie chce, w tym inherendo deklaracyji ziemi naszej, także takrocznego i teraźniejszego sejmu konstytucyji ziemi naszej służącej, intercedimus ichmciom, że im to przyjęte będzie i dalej na raty następujące aby takowe abjurata iuxta praescriptionum słusznie akceptowali, deklarujemy.

Jejm. pani [Joanna z Trzecieskich] Podhorodyńska suplikowała w kole naszym, że cząstka jejm. pani Podhorodyńskiej w Podhorodnej funditus od Kozaczyzny spustoszała i żadnego nie ma poddanego, co się realiter ex relatione ichm. panów sąsiad pokazało, przeto od płacenia retent przeszłych poborowych jejmość uwalniamy, a teraźniejszym ichm. panom poborcom naszym, którzy w skarbie i tę cząstkę kalkulowali, na założenie tej defektu 65 złp i groszy 25, z retent jm. pana [Jana] Hatnickiego naznaczamy. A in futurum ma jejmość tę dezolacyję juramentem w grodzie likwidować.

Które to laudum nasze zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Kańskiemu sędziemu ziemi chełmskiej, natenczas koła naszego dyrektorowi, podpisać i do grodów obydwu podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 8 iulii a. D. 1655. Andrzej Kański s[ędzia] z[iemski] chełm[ski], marszałek natenczas sejmiku relationis mp.

[a] *W CCrRMO 2, k. 668 brak tego słowa; zostawione puste miejsce.*

[523] *Folwark pod Chełmem.*

CLV. Zjazd przy okazji pospolitego ruszenia pod Chełmem 13 sierpnia 1655 r.

Trzecie wici królewskie zwoływało pospolite ruszenie szlachty pod Dubno. Brak oblaty uniwersału adresowanego do szlachty chełmskiej w księgach, ale mowa o trzecich wiciach w poniższym laudum poprzedzającego pospolite ruszenie popisu pod Chełmem.

1. Laudum zjazdu popisowego 13 sierpnia 1655 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 1115–1116 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Franciszek Bargielski, famulus Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, dyrektora zjazdu 20 IX 1655 r.* [feria secunda in vigilia festi Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae a. D. 1655].

[k. 1115] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się tu na dzień dzisiejszy dnia 13 augusta w roku teraźniejszym 1655 nam przez wici trzecie od Króla JMci P. n. m. naznaczony, abyśmy pospolitym ruszeniem pod Dubno z pewnymi województwy ruszyli się, takową sobie, stosując się do prawa pospolitego, niżej wyrażoną deklaracyję i obowiązek zgodnie umówiliśmy.

Ponieważ JKMć P. n. m. contra mentem legis województwo nasze ruskie, wołyńskie i bełskie (jako i ziemię naszą chełmską od województwa swego) a corpore Rzeczypospolitej u boku swego pańskiego avellere raczył, a tu nas pod Dubno in parva caterva ad propulsandam hoc in ardesens malum do ściany ukrainnej i poleskiej obrócił, nie widząc possibilitatem, quo modo moglibyśmy te impetus nieprzyjacielskie sustinere, przeto bratersko uprosiliśmy spośrodka siebie ichm. jm. pana Stanisława Głowińskiego sędziego halickiego do województwa ruskiego, jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego do województwa wołyńskiego, jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego do województwa bełskiego, jm. pana Pawła Borzęckiego wojskiego kijowskiego do województwa lubelskiego, którzy ichmciowie przy braterskim powinszowaniu dobrego zdrowia i szczęśliwego we wszystkich sprawach succesus ichm. panom obywatelom województw wyrażonych, bratersko w tym ekspostulować będą, rekwirując imieniem sejmiku naszego consilium, jakobyśmy takowe impetus nieprzyjacielskie sustinere z ichmciami mogli i na które miejsce i dzień skupić się mamy, gdyż miejsce [k. 1115v] to od Króla JMci przez wici naznaczone dalekie zda się nam być od wojska Rzeczypospolitej i nam w tak małej kupie, tak daleko dosunąwszy się, prawie niepodobna nieprzyjacielowi resistere. Więc do tego zleciliśmy ichmciom, aby przy tym w pewnych punktach, jako i na potem, gdy

tego potrzeba ukaże, secretius znosili się, a otrzymawszy w tym wszystkim od ichm. panów braciej wyżej mianowanych województw braterskie consilium i wspólną konferencyję z nami na przyszłym da Pan Bóg popisie deklarować nam mają. Któremu popisowi dzień wtóry septembra pod Chełmem w polu, na miejscu zwyczajnym, naznaczamy. A folgując w tym braciej rozrodzonej, aby tym porządniej wyprawić się mogli, do dnia siódmego trwać. Jednak tego dnia się w Boży czas wszyscy bene armati ruszyć mamy i na polach żmudzkich dnia 9 septembra dla ściągnienia się wszystkiego wojska stawimy.

A przestrzegając porządku wojskowego, uprosiliśmy spośrodku siebie jm. pana Mikołaja Suchodolskiego stolnika chełmskiego, że urząd porucznika, jm. pana [Jana Karola] Romanowskiego strażnika, jm. pana Piotra Maszewskiego obożnego, daj Panie Boże szczęśliwie przyjęli.

Piechotę łanową ziemi naszej, której jest w liczbie 59, stosując się do konstytucyji[524] i inszych województw, do wojska Rzeczypospolitej ukrainnego posyłamy, którą jm. pan Krzysztof Sapieha jako regimentarz od nas bratersko uproszony, manierą cudzoziemską pod regiment jm. pana hetmana koronnego[525] do wojska stawić ma. A gdy da Pan Bóg cum triumpho powróci, atestacyję od jmci, wiele ich stawi i jako tam stawać będą, aby nam przyniósł, upraszamy.

Deputatio inhaerendo constitutionibus Regni de expeditione bellica sancitis ichm.: jm. pana Mikołaja z Dąbrowicy Firleja Broniewskiego kasztelana chełmskiego, jm. pana Adama Pszonkę na Babinie chorążego chełmskiego, jako i urzędu ziemskiego i grodzkiego chełmskiego, jm. pana Stefana Zamoyskiego, jm. pana Heliasza Żółkiewskiego, jm. pana Jana Romanowskiego, jm. pana Marka Wierzbickiego, jm. pana Władysława na Charłężu Charłęskiego. Którzy ichmciowie zjechać się ipso die 2 septembris na miejsce zwyczajne mają, a tam między bracią rozrodzoną (unius vel plurium absentia non obstante), który by z nich sufficienter arma, jako i starzy i chorzy ferre mogli, dignossere mają.

Poczta ichm. panów oficjalistów naszych ex aerario publico z obozu do grodu naszego chełmskiego ordynowana być ma.

Pieniądze publiczne skarbowi ziemi naszej należące od retentorów wszystkich, jako i od ichm. panów arendarzów czopowego, rekuperować sine mora [k. 1116] jm. pan instygator[526] ma i one tuto loco do szczęśliwego powrotu kollokować ma.

[524] *VL, t. IV, s. 221–222.*
[525] *Najpewniej chodzi o hetmana wielkiego — Stanisława „Rewerę" Potockiego.*
[526] *Adam Węgleński, szafarz i instygator skarbowy ziemi chełmskiej.*

Jm. pan pisarz grodzki chełmski[527] zostaje z retent pewnych jm. panu Tomaszowi Chojeckiemu lubo jm. panu szafarzowi naszemu, albo też komu z ichmciów wedle porachowania się z sobą złotych polskich 119, te do rąk jm. pana szafarza naszego za kwitem jm. pana sędziego i podsędka naszego chełmskiego[528] oddać ma. A względem funkcyji, na którąśmy jmci do obywatelów województwa wołyńskiego dla konferencyji wspólnej z ichmościami uprosili, pro viatico złotych 60 za asygnacyją jm. pana marszałka naszego do jm. pana szafarza naszego dajemy.

Podatków przyszłych ostatnich dwóch ćwierci, ile będąc przez ciężkiego żołnierza uciążeni, a do tego że sami in personis na wojnę idziemy, jako i żeśmy piechotę łanową in vim pospolitego ruszenia do wojska Króla JMci ukrainnego wyprawili, przeto egzakcyję onych do szczęśliwego da Pan Bóg powrotu naszego odkładamy, wyjąwszy retenta przeszłe do skarbu ziemi naszej winne, których ichm. panowie poborcy nasi regestr jm. panu instygatorowi podać mają z podpisem rąk swoich, także i łanowych pieszego żołnierza. A jako kto z ichm. panów retentorów wiele sumy odda, na to kwit od ichm., jm. pana chełmskiego[529], jm. pana sędziego[530] i jm. pana podsędka[531], jako i jm. pana szafarza[532] otrzyma, który in toto zupełnej wagi mieć chcemy.

Który nasz obowiązek i deklaracyję ręką jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego podpisaną, jako natenczas od nas uproszonemu dyrektorowi do grodu per oblatam podać zleciliśmy. Działo się pod Chełmem, w polu, na miejscu zwyczajnym popisów naszych dnia 13 augusta roku 1655. Marcin Borzęcki wojski bełski, marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej mp.

CLVI. Popis pod Hrubieszowem we wrześniu 1655 r.

W laudum zjazdu z 13 VIII 1655 r. wyznaczono termin popisu pod Chełmem na 2 IX, ale aktów dokumentujących jego przeprowadzenie w tym terminie nie odnaleziono. 13 IX 1655 r. obóz pospolitego ruszenia znajdował się pod Hrubieszowem, zgodnie bowiem z ordynacją zjazdu z 13 VIII sędzia ziemski Andrzej Kański, podsędek Zbigniew Sługocki i szafarz Adam Węgleński kwitowali tam administratorów czopowego — Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskiego

[527] *Krzysztof Przanowski.*
[528] *Andrzej Kański i Zbigniew Sługocki.*
[529] *Kasztelan Mikołaj Firlej Broniewski.*
[530] *Andrzej Kański.*
[531] *Zbigniew Sługocki.*
[532] *Adam Węgleński.*

i Mikołaja Romanowskiego z odebranej od nich sumy 1500 złp, APL, CChRMO 74, k. 1114v. 18 IX 1655 r. obóz znajdował się między Uhrynowem a Sokalem, *skąd kasztelan M. Firlej Broniewski wyznaczał piechocie łanowej* ściągnięcie do obozu z miast i miasteczek mających łany po dwóch chłopów ze strzelbą, kosą, siekierką i rydlem z jednego łana *na 26 IX, APL, CCrRMO 2, k. 745v–746v. Już następnego dnia, 19 IX, z obozu na polach chorobrowskich pod Sokalem wydał kolejny uniwersał, w którym kasował wyprawę łanową:* iż dla wyprawy chłopskiej z łanów poborowych (którą tym uniwersałem kasujemy) siła się braciej spod chorągwi absentuje, tedy dawszy wyprawie pokój, i owszem chłopów przy zwyczajnych robociznach zachowawszy, każdy z wmciów moich panów [aby] in persona sua jako najprędzej przybywał, najdalej na dzień 22 septembra, *APL, CCrRMO 2, k. 747–747v.*

CLVII. Zjazd szlachty województwa ruskiego, bełskiego i ziemi chełmskiej w Zamościu 15 listopada 1655 r.

1. Uchwała szlachty województwa ruskiego, bełskiego oraz ziem halickiej i chełmskiej zebranej 15 listopada 1655 r. w Zamościu w sprawie przyjęcia protekcji i poddaństwa króla szwedzkiego[533]

Rkp. *AGAD, AKW Szwedzkie 11b/15, s. 1–2 — oryginał.*

[s. 1] Nos dignitarii, officiales et principales totaque nobilitas palatinatuum Russiae quidem terrae Chelmensis, Halicensis et districtus Crasnostaviensis, palatinatus vero Bełzensis, districtuum Bełzensis, Grabowiecensis, Horodlensis, Buscensis congregati, notitiam ex multis documentis habentes Serenissimum Regem Poloniae Joannem Casimirum contra pacta iuramento confirmata et contra iura ac leges nostras extra Regnum migrasse, Remque Publicam in tam adversis positam, undique periculis cinctam deservisse et quoniam Respublica in suo esse sine capite et rectore legittimo subsistere nequit, praecipue cum nobis certo constet, multos palatinatus, districtus et terras, exercitumque Reipublicae cum ducibus eorum,

[533] *Wcześniej, 6 X 1655 r. szlachta ziemi chełmskiej i województwa bełskiego zebrana pod Zamościem na wyprawę przeciwko wojskom rosyjskim i obradująca pod dyrekcją podkomorzego bełskiego Marcina Mirz Brzezickiego, wybrała swoich komisarzy do rozmów z innymi województwami w sprawie uzgodnienia stanowiska wobec wkraczających wojsk szwedzkich. Zostali nimi: Stanisław Sarbiewski starosta grabowiecki, Adam Pszonka chorąży chełmski, Stanisław Głowiński sędzia ziemski halicki, Michał Stempkowski podsędek ziemski bełski, Stefan Zamoyski, Piotr Tomisławski i Gabriel Romanowski, AGAD, AKW Szwedzkie 11b/18, s. 1–2. Po uzgodnieniach w Krakowie 21 X oraz w Sandomierzu 26 XI 1655 r. deputaci ziemi chełmskiej, halickiej i woj. bełskiego (Stanisław Sarbiewski i Jan Wojciech Tarnowski) przyjęli 4 XII 1655 r. w imieniu szlachty swych ziem protekcję króla szwedzkiego Karola Gustawa, AGAD, AKW Szwedzkie 11b/17, s. 1–7.*

de principe et rege assumendo deliberationem inivisse, protectionemque Serenissimi Regis Sueciae assumpsisse.

Nos quoque ne videamur Reipublicae et nobis metipsis deese, ut videlicet ab hostibus tuti esse possimus, facta coram Deo et mundo solenni manifestatione, quod exemplis antecessorum nostrorum insistendo inviolabilem, incorruptam non suspectam sacramque fidem et obedientiam Serenissimo Regi nostro Poloniae Joanni Casimiro constantissime eousque servavimus, quousque sua Maiestas Regnum et Rempublicam non deserverit et non tantum eo ad defensionem Reipublicae progresi sumus, quo nos ad castrum Dubno literis restium sua Maiestas securius disposuit, verum etiam salutem Reipublicae vitae nostrae praeponentes, iuxta arbitorum ducis exercitus illustrissimi palatini Kijoviensis ad bellum et praelium iuncturi vires nostros cum viribus exercitus ad Gródek existentis processimus eo fine videlicet, ut etiam cum dispendis vitae et fortunarum nostrarum, quae ibidem deperditae sunt, fidem Serenissimo Regi nostro comprobare possimus. Desertam igitur cernentes Rempublicam et Rege orbatam, nos quoque ad suscipiendam Serenissimi Regis Sueciae protectionem concurrimus, quoniam nobis per certos delegatos nostros promissa est, si videlicet de fide nostra suae Majestati reversalia a principalibus [s. 2] palatinatuum conscripta et subscripta transmittamus. Nos igitur securitati provinciarum nostrarum consulentes, desiderio et affectationi Serenissimi Regis Sueciae satisfacientes, fidem nostram sine ambiquitate Serenissmae Majestati servandam promittimus, et hasce literas in vim servandae incorruptae fidei suae Maiestati Serenissimae a principalibus palatinatuum nostrorum extradendas, subscribendas et suae Maiestati Serenissimae Sueciae transmittendas curavimus et unanimi consensu nostro sine contradictione conclusimus, designavimus, certam spem habentas, quod Serenissimae Maiestas caeteris desideriis nostris in proximis comitiis est satisfactura, et a data subiectionis fidei nostrae provincias nostras effective defensura.

Quos literas nostras propter maiorem praemissorum valorem et authoritatem directoris nostri sigillo consignare designavimus. Dabantur Zamoscii, die 15 novembris 1655. Martinus Mirz Brzezicki succamerarius palatinatus Bełzensis mp., Adam Pszonka vexillifer Chelmensis mp., Andreas Kański iudex terrestris Chelmensis mp., Stanislaus Głowiński iudex terrae Halicensis mp., Joannes Chmiel venator terrae Bełzensis, Stanislaus Sarbiewski capitaneus Graboviecensis, Koritinensis mp., Wacław Kaszowski iudex terrestris Bełzensis, Michael Stempkowski subiudex terrestris Bełzensis mp., Samuel Chołojewski notarius terrae Buscensis.

CLVIII. Zjazd szlachty pod węzłem konfederacji tyszowieckiej w Chełmie 8 stycznia 1656 r.

Hetmani koronni — Stanisław Potocki wielki i Stanisław Lanckoroński polny uniwersałem datowanym w Tyszowcach 30 XII 1655 r.[534] *podawali do publicznej wiadomości powody zawiązania konfederacji antyszwedzkiej i wzywali do ogólnonarodowego zrywu przeciw najeźdźcom. Hetmani wyznaczali zarazem popisy pospolitego ruszenia na dzień 8 I 1656 r.: wołyński pod Włodzimierzem, lubelski pod Lublinem, bełski w Pukarzowie, a chełmski pod Chełmem, APL, CChRMO 74, k. 1129v–1133; oblatował szl. Grzegorz Chodecki 1 III 1656 r.*

1. Laudum zjazdu szlachty w Chełmie 8 stycznia 1656 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 1125–1126v — oblata; w grodzie chełmskim w imieniu marszałka Krzysztofa Przanowskiego, pisarza grodzkiego chełmskiego, oblatował szl. Kasper Piotrowski 1 III 1656 r.* [sabbatho post festum Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae proximo a. D. 1656].

[k. 1125v] My dygnitarze, urzędnicy i obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, tu na miejscu konsultacyjom naszym zwyczajne, do Chełma na dzień dzisiejszy względem uniwersału od ichm. panów hetmanów koronnych ex nexu confederationis generalis sejmikowi naznaczony zgromadzeni.

Acz miła Ojczyzna wrodzonej zawsze każdego z nas wyciąga wdzięczności, wszakże jednak gdy extremo periclitatur naufragio w zobopólnej jedności suum columen et integritatem położyła, co i my unanimi consensu upatrzywszy i uważywszy, tak confederationem sacrosante sancitur, jako i miłej Ojczyzny naszej salva praesidium, a co większa wiary św. powszechnej liberum exercitium, krwią nabytych swobód, kościołów munificencyją od przodków naszych nadaną, tutelam et conservationem animis nostris zgodnie sine quavis contradictione wzięliśmy. I lubo nie totum corpus, ale tylko membra województwa naszego ziem ruskich jesteśmy, ad reprimendam jednak vires tot hostium niegdy przedniemu gloria, triumphis, zelo naszemu państwu ultimam cladem struentium eo animo constituti, iż wszystkie substancyje i chudoby swoje na obronę Rzeczypospolitej, na rozmnożenie wiary świętej katolickiej, na zachowanie starożytnych praw i wolności, na dotrzymanie wiary panu naszemu Janowi Kazimierzowi, wolnymi głosy obranemu królowi, przy ruszeniu się województwa naszego ruskiego i wojsk Rzeczypospolitej gotowość naszą ofiarujemy i cale odważyliśmy, stosując się do sławy przodków swoich we wszystkim, aby czego oni krwią z odwagą zdrowia swego nabywa-

[534] *Uniwersał został faktycznie wydany 31 grudnia.*

li, za to piersiami swymi my synowie ichże zastawiali się, przestrzegając we wszystkim praw i przywilejów wolności naszych, żeby się teraźniejszą konfederacyją nic na potem nie umniejszało.

I lubo to teraz przeciwko prawom naszym jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego za komisarza ziemi naszej [k. 1126] chełmskiej ichm. panowie wojewodowie[535] pod Tyszowcami przez wiadomości nas braci obrali, tedy my nie chcąc związkowi powszechnemu świątobliwie postanowionemu in quaequam contrariam, obraliśmy per pluralitatem votorum spośrodku siebie tegoż pomienionego jm. pana wojskiego bełskiego za komisarza ziemi naszej chełmskiej servatis de iure, nie derogując jednak w tej mierze powadze wielmożnego jm. pana Mikołaja z Dąbrowicy Firleja Broniewskiego kasztelana naszego chełmskiego i pułkownika ziemi naszej chełmskiej, aby wspólnie z ichm. panami wojewodami i komisarzami w kole ichmciów do wszystkich prerogatyw i preminencyji należał, który przez te wszystkie motus nie absentował się, ale jako bono civi Patriae należało Ojczyźnie i ziemi naszej chełmskiej fidem servavit et bono publico consulavit. Uprosiliśmy przy tym pomienionego jm. pana kasztelana chełmskiego, aby czopowe ziemi naszej chełmskiej in administrationem iustam, które propter motus w Ojczyźnie natenczas wakowało, do roku przyszłego, to jest ad diem 1 ianuarii in anno 1657 wziąć raczył. Salarium jmci złotych polskich tysiąc pozwalamy, a cokolwiek na sukkolektory wyda, wszystko fidei et dexteritati committendo, przyjąć powinniśmy.

O dosługowaniu piechoty łanowej, z uchwały sejmu przeszłego[536] zaciągnionej, jm. pan Krzysztof Sapieha pułkownik ziemi naszej ichm. panom hetmanom reddet rationem.

A iż się siła braciej obywatelów ziemi naszej chełmskiej z różnymi pozaciągało rotmistrzami, tedy taki każdy powróciwszy, na pierwszym sejmiku po skończeniu wojny powinien będzie przysięgę odprawić, jako wyprawy łanowej nie utaił i nie jest winien w najmniejszym umniejszeniu Rzeczypospolitej służby, ale się według uniwersału ichm. panów hetmanów po konfederacyji generalnej wydanego sprawił. Więc też siła tejże [k. 1126v] braci naszej na pierwszej ekspedycyjej generalnej nie było, ale tylko wyprawowali niektórzy nieopowiednie i pod chorągwie na miejsce pod Sarny nazwane zaprowadziwszy, powyjeżdżali. Z tych wszystkich ichm. panowie komisarze egzekucyję czynić powinni.

[535] *Wojewodami byli obaj hetmani koronni — wielki Stanisław Potocki był jednocześnie wojewodą kijowskim, polny Stanisław Lanckoroński zaś — wojewodą ruskim.*

[536] *VL, t. IV, s. 221–222.*

Retentores kontrybucyji publicznej w sądach ichm. panów komisarzów w przeszłym laudum sejmiku ziemi naszej chełmskiej obranych o te retenta sprawić się powinni i one do ręki ichmciów oddać. A in quantum by w oddaniu byli contumaces, tedy przed ichm. panami hetmanami i komisarzami wojskowymi ad instantiam jm. pana Adama Węgleńskiego instygatora ziemi naszej chełmskiej, a in casu mortis vel alicuis legaitatis, ad cuiusvis instantiam sprawić się będą powinni.

A zaś z przeszłymi panami administratorami czopowego ziemi chełmskiej tak calculationem, jako i defalkę, jeżeli się jaka pokaże, do przyszłego zjazdu naszego in toto odkładamy.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Krzysztofowi Przanowskiemu pisarzowi grodzkiemu chełmskiemu, marszałkowi natenczas koła rycerskiego ziemi naszej podpisać i do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu zwyczajnym konsultacyji naszych, dnia 8 stycznia r. P. 1656. Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej.

CLIX. Sejmik w Chełmie 2 października 1656 r.

Król uniwersałem datowanym w Solcu 18 IX 1656 r. zwoływał sejmik chełmski na 2 X 1656 r., aby sobie domesticam securitatem uchwalili et obmyślili, *APL, CChRMO 74, k. 1202v–1203; oblatował szl. Andrzej Sikorski 30 IX 1656 r.*

1. Laudum sejmiku 2 października 1656 r.

Rkp. *APL, CChRMO 74, k. 1207–1210v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Romanowski cześnik chełmski, marszałek sejmiku 2 X 1656 r.* [feria secunda ante festum Sancti Francisci Confessoris proxima a. D. 1656].

[k. 1207] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik na dzień dzisiejszy, to jest pro die 2 octobris, od Króla JMci P. n. m. ex senatus consulto dla obmyślenia securitatis domesticae, tak intuitu hostilis impetus od powracających wojsk cudzoziemskich, jako i licentiosis ludzi, więc i kup swawolnych, którzy in tam perturbato statu Reipublicae pod różnymi pretekstami hostilia, jako najazdy, zabierania zbóż i insze [k. 1207v] niezwyczajne szkody w ziemi naszej czynią, złożonego, takieśmy ad obtinendam osób i dóbr naszych in columitatem media unanimi consensu nostro wynaleźli i uchwalili.

Naprzód potrzebne widząc sprowadzenie charissimorum pignorum i ciężarów naszych domowych do fortec swoich grodowych miast oby-

dwu powiatów ziemi naszej, jako zamku i miasta chełmskiego, tudzież i krasnostawskiego, które że bardziej per naturam positionis sui loci, aniżeli artificio et aedificio elaborato mają swoją obronę, a zwłaszcza zamek chełmski, tedy chcąc in tam praegnanti necessitate nostra lepiej, ile czasu teraźniejszego stawać będzie, tę fortecę chełmską fortyfikować, pozwoliliśmy praesenti laudo 2 tys. złp do rąk w. jm. pana Krzysztofa Potockiego stolnika W. Ks. L. i starosty naszego chełmskiego, tak ex deposito skarbu naszego, jako i od dawnych podatków naszych retentorów, to jest od jm. pana sędziego chełmskiego[537] złotych 400, od jm. pana Adama Węgleńskiego złotych 400, od jm. pana Franciszka Uhrowieckiego ex deposito nostro pożyczanych złotych 300, a złotych 900 z czopowego anni currentis od subkolektora jm. pana chełmskiego[538], za asygnacyjami jm. pana marszałka naszego oddać, za kwitami jm. pana starosty chełmskiego ręcznymi. Któremu to miastu chełmskiemu i fortecy jego uprosiliśmy in praesidium tegoż w. jm. pana stolnika W. Ks. L. jako starosty naszego chełmskiego, który jako pracy i starania swego i dodania niektórej materyjej, tak i te pieniądze, przybrawszy sobie jakiego obywatela tutecznego osiadłego, chętnie łożyć na tę fortecę, więc i armatę opatrzyć, i prochy do niej sposobić ofiarował się. Miasto zaś samo chełmskie aby było oraz tak ad hunc casum modernum, jako i na potem fortyfikowane, urząd i starszyznę miasta tego przywodząc ad executionem, komisyją na nich [k. 1208] otrzymaną[539], tak z retent prowentów publicznych miejskich, jako i ex currenti prowentu takowegoż necessitować jm. pan starosta chełmski podjął się. Dalsze zaś i gruntowniejsze fortyfikowanie zamku chełmskiego do łatwiejszego czasu i szczęśliwszego sejmikowania odkładamy, obiecując to jednak, że bylebyśmy się tylko z takowych ciężkich terminów i niebezpieczeństw ekstrykowali, indilate ten zamek erygować i fortyfikować mamy. A iż jak najwięcej ludzi do obrony miasta i fortecy potrzeba, tedy my obywatele powiatu chełmskiego fraterne to sobie przyrzekamy, że za obwieszczeniem jm. pana starosty chełmskiego ingruentis alicuius periculi nie tylko sami in personis suis, ale i z poddanymi swymi do Chełma mamy stawać.

[537] *Andrzej Kański.*

[538] *Subkolektorem podatkowym kasztelana M. Firleja Broniewskiego był Marcin Bachmiński.*

[539] *W APL, CChRMO 74, k. 1205–1206 mandat królewski z 26 sierpnia 1656 r. w Lublinie dla Krzysztofa Potockiego stolnika litewskiego i starosty chełmskiego, Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskiego, Franciszka Gorzkowskiego podstarościego krasnostawskiego, Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego, Mikołaja Kunickiego i Andrzeja Sławoszewskiego, wyznaczający ich komisarzami do uporządkowania prowentów z miasta Chełma, zaniedbanych od 1646 r. W APL, CChRMO 74, k. 1204 mandat królewski z 20 września 1656 r. w Lublinie, nakazujący magistratowi i obywatelom miasta Chełma stawić się przed powołanymi przez niego ww. komisarzami.*

W powiecie zaś krasnostawskim aby ichm. obywatele tameczni bezpieczniejsze praesidium z melioracyji miasta i zamku krasnostawskiego, więc i poprawę strzelby i przysposobienie prochów mieć mogli, tedy złotych 300 ad hunc casum z czopowego miasta tamecznego anni currentis, jako na mniejszą miasta tamtego reparacyję, do rąk jm. pana Franciszka Gorzkowskiego podstarościego krasnostawskiego jako prawem uprzywilejowanego rezydenta naznaczamy, wzajemnie jmci w moc dając, aby za powzięciem trwog ichm. panów obywatelów powiatu krasnostawskiego obdestynował i według jmci na sejmiku deklaracyjej, do Krasnegostawu konwokował. Ufortyfikowanie zaś gruntowniejsze miasta tamtego modo simili do łatwiejszego czasu i konsensu sejmikowego odkładamy. Względem jednak miasta Krasnegostawu z prowentów miejskich, jeśli jakie są, przykładem jm. pana starosty chełmskiego, jm. pan podstarości krasnostawski mieszczanów adigere do obrony miasta powinien.

A że nie tylko na ocaleniu osób i ciężarów naszych przy fortecach subsistentia nasza zawisła, ale multo magis na konserwacyjej majętności i poddanych [k. 1208v] naszych od powracającej nazad Ordy, która jeśliby per viscera ziemi naszej idąc, hostiliter saevire miała, nie mogąc takowej hostilitati resistere i inakszym subvenire sposobem, jeno ujęciem aliqua gratitudine jm. pana Suponbazy Agi[540], regimentarza natenczas wojska chana jmci, tudzież i inną starszyznę wojsk onego, tedy abyśmy facilius hostiles impetus ujść mogli, przyszło nam na obmyślanie gratitudinem przypaść i pozwolić, jakoż de facto tak ex aerario nostro, jako i od retentorów naszych te sumy do rąk jm. pana Adama Węgleńskiego szafarza naszego najdalej za dwie niedziele ab actu praesenti inclusive, sub rigore iuris et executione komportować i oddać naznaczamy, to jest od jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego ad rationem sumy skarbowi naszemu winnej złotych polskich 2 tys., od jm. pana podsędka chełmskiego[541] złotych polskich 500, od jm. pana Ludwika Bądzyńskiego wojskiego chełmskiego złotych 600.

A do traktowania około tego i umówienia kwoty gratitudinis uprosiliśmy z sejmiku za posła ur. jm. pana Oktawiana Sosnowskiego, przy którym i pocztę trzech koni, której się jm. pan Kazimierz Laskowski (powziąwszy za koszty i prace swoje ad rationem długu jm. pana [Jana] Hat-

[540] *Imię zniekształcone. Był to tatarski aga Subhan Gazi, w lipcu 1656 r. przez chana Mehmeda IV Gereja wysłany z dwutysięcznym oddziałem na pomoc stronie polskiej w walce ze Szwedami.*

[541] *Zbigniew Sługocki.*

nickiego, przez ręce jm. pana [Wawrzyńca?] Sobolewskiego złotych 160, od mieszczan zaś i Żydów chełmskich złotych 40, co efficit złotych 200) odprawować podjął się, ordynowaliśmy. Przez którą pocztę tak o traktamencie względem pominienia ziemi chełmskiej, a za tym i namówieniu kwoty gratitudinis, jako też o rezolucyjej in aliquam partem Suponkazy Agi jm. pan poseł jak najprędzej oznajmować ma do grodu chełmskiego. Traktować zaś in principali i według naszej instrukcyjej usilnie się starać jm. pan poseł ma, aby ziemia nasza chełmska bez uszkodzenia wszelakiego przez całe wojsko i jego zagonów in toto pominiona być mogła. A jeśliby dla jakich przyczyn wielkich jm. pan Suponkazy Aga z wojskiem cale confima tej ziemi chełmskiej wyjść i ochronić nie mógł, tedy za powzięciem postanowionej z jm. panem posłem naszym gratitudinis nierozpuszczanie zagonów i czat, multo magis niebranie [k. 1209] jassyra, palenia i wszelakich szkód czynienia dóbr ziemi naszej wymówić i gruntownie u jm. pana Suponkazy Agi i wszystkiej starszyzny ostrzec i warować jm. pan poseł nasz ma. Ażebyśmy bezpieczniejsi takowej deklaracyjej i umówienia być mogli, w zakład znacznego z wojska murzę i pułkownika aby jm. pan Suponkazy Aga dać nam raczył, jm. pan poseł omnimode starać się podjął. A jeśliby jm. pan poseł efficeret, spodziewając się rekwizycyjej od jm. pana Suponkazy Agi w zakład takowejże osoby, zaraz żeśmy uprosili samegoż jm. pana Oktawiana Sosnowskiego posła naszego, aby mógł, fide nostra publica assecuratus, jako intermediator do satysfakcyjej według umowy od obojej strony zostawać. Żeby jednak i nas ad impossibilitatem, ile tych czasów zniszczonych w wyciąganiu gratitudinis i siebie in periculum jm. pan poseł non induceret, przez tąż pocztę o wszystkim, tak o rezolucyjej w trakcie, jako o namówionej kwocie i czasu uiszczenia się, więc i o zakładzie certyfikować nas ma. W której kwocie umówienia nie wątpimy, że według instrukcyjej naszej deklarowawszy tych czasów calamitates nostras jako najlżej postąpi sobie jm. pan poseł.

A że jeszcze jm. pan szafarz nasz[542] według obmyślenia i naznaczenia naszego wyżej spisanego do siebie tej sumy od ichmciów nie odzyskał, tedy jeśliby prędko wiadomość o odesłaniu tej kontentacyjej jm. panu Suponkazy Adze przyszła, jm. pan starosta chełmski[543] tej gotowizny u jm. pana sędziego chełmskiego[544] i u jm. pana Adama Węgleńskiego ustąpić na czas mały deklarował się, a ichmciowie, którzy na gratitudinem

[542] *Adam Węgleński.*
[543] *Krzysztof Potocki.*
[544] *Andrzej Kański.*

oddać mieli, natomiast jm. panu staroście nieodwłocznie sub rigore iuris aequalem summam oddać powinni.

Nie mniejsze widząc attinens do obrony i potrzebę pod ten czas nawalnych na Rzeczpospolitą i ziemię naszą chełmską następujących niebezpieczeństw, abyśmy mogli czopowego naszego przeszłe i teraźniejsze, i inszych podatków wyciągnąć retenta, z którego czopowego maxime ichm. panowie poborcy nasi retenta poborów zawsze zakładali, przez co teraz in aerario nostro gotowizny mało, co albo nic nie mamy, czym się retentores publicznych podatków [k. 1209v] zgorszywszy, od podatków zalegali i dotąd niektórzy nie uiścili się, a zatem w rachunkach czopowych konfuzyję i retardacyję czynią. Tedy względem wszelakich podatków retent, reasumując dawne prawa i lauda spisane a konstytucyjami aprobowane, gdzie dla odzyskania wszelakich podatków sądy causarum fisci etiam extra cadentiam terminorum, aż do samego wyjścia na pospolite ruszenie uchwalono i egzekucyją obostrzono, takowe i teraz sądy vigore earundem constitutionum et laudorum aprobowane przez urzędy obydwu powiatów grodzkie w tydzień jedne po drugich zawsze odprawowane być mają. Na których sądach, bliższych nie opuszczając, tak przeszli ichm. panowie poborcy i czopownicy, jako i teraźniejsi, i ich sukkolektorowie retentorów swoich kondemnować, albo od nich odzyskiwać retenta swoje, a do jm. pana szafarza oddawać mają. A którzy by rekursu do retentorów nie mieli, owszem sumy [*s*] retentorami byli, tedy jm. pan [Adam] Węgleński jako szafarz i instygator dochodzić, i kondemnaty otrzymawszy, rekwizycyję zapisawszy vigore egzekucyjej ma.

Jm. zaś pana chełmskiego[545] administratora teraźniejszego czopowego naszego sukkolektor ur. pan Marcin Bachmiński iż twierdzi, że czopowego za te trzy ćwierci roku mało co propter motus teraźniejszych czasów, więc i nie za sądzeniem sądów wybrać mógł, tedy na pierwszą kadencyję sądów wszystkich miast i miasteczek urzędy, które vigore konstytucyjej anni 1629[546] wybierać w swój kwartał mają, więc i swych kontrahentów, jeśli jakie zaszły kontrakty, przypozwać tak do satysfakcyji, jako też i do porachowania wspólnego, coby przyszło według tejże konstytucyji od miasteczek urzędów i co by też wybrał pan sukkolektor dotąd powinien.

Więc że siła takowych jest pogorzelców, którym tylko albo wierzchy domów i kamienic, albo część jaka domu pogorzała, a po staremu i sami w domach szynkują i inszym do wyszynku przedawają, takowi beneficio

[545] *Kasztelan Mikołaj Firlej Broniewski.*
[546] *VL, t. III, s. 302–304; VC, t. III, vol. 2, s. 68–69.*

iuris aby de toto nie płacili czopowego zażywać nie mają, ale per medium czopowe takowym pogorzelcom płacić deklarujemy.

Na potrzebę zaś sławetnie urodzonego pana Łukasza [Zielopolskiego] burmistrza zamojskiego, który dawszy złotych 8 tys. jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstarościemu chełmskiemu, przeszłemu [k. 1210] administratorowi czopowego ziemi naszej, mieni sobie jakąś agrawacyję, słuszny mając respekt, aby i on i ziemia chełmska szkody nie ponosiła, na też sądy causarum fisci do kalkulacyjej między sobą albo z inszymi miasty, jeśli się ich tknie, z jm. panem podstarościm onego rezerwujemy.

A ponieważ na egzekucyjej suma rei zawisła, tedy omni modo obligamus, reasumując około tego konstytucyje, urzędy obydwu powiatów, aby jako wszystkim in causa fisci ziemi naszej egzekucyjej potrzebującym, tak sami sobie indilatam czynili executionem, obiecując ab hinc żadnych już ekskuzacyji nie przyjmować, ale aby de suo, iuxta mentem legis, płacili, instare.

Od konserwacyji akt naszych tak ziemskich, jako i grodowych na ratuszu zamojskim przez lauda dla niebezpieczeństw lokowanych, iż żeśmy gratitudinem od sklepu urzędowi zamojskiemu implicite in laudo [anni] 1654 położyli, tedy teraz deklarujemy, aby co rok od tego sklepu złotych 100 z czopowych pieniędzy miastu Zamościu lubo od arendarza zamojskiego, lubo tego, kto te pieniądze odbierać i tym czopowym administrować będzie, na nowe lato dochodziły rąk magistratu zamojskiego, co praesenti laudo przyjmować obiecujemy.

Względem zaś drugiego uniwersału od Króla JMci P. n. m., także ex senatus consulto na tenże sejmik do umówienia repressu i uskromienia swawolnych kup, licentiosorum hominum wydanego, a nawet i na swawolne suplementy mimo wiadomości Króla JMci i jm. pana hetmana po włościach włóczące się deklarowanego, tak postanawiamy, aby urzędy grodzkie według obowiązku prawa na się włożonego, a podczas pospolitego ruszenia i panowie wojscy excessivos uskramiali i iuxta demeritum karali. Jednak jeśliby się w kupie niemałej zmawiali, tedy albo czeladź naszą posyłać, albo i sami iuxta exigentiam rei in personis na odparcie takich gwałtów i uskromienia ekscesów, za obwieszczeniem tychże ichm. panów grodowych stawać i takowe licentiam znosić obiecujemy.

A lubo to takowe metus tak od powracającej się Ordy, jako i zbliżenia się kilku pułków nie wiedzieć quo spiritu w Polesie kozackich, słusznie impediunt zwykłą [k. 1210v] ochotę naszą in invanda Patria pospolitym ruszeniem równo z wojskiem pieniężnym i sama defensia domestica nam od Króla JMci pozwolona, która nie może, jeno ex personis nostris subsistere, excludit z domów się ruszenie. Jednak nie chcąc deese Patriae,

równo z województwami lubelskim, bełskim i wołyńskim gdy się ruszą i pomijać będą, w zwyczajnym porządku iść, sub poenis de expeditione bellica powinniśmy. O którym ruszeniu tych województw grody obydwu powiatów do parafii notyfikacyję rozsyłać mają i oznaczenie popisu i ruszenia się z jm. panem kasztelanem chełmskim lub jmci locum tenentem znosić się mają.

Przypomniawszy też sobie transakcyję około zniesienia zamku chełmskiego, która przez decyzyję dekretową i nakazaniem pewnej sumy oddania do rąk śp. wielmożnego jm. pana podskarbiego koronnego[547] uspokojona była, że tedy de natura sua tamże na reparacyję zamku chełmskiego wrócić się powinno, zleciliśmy jm. panu marszałkowi naszemu, aby nomine publico upomniał się jm. panu podstolemu koronnemu[548], aby się jmć z inszymi ichm. pany konsukcesorami zniósłszy, uiścić się chciał na reparacyję zamku naszego chełmskiego. A in quantum aby ichmciowie poczuwać się w tym zechcieli, salvum recursum dochodzenia tej sumy jm. panu staroście chełmskiemu[549], albo i cui de iure venerit, naznaczamy.

Którą to zgodną uchwałę naszą jm. panu marszałkowi sejmiku naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na zwyczajnym konsultacyjom miejscu, die 2 octobris a. D. 1656. Jan z Romanowa Romanowski cześnik ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego.

CLX. Sejmik w Chełmie 3 lutego 1657 r.

Jak wynika z treści laudum, sejmik zwołany był na mocy uniwersału królewskiego, wspartego uniwersałami prymasa i marszałka koronnego. Treści uniwersałów nie odnaleziono.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 3 lutego 1657 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 74, k. 1296–1297v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Sługocki podsędek chełmski, marszałek sejmiku 3 II 1657 r.* [sabbatho in crastino festi Purificationis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1657]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 2, k. 906–909v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Adam Pierakowski 4 II 1657 r.* [feria tertia post festum Purificationis B. et G. V. M. proxima a. D. 1657].

[k. 1296] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo i obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na miejsce konsulta-

[547] *Jan Mikołaj Daniłowicz.*
[548] *Mikołaj Daniłowicz.*
[549] *Krzysztof Potocki.*

cyjom naszym zwyczajne pro die 3 februarii tak względem pierwszego uniwersału JKMci ratione krajom tutecznym i ziemi naszej od wszelakich [k. 1296v] nieprzyjacielskich insultów providendae securitatis, jako świeżo przez odległość na ten czas Króla JMci za incitamentem i powodem jaśnie oświeconego jm. ks. arcybiskupa gnieźnieńskiego, Regni prymasa[550], i jaśnie wielmożnego jm. pana marszałka koronnego[551] vigore commissae od Króla JMci tych tu krajów securitatis, tuendae provinciae de instantibus od drugich ścian i narodów periculis uniwersałami, przestrogą i konwokacyją do Chełma zgromadzeni, takąśmy ex parte sua ad reprimendas tot hostium fidefragorum vires, fortius agente divino nomine uchwalili obronę.

Naprzód mając w łasce Bożej i słuszności immotam mentem przeciwko tak wielu narodów na zniesienie religijej św. katolickiej i swobód naszych prodiga occupandi aliena Regna siti konspirowanych, że tak Pan Bóg colla superborum prosternet, tedy i my in hoc ultimo prawie Ojczyzny anhelatu, lubo im proportionans (za rozerwaniem undique nas) viribus, naśladując cnych przodków swoich, viriliter movere manus i fluctibus conviratorum, opponere ostatek krwi pro tuenda fide et vindicandis libertatibus wysadzając i cale odważając decrevimus, jakoż i teraźniejszą uchwałą in vim konfederacyjej tyszowieckiej, przykładem inszych województw, zwłaszcza za odległością pana[552] spisanej, która się ad praesens in modo nexu et executione reasumuje, postanawiamy pospolite ruszenie takim sposobem.

Ponieważ w tym państwie aequi bona et mala do wszystkich nas należą, tak i w teraźniejsze niebezpieczeństwa cultum divinum zdrowia i spokojnego życia każdemu teneri convenit, zaczym nie tylko dziedzice, zastawnicy, ale arendarze, wyderkarze i którzy jeno jakiekolwiek sumy fruktyfikujące i obejście swoje jakie mają, insimul wszyscy, kto się kolwiek mieni być szlachcicem i onym się mianował i pisał lub osiadły lub nieosiadły, ponieważ wszyscy mniejszego i większego imienia szlachta aequaliter omnia praerogativarum i dobrodziejstw Ojczyzny jesteśmy capaces, toż i do obrony tychże ojczystych swobód i beneficja słusznie należeć mamy. Więc niedzielni bracia i synowie u ojców adulti, którzy mogą z substancyjej swojej competenter arma tractare i z czym kto może, nie referując się na żadne prawa i libertacyje, tempore pacis otrzymane, na tę wojnę przeciwko nieprzyjacielowi Rzeczypospolitej iść de facto mają,

[550] *Andrzej Leszczyński.*
[551] *Jerzy Sebastian Lubomirski.*
[552] *Król Jan Kazimierz przebywał wówczas w Gdańsku.*

ekscypując jednak rodzonych braciej, tenuae bardzo [k. 1297] conditionis, którzy by żadną miarą nie mieli o czym na wojnę iść. Ci według swoich kombinacyji i uznania wielmożnego jm. pana kasztelana chełmskiego[553] i urzędników ziemskich wyprawić de medio sui competenter mają, a którzy by się nie zgodzili, ipso facto in personis suis stawić się powinni. A którym Pan Bóg bona optima udzielić raczył, aby i w tym aequalitas zachowana była i Bogu i Ojczyźnie za to praestarent gratitudinem, według konfederacyji tyszowieckiej nie tylko in personis, ale i z pocztami swymi stawić się mają. Także wdowy i minorennes pro facultatibus poczty w dobrym porządku i rynsztunku wyprawić i stawić mają. Towarzystwo wojskowe, którzy dobra dziedziczne i sumy fruktujące mają, przy osobie swojej, każdy pod tąż chorągwią według proporcyji substancyjej swojej przystawić powinni, co potem rejestrami pisarza polnego[554] weryfikować mają. Ekonomowie i słudzy, którzy swoje sumy, imienia i obejścia mają, ci względem proporcyji dóbr swych także wyprawić mają, do tegoż pospolitego ruszenia należeć mają i iść na wojnę powinni.

Szlachta lubo też i plebeiae conditionis ludzie wszyscy, którzykolwiek w dobrach królewskich, duchownych rzymskiej i greckiej religiej, i szlacheckich wójtostw, i części jakichkolwiek gruntów trzymają, lubo to za przywilejami, lubo od pieniędzy, lubo gratuito, to także według proporcyji dóbr, infames wszyscy, banniti et proscripti na tę wojnę iść powinni et bene mereti. Także i ci, co w wieży siedzą, którzy kontynuacyję po wojnie zachować mają. Starzy bardzo i chorzy de facto, praevio iudico jm. pana duktora[555] z urzędem ziemskim, poczet za osoby i z osobna z dóbr swoich stawiwszy słuszny, dosyć uczynią powinności swojej.

Nadto chcąc te fulmina gentium na nas niesłusznie wywarte quanto fortius reprimere, a ognisty lud i piechotę widząc bardzo do wojny potrzebną, lubo z wielką w naszym uciążeniu i aflikcyjach wojennych przykrością, wyprawę piechoty ze wszystkich generalnie dóbr szlacheckich, duchownych rzymskiej i greckiej religiej, także i królewskich, to jest z dziesięciu łanów jednego pieszego in armis bellicisque necessaris, tum et victualibus dobrze opatrzonego, ad instar wyprawy konnej łanowej pod Żwaniec, późniejszych potem nie przyjmując abjurat, i według tamtej dóbr i wsi kombinacyjej wyprawić i każda partita kombinantów stawić na konny popis pospolitego ruszenia uchwalony powinni będą. Któremu

[553] *Mikołaj Firlej Broniewski.*
[554] *Jan Fryderyk Sapieha.*
[555] *Kasztelan Mikołaj Firlej Broniewski.*

popisowi i ściągnieniu obydwu powiatów pod Chełm na czwartek in crastino [k. 1297v] Cinerum [22 II] naznaczamy.

Z miast zaś i miasteczek królewskich i duchownych, oprócz gruntów, z kamienic i domów dziesięciu, jednego pieszego spośrodka siebie z muszkietem i ze wszystkim porządkiem do wojny należącym i z prowiantem wyprawić powinni. A którzy grunty, kupiectwa, handle mają, ci według prawa za otaksowaniem i poprzysiężeniem dóbr swoich, więc i z prowentów ratusznych necessaria bellica, jako kule, prochy i prowiant dostateczny sprawić i do rąk jm. pana duktora i urzędu ziemskiego oddać mają. Której to piechocie na popisie in crastino popisu konnego [23 II], wespół z piechotą wiejską rotmistrza obrać mamy.

A iż wojsku na armacie należy, tedy miasto chełmskie działko jedno dobrze osadzone, a drugie Krasnystaw także osadzone i porządne z kulami dać mają. Żydzi zaś prochu i ołowiu, każdy Żyd od osoby męskiej funt prochu i ołowiu ze wszystkich miast królewskich, szlacheckich i duchownych, także i na wsiach generalnie wszystkich powiatów chełmskiego i krasnostawskiego karczmy trzymających oddać powinni do rąk jm. pana pułkownika i urzędników ziemskich przez starszych Żydów swoich, w głównym mieście ziemi naszej będących. Którzy starsi Żydzi przysiąc powinni będą, jako tyle funtów prochu i ołowiu oddali, ile osób męskich i żydowskich w tej ziemi naszej chełmskiej mają.

Na którym to popisie jm. pan duktor z urzędnikami ziemskimi popisawszy regestra szlachty konnego i pieszego żołnierza, także tej piechoty wiejskiej i miejskiej, z podpisem rąk swoich do grodu podać będzie powinien, a multo magis regestr absentium, którzy by temu związkowi i postanowieniu dosyć nie uczynili. Więc i wybrańcy, sołtysi z swymi zwyczajnymi rotmistrzami stawić się według prawa i obowiązku, za ordynansem jm. pana hetmana koronnego[556] i iść na tę wojnę mają. Co wszystko wszelakiego ludzie stanu i kondycyji wzwyż opisani uczynić będą powinni, sub nexu iuramento konfederacyji tyszowieckiej, ad praesens reasumowanej i libere przyjętej. Takową super contumaces i negligentes deklarując egzekucyję, żeśmy gotowi contra tales consurgere i dobra ich, zsyłając chorągwie i ludzie, pro victualibus brać, a na potem aby kadukiem rozdane były, ferventissime et constantissime, instare.

Na którym popisie żeby błogosławieństwo Boskie na ratunek Ojczyzny z nami [—][a] [CCrRMO 2, k. 908v] było, do urzędników ziemskich sędziów obrać mamy, którzyby zabiegając ekscesom, więc i uciążeniu ludzi ubogich, według artykułów i praw sądzili i pohamowanie czynili.

[556] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

A że [w] zimie trudno konie żywić, tak czas stania, jako i ciągnienia, tedy na obmyślanie i dostanie snadniejszego prowiantu dajemy potestas praesenti laudo nostro jm. panu duktorowi i wszystkim urzędnikom, i sędziom, aby praevia taxatione, iuxta modernum pretium rerum na wszystkie wiktualia, nomine wszystkiej ziemi chełmskiej asekuracyję swoją ichmciom przedającym na dosyć od nas wszystkich ex aerario publico zapłaty dawali, na którą my asekuracyję ad praesens pozwalamy i onę in toto aprobujemy. Około zaś dystrybuty quibus modis ma być [k. 909] sposób, ciż ichm. panowie urzędnicy ziemscy, wespół z jm. panem duktorem, na popisie namówić i spisać i zaraz dla lepszego porządku prowiantów, także i kwatermagistra, in quantum videbitur być potrzebny.

Strony zaś ruszenia się po popisie, albo na miejscu zatrzymania znosić się będzie jm. pan pułkownik[557] nasz z inszymi nam przyległymi województwy, z którymi zarówno de consensu eorum et numero dopiero ruszyć się powinien jm. pan pułkownik nasz. Do których dla konferencyji jakośmy niektórych ad praesens ichmciów przed popisem prosili, tak na potem (wiedząc jako teraz in hac distractione przez nieprzyjaciół Ojczyzny naszej) tak in unione armorum, jako animorum vel maxime należy, do takowych konferencyji i consilia secretiora z województwy i wojskami totius Regnum, na tymże da Bóg popisie ściągnąwszy się, de medio sui obrać powinniśmy i obowiązujemy się.

To tedy wszystko obywatele wszyscy ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego dla Boga, wiary, kościołów, swobód i zdrowia swego pod winami i pod karaniem wyżej opisanym ziścić i strzymać sobie mamy i obowiązujemy się. Co aby do wiadomości wszystkich obywatelów ziemi naszej przyszło, w grodach i miastach publikować tę uchwałę naszą mają. Którą podpisać i do akt podać zleciliśmy jm. panu Zbigniewowi Sługockiemu podsędkowi ziemi chełmskiej i marszałkowi natenczas koła rycerskiego.

Działo się w Chełmie, die 3 februarii a. D. 1657. Zbigniew z Sługocina Sługocki podsędek chełmski, marszałek natenczas koła rycerskiego.

[a] *W tym miejscu tekst w CChRMO 74 urywa się (brak k. 1298); dalszy ciąg laudum na podstawie CCrRMO 2, k. 908v–909.*

CLXI. Popis pod Chełmem 15 lutego 1657 r.

Szlachta zjechała się na mocy uchwały poprzedniego sejmiku z 3 II 1657 r., zob. wyżej.

[557] *Kasztelan Mikołaj Firlej Broniewski, pułkownik i duktor ziemi chełmskiej.*

1. Laudum podczas popisu 15 lutego 1657 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 74, k. 1300 — oblata; w grodzie chełmskim oblatowane z dyspozycji Mikołaja Firleja Broniewskiego kasztelana chełmskiego 16 II 1657 r.* [feria sexta post diem Cinerum proxima a. D. 1657]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 2, k. 909v–910; w grodzie krasnostawskim oblatował Andrzej Kański sędzia ziemski chełmski 18 II 1657 r.* [die Dominico Invocavit Quadragesimali a. D. 1657].

[k. 1300] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo i obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na miejsce konsultacyjom zwyczajne pro die 15 februarii, vigore anterioris laudi, pod Chełm na popis zgromadziwszy się, uprosiliśmy jm. pana Andrzeja Kańskiego sędziego ziemi naszej chełmskiej [jako posła] do jaśnie wielmożnego jm. pana hetmana wielkiego koronnego[558], zlecając pomienionemu jm. panu sędziemu, aby imieniem nas wszystkich tak o czasie ruszenia się na wojnę, jako też i we wszystkich Rzeczpospolitą zachodzących potrzebach miał swoją z jm. panem hetmanem konferencyję i nas do grodu chełmskiego i krasnostawskiego awizował. A my wziąwszy wiadomość od jm. pana sędziego, będzie li tego potrzeba, i drugie gdy się ruszą województwa, na koń gotowiśmy wsiadać. Na którym terminie sposób o wyjściu na pospolite ruszenie namówienia sobie zachowamy.

Którą to naszą zgodną uchwałę zleciliśmy wielmożnemu jm. panu kasztelanowi chełmskiemu podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyji naszych, die 15 februarii anni 1657. Mikołaj z Dąbrowicy [Firlej Broniewski] kasztelan chełmski mp.

CLXII. Zjazd w Chełmie 26 lutego 1657 r.

Kasztelan chełmski Mikołaj Firlej Broniewski uniwersałem datowanym w Świerżach 19 II 1657 r. informował o ruszeniu się wojsk zaciężnych i pospolitego ruszenia małopolskiego i ruskiego ku Samborowi przeciwko Jerzemu Rakoczemu oraz wzywał szlachtę chełmską do stawienia się w Chełmie w dniu 26 II 1657 r., APL, CChRMO 74, k. 1305–1305v; w imieniu Mikołaja Firleja Broniewskiego kasztelana chełmskiego oblatował szl. Stefan Jenicz 20 II 1657 r.

1. Deklaracja szlachty ziemi chełmskiej 26 lutego 1657 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 74, k. 1310v–1311 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Sługocki podsędek ziemski chełmski, marszałek poprzedniego sejmiku 26 II 1657 r.* [feria secunda post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1657]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 2, k. 915v–917; w grodzie krasnostawskim oblatował woźny Stanisław Kurakowicz 4 III 1657 r.* [feria quarta post Dominicam Reminiscere Quadragesimalem proxima a. D. 1657].

[k. 1310v] Iż za złym zdrowiem jm. pana kasztelana chełmskiego[559], tudzież za zabawami i trudnościami wielkimi jm. pana chorążego chełmskiego nie mogliśmy effectualiter popisu odprawić i porządku około pospolitego ruszenia postanowić, także niektóre materyje do popisu w przeszłym laudum odłożone, więc i praesidium domesticum dla inkursyji od litewskiej ściany sobie na zjazdach tak przeszłych, jako teraźniejszym namówione postanowić i ocerklować, tedy wszyscy, którzyśmy się na ten popis zjechali byli, unanimi consensu ściągnienie realne ze wszystkim porządkiem i gotowością odkładamy i na przyszłą niedzielę głuchą [4 III] indilatum terminum zjechania i skupienia się w gotowości w mieście krasnostawskim naznaczamy, a wyjście w dzień wtorkowy rano, gdzie okazyja i ordynanse będą wyciskały, nieodmiennie deklarujemy. Na który czas i miejsce wszystkie materyje tak w laudach umówione, jako i w tej karcie namienione, ordynować obiecujemy, i kombinacyje i uznania wszelakie odprawić. A którzy by się nie stawili, tedy ipso facto succumbent powinności wojennej.

A iż ścisły czas iścia naszego in occursum nieprzyjaciela excludit possibilitatem wyprawy z dóbr naszych szlacheckich, wyprawa piechoty, do tego za zniszczeniem nieprzyjaciół różnych duplici onere przykra i niepodobna agrawować się, tedy in eo puncto przeszłą naszą zgodę, za nieakceptowaniem innych województw, restinguimus.

Jednak miasta i wszystkie dobra królewskie i duchowne piechotę według laudum naszego cum necessariis bellicis na popis i ściągnienie do [k. 1311] Krasnegostawu stawić powinni, na którym miejscu przy namówieniu porządku i praesidium domesticum ordynować ich mamy.

Przy tym, iż i nam i gotowizna bardzo potrzebna, tedy przeszły jm. pan sukkolektor według dekretów i porachowania się z miasty resztę ma nam na tenże termin do Krasnegostawu przywieźć. Więc i od nowego lata do tego czasu wybrane pieniądze magistraty wszystkich miast na tenże termin do Krasnegostawu z regestrami znieść mają, a tam dalszy ordynans i czopowego, i tych pieniędzy uczynić mamy.

A do praesidium domesticum i do konferencyji z ichm. pany hetmany, jako pogranicznego starostę, jakośmy i przedtem jm. pana Krzysztofa z Potoka Potockiego stolnika W. Ks. L. i starosty naszego chełmskiego upraszali, tak i teraz upraszamy i naznaczamy. A do rezydencyji obecnej

[558] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

[559] *Mikołaj Firlej Broniewski.*

przy jm. panu wojewodzie wileńskim i hetmanie W. Ks. L.[560] jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego upraszać w Krasnymstawie będziemy i tam kredens i informacyję jmci dać mamy. Także teraz dla konferencyji z województwem bełskim uprosiliśmy pro nunc jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskiego.

Którą naszą zgodę i deklaracyję teraźniejszą ściągnienia i materyji wszystkich należnych, etiam subsequenter occurentium odłożonych, w grodach publikować urzędy grodzkie mają i do parafiji rozesłać. Na którą deklaracyję przeszłemu marszałkowi sejmiku blisko przeszłego podpisać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, die 26 februarii a. D. 1657. Zbigniew Sługocki podsędek chełmski, marszałek przeszłego sejmiku mp.

CLXIII. Zjazd przy okazji pospolitego ruszenia w Chełmie 9 kwietnia 1657 r.

Król uniwersałem datowanym w Częstochowie 8 III 1657 r. wzywał na pospolite ruszenie pod Solec w dniu 20 III 1657 r., APL, CChRMO 74, k. 1317–1317v; oblatował szl. Jan Borzęcki 16 III 1657 r. 20 III 1657 r. kasztelan chełmski Mikołaj Firlej Broniewski, stwierdzając iż w tej mieszaninie rycerstwa Rzeczpospolitej nie mogliście wm. panowie dość uczynić trzecim wiciom JKMci, *wyznaczał szlachcie chełmskiej termin zjazdu na 27 III, APL, CCrRMO 2, k. 921v–922; oblatował przedmieszczanin chełmski Jan Kołodziejczyk. Do tego zjazdu najprawdopodobniej także nie doszło, faktycznie szlachta chełmska zebrała się bowiem dopiero 9 IV na mocy — jak wynika z treści laudum — innego, nieodnalezionego uniwersału kasztelana chełmskiego.*

1. Laudum zjazdu przed pospolitym ruszeniem 9 kwietnia 1657 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 518–526 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Głowiński sędzia ziemski halicki, marszałek zgromadzenia 11 IV 1657 r.* [feria quarta post Dominicam Conductus Paschae proxima a. D. 1657].

[k. 518] My rady, dygnitarze, urzędnicy i [k. 519] wszystko rycerstwo obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, za uniwersałem przez wielmożnego jm. pana kasztelana chełmskiego[561] naszego wydanym, którego termin na dzisiejszy dzień zgodnie przez nas odłożony jest, zgromadzeni, takiśmy między sobą około pospolitego ruszenia porządek i sposób uchwalili.

Naprzód widząc gwałtowną Rzeczypospolitej potrzebę, o czym jesteśmy przez uniwersały Króla JMci jako i ichm. panów hetmanów koron-

[560] *Paweł Jan Sapieha.*

[561] *Mikołaj Firlej Broniewski; uniwersału tego nie odnaleziono.*

nych obdestynowani, poczuwając się w powinnej ku niej miłości jako miłej Matki niewyrodni synowie, piersiami ją swymi zaszczycać obmyśliliśmy i pospolite ruszenie in personis suis na się bierzemy, a do wojska koronnego iść obligujemy się, w którym to pospolitym ruszeniu każdy ma i powinien stawić się sub poena de expeditione bellica sancita, pod regiment wielmożnego jm. pana kasztelana chełmskiego.

Że [k. 520] jednak zdrowia złego swego jmć, jako nam constitit legalitatem inferował, tedy in casu absentiae jmci obraliśmy sobie za substytuta jm. pana Adama Pszonkę chorążego ziemi naszej z tych ichmciów, pod któregokolwiek regimentem obiecując stawać, jakoż de facto popis in praesentia ichmciów, także inszych ichm. panów urzędników ziemskich zaczęliśmy, który się ma odprawować aż do piątku [13 IV] tu przy grodzie chełmskim i marszałku teraźniejszego koła naszego. Na który czas, a najdalej soboty, jm. pan chorąży zniósłszy się z ichm. pany hetmany ma dać wiadomość do grodu chełmskiego listowną, dokąd i którego czasu ma się chorągiew z miejsca ruszyć, za którego obwieszczeniem zaraz a zaraz wsiadać na koń i powinności wojskowej dosyć czynić obligujemy się, kombinacyją rozrodzonej szlachty, także i desolatorum, więc i oficjalistów wojskowych do czasu ruszenia się z miejsca odłożywszy.

A że to nam [k. 521] żałosna i ciężka musi być, że swawola wozowa w domach i wioskach naszych, dosyć już przez Ordę i żołnierza spustoszonych, impune grassatur, tedy pewni jesteśmy po jaśnie wielmożnych ichm. panach hetmanach, gdy widzą do usługi Rzeczypospolitej i naszą ochotę, a wiedzą, że gości niewdzięcznych trudno w domu odjeżdżać, iż tę coluniem [s] z naszej ziemi gdzie indziej przenieść będą chcieli, o czym jm. pan kasztelan z jm. panem chorążym, deklaracyjej panów obywatelów będąc wiadomi, listownie się z ichm. pany hetmany zniosą i expostulować o to będą. Do tegoż pospolitego ruszenia necessitujemy i miasta tak Króla JMci, jako i duchowne, wójtów, rolników, sołtysów a zgoła tych wszystkich, których konstytucyja [anni] 1621[562] do tej usługi Rzeczypospolitej pociąga.

A żeśmy wielmożnego jm. pana Krzysztofa Potockiego [k. 522] stolnika litewskiego [i] starostę chełmskiego w przeszłych naszych zjazdach użyli, aby on konferencyje swoje miał z ichm. pany hetmany tak koronnymi, jako i litewskimi, tedy i na ten czas aby hanc curam conferentiarum to, co by do dobrego ziemi naszej należało, wziął na się jmć, upraszamy, dlaczego jmci od pospolitego ruszenia uwalniamy.

Tak publicam obmyśliwszy securitatem, do większego porządku jej zatrzymania uchwaliliśmy czopowe, z którego ekspensu wojenne in casu

[562] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*

necessitatis prowidowane by mogły być, które jako się poczęło a 1 ianuarii i dotąd przy miastach zostawa, tak aby ono ad aerarium publicum wydane i na potem z miast i miasteczek, antiquitus do płacenia jego należących według konstytucyjej anni 1629[563] przez urzędy miejskie płacone było, mieć chcemy. Do którego administracyjej i prędszego odzyskania użyliśmy w ziemi chełmskiej jm. pana Dionizego [k. 523] Borowskiego vicesgerenta i regenta grodzkiego chełmskiego, a w powiecie krasnostawskim jm. pana Tomasza Chojeckiego vicesgerenta krasnostawskiego za administratorów, którzy dobrowolnie wzięli na się, że to czopowe tak za przeszłą ćwierć z rejestrami iuramento likwidowanymi od miast wyciągnąć, jako in futurum simili modo wybierać będą i w tym nam szczerze usłużą, dwiema groszami od złotego względem salarium i ekspensów się kontentowawszy, sufficientem nam calculum z percept przy wyjściu roku praestituti, pieniądze zaś wybrane za przeszłą ćwierć do rąk jm. pana Adama Węglińskiego szafarza ziemi naszej wypłacić, a na potym przy zaczęciu ćwierci każdej do rąk jmci oddawać powinni będą. Ażeby tego mogła być jako najprędsza kompensacyja, wkładamy to na urzędy grodzkie, aby one sub poena de negligentibus officialibus sancita przy panach regentach przysięgłych sądy kwerelowe fiscowe [k. 524] co cztery niedziele odprawowali, tę kadencyją od przyszłego wtorku zacząwszy. Na których sądach tak tegoroczne retenta odzyskiwać ichm. panowie administratorowie mają, jako i takroczne sukkollektor jm. pana kasztelana sine omni intermissione et dilatione kończyć i egzekwować będzie powinien.

Wywiódł to pan sędzia ziemski[564], iż pieniądze, które był wziął od jm. pana szafarza ad sequestrum sumy złotych 500, z których dał panu Maszowskiemu na przeszłym pospolitym ruszeniu oboźnemu złotych 100, a 400 na municyję i fortyfikacyję zamku i miasta chełmskiego do rąk wielmożnego jm. pana starosty tutecznego oddał, tedy z tego depozytu jmci kwitujemy i uwalniamy. Także i jm. pana Adama Węgleńskiego szafarza z oddania 400 złp na tęż municyję danych kwitujemy, a złotych 120 reszty ma dać ex nunc do sklepu, w którym księgi w Zamościu chowają, do rąk pana Stanisława Abramowicza [k. 524v] mieszczanina zamojskiego, do jegoż rąk i jm. pan Tomasz Chojecki złotych 80 oddać powinien, temuż i jm. pan Andrzej Wiśniowski podstarości grodzki chełmski z reszty czopowego przezeń administrowanego ma zapłacić sto sześćdziesiąt złp. Który to jm. pan podstarości, ponieważ już przedtym przez ręce jm. pana szafarza naszego wydał 5 tys. złp, a potem jm. panu [Oktawianowi] Sosnowskiemu

[563] *VL, t. III, s. 304–305; VC, t. III, vol. 2, s. 74–76.*
[564] *Andrzej Kański.*

za konsensem naszym złotych 340, co wszystko sumę półszósta tysiąca uczyni, wypłacił. A na ostatek żeśmy mu zlecili uspokojenie pana Łukasza Zielopolskiego mieszczanina [i burmistrza] zamojskiego względem 8 tys. złp na arendę czopowego podczas administracyjej jm. pana podstarościego u niego wziętych, których że dla nastąpienia nieprzyjacielskiego nie wybrał, defalca przez nas na przeszłym sejmiku do likwidacyji z jm. panem podstarościm odłożona jest mu przyznana, którą jm. [k. 526] pan podstarości na się bierze.

Tedy te wszystkie sumy realne mieć chcemy i pro liquidis deklarujemy, wkładając na panów administratorów naszych, aby się w tym wszystkim, co się napisało przez ichmciów dosyć działo, sub rigore constitutionum de retentoribus contributionum publicarum sancito, sine appellatione w grodzie własnym, ex instantia iniuriatorum vindicandas.

Którą to zgodną naszą uchwałę zleciliśmy panu marszałkowi naszemu ręką własną przy pieczęci podpisaną do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu sejmikom zwyczajnym, w poniedziałek po Przewodniej Niedzieli [9 IV] 1657. Stanisław Głowiński sędzia ziemski halicki, marszałek natenczas koła rycerskiego mp.

CLXIV. Sejmik w Chełmie 11 kwietnia 1658 r.

Sejmik zebrał się na mocy uniwersału królewskiego wydanego w Warszawie 15 III 1658 r. w związku z potrzebą obmyślenia sposobów obrony kraju przed zagrożeniami zewnętrznymi, APL, CCrRMO 2, k. 957–959; oblatował szl. Jakub Kurek Gruszecki 7 V 1658 r. (!).

1. Laudum sejmiku chełmskiego 11 kwietnia 1658 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 2, k. 959–961v — oblata; w grodzie krasnostawskim w imieniu marszałka Stefana Zamoyskiego oblatował szl. Jakub Kurek Gruszecki 7 V 1658 r.* [feria tertia post Dominicam Misericordiae proxima a. D. 1658]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 527–540 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Stefan Zamoyski marszałek sejmiku 12 IV 1658 r.* [feria sexta post Dominicam Iudica Quadragesimalem proxima a. D. 1658].

[k. 959] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik nam na dzień dzisiejszy 11 aprilis od JKMci P. n. m. naznaczony, wysłuchawszy posła JKMci w punktach w uniwersale i instrukcyji nam podanych, takowe laudum [o] teraźniejszych Rzeczypospolitej potrzebach zachodzących zgodnie namówiliśmy.

Naprzód stosując się do propozycyji JKMci, a widząc undique na Rzeczpospolitą zachodzące pericula, nie chcąc nigdy miłej deesse Ojczyź-

nie, dla której ostatek krwie wylać i jakie jeszcze możemy mieć in tanta temporum calamitate fortunas pozostałe odważyć, przy boku JKMci P. n. m. gotowiśmy i pospolitego ruszenia, in quantum [k. 959v] wszystkich na to jednostajna będzie województw zgoda, nie zbraniamy się. Teraz jednak jako najprędzej Ojczyźnie miłej chcąc obmyślić ratunek, piechotę łanową ad mentem konstytucyji anni 1655[565] z regestrów poborowych ostatnich, w skarbie przez poborców ziemi naszej likwidowanych pozwalamy, rachując z łanów piętnastu pachołka jednego bene armatum et vestitum, przykładajac do tego wszelkie sumy pieniężne, z których także wyprawa podług opisania konstytucyjej mianowanej należy, a to wszystko przez deputatów z koła naszego ordynowanych ad numerum ośmdziesiąt piechoty z ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego jest reductum. Tę piechotę na usługę Rzeczypospolitej zarówno z inszymi województwy ordynujemy i służbę wojenną z niemiż spólnie przyznawamy. A ponieważ jm. pan wojewoda kijowski[566] amplas z łaski Bożej i z przodków swych w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim ma possesiones, z których ad complementum liczby tej piechoty niemało przychodzi, przychylając się i w tym ad sensum Rzeczypospolitej i opisania konstytucyjej, aby terrigenae bene possesionati takowymi rządzili ludźmi, przez pewnych de medio nostri braciej jm. pana wojewody kijowskiego jako wojsk JKMci cudzoziemskich generała upraszamy, aby tę piechotę ziemi naszej w swoję wziął ordynacyją i tam, gdzie postulabit necessitas publica, onę zarówno z innymi województwy stawił. Której piechocie z czopowego ziemi naszej na całe pół roka cum amictu et apparatu bellico ordynujemy zapłatę złotych polskich 12 tys. tym sposobem: z miasta Zamościa i miasteczek Szczebrzeszyna i Turobina, jako się z kalkulacyjej z nimi ab anno 1656 ad diem 1 aprilis anni currentis [1658] pokaże złotych 8 tys., a u jm. pana Adama Węgleńskiego szafarza ziemi naszej złotych 4 tys. polskich naznaczamy, które pieniądze 4 tys. złp jm. pan szafarz na sądach generalnych post Conductus Paschae blisko przyszłych [28 IV] za kwitem ręcznym jm. pana wojewody kijowskiego odda, pewni zostając, że jm. pan wojewoda fraternum w tej mierze nam testificare zechce affectum i tę piechotę z jak najlepszym porządkiem ku ozdobie swojej i ziemi naszej na usługę Rzeczypospolitej [k. 960] wystawi. A in quantum by jm. pan wojewoda kijowski (o czym nie wątpiemy) affectu naszego braterskiego i tej piechoty nie akceptował, tedy na przyszłych da Bóg generalnych ziemi naszej sądach post Conductus Paschae przypadających rotmistrza spośrodu siebie

[565] *VL, t. IV, s. 221–222.*
[566] *Jan Sobiepan Zamoyski.*

uprosimy, na który czas in casu nieakceptowanej tej piechoty aby miasta jmci pomienione zatrzymane nam czopowe, cokolwiek się ex calculatione coram iudicio deputatów naszych za lata pomienione pokaże, realiter do szafarza naszego wnieśli, jm. pana wojewody kijowskiego prosimy.

Upatrując wielkie Rzeczypospolitej potrzeby, a widząc między nami i poddanymi naszymi ciężkie calamitates, a zatym i niepodobne na zapłatę wojsku poborowania, podatek ten nam proponowany akcyzy, lubo to novitatem contra praescriptum constitutionum inducit, pro hac vice do dalszej sejmu przyszłego ordynacyjej w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim, w miastach i miasteczkach generaliter wszystkich, w których się targi odprawować zwykli pozwalamy. Ażeby tego prowentu ultimorum consumentium Rzeczpospolita quantitatem mieć mogła i doskonałą na przyszłym sejmie uczyniła ordynacyją, potrzebną rzecz widziemy, aby terrigene bene possesionati tej akcyzy superintendentami byli, my spośrodku siebie do administracyjej tej akcyzy uprosiliśmy jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika ziemi naszej, który burmistrzów i sukkolektorów przysięgłych uniwersałem JKMci i skarbowym na to ordynowanych dozierać i od nich pieniądze co miesiąc odbierać, a wybrane przy aktach publicznych ziemi naszej chować powinien będzie. Których pieniędzy wydawać nie ma na żadne potrzeby bez wiadomości i konsensu naszego, a to do dalszej sejmu przyszłego ordynacyjej, salarium zwyczajne od złotego grosz jm. pan administrator nasz będzie mieć podług opisania uniwersału JKMci i instruktarza od skarbu podanego, do którego się i sukkolektorowie tej akcyzy we wszystkich punktach stosować powinni będą. A jm. pana skarbnika, administratora tej akcyzy ab impetitione skarbu Rzeczypospolitej quarumcunque personarum in omni foro względem tej akcyzy zastępować obiecujemy. A ponieważ czopowe z miast i miasteczek JKMci, duchownych i szlacheckich iuxta praescriptum [k. 960v] prawa pospolitego w dyspozycyji województw, ziem i powiatów dotąd zostawało, nie wątpiąc nic w pańskiej JKMci P. n. m. prowidencyji, że nam tego bez sejmowej ordynacyji odejmować nie zechce prowentów, w czym o łasce pańskiej będąc bene persvasi, obraliśmy do tego czopowego za administratorów ichm. panów Andrzeja Kańskiego sędziego ziemi chełmskiej i Adama Węgleńskiego szafarza naszego, cale fidei et dexteritati ichmciów ten prowent od nowego lata blisko przeszłego [1 I 1658] na rok teraźniejszy w rece podając, aby go iuxta praescriptum konstytucyji anni 1629[567] i inszych, po wszystkich generaliter miastach i miasteczkach JKMci, duchownych i szlacheckich od wszelkich likworów warzenia i szynkowania

[567] *VL, t. III, s. 304–305; VC, t. III, vol. 2, s. 74–76.*

piw, miodów i gorzałek wybierali. W czym stosować się będą do zwyczajów z dawna obserwowanych i opisania laudorum nostrorum praeteritorum, aby hisce temporibus calamitosis ludzie ubodzy i pogorzałe miasta nie były agrawowane. Z którego prowentu czopowego tu się nam ichm. panowie administratorowie w ziemi naszej na sejmiku post expirationem roku niniejszego najbliższym sprawić i rachować suis cum successoribus powinni będą abjuratami miast pogorzałych et iudicatis grodów obydwu ziemi naszej quantitatem et realitatem deducendo. A pieniądze z tego czopowego wybrane mają chować przy księgach publicznych in loco solito, na żadne ich nie wydawając expensas, jeno za konsensem i zgodą sejmikową na potrzeby publiczne. Za prace i koszty koło tego prowentu podjęte gratitudinem competentem ichmciom obiecujemy. Czopowego zasię, które nam proponitur od JKMci po wsiach generaliter wszystkich tak JKMci, duchownych, tak naszych szlacheckich, iż jest cum maxima aggravatione et evidenti praw Rzeczypospolitej convulsione, cale ad praesens ziemia nasza chełmska nie pozwala.

Znajdują się niemałe w ziemi naszej prowentów publicznych tak do skarbu Rzeczypospolitej, jako i tu ziemi naszej powinnych u różnych tak egzaktorów, jako obywatelów, także miast i miasteczek wielu retenta, i [k. 961] w tym stosując się do uniwersału i instrukcyjej JKMci, ordynujemy w ziemi naszej sądy generalne causarum fisci i w powiecie krasnostawskim. Do których sądów obraliśmy spośrodku siebie deputatów do urzędów grodzkich ichm. panów Andrzeja Kańskiego sędziego ziemi chełmskiej, Stefana Zamoyskiego, Adama Węgleńskiego, Piotra Hańskiego, Marcina Orchowskiego, Dionizego Borowskiego vicesgerenta grodzkiego chełmskiego, którzy to ichm. panowie deputaci praecipue non iurati super iudicia praestito corporali iuramento rota Trybunału Radomskiego te sądy w Chełmie wprzód, feria tertia post Conductus Paschae [30 IV] przez całe dni trzy continue z urzędem grodzkich chełmskim, a potym w Krasnymstawie przez tydzień w drugi wtorek [7 V], także przy urzędzie grodzkim krasnostawskim przez dni dwa sądzić i odprawować powinni będą, unius, duorumque, a najwięcej trium absentia non obstante. Na te sądy generalne causarum fisci wszystkim generaliter poborcom czopownikom ziemi naszej przeszłym, także retentorom tych poborowych i czopowych egzakt, którzy tylko publicznych pieniędzy do skarbu Rzeczypospolitej i naszego ziemi chełmskiej nie oddali i onych się jakimkolwiek sposobem dotykali, terminum peremptorium etiam sine quavis adcitatione, także miast i miasteczek JKMci, duchownych i szlacheckich[a] dzierżawcom i dziedzicom, i samym tychże miast obywatelom praefigimus. Którzy retentores jeśliby się podług uniwersału JKMci i tego laudum

naszego na sprawę tę przez ten sąd ordynowany nie stawili, pro finali et forti executione należytym urzędom sąd pomieniony deferre powinien. A ichm. panowie starostowie obydwu grodów[568] takową egzekucyją bez wszelakiej zwłoki sub solutione de suo et poenis descriptis ex officis suis necessario exequi powinni będą.

W tych zaś punktach i postulatach inszych naszych, tak względem akcyzy, także czopowego, jako i inszych w uniwersale i instrukcyji JKMci opisanych materyjach użyliśmy spośrodku siebie jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego, któremu pro viatico złotych 200 u jm. pana podsędka ziemi chełmskiej[569] [k. 961v] pieniędzy na drogę warszawską, albo gdzie na ten czas JKMć zostawać będzie, jmci danych naznaczamy, które za kwitem ręcznym jm. pana pisarza grodzkiego chełmskiego jm. pan podsędek bez wszelkiej zwłoki oddać ma. Przy tym złotych 119 przez pomienionego pana pisarza grodzkiego chełmskiego skarbowi ziemi naszej z delaty jm. pana Tomasza Chojeckiego do rąk wzięte, winne cale jm. panu pisarzowi odpuszczamy i z tej sumy kwitujemy. Jm. pan Marcin Borzęcki wojski bełski został do skarbu ziemi naszej pewną z czopowego według opisania laudorum nostrorum sumę, gdy na teraźniejszą piechoty łanowej wyprawę we wtorek post Conductus Paschae przyszły [23 IV] złotych 2 tys. polskich do rąk jm. pana szafarza naszego za kwitem jego ręcznym odda, nie więcej na potym, tylko sumę 4 tys. złp tenże jm. pan szafarz nasz od jmci ma vindicare, którą jm. pan wojski bełski na święty Jan Chrzciciel blisko przyszły oddać realiter submituje się.

Na tenże czas post Conductus Paschae na sądy generalne przyszłe jm. Zbigniew Sługocki podsędek chełmski złotych polskich 500 pod Hrubieszowem anno 1655, także złotych 200 pro interesse jm. pana wojskiego bełskiego na teraźniejszą konwokacyję przeszłą wzięte. Item jm. pan Adam Węgleński złotych polskich 500, jm. pan Tomasz Chojecki złotych polskich 400, jm. pan podstarości chełmski[570] złotych polskich 400 z retent i delat poborowych, tak i insi ichm. exactores przeszli wszystkie swoje generaliter retenta wnieść i realiter do rąk jm. pana szafarza naszego oddać sub vigore iudicatorum subsequentium powinni będą.

Które to laudum nasze zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Stefanowi Zamoyskiemu dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać. Działo się w Chełmie, na miej-

[568] *Starostą chełmskim był Krzysztof Potocki, krasnostawskim zaś — hetman Stanisław „Rewera" Potocki.*

[569] *Zbigniew Sługocki.*

[570] *Andrzej Wiśniowski.*

scu konsultacyjom zwyczajnym, die 11 aprilis a. D. 1658. Stefan Zamoyski marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a] *W CCrRMO 2, k. 961:* szwedzkich.

CLXV. Sejmik w Chełmie 25 maja 1658 r.

Kasztelan chełmski Mikołaj Firlej Broniewski, respektując uchwałę poprzedniego sejmiku, uniwersałem datowanym w Lublinie 15 V 1658 r. zwoływał sejmik szlachty chełmskiej na 25 V 1658 r., APL, CCrRMO 2, k. 968v–968v; oblatował szl. Jakub Gruszecki 20 V 1658 r.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 25 maja 1658 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 2, k. 1020–1025 — oblata; w grodzie krasnostawskim z dyspozycji marszałka Floriana Orchowskiego, podstolego chełmskiego oblatował woźny Mikołaj Ściborek 3 VI 1658 r.* [feria quinta post festum Solenniae Sacri Pentacosten proxima a. D. 1658]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 541–560 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Florian Orchowski podstoli chełmski, marszałek sejmiku 27 V 1658 r.* [feria secunda post Dominicam Rogationum proxima a. D. 1658].

[k. 1020] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik z przeszłego sejmiku umówiony i przez jm. pana [k. 1020v] kasztelana naszego chełmskiego na dzień dzisiejszy złożony, relationis posła naszego jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego od Króla JMci powróconego, od którego odebrawszy rzetelną deklaracyją Króla JMci P. n. m. relacyją, że tę konwokacyją warszawską sine tertio ordini i nie z zupełnym senatem, nec in offensam swobód naszych odprawować, pogotowiu na sejmiki subsidia Reipublicae nie in derogationem iurium et libertatum, ale (nie mogąc dla poważnych Rzeczypospolitej przyczyn tak prędko sejmować) exigente summa necessitate Reipublicae przyszło proponować i aby ordines Regni subvenirent Rzeczypospolitej, hisce przez posła i instrukcyją wyrażonymi subsidiis authoritate Regia żądać. Na co wszystko, to jest tak dla gruntowniejszego uspokojenia obmyślenia Rzeczypospolitej naszej, jako in praecustoditionem iurium et libertatum nostrarum atque ratihabitionem eorum subsidiorum, że nam Król JMć P. n. m. przez tegoż posła naszego sejm prędko ut pote in iulio anni praesentis obiecuje[571], tedy my his omnibus in modum manifestationis praecantis et praecanendis, że takowe konwokacyje sine senatus consulta,

[571] *Sejm rozpoczął się 10 lipca 1658 r. W VL (t. IV, s. 238) zapisano błędną datę rozpoczęcia — 10 czerwca.*

a pogotowiu z nich proponowane ciężary amplicis in sequelam nie pójdą i teraźniejszy postępek ostrzeżony i warowany będzie, czego i sam urgere et officere na sejmie sacrosancte spondemus, tym ochotniej jakośmy na przeszłym sejmiku na te subsidia proponowane conditionaliter pozwolili, tak i na teraźniejszym powtórną naszą zgodą [k. 1021] servatis iis omnibus mediis et conditionibus benevole pozwalamy. Reassumendo in toto laudum przeszłego sejmiku, a teraźniejsze z niektórymi additamentami i rzetelniejszym opisem egzekucyji eorum subsidiorum do niego stosując i złączając tak, jakoby jedno z drugiego dependeret i vicissim się referowało, oboje in tanto vigore et robore mieć chcemy, jakoby vim legis realiter et defacto in omnibus punctis, clausulis et mediis specificatis miały prout per praesentes, one pro lege deklarujemy, ponieważ Król JMć P. n. m. cum senatus consulto subsidia ad defensionem Reipublicae należące na sejmikach postanowić i sądy, które vim legis obtinere muszą, ordynować zlecił.

Za czym jakośmy na przeszłym sejmiku widząc undique na Rzeczpospolitą zachodzące pericula, nie pozostawając w powinności synowskiej nigdy ku miłej Ojczyźnie swej i pospolitego ruszenia, in quantum by tego wielka była potrzeba, a wszystkich województw jednostajna była na to zgoda, nie wzbraniali się, tak i teraz nie wzbraniając, in salvo sobie zachowujemy.

A interea dla lepszego i prędszego sukursu Reipublicae piechotę według opisu dostatecznego anterioris laudi do pół roka tylko pozwalamy i jakośmy anteriori laudo ex rationibus ibidem expressis jaśnie wielmożnego jm. pana wojewody kijowskiego[572] upraszali, aby tę piechotę ziemi naszej w swoją wziął ordynacyję, tak i teraz upraszamy, naznaczając jm. panu wojewodzie na tę piechotę iuxta praescriptum pierwszego laudum zapłatę dostateczną, nic nie wątpiąc, że jm. pan wojewoda takową otrzymawszy satysfakcyję, tę piechotę in numero anteriori laudo praescripto, to [k. 1021v] jest ośmdziesiąt, przed sędziami ad causas generales fisci naznaczonymi popisawszy i asekuracyją do rąk ichmości ziemi naszej chełmskiej dawszy, tam ją stawi, gdzie publica necessitas postulabit i równo z innymi województwy przez pół roka na usłudze Rzeczypospolitej trzymać będzie. A in quantum by jm. pan wojewoda kijowski (o czym nie wątpimy) afektu naszego braterskiego i tej piechoty nie akceptował, tedy na przyszłych da Pan Bóg generalnych ziemi naszej sądach, iuxta cadentiam przypadających, rotmistrza spośrodu siebie uprosimy, na który czas in casu nie akceptowanej tej piechoty, aby miasta jmci pomienione

[572] *Jan Sobiepan Zamoyski.*

zatrzymane nam czopowe, cokolwiek się ex calculatione coram iudicio deputatów naszych za lata pomienione pokaże, realiter do szafarza naszego wnieśli, jm. pana wojewodę kijowskiego prosimy.

Czopowe zaś ziemi naszej chełmskiej i powiatu krasnostawskiego tak wielą konstytucyj aprobowane, iż dotąd w administracyji ziemi chełmskiej zostawało, tak i teraz według opisu anterioris laudi u tychże ichm. panów administratorów plenarie zostawać ma, to przydawszy, aby ichm. panowie administratorowie co ćwierć roku kwotę czopowego wybraną przed tymże sądem generalnym fisci, in anteriori laudo modo praescripto dedukowali i wespół z administratorem akcyzy asygnacyje skarbowe do nas na te podatki dane, za odebraniem asygnaty i kwitków chorągwiom wpłacali. Jako to i teraz asygnacyją daną na te podatki wielmożnemu jm. panu oboźnemu koronnemu[573] jako najprędzej będzie można wypłacili.

[k. 1022] Więc i ten podatek nowy akcyzy za upewnieniem Pańskim i senatus consulti, jakośmy anteriori laudo loco contributionis agrariae (quoniam agricultura in dies deficit) pro hac vice tantum do sejmu blisko przyszłego ordynacyji albo in defectu onego złożenia do pewnego czasu, tak i teraz do pół roka, albo najdalej roku tę akcyzę w miastach i miasteczkach tylko przyjmujemy i uchwalamy. Tak jednak, aby tylko ultimi consumentes, a nie ze dwóch rąk płacili, iuxta modum praescriptum w uniwersałach i ratione maioris erogationis albo extorsionis, lubo na kwerelach ordynaryjnych, lubo sądach generalnych fisci in secus facientes, forum sine appellatione cum poenis ratione inique extorti thelonei descriptis naznaczamy.

Do którego wybierania akcyzy podatku, ponieważ niedawno w ziemi naszej jest akceptowana i wybierać się poczęła, jakośmy spośrodka siebie do administracyji tej akcyzy uprosili terrigenam et possessionatum jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika chełmskiego salvo anterius laudato salario, tak i teraz tegoż obrali i uprosili, którego aby impetitione skarbu koronnego et quarumvis personarum in omni foro względem administrowania tej akcyzy fide bona nie inaczej, jako samych wszystkich siebie (ponieważ personam nostri repraesentat) bronić i zastępować obiecujemy.

Ażeby tej akcyzy kwota in horas crescens evidentius nie tylko ziemi naszej chełmskiej, ale i wszystkiej Rzeczypospolitej mogła constare, a nikt privatim lekkimi arendami nie bogacił się, tedy wkładamy to praesenti laudo na magistratus civiles i ich oficjalistów, a własnych obywatelów

[573] *Andrzej Potocki.*

miast i miasteczek generaliter wszystkich, ażeby według konstytucyji [anni] 1628 et [k. 1022v] 1629 i inszych około czopowego[574] opisanych tym porządkiem adinstar czopowego za swego kwartału i za ćwierć wybierali, wpisując egzaktę w regestra kwotę percepty każdego dnia i tydnia, per consequens miesiąca, a potym co miesiąc ci wszyscy magistratus albo sukkolektorowie przez żadnego już pozwu, ponieważ to laudum publikowane, cale sposób wybierania i czas oddawania demonstrat, ad instantiam pomienionego jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika chełmskiego na sądy ordynowane indilate stawali i tamże każdy za swój miesiąc według regestrów do rąk jm. pana administratora oddawał. Które potem regestra i sprawiedliwe za miesiące wybrane i oddane pieniądze, aby się juramenta nie multiplikowały przy wyjściu kwartału albo ćwierci, in cadentia sądów officiose per decreta poprzysięgać będą powinni. Względem której administracyji za pracę i koszty ciż magistratus civiles, przykładem konstytucyji o czopowe, po szelągu od złotego sobie odbierać mają. A te pieniądze tak co miesiące, jako i ćwierci modo quo supra ewinkowane i wybrane pomieniony jm. pan skarbnik przy aktach publicznych ziemi naszej chować, albo też chorągwiom z skarbu asygnowanym za konsensem przerzeczonego sądu płacić zaraz będzie powinien. Za którą takową administracyją pomienieni ichm. panowie administratorowie tak akcyzy, jako i czopowego już nigdzie indziej sprawować ani rachować się nie mają, jeno tu w ziemi naszej, ponieważ per officiosa decreta dostatecznie patebit tak percepta tych podatków, jako i distributa przez posłów na sejmie demonstranda.

[k. 1023] Dla których akcyzy i czopowego podatków, więc i inszych dawnych, i świeżych w ziemi naszej prowentów publicznych tak do skarbu Rzeczypospolitej, jako i tu ziemi naszej powinnych u różnych tak egzaktorów, jako obywatelów także miast i miasteczek wiele retent znajduje się, jakośmy laudo przeszłego sejmiku ad mentem propozycyji Króla JMci sądy generalne causarum fisci w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim ordynowali, tak i teraz z temiż ichm. pany deputatami do urzędników grodzkich obranymi reasumujemy, przydając i deputując praesenti laudo do ichmości dla absentowania się niektórych jm. pana Zbigniewa Sługockiego podsędka ziemi chełmskiej i jm. pana Jana z Grabianowicz Blinowskiego, którzy ichm. panowie deputaci praecipue non iurati super iudicia praestito corporali iuramento rotą Trybunału Radomskiego te sądy w obydwu grodach, nie prejudykując ordynaryjnym sądom grodzkim

[574] *Uniwersał poborowy z 1629 r., VL, t. III, s. 299–308; Czopowe z 1631 r., VL, t. III, s. 323–324; Czopowe koronne z 1635 r., VL, t. III, s. 408–409; Czopowe koronne z 1637 r., VL, t. III, s. 435–436; Ordynaryjne prowenta z 1647 r., VL, t. III, s. 52.*

i qurelom, co cztery niedziele zaczynając, w Chełmie iuxta cadentiam we wtorek przez dni trzy, a w Krasnymstawie przez tydzień w drugi wtorek przez dni dwa sądzić i odprawować będą powinni, absentia aliquorum non obstante, byle ich było cztery albo pięć ad minus potąd, póki akcyza i czopowe w administracyjej ziemi naszej chełmskiej i powiatu krasnostawskiego trwać będzie. Które to sądy iuxta praescriptum causarum fisci Trybunału Radomskiego in eodem vigore et cum iisdem poenis termino peremptorio praecisa i quavis appellatione ichm. panowie deputaci odprawować mają, chyba in gravi occasione ut pote, jeśliby kto się znalazł takowy, któryby [k. 1023v] convellere lauda teraźniejsze nasze chciał, impediment jaki czyniąc ichm. panom administratorom w administracyjej, także i magistratus civiles i inszych sukkolektorów ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego w oddaniu przerzeczonych podatków turbując i ewokując ich gdzie indziej, tedy takiego jako convulsorem legum et defensionem teraźniejszej Ojczyzny ab ordinibus protunc benevole postanowione znoszącego, rigorosius osądziwszy, wolno będzie in quantum videbitur przerzeczonemu sądowi ordynowanemu post definitivam sententiam appellatii na Trybunał Koronny Lubelski inter causas fisci dopuścić, albo też tymże ichm. panom administratorom takowego każdego impetitora prosto na Trybunał cruda citatione, tamże inter causas fisci pozwać.

Do tego wszystkim generaliter miast i miasteczek, tak królewskich, szlacheckich, jako i duchownych urzędom i wszystkim mieszczanom, i ich dziedzicom, zastawnikom i dzierżawcom, albo administratorom respectu tych podatków akcyzy i czopowego, także wszystkim poborcom czopownikom, tak dawnym, jako i świeżym, którzyby tylko rachunków dostatecznych nie uczynili i od nas kwitu dotąd nie mieli, więc i retentorom tych poborowych i czopowych egzakcyji, którzy tylko publicznych pieniędzy do skarbu Rzeczypospolitej i naszego ziemi chełmskiej nie oddali i onych się jakimkolwiek sposobem dotykali terminum peremptorium etiam sine quauis adcitatione praefigimus. Którzy wszyscy tak urzędy miejskie, akcyzę i czopowe wybierający, albo ich wszelacy administratorowie i sami wszyscy obywatele miast i miasteczek, także [k. 1024] wszyscy retentores wszelakich podatków i pieniędzy publicznych, jeśliby się według tych laudów na sprawę tę przed ten sąd ordynowany nie stawili i kondemnat znosić nie chcieli, tedy pro finali et forti executione należytym urzędom sąd pomieniony cum delatis albo condemnatis deferre powinien, a ichm. panowie starostowie, albo ich urzędy obydwu grodów takową egzekucyję bez wszelakiej zwłoki, sub solutione de suo et poenis descriptis, ex officiis suis necessario exequi powinni będą. Których nieuczynienie egzekucyji ichm. panowie administratorowie tak czopowego, jako i akcyzy na Trybunał inter causas fisci indilate pozywać mają. A że w niektórych miasteczkach nie czekawszy sejmiku od Króla JMci złożonego, akcyzę przedtem wybierać niektórzy poczęli, tedy i tej przeszłej egzakcyji na tychże sądach generalnych fisci rationem modo suprascripto uczynić i oddać pieniądze będą powinni do rąk tegoż jm. pana skarbnika chełmskiego. A jeśliby do skarbu koronnego, to jest jm. panu pisarzowi któremu skarbowemu którzy oddali sukkolektorowie z miasta, albo ad rationem asygnaty chorągwi której wpłacili, tedy propter certitudinem kwoty podatku tego i rachunków potym na sejmie powinni teraz kwity i dokumenta takowej administracyjej i wpłacenia przed tymże sądem pokazać i one do rąk jm. pana skarbnika oddać.

Strony zaś retent poborów piętnastu tertiae ratae pro die 2 decembris anni 1655 według konstytucyji ostatniego sejmu[575] do skarbu Rzeczypospolitej ordynowanych, iż już na ten czas zamieszanie srogie w Ojczyźnie za wpadnieniem in viscera Regni nieprzyjacielskim stało się i na [k. 1024v] ekspedycyją publiczną pospolitego ruszenia za uniwersałami wyprawowaliśmy się, zaczym jako na ten czas pro tempore constitutione praefixo nie mogły być oddawane i wybierane, tak subsequenti tempore dla wielkiego ziemi naszej przez różne calamitates spustoszenia miast, miasteczek i wsi, przez nieprzyjaciół popalenia agrikultury, przez ustawiczne przechody, konsystencyje i nieznośne chleby od wojsk obojga narodów, tak polskiego, jako i litewskiego ustawiczne wybierania i prawie funditus agriculturi zniesienia wydawać ich żadną miarą nie możemy. Ponieważ za upewnieniem Pańskim ex senatus consulto loco poborowania nowy podatek akcyzy przy czopowym na zapłatę wojsku pozwalamy, więc że i ex eodem senatus consulto Król JMć P. n. m. te retenta do zgody sejmowej słusznie reiecit, tedy praesenti laudo asygnacyji od skarbu na tę ratę wychodzących nie przyjmować deklarujemy, a ichm. panów poborców naszych przeszłych względem tej raty poborów huc usque niewybranych ab impetitione skarbu koronnego intercedimus i tak w Trybunale Radomskim, jako i na sejmie przyszłem przez posłów ziemi naszej bronić i zastępować (gdyż to wszystkich nas afficit) obiecujemy.

Więc że Trybunał Radomski dla rachunków i ekspens podatków Rzeczypospolitej według ostatniej konstytucyjej jest reasumowany[576], którą konstytucyją iż jest jm. pan podstoli koronny[577] na ten Trybunał Radom-

[575] *VL, t. IV, s. 205.*
[576] *VL, t. IV, s. 229–230.*
[577] *Mikołaj Daniłowicz.*

ski naznaczony, tedy zleciliśmy jm. panu dyrektorowi sejmiku naszego przypomnieć jmci tę przyjętą lege publica powinność, aby jm. pan podstoli koronny pro decore ziemi naszej i providendo indemnitati onej zjechać na czas raczył, w czym jmci przy instancyjej naszej dictante lege praesenti laudo obligamus.

[k. 1025] Jm. panu sędziemu ziemskiemu chełmskiemu[578] przy podziękowaniu naszym za podjętą pracę i fatygę do jm. pana wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego W. Ks. L.[579] względem ustąpienia z dóbr naszych deputatów przesłanych, podróżny koszt, to jest złotych 100 wrócić jm. panu Adamowi Węgleńskiemu szafarzowi naszemu zleciliśmy.

Insze przy tym punkta tu niewspomniane, reassumpto priori laudo i tu pro insertis mieć chcemy, a to laudum nasze nemine contradicente, owszem, powszechną zgodą uchwalone i stwierdzone strzymać sobie obiecujemy i będzie li tego potrzeba, o aprobacyją sejmową starać się obowiązujemy, interea in tali valore, jakoby już było z sejmu postanowione mieć chcemy. Które zleciliśmy jm. panu Florianowi z Orchowca Orchowskiemu podstolemu chełmskiemu, dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt obydwu grodów powiatów naszych podać.

Działo się w chełmskim kościele, na miejscu zwyczajnym konsultacyjom naszym, die 25 maii a. D. 1658. Marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego Florian z Orchowca Orchowski podstoli chełmski mp.

CLXVI. Sejmik elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego w Chełmie 6 czerwca 1658 r.

Wojewoda ruski Stefan Czarniecki uniwersałem datowanym w Poznaniu 2 V 1658 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na urząd pisarza ziemskiego chełmskiego po trzyletnim wakacie związanym z nałożoną karą wieczystej banicji na dotychczasowego pisarza Pawła Rudnickiego na 6 VI 1658 r., APL, CCrRMO 2, k. 968v–969; oblatował szl. Jakub Gruszecki 20 V 1658 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono, nie wiadomo, czy rzeczywiście doszedł. Paweł Rudnicki, mimo nałożonej banicji, nie tylko utrzymał się na urzędzie do co najmniej 1665 r. (Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1208), ale także brał w tym czasie aktywny udział w pracach sejmikowych.

[578] *Andrzej Kański.*
[579] *Paweł Jan Sapieha.*

CLXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 21 czerwca 1658 r.

Król uniwersałem datowanym w Boguniewie 20 V 1658 r. składał sejm walny ordynaryjny w Warszawie na 10 VII 1658 r., poprzedzający go sejmik chełmski wyznaczał na 21 VI 1658 r., APL, CCrRMO 2, k. 992–992v; oblatował szl. Jakub Gruszecki 31 V 1658 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Jednym z posłów wybrany został Krzysztof Potocki krajczy litewski, starosta chełmski, por. VL, t. IV, s. 240.

CLXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 16 września 1658 r.

Sejmik zwołany na mocy uchwały sejmu nadzwyczajnego w Warszawie obradującego od 10 VII do 30 VIII 1658 r., VL, t. IV, s. 269.

1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 16 września 1658 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 2, k. 1111v–1117 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 20 IX 1658 r.* [feria sexta in vigilia Festi Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae a. D. 1658]; **Rkp. 2.** *CPAHU Lwów, fond 181, opys 2, nr 216 (Fond Lanckorońskich), k. 1–4 — kopia autoryzowana autografem marszałka sejmiku Rafała Buczackiego;* **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 561–580 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Rafał Buczacki, marszałek sejmiku 18 IX 1658 r.* [feria quarta ante Festum Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae a. D. 1658].

[k. 1112] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik relationis pro die 16 septembris [1658], uchwałą sejmu blisko przeszłego sześćniedzielnego złożony, zgromadzeni takeśmy zgodną postanowili namowę.

Naprzód stosując się do konstytucyji, a ante omnia zapłatę wojsku przedsiębiorąc, aby jako naznaczonym prowiantem posilone, tak i podatkami uchwalonymi w zasługach swych ukontentowane było, pozwoliliśmy prowiant pomieniony według konstytucyji z łanu każdego osiadłego według ostatnich cum abiuratis kwitów po złotych półósma najdalej ad diem 27 septembris anni praesentis [1658] z miast i miasteczek królewskich, duchownych i szlacheckich, także i ze wsiów generaliter wszystkich w ziemi naszej będących wydać. Do którego prowiantu za prowiantmagistra użyliśmy jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego, naznaczając onemu in vim salarii od każdego łanu po groszy 6, które groszy 6 nie mają być w te złotych półósma inkludowane. Pomieniony jednak jm. pan prowiantmagister ten prowiant tak w Chełmie od obywatelów chełmskich, jako i w Krasnymstawie od obywatelów krasnostawskich lubo per se, lubo per succolectores suos ma wybierać i te pieniądze wybrane tam, gdzie asygnacyja jm. pana prowiantmagistra ge-

neralnego pokaże, jm. pan prowiantmagister ziemi naszej oddać powinien będzie.

Na wypłacenie zaś sumy dwudziestu i półszósta poborów sine abiuratis korespondującej, beneficio legis mając sobie pozwolony [k. 1112v] sposób quocunque genere podatków tej sumy obmyślenie, uchwaliliśmy zgodnie poborów dziesięć sine abiuratis et desertatis, a na wypełnienie sumę pozostawującym półszesnastom poborom aequivalentis postanawiamy, aby ci, którzy sumy pieniężne fruktyfikujące lubo na prowizyjej lubo na arendach quocunque genere assecurationis mają, in vim poborów tych dziesięciu na jeden raz tylko po złotych 10 od tysiąca do rąk ichm. panów poborców sub amissione summarum oddawali. W miastach zaś większych tak królewskich, duchownych, jako i szlacheckich faktorowie co na miejscu samych kupców w sklepach i kramach z materiami i różnymi towarami siadają, quilibet ex persona sua, po złotych 12, od czeladzi kupieckiej cuiuscunque generis, którzy się za towarzysze liczą po złotych 3, od mniejszych faktorczyków albo chłopców po złotych półtora, od wszelakiego zaś rzemiesła towarzyszów po złotemu jednemu, [a-]od chłopców ich po groszy 15, od drążników, którzy prędki zarobek mają, po złotemu jednemu[-a]. Także na te dziesięć postanowionych poborów pro unavice płacić mają, od inszych zaś luźnych, jako piwowarów po groszy 12 na każdą simplę, a od mniejszego obejścia ludzi luźnych, to jest hausknechtów, przekupek, woźnic, parobków, szynkarek i kucharek, więc i żydowskiej czeladzi chrześcijan magistratus każdego miasta regestra spisawszy, a według nich po groszy 15 odebrawszy, do rąk ichm. panów poborców oraz z regestrami poprzysiężonymi oddać ma. Też mają pensyje i po inszych miasteczkach mniejszych królewskich, duchownych i szlacheckich, zwłaszcza nie bardzo spustoszonych, magistratus civilis z wiadomością i dozorem podstarościch albo urzędników od takowych ludzi wyżej opisanych odbierać i do rąk jm. pana poborcy naszego każde zwłaszcza miasto i miasteczko w swym powiecie naznaczonego oddawać. Miasteczka zaś, które w swej osiadłości i kwitach łanów poborowych nie mają, w rekompensę tego, że do prowiantu z łanów uchwalonego przykładać się nie powinni, do tych poborów dziesięciu [k. 1113] te poborów półósma salvis abiuratis desertatorum, podług kwitów ostatnich, do rąk ichm. panów poborców naszych oddać powinni będą.

A ponieważ starostwo hrubieszowskie nie tylko przez nieprzyjaciela koronnego już po trzykroć funditus zrujnowane i popalone, ale też i teraz przez obóz wojska koronnego, który i dotąd w tym starostwie stoi, wniwecz obrócone, tak że tylko znaki i rudera, gdzie wsi byli zostają, widząc to dobrze, że teraźniejszym sine abiuratis desertatorum uchwalonych po-

datków żadną miarą to starostwo nie wystarczy i wydać ich z pustych i zarosłych pól i wsi nie może, jeżeliby i na tę tak straszną dezolacyją skarb słusznego respektu mieć nie chciał, obiecujemy laudo praesenti wielmożnemu jm. panu podstolemu koronnemu, staroście hrubieszowskiemu[580], że na przyszłym da Bóg sejmiku i na sejmie intercedent w tym panowie posłowie nasi protunc futuri, aby tak ciężki rygor iuris, który na retentores srodze jest obostrzony, na jmci non extenderetur.

Więc że w jednej Ojczyźnie i pod jednym wszyscy zostajemy prawem, zarówno też i onera wszelkie ponosić mamy, ponieważ wiele ichm. braciej jest między nami w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim, którzy w wydawaniu chleba na pułk jw. jm. pana wojewody czerniehowskiego[581] zarówno z nami nie pociągali i tego chleba nie wydawali, tedy na przyszłym da Bóg sejmiku mamy inire modus, jakoby się ichm. z nami koekwowali, żeby to na da Bóg sejmie przyszłym w koekwacyjej ordines Regni przyjęli, namówimy.

Do wybierania tedy tych dziesiątka poborów i wyżej pomienionych wszystkich ad complementum sumę dwudziestu półszósta poborów opisanych sposobów, ponieważ na sejmie przeszłym z tym się ichm. panowie posłowie nasi deklarowali, że poborców na takie sine abiuratis podatki uprosić nie będą [k. 1113v] mogli, invitos prawie et reluctanter designavimus za poborców do ziemi chełmskiej jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego, a do powiatu krasnostawskiego jm. pana Tomasza Chojeckiego vicesgerenta grodzkiego krasnostawskiego, którzy ichm. praestito na sądach przyszłych causarum fisci coram pleno iudicio iuramento corporali, mają na miejscach zwyczajnych wybierać. Respektu salarii pozwalamy ichmciom obiema po groszu jednemu od złotego, a ten grosz mamy oddawać wszyscy przy poborach i nie ma się inkludować w pobory ten grosz do skarbu Rzeczypospolitej należące, z osobna od kwitów poborowych po groszy 6 ichmciom deklarujemy. W czym gdyby nas i poddanych naszych depaktowali, sprawić się ad instantiam cuiusvis iniurati o tę depaktacyją w sądach causarum fisci idque cum adcitatione powinni będą. Termin wybierania tych dziesięciu poborów i inszych wyżej pomienionych supplementów ma currere a publicatione laudi praesentis i trwać ad ultimam diem mensis octobris [31 X]. Które to tak pobory, jako i pomienione accidentia i supplementa wszyscy mamy intra praefixum tempus wydać sub rigore legis, ratione retentarum contributionum publicarum sancitae.

[580] *Mikołaj Daniłowicz, podkomorzy chełmski, starosta hrubieszowski od 1654 r.*
[581] *Krzysztof Tyszkiewicz.*

Nadto mając lege publica ad complementum sumy dwudziestu i półszósta poborów sine abiuratis do skarbu przychodzącej uchwaloną akcyzę, tę po wszystkich generaliter miastach i miasteczkach królewskich, duchownych i szlacheckich podług opisania przeszłej konstytucyjej sejmowej postanawiamy, więc że akcyza w miastach jw. jm. pana Jana na Zamościu Zamoyskiego, wojewody i generała ziem kijowskich, w powiecie krasnostawskim przez jmci dozorców w miastach jmci wybierana dotąd zostawała, z której wybrane pieniądze (jako nam in consensu nostro przez przyjacioły swe referował) na ludzie in praesidio Zamościa podczas inkursyjej w nasze kraje tak króla szwedzkiego, jako książęcia siedmiogrodzkiego, [k. 1114] wojsk zaporoskich i inszych na zgubę całej Rzeczypospolitej sprzysiężonych nieprzyjaciół, także przy konserwacyjej więźniów szwedzkich dotąd tamże w Zamościu zostających będące, i na insze dla salwowania dostojeństw i całości wszystkiej Rzeczypospolitej apparamenta bellica errogował, tedy aby certitudo tej sumy z tej akcyzy w miastach jmci wybranej nam zostawała, przychylając się w tej mierze do konstytucyjej blisko przeszłej mieć chcemy, aby ci wszyscy, którzy tę akcyzę w miastach jmci wybierali coram iudicio deputatorum ex lege suprae allata assignatorum regestra percept swych produkowali i one iuramento corporali komprobowali. A iż nam są wiadome wielkie zasługi jmci, za którymi i dług w skarbie być musi, tudzież upatrując, iż nie na prywatne, ale publicum bonum promoventia expensa wydawał, chcąc succurrere i honorowi jmci, aby nie był sądami agrawowany i prawu na sejmie uczynionemu dosyć się stać mogło, tantisper od sądu do niedziel czterech jmci uwalniamy, ażby nam jm. na przyszły sejmik asygnacyją i dostateczną asekuracyją od jm. pana podskarbiego koronnego[582] przysłał, iż ta suma, którą likwidować będą na przyszłej komisyji lubelskiej, przyjęta nam za gotową bedzie, inaczej według prawa z jmcią instigator nasz postąpić sobie będzie powinien. A in futurum od promulgacyji praesentis laudi akcyza ta z miast jmci ad mentem legis currere ma. Do tej akcyzy administracyji uprosiliśmy ichm. panów Jana Romanowskiego cześnika i Remigiana Choińskiego skarbnika ziemi naszej, tak, aby jm. pan cześnik akcyzę krasnostawskiego powiatu, a jm. pan skarbnik ziemi chełmskiej we wszystkim stosując się do konstytucyjej zawiadowali. A dla lepszego ile teraz zrazu przejrzenia się w tym akcyzy prowencie mieć chcemy po administratorach naszych, aby oni te pieniądze z akcyzy pomienionej przychodzące co miesiąc od urzędów miejskich i ich sukkolektorów odbierali [k. 1114v] i one odebrane do rąk jm. pana Adama Węglińskiego,

[582] *Jan Kazimierz Krasiński, do 1659 r. także wojewoda płocki.*

szafarza ziemi naszej oddawali, które jm. pan Węgliński powziąwszy od ichm. panów administratorów naszych zaraz do akt naszych w Zamościu w sklepie zostających, powinien będzie propter maiorem onych securitatem wywieźć i schować.

Do tegoż komplementu sumy dwudziestom i półszóstom poborom korespondującej należeć ma czopowe anni currentis a 1 ianuarii [1658] ze wszystkich miast i miasteczek, z których egzaktorowie którzykolwiek dotknęli się tej egzakcyjej według dekretów w sądach generalnych deputackich, tak w grodzie chełmskim, jako i krasnostawskim ferowanych, sub rigore iuris na blisko przyszłych sądach tychże generalnych deputackich ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego likwidować, sumy likwidowane do skarbu powiatowego wnieść mają. Które to czopowe a publicatione praesentis laudi ma po staremu zostawać w administracyjej przeszłych ichm. panów administratorów na ten rok obranych, a ma być wybierane od wszelkich likworów i trunków, od których według prawa zwykła iść ta pensio ducillaris, bez wszelkiej excepty conflagratorum et desertatorum. Te jednak teraźniejsze zniesienie abiurat conflagratorum et desertatorum według prawa miastom służących tylko ma trwać do blisko przyszłego sejmu. Przy tymże czopowym ma być płacono od wina beczki nad odczopowanie na komorach koronnych od tych, którzy wina szynkują po złotych 6.

A iż jm. pan wojewoda kijowski z przeszłych lat retent wziął z kolekty czopowej z miast swych pewną sumę, która vigore literarum universalium na wyprawę piechoty łanowej, ex senatus consulto wydanych, jest potym laudum ziemi naszej na zaciąg i [k. 1115] zapłatę piechoty tej, która od ziemi naszej służbę Rzeczypospolitej odprawowała naznaczona, tedy ta suma nie ma być do skarbu ziemi naszej inferowana, jednak ta piechota, której się służba a die 27 maii anni currentis zaczęła, do półrocza zupełnego ma w służbie Rzeczypospolitej zostawać, a post expirationem półroka tę piechotę od tej służby uwalniamy i jm. panu wojewodzie kijowskiemu przy wystawieniu tej piechoty za podjętą czułość i oświadczenie afektu ku ziemi naszej dobrego, dziękujemy. O to jednak upraszamy, aby propter certitudinem dowodów, mając wzgląd na przyszłą da Pan Bóg koekwacyją sejmową, atestacyją hetmańską, że w służbie ta piechota była, tudzież i asekuracyją swoją iuxta laudum anterius ziemi naszej przed przyszłym da Pan Bóg sejmem dał. A 1 zaś aprilis anni currentis exactores tego czopowego w miastach jmci na terminie sądów generalnych z regestrami stanąć i one tak jako i dawniejsze komprobować, i co się a 1 aprilis przez nich wybranych pokaże, te do rąk ichm. panów administratorów naszych inferre powinni. Do administracyjej jednak czopowego w ziemi chełmskiej

i powiecie krasnostawskim, które a 1 ianuarii anni futuri [1659] na cały rok praesenti laudo uchwalamy, ichm. panów administratorów obranie do sejmiku najbliższego odkładamy.

Więc lubo przeszłe sądy deputackie zaczęte i odprawowane były w grodach chełmskim i krasnostawskim alternatą, teraz jednak dla krótkości czasu de consensu zjazdu teraźniejszego te sądy w samym grodzie chełmskim odprawować się i die 24 septembris zacząć się mają, na których to sądach tak w Chełmie, jako i w Krasnymstawie ferowane dekreta super quibusvis retentoribus mają continuari i onym satysfakcyja sub rigore iuris [k. 1115v] uczyniona być ma. Te sądy już w Chełmie aż do Trybunału Radomskiego odprawować się iuxta mentem przeszłego sejmu konstytucyji[583] mają. Do których sądów uprosiliśmy ichm. panów deputatów, wielmożnych ichm. panów Mikołaja z Żurowa Daniłowicza podstolego koronnego, podkomorzego ziemi naszej, hrubieszowskiego, czerwonogrodzkiego starosty, Krzysztofa Potockiego krajczego W. Ks. L., chełmskiego starosty i ichm. panów Jana Romanowskiego cześnika chełmskiego, Mikołaja i Adama Węglińskich, Jana Blinowskiego, Dionizego Borowskiego chełmskiego, Tomasza Chojeckiego krasnostawskiego vicesgerentów grodzkich, Piotra Hańskiego, Władysława Charłęskiego. Którzy ichm. te sądy przy urzędach ziemskich i grodzkich obydwu powiatów, praevio iuramento tych, którzy na przeszłych sądach nie przysięgali rotą Trybunału Radomskiego, jednak non in pauciori numero nad pięciu, odprawować powinni będą. Przed tymi sądami sprawować się mają wszyscy retentorowie wszelakich egzakcyjej, dawnych i teraźniejszych, i ci wszyscy, którzykolwiek się publicznych tykali się pieniędzy, a nawet i jm. pan Jaraczewski, który akcyzy i czopowego w miastach ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego dotknął się i onymi dysponował, sine quavis adcitatione, primi jednak retentores podatków wszelakich, ordinaria via, coram officiis castrensis, każdy w swym grodzie peremptorie bez wszelakich przypozwów odpowiadać powinni będą, a officia castrensia nie czekając kadencyji querellarum, ad requisitionem egzaktorów wszelkich retentorów sądzić i onych in dilatam executionem iuxta praescriptum dawniejszych i świeżej konstytucyji czynić powinni.

Z retent przeszłych że jm. pan [k. 1116] podstarości chełmski[584] z jm. panem Mikołajem Romanowskim z dekretu et calculatione iudicii causarum fisci deklarowali u siebie złotych 2600 z raty trzeciej arendy czopowego w roku 1650, a pokazali ex laudo publico, że ichmciom warowane

[583] *VL, t. IV, s. 240.*
[584] *Andrzej Wiśniowski.*

było salarium od wybierania poborów trzydziestu do skarbu Rzeczypospolitej, in anno eodem należących, złotych 2 tys. z tegoż czopowego, ponieważ ichm. tylko połowę tych podatków wybierali, tedy praesenti laudo defalkujemy ichmciom z tej reszty w dekrecie kalkulowanej złotych 900, a residuum do jm. pana szafarza naszego inferre powinni będą złotych siedmnaścieset, salvam viam zostawując iure agendi z miastami i sukkolektorami ratione niewniesienia i nieoddania całych rat per modum arendae z nimi postanowionych, z których jeśli co accidet per calculum et decreta względem czwartej raty, dadzą nam ichm. tego rationem na przyszłym da Bóg sejmiku. A jeśli też per decreta co decedet, że taka nie przyszła z miast i miasteczek suma, jako wyżej ichmciom inferre kazano, tedy z tejże sumy wnieść nakaże i ma być onym wrócono i defalkowano. Od juramentu zaś jm. panu podstarościemu dekretem nakazanego, ponieważ per arendam to czopowe trzymał i sam się egzakcyji nie tykał, praesenti laudo uwalniamy. Miastom jednak i sukkolektorom, którzy się tej egzakcyjej tak podczas inkursyji nieprzyjacielskiej, jako post incursionem tykali i one ut praesumitur do skończenia anni 1655 wybierali a raty ostatniej nie dali, sprawić się iudiciaturi kalkulować iuxta processus anteriores [k. 1116v] i wydanych pozwów tu w Chełmie na sądach causarum fisci powinni będą. Z których wszystkich tak akcyzy, jako i czopowego podatków zlecamy ichm. panom administratorom naszym, aby wedle asygnacyjej jm. pana podskarbiego przeszłego koronnego[585] i świeżym listem jmci asekurującym, iż nam to na komisyji lubelskiej przyjęto będzie, wielmożnemu panu Andrzejowi z Potoka Potockiemu oboźnemu koronnemu, winnickiemu staroście, pułkownikowi i oberszterowi JKMci zupełnie tę sumę w asygnacyjach wyrażoną, asygnacyje, kwity i asekuracyją od jmci odebrawszy, wypłacili.

Do tego iż księgi chełmskie i krasnostawskie ziemskie in hoc motu Reipublicae powariowane, a podkomorskie graniczne vitio temporis corruptionem znaczną odnieśli, tedy rewizorów do opatrzenia pilnego onych na blisko przyszłym sejmiku naszym naznaczymy, także i sposób przepisania onych i koszt obmyślimy. Które księgi tak ziemskie, jako i grodzkie chełmskie i krasnostawskie że pod te niebezpieczeństwa w sklepie na ratuszu zamojskim w depozycie byli i teraz zostają, za co anterioribus laudis asekurowana zapłata mieszczanom zamojskim była, tedy się w niej teraz iszcząc 140 złp z retent u jm. pana Walentego Wiśniowskiego, komornika granicznego chełmskiego pozostających naznaczamy, które za asygnacyją jm. pana dyrektora naszego wypłacić burmistrzom zamojskim powinien.

[585] *Bogusław Leszczyński, w sierpniu 1658 r. awansował na urząd podkanclerzego koronnego.*

Że jednak calculus nasz na ten czas uczyniony chybić może i nie przynieść nam aequivalentem summam poborom na sejmie deklarowanym, [k. 1117] abyśmy się w tym przejrzeć mogli i takowe defecta jakokolwiek sarcire, sejmik sobie authoritate constitutionis praesens laudum approbantis pro die 6 novembris tu w Chełmie naznaczamy.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Raphałowi z Buczaca Buczackiemu marszałkowi sejmiku teraźniejszego ręką swą podpisać i one do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 16 septembris a. D. 1658. Raphał z Buczaca Buczacki marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a-a] *W CCrRMO 2 brak tego fragmentu; uzupełnienie na podstawie kopii CPAHU Lwów, f. 181, op. 2, nr 216, k. 2.*

CLXIX. Sejmik z prolongaty w Chełmie 6 listopada 1658 r.

Sejmik zwołany uchwałą poprzedniego sejmiku z 16 IX 1658 r. w celu dopełnienia postanowień odnoszących się do realizacji uchwał podatkowych ostatniego sejmu.

1. Laudum sejmiku chełmskiego z 6 listopada 1658 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 2, k. 1167–1171 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 16 XI 1658 r.* [sabbatho post festum Sancti Martini Pontificis proxima a. D. 1658]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 581–595 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, marszałek sejmiku 7 XI 1658 r.* [feria quinta post Festum Omnium Sanctorum a. D. 1658].

[k. 1167v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, do Chełma na dzień dzisiejszy z sejmiku blisko przeszłego relacyjnego ex laudo nam naznaczony zgromadzeni, takąśmy zgodnie postanowili namowę.

Ponieważ sejmik teraźniejszy na to samo z sejmiku blisko przeszłego sobie naznaczyliśmy, abyśmy się doskonale przyjrzeć mogli, jeżeli podatki i insze in laudo nostro anteriori opisane sposoby i akcydencyje spodziewane wystarczą nam sumę poborom na sejmie deklarowanym aequivalentem, tedy wziąwszy od ichm. panów poborców naszych i administratorów akcyzy i czopowego, także ichm. panów deputatów na sądy causarum fisci ordynowanych doskonałą informacyją, że te do poborów dziesięciu na sejmiku przeszłym uchwalone akcydencyje, także currens czopowe i akcyza, dla strasznej miast i miasteczek dezolacyjej żadną miarą adimplaere summam thesauro provenientem nie mogą, do zwyczajnego sposobu poborowania (luboć to z wielkim nas i ubogich poddanych wszystkich uciążeniem) znowu rzucić się przyszło, zgodnie tedy do tamtych dziesięciu poborów na sejmiku relacyjnym uchwalonych, znowu pięć poborów sine quibusvis abiuratis et desertatis, ze wszystkich generaliter dóbr w ziemi naszej chełmskiej i powiecie [k. 1168] krasnostawskim, podług dawnych kwitów i regestrów skarbowych uchwalamy. Do wybierania ich, ponieważ i pierwszych dziesięciu ledwie się dotąd exactia zaczyna, tychże ichm. panów poborców naszych laudo anteriori mianowanych uprosiliśmy. Którzy to ichmci, osobliwie jm. pan pisarz grodzki chełmski[586] sub nexu praestiti iuramenti, a jm. pan [Tomasz] Chojecki ponieważ jeszcze nie przysiągł, ma wykonać na te piętnaście poborów coram pleno causarum fisci iudicio przysięgę. Za takimże na przeszłym sejmiku pozwolonym salarium insimul i te poborów pięć za jednymiż kwitami zaraz a publicatione laudi praesentis, iż do dnia pierwszego grudnia wybierać mają, które pobory wszystkie piętnaście i wybrańcy także sołtysy i wójtowie z łanów swoich wybranieckich, z których służbę odprawują, podług opisania prawa i konstytucyji płacić zarówno z kmieciami powinni będą. Do tychże poborów pięciu, praesenti laudo do pierwszych dziesięciu przyczynionych, znowu i ci wszyscy, którzy sumy fruktyfikujące na arendach i zapisach cum provisionibus quocunque genere assecurationis mają, przykładać się po złotym piąci od tysiąca, na jednę tylko rachując simplę sub amissione summarum podług zgodnej sejmiku przeszłego i teraźniejszego uchwały powinni będą. A kto by zapisawszy prowizyją, albo i dobra in vim provisionis puściwszy, prowizyji tej kredytorowi nie płacił, albo mu dobra odebrał, tedy ten sam debitor takową do skarbu pensyją in vim należytej prowizyji płacić ma. Którzy zaś sumy modo obligatorum et simplici debito sine provisionibus niefruktyfikujące, także in vim reemptionis kościołom et personis spiritualibus służące inscriptis mają, takiej pensyji płacić nie powinni. A kto by intra praefixum tempus ad diem 1 decembris tych wszystkich tak na przeszłym relacyjnym, jako i teraźniejszym sejmiku uchwalonych nie wydał [k. 1168v] podatków, taki poenis de retentoribus contributionum publicarum sancitis subiacebit i ichm. panowie poborcy iuxta prescriptum constitutionis novellae w sądach należytych retentore convenire i executiones vigere mają.

A ponieważ na sejmiku relacyjnym nie mając drukowanych konstytucyji, nie mogliśmy być informati, kędy Rzeczpospolita o odwóz podatków teraźniejszych ordynować miała, a ichm. panowie posłowie nas tym przy relacyjej swojej upewnili, że płaca i komisyja wojskowa w Lublinie na-

[586] *Krzysztof Przanowski.*

znaczona, tedy asekurowaliśmy na on czas panów poborców naszych, których z wielu miar, ale osobliwie i dla dalekości odwozu pieniędzy, ledwośmy do tej egzakcyjej prośbami naszymi przymusili, iż tu na komisyją lubelską te podatki odwieźć mają, zaczym i teraz zwłaszcza niepodobną rzecz widząc, aby tak prędko te wszystkie na obu sejmikach uchwalone podatki wybrać się mogły, tychże ichm. panów poborców w tym odwozie do Lublina upewniamy i zastępować powinni będziemy, osobliwie wielmożnego jm. pana krajczego W. Ks. L., starosty naszego chełmskiego[587] wszyscy zgodnie upraszamy, aby jako deputat do Radomia naznaczony wniósł do koła ichm. panów kolegów swoich nomine nostri instancyją, aby ichm. panowie poborcy nasi za to poen żadnych in illo iudicio nie ponosili. Na odwóz tych pieniędzy, extra salarium przy egzakcyjej poborów pozwolone obiema ichm. panom poborcom naszych z tychże podatków po złotych 100 deklarujemy, którzy ichm. po skończeniu tej egzakty i odprawieniu komisyji powinni będą na sejmiku na ten czas najpierwszym nam reddere rationem i regestra sufficientia tej egzakcyji tak poborów, jako i wszelkich akcydencyji in laudis wyrażonych do grodów podać, ad complementum sumy skarbowi Rzeczypospolitej winnej.

Że dotąd retenta już pro reali kalkulowane, [1169] do jm. pana szafarza naszego nieoddane, to jest od jm. pana Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego ostatek sumy z czopowego iuxta lauda anteriora winnej złotych 4000, od jm. pana podsędka chełmskiego[588] złotych 700, od jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskiego złotych 500, od jm. pana Tomasza Chojeckiego złotych 600, u jm. pana Sobolewskiego złotych 180, tedy laudo praesenti ichmciów wyżej mianowanych obstringimus, aby za wiadomością jm. pana szafarza naszego omnino te retenta na tydzień przed komisyją lubelską do ichm. panów poborców naszych realiter wnieśli, a w niedosyćuczynieniu tedy ichmci na delacyje w komisyji wojskowej panowie poborcy nasi podadzą. Salvam viam jm. panu wojskiemu bełskiemu[589] convenientis suos retentores, także jm. panu komornikowi granicznemu i jm. panu Chojeckiemu coram judiciis causarum fisci, praeviis adcitationibus reservantis.

A żeśmy sobie względem wybrania niedyskretnie chleba przez pułk jw. jm. pana wojewody czerniehowskiego[590] z dóbr naszych ziemskich i koekwacyjej namowę na teraźniejszy sejmik zachowali, tej egzakcyjej i krzywd poczynionych iuxta praescriptum constitutionis novellae na komisyjej wojskowej wszyscy dochodzić mamy. A gdybyśmy na tamtym terminie satysfakcyji nie odnieśli, tedy na przyszłym sejmiku przedsejmowym inibimus modos, aby nam to na sejmie przyszłym w koekwacyjej przyjęto było.

Na tamtymże sejmiku przedsejmowym koszt na przepisanie ksiąg ziemskich chełmskich i krasnostawskich, także podkomorskich namówimy i rewizorów ad hunc actum iuxta constitutionem [anni] 1647[591]. Także i administratorów czopowego pro anno futuro a die [k. 1169v] 1 ianuarii currenti [1659] obierzemy. A w tym czasie, nim tamten przypadnie sejmik, o tym prowencie a die 1 ianuarii proxime venturam zawiadować jm. panu Adamowi Węgleńskiemu szafarzowi naszemu dajemy facultatem. Z którego czopowego in anno proxime futuro currenti sławetnym Boroczowce i Zamczykowi, mieszczanom chełmskim, złotych 200 ichmciom naznaczamy, których z arendy czopowego in anno 1654 nie dobrali i to niedobranie przysięgą coram judicio causarum fisci, praevia sufficienti miasteczek wszystkich liquidatione iuramento komprobowali.

Kaucyją względem starostwa hrubieszowskiego zdezolowanego w. jm. panu podstolemu koronnemu, staroście hrubieszowskiemu[592] na sejmiku przeszłym in laudo wpisaną i na teraźniejszym onę in suo zachowujemy vigore. Ponieważ i teraz reclinatorium w tymże starostwie obywatelom województwa bracławskiego nie bez znacznego ludu ubogich obciążenia naznaczone, powinien był ex praescripto laudi anterioris jw. jm. pan wojewoda kijowski[593] względem wybranych w miastach swych Zamościu, Szczebrzeszynie i Turobinie ante constitutionem novellam akcyzy, słuszną przez kollektory swe na sądach causarum fisci uczynić kalkulacyją, a nam zaś na teraźniejszym sejmiku swoję na sumy ex calculo provenientem prezentować asekuracyją, albo skarbową asygnacyją, że jm. pan wojewoda kijowski jako na sejmiku przeszłym relacyjnym przez swoje przyjacioły tej kontrybucyji albo egzakcyji in usus publicos deklarował [k. 1170] expensos, takowym i teraz sam w kole naszym iterował, publicam czyniąc declarationem, iż ten prowent akcyzy jako noviter prawie tylko na swoje miasta i poddane postanowionej, tudzież też i lżej go, niż uniwersały skarbowe i teraźniejsza konstytucyja każe, wybierając, nie mógł dla różnych intervenientia i publicas calamitates, inkursyji nieprzyjaciół, popalenia przez nich miast swoich i grassantis pestis takiego prout sperabatur przywieźć pożytku, i cokolwiek obvenire mogło, to zaraz dla salwowania

[587] *Krzysztof Potocki.*
[588] *Zbigniew Sługocki.*
[589] *Marcin Borzęcki.*
[590] *Krzysztof Tyszkiewicz.*
[591] *VL, t. IV, s. 67.*
[592] *Mikołaj Daniłowicz.*
[593] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*

dostojeństwa i całości Rzeczypospolitej errogatum. Więc iż pro diversitate temporum i publicznych potrzeb różni tego byli, a maiore ex parte wojskowi exactores i dispensatores impostibilem jmci opposuit liquidationem et calculationem, zwłaszcza że i te regestra, których część znaleźć by się była mogła, przy ruinie zamku zamojskiego ogniem spłonęły, jednak ex innata z przodków swoich jm. pan wojewoda kijowski przeciwko Ojczyźnie i statum nobilitarem virtute, nie chcąc unikać prawa na wszystkich uchwalonego, deklarował, że ex diligenti indagatione, nie egzaktorów, których zebrać a pogotowiu regestrów już trudno, bo non sperabant, aby się kiedy z tego Rzeczypospolitej rachować mieli, ale dispensatorów swoich tej akcyzy więcej nie doszedł, tylko że przez te czasy 12 tys. złp uczynić to mogło, które wnieść in reali na przyszłą komisyją wojskową do panów poborców naszych, albo tamże w swoich przyjąć zasługach ad complementum poborów ziemi naszej deklarował i submituje się. Dawszy tedy takowej jm. pana wojewody kijowskiego illacyji i deklaracyji senatorskiej w kole naszym miejsce, a tak wielkie pro Republica, [k. 1170v] których sama ziemia nasza jmci nagrodzić nie może, prace i koszty, uważywszy te złotych 12 tys. ex contributione accisae przed konstytucyją sejmową ad 16 septembris proxime praestatam z miast pomienionych przychodzące, od jm. pana wojewody kijowskiego ziemia nasza chełmska i powiat krasnostawski na ten czas bez likwidacyji powinnej przyjmuje. Więc że to nam ichm. panowie deputaci causarum fisci deduxerunt, że z kalkulacyji i likwidacyji miast tegoż jw. jm. pana wojewody kijowskiego iudicialiter o czopowe przeszłych lat, ad diem 16 septembris proxime praeteritum odprawionej nie dochodzi, jeszcze do sumy na piechotę łanową z tego czopowego per laudum ordynowanej złotych 900 polskich i jm. pan wojewoda kijowski publice w kole naszym deklarował, iż regestra egzakcyji tego czopowego pro annis praesentis przy pieniądzach do skarbu swego przez mieszczan oddane, casu fatali w skarbcu in parte zgorzały, drugie u sukkolektorów w powietrze poginęły, ne per iurium aliquod z niedoskonałych regestrów przez poddanych swych committatur te nieodebrane sobie złotych 900 ad complementum sumy na piechotę ordynowanej tanquam pro persoluto ultro et benevole przyjmuje. Tedy my przychylając się do słuszności i tak częste calamitates na to miasto Zamoście, jako inkursyje nieprzyjacielskie, ognie i morowe powietrze uważając, intercedimus zgodnie do ichm. panów deputatów causarum fisci, aby iurament comprobationis regestrorum et realitatis calculi mieszczanom zamojskim dekretem nakazany, był im odpuszczony.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy [k. 1171] jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstarościemu grodzkiemu chełmskiemu,

marszałkowi sejmiku teraźniejszego ręką swą podpisać i do akt grodzkich chełmskich i krasnostawskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 6 miesiąca listopada r. P. 1658. Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CLXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 lutego 1659 r.

Król uniwersałem datowanym z Torunia 11 I 1659 r. zwoływał sejm sześcioniedzielny na 18 III 1659 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie na 28 II 1659 r., APL, CCrRMO 3, k. 25v–26; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 7 I 1659 r.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 28 lutego 1659 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 596–606 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Jan Karol Romanowski cześnik chełmski, marszałek sejmiku 1 III 1659 r.* [sabbatho post diem Cinerum a. D. 1659]

[k. 596] My rada, dygnitarze, urzędnicy i [k. 597] wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, do Chełma na dzień 28 miesiąca lutego, na sejmik electionis ichm. panów posłów na sejm od JKMci złożony zgromadzeni, takąśmy zgodnie postanowili namowę.

Ponieważ z Komisyji Lubelskiej ichm. panowie poborcy ziemi naszej od nas na wybieranie piętnastu poborów obrani powróciwszy, dali nam doskonałą relacyją, że nie mogli przyjść do tego, aby summam aequivalentem dwudziestom półszóstom poborom na komisyją lubelską dla okrutnego spustoszenia wsi i miast w tejże ziemi de integro wnieść mogli, i tylko do skarbu Rzeczypospolitej ośmdziesiąt 80 464 złp, groszy 20 i 4 pieniędzy, inkludując w to czopowe i akcyzę przeszłe, wnieśli, na co nam i kwit od jm. pana podskarbiego koronnego[594] otrzymany produkowali, tedy stosując się do [k. 598] deklaracyjej przez ichm. panów posłów naszych na sejmiku blisko przeszłym uczynionej i akomodując się wojsk koronnych afektacyjej, niemniej i laud przeszłych sejmików naszych obmyślawania de modo contribuendi podatków teraźniejszych constitutione aprobowanych continuationem, wziąwszy przed się na wypłacenie sumy ostatka złotych 28 981 z ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego przychodzącej, ordynowaliśmy czopowe i akcyzę obydwu powiatów takim sposobem, aby te pomienione podatki przez przeszłych ichm. panów administratorów tak czopowego, jako i akcyzy in anno praesenti arendowane, według tychże kontraktów pieniądze do tychże ichm. panów

[594] *Jan Kazimierz Krasiński.*

poborców naszych praevia quietatione manuali ichmciów były oddawane, a gdzieby zaś nie były arendowane pro administrationem, [k. 599] jm. pan Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski w ziemi chełmskiej, a jm. pan Tomasz Chojecki vicesgerent grodzki krasnostawski w powiecie krasnostawskim trzymać mają, retentores iure convenire et indillatam executionis ab officiis castrensis utriusque districtus vigore, albo też obaczywszy, żeby to mogło być cum meliori commodo upatrując bonum publicum, w ziemi naszej podatki pomienione arendować ichmciom pozwalamy, kontrakty przez ichm. panów administratorów czopowego i akcyzy o arendę spisane, jako i przez poborców teraźniejszych uczynione authoritate conventus praesentis in toto aprobujemy, nigdy onych i na potym in dubium non vocando. A że nie przez ichm. panów poborców, ale pro summam inopiam ubogich ludzi stetit, że ziemia nasza chełmska de integro summam aeqivalentem [k. 600] dwudziestu półszóstów poborów nie wypłaciła, tedy zleciliśmy to ichm. panom posłom naszym, aby na sejmie teraźniejszym blisko przyszłym ichm. panów poborców naszych intercedere, my zaś fide bona obiecujemy interemptam fidem ichm. panów posłów na sejmiku przez złożenie podatków na wypłacenie skarbowi Rzeczypospolitej ewinkować, byleby tego pilnie przestrzegali, aby żadna condemnata na nich i administratorach podatków wszelakich nie zostawała. Kwity tak z prowiantu oddanego, jako z poborów teraźniejszych ichm. panowie posłowie nasi na sejm odbiorą i Rzeczypospolitej produkować będą. Do kalkulacyjej podczas sejmiku tak z ichm. pany poborcami, jako też i administratorami czopowego i akcyzy spośrodku siebie uprosiliśmy ichm. panów Mikołaja Suchodolskiego stolnika chełmskiego, Marcina Borzęckiego wojskiego bełskiego, [k. 601] Andrzeja Wiśniowskiego chełmskiego, Franciszka Gorzkowskiego krasnostawskiego podstarościch grodzkich, Jana Choińskiego komornika ziemskiego chełmskiego, Marcina Orchowskiego, Mikołaja Węglińskiego. Którzy ichmci iustam od ichmciów szafarstwa i egzakcyjej swoich odebrawszy rationem, powinni będą pomienionych ichmciów kwitować, a te kwity in dubium ullatenus wokowane nie będą.

Dosyć czyniąc laudo anteriori jw. jm. pan Jan Zamoyski wojewoda kijowski wniósł na komisyjej do skarbu Rzeczypospolitej przez ręce ichm. panów poborców naszych złotych polskich 12 tys., tedy jmci laudo praesenti kwitujemy perpetuis temporibus.

Więc że i jm. pan Zbigniew Sługocki podsędek chełmski według wyrażenia rachunków i laudum przeszłego miał przy sobie pieniędzy publicznych naprzód złotych 500 originaliter od jm. pana [k. 602] Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego chełmskiego, a potym od jm. pana Adama

Węgleńskiego szafarza naszego przeszłego znowu 400 złp sobie i jm. panu Marcinowi Borzęckiemu wojskiemu bełskiemu jako posłom naznaczonym, jednak poselstwa tego na egzekwowanym na konwokacyją warszawską przed sejmem blisko przeszłym będącym ordynowane, dawniejszych zaś złotych 100, które na drogę były przez ręce tegoż jm. pana podsędka chełmskiego nieboszczykowi jm. panu Andrzejowi Śmiotance na poselstwo do jm. pana hetmana koronnego ordynowane, co wszystko sufficiebat sumę u jm. pana podsędka będącą złotych 1000, którą sumę że jm. pan podsędek chełmski nazad wrócił ziemi naszej chełmskiej takim sposobem, to jest złotych 550 do rąk ichm. panów poborców naszych na complement poborów do Komisyji Lubelskiej należących [k. 603], jm. panu Krzysztofowi Przanowskiemu pisarzowi grodzkiemu chełmskiemu, vigore laudi na drogę poznańską złotych 200, a zaś 100 złp do rąk jm. pana Adama Węglińskiego szafarza ziemi naszej ad complementum łanowej piechoty. Co wszystko efficit złotych półdziewiąta sta, z której sumy półdziewiąta sta złp oddanych jm. pana podsędka chełmskiego praesenti laudo cum illius successoribus wiecznie kwitujemy. Restat residuum złotych półtorasta, które sobie jm. pan podsędek za drogę i poselstwo, w którym był z obozu, kiedychmy pod Słony Gródek ciągnęli, do Króla JMci za Wisłą pod Opocznem wyprawiony, gdy [k. 604] lubo nie doszedł Króla JMci dla ustępowania wojsk, jednak sobie na koszt i drogę niebezpieczną i czeladnika posieczenie kładzie, tedy to ad ratihabitionem drugiego sejmiku względem tej reszty półtoraset złotych jeszcze zachowujemy.

Dosyć czyniąc submisyjej swojej jm. pan Wojciech Sobolewski wypłacił nam różnymi czasy za jm. pana Jana Hatnickiego, przeszłego poborcy naszego, złotych polskich 800, a to emundando posesyją swoję na Okszowie mającą, tedy pomienionego jm. pana Sobolewskiego laudo praesenti kwitujemy, zostawując pomienionego jmci circa possesionem bonorum recensitorum Okszów in iure fisci, ponieważ te dobra per executionem officiosam na skarb Rzeczypospolitej odebrane były.

Jm. pan Marcin Borzęcki wojski bełski na przeszłym sejmiku ex liquidatione decretorum castrensis wniósł sumę do skarbu Rzeczypospolitej przez ręce ichm. panów poborców naszych restantem z czopowego złotych 4000, tedy lubo decret libertatis o tę sumę w grodzie nastąpił, pomienionego jm. pana wojskiego bełskiego i sukcesorów jmci ze wszystkiej sumy przez lata administracyjej z czopowego laudo praesenti kwitujemy i uwalniamy.

A iż jm. [k. 605] pan Adam Węgliński zacząwszy a die 14 mensis septembris anno 1655 aż do teraźniejszego dnia i czasu miał pieniądze publiczne w zawiadowaniu szafarstwa swego i administracyją czopowego

insimul z jm. panem Andrzejem Kańskim sędzią ziemskim chełmskim, ponieważ jm. pan szafarz tak z pieniędzy publicznych, jako i czopowego uczynił dostateczną kalkulacyją i rachunek, jako to nam ichm. panowie deputaci referowali i rachunku nie więcej, tylko złotych 530 i jeden nie został, tedy przerzeczoną resztę respektując na prace, koszty, trudy przez lat pięć podjęte in vim salarii jmci zgodnie pozwalamy i ichmciów obydwu tak z administracyjej czopowego, jako i jm. pana Węglińskiego z szafarstwa pieniędzy i instygatorstwa kwitujemy.

A że znajdują się niektórzy retentorowie podatków publicznych, [k. 606] którzy in [...][a] egzekucyjej cum suppellectili i inszymi zbiorami swymi znikając egzekucyjej do pobliższych sąsiad swoich umykają się, tedy postanawiamy, aby każdego takiego retentora nikt nie ważył się w domu swoim przechowywać cum rebus illus sub poena simili perpetue bannitionis, a obostrzywając egzekucyją zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, aby tego się domawiali, żeby każdego takiego retentora dobra per executionem odebrane przepadały, cum facultate jednak retro emendi.

Którą to naszę zgodnie namówioną uchwałę sejmiku teraźniejszego zleciliśmy jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu cześnikowi ziemi chełmskiej, dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich podać. Datum w Chełmie, dnia 28 miesiąca lutego r. P. 1659. Jan Karol z Romanowa Romanowski cześnik chełmski, director natenczas koła rycerskiego mp.

[a] *Uwaga kopisty:* nieczytelny.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 28 lutego 1659 r.

Rkp. *APOD Kraków, k. 607–649 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Jan Karol Romanowski cześnik chełmski, marszałek sejmiku 1 III 1659 r.* [sabbatho post diem Cinerum a. D. 1659]

[k. 608] Instrukcyja z sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego sejm warszawski poprzedzającego, wielmożnemu jm. panu Krzysztofowi z Potoka Potockiemu, krajczemu W. Ks. L., chełmskiemu etc. staroście, także jm. panu Zbigniewowi z Sługocina Sługockiemu podsędkowi ziemi chełmskiej, podstarościemu lubelskiemu, posłom naszym zgodnie od nas dnia 28 lutego obranym, dana roku teraźniejszego 1659.

O takowych nieszczęsnych Ojczyzny paroksyzmach, kiedy tot malorum ze wszech stron niechętnych obtoczona była armorum et hostium multitudinibus, że prawie już in ipsis bellorum zasadzona zostawała charibdibus, gdyby nie ojcowskie JKMci P. n. m. pieczołowania zaszczycały ją, [k. 609] pewnie by do tego nieszczęsnego przyjść musiałaby perio-

du, in favillam obróciwszy się, vicinum exteriorum nad sobą widzieć by musiała compassionem, przez to więcej z dobroczynnych rąk JKMci P. n. m. ta Ojczyzna odbiera szczęśliwości, niżeli dni za szczęśliwszego panowania in decade annorum odbiera, nie tylko albowiem dies noctesque niezwyczajnych [...][a] zażywając [...][a] z uszczerbkiem tronu i zdrowia na zatrzymanie dobra wszystkiego Rzeczypospolitej na to impendit, ale wszystkie ojcowskie swoje JKMć P. n. m. na to obraca staranie, aby post diuturnam deliberationem bellorum cavitatione ex famibus nieprzyjaciół sprzysiężonych z całego niemal okręgu Ojczyzna i Rzeczpospolita nasza reintegrowana była. Zlecamy tedy naprzód ichm. panom posłom naszym, aby przy uniżonym podziękowaniu JKMci P. n. m. [k. 610] za doznane odwagi i Ojczyźnie naszej codzienne oświadczone pieczołowanie królewskie, życzliwości i świeżo podjęte toruńskie trudy, i niewczasy zdrowia dobrego w szczęśliwościach długoletniego panowania i triumfalnego powodzenia, tak aby trophea victrici manu de hostibus parta wiekopomnej zostawiwszy pamięci, wszystkie swoje nieśmiertelne dzieła fortunnym coronare mógł JKMć sukcesami, przy wiernym i nigdy niewzruszonym poddaństwie naszym powinszowali. To opowiedziawszy, że jako za manudukcyją JKMć przez wszystkie te wojny anfractus, zaszczycamy JKMci P. n. m. krwią, ochotą, fortunami naszymi dostojeństwo, tak i pozostałe jeszcze zdrowie i substancyje nasze regnatrici fortuni JKMci za dostojeństwo majestatu tego hołdownie i ochotnie poniesiemy. [k. 611] Toż praestabunt ichm. panowie posłowie nasi przy powinnej wdzięczności za pilną pieczę i staranie ichm. panów hetmanów w zatrzymaniu całości Rzeczypospolitej, a mianowicie za pilną invigilantią w zawarciu pakt ukraińskich[595] i posłaniu subsidiorum, ujęcie podczas Komisyjej Lubelskiej authoritate sua wojska jw. jm. panu wojewodzie krakowskiemu[596] uniżenie podziękują. Także jw. jm. panu marszałkowi koronnemu[597] za podjęte prace, trudy, odwagi pod Toruniem przy boku JKMci.

Nigdy by do takowego wojska JKMci nie przyszło związku i do takowego niebezpiecznego, który by się z tego miał pokazać na Ojczyznę pożaru, gdyby żołnierz emerita swoje stipendia i istotną ich mógł odnieść satysfakcyją. Elaborabunt quam accuratissime ichm. panowie posłowie nasi z inszymi [k. 612] województwy górnymi, aby to inardescens malum dalej się nie rozszyrzało przez nieukontentowanie wojska i onych doszła na przeszłym sejmie z podatków uchwalonych zapłata. W czym cale

[595] *Ugoda zawarta z Kozakami w Hadziaczu 16 IX 1658 r.*
[596] *Stanisław „Rewera" Potocki, hetman wielki koronny, wojewoda krakowski.*
[597] *Jerzy Sebastian Lubomirski, marszałek wielki koronny, hetman polny koronny.*

generice aby się ichm. panowie posłowie nasi do punktów od wojska podanych stosowali i one promowali, iniungimus ichmci.

Innotuit to z komisyjej teraźniejszej lubelskiej, że do skarbu koronnego siła accedere miało pieniędzy, częścią dla odsądzenia różnych chorągwi żołdu, częścią z rachunku coaequationis wojska wielka pokazać się musiała auctia, a gdyby wydane ze wszystkich województw z przeszłego sejmu uchwalone były podatki, pewnie ledwo nie większa część wypłacona zostałaby długu wojsku winnego. Niemniej z koekwacyjej sejmu teraźniejszego maiori importe przybędzie do skarbu pieniędzy. Summa tedy dictabit ratio, aby ichm. panowie posłowie [k. 613] nasi na podatki żadne ullatenus nie pozwalali, wielką albowiem i z teraźniejszych, które nam sine abiuratis przynieśli, uznaliśmy ciężkość i impossibilitatem wydania onych. I jeśliby na dopłacenie wojsku gwałtowna necessitare miała ordines Regni potrzeba, aby takowy namówiony był sposób, wydane pieniądze nie do skarbu oddawane mają być, ale szafunek i płaca w województwach zostawać ma chorągwiom, których proportione ducta podatków podział miedzy województwa, skoekwowawszy ich w zapłacie, ma być, a to dla rachunku snadniejszego, w czym comitatum ichm. panom posłom naszym dajemy potestatem.

Wiele na tym Rzeczypospolitej należy, aby się informować mogła, gdzie się podatki na sejmie brzeskim na 50 tys. wojska uchwalone[598], którego nie był numerus nad 18 tys., podzieli, i choćby kwity jakie przeszły jm. pan podskarbi[599] z nich sobie dane [k. 614] pokazywał, tedy na nie ichm. panowie posłowie nasi pozwalać nie mają, i owszem, non obstantibus iisdem qietationibus póty ma być in onere jm. pan podskarbi przeszły, póki by pilna od stanów koronnych dystrybucyji onych nieekspediowana została investigatio i odebrany z nich nie był rachunek. Retenta zaś aby dostatecznie po województwach podatków pokazane aby były, serio upominać się ichm. panowie posłowie nasi mają. Z których jeśliby nie dostawało jeszcze czego na zapłacenie wojsku, aby sposób wynaleźć mogli, z górniejszymi cale znosząc się województwy.

Jm. pan kasztelan łęczycki[600] praestet iuramentum, jako fideliter administrował skarbem, tego się ichm. panowie posłowie nasi dopominać mają.

Wielkie by Rzeczpospolita nasza, ile tot malorum praessa calamitatibus uznała allevamen, gdyby w tak ciężkim razie i zawiedzionych z wielu

[598] *VL, t. IV, s. 183–184.*
[599] *Bogusław Leszczyński, w sierpniu 1658 r. awansował na podkanclerstwo koronne.*
[600] *Aleksander Sielski.*

miar Ojczyzna nasza terminach subsidia od Ojca Świętego [k. 615] i od ichm. intratnych biskupów otrzymać mogła, niską swoję interponent hac in materia ichm. panowie posłowie nasi do JKMci prośbę, aby JKMć posłać raczył do Ojca Świętego[601], aby chciał invitare Rempublicam jako catholicam et sedi Romanae obedientem, a ichm. księża biskupi do tego się choć połowicą swoich intrat przyłożyć chcieli. O wydanych jednak od ichm. duchownych pieniądzach na co by się obróciły, pilno investigabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Ponieważ materia coaequationis początkiem ma być sejmowania daj Boże szczęśliwie przyszłego, quam assecuratissime demonstrabunt ichm. panowie posłowie nasi ordinibus Regni, jakowe spezy na zaciągnione chorągwie wydane chleby wojsku litewskiemu, per violentam extorsionem wybrane z łanów, z dóbr szlacheckich w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim od pułku jm. pana wojewody czerniehowskiego[602] i insze [k. 616] nieznośne errogatos sumptu, co fidei et dexteritati ichm. panom posłom committimus.

Za najsłuszniejszą poczytać powinien każdy rzecz, aby się suadente summa iustitia uni cuique quid suum est tribuere mogło, daleko więcej za wyświadczone w tak ciężkich raziech Królestwa ichmciów wygodzenie na potrzebę Rzeczypospolitej pieniędzy summam wyciąga po nas przy oddaniu renumerationem, nieprzyjazna jednak Ojczyzny tej fortuna pociągnąć nas musi do uniżonej prośby, aby Królestwo Ichmci ad feliciora tempora cierpliwymi długów i kosztów swych chcieli być, ichm. panowie posłowie publicam interponere mają postulationem.

W tej Rzeczpospolita ugruntowana zostawała nadziei, że przy tak szczupłej fortunie swojej maxima in parte z sreber kościelnych miała peculiari quodam modo w zapłaceniu wojsku uznać ratunek, w czym żadnego nie widzi allevamentum, i owszem, nie wie, gdzie się [k. 617] podziały. Przy tym ichm. panowie posłowie nasi stawać mają, aby sufficientem rationem et calculationem, gdzie się podziały, dał jm. pan podskarbi.

Wiele na tym całości Rzeczypospolitej interest, aby pacta z kurfirstem[603] jmcią postanowione i aprobowane, we wszystkim zachowane były, w czym aby i teraz według konfirmowanych pakt quoud personam suam i sukcesorów swoich ex lumbis idących, desideriorum suorum od Rzeczypospolitej został compos. A gdzieby intervenire mieli jakowe casus tym paktom sprzeciwiające się i decreta in quocunque subsellio et iu-

[601] *Aleksander VII.*
[602] *Krzysztof Tyszkiewicz.*
[603] *Elektor brandenburski Fryderyk Wilhelm I.*

dicio Regni otrzymane były, aby pro contis declararentur authoritateque praesentis conventus wszystkie przeciwne im upacyfikowane zostawali sprawy, starać się o to ichm. panowie posłowie mają. Ratione zaś praetensionis domus Collumbacensis ad primevam eo in punctu, recurrere mają ordinationem et constitutionem Regni, stosując się do powszechnej zgody inszych [k. 618] województw.

Ciężko na to stan szlachecki boleć musi, że dawne prawa pessundantur, a nowymi illa queantur et enervantur statiuis przez ukazanie chlebów w dobrach ziemskich, przetoż wkładamy to na ichm. panów posłów naszych, aby się przy tym opponaere, jakoby to obostrzono surowo novella constitutione było, aby żaden ani dawać, ani też econverso brać in bonis terrestribus nie ważył się chlebów i stacyji, reasumując dawne i świeże prawa.

Jeśli w prawie pospolitym provisum to jest, aby non confudantur iurisdictiones, daleko więcej powaga i rządy hetmańskie dawnymi ograniczona i określona zostaje prawami. W które że teraz insi, do czego nie należą, w rozdawanie chleba i inne rządom hetmańskim należące sobie uzurpują wdawając się munia, przez co wielka dzieje się powadze ichm. panom hetmanom ujma, instabunt ichm. panowie posłowie, aby to lege publica cautum [k. 619] było, aby się takowe in posterum przeciwko władzy hetmańskiej nie działy inconvenientia.

Przyznać to każdy musi, że największe fulcimentum et robur militia vinawa [s] in repressione virium hostilium przez artyleryją, która iż iniquitate belli et temporum zrujnowana została, luboby propriis sumptibus sparta od Rzeczypospolitej i obmyśliwaniem sposobów do renowacyjej i reparacyjej koronnych słusznie aby była, sama jednak tak zniszczonych czasów wymować musi impossibilitas, kiedy wojsku JKMci płacimy poborami. Kwarta jednak totalis i inne accidentie prowentów Rzeczypospolitej aby na tę artyleryją, kuriery, odprawowania posłów i inne tractamenta szli, podadzą pochop do namówienia ordinibus Regni ichm. panowie posłowie nasi, i aby quadrupla post cessum vel decessum na artyleryją obrócona była, aby to lege publica sancitum [k. 620] było.

Lubo novitas każda albo delectare musi, albo szkodliwa zostawać zwykła, jednak iż alium contribuendi nie widzimy modum, ile in tam angustis Republicam, jeno wybieraniem akcyzy pozwolić mają na nię ichm. panowie posłowie nasi, jednak aby in posterum libertatibus nostris szkodliwa być nie miała, a primo venditores aby jej nie płacili, a na jednę tylko zapłatę wojsku obracać się ma, w dyspozycyjej jednak województw i powiatów zostawać będzie.

Boleje na to aequestris ordo bardzo, że po swoich wiernych ku JKMci w każdych okazyjach wyświadczonych życzliwościach, nowymi adtritur contributionum sposobami, jako prowiantu wydaniem, w czym się ichm. panowie posłowie nasi do zgody górnych województw przychylać mają i tego dojrzeć, aby się in posterum takowe nie działy novitates, na które pozwalać nie mają, [k. 621] chybaby summa dictaret ratio i to, aby wydany prowiant wojsku w obozie będącemu w żołd był potrącony, a stacyji aby żadnym sposobem z dóbr szlacheckich nie dawać, dojrzeć tego mają. Przeszły zaś de integro z ziemi naszej na dywizyją jw. jm. pana wojewody krakowskiego[604] wydany, aby securitati et indemnitati prowiantmagistra naszego provisum lege publica było, pilno się o to starać mają, z inszych zaś województw prowiant wydany gdzieby się podział, serio animadvertent.

Jeśli co maiorem variationem i niesłychane dotąd w Ojczyźnie naszej przynieść miało disordinem, jako konstytucyji wydanych in publicum revocatio przez uniwersały i palenie ich, czego nigdy nie bywało, providebunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ci ichm. panowie posłowie, którzy na przeszłym sejmie przy formowaniu i czytaniu konstytucyji byli, w [k. 622] konfrontowaniu onych z sobą się znosili i w czym by variationem wiedzieli, aby to deferant i pilną o tym uczynili inkwizycyją, czemu by się to dziać miało. Co jeśliby się per incuram [...][a] stało, aby na gardle karani irremissibiliter byli, a jeśliby zaś przez tych, którzy konstytucyje podpisali, albo onych doglądali takowy miał być error, ineant ichm. panowie posłowie modum z inszymi województwy, jakoby tacy surowie sądzeni byli. Teraz konfrontowawszy ordines Regni tak nowej, jako i dawnej edycyjej konstytucyje wezmą sub trutinam i one praesenti constitutioni aprobować będą, gdyż teraz de plano wiedzieć nie możemy, których się trzymać mamy. Ażeby zaś in posterum takowe inconvenientia przez wydawanie uniwersałów na palenie konstytucyji nie działy się i te uniwersały kasowane były, aby lege publica obostrzono, starać się ichm. panowie posłowie nasi mają.

[k. 623] Każdemu to aperte constare musi, że w podpisanych konstytucyjach od ichm. panów deputatów, z izby poselskiej delegowanych, deformitatem uznawa, zaczym aby się takowe nie dzieli absurda, invigilabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ci deputaci obierani co sejm insi bywali, którzyby wespół z jm. panem marszałkiem poselskim iuramentum egzekwowali, jako ani augieri, ani diminui nie mają nad te, które i jako czytane będą konstytucyje. Te zaś aby według dawnych praw i zwy-

[604] *Stanisław „Rewera" Potocki, hetman wielki koronny.*

czajów, jaki in triduo do grodu z podpisem ręki jm. pana marszałka i tych deputatów podpisane podawane były, a to nim się wszyscy ichm. panowie posłowie z sejmu rozjadą, starać się ichm. panowie posłowie o to mają.

Wiele na tym interest Rzeczypospolitej, aby deputaci do rachunku słuchania jm. pana podskarbiego przysięgli byli, tego się ichm. panowie posłowie nasi domawiać mają, aby lex publica stanąć o tym mogła.

[k. 624] Jeśli w potężnych monarchiach to zawsze observatur, że z kilku stron opowiedziane i zaczęte wojny, z jednej paktami utwierdzają i zawierają, daleko więcej interest Rzeczypospolitej naszej, aby pacta z Kozakami zawarte praesenti constitutione aprobowane były. W tym się jednak dojrzeć ichm. panowie posłowie nasi mają, aby pacta oryginalne czytane publice byli, jeśli w czym prawom i wolnościom non praeiudicant, i one nam z sobą na sejmik relationis przywieźli pacta, zaś z innymi postronnymi panami aby in lucem wydane były, o to ichm. panowie posłowie nasi starać się będą.

Należy na tym ad conservationem całości Rzeczypospolitej, aby w paktach z Kozakami postanowionych tego dołożono, aby każdy w swoich dobrach ukrainnych in pacifica zostawał possesione, a panowie dóbr tych, na których bracia nasi mają prawa i pieniądze swoje, gwałtownie im nie zajeżdżali, ani odbierali [k. 625], zaczęte zaś sprawy i już w konserwatach będące województw tych kijowskiego, bracławskiego, czerniehowskiego zostające, aby nie gdzie indziej, ale tu w Lublinie kontynuowane były, efficere ichm. panowie posłowie mają.

Terrent nos imminentia z wielu miejsc pericula, które wielką sejmowi do dokończenia i prolongacyjej przeszkodą musiałyby być, urgere mają ichm. panowie posłowie nasi, aby skrócony sejm był, a na nim nic inszego agitatum nie było, tylko uspokojenie wojsk obojga narodów, obmyśliwanie gruntownego ze wszystkich stron pokoju.

A że ichm. panowie komisarze przeszli wojskowi extra mentem legis et facultatem sibi a Reipublicam datam pociągnęli wszystkich in genere tak poborów, czopowników, administratorów, akcyzy szafarzów i innych egzaktorów do uczynienia rachunku na sejmie przez swoją limitacyją, przy tym ichm. panowie posłowie na początku [k. 626] sejmu stawać będą, aby iudicati causarum fisci per legem aprobowane, także lauda na sejmikach uchwalone in integro zostawali, i jeśliby jakie kondemnaty na tych wszystkich, którzy ad calculum do skarbu koronnego nie należą i od nas kwity z sum powziętych i administracyji jakichkolwiek podatków mają, otrzymane były, aby nihil noceant fama et integritati eorum pro [...][b] et nulliter obtentis, aby per legem publicam deklarowane byli.

Gdyby nie tak [...][b] Ojczyzna nasza zostawała, gdyby nie takową dóbr swoich uznawała dezolacyją, pewnie by do słusznego chanowi jmci za wyświadczone dotrzymanej konwencyjej braterstwu obmyśliwania remuneracyjej sposobu przystąpiła, invigilare ichm. panowie posłowie nasi mają, aby zapłata onemu z ordynaryjnych podatków jeśli nie in toto, przynajmniej in parte ordines Regni obmyślili.

Pewny przedtym Ojczyzna nasza [k. 627] na to miewała wzgląd i respekt, że rezydentów przy monarchach postronnych mieć nie pozwalała, succedebant albowiem feliciter takowe procederi. Teraz zaś luboby do tego flectere swoję chciała Rzeczpospolita intencyją, aby rezydentów przy postronnych panach miała, competentem sumptum w tak zniszczonej Rzeczypospolitej i na tak siła miejsc obmyślić nie może.

Siła na tym województwu i powiatom należy, aby jm. pan podskarbi[605] przed sejmem na sejmiku rachunki przysyłał, kędy się percepty i proventus uchwalone od Rzeczypospolitej podziewają, skąd by się informować mogli, starać się o to ichm. panowie posłowie mają, aby ten dawny i chwalebny zwyczaj mógł in monari et lege publica aby cautum było.

Dotąd Rzeczpospolita stołecznym miastem Krakowem, kędy wszystkie skarby i insignia królów panów naszych depositorum compraehendebat zaszczycała się, ale kiedy teraz w [k. 628] rękach wojska austryjackiego widzi perturbata zostaje, urgere tedy ichm. panowie posłowie u JKMci mają, aby to miasto stołeczne wedle skryptu ad archiwum danego eliberowane było, przedsięwziąwszy cum ordinibus Regni ten do eliberowania sposób, aby więźniów od Rakoczego nam danych w zastawie we dwunastukroć stu tysięcy, oppignorować cesarz JMć chrześcijański mógł w tej sumie do siebie wziąć, a sobie należące Koszyce w takowejże sumie u Rakoczego zastawnej sobie eliberować. Insignia zaś Rzeczypospolitej, skarby tam będące, kędy się stamtąd podzieli, pilnie się o to ichm. panowie posłowie nasi pytać mają. Z których skarbów że jm. pan podskarbi przeszły koronny[606] pewne klejnoty do siebie in oppignorationem w kilkudziesiąt tysięcy wziął, providebunt i oto się starać będą panowie posłowie nasi, aby te klejnoty nazad do skarbu Rzeczypospolitej oddał, a sobie z retent dawnych tej [k. 629] dochodził sumy.

Wielkie gravamen tak dobra JKMci, jako i duchowne przez to ponoszą, że asygnacyje na jednę królewszczyznę i dobra duchowne na rok razów kilka wydawane wychodzą, zaczym interent to panom posłom naszym, aby promowali to, aby lege publica określone było, aby ichm. panowie

[605] *Jan Kazimierz Krasiński.*
[606] *Bogusław Leszczyński.*

hetmani asygnaty nad raz do roku nie wydawali, a przy tejże asygnacyjej zaraz aby ichmci ustawę napisać kazali przy podpisie swoim, po wielu z łanu dawać mają, i to aby non excederet taksy podług dawnej konstytucyjej złotych 20 ustawa.

Jeśli w czym bardziej pilniejsza należy całej Rzeczypospolitej animadversio, jako w obieraniu komisarzów do zawarcia z postronnymi in ehusticinitate [s] pactorum, zaczym expostulabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby do tych dawnych komisarzów dwóch jeszcze inszych przydano.

[k. 630] Doznali tego przez te nieszczęsne wojen czasy, jako wiele braci naszych in discrimen z dostatkami pignoribus przyszło, że ostatni drudzy wykonać musieli życia swego period, a to, że takowych do obrony i comprehendowania nie mamy fortyfikacyji ludzi, w czym iż na wystawienie naturalnego do obrony miejsca i ugruntowania fortecy, na którym ut constat potężnym nieprzyjacielskim nawałnościom przez lat ośm in obsidione zostając, w Chełmie antecessores nostri bronili się, dawszy im repres contestatum, mamy wielmożnego jm. pana krajczego W. Ks. L., starosty chełmskiego[607] vigilantiam, że nie żałowawszy swoich kosztów Chełm z zamkiem forti munitione obwarować intendit, elaborare ichm. panowie posłowie nasi mają, aby lege publica erygowany sumptus na to miejsce przez ichm. panów rewizorów likwidowany był i suma ta, która się ex inpensis pokaże, asekurowana [k. 631] na jakich pewnych dobrach Rzeczypospolitej była, brachium zaś JKMci aby się tueri przystojnie mogło i pluralitatem ludzi tak do obrony, jako i do oprawy tejże municyjej i zatrzymania onej w całości wsi te, które są od starostwa alienowane, aby post fata modernorum posessorum znowu do starostwa tegoż przyłączone były, nikomu innemu przez osobny przywilej oddane nie były, sub nullitate przywileju takiego.

Wielkie egzorbitancyje i szkody od postronnych posłów poczynione każdy uznawa, a to że indigenae i peregrini przystawcami dawani bywają, zaczym ellaborare ichm. panowie posłowie nasi mają, aby to provisum lege publica było, szlachta osiadła przystawami aby byli, którzyby za poczynione szkody każdemu odpowiadali.

Wniesioną za panem Pinocim[608] od JKMci instancyją wysoce veneratur ziemia nasza i ichm. panowie posłowie nasi [k. 632] na indygenat onemu pozwolić mają, ea jednak conditione, aby virtutem suam corroboret oblata occisione.

[607] *Krzysztof Potocki.*

[608] *Hieronim Pinocci, sekretarz królewski i pisarz metryki koronnej; indygenat uzyskał 20 II 1662 r.*

Wielkie aukcyje obiecywała sobie Rzeczpospolita z sum tych, które od nowej accedere miały szlachty, że jednak quantitatum ich wiedzieć nie może i gdzieby się te pieniądze podziać miały, serio o to się ichm. panowie posłowie nasi pytać mają.

Meruit w oczach JKMci i całego wojska ur. pan Jan Skultecki pod Warszawą swoję wyświadczając odwagę cum dispendio et iactura zdrowia swego, aby mógł otrzymać klejnot indygenatu od Rzeczypospolitej, nie tylko albowiem ochotnie zdrowie swoje za dostojeństwo JKMci i całość Rzeczypospolitej po wszystkie warszawskie niósł szturmy, ale sam do szturmu przywodząc ochotnika, na samych wałach i murach niemałą zdrowia swego poniósł iacturę, interponent prośbę swoję do JKMci ichm. panowie posłowie, [k. 633] aby onego nobilitacyja na sejmie przyszłym doszła, czego jeśliby otrzymać nie mieli, aby też na pana Pinociego, ani na żadnego indygenat nie pozwolili.

W tak wielkiej dezolacyji Ojczyzny naszej niemało by fulcimentum zostało, gdyby annaty od Ojca Świętego in usus publicos pozwolone i obrócone były, prosić będą ichm. panowie posłowie nasi JKMci, aby w tym od Ojca Świętego[609] JKMci interponere chciał instancyję swoję.

Jeśli w czym, tedy potissimum w tym ichm. panowie posłowie nasi invigilare mają, aby się do zawartych pakt z Kozakami żadnej nie dawało okazyji, przetoż aby sposób do wypłacenia podatków z lubomlskiego starostwa, w posesyjej teraz u jm. pana hetmana zaporoskiego[610] zostającego, od całej Rzeczypospolitej obmyślawany był, jakoby tam per executionem, którąby zaś za sobą pociągnąć musiała odium, nie były odzyskiwane podatki [k. 634] i żeby nam kwity z tamtego starostwa podatków pro reali i teraz, i na potym w skarbie Rzeczypospolitej przyjęto i na potym przyjmowano omnem [...][a] admovebunt curam.

Nie mniejszą w tym mieć będą ichm. panowie posłowie nasi animadversionem, aby gdańszczanie pod pretekstem akcyzy od poborów, która jest per constitutionem sejmu przeszłego pozwolona, od zbóż naszych akcyzy sobie nie uzurpowali, myta zaś te od przejścia aż do Fordonu aby zniesione były, providere mają, ażeby tu w tych miejscach nie deputowano w mytach, lege publica cavebant, chyba aż w Fordonie myto dawać będą, i to takowy je wybierać ma, któryby osiadły szlachcic był i iurament wykonał super fidelem exactionum, rachunek zaś z powziętej sumy aby na sejmie dawał ordinibus Regni.

[609] *Aleksander VII.*

[610] *Jan (Iwan) Wyhowski.*

Już to na sejmach zagęściło się, że poborców o retenta jm. pan podskarbi in poena peculatus rozdawać każe, pilno się o to ichm. [k. 635] panowie posłowie mają pytać, jeśli relaksacyje jakie z tych kondemnat za satysfakcyją i wniesieniem do skarbu pieniędzy nie stanęły, a retenta wypłacone gdzieby się podziewały, serio animadvertent. Ażeby się Rzeczpospolita informować mogła, wiele in genere pieniędzy tak z akcyzy przeszłej, jako i czopowego accedere mogło, tego aby dał sufficientem jm. pan podskarbi koronny, upominać się ichm. panowie posłowie mają, rationem.

Wielkie się w tym dzieje całości Rzeczypospolitej praeiudicium, że się externi ad clavem Regni i wybierania pieniędzy skarbowych, i inne munera mieszają, zaczym aby to lege publica cautum et provisum było, aby się żaden tego nie ważył i jm. pan podskarbi takowych nie podawał do skarbu. Pan Buanka zaś teraźniejszy, aby był od skarbu cale abdankowany, przy tym ichm. panowie posłowie nasi stawać mają.

Dosyć wielka proventuum JKMci dzieje się diminutio, [k. 636] kiedy tot malorum przez lat kilkanaście attritur calamitatibus, nie mniejszą i przez to teraz ponieść musimy ujmę, kiedy exhausta niezwyczajnymi i nigdy niesłychanymi zostaje depaktacyjami, jako w Chełmie przez wybieranie targowego, myta i inszych novi generis kontrybucyji od jm. księdza komendarza teraźniejszego, instare mają ichm. panowie posłowie nasi o to i deferent uskarżywszy się wielmożnemu jm. księdzu biskupowi chełmskiemu[611], że się takowe dzieją praeiudicia, które muszą wielką proventuum JKMci czynić diminutionem, a płacz i skwirk ludzi ubogich za sobą pociągać, a mianowicie z domów, placów, ogrodów testamentem odkazanych, że solita w oddaniu teraźniejszych podatków nie idzie pensio, za które domy także też i grunty sami mieszczanie lege publica przyciśnieni onera ferre muszą i wniwecz się przez to obracają, aby na to komisyja wydana [k. 637] była, efficere swoję instancyją ichm. panowie posłowie mają.

Pilno providere mają ichm. panowie posłowie nasi, aby contributio ducillaris wybierana była podług konstytucyji decimi tertii [1613], w czym aby dawne reasumowane byli prawa, starać się będą, niemniej o czopowym decimi noni [1619] constitutio, aby ponowiona była.

Dawne o tym są prawa et usus recepit, aby sejm we dwie lecie złożony bywał, domówią się ichm. panowie posłowie nasi, aby ten zwyczaj innovaretur per constitutionem praesentem.

Za takowymi dezolacyjami i ciężkim zniszczeniem dóbr JKMci wielka też ujma proventuum być musi, w czym że ci ichmci, którzy jurgielty na

[611] *Tomasz Leżeński.*

dobrach JKMci i inszych starostwach pobierane sobie nullo solito respectu errogant, te jurgielty zaczym aby per legem publicam z starostw tych zniesione [k. 638] byli, invigilare mają ichm. panowie posłowie.

Sama teraźniejszych czasów expostulat ratio, aby lustracyja dóbr JKMci, jakowa w nich zostaje desolatio, egzekwowana była, pilno w tym chodzić ichm. panowie posłowie mają, aby ta lustracyja po ziemiach i województwach dojść mogła, a przez kasztelana tamecznego oraz urząd ziemski i grodzki odprawiona była.

Wielka inaequalitas i niesłuszność w tym się dzieje, że wojsko emeritorum dawno stipendiorum cierpliwym w czekaniu zostaje, nowe zaś regimenty, które w żadnej nie byli okazyjej, wybrali w skarbie swoje zasługi, urgere mają ichm. panowie posłowie nasi et inire modum, jakoby te pieniądze wzięte do skarbu wrócone byli na zapłacenie dawnemu wojsku.

Jako siła vicissitudo teraźniejszych czasów wielką w każdej rzeczy poczyniła variationem, nie mniejszą [k. 639] przynieść i w księgach naszych ziemskich chełmskich i krasnostawskich, także też podkomorskich musiała mutationem, starać się ichm. panowie posłowie nasi mają, aby przez ichm. panów komisarzów na to naznaczonych rewizyja ksiąg tych była, a koszt na to obmyślony.

Takowa zagęściła się malevolorum hominum przewrotność, że decreta trybunalskie, które nigdy mutantis ani in dubium przychodzić nie mają, one wzruszać et invertere przez mandaty na sejm wydane intendunt ardue, expostulabunt ichm. panowie posłowie nasi i na początku sejmu obstabunt, jakoby to surowo lege publica obostrzyć, a contravenientes temu aby poenis maioribus niźli pro evocatione sancitis karani byli.

Siła się dzieje praeiudicium dawnych praw naszych przez to, kiedy banity et iurevicti infames, in subsellio Regni [k. 640] tribunalitio deklarowani, przy boku JKMci miejsce mają, cavere lege publica, aby się in posterum nie działy takowe inconvenientia.

Nie tajna i nam, i całej Rzeczypospolitej zostaje integra fides przeciwko JKMci i Ojczyźnie naszej, którą toto tempore motus Reipublicae magnis impensis fortunae i z odwagą zdrowia swego jm. pan Mikołaj Suchodolski stolnik chełmski, Rzeczypospolitej dotrzymał i wyświadczał, równo z wojskami hostem patriae persekwując, gorącą interponere prośbę ichm. panowie posłowie nasi do JKMci et ordines Regni za jmcią, aby mógł osobliwy być na niego respekt i dalszy czas integritatis iurium et libertatum omnem prolongowany.

Wielka biskupstwa chełmskiego dezolacyja i ruina, summam po nas wyciąga compassionem, abyśmy [k. 641] publicam do JKMci et ordines Regni przez ichm. panów posłów naszych interponowali postulationem, aby to biskupstwo na lat kilka tak od podatków in futurum, jako od stanowisk żołnierskich uwolnione było i jakoby to lege publica provisum było instabunt. Przychodzącą zaś z biskupstwa tego podatków kwotę, aby nam in coequatione praesenti przyjęta była, tego dojrzą ichm [panowie posłowie].

Doznaliśmy przez te wszystkie wojen anfractus, qua fide et impensis miasto Zamość jw. jm. pana wojewody kijowskiego[612] in represione na wolności na siebie po te czasy nadchodzących stawało, w którym potissimum zbiorów i dostatków różnych ocalało, powinnej tedy od całej Rzeczypospolitej zasłużyło wdzięczności. Wniosą prośbę swoję ichm. panowie posłowie do JKMci i całej Rzeczypospolitej, aby na tę fortecę dla [k. 642] dalszego ugruntowania obrony akcyza miast tamecznych ad instar drugich obrócona została, nam zaś wybrana, aby pro reali w skarbie w podatki przyjęta in posterum bywała, in quantum by per consensum ordinum na dalszy czas prolongowana była, salva jednak dispositio przy ziemi naszej plus offerentiae zostawać będzie. Libertacyją zaś aby za swoje cnoty i stateczność ku Rzeczypospolitej miasto to otrzymać mogło, elaborabunt ichm. panowie posłowie nasi. Według zaś dawnych praw Zamość, Szczebrz[esz]yn, Turobin jako conflagraty od płacenia czopowego aby wolne były, starać się będą.

Za słuszną poczytać każdy musi rzecz, aby z swoich, które uczynił na usługę Rzeczypospolitej errogatos cieszyć się mógł sumptus, które iż od jw. jm. pana wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego litewskiego[613] [k. 643] są złożone, dopomogą ichm. panowie posłowie, kiedy ta materia traktowana będzie, aby jm. w odebraniu tych kosztów voti sui został compos. Wszystka Rzeczpospolita przyznać to musi, jakową contestatam jw. jm. pana kasztelana sędomirskiego[614] uznawa ochotę, koszty, odwagi z własnych dóbr jmci na usługę Rzeczypospolitej magnis impensis tak wiele stawionych chorągwi dotychczas powinną, zatym remunerationem za sobą pociągać musi, niską swoję wniosą imieniem naszym ichm. panowie posłowie nasi do JKMci et ordines Regni instancyją, aby ten optime meritus de Republica senator za takowe swoje koszty in reciprocationem z dóbr JKMci folwark jaki dziedzictwem otrzymać mógł.

Promovebunt ichm. panowie posłowie nasi gorąco swoję do JKMci [k. 644] prośbę, aby z województwa wołyńskiego czworo podymnego, w długu nieboszczykowi jm. panu podskarbiemu koronnemu[615] od świętej pamięci Króla JMci[616] przekazane, ichm. panom Daniłowiczom sukcesorom należące, wydane było, co aby lege publicam obwarowano, animadverunt ichm. panowie posłowie.

I to też niemniej zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby się starali, jakoby dobra Radziwiłłowskie, które różnymi zapisami różnym tak per succesionem, jako per inscriptionem należące, przywrócone byli, aby przez to nie były naruszone pacta z kurfirstem JMcią, ponieważ approbatio pactorum to w sobie comprehendit.

Nie może być nikomu tajno, jakową poniosły ruinę i zniszczenie dobra beresteckie wielmożnego jm. pana [Władysława] Leszczyńskiego podkomorzego brzeskiego, który za to spustoszenie, lubo non proportionatam, od Rzeczypospolitej [k. 645] otrzymał za to gratitudinem Dubno na lat sześćdziesiąt, do takowej i ta dzierżawa przyszła dezolacyji przez ustawiczne chlebów chorągwiom pokazania, że ledwo kilku w sobie chłopów ma, mają do JKMci i całej Rzeczypospolitej ichm. panowie posłowie wnieść prośbę, jakoby te dobra Dubno posesyji sukcesorów nieboszczyka jm. pana podkomorzego w tym swoję wdzięczność od Rzeczypospolitej odnieśli ukontentowanie, wolne od hiberny i przechodów żołnierskich aby było.

Wielka się ujma bonorum Reipublicae, a z nich zaś servitii bellici dzieje, że dobra Rzeczypospolitej alienantur przez oddanie w dziedzictwo, jako to oddane Kłobucko ojcom częstochowskim, invigilare ichm. panowie posłowie nasi mają, jakoby te dobra allienari ullatenus mogły od Rzeczypospolitej i serio providebunt, jakoby na takowe alienationes bonorum nie pozwalali i in posterum nie była, chyba jeno lennym prawem aby dobra Rzeczypospolitej dawane były, a nie dziedzictwem, na co pozwalać nie mają.

[k. 646] A że przeszłego sejmu dobra Kopylów, w posesyji na ten czas jm. pana Kazimierskiego, naznaczone zostały do Grabowca, przez co wielkie się stało jmci praeiudicium, upomnieć się ichm. panowie posłowie tego, czemu się to stało, mają. A za pany baronami z Bibersztein, aby przy tymże herbie[617], jako i ichm. panowie Kazimierscy zostawali, wnieść ichm. panowie posłowie mają prośbę.

[612] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*
[613] *Paweł Jan Sapieha.*
[614] *Stanisław Witowski.*
[615] *Jan Mikołaj Daniłowicz, zm. 7 I 1650 r.*
[616] *Zygmunt III Waza.*
[617] *Herb Biberstein.*

Największa dictat ratio jako i najsłuszniejsza musi być unicuique quid suum est tribuere, a że ratione sumy quingentorum millium na dobra pewne Rzeczypospolitej wniesionej, połowica na Stulnie została, ichm. zaś panom Uhrowieckim po rodzicach ich przyrodzonym i należytym debetur prawem, a dotąd od posesora dóbr tych nie jest wypłacona, aby to praesenti constitutione obostrzono było, elaborare quam accuratissime ichm. panowie posłowie mają.

Zniesienie przez nieprzyjaciela i dezolowanie miasta Chełma exigit od Rzeczypospolitej, aby i dla zwyczajnego [k. 647] naszego consultationum miejsca, i aby dalej wniwecz się nie obracało, słusznej nad sobą compassyjej, jakoby do lat kilku od stanowisk żołnierskich i stacyji uwolnione być miało, także czopowego i inszych podatków, pokorną do JKMci i całej Rzeczypospolitej ichm. panowie posłowie nasi wniosą prośbę, aby to miasteczko voti suo zostało compos. Takowąż desolationem miasto Hrubieszów przez obozu położenie poniosło, że prawie rudera teraz zostają, aby także od żołnierskiej hiberny i podatków uwolnione per legem publicam in posterum było, intercedere ichm. panowie posłowie nasi mają do JKMci.

Miasteczko Tarnogóra summam tak wielką przez różne calamitates i nieprzyjacielskie nawałności zniesienie i zniszczenie, że prawie deserta zostaje Arabia, musi compassionem nad sobą od Rzeczypospolitej i JKMci otrzymać, o to się ichm. panowie posłowie nasi starać mają, jakoby ta mieścina swoję libertacyją [k. 648] od hiberny i stanowisk żołnierskich, także podatków Rzeczypospolitej do lat kilku otrzymać mogła.

Nieznośne ubóstwo Żydów chełmskich że wielkie koszty, na które ich niepodobna żeby stać miało dla żołnierskiej extorsyji, jako i insze ciężkie sumpty erogowane, aby przy aprobacyjej swoich dawnych praw zostawać mogli, invigilabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Zalecone odwagą postrzały na usłudze Rzeczypospolitej podjęte jm. pana Chmieleckiego, towarzysza roty usarskiej jw. jm. pana wojewody krakowskiego, aby lennym prawem pewnej królewszczyzny w dzierżawie jego będącej pode Lwowem nagrodzone zostali, intercedent za nim ichm. panowie posłowie nasi.

W czym wszystkim aby ichm. panowie posłowie nasi serio chodzili i te artykuły promować fide, honore et conscientia onych obligamus. A tę naszę instrukcyją zleciliśmy jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu [k. 649] cześnikowi chełmskiemu, dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, die et anno ut supra [28 II

1659]. Jan Karol Romanowski cześnik chełmski, dyrektor koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a] *Uwaga kopisty:* nieczytelny.
[b] *Uwaga kopisty:* wyblakły.

CLXXI. Sejmik relacyjny w Chełmie 13 czerwca 1659 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały ostatniego sejmu obradującego w Warszawie 22 III–2 V 1659 r., VL, t. IV, s. 308.

1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 13 czerwca 1659 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 3, k. 167v–169v — oblata z ksiąg grodzkich chełmskich; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Ludwik Rudnicki 2 X 1659 r.* [feria quarta post Festum Sancti Michaelis Archangeli a. D. 1659]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 650–657 — kopia; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, marszałek sejmiku 14 VI 1659 r.* [sabbatho post Festum Sacratissimi Corporis Christi Domini a. D. 1659].

[k. 167v] My rady, dygnitarze i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik relacyjny nam per constitutionem na dzień dzisiejszy 13 iunii złożony, na miejsce konsultacyjom zwyczajne zgromadzeni, takoweśmy laudum względem wydania podatków publicznych tak przeszłych, jako i przyszłych na sejmie teraźniejszym uchwalonych, namówili.

Naprzód iż wiele na tym Rzeczypospolitej należy, aby wojsko pod teraźniejszy czas w zasługach swoich [k. 168] jako najprędzej ukontentowane zostało, na tym vel maxime desudavimus, jakoby panowie poborcy nasi summam totalem dwudziestu półszostu poborom correspondentem do skarbu Rzeczypospolitej bez wszelakiej odwłoki wydali. Przeto odebrawszy od ichm. panów poborców naszych doskonałe rachunki, że nam jeszcze rachując już pro reali wszystkie retenta poborów piętnastu, które przechodzą złotych 10 tys., nie dostaje ad complementum sumę kilku tysięcy złp, abyśmy w tak ciężkim przednówku nie poborowali, obstringimus laudo praesenti ichm. panów poborców naszych, aby urgeant według prawa fortem de retentoribus executionem, którą indilate ichm. panowie starostowie et eorum officia sub poenis descriptis et solutione de suo odprawić powinni i dobra cum proventibus generaliter omnibus taksowawszy in possessionem realem iuxta mentem legis poborcom oddali. Kto by zaś irritował takową egzekucyją et brachio Regali sprzeciwił się, mają panowie poborcy pro parata summa na komisyjej przyszłej lwowskiej taxata skarbowi podać bona i starać się o to, aby skarb iuxta mentem constitu-

tionem przyjmował pro soluto urzędowne delaty i takimi dysponował dobrami, których haeredes albo dzierżawcy odstępują.

Patrząc na ciężką biskupstwa chełmskiego, a osobliwie miasteczka Skierbieszowa dezolacyją i tenuem tego biskupstwa proventum, za wniesioną do koła naszego od jw. jm. księdza biskupa chełmskiego[618] instancyją retenta z miasteczka Skierbieszowa poborów piętnastu sine abiuratis skarbowi winne złotych 539, widząc impossibilem ich exactionem odpuszczamy, executionem, którą już urząd grodzki odprawił, rewokujemy i od niej uwalniamy, a tę sumę panom poborcom in calculo przyjąć obiecujemy i defectum skądinąd obmyślimy.

Ażeby ichm. panowie Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski i Tomasz Chojecki [k. 168v] vicesgerent grodzki krasnostawski, poborcy nasi, pewni byli na takowe defecta i dołożenie sumy dwudziestom półszóstom poborom correspondentis pieniędzy, jakośmy ichmciom osobną z podpisem jm. marszałka sejmiku teraźniejszego cum ratihabitionem dali plenipotencyją, aby akcyzę i czopowe na przyszłe półroka a die 1 iulii proxime venturam per plus offerentiam, komukolwiek będą mogli (non obstantibus anterioribus contractibus), na tak gwałtowną publiczną naszę potrzebę zaarendowali, a pieniędzy oraz zupełnych na półroka zaciągnęli, tak praesenti laudo cavemus, iż te kontrakty przez ichmciów postanowione, pro rato et grato przyjmujemy, pewni będąc życzliwej w tym ichmciów pro bono całej ziemi et sine detrimento usługi.

Więc iż ichm. panowie posłowie nasi na sejmie równo z inszymi województwy summam poborom trzem (excepto episcopatum Chełmensem) correspondentem, 12 tys. złp deklarowali, a nie mogąc tej sumy bez poborowania obmyślić, uchwalamy zgodnie w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim poborów trzy salvis abiuratis podług ostatnich regestrów poborowych i kwitów anni 1655. Do których poborów wybierania uprosiliśmy za poborców do ziemi chełmskiej jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkiego chełmskiego, a do powiatu krasnostawskiego jm. pana Tomasza Chojeckiego vicesgerenta grodzkiego krasnostawskiego, salarium ichmciom po złotych 200 deklarujemy, kwitowego nie więcej, jeno po groszy 6 z całej wsi brać mają, z części zaś małych od braci rozrodzonych ducta proportione małego poboru. Którzy ichm. panowie poborcy te poborów trzy sub nexu iuramenti na przeszłą poborów egzakcyją praestiti wybierać mają a die 1 septembris proxime venturam ad diem ultimam octobris anni praesentis [31 X 1659]. Którą sumę 12 tys. złp tak z poborów wybraną, jako i z inszych akcydencyji [k. 169] czopowego i akcyzy przez nas obmyśloną, pro tempore in constitutione expresso do skarbu Rzeczypospolitej ichm. panowie poborcy odwieść i oddać powinni.

[618] *Tomasz Leżeński.*

Potrzebną rzecz widzimy, aby na przyszłej komisyjej lwowskiej mieliśmy praesentem ziemi naszej komisarza, że jm. pan Zbigniew Sługocki podsędek chełmski per constitutionem jest naznaczony, aby na początek komisyjej wjechał prosimy, salarium pro viatico złotych 1200 u jm. pana pisarza grodzkiego chełmskiego, poborcy ziemi naszej jmci naznaczamy, które za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego i kwitem ręcznym jm. wyliczy.

Administratora czopowego i akcyzy in futurum na sejmiku da Bóg electionis iudicis deputati obierzemy i jeżeliby się per aliquem casum pokazał jaki defekt w retentach przeszłych poborowych i osobliwym rachunkiem w kole naszym ordynowanych na komisyją sumach, gwoli którym defektom nie mogliby panowie poborcy nasi totalem dwudziestym pół szóstom poborom correspondentem summam na komisyjej oddać, na tamtymże sejmiku dalszą namowę i obmyślenie doskonałe wszystkiego sobie rezerwujemy, sub eodem rigore approbationem comitialis laudi praesentis.

A iż jm. pan Jan Romanowski cześnik i pan Remigian Choiński skarbnik chełmscy uczynili w kole naszym z administracyjej akcyzy w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim w roku 1658 usque ad diem 1 februarii anni praesentis [1659] dostateczny rachunek i pieniądze wybrane in toto do jm. pana szafarza i poborcy ziemi naszej wnieśli, przeto z tej administracyji czopowego ichm. obudwu wyżej pomienionych cum successoribus eorum kwitujemy i wolnych czynimy.

Które to laudum nasze zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstarościemu sądowemu chełmskiemu, koła naszego marszałkowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 13 iunii roku [k. 169v] 1659. Andrzej Wiśniowski podstarości grodzki chełmski, marszałek koła rycerskiego sejmiku relationis mp.

CLXXII. Sejmik w Chełmie 27 lipca 1660 r.

Król uniwersałem wydanym w Warszawie 9 VII 1660 r. zwoływał sejmik szlachty chełmskiej na 27 VII 1660 r. dla narady naprzeciwko hardego nieprzyjaciela potędze *i ustosunkowania się do propozycji królewskich.* Jeślibyście zaś [...] tam salutifera salvandae Patriae media akceptowali, tedy trzecie wici na pospolite ruszenie (a te już z kancelaryjej naszej są wydane) pu-

blikować zarazem rozkazaliśmy; *APL, CChRMO 78, k. 124–124v; w grodzie chełmskim oblatował szl. Jan Zubrzycki 20 VII 1660 r.; CCrRMO 3, k. 415–415v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 21 VII 1660 r. Jednocześnie 9 VII 1660 r. król wydał trzecie wici, zwołując pospolite ruszenie szlachty chełmskiej do obozu pod Hrubieszów na 19 VIII 1660 r., CChRMO 78, k. 132–133; w grodzie chełmskim oblatował szl. Jan Domianowicz 28 VII 1660 r.*

1. Laudum sejmiku w Chełmie 27 lipca 1660 r.

Rkp. 1. *CChRMO 78, k. 133–134v — oblata; w grodzie chełmskim w imieniu marszałka sejmiku Andrzeja Wiśniowskiego, podstarościego chełmskiego, oblatował szl. Jan Domianowicz 28 VII 1660 r.* [feria quarta post festum Sanctae Annae a. D. 1660]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 3, k. 425v–427 — oblata z akt grodzkich chełmskich; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 3 VIII 1660 r.* [feria tertia post festum Sancti Petri in Vinculis a. D. 1660].

[k. 133v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się do Chełma, na miejsce konsultacyjom zwyczajne, na dzień dzisiejszy 27 iulii, uniwersałem JKMci naznaczony, takową zgodnie postanowiliśmy uchwałę.

Między inszemi, które nam JKMć P. n. m. przez list swój na sejmik teraźniejszy salvandae et invande Patriae proposuit media et remedia, to jedno przedsięwzięliśmy, abyśmy zarówno z wojskami Rzeczypospolitej i innymi województwy krwią własną i ostatnimi siłami naszymi przy szczęściu i dostojeństwie JKMci pożądany utrapionej Ojczyźnie kiedyżkolwiek mogli parare pokój. Mile przeto od JKMci P. n. m. denuncjacyją pospolitego ruszenia podług opisania prawa akceptowawszy, z kontestacyją ochoty i gotowości naszej do JKMci de medio nostri jm. pana Jana Karola Romanowskiego, cześnika ziemi chełmskiej i podstarościego krasnostawskiego, aby przy tym pewne desideria securitatem domów naszych pod czas ruszenia się na wojnę concernentia jmć przełożył, wysyłamy.

A iż in praesenti termino gęsto przechodzące wojska i regimenty cudzoziemskie przez ziemię chełmską i powiat krasnostawski czasu nam wolnego i spokojnego consulendi nie pozwalają, zgodnie wszystkie do traktowania i konkludowania zachodzące materyje i ku dobremu porządkowi in egressu z domów do namowy sposoby do dnia czternastego miesiąca sierpnia blisko przyszłego praecise odkładamy. Na który dzień i termin popis in armis we wszelkiej do wojny gotowości wszystkim ichm. braciej ziemi i powiatu tu pod Chełmem deklarujemy[619].

Więc że niemało między nami w powiatach obydwu znajduje się ichm. braciej rozrodzonych i per iniquitatem temporum po te lata inkursyjej nieprzyjaciół przez różne calamitates zubożałych, którzy decenter tej wojny ex debito odprawić nie będą mogli, insistendo prawu i porządkom przeszłym, kombinacyją ichmciów na tamtymże terminie popisowym [k. 134] przed ichm. pany deputatami, których na ten czas spośrodka siebie obierzemy, deklarujemy i bratersko wszystkich ichmci rekwirując, aby na tamten termin z powinności prawem opisanej stawili się.

A żeśmy wypłacając asygnacyje skarbowe z uchwalonych na sejmach przeszłych podatków, że poborcy nasi dotąd z włości lubomlskiej i inszych spustoszonych dóbr retent wyciągnąć nie mogą, znaczne in fidem publicam zaciągnąć nam przyszło długi i z nich się wypłacić nie możemy, abyśmy exactam rationem o tych retentach przeszłych poborowych niedobranych, także akcyzy ad 1 iulii proxime praeteritam skończonej i czopowego vigore laudi anterioris currentis mieć mogli, na on popisowej konsulty termin sądy causarum fisci w grodach obydwu aby ichm. officiales castrenses sądzili i rachunków ichm. panów egzaktorów wysłuchali, żądamy. Termin tym sądom i rachunkom w grodzie chełmskim pro die 3, a w krasnostawskim pro die 2 augusti proxime ventura laudo praesenti praefigimus. Na który termin ichm. panowie egzaktorowie nasi poborów przeszłych, także czopowego i akcyzy administratorowie, peremptorie sine quavis adcitatione stanąć i sprawić się, retentorowie zaś swoich adcitare powinni będą. Na te sądy i rachunki do urzędów grodzkich za asesorów deputujemy spośrodku siebie: do grodu chełmskiego ichm. panów Zbigniewa Sługockiego podsędka, Remigiana Choińskiego skarbnika chełmskich, Adama Czarnołoskiego wojskiego buskiego, pisarza grodzkiego włodzimierskiego, Jana Blinowskiego, Mikołaja i Adama Węglińskich, Władysława Charłenskiego, do grodu krasnostawskiego ichm. panów Marcina Orchowskiego podstolego chełmskiego, Stefana Zamoyskiego, Franciszka Gorzkowskiego i Eliasza Żółkiewskiego. Które to sądy i rachunki ichm. officiales castrenses insimul z ichmciami deputowanymi, absentia aliquorum non obstante, odprawić i nam doskonałą we wszystkim na przyszłym popisu terminie i zjeździe in scriptis podać informacyją powinni bedą.

A teraźniejszą uchwałę zgodnie namówioną zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstarościemu sądowemu chełmskiemu, dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 27 iulii anno 1660. Andrzej Wiśniowski [k. 134v] podstarości sądowy grodzki chełmski, dyrektor koła rycerskiego sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[619] *Po popisie tym, jeśli do niego doszło, w źródłach nie pozostały żadne ślady.*

CLXXIII. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1660 r.

Na 13 IX przypadał termin zebrania się sejmiku deputackiego chełmskiego. Na ten też dzień król uniwersałem z 15 VIII 1660 r. zwoływał szlachcie chełmskiej sejmik w celu naradzenia się nad poczynaniami w związku z zagrożeniem przez nieprzyjaciela, nakazując jednocześnie ściąganie pospolitego ruszenia do obozu pod Łuckiem na 4 X 1660 r. Król pisał: Patrząc jednak na to, że na przeszłych sejmikach, gdzieśmy uprzejmym i wiernym wmciom różne media salvandae Patriae podawszy liberam optionem o nich zostawili, nie tylko się żadne nie podobały, ale też rectissimam intentionem nostram niektórzy sinistrae tłumaczyli, udawając, jakobyśmy tylko wystraszyć albo absoluta tributa imperare chcieli, czegośmy nigdy w myśli nie mieli ..., *CChRMO 78, k. 143–143v; w grodzie chełmskim oblatował szl. Wojciech Szydłowski 23 VIII 1660 r.; CCrRMO 3, k. 443v–444v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 20 VIII 1660 r.*

1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 13 września 1660 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 78, k. 163–166v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podstarości chełmski, marszałek sejmiku 24 IX 1660 r.* [feria sexta post festum Sancti Matthaei Apostoli et Evangelistae a. D. 1660]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 3, k. 466–470 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Ludwik Rudnicki 2 X 1660 r.* [sabbatho post festum Sancti Michaelis Archangeli a. D. 1660]

[k. 163] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego rycerstwo na dzień dzisiejszy miesiąca septembra roku teraźniejszego 1660 na sejmik od JKMci P. n. m. uniwersałem trzecich i ostatnich wici złożony zgromadzeni, ojcowską tę naprzód JKMci P. n. m. sollicitudinem, którą w obmyśliwaniu całości i bezpieczeństwa Ojczyzny naszej przezornie mieć raczy, namowę rządu dobrego przy pospolitym ruszeniu życzliwie nam insinuando, powolnie z uniżonym naszym JKMci P. n. m. podziękowaniu przed się biorąc sollemnia vota od Pana Panów, aby panowanie JKMci P. n. m. szczęśliwości wszelakiej i błogosławieństwem swoim w niezamierzone lata i kraje rozwodził, concipimus.

Wiedząc zatem, iż ziemia nasza ani kasztelana (in partem aliarum curarum od JKMci P. n. m., jako się nam przez list swój na przeszłym sejmiku jmć wymówić raczył, vocatum), ani substytuta od jmci nie ma sobie naznaczonego, a wiedząc, iż praecipua dobrego porządku momenta na sposobnym dyrektorze należą, do prowadzenia z ziemi tej i na starszeństwo idoneum a dobrze w Ojczyźnie i w ziemi naszej meretum wielmożnego jm. pana Krzysztofa z Potoka Potockiego krajczego W. Ks. L., starostę chełmskiego, concordibus sententiis obraliśmy sobie. Tego tedy

jako wszystkich nas voto expetitum i unanimi consensu do tej funkcyji naznaczonego aby JKMć Pan [k. 163v] nasz miłościwy póki teraźniejsza trwać będzie ekspedycyja, nieodmiennie za duktora ziemi naszej zostawić i konfirmować raczył, prosimy. Do przełożenia majestatowi JKMci uniżonej naszej prośby z koła rycerskiego jm. pana Floriana z Orchowa Orchowskiego stolnika ziemi naszej, a podstarościego lwowskiego użyliśmy. W czym nic nie wątpiąc o łasce JKMci P. n. m., temuż wielmożnemu jm. panu krajczemu W. Ks. L., duktorowi naszemu zleciliśmy, aby jmć pomiarkowawszy czas, gdy województwa dalsze wielkopolskie i insze pobliższe ziemię naszą i powiat krasnostawski, które traktu pominąć nie mogą, przechodzić będą, czas nam popisu i okazowania in armiis pod Chełmem uniwersałem swym złożywszy, za którym obwieszczeniem mają się nieodwłocznie ichm. panowie obywatele tak chełmscy, jak i powiatu krasnostawskiego stawić et in personis suis podług prawa i zwyczaju popisawszy się, zaraz z tego okazowania na miejsce wiciami ostatnimi od JKMci determinowane stanąć powinni będą. Obranie rotmistrzów i innych w ciągnieniu oficjalistów i sędziów na tamten da Pan Bóg popisowy termin odkładamy.

A iż z domu sami na pospolite ruszenie odchodząc, securitatem domesticam jak najwarowniejszą mieć chcemy, inhaerendo constitutioni novellae O werbunkach, supplementach i kupach swawolnych[620], tudzież i uniwersałom JKMci p. n. m. i jaśnie wielmożnych ichm. panów hetmanów koronnych do grodów naszych podanym[621] insistendo, nim z domów naszych ruszymy się, wielmożnego jm. pana krajczego W. Ks. L. jako starostę chełmskiego i duktora naszego upraszamy, aby jmć securitatem domom i substancyjom naszym attendat i takich licentiosos, jeśliby w ziemię albo powiat krasnostawski weszli i violentias jakie exercerent, będąc o to od kogokolwiek z obywatelów braciej naszych avisatus everceat, i jeśli refractury będą, znosił. In parte curarum dla odległości miejsc jmci substituimus jm. pana Jana Karola Romanowskiego cześnika chełmskiego, podstarościego krasnostawskiego do powiatu tamtego krasnostawskiego, który we wszystkim z jm. panem krajczym znosić się ma i kiedy potrzeba ukaże, z bracią powiatu krasnostawskiego do poskromienia swawoli w ziemi chełmskiej stawać, wzajemnie i powiat krasnostawski jm. pan krajczy obywatelami ziemi chełmskiej posiłkować będzie, a my verbo nobili et militari [k. 164] pollicemur ad reprimendos [a]-tales

[620] *VL, t. IV, s. 276.*

[621] *Uniwersał króla z 13 VIII 1660 r. w tej sprawie, zob. CChRMO 78, k. 145–146; uniwersał Jerzego Lubomirskiego, marszałka wielkiego i hetmana polnego koronnego z 13 VIII 1660 r., ibidem, k. 144–145; por. także CCrRMO 3, k. 444v–446v.*

insultus lubo sami in personis nostris, lubo czeladzi dobrej konnej dodać ichmciom i dopomóc za awizacyją ichmciów gotowi będziemy, po wyjściu zaś z domów naszych reasumujemy prawo dawne na zaszczycenie od swawoli[-a] i buntów domowych, tudzież i na uskromienie licentiosorum wszyscy doma pozostający bracia w leciech podeszli i insi, których od pospolitego ruszenia prawo uwalnia, nawet faktorowie majętności i dóbr tak królewskich, jako duchownych i szlacheckich, także i z braci rozrodzonych, którzy doma pozostają i z nami na pospolite ruszenie nie pójdą, wszyscy in personis suis sub poenis w tymże prawie na takich sancitis, quisque in suo territorio za awizatem ichm. panów wojskich lub ichm. panów podstarościch stawać do jmci powinni będą.

A in quantum jeszcze przed wyjściem naszym obaczymy, jakie z której strony ingruentia pericula i gruntowniejsze bezpieczeństwo domom naszym ad normam inszych województw na przyszłym da Bóg popisie i okazowaniu sobie obmyślić i namówić zachowujemy.

Chcąc też prawu pospolitemu dość uczynić et bono ordini consulere, aby bracia rozrodzeni przez różne calamitates, inkursyje nieprzyjacielskie tymi czasu bardzo zniszczeni i zubożeni, tę wojnę decenter według statutu i konstytucyjej odprawić mogli ad combinandum ichmci i uznania quantitatem substantiae et habilitatem do wojny, naznaczamy z koła naszego deputatów, przy wielmożnym jm. panu duktorze naszym. W ziemi chełmskiej ichm. panów Floriana Orchowskiego stolnika, Zbigniewa Sługockiego podsędka, Remigiana Choińskiego skarbnika ziemskich chełmskich, Adama Czarnołoskiego wojskiego buskiego, pisarza grodzkiego włodzimierskiego, Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego, Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkich urzędników chełmskich, Jana Blinowskiego, Mikołaja i Adama Węglińskich i Władysława Charlęskiego, do powiatu krasnostawskiego ichm. panów Marcina Orchowskiego podstolego, Jana Karola Romanowskiego cześnika i podstarościego krasnostawskiego, Tomasza Chojeckiego pisarza grodzkich krasnostawskich [urzędników], Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskiego, Szymona Mogilnickiego podstarościego horodelskiego, [b-]Stefana Zamoyskiego, Franciszka Gorzkowskiego i Eliasza Żółkiewskiego, którzy to ichm. wyżej mianowani, absentia aliquod non obstante, do[-b] [k. 164v] Krasnegostawu pro die 27 praesentis [27 IX], a do Chełma pro die 30 itidem praesentis [30 IX] zjechać i tej kombinacyjej braciej rozrodzonych odprawić mają, zdania i decyzyje swoje in hac materia ferowane seorsive propter securitatem każdego spisać i ad acta podać powinni będą.

Za wniesioną do nas pokorną ojców bonifratellów w Zawadówce i w Krasnymstawie mieszkających supliką, którzy certas particulas fundo-

rum terrestrium od dobrodziejów na ubogich legowane trzymają, także mniszki konwentu brzeskiego z wioski ich pustej Sobibora od wyprawy tej na pospolite ruszenie, jako prawie mendicantes i exulentes, uwalniamy.

A iż na przeszłym sejmiku sądy causarum fisci na retentorów uchwalone w obydwu grodach nie doszły i kalkulacyja z pany poborcami ad praesens odprawić się nie mogła, tedy te sądy iterato reasumujemy i ichmci wyżej mianowanych wszystkich za asesorów ad officia castrensia obydwu grodów do wysłuchania ichm. panów egzaktorów doskonałego rachunku i windykowania reszt przy różnych retentorach pozostałych deputujemy. Które sądy officia castrensia spólnie z ichmciami deputowanymi tam quam formatum iudicium w tenże czas i dzień przy kombinacyjej braciej w obydwu grodach sądzić, kalkulacyje doskonałe odprawić, percepty, dystrybuty i retenta per decreta likwidować i finaliter wszelkie perplexitates defectus decidere, definire et quietare, plenariam dajemy ichmciom facultatem. A ichm. panowie deputaci do powiatu krasnostawskiego naznaczeni iudicium cum retentoribus w tamtym grodzie odprawiwszy, tu zaś do Chełma pro die 30 praesentis [30 IX] do wysłuchania obydwu insimul ichm. panów poborców i uznania tak z czopowego, jako i akcyzy anni praesenti et praesentis słusznej arendarzom defalki zjechać powinni będą. Na który termin arendarzów akcyzy z roku przeszłego i czopowego ad liquidandos defectus odsyłamy.

Sumy do skarbu Rzeczypospolitej przez ichm. panów Krzysztofa Przanowskiego chełmskiego i Tomasza Chojeckiego krasnostawskiego pisarzów grodzkich, poborców naszych in vim dwudziestu półszósta poborów i znowu in vim trzech poborów wniesione, ad praesens [k. 165] dekretem komisyjej lwowskiej [c-]i asygnacyją skarbową na złotych 12 tys. realiter wypłacone likwidowane, to jest złotych 125 145, groszy 24[-c], pieniążków półsiedemnastu[d] przyjmujemy, dalszą kalkulacyją perceptorum et expensarum atque retentorum do sądów pomienionych causarum fisci z ichmciami odkładamy.

Ad postulata JKMci P. n. m., które na teraźniejszym sejmiku przez posła swego proponere et modos invandi aerarii publici podać nam raczył, luboć to takowe materyje całej Rzeczypospolitej na sejmie traktować należy, widząc jednak maximam Reipublicae necessitatem i skarbu egestatem do tych, które w ziemi naszej mieć i constituere możemy, skłaniamy się. A naprzód akcyzę ad ratihabitionem całej Rzeczypospolitej, ponieważ już była na sejmie przeszłym abrogata, in quantum insze pobliższe województwa ad praesens na sejmikach na toż zezwolą, laudo praesenti deklarujemy i dajemy ichm. panom deputatom do kombinacyjej braci i do sądów wyżej ordynowanym plenariam facultatem, za wzięciem wia-

domości z pobliższych województw, na przyszłym terminie sądów tych causarum fisci egzakcyją tej akcyzy publikować i tamże plus offerentibus w ziemi i powiecie krasnostawskim zaarendować, albo in defectu arendarza modus exigendi accommodatum namówić i postanowić. Której to egzakcyjej żaden już a publicatione w miastach JKMci, duchownych i naszych dziedzicznych, sub poenis in constitutione descriptis, iure et processu fisci w grodach obydwu repetentur, przeszkadzać nie będzie powinien. To jednak deklarujemy, aby podług instruktarzów skarbowych i konstytucyjej anni 1658[622] opisania, bez uciążenia i skwierku ubogich ludzi, tylko ultimi consumentes tę akcyzę płacili. Kolektę od browarów do zgody stanów Rzeczypospolitej na przyszły sejm odkładamy. Czopowe, jako ad praesens currit i zostaje w dyspozycyjej ziemi naszej, tak in futurum po skończeniu rocznej egzakcyjej od nowego lata przyszłego ma currere, uchwalamy, którego czopowego ordinationi in futurum tymże, jako wyżej committimus deputatom, obojga tego akcyzy i czopowego zupełną przy ziemi naszej zostawując dispositionem i dystrybutę. Do odbierania pieniędzy od arendarzów albo administratorów tych egzakcyji akcyzy i czopowego jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika chełmskiego [k. 165v] de medio nostro uprosiliśmy, który pieniądze co ćwierć, [e-]albo jako ordynacyja ichm. panów deputatów będzie, od arendarzów albo administratorów odbierać[-e] i one przy księgach publicznych w sklepie zamojskim chować będzie, na żadne onych bez woli i ordynacyjej sejmikowej nie ruszając potrzeby.

Więc iż JKMć P. n. m. chcąc saluti et integritati utrapionej proscpicere Ojczyźnie, której prawie ostatnią zgubę i ruinę przez ciężkie i nieznośne chlebów i stacyji częste egzakcyje i przechody wojsk Rzeczypospolitej afflictae plebis aggravatae JKMć widząc, dla czego chwalebne wziąwszy przed się studium vindicandi prowincyji i w nadziei pobłogosławienia szczęśliwego, wyprowadziwszy z tych krajów wojska, tam kończąc tę świątobliwą intencyją, wojska w Ukrainie na zimę kollokować JKMć P. n. m. obiecuje, a dla posilenia wojsk niepłatnych w instrukcyjej swojej pieniężnego suplementu in vim ratihabitionis sejmu i przyjęcia w zapłatę wojsku, salva coaequatione województw, żądać raczy, tedy my aby się i w tym Rzeczypospolitej wygodzić i głodne wojsko in opere zostające posilić mogło, ad ratihabitionem sejmu i przyjęcia przy koekwacyjej w zapłatę wojsku pozwalamy sumę pieniężną z dóbr królewskich i duchownych według konstytucyj [anni] 1652 et 1659[623] po złotych 20 z łanu

[622] *VL, t. IV, s. 269.*
[623] *VL, t. IV, s. 272–275.*

osiadłego, z łanów zaś pustych odprzysiężonych według ostatnich kwitów w dobrach tychże królewskich i duchownych chcąc suo currere wojsku po złotych 10, z dóbr zaś naszych ziemskich, takiemu ciężarowi niepodległych, na wypłacenie długu od Rzeczypospolitej wojsku winnego z łanów wszystkich in genere, sine abiuratis, po złotych 5, a gdzie są suae culturae et deserti ex antiquo, tedy według opisu ksiąg poborowych per medium wydać ad 1 novembris sub poenis contra retentores sancitis, submitujemy się. I sądy propter retentores w grodach obudwu post festum Omnium Sanctorum w pierwszy poniedziałek [8 XI] naznaczmy. Z których to retentorów grody obydwa indilate executionem iuxta mentem legis odprawować sub rigore constitutionum powinni, do której egzekucyjej wolno będzie ichmciów officialibus castrensis swoich wicesgerentów lubo insze ad peragendum tale negotium sposobne osoby substituere.

Do wybierania tej egzakcyjej w ziemi chełmskiej jm. pana Dionizego [k. 166] Borowskiego [f-]wicesgerenta grodzkiego chełmskiego, a w powiecie krasnostawskim jm. pana Szymona Aleksandra Mogilnickiego podstarościego horodelskiego użyliśmy. Czas egzakcyjej a 20 praesentis [20 IX][-f] ad 1 novembris ma currere, deklarujemy. Ichm. panom egzaktorom in vim salarii oprócz sumy ex laneis przychodzącej, która de integro skarbowi należeć ma, po groszu od złotego, a od kwitów po groszy 3 pozwalamy, więcej nad to od sług i poddanych naszych wyciągać nie będą powinni. Którą sumę modo quo supra z łanów tylko samych osiadłych i pustych et suae culturae podług ksiąg w ziemi naszej chełmskiej i powiatu krasnostawskiego poborowych, do Lwowa, a nie dalej na św. Marcin blisko przyszły [11 XI] odwieźć i do dystrybuty wojskowej, komu to negotium od JKMci i z skarbu demandatum będzie, ichmci powinni będą per viam sufficienti od skarbu Rzeczypospolitej quietationem, hoc praecauto, jeżeliby kto z ichm. panów wodzów wojennych i innych ichm. panów wojskowych obywatelów ziemi tej i powiatu krasnostawskiego tego łanowego od panów poborców naszych z dóbr i dzierżaw swych nie oddał, aby skarb pro persoluto panom poborcom naszym comput łanów i osiadłości ichmci przyjąwszy, potrącił.

A ponieważ jm. panu wojewodzie kijowskiemu[624] zostaje skarb Rzeczypospolitej pewną sumę, ziemi zaś naszej tejże jm. pan wojewoda z dóbr lubomlskich został winien z retent poborowych złotych 1479, groszy półdziewiąta, które my satisfacient skarbowi Rzeczypospolitej wypłacić musieli, starać się o to będą panowie poborcy nasi, aby w teraźniejszej sumie pomieniona reszta nam przyjęta, a jm. panu wojewodzie w tamtym

[624] *Jan Wyhowski.*

winnym od Rzeczypospolitej długu potrącona była. O czym aby jm. pan marszałek koła naszego do jm. pana podskarbiego[625] imieniem naszym napisał, zlecamy.

Asygnacyją skarbowi na złotych 6 tys. polskich, jm. panu Florianowi Orchowskiemu stolnikowi chełmskiemu do ziemi naszej daną, akceptujemy, którą aby ichm. panowie egzaktorowie nasi z retent przy sobie zatrzymanych i które się jeszcze ex calculo pokażą, także z czopowego anni praesentis ad ultimam decembris [31 XII] currenti wypłacili, iniungimus. A cokolwiek jeszcze ad complementum tej sumy [g-]6 tys. nie wystarczy, z przyszłego od nowego lata [1 I] czopowego albo akcyzy in quantum za jednostajną inszych województw zgodą i w ziemi naszej currat wypłacić deklarujemy. A jm. pan stolnik jako się w kole naszym braterskim[-g] [k. 166v] asekurował intercedere powinien będzie, aby ta asygnacyja poborcom ziemi naszej w przyszłych podatkach najpierwszych w skarbie Rzeczypospolitej pro persoluto przyjęta była.

To też sobie fraterne praecavemus, aby in futurum żadnych largicyji de publicis proventibus na sejmikach naszych nie bywało, i jeśliby jakie w takowych materyjach interveniret od kogokolwiek na sejmiku którym albo zjeździe in pauco numero braciej postulatum, ma być zawsze ad pleniorem numerum do sejmilku deputackiego odłożono, na inszych sejmikach, choćby zgodnie co było komu odpuszczono albo defalkowano, irritum et inane deklarujemy.

Które to laudum zgodnie namówione jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podstaroście sądowemu chełmskiemu, koła naszego marszałkowi, podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 13 miesiąca septembra roku 1660. Andrzej Wiśniowski podstarości sądowy chełmski, marszałek na ten czas sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a-a] *W CChRMO 78 górne partie kart zniszczone i 4 wiersze nieczytelne; uzupełnienie z CCrRMO 3, k. 467–467v.*

[b-b] *W CChRMO 78 góra karty uszkodzona; uzupełnienie z CCrRMO 3, k. 468.*

[c-c] *W CChRMO 78 góra karty uszkodzona; uzupełnienie z CCrRMO 3, k. 468v.*

[d] *W CCrRMO 3, k. 468v:* szesnaście i pół.

[e-e] *W CChRMO 78 góra karty uszkodzona; uzupełnienie z CCrRMO 3, k. 469.*

[f-f] *W CChRMO 78 góra karty uszkodzona; uzupełnienie z CCrRMO 3, k. 469v.*

[g-g] *W CChRMO 78 góra karty uszkodzona; uzupełnienie z CCrRMO 3, k. 470.*

[625] *Jan Kazimierz Krasiński.*

2. Odpowiedź kancelarii koronnej posłowi ziemi chełmskiej z 12 października 1660 r.

Rkp. *CChRMO 78, k. 196v–197v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Jan Warecki w imieniu Floriana Orchowskiego stolnika chełmskiego 13 listopada 1660 r.* [sabbatho post Festum Sancti Martini Pontifici a. D. 1660].

[k. 196v] Respons ur. Florianowi z Orchowca Orchowskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej do JKMci z sejmiku chełmskiego od obywatelów ziemi tej i powiatu krasnostawskiego wyprawionemu posłowi z kancelaryji wielkiej koronnej, w Samborze dnia 12 października [roku] 1660 dany.

Przyjmuje JKMć P. n. m. pro innata clementia sua ojcowskim afektem uprzejme obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego vota i apprecatie szczęśliwych powodów, idque odbierając ich submisyją i podziękowanie za nieustające prace, fatygi i pieczołowanie około tej Ojczyzny, które nie tak są ciężkie [k. 197] i uprzykrzone JKMci dla niewczasów i niewygód, jako miłe dlatego zwłaszcza, że od wiernych i życzliwych poddanych należytą acceptantur wdzięcznością.

A jako ochotę urodzoną obywatelów tychże do zaszczycenia tej Rzeczypospolitej własnymi piersiami Regis probat favore, tak oraz ratum habet cożkolwiek należytego do rządu dobrego i przyzwoitego pospolitemu ruszeniu umówili i postanowili, jako i to pochwala, że na miejsce kasztelana dzieła wojennego dobrze wiadomego[626] obrali sobie za dyrektora ur. krajczego W. Ks. L., starostę chełmskiego[627], przy którym w gotowości deklaracyjej JKMci czekać będą.

Pozwolone akcyzy i czopowego podatki że szczupłe tak wielkim potrzebom publicznym i codziennym, bez których się obejść niepodobna wydatkom dać mogą dla zniszczonych miast i miasteczek subsidium, podaje pod uwagę JKMć.

Więc że i to medium przezimowania za pobłogosławieniem Boskim wojsk JKMci in hostico ex omni rationem zda się utilissimum i byle wojsko zostające bez płacy, a przecież in arduo opere, gdzie się minować musi, miało stąd swój jaki pożytek miasto zimowego chleba, lubo to in vim zasług swoich skutek pożyteczny wziąć może. Insistit JKMć żądaniu swemu, aby obywatele powiatów tych pari przynajmniej liberalitate co do łanów szlacheckich z innymi województwy, które pozwoliły po 10 złp z łanów szlacheckich [k. 197v] [...][a] chcieli i omni possibili modo [w] spólną spólnie ratować Ojczyznę na własne JKMci rozkazanie. [Pieczęć kancelarii większej i podpis sekretarza królewskiego Stefana Hankiewicza].

[a] *Karta uszkodzona; jeden wyraz nieczytelny.*

[626] *Jan Piaseczyński.*

[627] *Krzysztof Potocki.*

CLXXIV. Sejmik elekcji kandydatów na urząd sędziego ziemskiego w Chełmie 14 września 1660 r.

Wojewoda ruski Stefan Czarniecki uniwersałem datowanym z obozu pod Borysowem 15 VIII 1660 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na wakujący urząd sędziego ziemskiego chełmskiego do Chełma na 14 IX 1660 r., CChRMO 78, k. 148; w grodzie chełmskim oblatował szl. Stanisław Skibicki 31 VIII 1660 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Nominację na urząd sędziego otrzymał Zbigniew Sługocki, przedtem podsędek chełmski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1366.

CLXXV. Sejmik elekcji kandydatów na urząd podsędka w Chełmie 23 listopada 1660 r.

Wojewoda ruski Stefan Czarniecki uniwersałem datowanym pod Mohylowem 20 X 1660 r. zwoływał, po awansie dotychczasowego podsędka Zbigniewa Sługockiego na urząd sędziego ziemskiego chełmskiego, sejmik elekcji jego następcy na 23 XI 1660 r., CChRMO 78, k. 196 — w grodzie chełmskim oblatował szl. Jan Warecki 13 XI 1660 r.; CCrRMO 3, k. 492v–493 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 8 XI 1660 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. Nominację na urząd podsędka otrzymał 26 XI 1660 r. Jan Karol Romanowski, dotychczasowy cześnik chełmski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1308.

CLXXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 marca 1661 r.

Początkowo król uniwersałem datowanym z Krakowa 21 XII 1660 r. zwoływał sejm walny zwyczajny w Warszawie na 28 III, sejmik przedsejmowy w Chełmie na 21 II 1661 r., CCrRMO 3, k. 509v–511v; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 19 I 1661 r. Tłumacząc to opiniami senatorów, a zwłaszcza hetmanów, którzy nas instantissime o prolongacyją złożenia sejmu upraszali, aby jeszcze w zimie pory wojennej zażyć, *faktycznie jednak oczekując na decyzje polityczne Wersalu król uniwersałem wydanym w Krakowie 10 I 1661 r. zmienił termin sejmu na 2 V, sejmiku chełmskiego na 28 III 1661 r., CCrRMO 3, k. 525–526; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jakub Gruszecki 11 II 1661 r.*

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 28 marca 1661 r.

Rkp. 1. *APOD Kraków, k. 664–703 — kopia z zaginionej dziś księgi CChRMO 80; w grodzie chełmskim oblatował w imieniu marszałka Andrzeja Wiśniowskiego, podstarościego chełmskiego, szl. Jan Demianowicz 4 IV 1661 r.* [feria secunda post Dominicam Judica a. D. 1661]; **Rkp. 2.** *APL, CCh, Fragmenty ksiąg 2, k. nlb. (urywek instrukcji).*

[k. 664] Instrukcyja ichm. panom, wielmożnemu jm. panu Krzysztofowi z Potoka Potockiemu krajczemu Wielkiego [k. 665] Księstwa Litewskiego, chełmskiemu etc. staroście i jm. panu Florianowi z Orchowca Orchowskiemu stolnikowi chełmskiemu, posłom naszym na sejm blisko przyszły sześćniedzielny warszawski, przez nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego w Chełmie na sejmiku partykularnym z uniwersału JKMci die 28 martii a. 1661 przypadającym, zgodnie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym obranym, dana.

Ojcowskie JKMci P. n. m. w obmyślawaniu całości i bezpieczeństwa Ojczyzny naszej solicitudo powinną od stanów całej Rzeczypospolitej meretur gratitudinem. Naprzód tedy zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby przy uniżonym podziękowaniu JKMci P. n. m. za doznane odwagi i Ojczyźnie naszej pod te turbulenta tempora codzienne Regio sudori sanguini et vitae non parcenti wyświadczone pieczołowania królewskie, trudy i niewczasy [k. 666] zdrowia dobrego w szczęśliwościach długoletniego panowania i triumfalnego powodzenia przy wiernym poddaństwie naszym powinszowali. Królowej JejMci Paniej naszej miłościwej podziękują także za macierzyńskie, które ma około dobra pospolitego, starania, życząc, aby Pan Bóg przedłużeniem zdrowia i zupełnym, które się tylko znaleźć może w Ojczyźnie naszej ukontentowaniem nadgradzał tę pracowitą królowej JejMci sollicitudinem, a upraszać sollicite Jej KMci będą, aby mając respekt na tak wielkie długi, w które Rzeczpospolita wojskom różnym i chanowi jmci tatarskiemu zaszła, raczyła być ad feliciora Reipublicae tempora cierpliwa.

Odważne jaśnie wielmożnych ichm. panów hetmanów koronnych i W. Ks. L. w pracach wojennych dzieła dozorne około dobra Rzeczypospolitej i zatrzymania jej całości pieczołowania condignam od JKMci i Rzeczypospolitej merente gratitudinem, zlecamy tedy ichm. panom posłom naszym, [k. 667] aby in facie Reipublicae za męstwa, dzielności, prace, trudy i rezolutne odwagi odnieśli ichm. powinne od stanów Rzeczypospolitej podziękowanie.

Jawne są w Ojczyźnie jw. jm. pana wojewody krakowskiego hetmana wielkiego koronnego[628] zaraz z młodości lat aż dotąd w podeszły wiek wielkie a pracowite w dziele rycerskim zasługi, pilną przeto ichm. panowie posłowie nasi do JKMci i Rzeczypospolitej wniosą instancyją, aby koszty na municyje wojenne i inne pro necessitatibus belli de proprio peculio erogowane spezy były na tym sejmie likwidowane i condigna od JKMci i Rzeczypospolitej nagrodzone gratitudine.

[628] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

Wyświadczył wielą dowodów innatam virtutem ku Ojczyźnie jw. jm. pan wojewoda wileński, hetman wielki W. Ks. L.[629], kiedy w tak ciężkim onej zamieszaniu i trudnościach zabiegając ostatniej tej Rzeczypospolitej zgubie, nie tylko zdrowie swoje ochotnie ważył, ale [k. 668] też i własne fortuny swoje deficiente w skarbie W. Ks. L. aerario na obronę tamtej prowincyjej, ujęcie wojska i apparatus bellicos obrócił, przy publicznym przeto od stanów Rzeczypospolitej podziękowaniu nie przepomną ichm. panowie posłowie nasi swojej wnieść instancyjej, aby dług winny od Rzeczypospolitej w Koronie jmci asekurowany do wypłacenia na tym sejmie był obmyślony i świeże po przeszłym sejmie na municyją wojenną erogowane spezy jmci praevia sufficienti calculatione były likwidowane i nagrodzone. Mężne i odważne przez wszystkie zamieszania Rzeczypospolitej czasy jw. jm. pana zasługi, które nie tylko tu in solo Patrio, ale też w obcych zamorskich krajach i świeżo teraz zadnieprskich z wojskami koronnymi magno Martis Cruentis sudore Ojczyźnie wyświadczył, wiekopomnej godne są wdzięczności, przeto zawdzięczą to ichm. panowie posłowie swoim in [k. 669] facie Reipublicae jmci podziękowaniem i usilną do JKMci P. n. m. instancyją, aby tak walecznego i potrzebnego Ojczyźnie senatora dobroczynności Pańskiej wspierała ręka.

Wysoce to promeruit jw. jm. pan wojewoda sendomirski[630] u Rzeczypospolitej, aby za wyświadczone in hac calamitate in toga et sago cnoty powinną od JKMci i Rzeczypospolitej odniósł wdzięczność, kiedy nie tylko zdrowie swoje waży dla Ojczyzny, ale też wszystkie fortuny i majętności puszcza in cineres et praedam na wyparcie nieprzyjaciół a zatrzymania dobra pospolitego, i tak wielką swoich własnych de proprio peculio zaciągnionych ludzi zawsze posiłkuje wojsko, przeto za tak chwalebne przysługi przy powinnym in facie Reipublicae jmci podziękowaniu instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby nie tylko za zniesienie przez obozy tarnopolskiej i rowieńskiej włości, [k. 670] ale też inne pro bono publico erogowane w różnych okazyjach koszty ad instar inszych benementorum civium praevia liquidatione były od Rzeczypospolitej asekurowane i nagrodzone.

Podziękować i inszym ichm. panom regimentarzom, pułkownikom i wszystkiemu rycerstwu koronnemu i W. Ks. L. za odważne ich męstwa, że nie będąc do tego od Rzeczypospolitej w zasługach ukontentowani, za całość jej i dostojeństwo Majestatu Pańskiego stawają, zdrowia i substancyje ważą, przyczyniać się będą ichm. panowie posłowie nasi do JKMci,

[629] *Paweł Jan Sapieha.*
[630] *Jan Zamoyski.*

aby w nagrodę prac i strat rycerstwu bene meritis panem filiorum dobra Rzeczypospolitej w podających okazyjach distribuat JKMć P. n. m.

Expedit Reipublicae dla szczęśliwego początku i sposobniejszej sejmu konkluzyjej, aby ichm. panowie posłowie na początek sejmu zjeżdżali, w czym i naszych ichmci oneramus fidem, [k. 671] a kto by z ichmciów nadalej w tydzień po zaczęciu sejmu nie przyjechał, już na potym facultatem contradicentem w rzeczach zgodnie namówionych nie miał.

Rationes senatus consultorum ante omnia upomnią się i rozdania wakancyji, senatus consulta aby z podpisami własnymi ichm. panów senatorów rezydentów były produkowane equestri ordini.

Namowę et modum concludendorum consiliorum publicorum w ręce deputatów nie pozwalać, more antiquo niechaj się konkluzyje sejmowe in praesentia statuum Regni z ostrzeżeniem praw i swobód naszych odprawują, procurabunt ichm. panowie posłowie nasi a na prolongacyją sejmu, na dopisanie konstytucyjej przeszłych ullo modo pozwalać nie mają.

Saluberrimum do poratowania Ojczyzny i posilenia wojska w zapłacie widzimy być koekwacyją, ta żeby ante omnia iuxta recessum sejmu przeszłego była traktowana inibunt rationes [k. 672] ichm. panowie posłowie nasi, serio przy tym zostawając, aby salvis abiuratis, tak jako w którym województwie albo ziemi na on czas durante contributione były koekwacyja ta stawała. Proponent przy tym ziemi tej praetensiones konstytucyjami ostrzeżone, nie przepominając szkód nieznośnych przez obozy wojska Rzeczypospolitej i W. Ks. L. i nieprzyjacielskich, przechodami i konsystencyjami i wybieraniem cum summa nobilitatis aggravatione z dóbr ziemskich chlebów i innymi sposobami poczynionych.

Wojsko JKMci i Rzeczypospolitej nigdy by do szkodliwych nie przychodziło związków, gdyby miało swojej zasługi zapłatę, proponent to ichm. panowie posłowie ordinibus Regni, aby JKMć cum Reipublicam interponat suam authoritatem wprzód do ichm. panów hetmanów obojga narodów, a z nimi wespół do wojska przez osobliwych ex ordinibus Regni komisarzów, ut constituant et liquident habita ratione tak ciężkich [k. 673] Rzeczypospolitej dezolacyjej i wyniszczenia quantitatem summae respectem zasług winnych, a z takiej konferencyjej miarę wziąwszy, inibunt modos et rationes skutecznej zapłaty, pewni tego jesteśmy, że ichm. panowie wojskowi, bracia nasi a synowie utrapionej spustoszonej matki spólnej Ojczyzny na jej vulnera et cicatrices synowski będą mieli respekt ze swych pretensyji, strat i krwawych zasług ex aequo et iusto cokolwiek ustąpią i decisive uspokoić się z Ojczyzną zechcą. O co my z sejmiku na-

szego sollicite ichmciów prosimy. A to sobie praecavemus, aby na potym województwa wszystkie chorągwiom płaciły w powiatach ducta proportione każdego województwa podatków, do których jeśli przyjdzie, ichm. panowie posłowie nasi sumę tylko pewną pozwalać mają, a modum contribuendum do braci cum approbatione laudi anterioris na sejmiku deputackim et futuri relationis przyniosą. Więc quali modo i jakimi ludźmi suplementować w Ukrainie wojsko także, aby [k. 674] wcześnie provisum było wszelkimi do armaty necessitatibus, z inszymi województwy inibunt rationes.

Podatek akcyzy in futurum do powszechnej zgody aplikować będą. Chana jmci i wojsko jego tatarskie ukontentować, de mediis et modiis tego ukontentowania znosić się i namawiać z innymi województwy.

Jm. pan podskarbi[631] reddat sufficientem calculum coram ordinibus Regni tak przeszłej komisyjej lwowskiej, jako i wszelkiej Rzeczypospolitej podatków, także z sum za nobilitacyje od różnych osób Rzeczypospolitej pozwolonych, długi dawniejsze i teraźniejsze aby jm. likwidował, a które sine consensu et scitu Reipublicae zaciągnął, sam jm. za nie respondeat. Toż rozumiemy de largitionibus extraordinariis na komisyjej lwowskiej. Która kalkulacyja aby się odprawowała per deputatos iuratos in formati iudicii, domawiać się będą. Summariusze rachunków aby na potym do grodów wcześnie przed sejmikami przysyłał, których i teraz sejmik nasz [k. 675] nie miał. Tego też ichm. panowie posłowie nasi przestrzegą, aby externi et plebejae conditionis nie byli ad clavum Regni przyjmowani.

Mennica co za pożytek Rzeczypospolitej czyni, deducat jm. pan podskarbi, także quadrupla quarta a novis donatariis i świeżo odprawione lustracyje qualem adtulere fructum, więc i wybicie miliona szelągów, których aby więcej nie bito, praecaventi jeśli więcej nad milion wybito, animadvertenta by ci, którzy się nad pozwolenie Rzeczypospolitej ważyli, serio sądzeni i karani byli, ażeby znowu skarb od powiatów z podatków te szelągi przyjmował. Ortów i szostaków fałszywych aby nie bito sub poena capitis. Także administratores minnicy aby plebeje et externi nie byli, sub poena capitis et confiscatione bonorum, przy tym staną ichm. panowie posłowie nasi.

In quantum by zaś dla wypłacenia długu wojsku winnego widziała Rzeczpospolita proficuum podnieść monety, do zgody spólnej ichm. panowie posłowie [k. 676] stosować się będą, tak jednak, aby czas, póki ma trwać podwyższenie, per legem był determinowany i znowu per legem zniżenie rewokowane, a nie per literas universales ad libitum

[631] *Jan Kazimierz Krasiński.*

skarbu i kancelaryjej JKMci, jako to już było in exemplo [ze] szkodą Rzeczypospolitej et privatorum.

Poparcie wojny z Moskwą do zgody województw, inquantum, by jednak car moskiewski afektował komisyjej i traktatów, ponieważ arma ferunt pacem, nie opuszczać i pory wojennej hoc praecauto, jeśliby do traktatów przyszło, aby wszystkie wojskom Rzeczypospolitej i W. Ks. L. popłacił zasługi i tak wielkie tempore belli in dominiis JKMci nagrodził szkody, w których paktach konwencyjej armorum z chanem jmcią nie opuszczać.

Fortece ukrainne, podolskie i podgórskie aby były opatrzone inibunt media et modos, także i pruskie, a wojnę turecką w sąsiedzkim państwie aby Rzeczpospolita i JKMć miał [k. 677] in consideratione, upraszać będą ichm. panowie posłowie nasi.

Pakta hodiackie[632] i świeże słobodyskie[633] weźmie Rzeczpospolita in trutinam, na których aprobacyją limitate ichm. panowie posłowie pozwolą, jeśli ci, którym Respublicam praestitiit beneficium, w powtórnej rebelijej przeciwku Panu i Ojczyźnie podnieśli arma, od szlachectwa i dóbr sobie konferowanych będą odsądzeni. Więc żeby z dóbr szlacheckich dziedzicznych more antiquo w kozactwo hetman zaporoski nie przyjmował kozaków.

Dobra iure belli wzięte suis restituantur haeredibus a Rzeczypospolitej in manus JKMci do szafunku bene meritis.

Acz na tym wiele Rzeczypospolitej należy, aby przyjaźń i pacta z postronnymi pany zatrzymane były, osobliwie też z książęciem kurfirstem brandenburskim[634] zachodzące około dominium Wisły i Elbląga pretensyje i kontrowersyje interest uspokoić, prosić będą ichm. panowie posłowie nasi gorąco JKMci, aby ten punkt serio z [k. 678] komisarzami kurfirsta jmci był traktowany et in rem Reipublicae decydowany, aby żadnego do Wisły prawa kurfirst jmć sobie nie pretendował, obmyśliwszy in quantum possibile Elbląga wykupno. Spytać się też mają, jeśli iuxta pacta ludzie na usługę Rzeczypospolitej pozwolone kurfirst jmć wyprawuje albo nie, aby z tejże na Elblągu sumy potrącono było, et in futurum ta wyprawa ludzi obwarowana była z kurfirstem jmcią.

A ponieważ i cesarz JMć chrześcijański[635] niemałe sobie jeszcze jakieś u Rzeczypospolitej praetendit sumy, instabunt gorąco ichm. panowie posłowie, aby Respublica sine mora mogła mieć z cesarzem jmcią

[632] *Akt unii z Kozakami podpisanej w Hadziaczu 16 IX 1658 r.*
[633] *Ugoda z Kozakami Juraszki Chmielnickiego podpisana pod Słobodyszczami 17 X 1660 r.*
[634] *Elektor brandenburski Fryderyk Wilhelm I.*
[635] *Leopold I Habsburg.*

summarum praetensarum per calculum certitudinem, aby strzeż Boże na potym z takowych praetensyji nie urosła jaka między spólnymi tak blisko złączonymi państwy diffidentia. Do których to pretensyji cesarza jmci uspokojenia podaje ziemia nasza sposób: z ofiarowanej jm. pana Jana z Wielkich [k. 679] Kuńczyc Mniszka, starosty lwowskiego, ku wygodzie Rzeczypospolitej znacznej sumy 160 tysięcy złp od cesarza jmci realiter jemu winnej, którąby Rzeczpospolita praevia ad praesens assecuratione publica wypłacić mogła jm. panu staroście. Przy której z cesarzem jmcią kalkulacyjej opponenti sunt w rekompensie tak wielkie a prawie nieznośne przez wojska cesarza jmci w państwie JKMci poczynione szkody, które in verificatum niech każde likwiduje województwo i poda authentice na to deputowanym komisarzom.

A że w przeprowadzeniu tego wojska do Węgier jm. ksiądz Lipski[636] wielkie per conniventiam dopuszczał czynić szkody, instabunt panowie posłowie, aby per illustrisimum nuntium Apostolicum był sądzony et restituat damna passis, a in futurum na takowe wojskowe okazyje aby duchownych nie ordynowano osób, praecavebunt.

Na przyjmowanie i wyprawę posłów i poselstw różnych ordinavit [k. 680] Respublica ordinarios proventus, które w dobrym szafunku miałyby sufficere, przeto in futurum cavere, aby dla zatrzymania dostojeństwa majestatu JKMci tych prowentów na insze nie obracano expensas.

Z rezydentów u panów chrześcijańskich luboby Rzeczpospolita mogła mieć ad rectum regimen osobliwie takie emolumentum, że jednak w ciężkich teraz zostaje długach, suppeditare sumptus na tych panów rezydentów nie możemy, ad feliciora rezydentom ichmciom ordynacyją odkładamy tempora.

Ten sobie za najpierwszy wolności naszych kładziemy fundament, kiedy in hoc inclito Poloniae Regno non nascuntur, lecz per liberas liberi populi voces oreantur et eliguntur reges, co że wielą konstytucyjej et diplomatibus Królów IchMciów przeszłych dostatecznie Ojczyźnie naszej de non eligendo novo rege vivente alio jest cautum, przy tych pozwach i ziemia nasza zostawać i stawać deklaruje. Że jednak JKMć P. n. [k. 681] m., widząc Rzeczpospolitą chciwymi zewsząd okrążoną nieprzyjaciołami, upatrując nie całe jeszcze stracone chciwych niektórych sąsiad do państw tych, strzeż Boże, interregni casum appetitus, ojcowski swój miłej Ojczyźnie contestando affect i dobrze jej życząc, podawać nam raczy za życia i panowania swego o elekcyjej sukcesora namowę, podziękują ichm. panowie posłowie nasi JKMci P. n. m. za takie ojcowskiej miłości i dobroci

[636] *Prawdopodobnie Konstanty Samuel Lipski, od 1677 r. arcybiskup lwowski.*

symbolum, a do zdania i jednostajnej statuum Regni i wszystkich województw zgody w tym punkcie stosować i o samej tylko in futurum inquantum by się Rzeczypospolitej zdało, wolnej elekcyjej znosić się przy spólnej ordinum Regni zgodnie będą, żaden strzeż Boże nec nominetur na tym sejmie successor praecavendo in super quam sufficientissime ne quid exinde detrimenti Respublica patiatur iuraque libere electionis convellantur, w którym specialiter punkcie fide honore conscientia ichmci obstringimus, [k. 682] aby one nie tylko u nas, ale apud posteritatem in integro zachowali.

Regimentarze tak polskich i cudzoziemskich regimentów, także duchowne osoby, którzykolwiek w obozie i potrzebach przy regimentach nie bywają, służby wojennej sami przez się nie traktują, aby złożyli regimenty i sumy na to niesłusznie z skarbu wzięte do skarbu przywrócili, insi zaś oberszterowie, pułkownicy, rotmistrze aby officiales bene personatos szlachtę polską przy regimentach trzymali i sami praesentes przy regimentach rezydowali, sub amissione stipendiorum. Regestra zaś do zapłaty aby sami pułkownicy, oberszterowie, majorowie, rotmistrze, kapitani jako w której ćwierci wiele ludzi mieli w służbie, a nie deputaci podpisowali i one poprzysięgali. A zasługi zmarłych i pobitych cudzoziemców, kiedy de successore jego non constat, aby w skarbie Rzeczypospolitej zostawały. Rajtaryje zaś cudzoziemskie, Rzeczpospolitą bardzo aggrawujące, aby omnino zniesione były, albo żeby się żołdem kwarcianych chorągwi kozackich te rajtaryje kontentowali z oficyjerami [k. 683] swymi.

Konstytucyja [anni] 1659 i komisyja o szkody przez wojsko W. Ks. L. poczynione[637] iż do efektu nie przyszła, starać się będą panowie posłowie o reasumpcyją, a specialiter, aby w ziemi chełmskiej osobni byli naznaczeni z obywatelów komisarze.

Więc że częstokroć od wojska W. Ks. L. ziemia chełmska wielkie ponosiła dotąd gravamina i straszne szkody, praecavebunt, aby prawo o nieprzechodzeniu wojsk za granicę obostrzone było cum poenis, i ziemię chełmską in futurum to wojsko nie infestowało.

Posłowie cudzoziemscy do JKMci przez województwa i ziemie nasze przechodząc, wielkie ubogim ludziom i miastom czynią opresyje, a czasem bez uniwersałów JKMci i hetmańskich, co się dzieje przez ladajakich niedozornych plebeiae conditionis [k. 684] przystawów, instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby na potym zawsze szlachtę dobrą et bene possesionatos do prowadzenia posłów za uniwersałami przydawano, którzyby za szkody i krzywdy zaraz in recenti w każdym grodzie, pod którego

[637] *VL, t. IV, s. 291.*

jurysdykcyją staną, się peremptorie respondeant et damnificatis satisfaciant sub poena banitionis perpetuae in primo termino decernenda.

Kondemnaty na żołnierzach tak respectu violentiarum, jako i damnorum ex adcitatione legitime otrzymane w Trybunale, aby sejmem nie były znoszone, praecavebunt nisi praestita satisfactione, także kondemnaty na posłach i komisarzach tanquam contra expraessas constitutiones ultime post constitutiones otrzymane, nullitati subiaceant i kauzy takowe non obstante condemnatione do pierwszych wracały się terminów.

Konstytucyje de disciplina militari aby rigorosam mogli mieć executionem namówią media, o czym z ichm. pany hetmany ichm. panowie [k. 685] posłowie nasi serio expostulować będą, ponieważ nobilitas wielkie i nieznośne od rycerstwa w majętnościach i we własnych swych dworach rozrodzonej braci ponosi impune opresyje.

Dowiedzą się też ichm. panowie posłowie nasi, wiele z dóbr Rzeczypospolitej in quali et quanto proventu z sejmu przeszłego iure haereditario rozdano i komu, czy bene meritis de Republica, a którym inmerito i niezasłużonym cudzoziemcom, nowej szlachcie, aby nazad odebrano et in futurum żadnemu in consentiente Republicam nie rozdawano.

Na żadne privatorum nobilitacyje et indigenatus panowie posłowie nasi pozwalać nie mają, oprócz których wojsko i ichm. panowie hetmani promocyją swoją recommendabunt Reipublicae. Ci zaś, którzy są nobilitowani sejmu przeszłego i dawniejszych, aby nie byli capaces beneficiorum regalium, honorum et dignitatum ad tertiam generationem, którym zaś rozdane są dobra Reipublicae, aby pro vacantibus na teraźniejszym sejmie bene meritis żołnierzom [k. 686] oddane były i dignitates przy którychby zostawali do szafunku JKMci.

Jednak za jm. panem Skulteckim, obywatelem naszym dobrze zasłużonym w ekspedycyjej warszawskiej, za którym już sejmu przeszłego wnosiliśmy naszę prośbę, i panem Bernem sekretarzem JKMci, którego przy fortecy zamojskiej summa enituit virtus et dexteritas, pilną wniosą ichm. panowie posłowie nasi instancyją, aby do klejnotu szlachectwa byli przypuszczeni.

Wielką stąd nobilitas w krajach tutecznych ponosi krzywdę et in bonis haereditariis iacturam, kiedy im zbiegłych chłopów długim in contumaciam przychodzi vindicare procesem, instabunt mocno panowie posłowie nasi, aby takowy proces o poddanych zbiegłych był skrócony, amputata dilatione maioris exemptus ac deliberationis ultimarium subsequatum ex contrariis decretum in contumaciam vero ex astito termino et demisione sublatis terminis interponuntur [k. 687] et decernuntur zaraz ad banien-

dum do grodu pozwy dawać i kondemnaty otrzymane valorem et rigorem iuris miały.

Obywatele Inflant słusznie merentur za stratę dóbr swoich i wiarę Reipublicae contestatam od JKMci i Rzeczypospolitej gratitudinem et recompensam, aby JKMć z dóbr Rzeczypospolitej, tamże w Inflanciech iure belli przypadłych, i da Bóg na Zadnieprzu te ich nagradzał cnoty i straty, prosić będą ichm. panowie posłowie.

Successores nieboszczyka jm. pana Daniłowicza podskarbiego koronnego[638], że dotąd długu od świętej pamięci Króla JMci Władysława in vim gratitudiniis z województwa wołyńskiego JKMci pozwolonego odzyskać nie mogą, powtórną już sejmiku naszego wniosą do JKMci i Rzeczypospolitej prośbę, aby indebita wydana była suma i per legem to obwarowano było.

Postulata gdańskie i książąt ichm. de Croie, także inszych creditores Reipublicae ad feliciora upraszać tempora.

[k. 688] Rewizyja skarbu Rzeczypospolitej jeśli jest effective skończona, spytają się, jeśli zupełne zostają w skarbie Rzeczypospolitej insignia, klejnoty i wiele złota, srebra do mennicy wzięto, co za pożytek ma stąd Rzeczpospolita, in quantum nieskończona, aby reassumpta była nieodwłocznie.

I to też niemniej zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby dobra Radziwiłłowskie pozostałej córce księżnie jejmci pannie Radziwiłłównie[639] przywrócone były.

Do teraźniejszej w Ojczyźnie niedostatków accessorum z niebywałej nigdy w Rzeczypospolitej dywizyjej wojsk mało która że invertit ordinem militarum, kiedy wojska w nagłych okazyjach subordynacyjej mieć nie mogą i żołnierz także płacony jako i niepłacony in disciplina militari contineri nie może, aby graviora strzeż Boże nie następowały, gdzieby hetmani władzy swojej, jako zwyczaj i prawo każe, przez takowe impedimenta extendere i Rzeczypospolitej jako officium ich exigit usłużyć nie mogli, instabunt serio ichm. panowie posłowie nasi, aby [k. 689] władza ichm. panów hetmanów wielkich obojga narodu według prawa in suo zostawała rigore, ale szkodliwe divisie i nomen ich omnino zniesione były lege perpetua.

W tak wielkiej Ojczyzny dezolacyjej wielkie by fulcimentum do zapłaty wojsku zostało, gdyby annaty od Ojca Świętego in usus publicos Reipublicae pozwolone i obrócone były, prosić JKMci, aby w tym do Ojca Świętego chciał interponere swoję instancyją.

[638] *Jan Mikołaj Daniłowicz, zm. 7 I 1650 r.*
[639] *Anna Maria Radziwiłłówna, jedyna córka Janusza Radziwiłła (zm. 31 XII 1655 r.).*

Myta na śluzie brzeskiej od szkut koronnych aby do skarbu Rzeczypospolitej wchodziły praecavebunt, a pro praetevitis sprawili się tamci exactores, in quovis iudicio et officio Regni, quo iure takie dotąd et in quos usus wybierali myta, więc i konstytucyja o zniszczeniu tej śluzy [anni] 1638 cum auctione poenarum[640] była reassumpta, instabunt.

Wniesiona do koła naszego od obywatelów ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego żałobliwa skarga na dziedziców i posesorów miasteczka Łęcznej, że według opisania konstytucyjej śluzy na Wieprzu pod [k. 690] Łęczną nie znoszą, ani necessaria do spuszczania i windowania szkut na tej śluzie trzymają, przez co wielkie szkody ci, którzy tą rzeką spuszczają, ponosić muszą, gorąco instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ta śluza i insze na tej rzece obstacula wiecznie zniesione były, sub poenis in konstytucyjej [anni] 1633 o rzece Bugu opisanymi[641], o co forum aby było naznaczone dirrecte inter lactos terminos w Trybunale ex speciali regestro.

Lex sumptuaria aby in perpetuum prawem obwarowana była i materyji drogich złocistych ab hinc do Korony nie wożono, sub confiscatione et poena capitis.

Konstytucyja sejmu przeszłego o srebrach kościelnych[642] aby była ad effectum przywiedziona, ichm. panowie posłowie starać się mają.

Starostwa sądowe, iż przez oderwanie wsi są ogołocone, że starostowie słusznego nie mogą mieć alimentum i do usługi Rzeczypospolitej fulcimentum, starać się mają panowie posłowie nasi, aby wsi świeżo od lat kilkunastu oderwane post decessum modernorum possesorum [k. 691] do starostw przyłączone znowu były i więcej na potym żadnych od starostw sądowych nie odrywano wiosek. Wieś Dobryniów, którą sobie possesor Łopiennika niesłusznie uzurpuje, aby ex nunc starostwu krasnostawskiemu przywrócona była, instabunt.

Konstytucyją o rewizyjej ksiąg ziemskich i podkomorskich chełmskich [i] krasnostawskich reasumują, do której pracy rewizorów sobie na sejmiku relationis i koszt na przepisanie obmyślimy.

Wielki contemptus legum publicarum stąd pochodzi, że iure damnati ariani nie tylko rigorem executionis na sobie nie zaznawają, ale jeszcze patrocinium swoje mają, tedy ichm. panowie posłowie modum realis et indilatae executionis z inszymi województwy namówią i lege publica stwierdzą, ażeby dobra tych, którzy in Regno commorantur pro vacantur

[640] *W konstytucjach sejmu 1638 r. brak uchwały o śluzie brzeskiej; być może odwoływano się do konstytucji sejmu 1641 r., VL, t. IV, s. 17.*

[641] *W konstytucjach sejmu 1633 r. brak uchwały o śluzach na Bugu.*

[642] *VL, t. IV, s. 281.*

rozdawane były, ekscypując tych, którzyby resipiscere chcieli i wiarę katolicką rzymską przyjęli, takim wolny niech będzie do Ojczyzny i dóbr swoich reditus.

[k. 692] Ustawiczna województwom wielkopolskim widzimy urosic [s] się może z obcymi ludźmi dissensio, gdyby Drahim miasto pograniczne miało cedere iuxta pacta Bidgostiensia w ręce cudze, pilno przeto znosić się bedą ichm. panowie posłowie nasi z województwy wielkopolskimi, jakoby sine praeiudicio modernorum possesorum fides JKMci i Rzeczypospolitej eliberari mogła, a impendenti Ojczyźnie obviaretur malo, aby ichm. panowie Wielkopolanie, evitando nocivam sibi vicinitatem, chcieli obmyślić do uspokojenia o ten Drahim efficacia media.

Wielka biskupstwa chełmskiego desolatio i ruina summam po nas wyciąga compasionem, abyśmy publicam do JKMci et ordines Regni przez ichm. panów posłów naszych interponowali postulationem, aby to biskupstwo na lat kilka tak od podatków in futurum, jako i stanowisk żołnierskich uwolnione było.

Znaczne i jm. pan Jan Wyhowski wojewoda kijowski ku JKMci [k. 693] i całej Ojczyźnie miłości synowskiej wyświadczył testimonia, kiedy w tak zamieszane Ojczyzny czasy z wojskiem Rzeczypospolitej moskiewską zatrzymał na sobie potęgę i swym własnym kosztem niemały poczet ludzi na usługę Rzeczypospolitej trzymał i dotąd trzyma. Za takowe tedy odwagi i koszty aby słuszną od JKMci i Rzeczypospolitej całej gratitudinem i powtórną na włości lubomlską i barską otrzymał na sejmie per seorsivam legem aprobacyją, starać się będą ichm. panowie posłowie nasi, zlecamy.

Jejm. paniej wojewodzinej bełskiej [Konstancji] Koniecpolskiej[643] krzywdę, którą za odebraniem dóbr w starostwie stryjskim przez jm. pana chorążego koronnego[644] prawu swemu podległych cierpi, a za tym i nocivum w tej Rzeczypospolitej exemplum, to jest convulsionem praw i przywilejów za sobą pociąga, przełożą ichm. panowie posłowie nasi JKMci i prosić będą, aby w tej sprawie cognitio iurium cum [k. 694] finali decisione nieodwłocznie być mogła między ichmciami.

Nie tajne są JKMci i Rzeczypospolitej jm. pana Krzysztofa z Potoka Potockiego krajczego W. Ks. L., chełmskiego etc. starosty, odważne w wojsku W. Ks. L. merita, które przez wiele lat częstokroć na miejscu hetmana W. Ks. L. regimentując, różne potrzeby i bitwy krwawe z nieprzyjacielem szczęśliwie staczając, z odwagą zdrowia i ruiną własnej substancyjej

[643] *Konstancja ze Stanisławskich, wdowa po Krzysztofie Koniecpolskim, zm. 1660.*

[644] *Jan Sobieski, starosta jaworowski, późniejszy król.*

wyświadczył Ojczyźnie, usilną do JKMci i Rzeczypospolitej wniosą ichm. panowie posłowie nasi instancyją, aby te prace, fatygi, koszty i odwagi jmci nagrodzone i zasługi już w skarbie W. Ks. L. likwidowane, przez komisarzów asekurowane, mogły być wypłacone, albo więc per constitutionem asekurowane.

Promovebunt i to jm. pana krajczego petitum, aby pan Złotorowicz[645] świeżo nobilitowany, przywłaszczonego sobie [k. 695] starożytnego domu ichmci herbu Pilawa nie zażywał, ale o nadanie inszego u JKMci starał się.

Więc że miasto Chełm pozwolonej sobie od JKMci i Rzeczypospolitej w szafunku podatków miejskich ex praescripto privilegiorum Sacrae Regiae Maiestatis na fortyfikacyją miasta ordynowanych abutitur łaski, serio włożą się w to ichm. panowie posłowie nasi, aby ten prowent miejski per legem był obrócony na fortyfikacyją tego miejsca i zostawał w szafunku starosty i dwóch obywatelów ziemi chełmskiej, których sobie na sejmiku relationis obiorą, i komisyja z kancelaryjej JKMci na pohamowanie pewnych buntów i swejwoli w mieście, skąd jawna sequitur proventuum Rzeczypospolitej diminutio, aby cum potestate vitae et necis na buntowników była wydana, przyczynią się do JKMci.

Jm. księdza biskupa cytryńskiego, sufragana chełmskiego[646] piam zalecą JKMci i [k. 696] Rzeczypospolitej intentionem, że na fundacyją ojców bonifratelów, których już defacto fundował, dwa łany pola z placami przy mieście Krasnymstawie skupił i przywilej na to JKMci otrzymał, postarają się ichm. panowie posłowie, aby ta fundacyja, kupno łanów i przywilej per legem publicam było aprobowane. Wniosą i za jm. księdzem władyką chełmskim[647] ichm. panowie posłowie nasi do JKMci i Rzeczypospolitej gorącą prośbę, aby unitowie religiej greckiej sine praeiudicio pakt hadjackich przy swoich starodawnych prawach zostawali i od dyzunitów nie byli infestowani. Więc i wieś Turakanie consentientibus na to modernis possesoribus aby do archimandryjej żydyczyńskiej, od której czasu niedawnego jest oderwana, per legem przywrócona była, przyczynią się.

Jm. pana Jana z Wielkich Kuńczyc Mniszka starosty lwowskiego osobliwy ku Rzeczypospolitej zalecą JKMci i stanom [k. 697] koronnym afekt, że sam ultro na oswobodzenie żup wielickich i bocheńskich ofiaruje Rzeczypospolitej wygodzić sumą 160 tysięcy złp, którą mu realiter cesarza

[645] *Michał Jan Złotorowicz, żołnierz, nobilitowany w 1658 r.*
[646] *Mikołaj Świrski.*
[647] *Jakub Jan Susza.*

JMci chrześcijańskiego dziad winien i ojciec cesarza JMci teraźniejszego i sam cesarz JMć szczęśliwie panujący[648] osobliwym aprobował reskryptem, aby w dług ten cesarzowi JMci na żupach winny, ta suma potrącona była a jm. panu staroście lwowskiemu do wypłacenia per legem w Koronie był obmyślony sposób.

Merita jm. pana [Aleksandra Ludwika] Niezabitowskiego stolnika bracławskiego, pułkownika JKMci, komendować będą JKMci i Rzeczypospolitej i upraszać, aby w rekompensę ich obmyślona mogła być jmci gratitudo. Więc i jm. pan [Gabriel] Silnicki miecznik bracławski aby desideri sui, które wnosić ma do JKMci i Rzeczypospolitej otrzymał affectum, przyczynią się ichm. panowie posłowie nasi.

[k. 698] Prosić będą JKMci panowie posłowie nasi i za jm. panem [Łukaszem] Białobrzeskim łowczym nowogrodzkim, aby dobra w dzierżawie jego zostające, Sulimie Kozakowi na wieczność dane, nie były od jmci posesyjej oddalone.

Przyrodzona dictat ratio i musi być najsłuszniejsza tribuere unicuique quod suum est, przeto za ichm. panami Urowieckimi dobrze w Ojczyźnie przodków swych zasłużonymi, gorąco wniosą ichm. panowie posłowie prośbę, aby suma na włości stuleńskiej od JKMci przysądzona, onym po rodzicu należytym prawem winna, oddana per modernum possesorem była i ekspensa na konserwacyją tempore Reipublicae turbulento poddanych tej włości przez rodzica ichmci erogowane, per commissarios SRMtis były likwidowane a per tenutarium modernum ichmciom wypłacone elaborabunt.

Na żałobliwą ojców franciszkanów lubelskiego konwentu do nas wniesioną suplikę pilnego ichm. panowie posłowie nasi przyłożą starania do JKMci [k. 699] i Rzeczypospolitej, aby góra albo okopisko żydowskie klasztorowi ich przyległe, per privilegium od JKMci onym konferowane, w realną podane im było posesyją, a in quantum by jakie zachodziły prawne koło tego kontrowersyje, [aby] JKMć one per decretum uspokoić nieodwłocznie raczył, prosić będą.

Świątobliwa sławnej Akademijej Zamojskiej fundatorów intencyja, aby jako najwięcej godnych i zgodnych ku usłudze Ojczyźnie naszej wystawiła nam synów, słusznej od nas i powinnej promocyjej potrzebuje, specialiter przeto ichm. panowie posłowie nasi wyświadczą swoje w tym studium, aby od JKMci i Rzeczypospolitej ta Akademija Zamojska eisdem libertatibus et immunitutibus per legem była ornata, quibus iuxta praescriptum statuti Jagiellonis gaudet et utitur Akademija Krakowska.

[648] *Cesarz Leopold I Habsburg, syn Ferdynanda III, wnuk Ferdynanda II.*

Doznaliśmy przez te wszystkie wojen anfractus qua fide et impensis miasto Zamoście jw. jm. pana wojewody sendomirskiego[649] in repressione [k. 700] nawalności nieprzyjacielskich po te czasy stawało, powinną tedy od całej Rzeczypospolitej zasłużyło wdzięczność, którzy illibatam zawsze i Panu zachowali fidem, wniosą prośbę swoję ichm. panowie posłowie do JKMci i Rzeczypospolitej, aby libertates et immunitates antique od królów ichmci miastu temu nadane, per legem na sejmie teraźniejszym przywrócone et in toto salvae et immunes były zachowane. Więc i depozytorium lwowskie, które wielką drogość przez zatrzymanie towarów różnym stanom czyni, na mieszczan i kupców zamojskich nie ściągało się. Także do płacenia sztukowego podczas jarmarku lwowskiego, nad zwyczaj i prawo przez lwowian ustanowionego, aby obstante privilegio SRMtis mieszczan zamojskich nie pociągano, w tejże konstytucyjej dołożono było.

Zniesione przez nieprzyjaciela i dezolowane miasto Chełm exigit nad sobą słusznej JKMci i Rzeczypospolitej kompasyjej, jakoby do lat kilku od stanowisk i stacyji żołnierskich uwolnione było, aby dla zwyczajnego [k. 701] konsultacyjom naszym miejsca pobudować się i niedostatki swe poprawić mogło.

Takowąż i miasteczko Hrubieszów przez obozów położenie poniosło dezolacyją, że prawie rudera jeno zostają, aby także od hiberny i stanowisk żołnierskich per legem publicam uwolnione było, intercedent ichm. panowie [posłowie] nasi do JKMci.

Wniosą i w tym do JKMci P. n. m. i Rzeczypospolitej nomine nostri instancyją za jm. panem Ludwikiem Bądzyńskim wojskim chełmskim, aby infamia wojskowa ex instantia pana Gordona, mieszczanina zamojskiego, na sejmie publikowana, ponieważ parti instiganti satisfecit i kwit in toto otrzymał, per constitutionem była abrogowana cum approbatione wszelkich jmci zapisów i kontraktów, które in emundationem honoru swego zasiągając, pieniędzy coram actis quibusvis Regni zeznawać i roborować musiał.

Wielką szkodę i ruinę substancyjej dziedzicznej pod Tarnopolem przez obóz wojska koronnego poniósł jm. pan [k. 702] Stanisław Jastrzębski, tak że tylko rudera i znaki wiosek Kajdanczu, Romanowego Sioła i Chałażyniec zostały, położą starania ichm. panowie posłowie nasi, aby praevia per constitutionem commissione mógł od JKMci i Rzeczypospolitej, jako insi ichm. tameczni obywatele doznawają, i jm. pan Jastrzębski otrzymać słuszną rekompensę.

[649] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*

Otrzymana jest w grodzie tutecznym chełmskim na jm. panu Jakubie Rościszewskim kapitanie JKMci ad instantiam instigatoris publici ex delatione nobilitatis terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis o pewne kryminały i excessa ex personali comparitione poena infamiae, że jeszcze post tot facinora mniej sobie rigorem iuris poważając, braci i obywatelów tej ziemi odpowiada, przełożą to ichm. panowie posłowie nasi ichm. panom hetmanom et serio instabunt, aby ta infamia ex delatione jm. pana hetmana do trąby na sejmie była publikowana.

Co wszystko i insze Rzeczpospolitą zachodzące sprawy fidei et [k. 703] dexteritati ichm. panom posłom naszym poruczamy, obiecując to sobie po ichmciach, że omni cura et industria providebunt ne quid detrimenti Respublicam patiatur, których to ichmci fide, honore et conscientia obowięzujemy.

A tę instrukcyją naszę aby jm. pan Andrzej Wiśniowski podstarości i sędzia grodzki chełmski, marszałek sejmiku naszego ręką swą podpisał i do akt grodzkich chełmskich podał i ichm. panom posłom wydać rozkazał, użyliśmy. Działo się w Chełmie, w kościele na miejscu konsultacyjom zwykłym dnia 28 miesiąca marca r. P. 1661. Andrzej Wiśniowski podstarości grodzki chełmski, marszałek sejmiku ziemi chełmskiej mp.

CLXXVII. Sejmik relacyjny w Chełmie 8 sierpnia 1661 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały sejmu zwyczajnego obradującego w Warszawie 2 V–18 VII 1661 r., VL, t. IV, s. 363.

1. List króla do szlachty chełmskiej w sprawie podatków z 19 lipca 1661 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 3, k. 630–631v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Rudzki 1 VIII 1661 r.*[feria secunda ante festum Transfigurationis Christi a. D. 1661]

[k. 630v] Jan Kazimierz z Bożej łaski król Polski, wielkie książę litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernihowskie, a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny król.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a osobliwie jednak wielmożnym, urodzonym dygnitarzom, urzędnikom, starostom, dzierżawcom i wszystkiemu rycerstwu i obywatelom województwa ruskiego i powiatu krasnostawskiego, uprzejmie nam miłym, łaskę królewską.

Wielebni, wielmożni, urodzeni, uprzejmie wiernie nam mili.

Skończywszy szczęśliwie z łaską Bożą sejm ten, który dla nawałności spraw Rzeczypospolitej tak długo musiał się prolongować, bardzo byśmy tego życzyli, aby i mianowane konstytucyje i sposoby dalszego ratunku

Ojczyzny mogły [k. 631] uprzejmym i wiernym waszmościom jako najprędzej innotescere, ale że ipsa impossibilitas obstat, aby to, co się zgodnie postanowiło, mogło być tak prędko do druku podano, przeto wzięliśmy ten sposób za zdaniem panów rad naszych tu po sejmie zostawających, uprzejmych i wiernych waszmościów obwieścić tym uniwersałem naszym, abyście nie czekając podania konstytucyji do grodu, co niemało jeszcze czasu wziąć musi, wcześnie złożenia podatków pomyślili według deklaracyjej danej od sejmiku uprzejmych i wiernych waszmościów przez urodzonych posłów ziemskich na przeszłym sejmie będących, którzy się od uprzejmych i wiernych waszmościów deklarowali sumę 100 tysięcy i dwoje podymne cum abiuratis. Żądamy przeto uprzejmych i wiernych waszmościów, abyście o sposobach wcześnie sami między sobą pomyślili, jakoby ta suma mogła być jako najprędzej złożona i zawieziona do Lwowa na ukontentowanie wojska, tak tego, które w związku, jak i tego, które wiernie i statecznie nie mieszając się do żadnych szkodliwych związków, w służbie naszej i Rzeczypospolitej zostając, cierpliwie żołdu swego oczekiwa. Co że uprzejmi i wierni waszmościowie dla własnej Ojczyzny securitatem i samych siebie uczynić zechcecie, nic nie wątpimy.

Który uniwersał nasz aby tym prędzej wszystkich uprzejmych i wiernych waszmościów doszedł, rozkazujemy go urzędom wszelakim na miejscach zwyczajnych publikować. Na co dla lepszej wiary, przy podpisie ręki naszej pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy.

Dan w Warszawie, dnia 19 miesiąca lipca r. P. MDCLXI, panowania Królestw naszych Polskiego i Szwedzkiego XIV roku. Jan Kazimierz król.

2. Laudum sejmiku relacyjnego chełmskiego 8 sierpnia 1661 r.

Rkp. 1. *CCrRMO 3, k. 634–636v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Ludwik Rudnicki w imieniu marszałka sejmiku Stefana Zamoyskiego 11 VIII 1661 r.* [feria quinta in crastino festi Sancti Laurentii Martyris a. D. 1661]; **Rkp. 2.** *BN, BOZ rkp. 1809, k. 640–642.*

[k. 634v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik relationis na dzień dzisiejszy 8 augusti, nam przez ichm. panów posłów naszych w grodach intimowany, po wysłuchaniu ichmciów relacyjej, takową zgodnie namówiliśmy i postanowili uchwałę.

A naprzód stosując się do deklaracyjej ichm. panów posłów naszych, in facie Reipublicae względem podatków uczynionej, jako zawsze non deficit ziemia nasza w obmyślawaniu należytej krwawych zasług wojskom JKMci i Rzeczypospolitej zapłaty, tak i teraz, lubo w ciężkim tej ziemi spustoszeniu, nie chce deesse na wypłacenie, tedy raty pierwszej 40 ty-

sięcy złp pro die 26 septembris wojsku przychodzącej, podymne czworo cum abiuratis conflagratorum et desertatorum adinstar ordinationis tego podatku w konstytucyjej anni 1629 opisanej[650] uchwalamy. Który podatek w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim takim ma być wydawany sposobem: w miastach główniejszych mieszczanie od kamienic większych, od każdej mają dawać po złotych 3, od mniejszych po złotych 2, nie zasłaniając się na ten czas wolnościami ani urzędami, a od domków, które przy mieście bywają, po pół złotego; na przedmieściach także od większych domów szynkownych po złotych 2, a od domków mniejszych po pół złotego, na co dwóch starszych z rady miejskiej dobrze osiadłych urzędy w każdym mieście deputować sub poena peculatus powinny, a ci dwaj deputowani w grodzie sub eadem poena peculatus przysięgę uczynić i zapisać mają w grodzie, że sprawiedliwy rozdział kamienic większych od mniejszych i domów uczynili, i tak kamienice, jako i domy policzyli. Którego porachowania regestr porządnie spisawszy, do grodu authentice, a potem urząd grodzki sub poena mille marcarum ex instanti repetendae (o co forum w bliższym grodzie naznaczamy) ten regestr przyjąwszy, sub nexu iuramenti kamienice i domy obejść, i atestacyją dać i zapisać [k. 635] sprawiedliwego porachowania powinien. W miasteczkach zaś mniejszych od kamienic większych i domów szynkownych po złotych 2, od mniejszych domków po pół złotego, na co także dwaj starszy dobrze osiadli, przez urząd sub poena peculatus, jako wyżej, na to deputowani z tego miasteczka, w grodzie przysięgę także uczynić i zapisać mają, i regestr do grodu oddać, a dzierżawca miasteczka, albo jeśli duchowne i szlacheckie posessor, a in obligatoriis haeres albo posessor ma albo sam, albo kogo z ramienia swego zesłać, któryby domy wszystkie policzył i rozsądek uczynił, jeśli sprawiedliwie rozdział uczyniony i atestacyją sam posessor dać ma sub poena mille marcarum z każdej wsi totis, quoties citatus fuerit, o co forum w grodzie sine apellatione, która przy regestrach aktykowana być ma. Z miasteczek zaś, którzy jako chłopi rustica opera panom odprawują, także i z drugich miasteczek mniejszych, które żadnymi kupiami się nie bawią, także i wsi wszystkich, nowych osad, słobód, wól w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim poddani od każdego domu tak wielkiego, jako i małego po pół złotego dawać mają. A porachowanie domów, wiele ich atestacyją dzierżawca albo dziedzic napisawszy, sub poenis suprascriptis do grodu ma podać, sługa zaś, wójt albo włodarz, którego pośle, ma w grodzie przysiąc jako sprawiedliwie według tej atestacyjej porachował. Młyny, karczmy, huty, kuźnie także po

[650] *VL, t. III, s. 290–291; VC, t. III, vol. 2, s. 55–58.*

pół złotego mają dawać. Chałupnicy jednak i zagrodnicy, którzy ogrody tylko mają, a na rolach nie siedzą, od tego podatku płacenia wolni są. Szlachta z dworów swych tak w miastach, jako i we wsiach będących i bracia rozrodzeni, którzy na placach ab antiquo dworom szlacheckim należytych swoje dworki we wsiach mają, od tego podatku wolni zostawać mają, każdy jednak szlachcic z braci rozrodzonej, który sługi sposobnego albo włodarza nie ma, w grodzie stanąć i przyznać ma z której wsi i od wielu domów da, a gród porządnie spisować i zebrać powinien, aby każda wieś zupełnie i nierozdzielnie podatek, jaki z niej przychodzi, oddała. Jeśliby się to pokazało, żeby kto mala fide z Rzeczypospolitej szedł albo wioski jakiej, albo domów w miastach, miasteczkach i we wsiach cokolwiek utaił, tedy taki ad delationem poborcy albo kogokolwiek, za słusznymi dowodami triplici pensione [k. 635v] podymnego et poena mille marcarum, cuius medietas officio et dellatorae itidem per medium należeć będzie, in officio castrense sine apellatione karany być ma[651].

Do wybierania tych namówionych podatków użyliśmy w ziemi chełmskiej jm. pana Oktawiana Kazimierza Sosnowskiego, w powiecie krasnostawskim jm. pana Szymona Aleksandra Mogilnickiego podstarościego horodelskiego, którzy ichm. praevio iuramento, zaraz a publicatione huius laudi ten podatek na miejscach zwyczajnych wybierać mają i od kwitów nad groszy 3 więcej wyciągać sub poena in constitutione posita nie powinni. Salarium ichmciom od złotego po groszu jednemu pozwalamy, które z tychże pieniędzy przez się wybranych powezmą, a nie poddani nasi z osobna płacić będą.

A że nagła wyciąga tego potrzeba, aby przed komisyją lwowską wcześnie wydany był ten podatek namówiony, tedy ta exacta tylko ad octavam septembris ma currere. A kto by ante finitum tempus nie wydał tych podatków, ad delationem poborcy ad triplici pensione et poenis in constitutionis expressis oddawać będzie powinien. Grody obydwu powiatów od juramentów uczynionych i authentice wydanych tylko po groszy 15 brać mają.

Tych tedy wybranych pieniędzy ichm. panowie poborcy nasi na żadne asygnacyje tak skarbowe, jako i insze prywatne wydawać nie mają, ale w cale one na komisyją, praecise na dzień 26 septembris odwieźć i tam

[651] *W księgach chełmskich zachowała się część owych zeznań odnoszących się do stanu zagospodarowania łanów w poszczególnych wsiach, przysięgi przedstawicieli gromad chłopskich i in., por. J. Łosowski, Dokumentacja podatkowa w aktach grodzkich na przykładzie kancelarii grodzkiej chełmskiej (XVI–XVIII w.), „Miscellanea Historico-Archivistica", T. XII, 2000, s. 59–60.*

podług ordynaty komisyjej za wiadomością naszego komisarza wyliczyć powinni.

Więc że dla niepodanych dotąd do grodów albo jeszcze niewydrukowanych konstytucyji nie możemy cale we wszystkim być informati, tedy ten sejmik in eodem valore et vigore ad diem 13 septembris prolongujemy, na którym tak namowę dalszych wypłacenia rat uczynimy, jako i rewizorów do ksiąg grodzkich i ziemskich obydwu powiatów, nawet i podkomorskich naznaczymy.

A że siła należy, aby na przyszłe raty obmyślawać pieniądze, egzaktami ubogich naszych poddanych nie agrawowaliśmy nieznośnymi. Duple czopowe w miastach i miasteczkach JKMci, duchownych i szlacheckich w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim będących uchwalamy, które się post determinationem huius anni zacząć i przez rok cały currere ma. Do administrowania zaś onego na przyszłym sejmiku wyżej naznaczonym administratora obrać albo plus offerenti arendować mamy.

Dochodzą nas pewne wieści, że konstytucyje niektóre ultra mentem ichm. panów posłów i które [k. 636] przy determinacyji sejmu nie były in volumen legum in summam toties Reipublicae ac nonnullorum privatorum detrimentum weszły, więc że kwity jakieś jm. panu podskarbiemu koronnemu przez niektórych posłów niesłusznie są podpisane, tedy ichm. panom posłom naszym zlecamy, aby w grodzie chełmskim in instanti de nullitate praemissorum, jako i niesłusznym wydatkom jm. pana podskarbiego koronnego ekstraordynowanym, na sejmie przeszłym likwidowanym, protestacyją uczynili.

Znajdują się niektóre w ziemi naszej retenta, których sine formato iudicio ewinkować przytrudniej, przeto ten sąd zgodnie uznaliśmy i do odprawowania onego uprosiliśmy ichm. panów Zbigniewa Sługockiego sędziego, Jana Karola Romanowskiego podsędka i podstarościego krasnostawskiego, Gabriela Bielskiego cześnika, Adama Węglińskiego chorążego, Remigiana Choińskiego skarbnika, Pawła Rudnickiego pisarza ziemi chełmskiej, Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego, Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkich chełmskich, Tomasza Chojeckiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego, Stefana Zamoyskiego, Jana Blinowskiego i Franciszka Gorzkowskiego. Którzy ichm. panowie na sądzenie causas fisci w obydwu powiatach naprzód do Krasnegostawu die 2 septembris, a potym do Chełma die 5 septembris anni praesenti zjechać się, unius, duorum vel trium absentia non obstante, mają i te cum retentoribus causas expedire, eo praecauto, że ten, któryby do sądu pomienionego był deputatem a nie wyrachował się i kwitu albo dekretu libertatis nie miał,

tedy w sprawie, w którejby pozwany był, in iudicio zasiadać nie ma. Za instygatora do tych sądów jm. pana Dionizego Borowskiego vicesgerenta grodzkiego chełmskiego użyliśmy, któremu za podjęte około dochodzenia zatrzymanych retent prace i koszty złotych 100 loco salarii annuatim pozwalamy. Jednak jm. pana instygatora o to prosimy, aby retenta wszystkie praevia adcitatione wszystkich retentorów ewinkował, a ewinkowane pieniądze do rąk jm. pana skarbnika oddawał, które jm. pan skarbnik w Zamościu, w sklepie circa acta terrae huius ma i powinien będzie reponere.

Ponieważ też z sejmu na komisyją lwowską komisarzem jm. pan Florian Orchowski stolnik chełmski i podstarości lwowski od ziemi naszej jest naznaczony, tedy uważając pracowitą i kosztowi podległą być tę funkcyją, adinstar przeszłej komisarzowi na komisyją lwowską danej kontencyjej, [k. 636v] jm. panu stolnikowi dwanaście set złp z czopowego anni currenti naznaczamy.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Stefanowi z Zamościa Zamoyskiemu, dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich obydwu powiatów podać. Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 8 augusti a. D. 1661. Stephan Zamoyski marszałek natenczas sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego.

CLXXVIII. Sejmik deputacki (i z prolongaty) w Chełmie 13 września 1661 r.

Sejmik prolongowany uchwałą sejmiku relacyjnego z 8 VIII (zob. wyżej), obradował też jako sejmik deputacki (właściwy termin sejmiku deputackiego przypadał na 12 IX).

1. Laudum sejmiku z prolongaty w Chełmie 13 września 1661 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 3, k. 689v–691 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Ludwik Rudnicki 31 X 1661 r.* [feria secunda in vigilia festi Omnium Sanctorum a. D. 1661][652].

[k. 690] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik prolongowany z sejmiku relationis nuntiorum terrae Chelmensis pro die 13 praesentis mensis, takowe laudum w potrzebach teraźniejszych Rzeczypospolitej zachodzących zgodnie namówiliśmy.

[652] *W rękopisie CCrRMO 3, k. 690v błędnie, że dotyczy roku 1660.*

Naprzód, ponieważ pokazała się ex iuramentis miast wielka w przeszłych podatkach diminutio, lubośmy na przeszłym sejmiku czworo podymne na wypłacenie 40 tysięcy złp (na komisyjej blisko przeszłej lwowskiej) uchwalili, tedy iż te czworo podymne nie mogą pomienioną wystarczyć sumę, znowu dwoje podymne uchwalamy, które w miastach i miasteczkach wszyscy nemine excepto, nawet i szlachta z dworów swoich, a we wsiach jako pierwsza opiewa uchwała, sub poenis in constitutione [anni] 1629 expressis[653] płacić powinni, popów jednak tak w miastach, jako i po wsiach lege publicam uwolnionych ekscypujemy. Żydzi też podatki tak pierwsze czworo podymne, jako i teraźniejsze uchwalone generaliter wszyscy płacić powinni będą, sub poenis legibus Regni descriptis. Których domów realitatem magistratus spisać i one comprobować ma. Akademicy Zamojscy, którzy na domy i rezydencyje swoje osobliwie prawa i przywileje mają, takie domy in ambitu cmyntarzów kościelnych i cerkiewnych in fundis ecclessiasticis, poświątnych nuncupatum, będące, co się z rewizyjej urzędów grodzkich albo ich vicesgerentis i ich substitutorum pokaże, którzy ichm. panowie sub poenis in priori laudo oppositis te rewizyje w miastach i miasteczkach nawet ex dilatione poborcy i we wsiach antecedentiam formati iudicii odprawić powinni, od tych obojga podatków uwalniamy. To jednak podymne najdalej ad diem 16 septembris do ichm. panów poborców wydać, sub poenis legibus Regni descriptis powinniśmy.

A ponieważ na sądach formati iudicii siła nam należy, które ledwo się zaczęły, tedy też sądy reasumujemy i do sądzenia causarum fisci diem 10 octobris w Chełmie w zamku naznaczamy, do których sądów ichm. pana podczaszego W. Ks. L.[654] i tych ichm. panów w pierwszym laudum wyrażonych upraszamy.

Więc że wszystkie temu sejmikowi należyte dla pewnych i walnych przyczyn nie mogły się ekspedyjować materyje, tedy ten sejmik in eodem valore et rigore ad diem 17 octobris prolongujemy, [k. 690v] na którym terminie rewizorów do ksiąg ziemskich i grodzkich obydwu powiatów, tudzież i podkomorskich iuxta mentem constitutionis novellae obierzemy i koszt na przepisanie ksiąg obmyślimy. Na tenże czas do administracyjej czopowego anni futuri administratora obierzemy albo plus offerenti arendować będziemy.

A iż obywatele ziemi tej na kancelaryje obydwu powiatów utyskiwali o depaktacyję względem juramentów wydania, tedy panowie regentowie ad instantiam cuiusvis coram formato iudicio, także ichm. panowie pobor-

[653] *VL, t. III, s. 290–291; VC, t. III, vol. 2, s. 55–58.*

[654] *Krzysztof Potocki.*

cy, albo ich sukkolektorowie, in quantum by takie w wydawaniu kwitów depaktowali perempter, sprawić się powinni.

Zostawało przy panu Paprockim, mieszczaninie zamojskim, ex iudicato castrensis Crasnostaviensis względem administracyjej a die 15 octobris ad diem 31 decembris w roku przeszłym akcyzy 395 [złp], tedy mając wzgląd na straty jego około wybierania tego podatku, podjętej na różne defecta, skoro do skarbu ziemi chełmskiej wyliczy 250 złp, residuum onemu kondonujemy.

Jm. pan Oktawian Sosnowski względem pewnych dla ziemi chełmskiej prac podjętych, nawet od tejże ziemi kilkaset złotych sobie naznaczonych, ponieważ ex aerario publico powziął 200 złp, tedy i residuum 100 złp onemu z akcyzy przeszłej wielmożnemu jm. panu podczaszemu W. Ks. L. za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego wyliczyć zlecamy.

Które laudum zgodnie namówione jm. panu Adamowi Węglińskiemu dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 13 mensis septembris a. D. 1661[a]. Adam Węgliński łowczy ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego.

[a] *W oryginale błędnie:* millesimo sexcentesimo sexagesimo.

2. Relacja Bazylego Rudomicza, rektora Akademii Zamojskiej, z wizyty w Chełmie 13 września 1661 r.

Druk: *B. Rudomicz, Efemeros czyli Diariusz prywatny, cz. I, Lublin 2002, s. 234.*

[13 IX] Rano przyjechaliśmy do Chełma. Załatwiliśmy sprawy w sądzie apelacyjnym, jak również na sejmiku, na którym deputatem trybunalskim został wybrany jm. pan [Jan] Karol Romanowski. Od szlachty zebranej na sejmiku uzyskaliśmy zwolnienie od podymnego z kamienic naszych [Akademii i profesorów].

CLXXVIX. Sejmik z prolongaty w Chełmie 17 października 1661 r.

Sejmik zebrał się mocą prolongaty poprzedniego sejmiku 13 IX 1661 r. (zob. wyżej).

1. Laudum sejmiku w Chełmie 17 października 1661 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 3, k. 674–675 — oblata; w grodzie krasnostawskim na podstawie laudum wyjętego z ksiąg chełmskich, gdzie było oblatowane 18 X, oblatował szl. Ludwik Rudnicki 21 X* [feria sexta post festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1661].

[k. 674v] My rada, dygnitarze i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik prolongowany z sejmiku electionis judicii deputati, pro die 17 octobris przypadający i złożony, takowe laudum we wszystkich punktach z tamtego sejmiku na dzień dzisiejszy odłożonych, nagłe potrzeby Rzeczypospolitej zachodzących, zgodnie namówiliśmy.

Naprzód stosując się admittendo legis publicae na wydanie 60 tysięcy [złp] na dwie racie in anno proximo do skarbu JKMci i Rzeczypospolitej na sejmie uchwalonych i przez konstytucyją sejmu przeszłego deklarowanych, uchwaliliśmy w ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim na pierwszą ratę z dóbr ziemskich in genere wszystkich poborów siedm sine abiuratis, z dóbr zaś królewskich i duchownych itidem wszystkich, ponieważ sine abiuratis płacić nie mogą, salvis abiuratis poborów 13 według ostatnich kwitów egzakcyjej annorum 1654 et 1655, exclusis jednak od tego podatku według prawa pospolitego ecclesiis Ruthenicis, których poborów primae rathae egzakcyja ma się zaczynać a die 20 ianuarii anni proxime venturi 1662, a kończyć się ma 1 martii, druga rata takowymże sposobem de bonis terrestribus sine abiuratis poborów siedm, a zaś de bonis regalibus et spiritualibus cum abiuratis poborów trzynaście, które wybierane być mają a die 20 augusti ad diem 1 octobris anni eiusdem, takowym jako i pierwsza rata sposobem. Przy tejże ostatniej racie dwoje podymne na sejmie przez konstytucyją pozwolone, tamże razem według przeszłego podymnego abiurat nemine excepto płacić powinniśmy.

Do wybierania tych obydwu poborów i dwojga podymnego tych ichmciów, co i pierwsze podatki wybierali uprosiliśmy, to jest w ziemi chełmskiej jm. pana Oktawiana Sosnowskiego, a do krasnostawskiego powiatu jm. pana Szymona Mogilnickiego podstarościego grodzkiego horodelskiego, sub nexu iuramenti na egzakcyją podymnego praestiti też podatki wybierać będą, salarium ichmciom po groszu jednym od złotego, a od kwitu każdego po groszy 6 pozwoliliśmy. Którzy ichm. panowie poborcy pieniądze wybrane pierwszej egzakty inquantum by dłużej tu miały zostawać, jeżeliby komisyja przedłużona być miała, aby tuto loco zostawały, tedy miejsce do schowania i zwiezienia onych w Krasnymstawie, w zamku naznaczamy za pozwoleniem jm. pana starosty krasnostawskiego[655], do którego nomine publico piszemy, ponieważ teraz w Zamościu powietrze grassatur, odwieźć na to miejsce naznaczone powinni i jako najwarowniej za kluczem swoim kollokować.

[655] *Feliks (Szczęsny) Kazimierz Potocki.*

Czopowego duplae na sejmiku relationis nunciorum od ziemi naszej namówionego jm. panu Tomaszowi Chojeckiemu pisarzowi grodzkiemu krasnostawskiemu jako plus offerenti, za złotych 15 tysięcy polskich na rok zupełny [k. 675] 1662 arendujemy, jako o tym kontrakt jm. pana marszałka ręką podpisany szerzej opiewa, to jednak deklarując, iż na każdą ćwierć anticipative jm. pan arendarz pieniądze wnosić powinien sub rescissione contracti i że żadne defecta respectu niedobrania iść jmci nie mają, sola hostilitate (strzeż Boże), powietrza morowego i ognia na miasto ex coptis. A te pieniądze na żadne asekuracyje i asygnacyje sejmikowe tak jm. pan skarbnik, jako i jm. pan administrator in solutione de suo wydawać nie powinni.

Przychylając się do prawa pospolitego i pierwszej uchwały sejmikowej, uchwaliliśmy, aby rewizyje we wszystkich miastach, miasteczkach i wsiach tak w ziemi chełmskiej, jako i powiecie krasnostawskim kędykolwiek ichm. panowie poborcy afektować będą, ichm. panowie urzędnicy grodzcy i ich substituti, także i sami ichm. panowie poborcy w pobliższych parafiach sub poenis contra negligentis officiales sancittis odprawować powinni, a cokolwiek z tej rewizyji accedet nad wykonane przysięgi, tedy respectem prac i kosztów tertia pars tego accessu ma ichm. panom rewizorom cedere do rekolekty, jednak i poprawienia juramentu niedziel dwie każdemu pozwalamy.

Rewizyją ksiąg tak grodzkich, ziemskich, tudzież podkomorskich potrzebną być, oraz i któreby potrzebowały przepisowania, przepisać i doskonale skorygować, do urzędów ziemskich, jako to jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego, jm. pana Karola Romanowskiego podsędka, jm. pana Pawła Rudnickiego pisarza urzędników ziemskich i ichm. panów komorników jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego, jm. pana Krzysztofa Przanowskiego pisarza, urzędników grodzkich chełmskich, jm. pana Tomasza Chojeckiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego, jm. pana Stefana Zamoyskiego, jm. pana Marcina Orchowskiego podstolego chełmskiego, jm. pana Szymona Mogilnickiego podstarościego horodelskiego, jm. pana Piotra Hańskiego, jm. pana Franciszka Gorzkowskiego, jm. pana Dionizego Borowskiego vicesgerenta grodzkiego chełmskiego, jm. pana Marcina Brzozowskiego regenta grodzkiego chełmskiego, którzy ichmci, inqantum by powietrze nie przeszkodziło, zniósłszy się z sobą przez pisanie, powinni się zjechać, absentia aliquorum non obstante, na tydzień przed sądami ziemskimi chełmskimi i tę rewizyję odprawować, chełmską w Chełmie, a krasnostawską w Krasnymstawie, te rewizyje odprawowane będą. A tym ichmciom wszystkim salarium na przyszłym da Bóg sejmiku obmyślimy.

A że na teraźniejszym sejmiku ichm. panowie poborcy do teraźniejszych podatków Rzeczypospolitej i sum innych pieniężnych, przy ichmciach zostających, dla nieskończonej sześciorga podymnego egzakcyjej, nie uczynili nam rachunku, tedy na przyszłych da Bóg sądach formati iudicii causarum fisci doskonałe rachunki uczynić nam ichm. panowie poborcy powinni będą. A z teraźniejszych zaś podatków uchwalonych na sejmiku da Bóg electionis deputati in anno proxime venturo dostateczną tak kalkulacyją uczynią.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Krzysztofowi z Przanowic Przanowskiemu pisarzowi grodzkiemu chełmskiemu, dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom [zwyczajnym], a. D. 1661 die 17 octobris. Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego.

CLXXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 30 stycznia 1662 r.

Król uniwersałem datowanym z Bielska 7 I 1662 r. zwoływał sejm nadzwyczajny do Warszawy na 20 II, sejmik chełmski na 30 I 1662 r.; CChRMO 78, k. 241v–242 — oblatował szl. Bernard Wieniawski 14 I 1662 r.; CCrRMO 3, k. 718–719 — oblatował szl. Stanisław Jużyński 21 I 1662 r.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 30 stycznia 1662 r.

Rkp. *CChRMO 78, k. 257v–263v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Jan Karol Romanowski podsędek chełmski, podstarości krasnostawski 1 II 1662 r.* [feria quarta in vigilia festi Purificationis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1662].

[k. 257v] Instrukcyja od nas obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego ichm. panom Florianowi z Orchowca Orchowskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej, podstarościemu i sędziemu grodzkiemu lwowskiemu, Adamowi Węglińskiemu łowczemu ziemi chełmskiej, posłom obranym na sejm ekstraordynaryjny dwuniedzielny dana, w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 30 ianuarii a. D. 1662.

Nie może wiernym poddanym JKMci P. n. m. większa solatii podać się okazja, jako codzienne prosperorum successum, dowodne i oczywiste przy szczęśliwym JKMci P. n. m. panowaniu skuteczne et auspicatissimos widząc eventus, ojcowskiego zaś afektu, pieczołowania in promovendo boni publici, conservationem wolności naszej, a w represyjej teraźniejszych nieprzyjacielskich insultów JKMci P. n. m. Przyznać bowiem każdy musi od samego początku panowania JKMci P. n. m. qua cura et sollicitudine in hoc regali solis, wolnymi głosami naszymi zostawszy ob-

ranym, na tym swoje JKMć zasadził [k. 258] pieczołowanie, jakoby nic Pańskiemu swemu nie folgując zdrowiu, z uszczerbkiem jego, dla jednego jeno samego zaszczycenia in apertum periculum swoję Pańską wystawia głowę, przez co więcej Ojczyzna nasza dobrodziejstw JKMci P. n. m. i ojcowskie starania uznawa kontestacyje, niżeli in decade annorum spocznienia osoby JKMci wyliczone może widzieć dni. Podziękują tedy ichm. panowie posłowie nasi JKMci majestatowi pokornie tak za przeszłe około zatrzymania dobra pospolitego ojcowskie pieczołowania, jako i teraz świeże w Księstwie Litewskim z niewczasem nieznośnym podjęte trudy i fatygi oraz powinszują gloriosam przy bytności JKMci de hoste partam victoriam, która aeternum nomen jako wszystkiego świata conciliavit JKMci P. n. m. tak wiernych poddanych eo inclinavit animos, że codzienne vota et inspiria za długie fortunne panowanie JKMci wylewają ad superos.

Niemniej i za to JKMci P. n. m. ichm. panowie posłowie nasi pokornie podziękują, że JKMć wrodzoną swą klemencyją w to potrafiać raczy, jakoby przez ujęcie i ukontentowanie wojska Ojczyzna nasza pristino restitui mogła statui, na co i sejm teraźniejszy JKMć P. n. m. złożyć nam raczył. Na którym sejmie ichm. panowie posłowie nasi nic przedniejszego u siebie mieć nie mają, jeno ukontentowanie i umówienie sposobów cum statibus Regni z górnymi województwy, jakoby wojsko JKMci wszelakimi in desideriis ukontentowane mogło zostać mediis, na długą nie pozwalając prolongacyją nad czas determinowany, przez co gdyby cunctanter ta obmyśliwana miała być zapłaty wojsku materia, do ciężkich Ojczyzna nasza przyjść by musiała paroksyzmów. A ukraińskie nowe i szkodliwe motus przez nierychłe uspokojenie wojska codziennie bardziej invalescere musieliby, w czym jakowe od stanów koronnych będą proponowane środki, tak i my do zezwolenia i przyjęcia środków tych dajemy plenariam facultatem ichm. panom posłom naszym.

Obmyślona zapłata wojsku JKMci za krwawe ich merita i odważne rycerskie czyny jako szczęśliwy swój brać będzie skutek, [k. 258v] tak ichm. panowie posłowie nasi starać się o to mają, jakoby pieniądze z miast, hoc tempore w związku rycerstwa pobrane, w zapłacie i zasługi przyjęte były, iniuriati zaś aby mogli krzywd swoich przy tejże zapłacie nieodwłocznie odnosić ukontentowanie, starać się o to ichm. panowie posłowie nasi mają, aby lege publicam cautum et provisum to było.

Więc iż do takowego zniszczenia Ojczyzny naszej, a mianowicie ziemi naszej chełmskiej i powiatu krasnostawskiego nova accedunt mala, kiedy żołnierz JKMci nic nie dbając na surowość prawa, tak świeże i dawniejsze, licentiose po dworach szlacheckich braci naszej kwatery rozpisawszy, stoją et pro libitu suo bez żadnego respektu na stanie szlacheckim exercent swawoli, starać się o to ichm. panowie posłowie mają, aby surowszy sposób do pohamowania takowej insolencyjej per legem publicam, wszystkie konstytucyje reasumowawszy o dobrach szlacheckich, obmyślony i namówiony mógł być i per diploma ichm. panów wojskowych to approbatum było, że po dobrach i domach szlacheckich stawać nie mają, także w plebaniach stawać nie mają, idque sub poena capitis et amissione stipendiorum w sądzie trybunalskim vindicanda. Inquantum by zaś Rzeczpospolita zapłatę po województwach i powiatach wojska JKMci ordynować miała, aby w każdym powiecie komisarze przy zapłacie pułkom ordynowani byli, którzyby za poczynione krzywdy z tychże pieniędzy iniuriatis satisfactionem omnimodam czynili.

A jako in tam angusto et annihilato Reipublicae statu i do zapłacenia wojska niemała by przybyła auctia z sreber z kościołów powziętych, które się w najmniejszej części wojsku nie dostały, serio ichm. panowie posłowie nasi animadvertere mają, jakoby ratio exacta uczyniona była, gdzie się te srebra podziały, a to przy komisarzach wojskowych i deputatach tak z senatu, jako i izby poselskiej na to wysadzonych.

Wielką konsolacyją i ukontentowanie miałoby stąd rycerstwo ad benemerenti de Reipublicam większy pochop [k. 259] i ochotę brałoby wojsko JKMci, gdyby benemeritis podług prawa wakancyje dóbr Rzeczypospolitej i wójtostw, a nie inszym ludziom oddawane były, przestrzegać tego ichm. panowie posłowie będą, jakoby to lege publicam cautum et provisum było, jakoby i dawne reasumowawszy prawa w tymże się dosyć stało i dobra te, które ab antiquo do szpitalów przyjęcia postrzelonych ordynowane są, z rąk teraźniejszych posesorów odjęte były, a iuxta mentem legis na to ordynowane zostawały.

Wielką agrawacyją ponosi stan szlachecki od regimentów cudzoziemskich, kiedy panowie, którzy regimenty te mają, ani sami przy nich rezydują, ani oficyjerów szlachty osiadłej chowają, jeno extraneos mając, niszczą et exviscerują dobra nasze ubogacając cudzoziemców, zaczym stawać będą ichm. panowie posłowie przy tym, jakoby tych regimentów panowie nie mieli, jeno szlachta osiadła, a to dla prędszej windykacyjej szkód i pretensyjej swoich. Rajtaria zaś jako niepotrzebna cale aby od usługi Rzeczypospolitej abdankowana była per constitutionem, czego ichm. panowie posłowie, aby stanąć mogło, dojrzeć mają.

Siła całej Rzeczypospolitej należy na tym, aby się z rachunków dostatecznie uczynionych przez ichm. panów podskarbich informować mogła, gdzie się tak wielkie i ciężkie podatki i insze Rzeczypospolitej dochody

obracają, przeto ichm. panowie posłowie nasi przy tym fortissime stawać mają, jakoby exactam calculationem jm. pan podskarbi przed komisarzami wojskowymi i deputatami z izby poselskiej przysięgłymi uczynił. Z której kalkulacyjej, inquantum by suma jaka na ekstraordynaryjne spezy od jm. pana podskarbiego koronnego wydana była, tedy na nie ullatenus pozwalać nie mają, a oraz investigabunt ichm. panowie posłowie nasi, jeżeli sumy za szlachectwo pozwolone gotowizną są wniesione i gdzie się obracają i obróciły, sukcesorowie zaś nieboszczyka jm. pana [Bogusława] Leszczyńskiego [k. 259v] podskarbiego koronnego[656] aby dostateczny rachunek uczynili, non obstante quavis quietationem, ponieważ pomieniony jm. pan podskarbi nieboszczyk dał na siebie asekuracyją i submisyją uczynił, iż za afektacyją województw iterato rachować się miał.

Należy wiedzieć całej Rzeczypospolitej, gdzie się suma na 50 tysięcy wojska z podatków Rzeczypospolitej uchwalona podziała, ponieważ certo constat, że wojska więcej w kompucie nad 30 tysięcy nie było, serio ichm. panowie posłowie nasi requirent, tak jakobyśmy dostateczny wiedzieć mogli rachunek, a in posterum aby to publicam lege cautum było, aby jm. pan pisarz polny koronny[657] regestra popisowe każdej ćwierci, jakowa liczba wojska była, ręką swoją podpisane na początek sejmu przywoził, z których by Rzeczpospolita dostatecznie mogła się informować de quantitate wojska. A ponieważ na przeszłym sejmie sumy z nowych ceł są ordynowane i postanowione, tedy ichm. panowie posłowie nasi invigilabunt jakoby dostateczny rachunek panowie administratorowie zaraz na początku sejmu przed ichm. panami deputatatmi tak wojskowymi, jako izby poselskiej przysięgłymi czynili i te pieniądze iuxta dispositionem Rzeczypospolitej aby się obracać mogły.

Że stąd wszystko wojsko JKMci utyskuje, że zimowych pieniędzy, które na teraźniejszą hibernę in vim charitativi subsidii województwa i powiaty wydały żadnych rachunków, gdzie się obróciły, nie mają i mało co, albo nic z nich participavit[658], serio ichm. panowie posłowie przy tym stawać mają, aby pan [Ludwik Aleksander] Niezabitowski sufficientem calculationem z tych powziętych pieniędzy przed ichm. panami depu-

[656] *Bogusław Leszczyński był podskarbim w latach 1650–1658, zmarł 23 IX 1659 r. jako podkanclerzy koronny.*

[657] *Jan Fryderyk Sapieha.*

[658] *Postulaty wojska, por. Instrukcyja od wojska JKMci i Rzeczypospolitej [...] w Kielcach 1 decembris 1661. Posłami od wojska Związku Święconego do sejmiku chełmskiego byli Jerzy Kossakowski i Marcin Borzęcki, B. Kór., rkp. 362, s. 21–23; Narodowa Biblioteka Ukrainy im. W. I. Wernadskiego w Kijowie, f. I, rkp. 5983, k. 156–156v.*

tatami tak wojskowymi, jako i izby poselskiej zaraz na początku sejmu czynił i ci ichmci, którzy quocunque nomine tych się pieniędzy tknęli, aby z tego mogli dać rationem wojsku.

Boleć by na to musiała cała Rzeczpospolita i wielce szwankować, [k. 260] gdyby iusta media do ukontentowania i ujęcia wojska nie mogła adinvenire, przez co by przez ujęcie dóbr stołowi JKMci wielka agrawacyja stała się, tedy in tali casu strzeż Boże inszego nie widzimy sposobu, jakowa by się rekompensa stać miała, jeno aby wszystkie wakancyje, które będą na ten czas przy JKMci zostawały, oprócz starostw sądowych, a po ujęciu wojska aby panowie żadnych oekonomijej i dóbr JKMci należących do stołu nie trzymali, aby to lege publica cautum było, przestrzegać tego ichm. panowie posłowie będą.

Jako periculosum widzimy, gdyby materia electionis nowego pana vivente rege (utinam quam diutissime) traktowana i indukowana miała być, tak w tym osobliwie fidem ichm. panów posłów naszych obstringimus, aby ta materia żadnym sposobem do traktowania dopuszczona nie była, ani konferencyje żadne z postronnymi panami o tym aby nie były, serio per legem publicam obostrzyć a innovantem hanc materiam jako hostem Patriae aby sądzono. Podpisy zaś, o których słychać, żeby publikowane były in publico, a konstytucyje i diplomata de libera electione aby et praesenti constitutione reasumowane były.

Siła inkonweniencyjej summo cum praeiudicio et aggravatione województw i ziem, a mianowicie i naszej ziemi stało się przez decreta na komisyjej niedoszłej lwowskiej, kiedy decreta in vim legis ferowane stanęły i jakoweś ordynacyje pieniędzy publicznych, co jako jest z ubliżeniem i ukrzywdzeniem naszym, tak też aby ta komisyja jako niedoszła, na której nie było wojskowych deputatów per legem publicam pro inani et invalida deklarowana była, et decreta na niej ferowane kasowane były, tego ichm. panowie posłowie nasi odstępować nie mają, i owszem, effective to nam przynieśli, obstringimus fidem ichmci.

Z wielkim uszczerbkiem dóbr Rzeczypospolitej dzieje się to, kiedy dobra Reipublicae alienantur, przeciwko czemu jako na sejmie przeszłym zaszły protestacyje, tak firmissime przy tym ichm. panowie posłowie nasi stawać będą i vindicare tego, jakoby ta alienatio subsequi nie mogła i te dobra znowu do Rzeczypospolitej przywróciły się.

Należy na tym stanom Rzeczypospolitej, aby ad haec media, które adinvenient do ukontentowania wojska, większa auctio pieniędzy [k. 260v] mogła być, a to dlatego, aby te sumy, które są likwidowane na przeszłym sejmie ad feliciora tempora wypłacenie ich odłożone było, oprócz ichm. panów hetmanów.

Konstytucyja ratione profugorum subditorum[659] aby ziemi naszej służyć mogła, ponieważ nie wiemy dla jakiej przyczyny na przeszłym sejmie to beneficium opuszczone zostało, pilno o to ichm. panowie posłowie starać się mają i te nam konstytucyje przywieźć mają, obowięzujemy ichmci fidem, a konstytucyje, które są postanowione totius Reipublicae konsensem, aby przez prywatne senatus consulta nie były inwalidowane.

Boleć musi na to ziemia nasza, kiedy takowe widzi od kancelaryjej JKMci P. n. m. kontempty i dyzgusta, gdy czyli consulto, czyli in animadversionem piszą w uniwersałach JKMci do nas przysłanych jako do mieszczanów tytuły, co jako afficit nas, tak mają upraszać ichm. panowie posłowie nasi JKMci P. n. m. o to, aby takowe inconvenientia nie działy się.

Przy ciężkiej zamku krasnostawskiego przez nieprzyjaciela ruinie i dezolacyjej, a ile tak potrzebnego w powiecie naszym in casu impetum hostilium przytulenia, że wielką spezę na reparacyją i restauracyją onego łożył i poniósł wielmożny jm. pan starosta krasnostawski[660], iniungimus to ichm. panom posłom naszym, aby intercedant do JKMci i stanów Rzeczypospolitej, jakoby non in vanum erogati sumptus na reparacyją zamku tego kwarta z starostwa tego do lat jakich niepłacona była, albo też inquantum by tego efficere nie mogli, tedy aby suma ad instar halickiego starostwa na starostwie tym od JKMci per legem publicam asekurowana była, w czym pilno adlaborabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Nieznośne poczyniwszy szkody w ziemi naszej pan [Jakub] Rościszewski, za uniwersałem JKMci i ichm. panów hetmanów, ex vi laudi ziemi naszej, które nam JKMć aprobować raczył, rozgromiony został od ichm. panów obywatelów naszych, w czym i infamija ex personali comparitione na tymże panu Rościszewskim stanęła, więc że nie wiedzieć jakim kształtem evocavit wielmożnego jm. pana podczaszego W. Ks. L. starostę chełmskiego[661] i innych obywatelów [k. 261] naszych i urzędników do zadwornego sądu incompetenter, serio za tym ichm. panowie posłowie nasi starać się będą, jakoby ta niepotrzebna evocatio i dekret nullitati subiaceat i kasowany był, a pan Rościszewski inquantum by miał jako civiliter mortuus versari pod bokiem JKMci podczas sejmu, aby był surowie karany, w czym fidem ichm. panów posłów naszych, aby tego nie odstępowali, obowięzujemy[a].

Wbrew się prawu pospolitemu przez to dzieje, kiedy dekreta trybunalskie, które nigdy immutari, nie mogą mandatami zadwornymi i nowymi

[659] *VL, t. IV, s. 329.*
[660] *Feliks Kazimierz Potocki.*
[661] *Krzysztof Potocki.*

procesami invalidantur et convelluntur z wielkim uszczerbkiem i ruiną substancyjej braci naszej, a niemniej in summum levipendium prawa pospolitego dzieje się to, zlecamy i to ichm. panom posłom naszym, aby urgeant na sejmie przyszłym, jakoby takowy każdy, który waży się mandaty wyprawować przeciwko dekretom trybunalskim, surowie, tanquam contemptor legum sądzony i karan był.

Z niemałym ubliżeniem świętej sprawiedliwości dzieje się, kiedy in rebus iudicatis dekretami trybunalskimi per procrastinationem albo conniventiam u ichm. panów starostów egzekucyjej ukrzywdzeni nie mogą otrzymać, starać się będą o to ichm. panowie posłowie nasi, jakoby lege publica cautum było, aby maior poena na ichm. panów starostów włożona była, niemniej temu providere mają ichm. panowie posłowie nasi, aby correctura iurium być mogła et abbreviatio processus.

Jako pamiętne nam zostają odważne czyny świętej pamięci jo. księcia jm. Jeremiego Korybuta na Wiśniowcu i Łabuniach[662] Wiśniowieckiego wojewody ruskiego, które w sercach naszych grunt sobie i w całej Rzeczypospolitej fundament grata ich memoria w potomne czasy zostawać musi jako zelantis in promovendo boni publici senatora i odważnego męża, tak nie chcemy immemores zostawać onego wysokich cnót, chcąc pari studio animi potomkowi rependere jo. księciu jm. Michałowi Wiśniowieckiemu wiedząc, że bez żadnego dotąd JKMci respektu zostawa, aby mógł wielkiego rodzica idąc torem, bene de Republicam merens, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, [k. 261v] aby peculiari modo intercederent do stanów Rzeczypospolitej za książęciem jmcią, aby wsparty instancyją izby poselskiej książę jm. mógł zostać w tak zniszczonych swoich fortunach i w ręku nieprzyjacielskim zostających ukontentowanym wakansem jakim od JKMci, a procesa przywiedzione tak na księżnie jejmci, jako na księciu jmci o długi na majętnościach ukraińskich asekurowane, aby dotąd in suspenso były ad mentem legis, póki z rąk nieprzyjacielskich nie będą te dobra księcia jmci eliberowane.

Jm. pan [Hieronim] Radziejowski, że przez instancyją wojska JKMci pristino conatur honori, to jako do całej należeć ma Rzeczypospolitej, ponieważ consensu całej Ojczyzny proscriptus został, tak aby się do powszechnej zgody Rzeczypospolitej w tym skłonić ichm. panowie posłowie nasi chcieli, to ichmciom committimus negotium, tak jednak ichm. panowie posłowie na to pozwalać mają, aby wprzód chcieli, aby admissa jego do stanów Rzeczypospolitej mogła być instantia satisfactio realis ichm. pa-

[662] *Chodzi o Łubnie w woj. kijowskim.*

nom Wołczkom, braci naszej, a dobrze w Ojczyźnie zasłużonym mężom, od jm. pana Radziejowskiego w zapłaceniu 50 tysięcy złp na dobra Leżnice[663] wziętych, z czego wszystkiego dawszy tak wiele substancyjej swojej żadnego nie zażywają pożytku ani sumy mają, tedy in casu nieoddania albo ukontentowania jakiego ichm. panów Wołczków, ullatenus nie mają ichm. panowie posłowie nasi na tę relaksacyją pozwalać, w czym fidem ichmci obstringimus.

A ponieważ teraz przez tą relaksacyją jm. pan Radziejowski vi forti et armata manu non reconciliata Republicam przeciwko wyraźnemu prawu morando in visceribus Regni rzucił się ad nolentiam, odjąwszy starostwo wareckie jw. im. panu Adamowi Maciejowi Sakowiczowi wojewodzie smoleńskiemu, administratorowi skarbu W. Ks. L., które per consensum JKMci w arendownej trzymał posesyjej i wiele rzeczy, sprzętów, zboża własnego pokupionego, bydeł zabrał, instare mają ichm. panowie [k. 262] posłowie nasi jakoby pro qualitate delicti poenas dumere od Rzeczypospolitej mógł, a w te dobra przy ukontentowaniu wszelakim jm. pan wojewoda jako magnus in Patria civis i dobrze zasłużony senator reindukowany był.

Nie może nikt alto sepelire silentio zasług, odwag cum discrimine vitam et fortunarum prawie od młodości lat od jw. jm. pana Pawła Sapiehy wojewody wileńskiego i hetmana W. Ks. L., który i teraz gloriosum nomen sobie wielkimi z nieprzyjaciela otrzymanymi zwycięstwy nie tylko u nas, ale i postronnych summam gloriam merrit coronam, ale to quo pur est tak wielkiego senatora affectus studio w każdych okazyjach prosequi, zaczym zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby ichmci tego nie odstępowali, jakoby jm. pan wojewoda wileński przy swojej likwidacyjej expensarum, na sejmie przeszłym uczynionej, został procul omni dubio.

Dochodzą nas wiedzieć o jakichsi responsach na poselstwo księcia jm. de Conde, o którym serio ichm. panowie posłowie nasi investigare mają, przez kogo by to poselstwo, ile cum machinationem na wolności nasze, cum inductione hostium in viscera Regni, na doduszenie wolności naszej, a dopięcie materyjej electionis bez consensu Reipublicae odprawione było i kto na nie dawał respons, co jeśliby się na kogo pokazać miało fide, honore et conscientia ichm. panów posłów naszych obowięzujemy w tym, aby takowego jako hostem Patriae sądzono irremissibiliter.

Otrzymana infamija nie za żaden występek, jeno per solam in animadversionem et in curiam, a że prawa nie pilnował przed sądem jw. jm.

[663] *Chodzi o wieś Łężnica w zabużańskiej części ziemi chełmskiej, której nazwa w aktach zapisywana była jako Leżnice, Leśnice.*

pana hetmana wielkiego koronnego[664], po tym ad honorum tubae jest publikowana podczas sejmu na jm. panu Ludwiku z Osieka Bądzyńskim rotmistrzu JKMci, a teraz wojskim [k. 262v] chełmskim dobrze Rzeczypospolitej zasłużonym, który nie chcąc takowej honoru mieć na sobie noty, composuit cum parte i kwit otrzymał od sukcesorów, nie mają tego ichm. panowie posłowie nasi odstępować, jakoby per legem publicam relaxatio pomienionej infamijej stanąć mogła, a wszystkie zapisy, którekolwiek on na zaciągnienie sumy do zniesienia tej infamijej na dobra swoje stanowił i zapisował, aby przy tejże relaksacyjej aprobowane były.

Wniosą swoję instancyją ichm. panowie posłowie nasi ad ordines Regni za wielmożnym jm. księdzem biskupem cytryńskim, sufraganem chełmskim[665], aby łany dwa, które ex puro zelo et pia intentione na fundowanie w Krasnemstawie ojców bonifratellów pokupił u różnej szlachty per legem publicam ab oneribus libertowane były i przywilej na to aby był od JKMci dany i lege publica aprobowany.

Zalecą ichm. panowie posłowie nasi zasługi, więzienia, podjęte straty, koszty jm. pana Aleksandra Żółkiewskiego rotmistrza JKMci oraz instabunt, aby kondemnaty trybunalskie i inne infamije per legem publicam praevia satisfactione praesentis laesae były zniesione z jmci.

Niemniej ferventissime stanom Rzeczypospolitej i JKMci commendabunt odwagi i zasługi jm. pana Samuela Regowskiego podczaszego ziemi chełmskiej, rotmistrza JKMci, a oraz upraszać będą, jakoby iure iudicatae tak wielą dekretami trybunalskimi dalszej zwłoki nie cierpiał z uszczerbkiem swojej substancyjej, ale aby indilata executio in rebus iudicatis per legem publicam w sprawie jmci nakazana była.

Meruit to w całej Rzeczypospolitej i JKMci P. n. m. jm. pan Oktawian Sosnowski towarzysz roty usarskiej JKMci, który nie tylko z młodych lat swoich, z uszczerbkiem substancyjej dotąd sine intermissione traktując [k. 263] usługę Rzeczypospolitej, statecznie w onej perseverat, aby jako osobliwą za straty swoje łaską JKMci wsparty został już przez konferowanie Kropiwek wsi i włók pewnych w Holi, tak, aby in pacifica zostawać onych mógł possesionem i aby mu jako za listem JKMci miał oddane sobie, tak aby teraz jako znowu privata authem od kogoś odebrane, mógł do nich być reinductus i te dobra mu oddane były.

Miasto Chełm, iż ciężką nieprzyjacielską inkursyją spalone i zrujnowane jest, a niemniej ustawicznymi żołnierskimi chleba wydatkami wniwecz się poobracali mieszczanie, tak iż i domów słusznych mieć i budować za

[664] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

[665] *Mikołaj Świrski.*

co nie mają, przez co i my obywatele wielką ponosimy niewygodę, kiedy na zjazdach będąc, stawać i gospód mieć nie możemy, gorącą tedy swoję wniosą instancyją ichm. panowie posłowie nasi tak ad ordines Regni, jako i do JKMci, aby mogło być od stanowiska żołnierskiego per legem publicam do jakiego czasu to miasto liberowane.

Za panem Piotrem Sidorowskim, prowentów publicznych w ziemi naszej chełmskiej egzaktorem, wniosą ichm. panowie posłowie nasi publicam tak do stanów koronnych, jako i do JKMci instantiam, aby przywilej od JKMci onemu na libertacyją domu jego konferowany, mógł być lege publicae aprobowany.

Ojcowie augustiani konwentu krasnostawskiego jako summam potrzebują przy swoim zniszczeniu commiserationem, tak ichm. panowie posłowie nasi starć się będą o to, jakoby grunty ich, które do konwentu swojego pokupili, per legem publicam od płacenia podatków byli uwolnieni.

Które to punkta ichm. panowie posłowie nasi mają szczerze, bez żadnych respektów i prywat promovere, w czym nie tylko fide, honore et conscientia ichmci obowięzujemy, [k. 263v] ale się deklarujemy inquantum by nam co takowego przywieźć, coby uszczerbkiem praw i wolności naszych miało być, a bardziej prywatę jaką za sobą pociągać miało, tedy gotowiśmy tego rekwirować na osobach ichmci.

A tę naszą instrukcyją zleciliśmy jm. panu Janowi Karolowi z Romanowa Romanowskiemu podsędkowi ziemi chełmskiej, podstarościemu grodzkiemu krasnostawskiemu, marszałkowi koła natenczas naszego rycerskiego podpisać i do akt grodzkich podać die et anno ut supra [30 I 1662]. Jan Karol z Roman[owa] Romanowski podsędek z[iemi] ch[ełmskiej], pods[tarości] grodz[ki] krasnostaw[ski], marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a] *W oryginale ostatnie słowo podkreślone.*

2. Atestacja sejmiku w Chełmie 30 stycznia 1662 r.

Rkp. *APL, CChRMO 78, k. 270–270v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował szl. Jan Twarowski w imieniu zakonnic z konwentu brzeskiego 3 II 1662* [feria sexta in crastino festi Purificationis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1662].

[k. 270] My rada, dygnitarze i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmiku chełmskim die 30 ianuarii a. praesenti 1662 zgromadzeni, tą naszą unanimi voce deklarujemy atestacyją, iż wioska Sobibór, przy granicy W. Ks. L. nad Bugiem w ziemi naszej leżąca, była zawsze ex antiquissimis temporibus w domu ichm. panów Urowieckich per omnes dispositiones iuris terrestris, tak successui temporis za własne

posagi panien zakonnych konwentu brzeskiego kupiona, w tejże zostaje dotąd dyspozycyjej i te panny onera publica i służbę wojenną generalną pospolitym ruszeniem zawsze przez wysyłanie swoich pocztów w ziemi naszej ponoszą, nie podlegając nigdy hybernom i ciężarom żołnierskim. Teraz że per extorsionem często z tej wioski jakoby właśnie duchownej chleby i łanowczyzny wyciągają, wnosimy za tymi ubogimi zakonnicami tak do jw. ichm. panów hetmanów koronnych, jako i do wojsk wszystkich JKMci i Rzeczypospolitej naszę braterską instancyję, aby od takowych ciężarów ta wioska iuris terrestris była uwolniona i te ubogie panny Panu Bogu na służbę poświęcone aby spokojnie swej sztuki chleba zażyć mogły.

Tę naszę cum attestationem instancyją zleciliśmy jm. [k. 270v] panu Janowi Karolowi Romanowskiemu podsędkowi ziemi chełmskiej, podstarościemu krasnostawskiemu, koła naszego marszałkowi podpisać. Działo się w Chełmie, na miejscu sejmikowym zwyczajnym, die 30 ianuarii a. D. 1662. Jan Karol Romanowski pod[sędek] ziemi ch[ełmskiej], p[odstarości] g[rodzki] kr[asnostawski], marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego. Locus sigilli.

CLXXXI. Sejmik relacyjny w Chełmie 22 maja 1662 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały sejmu warszawskiego 20 II–1 V 1662 r., VL, t. IV, s. 412.

1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 22 maja 1662 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 78, k. 382v–383v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku 22 V 1662 r.* [feria secunda post dominicam Exaudi a. D. 1662]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 704–707 — kopia.*

[k. 382v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik relationis na dzień dzisiejszy 22 maii, nam przez ichm. panów posłów naszych w grodach intimowany, przychylając się do konstytucyjej, aby ichm. panowie posłowie nasi z wydrukowanymi consiliorum publicorum z sejmu konstytucyjami do nas powracali, co że non ad mentem legis publicae stało się, bo konstytucyji drukowanych nam nie przywieźli, nie mogliśmy sufficientem od ichmciów odebrać relationem, przyszło nam zgodnie sejmik ten relationis in eodem robore et vigore ad feriam secundam intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi [12 VI] prolongować i cum toto negotio zupełnie odłożyć.

[k. 383] A że jednak znajdują się niektóre w ziemi naszej retenta, których sine formato iudicio ewinkować przytrudniej, przeto ten sąd zgod-

nie uchwaliliśmy i do odprawowania onego uprosiliśmy ichm. panów Zbigniewa Sługockiego sędziego, Jana Karola Romanowskiego podsędka i podstarościego krasnostawskiego, Gabriela Bielskiego cześnika, Adama Węglińskiego łowczego, Remigiana Choińskiego skarbnika, Pawła Rudnickiego pisarza ziemskiego chełmskich, Adama Czarnołoskiego wojskiego buskiego i pisarza grodzkiego włodzimierskiego, Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego, Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkich chełmskich, Tomasza Chojeckiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego, Stefana Zamoyskiego, Jana Blinowskiego, Franciszka Gorzkowskiego, którzy ichm. na sądzenie causas fisci albo retent dawniejszych na przyszłe da Pan Bóg querele do Chełma pro die 23 praesentis zjechać się, unius, duorum vel trium absentia non obstante, mają i te cum retentoribus causas expedire. Także ichm. panowie poborcy na tychże sądach formati iudicii, egzakcyjej swoich teraźniejszych podatków Rzeczypospolitej doskonałą kalkulacyją uczynić powinni. Gdzie zaś tak na tych sądach formati iudicii przeszłych, jako i querelowych causarum fisci kondemnaty stanęły, tedy z tych wszystkich retentorów ichm. panowie officiales obydwu grodów indilatam executionem sub poenis in constitutione [k. 383v] specificatis czynić powinni.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy ur. jm. panu Krzysztofowi Przanowskiemu pisarzowi grodzkiemu chełmskiemu, natenczas dyrektorowi koła naszego podpisać i do akt podać. Działo się na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 22 maja r. P. 1662. Krzysztof z Przanowa Przanowski pisarz grodzki, koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego marszałek mp.

CLXXXII. Sejmik z prolongaty w Chełmie 12 czerwca 1662 r.

Sejmik relacyjny 22 V 1662 r. ze względu na niedostarczenie w terminie konstytucji sejmowych przełożył swoje obrady i w podjętej uchwale wyznaczył nowy termin zjechania się na 12 VI 1662 r. (zob. wyżej).

1. Laudum sejmiku w Chełmie 12 czerwca 1662 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 78, k. 425–427v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Florian Orchowski, podstoli chełmski, 14 VI 1662 r.* [feria quarta intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 3, k. 844v–848; w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Janiszowski, 17 VI 1662 r.* [sabbatho post octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini a. D. 1662].

[k. 425] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy,

to jest 12 czerwca, przychylając się do pierwszego laudum przeszłego dnia 22 maja, w którym prolongowaliśmy sejmik dla nieprzywiezienia konstytucyji drukowanych do dnia dzisiejszego, zjechali, odebrawszy od ichm. panów posłów naszych na sejm blisko przeszły obranych relacyją i podziękowawszy za straty, prace i koszty pro bono publico podjęte, niżej wyrażoną uchwałę podjęliśmy.

Naprzód, uważając Reipublicae praegnantes necessitates, chcąc się z wojskami Rzeczypospolitej uspokoić i onym skutecznie zapłacić, te tak ciężkie podatki na sejmie uchwalone akceptujemy, hoc praecauto, że takowych na potym podatków, na stan szlachecki i duchowny ściągających się, in posterum ullatenus nie przyjmiemy. Więc i teraźniejsze uchwalone in tantum wydać obiecujemy, in quantum wojska [k. 425v] JKMci i Rzeczypospolitej, dywizyjej którykolwiek, jako fama fert, na konsystencyje do ziemi naszej chełmskiej dość spustoszałej nie wnijdą i impedimentu w wybieraniu onych nie uczynią. Którą kontrybucyją winniśmy wydać według instruktarza drukowanego intra spatium trium septimanarum ab actu praesenti, komputując sub poenis in constitutione expressis. Do której kontrybucyjej wybierania obraliśmy de medio sui bracią naszę bene possesionatos ichm. panów Oktawiana Sosnowskiego, Andrzeja Wołczka w ziemi chełmskiej, w powiecie zaś krasnostawskim Tomasza Chojeckiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego. Którzy ichmci między sobą dla prędszego i porządniejszego wybierania traktem i parafiami podzielą się. A in vim salarii contribuentes wszyscy od każdego złotego pół grosza przydawać powinni, od kwitu zaś zupełny i wsi po groszy 6, z inszych jednak dóbr, jako to miast, miasteczek proporcionaliter od kwitu będą dawać, a od rozrodzonej braci, gdzie każdy kwit pro suo interesse będzie otrzymywał, nad groszy 3 brać ichm. panowie egzaktorowie nie mają. Na którą egzakcyją mają ichmci iuxta praescriptum legis praestare iuramentum, a dla wiadomości doskonalszej do miast i parafiji przepisawszy essentialia instruktarza ichm. panowie egzaktorowie rozesłać mają. A onę kontrybucyją wybrawszy, na komisyjej lwowskiej lubo gdzie zapłata wojsku dochodzić będzie, powinni będą in exolutionem stipendiorum wojska oddać i obrócić, a kwit doskonały, ziemi naszej należący, otrzymać.

A iż siła na sądach skarbowych ziemi naszej należy, aby ichm. panowie retentorowie, egzaktorowie i administratorowie in genere wszyscy sufficientem na nich dali nam rationem exactionis suae i retenta wszystkie indilate inferant, przeto te sądy skarbowe w Krasnymstawie pro die 20 iunii do konsensu nobilitatis naznaczamy. Do których sądów przy sądzie ziemskim i urzędach grodzkich uprosiliśmy za deputatów wielmożnego jm. pana Szczęsnego z Potoka Potockiego krasnostawskiego, sokalskiego

etc. starostę, ichm. panów Jana Karola Romanowskiego chorążego, Floriana Orchowskiego stolnika, Marcina Orchowskiego podstolego, Gabriela Bielskiego cześnika, Adama Węglińskiego łowczego, [k. 426] Remigiana Choińskiego skarbnika urzędników ziemskich chełmskich, jm. pana Stefana Zamoyskiego, jm. pana Adama Czarnołoskiego wojskiego buskiego, jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskiego, jm. pana Piotra Hańskiego. Którzy ichmci pro die 23 iunii zjechawszy się do Krasnegostawu, tam sądy swoje kontynuować będą póty, póki necessitas expostulabit, absentia nonnullorum non obstante. Ichm. panów starostów przytym pro debito officiorum ipsorum stringimus, aby przez urzędy swoje executionem decretorum sine mora et equantur de bonis iurevictorum sub triplici pensione et solutione de suo.

A ponieważ nam siła na tym należy, że rewizyja ksiąg tak ziemskich, jako i grodzkich obydwy powiatów, tudzież i podkomorskich ziemi naszej vigore constitutionis et anteriorum laudorum dotąd nie doszła, tedy auctoritate eorundem na ten że czas formati iudicii do Krasnegostawu sprowadzić i one otworzyć i potrzebującym ekstraktów wydawać pozwalamy. Które iż są popsowane i powariowane przez inkursyją nieprzyjacielską, tedy do rewizyji i przepisowania i skorygowania onych naznaczamy ichm. panów deputatów, ichm. panów Jana Karola Romanowskiego przeszłego podsędka a teraźniejszego chorążego chełmskiego, Zbigniewa Sługockiego sędziego, Floriana Orchowskiego stolnika, Marcina Orchowskiego podstolego, Adama Węglińskiego łowczego, Pawła Rudnickiego pisarza ziemskiego urzędników ziemskich chełmskich, ichm. panów Andrzeja Wiśniowskiego podstarościego, Krzysztofa Przanowskiego pisarza grodzkich chełmskich urzędników, jm. pana Szymona Mogielnickiego podstarościego horodelskiego grodzkiego, jm. pana Tomasza Chojeckiego pisarza grodzkiego krasnostawskiego, jm. pana Stefana Zamoyskiego, jm. pana Franciszka Gorzkowskiego, jm. pana Walentego Wiśniowskiego komornika granicznego chełmskiego, jm. pana Jana Choińskiego, jm. [k. 426v] pana Jana Krzysztofa Zawadzkiego komorników ziemskich chełmskich. Którzy ichmci, zrewidowawszy doskonale według potrzeby koszt na melioracyją i przepisanie onych naznaczą i delegowanym osobom do przepisania rotham iuramenti sformu[łu] ją, którą powinni będą albo in formato iudicio, albo w grodzie odprawić i onę de verbo ad verbum in acta wpisać.

A iż niektóre konstytucyje, nobilitacyje, alienacyje bonorum regalium, relaxationes poenarum publicarum et condemnatarum tribunalitiorum sine satisfactione partibus (excepto jednak jm. pana Ludwika Bądzyńskiego wojskiego chełmskiego od strony kwit mającego), także i otrzymanie kwitu od jm. pana podskarbiego koronnego ultra consensum communem

ichm. panów posłów stanęły, powinni będą ichm. panowie posłowie nasi przeciwko tym protestacyją uczynić coram actis publicis.

Co się zaś dotyczy konstytucyji oświadczenia życzliwości JKMci P. n. m. wstyd nas obcych narodów być musi, że za tę innowacyją fidelitatis nostrae musimy niejaką u nich pati suspitionem, jakobyśmy za taką życzliwość, sollicitudines, ustawiczne prace, ojcowskie pieczołowania koło Ojczyzny uspokojenia JKMci P. n. m. mieliśmy, w życzliwości będąc wiernymi poddanymi KJMci Panu naszemu miłościwemu, aliquo modo nie korespondować. Zaczym obtestamur, że według przodków naszych observantii panów naszych przy wolnej elekcyji raz oddanego obowiązku w wierności naszej zostawać chcemy w każdej okazyji, o której by się tylko non derogavit wolnościom naszym, dla czego czując się w powinności naszej, że nikomu inszemu, jeno jako equestri ordini najbardziej defensia Ojczyzny należy, mile i to postanowienie pospolitego ruszenia akceptujemy przeciwko postronnym nieprzyjacielom i narodom, sine divisione jednak belli i przy boku JKMci P. n. m. iść gotowiśmy.

A że doszła nas ta wiadomość, że wojska JKMci dywizyjej jm. pana wojewody ruskiego[666] mają wchodzić [k. 427] między inszymi na konsystencyją do ziemi naszej, użyliśmy w tym jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego chełmskiego do Króla JMci, aby w tych i w inszych dezyderyjach naszych Króla JMci P. n. m. upraszał, aby ziemia chełmska była ochroniona, ponieważ kilka chlebów tego roku wojsku JKMci i Rzeczypospolitej nad prawo wydała i przez które wejście żeby wielki impediment do wybierania teraźniejszej kontrybucyji nie był, której byśmy nie mogli wydać obstante tali impedimento.

A iż ichm. panowie poborcy nasi, do wybierania pieniędzy in vim hiberny naznaczeni, większe sumy, niżeli od ziemi naszej należały, wnieśli do skarbu, tak in vim hiberny, jako respektem czterech poborów salvis abiuratis, przeto tę sumę ichm. panowie egzaktorowie na komisyjej przyszłej u skarbu vindicare mają, co aby tym snadniej windykować mogli, praesentis laudo uchwalamy, aby każdy posessor et tenutarius stawił chłopów do przysięgi, jako in a. 1660 dezolacyja taka była łanów, które iuramenta przy wykonaniu przysiąg na subsidium charitativum odprawować mają, a kancelaryja nie ma wyciągać więcej nad groszy 15 od tego juramentu.

Na ratę drugą i trzecią podatków na sejmie pierwszym immediate przedtym uchwalonych, propter sufficientiam i namówienia tych rat, tedy nazajutrz po sejmiku electionis deputati blisko przyszłym zachowujemy

[666] *Stefan Czarniecki.*

termin sobie sub eodem robore. A ponieważ niektórzy ichmci tę ratę drugą wnieśli do rąk ichm. panów poborców, tedy każdemu requirenti wniesione pieniądze oddać powinni ichmci, odebrawszy kwity.

Żydzi, ponieważ oprócz pogłównego zwyczajnego 105 tysięcy złp, należą do tej teraźniejszej kontrybucyji personalnej, przeto uchwalamy, aby ci wszyscy ichmci w konstytucyji mianowani do rewizyji Żydów sine mora tę rewizyją zaczęli, także i podatek od Żydów należyty [k. 427v] do rąk egzaktorów naszych cum sufficienti calculatione revisione iuramento comprobato oddawali, o przeszłego zaś podymnego nieoddanie mają się in formato iudicio sprawić i tam kognicyja ma być, jeżeli należeli do podymnego.

Przez przechodzące wojska w ziemi naszej nastąpiła ruina, przez poczynione wielkie i nieznośne krzywdy, przez różne wiolencyje, zabranie koni, bydeł i inszych dostatków, chlebów pobocznych, przez co wszyscy iniurati z protestacyjami i regestrami na komisyjej przyszłej comparere mają, którym aby jm. pan komisarz nasz był pomocny, upraszamy. Do której funkcyji przez konstytucyją naznaczonemu[667] na traktament złotych polskich 800 naznaczamy.

A że jeszcze non decisa causa między dziedzicami wsi Sosnowice a księdzem plebanem wereszczyńskim, ratione parochi et decimae, tedy do lustracyji destinować ma jm. ksiądz biskup cytryński sufragan chełmski[668] parochum viciniorem i w inszych dobrach, gdzie plebanów nie masz to ma observari.

Desiderium panów zamościan ad formatum iudicium odsyłamy.

Ponieważ ichm. panowie egzaktorowie, retentorowie, administratorowie czopowego mają nam inferre na przyszłych sądach formati iudicii pewne sumy, którym iż nie mamy certum locum depositorii, naznaczamy ichmci do odbierania i konserwacyji tych sum w Zamościu przy aktach jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego chełmskiego, jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego chełmskiego, jm. pana Rem[igi]iana Choińskiego skarbnika chełmskiego, i to też chcemy mieć jeżeliby małą konsolacyją ichm. panowie egzaktorowie mieli od wybranych sum, przeto na koszty ichmciom odwiezienia tych sum respekt mieć obiecujemy.

Którą takową zgodnie naszę uchwałę [namówioną] zleciliśmy jm. panu Marcinowi Orchowskiemu podstolemu chełmskiemu jako marszałkowi sejmiku naszego imieniem naszym podpisać i do grodów per oblatam

[667] *VL, t. IV, s. 391; komisarzem tym był Florian Orchowski stolnik chełmski.*
[668] *Mikołaj Świrski.*

podać. Działo się w Chełmie, na miejscu zwyczajnym [k. 428] konsultacyjom naszym, dnia 20 czerwca 1662 r. Marcin Orchowski podstoli chełmski, marszałek koła rycerskiego.

2. Manifestacja posłów chełmskich na sejm 1662 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 3, k. 864v–865 — w grodzie krasnostawskim manifestacja złożona 4 VII 1662 r.* [feria tertia post festum Visitationis Beatissimae Mariae Virginis proxima a. D. 1662].

[k. 864v] Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Crasnostaviensia personaliter venientes generosi Florianus Orchowski dapifer et Adamus Węgleński venator terrae Chełmensis, nuncii eiusdem terrae Chełmensis, solennem et officiosam protestationem seu manifestationem faciunt eum in modum, quod ipsi existentes nuncii eiusdem terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis ad comitia generalia Regni proxime praeterita electi, satisfaciendo nuncii legationis suae quidquid integritati Reipublicae [k. 865] et eiusdem terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis intererat diligenter et sedula mente curam et diligentiam adhibuerant veram quoniam pluralitate votorum et consensu omnium ordinum intercedente nequiverunt salubria consilia manifestantur praevalere ac tamen prout in gremio illo nunciorum comitialium Regni ita et ad praesens protestantur et manifestantur, quod in eisdem comitiis generalibus Regni proxime praeteriti contra praescriptum legum et constitutionum Regni antiquarum bona regalia alienata, et iure haereditario certi personis donata sint, tum et quod relaxationis poenam publicare et condemnationis certi personis sine satisfactionis prestita et quietatio illustri et magnifici thesaurarii Regni ultra consensum communem ordinum Regni intervenerit, de quo iteratus iteri protestationum seu manifestationum inferant.

CLXXXIII. Sejmik w Chełmie 26 czerwca 1662 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 7 VI zwoływał sejmik szlachty ziemi chełmskiej w Chełmie na 26 VI 1662 r., aby się dogodziło teraźniejszej, w której się znajduje Rzeczpospolita, potrzebie, *CChRMO 78, k. 431 — w grodzie chełmskim oblatował szl. Samuel Graczyński 20 VI 1662 r.; CCrRMO 3, k. 853–854 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Stanisław Jużyński 23 VI 1662 r.*

Akt tego sejmiku nie odnaleziono.

CLXXXIV. Sejmik elekcji kandydatów na urząd podsędka chełmskiego 27 lipca 1662 r.

Wojewoda ruski Stefan Czarniecki uniwersałem datowanym z Warszawy 10 VII 1662 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na urząd podsędka chełmskiego po awansie Jana Karola Romanowskiego na chorążego chełmskiego na 27 VII 1662 r., CChRMO 78, k. 449–449v — w grodzie chełmskim oblatował szl. Jan Dukoczyński 15 VII 1662 r.; CCrRMO 3, k. 884–884v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Stanisław Rościcki 19 VII 1662 r.

Akt tego sejmiku nie odnaleziono. 31 lipca 1662 r. nominację na urząd podsędka otrzymał Andrzej Wiśniowski, podstarości i sędzia grodzki chełmski, Urzędnicy, t. III, z. 2, nr 1309.

CLXXXV. Sejmik deputacki w Chełmie 11 września 1662 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 11 września 1662 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 78, k. 513v–515 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Krzysztof Przanowski pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku 11 IX 1662 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1662]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 3, k. 964–966 — w grodzie krasnostawskim na podstawie wypisu z ksiąg chełmskich oblatował szl. Jan Medycki 26 IX 1662 r.* [feria tertia ante festum Sancti Michaelis Archangeli a. D. 1662].

[k. 513v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, stosując się do prawa pospolitego, zjechawszy się tu do Chełma na miejsce konsultacyjom zwyczajne, obraliśmy deputata na sądy główne trybunalskie zgodnymi głosami jm. pana Floriana z Orchowca Orchowskiego stolnika i komisarza ziemi chełmskiej, podstarościego grodzkiego [k. 514] lwowskiego.

A po obraniu onego, upatrując nagłą potrzebę Rzeczypospolitej i ziemi naszej chełmskiej, in subsidium podatków publicznych nam sejmem naznaczonych, których że poddani nasi propter summam egestatum de integro wydać nie mogą, ad complementum sumy skarbowi Rzeczypospolitej winnej, uchwaliliśmy zgodnie laudo publico czopowe in duplo na ten jeden rok po wszystkiej ziemi chełmskiej i powiecie krasnostawskim w miastach i miasteczkach Króla JMci, duchownych i świeckich. Które to czopowe doroczne na tymże sejmiku jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej za sumę 13 tysięcy złp arendowaliśmy, a tę sumę na raty według kontraktu przez jm. pana marszałka spisanego oddawać do rąk ichm. panów poborców naszych powinien będzie.

A ponieważ przeszłej komisyjej lwowskiej stanął dekret z ichm. pany poborcami naszymi strony abiurat różnych respectem poborów czterech skarbowi Rzeczypospolitej powinnych, ewinkować w tym ichm. panów poborców naszych, adhaerendo laudo anteriori deklarujemy, aby ichm. obywatele bracia nasi obydwu powiatów iuramenta in annis ante actis novissime a. 1655 praestita renowować poddanym swoim super desolationem bonorum rozkazali, którym wolno będzie de novo super novam ad annum praesentis desolationem praestare iuramenta. Ci zaś, którzy przedtym żadnych [k. 514v] nie mieli na dobra swe juramentów et praesenti aby mieli one renowować non stringuntur laudo, a kto by zaś mając w dobrach swoich dezolacyją i przeszłe na to intervenerunt iuramenta ma, teraz onych renovare omieszkał, przez co by ziemia nasza szkodować musiała, wolno będzie ichm. panom poborcom naszym takowych convenire iure fisci et vindicare to, coby ex non praestito iuramento za takowych ziemia nasza szkodowała, gdyby skarb totalem contributionem z tych wsi, skąd renovatam nie pokażą iuramentum, rachował.

Rewizyje podymnego, iż jeszcze nie wszędzie, kędy onych panowie poborcy nasi afektowali, także i egzekucyje z retentorów różnych podatków Rzeczypospolitej dotąd nie są odprawione, tedy ichm. panowie urzędnicy grodzcy obydwu powiatów tak przez siebie samych, jako i substytutów swoich pod winami w prawie opisanymi odprawować onę indilate powinni.

Mając wzgląd na straty przy publicznej funkcyjej podjęte pomienionego jm. pana komisarza naszego, tedy z tej sumy, którą za czopowe nam jm. winien, złotych 400 jmci defalkujemy i do sumy 800 złp na przeszłym sejmiku naznaczonej przyłączamy, tak, aby wszystka suma złotych dwanaście set jmci służyła. Także i ichm. panom poborcom naszym za ich niemałe na komisyjej straty i na odwóz do Lwowa pieniędzy, jako to jm. panu Oktawianowi Sosnowskiemu złotych 400, jm. panu Andrzejowi Wołczkowi złotych 200, [k. 515] jm. panu Dionizemu Borowskiemu złotych 150 laudo praesenti naznaczamy i darujemy. Pieniądze zaś publiczne aby iuxta praescriptum legis publicae ichm. panowie poborcy ordynowali i tak sobie postąpili z nimi, żeby ziemia chełmska, strzeż Boże, nie szkodowała.

Które to laudum nasze zgodnie namówione jm. panu Krzysztofowi Przanowskiemu pisarzowi grodzkiemu chełmskiemu, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, die 11 mensis septembris a. D. 1662. Krzysztof Przanowski pisarz grodzki, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CLXXXVI. Sejmik deputacki w Chełmie 10 września 1663 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 10 września 1663 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 13, k. 286–288v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Marcin Liniewski łowczy bracławski, marszałek sejmiku 11 IX 1663 r.* [feria tertia post festum Nativitatis Beatissimae Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1663]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 4, k. 213v–216 — w grodzie krasnostawskim na podstawie wypisu z grodu chełmskiego oblatował szl. Kazimierz Krasowski 20 IX 1663 r.* [feria quinta pridie festi Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae a. D. 1663].

[k. 286] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na miejsce zwyczajne konsultacyjom tu do Chełma, dla zgodnego obrania na przyszły Trybunał sędziego trybunalskiego, dnia dzisiejszego nam prawem pospolitym naznaczonego, zjechawszy się, na tę funkcyją jm. pana Marcina Orchowskiego podstolego chełmskiego zgodnieśmy obrali. Po obraniu tedy deputata takową terminowi dzisiejszemu zgodnie między sobą postanowiliśmy namowę.

Naprzód czopowego duplo na przyszły rok uchwalamy i ono przez arendę jm. panu Samuelowi Regowskiemu podczaszemu chełmskiemu za sumę 14 tysięcy na rok cały arendujemy, a to sine omni defalca, excepta sola hostilitate i konflagracyjej według prawa, także morowego powietrza strzeż Panie Boże, czego in casu cognitio in iudicio formato lubo na querelach być ma, nie przez prośbę w kole, oddawanie zaś pieniędzy według kontraktu przez jm. pana marszałka koła naszego spisanego do rąk jm. pana Remigiana Choińskiego, skarbnika naszego, będzie należało.

A że u niektórych ichmciów tak egzaktorów, jako i administratorów publicznych prowentów pewne znajdują się in retentis sumy, tedy [k. 286v] na dochodzenie i ewinkowanie tych retent iudicia formata reasumujemy i postanawiamy, obrawszy do sądu ziemskiego i grodzkiego obydwu powiatów deputatów, jako jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego, jm. pana Floriana Orchowskiego stolnika, jm. pana Marcina Orchowskiego podstolego, jm. pana Gabriela Bielskiego cześnika, jm. pana Adama Węgleńskiego łowczego, jm. pana Marcina Liniewskiego łowczego bracławskiego, jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika ziemi chełmskiej, jm. pana Stefana Zamoyskiego, jm. pana Franciszka Gorzkowskiego, jm. pana Piotra Hańskiego, jm. pana Mikołaja Węgleńskiego. Które sądy ichmć absentes aliquot non obstante, byle według prawa był ichmci plenus numerus praevio corporali iuramento, praecipue ichmci non iurati, tu w Chełmie zacząć mają 25 septembris i kalkulacyje wszystkich egzaktorów contributionum publicarum iudiciali excipere powinni będą. Na które sądy tymże ichmciom ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego egzaktorom i wszystkim in genere retentorom peremptorium profigimus terminum, ażeby i regestra egzakcyji swoich ante inchoationem tych sądów ad acta obydwu grodów sub rigore iuris podali, iniungimus[669]. Czego powinien będzie jm. pan Dionizy Borowski vicesgerent [chełmski], jako ziemi naszej instygator laudo anteriori obrany, ex officio suo dojrzeć i te wszystkie retenta tam ex laudis, jako i decretis causarum fisci sub eadem rigore iuris ewinkować.

Za wniesioną do nas od jm. księdza biskupa chełmskiego[670] instancyją i przełożeniem nam strasznej dezolacyjej biskupstwa jego słuszną mając nad ubogimi poddanymi commiseracyją, retenta poborowe z miasteczek i wsi, także i Parypies[671] do biskupstwa należących na sumę złotych 696 polskich, groszy 24 z delaty jm. pana poborcy likwidowaną, [k. 287] jm. księdzu biskupowi kondonujemy pewni będąc, że jm. ksiądz biskup wdzięcznie od koła naszego przyjąwszy, kościół Boży, w którym konsultacyje nasze odprawujemy, chełmski ławkami i posadzką przystojnie adornare rozkaże, insze zaś podatki, mianowicie podymnego z dóbr biskupstwa swego iuxta abiurata in toto jmć do skarbu inferre powinien, a my na miejsce i complement tej sumy do skarbu Rzeczypospolitej ordynujemy i naznaczamy.

Summam aequivalentem jm. panu poborcy naszemu u jm. pana Tomasza Chojeckiego podstarościego grodzkiego krasnostawskiego z retent czopowego nam od jmci pro a. 1662 powinnych, którą sumę złotych 696 polskich, groszy 24 powinien będzie za kwitem ręcznym jm. pana poborcy sine ullis diffugiis wyliczyć.

A że jm. pan Oktawian Sosnowski, poborca nasz, z ordynacyjej sejmiku przeszłego z poborowej egzakcyjej swej na pewne ziemi naszej publiczne potrzeby, to jest sobie samemu złotych 400, jm. panu Andrzejowi Wołczkowi złotych 200, jm. panu Dionizemu Borowskiemu vicesgerentowi grodzkiemu chełmskiemu złotych 150 errogował, tedy i te sumy pomienione złotych 750 na dołożenie podatków publicznych u tegoż jm. pana podstarościego grodzkiego krasnostawskiego naznaczamy, którą sumę eodem ut supra modo jm. pan podstarości krasnostawski wyliczyć będzie z tychże retent czopowego powinien.

Mając też osobliwe baczenie i respekt na pracowite w ziemi naszej ichm. panów egzaktorów naszych w teraźniejsze czasy zamieszane usłu-

[669] *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 3, k. 304v–306 znajduje się poświadczenie rozliczenia poboru wystawione poborcom przez deputatów powołanych na sejmiku 10 IX 1663 r., dokonane w Chełmie 26 IX 1663 r.*

[670] *Tomasz Leżeński.*

[671] *Wieś Parypsy w ziemi chełmskiej.*

gi względem kosztów przez lat dwie [k. 287v] i dalej podjętych, tymże ichmciom, to jest jm. panu [Oktawianowi] Sosnowskiemu złotych 600, jm. panu [Szymonowi] Mogilnickiemu podstarościemu horodelskiemu złotych 600, jm. panu Tomaszowi Chojeckiemu podstarościemu krasnostawskiemu złotych 600, jm. panu Andrzejowi Wołczkowi złotych 600, jm. panu Dionizemu Borowskiemu vicesgerentowi grodzkiemu chełmskiemu złotych 300 gratitudinis ergo ofiarujemy, miłość braterską naszę na dalszy czas deklarując. Które sumy post sufficientem receptam od ichmci iudicialem calculationem, formatum iudicium ichmci providebit, albo też naszę teraźniejszą deklaracyją in ulteriori calculo pro reali przyjmie.

Deduxit w kole naszym jm. pan chorąży nasz chełmski[672], także i jm. pan [Tomasz] Chojecki podstarości krasnostawski znaczne w egzakcyjej czopowego niedobranie, a to jm. pan Chojecki per casum morowego powietrza w roku przeszłym w niektórych miasteczkach przez kilka miesięcy grasującego, a jm. pan chorąży przez konflagracyją w tym roku z Boskiego dopuszczenia także w niektórych miasteczkach przypadłe, tedy ad aequitatem przychylając się, aby ichmci w kontraktach swoich arendownych, w których warowane te mieli od nas casus, nie szkodowali, defalkujemy jm. panu chorążemu naszemu chełmskiemu złotych 2 tysiące, a jm. panu podstarościemu krasnostawskiemu złotych 2500, residuum iuxta praescriptum kontraktów swoich ichmci do jm. pana skarbnika ziemi naszej[673] inferre powinni.

Ponieważ jeszcze ziemia nasza, jako deduxerunt ichm. panowie poborcy nasi, pewne do skarbu Rzeczypospolitej zostaje retenta, a vindicare onych tak prędko i asygnacyjej skarbowych tu w kole naszym przez ichm. panów [k. 288] deputatów wojskowych prezentowanych wypłacić nie mogą, inquantum by czego ad exolvendam assignationem jm. panu Sosnowskiemu nie dostawało, supplebunt z czopowych pieniędzy jm. pan chorąży i jm. pan stolnik chełmski za kwitem ręcznym jm. pana Sosnowskiego, poborcy naszego, które kwity jm. pan skarbnik circa illationem summarum od ichmci powinnych pro parata paecunia przyjmie, a jm. pan poborca in rationibus deducet jako wiele sum do egzakcyjej swoich i od kogo przybywa.

Produkowali nam też ichm. officiales castrenses obydwu powiatów uniwersał JKMci ad acta podany, aby wszelkie in genere uniwersały, manifestacyje i insze jakimkolwiek nazwiskiem mianowane scripta od wojska podczas konfederacyjej in publicum wydane i do akt per oblatam quovis

[672] *Jan Karol Romanowski.*
[673] *Remigian Choiński.*

modo podane eliminowane per officia były, że to ad publicam całej Rzeczypospolitej należy declarationem (lubo nic tak szkodliwego in actis ziemi naszej Majestatowi JKMci i całości Rzeczypospolitej reperitur), aby jednak prawu dawnemu w czym się nie derogowało, to negotium do sejmu zatrzymujemy, a ichmciów officiales ab omni impetitione evincemus.

Które to zgodnie namówione punkta zleciliśmy jm. panu Marcinowi Liniewskiemu, łowczemu bracławskiemu, koła naszego marszałkowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym die 10 miesiąca septembra, to jest w poniedziałek po święcie Narodzenia Najświętszej Panny Maryi bliższy roku 1663 [k. 288v]. Marcin Liniewski łowczy bracławski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego sejmiku electionis deputata mp.

CLXXXVII. Sejmik w Chełmie 11 września 1663 r.

Król uniwersałem datowanym we Lwowie 8 VIII 1663 r. naznaczał szlachcie chełmskiej termin sejmiku nazajutrz po elekcyjej deputackiej blisko przypadającej [11 IX], *głównie w celu obmyślenia sposobów zapłaty wojsku zaległego żołdu, NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 13, k. 284–285; oblatował ur. Wojciech Postawski 6 IX 1663 r.; CCrRMO 4, k. 193–193v.*

1. Laudum sejmiku chełmskiego 11 września 1663 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 13, k. 288v–289 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Marcin Liniewski łowczy bracławski, marszałek sejmiku 11 IX 1663 r.* [feria tertia post festum Nativitatis Beatissimae Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1663].

[k. 288v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na dzień dzisiejszy in crastino sejmiku deputackiego [11 IX] nam od Króla Jmci P. n. m. uniwersałem złożony zgromadzeni, takową zgodnie postanowiliśmy uchwałę.

Jawne są wszystkiemu światu i Ojczyźnie naszej JKMci P. n. m. prace, fatygi i pieczołowania ojcowskie około dobra Rzeczypospolitej w teraźniejszych czasiech zamieszanej i w uspokojeniu wojsk Rzeczypospolitej cura et sollicitudo, za co zgromadzenie sejmiku naszego pokornie Majestatowi JKMci P. n. m. dziękuje, longinam aetatem, szczęśliwych z nieprzyjaciół tryjumfów od Najwyższego appracando. A że dla różnych i poważnych konsyderacyji in propositis od JKMci P. n. m. w uniwersale punctis nie przyszło nam i praesenti termino skutecznej [k. 289] obmyślić obrady, aby się doskonała tak publicznym Ojczyzny całej necessitatibus, jako i ziemi naszej internae securitate i całości obmyślić mogło, sejmik ten dzisiejszy

in eodem vigore ad pleniorem braciej naszej concursum, do dwóch niedziel a data praesenti prorogujemy i odkładamy. Na który czas i termin tu na miejsce konsultacyjom naszym zwyczajne zjechać i w tym wszystkim, co od JKMci P. n. m. proponitur skutecznie namówić się i postanowić obiecujemy.

A teraźniejszą prorogacyją jm. panu Marcinowi Liniewskiemu, łowczemu bracławskiemu, koła naszego marszałkowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 11 miesiąca septembra in crastino sejmiku naszego deputackiego roku 1663. Marcin Liniewski łowczy bracławski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego sejmiku od JKMci złożonego mp.

CLXXXVIII. Sejmik z prolongaty w Chełmie 25 września 1663 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały sejmiku 11 IX 1663 r., prolongującej jego obrady do dwóch niedziel a data praesenti *(zob. wyżej nr CLXXXVI).*

1. Laudum sejmiku chełmskiego 25 września 1663 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 13, k. 301–302v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Florian Orchowski stolnik chełmski, marszałek sejmiku 25 IX 1663 r.* [feria tertia post festum Sancti Mathaei Apostoli a. D. 1663].

[k. 301] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik dzisiejszy z przeszłego terminu przez uniwersał JKMci P. n. m. pro die 11 septembris złożonego prolongowany, na miejsce konsultacyjom naszym zwyczajne stawiwszy się, do propozycyjej przez tenże uniwersał JKMci P. n. m. wyrażonej przystąpiliśmy.

Wszystkiemu światu wystawione są na widok JKMci [k. 301v] P. n. m. przez te burzliwe i zamieszane czasy prace, fatygi i trudy, które z wysokiej powierzonego sobie z rąk Pańskich Królestwa tego strażnicy paterna cura et solicitudine codziennie wyświadcza Ojczyźnie i tanquam ex speculo Majestatu swego wszelkie imminenter upatrując procellas do tego Pańskie swe obraca staranie, jakoby do pierwszej perfekcyjej to cne mógł przyprowadzić i widzieć Królestwo, za co jako JKMci P. n. m. powinna nasza ziemia oddać dzięki, tak do Majestatu Boskiego suplikuje, aby victoriam JKMci posyłał i ubłogosławiał, dexteram wszystkich pod nogi Majestatu JKMci poddawszy nieprzyjaciół.

A że nam JKMć P. n. m. paterne innuere raczy imminentia na Ojczyznę pericula, nie mogąc onej inszym succurrere w tak ciężkiej dezolacyjej

sposobem, zdrowia nasze przy dostojeństwie JKMci P. n. m. dla całości Ojczyzny, gdzie tego potrzeba pokaże, pospolitym ruszeniem nieść gotowiśmy, jednak sine divisione belli, i kiedy inne górne województwa ruszą się, a ziemię naszę pomijać będą, i my do boku JKMci ochotnie pospieszymy. A iż pospolite ruszenie ostatnim jest przeciwko wszelakim na Rzeczpospolitą następującym niebezpieczeństwom zaszczytem, tego ziemia nasza przestrzega, aby według dawnych praw i statutów w konstytucyjej anni 1655[674] wyrażonych każdy, kto się szlachcicem mieni, in persona, a komu zaś Pan Bóg więcej do szafunku dał substancyjej, pro quantitate bonorum na tę Rzeczypospolitej usługę stawać był powinien.

Więc że nam i domestica proponitur od JKMci securitas, ponieważ się zagęściła teraźniejszych czasów swawola, aby się temu obviare mogło, dwóch w ziemi naszej de medio nostri obieramy rotmistrzów: jm. pana Jana Karola Romanowskiego, chorążego chełmskiego w ziemi chełmskiej, jm. pana Gabriela Bielskiego, cześnika chełmskiego w powiecie krasnostawskim, dając ichmciom plenam et omnimodam facultatem, aby convocata nobilitate, przez rozesłanie uniwersałów swych po parafiach w obu powiatach et armata plebe, gdyby jakieś kupy swawolne bez ordynansów JKMci i jm. pana hetmana wielkiego koronnego[675] znajdowały się i krzywdy jakie ubique locorum w ziemi naszej popełniały, takowych za daniem sobie wiadomości od ukrzywdzonych obywatelów gromili i do grodów oddawali, posiłkując jeden drugiego, w którym by powiecie większa pokazała się swawola. A kto by za uniwersałem ichm. panów rotmistrzów w powiecie swym na miejsce i czas w uniwersale naznaczony nie stanął, na takowych poenas de expeditione bellica sancitis, ad cuiusvis instantiam, reasumujemy.

A jako do ratunku Ojczyzny ziemia nasza ochotnie zawsze stawała, tak w oddaniu podzięków publicznych nie była ostatnia, że teraz dla uwiązania ubogich poddanych i codziennych prawie przez wojska pod te czasy agrawacyjej, zostaje jeszcze winna do skarbu retenta, na które prezentowane w kole naszym skarbowe asygnacyje, pierwsza na chorągiew jm. pana Szymona Kawieckiego chorążego nowogrodzkiego, obożnego wojskowego na złotych 11 634, jakoby z raty pierwszej, druga zaś na chorągiew jm. pana Stefana [k. 302] Piaseczyńskiego podstolego bracławskiego na 9 tysięcy z dwojga podymnego uchwalonego, trzecia na szwadron dragoński tegoż jm. podstolego na sumę 5 tysięcy z podatków subsidii generalis

[674] *VL, t. IV, s. 222–223.*
[675] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

z ziemi naszej przychodzących retent. Postrzegając się w powinności naszej, te asygnacyje i z pany poborcami ad formata iudicia odsyłamy. Na których sądach gdy ichm. deputaci sufficientem od panów poborców naszych odbiorą calculationem, tak perceptorum, jako też i wypłaconych już skarbowych asygnacyji, uczynią komput i teraźniejsze asygnacyje inquantum się zmniejszą, a retenta realia pokażą się, wypłacić panom poborcom iudicialiter iniungent, a więcej już żadnych nad sumę 100 tysięcy złp na sejmie od ziemi deklarowanych, przyjmować nie mają asygnacyji, których nad powinność wypłacać nie powinniśmy, exceptis summis z dwojga podymnego, także subsidii generalis, które ichm. panowie poborcy nasi podług swych w skarbie rachunków wypłacać powinni i retenta onych per executiones, ordinaria via windykować mają, aby się skarbowi dosyć stało. Strony zaś proponowanych od JKMci P. n. m. na zapłatę wojsku w skarbie Rzeczypospolitej a 1 augusti zostającemu podatków, do przyszłego da Pan Bóg sejmu to negotium obmyślenia zapłaty zachowujemy.

A nie chcąc w teraźniejszych pracach wojennych fatigare JKMci P. n. m. poselstwem, zwłaszcza w takiej odległości do przejazdu trudnej, w potrzebach Rzeczypospolitej zachodzących użyliśmy do jm. księdza arcybiskupa gnieźnieńskiego jako prymasa Regni[676] spośrodku siebie jm. pana [k. 302v] Łukasza Kochanowskiego, upraszając księdza jmci, aby pro authoritate sua bonum publicum Rzeczypospolitej promovere raczył i na qua detrimenti patiatur in absentia Pana z powinności swej przestrzegał, znosząc się z JKMcią i radami Rzeczypospolitej. Więc że Trybunał Radomski z rejekty komisyjej przeszłej lwowskiej blisko następuje, upraszamy księdza jmci, aby swe do tego Trybunału interponat authoritas, żeby się ichm. [sędziowie] w żadne insze sądy oprócz retentów quartae i innych podatków od panów poborców powinnych nie wdawali, bo i to musiałoby commovere status Rzeczypospolitej. Na tę drogę jm. panu Kochanowskiemu naznaczamy złotych 200[677]. Ichm. zaś panom deputatom wojskowym, którzy na retenta oczekiwać będą, in vim gratitudinis jm. pana oboźnego wojskowego[678] złotych 200, a jm. pana podstolego bracławskiego[679] złotych 100 ofiarujemy, które sumy aby jm. pan chorąży chełmski[680] z czopowego anni praesenti [1663] za kwitami ręcznymi ichmciom zapłacił z egzakcyjej czopowego, deklarujemy.

[676] *Wacław Leszczyński.*

[677] *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 3, k. 375 informacja, że poborca wypłacił Kochanowskiemu 200 złp „na drogę do jm. księdza arcybiskupa".*

[678] *Stanisław Jan Jabłonowski.*

[679] *Stefan Konstanty Piaseczyński, rotmistrz.*

[680] *Jan Karol Romanowski.*

Działo się w Chełmie na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 25 septembris r. P. 1663. Florian z Orchowca Orchowski stolnik ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CLXXXIX. Sejmik deputacki w Chełmie 9 września 1664 r.

Termin sejmiku przypadał 9 IX, sejmik zebrał się, ale do wyboru deputata i podjęcia jakichkolwiek uchwał nie doszło, ponieważ został rozerwany, zob. laudum sejmiku z 15 X 1664 r.

CXC. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 15 października 1664 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 26 VIII 1664 r. zwoływał sejm zwyczajny w Warszawie na 26 XI, sejmik przedsejmowy w Chełmie na 15 X 1664 r., CChRMO 78, k. 1079v–1080 — w grodzie chełmskim oblatował szl. Stanisław Skąpski 4 X 1664 r.; CCrRMO 4, k. 606v–607 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Marcin Radzymiński 22 IX 1664 r.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 15 października 1664 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 4, k. 652v–654 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował Jan Karol Romanowski chorąży chełmski, marszałek sejmiku 20 X 1664 r.* [feria secunda post festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1664], *protestując jednocześnie przeciwko urzędowi grodzkiemu chełmskiemu z powodu nieprzyjęcia laudum i instrukcji do ksiąg chełmskich.*

[k. 652v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się tu do Chełma, na miejsce konsultacyjom zwyczajne, z uniwersału JKMci nam na sejmik sejm walny warszawski poprzedzający złożony, to jest pro die 15 octobris, takoweśmy zgodnie przy instrukcyjej i obieraniu ichm. panów posłów laudum namówione uczynili.

Naprzód, iż per fatalem pono casum sejmik nasz electionis deputata feria secunda post festum Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae [9 IX] przypadający, przez niezgodę ichm. niektórych obywatelów odprawić się nie mógł i cale się rozerwał, na którym iuxta praescriptum legis prowent czopowego ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego ordynowany być miał, tedy to negotium do teraźniejszego zgodnie na on czas odłożywszy antecomitialnego sejmiku, in praesenti termino deklarowawszy ten prowent per arendam plus offerenti puścić, i on na simplę postanowiwszy z dóbr tak JKMci P. n. m., jako duchownych i naszych dziedzicznych miast i miasteczek iuxta praescriptum uniwersałów constitutionum

anni 1628 et 1629[681] wybieranie aliquoribus postanowiwszy, za złotych polskich 7 tysięcy jm. panu Marcinowi Orchowskiemu podstolemu chełmskiemu na cały rok ten prowent w arendę puściliśmy. Którego prowentu arenda ma się począć in a. 1665, a kończyć na dzień i toż święto w roku 1666 przypadające, salvis casibus fortuitis, które temuż jm. panu podstolemu chełmskiemu publico nostro warujemy [k. 653] laudo i osobnym kontraktem in formato iudicio przez ichm. panów deputatów spisanym, a ręką jm. pana dyrektora formatorum natenczas iudiciorum podpisanym, to jest nieprzyjaciela koronnego, powietrza morowego i konflagrat, które by tempore arendae jmci nastąpić by mieli. W którym to kontrakcie oraz ordynacyja rat oddawania i wniesienia do rąk jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika ziemi naszej wyrażona ma być. Tego jednak praesenti nostro dokładając laudo, iż iuxta constitutiones Regni do arendy i trzymania tego prowentu czopowego magistratus miast bliższy być mają sine detrimento i ujmy tego prowentu, także bez szkody jm. pana arendarza naszego, nie dopuszczając jednak do tego arendowania Żydów. W mieście zaś Zamościu aby od słodów dwóch, które za ordynacyją dawną i kwitami zamkowymi do warzenia wychodzą, aby nie była od nich erogowana arenda, praesenti praecavemus laudo, ale się w tęż includowała arendę.

A że jm. pan Samuel z Pękosławia Regowski podczaszy chełmski, trzymając w tym roku od nas arendę czopowego, miał sobie od nas warowane casus fortuitos, między którymi i konflagracyją miast dołożyliśmy byli, więc i koszty niemałe w dochodzeniu tego czopowego po Trybunałach Lubelskim i teraźniejszym Piotrkowskim erogował, dlategoż adhaerendo aequitati et contractui nostro, lubo ta defalkata miała być jako mens laudi anterioris na sejmiku electionis deputata w sobie ma, iż in formato iudicio miała być decydowana, teraz dajemy eam facultatem i ichm. panom deputatom formati iudicii na to się zgadzając, że i na sądach ziemi naszej formatorum iudiciorum takowąż jm. panu podczaszemu chełmskiemu uczynić defalkatę, to jest 2 tysiące złp jmci z umówionej i postanowionej upuszczając i defalkując arendy.

A że wielmożny jm. pan Krzysztof z Potoka Potocki podczaszy W. Ks. L., starosta chełmski, będąc laudo publico per legem publicam approbato od nas obranym i uproszonym, aby chorągwie te, które licentiose po dobrach naszych i wszystkich in genere chodząc, one stacyjami nieznośnymi exviscerowali, et pro libitu suo czynili wszystko, gdy wojsko JKMci w Ukrainie in opere belli z jaśnie wielmożnymi [k. 653v] ichm.

[681] *VL, t. III, s. 284–289, 302–308; VC, t. III, vol. 2, s. 46–49, 71–74.*

panami hetmanami było, bez ordynansów chodząc, uskramiał ich swawolą podczas tej swojej funkcyjej równo z inszymi ichm. panami do tegoż obranymi, pana [Jakuba] Rościszewskiego, jako nieznośne i dobrom stanowi szlacheckiemu nieprzyzwoite czyniącego, chorągiew rozgromił, o to teraz inique na sejm impetitur mandatami. Tedy jakośmy na on czas fide publica obowiązali się imci i wszystkich ichm. panów obywatelów jeden drugiemu fidei iubendo, ab omni impetitione iuridica ewinkować, tak i teraz tymże się obowięzujemy, iż wszędzie tueri et evincere jmci mamy, i jeśliby jakiego na to potrzebować raczył kosztu albo on erogował, tedy on obmyślić jmci z prowentu czopowego obiecujemy i jm. panu marszałkowi koła naszego u kogo się commodius będzie zdało, na to asygnacyją za rekwizycyją wielmożnego jm. pana podczaszego W. Ks. L. naznaczyć i na to wydać asygnacyją zleciliśmy.

Więc że niemałe koszty ichm. panów poborców przez trzy lata erogowane na usłudze naszej dedukowane są, jako jm. pana Oktawiana Sosnowskiego, jm. pana Tomasza Chojeckiego podstarościego krasnostawskiego, jm. pana Szymona Mogilnickiego podstarościego grodzkiego horodelskiego, jm. pana Dionizego Borowskiego vicesgerenta grodzkiego chełmskiego, jm. pana Piotra Hańskiego, jm. pana Andrzeja Wołczka, dlaczegoż aby takowe koszty ichmci mogły być od nas nagrodzone pozwalamy, aby iuxta ordinationem ichm. panów deputatów formatorum iudiciorum z sądów blisko przyszłych suma półpięciu tysiąca złp, praevia jednak comprobatione, na którą się między nami publice zabierał jm. pan Sosnowski, onemu wyliczona i oddana była, drudzy zaś ichmci do sejmiku relationis mają być zatrzymani, na którym każdemu z ichmci podług słuszności słuszną i realną satysfakcyją uczynić i obmyślić, od kogo te będą ichmciom wypłacone pieniądze, praesenti ichmci asekurujemy laudo, obowięzujemy się i to ziścić mamy, jako kto z ichmciów suas deducet expensas.

A że in hoc termino nie przyszło nam dla gwałtownych negotiorum publicorum zabaw serio inquirere, wiele z rewizyjej accedere do skarbu naszego mogło podymnego, dla tegoż to negotium do [k. 654] tegoż sejmiku relationis nuntiorum cale odkładamy.

Mając przy tym wzgląd na ciężkie pogorzenie i wszystkiego funditus stracenie ochędostwa, srebra kościoła i konwentu hrubieszowskiego ojców dominikanów, aby się dla pomnożenia chwały Bożej jakokolwiek pobudować mogli, onym ex pio zelo naznaczamy u jm. pana podczaszego chełmskiego, arendarza prowentu czopowego anni praesentis złotych polskich 400, które za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego indilate wypłacić ichm. ojcom zakonu i konwentu tego ma.

Które to zgodne nasze postanowienie zleciliśmy jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej, marszałkowi natenczas koła naszego spisawszy ręką jego podpisać i do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 15 octobris r. P. 1664. Jan Karol z Romanowa Romanowski, chorąży ziemi chełmskiej, marszałek natenczas ziemi tejże i powiatu krasnostawskiego mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 15 października 1664 r.

Rkp. 1. *APL, CCrRMO 4, k. 643v–652 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował Jan Karol Romanowski chorąży chełmski, marszałek sejmiku 20 X 1664 r.* [feria secunda post festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1664].

[k. 643v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce konsultacyjom zwyczajne, pro die 15 octobris roku teraźniejszego 1664 na sejmik od Króla JMci P. n. m. przed sejmem walnym w Warszawie pro die 26 novembris anni eiusdem przypadającym, przez uniwersał złożony, na instrukcyją JKMci P. n. m. przez posła JKMci nam podaną artykuły zgodnie umówione i zawarte ichm. panom Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu, Zbigniewowi Sługockiemu sędziemu ziemi chełmskiej, posłom naszym zgodnie obranym, podaliśmy takowe.

Naprzód Najjaśniejszemu Królowi JMci P. n. m. po oddaniu imieniem naszym wiernego poddaństwa i powinszowania w dobrym i fortunnym w najpóźniejsze lata panowania podziękują z ichm. panami posłami za takie o całości Rzeczypospolitej pieczołowanie, że w tak burzliwych na Ojczyznę następach dostojeństwem i zdrowiem swoim przez tak długi czas hojnie szafując, uśmierzywszy clementia sua pertinacias intrinsecus, a potym skupiwszy wojska pro salute Patriae nec vitae, nec Maiestati parcendo niósł zdrowie i osobą swą Pańską przeciwko nieprzyjaciołom Ojczyzny naszej, za które dobrotliwości Pańskie wszelaką zostawamy jako wierni poddani JKMci P. n. m. obowiązani powinnością.

Dlaczego aby iusta od nas JKMci P. n. m. rependeretur gratitudo, ineant modum ichm. panowie posłowie nasi cum tota Republica [k. 644] jw. ichm. panom hetmanom obydwu narodów, także jw. jm. panu [Stefanowi] Czarnieckiemu wojewodzie kijowskiemu za dzielne i heroiczne progressus, za prace i fatygi pro Republica podjęte, także i innym ichm. panom pułkownikom i wszystkiemu cnemu rycerstwu, incessanter pro salute Patriae pracującemu, ichm. panowie posłowie solenniter podziękują.

Za największe szczęśliwości mając fundamentum nierozerwane zobopólne diffidentiami animusze, w tym zaszczyt przeciwko każdemu malo huic Patriae inhiantis najwarowniejszy widząc, musi ingemiscere zachodzące całą Ojczyznę diffidentie, dlategoż fide w tym obstringimus ichm. panów posłów, aby wcześnie zjechawszy się przed sejmem do naszej, którą i z teraźniejszego sejmiku naszego do jo. księcia jm. prymasa Regni wnieśliśmy, listownej stosując się instancyjej, z tą i do ichm. panów senatorów confugient, jakoby ta per authoritatem et interpositionem ichmci uspokojona i pomiarkowana diffidentia, dalej się nie szerząc, łaską i dobrotliwością JKMci P. n. m. pokryta została, publicorum negotiorum nie tamując tractatus. W czym jakoby to stanąć mogło cum omni cura, fide et solicitudine chodzić ichm. panowie posłowie mają.

Potym zaraz podług prawa i samej JKMci woli aby nie był sejm prolongowany, na początek sejmu declarabunt et praecavebunt ichm. panowie posłowie, praevia manifestatione, cokolwiek po wyjściu sześciu niedziel stanęło, de nullitate horum omnium, oprócz tych, któreby w izbie poselskiej byłyby umówione materyje.

Uczyniwszy takową deklaracyją i manifestacyją przystąpią ad exigendas rationes senatus consultorum wszystkich in genere negotiorum publicorum et belli gerendi od przeszłego sejmu[682] aż do teraźniejszego ubique locorum odprawowanych exquisite iuxta praescriptum legum et novellae constitutionis, to jest z podpisem rąk każdego z ichm. panów senatorów in quavis materia i w czymby albo libertas laesa et iura, albo całość Ojczyzny periclitaretur fraterne umawiać się. Więc i o oddanie wakancyji, które by wakowały, albo de iure legitime wakować [k. 644v] by powinni, upomnieć się powinni.

Więc że jest anima rerum obmyślenie zapłaty wojska, które bez doskonałego odprawienia skarbowych rachunków commode traktować się nie może, także na początku sejmu urgere ichm. panowie posłowie mają, aby mogło formatum iudicium iuramento obstrictum z senatu i izby poselskiej pod sejm być, na którym by wszystkie prowenta Reipublicae, tak ordynaryjne, jako ekstraordynaryjne, prowenta mennicze, za nobilitacyje i indygenaty, suma krakowska, suma po Amoretem, także i srebra z kościołów Bożych wzięte, in quem usum cesserunt, i inne wszystkie generaliter akcydencyje, retenta były rachowane i decydowane, reasumowawszy rachunki ab anno 1645, non obstantibus quietationibus jm. panów podskarbich per constitutionem służących, ponieważ przeciwko nim protestacyje zaszły. I na potym praecavebunt ichm. panowie posłowie, aby

[682] *20 II-1 V 1662 r.*

per constitutionem skarb kwitu nie otrzymywał, gdyż konstytucyjej dawnej o rachunkach aby się jm. pan podskarbi, quoties Respublica zechce, rachował, zda się praeiudicare.

Na których sądach formati iudicii aby wszyscy arendarze i administratorowie, także mennic arendarze, succollectores et commissarii de quantitate prowentów et ratione ujętego waloru w tymphach, realitatem kontraktów swoich poprzysięgając jako ultra contractus notabilia honoraria et expensas in damnum Reipublicae nikomu nie dawali, odpowiadać mają sub poena peculatus.

Przy tym koekwacyja podatków i inszych ekspens województw wszystkich, która nam jest przez konstytucyją warowana, aby się także per figuram iudicii odprawowała. A jeśliby w tak krótkim czasie odprawić się impossibilitas demonstrowała, tedy starać się o to mają ichm. panowie posłowie, aby osobny Trybunał Radomski per constitutionem po nowym lecie [1 I 1665] naznaczony był, na który aby na sejmiku relationis województwa i ziemie deputatów obierali.

[k. 645] A jeśliby per figuram iudicii in formato iudicio nie mogły się per infelicitatem aliquam te rachunki generalne commode odprawić, tedy tylko summarie ichm. posłowie deputowani in vim praeparamenti et informationis odbierać i trutinować będą rachunki przez niedziel dwie, aby wcześnie izbie poselskiej relacyją uczynili zachowawszy doskonalsze na formatum iudicium ordynowane, na którym iudicium i ichm. panowie komisarze z wybicia sum w mennicy na swój pożytek obróconych, z sum po Amorecie konfiskowanych i wziętych, także jm. pan podskarbi koronny[683], że pod komisyją lwowską ex munere officii sui inducere monetam exoticam, to jest szelągi wołoskie dopuścił, sprawić się powinien, także wszyscy inni invectores tych pieniędzy pilnie inwestygując de prima authore wprowadzenia tych szeląg ów.

Na tychże sądach pan Boratyni i pan Tymph sprawić się powinni i poprzysiądz quantitatem milionów wybitych, aby constare mogło Reipublicae, jak wiele tych pieniędzy obojga może być w Koronie i w Księstwie Litewskim, idque sub poena peculatus et confiscationis bonorum. O co wszystko wszystkim osobom mianowanym, jeśliby takowe sądy formati iudicii pod sejm, ani też po sejmie Trybunał Radomski nie był ordynowany, tedy forum w Trybunałach Lubelskim i Piotrkowskim inter causas fisci ante omnia ad cuiusvis instantiam aby było naznaczone, starać się mają panowie posłowie.

[683] *Jan Kazimierz Krasiński.*

A na potym, ponieważ ex rationibus calculi metiuntur podatki multum est do facillitowania sejmów w pozwoleniu podatków, aby sejm takowe rachunki uprzedzały. Dlaczego starać się powinni ichm. panowie posłowie, aby Trybunał Radomski wcześnie przed sejmem ordynowany, odprawował się dla sądzenia wszelakich prowentów Rzeczypospolitej i odebrania rachunków od skarbu, przez które i jm. pana podskarbi facillitował się i sejmowi rem liquidam percept i ekspens przyniósłby. Na który Trybunał z sejmiku obierania posłów deputaci obierani mieliby być, o którego Trybunału ordynowanie starać się mają ichm. panowie posłowie.

Zapłata wojsku nic słuszniejszego aby była obmyślona, ale ponieważ [k. 645v] daleko w mniejszej liczbie jest wojsko, niżeli komisyja lwowska ordynowała, wprzód namówiwszy modum liquidationis w każdej ćwierci wojska realnego, którego komput aby był do akt grodzkich warszawskich aktykowany, tak teraz jako i na potym, i popis przez jm. pana pisarza polnego koronnego, aby się weryfikować mogło ten komput, co oboje aby było wolno ichm. panom posłom przed sejmem na Trybunał Radomski i sejm wyjąć, lege cavere. Ex his mediantibus rozdzielić wojska na województwa i ziemie iuxta proportionem podatków, według którego podziału tak teraźniejszemu wojsku aby województwa i ziemie zapłacili, odstąpić tego sposobu ichm. panowie posłowie nie mają.

Ordynowanie zaś wojska in futurum, nie widząc inszego sposobu eliberowania od ostatniej dezolacyjej i ruiny dóbr Rzeczypospolitej, dla zimowych chlebów, jeno przez uchwałę i postanowienie łanowego żołnierza, tedy zlecamy to ichm. panom posłom, aby cum tota Republica quam ordinatissime umówili sposób i do nas na sejmik relacyjny przynieśli ordynacyją tego żołnierza łanowego tak konnego, jako i piechoty cudzoziemskiej i polskiej, przy wybrańcach dawno od Rzeczypospolitej ordynowanych, miawszy osobliwy wzgląd na dobra ziemskie, aby mniejsze onus w tej wyprawie, a to dla pospolitego ruszenia ponosili. A to insistendo constitutioni 1655 względem wyprawy piechoty z łanów[684], względem zaś koronnego wojska do ordynacyji totius Reipublicae i praescriptum laudi nostri anni eiusdem 1655[685] stosować się będą ichm. panowie posłowie nasi.

Strony czterech poborów od JKMci na posiłek wojska proponowanych i w tym rzecz słuszną widziawszy, zlecamy to ichm. panom posłom, aby na początku zaraz sejmu ineant rationes et modos około tego ad consensum totius Reipublicae stosowali się, modum jednak contribuendi do braciej wziąwszy.

[684] *VL, t. IV, s. 221–222.*
[685] *Zob. nr CLII.*

Jeśliby jednak consensu totius Reipublicae były jakie podatki na defecta zapłaty albo in futurum pozwolone, tedy expensa na trzy chorągwie nam kilką konstytucyji obwarowane, aby były w podatkach potrącone i przyjęte, odstępować ichm. panowie posłowie nasi nie powinni.

[k. 646] Artyleryjej, jeżeliby nowa quarta postanowiona non sufficeret i deductum to było calculatione sufficienti, której dojrzeć i aby abusus w psowaniu prochów i kul nie był, przestrzec panowie posłowie mają, tedy ponieważ konstytucyja anni 1659[686] ordynowała vacans starostwa na complement prowizyjej, aby ta ordynacyja już postanowiona do effectu przywiedziona była, upraszać będą panowie posłowie JKMci P. n. m.

Praesidia Reipublicae fortec wszystkich pogranicznych et potissimum Kamieńca Podolskiego aby były sufficienter tak prowiantem, jako i municyją sposobem pierwszymi konstytucyjami i ostatnią anni 1662[687], to jest 20 tysięcy na prowiant naznaczeniem opatrzone. A zapłata aby już z pewnych prowentów ordynaryjnych jako ceł, indukt i ewekt była ordynowana, przykładem ordynacyjej pogłównego żydowskiego na żołdy tatarskie obróconego. Na których fortecach aby komendanci z dawnej familijej szlacheckiej dobrze osiedli et non suspectae fidei zostawali, providere mają panowie posłowie.

Mennica, ponieważ nad prawa nasze bez sejmu na bicie tak złej monety Boratynskiej i Tymphów jest postanowiona i tak wiele tego obojga milionów, których i liczby nie wiemy, napełniona jest Rzeczpospolita, przez które napełnienie za wykupieniem złota i srebra i inszej dobrej monety cale evacuata zostawszy Ojczyzna, przez takową złą monetę nie tylko drogości wielkiej towarów nabawiła, ale i do końca comerciis pozbawi się, a na koniec nie miawszy ich nigdzie za granice udania sposobu, do wielkiej penuryjej i ubóstwa Ojczyznę przywiedzie, zaczym serio animadvertere mają ichm. panowie posłowie i adinvenire media, aby takowa mianowana zła moneta amplius nie była w mennicach wszystkich bita, sub poena peculatus et confiscatione bonorum na Trybunale którymkolwiek, inter causas fisci ante omnia ad cuiusvis instantiam promovendam et vindicandam, iuxta constitutionem 1654[688], także i o ujęcie waloru w tymphach wszyscy succollectores mennicy Tymphowej ibidem respondeant sub simili poena, in futurum do ordynowania lepszej monety przystąpiwszy w ryzy tę mennicę i jej prowenta in rem Reipublicae postanowili. [k. 646v] Do którego zaś czasu ta moneta zła currere ma i jakimby

[686] *VL, t. IV, s. 277, 279–280.*
[687] *VL, t. IV, s. 402–403.*
[688] *VL, t. IV, s. 209.*

zaś sposobem wytracona z Korony mogła być sine damno statuum, inire modum powinni panowie posłowie cum tota Republica.

Rewizyja skarbu koronnego lubo jest przez ichm. panów komisarzów z sejmu naznaczonych odprawiona, iż jednak do skutku w komportacyjej i oddania klejnotów Rzeczypospolitej i srebra nie przyszła, owszem, ur. jm. panu instygatorowi koronnemu[689] przez konstytucyje świeże demandatum[690], aby o te komportacyje klejnotów, srebra, in quacunque materia et genere zostających na sejmie ageret, tedy o egzekucyją tego urgebunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ci wszyscy nieodwłocznie tego sejmu comportent i aby według dawnych inwentarzów świętej pamięci Królów IchMci Zygmunta Trzeciego i Władysława Czwartego konfrontowawszy, noviter spisany był inwentarz, który nie tylko ad archivum Reipublicae, ale też i do ichm. panów senatorów de iure należących oddany był, co jeśliby nie uczynili, aby byli tego sejmu sądzeni.

Nie mniejsze upatrując Reipublicae thesaurum archiva Regni i metryki, w których wszystkie pacta Regni, przywileje, rewizyje, lustracyje i insze assecurationes Rempublicam et conservationem status concernentes continebantur, upomnieć się serio ichm. panowie posłowie mają, aby były na tym sejmie produkowane i rewidowane, gdyż per pacta cum ordinibus Regni Svetici miały być przywrócone. Także scripta i diploma ad archivum dane, które się bardzo zagęściły, aby były wszystkie czytane i aby in levioribus materiis nie bywały, providere mają, a te, któreby szkodliwe Rzeczypospolitej były, aby waloru nie mieli.

Między którymi iż jest script in vim amnestiae, certis jednak conditionibus restrictus, jm. panu Hieronimowi Radziejowskiemu ad archivum Regni dany, to jest aby był dłużników swoich uspokoił i z siebie kondemnaty poznosił, czego iż jmć do tego czasu nie uczynił, tedy gdy zechce potiri łaską JKMci i całej Rzeczypospolitej in restitutione pristini honoris, aby ichm. panowie posłowie nasi przy kontentach skryptu tego stawając, realnej kredytorów satysfakcyjej upomnieć się chcieli i tego nie odstępować.

[k. 647] Do zawarcia pakt albo poparcia wojny, totius Reipublicae zabiegając periculo, inibunt modum ichm. panowie posłowie cum tota Republica, jeśliby nagłe od którejkolwiek ściany nadchodzić miało periculum, provideant ichmci z stanami Rzeczypospolitej, jakoby najwarowniejsza obrona obmyślona być mogła, strzegąc się jednak coniunctionem armorum, któraby szkodliwa Rzeczypospolitej być mogła. Na którą ullatenus

[689] *Jan Tański.*
[690] *VL, t. IV, s. 278.*

panowie posłowie nasi pozwolić nie mają i jeśliby privatim, sine consensu Reipublicae stanęła, aby swego nie miała waloru, summo adlaborabunt cum studio i na nie nie pozwolą.

Dekreta przeszłej komisyjej lwowskiej, które in vim legis ferowane są, aby były zniesione. Także i o kwarty decreta takie, którymi succedaneos possessores bonorum regalium, minąwszy sukcesorów i ewiktorów, antecedaneorum possessorum płacić onerowali, także i procesy, kondemnaty do zapisów albo jakich praetextus na dobrach królewskich czyniących aby nullitati subiacerent, gdyż de iure nie może nikt dóbr JKMci i Rzeczypospolitej inonerować. Także aby i ci ichm. possessores, na których komisyja lwowska blisko przeszła sine omni adcitatione et experimento, contra quietationes et constitutiones praescriptum, która ob desolationes bonorum praevio iuramento ad rationem kazano kwarty płacić, nihilominus większymi delatami i asygnacyjami ichm. panom żołnierzom danymi, agrawowała, aby przy rachunkach in quacunque forma odprawujących się na tym sejmie z skarbem o przebraniu sum pryncypalnych, jako i szkód poczynionych, mieli swoje experimentum. Po którym aby tego wszystkiego odnieśli refusionem, albo przynajmniej asekuracyją od skarbu, że to przebranie kwarty, w przyszłej kwarcie potrącone te sumy będą. Na których zaś kondemnaty o takowe niesłuszne asygnacyje stanęły, aby kasowane były, urgebunt panowie posłowie.

Za nie mniejszą poczytając prawa pospolitego urazę, że skarb z przeszłych nie wyrachowawszy się podatków, wydał asygnacyje na miasta in vim przyszłych podatków, któreby dopiero na przyszłym sejmie miały być uchwalone, takowego praeiudicium iuri communi serio upomnieć się mają.

Upatrując przy tym, że na szczerym traktowaniu negotiorum publicorum i na zawarciu sejmu wszystka salus Reipublicae zawisła, tedy instabunt usilnie panowie posłowie nasi, aby posłowie przysięgli, zostawając nie continuis [k. 647v] na każdy sejm jedneż osoby bywali obierani, ale aż na trzeci sejm, przykładem deputatów trybunalskich, a do facillitowania materyji sejmowych aby z ordynacyjej Trybunałów Koronnych normam wziąwszy, na prywatnych sesyjach cardinalia puncta totam Rempublicam concernentia, któreby nie mijając porządkiem izba poselska traktowała, et per consequens i inne publiczniejsze materyje zordynowali, naznaczywszy im dni cztery w każdym tygodniu, a piątek i sobotę na prywatne dezyderyje województw. Które wszystkie materyje more solito, consensu omnium mają być stanowione, pluralitatem non inducendo. A którzyby na sobie personalne aprobaty albo takowe kondemnaty, na których by de iure glejty nie szły, takowi według dawnego prawa a munere officii sui

byli relegati, praevia jednak cognitione horum. Do tego i ichm. panowie komisarze z izby poselskiej, iż in multis negotiis komisyjej lwowskiej powinni reddere rationem Reipublicae, instabunt panowie posłowie, aby nie zasiadali w izbie poselskiej.

Książęciu jmci pruskiemu jeśliby jeszcze nie był z ceł wodnych nowo postanowionych dług wypłacony, co wprzód ma być deductum sufficienti calculatione, tedy upraszać księcia jmci, aby nie tylko na zatrudnienie nasze miał baczenie, ale też niepłacenie przez tak wiele lat canonu i niestawienie wojsk iuxta pacta, co wszystko aby było potrącono, prospicere mają. Więc aby i w tym stany nie były agrawowane jako hactenus było, że odmyciwszy według kwoty łasztów, znowu od powracających od kupnych na swą potrzebę trunków i fantów toż cło odbierano, aby takowej agrawacyjej nie było na cłach, providere mają.

Przywileje nowe, iż na dawniejsze wychodzą tak na dzierżawy, jako i na urzędy ziemskie z wielkim zamieszaniem i szkodą ludzką, aby nullitati subiacerent, in futurum zaś żeby nie wychodziły, mocno obwarować. Między którymi iż na dobra Łopienniki w ziemi naszej chełmskiej przeciwko prawu i posesyjej nieboszczyka jm. pana Wojniłowicza JKMci chorągwi pancernej porucznika, którego merita jako wszystkiej Ojczyźnie, tak i Majestatowi Króla JMci są wiadome, świeży przywilej [k. 648] wyszedł, skąd wielkie incommoda i szkody ponosi pozostała małżonka z potomstwem nieboszczykowskim, tedy instare mają panowie posłowie, aby ta sprawa uspokojona była, non obstantibus quibusvis condemnationibus in contumaciam za dworem otrzymanymi, które aby były zniesione. Et inquantum przy dobrach nowy donatorius zostać się zechce, aby 12 tysięcy złp z decyzyjej JKMci nieboszczykowi jm. panu Wojniłowiczowi przysądzone, sukcesorom jego były oddane.

O zamkach i fortecach pogranicznych iż tak wiele konstytucyji jest, aby possessionati nobilis in praesidiis zostawali, a białegłowy aby dożywocia na nich extendere nie mogły, tedy adhaerendo huic legi, ponieważ jejm. pani Izabella z Tarnowa Grafowa per mutationem status et connubium suum cum extraneo contempsit iura Patriae et iuri suo według dawnych praw advitalitio derogavit, tedy ex his rationibus na Ogrodzieńcu[691], fortece bliskiej granic węgierskich i inszych dobrach, aby odpadała od dożywocia. Do tego i dekret w Trybunale Lubelskim ponieważ ex laesivo contractu, contra ius et institutum Trybunału Koronnego in condicto

[691] *W rzeczywistości dożywotnią posesorką Ogrodzieńca była Zofia Petronela z Tarnowskich, wdowa po Andrzeju Firleju (zm. 1661), kasztelanie lubelskim, później żona Gabriela Illyeshazy'ego żupana trenczyńskiego. W 1664 r. scedowała zamek na Mikołaja Firleja starościca lubelskiego, bratanka swego pierwszego męża.*

stanął, więc że obie stronie, a potissimum jejm. pani Grafowa per innovationem actionis od niego recessit, aby nullitati subiaceret. Także i druga condemnata, in contumaciam ex regestro incompetenti otrzymana, aby była z jm. pana Mikołaja Firleja starościca lubelskiego, rotmistrza JKMci, pamiętając na zacnych przodków i samego jmci merita, zniesiona, sollicite instare mają ichm. panowie posłowie.

Temuż jm. panu Grafowi, ponieważ opima ma bona w Węgrzech, względem których plus optare et debere musiałby Ojczyźnie swojej, aby nie pozwolili dla osiągnienia tejże fortecy ogrodzieńskiej indygenatu, panom posłom naszym iniungimus.

Na nobilitacyje i indygenaty, którzyby od ichm. panów hetmanów, generałów wojska cudzoziemskiego o odwagach i zasługach przez niemały czas w wojskach Króla JMci zalecenia i atestacyji nie mieli, ale tylko za pieniądze klejnot szlachectwa polskiego venori chcieli, onym ullatenus nie pozwalać, jeno tym, którzyby krwawych zasług i odwag w wojskach [k. 648v] naszych mieli atestacyje. Ci zaś wszyscy, którzy bez takowych atestacyji et non deducta sua genealogia otrzymali nobilitacyje i indygenaty, a potem i na urzędy przywileje, aby iuxta constitutionem novellam przez jm. pana instygatora koronnego sejmowi delati, ad deducendum tego wszystkiego compareant, i żeby urzędów ziemski i prezydencyji na zamkach iuxta statutum de scartabellis nie byli capaces. A ci, coby urzędy et dignitates otrzymali, aby były annihilowane, pilnie instare mają panowie posłowie.

Siła na tym Rzeczypospolitej należy, aby hiberna, nim się łanowy postanowi żołnierz, w Ukrainie być mogła, a z dóbr JKMci i innych hibernom podległych, ekskludując dobra dziedziczne, aby im niemieszkanie zaraz po wydaniu raz asygnacyjej w rok po złotych 20 z łanu osiadłego, demptis desolatis, przez ichm panów deputatów wojskowych dla zatrzymania tam wojsk i posiłkowania onego przesyłane były.

Wielkie w tym stan szlachecki ponosi od przechodzących chorągwi opresyje, kiedy żołnierz nie sprawując się według prawa i swojej kapitulacyjej ode wsi do wsi chodząc, poboczne wybiera chleby i tym exswisceruje dobra. Zaczym reasumując w tym dawne prawa, aby każdy pułk, lubo skwadron, lubo też i complementi osobne chodzące, miewali commissarium szlachcica osiadłego, któryby stanowił żywność exaequo iuxta proportionem ludzi na noclegu będących, a nie same chorągwie co chcieli wyciągali, i aby tenże komisarz według ordynansu hetmańskiego prostym traktem, nie dopuszczając chlebów pobocznych, noclegi ordynował.

Więc że zagęściła się swawola ichm. panów oficyjerów, namiestników zaciągu tak polskiego, jako i cudzoziemskiego, iż nie dbając na surowość artykułów, lekceważąc prawa pospolite, we dworach szlacheckich i domach rozrodzonej braci stawają et pro libitu suo onym rozkazują ultra decentiam sztanu szlacheckiego, przetoż iniungimus ichm. panom posłom, aby reasumując dawne i świeże prawa de disciplina militum tum et securitate domorum nobillium tego dołożono, iż jeżeliby taki contemptor legum znalazł się, co aby we dworze szlacheckim stanął, taki eo ipso ma być infamis, i jeżeliby circa violentiam aggressionem domu szlacheckiego był zabity, aby jego głowa [k. 649] pro invindicabili była deklarowana.

Niemniej tego ichm. panowie posłowie mają przestrzegać, aby jeden rotmistrz dwóch nie miał chorągwi, co lege publica cautum ma być, aby tego w kompucie i ordynowaniu wojska nie było.

Rozrodzona szlachta bracia nasi wielki w tym wolności szlacheckiej uszczerbek mają, że nie tylko od chłopków swoich, ale też de agris culturae suae, to jest siedlicznych swoich podatki Rzeczypospolitej płacą, zaczym aby ab hoc onere byli libertowani, starać się mają panowie posłowie.

I w tym urażony być się widzi stan szlachecki, że ichm. duchowieństwo nad prawa wyraźnie postanowione o dziesięciny ewokują przed sąd jaśnie wielebnych ichm. księży biskupów, i tam ekskomuniki otrzymują, i one publikować każą, zaczym lege cavere, aby takowe ewokacyje nad prawo więcej nie bywały i te ekskomuniki poznoszone były.

A że zaszły lites inter venerabile capitulum Chełmense i jm. księdzem episkopem rithus Graeci chełmskim[692] nie tylko o dziesięciny po mieszczankach chełmskich, ale i po różnych wsiach około Chełma leżących, tedy aby tak kościołom katolickim antiquis fundationibus et iuribus, ani też posesorom dóbr królewskich i szlacheckich nie stanęło jakie praeiudicium, aby ta sprawa albo na sejmie per ordines Regni, albo per commissarios a Republica naznaczonych decydowana i uspokojona była, odstępować tego panowie posłowie nie mają.

Zagęściły się też bardzo między różnymi stanami takowe lites, że nie patrząc forum competens, o różne rzeczy ewokują mandatami za dworem, a czasem i przeciwko dekretom trybunalskim. Zaczym aby te abusus prędzej zniesione były, aby było forum w Trybunale, w regestrze specjalnym sobotnim na takowych cum poena duorum millium marcarum Polonorum et refusione damnorum naznaczone. Także in civilibus causis

[692] *Jakub Susza.*

iż nie masz poenam contra temerelitigantes, aby była per legem na takowych taxa in citatione posita et refusio damnorum interposita.

Stracenie sposobem tyrańskim ex coniuratione privatorum, a nie całego wojska litewskiego, inaudito u nas w Ojczyźnie exemplo godnej pamięci nieboszczyka jm. pana Gąsiewskiego podskarbiego i hetmana W. Ks. L.[693] propter arcendos ausus meretur seriam całej Ojczyzny animadversionem, zaczym takowe seclus condigna poena aby expiarent [k. 649v] patratores, przyłożyć [się] do tego panowie posłowie mają.

Nieboszczyka zaś pana [Jana] Wyhowskiego jakoweby machinationes przeciwko Rzeczypospolitej strueret, aby się Rzeczpospolita w tym przejrzała, dedukować i trutinować to na sejmie wszystkie ordines mają. Co jeżeliby się pokazało iustis documentis, a zatym confiscatio dóbr jego subsequi miałaby, tego ichm. panowie posłowie ostrzec mają, jakoby kredytorowie i posesorowie, którzy in fidem Rzeczypospolitej na te dobra pieniędzy dali, aby na tym żadnej szkody nie ponosili, ale per extenuationem sumy swoje wytrzymali.

Konstytucyje pierwsze aby subsequenter pośledniejszymi nie były znoszone, praecavere.

Sądy lwowskie kwerelowe iż po dwóch niedzielach z pomieszaniem kadencyjej bywają sądzone, aby tylko tydzień sędziowane i kadencyje obserwowane były, praecavere.

Więc ponieważ i vadia triplicata w procesach nie idą, aby procesy były skrócone, iuxta modum et praxim w grodzie lubelskim zaczętym.

Ojcowie kamedułowie warszawscy aby sine avulsione notabili bonorum terrestrium et Reipublicae fundacyją otrzymali, providere mają.

O aprobacyją jednak funduszu janowskiego ojców dominikanów przez jaśnie wielmożnego jm. pana wojewody sandomierskiego[694] przy cudownym miejscu uczynionego, instare mają panowie posłowie.

O chłopów zbiegłych, którą na przeszłym sejmie posłowie chełmscy akceptowali województwom podolskiemu, wołyńskiemu, lubelskiemu, bełskiemu i innym służącą[695], aby nam ichm. panowie posłowie takowąż przynieśli.

Roki ziemskie chełmskie, które intra octavas Corporis Christi bywają, aby były przełożone na czas sposobniejszy, jaki upatrzą ichm. panowie posłowie.

[693] *Wincenty Aleksander Gosiewski.*
[694] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*
[695] *VL, t. IV, s. 329.*

A iż nad prawo wyraźne znajdują się tacy, którzy do samych Węgier jeżdżą po wino, tedy aby o to podwyższona była wina na 2 tysiące grzywien, w Trybunale inter causas fisci vindicanda ad cuiusvis instantiam.

Amnestia wojsku związkowemu służąca[696] aby była takowa, któraby non excluderet ukrzywdzonych viam agendi in damnis notabilibus per pessis. Między którymi iż jm. pan Aleksander Ludwik Niezabitowski starosta lubelski i pułkownik JKMci przez stanowienie wojska całego związkowego całe zrujnowaną majętność bruchnalską odniósł, instare gorąco ichm. panowie posłowie mają, aby dignam recompensam tak zasług swoich, jako i tak wielkiej szkody z łaski JKMci i od Rzeczypospolitej odniósł.

Gratitudo świętej pamięci Królowi JMci Władysławowi od stanów koronnych [k. 650] z województwa wołyńskiego wypłacić naznaczona, która zaś przez osobliwą łaskę Króla JMci świętej pamięci Władysława, wypłacając dług nieboszczykowi jm. panu [Janowi] Daniłowiczowi podskarbiemu koronnemu przekazana jest, a dotąd od ichm. obywatelów województwa tego nie jest wypłacona, serio ichm panowie posłowie upomnieć się i modum wynaleźć mają, aby ten dług ichm. panom Daniłowiczom przez województwo wołyńskie wypłacony był.

Niemniej o to do JKMci swoję interponent panowie posłowie instancyją, aby jm. pan podczaszy W. Ks. L., starosta chełmski[697] mógł od księcia jm. kurfirstra w długu swoim, który dawno ewinkuje przed sądami księcia jmci, satisfactus zostać. A jeśliby sprawiedliwości prędkiej i skutecznej nie mógł otrzymać, tedy jeżeli co książęciu jmci pruskiemu winna Rzeczpospolita pozostałaby, aby i ten dług jm. panu podczaszemu W. Ks. L. był potrącony, a Rzeczpospolita in recompensam za asygnacyją swoją tę sumę oddała jm. panu podczaszemu W. Ks. L. Pan Rościszewski zaś z wojska W. Ks. L. kapitan, że tego jm. pana podczaszego W. Ks. L. starostę chełmskiego impetitur za dworem mandatami, który wielkie szkody i ekscesy w domach szlacheckich i po różnych wioskach chodząc porobił, że jest vigore konstytucyji różnych, ale i de securitate domestica i laudo nostro approbato uchwalonej, uskromiony, aby o to więcej nie był iure impetitus i kondemnaty, jeśli jakie in contrarium są otrzymane, aby były zniesione.

Meretur to jw. jm. pan wojewoda wileński, hetman wielki W. Ks. L.[698], aby według tak wielu asekuracyji sejmowymi konstytucyjami obwarowanej likwidowanych sum odniósł satysfakcyją, providebunt tedy ichm. panowie posłowie, aby na tym sejmie w zapłaceniu odniósł effectum.

[696] *Związek Święcony; amnestia ogłoszona była 22 VII 1663 r.*
[697] *Krzysztof Potocki.*
[698] *Paweł Jan Sapieha.*

Lubo wiele meritorum jw. jm. pana wojewody sandomierskiego[699] przeciwko JKMci i Ojczyźnie extant inditia, który przez wszystek czas zaczętej wojny zdrowiem, kosztem zaszczycając JKMci dostojeństwo i Ojczyzny tej dobro, z niemałym ludzi swych, kosztem swym zaciągnionych, na usłudze Rzeczypospolitej stawał, ale i teraz potissimum w tejże ochocie non parcendo sumptibus propriis, na Poddniestrzu ludzi swych kilkanaścieset trzyma, których odwagi i poskramianie licencyji swawolnych a zatrzymanie od Poddniestrza niebezpieczeństw, otrzymane z nieprzyjaciół trophea swoje tak u JKMci, albo ichm. panów hetmanów i całej Rzeczypospolitej merentur wdzięczności, [k. 650v] instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ludzie w komput weszli wojska i zarówno z drugim wojskiem pracującym swoję odnieśli zapłatę.

Petita

Ponieważ jw. jm. pan wojewoda krakowski, hetman wielki koronny[700] odwag rycerskich daje za panem Kryczyńskim rotmistrzem JKMci swoje testimonia i onego stanom koronnym recommendant, aby był ad insignia nobilitatis przypuszczony, i na wiosce pod Krzemieniem będącą, która kupiona propriis sumptibus, restaurował, aby mógł mieć tę sumę na tej wiosce asekurowaną, instabunt ichm. panowie posłowie.

Całej Europie i postronnym narodom odważne dzieła dla dostojeństwa JKMci na zaszczyt każdemu Ojczyzny naszej nieprzyjacielowi z stratą substancyji, z odwagą zdrowia świętej pamięci nieboszczyka księcia jm. wojewody ruskiego[701] zostawać muszą, czego wszystkiego i u księcia jmci Michała Wiśniowieckiego, potomka, wizerunk zostaje, kiedy in acre martis w teraźniejszych przy oczach JKMci wojennych usługach multa haeroica praestitit specimina, kiedy lubo wszystkie swoje fortuny w rękach nieprzyjacielskich miawszy, sam swoją przybywszy osobą, to co dawnej i wrodzonej należy cnocie księcia jmci wyświadczył JKMci i Ojczyźnie. Dlaczego aby swoje mógł z pierwszego wakansu z łaski JKMci P. n. m. mieć ukontentowanie nie tylko sami nasi ichm. panowie posłowie, ale i do całej izby, aby za księciem jmcią mogła być a tota Republica instantia do JKMci, gorąco instabunt.

Wnosić będą ichm. panowie posłowie nasi do JKMci instancyją za jw. jm. panem wojewodą sandomierskim[702], aby na arendę starostwa kałuskiego na lat cztery z łaski Króla JMci otrzymał consens.

[699] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*
[700] *Stanisław „Rewera" Potocki.*
[701] *Jeremi Korybut Wiśniowiecki, zm. 20 VIII 1651 r.*
[702] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*

Miasto Zamość za tak wielkim nieprzyjacielskim statecznie wytrzymywało impetum, przez co i do ruiny przyszło, erogując na municyje nieznośne koszty, aby za to jakim gratitudinis do dawnych libertacyji, które mieli, augmentum libertatii jeszcze z sejmu teraźniejszego otrzymali.

Tegoż jm. pana wojewody sandomierskiego kapitan na imię Bar i pan Kuchowicz, że wielkie odwag et virtutis suae specimina w różnych okazyjach Rzeczypospoliutej wyświadczyli, także i pan Berny sekretarz JKMci, [k. 651] aby titulo nobilitatis gaudeant, wniosą gorąco do [JKMci] ichm. panowie posłowie instancyją.

Jm. zaś pan [Jakub] Berny oberszter JKMci in obiectis miał plac iustificationis przed Majestatem JKMci, swoję interponent instancyją.

Odważne jw. jm. pana podstolego koronnego, starosty krasnostawskiego[703] et haeroica specimina jako u JKMci merentur summam gratitudinem, tak i ichm. panowie posłowie nasi instare za jmcią mają, aby koszt erogowany na restauracyją zamku krasnostawskiego, niemniej i na obronę jego był przez komisarzów JKMci likwidowany, a suma, jaka się pokaże na wsiach do starostwa krasnostawskiego należących ad instar asekuracyjej względem fortecy halickiej temuż wielmożnemu jm. panu podstolemu koronnemu była asekurowana.

Wprowadzeniu zaś Żydów do miasta tego ad consensum ordinum żeby się żadnej nie praejudicowało stronie, pilnemu staraniu ichm. panów posłów subiicitur.

Jm. pan Samuel Regowski podczaszy chełmski jako zawsze odważne swoje wyświadczał specimina w dziele rycerskim, tak aby za tak długie w Ojczyźnie erogowane koszty rotmistrzowskie, niemniej za dezolacyją przez wojsko JKMci, zbóż popasienie pod Białym Kamieniem, swoję odnieść mógł nagrodę, gorąco będą do JKMci ichm. panowie posłowie wnosić instancyją.

Jm. pan sędzia brzeski[704] tak wiele lat godnie Ojczyźnie służąc, aby dożywotni mógł od JKMci otrzymać jurgielt, instabunt panowie posłowie.

Wzgląd na zasługi w Rzeczypospolitej godnej pamięci jm. pana wojewody mazowieckiego[705] summam deposuit rationem, aby na wioskach Miączynie suma asekurowana nie mogła być ullatenus inwalidowana.

[703] *Feliks (Szczęsny) Potocki.*
[704] *Nie ma pewności, czy chodzi o sędziego brzesko-kujawskiego czy brzesko-litewskiego. Sędzią ziemskim brzesko-kujawskim był Aleksander Wysocki, natomiast nie udało się ustalić osoby, ówcześnie pełniącej urząd sędziego brzesko-litewskiego.*
[705] *Stanisław Sarbiewski.*

Za jm. panem Aleksandrem Żółkiewskim rotmistrzem JKMci do Majestatu JKMci ichm. panowie posłowie suplikować, aby meritorum jmci i kosztów, odwag osobliwy od JKMci był wyświadczony respect.

Godne osobliwej wdzięczności od wszystkich stanów, osobliwej zaś nagrody od JKMci krwawe merita jm. pana Stanisława Uhrowieckiego [k. 651v] oberszterlejtnanta JKMci, przy dostojeństwie i usłudze JKMci i w oczach postrzelonego i skaleczonego, także jm. pana Janusza Borzęckiego towarzysza roty usarskiej jw. jm. pana wojewody sandomierskiego[706], świeżo pod Stawiszczami postrzelonego, niemniej i jm. pana Prokulbickiego porucznika chorągwi nieboszczyka jm. pana pisarza polnego koronnego[707], tak wiele lat w usłudze Rzeczypospolitej statecznie zostającego, osobliwego zaleczenia od nas merentur ichmci merita, za którymi wniosą swoję do Majestatu JKMci instancyją, aby z łaski JKMci tym dobrze zasłużonym kawalerom godna stać się mogła nagroda.

Za jm. panem [Janem Karolem] Fredrem starostą krosińskim gorąco supplicabunt ichm. panowie posłowie, aby dekret komisyjej lwowskiej, który go agrawował in contumatiam albo quocunque modo ferowany, mógł być lege publica zniesiony, a sprawa in integrum restituta, aby przez stany Rzeczypospolitej sądzona była.

Jm. pan Stefan Hankiewicz sekretarz JKMci, którego wierne i stateczne ku Majestatowi JKMci i całej extant Ojczyźnie merita, aby za to klejnotem szlachectwa polskiego mógł insigniri, instabunt ichm. panowie posłowie.

Wielki gwałt prawo pospolite cierpi, iż wiele stanu szlacheckiego ludzi ciężkie w tym ponosi praeiudicium, gdy ich niesłusznie o rzeczy nieprzyzwoite mandatami na sejm ewokują, jako to na ur. paniach Zawackiej, Mierzejowskiej, Wilgockiej bez dania im mandatu in causa cassandae poenae infamiae extra forum causae huic competens stanęła, a kasacyja totius processus w grodzie chełmskim otrzymanego cum adiudicatione poenae talionis et sessione turrica, atque poena ducentarum marcarum nec non refusionis damnorum ad trium millia taxatorum ex instantia jw. jm. pana wojewody kijowskiego teraźniejszego[708] in contumaciam otrzymana, aby takowa kondemnata zniesiona była ex restitutio causae principalis, serio w tym ichm. panowie posłowie nasi adlaborare mają.

[k. 652] Miasto Chełm dla pogorzenia ciężkiego i innych wielkich agrawacyji, także i Hrubieszów, aby swoje in consolationem otrzymały nagrody, to jest aby w Chełmie skład solny mieć mogli, a Hrubieszów

[706] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*
[707] *Jan Fryderyk Sapieha, zm. 26 VII 1664 r.*
[708] *Stefan Czarniecki.*

libertacyją, w tym starania swego ichm. panowie posłowie mają przyłożyć.

Niemniej i za ojcami dominikanami w mieście Hrubieszowie przez ogień teraz świeżo funditus zniesionymi interponent swoję prośbę do JKMci i stanów koronnych, aby wsparci szczodrobliwą mogli być elemozyną, to jest z podatków przyszłych ziemi chełmskiej.

Pan Piotr Sidorowicz lendwójt chełmski, że przez ten czas wszystek tak JKMci cła, jako i ziemi naszej podatki wybiera i w kamienicy jego za pogorzeniem ratusza sądy ziemskie chełmskie odprawują się, tedy wniosą za nim ichm. panowie posłowie nasi, aby dom jego lege publica libertowany był od stanowisk i egzakcyji żołnierskich.

Te tedy puncta i inne, które ad bonum Reipublicae do promowania będą należeli, ichm panom posłom onych fidei, honori et conscientiae zlecamy, obstrigendo tym wszystkim ichmci, aby one przy prawie pospolitym stawając, quam cum maxima sollicitudine promowali. Którą to zgodnie od nas daną ichm. panom posłom instrukcyją zlecilichmy jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich ziemi [chełmskiej] i powiatu naszego krasnostawskiego podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom naszym zwyczajnym, die et anno ut supra [15 X 1664]. Jan Karol z Romanowa Romanowski chorąży ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi tejże i powiatu krasnostawskiego mp.

3. Protestacja części szlachty chełmskiej przeciwko ważności sejmiku.

Rkp. *CChRMO 78, k. 1089* — 1089v: De nullitate conventus Chełmensis protestatio; *18 X 1664 r.* [sabbatho post festum Sanctae Hedvigis Viduae Electae a. D. 1664]

[k. 1089] Ad officium (cui in locum infrascripti mgci capitanei loci praesentis gen. Joannes Olszowski onum subdelegationis in se libere assumptus subdelegatus praesidebat) et acta praesentia castrensia capitaneatis Chelmensis personaliter venientes mgci Christophorus a Potok Potocki pocillator Magni Ducatus Lithuaniae, Chelmensis et Alexander Ludovicius Niezabitowski Lublinensis, Tarnogoriensis, colonellum SRMtis capitanei, tum gen. Florianus ab Orchowiec Orchowski dapifer, Gabriel de Olbrachcice Bielski pincerra terrae Chelmensis, Albrachtus a Sosnowica Sosnowski gladifer Braclaviensis, Gaspar Kunicki, Christophorus Bobrowski, Adamus Bobrowski, Nicolaus Wielobycki, Andreas Gruszecki, Alexander Piasecki, Georgius Laski, Albertus Piasecki, Andreas Piasecki, Simon Wilczopolski, Andreas Wilczopolski, Adamus Brzezicki, Vaclaus Bobrowski, Joannes Zdzanski, Jacobus Iżycki, Alexander Kozynski,

Joannes Ługowski, Adamus Rudnicki, Andreas Dmochowski, Daniel Niedobylski, Joannes Chojecki, Jacobus Domański, Nicolaus Bzicki, Albertus Borowski, Petrus Borowski, incolae palatinatus Russiae, terrae Chelmensis et districtus Crasnostaviensis, solenniter fecerunt manifestationem de nullitate conventum et totius actus conventus eiusdem antecomitialem comitiorum proxime imminentium, idque ex eo. Quia is idem conventus ob coniurationis prius et conspirationes seditiosas in conventibus privatis et hospiciis per nonnullas incolas factas, tum quoque motum circa vota et suffragia studiose per gen. Stanislaum Stawski incolae terrae primum, postea generosos Samuelem Świderski marschalcum antea exercitus confederati et Paulum Prokulbicki viceprefectum vexilli illustris et magnifici olim Joannis Sapiecha notarii campestris exercituum Regni per nonnullos incolas excitari procuratum, circa quem motum per praenominati Świderski et Prokulbicki impetuosa et sonorosa voce sese declararent nisi ipsum ex exercitui universo confederato amnistia pro libitu illorum per legem publicam caveatur denuo motum in exercitu excitarum in et quisquis sit contrarium illorum adinventioni vindictur de persona et bonis ipsis exercitum sumptum in quo eiusmodi motu et conturbationem nimia suffragia ordinatae nequaquam consignari poterant. Quidem vero incolarum non attenta intimationae impedimentiorum ob quorum rationes munus nuntii terris obire non possent per se suffragia huius muneris procurarunt, tum quidem summam pecuniae publicae penes se retinent nequem [...][a] reponendem summam illarum parerent [k. 1089v] volunt iudices formatorum iudiciorum terrae eligi sese promisserunt imo procurarunt circa quorum iudiciorum celebrationem reiectiones ingratias sui iudicatus ex ratione summae prout iudicem solvendo fieri procurant et faciunt de tempore ad terminus limitationem eorundem iudiciorum pro libitu suo differunt et non vocatis aliquando ad iudicia praenominata imo in sciis nobilibus terrae condemnationes promulgant cum summa aggravatione nobilitatis incolarum terrae praesum faciendo puncta denique et articulum in comitiis proxime imminendo promovendo in convulsionem legum publicarum et laesionem dignitatis SRMtis formare praesumpserunt tolennitatibus lege publicam descriptis et dignitate terrae expediri conclusionemque suam sortiri nullo modo potuit. Ex his itaque et aliis ibi ubi competierit inferentis rationibus de nullitate ut praesum est conventus eiusdem et totius actus atque formatorum iudiciorum terrae praenominati manifestantes iterum atque iterum protestati et manifestati sunt, salva augentis vel minuentis eiusdem manifestationem reservata facultate.

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

4. Atestacja sejmikującej szlachty chełmskiej z 18 października 1664 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 4, k. 642–643 — oblata; w grodzie krasnostawskim oblatował ur. Szymon Aleksander Mogilnicki podstarości horodelski 20 X 1664 r.* [feria secunda post festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1664], *z jednoczesną protestacją przeciwko urzędowi grodzkiemu chełmskiemu o odmowę przyjęcia atestacji do ksiąg chełmskich.*

[k. 642] My rada, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się do Chełma z uniwersału JKMci P. n. m., nam na sejmik przedsejmowy na dzień piętnastego octobra omnibus servatis solennitatibus et ea fide qua jesteśmy JKMci P. n. m. obstricti, zgodnymi naszymi głosami do wszystkich przymawiając się w instrukcyjej JKMci P. n. m. proponowanych przez posła JKMci punktów i swoje każdy z nas pro bono publico [k. 642v] et observatione Majestatu JKMci umówiwszy artykuły, przystąpiliśmy do obierania panów posłów, których pluralitate i zgodnymi naszymi sine ulla impugnatione obraliśmy e medio nostri głosami, to jest jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego ziemi chełmskiej, jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego tejże ziemi, laudum przy tym o czopowym i innym pożytecznym ziemi naszej obradom spisawszy, do akt grodzkich podać jm. panu marszałkowi koła naszego zleciliśmy. A że na zrujnowanie powagi sejmiku naszego i opresyjej honorów ichm. panów posłów od nas obranych, jako nas doszło wiedzieć, iż jakowaś zaszła protestacyja[709], zdało się nam nie tylko przed aktami grodzkimi chełmskimi uczynić reprotestacyję, ale i tę atestacyją in ea jakośmy zostawali frequentia i kończyli zgodnie sejmik ten, żeby żadnego dubium na każdym miejscu, a potissimum na sejmie nasze zgodne skończone sejmikowanie i obranie ichm. panów posłów nie czyniło, rękami naszymi podpisaną dać tę atestacyją. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 18 octobra r. P. 1664.

Jan Zamoyski wojewoda sendomirski, generał, Mikołaj Daniłowicz podczaszy koronny, podkomorzy ziemi chełmskiej, Michał Korybut książę na Wiśniowcu i Łubniach, Samuel z Pękosławia Regowski podczaszy ziemi chełmskiej, Marcin Orchowski podstoli ziemi chełmskiej, Stephan Zamoyski, Hieronim Żaboklicki chorąży bracławski, Jan Urowiecki scholastyk chełmski, Franciszek Gorzkowski, Thomas Chojecki podstarości krasnostawski, Tomasz z Brzezia Drzewiecki, Piotr Hański, Octavian Sosnowski, Daniel Krzysztof Wołczek, Kazimierz Srzedzyński, Andrzej Wojniłowicz, Prokop Szornel, Alexander Białobocki, Marcin Szaniawski komornik ziemi chełmskiej, Franciszek Choiński, Łukasz Kochanowski,

[709] *Protestacji tej w księgach chełmskich i krasnostawskich nie odnaleziono.*

Stanisław Podhorecki, Wojciech Hański, Jan Bobrowski, Piotr Bobrowski, Paweł Karczowski, Andrzej Wereszczyński, Jan Mroczkowski, [k. 643] Antoni z Brzezia Chrząstowski, Florian Horodeński, Stanisław Charzyński, Adam Duszyński, Jan Brzeski, Alexander Wołczek, Andrzej Piotrowski, Jan Andrzejowski, Florian Milanowski, Jan Mogilnicki, Tomasz Karwowski, Alexander Jarocki, Alexander Gumowski, Mikołaj Wietrzyński, Wojciech Paprocki podawca, Stanisław Andrzejowski, Franciszek Rogowski swym i imieniem brata swego pana Jakuba Rogowskiego, który pisać nie umie, Mikołaj Miastkowski, Dominik Horoch, Stanisław Jastrzębski, Rafał Ciołek Czarnołoski, Mikołaj Andrzejowski, Stanisław Stawski, Wojciech Wietrzyński, Jakub Gorzechowski, Marcin Pągowski, Marcin Borzęcki, Mikołaj Stanisław Siestrzewitowski, Janusz Borzęcki, Mikołaj Alexander Siestrzewitowski, Łukasz Wietrzyński, Stanisław Bzicki, Władysław Malczowski, Jan Malczowski, Alexander Romanowski, Mikołaj Andrzejowski, Jan Rabrocki, Jan z Sachrynia Piotrowski, Stephan Bobrowski, Paweł Piasecki swym i imieniem Gabriela Kłodnickiego pisać nieumiejącego, Mikołaj Romanowski, Simon Andrzejowski, Jan Dituk Andrzejowski imieniem brata mego pisać nieumiejącego Alexandra Andrzejowskiego, Wojciech Andrzejowski, Maciej Mroczkowski, Franciszek Urowiecki, Stanisław Łącki, Stanisław Urowiecki, Andrzej Wołczek, Jan Laskowski, Stanisław Romanowski, Przecław Patkowski, Stanisław Wielobycki, Stanisław Brzozowski, Władysław Bazanek, Bazyli Iwicki, Paweł Jan Nagorka, Andrzej Kamieński, Mikołaj Bąkowski, Marcin Tomaszowski, Theodor Dzwonowski, Jan Krzyński.

5. Reprotestacja marszałka sejmikowego przeciwko protestacji wniesionej do ksiąg chełmskich w związku z sejmikiem przedsejmowym w Chełmie 15 października 1664 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 4, k. 654–655v — do ksiąg grodzkich krasnostawskich wniósł w imieniu sejmiku Jan Karol Romanowski, marszałek sejmiku przedsejmowego 20 X 1664 r.* [feria secunda post festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1664].

[k. 654] Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia Crasnostaviensia, ex quo per officium castrense capitaneale Chełmense acta castris Chełmensis contra iuris praescriptum denegata sunt, personaliter veniens gen. Joannes Carolus Romanowski vexillifer terrae Chełmensis, marschalcus protunc conventus particularis terrae eiusdem et districtus Crasnostaviensis, suo et illrium et mgcorum senatorum et dignitariorum terrestrium et castrensium officialium ac totius nobilitatis eiusdem conventus Chełmensis utriusque districtus Chełmensis et Crasnostaviensis, adhaerendo publicae attestationis eorundem solennem reprotestationem atque insimul

protestationem, in primis contra officium castrensem Chełmensem ratione instructionis seu articulorum per omnes incolas districtus utriusque de consensu omnium, etiam propriarum personarum coram actis Chełmensis manifestantis, unanimi cum omni observantia [k. 654v] dignitatis SRMtis et pro bono publico, atque libertate communi formatorum ad acta castrensia Chełmensia non susceptionis, quinimo in contrarium illegitimae iniquae manifestationis, convulsione libertatis nobilitaris, quae praecipuae in libera electione personarum ad munia ob eunda consistit praeseferentem ex incitamento nonnullarum personarum factiones agentium ad acta castrensia Chełmensia acceptationis et ingrossationis, contra vero mgcum et gnosum Ludovicum Niezabitowski capitaneum Tarnogoriensem, colonellum SRMtis, Florianum Orchowski dapiferum, et Olbrachtum Bielski pincernam terrae Chełmensem, Olbrachtum Sosnowski gladiferum Bracławiensem uti principales personas, factiones continuas agentes et traductiones satagentes, aliosque minus rem considerantes vel potius coactos sequaces ex eo. Quia ipsi facta secum in privatis suis residentiis ante incidentiam conventus Chełmensis antecomitialis proxime praeteriti cointelligentia, ad promovendum praefatum Niezabitowski in munus nuntii terrestris ad proxime imminentia comitia Regni, respectu suorum privatorum inferendum licet vetante lege et constitutione [anni] 1661[710] in munus nuntii eligi non deberet cum intentatam habeat a se ipso mgco castellanae Sandomieriensis[711] ratione capitaneatus Lublinensis per mandatum actionem ad comitia Regni et eam si nuncii munus obiret interturbando negotia publica, serio promovere studendo, tum ut summam publicam pro stipendiis exercitui collectam, videlicet undecem millia florenorum Polonorum a gen. Octaviano Sosnowski exactore terrae Chełmensis scitu assensu et persvasione gnosi Orchowski dapiferi Chełmensi uti protunc commissarii ex aerario publico in privatum suum commodum receptam, quae huc usque a thesauro Regni cum damno Reipublicae non est acceptata, et in rationibus calculi terrae Chełmensis non est suscepta quinimo exclusa in delata, continetur eandem a thesauro offlagitaret vel in terram Chełmensem iterum ad solvendum revocaret deinde ut pro damnis bonorum Bruchnaliensem per exercitum confoederatum perpessis, per importunitatem suam a Republica vacans aliquod primum, scilicet capitaneatum Lubomlensem extorqueret, maxime hoc munus nuntuii ambientis [k. 655] ullum terminum activitatis suae intermittendo, omnem curam et operam in praeparandis et congregandis in eum suffragiis impendentes, in

[710] *VL, t. IV, s. 330.*
[711] *Stanisław Witowski starosta lubelski.*

magna frequentia Chełmam advenerunt, subsequenterquam sub celebratione conventus efflagitatione a multis personis suffragiorum tum et novo adventu pro parte sua nonnullorum incolarum multum oblectati non tam amore civium, quam factione instructi et confisi, pacifice conventum peragi et vota publicorum consiliorum sine ulla cuipiam contradictione per tres dies continuare libuerit cumque iam suffragia finiebantur nihilque confusi actum fuit praeter quod unus incolarum gen. Stanislaus Stawski super tractatum a mgco Niezabitowski de resarciendis sibi ab exercitu, sive a Republica in bonis Bruchnal per exercitum illatis damnis materiam suam quoque iniuriam in medium his protulit verbis, mihi quoque damna ea quae mihi per exercitum et cohortem tuam Magnifice capitaneae dum in curia mea villae Podhorodna stativam sub absentia mei egisti quis nam resarci et ad quam etiam materiam altera quoque persona in eum sensum se se indixit, et si amnestia a tota Republica exercitui data et decreto tribunalitio confirmata in dubium vocaretur, maxime exercitus perturbaretur exardescente et comminante super haec mgco Niezabitowski, quam comminationem nobiles incolae fieri super se trahebant praesertim cum et illi ab eodem damna passi sunt, ex indeque animum et affectum deposuerunt qui sermones uti de iure liciti ullum motum et conflusionem omnibus in locis suis sedentibus facere potuerunt, neque defacto fecerunt et enim ea materia decisioni conventus ab utraque parte commissi, et inquantum aliqua pars renuerit salva via agendi reservata. Quo ad vero pro damnis satisfactione ratione huius satisfactionis articulus stetit promovendae recompensae quo medio interpositi hae materiae statim sopitae fuerunt et conquiescente parte suffragia incolarum omnium utriusque districtus in conspectu omnium, attendentibus quoque ex utroque latere gen. directori conventus, multis viris magnis et integerrimis, atque mgco colonello amicis specialibus pacifice concludebantur prout [k. 656] realiter feliciter finita et conclusa sunt. Quibus peractis exposcentibus omnibus audiri suffragia candidatorum computatis iisdem realiter ita prout fuerunt connotata calamo, tum demum ex pluralitate suffragiorum nuntii nominati et promulgati. Postquam promulgationem et rem conclusam a modo praefatus mgcus Niezabitowski existens spe frustratus et ex inde magno odio et ira exagitatus nacta illa occasione se non esse a genso Stawski satisfactum, non solum in sermones scommaticos et laesivos securiatatem publicam, et libertatem status nobilitaris offendentem prosiliit, verum et facile associantibus factionis suae nonnullis amicis. Nonnullis vero coactis ad protestationem iniuriosam et laesivam, studendo quasi actum conventus ante comitialis legitime et sufficienter cum omni observantia dignitatis SRMtis atque pro bono publico expeditum in convulsionem liberae

vocis, et electionis nobilitaris adque quod maximum est, in eversionem iurium formati iudicii ex lege constitutarum et approbatarum respectu privatae suae superius descriptae in validare se se contulit. Proinde praevia de validitate conventus et omnis actus eiusdem uti rite et legitime cum omnibus solennitatibus peracti manifestatione et reprotestatione ratione tantum comminationis violatae securitatis et libertatis publicae laesionisque iterum atque iterum protestatus est offerendo se ubi de iure competierit actum salca nihilominus eiusdem reprotestationis et insimul protestationis augendae vel minuendae reservata facultate.

CXCI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 19 lutego 1665 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 15 I 1665 r. zwoływał sejm nadzwyczajny w Warszawie na 12 III 1665 r., sejmik przedsejmowy w Chełmie na 19 II 1665 r., CChRMO 79, k. 12–13v — w grodzie chełmskim oblatował szl. Władysław Czujnowski 29 I 1665 r.; CCrRMO 4, k. 706v–707 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Szymon Ciecierski 1 II 1665 r.

1. Protestacja części szlachty chełmskiej w związku z rozerwaniem sejmiku przedsejmowego w Chełmie 19 lutego 1665 r.

Rkp. *CChRMO 79, k. 24v:* Nobilitas de ruptio conventu antecomitialis protestatur — *w grodzie chełmskim protestacja zaniesiona 20 II 1665 r.* [feria sexta post diem Cinerum a. D. 1665].

[k. 24v] Ad officium cui protunc mgcus Marcus Matczyński capitaneus Graboviecensis in locum infrascripti mgci capitanei loci praesentis onus subdelegationis in se libere assumptus subdelegatus praesidebat, actaque praesentis castrensis capitanealis Chełmensis personaliter veniens mgcus Christophorus a Potok Potocki pocillator Magni Ducatus Lithuaniae, Chełmensis etc. capitaneus, conventus particularis terrae Chełmensis antecomitialis die haesterna celebrantis, in absentia castellanis[712] et succamerariis[713] Chełmenses director, nec non gnosi Florianus ab Orchowiec Orchowski dapifer, Gabriel Bielski pincerna, Adamus Węgliński venator, Paulus Rudnicki notarius, Albrechtus Sosnowski gladifer, officiales terrestres Chełmenses, Dionisius Borowski vicesgerent castrensis Chełmensis, Franciscus Gorzkowski, Martinus Borzęcki, Christophorus Kaznowski, Octavianus Casimirus Sosnowski gladifer Bracławiensis, Andreas Sosnowski, Albertus Grabowski, Franciscus Rogowski, Michael Chojnowski, Joannes Dunin incolae terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis, suo et

[712] *Jan Piaseczyński.*
[713] *Mikołaj Daniłowicz.*

aliorum nomine incolarum terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis in et contra gnsos Joannem Carolum Romanowski vexilliferum atque Zbigneum Sługocki iudicem officiales terrae Chełmensis protestati sunt eidem officio in eo. Quia ipsi dum pro nunc ex comitiis proxime praesertim ubi nomine publico ut quam primum comitia conventicula particularis ex traditione universalium denunciarentur SRMtis impetrata sint pro eodem tempore Chełmae die haesterna ad expediendam iuxta contextum universalium SRMtis negotia officiales et nobilitas huiusce terrae advenissent suprascripti gnsi vexillifer et iudex Chełmenses adscita sibi certa nobilitate et daragonibus tumultuarie ad ecclesiam parochialem ubi solito more conventicula consiliorum publicorum tractantur advenirunt ibidem ultra mentem legis publicae in nullo fundamento haecce conventicula et comitiorum temporis constitutis esse declaravero ut marschalcus iuxta morem antiquum eligere civium directione instructio et praeparamentis pro comitiis tum rationes ex quibus constare protest libere esse constituta comitia non promirerunt relationem qui gnsi nuncii pro SRMtem cum instructione delegati suscipere nobis erant sed relationis functionis suae ex praeteriti comitiis, quae post electionis marschalci solet peragi solum modo facere intendebant eiusmodi quo progressu suo tumultum excitarunt, electionisque nunciorum et alia sulubria negotia Reipublicae tractanda indebite impedicierunt atque cum praetoribus primum gsus vexillifer Chełmensis ab ecclesia se cessit, gsus vero iudex Chełmensis in eadem ecclesiam cum contradictione electionum marschalci adscriptum crepusculum mansit de quo iterum iidem protestantes ratione pressum protestantur offerendo pressum in foro competenti se iure actum.

CXCII. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1665 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego 14 września 1665 r.

Rkp. 1. *APL, CChRMO 79, k. 307v–311v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Adam Ciołek Czarnołoski wojski buski, marszałek sejmiku 15 IX 1665 r.* [feria tertia in crastino festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1665]; **Rkp. 2** *CCrRMO 4, k. 958–961 — kopia; w grodzie krasnostawskim oblatował Adam Ciołek Czarnołoski wojski buski, marszałek sejmiku 24 IX 1665 r.* [feria quinta post festum Sancti Mathaei Apostoli a. D. 1665]; **Rkp. 3.** *B. Czart., rkp. IV.1657, s. 197–198 — kopia.*

[k. 308] My rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy i wszystko rycerstwo obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy, to jest 14 miesiąca września roku teraźniejszego 1665, to jest na poniedziałek po Narodzeniu Najświętszej Panny Maryjej Bogarodzicy pierwszy, na sejmik electionis iudicis deputati, nam prawem

pospolitym naznaczony zjechali, invocato numine supremo ad aras i po obraniu za sędziego deputata de medio nostri ur. jm. pana Gabriela Bielskiego cześnika ziemi chełmskiej, któremu osobliwa atestacyja in vim testimonii do sądu głównego Trybunału Piotrkowskiego i Lubelskiego przez pana marszałka naszego jest wydana, ponieważ na tenże sejmik JKMć P. n. m. list swój w pewnych urazach w zamieszaniu wnętrznym do nas pisać raczył[714], przeto my zabiegając ne internis odiis et civili bello ultimum excidium Ojczyzna nasza patiatur do JKMci P. n. m., także do jw. ichm. panów senatorów przy boku JKMci P. n. m. natenczas rezydujących [k. 308v] z punktami osobliwymi i z kredensem posła z między nas zgodnie obranego i od nas uproszonego jm. pana Marcina na Orchowcu Orchowskiego podstolego ziemi chełmskiej, zawziętej w Ojczyźnie szerzącej się cum summa desolatione et excidio magno Ojczyzny naszej płomień wojenny gasząc i potrafiając aby siły Rzeczypospolitej per internum bellum, które externo zawsze jest crudelius, non minuantur, wysłaliśmy. Ażebyśmy jm. pana posła naszego wysłuchać mogli legacyjej i wiedzieć, z czym do nas powróci, tedy termin zjechania się ab actu praesenti za niedziel cztery tu w Chełmie naznaczamy, na który zaś zjechawszy się, tej legacyjej wysłuchać i to, co ad integritatem ziemi naszej et conservationem libertatum będzie należało, postanowić zostawujemy sobie facultatem.

Tu zaś uważając, iż ziemia nasza z innymi pogranicznymi województwy przez zwiedzenie wojsk koronnych i przez ustąpienie teraz niedawnego ostatniego pułku jm. pana Chłopickiego ex praesidio onejże, tudzież iż ta potencyja kozacka znowu z obranym hetmanem kupi się obozem, jako mamy wiadomość pewną na ruszanie, a tu już aż ku Słuczy swoje zasadzili praesidia, a ku Horyni i dalej z swymi co raz wypadają podjazdami, exposito omni periculo, aby uchowaj Boże nie przyszło aliquod albo ultimum, jako się dzieje przez niegotowość w przyległych państwach JKMci P. n. m. cum casis pignoribus nostris pati excidium securitatem domesticam, na teraźniejszym sejmiku praesenti laudo sto koni jazdy uchwalamy, do których za rotmistrza z między siebie uprosiliśmy ur. jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego ziemi chełmskiej, któremu tak kuchenne, jako i na koń żołd każdemu towarzyszowi taki, jaki w pobliższych województwach będzie i który [k. 309] na przyszłym zjeździe naszym konfirmujemy i tamże służbę i od którego czasu i do którego trwać ma ta chorągiew, ordynujemy) postępujemy i popis na tenże czas namówiony. Inquantum by zaś inne pobliższe województwa uchwaliły sobie na teraźniejszych sejmikach pospolite ruszenie, tedy i my nie chcąc deesse

[714] *Uniwersał królewski z 31 III 1665 r. oblatowany w CChRMO 79, k. 124v–128.*

et in passu Ojczyźnie naszej takież pospolite ruszenie praesenti laudo uchwalamy i sposób ruszenia się, także porządku namówienia na tymże przyszłym zjeździe sobie zachowujemy. A jeśliby przyszło do pospolitego ruszenia już jm. pan rotmistrz nasz tej chorągwi zaciągać nie będzie, ale wszyscy na koń wsiadać powinni będziemy, co słowem sobie braterskim przyrzekamy, na które każdy z ichm. panów obywatelów z ziemi chełmskiej stawić się powinien na czas i miejsce osobliwym uniwersałem jm. pana chorążego ziemi naszej chełmskiej, którego za duktora w ziemi naszej w niebytności jm. pana kasztelana[715] i jm. pana podkomorzego[716] obieramy, pod winami w konstytucyji anni 1621[717] wyrażonymi, to jest poenae infamiae et confiscationis bonorum.

A że pecunia jest nervus belli, przeto obmyślając pieniądze pro necessitate ziemi naszej, przychylając się do prawa pospolitego o czopowym uchwalonego czopowe na przyszły rok, simple po wszystkich miastach, miasteczkach królewskich, duchownych i świeckich w ziemi chełmskiej i w powiecie krasnostawskim leżących od wszystkich in genere liquorów uchwalamy i to czopowe per arendam za sumę złotych polskich 7 tysięcy jm. panu Zbigniewowi Sługockiemu sędziemu ziemi naszej chełmskiej, jako o tym szerzej [k. 309v] kontrakt opiewa, salvis casibus fortuitis puszczamy. Które jmć każdego ćwierci roku do skarbu ziemi naszej pro necessitate publica wnosić będzie każdą ratę powinien. A że są ziemi naszej pieniądze u przeszłych ichm. panów administratorów czopowego i niektórych ichm. panów poborców, tedy aby się cale uiścili ziemi naszej i te pieniądze na zaciąg teraźniejszy i na potrzeby ziemi naszej oddali, tudzież aby przeszłe asygnacyje wypłacili, przeto ichmciom wszystkim tak czopownikom, jako retentorom i innym wszystkim poborcom terminum peremptorium do sprawienia się na sądach naszych, lege publica et laudo nostro in conventu relationis nunciorum proxime praeterito uchwalonych, przed sędziami in eodem laudo wyrażonymi, których tu pro specificatis mieć chcemy, sub poenis constitutionibus Regni respectu rei fiscalis sancitis, praevia adcitationem podczas querel w zamku chełmskim przypadających zachowujemy. Na które sądy jm. pan Borowski instygator nasz comparere i wszystkich retentorów, administratorów i poborców zapozwać i pieniądze odszukać powinien będzie. A że niektórzy z ichmciów mianowanych sędziów decesserunt, drudzy, jako jm. pan cześnik chełmski[718] ma na sobie włożone munus iudicis deputati, tedy na miejsce ichmci

[715] *Jan Piaseczyński.*
[716] *Mikołaj Daniłowicz.*
[717] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*
[718] *Gabriel Bielski.*

do tych sądów jm. pana Łukasza Kochanowskiego i jm. pana Marcjana Borzęckiego do dawnych ichmciów obraliśmy et de medio nostri obieramy. Na który termin ichm. panowie tak dawni, jako i teraźniejsi czopownicy, także ich sukkolektorowie, poborcy, którzyby kwitów dostatecznych nie mieli stanąć i dostateczny rachunek perceptorum et expensorum uczynić i sprawić się sub poenis eisdem i pieniądze [k. 310] przez jm. pana instygatora naszego windykowane, na zaciąg chorągwi tejże obrócić według potrzeby, a drugą sumę do skarbu ziemi naszej ordynować i oddać mają. A te sądy póty, póki się te osoby nie uiszczą ziemi naszej, trwać będą.

A że w tych czasiech miasta Krasnystaw, Hrubieszów, Wojsławice i część pewna domów szynkownych w Zamościu ex permissione Divina zgorzała, przez co wielka dyminucyja w czopowym stanęła i jm. pan podstoli chełmski[719] przez ten ogień czopowego wybrać zupełna nie mógł, zaczym 1000 złp ex summa od jmci provenienti jm. panu podstolemu respectu tych to miast defalkujemy.

A iż przy mieście Zamościu professores Almae Academiae Zamoscensis, osobliwie jednak pan [Bazyli] Rudomicz na swoję potrzebę warzy piwa, przeto onego od płacenia czopowego według pewnej naszej uchwały od tych piw na własną jego potrzebę, a nie na szynk warzonych uwalniamy.

Więc że też mieszczanie zamojscy proszą, aby im sklep w ratuszu zamojskim dla ksiąg naszych powiatu najęty, dla zachowania armaty był uwolniony, a pan Rudomicz ofiaruje się dać sklep w Akademijej Zamojskiej porządny do schowania ksiąg i sposobny, tedy te księgi do tego sklepu przenieść jm. pan pisarz chełmski[720] powinien jako najprędzej i od aktu przeniesienia po 100 złp od tego sklepu do rąk pana Rudomicza płacić co rok submitujemy się, a mieszczanom zamojskim za przeszłe dwie lecie 200 złp ex nunc z czopowego od nich przychodzącego, które pro persoluto jm. panu administratorowi przyjmujemy, salva calculatione et quietationibus defalkujemy.

A że wnosili do nas ciż mieszczanie, iż szelągami starymi wybierali czopowe za administracyjej jm. pana podczaszego chełmskiego[721], których jm. pan podczaszy brać nie chciał, za czym skoro uniwersał będzie przez jm. pana posła naszego przyniesiony strony brania tych szelągów, tedy one jm. pan podczaszy od nich odebrać ma, wyjąwszy szelągi [k. 310v]

[719] *Marcin Orchowski.*
[720] *Paweł Rudnicki, pisarz ziemski chełmski.*
[721] *Najprawdopodobniej Samuel Regowski; z tytułem podczaszego chełmskiego występował w tym czasie także Jan Potocki, zob. Urzędnicy, t. III, z. 2, s. 168.*

wołoskie, praevia comprobatione iuratoria respectu quantitatis z tego podatku czopowego wybranych.

Uskarżał się w kole naszym brat nasz jm. pan podczaszy chełmski, iż extra contenta citationis w sprawie mieszczanom turobińskim i krasnostawskim od jm. pana Mogilnickiego podstarościego horodelskiego intentowanej urząd grodzki krasnostawski ferował dekret, aby nie tylko od podymnego, ale i od czopowego względem spalonych domów, o które inaksze iudicata bywają, wolnymi byli et sub eo praetextu nie chcą satisfacere w czopowym od kamienic i domów in toto niezgorzałych, w których się szynki odprawują, przez co diminutionem w czopowym wszystka ziemia patitur, przeto uchwalamy, aby jm. pan podczaszy non obstante hoc decreto castrensis po tych mieszczan pozew ad iudicia formata wydał, którym tu termin in eodem iudicio praevia eadem adcitatione do sprawy tej zachowujemy, a in futurum praesenti laudo deklarujemy, że iuxta praescriptum legis tym tylko libertas od płacenia czopowego służyć ma, którym funditus domy są przez ogień zniesione, gdzie zaś im dachy u kamienic zgorzały, a sklepy i piwnice zostały, tedy jeno per medium to czopowe płacić będą.

A że teraz jm. pana podstolego chełmskiego za posła do JKMci uprosiliśmy, przeto uważając distantiam loci i drogości w tamtych krajach, temuż jmci na drogę 500 złp dajemy, które z czopowego, które teraz wybiera, wytrącić sobie ma, a my od jmci te 500 złp pro persoluto przyjmujemy.

Jm. panu Hańskiemu złotych 1000, także jm. panu Wołczkowi złotych 870 polskich praeterito laudo darowanych, tenże jm. pan podstoli z tegoż czopowego każdemu z ichmciów za asygnacyją jm. pana marszałka naszego wydać ex nunc powinien będzie, jm. panu Marcinowi Kaweckiemu złotych 100 względem zniesienia onego przez wojsko in vim commiserationis nad bratem naszym darujemy i u jm. pana podstolego chełmskiego przekazujemy, także i panom komornikom ziemskim chełmskim dla przywiezienia ksiąg ziemskich [k. 311] chełmskich i krasnostawskich z Zamościa na furmana złotych 30 dajemy, które pomieniony jm. pan podstoli chełmski z czopowego u siebie będącego z tą asygnacyją tegoż pana marszałka naszego wydać tak panu Kaweckiemu, jako i panom komornikom powinien będzie, tego dokładając, iż inquantum by ichm. panowie komornicy tych ksiąg do Krasnegostawu na roki nie przywieźli, tedy za tymże kwitem na roki ziemskie chełmskie blisko przyszłe, na który czas i rewizyją tych ksiąg według laudum pierwszego składamy, przywieźć mają.

Ojcom dominikanom hrubieszowskim złotych półtorasta, a także pannom zakonnym sokalskim także złotych półtorasta na obudowanie kościołów ich przez ogień zniesionych, na prośbę onych darujemy i te pieniądze ojcom dominikanom u jm. pana podczaszego chełmskiego[722], a pannom sokalskim u jm. pana chorążego chełmskiego[723] przekazujemy. Które pieniądze ichmci z czopowego przy ichmciach będącego, za asygnacyją pana marszałka naszego wydać powinni będą.

Jm. panu Andrzejowi Wołczkowi złotych 100 względem pancerza i karwaszów pod Gródkiem przez jm. pana [Aleksandra] Żółkiewskiego od ziemi chełmskiej do wojska wysłanego i przez Moskwę pojmanego straconych.

Także jm. panu [Dionizemu] Borowskiemu vicesgerentowi, instygatorowi sądów fisci złotych 300 względem kosztów onego w dochodzeniu pieniędzy powiatowych podjętego darujemy i te obydwie sumy u jm. pana sędziego ziemskiego chełmskiego[724] z przyszłego czopowego przekazujemy.

Wnosił też prośbę do nas o komiseracyją prosząc jm. pana Paweł Rudnicki pisarz ziemski chełmski, prosząc o pożyczenie u ziemi naszej złotych polskich 600 na zniesienie z siebie aprobacyjej banicyjej od paniej Nawoskiej otrzymanej, submitując się tę sumę z dóbr swoich wszystkich in genere, także i z sum u sukcesorów pana Ossowskiego mającej zapłacić, byle tylko locum standi mógł mieć, a zatym i na roki przyszłe krasnostawskie sądzić. My tedy ducti [k. 311v] commisseratione nad bratem naszym, ponieważ deklaruje się tę sumę ziemi naszej restituere, ratując onego necessitatem zleciliśmy in vim mutui onemu dać złotych polskich 600 jm. panu podczaszemu chełmskiemu z czopowego u jmci będącego, a to za asygnacyją jm. pana marszałka naszego. Którą sumę tenże jm. pan pisarz ziemski chełmski z dóbr wszystkich swoich generaliter i z sumy u sukcesorów pana Ossowskiego będącej, processu fisci vindicanda zapłacić submituje się, na co i osobliwą swoję asekuracyją actis roboratam dać asekuruje się, a luboby i asygnacyja do jmci wydana była, tedy one wypłacić asekuruje się.

Które to laudum w kole naszym spisawszy, zleciliśmy one jm. panu marszałkowi naszemu do akt z podpisem ręki jego i przyłożeniem pieczęci podać. Działo się w kościele farskim chełmskim, w kole braterskim, anno, die et mense ut supra [14 IX 1665]. Adam Ciołek na Czarnołoziech Czarnołoski wojski buski, marszałek koła rycerskiego sejmiku electionis ziemi chełmskiej imieniem braci mp. Locus sigilli.

[722] *Samuel Regowski.*
[723] *Jan Karol Romanowski.*
[724] *Zbigniew Sługocki.*

2. Instrukcja dla Marcina Orchowskiego, posła sejmiku z 14 września 1665 r. do króla

Rkp. *B. Racz., rkp. 375, s. 418–420 — kopia.*

[s. 418] Instrukcyja ur. jm. panu Marcinowi na Orchowcu Orchowskiemu podstolemu ziemi chełmskiej, posłowi od nas rady, dygnitarzów i urzędników ziemskich i wszystkiego rycerstwa, szlachty, obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejmik electionis iudiciis deputati die 14 septembri anno presenti 1665 zgromadzonych obranemu i do JKMci P. n. m., gdzie natenczas szczęśliwie z dworem swym rezyduje, w punktach niżej wyrażonych wysłanemu dana.

Naprzód jm. pan poseł nasz JKMci P. n. m. zdrowia dobrego i szczęśliwego panowania, przy szczęśliwych z nieprzyjaciół JKMci i wszystkiej Rzeczypospolitej wiktoriach i porządnych sukcesach w długo fortunne i niezmierzone lata, przy oświadczeniu wiernego poddaństwa naszego powinszuje. A że JKMć P. n. m. zawsze miał w sercu swoim pańskim pientissimam intentionem ku uspokojeniu Rzeczypospolitej, którą nam contestando od początku panowania swego wielkie trudy, prace, koszty, całozimowe obozy, non parcendo zdrowiu swemu, dla jedynego tylko uspokojenia Rzeczypospolitej podejmować raczył. Zaczym jm. pan poseł nasz pokornie JKMci P. n. m. za to podziękuje i zaraz przełoży jako per civile bellum, które się ex permissione Divina w Ojczyźnie naszej wszczęło, Rzeczpospolita bardzo jest zrujnowana, a prawie już intestina odia przychodzi ad ultimum intensium. Przeto jm. pan poseł nasz JKMci P. n. m. prosić będzie, aby JKMć patrząc na tak wielką dezolacyję państwa swego i nie życząc profusionem sanguinis civilis, to internum bellum, które zawsze jest externo crudelius i przez które wielkie monarchie, królestwa i państwa poupadały i swoją straciły ozdobę, extinguere, ab armis desistere. A ponieważ jm. pan Lubomirski submisse uprasza clementiam principis, prosić będzie jm. pan poseł nasz pokornie JKMci [s. 419] P. n. m., aby onego tanquam civem patriae in sinum paternae gratiae et solitae suae clementiae, uważając, iż in dies maiorem devastationem patituo Ojczyzna nasza, przyjąć raczył. A wojska nowo, tak w Koronie, jako i w Wielkim Księstwie Litewskim zaciągnione, przez które ultimum excidium patitur Respublica, rozpuścić raczył.

Wojsko koronne ponieważ dla rozerwanych sejmów nie mając obmyślonej zapłaty, do związku weszło i dotychczas w nim zostaje, do tego exorbitantiae et desideria województw dla tychże rozerwanych sejmów nie są uchwalone, zaczym jm. pan poseł nasz złożenie sejmu sześćniedzielnego, na którymby wszystkie exorbitantie traktowane i uspokojone były, także aby temuż wojsku clementiam principis pokazać amnestią,

dać i przez panów komisarzy do sejmu ująć ich raczył, pokornie prosić będzie.

A iż dla uwiedzenia tego wojska z Ukrainy i otwarcia ściany tamtej od nieprzyjaciela, tudzież dla ustąpienia ostatnich chorągwi ex praesidio Ukrainy, znowu kozackie wielkie powstały bunty w Ukrainie i wojsko ich skupiło się na ruszanie i już swoje aż do Horyni puszczają podjazdy, przyszło nam obmyślić domesticam securitatem i zarówno z innemi województwy, in quantum by tego necessitas była, stawać pospolitym ruszeniem. Zaczym pokornie JKMci P. n. m upraszać ma jmć pan poseł nasz, aby JKMć P. n. m., jako najprędzej wojska w Ukrainie dla zahamowania potencyjej ich, nim się dalej rozkrzewi, której siły nasze non sufficient, ordynować raczył.

Więc, że w ziemi naszej z dóbr JKMci i duchownych za asygnacjami wielmożnego jmci pana wojewody krakowskiego na posiłek wojska in vim hibernae wydane są chleby, upraszać będzie JKMć P. n. m., aby już powtórne według prawa takowe asygnacyje nie były wydawane i wojsku stanowiska i chleby zimowe w Ukrainie, albo gdzie tych chlebów nie dawano, obmyślone były.

Wojska litewskie, ponieważ magnam desolationem intulerunt przejściem do Korony nie tylko ziemi naszej, ale wszystkiej Rzeczypospolitej, przeto jmć pan poseł nasz, aby ich więcej do Korony nie wchodziło i żeby żadne onym asygnacyje z ziemi naszej wydane nie były i przejście im do Litwy inszym traktem ordynowane, pokornie prosić będzie JKMci P. n. m.

A że to nam innotuit, że pewne osoby jechali sprowadzając Ordę in viscera Regni, pokornie suplikować będzie jmć pan poseł nasz, aby JKMć P. n. m. ab hoc metae asekurować i eliberować raczył.

Więc że Pers[725] szlachtę, znacznych obywatelów koronnych, domy ich spoliowawszy, samych brał za szyję i onych niewinnie, contra decentiam status equestris ignominose traktując, do obozu wodził i incarcerował, zaczym ponieważ to jest nas wszystkich publica laesio, aby za ten postępek na przyszłym sejmie criminaliter był sądzony i nieodwłocznie karany, instabit jmć pan poseł nasz u JKMci P. n. m.

[s. 420] Wielkie między ludźmi zamieszanie przez niebranie szelągów starych stało się, przeto jmć pan poseł nasz urgebit, aby do wszystkich województw z kancelaryjej JKMci uniwersały strony brania tych szelągów starych wydane były, jako i do ziemi naszej jmć pan poseł jeden z nich przynieść ma.

[725] *Rotmistrz Daniel Pers.*

Chorągwie ex praesidiis Ukrainy zeszłe i znaki jakieś, których się tu w ziemi naszej i w przyległych namnożyło województwach, ponieważ ode wsi do wsi chodząc, wielkie desolacyje dóbr JKMci, duchownych i świeckich czynią, instabit jmć pan poseł nasz, aby przez uniwersały JKMci byli in confinia revocati.

Inhibitia jmci panu chorążemu wołyńskiemu[726] przeciwko successorum jmci pana [Gabriela] Wojniłowicza starosty lityńskiego, ponieważ przeciwko prawu koronnemu z kancelaryjej JKMci jest wydana, prosić będzie jmć pan poseł nasz, aby per rescriptum principio kasowana była.

Ponieważ nie może poseł słownego dobrze concipere responsu i dać relacyję dostateczną swojej legacyjej braciej, zaczym JKMci P. n. m. jmć pan poseł nasz pokornie, aby in scriptis był dany respons na te punkta, prosić będzie. Co by zaś jeszcze ad integritatem ziemi naszej et conservationem libertatum należało, jmć pan poseł nasz, zniósłszy się z drugimi ichmciami pany posłami pro ratione status et exigentia temporis domawiać się będzie, co wszystko integritati et fidei onego od nas committitus. Które punkta w kole naszym jmci panu posłowi naszemu dawszy, one dla lepszej wiary jmci panu marszałkowi naszemu podpisać i pieczęć jegoż przyłożyć zleciliśmy. Datum w Chełmie, anno, die et mense ut supra.

CXCIII. Sejmik w Chełmie 12 października 1665 r.

Sejmik zebrał się na podstawie uchwały sejmiku deputackiego z 14 IX 1665 r. (zob. wyżej nr CXC).

1. Laudum sejmiku chełmskiego 12 października 1665 r.

Rkp. 1. *CChRMO 79, k. 339–340 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Adam Ciołek Czarnołoski marszałek sejmiku 13 X 1665 r.* [feria tertia ante festum Sanctae Hedvigis Viduae Electae a. D. 1665]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 4, k. 983–983v — w grodzie krasnostawskim oblatował w imieniu marszałka sejmiku szl. Jan Jastrzębski 15 X 1665 r.* [feria quinta ipso die festi Sanctae Hedvigis Electae a. D. 1665]; **Rkp. 3.** *B. Racz., rkp. 375, s. 469–470.*

[k. 339v] My rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy i wszystko rycerstwo, obywatele ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się na dzień dzisiejszy, to jest 12 mensis octobris a. praesenti 1665 vigore conservationis termini przeszłego sejmiku do Chełma na miejsce publicznym konsultacyjom zwyczajne, a to dla wysłuchania relacyjej jm. pana Marcina na Orchowcu Orchowskiego podstolego ziemi chełmskiej, posła od nas do JKMci P. n. m. i do ichm. panów rezydentów przy boku JKMci

[726] *Wojciech Remigian Prażmowski.*

rezydujących cum nostris desideriis wysłali byli, zjechali. Wiadomo czynimy wszem wobec z ichm. panów obywatelów chełmskich i powiatu krasnostawskiego i każdemu z osobna, iż my odebrawszy dostateczną relacyją od jm. pana posła naszego, jako JKMć P. n. m. omnem curam koło uspokojenia Ojczyzny naszej, a królestwa sobie od Pana Boga powierzonego adhibere raczy, pokornie tedy JKMć pro paterna cura et solicitudine, także jaśnie przewielebnemu księdzu jm. prymasowi[727] i ichmciom księży biskupom krakowskiemu[728] i chełmskiemu[729] i innym ichm. panom rezydentom przy boku natenczas JKMci rezydującym, że nam sejm walny u JKMci instancyją swoją wyprosić i to incendium internum uspokoić przyobiecali, dziękujemy.

Uważając jednak, iż pod czas teraźniejszego domowego zamieszania bardzo się wiele znaczków i chorągwi namnożyło, którzy od miasta do miasta, ode wsi do wsi chodzą, wielkie i nieznośne stacyje wybierają, bydła zabierają, na dwory szlacheckie najmniejszego respektu nie mając, obywatelów ziemi naszej znieważają, a drudzy bez znaczków, jeno w kupie się trzymając, rezydencyje tak szlacheckie, jako i poddanych naszych najeżdżają i jawne[a] wiolencyje, impune grasując, wyrządzają, przeto zabiegając, aby to internum [k. 340] malum ulterius non serpat, owszem, jako najprędzej w ziemi naszej extinguatur, przychylając się do konstytucyjej sejmu blisko przeszłego, która securitatem domesticam województwom, ziemiom i powiatom opatrzyć pozwoliła[730], także i do laudum naszego na sejmiku blisko przeszłym uchwalonego, opatrując securitatem domesticam legibus publicis cautam, pospolite ruszenie w ziemi naszej chełmskiej i powiecie krasnostawskim pro hac vice uchwalamy, ażebyśmy huic malo gromadniej occurrere mogli. Tedy czas zgromadzenia się naszego tu pod Chełm od dnia jutrzejszego, to jest od wtorku za tydzień, id est pro die 20 praesentis sobie naznaczamy. Na który czas nemine excepto in personis nostris stanąć z osobna, z dziesięciu łanów konnego przy sobie stawić submitujemy się. Ażeby się miasta i miasteczka tak królewskie, jako i duchowne od tego ciężaru nie uchylali, tedy także gdzie są łany z dziesięciu łanów, a gdzie łanów nie masz, ze dwudziestu domów konnego natenczas stawić będą powinni. Na którym terminie praesenti laudo naznaczonym pułkownika i rotmistrzów obrać i dalszy porządek uczynić, także bracią rozrodzoną umoderować, łany kto ma z kim konnego stawić kombinować zostawujemy sobie facultatem. Więc aby i Żydzi w ziemi chełmskiej

[727] *Wacław Leszczyński.*
[728] *Andrzej Trzebicki.*
[729] *Tomasz Leżeński.*
[730] *VL, t. IV, s. 329–330.*

i powiecie krasnostawskim rezydujący od tegoż ciężaru nie byli wolni, tedy ordynacyją wyprawy ich do tegoż czasu odkładamy. Inne zaś punkta w przeszłym laudum wyrażone in toto sobie zachowujemy.

Które to postanowienie nasze jm. panu marszałkowi koła naszego podpisać i do grodu tutejszego i krasnostawskiego, aby wszystkich wiadomości doszło, podać zleciliśmy. Datum w Chełmie, na miejscu konsultacyjom naszym naznaczonym, die 12 octobris a. praesenti 1665. Adam Ciołek Czarnołoski wojski buski, marszałek sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego imieniem wszystkiej braciej mp.

[a] *W CCrRMO 4, k. 983:* inne.

CXCIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 3 lutego 1666 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 26 XI 1665 r. zwoływał sejm zwyczajny w Warszawie na 17 III, sejmik przedsejmowy w Chełmie na 3 II 1665 r., CCrRMO 4, k. 1059v–1060 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Paweł Rogowski 22 XII 1665 r.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 3 lutego 1666 r.

Rkp. 1. *RGADA Moskwa, f. 356, op. 1, nr 48, k. 48–57 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Marcin Orchowski podstoli chełmski, marszałek sejmiku 7 II 1666 r.* [sabbatho post festum Purificationis Beatissimae et Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1666][731]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 722–763 — kopia.*; **Druk:** *(fragment): Akty izdavajemyje Vilenskoju Kommissijeju dla rozbora drevnich aktov*, t. XXIII: *Akty chołmskogo grodskogo suda*, Wilno 1896, s. 288–289.

[k. 48] My rady, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce konsultacyjom zwyczajne pro die 3 februarii roku teraźniejszego 1666, na sejmik od Króla JMci P. n. m. przed sejmem walnym w Warszawie pro die 17 martii anni eiusdem przypadającym, przez uniwersał złożony, na instrukcyją JKMci przez posła Króla JMci nam podaną[732] artykuły zgodnie umówione i zawarte wielmożnemu jm. panu Krzysztofowi z Potoka Potockiemu podczaszemu Wielkiego Księstwa Litewskiego, staroście chełmskiemu, jm. panu Florianowi z Orchowca Orchowskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej, posłom naszym zgodnie obranym podaliśmy takowe.

Naprzód JKMci P. n. m. przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego, przy powinszowaniu dobrego zdrowia, fortunnego panowania, szczęśliwych z nieprzyjaciół JKMci P. n. m. i całej Rzeczypospolitej otrzymanych wiktoryji, triumfalnego powodzenia tak, aby trophea victrici manu de hostibus obtenta, wiekopomnej zostawiwszy pamięci, wszystkie swoje nieśmiertelne dzieła fortunnymi coronare mógł JKM sukcesami, ichm. panowie posłowie nasi appraecabuntur, za pieczołowite staranie JKMci P. n. m. pro curantiam bonum Reipublicae, za codzienne trudy integritatem Ojczyzny naszej conservantiam, za bezsenne nieznośne (dla uspokojenia tak burzliwego w tejże Ojczyźnie zamieszania) prace podziękują.

Przełożywszy oraz quantum per civile bellum, które się ex permissione Divina w Ojczyźnie naszej wszczęła, Rzeczpospolita nasza cierpi interitum, jakowymi uciśniona zostaje dezolacyjami, zaledwie nie ultimae succumbit ruinae, pokornie upraszać będą, aby to internum bellum, które jest zawsze externo crudelius, clemencyją swoją Pańską non per effusionem sanguinis extinguere raczył. A że dobrze innotuit ziemi naszej, jako i całej Ojczyźnie jw. ichm. księży biskupów krakowskiego[733] i chełmskiego[734], [k. 48v] także jw. jm. pana wojewody krakowskiego[735] i wszystkiego senatu przy boku JKMci P. n. m. zostającego incessanter pro salutis Patriae pracujących, jakowe dla całości Ojczyzny, dla uspokojenia civillis belli prace, fatygi i nieznośne podejmowali koszty, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby onym za te wszystkie trudy solenniter podziękować raczyli.

A ponieważ jm. pan Lubomirski[736] submisse uprasza clementiam principis, gorąco instabunt ichm. panowie posłowie nasi do JKMci P. n. m., zniósłszy się z ichm. pany senatorami i insimul błagać Majestat Pański będą, aby JKMć tanquam civem Patriae in sinum paternae gratiae et solitae suae clementiae przyjął jm. pana Lubomirskiego (uważając, iż in dies maiorem devastationem patitur Ojczyzna nasza) i klemencyjej swojej Pańskiej dla miłości Ojczyzny i dobra pospolitego nie raczył denegare, której i największym nieprzyjaciołom z dobrotliwości swojej nie zwykł recusare, oraz o restytucyję honorum et bonorum starać się mają.

Więc że inter arma niedobrze stanowią się prawa, upraszać JKMci ichm. panowie posłowie będą, aby JKMć wszelkie arma od boku swego amovere raczył, zwyczajną według opisania prawa zatrzymawszy asystencyją, ufając więcej przykładom przodków, swoich wiernych poddanych konfidencyjej i życzliwości, aniżeli największej liczbie wojska.

Praecavebunt ichm. panowie posłowie nasi ante omnia, na początek sejmu zjechawszy, aby żadna nad sześć niedziel nie była sejmu prolonga-

[731] *Zob. J. Łosowski, Staropolskie akta sądów szlacheckich i miejskich województw lubelskiego i bełskiego oraz ziemi chełmskiej w archiwach Moskwy i Jarosławla, „Archeion", T. CVII, 2004, s. 369.*

[732] *Legacja na sejmiki, zob. B. Racz. Poznań, rkp. 375, s. 661–667.*

[733] *Andrzej Trzebicki.*

[734] *Tomasz Leżeński.*

[735] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

[736] *Jerzy Sebastian Lubomirski, do 29 XII 1664 r. marszałek wielki koronny, rokoszanin.*

cyja, a in quantum by na to się zanosiło, będą powinni po wyjściu sześciu niedziel cum protestatione de nullitate horum omnium, cokolwiek stanęło, oprócz tych, któreby w izbie poselskiej były umówione materie, wychodzić z izby senatorskiej. Uczyniwszy takową deklaracyją i manifestacyją przystąpią ad exigendas rationes [k. 49] senatus consultorum wszystkich in genere negotiorum publicorum i belligerendi od przeszłego sejmu, aż do teraźniejszego ubique locorum odprawowanych exquisite iuxta praescriptum legum et novellae constitutionis, to jest z podpisem rąk każdego z ichm. panów senatorów, in quavis materia i w czym by albo libertas laesa et iura, albo całość Ojczyzny periclitaretur, fraternae umawiając się. Więc i oddanie wakancyji, któreby wakowały albo de iure legitime wakować by powinny, upomnieć się będą powinni.

Nigdy by do takowego wojsku JKMci nie przyszło związku i do takowego niebezpiecznego na Ojczyznę pożaru, jakowy dla niezapłacenia wojsku emersit, gdyby żołnierz za emerita stipendia istotną swoją odnosił satysfakcyją, elaborabunt quam accuratissime ichm. panowie posłowie z inszymi województwy, aby to inardescens malum dalej się nie rozszerzało przez nieukontentowanie wojska, ale onym modum namówiwszy zapłaty, obmyślili satysfakcyją. Hoc praecauto, aby cognitia była uczyniona, jakowa liczba wojska każdej ćwierci zostawała. Po obmyśleniu zaś zapłaty wojsku, aby zaraz dla snadniejszego ukontentowania wojska, aby na województwa proportione ducta był podzielony żołnierz.

A że zapłata wojsku bez doskonałego odprawienia skarbowych rachunków obmyślona być i commode traktować się nie może, tedy na początku sejmu urgere ichm. panowie posłowie mają, aby formatum iudicium iuramento obstrictum z senatu i z izby poselskiej pod sejm być mogło, na którymby wszelkie proventa Reipublicae tak ordynaryjne, jako extraordynaryjne za nobilitacyje, indygenaty, suma po Amoretim, także i srebra z kościołów Bożych wzięte, in quem usum cesserunt i inne wszystkie generaliter akcydencyje, retenta były rachowane i decydowane. Reasumowawszy rachunki ab a. 1648, non obstantibus quietationibus ichm. panów podskarbiów per constitutionem służących, ponieważ przeciwko nim protestacyje zaszły, i na potym praecavebunt ichm. panowie posłowie, aby per constitutionem skarb kwitu nie otrzymał, gdyż konstytucyjej dawnej o rachunkach (aby się jm. pan podskarbi quoties Respublica zechce, rachował) zda się praeiudicare, na które tak sądy, jako rachunki i wszelkie munia aby deputaci nie ex libero arbitrio jm. pana marszałka, ale per electionem całej izby poselskiej byli obierani. Na tychże sądach formati iudicii aby wszyscy arendarze i administratorowie, także mennic arendarze, succolectores et commisarii przy mennicach zo-

stający mają comparere i dać rationem, gdzie się te pieniądze obróciły, co przez ten czas w mennicy Tymfowej[737] i Buratyniego[738] są [k. 49v] wyrobione. Czego per inquisitionem pilnie inquirere mają ichm. panowie posłowie nasi, jako wiele milionów wybito i tak wielka defraudatio monety przez kogo stanęła. In posterum praecavebunt ichm. panowie posłowie nasi, aby per commissionem mennice otwierane i w zawiadywaniu jm. pana podskarbiego nie były, ale in manibus całej Rzeczypospolitej. Na tychże sądach propter maiorem verificationem pan Boratyni i pan Tymph quantitatem milionów wybitych będą powinni poprzysiąc, aby constare mogło Reip[ublicae], jako wiele tych pieniędzy może być w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim, sub poena peculatus et confiscatione bonorum. O co wszystkim osobom mianowanym, jeśliby takowe sądy formati iudicii i generalne rachunki pod sejm per felicitatem aliquam commode odprawić się nie mogły, ani też po sejmie Trybunał Radomski nie był ordynowany, tedy forum w Trybunałach Lubelskim i Piotrkowskim inter causas fisci ante omnia ad cuiusvis instantiam, aby były naznaczone, starać się mają ichm. panowie posłowie.

A na potym, ponieważ ex rationibus calculi metiuntur podatki multum interest do facylitowania sejmów, aby sejm takowe rachunki uprzedzał, dla czego starać się powinni ichm. panowie posłowie, aby Trybunał Radomski wcześnie przed sejmem ordynowany, odprawował się dla sądzenia wszelakich prowentów Rzeczypospolitej i odebrania rachunków od skarbu, przez które i jm. pan podskarbi facylitowałby się i sejmowi rem liquidam percept i ekspens przyniósłby. Na który Trybunał z sejmiku obierania posłów deputaci obierani mieliby być, o którego Trybunału ordynowanie starać się mają ichm. panowie posłowie.

[k. 50] Ordynowanie zaś wojska in futurum, nie widząc inszego sposobu eliberowania od ostatniej dezolacyjej i ruiny dóbr Rzeczypospolitej dla zimowych chlebów, jeno przez uchwałę i ustawę łanowego żołnierza, tedy zlecamy ichm. panom posłom, aby cum tota Republica quam ordinatissime umówili sposób i do nas na sejmik relacyjny przynieśli ordynacyją tego żołnierza łanowego tak konnego, jako i piechoty cudzoziemskiej i polskiej, przy wybrańcach dawno od Rzeczypospolitej ordynowanych, miawszy osobliwy wzgląd na dobra ziemskie, aby mniejsze onus w tej wyprawie, a to dla pospolitego ruszenia, ponosili. A to insistens

[737] *Andrzej Tymff, autor reformy pieniężnej za Jana Kazimierza; wprowadził nową srebrną złotówkę o niższej próbie i zawartości srebra („tynf").*

[738] *Tytus Liwiusz Boratini, Włoch, w latach 1658–1666 dzierżawca mennicy koronnej, w której bił miedziane szelągi („boratynki").*

constitutioni [anni] 1655[739] względem wyprawy piechoty z łanów, względem zaś konnego wojska ordynacyjej totius Reipublicae i praescriptum laudi nostri anni eiusdem 1655 stosować się będą ichm. panowie posłowie nasi.

Za najsłuszniejszą powinien poczytać każdy rzecz, aby się suadente summa iustitia unicuique quod suum est tribuere mogło, daleko więcej za wyświadczone w tak ciężkich raziech Królestwa ichmciów wygodzenie na potrzebę Rzeczypospolitej pieniędzy suma wyciąga po nas przy oddaniu remunerationem, którego długu in quantum weryfikacyja będzie, że na potrzebę Rzeczypospolitej wydany jest, satisfactio aby była obmyślona, zlecamy ichm. panom posłom naszym.

Podatki jeśliby jakie in futurum ex consensu totius Reipublicae pozwolone były, expensa na trzy chorągwie nam kilką konstytucyji obwarowane, aby były potrącone i przyjęte, ichm. panowie posłowie starać się będą powinni, modum contribuendi na sejmik relacyjny mają nam ichmci przynieść. Salva jednak coaequatione według recesu sejmowego.

A że fortece jako najporządniejszej potrzebują municyji i artyleryjej, jeśliby nowa quarta postanowiona non sufficeret i to deductur było kalkulowane sufficienti, mają się znosić z [k. 50v] inszymi województwy ichm. panowie posłowie nasi de modo, skąd by prowidowane koszty na artyleryją być miały. Praesidia Reipublicae fortec wszystkich pogranicznych aby były sufficienter tak prowiantem jako i municyją opatrzone z pewnych prowentów, jako ceł, indukt i evectis na to ordynowanych przykładem ordynacyjej pogłównego żydowskiego na żołdy tatarskie obróconego. Na których fortecach aby komendanci z dawnej familijej szlacheckiej dobrze osiedli, non suspectae fidei zostawali, providere mają ichm. panowie posłowie. Insze zaś praesidia na pewnych zamkach zostające, które iż są przeciwko prawu, aby były zwiedzione i in posterum aby według prawa w zawiadywaniu starostów zostawały fortece.

Mennica, ponieważ nad prawa nasze bez sejmu na bicie tak złej monety boratyńskiej i tymfów jest postanowioną, tak wiele tego obojga milionów, których i liczby nie wiemy, napełniona jest Rzeczpospolita, przez które napełnienie za wykupieniem złota i srebra i inszej dobrej monety nie tylko drogości wielkiej nabawiła, ale i do końca komercyji pozbawi się, a na koniec nie miawszy ich nigdzie za granicę udania sposobu, do wielkiej penuryjej i ubóstwa Ojczyzny przywiedzie, za czym serio animadvertere mają ichm. panowie posłowie i adinvenire media, aby takowa zła moneta amplius nie była [w] mennicach wszystkich bita sub poena peculatus et confiscatione bonorum na trybunale którymkolwiek inter causas fisci, ante omnia ad cuiusvis instantiam, promoventiam et vindicantiam iuxta constitutionem [anni] 1654[740]. Także i o vitium valoru w tymfach wszyscy succolectores mennicy Tymphowej ibidem respondeant sub simili poena, in futurum do ordynowania lepszej monety przystąpiwszy te mennice, jej proventa in rem Reipublicae postanowili. Do którego zaś czasu ta moneta zła currere ma i jakimby zaś sposobem wytracona z Korony mogła być sine damno statuum, inire modum powinni panowie posłowie cum tota Republica.

Jeśli w czym bardziej pilniejsza interest całej Rzeczypospolitej animadversio, jako w uspokojeniu [k. 51] od postronnych nieprzyjaciół na Ojczyznę następów przez zawarcie pactorum, zaczym do traktowania z Moskwą naznaczonym ichm. panom komisarzom aby innoventur plenipotentia, sine diminutione jednak granic Reipublicae.

Rozerwanie sejmów, na którychby obmyślona wojsku być mogła zapłata[741], wojsko od usługi JKMci i całej Rzeczypospolitej odstrychnąwszy, do związku przyprowadziło, które że ustawiczne przez ichm. panów senatorów wszystkie humilitatis et supplicationum actus do Majestatu JKMci donosiło et omni submissione zebrało łaski JKMci, ichm. panowie posłowie nasi prośbami swymi amnestyją impetrare onemu równo z jm. panem Lubomirskim clementiam JKMci P. n. m. efflagitare elaborabunt, a zasłużonę obmyśliwszy zapłatę, obedientes cives życzliwych Ojczyźnie efficient filios.

Nie mniejsza Rzeczypospolitej na tym incumbit diligentia, aby ratione hybernorum konstytucyje reasumowane były a. 1652[742] et 1659[743], w czym z jm. panem wojewodą krakowskim[744] znosić się będą powinni panowie posłowie nasi, aby hyberna nim się łanowy żołnierz postanowi, w Ukrainie być mogła, a z dóbr JKMci i innych hybernie podległych, aby niemieszkanie, zaraz po wydaniu raz asygnacyjej w rok po złotych 20 z łanu osiadłego, demptis desolatis, przez ichm. panow deputatów wojskowych dla zatrzymania tam wojsk i posiłkowania onego przesłane były.

Wielką w tym szkodę ponosi Rzeczpospolita, że certum numerum wojska nie wie, kiedy częstokroć za listami przypowiednimi panom rotmistrzom nowe podnosić chorągwie, a stare zwijać pozwalają sine scitu

[739] *VL, t. IV, 221–222.*

[740] *VL, t. IV, s. 204–205.*

[741] *Mowa o sejmach obradujących w Warszawie 26 XI 1664–7 I 1665 r. i 12–29 III 1665 r., które rozeszły się bez uchwalenia konstytucji.*

[742] *VL, t. IV, s. 169.*

[743] *VL, t. IV, s. 277–278.*

[744] *Stanisław „Rewera" Potocki.*

Reipublicae, skąd nullum commodum Ojczyźnie, do zapłaty tylko wojska accrescit liczba, [k. 51v] instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby te nowo zaciężne chorągwie pozwijane i o nich konstytucyje [anni] 1646[745] reasumowane były. Chorągwie tatarskie i wołoskie, których się niemało namnożyło, a nullum commodum, damnum i owszem Rzeczypospolitej przynoszą, kiedy przechodząc respektu żadnego nie mając na domy szlacheckie, w onych nieznośne egzorbitancyje perpetrare zwykli, aby pozwijane i ich jako najmniejsza była liczba, starać się mają panowie posłowie nasi.

Ciężko na to stan szlachecki boleć musi, że dawne prawa pessundantur, a nowymi enervantur od panów wojskowych zwyczajami, kiedy oni w domach szlacheckich ważą się stawać, co jest uszczypkiem wielkim wolności i swobód naszych. Przetoż wkładamy to na ichm. panów posłów, aby się przy tym opponant, aby to było lege cautum. Czego jeżeliby się który z ichm. panów oficyjerów tak polskiego, jako i cudzoziemskiego wojska ważył, aby karany i od zasług oddalony był, reasumowawszy i obostrzywszy dawne konstytucyje de disciplina militari.

Summam lesionem iurium cała Rzeczpospolita patitur przez wprowadzenie wojska litewskiego do Korony, od którego osobliwie ziemia nasza nie tylko szkody nieznośne przez niezwyczajne agrawacyje konsystencyjami w domach szlacheckich i pobocznymi a ciężkimi i nieznośnymi stacyjami, zabieraniem bydeł odniosła, ale i niesłychane ausus cierpiała, kiedy najeżdżając dwory szlacheckie, one devastando, funditus znosząc, hostiliter prawie poczynając, ziemi naszej magnam desolationem intulerunt, nadto niezwyczajne scelera i niesłychane perpaetrando crimina, rodowitą szlachtę spoliare, za szyję brać, vita na koniec orbare ważyli się, jako to jm. pana Piotrowskiego, civem de Republica bene meritum tyranniter, względu nie mając na sędziwość wieku jego, który na usłudze Rzeczypospolitej dni prawie życia swego strawił i vivis sustulert, za które tak straszne zabicie tego zacnego i w Rzeczypospolitej godnego szlachcica aby summario processu na sejmie inculpati criminaliter sądzeni i nieodwłocznie karani byli, mają gorąco instare ichm. panowie posłowie.

Panowie pułkownicy, pan Moszkiewicz, jako i inni tegoż wojska litewskiego rotmistrze, że się ważyli z chorągwiami w domach szlacheckich stawać, contra decentiam status [k. 52] equestris, ignominiose szlachtę traktować, aby był criminaliter na sejmie o to sądzony, pilno się starać mają ichm. panowie posłowie.

[745] *VL, t. IV, s. 43–44.*

Ażeby każdy szkód i krzywd swoich mógł dojść condignam compensationem instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby komisyja w Brześciu była naznaczona, na której żeby super excessivis executia secundum constitutionum anni 1653[746] była egzekwowana.

Upatrując przy tym, że na szczerym traktowaniu negotiorum publicorum i w zawarciu sejmu wszystka salus Reipublicae zawisła, tedy instabunt usilnie panowie posłowie nasi, aby byli ichm. panowie posłowie possesionati i żeby iuxta formam iuramenti tribunalici jako bonum publicum promovere mają, i nie na każdy sejm continue jedneż osoby obierani bywali, ale aż na trzeci, przykładem deputatów trybunalskich.

Rewizyja skarbu koronnego iż skutku swego nie wzięła, zlecamy to ichm. panom posłom, aby dawna konstytucyja reasumowana była i do efektu przywiedziona.

O chłopów zbiegłych konstytucyją, którą na przeszłym sejmie posłowie chełmscy akceptowali województwom podolskiemu, wołyńskiemu, lubelskiemu i innym służącą, aby nam ichm. panowie posłowie takową przynieśli, zlecamy.

Wiele na tym integritati Rzeczypospolitej interest, aby zawarte pacta z kurfirstem jmcią brandenburskim[747] in toto conservari mogły, a że dług książęciu jmci jeszcze nie jest wypłacony z ceł wodnych na to ordynowanych, co wprzód ma być deductum przez jm. pana podskarbiego sufficienti calculatione, gdzie się ta suma obróciła naznaczona na wypłacenie księciu jmci, ponieważ i wojsku jest wytrącona w zasługach z ostatniej raty, jeśliby co zostawało długu niewypłaconego księciu jmci, upraszać, aby nie tylko na zatrudnienie nasze miał baczenie książę jmć, ale też na niepłacenie przez tak wiele lat kanonu i niestawienie wojsk iuxta pacta, co wszystko aby było potrącono, prospicere mają ichmciowie panowie posłowie.

Cesarza[748] jmci dług, ponieważ rudique oppressa calamitatibus Ojczyzna nasza zostając, dotąd nie wypłaciła, prosić cesarza jmci przez ichmciów panów posłów, aby był ad feliciora cierpliwy tempora.

Książąt ichmciów kurlandzkiego[749], tudzież de Croie[750], ponieważ jeszcze ab felicitatem Ojczyzny naszej suma nie jest wypłacona, ująć przez list ad paratiora tempora.

[746] *VL, t. IV, s. 185.*
[747] *Fryderyk Wilhelm I Hohenzollern.*
[748] *Leopold I Habsburg.*
[749] *Jakub Kettler.*
[750] *Ernest Bogusław de Croy, książę — biskup kamieński.*

Sumy trubeckiej[751] ineunt modum ichm. panowie posłowie uspokojenia, quo ad interesse pana [Bazylego] Sołtyka, a ponieważ [Jerzy] Trubecki udał się ad hosticas partes, acquietowana być ma Rzeczpospolita.

Obywatele ziemi inflanckiej ponieważ [k. 52v] recurrunt do protekcyjej Rzeczypospolitej, wkładamy to na ichm. panów posłów naszych, aby stateczna ich wiara ku Rzeczypospolitej rependi mogła przy należytym ukontentowaniu.

A że w tym pownętrznym Rzeczypospolitej zamieszaniu do ugruntowania zupełnego w Ojczyźnie pokoju najpotężniejsze remedium zgodne traktowanie sejmu, na którym łacno wszystkie uspokojone być mogą diffidentiae, pożądany zawitać może pokój Rzeczypospolitej post talis turbulentas tempestates effulget serena voluptas. Dlategoż fide obstringimus ichm. panów posłów naszych, aby omni diligentia et conatu szukali pacata uspokojenia Rzeczypospolitej media, in quantum by zaś strzeż Boże na rozerwanie zanosiło się sejmu, obmyślili securitatis et conservande salutis Reipublicae modum.

Przez ichm. panów sądowych, którzy po dwa sądowe miewają urzędy ultra mentem legis retardatur otrzymanie sprawiedliwości i translapsowane bywają sądy. Zaczym zlecamy panom posłom, aby to lege cautum było, żeby żaden dwóch urzędów nie trzymał sądowych in uno palatinatu, poena interposita mille marcarum.

Chwalebna i rzecz bardzo potrzebna Ojczyźnie naszej była, kiedy przez popisowanie wiedziała, quantum by mieć mogła numerum z pospolitego ruszenia, które że teraz in abusum weszło, ichm. panowie posłowie aby konstytucyje o okazowaniu reasumowane były starać się powinni.

Przywileja nowe iż na dawniejsze wychodzą, tak na dzierżawy, jako i urzędy ziemskie z wielkim zamieszaniem i szkodą ludzką, aby nullitati subiacerent, między którymi iż na dobra Łopienniki w ziemi naszej chełmskiej przeciwko prawu i posesyjej [k. 53] nieboszczyka jm. pana [Michała] Wojniłowicza JKMci chorągwi pancernej porucznika, którego merita jako wszystkiej Ojczyźnie, tak i Majestatowi KJMci są wiadome, niedawny zaszedł przywilej, przez co jako prawo pospolite, tak pozostałe potomstwo nieboszczykowskie wielki gwałt i szkody ponosi, tedy instare mają ichm. panowie posłowie, aby ta sprawa uspokojoną była, non obstantibus quibusvis in contumaciam condemnationibus za dworem otrzymanych, które aby były zniesione, a 12 tysięcy złp z decyzyjej JKMci nieboszczykowi jm. panu Wojniłowiczowi przysądzone, sukcesorom jego były oddane.

[751] *VL, t. IV, s. 396–397.*

Nie mniejszy i w tym gwałt prawo pospolite cierpi, że na zniesienie dekretów trybunalskich pan instygator wielom stanu szlacheckiego ludziom mandaty na sejm wydaje. Tedy omnino instare mają ichm. panowie posłowie, aby reasumowana była konstytucyja o powadze dekretów trybunalskich i aby interposita była poena na dobra i osobę pana instygatora 6 tysięcy grzywien, jeżeliby wydał mandat na skazę dekretu trybunalskiego, aby się o to w Trybunale ex speciali regestro sprawował ad cuiusvis instantiam et nullitas iudicatorum et attentatorum aby była interponowana ipso facto. Inhibicyje zaś wyprawujący ludzie contra antiquum statutum, aby winą 2 tysięcy grzywien przy oryginalnej sprawie w Trybunale byli karani.

Wielkie przy tym i w tym praeiudicium dzieje się sprawiedliwości świętej, że ichm. panowie starostowie, a praecipue ich urzędy grodzkie, dla różnych privat zwłokę prawu czynią, przeto instare mają ichm. panowie posłowie, aby na takowych maior poena, to jest 1000 grzywien interposita była.

Więc i tego ostrzec mają ichm. panowie posłowie, aby reasumptio konstytucyjej była de causis rei iudicatae, aby in genere żadne exempta, jakiegokolwiek stanu ludziom nie były dane, za nieważne były.

A że lites zaszły inter venerabile capitulum Chełmensem i jm. księdzem władyką chełmskim[752] o dziesięcinach nie tylko po Chełmie, ale też [k. 53v] i po różnych wsiach dóbr etiam nobillium terrestrium około Chełma leżących, skąd na wszystkie kraje województw i ziem ruskich ex occasione inter spirituales in foro spirituali kontrowertujących o decymach contra compositionem inter status litigandi timetur periculum, tedy aby tak kościołów katolickich ritus Latini fundationibus et iuribus, jako i posesorom dóbr królewskich i szlacheckich, a primario prawom i zwyczajom nie stało się jakie praeiudicium, aby ta sprawa ad Sedem Apostolicam per appellationes devoluta, ex instantia Reipublicae a Sede Apostolica awokowana być mogła i na sejmie per ordines Regni, albo per commissarios a Republica naznaczonych, cum praesidentia nuntii Apostolici decydowana i uspokojona była, odstępować tego ichm. panowie posłowie nie mają.

Mirandum, dlaczego ichm. panom poborcom naszym tantisper zatrzymane zostają kwity, ponieważ suma per constitutionem na ziemię naszę importata, cum magno dosyć wypłacona jest aggravamine, gorącą swoję interponent ichm. panowie posłowie instancyją do jm. pana podskarbiego, aby ichm. panom poborcom generalny post factam calculationem dany był

[752] *Jakub Jan Susza.*

kwit, a ci, którzy per decretum formati iudicii są uwolnieni, żeby amplius nie byli impetiti od skarbu.

Ci, którzy niewczasy, nędze i największe dla całości Ojczyzny podejmują pericula, krew hojnie leją, ob defendendam Rempublicam vitam cum morte mutare zwykli, ipsa dictante aequitate, aby przynależyte przy zasłużonych stypendiach odnosili solatia i dobra bene meritis ordynowane żeby ich dochodzili, ichm. panowie posłowie instabunt.

Odważnych sławnej pamięci jw. jm. pana wojewody sendomierskiego[753] meritorum i heroicorum speciminum extant dotąd indicia, który odwagą zdrowia zaszczycając JKMci dostojeństwo i Ojczyzny tej dobro, z niemałym ludzi kosztem swym zaciągnionych na usługę Rzeczypospolitej stawał w świeżej i nigdy nieumierającej pamięci, ochota onegoż kiedy non parcendo sumptibus propriis na Podniestrzu ludzi swych kilkanaście-set trzymał, których wielkie odwagi, zatrzymane od [k. 54] Podniestrza niebezpieczeństwo, otrzymane z nieprzyjaciół trophaea swoje tak u JKMci, jako u ichm. panów hetmanów i całej Rzeczypospolitej merentur gratitudinem, instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby ludzie ci w kompucie zostawali wojska i zarówno z drugim wojskiem swoję odnieśli zapłatę.

Cause periurii ponieważ długo na sejmach moram patiuntur przez zagęszczenie innych spraw, starać się mają ichm. panowie posłowie, aby w Trybunale ex regestro specialium sądzone byli.

I w tym urażony być się widzi stan szlachecki, że ichm. duchowieństwo nad prawo wyraźnie postanowione o dziesięciny ewokują przed sąd jaśnie wielebnych ichm. księży biskupów et eorum officia i tam ekskomuniki otrzymują i one publikować każą, zaczym lege cavere, aby takowe ewokacyje nad prawo więcej nie bywały i te ekskomuniki poznoszone były.

Weszło to in usum ichm. panom wojskowym, że siła ich przy chorągwiach poczty swoje zostawiwszy, sami w domach rezydować zwykli, przez co magnam wojsko patitur diminutionem, takowi aby od zasług odstrychnieni byli, starać się mają ichm. panowie posłowie, excepta summa legalitate.

Wielką stąd prawo patitur laesionem, że circa taxationem bonorum procesami oneratorum immutatur w Trybunale natura inscriptionis, starać się ichm. panowie posłowie będą, aby zapisy wszelkie i potioritas iuris in suo zostawały robore i processus ad inscriptiones aby skrócone były.

Sejmiki generalne wielkopolskie w Kole i małopolskie w Korczynie, że suppraessit w teraźniejszych uniwersałach kancelaryja koronna, aby in

[753] *Jan „Sobiepan" Zamoyski, zm. 1665.*

posterum tak chwalebne maiorum institutum było według prawa w swojej obserwacyjej, jako in praesenti statu Rzeczypospolitej bardzo potrzebne.

Cła i myta nowo wymyślone sine consensu Reipublicae i onej non fructificant, aby ullo praetextu nie były dłużej et quaevis obstacula na rzekach portowych, żeby według dawnych praw zniesione były, cum impositione poenae maioris mille marcarum. Tych zaś, które prawo obwarowało, aby dobrze naprawione były i onych nie podnoszono dla szkody defluitantium sub eadem poenae mille marcarum et refusione damnorum, forum w Trybunale ex speciali regestro ad cuiusvis instantie.

[k. 54v] O sukcesje sławnej pamięci jw. jm. pana wojewody sendomirskiego, który w obozach Ojczyzny naszej do każdej usługi Rzeczypospolitej stawając i żadnej wojennej nie opuszczając okazyjej, wielkimi kupami ludzi własnym kosztem zaciągnionych wojska Rzeczypospolitej posiłkował i osobą swoją onym zawsze przytomnym był, wielkie między księżną jmcią[754], jm. panem wojewodzicem sendomirskim[755] a ichm. pany Zamoyskimi[756] wszczęły się dissensiae i zajścia, mają ichm. panowie posłowie instancyją do JKMci i całego senatu z pilnym staraniem wnieść, aby ta sprawa na początku zaraz sejmu sądzona być mogła.

Całej Europie i postronnym narodom odważne dzieła dla dostojeństwa JKMci na zaszczyt każdemu Ojczyzny naszej nieprzyjacielowi ze stratą substancyjej, z odwagą zdrowia s. pamięci nieboszczyka księcia jm. wojewody ruskiego[757] wiadome zostawać muszą, czego wszystkiego i w księciu jm. Michale Wiśniowieckim, potomku, wizerunk zostaje, kiedy in Arema Martis [*s*] w teraźniejszych przy oczach JKMci wojennych usługach multa heroica praefixit specimina, kiedy lubo wszystkie swoje fortuny w rękach nieprzyjacielskich miawszy, sam swoją przybywszy osobą, to co urodzonej należy cnocie księcia jmci wyświadczył JKMci i Ojczyźnie. Dla czego aby swoje mógł z pierwszego wakansu z łaski JKMci P. n. m. mieć ukontentowanie, nie tylko sami nasi ichm. panowie posłowie, ale i od całej izby, aby za książęciem mogła być a tota Republica instancyja do JKMci, gorąco instabunt.

Godna osobliwej kompasyjej wszystkich stanów dezolacyja tak wielka dóbr dziedzicznych jw. jm. pani marszałkowej koronnej[758], którą przez

[754] *Gryzelda Konstancja z Zamoyskich Wiśniowiecka, siostra Jana „Sobiepana" Zamoyskiego.*

[755] *Stanisław Koniecpolski, syn Aleksandra Koniecpolskiego wojewody sandomierskiego i Joanny Barbary z Zamoyskich, drugiej siostry Jana „Sobiepana" Zamoyskiego.*

[756] *Młodsza linia Zamoyskich, reprezentowana w tym czasie głównie przez Zdzisława Zamoyskiego, kasztelana czernihowskiego, zgłaszająca aspiracje do dziedziczenia Ordynacji Zamojskiej.*

[757] *Jeremi Michał Wiśniowiecki, zm. 1651, ojciec przyszłego króla.*

[758] *Maria Kazimiera d'Arquien Sobieska, wcześniej żona Jana „Sobiepana" Zamoyskiego.*

wojska JKMci poniosła, zlecamy to ichm. panom posłom, żeby gorącą instancyją wnieśli, aby tak wielka ruina dóbr jm. pani marszałkowej nagrodzona była.

O zabicie nieboszczyka pana [Jana] Wyhowskiego wojewody kijowskiego ma Rzeczpospolita inquirere i instancyją wnieść, aby akcyje z jm. panem hetmanem zaporoskim[759] i jm. panem Konstantym Wyhowskim invicem sobie intentowane sądzone [k. 55] były nieodwłocznie, mają się starać ichm. panowie posłowie.

A iż dotąd nie jest uspokojona religia Grecka, za którym nieuspokojeniem Ukraina wszystka często plebis commotiones et altercationes przynosi, mają instare ichm. panowie posłowie, aby według pakt hadziackich[760] była uspokojona. Także iż teraźniejszy jm. pan hetman wojska zaporoskiego nie ustawając, życzliwość przeciwko Panu i Ojczyźnie całej statecznie oświadcza i kosztów znacznych siła na zatrzymanie pokoju na Ukrainie ponosi, gorącą instancyją wnieść mają ichm. panowie posłowie, aby JKMć na niego osobliwy respekt mieć raczył, sine alienatione jednak dóbr Rzeczypospolitej.

Odważne jm. pana podstolego koronnego, starosty krasnostawskiego[761] i heroica specimina, jako u JKMci merentur summam gratitudinem, tak i ichm. panowie posłowie nasi instare za jmcią mają, aby koszt erogowany na restauracyją zamku krasnostawskiego, niemniej i na obronę jego, był przez komisarzów jmci likwidowany, a suma, jaka się pokaże na wsiach do starostwa krasnostawskiego należących, ad instar asekuracyjej względem fortecy halickiej temuż jm. panu podstolemu koronnemu była asekurowana.

Starostwo horodelskie jm. panu [Stanisławowi Feliksowi] Służewskiemu za życzliwe i pracowite ku JKMci i całej Ojczyźnie przysługi konferowane, że wszystkie intraty za oddaleniem wsi ogołocone jest, aby JKMć P. n. m. jako starostwu sądowemu wsi z dawna do niego należące, post extinctum modernorum possesorum vitam, przywrócić raczył i aby to lege cautum było, instare mają ichm. panowie posłowie.

Jm. pan Samuel Regowski podczaszy chełmski jako zawsze odważne swoje wyświadczał specimina w dziele rycerskim, tak aby za tak długie w Ojczyźnie erogowane koszty rotmistrzowskie, niemniej za dezolacyją przez wojsko JKMci, zbóż spasienie pod Białym Kamieniem swoję odnieść mógł nagrodę, gorąco będą do JKMci ichm. panowie posłowie wnosić instancyją.

[759] *Piotr Doroszenko.*
[760] *Ugoda Rzeczypospolitej z Kozaczyzną w Hadziaczu z 1658 r.*
[761] *Feliks Kazimierz Potocki.*

Za jm. panem [Eliaszem] Żółkiewskim JKMci rotmistrzem, który pracując bez folgi zdrowia swego i nie bez znacznego sumptu i szkód odniesionych na usłudze Rzeczypospolitej [k. 55v] nil gratitudinis nie odniósł, nadto emerita dotąd jeszcze chorągwi swojej nie otrzymał stipendia, kiedy mu per executionem w zasługach z dekretu komisyjej lwowskiej podane starostwo kleszczowskie, przez dekret sejmowy odebrano, przekazawszy apud successores panów poborców ziemi bielskiej te sumy tak tenuissimos, że nie tylko tej pomienionej sumy minima quaeque do wypłacenia nie są sufficientes, instare ichm. panowie posłowie mają, aby gotowizną skarbu koronnego krwawe zasługi chorągiew jego odnieść mogła.

Każdemu bene merito sama svadet aequitas, aby de omni subselio jako do Króla JMci, tak do stanów całej Rzeczypospolitej podana była instancyje dextera za korsuńskim więźniem jm. panem Oktawianem Kazimierzem Sosnowskim miecznikiem bracławskim, incessanter traktującym wojnę, a lat dwanaście pod chorągwią JKMci usarską dotąd zostającym, instabunt ichm. panowie posłowie, aby in suo od wojskowych posłów w instrukcyjej petito authoritate et testimonio całej ziemi chełmskiej ut terrigena wsparty był i ukontentowany.

Godne osobliwej wdzięczności od wszystkich stanów, osobliwej zaś nagrody od JKMci krwawe merita jm. pana Stanisława Urowieckiego, oberszterlejtnanta JKMci i w oczach postrzelonego i skaleczonego. Także jm. pana Janusza Borzęckiego, towarzysza chorągwi usarskiej JKMci pod Stawiskami postrzelonego, tak wiele lat w usłudze Rzeczypospolitej zostającego, statecznie z osobliwego zlecenia od nas merentur do JKMci ichmciów merita, za którymi wniosą swoję do majestatu JKMci ichm. panowie posłowie instancyją, aby z łaski JKMci tym dobrze zasłużonym kawalerom godna stać się mogła nagroda.

Uczyniona fundacyja domu ichm. panów Turobojskich, jako i innym onemu nexu sangvinis strictis i obmyślone contubernium abo bursa w Rawie przy kolegium ojców jezuitów, z której ludzie w każdym życia stanie godni, Ojczyźnie naszej pożyteczni wychodzić by mogli, przez sejmową konstytucyję aby aprobowana i Podskarbica[762], szlachecka wioska, na której ta fundacyja stanęła, aby na [k. 56] potym od wszelakich ciężarów żołnierskich uwolniona była, starać się mają ichm. panowie posłowie.

Jest script in vim amnistiae certis, jednak conditionibus restrictus jm. panu Hieronimowi Radziejowskiemu ad archivum Regni dany, to jest aby był dłużników swoich uspokoił i z siebie kondemnaty poznosił, czemu iż jm. dotąd non satisfecit, osobliwie ichm. panom Wołczkom w oddaniu

[762] *Dziś Podskarbice Szlacheckie, wieś w woj. łódzkim.*

kilkudziesiąt tysięcy, nadto i inszych opprimit, kiedy jm. panu Zakrzewskiemu, na wojnie zostającemu, skrzynie z pieniędzmi i rzeczami, ochędóstwem, dyspozycyjami domu jego, rachunkami wojskowymi zostawioną w Dobrotworze[763], nullo habito praetextu, wziął, mają instare ichm. posłowie ut satisfaciat conditionibus sub amissione beneficiorum restitutionis i ukrzywdzonych od siebie, aby uspokoił.

Ponieważ cura sejmów circa defendendem Ojczyzny libertatem santienda, que Reipublicae nostrae iura versatur, i aby każdy legitimus civis onemi się zastawiając i szczycąc nie był oppressus, tedy za jm. panem Mikołajem Branickim od ichm. panów pogranicznych W. Ks. L. obywatelów oppressionem z innymi ichmciami cierpiącym instare mają ichm. panowie posłowie, aby ichm. panowie Księstwa Litewskiego obywatele, in confinio mieszkający, którzy szlachtę nie tylko rabują, ale enormiter zabijają, pro quolibet excessu et facinore do koronnego respondeant Trybunału.

Sprawa od ojców dominikanów Żydom chełmskim intentowana ratione occupationis przez Żydów pewnego gruntu kościelnego, na którym ab antiquo kościół Ojców Dominikanów zostawał, aby była bez odwłoki na tym sejmie sądzona, instare mają ichm. panowie posłowie.

Akademia Zamojska aby w tejże protekcyjej Rzeczypospolitej, w której jest Akademia Krakowska, zostawała i jej wszystkie immunitates, privilegia, consvetudines od najjaśniejszych królów polskich nadane, constitutione Regni obwarowane były, salvo iure patronatus komu de iure legitime compecierit, sumy tejże Akademijej i kościołowi kolegiackiemu tak in vim reemptionis, jako i innymi jako przez inne inscriptiones naznaczone i od nich zatrzymane wyderkafy, aby eadem lege publica obwarowane były.

Ichm. księży wikariów [k. 56v] krasnostawskich przy jednym tylko półłanku folwarczek, Wilczkowski nazwany, aby był od ciężarów wojskowych i innych Rzeczypospolitej libertowany.

Ojców franciszkanów zamojskich wioski Zaborze i Zawalowa, bona terrestria, jako z dawna equestris ordinis gaudebant iuribus, tak i teraz przez to, że in proprietatem sług Bożych cesserunt, inkursyjami panów wojskowych i asygnacyjami chlebów zimowych żeby aggravati nie byli, i to aby lege cautum było. Onychże aby prawa i fundusze od s. pamięci jw. kanclerza i hetmana koronnego[764] nadane, constitutione aprobowane były.

Jm. pan Bernik oberszter JKMci[765], który na usłudze Rzeczypospolitej nieznośne podejmował sumpty, kiedy kosztem swoim własnym niepo-

[763] *Dobrotwór, miasteczko w dawnym województwie bełskim.*
[764] *Jan Zamoyski, zm. 1605.*
[765] *Jakub Bernig.*

ślednejszy inszym regiment rajtarski stawił, za które usługi i koszty aby tantorum meritorum gratitudinem i w zapłacie nagrodę strat swoich mógł odnieść, promovere mają ichm. panowie posłowie.

Ur. Hieronim z Rothofoff Roth, który ex innato amore erga Patriam stawając przy nadanych prawach od królów panów i wolnościach Ojczyzny, od kurfirsta JMci że wzięty jest do więzienia, mają ichm. panowie posłowie, aby z tej detencyjej uwolniony mógł być, adinvenire media.

Wielki gwałt prawo pospolite cierpi, iż wiele stanu szlacheckiego ludzi ciężkie w tym ponosi praeiudicium, gdy ich niesłusznie o rzeczy nieprzyzwoite mandatum na sejm ewokują, jako to na ur. pp. Zawadzkiej Mierzejowskiego bez dania im mandatu in causa cassandae poenae infamiae extra forum causae huic competens stanęła cassatia totius processus, od nich w grodzie chełmskim otrzymanego, cum adiudicatione poenae et sessionis turris, atque poena ducentarum marcarum nec non refusionis damnorum ad tria milla taxatorum ex instantia jm. pana wojewody kijowskiego nieboszczyka[766] in contumatiam otrzymane, aby takowa condemnata zniesiona była et restitutio causae principalis, serio w tym ichm. panowie posłowie nasi elaborare mają.

[k. 57] Sprawa z jm. panem podczaszym W. Ks. L.[767] jm. pana [Jakuba] Rościszewskiego, że concernit całą ziemię naszę, aby zaraz na początku sejmu sądzona była, instare mają ichm. panowie posłowie.

Jm. pan Kochowicz za wielkie odwagi et virtutis suae specimina, które w różnych okazyjach Rzeczypospolitej wyświadczał, aby titulo nobilitatis gaudeat[768] wniosą gorącą instancyją ichm. panowie posłowie.

Te tedy punkta i inne, które ad bonum Reipublicae do promowania będą należały ichm. panom posłom, onych fidei honori et conscientiae zlecamy obstringendo tym wszystkim ichmciom, aby one przy prawie pospolitym stawając quam cum maxima sollicitudine promowowali. Którą to zgodnie od nas daną ichm. panom posłom instrukcyją zleciliśmy jm. panu Marcinowi na Orchowcu Orchowskiemu podstolemu ziemi chełmskiej, marszałkowi koła naszego podpisać i do akt grodzkich ziemi chełmskiej podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom naszym zwyczajnym, die et anno ut supra [3 II 1666]. M[arcin] na Orchowcu Orchowski podstoli ziemi chełmskiej, marszałek koła rycerskiego tejże ziemi i powiatu krasnostawskiego.

[766] *Stefan Czarniecki, zm. 16 II 1665 r.*
[767] *Krzysztof Potocki.*
[768] *Stanisław Kochowicz, chorąży gwardii królewskiej, nobilitowany został w 1676 r. z rekomendacji hetmanów koronnych.*

CXCV. Sejmik „konsultacyjny" w Chełmie 16 sierpnia 1666 r.

Sejmik zwołany przez króla uniwersałem datowanym 31 VII 1666 r. w związku z zawartą z wojskami rokoszowymi 31 VII 1666 r. ugodą w Łęgonicach, RGADA Moskwa, f. 356, op. 1, nr 48, k. 215–216v.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 16 sierpnia 1666 r.

Rkp. 1. *RGADA Moskwa, f. 356, op. 1, nr. 48, k. 218–221v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podstoli i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 17 VIII 1666 r.* [feria tertia post festum Assumptionis in Coelum Beatissimae ac Gloriossimae Virginis Mariae a. D. 1666]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 278–282 — kopia; w grodzie krasnostawskim oblatował z akt chełmskich szl. Tomasz Marzęcki 20 VIII 1666 r.* [feria sexta post festum Assumptionis in Coelum Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1666]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 764–775 — kopia.*

[k. 218v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy do Chełma na miejsce konsultacyjom zwyczajne na dzień dzisiejszy 16 dnia augusti, vigore traktatu, który z województwy i wojskiem Rzeczypospolitej związkowym stanął, nam od JKMci P. n. m. intimowany, takową zgodnie postanowiliśmy [k. 219] uchwałę.

Między inszymi, które być mogą salvandae et invandae Patriae remedia skuteczne i to baczymy, aby wojska JKMci i Rzeczypospolitej w powinnych ukontentowane było zasługach, czym ochotniejsze do wszelkiego czynu i prac wojennych bywa, gdy słuszny respekt na krwawe zasługi, a częsty do wojny potrzebny posiłek od Rzeczypospolitej odbiera, nie chciałaby i ziemia nasza, jako non defuit nigdy, i w teraźniejszych non[a] deesse wojska, które nam przez wodza swego listownie i posła praesentialiter proposuit postulatach, gdyby nie widziała nocivum esse et contrariari libertatibus tej Ojczyzny bez sejmu et sine consensu ordinum Regni contribuere. Widząc jednak summam Reipublicae necessitatem, aby wojsko nie czekając konkluzyjej sejmowej, wziąwszy jakikolwiek posiłek, ad omnem casum przeciwko nieprzyjacielowi koronnemu było gotowe i ex praescripto traktatu z ordynansu JKMci i wodzów swych pośpieszyło w Ukrainę, z ochoty naszej i miłości ku Ojczyźnie tudzież braciej wojskowej, a nie z musu ani powinności, zwłaszcza bez uchwały sejmowej cum ea solenni praecautione skłania się ziemia nasza do obmyślenia proponowanej sobie na ten posiłek kontrybucyjej, in quantum insze województwa pobliższe i ziemie drugie ruskiego naszego na toż consentient i wydawać będą, a sejm nam obiecany ultimis diebus octobris [31 X] złożony będzie, i my summam aequivalentem pięciu poborów sine abiuratis in vim ratihabitionis et coaequationis respectu proportionis simplae poborów sejmu

przyszłego, że to nam w dalszych podatkach i ćwierciach wojsku debite winnych przyjęto będzie, tu w ziemi za asekuracyją wojska a wiadomością [k. 219v] skarbową i kwitami wojska wydać pro die 15 septembris proxime ventura, lubo kiedy insze województwa wydawać będą, gotowi będziemy. Na którą to sumę takowe sobie stanowimy podatki.

Naprzód z dóbr naszych ziemskich szlacheckich poborów pięć sine abiuratis według kwitów ostatniej kontrybucyjej, z dóbr zaś JKMci Rzeczypospolitej i duchownych, jako znacznie zdezolowanych, a hybernie bliskiej podległych cum abiuratis poborów dziesięć także według ostatniej niedawno przeszłej egzakcyjej uchwalamy, czas naznaczając wydawania tych podatków zaraz ex nunc a publicatione laudi praesentis a trwać ma praecise do sejmiku przyszłego electionis deputati, to jest ad diem 12 septembris. Które to pobory my wszyscy status equestris obywatele de bonis nostris terrestribus wydać wcześnie, sine abiuratis, sub rigore iuris et processus fisci obowięzujemy się. Toż ichm. panowie dzierżawcy z dóbr JKMci Rzeczypospolitej i duchowieństwo sub rigore eodem z dzierżaw swoich. Także miasta i miasteczka generaliter wszystkie praestare powinni.

Do tej kontrybucyjej za poborcę uprosiliśmy do obydwu powiatów jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika ziemi chełmskiej, który praestito ut moris est na sądach przyszłych causarum fisci, coram pleno iudicio, corporali iuramento, ten podatek na miejscach zwyczajnych sam przez się i sukkolektory swoje wybierać ma, rozesławszy ex nunc po parafiach swoję o tej uchwale na piśmie (aby żaden non praetendat ignorantiam) intymacyją. Respectu salarii pozwalamy jm. panu poborcy po groszu jednemu od złotego, a ten grosz mamy oddawać wszyscy przy poborach de suo i nie ma się inkludować na pobory, ani go jm. pan poborca w rachunkach kłaść będzie, od kwitów zaś poborowych po groszy 6 z całej wsi, z mniejszych zaś rozrodzonej braciej części ducta proportione deklarujemy. W czym gdyby nas i poddanych naszych succolectores [k. 220] jmci [poborcy] depaktowali, sprawić się o to jmć ad instantiam iniurati praevia adcitatione w sądach causarum fisci będzie powinien. A po skończeniu tej egzakcyjej jm. pan poborca tu w ziemi nam na sejmiku przyszłym deputackim lubo też z ordynacyjej tamtego sejmiku coram deputatis sądów formati iudicii rachunek doskonały uczyni i regestra sufficientia do grodów obydwu poda. Sumy zaś wybranej, choćby i skarbowe nastąpiły asygnacyje, bez woli i wiadomości sejmiku blisko przyszłego electionis deputata wydawać nie ma, ani się o to skarbowi Rzeczypospolitej sprawować powinien będzie, póki rzetelnej respektu tego wydania pieniędzy od sejmiku nie weźmie deklaracyjej, a to propter uniformitatem inszych województw i złożenia ut praemissum est sejmu.

A że nam ad complementum summae pięciu poborów sine abiuratis correspondentis podług taryfy skarbowej (exclusis z niej podług konstytucyjej ecclesiis Ruthenicis) pobory wyżej uchwalone nie wystarczą, a to intuitu abiuratorum z dóbr JKMci i duchownych, tedy naznaczamy z retent czopowego pro annis praeteritis et praesenti [1665 i 1666] od ichm. panów administratorów ad aerarium ziemi naszej winnych u jm. pana chorążego chełmskiego[769] złotych 900, u jm. pana podczaszego chełmskiego[770] złotych 1550, u jm. pana podstolego chełmskiego[771] złotych 1390, u jm. pana skarbnika poborce teraźniejszego[772] in deposito złotych 550, u jm. pana sędziego chełmskiego[773] z czopowego anni currentis złotych 2 tysiące, czego wynosi suma złotych 5390. Te sumy mają ichmć jako [k. 220v] w kole nas asekurowali inferre wcześnie do jm. pana poborcy za kwitem ręcznym jmci, od której sumy generaliter wyżej mianowanej salarium jmci competens na tamtym sejmiku obmyślimy, a z sumy tej od jmci powziętej przy percepcie poborowej jm. pan poborca da nam rachunek.

Z tychże retent czopowego, że ichmci niektórzy wydali pewne sumy z ordynacyjej sejmików przeszłych i woli naszej, jako to jm. pan chorąży złotych 1600 jm. panu podstarościemu horodelskiemu[774] in vim expensarum przy egzakcyjej swojej dwuletniej przeszłej, w skarbie i na komisyjej erogatarum, które na sądach formati iudicii realiter deduxit. Także jm. pan podczaszy chełmski 2100 złp jm. panu podczaszemu W. Ks. L., staroście chełmskiemu[775] na uspokojenie sprawy na sejmie agitowanej z jm. panem Rościszewskim, te sumy ichmciom pro persoluto przyjmujemy i z nich kwitujemy.

Residuum zaś sum z tychże retent czopowego jeszcze ziemi przychodzących ichm. wyżej mianowani administratores, zwłaszcza za lata przeszłe, według osobliwych eo nomine z ichmciami odprawionych rachunków, na sejmiku przyszłym electionis deputata effective nam oddać powinni będą (praevia respectu anni curentis z jm. panem sędzią chełmskim casuum względem defalki cognitione) i tam post praestitam satisfactionem kwity per laudum ze swych administracyji otrzymać mają. Ażeby ichm. ad retentores suos, że im miasta i miasteczka jeszcze winny nie odkładali, sądy causarum fisci formati iudicii ad vindicandum eadem re-

[769] *Jan Karol Romanowski.*
[770] *Samuel Regowski.*
[771] *Marcin Orchowski.*
[772] *Remigian Choiński.*
[773] *Zbigniew Sługocki.*
[774] *Szymon Mogilnicki.*
[775] *Krzysztof Potocki.*

tenta i wszelkie insze reassumimus i żeby one ichm. panowie deputaci laudis anterioribus designati cum officiis castrensis omnino za niedziel dwie, to jest 31 augusti sub nexu iuramenti w przeszłych sądach praestiti tu w Chełmie sądzili, [k. 221] iniungimus et terminum peremptum wszystkim miastom i miasteczkom laudo praesenti na te sądy praefigimus, praevis jednak od każdego z ichm. panów administratorów pro interesse cuiuslibet ad citationibus. Na tychże sądach i jm. pan instygator ziemi naszej pro debito officii vindicare ma praevia adcitatione i dawne, jeżeli jakie ex laudis anterioribus et iudicatum ziemi debentur retenta i jeżeli sumy skarbowi Rzeczypospolitej z przeszłych sejmów od nas powinne przez ichm. panów poborców przeszłych de integro, którzy się tu nam w ziemi rachować byli powinni, są wypłacone i kwity ad acta castrensia jeśli podane.

Także jm. pan [Szymon] Mogilnicki podstarości horodelski (ponieważ respectu expensarum wziął od nas donativę) ratione accessus z rewizyjej w egzakcyjej podymnego odprawionych, podług deklaracyjej na sejmikach danej i kalkulacyjej swojej ma się sprawić, a jm. pan instygator ex iudicatis da nam na sejmiku przyszłym rationem.

Sumę 400 złp jm. panu [Piotrowi Andrzejowi] Ko[s]sakowskiemu cześnikowi wołyńskiemu na asygnacyją skarbową winną, przez ichm panów poborców niewypłaconą, która już pro persoluto na asekuracyją jm. pana stolnika chełmskiego jako posła na przeszłym sejmie[776] w skarbie Rzeczypospolitej przyjęta, sąd formati iudicii na przyszłym terminie obmyśli i aby oddana była plenipotenti jmci, której się i teraz upominał, authoritate iudiciale nakaże.

Postulatum jm. pana Oktawiana Sosnowskiego miecznika bracławskiego względem wygody do czasu ex aerario ziemi naszej 2 tysięcy złp na uspokojenie sprawy skarbowej z jm. panem podstolim bracławskim[777], jako na to otrzymał już jmć obietnicę i asekuracyją, że ad praesens gotowizny nie mamy, do sejmiku electionis deputati jmci odkładamy. Interim zlecamy jm. panu dyrektorowi koła naszego napisać nomine nostri do jm. pana podstolego, aby in quantum sprawa przypadnie, tej sumy jm. panu Sosnowskiemu do tamtego terminu poczekał, którą z wygody sejmikowej pro illo tempore, podług asekuracyjej sobie danej otrzymać może i jmci exsolvet.

Jm. pan Mikołaj Siestrzewitowski, brat nasz, dobrze w Rzeczypospolitej zasłużony żołnierz, iż także otrzymał sejmikową pewnej gratitudinis

[776] *Florian Orchowski.*
[777] *Stefan Konstanty Piaseczyński.*

obietnicę, a natenczas dla defektu aerarii nostri satysfakcyjej [k. 221v] otrzymać nie mógł, tę gratitudinem u jm. pana sędziego chełmskiego, czopowego anni praesentis administratora, z raty ostatniej naznaczamy, którą jm. pan sędzia praevia quietatione jm. panu Siestrzewitowskiemu odda et in calculo jmci przyjęto będzie.

To laudum zgodnie namówione i postanowione zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podsędkowi i podstarościemu chełmskiemu, teraźniejszego sejmiku naszego marszałkowi podpisać i do akt grodzkich obydwu w ziemi naszej powiatów podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 16 augusti roku 1666. Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a] *W CCrRMO 5, k. 279 brak słowa* non.

CXCVI. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1666 r.

Termin sejmiku deputackiego przypadał 13 IX, zebrał się on w Chełmie, ale został zerwany, jak wynika z instrukcji posłom na sejm z sejmiku 28 IX 1666 r.: Elekcyja deputata iż się z małej okazyjej inquo fato w tym roku rozerwała chełmska, aby ichm panowie posłowie złożenie elekcyjej per constitutionem nam przynieśli, instabunt. *Do tego sejmiku król listem z 7 IX 1666 r. zwracał się z prośbą o rychłe uchwalenie podatków w związku z pilnymi potrzebami, RGADA Moskwa, f. 356, op. 1, nr 48, k. 268v–270.*

CXCVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 września 1666 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 31 VIII 1666 r. zwoływał sejm zwyczajny do Warszawy na 9 XI, sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 IX 1666 r., na którym porzuciwszy na stronę wszystkie prywaty, i jeżeliby w kim fomites diffidentiarum nie wygasły, one bono publico darowawszy, samę tylko obradę gruntownego uspokojenia Rzeczypospolitej i sposób zapłaty wojsku na zaszczyt Ojczyzny i dla skończenia wojny z carem moskiewskim przed się wzięli, *CCrRMO 5, k. 337–338 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Tomasz Marzęcki 15 IX 1666 r.*

1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 28 września 1666 r.

Rkp. *RGADA Moskwa, f. 356, op. 1, nr. 48, k. 363v–365 — w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Sługocki sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku 30 IX 1666 r.* [feria quinta in crastino festi Sancti Michaelis Archangeli a. D. 1666].

[k. 363v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik obierania posłów pro die 28 septembris do Chełma zgromadzeni, takowe laudum z powszechnej zgody sejmiku tego sobie postanawiamy.

Naprzód pięć poborów, niedawno in vim ratihabitionis sejmu uchwalone, aby były gotowe u jm. pana skarbnika i poborce naszego chełmskiego[778], dla których doskonalszego wydania od sejmiku tego niedziel cztery czasu pomykamy i naznaczamy. Po którym ekspirowaniu ad instantiam jm. pana skarbnika i sukkolektora jmci ichm. panowie urzędnicy obu powiatów grodzcy sądy skarbowe odprawować powinni będą, et post obtentas condemnationes wedle delaty podanej egzekucyje sive per se, sive per vicesgerentes et subdelegatos inscriptos, sub poenis legibus Regni descriptis, expedicować [s] powinni. A że dziedziczne dobra jm. pana Ludwika Bądzyńskiego wojskiego chełmskiego, osobliwie wieś Żdżan[n] e jest bardzo spustoszone, że z nich podatki sine abiuratis ullatenus płacone być nie mogą, tedy respektując na zasługi jmci, aby te pięć poborów cum abiuratis z tej wsi zapłacone były, de consensu communi declaratur.

Więc że niektóre sprawy ichm. panów administratorów czopowego i ichm. panów poborców przeszłych in formato iudicio zaczęte, dotąd nie są skończone, tedy takowe sprawy ichm. panowie deputaci formati iudicii, upatrzywszy czas, z ichm. pany urzędnikami grodzkimi kontynuować i cale dokończyć mają.

A że sławetni panowie burmistrze zamojscy względem 900 złp jm. panu podczaszemu chełmskiemu[779] złymi szelągami oddawających, o które była ex formato iudicio na sejm remissa stanęła, zgodzili się pozwoliwszy tu tę sumę oddać złotych 700, którą takowym sposobem wypłacając; teraz na wypłacenie restantis summae z asygnacyjej jm. panu [Piotrowi Andrzejowi] Kossakowskiemu cześnikowi wołyńskiemu pozostałych złotych polskich [k. 364] 400 ex nunc oddali, złotych zaś 300 za lat trzy od sklepu ad annum 1668 wytrącają, praevio jednak liquidatione ex calculatione przeszłych ichmciów czopowego administratorów, reliquum zaś respectu damni perpessi, sejmik onem odpuścił. Za którą takową ich satysfakcyją panowie burmistrze zamojscy contradentes tak od akcyjej na sejm remittowanej, jako i kondemnaty przez jm. pana Samuela Regowskiego podczaszego chełmskiego in formato iudicio otrzymanej, wolni zostawać mają, jmci zaś panu podczaszemu chełmskiemu te złotych 900 de integro, jakoby persolutis, cale przyjmujemy.

[778] *Remigian Franciszek Choiński.*
[779] *Samuel Regowski.*

Przy tym jm. pan sędzia chełmski[780] z administracyjej tegorocznego czopowego deduxit nam takowe wydatki; naprzód na suplementowanie pięciu poborów ordynowane 2 tysiące złp jm. panu skarbnikowi chełmskiemu[781], trzeci tysiąc jm. panu Mikołajowi Siestrzewitowskiemu in vim gratitudinis jako obywatelowi ziemi chełmskiej et bene merenti de Republica od sejmiku darowany. Jm. panu Zbigniewowi Bliskowskiemu porucznikowi jm. pana wojewody ruskiego[782], od wojska na sejmik nasz posłowi, złotych 300 honorarii gratia naznaczone. Ichm. panom posłom do kasztelana lwowskiego[783] złotych 120. Jm. panu Andrzejowi Wołczkowi według laudum złotych 100. Jm. panu [Dionizemu] Borowskiemu vicesgerentowi grodzkiemu in vim salarii jako instygatorowi zatrzymanych złotych 400. Względem zaś pogorzałych kilku miast, którym jeszcze lata nie wyszły i są per decreta uwolnione, więc że przez chorągiew w Chełmie długo stanowiskiem będącą, za warzeniem piw przez towarzystwo wielką pokazali przeszkodę, któremu adhaerendo praecautii w kontrakcie mianej et aequitati 1000 złp defalkujemy. Czego wszystkiego efficit suma złotych 4920 złp. Tedy onego z wydanej takowej sumy praesenti laudo kwitujemy.

Na przyszły zaś rok czopowe, ponieważ nie przyszło nam na sejmiku electionis deputata według zwyczaju dla rozerwanego sejmiku ordynować, więc i na teraźniejszym sejmiku, jeżeli ma być arendowane, albo też administrationem jakiej osobie poruczone, że się cale zgodzić nie mogliśmy, tedy to negotium i sposób ordynowania tego czopowego anni futuri do przyszłego da Pan Bóg sejmiku [k. 364v] relationis ichm. panów posłów, albo jakiby sejmik occurerit odkładamy, cum hac tamen praecautione, iż jeśli będzie zgoda arendować czopowe, tedy nie za mniejszą sumę, jeno za złotych 7 tysięcy, sine omni defalcatione, jako teraz na tym sejmiku niektórzy ichmci dawali, powinno będzie być arendowane, lubo bez przeszłego, lubo przyszłego marszałka.

Więc że ichm. panom posłom teraźniejszym, którzy in hac perturbatione Reipublicae obowiązawszy się, dobrowolnie religione iuramenti podjęli się na początek sejmu zjechać et bonum publicum Reipublicae promowować, zachowawszy dalszą ichmciom gratitudinem, natenczas lubo nierówną względem prac i kosztów pozwoliliśmy obiema ichmciom konsolacyją, to jest 2400 złp, tedy zlecamy to jm. panu marszałkowi teraźniejszemu, aby jmć in fidem publicam tę sumę ichm. panom posłom naznaczoną,

[780] *Zbigniew Sługocki.*
[781] *Remigian Franciszek Choiński.*
[782] *Stanisław Jan Jabłonowski.*
[783] *Andrzej Maksymilian Fredro.*

u kogo będzie mógł zaciągnął, która ma być na blisko przyszłym sejmiku albo od nas wrócona, albo więc tejże osobie, któraby wygodziła, czopowe per arendam puścić i z pierwszej raty tę sumę potrącić, w czym jm. pana marszałka eliberować fideliter obiecujemy.

Wniesione przy tym desiderium jm. pana skarbnika chełmskiego[784] względem salarium od sum, jeśliby które z retent do schowania jmci były oddane, do przyszłego także sejmiku odkładamy.

A że potrzebne prawo i stanowi szlacheckiemu congruum i pod te wojny Ojczyzny dla paramentu pożyteczne, to jest strony okazowania in abusum poszło, tedy iż to jest in nostra potestate iuxta exequi de mutuo praesentis conventiculi consensu, reasumując o tym konstytucyje postanawiamy, aby ab hinc te popisy w poniedziałek po Przewodniej Niedzieli sub poenis in constitutionibus descriptis dochodziły, na który jeśliby jm. pan kasztelan nasz nie zjechał, tedy przed jm. panem podkomorzym albo jm. panem chorążym chełmskim et subsequenter przed pierwszym urzędnikiem ziemskim, obstante legalitate, in persona stawienia się reservata, byle jednak na miejscu swoim idonea persona była przysłana.

Którę to naszę uchwałę zgodnie namówioną zleciliśmy jm. panu marszałkowi sejmiku naszego ręką jego podpisaną do [k. 365] grodów obydwu podać. Działo się w Chełmie, die 28 septembris a. D. 1666. Zbigniew Sługocki sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego w Chełmie 28 września 1666 r.

Rkp. 1. *RGADA Moskwa, f. 356, op. 1, nr 48, k. 270v–282v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Sługocki sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku 30 IX 1666 r.* [feria quinta in crastino festi Sancti Michaelis Archangeli a. D. 1666]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 776–821 — kopia.*

[k. 271] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce konsultacyjom zwyczajne w Chełmie, die 28 septembris roku teraźniejszego 1666 na sejmik od Króla JMci P. n. m. przed sejmem sześćniedzielnym w Warszawie, pro die 9 novembris anni eiusdem przez uniwersał złożony, na instrukcyją JKMci P. n. m. przez posła Króla JMci nam podaną artykuły zgodnie umówione i zawarte urodzonym ichm. panom Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu, Florianowi z Orchowca Orchowskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej, posłom naszym zgodnie obranym, do promowania i stawania przy nich i dawnych prawach i swobodach naszych podalichmy takowe.

[784] *Remigian Franciszek Choiński.*

Naprzód JKMci Panu naszemu miłościwemu przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego i powinszowaniu zdrowia i fortunnego panowania za pieczołowite staranie, za ustawiczne trudy i bezsenne nocy i godziny, które continuis annis et temporibus et conservationem boni publici et integritatem całej Ojczyzny naszej bez ochrony zdrowia i majestatu swego sollicite impendebat. A osobliwie teraz, w tak burzliwym zamieszaniu Rzeczypospolitej [k. 271v] za ugaszenie wybuchnionego civilis belli ognia, że JKMć P. n. m. ex benignitate sua od tak ciężkich ucisków i niesłusznego prawie intentum clemencyją swą Pańską wybawić raczył, wdzięcznym synowskim afektem ichm. panowie posłowie nasi przez jm. pana marszałka swego podziękują.

A trzymając się dobrotliwego i pobożnego Pana instrukcyjej na sejmik podanej, upraszać pokornie będą, aby nam nie tylko traktaty teraźniejsze z województwy i wojskiem zawarte[785], ale i wszystkie prawa około elekcyjej wolnej, także około unijej z W. Ks. L., tudzież pacta conventa we wszystkich punktach i artykułach reasumowane i aprobowane były.

A że jw. ichm. księża biskupi krakowski[786] i chełmski[787], zostając przy boku JKMci, incesanter pro salute Patriae i uspokojenia civilis belli indefesso studio et labore pracowali et praecipui zostawali w tym interpositores, tedy in vim aeternae memoriae et gratitudinis ichmciom curabunt ichm. panowie posłowie, aby tenże jm. pan marszałek poselski solenniter ichmciom podziękował.

Więc że in hac pro turbatione Reipublicae turbati sunt dissidiis, etiam et animi civium, także uniformitatem in consiliis publicis et salubribus Reipublicae mediis nie mogą mieć między sobą, jako i teraz, communis fama fert, która rzadko errone volat, jakoby niektóre osoby czyli directe przeciwko traktatom przez ichm. panów senatorów poprzysiężonym, czyli indirecte, jakoby przeciwko ćwierciom wprędce teraz zapłacić wojsku pozwolonym, mieli zanieść protestacyją, w czym lubo ziemia nasza (aby się takowe niezbożne subiectum obrać miało) nie daje fidem, jednak jeśliby się takowa protestacyja, pokój namówiony pospolity wzruszająca, na sejmie odezwać albo ukazać miała, obligantur ichm. panowie posłowie nasi, aby po zagajeniu sejmu przez swego marszałka lubo jego locum tenentem jeszcze przed obraniem marszałka, przeciwko takowemu turbatori pacis publicae serio opponowali się, aby nie tylko takowa protestacyja per recessum onego była kasowana, ale i sam tanquam violator pacis publicae był sądzony.

[785] *Ugoda w Łęgonicach 31 VII 1666 r. zawarta z rokoszanami.*
[786] *Andrzej Trzebicki.*
[787] *Tomasz Leżeński.*

[k. 272] Do tego że i manifestacyja ichm. panów obywatelów W. Ks. L., a jeszcze przez wysokich senatorów i urzędników pierwszych i dygnitarzów in vim divisionis et dismembrationis od lat kilku uczyniona, że już in publicam omnium notitiam devenit musi iustum dolorem w sercach koronnych wzbudziwszy, onych necessitować, aby causam tanti et tam sacri vinculi disruptionis inwestygowali, zaczym i nasi ichm. panowie posłowie omnino przez nas necessitantur, aby także przed obraniem marszałka poselskiego cathegorice odebrali od ichm. panów obywatelów W. Ks. L. declarationem, jeżeli ichm. insistunt huic manifestationi, albo jej też odstępują, boć takową cardinem, która deprimit wolności i społeczności, trudno silentio praetermittere, trudno jej się dać in actis zestarzeć, bo inaczej trudno też laesa hac unione sejmować, gdyż wszystkie consilia publica, wszystkie leges sancitae byłyby sub restrictione albo discretione tej manifestacyjej, zaczym omnino instabunt, aby reassumptio była prawa ratione unionis facta non obstantibus quibusvis manifestationibus zaraz post assumptionum legum ratione liberae electionis sancitarum.

Należy i tę materyją przed obraniem marszałka proponere et urgere, aby były praesidia nowych zaciągów i ichm. panów komendantów externae nationis z fortec pruskich sprowadzone, a jeno według dawnego zwyczaju na miejscach zwykłych z komendantami antiquae nobilitaris prosapiae et indubitata erga principem et Rempublicam fidei zostawieni. Zaczym eodem ut supra tempore ichm panowie posłowie instare powinni, aby Król JMć uniwersał zaraz wydać raczył, aby praesidia i komendanci byli sprowadzeni a insi komendanci ex genere nobili antiquae familiae possessionati aby byli na fortecach zwykłych, praevio iuramento fidelitatis etiam Reipublicae ordynowani, nulla erogante summa, jeśliby in sua Republica tota była zaciągniona. Którym to słusznym materiom jeśliby relutarentur i assensus nie był communis, daremny zawód Rzeczypospolitej, daremne czasu bawienie i sejmowanie, chyba in exviscerationem tylko stanów Rzeczypospolitej, boć to jest maxima uspokojenia prawdziwego Rzeczypospolitej i spes indubitata skończenia szczęśliwego sejmu.

His praemissis praecustoditis, po obraniu potym marszałka i przywitaniu Króla JMci, ante omnia manifestować się mają ichm. panowie posłowie, że na [k. 272v] żadną prolongacyją sejmu przeciwko prawu pozwolić nie mogą.

Ażeby in cardinalibus et universalibus promovendum materiis in columitati Reipublicae servientibus tym prędsza i snadniejsza mogła być uniformitas, znosić się et instare mają ichm. panowie posłowie, aby zaraz na początku sejmu intra tempus excipiendorum senatus consultorum mogły bywać te, których zażywają sessiones, aby na nich materiae cardi-

nales et universales ad promovendum sine contradictione były mianowane przykładem Trybunałów Koronnych, które za ordynacyjami materiis suis temporibus dispositis feliciter przychodzą do decydowania spraw, więc i sejmy wstęp już mają względem niektórych materyji do podobnej ordynacyjej, kiedy legem tulerunt, że mają na początku sejmu wakansy, senatus consulta, rachunki etc. requirere.

Nihilominus, iż per abusum cancellariae JKMci przeciwko konstytucyjom nie dokładają w uniwersałach sejmikowych generalnych sejmików po prowincyjach, których zawsze dokładano, i widzimy ich propter uniformitatem summam necessitatem, tedy urgere mają ichm. panowie posłowie, aby in executionem te sejmiki były przywiedzione.

A iż wojska w ziemie nasze i w województwo wołyńskie nullo merito et occasione są wprowadzone i obozami położone, skąd [k. 273] niechybna spectat nas desolatio i ostatnia ruina, starać się o to mają ichm. panowie posłowie nasi, aby z conferenty sessionum na początku sejmu mogła stanąć zgodnie konstytucyja na zapłacenie tych ćwierci w traktatach pozwolonych, któreby jednak ćwierci w zasługi dawne i słuszne potrącone były, którą konstytucyją i sposób płacenia po województwach zgodnie namówiony aby z podpisem jm. pana marszałka był do województw i ziem przysłany, aby wojska tym prędzej z ziemi naszej ustąpić i ku Ukrainie, zostawiwszy deputatów dla odebrania, pomknąć się mogły. A luboby ten sposób tak prędko umówiony być nie mógł, instare jednak ichm. panowie posłowie mają, aby te obozy wojsk od nas były oddalone, secus na żadne materyje i podatki ichm. panowie posłowie pozwalać nie mają.

Więc że inter arma nie powinny się stanowić prawa, jeno pacatis consiliis zwykły się naprawować exorbitancyje, upraszać mają ichm. panowie posłowie, aby nie bywały armata comitia i wszelkie ekstraordynaryjne dragonie, rajtaryje od boku swego JKMć amovere raczył, zwyczajną według pakt zostawiwszy gwardyją, ufając więcej przykładem przodków swoich konfidencyji wiernych poddanych i życzliwości, aniżeli największej liczbie wojska.

Przystąpią potym ichm. panowie posłowie ad expediendum rationes senatus consultorum, wszystkich in genere negotiorum publicorum et belligerendi od ostatniego sejmu skończonego aż do teraźniejszego ubique locorum, to jest i pod czas komisyji lwowskich odprawowanych exquisite iuxta praesciptum legum et novellae constitutionis, to jest z podpisem rąk każdego ichm. panów senatorów inquauis materia i na czymby albo libertas laesa et iura, albo całość Ojczyzny pereclitaretur, fraterne umawiać się powinni.

Upomnieć się przytym zaraz ichm. panowie posłowie mają, aby actorum omnium i dispensacyi podatków koronnych extra praescriptum legum danych komisyjej lwowskiej, także otwarcia [k. 273v] mennic na złą monetę sine modo nummero milionów et termino zawarcia ich od jm. pana podskarbiego koronnego[788] i ichm. panów komisarzów iusta oddana była racyja, i fructus z mennic takowych wszystkich aby był Rzeczypospolitej wrócony, przez kogokolwiek hucusque był brany i zażywany, albo też aby jm. pan podskarbi koronny praevia liquidatione tego prowentu iuxta proportionem onego Rzeczypospolitej przychodzącego, który ex munere officii nie miał go nigdzie, jeno iuxta pacta conventa in usum Reipublicae convertere, aby z niego ćwierci dawnych według komputu i ordynacyjej komisyjej lwowskiej wojsku wypłacił i ten komput wojska aby był Rzeczypospolitej na sejmie produkowany, i według niego, lubo nie było wojsko ad usum Reipublicae cum externo hoste ordynowane i obrócone, aby była płaca wojsku namówiona, urgere tenentur ichm. panowie posłowie.

A że zapłata wojsku bez doskonałego odprawienia skarbowych rachunków commode traktować się, ani obmyślona być nie może, tedy na początku sejmu ichm. panowie posłowie mają urgere, aby formatum iudicium iuramento obstrictum z senatu i izby poselskiej pod sejm być mogło, na którymby wszelkie prowenta Reipublicae, tak ordynaryjne, jak ekstraordynaryjne za nobilitacyje, indygenaty, sumy po Amorecie, także i srebra z kościołów Bożych wzięte in quem usum cesserunt i inne wszystkie generaliter accidentie retenta były rachowane i decydowane, reasumowawszy rachunki po komisyjej lubelskiej, albo przynajmniej od komisyjej pierwszej lwowskiej, non obstantibus quibusvis ichm. panów podskarbiów etiam et per constitutionem datis qietationibus, ponieważ przeciwko nim protestacyje zaszły i na potym praecavebunt ichm. panowie posłowie, aby per constitutionem skarb kwitu nie otrzymał, [k. 274] gdyż konstytucyjej dawnej o rachunkach (aby się jm. pan podskarbi quodies Respublica zechce rachował) zda się praeiudicare.

Na które to tak sądy, jak rachunki i wszelkie munije aby deputaci nie ex libero arbitrio jm. pana marszałka poselskiego, ale per electionem całej izby poselskiej byli obierani et praecipue z tych posłów, którzy na swojej elekcyjej super munus nuntiatus przysięgali, na której przysiędze jako unico remedio pro hoc sacrum vinculum contra omnes factiones insultus et conniventias evitanda, które się na sejmach dzieją, multum prodest Reipublicae, dla czego ichm. panowie posłowie omnino na początku sejmu promovere, aby per legem publicam wszystka izba poselska czasy potomnemi przysięgała.

[788] *Jan Kazimierz Krasiński.*

Na tychże sądach formati iudicii aby wszyscy arendarze, administratorowie, mincarze, komisarze przy mennicach zostający compareant i rationem dali, gdzieby się te pieniądze obróciły z mennicy Tymphowej i Boratyniego wyrobione, i fructus od nich, także i wiele milionów wybito, pilnie inquirere ichm. panowie posłowie mają. A insuper propter maiorem verificationem pan Tymph i pan Boratyni powinni poprzysiąc cum suis succollectoribus na sejmie albo sądach tych, jeśli będą pod sejm formowane, quantitatem wybitych tak w Koronie, jako i Wielkim Księstwie Litewskim, aby constare mogło Reipublicae, jako wiele tych pieniędzy może być w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim, sub poena peculatus et confiscatione bonorum omnium.

Respublica vero defraudationis in futurum monety ordynowanej, aby takowi mennicarze i sukkolektorowie ich w Trybunałach Koronnych Lubelskim i Piotrkowskim inter causas fisci specialiter ante omnia ad cuiusvis instantiam, sprawowali sub eadem poena peculatus et confiscatione, starać się o to mają ichm. panowie posłowie.

A po komprobacyjej quantitatum milionów obojej monety aby zawarte takowej monety obojej było bicie, odstąpić tego ichm. panowie posłowie nie mają. Jednak cursus tej monety już wybitej, ponieważ inszej nie mamy, tak dla wypłacenia się z długów, jako i propter summam damnificationem ludzi stanu wszelakiego aby czas pewny do lat kilku per diploma ad archiwum dany [k. 274v] był naznaczony, po których lat ekspiracyji aby sensim moderate per annos zniżone były te pieniądze i sposób do wytrącenia ich sine praecipitanti et enormi laesione stanów był namówiony, i przed drugim sejmem na sejmiki proponowane omnem conatum z innymi ichm. panami posłami adhibebunt.

Do którego wykupienia złych tych monet względem tak wielkich pożytków panowie mennicarze pomienieni, gdyż raz łożone na statki i praeparamenta unkoszty na zawsze im się zdały, jako zysk tak wielki onym hucusque szedł, aby z takowych zysków znacznych, które im proveniebant, przyłożyli się znacznie panowie mennicarze z swoimi sukkolektorami do wykupienia tych monet złych. Ordynowanie zaś i bicie dobrej monety aby na tym sejmie stanęło, ażeby ten valor in proportione dobrymi państwy, z którymi mamy commertia, pieniędzmi stosował i żeby per plus offerentiam ten provent mennicy in rem ad usum Reipublicae jm. pan podskarbi, z czego powinien rachunek uczynić Rzeczypospolitej, arendował, instare ichm. panowie posłowie mają.

Jeśliby zaś takowe sądy formati iudicii dla rachunków generalnych propter infelicitatem aliquam pod sejm ordynowane nie były, tedy tylko odebrawszy rachunki per compendium ichm. panowie posłowie deputowani dla informacyjej tylko onych podpisować nie powinni, a daleko więcej na kwit pozwalać nie mają. Ale o naznaczenie per constitutionem Trybunału Radomskiego po [k. 275] sejmie, na którym by wszystkie supra expraessae personae i exactores we wszystkich in genere retentach dochodach Rzeczypospolitej i summ ichm. panowie pisarze skarbowi względem ordynaryjnych prowentów sprawowali się. Przy którym ordynowaniu specifice praecavere, aby na te expensa contra iuris praescriptum wydane, także aby według komputu tylko komisyjej lwowskiej pieniądze od skarbu wydane przyjmowane były. Zapłata wojsku jednak aby na tym Trybunale Radomskim nie była, ale z rachunków skarbowych i ichm. panów egzaktorów województw i ziem ukazane i weryfikowane retenta, aby była po województwach naznaczona. A napotym, ponieważ ex rationibus calculi metiuntur podatki multum interest do facilitowania sejmów, aby sejm takowe rachunki uprzedzał, dlaczego starać się powinni ichm. panowie posłowie, aby póki żołnierz z łanów i płaca po województwach nie stanie, a choćby i stanął żołnierz łanowy dla ordynowanych prowentów, aby Trybunał Radomski wcześnie przed sejmem ordynowany był i odprawował się dla sądzenia wszelakich prowentów Rzeczypospolitej, odebrania rachunków od skarbu, przez które i jm. pan podskarbi facilitowałby się sejmowi, rem liquidam percepty i ekspens przyniósłby, na który Trybunał z sejmiku obierania posłów deputaci obierani mieliby być.

Ordynowanie wojska in futurum, przychylając się do instrukcyjej Króla JMci P. n. m. i do intencyjej powszechnej przez artykuły województw, gdyż nie widząc sposobu eliberowania od ostatniej dezolacyjej i ruiny dóbr Rzeczypospolitej dla zimowych chlebów, tudzież przez przeszkody, ustawiczne werbunkowanie, maszerowanie, wszelakich in genere dóbr statum Regni, zaczym i ziemia nasza nie tylko annuit na powiatowego z wyprawy łanowej żołnierza, ale i owszem, aby tego nie odstępowali i bez [k. 275v] takowej ordynacyjej nie powracali ichm. panowie posłowie, obligamus.

Tak jednak, aby non pervaretur status nobilitaris in libertate et bonis suis, to jest aby wprzód cum tota Reipublica quam ordinatissime umówiwszy sposób, do nas na sejmik ante divisionem wojska w podział przynieśli ordynacyją tego żołnierza łanowego tak konnego, jako i piechotnego, to specialiter praecavendo, aby in tertia parte to onus na dobra szlacheckie wyprawy abo kontrybuty przeciwko dobrom Króla JMci i duchownym, a to respektem służby i powinności pospolitego ruszenia, było impositum. Do tego aby była wolna optia in laudis conventuum particularium de modo contribuendi warowana, a żołd zaś jednako postanowiony. Do tego aby miasta tak pruskie cudzoziemskiej piechoty, jako insze generaliter wszyst-

kie miasta w Polsce, królewskie i duchowne, iuxta proportionem ich do takowej wyprawy piechoty z wojennym aparatem były adstricti, a pułkownicy, oberszterowie, kapitani aby byli szlachta według dawnych praw osiadła, nadto i sołtysi albo wybrańcy, aby bez ochrony z każdego województwa przy swoich ludziach województw i ziem tę powinność wojenną odprawowali. Quantitas jednak wojska według potrzeby Rzeczypospolitej powinna będzie być, to jest durante bello większa i za uspokojeniem Ojczyzny według dawnych praw kilka tysięcy, której ordynacyjej wojska wszystkiego komput w jednym grodzie pryncypalnym województwa każdego powinien będzie być podany, do którego namówienia sposobu, insistendo constitutioni anni 1655[789] względem wyprawy piechoty łanowej, względem zaś konnego żołnierza ad mentem laudi nostri anni eiusdem 1655 mutatis mutandis aliquorum stosować się będą ichm. panowie posłowie nasi.

Kwarta zaś z dóbr Rzeczypospolitej, ponieważ z niej mało co kiedy wojsku [k. 276] zapłata bywa, aby ją cale ordynować na zapłatę i praesidia po fortecach pogranicznych będące i aby osobno z niej skarb liczbę czynił [...][a], censemus.

Hiberna, inquantum by zapłata z łanów już i z chlebem po województwach ordynowana dochodziła, w każdej ćwierci mało by co importaret negotii, albowiem ichm. panowie hetmani według dawnych statutów wojska in confinio stanowić powinni, a województwa per commissarios suos, którzy by i popisu wojsku, to jest chorągwi i ludzi swoich dojrzeć powinni zapłatę, odwoziliby. Jeśliby jednak nie mógł tak prędko być ordynowany łanowy żołnierz od województwa, tedy ineant rationes ichm. panowie posłowie do zatrzymania w Ukrainie wojska sine tamen avulsione bonorum Reipublicae.

Płaca wojsku, nad tę nic słuszniejszego nie widzi ziemia nasza, życząc, aby wojsko w krwawych swoich zasługach odnieśli satysfakcyją, na tę mają ichm. panowie posłowie pozwolić causis, jednak cavendis, aby według słusznego komputu ut pote jako się wyżej napisało ordynacyi komisyjej lwowskiej, i to nie za te ćwierci, które trawili in civilli bello, ponieważ już za te brali z skarbu własnego Króla JMci, związkowe zaś wojsko od województw pewnych. Który komput wojska postanowiwszy, powinni ichm. panowie porucznicy albo ich deputaci realitatem pocztów poprzysiąc i tak likwidowane wojsko mają ichm. panowie posłowie rozebrać do województw dla zapłaty iuxta proportionem podatków, mając jednak respekt na miejsca cale zdezolowane, z których impossibilis exe-

[789] *VL, t. IV, s. 221–222.*

cutio jest. Dla czego mają ichm. panowie posłowie praecavere modum contribuendi, a na żadne wniesienie do skarbu podatków pozwalać nie mają. Przy której to płacy albo podziału do zapłaty wojsku powinni efficere ichm. panowie posłowie, aby dawne expensa na trzy chorągwie erogowane i kilką konstytucyj[ami] obwarowane, aby nam były potrącone i przyjęte.

Więc jm. pan kasztelan teraźniejszy sądecki[790] z woli Króla JMci P. n. m. i komisyjej lwowskiej poszedł był w kilka tysięcy wojska, osobliwie [k. 276v] cudzoziemskiego, ku wojskom natenczas związkowym i w naszej ziemi chełmskiej pod Krasnostawem subsistendo, musiał to wojsko ex aequo lenungować, na które to lenungowanie iż wziął u jm. pana Oktawiana Sosnowskiego, natenczas poborcy naszego, 11 tysięcy złp, tedy aby jm. pan podskarbi tę sumę jako ex ordinatione komisyjej pro necessitate wojska Rzeczypospolitej wziętą i obróconą przyjął i jm. panu Sosnowskiemu na to kwit wydał, tudzież kwit wieczny tak temuż, jako i inszym ichm. panom poborcom naszym względem podatków wydanych, a między innymi i ratione pogłównego, których iterato od panów wojskowych publica notitia omnium nie wybierali, i owszem, według ordynacyji Trybunału Radomskiego rachunki in formato iudicio uczynili, regestra podali i dekret otrzymali, aby jm. pan podskarbi non obstantibus condemnationibus dał, odstępować tego ichm. panowie posłowie nie mają.

Upraszać przy tym będą ichm. panowie posłowie przez jm. pana marszałka swego przy ekspedycyji ichm. panów posłów wojskowych, aby wojska patrząc na tak ciężkie spustoszenia Ojczyzny i niepodobne zapłacenie tak wielkiego długu upuścili i darowali co ćwierci Rzeczypospolitej.

Przy tym i samych ichm. panów wojskowych prosić, aby izbie poselskiej dopomogli, aby zginionym regimentom, oficyjerom cudzoziemskiego i polskiego zaciągu, zwłaszcza plebeiae conditionis ludziom Rzeczpospolita nie płaciła, ale tylko sukcesorom equestris ordinis.

Więc iż contra praesentorum constitutioni [anni] 1658 [k. 277] chorągwi tak wiele wołoskich, tatarskich było, aby im nie płacono et in futurum aby były ablegowane, także i rajtaryje umniejszone.

Strony prowidowania artyleryji iż Rzeczpospolita per constitutionem ordynowała starostw na to kilka, z których jeżeli czynią kalkulacyją i jeśli non sufficit i kwarta dupli per calculationem officiosam, dochodzić mają ichm. panowie posłowie.

Przy tym kiedy stanie i z miast wielkich wyprawa, piechot przybędzie i aparatów wojennych, jako prochu i kul od tychże miast.

[790] *Aleksander Ludwik Niezabitowski.*

Amnestyją generalną ratione huius motus civilis tak województwom, jako i wojsku ex benignitate JKMci P. n. m. jako unicum remedium uspokojenia Ojczyzny proponowaną i obiecaną ambabus manibus amplectimur i o nię prosimy, aby była quam tuissime dana i z traktatem, także z przysięgą senatorską aby była ingrossowana, obawiając się jednak, aby się do niej ludzie w prywatach swoich i interesach, albo ratione excessum i damnorum privatum perpessum nie wcisnęli i nią nie zakładali, praecustodire mają ichm. panowie posłowie, aby ekscepty były ratione excessum criminalium per privatas personas privatim perpetratorum i szkód w ciągnieniu albo privatim poczynionych.

A że jm. pan Lubomirski wyświadczył dla uspokojenia Ojczyzny należytą JKMci Panu swemu miłościwemu pokorę i swoję fortunę oddał cale miłościwej ręce Króla JMci, fundując się bardziej na łasce Pańskiej, niżeli na prawie, zlecamy to ichm. panom posłom naszym, aby wniósłszy to do izby poselskiej eviteant, aby mogła cała izba poselska przez jm. pana marszałka swego za jmcią wnieść instancyją, aby był pristinis honoribus et dignitatibus adaequatus i ozdobiony.

Proponowana też nam jest przez JKMć P. n. m. melioratio konstytucyjej in causa perduelionis et crimine laesae Maiestatis, które genus lubo w Ojczyźnie naszej rzadko się trafiło i dalej zachowa nas Pan Bóg, jednak iż nie określono delatora, cuius status et praeminentiae ma być, do tego bardzo mało [k. 277v] respectu poenarum in inculpatum sencitarum jest włożona na niego poena, tak rozumiemy, aby była par poena, to jest poena peculatus cum confiscatione omnium bonorum włożona i aby był genere nobilinatus et bene possessionatus, więc i scrutinia aby były nie in stricto tempore, ale in sex septimanis nakazane i deputaci z izby poselskiej byli per electionem całej izby poselskiej obierani.

Rewizyja skarbu koronnego lubo jest odprawiona, iż jednak ani relacyja dostateczna jest uczyniona, ani regestra podane rzetelne, czego by nie dostawało i kto by co wziął albo gdzie zastawił et in quem usum to cessit, urgere mają ichm. panowie posłowie, aby tu rewizyja była reasumowana i aby jm. pan instygator koronny na tym sejmie według delacyjej podanej dochodził i ewinkował klejnoty Rzeczypospolitej, i teraz jaki spisek jest insigniorum klejnotów i przy kim są klucze, aby innotescat Reipublicae, domówić się powinni.

Wypłacenie długu książęciu jm. kurfistrowi brandenburskiemu[791] według asekuracyjej bydgoskiej, ponieważ na to nowe cła od zbóż postanowione i wybierane były, urgere calculationem z nich et in quem usum

[791] *Fryderyk Wilhelm Hohenzollern.*

cesserunt ichm. panowie posłowie mają. A jednak upraszać księcia jm. kurfistra, aby ponieważ Rzeczpospolita indulgebat przed tym w kanonie powinnym i w stawianiu ludzi Rzeczypospolitej, aby też książę jm. w tak ciężkim razie Rzeczypospolitej indulgere raczył.

Temiż prośbami i trudnościami i z książęciem jm. de Kroie kurlandskim zasłaniać się i o poczekanie ad tranquilliora tempora Rzeczypospolitej upraszać będą praescriptione militante.

[k. 278] Względem proponowanej koniunkcyjej ściślejszej z królem jm. szwedzkim[792] i Rzecząpospolitą Szwedzką, ponieważ już są pacta dostateczne sejmem aprobowane, w których rozumiemy dostateczna przyjaźń jest warowana, na nową koniunkcyją ichm. panowie posłowie pozwalać nie mają względem pretensyji książąt ichmciów, to jest domus Columbacensis et Anspachiensis, iż już tarione fundi et successionis stanęła za Króla JMci ś[więtej] pamięci Zygmunta Trzeciego in a. 1611 transakcyja i decyzyja Reipublicae[793], tedy aby już nie była innovata ta materyja, invigilabunt ichm. panowie posłowie.

Przy tym restitutionem metryk koronnych iuxta pacta Oliviensia ichmci upomnią się, aby z Królestwa Szwedzkiego do Korony odesłane były, gdyż przez to cives Regni wielką ponoszą ruinę.

Co zaś do egzorbitancyji należy, między innymi za tą złą monetą, w tym się stany pergravati od kupców widzą, że oni sami podwyższając towarów in duplo, a czasem in triplo, sami żadnej diminucyjej nie ponoszą, zaczym aby była konstytucyja de praetiis rerum reasumowana i ad executionem przywiedziona, aby też i kupcy wszelakich towarów za taksą in parte aliqua z kapitałów swoich ponosili szkodę, elaborabunt. Żydzi aby także pogłównego sumę większą dali, więc i Szkoci kupcy, a Węgrzy donatywę dwojaką dali, starać się mają.

Akademia Zamojska iż publico Patriae bono jest fundowana, aby w tejże protekcyjej Rzeczypospolitej, w której jest Akademia Krakowska zostawała i jej wszystkie immunitates, privilegia et consvetudines od najjaśniejszych królów polskich nadane, także sumy tejże Akademijej i kościołowi kolegiackiemu tak in vim reemptionis, jako i przez inne inscriptiones naznaczone i od nich zatrzymane wyderkafy, aby były konstytucyją obwarowane.

[k. 278v] Przy tym i oo. franciszkanów zamojskich wioski Zaborze, Zawalów i wójtostwo, jako były z dawna bona terrestria, tak aby iisdem

[792] *Karol XI Wittelsbach.*

[793] *Nawiązanie do zawartego 16 X 1611 r. rozejmu ze Szwecją, w którym Zygmunt III Waza zobowiązał się do powstrzymania się od działań zbrojnych.*

iuribus gaudeant, lubo to in partem sług Bożych cesserunt, aby lege cautum było, aby asygnacyjami wojskowymi i zimowymi chlebami nie byli aggravati.

Fundusze tymże oo. franciszkanom od s. pamięci jm. pana [Jana] Zamoyskiego wielkiego hetmana i kanclerza koronnego nadane, aby były per constitutionem aprobowane.

Niemała zachodzi trudność i zamieszanie w Rzeczypospolitej nie tylko tak zasłużonego w domu z nieśmiertelnej pamięci godnych przodków matrony księżny jejm. na Zamościu [Gryzeldy Konstancji] Wiśniowieckiej, wojewodziny ruskiej, której syn[794] i nieboszczyka tak sławnego i wielkiego polskiego heroa nieśmiertelnej pamięci księcia jm. [Jeremiego] Wiśniowieckiego wojewody ruskiego, magna expectatione Reipublicae nie ukrzywdzenia, ale iustam gratitudinem wygląda od Króla JMci i Rzeczypospolitej, ale też i tak wiele posesorów dóbr godnej pamięci nieboszczyka jm. pana Jana Zamoyskiego wojewody sendomirskiego, który w oczach Ojczyzny naszej do każdej a ciężkiej bardzo Ojczyzny naszej okazyjej wielkimi kupami i pułkami ludzi swym kosztem zaciągnionymi wojska Rzeczypospolitej posiłkował i osobą swą niebezpieczeństwo zaszczycał. Na które to okazyje od lat dwudziestu wojenne dla ratowania Ojczyzny, zwłaszcza, gdy już tamte majętności i włości ukrainne in hostica zostały zawojowane i cale odpadły, musiał na te tu majętności około Zamościa, w województwie lubelskim, bełskim i ziemi chełmskiej dłużyć się i one pozastawować, iż tedy pretekstem ordynacyji ichm. panowie Zamoyscy[795] per violentias zacząwszy impetere chcą księżnę jejm. Wiśniowiecką, także jm. pana wojewodzica sendomirskiego[796], tak sławnego i wiekopomnego hetmana koronnego[797] sukcesora ex haereditate własnych według prawa Bożego i przyrodzonego dziedziców z dziedzictwa onych, tedy uważając ziemia [k. 279] nasza różne w tej ordynacyjej discrepantie i discommoda, a naprzód, że Rzeczpospolita ullum z tej ordynacyjej nie ma emolumentum i posiłku, druga, że różnymi odmianami i protestacyjami bywszy podniesiona zostaje restricta, różne w niej derivationes sukcesyji i genealogiji ma swoje ambiquitates et perplexitates, trzecia, że za dyspozycyją Boską musiały subsequi wielkie odmiany, zwłaszcza za nastąpieniem wo-

[794] *Michał Korybut Wiśniowiecki, późniejszy król.*

[795] *Młodsza linia Zamoyskich, ze Zdzisławem Zamoyskim kasztelanem czernihowskim na czele.*

[796] *Stanisław Koniecpolski, syn Aleksandra Koniecpolskiego wojewody sandomierskiego (zm. 1659) i Joanny Barbary z Zamoyskich, siostry Jana „Sobiepana" Zamoyskiego.*

[797] *Stanisław Koniecpolski (zm. 1646), hetman wielki koronny, kasztelan krakowski, dziadek wojewodzica.*

jen i oderwaniem dóbr tak wielkich in hosticum, śmiercią s[ławnej] pamięci nieboszczyka jm. pana Jana Zamoyskiego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego in paterna possessione odumarłych musiały się wszystkie intencyje jego powariować, iuxta illud axiom legisti polskiego [Jana] Herburta, który napisał pro varietate temporum variantus et leges[798], zaczym że ex calamitate temporum et belli musiała i humana ordynacyja z woli Bożej szwankować, tedy zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby raczej przy słuszności i zapisowych długach, które dla ratunku Ojczyzny nieboszczyk jm. pan wojewoda sendomirski[799] zaciągnął stawali, nie dając na duszy przynajmniej szwankować nieboszczykowi jm. panu wojewodzie, który dla całości Ojczyzny musiał zaciągnąć długi, a nie przy ordynacyji tak wielą protestacyji podniesiony i która nihil momenti Rzeczypospolitej przynieść może a militat contra dispositionem iuris Divini et naturalis. Iniungimus, aby się interponowali, aby ta sprawa nie była sądzona per figuram iudicii absque ordinibus Regni, ponieważ de legalitate idzie konstytucyji, i owszem, księżna jejm. równo z sukcesorami aeque należącymi circa possessionem dóbr tych zostać się mogła.

Wiele się w tym dzieje praeiudicia, kiedy in aequali Reipublicae od różnych braci pessundantur prawa, zwłaszcza kiedy potentiore sposobiwszy sobie ludzi opprimunt nobilitatem, biorą per violentiam dobra i same osoby różnymi afficiunt kontemptami, czego dowód mamy [k. 279v] świeży, kiedy wielmożny jm. pan [Hieronim] Radziejowski civem in Reipublica emeritum jm. pana Jana Lipskiego, chorążego bełskiego, nasławszy ludzi swych na dzierżawę jego wsi Jastrzębice, za własne jego kupione pieniądze samego ignominiose traktować kazał, zranił i dobra mu per violentiam odjął. Wniosą ichm. panowie posłowie nasi instancyją do JKMci P. n. m. i całej Rzeczypospolitej, aby się takowe nie działy ausus, które oppriment libertatem i dobra te Jastrzębice tak zasłużonemu in Republica kawalerowi aby do posesyjej wrócone były.

Ponosi takoweż oppresia i jm. pan [Jan] Zahorowski sędzia włodzimierski od jm. pana [Hieronima] Radziejowskiego, kiedy dobra Kryłów, na które dał pieniądze godnej pamięci jm. pan sędzia włodzimierski, rodzic małżonki jmci[800], per violentiam z posesyjej onego odebrał, samego contemptibus affecit, nie dbając na procesy i decreta trybunalskie exequtionum, dóbr ani sumy onemu nie oddaje, invigilabunt ichm. panowie posłowie nasi, jakoby mogło się his in conniventiis zabieżeć i żeby od

[798] *Jan Herburt był jednym z kodyfikatorów prawa w Polsce, w 1563 r. wydał zbiór praw Statuta Regni Poloniae, wznowiony potem m.in. w Zamościu w 1597 r.*

[799] *Jan „Sobiepan" Zamoyski.*

[800] *Stanisław Korczmiński.*

potężniejszych non opprimatur nobilitas, a jm. pan sędzia aby w swoich ukontentowany został urazach.

Script ad archiwum od tegoż jm. pana [Hieronima] Radziejowskiego dany, że hucusque swego nie bierze skutku, zwłaszcza kiedy onemu non satisfacit jmć przez zniesienie kredytorów swoich, mają pilno investigare ichm. panowie posłowie nasi i prosić, aby był in facie Rzeczypospolitej czytany, któremu że nie dosyć się dzieje, kredytorowie swojej nie odnoszą satysfakcyjej, na restytucyją pristino honori nie trzeba by jm. panu Radziejowskiemu pozwolić. Między którymi dłużnikami iż ichm. panowie Wołczkowie, bracia nasi zostają, którzy portionem maiorem swojej dawszy jm. panu Radziejowskiemu na dobra Leznice cum eius attinentiis substancyji od kilkudziesiąt tysięcy żadnej nie biorą prowizyjej i sumy, ani dóbr nie mają, adlaborabunt ichm. panowie posłowie quam accuratissimae, aby dotąd jmć nie był restitutus ad honorem pristinum, póki w tak znacznej krzywdzie i substancyjej wziętej nie ukontentuje ichm. panów Wołczków i innych kredytorów.

Trybunałów Koronnych ponieważ Rzeczpospolita meliorationem salvam sobie onego zostawiła, w którym widząc, że za regestrami różnymi [k. 280] zagęszczonymi ledwie w dziesiątek i dalej lat dochodzą województwa, za którym niedojściem adlaborati ingenii przeciwko wyraźnym prawom, involuunt do niesłusznych regestrów sprawy, a między innymi do taktowego simplicium iniuriarum i recognitionum i inszych wielu cisną się i udają regestra, zaczym uchodząc takowych konfuzyji i chcąc, aby województwa częściej dochodziły, taki proponujemy sposób, aby zagubiwszy te wszystkie regestra, omnia genera causarum do województw obrócili a województwom praevia iusta proportione czasy do sądzenia naznaczone i ordynowane per legem były.

A że contra naturam inscriptionum priorum potioritatem iurium zagubiono a taksy dóbr innovarunt, starać się ichm. panowie posłowie mają, aby iuxta antiquam praxim iuris potioritas iurium była redukowana ad exequutionem.

Względem dzisięcin iż już magno motu Reipublicae za s[ławnej] pamięci Króla JMci Władysława [IV Wazy] tak u Ojca Świętego per nuntium apostolicum, jako i na sejmie per constitutionem anni 1635[801] stanęła decisia, a nihilominus ichm. panowie duchowni niektórzy contra praescriptum tej konstytucyjej do swojej jurysdykcyji duchownej nobilitatem ewokują i nie wiedzieć in quo territorio rezydencyjej ekskomunikują, tedy starać się mają ichm. panowie posłowie, aby takowe ewokacyje i ekskomunikacyje były obrogowane.

[801] *VL, t. III, s. 407; VC, t. III, vol. 2, s. 260.*

Lubomskie starostwo iż było per constitutionem nieboszczykowi jm. panu [Janowi] Wyhowskiemu wojewodzie kijowskiemu in ius haereditarium dane, który że miasto wdzięczności i zasług życzliwych Królowi JMci i Rzeczypospolitej, jakoby do dawnych powróciwszy perfidiej, chciał jej być parricida i przez namówione in ruinam jej praktyki, że jednak należy Rzeczypospolitej, aby ta sprawa perfidie na sejmie była odkryta, urgere ichm. panowie posłowie mają, aby cognitio jej była i to starostwo zupełne in pristinum statum dóbr Rzeczypospolitej było obrócone i jakie mają dawać stamtąd podatki, aby było declaratum.

Więc że tak wiele różnych królewszczyzn tak większych, jako mniejszych dzierżaw wielkie się stały spustoszenia, których vix vestigia zostają, a zatym impossibilitas jest płacenia poborów i czynienia egzekucyji, zaczym aby in oneribus Reipublicae mogły zarówno pociągać, upraszać ichm. panowie posłowie mają, aby per constitutionem w takowych zrujnowanych dobrach były revisiones, aby za ich rewizyją ichm. panowie rewizorowie koszt na reparacyją takowych dóbr uznali i sumy na nich wynalezione ichm. panom dzierżawcom aprobowane były, ażeby za reparacyją takowych dóbr mogły być aeque z drugimi dobrami pobory płacone. Jako to w ziemi chełmskiej starostwo hrubieszowskie bardzo jest spustoszone, [k. 280v] wieś Krasne jm. pana Marcjana Borzęckiego, człowieka rycerskiego i Rzeczypospolitej zasłużonego, w województwie lubelskim starostwo parczowskie, w którym i znaku nie masz, gdzie wsi bywały, wioska Świdnik pod Lublinem jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego chełmskiego, człowieka także Reipublicae emeritum i innych ichmciów tym podobne, aby na te dobra mogła być rewizyja, na reparacyją pozwolone i jakieby z rewizyjej sumy na reparacyją dóbr tych były uznane, aby były aprobowane, instare mają ichm. panowie posłowie.

Także za jm. panem Andrzejem Wiśniowskim podsędkiem i podstarościm chełmskim, który na pustych placach dworek sobie zbudował w Chełmie i ma piam intentionem in usum da Bóg kościoła i klasztora on obrócić, aby ten dworek za tak znaczne merita i prace pro bono publico jm. pana podsędka obrócone mógł być od wszelakich ciężarów publicznych i miejskich prywatnych uwolniony. Więc i rewizyja do dzierżawy jmci choteckiej, na uznanie reparationis kosztów aby wydana była. Przy tym i za jm. księdzem proboszczem uchańskim, aby Wola Hajownicka i część w Wysokim ex bonis haereditariis do kościoła uchańskiego fundowana, libertowana była, instabunt ichm. panowie posłowie.

Przychylając się przy tym do dawnych statutów, wedle których equestris ordo ma libertatem budowania sobie dworków w miastach, także

i spichlerzów nad portem, tedy aby ichm. nasi obywatele chełmscy [k. 281] przy tymże prawie zostawieni będąc w dworkach i spichlerzach swoich, które w Dubnej, dobrach Rzeczypospolitej pobudowali i in paterna possesione zostawali, nie byli impetiti od teraźniejszych ichm. panów dzierżawców ani żadnych ekstorsyji pieniężnych tak względem spichlerzów, jako i szkut przy brzegu na Bugu, portowej rzece wolnej, stawających nie ponosili, o co aby było forum jako iniquo theloneo extorsum lege, praecavebunt ichm. panowie posłowie.

Elekcyja deputata, iż się z małej okazyjej iniquo fato w tym roku rozerwała chełmska, aby ichm panowie posłowie złożenie elekcyjej per constitutionem nam przynieśli, instabunt.

Sprawa o dobra władyctwa przemyskiego tak dawno na sejmach agitowana, aby tandem na tym sejmie wzięła decyzyją.

Tudzież sprawa o kościół Najświętszej Panny Maryjej w rynku chełmskim ojcom dominikanom konwentu lubelskiego odjęty i na tym placu różne kramiki pobudowane, ponieważ z Trybunału Koronnego remissa na sejm stanęła, aby była na tym sejmie sądzona, sollicite instabunt ichm. panowie posłowie.

Reasumując przy tym dawne petita za różnymi ichmciami ponownie mają instancyje ichm. panowie posłowie, ut pote.

Z sukcesorami nieboszczyka jm. pana [Gabriela] Wojniłowicza, pułkownika JKMci, aby byli w dobra Łopienniki restytuowani i egzekucyje dekretów trybunalskich nie były impediowane żadnymi mandatami, które dekretów trybunalskich znosić nie mogą.

Uważając praeclara merita wielmożnego jm. pana generała podolskiego[802] samę słuszność, wniosą ichm. panowie posłowie instancyją, aby za zabrane gumna, zboże przez wojska W. Ks. L. była satysfakcyja jmci z skarbu W. Ks. L.

Zasługi i tak ciężkie okaleczenia w okazyjach wojennych jm. pana Stanisława Uhrowieckiego, oberszterlejtnanta JKMci, także jm. pana Janusza Borzęckiego, pilnie recomendabunt ichm. panowie posłowie miłościwemu respektowi JKMci, aby mieli swoje nagrody.

Kondemnata z jm. pana podstolego [k. 281v] bracławskiego[803] immerito na sejmie od skarbu otrzymana, aby była zniesiona, więc i suma 10 tysięcy wołoskimi pieniędzmi jm. panu podstolemu dana, aby nazad była odebrana i inną monetą ta suma jmci oddana, pilną ichm. panowie posłowie uczynią instancyją.

[802] *Mikołaj Potocki, pułkownik królewski.*
[803] *Stefan Konstanty Piaseczyński.*

Starostwo horodelskie jm. panu [Stanisławowi Feliksowi] Służewskiemu za życzliwe i pracowite ku JKMci i całej Ojczyźnie przysługi konferowane, że we wszystkie intraty za oddaleniem wsi ogołocone jest, aby JKMć P. n. m. jako starostwu sądowemu wsi z dawna do niego należących post extinctam modernorum possessorum vitam przywrócić raczył, i aby to lege cautum było, instare mają ichm. panowie posłowie nasi.

Wielki gwałt prawo pospolite cierpi, iż wiele stanu szlacheckiego ludzi ciężkie w tym ponosi praeiudicium, gdy ich niesłusznie o rzeczy nieprzyzwoite mandatami na sejm ewokują, jako to na ur. ur. paniej Zawadzkiej, Mierzejowskiej i Wilgockiej, bez dania im mandatu, in causa cassande poenae infamiae extra forum causae huic competens stanęła kasacyja totius processus od nich w grodzie chełmskim otrzymanego, cum adiudicatione poenae et sessione turrica, atque poena ducentarum marcarum nec non refusione damnorum ad tria millia taxatorum ex instantia nieboszczyka jm. pana wojewody kijowskiego[804] in contumatiam otrzymana, aby takowa kondemnata zniesiona była i restitutio causae principalis, serio w tym ichm. panowie posłowie nasi elaborare mają.

Także aby przywileju JKMci na plac pewny pusty w Chełmie ur. Janowi Krzysztofowi Zawadzkiemu pisarzowi grodzkiemu horodelskiemu danego aprobacyja, także i libertacyja dworku [k. 282] jego, w którym mieszka, od stanowisk żołnierskich i podatków miejskich na tym sejmie stanęła, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Nie po jedenkroć wniesiona instancyja jako od rycerstwa w instrukcyjach wojskowych, tak od obywatelów ziemi chełmskiej do JKMci i całej Rzeczypospolitej za więźniem korsuńskim panem Oktawianem Kazimierzem Sosnowskim, miecznikiem bracławskim, który incessanter traktując do tych lat usługę Rzeczypospolitej, pod chorągwią JKMci usarską lat dwanaście zostając, a straty w różnych okazyjach na 20 tysięcy poniósł, wieś Kropiwki, włók dziesięć w Holi pustych, w Rokitnej dziesięć włók pustych mając z łaski JKMci sobie konferowane, więc niemałą ruinam dla tych dóbr poniósłszy substancyjej swojej na 15 tysięcy, instat ziemia cała jako za obywatelem swoim z przodków swoich zasłużonym dobrze, aby na tychże dobrach suma złotych 10 tysięcy była asekurowana posteritati jego.

Kondemnaty in causa pupillari non processu ordinario iuris otrzymane, jako to pan Jan Poniatowski jadącemu panu Sosnowskiemu, miecznikowi bracławskiemu przez Lwów podczas sądów ziemskich dał, rok w taktach ex termino tacto otrzymał perpetuam bannitionem o dług świętej pamięci rodzonego swego, a jest successor pupilla, takie kondemnaty

[804] *Jan Wyhowski.*

aby constitutione zniesione były, instat ziemia cała za jm. panem Sosnowskim.

Od skarbu kondemnaty ad instantiam jm. pana instygatora koronnego otrzymane i publikowane na panach poborcach ziemi chełmskiej, aby były constitutione zniesione.

Które to wszystkie artykuły zgodnie uczynione i zawarte zleciliśmy ichm. panom posłom naszym, dając ichmciom in cardinalibus materiis publicam tranquillitatem Reipublicae et incolumitatem libertatum redolentibus limitatum, non absolutam, potestatem promowować, a to sub iurata fide, które vinculum przed ołtarzem świętym non gravatim, ale libere propter bonum publicum absque invidia promovendum przyjąwszy, wypełnili. Działo się w kościele chełmskim, konsultacyjom naszym zwyczajnym, die et anno ut supra [28 IX 1666]. Zbigniew Sługocki, sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku chełmskiego.

[a] *Jeden wyraz nieczytelny.*

CXCVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 lutego 1667 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 30 XII 1666 r. zwoływał sejm zwyczajny do Warszawy na 7 III, sejmik chełmski 7 II 1667 r., na który zjechawszy się uprzejmi i wierni wmości słuszną i rzetelną od posłów swoich o sejmie rozerwanym wziąwszy informacyją, do naszych a prawdziwie własnej Ojczyzny swej skłonicie się desideria, które przez instrukcyją i posłów naszych na sejmiki ... przesławszy, proponujemy, *CCrRMO 5, k. 428–429v — uniwersał oblatował szl. Stanisław Krzyżanowski 15 I 1667 r.*

1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 7 lutego 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 32–34 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 10 II 1667 r.* [feria quinta ante festum Sancti Valentini Praesbyteri et Martiris a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 822–831 — kopia.*

[k. 32] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego rycerstwo, zjechawszy się na sejmik przedsejmowy nam od JKMci P. n. m. przez uniwersał na dzień dzisiejszy 7 februarii złożony, po napisaniu na sejm instrukcyjej [k. 32v] i obraniu posłów naszych in materiis securitatem et integritatem ziemi naszej concernentis, tudzież i na postulata pewne w kole sejmikowym wniesione takową zgodnie postanowiliśmy uchwałę.

A naprzód, iż przy dokończeniu roku blisko przeszłego 1666 i na początku teraźniejszego percullit et perhorrit nos wiadomość ex calli-

da perfidia hostis de clade praecipui roboris wojska Rzeczypospolitej na zaszczyt ukraińskiej ściany jm. panem [Sebastianem] Machowskim pułkownikiem JKMci excubantis, za wtargnieniem niespodziewanym i prędkością nieprzyjaciela ordyńskiego zwyczajną, więc i w arkanach pogańskich niewolej krymskiej niezliczona liczba ludzi, a prawie całe domy szlacheckie, krew chrześcijańska niewinna ich obłowem swawoli tatarskiej, przez co województwa wołyńskie i podolskie ciężką poniosły ruinę, a ponieważ ziemia nasza chełmska już temu niebezpieczeństwu najbliższa i pograniczna, aby jakokolwiek mogła salvare metum et confusionem populorum bierze przed się securitatis domesticae et salvandorum pignorum rationis. I lubo to JKMć P. n. m. nagłym tego nieprzyjaciela wtargnieniem wzruszony, obviando dalszemu niebezpieczeństwu wydać raczył wici jedne za dwoje na pospolite ruszenie i sejm sine solennitatibus dla obmyślenia gruntownego bezpieczeństwa Rzeczypospolitej złożył, jednak in casu (boć to od kilku lat fatale tej Ojczyźnie quod avertat Deus) sejmu przyszłego rozerwania na tym odkryciu nieprzyjaciołom wnętrzności i otworzenia do sedycyjej poddanych naszych, jako to już na pograniczu z Kozakami drogi, in tali casu nie czekając trzecich JKMci wici wsiadać na koń pospolitym ruszeniem unanimiter wszyscy, kto się szlachcicem mieni i dobra ziemskie quovis modo et contractu trzyma, stawać obowięzujemy się, sub poenis de expeditione generali bellica sancitis.

A gdyby ten ogień motuum Reipublicae miał in apertam flammam et incendium Ojczyzny erumpere, co się na sejmie najpewniej wynurzy, ichm. panów posłów naszych na sejm przyszły użytych upraszamy, aby ichmcie wcześnie de immanentibus periculis nas przez swoje do grodów innotescentie obwieszczali i do starszych dygnitarzów o złożenie nam zjazdu dla namówienia dalszego pospolitego ruszenia porządku, obrania starszyzny, pisali. Inquantum by zaś ichm. panowie kasztelan[805] i podkomorzy[806] ziemi chełmskiej, także ichm. [k. 33] panowie starostowie sądowi[807], których to incumbit muneri remissiores w tym et absentes a terra byli, jm. panu chorążemu naszemu chełmskiemu[808] zlecamy, aby jmć swoje wydawszy uniwersały, tu nas dla dalszej konwokował do Chełma obrady, namówienia porządku i obrania starszyzny, parere takowym jmć uniwersałem deklarujemy.

[805] *Jan Piaseczyński.*
[806] *Mikołaj Daniłowicz.*
[807] *Krzysztof Potocki podczaszy litewski, starosta chełmski; Feliks Kazimierz Potocki podstoli koronny, starosta krasnostawski.*
[808] *Jan Karol Romanowski.*

Więc że nervis belli są pieniądze, ponieważ jeszcze jm. pan poborca nasz niemałe denunciat pięciu poborów retenta i czopowego po części u przeszłych ichm. panów czopowego administratorów sumy zostają, ci zaś ichmci na swoich się retentorów z miast i miasteczek odwołują i przez to ziemi nie dosyć czynią, sądy causarum fisci formati iudicii reasumujemy i czas sądzenia ich tu w grodzie chełmskim feria tertia post Dominicam Quadragesimalem Invocavit po wstępnej niedzieli [1 III] praefigimus. Na które sądy aby się ichm. panowie deputaci, laudis anterioribus designati, zjechali nieomylnie fide iurata ichmci obstringimus i prosimy, aby widząc tak gwałtowne ziemi naszej potrzeby, pracy swej pro bono publico nie litowali, grody zaś de retentoribus iure victum nieodwłoczną egzekucyją sub poenis fisci et solutione de suo ad requisitionem poborcy czynić mają.

Uważając też wielkie pod teraźniejszy czas na rezydencyjej sejmowej drogości, aby ichm. panowie posłowie nasi znacznej przez to na usłudze publicznej własnej substancyjej nie ponosili ruiny, deklarujemy ichmciom ex aerario nostro na tę usługę in vim gratitudinis po złotych 1200, jm. panu chorążemu u samego jmci ex retentis czopowego ziemi winnych naznaczamy et pro persoluto praesenti laudo kwitując, jmci przyjmujemy, jm. panu stolnikowi u jm. pana Marcina Orchowskiego podstolego chełmskiego z takichże retent złotych 600, a u jm. pana Gabriela Bielskiego cześnika chełmskiego z czopowego anni currentis [1667] złotych 600. Na które pieniądze jm. pan marszałek koła naszego wyda swoje nomine publico asygnacyje, a my pro persoluto przyjmujemy.

Jm. pan Oktawian Sosnowski miecznik bracławski suplikuje na kilku sejmikach o pożyczenie ex aerario nostro 2 tysięcy złp, a to na zniesienie procesu skarbowego de persona sua et bonis i uspokojenie jm. pana [Stefana Konstantego] Piaseczyńskiego podstolego bracławskiego w resztcie jemu z podatków publicznych powinnej, chcąc i w tym fraternum testari jmci effectum, to postulatum jmci ad formata iudicia odsyłamy, zlecając ichmciom, [k. 33v] aby skąd mogą być najpewniejsze pieniądze, tą sumą jmci wygodzili, praevia sufficientissima jure fisci cautione, że przy zapłacie zasług wojskowych na ziemię naszę z podziału przypadłym chorągwiom tę sumę bez żadnych tergiversacyji odda, albo asygnacyja skarbowa in exolutionem chorągwi, której przyjmie i wypłaci sub executione fiscali.

Na pokorną suplikę ojców dominikanów, pogorzelców klasztoru hrubieszowskiego, in vim elemosinae dla dokończenia kościoła pozwalamy złotych 300. Na te pieniądze jm. pan marszałek koła naszego asygnacyją ojcom dominikanom do jm. pana podczaszego naszego chełmskiego[809]

[809] *Samuel Regowski.*

aby z retent czopowego wypłacił, wyda, co in calculo jmci przyjąć obiecujemy.

Sławetnego Pawła Piotrowicza mieszczanina krasnostawskiego, którego Pan Bóg znacznie w jego substancyjej przez ogień nawiedził, jakośmy na sejmiku przeszłym od płacenia czopowego uwolnili i na to skrypt jemu był wydany, że w tym od burmistrzów i sukkolektora tego czopowego trudność ma i przeszkodę, deklarujemy powtórnie et praesenti laudo, aby za tą łaską według prawa jemu od nas pozwoloną, więcej ab hinc roku tego nie był turbowany i do płacenia czopowego przymuszany sub poenis fisci, o co wolno będzie ukrzywdzonemu ad formata iudicia onych pozwać et poenas demeritas ex non observato laudo publico urgere.

Do zatrzymania i rezystencyjej impetom nieprzyjacielskim, które nas moderno opprimunt statu, iż jest potrzebny do zaszczytu żołnierz albo łanowy, albo jako się zdać nam najprędzej może, że jeszcze unanimem nie wiemy województw pobliższych consensum, dlatego o zaciągu żołnierza tego sposobie przyszło nam to diferre negotium do sejmiku przyszłego electionis pisarza ziemskiego chełmskiego, którego się przed sejmem spodziewamy, na którym terminie i zjeździe chcąc Ojczyźnie naszej succurrere, przy pospolitym ruszeniu od nas uchwalonym, przejrzawszy się w laudach inszych województw eo nomine zaciągu żołnierza formowanych i uchwalonych i my deserere Rempublicam nie zechcemy, i owszem, rotmistrza, żołdu płacenia żołnierzom na tamtymże nieomylnie uchwalimy sejmiku.

Które to laudum zgodnie namówione zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podsędkowi i podstaroścemu [k. 34] chełmskiemu podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 7 miesiąca lutego roku 1667. Andrzej Wiśniowski p[odsędek] z[iemski] ch[ełmski], marszałek koła rycerskiego sejmiku chełmskiego mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 7 lutego 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 23–32 — w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 10 II 1667 r.* [feria quinta ante festum Sancti Valentini Praesbyteri et Martiris a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 832–877 — kopia.*

[k. 23] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce konsultacyjom zwyczajne w Chełmie, die 7 februarii roku teraźniejszego 1667 na sejmik od Króla JMci P. n. m. przed sejmem w Warszawie pro die 7 mar-

tii anni eiusdem przez uniwersał złożony, na instrukcyją JKMci przez posła nam podaną [k. 23v] artykuły zgodnie namówione i zawarte urodzonym ichm. panom Janowi Karolowi z Romanowa Romanowskiemu i Florianowi z Orchowca Orchowskiemu stolnikowi ziemi chełmskiej, podstarościemu grodzkiemu lubelskiemu, posłom naszym zgodnie obranym, perspectam mając fidem et dexteritatem ichmci z sejmu przeszłego, ad tractandum podalichmy takowe [i] na widok wszystkiemu światu wystawione są.

JKMci P. n. m. przez wszystek czas srogiego w Ojczyźnie tej zamieszania prace, fatygi i trudy, które z wysokiej powierzonej sobie z rąk Boskich cnego Królestwa tego strażnicy frasunków ojcowskim staraniem dla nas czynił, kwitnącą, a do pierwszej perfekcyjej przyprowadzoną chcąc widzieć Ojczyznę naszę, powinne Majestatowi JKMci P. n. m. za tę ojcowską pieczołowitość oddadzą równo z inszymi ichm. pany posłowie nasi podziękowanie, przy oświadczeniu oraz wiernego poddaństwa naszego, niemniej i za to, iż w teraźniejszym ciężkim a nagłym na Rzeczpospolitą za wtargnieniem nieprzyjaciela w kraje nas tu pobliższe paroksyźmie i za wzięciem o dalszej nieprzyjacielskiej imprezie wiadomości zaraz ex benignitate sua pilnego dla całości Ojczyzny naszej przykłada starania, jakoby ingruentibus periculis prędko mógł obviare, sposabiając i postronnych chrześcijańskich monarchów przeciwko głównemu wszystkiego chrześcijaństwa nieprzyjacielowi, exemplo świątobliwych praedecessorów swoich innixus auxilia, wdzięcznym synowskim afektem ichm. panowie posłowie nasi podziękują, cum ea jednak przy podziękowaniu praecautione, aby takowe panów postronnych monarchów (in quantum do tego przyjdzie) ludźmi albo quovis alio modo ofiarowane auxilia nie były in viscera Reipublicae sine scitu ordinum Regni na sejmie teraźniejszym zgromadzonych wprowadzone.

A trzymając się JKMci Pana dobrotliwego ojcowskiej instrukcyjej, na sejmik nam przez posła swego podanej, iż nam po rozerwanych kilku sejmach, na co i sejmik nasz ciężko boleć musi, nieutulony żal swój reprezentuje, a zabiegając ostatniej Ojczyzny zgubie sejm przyszły bez ubliżenia prawa pospolitego składa i za te paternam curam et solicitudinem JKMci P. n. m. [k. 24] podziękowawszy sześćniedzielne sejmowanie, inquantum jakie ingruentia na Ojczyznę pericula nie nastąpią, ichm. panowie posłowie nasi instabunt. W czym jednak ad consensum ordinum Regni stosować się bedą.

Więc że in hac perturbatione Reipublicae z tak częstych rozrywania sejmów et animi civium turbari muszą z niemałą u obcych narodów cnej Rzeczypospolitej Polskiej obelgą, aby się huic malo zabieżeć mogło

inibunt modos et media ichm. panowie posłowie nasi, jakoby się (salva libera voce przy prawie pospolitym) licenta takich posłów, którzy toż z prywaty raczej, sine ullo boni publici respectu, sejmy rwą, pohamować mogła.

Upatrując przy tym, że na szczerym traktowaniu negotiorum publicorum i w zawarciu sejmu wszystka salus Reipublicae zawisła, tedy instabunt ichm panowie posłowie nasi, aby ichm. panowie posłowie wszyscy, gdy na to unanimis będzie consensus, iuxta formam usitatam Trybunału Koronnego, i że bonum publicum według prawa opisanego promovebunt przysięgali, excludendo ex forma iuramenti niepotrzebne clausulas, które bardziej do obrazy Boskiej są okazyją, jako to aby za wyjściem jednego posła miał zaraz marszałek poselski deponere officium. A któryby poseł contra legem unanimi Reipublicae consensu sancitum ważył się wnosić co przeciwnego, tamże na sejmie przez izbę poselską ma być sądzony. Więc że propter diversos casus zwykłej etiam mutari leges jeśliby propter bonum publicum ex rationibus aggravantibus przyszło kiedy circa immutationem której konstytucyjej deliberare, ma to wnieść poseł in publicum, cum summa modestia ad communem consensum, nie porywając się z słowem gubiącym Rzeczpospolitą sine ratione pogotowiu cum protestatione secus facientes tamże mają być sądzeni et poenis condignis puniendi.

Przystąpią potem ichm. panowie posłowie do odebrania rationes senatus consultorum wszystkich in genere negotiorum publicorum et belligerendi od ostatniego sejmu skończonego, aż do teraźniejszego ubique locorum i podczas komisyjej lwowskiej odprawionych iuxta praescriptum constitutionum i w czymby laesa libertas et iura albo całość Ojczyzny periclitaretur, fraterne ichm. panowie posłowie umawiać się będą et in posterum aby takowe senatus consulta z prawem się zgadzały i dozornie zawsze one [k. 24v] kancelaryje koronne według dawnego zwyczaju do podpisu ichm. panów senatorów konotowały, praecavebunt.

A że traktat pod Broniewicami[810] poprzysiężony nie jest dotąd od Rzeczypospolitej aprobowany, że to unicum uspokojenia Ojczyzny ratione praeteriti motus civilis jest remedium i JKMć niwczym mu derogare nie chce, i owszem, aprobacyjej życzy, instabunt ichm. panowie posłowie nasi in omnibus punctis executionem et approbationem. Amnestyja także generalna tak województwom, jako i wojskom ex benignitate JKMci P. n. m. aby była dana i równo z traktatem in volumen legum wpisana, jednak praecustodire mają, aby się do niej ludzie nienależni w prywatach

[810] *Najprawdopodobniej chodzi o wspomniany już wcześniej traktat pod Łęgonicami, na mocy którego nastąpiło pojednanie rokoszan J. Lubomirskiego z królem.*

albo interesach swoich albo ratione excessum perpessorum nie wcisnęli, i żeby ratione excessum criminalium per privatas personas perpetratas była excepta.

Zapłata wojsku, iż bez doskonałego skarbowych rachunków odprawienia (zwłaszcza wycieńczone widząc w podanej do sejmiku naszego informacyjej kilkuletnie znaczne dochody) obmyślona być nie może, tedy na początku sejmu mają ichm. panowie posłowie urgere, aby te rachunki ante omnia per deputatos tak z senatu, jako izby poselskiej iuratos, cum formato na retentores publicorum proventuum iudicio, odprawione były, o czym punkt longori forma w instrukcyjej na przeszły sejm rozerwany ichmciom od nas danej opisany reassumimus et pro inserto w teraźniejszej ad promovendum mieć chcemy.

Mennice, jeśli dotąd nie są zawarte, przypomnią ichm. panowie posłowie ojcowską JKMci obietnicę i prosić będą, aby ex nunc zawarte były. Cursum zaś już wybitej tej monety, ponieważ inszej tak dla wypłacenia się z długów, jako i propter summa damnificationem ludzi stanu wszelakiego nie mamy, do czasu pewnego per diploma ad archiwum dane naznaczyć, po którego ekspiracyjej aby sensim moderate per annos zniżone były te pieniądze i sposób do wytracenia onych sine praecipitanti et enormi laesione stanów był namówiony i na sejmiki drugie przedsejmowe proponowany, omnem conatum adhibebunt z inszymi ichm. panami posłami.

Ordynowanie zaś i bicie dobrej monety, aby na tym sejmie stanąć mogło, in proportione valoru pieniędzy inszych państw, z którymi commertia [k. 25] mamy, instare mają ichm. panowie posłowie, ażeby per plus offerentiam ten prowent in rem et commodum Reipublicae był arendowany od skarbu in futurum praecavebunt.

A gdyby te sądy causarum fisci cum retentoribus przy kalkulacyjej skarbowej na tym sejmie propter infelicitatem aliquam zmieścić się et commode odprawić nie mogły, aby Trybunał Skarbowy Radomski prędko po sejmie był naznaczony instabunt, a na teraźniejszym sejmie na żadne kwity skarbowe pozwalać nie mają, kiedy te kalkulacyje do Trybunału Radomskiego odłożone będą.

In futurum dla facilitowania sejmów, ponieważ ex rationibus calculi metiuntur podatki, starać się mają ichm. panowie posłowie, aby Trybunał Radomski zawsze przed sejmem po sejmikach powiatowych był ordynowany dla sądzenia wszelakich prowentów Rzeczypospolitej, odebrania rachunków od skarbu, przez które jm. pan podskarbi facilitowałby się samego siebie i sejmowi rem liquidam percept i ekspens przyniósłby, na

który Trybunał z sejmiku obierania posłów przedsejmowych deputaci po województwach mieliby być obierani.

Nigdy by do takowego w Ojczyźnie naszej, jaki teraz widzimy, nie przychodziło pożaru, gdyby żołnierz za emerita stipendia istotną swoję i według czasu odnosił satysfakcyją, elaborabunt quam accuratissime ichm. panowie posłowie z inszymi województwy, aby to inardescens malum przez nieukontentowanie wojska dalej się nie rozszerzało, ale onym modum namówiwszy zapłaty skuteczną obmyślili satysfakcyją hoc praecauto, aby cognitia była z podanych przez jm. pana pisarza polnego koronnego[811] regestrów, jaki był komput wojska każdej ćwierci na usłudze Rzeczypospolitej zostającego, w czym jm. pan pisarz polny pro munere officii sui powinien exolvere Reipublicae fidem iuratam i zaraz na początek sejmu takowe podać regestra. Czego gdyby ad praesens nie uczynił, ostrzec in futurum cum interpositione poenarum na jmci. Po takowym obmyśleniu zapłaty dla snadniejszego ukontentowania wojska, na województwa rozebrać chorągwie ducta proportione z taryfy skarbowej podatków życzymy i na żadne wniesienie podatków do skarbu koronnego pozwalać ichm. panowie posłowie nasi nie mają.

Na tę zapłatę sumę pewną ad instar umówionych per Regnum podatków [k. 25v] ichm. panowie posłowie nasi pozwolą, habita ratione zdezolowanych dóbr Rzeczypospolitej JKMci i duchownych w ziemi naszej, ponieważ i teraz kilkanaście chorągwi na konsystencyje nie tylko po starostwach, ale też i po małych wioskach lokowano, z ostatnią tych dóbr ruiną.

Modum zaś contribuendi do braciej na sejmik relationis wezmą i o to starać się będą, aby wolna była w ziemi naszej rewizyja super desolationem bonorum regalium et spiritualium per deputatos na sejmiku obranym, a to tylko respectu contributionum agrariarum i podymnego. Przy której zapłacie abo podziału do zapłaty wojska efficere powinni ichm. panowie posłowie nasi, aby erogowany sumptus na trzy chorągwie kilką konstytucyji obwarowane, był nam potrącony i przyjęty.

Nie mniejszą w tym Rzeczypospolitej widzimy ruinę, kiedy ratione hibernae postanowione konstytucyje ichm. panowie hetmani nie przywodzą ad executionem, przez co przechodzący na konsystencyje żołnierz i chleby zimowe, substancyje nasze szlacheckie wniwecz obraca, inibunt modos et media ichm. panowie posłowie z inszymi województwy, jakoby pacata Republica ta hiberna commodo publico bez żadnej na potym immutacyjej postanowiona była.

[811] *Jakub Potocki.*

Ponieważ jawnie a prawie in foribus imminet na Rzeczpospolitą periculum za wtargnieniem w bliskie nas województwa nieprzyjaciela, a żołnierz w tej okazyjej zrujnowany, czekając, aż z sejmu zapłaty poprawić się i sporządzić nie może, dajemy w tym ichm. panom posłom naszym facultatem, aby za zniesieniem się z skarbem ad rationem przyszłego podziału na wojsko, mogli posiłkować którą zrujnowaną chorągiew gotowizną w ziemi będącą hoc praecauto, aby taż chorągiew na potym z podziału do naszej należała ziemi za takim ichm. panów obwieszczeniem i asekuracyją skarbową jm. pan poborca ziemi naszej wyliczy pieniądze.

Dałby to Pan Bóg, abyśmy za dni naszych delectum militem usarza na zaszczyt Ojczyzny w takiej, jako bywał za przodków naszych liczbie i ozdobie, widzieć mogli, przeto na zaciąg jego ochotnie pozwalamy hoc praecauto, aby rajtaryje wszystkie, także wołoskie i tatarskie chorągwie, według opisania konstytucyji niedawnych czasów uchwalonych penitus abdankowane były, instabunt ichm. panowie posłowie.

A że teraz świeżo we Lwowie, jako nas doszło wiedzieć, nie uczyniwszy jeszcze traktatom postanowionym z wojskiem dosyć et non atentis na Ojczyznę imminentibus periculis i następujących nieprzyjaciół Ordy i Kozaków [k. 26] zwiniono niemało chorągwi polskich starego zaciągu, spytają ichm. panowie posłowie quo motivo et fine ichm. panowie hetmani to uczynili i żeby znowu były podniesione instabunt durantibus comitiis.

Wyświadczone Królestwa IchMci ku Ojczyźnie łaski suplementują Rzeczpospolitą w tak ciężkich raziech znacznymi sumami, powinnej od wiernych poddanych potrzebują wdzięczności, przeto gdy weryfikacyja będzie, że te sumy na własne cesserunt Reipublicae potrzeby, satysfakcyja nieodwłoczna aby była obmyślona, zlecamy ichm. panom posłom.

Przyznać to każdy musi, że największe fulcimentum et robur militie uznawa in repressione virium hostilium przez artyleryją, zwłaszcza że imminens z nieprzyjacielem wszystkiego chrześcijaństwa proponitur bellum, która luboby propriis sumptibus od Rzeczypospolitej wsparta i obmyślawaniem sposobów do renowacyjej i reparacyjej słusznie być miała, sama jednak tak zniszczonych czasów wymówić musi impossibilitas, kiedy ob desolationem quarta się zmniejsza i inne akcydencyje prowentów Rzeczypospolitej szczupleją, inibunt modos ichm. panowie posłowie nasi, jakoby w najlepszy porządek wprowadzona i należyty sumpt na tę artyleryją mógł być obmyślony.

Praesidia Reipublicae fortec wszystkich pogranicznych aby były sufficienter prowiantem, ludźmi i municyją opatrzone, zwłaszcza od wołoskiej

granicy i Ukrainy, providere mają ichm. panowie posłowie nasi, na których fortecach aby komendanci z dawnej familijej szlacheckiej dobrze osiedli, non suspecte fidei zostawali. Insze zaś praesidia, zwłaszcza w miastach i zamkach pruskich, tych ex onerationem omnino urgebunt ichm. panowie posłowie, aby według prawa w zawiadowaniu starostów zostawały te fortece in futurum.

Jeśli w czym bardziej pilniejsza interest całej Rzeczypospolitej animadversio, jako w uspokojeniu od postronnych nieprzyjaciół na Ojczyznę następów przez zawarcie pactorum, zaczym quibus modis et mediis z Moskwą stanęły traktaty[812], instabunt ichm. panowie posłowie, aby in facie Reipublicae czytane były ut dignoscat Respublicae, czy nie cum notabili avulsione provinciarum postanowione, które ex consensu ordinum mają być aprobowane.

Wiele na tym integritati Rzeczypospolitej interest, aby zawarte pacta z kurfirstem jmcią brandenburskim[813] in toto conservari mogły. A że dług księciu jmci nie jest wypłacony, spytają się ichm. panowie posłowie skarbu Rzeczypospolitej, gdzie się [k. 26v] sumy na wypłacenie tego długu książęciu jmci ordynowane obróciły, ponieważ i wojsku z ceł wodnych wzięte w zasługach są potrącone. Jeśliby jeszcze co zostawało długu niewypłaconego księciu jmci upraszać, aby nie tylko na zatrudnienie nasze miał baczenie książę jmć, ale też na niepłacenie przez tak wiele lat kanonu i niestawienie wojsk iuxta pacta, co wszystko aby było potrącono i residuitatis wypłacenia aby były namówione media, prospicere mają ichm. panowie posłowie.

Długi także książąt ichmciów kurlandzkiego i de Croie, ponieważ jeszcze ob infelicitatem Ojczyzny naszej nie są wypłacone, upraszać książąt ichmciów przez listy, aby ad pacatiora tempora byli cierpliwi.

Sumy trubeckiej ineant modum ichm. panowie posłowie wypłacenia i uspokojenia obywatelów ziemi inflanckiej stateczna ku Rzeczypospolitej wiara, aby przy należytym rependi mogła ukontentowaniem nic słuszniejszego, tego jednak ostrzec mają ichm. panowie posłowie nasi, aby między tych non recurrant do protekcyjej Rzeczypospolitej takowi, którzy w tamtej ziemi mało co albo nic nie mieli i którzy już od JKMci beneficiis są ukontentowani. Przeto aby samych miserabilium personarum, którzy właśnie dóbr swych tam i wiele postradali był regestr do Rzeczypospolitej podany.

[812] *Traktat rozejmowy z Moskwą podpisany 31 I 1667 r. w Andruszowie.*
[813] *Fryderyk Wilhelm Hohenzollern.*

Insze zaś długi privatis winne, jako to sukcesorów Jana Wolpha, artyleryjej generała i inszych do likwidacyjej ad calculum Reipublicae odsyłamy.

A ponieważ jm. pan [Jerzy Sebastian] Lubomirski dla uspokojenia Ojczyzny należytą JKMci Panu swemu miłościwemu wyświadczył pokorę i swoję fortunę cale miłościwej JKMci oddał ręce, fundując się bardziej na łasce Pańskiej, niżeli na prawie, wniosą ichm. panowie posłowie nasi w izbie poselskiej od nas instancyją, aby przez jm. pana marszałka swego cała izba poselska intercedat do JKMci, żeby był jmć do Ojczyzny revocatus i miłościwą JKMci łaską condigno honore cumulatus.

Rewizyjej skarbu koronnego że dotąd relacyja nie jest uczyniona ani regestra podane, czego by nie dostawało i kto by co wziął et in quem usum cessit, urgere mają ichm. panowie posłowie, aby ta rewizyja była reasumowana i żeby jm. pan instygator koronny[814] na tym sejmie dochodził i ewinkował klejnoty Rzeczypospolitej, i teraz jaki spisek jest insigniorum klejnotów i przy kim są klucze, ut innotescat Reipublicae, domówić się powinni.

Wiele na tym integritati ziemi naszej należy, aby acta terrestria [k. 27] obydwu powiatów, które per iniquitatem temporum magna in parte są popsowane, in parte negligentia zeszłego pisarza ziemskiego[815] in copiis sine ullo ordine zostają, starać się mają ichm. panowie posłowie, aby na tę rewizyją stanęła konstytucyja, do której rewizorów przy urzędach ziemskim i grodzkich na sejmiku da Bóg relationis obrać sobie będziem mogli i koszt na przepisanie obmyślić. Do tejże rewizyjej żeby i akta podkomorskie należały praecavebunt i aby circa acta castrensia post revisionem zostawały, instabunt.

O chłopów zbiegłych konstytucyją pewnym województwom, żeby się w grodach causa profugorum sądziły służącą, którą na ten czas i posłowie nasi akceptowali, tylko per errorem w druku opuszczona, aby nam ichm. panowie posłowie takową przynieśli, zlecamy.

Ciężko na to stan szlachecki boleć musi, że od panów wojskowych zaciągu cudzoziemskiego wielkie bezprawia nie tylko w ciągnieniu, w domach własnych, ale też na konsystencyjach stojących, po gościńcach zabiegających, że nie tylko prostym ludziom i kupcom, ale też stanu szlacheckiego bez znacznej asystencyi trudne przejazdy, doznała tego ziemia nasza, gdy to wojsko obozem niedawno pod Korytnicą stało, doznawa i teraz od pułków i regimentów blisko stojących, jakoż żałosną bardzo

[814] *Jan Tański.*
[815] *Paweł Rudnicki.*

jm. pan [Jan Kazimierz] Czyż podstoli wendeński w kole naszym przełożył skargę, że małżonkę jmci z Lublina jadącą rajtaryja z pułku jm. pana chełmskiego[816] ze wszystkiego splendoru szlacheckiego, który do domu swego propter ornatum muliebre na święta prowadziła, spoliarunt. Przetoż wkładamy to na ichm. panów posłów, aby solennem in facie Reipublicae na to wojsko uczynili quaerimoniam, aby za takowe ekscesa i szkody sami oficyjerowie, którzy takowych illicitos ausus dopuszczają et non continent in officio militem w Trybunale inter causas militares sprawowali się i zasługi w skarbie zostawały sub arresto tych, spod których regimentu deducetur excessus i szkoda dotąd, póki ukrzywdzony nie odniesie satysfakcyjej.

Do wielkiej i to licencyjej widzimy być powabem, kiedy ichm. panowie hetmani, pułkownicy, rotmistrze i porucznicy i insi oficyjerowie przy wojsku, pułkach, regimentach, chorągwiach swoich nie rezydują, skąd i teraz świeżo w Ukrainie straszną cladem wojsko poniosło, słuszną by na to miała mieć Respublica animadversionem serio i nasi ichm. panowie posłowie domawiać się mają, aby cum auctione poenarum na takowych nierezydentów reasumowane było prawo. Więc i to praecavere, aby ichm. panowie hetmani i insi potentiores, którzy jadąc na sejmy, ludzi konnych i [k. 27v] piechoty dla swojej asystencyjej prowadzą, swym kosztem na noclegach i popasach te ludzie podejmowali, bez żadnej bonorum Reipublicae et nobilium agrawacyjej.

Niemało po te czasy Rzeczpospolita (jako patet in volumine legum) do klejnotów i swobód szlacheckich różnych nacyji przypuściła ludzi, inquirent ichm. panowie posłowie nasi, jeżeli ci indigenae, którzy szlacheckie urodzenie swoje in exteris mieli deducere ex praescripto constitutionum, także fidelitatis iuramentum praestare, a dotąd nie uczynili temu dosyć, tedy inquantum na przyszłym sejmie to prawo nie będzie in executione reali, aby już in posterum non gaudeant beneficio legis et privilegiorum, dojrzą tego ichm. panowie posłowie nasi.

Chwalebne Rzeczypospolitej było institutum i potrzebne, kiedy przez popisowanie wiedziała, quantum by mogła mieć z pospolitego ruszenia numerum wojska, które że teraz in abusum weszło, ichm. panowie posłowie starać się będą, aby konstytucyje o okazowaniu reasumowane były cum poenis.

Wielką przez to incolae Regni szkodę i ruinę ponoszą, kiedy nie tylko po województwach przez różne inkursyje nieprzyjacielskie zrujnowane acta, ale też i same metryki koronne in detentione w Królestwie Szwedz-

[816] *Jan Piaseczyński.*

kim dotąd zostają, które iuxta pacta Olivensia już dawno miały być przywrócone, serio upomną się tego ichm. panowie posłowie i upraszać będą JKMci P. n. m., aby powagą swoją Pańską raczył interponere ad status Regni Sveciae, żeby acta wszystkie metryk koronnych jako najprędzej przywrócone były.

Wielką stąd prawo cierpi laesionem, że circa taxationem bonorum procesami oneratorum immutatur w Trybunale natura inscriptionis, starać się ichm. panowie posłowie będą, aby potioritas iuris i zapisy wszelkie in suo zostawały robore. Także processus ad inscriptiones aby skrócone były.

Sejmiki generalne wielkopolskie w Kole a małopolskie w Korczynie, że ich w teraźniejszych uniwersałach sejmikowych suppressit kancelaryja koronna, dnia onym nie naznaczywszy, aby in posterum tak chwalebne maiorum institutio było według prawa w swojej obserwancyjej, jako in praesenti statu Reipublicae bardzo potrzebne.

Cła i myta nowo wymyślone sine consensu Reipublicae i onej non fructificant, ut praecipue w Brześciu Litewskim, aby ullo praetextu nie były dłużej, także quaevis obstacula na rzekach portowych, żeby według dawnych praw zniesione były cum inpositione poenae maioris mille marcarum et refusionis damnorum, forum w Trybunale ex speciali regestro, aby damnificatus jak najprędzej doszedł sprawiedliwości. Tych zaś, które prawo obwarowało, aby dobrze naprawiono i nie [k. 28] podnoszono dla szkody defluitantium, na których gdyby kto szkodę miał ponieść miejsca tamtego, eadem poena mille marcarum et refusione damnorum ma puniri et respondere ad cuiusvis instantiamin iudicio Tribunalio ex speciali regestro.

Causae periurii gdyby kiedykolwiek komu zadane abo intentowane były, ponieważ długo na sejmach moram patiuntur przez zagęszczenie inszych spraw, gdyby tam ante omnia nie mogły być sądzone, aby wolno było do Trybunału ad regestrum speciale takowe irrigere actiones, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Między inszymi egzorbitancyjami i to nie mniejsza, że za tą teraźniejszą złą monetą wielkie gravamen od kupców stany cierpią, iż sami iuxta arbitrium podwyższają towarów ledwie już nie in triplo respectu dobrej monety, sami żadnej diminucyjej nie ponosząc, za czym aby była konstytucyja de praetiis rerum reasumowana i ad executionem przywiedziona, aby też i kupcy wszelakich towarów za taksą in parte aliqua z kapitałów swoich ponosili szkodę, elaborabunt. A respublica takowych depactatii aby też trojaką donatywę, także Żydzi większą pogłównego sumę in tanta Reipublicae necessitate dawali, ichm. panowie posłowie starać się mają.

Wielka zachodzi trudność i prawne terminy między księżną jm. [Gryzeldą Konstancją] Wiśniowiecką wojewodziną ruską i jm. panem wojewodzicem sandomierskim[817], sukcesorami sanguinis sławnej pamięci jw. nieboszczyka a jw. jm. pana wojewody sandomierskiego[818], dobrze Rzeczypospolitej zasłużonego senatora a ichm. pany Zamoyskimi, a to względem naturalnej sukcesyji z jednej, a respectu ordinationis sławnego na wszystek świat domu tego praedecessora z drugiej strony, a ichm strony obiedwie dla prędszej i skuteczniejszej tamże na sejmie rozprawy w kole naszym żądając do JKMci i Rzeczypospolitej instancyjej. Ichm. panowie posłowie nasi z pilnym staraniem wniosą do JKMci i całego senatu instancyją, aby na tym sejmie inquantum będzie zwyczajnie solennizowany, ta sprawa na początku sejmu sądzona była accedente consensu ordinum Reipublicae.

Wbrew się przez to prawu pospolitemu dzieje, kiedy dekreta trybunalskie, które nie mogą immutari mandatami sejmowymi i nowymi za dworem procesami invalidantur et conveluntur z wielkim uszczerbkiem i ruiną braciej naszej, a niemniej in summum levipendium prawa pospolitego dzieje się, zlecamy i to ichm. panom posłom naszym, aby urgeant na sejmie przyszłym, [k. 28v] aby banicyja wieczna na sukcesorach nieboszczyka jm. pana Wojniłowicza aggravanter w sądach asesorskich od jm. pana [Wojciecha Remigiana] Prażmowskiego, chorążego wołyńskiego ratione quasi praepeditae w Łopiennikach possessionis otrzymana, aby była zniesiona, ponieważ samże jmć violenter tę majętność odebrawszy, onę hucusque trzyma. Także i mandaty przeciwko dekretom trybunalskim ex instantia pana instygatora koronnego na tychże sukcesorów in negotio eodem wyniesione, z których to na sejmie takrocznym suspensa dekretów trybunalskich stanęła, aby równo z tą suspensą były zniesione, ichm. panowie posłowie procurabunt cum interpositione maiorum poenarum na convulsores dekretów trybunalskich sancitarum.

Wiadome są Majestatowi JKMci i wszystkiej Ojczyźnie merita nieboszczyka jm. pana Wojniłowicza, chorągwi pancernej Króla JMci porucznika, że potomstwo jego wielki gwałt i szkody ponosi respektem pomienionych dóbr Łopienniki, na których dobrach z decyzyjej JKMci nieboszczyk rodzic ich miał złotych 12 tysięcy, aby JKM respektując na zasługi nieboszczykowskie, tę sumę sukcesorom rzetelnie oddać i przysądzić raczył, ichm. panowie posłowie nasi pilne staranie uczynią.

[817] *Stanisław Koniecpolski, syn Aleksandra Koniecpolskiego wojewody sandomierskiego i Joanny Barbary z Zamoyskich.*

[818] *Jan „Sobiepan" Zamoyski, brat Wiśniowieckiej, w latach 1659–1665 wojewoda sandomierski.*

Nie może nikt alto sepelire silentio zasług i podjętych w wielu okazyjach dla uspokojenia Ojczyzny prac niegdy jw. jm. pana Sarbiejowskiego[819] wojewody mazowieckiego, aby syn jmci jm. pan starosta korytnicki[820] wysokiej godności rodzica idąc torem mógł de Republica bene mereri, zlecamy ichm. panom posłom naszym, aby speciali studio intercederent do JKMci i stanów koronnych, żeby ubogie starostwo jmci korytnickie, funditus przez teraźniejszy obóz wojska cudzoziemskiego zrujnowane od wszelakich kontrybucyji publicznych i chlebów zimowych do pewnych lat uwolnione być mogło.

Niemniej ferventissime JKMci i stanom Rzeczypospolitej commendabunt odwagi i zasługi jm. pana Samuela Regowskiego podczaszego ziemi chełmskiej, rotmistrza JKMci, które w wielu okazyjach krwie i zdrowia, cum dispendio fortun własnych Ojczyźnie wyświadczył, a oraz upraszać będą, aby szkody w majętności Białego Kamienia, dzierżawy jmci, przez wojsko JKMci in praesentia samego Króla JMci poczynione, a prawie funditus jeden folwark zniesiony, aby z dobrotliwej łaski Pańskiej exaequo et iusto były nagrodzone.

[k. 29] Nie po jedenkroć wniesiona instancyja jako od rycerstwa w instrukcyjach wojskowych, tak od obywatelów ziemi chełmskiej do JKMci i całej Rzeczypospolitej za więźniem korsuńskim jm. panem Oktawianem Kazimierzem Sosnowskim miecznikiem bracławskim, który incessanter traktując do tych lat usługę Rzeczypospolitej, pod chorągwią JKMci usarską lat dwanaście zostając, a straty w różnych okazyjach na 20 tysięcy poniósł, wieś Kropiwki, włók dziesięć w Holi pustych, w Rokitnej dziesięć włók pustych mając z łaski JKMci sobie konferowane, więc niemałą ruinam dla tych dóbr poniósłszy substancyjej swojej na 15 tysięcy, instat ziemia cała jako za obywatelem swoim z przodków swoich zasłużonym dobrze, aby na tychże dobrach suma złotych 10 tysięcy asekurowana była posteritati jego.

Przyznać to musi wszystka Rzeczpospolita, jakową contestatem jw. ichm. panów Firlejów z Dąmbrowicy uznawa w usłudze ochotę, którzy z własnych dóbr swoich magnis impensis na usługę Rzeczypospolitej gromadne dotychczas stawiają chorągwie, powinną zatym remunerationem od JKMci i Rzeczypospolitej pociągają, wniosą ichm. panowie posłowie imieniem naszym do JKMci instancyją za jm. panem starościcem lubelskim[821], aby dobra miasteczko Serokomla cum attinentis dawnymi dyspo-

[819] *Stanisław Sarbiewski, zm. 1662, wojewoda mazowiecki, starosta grabowiecki.*
[820] *Rafał Sarbiewski, późniejszy kasztelan bracławski.*
[821] *Andrzej Firlej, syn Zbigniewa (zm. 1649).*

zycyjami i dekretami królów ichmci obwarowane w domu ichm. panów Firlejów z Dąbrowicy dalej od sta lat in continua possessione in hucusque zostające, że teraz ad male narrata snadź komuś od JKMci przywilej na te dobra wydany, tedy intercedere mają ichm. panowie posłowie, aby circa iura et decreta przez samego Króla JMci teraźniejszego lata ex praedecessoribus continua possessione firmata moderni possessores byli zachowani.

Ponieważ ten jest cel et cura sejmów circa defendendam Ojczyzny libertatem sanciendaque Reipublicae nostrae iura versatur, aby każdy legitimus civis onemi się zastawiając i szczycąc nie był oppressus, że ichm. panowie Radziejowscy wsi Wnuczkowic w powiecie trębowelskim, prawem lennym wieczystym od królów panów nadanym possessores, którzy i teraz zostając w wojsku, bene de Republica mereri usiłują, suplikowali w kole naszym, iż od jw. im. pana wojewody krakowskiego[822] in confinio starostwa barskiego wielkie ponoszą w tych dobrach swoich od dozorców starostwa barskiego praeiudicia, wniosą ichm. panowie posłowie [k. 29v] nasi do JKMci i Rzeczypospolitej instancyją, aby per legem publicam stwierdzone na te dobra swoje prawa mieć mogli, tudzież i do jm. pana wojewody krakowskiego, aby od dozorców jmci barskich nie byli oppressi, lecz jako szlachta wolna cale przy prawach i wolności byli zachowani.

Script ad archivum respectu restitutionis ad pristinum honorem jm. panu [Hieronimowi] Radziejowskiemu dany, że dotąd swego nie bierze skutku, zwłaszcza kiedy kredytorów swoich nie uspokaja, tę łaskę od Rzeczypospolitej sobie pozwoloną lekce poważa, mają pilno investigare ichm. panowie posłowie nasi prosić, aby ten script in facie Rzeczypospolitej był czytany, któremu że się niedosyć dzieje, kredytorowie swojej nie odnoszą satysfakcyjej, na restytucyją pristino honori nie trzeba by pozwolić. Między tymi dłużnikami pierwsi ichm. panowie Wołczkowie bracia nasi zostają, którzy znaczną portionem swojej substancyjej na dobrach Leżnicy jm. pana Radziejowskiego mając, dóbr nie trzymają i żadnej prowizyjej od kilkudziesiąt tysięcy nie biorą, ani samej sumy odzyskać mogą, adlaborabunt ichm. panowie posłowie, aby dotąd jmć nie był restitutus ad pristinum honorem, póki w tak znacznej krzywdzie i substancyjej wziętej nie ukontentuje ichm. panów Wołczków i innych kredytorów.

Sprawa od ojców dominikanów lubelskich Żydom chełmskim intentowana ratione occupationis przez Żydów pewnego gruntu kościelnego, na którym ab antiquo kościół zakonu ich zostawał, ponieważ z remissy Trybunału Lubelskiego na sejmie pendet indecisa, a JKMć na sejmie

[822] *Jan Wielopolski.*

przeszłym na instancyją izby poselskiej deklarował, iż na oddanie tych gruntów miał naznaczyć komisarzów, instare mają ichm. panowie posłowie, aby była sądzona i deklaracyja Pańska do skutku przywiedziona.

Z relacyjej jm. księdza władyki chełmskiego[823] wziąwszy wiadomość, iż in curia Romana otrzymał dekret z wielebną kapitułą chełmską et cum clero totius dioecesis ratione decimarum postcolonos ruthenorum per dioecesim Chełmensem, że w tym widome periculum et reretur praeiudicium kościołom katolickim rithus Latini, my zelo pietatis ducti, aby starożytne przodków naszych fundusze et pia legata, które na poddanych swych dziedzicznych rithus Graeci do kościołów na różnych miejscach poczynili, nie szwankowały, a zatym strzeż Boże jakiej odmiany defraudarentur suffragiis w kościołach naszych animae fundatorów, mają ichm. panowie [k. 30] posłowie nasi prosić Króla JMci i Rzeczypospolitej o instancyją do Ojca Świętego[824], aby takowe actiones, gdzie res vertitur de iuribus Regni positivis, nie były decydowane extra provinciam, bo res inter duos acta tertio praeiudicare nie może, zwłaszcza nam w tych województwach, gdzie in duplici rithu między poddanymi naszymi viget religio, aby ta sprawa ex instantia Reipublicae a sede Apostolica awokowana być mogła i na sejmie per ordines Regni, lubo per commissarios a sede Apostolica et Republica naznaczonych, cum praesidentia nuncii apostolici finaliter decydowana i uspokojona była, odstępować tego ichm. panowie posłowie nie mają.

Meruit to w ziemi naszej jm. pan Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, który zawsze ochotnie pro bono publico wszelkie podejmuje prace, abyśmy in postulatis jmci z afektu naszego braterskiego wyświadczyli promptitudinem, przeto instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby dworek jmci, który na placach pustych za konsensem jm. pana starosty w Chełmie skupionych, dla częstej przy grodzie rezydencyjej zbudował et pia intentione do Kościoła na pewny fundusz on obrócić ma, przyłożą ichm. panowie posłowie nasi starania, aby ten dworek z placami jako jest in suo ambitu od wszelakich publicznych ciężarów i miejskich prywatnych, także i stanowisk żołnierskich był uwolniony et iurisdictioni terrestri et castrensi aplikowany.

Takowa libertas aby na dom Kondradowski, iuribus jm. pana starosty chełmskiego podległy, służyła, ichm. panowie posłowie nasi postarają się.

Pod takowe w Rzeczypospolitej mieszaniny i częste wojsk przechody nieznośne, przy tym w wybieraniu chlebów nie po jeden raz na rok

[823] *Jakub Jan Susza.*
[824] *Aleksander VII.*

w dobrach królewskich znajduje się i w ziemi naszej wiele takich królewszczyzn, których vix vestigia przeszłych osiadłości zostają, a za tym impossibilitas płacenia podatków publicznych, za czym aby in oneribus Reipublicae zarówno z dobrami ziemskimi pociągać mogły, procurabunt ichm. panowie posłowie nasi, żeby do takowych dóbr zrujnowanych rewizyja per commissarios naznaczona była, aby za ich rewizyją i uznaniem sumptus na reparacyją był uznany i sumy wynalezione ichm. panom dzierżawcom na tychże dobrach, per constitutionem aprobowane były. Takowe dobra w ziemi naszej są starostwo hrubieszowskie, w ziemi [k. 30v] lubelskiej starostwo parczowskie i wieś Świdnik, dzierżawa jm. pana sędziego chełmskiego[825], człowieka Reipublicae emeritum, wsi Chotcze, Petryłów i Wola Petryłowska, dzierżawa jm. pana podsędka chełmskiego[826], wieś Krasne jm. pana Marcjana Borzęckiego, w dziele rycerskim bene emeritum i innych ichmciów podobne dzierżawy, aby na te dobra specifice per constitutionem mogła być rewizyja cum approbatione summarum, jakie per commissarios respectu reparationis uznane będą, instare mają ichm. panowie posłowie nasi.

Akademia Zamojska aby w tejże protekcyjej Rzeczypospolitej, w której jest Akademia Krakowska, zostawała i jej wszystkie immunitates, privilegia, consvetudines od najjaśniejszych królów polskich nadane, constitutione Regni obwarowane były, salvo jure patronatus et non derogando ordinationi Zamoscianae, komu de iura et ex iudicato sejmu przyszłego competierit i w czymby jeszcze taż Akademia na sejmie przyszłym potrzebowała naszej promocyjej, ichm. panowie posłowie nasi, co by nie było prawu przeciwnego, ochotnie wyświadczą, zlecamy.

Zasługi i ciężkie skaleczenia w okazyjach wojennych jm. pana Stanisława Urowieckiego, także jm. pana Janusza Borzęckiego, towarzysza chorągwi usarskiej JKMci pilnie recommendabunt ichm. panowie posłowie JKMci respektowi, aby mieli swoje nagrody.

Pochwały godne piae antecessorum in promovendo Divini cultus vota, a za tym aby inviolabiliter konserwowane były, rzecz słuszna, przeto ichm. panowie posłowie nasi pilnego przyłożą starania, aby dobra ex iure primitivo et antiquo ziemskie per haeredes na chwałę Bożą do kościołów fundowane, aby iisdem gaudeant iuribus, privilegiis et libertatibus jako ziemskie i stativis militaribus, także chlebów zimowych wydawaniu non subiacerent. Takowe są w ziemi naszej wieś Wola Hajownicka i część w Wysokim do kościoła uchańskiego per haeredes Uchań, wsi

[825] *Zbigniew Sługocki.*
[826] *Andrzej Wiśniowski.*

Matcze i Liski do dziekanijej zamojskiej per haeredes Zamościa, wieś Sobibór do klasztoru panieńskiego zakonu św. Franciszka w Brześciu per haeredes anteriores fundowane, także wioski Zaborze i Zawalowa ojców franciszkanów zamojskich per haeredes [k. 31] Zamoscianos nadane, aby per legem publicam od wyżej pomienionych ciężarów uti mere terrestria uwolnione były, instabunt. Więc i ojców wikariów krasnostawskich folwarczek, Wilczkowski nazwany, z jednym tylko półłankiem, także szpital św. Ducha na przedmieściu z polem per pia legata szpitalowi temu należącym, aby per legem publicam ab oneribus Reipublicae i ciężarów wojskowych mogły być libertowane, ichm. panowie posłowie nasi starać się będą.

Wielki gwałt prawo pospolite cierpi, iż wiele stanu szlacheckiego ludzi ciężkie w tym ponosi praeiudicium, gdy ich niesłusznie o rzeczy nieprzyzwoite mandatami na sejm ewokują, jako to na urodzonych paniach Zawadzkiej, Mierzejowskiej i Wilgockiej, bez dania im mandatu, in causa cassandae poenae infamiae extra forum causae huic competens stanęła cassatia totius processus, od nich w grodzie chełmskim otrzymanego, cum adiudicatione poenae et sessione turrica, atque poena ducentorum marcarum, nec non refusione damnorum ad tria millia taxatorum, ex instantia nieboszczyka jm. pana wojewody kijowskiego[827] in contumatiam otrzymana, aby takowa condemnata zniesiona była i restitutio causae principalis, serio w tym ichm. panowie posłowie nasi elaborare mają.

Przychylając się przy tym do dawnych statutów, wedle których equestris ordo ma libertatem budowania sobie dworków w miastach, także i spichlerzów nad portem, tedy aby ichm. nasi obywatele chełmscy przy tymże prawie zostawieni, będąc w dworkach i spichlerzach swoich, które w Dubnej dobrach Rzeczypospolitej pobudowali i in pacifica possessione zostawali, nie byli impetiti od teraźniejszych ichm. panów dzierżawców ani żadnych ekstorsyji pieniężnych tak względem spichlerzów, jako i szkut przy brzegu na Bugu, portowej rzece wolnej, stawających nie ponosili, o co aby było forum jako de iniquo theloneo, extortum lege praecavebunt ichm. panowie posłowie.

Także aby przywileju JKMci na plac pewny pusty w Chełmie ur. Janowi Krzysztofowi Zawadzkiemu pisarzowi grodzkiemu horodelskiemu danego, aprobacyja, także i libertacyja dworku jego, w którym mieszka, od stanowisk żołnierskich i podatków miejskich [k. 31v] na tym sejmie stanęła, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Dziwno nam, dlaczego skarb koronny ichm. panom poborcom naszym generalnych wydać nie chce kwitów, ponieważ sumy per constitutionem

[827] *Jan Wyhowski.*

na ziemię naszę importatae, cum magno dosyć wypłacone są aggravamine, pilną swoję interponent ichm. panowie posłowie instancyją do jm. pana podskarbiego koronnego[828], aby onym wydane były kwity i suma 11 tysięcy złp z woli komisyjej lwowskiej na lenungowanie ludzi Rzeczypospolitej jm. panu sądeckiemu[829] wydana, aby przyjęta była, i którzy ichm. panowie poborcy calculationem coram formato iudicio nostro uczynili i per decreta eiusdem iudicii są uwolnieni, aby amplius respectu calculi nie byli od skarbu impetiti.

Miasto Chełm, iż przez nieprzyjacielskie inkursyje spalone i zrujnowane jest, a niemniej ustawicznymi chlebów na wojsko wydatkami wniwecz się poobracali mieszczanie, tak iż domów słusznych mieć budować nie mogą, przez co i my obywatele wielką na zjazdach naszych ponosimy niewygodę, gorącą wniosą ichm. panowie posłowie nasi instancyją ad ordines Regni i do JKMci, aby mogło być to miasto oraz i z starostwem cale spustoszonym od stanowisk żołnierskich do jakiego czasu per legem publicam uwolnione.

Także i miasto Krasnystaw w podobnej zostaje dezolacyjej, przyczynią się ichm. panowie posłowie nasi, aby im komisyja na uznanie tak ciężkiej dezolacyjej, którą przez częste ognie ponoszą, a za tym i podatków Rzeczypospolitej wypłacić nie mogą, wydana była z kancelaryjej JKMci i żeby do jakiego czasu, jako pogorzelcy od podatków publicznych per legem publicam wolni być mogli.

Żydzi ubodzy chełmscy suplikowali do koła naszego, iż ojcowie dominikanie mając z nimi sprawę o pewne place, na których teraz kletki i bóżnica ich stoją, otrzymawszy w tej sprawie z Trybunału na sejm remisę sprawy tej na sejmach nie atentują, ani się do regestru sądowego wpisują, przez co ubodzy Żydzi jeżdżąc po sejmach wielkie koszty ponoszą, przyczynią się ichm. panowie posłowie nasi, aby ta sprawa na tym sejmie skutek swój wzięła i ubodzy Żydzi przy prawach swoich doskonałe uspokojenie mieć mogli, kiedy per iudicium comitiale iurium et [k. 32] privilegiorum obojej strony cognitio będzie.

Te tedy punkta i artykuły zgodnie umówione i zawarte, także i postulata w przeszłych instrukcyjach rozerwanych sejmów wyrażone, które legibus nie są przeciwne et ad bonum Reipublicae do promowania będą należały, zlecamy ichm. panom posłom naszym sub fide iurata, które vinculum przed ołtarzem świętym non gravatim, lecz libere propter bonum publicum na sejmiku przeszłym przed sejmem blisko rozerwanym

[828] *Jan Kazimierz Krasiński.*
[829] *Aleksander Ludwik Niezabitowski.*

przyjąwszy wypełnili, quam accuratissime promowować. Którą to instrukcyję zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podsędkowi i podstaroścemu chełmskiemu, koła naszego marszałkowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich podać. Działo się w kościele chełmskim, na miejscu konsultacyjom naszym zawsze zwyczajnym, die et anno ut supra [7 II 1667]. Andrzej Wiśniowski, podsędek i podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego sejmiku chełmskiego mp.

CXCIX. Sejmik relacyjny w Chełmie 2 czerwca 1667 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały zakończonego 18 IV 1667 r. sejmu zwyczajnego warszawskiego, VL, t. IV, s. 457.

1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 2 czerwca 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 112–115v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Sługocki sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku 3 VI 1667 r.* [feria sexta post festa Solennitati Sacri Pentecostes a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 5, k. 557v–561v — w grodzie krasnostawskim oblatował kopię z akt chełmskich szl. Szymon Gałuszewski 22 VI 1667 r.* [feria quarta ante festum Nativitatis Sancti Joannis Baptistae a. D. 1667]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 878–892 — kopia.*

[k. 112] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik relationis ichm. panów posłów, według praefixii die 2 iunii anno nunc currenti do Chełma zgromadzeni, wysłuchawszy dostatecznej relacyjej od ichm. panów posłów naszych actorum et sancitorum sejmu przeszłego, in bonum Reipublicae vergentium, który Divina providentia et opere stanąwszy, wielkie nam ab intra ufacilitowanie przyniósł, za co jemu samemu od nas debetur laus, honor et gloria. A potym ichm. panom posłom naszym pro sedulitate et dexteritate podziękowanie et debita gratitudo.

A naprzód wziąwszy przed się ordynacyją i zapłatę w prędkim czasie uchwaloną wojskom JKMci i Rzeczypospolitej takąchmy uchwałę i postanowienie, accedente omnium consensu, uczynili. Ponieważ z kalkulacyji różnych retent, osobliwie czopowego, mało co albo prawie nic w skarbie ziemi naszej nie znajduje się, gdyż część na suplementowanie przeszłych ichm. panów poborców, część [k. 112v] in complementum pięciu poborów niedawno uchwalonych, część in salaria ichm. panom posłom na sejm, jako i komisyje komisarzom i inne publiczne ekspensa według zgody i dyspozycyji sejmikowych rozeszły się[830], oprócz pięciu poborów

[830] *W NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 134 znajduje się pismo podskarbiego koronnego Jana Kazimierza Krasińskiego następującej treści: Jan Kazimierz na Krasnym Krasiński podskarbi*

przez jm. pana Remigiana Choińskiego, skarbnika chełmskiego świeżo wybieranych, które i teraz laudo praesenti ratyfikując, one w teraźniejsze podatki z sejmu uchwalone includimus, i kto by ich jeszcze nie oddał, sub poenis fisci et rigore indilatae executionis aby oddawał, iniungimus. Tedy lubo sobie ciężko czyniąc, ile będąc stanowieniem obozów w ziemi naszej, hybernami, przechodem ustawicznym wojsk spustoszeni, nihilominus teraz dwadzieścia czworo podymnego ze wszystkich generaliter dóbr, tak królewskich, duchownych i ziemskich dziedzicznych uchwalamy i aby oraz od sejmiku teraźniejszego zacząwszy praecise et inclusive ad 1 augusti anni currentis [1667] były wydane, postanawiamy.

Reasumując wszystkie surowości praw tak super retentores, jako i na urzędy grodzkie względem czynienia nieodwłocznej egzekucyjej za podaniem do grodów i rekwizycyją uczynioną jm. pana poborcy i jego sukkolektorów, dla czego obadwa grody powinni będą extra cadentiam querelarum causas fisci, die 6 augusti zacząwszy, sądzić et subsequenter drugi raz na instancyją i rekwizycyją jm. pana poborcy. A że nad te dwadzieścia czworo podymne in futurum na zapłatę wojska sześcioro podymne Rzeczpospolita postanowiła, my zaś żeśmy pięcioro poborów anticipative na te podatki do jm. pana Remigiana Choińskiego, skarbnika chełmskiego wydali, które pięć poborów mogą plus ultra nad troje podymne efficere, czego sobie intra nos calculationem zachowujemy, tedy już nie sześcioro, ale tylko troje podymnego in futurum postanawiamy, które powinne być wydane począwszy a 1 octobris, praecise ad 10 novembris, a jm. pan skarbnik chełmski sumę eficientem pięciu poborów, inkludując asygnacyją jw. jm. pana wojewody ruskiego[831] na 6 tysięcy przyjętą i wypłaconą, wespół z tą asygnacyją oddać, praevia calculatione na przyszłym sejmiku electionis pisarza ziemskiego [k. 113] chełmskiego, w sądach oddać teraźniejszemu jm. panu poborcy obranemu powinien będzie.

wielki koronny, łukowski etc. starosta. Oznajmuję komu to należy wiedzieć, ponieważ ichm. panowie posłowie ziemi chełmskiej na sejmie teraźniejszym do spraw Rzeczypospolitej i deklaracyjej podatków na zapłatę wojskową przystąpić nie chcieli, póki by suma 11 tysięcy złp przez jm. pana Oktawiana Sosnowskiego, poborcę tejże ziemi, z sumy 40 tysięcy złp primae rathae podatków na sejmie a. 1661 uchwalonych do rąk wm. pana Ludwika Aleksandra Niezabitowskiego kasztelana teraźniejszego sądeckiego, z regimentami niektórymi od JKMci wysłanego, za szczególną jmci asekuracyją wyliczona, od skarbu przyjęta nie była, zaczym wszystkie sprawy Rzeczypospolitej tamować się musiałyby, przeto chcąc facilitare negotia Rzeczypospolitej, za konsensem całej Rzeczypospolitej, z wypłacenia sumy przerzeczonej mianowanego jm. pana Sosnowskiego oraz ziemię chełmską kwituję, salva actione skarbowi z jm. panem Niezabitowskim kasztelanem sądeckim ratione sumy przerzeczonej przez jmci powziętej, reservata. Na co się dla większej wagi i pewności własną przy pieczęci mojej skarbowej podpisałem ręką. W Warszawie, na sejmie die 2 maii a. 1667.

[831] *Stanisław Jan Jabłonowski.*

A żebyśmy facilius mogli oraz tak wiele podymnego sine pergravatione uboższych chłopków, zagrodników i chałupników wydać vigore autoritatis sejmu de modo et genere contribuendi nam pozwolonego, tak postanawiamy praesenti laudo, aby wolno każdemu posesorowi, quovis iuris titulo dobra trzymającemu, postanowić sobie sposób płacenia i wybierania tych podatków, przy podymnem częścią poborami, częścią subsidio proportionato, od parobków względem przysiewków, także i od tych komorników, którzy lubo osobnych chałup nie mają, jednak zażywając opałów i inszych wygód, jedni całe ogrody, drudzy grzędy zasiewając, zarobki od robocizn swoje mają, niemniej od tych, którzy puste pola tak z obcych wsi, jako i z tychże możniejsi chłopi zasiewają, aby według discretii i moderatii panów przykładali się, deklarujemy, tak, aby mógł każdy z posesorów wybrać i wydać eam quantitatem podymnego z dóbr swych, jaka była dwojga podymnego z sejmu anni 1661[832] wydana summa simple, co też i do miast, miasteczek referować się i służyć ma, aby komornicy i rzemieślnicy do gospodarzów przykładali się.

A iż evincitur konstytucyją tąż anni 1661, według której teraz podymne wydać powinnichmy, że i Żydzi podymne dawali, czego i druga anni 1662 konstytucyja potwierdziła, tedy aby i teraz równo z inszymi te podymne wydawali, więc i arendarze we wsiach karczmy, browary i mieszkania insze przy dworach mający, aby podymne zarówno płacili, postanawiamy.

Do których podatków wszystkich podymnego za poborcę obydwu powiatów obralichmy i uprosili jm. pana Andrzeja Wołczka, któremu circa omnem gratitudinem za tak wielkie prace salarium zwyczajne, także i kwitowego na expensa iuxta anteriora lauda, jako i przeszłym ichm. panom poborcom naznaczamy. Który iurata fide podatki te wybrawszy, iuxta dispositionem przyszłego Trybunału Lwowskiego [k. 113v] chorągwiom i ludziom warownie za kwitami wypłacić i wydać one powinien będzie. A ksiąg podymnego anni 1661 lubo ichm. panowie poborcy przeszli, lubo jeżeli ichm. podali je do grodów, ichm. panowie regenci grodzcy do wybierania jm. panu poborcy teraźniejszemu wydać i komunikować powinni, według których jm. pan poborca teraźniejszy i według deklarowanej kwoty simple podymnego na blisko przeszłym sejmie wybierać i w skarbie rachować, a zatym płacić te podatki powinien będzie. A jeśliby ichm. panowie poborcy przeszli imperfectam simplam podymnego dedukowali i jaki defekt skarb sobie z nieukazanych zupełna juramentów pretendował, tedy ichmć vigore constitutionis novellae, którą pozwolono świeże juramenta in defectu dawnych, anni 1661 nieczynionych, takowych dzierżawców dóbr per citationem necessitować mają, aby takowe iuramenta wcześnie były odprawione, w czym i praesenti laudo takowe dobra i dzierżawców obligujemy, co przy publikacyji laudum singulariter obwołać nakazujemy. Według których juramentów ichm. panowie poborcy liquidationem certam regestrów swych constituere i one corrigere mają, dla czego sądy fisci formati iudicii tak dla ichmci, jako i continuationem zaczętych tamże a nieskończonych z niektórymi retentorami spraw, podczas przyszłej elekcyjej pisarza ziemskiego w Chełmie naznaczamy.

[832] *VL, t. IV, s. 363.*

Czego jeśliby ichm. panowie poborcy przeszli negligerent, albo doskonałych kwitów od skarbu nie mieli, tedy o to salva manet z ichmciami od skarbu impetitio, a teraźniejszy jm. pan pan poborca za to odpowiadać nie ma, ale tylko według likwidowanej na sejmie przeszłym kwoty wydawać to podymne powinien będzie, oddawszy insuper świeże iuramenta, jeśliby były poczynione względem dawnego podymnego anni 1661 skarbowi, jeśliby tego potrzebował, w czym intervenimus jm. pana poborcę teraźniejszego i aby deputat nasz do Lwowa obrany nie dał jmci i ziemi naszej w tych podatkach pergravare, solicite instamus.

[k. 114] A iż za ustawicznymi angarisatiami większe w niektórych dobrach królewskich i duchownych post annum 1661 nastąpić musiały dezolacyje, z inszych zaś dóbr takowych lubo z niedokończonych rewizyji pokazały się irrealiter płacone podatki podymnego, tedy in complementum świeżych dezolacyji w niektórych dobrach autoritate legis et praesentis laudi approbati rewizyje w dobrach królewskich i duchownych przez ichm. panów deputatów, których jm. pan marszałek przez patenty swoje deklaruje i deputuje, postanawiamy i naznaczamy. Które to rewizyje ichmć we dwóch niedzielach a data huius laudi [16 VI] odprawić mają i regestrami do jm. pana poborcy oddanymi informować mają.

Więc i jm. pan [Szymon] Mogilnicki podstarości horodelski, że z rewizyji dawno odprawowanej submitował się około 2 tysięcy plus vel minus do skarbu naszego wnieść, a do tego czasu per realem executionem nie wniósł, owszem, miasto tego kilkunastuset złotych ichmciów suplementowaliśmy, ea tamen conditione, aby z rewizyji sumę deklarowaną wniósł i skarb w niezapłaconej asygnacyjej siedmnastuset złp uspokoił, tedy praesenti laudo iniungimus, aby to oboje jmć uspokoił, tak aby ziemia nasza od skarbu w niwczym nie była zatrudniona, w czym jmć in foro fori powinien respondere.

Na Trybunał Lwowski jm. pana Jana Karola Romanowskiego, chorążego ziemi chełmskiej mając jmci exploratum dexteritatem et sedulitatem

obralichmy, któremu in vim salarii za asygnacyją jm. marszałka teraźniejszego złotych dwanaścieset naznaczylichmy, upraszając jmci, aby nam informacyją doskonałą o kalkulacyjach z wojskiem, o ludziach do nas naznaczonych i inszych publicznych i potrzebnych materyjach na sejmik electionis przysłał. Na którym to sejmiku electionis pisarza modum opisania jm. panu komisarzowi do zapłaty przyszłej chorągwiom i ludziom na ziemię naszę z Trybunału Lwowskiego naznaczonym i insze z Trybunału [k. 114v] accidentia ordynować i postanowić sobie zachowujemy.

A teraz do tej funkcyji komisarskiej jm. pana Samuela z Pękosławia Regowskiego, podczaszego chełmskiego, jako człowieka zasłużonego, na półroka, praevio iuramento, jmci obralichmy i gratitudinem in vim kosztów i pracy resztę od jmci czopowego, za administraty jmci przychodzącą, potrącamy i dajemy, salvam viam jmci na sądach u swoich retentorów vindicandi. Zachowując przy tym i ordynacyją pospolitego ruszenia pro facultatibus na tenże sejmik per deputatos faciendam odkładamy, lubo też na ten czas, kiedy przy trzecich wiciach sejmik nam będzie złożony.

A iż dochodzi nas, jakoby bardzo wiele konstytucyji, na które ani zgoda powszechna stanęła, ani ich czytano, miałoby wniść już po sejmie przy korygowaniu konstytucyjej, tedy trzymając się prawa dawniejszego i świeżego o podawaniu do grodu konstytucyji i ich na sejmik relationis przywiezieniu, obligantur praesenti laudo ichm. panowie posłowie nasi, aby za podaniem konstytucyjej do grodów i uważeniem impertinenter wpisanych, przeciwko takiemu teraz protestacyją zanieśli, a potym na sejmie przyszłym iniungimus, aby były kasowane.

Rewizyja ksiąg ziemskich, grodzkich, jako i podkomorskich, iż nam per innovatam modernam constitutionem ichm. panowie posłowie przynieśli, tedy do rewizyjej, przepisania i skorygowania onych przy ichm. panach sądowych ziemskich i ichm. panów komorników ich także grodzkich. Więc i jm. pana komornika granicznego, którego jm. pan podkomorzy chełmski na czas determinowany z księgami podkomorskimi powinien przysłać, ichm. panów jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego chełmskiego, jm. pana Marcina Orchowskiego podstolego chełmskiego, jm. pana Marcina Borzęckiego deputujemy, absentia nonnullorum non obstante, której [k. 115] rewizyji czas jm. pan sędzia chełmski[833] z ichm. pany kolegami swymi zniósłszy się, czas wczesny i wolny upatrzywszy złożyć i ichm. panów kolegów i deputatów obwieścić powinien. A że nie możemy teraz wiedzieć, jakiego tam kosztu na to łożyć i naznaczyć potrzeba, tedy teraz naprędce na unkoszty resztę czopowego z jego administracyji u jm. pana sędziego zostającą, na przywiezienie ksiąg, podejmowanie siebie i ichm. panów komorników, także najęcie skrybentów, skrzyń i inne necessaria sporządzenie zostawujemy. Który jm. pan sędzia deducet nam expensa i jeśliby większą łożył sumę, niż ta reszta przy jmci jest, tedy jmci realiter sine mora oddać obiecujemy. Także ichm. panom kolegom jmci deputatom naznaczonym, z osobna, wedle proporcyji, rezydencyji, pracy i kosztów ichmciów obmyślić i realiter ukontentować obiecujemy. Na który czas determinowany rewizyjej jm. pani Rudnicka, pozostała małżonka jm. pana pisarza[834], wespół z jm. panem Krzysztofem Rudnickim jako regentem ziemskim pozostałe księgi i sexterna powinni będą przywieźć i oddać.

Zawdzięczając przy tym prace i koszty przez dwunastoniedzielny sejm ichm. panów posłów naszych, tedy jm. panu chorążemu chełmskiemu[835] resztę z czopowego winną potrącamy i cale jmci z administracyjej czopowego wydanego kwitujemy. Jm. panu stolnikowi chełmskiemu[836] także złotych 1000 ofiarujemy, to jest u jm. pana Marcina Orchowskiego podstolego chełmskiego resztę sumy złotych 760, a ostatek u jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika chełmskiego, albo gdzie się najpewniejsza reszta ukaże, naznaczamy.

Które to wszystkie punkta laudum teraźniejszego przez konstytucyją aprobowanego, zleciliśmy z podpisem jm. pana marszałka sejmiku naszego do grodu chełmskiego, a chełmską [k. 115v] oblatę do grodu krasnostawskiego podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 2 czerwca a. D. 1667. Zbigniew z Sługocina Sługocki, sędzia ziemi chełmskiej, marszałek sejmiku chełmskiego mp.

CC. Sejmik elekcji kandydatów na urząd pisarza ziemskiego chełmskiego w Chełmie 4 lipca 1667 r.

Wojewoda ruski Stanisław Jan Jabłonowski uniwersałem datowanym ze Lwowa 12 VI 1667 r. zwoływał sejmik elekcji kandydatów na urząd pisarza ziemskiego chełmskiego po śmierci Pawła Rudnickiego na 4 VII 1667 r. w Chełmie, życząc, abyście się wm. moi miłościwi panowie na to miejsce i akt przyzwoity zgromadziwszy, kandydatów na tenże urząd pisarstwa spośrodku siebie zwyczajem dawnym zgodnie obrali i aby ten urząd dłużej nie wakował, *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 126v–127 — w grodzie chełmskim oblatował ur. Wacław Dobelski 13 VI 1667 r.; APL, CCrRMO 5, k. 571–572v —*

[833] *Zbigniew Sługocki.*

[834] *Paweł Rudnicki.*
[835] *Jan Karol Romanowski.*
[836] *Florian Orchowski.*

w grodzie krasnostawskich kopię uniwersału wyjętą z akt chełmskich oblatował szl. Kazimierz Brzeżański 1 VII 1667 r.

1. Laudum sejmiku elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego chełmskiego w Chełmie 4 lipca 1667 r.

Rkp. 1 *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 167v–169v — oblata; w grodzie chełmskim z polecenia marszałka sejmiku Andrzeja Wiśniowskiego podsędka chełmskiego oblatował ur. Michał Porwaniecki 6 VII 1667 r.* [feria quarta post festum Visitationis Beatissimae Virginis Mariae a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 578v–581 — w grodzie krasnostawskim kopię wyjętą z akt chełmskich oblatował szl. Stefan Tuszowski 12 VII 1667 r.* [feria tertia pridie festi Sanctae Margarethae Virginis et Martyris a. D. 1667]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 893–901 — kopia.*

[k. 168] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik electionis pisarza ziemskiego, od jw. jm. pana wojewody ruskiego na dzień dzisiejszy quarta iulii anno nunc currenti [4 VII 1667] uniwersałem złożony i w grodach obydwu według prawa wcześnie intimowany do Chełma zgromadzeni, po zgodnym na ten urząd ziemski wakujący czterech kandydatów ichm. panów Andrzeja na Równie Wołczka, Franciszka na Andrzejowie Choińskiego, Marcina z Kosarzowa Borzęckiego i Stanisława na Brzeźnie Węglińskiego obraniu, ponieważ z sejmiku przeszłego relationis zachowaliśmy sobie termin ordynacyjej pospolitego ruszenia i innych ad conservandam bonum publicum, któreby occurrerent negotiorum obrady i namowy, tedy insistendo constitutione novellae sejmu przeszłego, pospolitym ruszeniem in casum ingruentis na Ojczyznę, czego strzeż Boże periculi, in personis nostris et pro facultatibus sub poenis de expedicione bellica sancitis stawać i poczty stawiać obowięzujemy się.

Popis generalny w porządku i gotowości wojennej od aktu dzisiejszego praecise za niedziel trzy, to jest w dzień św. Jakuba Apostoła [25 VII] pod Chełmem naznaczamy. Na którym terminie popisowym aby żaden tej ekspedycyjej publicznej nie ulegał do kombinacyjej łanów poborowych, z którychby ad mentem constitutionum pro facultatibus każdego stawiane miały być poczty.

Deputatów przy urzędach ziemskich i grodzkich spośrodka siebie obierzemy, ażeby faciliori modo i bez alterkacyjej między bracią ta wyprawa in effectu i w dobrym porządku była.

W tym czasie przed popisem miarkować między sobą bracia i sąsiedzi kwity poborowe będą, jakoby jeden z drugim w bliskości na słuszny poczet mógł się kombinować, gwoli czemu każdy kwity poborowe na tamtym terminie deputatom do kombinacyjej obranym prezentować powinien [k. 168v] będzie. W tej zaś kombinacyjej urzędy ziemskie i grodzkie zarówno z deputatami, którzy na to obrani będą, do konstytucyjej annorum 1655[837] et 1658[838] stosować się będą, aby żaden od tej wyprawy pro facultatibus uchraniać się nie mógł, tak, aby z łanów piętnastu poborowych by ich się i kilkanaście na jednego składać miało, poczet słuszny w porządku dobrym do wojny był stawiony. Do której wyprawy i ichm. possesores dóbr JKMci zarówno iuxta praescriptum pomienionych konstytucyjej, także którzy sumy pieniężne fruktyfikujące tak na zapisach, jako na arendach mają od 30 tysięcy złp jednego bene armatum stawić będą powinni. Miasta większe i mniejsze już [nie] z łanów, lecz z dymów podług konstytucyjej [anni] 1655 do tej wyprawy należeć będą i circa combinationem kwity podymnego ichm. panowie deputaci prezentować mają.

A strzeż Boże repetentinum aliquem na Rzeczpospolitą casum, zlecamy jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu chełmskiemu, komisarzowi na Trybunał Skarbowy do Lwowa obranemu, aby znosząc się z województwy pobliższymi ruskim i wołyńskim, de imminentibus obwieszczał nas periculis, za którym do grodów obydwu przez jmci obwieszczeniem zlecamy jm. panu Zbigniewowi Sługockiemu, sędziemu ziemskiemu chełmskiemu, wydać po parafiach swoje uniwersały, za którymi nie czekając ani się odwołując na trzecie wici JKMci P. n. m. na zaszczyt całej Ojczyzny i tutecznych krajów naszych niebezpieczeństwom od Ukrainy podległych verbo militari et sub poenis de expeditione bellica sancitis na miejsce, które nam naznaczone będzie, stawać obowięzujemy się.

A że w takowych okazyjach, kędy o całość totius corporis idzie unita virtus fortior, a [k. 169] ta ex unione animorum pochodzi i ziemia nasza w tejże jedności z pobliższymi województwy zostawać życzy sobie, tedy do konferencyjej z województwy ruskim i wołyńskim jako wyżej jm. pana chorążego, z województwem lubelskim jm. pana sędziego[839] chełmskich, z województwem bełskim jm. pana Konstantego Modryńskiego łowczego czerniehowskiego upraszamy.

W tym teraz ziemia nasza wielkie ubliżenie cierpi, iż ichm. dygnitarze starsi ad consilia publica nie zjeżdżają i o porządku dobrym w tej ziemi zarówno z nami nie radzą, gdy i teraz według obowiązku prawem sobie należytego stawać z nami recusabunt, tedy duktora na przyszłym da Bóg terminie popisowym, także rotmistrzów i innych do porządku w pospolitym ruszeniu oficjalistów spośrodka siebie obierzemy.

[837] *VL, t. IV, s. 222–223.*
[838] *VL, t. IV, s. 248–249.*
[839] *Zbigniew Sługocki.*

Posła do JKMci P. n. m. z tamtegoż terminu popisowego, w tym et aliis occurentibus negotiis wyprawimy.

Więc gdyby za nastąpieniem, strzeż Boże, jakiego niebezpieczeństwa komisyja we Lwowie spokojnie i skutecznie skończyć się nie mogła, albo ex aliquo casu rozerwana była, aby chorągwie z podziału do ziemi naszej na zapłacenie im winnych ćwierci przypadłe, powinną zasług swych odnieśli zapłatę, dajemy ichm. panom komisarzom naszym do Lwowa i wojska laudo anteriori naznaczonym plenariam facultatem, aby te chorągwie do nas należące w pewnej asekurowali zapłacie, na co i osobny script ichmciom nomine publico jm. panu marszałkowi teraźniejszemu koła naszego podpisać i wydać zleciliśmy.

Do wybierania zaś kontrybucyjej teraźniejszej podymnego w obydwu powiatach ziemi naszej, iż jm. pan poborca z regestrów przeszłych poborów [k. 169v] doskonale sprawić się nie może bez juramentów, które w grodach in a. 1661 et consequenter aliis ad mentem constitutionis protunc są odprawione, żeby poddani nasi przy ciężkiej kontrybucyjej wyjmowaniem tych abjurat gravati nie byli, ichm. panom regentom grodu obydwu iniungimus, aby summariusz porządny z protokołów tych juramentów depromant i autentyczny do rąk jm. pana poborcy jak najprędzej dla słusznej informacyji oddali. Za tę pracę pro bono publico całej ziemi ex aerario nostro ofiarujemy jm. panu regentowi chełmskiej kancelaryjej[840] złotych 70, a krasnostawskiej grodzkiej[841] złotych 50, które pieniądze za asygnacyją jm. pana marszałka koła naszego z czopowego anni currentis od jm. pana cześnika chełmskiego, administratora czopowego[842], odbiorą, co jm. panu cześnikowi in calculo przyjęto będzie, upewniamy.

Które laudum zgodnie namówione i postanowione zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podsędkowi i podstarościemu chełmskiemu, koła naszego natenczas dyrektorowi podpisać i do akt grodzkich obydwu powiatów podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 4 lipca r. P. 1667. Andreas Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek natenczas koła rycerskiego sejmiku electionis pisarza ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CCI. Sejmik w Chełmie 25 lipca 1667 r.

Sejmik zebrał się na mocy uchwały sejmiku z 4 VII 1667 r., która zapowiadała popis generalny w porządku i gotowości wojennej od aktu dzisiejszego

[840] *Jan Grzegorz Grzymała.*
[841] *Aleksander Kobylański.*
[842] *Gabriel Bielski.*

praecise za niedziel trzy, to jest w dzień św. Jakuba Apostoła [25 VII] pod Chełmem, *zob. wyżej.*

1. Laudum sejmiku szlachty chełmskiej w Chełmie 25 lipca 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 213v–215v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Krzysztof Przanowski sędzia ziemski buski, pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku 27 VII 1667 r.* [feria quarta in crastino festi Sanctae Annae a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 613v–615 — w grodzie krasnostawskim kopię wyjętą z akt chełmskich oblatował szl. Paweł Chalepski 9 VIII 1667 r.* [feria secunda post festum Transfigurationis Christi a. D. 1667].

[k. 213v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na sejmik ex laudo anterioris conventus [4 VII] na dzień dzisiejszy dwudziesty piąty lipca anni curentis złożony, do Chełma na miejsce konsultacyjom naszym zwyczajne zgromadzeni, widząc nagłe ze wszystkich stron następujące na Rzeczpospolitą niebezpieczeństwa, a osobliwie od Ukrainy, będąc przez uniwersał jw. jm. pana hetmana i marszałka wielkiego koronnego[843] o rebeliej kozackiej i potędze tatarskiej, [k. 214] z tymiż Kozakami złączonej avisati, której potędze choćby wstępnym bojem wojska Rzeczypospolitej wydołać mogły, ale czat, zdrady, zabiegów niepewne bywają, eventus tenże jm. pan hetman denuntiando, abyśmy we wszelakiej gotowości zostawali, wcześnie przestrzega. Wziąwszy tedy przedsię obronę bezpieczeństwa pospolitego, aby w gotowości zostawać i jakobyśmy tym następującym niebezpieczeństwom obviare mogli, naprzód tedy invocatio supremi Numinis nomine dla chwały Jego świętej i Kościoła powszechnego katolickiego, potym dla dostojeństwa JKMci i obrony Ojczyzny naszej takoweśmy zgodne między sobą namówili postanowienie.

Aby wypłaciwszy podatki Rzeczypospolitej na sejmie blisko przeszłym na zapłatę wojsku ordynowane, których aby żaden z obywatelów ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego sub poenis fisci et facienda ultimaria executione etiam ad mota militari potentia zatrzymywać się nie ważył, zleciliśmy uniwersały po parafiach wszystkich obydwu powiatów naszych wydać i one jm. panu marszałkowi koła naszego podpisać, a te wypłaciwszy podatki na wsparcie i zniesienie potęgi nieprzyjacielskiej, sami w osobach naszych we wszelakiej gotowości na wydanie trzecich wici i skupienia sił i potęgi Rzeczypospolitej czekać mamy.

A zaś na zaszczyt nagle następujących niebezpieczeństw ukraińskich wyprawę łanowego żołnierza z dóbr in genere wszystkich tak JKMci, ja-

[843] *Jan Sobieski.*

ko też duchownych i ziemskich, to jest z łanów sine abiuratis piętnastu konnego z rynsztunkiem wojennym i koniem dobrym stawić każdy bonorum posesor powinien, lubo po złotych 5 z łanu jednego na zaciąg do poborców, których ichmci sobie po parafiach obiorą, powinni oddawać. Z miast zaś i miasteczek, [k. 214v] które łanów nie mają, z dymów trzydziestu piąci konnego wyprawić powinni. A tej wyprawy łanowej i płacy z łanów żaden z nas sub poenis de expeditione generali bellica sancitus iuxta constitutionem [anni] 1621[844] descriptis uchraniać się nie powinien. Do których ludzi i żołnierzów łanowych zaciągnienia i prowadzenia ichm. panów rotmistrzów de medio nostri braci naszych dobrze osiadłych et in re militari doświadczonych obraliśmy dwóch, jmci Brzezińskiego majora JKMci i jmci Franciszka Urowieckiego, z naznaczeniem żołdu na koń towarzyszowi po złotych 40 a względem chleba złotych 20, ichm. zaś panom rotmistrzom po złotych 1000 kuchennego i na konsystencyją jm. panu majorowi Chełm, a jm. panu Urowieckiemu Krasnystaw i Hrubieszów bez żadnej egzakcyjej mianujemy.

A ta wyprawa łanowego żołnierza i egzakcyja na zaciąg onego ma się zaczynać od czasu i dnia, któregoby strzeż Boże o nagłym niebezpieczeństwie jm. pan Jan Karol Romanowski chorąży nasz chełmski i komisarz do zapłaty wojsku na teraźniejszą komisyją od nas obrany dał ze Lwowa do grodu wiadomość. Za takową wiadomością ichm. panowie dygnitarze i urzędnicy ziemscy i grodzcy obydwu powiatów wszyscy, absentia nonullorum non obstante, do Chełma zjechać się mają i tam o popisie chorągwi zaciągnionych, o przyznaniu służby i dalszym chorągwi powiatów swoich ordynansie sposób między sobą namówią i kędy potrzeba pokaże chorągwie obrócić konkludują.

Więc dla nieskończonych kalkulacyji i wariacyji w juramentach przeszłych ichm. panów poborców, teraźniejszemu jm. panu poborcy w wybieraniu podymnego, a ichm. panom obywatelom w oddawaniu wielką trudność i wątpliwość, według którychby juramentów płacić mieli, czynić zwykło, [k. 215] tę kontrowersyją uspokajając, aby teraźniejszej egzakcyjej nie zatrudniała, za spólną zgodą tak deklarujemy, stosując się ad mentem constitutionis novellae. Które wsi albo miasta i miasteczka juramentów dotąd na podymne nie odprawili, teraz in eam iuramenti rotham odprawią, iż jako było in a. 1661 w tej wsi albo mieście dymów, tak i teraz prawdziwie się znajduje. A ci, którzy według konstytucyjej przeszłego sejmu na generalne podymne nemine excepto w którymkolwiek roku przysięgli, ponieważ ta exactia w jednym roku, videlicet a. 1661 nie kończyła się, te-

[844] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*

dy według tych przysiąg nemine excepto teraźniejsze podymne oddawać powinni, poprawiwszy juramentu, jeżeliby w kwicie albo w przeszłym juramencie wariacyja być jakowa miała, in eadem prout supra rotham.

Nie chcąc desse instancyjej w. jm. pana Krzysztofa z Potoka Potockiego podczaszego W. Ks. L., starosty naszego chełmskiego, pozwoliliśmy ex aerario publico na pilną jmci potrzebę pożyczanym sposobem z poborów 5 tysięcy złp wyliczyć i asygnacyją na ten 1000 złp do jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika, poborcy ziemi chełmskiej, jmci panu marszałkowi koła naszego wydać. A jm. pan podczaszy W. Ks. L. na zasługi chorągwi swojej od skarbu Rzeczypospolitej asygnacyją do ziemi naszej otrzymać powinien będzie i tem 1000 złp w zasługi pro persoluto potrącić, co nam strzymać sub onere fisci et per agenda in bonis executione jmć obiecuje.

Które to wszystkie puncta laudum teraźniejszego zleciliśmy jm. panu marszałkowi sejmiku naszego do grodu chełmskiego i oblatę do grodu krasnostawskiego podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 25 lipca a. [k. 215v] D. 1667. Krzysztof Przanowski sędzia ziemski buski, pisarz grodzki chełmski, marszałek sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CCII. Sejmik deputacki w Chełmie 12–13 września 1667 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 12–13 września 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 297v–300v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Eliasz Żółkiewski marszałek sejmiku 13 IX 1667 r.* [feria tertia pridie festi Exaltationis Sanctae Crucis a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 661v–665 — w grodzie krasnostawskim kopię wyjętą z akt chełmskich oblatował szl. Andrzej Brzezicki 23 IX 1667 r.* [feria sexta post festum Sancti Mathaei Apostoli a. D. 1667]. **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 902–914 — kopia.*

[k. 297v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na dzień dzisiejszy, to jest dnia 12 września roku teraźniejszego 1667 na sejmik electionis deputata zgromadzeni, lubo in felici omine dla niewczesnego zjechania się naszego i dla nastąpienia mroku vota na jm. pana deputata wcześnie et solito ac legitimo ordine odprawić się nie mogły, a zatym i deputat ziemi naszej nie stanął. Jednak mając już marszałka obranego, nazajutrz tego aktu vigore uniwersału Króla JMci P. n. m., w którym abyśmy loco pospolitego ruszenia żołnierza pieniężnego wyprawili proponować raczy. Tedy my stosując się do woli Króla JMci, obmyśliwając securitatem publicam, laudum pierwsze strony wyprawy żołnierza in toto reasumujemy i, uchowaj Boże niebezpieczeństwa jakiego, iuxta tenorem eiusmodi laudi stawać

przykładem inszych województw do ratunku Ojczyzny równo z innymi województwy obowięzujemy się.

A potym do słuchania relacyjej jm. pana komisarza naszego na Trybunał Radomski do Lwowa obranego przystąpiwszy i za podjętą pracę i staranie około dobra pospolitego jmci podziękowawszy, odebraliśmy z relacyjej jmci, że asygnacyje do ziemi naszej ichm. panom wojskowym na zapłatę starego długu wydane jako najprędzej wypłacić potrzeba, przeto upraszamy jm. pana Jędrzeja Wołczka, pisarza ziemskiego i poborcę ziemi naszej, aby z podymnych dwudziestu czterech na sejmiku przeszłym relationis przez nas postąpionych i już po większej części wydanych tę asygnacyją według taryfy na komisyjej przez jm. pana komisarza naszego deklarowanej wypłacił. [k. 298] Które podymne jm. pan poborca według konstytucyjej anni 1661 uchwalonej, także i juramentów do tych podatków wykonanych, dobierać ma bez wszelkiej trudności, eo praecauto, aby w odebraniu tych podymnych aequalitas wszystkim obywatelom ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego zachowana była, o czym każdemu domawiać się na sejmiku et in formatis iudiciis wolno będzie.

W wyciąganiu zaś retent jm. pan poborca według deklaracyjej ichm. panów komisarzów lwowskich i traktatu, i dawnej konstytucyjej postąpić sobie ma, na upornych etiam militari executione, urzędy zaś grodzkie w obydwu powiatach querele dla otrzymania kondemnat sądzić i subdelegatów do czynienia egzekucyjej zapisać mają.

Więc że z tejże relacyjej jm. pana komisarza naszego nam patuit, że na nową służbę, która się zaczęła a 1 augusti ad proportionem trojga podymnego na ćwierć jednę pewne chorągwie, które się przed jm. panem komisarzem naszym wojskowym popisali, są naznaczone, tedy na wypłacenie tego trojga podymnego, jakośmy in primo laudo sejmiku relationis naznaczyli, pięć poborów anticipative wydanych a przez jm. pana Remigiana Choińskiego, skarbnika i poborcę ziemi naszej wybranych et in deposito suo mających, naznaczamy, upraszając et iniungendo temuż jm. panu poborcy, aby z tychże poborów sumę ad proportionem trojga podymnego wcale do rąk jm. pana Samuela z Pękosławia Regowskiego, komisarza ziemi naszej, na zapłatę naznaczonych obranego, na przyszłych sądach ziemskich krasnostawskich oraz et formatorum iudiciorum oddał i realiter wypłacił. Na których sądach formalnych lubo w Krasnymstawie, lubo w Chełmie furmana pod nie obmyślić ichm. panowie sądowi mają. A jeśliby się co z tych piąci poborów zostało, to jm. pan skarbnik na drugą ćwierć, która się poczyna a die 1 novembris [k. 298v] tymże ludziom wtrącić będzie powinien. Że jednak z tych poborów piąci wydał jm. pan skarbnik za asygnacyją skarbową chorągwi jm. pana wojewody

ruskiego[845] 6 tysięcy złp, tedy jm. pan [Andrzej] Wołczek pisarz ziemi chełmskiej i poborca ziemi naszej, do którego asygnacyja tejże chorągwi teraz wyszła, tę sumę 6 tysięcy zapłacić i lubo do rąk jm. pana skarbnika, lubo onego emundando do rąk jm. pana komisarza wojskowego ad rationum trojga podymnego realiter oddać in eiusdem formatis iudiciis w Krasnymstawie lubo w Chełmie ma. Jeśliby zaś jm. pan skarbnik dał pieniądze komu, żeby do naszej ziemi nie miał asygnacyjej, tedy na tychże sądach wpisać się ma przeciw takiemu i windykować tę sumę powinien, aby się obróciła na zapłatę ćwierci tych nowych. Toż mają uczynić ichm. panowie poborcy drudzy, którzyby komu wydali pieniądze, a do ziemi naszej nie mieli asygnacyjej. Co by zaś in formatis futuris iudiciis pokazało się retent czopowego u ichm. panów administratorów i jeżeliby ex iudicatis accederet suma jaka, tedy ichm. panowie sądowi formati iudicii na wypłacenie tej drugiej ćwierci aplikować mają, żeby tym ludziom do nas ordynowanym zapłata w drugiej ćwierci stała się. A jeżeliby zaś u jm. pana poborcy trojga podymnego ex calculatione co reszty ukazało się, to wszystko się ziemi wrócić ma.

A że na pierwszym sejmiku relationis nie mając ad manus konstytucyjej nie mogliśmy mieć słusznej informacyjej o hibernie, tedy teraz będąc informati z konstytucyjej, jako i z relacyjej jm. pana komisarza, iż z dóbr królewskich należy wojsku hiberna, przychylając się tedy do konstytucyjej in vim hiberny z dóbr królewskich z każdego łanu osiadłego po złotych 20 iuxta abiurata anni [k. 299] 1661[846] uchwalamy i do wybrania ich za egzaktora z między nas jm. pana Floriana Milanowskiego, obywatela ziemi naszej obieramy. Który jm. pan exactor najdalej za tydzień ten podatek wybierać ma, a wybrawszy do Lwowa iuxta mentem constitutionis jako najprędzej odwiózłszy, za wiadomością jm. pana komisarza oddać powinien wojsku, na który odwóz i sustentament naznaczamy jmci groszowego od każdego złotego grosz przy wydaniu tej sumy, drugi grosz sobie weźmie przy wyliczeniu onej i z osobna z każdego łanu po 3 złp naznaczamy.

Ażeby tym snadniej ichm. panowie poborcowie wszystkie podatki extorquere i z wybranych tak poborów podymnych, jako czopowych innych sum ziemi naszych należących rationem dać mogli, dlatego formata iudicia w Krasnymstawie pro feria secunda post festum Exaltationis Sanctae Crucis [19 IX] podczas roków ziemskich krasnostawskich, a w Chełmie pro feria secunda post festum Sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae proxime ventura [26 IX] naznaczamy, do których sądów za sędziów

[845] *Stanisław Jan Jabłonowski.*
[846] *VL, t. IV, s. 323–325.*

do pierwszych ichmciów in laudis anterioribus mianowanych uprosiliśmy jm. pana Franciszka Urowieckiego, jm. pana Stanisława Węglińskiego, jm. pana Franciszka Choińskiego i jm. pana Piotrowskiego. Którzy ichmść z drugimi ichmciami w pierwszych laudach mianowanymi na dzień wyżej wyrażony do Krasnegostawu zjechawszy przysięgę, którzy nie przysięgali, wykonawszy zasiąść i te sądy z sądem ziemskim i grodzkim unius, duorum, pluriumque absentia non obstante, według praw i konstytucyjej sądzić wszystkich in genere retentorów, poborców, egzaktorów mają, do których sądów za instygatora ziemi naszej uprosiliśmy jm. pana Jana Grzymałę regenta grodzkiego chełmskiego, który nikomu [k. 299v] folgować ani ochraniać nie ma, wszystkich retentorów od ichm. panów poborców na regestrze podanych i wszystkich, którzy się kąkolwiek publicznych pieniędzy tknęli, a rachunku nie uczynili i kwitów nie otrzymali z nich. Także dawnych ichm. panów poborców, a osobliwie jm. pana Szymona Mogilnickiego tak o niesporządzenie regestrów, jako o zatrzymanie sumy, o nieuczynienie z niej kalkulacyjej i tych, którzy pieniądze w ziemi naszej u poborców na cokolwiek pobrali, a za nie nic nie uczynili, jako i wielmożnego jm. pana podczaszego W. Ks. L., starostę miejsca tutecznego[847] o sumę tysiąca kilkuset złp in fidem jmci wyliczoną. Tak też z czopowego akcyje intentować, na delacyje podawać i aż do ostatniego stopnia prawnego przekonywać, dekreta sądu tego ad ultimam executionem przywodząc. Którym wszystkim terminum peremptorium w tychże sądach sine ulla adcitatione naznaczamy, dokładając tego, iż kto by z ichm. panów sędziów kwitu z podatków od ziemi dostatecznego nie miał, zasiadać też na te sądy nie powinien. Któremu jm. panu instygatorowi salarium iuxta lauda anteriora od ziemi naszej płacone być mają.

A że jm. pan podstoli chełmski[848] z retentów czopowego ex mente koła naszego teraźniejszego jm. księdzu Stanisławowi Szczuckiemu asygnacyję skarbowę na retenta do panów poborców przeszłych 240 złp in instanti zapłacił, tedy te złotych 240 u jm. pana Szymona Mogilnickiego jm. pan instygator windykować na przyszłych sądach krasnostawskich abo chełmskich powinien.

Ażeby czopowe ziemi naszej w dobrym porządku na przyszły czas zostawało, tedyśmy one za sumę 7 tysięcy złp bez wszelkiej defalki, wyjąwszy, czego Boże zachowaj, nieprzyjaciela koronnego, powietrza morowego, ognia przypadkowego podczas tej dzierżawy, jm. panu Remigianowi [k. 300] Choińskiemu, skarbnikowi chełmskiemu arendowali, według osobliwego kontraktu z jmcią spisanego. Ad rationem której sumy ex nunc ma dać za asygnacyjami jm. pana marszałka koła naszego traktamentu ichm. panom deputatom chorągwi jw. jm. pana wojewody ruskiego[849] i wielmożnego jm. pana kasztelana sanockiego[850] po złotych 300, a chorągwi jm. pana Strzałkowskiego złotych 200. Jeśliby zaś od cudzoziemców kto przyjechał, tedy po 100 złp na chorągiew za takąż asygnacyją jm. pana marszałka wyda jmć. Miasto jednak Zamość przy dawnych laudach jm. pan skarbnik zachować ma.

Na urząd nasz stolnikowski, ponieważ dwa przywileje z kancelaryjej wydane są, jeden jm. panu Drzewieckiemu[851], drugi jm. panu Kochanowskiemu[852] i już jm. pan Drzewiecki zapozwał pozwem do ziemstwa krasnostawskiego i relacyją położonego pozwu zapisał, przeto obadwa ichmść od dania głosu z miejsca stolnikostwa zatrzymać się mają, aż się in iudicio competenti rozprawią i kto legitimam et realem non fictam pokaże possesionem, ten przy stolnikostwie i przy miejscu zostanie.

Na ostatek mając in relatis od jm. pana komisarza naszego, iż 2 tysiące wojska cudzoziemskiego nad komput sejmowy w służbie Rzeczypospolitej zostawili ichm. panowie komisarze na świeżo przeszłej komisyjej lwowskiej, uważając imminentia pericula, że ich zapłata dojdzie, asekurowali nomine województw i ziem, przeto i my eliberando fidem datam jm. pana komisarza na przyszły sejm, aby ich od Rzeczypospolitej i od nas zapłata doszła, instabimus.

Które to wszystkie puncta laudum teraźniejszego zleciliśmy z podpisem jm. pana marszałka sejmiku naszego do grodu chełmskiego, a chełmskiej oblatę do grodu krasnostawskiego podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 13 [k. 300v] września roku 1667. Eliasz z Żółkwi Żółkiewski marszałek koła rycerskiego obywatelów ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CCIII. Sejmik przy okazji popisu szlachty chełmskiej w Chełmie 19 października 1667 r.

Sejmik zebrał się przy okazji popisu zwołanego — zgodnie z upoważnieniem wcześniejszych sejmików — uniwersałem chorążego chełmskiego Jana Karola Romanowskiego. Uniwersału tego nie odnaleziono.

[847] *Krzysztof Potocki.*
[848] *Marcin Orchowski.*
[849] *Stanisław Jan Jabłonowski.*
[850] *Mariusz Stanisław Jaskólski.*
[851] *Tomasz Borsza Drzewiecki, nominację otrzymał 5 V 1667 r.*
[852] *Łukasz Kochanowski, nominację otrzymał 30 VI 1667 r.*

1. Laudum sejmiku przy popisie w Chełmie 19 października 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 343v–346v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 19 X 1667 r.* [feria quarta in crastino festi Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 681–684v — w grodzie krasnostawskim kopię wyjętą z akt chełmskich oblatował szl. Jan Barliński 24 X 1667 r.* [feria secunda ante festum Sanctorum Simonis et Judae].

[k. 343v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, [k. 344] zjechawszy na termin dzisiejszy popisowy, nam od jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego ziemi naszej przez innotescencyję determinowany, a zastawszy zaraz w tenże dzień uniwersał JKMci P. n. m. do grodu chełmskiego prezentowany, pospolite ruszenie na zaszczyt od nieprzyjaciela intimujący[853], widząc extremam prawie necessitatem censervamus nostrae, żebyśmy mogli tę ostatnią saeviciam z karków naszych tatarskiej potencyjej i wiarołomnych Kozaków, którzy wzgardziwszy tak wielkimi naszymi i Rzeczypospolitej dobrodziejstwy protekcyją Porty Ottomańskiej przyjąwszy, z Ordami się złączywszy, in visceribus Ojczyzny naszej impune grasują i niezliczoną liczbę dusz chrześcijańskich w niewolą pędzą. Uchodząc tak detrestanda exempla servitutis, przychodzi nam ostatek sił naszych i sposobów ruszyć, gdyż pericula periculis efferiguntur prima nie dla miłości Ojczyzny, zatrzymania chwały Boskiej i kościołów świętych, a uchronienia się ostatniej niewoli, abyśmy i jw. jm. panu marszałkowi wielkiemu i hetmanowi polnemu koronnemu[854] w ciężkim, jako przez uniwersały swoje denunciat, z częścią wojska pod Podhajcami zostającemu niebezpieczeństwie i oblężeniu succurrere mogli, takową między sobą, insistendo uniwersałom JKMci, dla porządku dobrego postanawiamy uchwałę.

A naprzód ponieważ o każdego zdrowie, conservationem pignorum i całość substancyjej idzie ichm. stanu szlacheckiego bracia, a tak zastawnicy, arendarze, jako i ci, którzy lubo dóbr swoich leżących [w ziemi chełmskiej] nie mają, jednak sumy albo jakiekolwiek obejście mając przy krewnych swoich zostawają, i zgoła ktokolwiek z ichm. obywatelów ad arma est habilis, wyjmując tylko mere serio confectos et inhabiles i chorobą na ten czas złożonych, także według prawa od pospolitego ruszenia [k. 344v] wolnych, sub poenis de expeditione bellica sancitis stawać na tę okazyją in personis, wdowy zaś et serio confecti poczty stawiać według opisania konstytucyjej per facultatibus będą powinni, zgodnie postanawiamy, i zaraz ex nunc pericula et mora quot sumus popisać się gotowiśmy. A dla porządniejszej wyprawy absentium, którzy na dzisiejszy dzień z jakiejkolwiek okazyjej stanąć nie mogli, termin ściągnienia wszystkim ichm. panom obywatelom ziemi chełmskiej tu do Chełma na środę przyszłą [26 X], a powiatu krasnostawskiego pod Stężyczkę nad Wieprzem niżej Krasnegostawu na dzień dwudziesty siódmy praesentis miesiąca octobra praecise we wszelkiej gotowości wznawiamy. Więc że w ziemi naszej ichm. panów dygnitarzów starszych, którym de iure rząd w takowych zjazdach pospolitego ruszenia należy nie mamy, za pułkownika ziemi naszej jm. pana Jana Karola Romanowskiego chorążego chełmskiego zgodnie uprosiliśmy, deklarując to, iż luboby który z ichm. starszych dygnitarzów na przyszły termin zjazdu naszego, lubo i w ciągnieniu przybył, już jm. pana chorążego od tej funkcyjej oddalać i odstępować nie mamy. A że takowa publiczna funkcyja bez osobliwej spezy i kosztu być nie może, respektując na ustawiczne jm. pana chorążego dla ziemi naszej prace i koszty, aby i na teraźniejszą jakikolwiek od nas, zwłaszcza w tych czasiech ciężkich i trudnych miał suplement, naznaczamy jmci złotych polskich 1000, ad rationem tej sumy ex nunc jm. pan skarbnik ziemi naszej[855] in vim contractu arendy czopowej przyszłego roku wyliczy jmci za asygnacyją jm. pana marszałka złotych 400 polskich, residuum zaś na terminie zjazdu naszego pod Stężyczką z retent dawnych, które tam zwiezione być mają jmci. Obmyśliliśmy za oboźnego jm. pana Daniela Wołczka, a na [k. 345] strażnikostwo jm. pana Marcina Borzęckiego spośrodku siebie uprosiliśmy. Porucznika zaś i inszych ichm. oficjalistów jm. pan pułkownik według swego upodobania de medio ichm. braci instituet.

A ponieważ nemine excepto w tak ciężkim Ojczyzny naszej i tych tu krajów nieprzyjaciela bliskich razie tę ekspedycyją dla wsparcia nieprzyjaciela od dalszej imprezy, uchwalamy, aby też ichm. panowie starostowie i insi dóbr JKMci i Rzeczypospolitej dzierżawcy iuxta praescriptum constitutionis [anni] 1621[856] stawali, bratersko upraszamy, gdyby zaś ob casum legalem sami in personis być nie mogli, poczty słuszne pro facultatibus starostw i dzierżaw swoich aby stawili, obstringimus. Miasta także i miasteczka JKMci i duchowne według tejże konstytucyjej [anni] 1621, sub poenis ibidem expressis, według zwyczaju dawnego poczty słuszne z armatą, którą w miasteczkach mieć mogą i jakiej jm. pan pułkownik nasz z którego miasta potrzebować będzie, i z należytym prowiantem, jako prawo po nich mieć chce, wyprawić mają.

[853] *Uniwersał Jana Kazimierza z 17 X 1667 r., CCrRMO 5, k. 676v–678 (por. niżej, sejmik 31 X 1667).*

[854] *Jan Sobieski.*

[855] *Remigian Franciszek Choiński.*

[856] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*

Potrzebną też widząc z pobliższymi województwy konferencyją, aby unita virtute resistere potędze nieprzyjacielskiej spólnie z temiż województwy mogliśmy, upraszamy spośrodku siebie do takowej konferencyjej i namowy de tempore et modo skupienia się uniformiter, do województwa lubelskiego i podlaskiego jm. pana sędziego ziemskiego chełmskiego[857], do województwa sendomirskiego jm. pana Bogusława Reja, do województwa zaś bełskiego jm. pana Stanisława Węglińskiego, którzy to ichmci ochotnie tej usługi dla miłości Ojczyzny naszej et pro bono publico całej ziemi podjąwszy się, za kredensem cum instructione w kole naszym wziętym niemieszkanie cum dignitariis pomienionych województw zniosą się i na przyszłym da Bóg zjazdu pod [k. 345v] Stężyczkę terminie intentiones tych województw nam przełożą.

Za wniesioną w kole naszym ichm. panów deputatów wojskowych i zasługi chorągwiom do nas naznaczonych należyte, aby jm. pan poborca nasz bez zwłoki wszelkie one wypłacał. Ponieważ deduxit realiter jm. pan poborca tych podatków perceptę i ad rationem wydanych asygnacyjej dystrybutę i retenta jeszcze na kilkadziesiąt tysięcy w obydwu ziemi naszej powiatach realiter et effective deklarował, aby w powinnej zapłacie chorągwie te do ziemi naszej naznaczone były ukontentowane.

Wszystkim ichm. obywatelom miastom i miasteczkom intimujemy laudo praesenti, aby wszystkie retenta podymnych dwudziestu i czterech, także i dawnych pięciu poborów pod Stężyczkę na dzień wyżej determinowany [27 X] do ichm. panów poborców indilate zwieźli iniungimus, upewniając każdego z retentorów, iż na tamtym terminie sądy causarum fisci formata w grodzie krasnostawskim sądzone będą i egzekucyja na takowych in ibidem przez nas samychże, przy należytych urzędach formabitur. Także i ichm. panowie administratorowie lat przeszłych et curentis anni czopowego reszty pieniędzy od ichmciów przychodzących, gdyż są nervus belli, zwieźć i oddać ex mente laudum anteriorum komu należy powinni będą, sub poenis arbitrio iudicii formati irrogatum.

Więc i w pospolitym ruszeniu i dobry porządek jest anima rerum, dla pohamowania swawoli deputatów do ziemieńskich sądów i grodzkich tamże da Bóg pod Stężyczką spośrodku siebie obierzemy.

Do jaśnie oświeconej księżnej jm. [Gryzeldy Konstancji] Wiśniowieckiej wojewodzinej ziem ruskich, włości zamojskiej dziedziczki, zlecamy jm. panu dyrektorowi koła naszego napisać et praesenti laudo księżnej jejmci obwieszczamy, aby ludzi do tej wyprawy pospolitego ruszenia pro

[857] *Zbigniew Sługocki.*

facultatibus włości zamojskiej według łanów poborowych z należytym [k. 346] apparamentem i rynsztunkiem wojskowym pod dyrekcyją jm. pana pułkownika naszego pod Stężyczkę przysłała.

Więc iż wypłacenia żołdu drugiej ćwierci chorągwiom do ziemi naszej ordynowanym także hiberna z dóbr Rzeczypospolitej w ziemi naszej leżących, do wypłacenia na święty Marcin blisko przyszły [11 XI] według opisania konstytucyjej sejmu blisko przeszłego należy[858], aby i w tym jm. pan komisarz nasz i poborca do hiberny uproszony, według czasu pieniądze do Lwowa odwieźli. O którą hibernę uniwersał JKMci teraz świeżo do grodu jest podany[859] i publikowany, i wojsko nie miało żadnej przez to do ziemi naszej pretensyjej, aby ichmci wszyscy tak podymne dwie laudis anterioribus uchwalone, jako i hibernę do należytych egzaktorów oddawali, serio iniungimus, nie zaciągając dalszego na siebie rigorem iuris na dobra generaliter wszystkie, gdyby wszystko w tym nie było wcześnie ukontentowane. Uciążenia w czynieniu zaś egzakcyjej officia competentia poczuwać się mają sub poenis in iure expressis.

Inquantum by też pod ten czas ruszenia naszego z domów kupy jakie licentiosarum jawiły się, które by w ziemi naszej i powiecie krasnostawskim grasować miały, takich według opisania konstytucyjej sejmu blisko przeszłego[860] i dawniejszych jako hostes Patriae znosić, unanimiter laudo praesenti wszyscy deklarujemy, do czego jako na gwałt za obwieszczeniem należytych urzędów pozostali w domach bracia i dóbr wszystkich JKMci, duchownych i naszych administratorowie, urzędnicy i miasta concurrere i takowych licenciosos gromić i znosić powinni będą.

Dochodzi i to do nas, że wojsko W. Ks. L. z woli JKMci P. n. m. idzie in succursum wojsku koronnemu i dla wsparcia nieprzyjaciela z państwa Rzeczypospolitej imprezy, a pewnie ziemi naszej pominąć nie może, upraszamy wielmożnego jm. pana podczaszego W. Ks. L. jako starosty naszego chełmskiego[861], [k. 346v] także jm. pana podsędka i podstarościego chełmskiego[862], który ex lege publica przy grodzie zostawać będzie, aby ichmci conferant z wodzem wojska tamtego i inszą starszyzną, jakoby tym przechodem dwory nasze szlacheckie in absentia nostri wszelką mieli securitatem i poddani nie byli od ichmciów gravati, i zbóż, które przy lasach i w polach dla inkursyjej nieprzyjacielskiej my sami i poddani nasi stawili, per licentiam militarem psować zakazano.

[858] *VL, t. IV, s. 434–435.*
[859] *Uniwersał ten zob. CCrRMO 5, k. 680–680v.*
[860] *VL, t. IV, s. 435–436.*
[861] *Krzysztof Potocki.*
[862] *Andrzej Wiśniowski.*

Które laudum zjazdu teraźniejszego naszego zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu podsędkowi ziemskiemu i podstarościemu grodzkiemu chełmskiemu, marszałkowi koła naszego, do grodu chełmskiego podać, gród zaś tuteczny oblatę do grodu krasnostawskiego dla prędszego się wygotowania ichm. panów obywatelów powiatu krasnostawskiego, przesłać powinien będzie. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 19 octobris roku 1667. Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego.

CCIV. Sejmik podczas popisu szlachty w Chełmie 31 października 1667 r.

Król uniwersałem z 17 X 1667 r., traktowanym jako trzecie wici, nakazywał szlachcie chełmskiej zjechanie się 31 X 1667 r.; CCrRMO 5, k. 677–677v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Barliński 24 X 1667 r.

1. Laudum sejmiku przy popisie w Chełmie 31 października 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 354–357 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Zbigniew Sługocki sędzia ziemski chełmski, marszałek sejmiku 31 X 1667 r.* [feria secunda in vigilia festi Omnium Sanctorum a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 688–691 — w grodzie krasnostawskim kopię wyjętą z akt chełmskich oblatował szl. Jan Ochowicz 7 XI 1667 r.*[feria secunda ante festum Sancti Martini Pontificis a. D. 1667]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 915–927 — kopia.*

[k. 354] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, po pierwszym uniwersale Króla JMci, za świeżymi uniwersałami od Króla JMci za trzecie wici wydanymi i na dzień dzisiejszy, to jest pro ultima octobris [31 X] sejmiku naznaczonego termin namówienia doskonałego porządku pospolitego ruszenia in tanto naufragio Reipublicae haerentis, na zaszczyt od nieprzyjaciół secundarie, zjechawszy się do Chełma na miejsce konsultacyjom naszym zwykłe, takiechmy postanowienie uczynili.

Ponieważ interveniente morte [k. 354v] posła wielkiego naszego do cesarza JMci tureckiego ordynowanego nie odnieśliśmy pacem conclusam i aprobowania dawnych wiecznych pakt, owszem, od ord onemu podległych, przeciwko także poprzysiężonej przyjaźni przez nich nam za pierwszych chanów ichmciów uczynionej, ustawiczne przez te lat dwie niemal gromadnym bardzo z starszymi wodzami wojskami w prowincyje nasze, a novissime teraz uczyniwszy z wiarołomnymi Kozakami Królowi JMci i Rzeczypospolitej poddanymi coniunctia wespół z niemi wtargnienia, a za tym wielką w województwach ruinę i spustoszenie, a nadto niezliczone dusz chrześcijańskich w niewolę zabrania. Chcąc takową saevitiam z karków naszych znieść, conservando chwałę Bożą i kościoły święte i litando krwie niewinnie wylanej chrześcijańskiej, insistendo trzecim wiciom od Króla JMci wydanym i naśladując przodków swoich, z siebie samych defensionem Reipublicae stanowimy, to jest pospolite ruszenie według dawnych statutów i praw naszych, a osobliwie konstytucyjej anni 1621[863] i teraz świeżych, na które powinniśmy i obligujemy się tak sami in personis suis, jako i z pocztami pro facultatibus, co cognitioni sędziom suberit, stawać nie tylko dziedzicowie, ale i zastawnicy, arendarze, jako i ci, którzy lubo dóbr swoich leżących nie mają, jednak sumy albo jakiekolwiek obejście mając, przy pokrewnych swoich zostawają i zgoła ktokolwiek z ichm. panów obywatelów ad arma jest habilis, ponieważ de conservatione chwały Bożej, Ojczyzny i jej wolności idzie, wyjąwszy tylko mere senio confectos et inhabiles i chorobą na ten czas złożonych, także według prawa od pospolitego ruszenia wolnych. Wdowy zaś et senio confecti poczty stawić iuxta quantitatem bonorum zostają obligati, a to sub poenis de expeditione generali bellica sancitis.

[k. 355] A że w ziemi naszej ichm. panowie dygnitarze starsi, którym de iure rząd w takowych zjazdach pospolitego ruszenia należy takowych okazyji i zjazdów publicznych, tak przeszłego zjazdu, jako i teraźniejszego opuścili i absentują się, a teraz wedle prawa i złożenia przez JKMć sejmiku legitimus terminus jest obrania duktora, innych oficyjalistów i wszelakiego porządku wojennego do pospolitego ruszenia należącego, tedy aby pro decore ziemi naszej i ad usum onej miał porządek wojenny, duktor nasz, coby bez obrania i upewnienia onego być by nie mogło, jakośmy na przeszłym zjeździe anteriori laudo obrali jm. pana Jana Karola Romanowskiego, chorążego chełmskiego, tak i na tym sejmiku jmci za duktora i pułkownika naszego unanimi consensu obieramy i upraszamy, deklarując to, iż luboby który z ichmciów starszych dygnitarzów na popis przyszły, lubo i w ciągnieniu przybył, już jm. pana chorążego od tej funkcyjej oddalać i odstępować nie mamy. A że takowa publiczna funkcyja bez osobliwej spezy i kosztu być nie może, respektując na ustawiczne jm. pana chorążego dla ziemi naszej prace i koszty, aby jakikolwiek od nas mógł mieć na ten czas bardzo ciężki levamen, naznaczamy jmci na muzykę wojskową złotych 1000, ad rationem której sumy jm. pan skarbnik wedle pierwszego laudum miał ex nunc złotych 400 wyliczyć, ostatek zaś na przyszłym popisie i są-

[863] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*

dach formati iudicii post per actam calculationem, u któregobykolwiek z ichmciów retentorów najpewniejsze być pokażą się, wyliczyć [k. 355v] jmci pozwalamy, większą gratitudinem jmci do wolniejszego czasu zachowując.

Ichm. panów sędziów do sądów pospolitego ruszenia zwyczajnie potrzebnych ichm. panów urzędników ziemskich i grodzkich wedle prawa deklarujemy. A jeśliby paucitas ichmciów ob aliquem casum była, tedy obrania ich ex nobilitate lubo przy popisie, lubo w ciągnieniu wolne sobie zachowujemy. Za obożnego jm. pana Samuela Wołczka, a na strażnikostwo jm. pana Marcina Borzęckiego spośrodku siebie już na przeszłym zjeździe obranych aprobując, upraszamy, porucznika zaś i innych oficjalistów jm. pan pułkownik cum consensu ichm. panów urzędników de medio ichm. panów braci constituet.

A ponieważ wedle tychże praw de expeditione generali bellica sancitis ichm. panowie starostowie i wszelacy dzierżawcy dóbr Rzeczypospolitej do takowej ekspedycyjej adstricti sunt, tedy ichmć aby stawali pro facultatibus ichmciów obstringimus, chyba gdyby ob casum aliquem legalem sami in personis być nie mogli, tedy poczty słuszne iuxta quantitatem bonorum stawić będą powinni.

Same tylko dobra ojcom bonifratelom lubelskim świeżo przez wielmożnego jm. księdza sufragana chełmskiego[864] fundowane, jako Krzywe i Zawadówkę, od tej wyprawy uwalniamy, miasta także i miasteczka JKMci i duchowne wedle konstytucyjej [anni] 1621 i innych, lubo poczty słuszne, lubo piechotę z armatą, które w miasteczkach mieć mogą z wozami, prochami, kulami i należytym prowiantem, praevia taxatione sędziów formati iudicii z urzędem grodzkim względem intrat, gruntów [k. 356] i osiadłości, jako prawo mieć chce pod czas tych sądów niżej de tempore mianowanych, na który czas wszystkie miasteczka z kwitami tak poborowymi, jako podymnymi i regestrami intrat publicznych zjechać powinni, tę wyprawę odprawić tenentur.

Czas zaś i miejsce popisowi obydwu powiatom i ich miastom i miasteczkom, uprzedzając czas pięciu dni przez Króla JMci naznaczony, a to dla porządnego się skupienia i popisu wprzód w ziemi swojej dzień dziesiąty listopada pod Chełmem naznaczamy[865], na który to czas i miejsce ze wszystkim porządkiem wojennym in armis stawać obligujemy się i trzy dni popisu wedle prawa odprawiwszy, stamtąd gdzie necessitas ukaże, wedle inszych województw progressu, za konferencyją z województwy,

[864] *Mikołaj Świrski.*

[865] *Do popisu tego zapewne nie doszło, w aktach brak bowiem po nim jakichkolwiek śladów.*

którą i teraz potrzebną widząc, onę reasumujemy i tychże ichmć upraszamy, albo jeśli się wymówią, inszych naznaczyć i pro exigentia rei ruszywszy się tam i tak długo, jako insze województwa będą, etiam non obstantibus literis revocatoriis stawać i równo z innemi województwy tak consiliis, jako i armis labentem Rempublicam dźwigać i około uspokojenia jej doskonałego chodzić, obligujemy się.

A iż siła bardzo retentów z różnych podatków tak z pierwszych pięciu poborów, jako i dwudziestu czterech podymnych, także trojga podymnego prawie nic niewydanego w ziemi naszej obydwu powiatów zostaje się, jako nam jm. pan pisarz i poborca teraźniejszy delatami deduxit, przez co asygnacyje ichm. panów wojskowych jedne niezupełna, a drugie de toto zostają niewypłacone, tedy do tego czasu, to jest ad 10 novembris, aby były tak dawnych podatków retenta, [k. 356v] jako i to troje podymne z sejmu na przyszłe ćwierci i zapłatę uchwalone i na sejmiku relationis potwierdzone, de integro wydane sub poenis fisci, decernimus. Dla których retent, więc i dla kalkulacyjej różnych ichm. panów egzaktorów, administratorów czopowego sądy formati iudicii causarum fisci na ten czas pro 10 novembris odprawować obiecujemy, na których to sądach powinni będą wszyscy ichm. retentores comparere, także i rachunki ichm. panowie administratorowie czopowego doskonale uczynić.

Więc jeśliby jeszcze asygnacyja na złotych 700 przez ichm. panów poborców przeszłych nie była wpłacona, aby ichmć praevio experimento inter se, jako to jm. pan Oktawian Sosnowski i jm. pan [Szymon] Mogilnicki podstarości horodelski, kto z nich ma płacić, aby na tychże sądach wypłacili. Także tenże jm. pan podstarości horodelski z rewizyjej sumę kalkulowaną i nam obiecaną, aby rem evictam realiter ukazał jmci, obstringimus i zgoła aby obadwa ichmć za swoje podatki doskonały kwit ziemi naszej od skarbu otrzymali, sub poenis fisci, iniungimus.

A że w instancyjej jm. pana Oktawiana Sosnowskiego o wygodzenie sposobem pożyczanym pewną sumę w przeszłych laudach mianowaną, na oswobodzenie ciężarów i substancyjej jmci, jużeśmy binis laudis anterioribus fidem nostram obstrinximus, tedy i teraźniejszym pollicemur, skoro jeno per calculationes expeditas nad wypłacenie asygnacyji teraźniejszych ichm. panów wojskowych u którychkolwiek z ichm. panów retentorów albo administratorów jaka suma jeszcze niewypłacona, albo nie- [k. 357] ordynowana, supererit jm. panu miecznikowi bracławskiemu[866] praevia assecuratione jmci i uspokojenia nas w tych 700 złp po wypłaceniu się asygnacyji wojskowym ichmci być wygodą.

[866] *Oktawian Sosnowski.*

A że dla retent regiment quatermagister jo. książęcia jm. pana wojewody bełskiego[867] nic jeszcze sumy na swoję asygnacyją nie odebrał, tedy one jak najprędzej będzie mógł jm. pan poborca, jako i insze wypłacić powinien. A teraz ratione poczekania et in vim traktamentu onemu pozwoliliśmy dać złotych 100.

Którą to zgodną naszę uchwałę i postanowienie zleciliśmy z podpisem jm. pana marszałka sejmiku naszego do grodu chełmskiego podać, które jm. pan regent grodzki kazawszy publikować do grodu krasnostawskiego ma odesłać. Działo się w Chełmie, na miejscu zwyczajnym, die 31 octobris a. D. 1667. Zbigniew z Sługocina Sługocki, marszałek sejmiku mp.

CCV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 14 grudnia 1667 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 15 XI 1667 r. naznaczał termin sejmu zwyczajnego w Warszawie na 24 I 1668 r, sejmiku przedsejmowego w Chełmie na 14 XII 1667 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 371–371v — w grodzie chełmskim oblatował szl. Kasper Wyrozębski 1 XII 1667 r.; CCrRMO 5, k. 722–722v (uniwersał datowany 12 XI) — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Andrzej Rudnicki 12 XII 1667 r.

1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego w Chełmie 14 grudnia 1667 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 385v–395v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Karol Romanowski chorąży chełmski, marszałek sejmiku 17 XII 1667 r.* [sabbatho ante festum Sancti Thomae Apostoli a. D. 1667]; **Rkp. 2.** *APL, Trybunał Koronny Lubelski 1118, k. 64–71 — kopia;* **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 928–964 — kopia.*

[k. 385v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce konsultacyjom zwyczajnym do Chełma, die 14 decembris roku teraźniejszego 1667 [k. 386] na sejmik od Króla JMci P. n. m. przed sejmem sześćniedzielnym w Warszawie pro die 24 januarii anni futuri [1668] przez uniwersał złożony, na instrukcyją JKMci P. n. m. przez posła Króla JMci nam podaną, artykuły zgodnie umówione i zawarte urodzonym ichm. panom Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu, Zbigniewowi Sługockiemu sędziemu ziemi chełmskiej, posłom naszym zgodnie od nas obranym i uproszonym, do promowania i stawania przy nich podług praw i swobód naszych podaliśmy takowe.

Naprzód JKMci P. n. m. przy oddaniu wiernego poddaństwa naszego powinszują zdrowia dobrego, szczęśliwego panowania w długo fortunne

[867] *Dymitr Jerzy Korybut Wiśniowiecki.*

lata oraz powinne uczynią dzięki za ojcowskie pieczołowanie, że jako pater Patriae z przezornej strażnice et ex hoc regali solio desudat pro conservatione praw i swobód naszych, złożywszy nam ad omnes hostiles impetus wczesnej obrady sejm teraźniejszy.

Wiekopomnej pamięci godna heroica virtus et solida prudentia jw. jm. pana marszałka wielkiego i hetmana polnego koronnego[868] meretur nie tylko podziękowania od województw, ale od całej Rzeczypospolitej wdzięczności, gdy jako waleczny hetman, odważny wódz tantum impendit speciminis cnoty i odwagi swojej, nie żałując zdrowia, fortun i substancyjej swoich zatrzymać raczył impet nieprzyjacielski, dawszy się in obsidionem et apertum periculum restituit desperowane rzeczy Ojczyzny naszej, tonącą Rempublicam wyrwał z rąk inchoantium, do czego że odważna cnego [k. 386v] rycerstwa dzielność i cnota przystąpiła, niskie ichm. panowie posłowie uczynią ichmciom za to dzięki, wszelaką obmyślą gratitudinem, zniósłszy się z stanami koronnymi, jakoby od całej Rzeczypospolitej swoje ukontentowanie zasług zaś swoich wszelaką wojsko odniosło satysfakcyją winną. Odbiorą gratitudinem i podziękowanie ichm. panowie komisarze Trybunału Lwowskiego za swoje trudy, prace, koszty, które dla ujęcia wojska i zapłaty onego podejmować raczyli, wieczną w sercach naszych obiecując za te heroicos actus pamiątkę i wdzięczność.

Dawnym insistent prawom i zwyczajom ichm. panowie posłowie nasi upomniawszy się o rozdaniu wakancyji oraz serio animadvertent, aby senatus consulta iuxta dispositionem legis z podpisem rąk każdego z ichm. panów senatorów, senatus consulta czytane byli.

Wojska rozłożenie jako krajom naszym siła niebezpieczeństwa przynosi, tak strzeż Boże, aby ultimam periodum za sobą nie pociągnęło, obawiać się musimy, dlaczegoż ichm panowie posłowie nasi per osobę jm. pana marszałka suplikować do Majestatu JKMci będą, aby na zaszczyt krajom naszym, ponieważ wszystko wojsko daleko się rozeszło, JKMć raczył jako nawarowniejszą nam providere securitatem. Tego zaś ullatenus odstąpić nie mają, widząc apertum Rzeczypospolitej periculum i gotującą się wojnę na wiosnę, aby durantibus comitiis wici trzecie na pospolite ruszenie wydane byli. Żołnierz zaś łanowy, także piechoty podług konstytucyjej anni 1655[869] od całej Rzeczypospolitej ordynowany był, tak jednak, aby ichm. duchowni do tejże w Rzeczypospolitej przykładali wyprawy.

[868] *Jan Sobieski.*
[869] *VL, t. IV, s. 221–222.*

[k. 387] Wszelkich ichm. panowie posłowie szukać będą sposobów, żeby sejm próżnymi i nienależącymi do obrady dobra pospolitego nie był zatrudniony materyjami, ale jeno takowymi mowami, któreby ad bonum Reipublicae należeli, o co jm. pana marszałka izby poselskiej, aby przestrzegał tego, prosić będą.

Proponit nam Król JMć, aby in casu złego zdrowia Króla JMci Rzeczpospolita ad regimen pospolitego ruszenia obrać kogo mogła sobie, co że jest contra instituta legum, prosić będą ichm. panowie posłowie Króla JMci, aby Król JMć chciał sam personaliter być przy pospolitym ruszeniu, prosić zaś panowie posłowie całej Rzeczypospolitej będą, aby Rzeczpospolita deklarowała z wielu łanów każdy przy osobie swojej ex facultatibus koni wyprawować będzie miał.

Na zamkach ukrainnych, Kamieńcu Podolskim, jako potrzebna rzecz, aby jako najwarowniejsze praesidia, ammunitiae i wszelakie necessaria prowidowane byli, prosić będą ichm. panowie posłowie JKMci i całej Rzeczypospolitej, aby wcześnie i teraz et quam sufficientissime prowidowane byli, z fortec zaś pruskich aby praesidia, jako mniej potrzebne, sprowadzone byli, serio instabunt ichm. panowie posłowie, aby durantibus comitiis stać się to mogło.

Przestrzegać tego ichm. panowie posłowie nasi mają, aby żaden z ichm. panów superintendentów obojga mennic posłami nie byli, i do żadnych spraw Rzeczypospolitej nie przystąpią i mianowania jm. pana marszałka, aż póki z izby poselskiej rugowani nie będą, sąd zaś aby z nimi formiter instabunt na teraźniejszym sejmie, który jeżeliby z jakiej okazyjej [k. 387v] być teraz nie mógł, aby per legem publicam determinowany na przyszłym sejmie był, tego przestrzegać mają.

Dekreta wszystkie przeszłego Trybunału Lwowskiego aby in ullam nie przychodzili disquisitionem et per legem publicam nie byli znoszone, tego pilno ostrzec mają ichm. panowie posłowie.

Wiele Rzeczypospolitej należy na tym, aby widząc się szczupłą w siłach swoich pacta z postronnymi panami ut potissimum z Portą Otomańską potwierdzone mieć mogła, dla czegoż inibunt modos cum tota Republica, aby poseł do Turek wyprawiony był i teraźniejsze pacta z sułtanami zawarte, dotąd nie mają być stwierdzone, aż póki od Porty nie będą aprobowane. Instrukcyje zaś, które będą panom posłom do postronnych panów in futurum dawane, aby per deputatos tak z senatu, jako i izby poselskiej spisane i rękami ich podpisane bywali providebunt, i żeby ad archiwum zawsze oddawane bywali, dojrzą tego ichm. panowie posłowie.

Rezydenci przy dworze JKMci francuscy jako nie są potrzebni, tak aby amoveantur durantibus comitiis, przy tym ichm. panowie posłowie stawać mają, że się zaś ciż posłowie libertates korumpować ważyli, będą ichm. panowie posłowie prosić JKMci, aby do króla JMci francuskiego posła posłać, prosząc, aby sąd na nich formare chciał, o to niemniej prosząc, aby regestr tych wszystkich, których appreciarunt i pieniądze im wydawali podać mogli ut innotescant cognomina ich Rzeczypospolitej.

A że zapłata wojsku bez doskonałego odprawienia skarbowych rachunków commode traktować się ani obmyślona być nie może, tedy na początku sejmu ichm. panowie posłowie mają urgere, aby formatum iudicium iuramento obstrictum z senatu [k. 388] i izby poselskiej pod sejm być mogło, na którymby wszelkie prowenta Reipublicae, tak ordynaryjne, jako ekstraordynaryjne, za nobilitacyje, indygenaty, sumy po Amorecie, także i srebra z kościołów Bożych wzięte, in quem usum cesserunt, i inne wszystkie generaliter akcydencyje, retenta byli rachowane i decydowane, reasumowawszy rachunki po komisyjej lubelskiej albo przynajmniej od komisyjej pierwszej lwowskiej, non obstantibus quibusvis ichm. panów podskarbich, etiam et per constitutionem datis quietationibus, ponieważ przeciwko nim protestacyje zaszły i na potym praecavebunt ichm. panowie posłowie, aby per constitutionem skarb kwitu nie otrzymał, gdyż konstytucyjej dawnej o rachunkach, aby się jm. pan podskarbi quoties Respublica zechce rachował, zda się praeiudicare.

Na które sądy i słuchania rachunków nie ex libero arbitrio jm. pana marszałka izby poselskiej mają być obierani deputaci, ale od całej izby, przysiągłszy, jako żadnych brać nie będą korupcyjej, ale bez żadnego faworu i respektu słuchać będą rachunku jm. pana podskarbiego, in futurum zaś aby Trybunał Radomski sejm wcześnie praecedere mógł, instabunt ichm. panowie posłowie.

Wiele należy do doskonałej informacyjej Rzeczypospolitej, aby ichm. panowie posłowie wojskowi na początek sejmu z regestrami jm. pana pisarza polnego, jak wiele w której ćwierci wojska zostawało i długu onemu winno się, dla czegoż lege publica cavebunt ichm. panowie posłowie nasi, aby to in futurum in effectu być mogło.

[k. 388v] Podatki jakie będą z sejmu uchwalone, aby nie inszym sposobem wydawane, jeno poborami sine abiuratis et salva revisione, providebunt ichm. panowie posłowie, modum zaś contribuendi wezmą do braci. Rewizorowie zaś, których na sejmiku relationis sobie obiorą, aby per legem publicam approbentur.

Słuszna rzecz, aby JKMci winne od Rzeczypospolitej wypłacone były długi, dla czegoż inibunt modos cum tota Republica ichm. panowie po-

słowie nasi, jakoby JKMć w długach swą odniósł satysfakcyją, zwłaszcza za ćwierci zapłacone wojsko, a nie na nowe zaciągi, chorągwie tatarskie, niepotrzebne praesidia erogowane sumy. Pytać się będą ichm. panowie posłowie nasi, dlaczego jm. pan podkomorzy brzeski, regent kancelaryjej wielkiej[870] ważył się przyjmować cesyjej in rem et personam króla JMci francuskiego od JKMci długu sobie od Rzeczypospolitej winnego uczynioną, co jeśli tak jest, aby o to sądzony był, instabunt ichm. panowie posłowie.

Jm. pan podskarbi koronny[871], że in discrimen Rzeczpospolitą przywiódł przez niewypłacenie należytych pieniędzy Tatarom i ważył się immuture ordinationem Rzeczypospolitej, zadłużywszy się Tatarom i na co inszego obróciwszy sumę ordynowaną, serio tego upomnią się ichm. panowie posłowie jm. panu podskarbiemu.

Rewizyja skarbu koronnego lubo jest odprawiona, iż jednak ani relacyja dostateczna nie jest uczyniona, ani regestra podane rzetelne, czegoby nie dostawało i kto by co wziął albo kto zastawił et in quem usum to cessit, urgere mają ichm. panowie posłowie, aby ta rewizyja była reasumowana i aby jm. pan instygator koronny na tym sejmie według delacyjej podanej dochodził [k. 389] i ewinkował klejnoty Rzeczypospolitej i teraz jaki spisek jest insigniorum, klejnotów i przy kim są klucze, aby innotescant Reipublicae, domówić się powinni.

Cursus monety już wybitej, ponieważ inszej nie mamy tak dla wypłacenia się z długów, jako i propter summam damnificationem ludzi stanu wszelakiego, aby czas pewny do lat kilku per diploma ad archivum dany był naznaczony, po których lat ekspiracyjej aby sensim moderate per annos zniżone były te pieniądze i sposób do wytrącenia ich sine praecipitanti et enormi laesione stanów był namówiony i przed drugim sejmem na sejmiki proponować omnem conatum z innymi ichm. panami posłami adhibebunt. Do kórego wykupienia złych tych monet względem tak wielkich pożytków panowie mennicarze pomienieni, gdyż raz łożone na statki i praeparamenta unkoszty na zawsze im się zdały, jako zysk tak wielki onym hucusque szedł, aby z takowych zysków znacznych, które im proveniebant, przyłożyli się znacznie panowie mincarze z swymi sukkolektorami do wykupienia tych monet złych.

Co zaś do egzorbitancyji należy, między innymi za tą złą monetą, w tym się stany pergravati od kupców widzą, że oni sami podwyższając towarów in duplo, a czasem in triplo, sami żadnej dyminucyjej nie

[870] *Spytek Pstrokoński, podkomorzy brzeski kujawski.*
[871] *Jan Kazimierz Krasiński.*

ponoszą, zaczym aby była konstytucyja de pretiis rerum[872] reasumowana i ad executionem na sejmie teraźniejszym przywiedziona, aby też i kupcy wszelakich towarów za taksą in parte aliqua z kapitałów swoich ponosili szkodę, elaborabunt, do kilku jednak rzeczy, aby panowie posłowie nie byli deputowani i sami się nie dadzą wpisać, omnimode providebunt ichm. panowie posłowie.

Skrypta ad archiwum podane, aby in facie Rzeczypospolitej czytane były, [k. 389v] upomnią się ichm. panowie posłowie.

Siła na tym Rzeczypospolitej, aby mogła wiedzieć jako wiele aukcyjej kwarty z teraźniejszej przybyło lustracyjej, dla czegoż spytają się ichm. panowie posłowie o tym, i dawne lustracyje z teraźniejszymi aby weryfikowane były, dojrzą tego ichm. panowie posłowie.

Szkody niemałe ponoszą obywatele przez wycięcie i spustoszenie borów od sąsiad, dla czegoż reasumować mają konstytucyją [anni] 1601 przywieść nam mają ichm. panowie posłowie, i aby per custodes sylvarum szkody te i wycięcie arborum komprobowane byli, efficere mają.

Hiberna, że teraz ex certis rationibus skutku swego wziąć nie mogła, wszystkim staraniem ichm. panowie posłowie adlaborabunt, jakoby in futurum do swego przyjść mogła efektu.

Wybrańcy i ich wyprawa że dotąd w zapamięci zostają, inibunt modos ichm. panowie posłowie, jakoby prawo reasumowane być mogło, poenae irrogatae na posesorów dóbr, aby byli którzyby wybrańców tych a servitio avocare mieli albo ich utaili, także i na rotmistrzów, aby winy postanowione były, inquantumby którego wybrańca przez okup jaki uwolnić mieli.

Musi penetrare intima każdego ex civibus legacyja nieboszczyka pana [Hieronima] Radziejowskiego, kiedy dochodzi nas wiedzieć, iż anteriori labe et nota perfidio adlaborando ważył się ultra consensum et scitum Rzeczypospolitej przy legacyjej swojej cesarzowi tureckiemu Ukrainę podać, i tak wielką a corpore Rzeczypospolitej avellere prowincyją, co że in discrimen i ostatnią zgubę Rzeczpospolitą przywodzi, serio mają investigare ichm. panowie posłowie cuius motu i których ichm. panów senatorów suasu taka działa się legacyja. Oryginalne zaś dane onemu instrukcyje aby publice czytano i pakta te. [k. 390] Pan [Franciszek Kazimierz] Wysocki zaś[873], że się post fata nieboszczyka pana Radziejowskiego ultra mentem Rzeczypospolitej ważył tej dokończać legacyjej, aby był jako in causa perduelionis sądzony, omnimodo instabunt ichm. panowie posłowie.

[872] *VL, t. III, s. 382–383; VC, t. III, vol. 2, s. 211.*
[873] *Franciszek Kazimierz Wysocki, cześnik sochaczewski, sekretarz poselstwa H. Radziejowskiego do Turcji.*

Z Kozakami pakta jeśli mają być aprobowane, consensum requirent communem Rzeczypospolitej i do niego się stosować będą ichm. panowie posłowie. Przeszłych zaś pakt rozerwanie cuius motu et occasione stanęli, serio inquirent et autorem belli et incendii investigabunt pilno.

Dissensiones animorum i diffidentie aby ad unionem przywiedzione byli, jeżeliby się jakie znajdowali, pilno się o to starać ichm. panowie posłowie mają.

Wszystkimi usiłować będą sposobami ichm. panowie posłowie nasi wnosząc do JKMci instancyją, jakoby wcześnie ad extraneos principes in omnem casum prosząc o subsidia wysłać posłów.

Na artyleryją, ponieważ non sufficit ordynowana kwarta, aby ex vacantibus ordynować JKMć raczył o to swoje, interponent ichm. panowie posłowie instancyją.

Na żadną alienacyję dóbr Rzeczypospolitej pozwalać ichm. panowie posłowie nie mają, ale bene meritis ex distributiva iustitia od JKMci aby procedere mogła, instabunt ichm. panowie posłowie.

Rajtaryje, których titulo arkabusierów nazwano, aby zwionione byli, serio animadversent ichm. panowie posłowie, tym zaś, którzy są [k. 390v] teraz, aby dotąd w województwach zatrzymane były zasługi, póki iniuratis wszelaka nie stanie się satysfakcyja, omnimode providebunt.

Wielkiego respektu osobliwej Rzeczypospolitej potrzebuje decyzyjej sprawa o ordynacyją między ichm. pany Zamoyskiemi a jo. księżną jm. [Gryzeldą Konstancją] Wiśniowiecką wojewodziną ruską i jm. panem wojewodzicem sendomirskim[874] uti legitimos successores zachodząca, dla czegoż aby ta sprawa cursum negotiorum publicorum nie tamowała i nie trudniła, mają ichm. panowie posłowie nasi quam accuratissime chodzić koło tego, jakoby sprawa ta per ordines Regni ufacilitowana sine praeiudicis iuris naturalis księżny jmci i jm. pana wojewodzica osądzona była, a nie przez deputatów, albo in quantum by na teraźniejszym sejmie decidi nie mogła, aby per legem publicam formam iudicii na przyszły sejm circum scribatum, we wszystkim do woli stanów koronnych referując się.

Do fortyfikacyji miast siła by przybyło, gdyby proventus civiles nie na insze, jeno na jednę municyję wracane byli, dla czego aby lege publica caveatur, aby mieszczanie prowentów tych ni na co inszego nie obracali, jeno na samę municyję.

Długi ichm. panów hetmanów likwidowane, jeśli się jakie pokażą, aby ex distributiva iustitia swoje odnosili ukontentowanie, instabunt ichm. panowie posłowie. Bar jednak jako z dawna przy buławie zostawał, tak

[874] *Stanisław Koniecpolski.*

et in futurum przy buławie [aby] był, ichm. panowie posłowie o to starać się mają.

Nobilitacyje jeśli jakie dojdą, tedy aby jeno bene meritos do tego przypuszczono klejnotu, którychby odwagi swoje mieli od ichm. panów hetmanów zalecenia, z taką jednak kondycyją, aby nie byli capaces żadnych honorów ad quartam progeniem, którymby zaś jakie porozdawano munia i dobra, aby pro vacanti deklarowane były serio upomnią się ichm. panowie posłowie.

[k. 391] A że per abusum cancellariae JKMci przeciwko konstytucyjom nie dokładają w uniwersałach sejmikowych generalnych sejmików po prowincyjach, których zawsze dokładano i widzimy ich propter uniformitatem summam necessitatem, tedy urgere mają ichm. panowie posłowie, aby in executionem te sejmiki były przywiedzione.

Konstytucyja o porządku zachowania żołnierza [anni] 1652[875] aby reasumowana była, pilno się o to starać ichm. panowie posłowie mają.

Z carem JMcią moskiewskim in quantum przyjdzie do aprobaty pakt, tedy przestrzegać tego ichm. panowie posłowie mają, aby dotąd nie były aprobowane, póki się z tych pozwolonych od cara JMci milionów tym, którzy zawojowane dobra mają, nie stanie satisfactio.

Chorągwie zwinione aby zapłatę swoję odnieśli od stanów koronnych, instabunt ichm. panowie posłowie, także wojska cudzoziemskie od Trybunału Lwowskiego nad ordynacyją zatrzymane, jeśli in opere były, aby swoję odnieśli zapłatę.

Akademia Zamojska iż publico Patriae bono jest fundowana, aby w tejże protekcyjej Rzeczypospolitej, w której jest Akademia Krakowska zostawała i jej wszystkie immunitates, privilegia et consuetudines od najjaśniejszych królów polskich nadane, także sumy tejże Akademijej i kościołowi kolegiackiemu tak in vim reemptionis, jako i przez inne inscriptiones naznaczone i od nich zatrzymane wyderkafy aby były konstytucyją obwarowane.

Na wyprawę do postronnych monarchów ichm. panów posłów koszt prowidowany aby był ex distributiva iustitia, mają tego ichm. panowie posłowie dojrzeć.

Na prolongacyją sejmu nad czas sześćniedzielny żadnym [k. 391v] sposobem ichm. panowie posłowie pozwalać nie mają, tego niemniej dojrzą accedente consensu totius Reipublicae, aby ichm. panowie posłowie przysięgali żadnych nie traktować prywat, jeno bonum publicum.

[875] *VL, t. IV, s. 169–170.*

Dochodzi nas wiedzieć, jakoby nowa hostilitas przez rebelią Chmielniczenka[876] w Ukrainę wszczynać się poczęła, który postposito timore Dei, zrzuciwszy habit, nowe Rzeczypospolitej struit insidias, zaczym za czyją fideiussią z Malborka jest wypuszczony, serio inquirent, i aby ten fideiussor dał rationem Rzeczypospolitej, instabunt ichm. panowie posłowie.

Zachodząca prawna lis inter venerabile capitulum Chełmense a wielebnym jm. księdzem episkopem chełmskim[877] in Rota Apostolica wielką fundacyjom przodków naszych przynosi perplexitatem i strach, zaczym serio ichm. panom posłom iniungimus, aby do JKMci i stanów koronnych intercedant, aby ta sprawa tu in Regno per commissarios a Republica delegatos kończyć się mogła, mediante authoritate JKMci do Ojca Świętego, co fusius explicabit dexteritas od ichm. panów posłów.

Księżna jm. pani wojewodzina ruska[878], że o długi na ukraińskie majętności zaciągnione od różnych kredytorów prawem turbowana zostaje, invigilabunt ichm. panowie posłowie, jakoby więcej impetita księżna jmć, póki ad possessionem bonorum nie przyjdzie ni od kogo iure nie była. Kondemnaty zaś jeżeli jakie stanęły o te długi, aby lege publica kasowane były.

W pozwoleniu podatków nie mają się ichm. panowie posłowie nasi z inszymi koekwować województwy, mając rationem spustoszałych dóbr naszych przez różne calamitates i inkursyje nieprzyjacielskie.

[k. 392] Suma na chorągwie trzy ziemi naszej od Rzeczypospolitej likwidowana i asekurowana, aby w teraźniejsze podatki przyjęta była, starać się o to ichm. panowie posłowie mają.

W Horodyszczu ponieważ siła decessit gruntów od posesyjej sukcesorów nieboszczyka jm. pana starosty chełmskiego[879], tedy aby do płacenia podatków z gruntów tych nie byli sukcesorowie pociągani, ale je venerabile capitulum płaciło jako possessores fundorum, lege publica cavere ichm. panowie posłowie mają.

Więc że tak wiele różnych królewszczyzn tak większych, jako i mniejszych dzierżaw wielkie się stały spustoszenia, których vix vestigia zostają, a zatym impossibilitas jest płacenia poborów i czynienia egzekucyji, zaczym in oneribus Reipublicae mogły zarówno pociągać, upraszać ichm. panowie posłowie mają, aby per constitutionem w takowych zrujnowanych dobrach byli revisiones, aby za ich rewizyją ichm. panowie rewizo-

[876] *Juraszko Chmielnicki, syn Bohdana Chmielnickiego.*
[877] *Jan Różycki.*
[878] *Gryzelda Konstancja Wiśniowiecka.*
[879] *Chodzi o Floriana Orchowskiego, stolnika chełmskiego, zm. przed 30 VI 1667 r., od 1660 r. dzierżawcę starostwa chełmskiego od starosty Krzysztofa Potockiego.*

rowie koszt na reparacyją takowych dóbr uznali i sumy na nich wynalezione ichm. panom dzierżawcom aprobowane były, ażeby za reparacyją takowych dóbr mogły być aeque z drugimi dobrami pobory płacone, jako to w ziemi chełmskiej starostwo hrubieszowskie bardzo jest spustoszone, wieś Krasne jm. pana Marcjana Borzęckiego człowieka rycerskiego i Rzeczypospolitej zasłużonego, w województwie lubelskim starostwo parczowskie, w którym i znaków nie masz, gdzie wsie bywały, wioska Świdnik pod Lublinem jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego chełmskiego, człowieka także Reipublicae emeritum i innym ichmciom tym podobne, aby na te dobra mogła być rewizyja na reparacyją pozwolona i jakie by z rewizyjej sumy na reparacyją dóbr tych były uznane, aby były aprobowane, instare mają ichm. panowie posłowie.

[k. 392v] Ponieważ constat z kancelaryjej JKMci i metryki dawnej, że te dwa łany według przywileju JKMci olim Divi Vladislai Jagiellonis szlachcie nadana dwom braci Pełkom łowczym sive myśliwcom swoim, ut patet ex cancellaria et subscriptione manus JKMci legitime, kupione przez jm. księdza biskupa cytryńskiego, sufragana chełmskiego[880] na szpital ojcom bonifratelom krasnostawskim nadane iuxta obloquentiam privilegii Sacrae Regiae Maiestatis przed lat kilkunastą, tedy ad mentem privilegii Regii pietatis respectu od ciężarów aby uwolnione grunty te były, instabunt u Rzeczypospolitej ichm. panowie posłowie nasi.

Do taryfy skarbowej ponieważ siła decessit przez niepłacenie od Cerkwi, abyśmy do dawnej nie byli pociągnieni, invigilabunt ichm. panowie posłowie.

Względem dziesięcin iż już magno motu Reipublicae za świętej pamięci Króla JMci Władysława tak u Ojca Świętego per nuncium Apostolicum, jako i na sejmie per constitutionem anni 1635[881] stanęła decyzyja, a nihilominus ichm. panowie duchowni niektórzy contra praescriptum tej konstytucyjej do swojej jurysdykcyjej duchownej nobilitatem ewokują i nie wiedzieć in quo territorio rezydencyjej ekskomunikują, tedy starać się mają ichm. panowie posłowie, aby takowe ewokacyje i ekskomunikacyje były abrogowane.

Lubomlskie starostwo, że dotąd nie ma od Rzeczypospolitej finalnej decyzyjej post ius haereditarium nieboszczykowi panu wojewodzie kijowskiemu[882] od Rzeczypospolitej datum i tamto pierwsze prawo nie jest per legem abrogowane, urgebunt ichm. panowie posłowie, aby na tym sejmie

[880] *Mikołaj Świrski.*
[881] *VL, t. III, s. 407; VC, t. III, vol. 2, s. 260.*
[882] *Jan Wyhowski.*

finalna mogła być decyzyja, gdyż wielką perplexitatem ziemia nasza ponosi wydawaniem poborów, nie wiedząc, czy jako z dóbr dziedzicznych płacone te podatki mają być.

[k. 393] Odważne dzieła nieśmiertelnej pamięci godne ceny jo. książęcia jm. Dymitra Korybuta na Zbarażu i Załoźcach Wiśniowieckiego, wojewody bełskiego, które z młodych lat swoich cum dispendio fortun i zdrowia swego, z odwagą po wszystkie te wojny Ojczyźnie incessanter wyświadcza, pierwej podczas oblężenia zbaraskiego dawszy swoje majętności dla dobra Rzeczypospolitej et pro conservatione całości jej in praedam nieprzyjacielowi, żadną nie odniósł vigore constitutionis hucusque wdzięczności i nagrody, przeszłej zaś zimy aż do teraźniejszej podhajeckiej transakcyjej ostatniej dóbr swych przez spalenie i wybranie ludzi od Ordy merentur od JKMci i całej Ojczyzny kompasyji i wdzięczności, który aby wsparty być mógł od całej Rzeczypospolitej do JKMci instancyją, interponent ichm. panowie posłowie nasi swoję ad ordines Regni prośbę.

Takowychże respektów wielkiego heroa i hetmana walecznego[883] pozostali synowie swymi i przodków swych zasługami wysokimi odwagami w Ojczyźnie clarescentes ichm. panowie chorąży[884] i podstoli koronny[885], którzy omnium notitia szeroko przestronnych pozbywszy włości dla oblężenia teraźniejszego i zatrzymania nieprzyjacielskiej na ruinę Ojczyzny usadzających się imprezy, sta kilkadziesiąt tysięcy dorocznej pozbyli się intraty, słusznej od stanów Rzeczypospolitej requirunt nagrody, do której omni modam ichm. panowie posłowie nasi navabunt operam, ichmciów prosimy.

Wielkiego Ojczyzny ojca wiekopomnej sławy, cnót i odwag rodzica swego naśladujący syn jo. książę Michał Korybut Wiśniowiecki, wojewodzic ruski postradawszy dla całej Rzeczypospolitej et conservationem jej na kilkanaście milionów [k. 393v] dóbr dziedzicznych swych, aby osobliwym respektem i łaską JKMci ex primis vacantibus mógł wsparty zostać, do całej Rzeczypospolitej wniosą ichm. panowie posłowie instancyją.

Pochwały godna ochota et studium wielmożnego jm. pana podczaszego W. Ks. L., chełmskiego starosty[886], który pod czas zamieszanych tych czasów fortece w Chełmie proprio erygować chce peculio, zaczym aby wszelaką wdzięcznością ta ochota jmci od stanów koronnych przyjęta była, exponent ichm. panowie, łożony zaś koszt aby przez ichm. panów komisarzów ad instar fortecy halickiej na dobrach jmci przyjęty i asekurowany był, elaborabunt. Od starostwa zaś chełmskiego odjęte wsie recenter, aby post decessum modernorum possesorum do tegoż starostwa przyłączone były, starać się będą. Chełm zaś samo miasto ogniem i inkursyją nieprzyjacielską, niemniej stanowiskami żołnierskimi i przechodami wespół ze wsiami, aby od stanowisk żołnierskich i chlebów do lat kilku uwolnione było, jako najpilniej o to się starać będą.

[883] *Stanisław „Rewera" Potocki, zm. 27 II 1667 r.*
[884] *Andrzej Potocki, starosta halicki.*
[885] *Feliks Kazimierz Potocki, starosta krasnostawski.*
[886] *Krzysztof Potocki.*

Dług ichm. panów Daniłowiczów, wielkich i odważnych Ojczyzny tych synów, jeszcze od świętej pamięci Króla JMci zaciągniony a dotąd niewypłacony, aby mógł być tego sejmu sposób wynalezienia do wypłacenia jego, wszelakiego przyłożą ichm. panowie posłowie starania, albo przynajmniej ta suma na dobrach Rzeczypospolitej asekurowana mogła być.

Starostwo horodelskie jm. panu [Stanisławowi] Służewskiemu za życzliwe i pracowite ku JKMci i całej Ojczyźnie przysługi konferowane ze wszystkiej intraty za oddaleniem wsi ogołocone jest, aby JKMć P. n. m. jako starostwu sądowemu wsie z dawna do niego należących post extinctam modernorum possessorum vitam przywrócić raczył i aby to lege cautum było, instare [k. 394] mają ichm. panowie posłowie nasi, niemniej aby zasługi dotąd jmci niewypłacone na wsi Pruscach proprio peculio kupionej, asekurowane od stanów koronnych było.

Jm. pan podczaszy chełmski[887] z cnót i odwag swych całej Rzeczypospolitej wiadomy poniósłszy w dzierżawie swojej Białego Kamienia przez stanie obozu całej tamtej dzierżawy zniesienie i nieznośne szkody, aby mógł swoje przez instancyją ad ordinis Regni przez ichm. panów posłów wniesioną odnieść nagrodę, interponimus ichmciom.

Godna pamięci nieśmiertelnej perennis gloria wielkiego senatora nieboszczyka jm. pana wojewody mazowieckiego[888] słodkie czyni w sercach naszych recordationes, aby sukcesorowie jmci wszelaką mogli od Rzeczypospolitej uznać gratitudinem, instabunt gorąco ichm. panowie posłowie, aby Korytnica miasteczko z wioskami zniesionymi, których vix vestigia extant a stativis militaribus do jakich lat uwolnione były.

Nie po jedenkroć wniesiona instancyja jako od rycerstwa w instrukcyjach wojskowych, tak od obywatelów ziemi chełmskiej do JKMci i całej Rzeczypospolitej za więźniem korsuńskim panem Oktawianem Kazimierzem Sosnowskim, miecznikiem bracławskim, który incessanter traktując do tych lat usług Rzeczypospolitej, pod chorągwią JKMci lat dwanaście zostając, a straty w różnych okazyjach na 20 tysięcy poniósł, wieś Kropiwki, włók dziesięć w Holi pustych, w Rokitnej dziesięć włók pustych

[887] *Samuel Regowski.*
[888] *Stanisław Sarbiewski, starosta grabowiecki, zm. 1662 r.*

mając z łaski JKMci sobie konferowane, więc niemałą ruinam dla tych dóbr poniósłszy substancyi swojej na 15 tysięcy, instat ziemia cała jako za obywatelem swoim z przodków swoich zasłużonym dobrze, aby na tychże dobrach suma złotych 10 tysięcy asekurowana [k. 394v] była posteritati jego.

Zasługi i tak ciężkie skaleczenia w okazyjach wojennych jm. pana Stanisława Uhrowieckiego, oberszlejtnanta JKMci, także jm. pana Janusza Borzęckiego pilnie recommendabunt ichm. panowie posłowie miłościwemu respektowi JKMci, aby mieli swoje nagrody.

Wielki gwałt prawo pospolite cierpi, iż wiele stanu szlacheckiego ludzi ciężkie w tym ponosi praeiudicium, gdy ich niesłusznie o rzeczy nieprzyzwoite mandatami na sejm ewokują, jako to na ur. paniach Zawadzkiej, Mierzejewskiej i Wilgockiej, bez dania im mandatu, in causa cassandae poenae infamiae extra forum causae huic competens stanęła kasacyja totius processus od nich w grodzie chełmskim otrzymanego, cum adiudicatione poenae et sessione turrica, atque poenae ducentarum marcarum, nec non refusione damnorum ad tria millia taxatorum ex instantia nieboszczyka jm. pana wojewody kijowskiego[889] in contumatiam otrzymana, aby takowa condemnata zniesiona była i restitutio causae principalis, serio w tym ichm. panowie posłowie nasi elaborare mają. Także aby dworek z placami tegoż jmci pana pisarza i drugi jm. pana Hajewicza a stativis militaribus i płacenia podatków per legem publicam uwolnione były, starać się będą.

Donacyja Wołkowyjów, wsi od ichm. panów Borzęckich, gdyby byli innodati kondemnatami, aby teraz per legem publicam aprobowana była, adlaboribunt ichm. panowie posłowie.

Fundacyja ojców dominikanów janowskich i hrubieszowskich aby per legem publicam z gruntami swymi aprobowana była, adlaborabunt ichm. panowie posłowie.

[k. 395] Za jm. panem pisarzem polnym koronnym[890] wniosą ichm. panowie posłowie nasi ad ordines Regni swoję instancyją, aby tak wielkich zasług i odwag swoich od JKMci i Rzeczypospolitej odnieść mógł nagrodę i ukontentowanie.

Nie możemy praeterire silentio wielkich nieśmiertelnej pamięci godnych nieboszczyka jm. pana Jana Romanowskiego JKMci rotmistrza zasług, który z młodych lat swoich w wojsku W. Ks. L. dispendio zdrowia, substancyjej swojej łożywszy, kilkanaście lat chorągiew kwarcianą miawszy, tamże zdrowiem swoim usługę Rzeczypospolitej traktując, pod

[889] *Jan Wyhowski.*
[890] *Jakub Potocki.*

Wierzchowicami gloriose occubuit, dawszy zdrowie swoje in victimam za całość Rzeczypospolitej. Żeby jednak emerita stipendia per legem publicam onemu przyznane, successoribus nieboszczyka jm. pana rotmistrza wypłacone z skarbu W. Ks. L. były, wniosą ad ordines Regni ichm. panowie posłowie nasi instancyją.

Za ich. pany Wołczkami jako wielce ukrzywdzonymi od nieboszczyka pana [Hieronima] Radziejowskiego i sukcesorów jego w odjęciu majętności, na której pod 100 tysięcy sumy mają, quam summopere adlaborabunt et intercedent do stanów, jakoby in quam celeriori cursu et via mogła być ta suma powrócona.

Wielki in Republica civis in toga et in sago znaczny z odwag et ex specimine virtutum nieboszczyk jm. pan łowczy bracławski[891] meretur, abyśmy wdzięczności naszej pozostałemu potomstwu mogli testari tesseram, intercedując za ichmciami do stanów koronnych, aby kwit z prowiantmagistrostwa od nieboszczyka jm. pana podskarbiego[892] onemu dany, lege publica aprobowany był.

Za czernicami chełmskimi zakonu św. Bazylego instabunt ichm. panowie posłowie do stanów koronnych, aby grunt ich [k. 395v] od wszelkich egzakcyji żołnierskich i płacenia podatków lege publica uwolniony był.

Lwowa i Bełza fortificatio jako jest potrzebna tak inire z stanami koronnymi mają sposoby ichm. panowie posłowie, jakoby te fortece quam sufficientissime sumptibus, a mianowicie Lwów z czopowego lwowskiego aby opatrzony był.

Prace, fatygi, substancyjej ruina przez jm. pana Jana Karola Romanowskiego, chorążego chełmskiego przez tak wiele lat na usłudze Rzeczypospolitej i sejmowej magnis impensis odwagą łożone i podjęte, że od nas samych dostatecznej nie mogą otrzymać wdzięczności, do Majestatu JKMci i całej Rzeczypospolitej interponimus za jmcią prośbę, aby medianti authoritate et intercessione stanów koronnych od JKMci, ponieważ za zasługi swoje nic ex distributiva nie może otrzymać iustitia przynajmniej teraz w dzierżawie swej lubomlskiej, na którą portionem substancyjej impendit, nie ponosił żadnej szkody tak w dotrzymaniu, jako i w defalkacie, od JKMci Pana swego miłościwego przez ichm. panów komisarzów uznaną, aby odniósł satysfakcyją swoję.

Które to artykuły ichm. panom posłom naszym dane i do promowania zlecone i inne, które obaczą ex re et commodo Reipublicae, fidei et conscientiae dexteritatique ichmciów poruczone zleciliśmy jm. panu

[891] *Marcin Liniewski.*
[892] *Jan Kazimierz Krasiński.*

marszałkowi natenczas koła naszego podpisać i do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, diet et anno ut supra [14 XII 1667]. Jan Karol z Romanowa Romanowski chorąży ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

2. Protestacja Aleksandra Bobrowskiego przeciwko napastującym go podczas sejmiku przedsejmowego 14 grudnia 1667 r. w Chełmie

Rkp. *APL, CChRMO Akta luźne 2, k. 749–749v — protestacja wniesiona do akt na początku 1668 r.; dokładna datacja nieustalona ze względu na uszkodzenie kart.*

[k. 749] Do urzędu i ksiąg niniejszych grodzkich starościńskich chełmskich przyszedłszy oczywiście ur. jm. pan Aleksander Bobrowski, burgrabia zamku uchańskiego, z wielkim żalem i uciężeniem, jako tylko mógł, do ksiąg, posieczony, niniejszych grodzkich starościńskich chełmskich tak prędko, naprzeciw szlachetnym Makowskiemu jako pryncypałowi, Regnowskiemu Stanisławowi kucharzowi jm. pana Gabriela Bielskiego cześnika, także Wirowskiemu, Skalskiemu i kucharzowi jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego podsędka i podstarościego grodzkiego, urzędników ziemi chełmskiej czeladzi konpryncypałom i tego uczynku niżej opisanego pomocnikom, onymże imiony lepiej wiadomym, których imiona i nazwiska na terminie sądzenia tej sprawy będą pokazane i produkowane, świadczył i protestował się o to, iż oni nie pomniąc na prawo tak Boskie, jako i pospolite koronne, statutami i konstytucyjami sejmów walnych generalnych przez wszystkę Rzeczpospolitą ustanowione, ani się oglądając na winy w tymże prawie koronnym contra pacis violatores obostrzone i obwarowane, którym to prawem wszystkie stany szlacheckie szczycić się, cieszyć, w sąsiedztwie spokojnie i bezpiecznie żyć zwykli, a występnych zaś i pokoju gwałtowników sądzić i srodze karać rozkazuje, pomienionych ichmciów czeladź nic na to respektu nie mając, i owszem, sobie lekce prawo pospolite poważając, we czwartek przed świętem św. Tomasza Apostoła Pańskiego w roku niedawno przeszłym 1667 święta przypadającego, podczas sejmiku electionis ichm. panów posłów z ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego na sejm blisko przyszły, quo tempore omnis tranquillitas pacis et securitatis publica obserwowana być [k. 749v] miała od wszelkiej na sejmiku pomienionym będącej osoby, pomienionego protestującego się w nocy godzin po zachodzie słońca trzy i lepiej, od przyjaciela samego tylko bezpiecznie do gospody swej idącego, tu w Chełmie in via publica, szkołę żydowską pomijającego a ku klitkom miejskim postępującego, cum rancore et odio, z gotowymi obuchami, dobytymi szablami zewsząd obskoczywszy, hominem innocuum nec ullam eis occasionem dantis, wprzód obuchem w piersi, a potem szablami rany wielkie, szkaradne, szkodliwe violenter et iniuriose zadali, srodze zranili, zęby obuchami powybijali, drugie zaś szablami powycinali, czapkę sobolową karmazynową valloris złotych polskich 30 i więcej z głowy zerwali, szablę we srebro oprawną valloris złotych 50 i lepiej na kawałki potłukli, srebro od tejże szabli między siebie zabrali, i gdyby nie Boska wyżej rzeczonego protestującego się providentia i łaska Jego święta wspierała, zapewnie by od tak srogiego zbicia i posieczenia umarł, jakoż zaraz nazajutrz przez przyjaciela żal swój na sejmiku opowiedał. [...] [Podpisał] Gaspar Wyrozębski imieniem jm. pana Alexandra Bobrowskiego pisać nieumiejącego.

CCVI. Sejmik relacyjny w Chełmie 16 kwietnia 1668 r.

Król uniwersałem datowanym w Warszawie 24 III 1668 r., wobec rozejścia się 7 III 1668 r. sejmu bez uchwalenia konstytucji, zwoływał sejmiki w tym chełmski na 16 IV 1668 r., por ASWK, t. III, s. 203. Uniwersału skierowanego do ziemi chełmskiej nie odnaleziono.

1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 16 kwietnia 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 469v–473 — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Jan Kazimierz Czyż podstoli wendeński, marszałek sejmiku 20 IV 1668 r.* [feria sexta post Dominicam Misericordiae a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 5, k. 800–803v — w grodzie krasnostawskim oblatował Krzysztof Rudnicki regent ziemski chełmski 19 IV 1668 r.* [feria quinta post Dominicam Misericordiae a. D. 1668].

(k. 469v) My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce konsultacyjom zwyczajne na sejmik do Chełma pro die 16 aprilis, za uniwersałem JKMci P. n. m. z instancyjej posłów ziemskich [k. 470] po niedoszłym infelicitate Reipublicae sejmie zaniesionej złożony, a to principaliter dla zatrzymania wojsk JKMci i Rzeczypospolitej w służbie dalszej na zawsze in periculis imminentibus Ojczyzny nie chcąc onej in defensam zostawić, a to lubo nam restant składania bez sejmu podatków iura nostra, jednak prohabita summa Reipublicae necessitate postanowiliśmy zgodną uchwałę naszą na zapłatę chorągwiom i ludziom wojskowym z dyspozycyjej Rzeczypospolitej i komisyjej przeszłej lwowskiej do ziemi naszej ordynowanym, a to za dwie ćwierci oraz, to jest tej, która się in aprili terminie i tej, co się a prima maii poczyna, podatki sposobem do wydania takim.

Naprzód mając wzgląd na dobra Rzeczypospolitej, to jest królewskie i duchowne, które dla ciężarów ciężkich i chlebów in alimentum wojska często wydających jako i pensyji quarti magna ex parte są zdezelowane, gdzie w niektórych dobrach ob integram desolationem imposibilis byłaby egzekucyja, uchwaliliśmy, aby z dóbr tych Rzeczypospolitej cum abiuratis antiquioribus i tych ostatnich, wedle których z uchwały sejmowej do skarbu, mianowicie iuxta exactionem anni 1661[893] pobory oddawano, teraz dwadzieścia i sześć dobra Rzeczypospolitej królewskie i duchowne, ex bonis zaś terrestribus haereditariis poborów siedm sine abiuratis, które a data praesentis laudi do Zielonych Świątek blisko przyszłych [20 V] praecise wydać mają, a to sub rigore poenarum fisci in legibus expressarum et executione militari. In praesentia jednak subdelegatorum officii peragentis z obydwu powiatów ziemi naszej obowięzujemy się do rąk ichm. panów poborców na teraźniejszym sejmiku, to jest jm. pana [k. 470v] Floriana Milanowskiego do ziemi chełmskiej, a do powiatu krasnostawskiego jm. pana Krzysztofa Rudnickiego obranym, którym wedle dawnego prawa i zwyczaju salarium grosz od złotego circa quotam podatku każdy swego, nadto 6 gr kwitowego iuxta premissa regestra i kwitów egzakcyji anni 1661 oddawać będziemy powinni. Te jednak podatki modo premisso wybrane in ratihabitionem sejmu przyszłego, który nam JKMć prędko złożyć obiecuje, który jeśliby nie był złożony, powinni będziem na drugim zjeździe posła swego do JKMci z instancyją naszą ordynować, sobie zachowujemy, ad praecautione legis, aby sequela podatków bez sejmu złożenia nigdy na potym nie była praesenti laudo składamy, i aby ich zaraz tak partitim, jako zupełna wedle kwoty przychodzącej chorągwiom ichm. panowie poborcy nie płacili.

A jeśliby wojsko in usum Reipublicae w kraje ruskie in defensionem Ojczyzny poszło, także skoro insze województwa ludziom swoim płacić będą, natenczas i ichm. panowie poborcy za wiadomością o tym od starszych ichm. panów urzędników powziętą, albo deklaracyją na przyszłym zjeździe naszym konserwowanym i niżej praefigowanym za te ćwierci dwie, to jest za jednę, która terminatur in aprili, za drugą, która się a prima maii poczyna, aby sine ulla praecrastinatione zapłacili, praecaveniant praevia jednak lustratione wielmożnego jm. pana pisarza polnego koronnego[894] i naszego jm. pana komisarza chełmskiego. A jeśliby dla różnych i dalekich [k. 471] konsystencyji ani wielmożny jm. pan pisarz polny koronny, ani jm. nasz pan komisarz popisować ludzi i chorągwi do nas należących nie mógł, tedy mają ichm. panowie deputaci od chorągwi po zapłatę przysłani w grodzie quantitatem ludzi chorągwi swojej poprzysiąc, non excedendo jednak listów przypowiednich, albo ordynacyjej komisyjej lwowskiej.

A że nam Król JMć P. n. m. vigore instancyjej usilnej ichm. panów posłów na sejmie niedoszłym wniesionej na obronę Ojczyzny in periculis continue occurentibus pod teraźniejszy sejmik wici jedne za dwoje wydał, tedy in hac summa necessitate Reipublicae, przykładem cnych przodków swoich na zaszczyt Ojczyzny my chcąc swą continuam depeculationem et saevitiam nieprzyjacielską z karków naszych znieść, propter conservationem chwały Bożej i kościołów świętych, evitandis krwie niewinnie lejącej dusz chrześcijańskich, pospolite ruszenie wedle opisu i porządku konstytucyji anni 1621[895] i wedle świeżych konstytucyji do dawnych statutów i praw stosujących się, a osobliwie roku 1655[896] et 1658[897], tudzież 1667[898], aby pro facultatibus przy osobach poczty były stawione, reassumendo przy tym i nasze anteriora lauda niedawne ex mutuo consensu postanowione, sub poenis de expeditione generali bellica sancitis uchwalamy.

A do taksowania miast ichm. panów urzędników z prawa do tego należących, według której iuxta praescriptum iuris wszystkie generaliter miasta i miasteczka królewskie [k. 471v] i duchowne naprawować będą powinni na przyszłym konserwowanym zjeździe naszym czas naznaczymy, to insuper warując[a], że luboby trzecie wici nie były nam na popis ani na ruszenie się wydane, tedy suadente necessitate urgenti Ojczyzny, przykładem inszych województw mając supremam rationem salutis Reipublicae, już defacto gotowi bywszy, w porządku należytym stawać obowięzujemy się i ad effectum te nasze defensia przywieść i równo ze wszystkimi innymi województwy in armis stawać tam, i tak długo, gdzie tego necessitas summa Reipublicae conservandae ukaże.

Dla czego wszystkiego i doskonałej obrady determinacyjej i egzekucyjej onych także abychmy o żadnej obradzie defensionis Reipublicae i zapłacie wojsku od inszych województw mieli notitiam, prorogujemy i konserwujemy sobie zjazdy, konsultacyje da Pan Bóg na wtorek po zaczęciu roków ziemskich chełmskich, które imminent post festum Sancti Philippi et Jacobi [31 VII], na którym to zjeździe będąc plenius informati od inszych województw tak o postanowionej zapłacie, jako i defensyjej Oj-

[893] *VL, t. IV, s. 326–327.*
[894] *Jakub Potocki.*
[895] *VL, t. III, s. 198–204; VC, t. III, vol. 1, s. 297–304.*
[896] *VL, t. IV, s. 222–223.*
[897] *VL, t. IV, s. 248–249.*
[898] *VL, t. IV, s. 436.*

czyzny, tam już obranie sobie duktora i inszych oficyjalistów, taksowanie przez deputatów miast na wyprawę pospolitego ruszenia i popis z dalszym progressem defensionis doskonale namówić przyrzekamy.

Przy tym i formata iudicia fisci pod tenże czas dla uczynienia doskonałych rachunków ichm. panów poborców i administratorów i sądzenie retentorów wszelakich, także uznanie defalki czopowego jm. pana cześnika chełmskiego[899].

Więc względem arendy miasteczek do Zamościa należących przez mieszczan zamojskich arendowanych, jako i cognitionem sołtysów [k. 472] strony podymnego postanawiamy i naznaczamy, na który czas ichmć tenentur stawić sine ulla adcitatione sub rigore et poenis fisci et ultimaria executione etiam militari.

Więc zostawając in continuo metu z ustawicznych inkursyji Ordy i swawolnych Kozaków w kraje ruskie niedaleko nam przyległe, a nie mając w przedzie własnych krajach nic penitus wojska i zasłony, tedy uprosiliśmy de medio sui jm. pana chorążego chełmskiego[900] do jw. jm. pana marszałka i hetmana wielkiego koronnego[901], aby wojska wszystkie tak polskie, jako i cudzoziemskie różnie i głęboko w pogranicznych województwach włożone, wcześnie na zaszczyt województwom ruskim z stanowisk ruszył i defensionem krajom tym obmyślić i o dalszych niebezpieczeństwach wcześnie obwieścić nas raczył, któremu gratitudinis ergo na pewną kwotę zleciliśmy dać asygnacyją jm. panu marszałkowi koła naszego.

Jm. panu Janemu Stepankowiczowi towarzyszowi jm. pana starosty parczewskiego[902] do nas propter certitudinem zapłaty przysłanemu, złotych polskich 100 u jm. pana skarbnika chełmskiego[903] naznaczamy.

Asygnacyje dawne skarbowe z dawnych podatków ichm. panów Szymona Mogilnickiego podstarościego horodelskiego i jm. pana Oktawiana Sosnowskiego miecznika bracławskiego ichm. panom jm. panu [Franciszkowi] Kobyłeckiemu podczaszemu mielnickiemu, także jm. panu Kaczorowskiemu dane, iż nie są dotąd dopłacone przez wyrachowanie się defektami podatków przez ichmciów wybieranych, tedy ziemia nasza chcąc exolvere fidem suam [k. 472v] ma albo z czopowego drugich rat, albo z pewnych retent niezawiedzionych obmyślić zapłatę in futuro da Pan Bóg iudicio formato fisci.

[899] *Gabriel Bielski.*
[900] *Jan Karol Romanowski.*
[901] *Jan Sobieski.*
[902] *Mikołaj Franciszek Daniłowicz.*
[903] *Remigiusz Franciszek Choiński.*

Jm. pana sędziego ziemi naszej chełmskiej[904] instancyja względem odpadłych gruntów od wsi Horodyszcz, posesyjej jego, przez odgraniczenie venerabilem capitulum chełmskiej do wsi ich Parypies, na których przedtym kilkanaście chłopów pociągłych siedziało, iż teraz żadnego pociągłego chłopka nie ma, jeno dwóch komorników, słuszną uważywszy, że trudno ex re non existenti ma pobory sine abiuratis wedle dawnej taryfy płacić, tedy naznaczamy któregokolwiek z ichm. panów komorników ziemskich na rewizyją tych odpadłych gruntów i uznanie osiadłości teraźniejszej quantitatem, więc i pustych zostających gruntów, którą rewizyją iurata fide intra spatium duarum septimanarum odprawiwszy, do grodu podać powinien, wedle której podatki uchwalone jm. pan sędzia oddać będzie powinien. Jednak aby zawsze ex diminutione ziemia chełmska nie szkodowała, przy rewizyjej z sejmu nam na też dobra przyniesionej i o aprobacyją specjalnej tej rewizyjej postarać się i dopomóc obiecujemy.

Którą to zgodną naszę uchwałę i postanowienie zleciliśmy z podpisem jm. pana marszałka sejmiku naszego do grodu chełmskiego podać, które jm. pan regent grodzki kazawszy publikować, do grodu krasnostawskiego oblatę odesłać ma. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 16 kwietnia roku 1668 [k. 473]. Jan Kazimierz na Woronnej Czyż podstoli wendeński, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

[a] *W CCrRMO 5, k. 802*: uważając.

CCVII. Sejmik z prolongaty w Chełmie 8 maja 1668 r.

1. Laudum sejmiku chełmskiego 8 maja 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 516v–518; APL, CChRMO Akta luźne 2, k.697–698v — oblata; w grodzie chełmskim oblatował Stanisław Węgleński marszałek sejmiku 9 V 1668 r.* [feria quarta post Dominicam Rogationum a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *CCrRMO 5, k. 833v–834v — w grodzie krasnostawskim odpis wyjęty z akt chełmskich oblatował szl. Jan Barliński 25 V 1668 r.* [feria sexta post festa Solennia Sacri Pentecosten a. D. 1668]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 965–969 — kopia.*

[k. 516v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się na miejsce consultationum zwyczajne na sejmik do [k. 517] Chełma pro die 8 [mensis] praesentis ex consensu całego sejmiku naszego in diem praesentem konserwowany, dla umówienia dalszej defensyjej i obrady około dobra Ojczyzny naszej, tot już calamitatibus nadwątlonej i egzekwowanie w nie-

[904] *Zbigniew Sługocki.*

których punktach przeszłego laudum, także i złożenia popisu, który że nie mógł tak prędko do efektu przyjść dla różnych interweniencyjej, on odkładamy na wtorek post octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini blisko przyszły [12 VI][905], na który czas zjechać się powinni będziem tu do Chełma sub poenis in laudo anteriori expressis, na ten czas obrać sobie duktora i inszych oficyjalistów przyrzekamy.

Taksowanie zaś (przez panów deputatów) miast tak JKMci, jako też i duchownych na wyprawę pospolitego ruszenia z dalszym progresem obrony Ojczyzny naszej na sądy przyszłe ziemskie, które intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini tu w Chełmie odprawować się będą, odkładamy. Na który termin powinny będą wszystkie miasta z kwitami poborowymi i podymnymi ad deducendum quantitatem possessionum suarum stawić się, których praesenti laudo obstringimus, termin onym naznaczając.

O podatkach, któreśmy na przeszłym zjeździe naszym zgodnie umówili, laudum przeszłe in toto reasumujemy, które aby najdalej do świątek [27 V] sub rigore fisci et executione militari wydane były. A iż egzakcyja ta propter iniquitatem temporis w prolongacyją pójść musiała, tedy cobykolwiek ichm. panowie posłowie nasi wybrali, one tu na miejscu jm. panu Jaworskiemu kapitanowi jo. książęcia [k. 517v] jm. [Dymitra Jerzego] Wiśniowieckiego wojewody bełskiego, hetmana polnego koronnego ad rationem zasług oddać powinni będą za asygnacyją jednak jm. pana komisarza naszego, jm. pan komisarz zaś nasz residuitates sum chorągwiom do nas należącym do obozu, gdzie na ten czas ściągnienie będzie, odnieść będzie powinien, któremu to jm. panu komisarzowi naszemu uważywszy spezy i koszty jmci in frequentiori numero gratitudinem obmyślić obiecujemy.

Ichm. panom deputatotm wojskowym, jm. panu Jaworskiemu kapitanowi jo. książęcia jm. [Dymitra Jerzego] Wiśniowieckiego wojewody bełskiego i hetmana polnego koronnego, który do nas wedle dystrybuty przyjechał dowiadując, jeżeli ziemia nasza wyda na ćwierć pieniądze szwadronu książęcia jmci złp 100, także jm. panu Maciejowi Milewskiemu towarzyszowi chorągwi jm. pana podczaszego mielnickiego[906] złotych polskich 50, z retent przy jm. panu skarbniku chełmskim[907] zostających, naznaczamy.

Którą to zgodną naszą uchwałę i postanowienie zleciliśmy z podpisem jm. pana marszałka sejmiku naszego do grodu chełmskiego podać,

[905] *Sejmik nie doszedł, odwołany uchwałą szlachty zgromadzonej na rokach ziemskich w Chełmie 5 VI 1668 r.*

[906] *Stanisław Laskowski.*

[907] *Remigian Franciszek Choiński.*

którą jm. pan regent grodzki chełmski kazawszy publikować, do grodu krasnostawskiego per oblatam odesłać ma. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 8 miesiąca maja r. P. 1668. Stanisław Węgleński marszałek koła [k. 518] rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

CCVIII. Sejmik nadzwyczajny podczas roków ziemskich w Chełmie 5 czerwca 1668 r.

Uchwała sejmiku z 8 V 1668 r. postanawiała m.in., że taksowanie zaś (przez panów deputatów) miast tak JKMci, jako też i duchownych na wyprawę pospolitego ruszenia z dalszym progresem obrony Ojczyzny naszej na sądy przyszłe ziemskie, które intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini tu w Chełmie odprawować się będą, odkładamy. *Oktawa Bożego Ciała przypadała 31 V–7 VI 1668 r.; zebrana wówczas w Chełmie szlachta zajęła się również sprawami wcześniej poruszanymi na sejmiku.*

1. Uchwała szlachty zgromadzonej na roki ziemskie w Chełmie 5 czerwca 1668 r.

Rkp. *APL, CCrRMO 5, k.836v–837 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Barliński, 8 VI 1668 r.* [feria sexta in crastino octava festi Sacratissimi Corporis Christi a. D. 1668].

[k. 836v] My niżej podpisani, to jest sąd ziemski chełmski i officiales terrestres Chełmenses, na roki ziemskie chełmskie intra Octavas Sacratissimi Corporis Christi Dominae zgromadzeni, do wiadomości wszystkim ichm. panom obywatelom stanu rycerskiego, także i dzierżawcom i samym obywatelom miast JKMci i Rzeczypospolitej i dóbr duchownych obydwu powiatów podawamy. Ponieważ nam innotuit absentia ichm. panów dygnitarzów, którzy częścią dla konwokacyjej warszawskiej, częścią ob. legalitates suas na przyszły wtorek wedle laudum ostatniego termin termin popisu naznaczonego [8 V 1668] stanąć nie mogą, uchodząc daremnego trudu i kosztu, więc i to, że i insze województwa do dalszej wiadomości de imminentibus periculis zawzięcia (zostając jednak w należytej gotowości) popisy i dalsze progresy odłożyli, tedy i my per hasce praesentes innotescentias nostras ten popis i stawanie w należytym porządku i gotowości do zawzięcia rzetelnej wiadomości necessitatis Reipublicae i stawania albo kupienia się inszych województw odkładamy i odraczamy. O którym czasie i terminie kupienia się i stawania podług uchwał naszych subsequenter innotescentie od pierwszego dygnitarza albo urzędnika będącego wyniść będą, po parafiach powinni i w grodach obydwu publikowane. Z miast zaś tak Rzeczypospolitej, jako i duchownych, ponieważ ma praecedere taxa dochodów, osiadłości i gruntu ich, tedy jużechmy wedle laudum na

tychże rokach chełmskich zaczęli od Chełma tę taksę, insze zaś miasta aby stawali z regestrami i dokumentami, jako lustracyjami, kwitami poborowymi i podymnego tak na przyszłe querelle, które się za tydzień od daty tej innoscencyjej sądzić będą, albo wedle reklamacyjej in subsequentibus iudiciis querellarum, albo na sądach formati iudicii sub poenis de expeditione generali bellica sancitis et ultimaria executionem.

Którą to innotescencyją rękami naszymi podpisaną, w grodach obydwu dla wiadomości publikować zleciliśmy. Działo się w Chełmie, die 5 iunii a. D. 1668. Zbigniew Sługocki sędzia ziemi chełmskiej mp., Tomasz Drzewiecki stolnik chełmski, Andrzej Wiśniowski podsędek ziemi chełmskiej mp., Gabriel Bielski cześnik ziemi chełmskiej, Adamus Węgliński venator terrae Chełmensis mp., Remigian Choiński skarbnik ziemi chełmskiej mp.

CCIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 23 lipca 1668 r.

Król uniwersałem datowanym z Warszawy 18 VI 1668 r. zwoływał sejm nadzwyczajny do Warszawy na 27 VIII, wyznaczając termin przedsejmowego sejmiku chełmskiego na 23 VII 1668 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 659 — w grodzie chełmskim oblatował szl. Baltazar Boguszewski 14 VII 1668 r.; CCrRMO 5, k. 881v–882 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Barliński, 21 VII 1668 r.

1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 23 lipca 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 680v–683v — w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Jan Karol Romanowski, chorąży chełmski 24 VII 1668 r.* [feria tertia in vigilia festi S. Jacobi Apostoli a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 970–977 — kopia.*

[k. 680v] My rada, dygnitarze, urzędnicy i rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, na dzień 23 lipca za uniwersałem JKMci na sejmik przedsejmowy obierania posłów na miejsce zwyczajne do [k. 681] Chełma zjechawszy się, obrawszy ichm. panów posłów de medio nostri i im dostateczną dawszy na sejm instrukcyją, takowe in complementum instrukcyjej zgodnie postanawiamy laudum.

Naprzód abyśmy w rozebraniu chorągwi do naszej ziemi, w wyliczeniu za każdą ćwierć zasług swoich należących onym wszelaką, zachęcając ichmciów do wszelkiej Rzeczypospolitej usługi i w borgowej nie chcąc mieć służbie, onym praesenti laudo na ćwierci poczynające się a 1 augusti na każdą ćwierć półczwarta poboru sine abiuratis z dóbr generaliter wszystkich tak dziedzicznych, królewskich i duchownych do wydawania uchwalamy, których cursus egzakty a die 13 augusti poczynać się ma i nie

dłużej trwać, jeno ad 30 septembris najdalej, a to pod winami na retentorów in legibus Regni opisanymi irremissibiliter do płacenia naznaczonymi et militari executione facienda. Ten jednak podatek poborów przez ichm. panów poborców od nas obranych ma być wybierany według regestrów ostatnich, jako wybierano i do skarbu go podano sine abiuratis, z pól jednak pustych kto na nich sieje i kto je najmuje, ten z nich pobory te do rąk ichm. panów poborców płacić powinien będzie. Na drugą zaś ćwierć jaka będzie z sejmu przyszłego Rzeczypospolitej ordynacyja, egzakcyja tych siedmi poborów ad 31 januarii w roku przyszłym 1669 przypadającym currere ma. Do których wybierania poborów tychże ichm. panów poborców de medio nostri [k. 681v] laudo anteriori obranych i teraz uprosiliśmy, to jest w ziemi chełmskiej jm. pana [Floriana] Milanowskiego, w powiecie zaś krasnostawskim jm. pana [Krzysztofa] Rudnickiego, regenta kancelaryjej ziemskiej, takoweż ichmciom salarium postępując, wszelaką zaś gratitudinem za pracę ichmciów mieć obiecujemy.

Ażeby quam celeriori cursu z retentorów odprawować się mogły egzekucyje za otrzymaniem kondemnat, dlategoż formata iudicia reasumujemy i onych termin sądzenia 14 augusti w Chełmie prefigujemy, na którym terminie ichm. panowie deputaci laudis anterioribus do sądzenia obrani zjechawszy się wszystkich retentorów sądzić, z nich egzekucyje nieodwłocznie czynić nakażą, ichm. panów poborców dawnych i teraźniejszych rachunków wysłuchać z dosyć uczynienia przez ichm. panów poborców i innych retentorów, decreta libertatis formować plenariam mają ichmć potestatem. Drugie zaś formata iudicia alternato według reklamacyji raz w Chełmie, drugi raz w krasnostawskim grodzie sądzić się powinny będą.

Poruszyć żalem serca wszystkich nowa i nigdy niesłychana w Ojczyźnie naszej przy instrukcyjej JKMci, przez list do koła naszego przez jo. książęcia jm. prymasa Regni[908] i innych ichm. panów senatorów doniesiona nam abdicationis Regno materia, która jako wiernych poddanych JKMci conturbat animos tak, abyśmy nie tylko suplici sejmiku [k. 682] naszego instantiae JKMć solicytować nie poniechali, to przedsięwzięliśmy studium, lecz pobliższych województw per conferentiam nostram concitando affectus uprosiliśmy de medio nostri do województwa ruskiego generalnego sejmiku w Wiszni odprawującego się jm. pana Zbigniewa Sługockiego sędziego chełmskiego, do sejmiku zaś województwa sendomirskiego jm. pana Eliasza Żółkiewskiego, zleciwszy jm. panu marszał-

[908] *Mikołaj Prażmowski; prymas wystosował na sejmiki przedsejmowe list datowany 23 VI 1668 r., informując o abdykacyjnych zamiarach króla Jana Kazimierza.*

kowi koła naszego, aby jako najdostateczniejszą hac in materia napisał instrukcyją, czekając szczęśliwego ichmciów powrotu na dzień dwunasty sierpnia w Chełmie, na który czas i dzień dostateczną legacyjej ichmci odbierać będziemy relacyją. Którym ichm. panom posłom za podjęte prace i tak daleką drogę koszty łożone że in praesenti termino nagrody obmyślić dla niedostatku pieniędzy i nieodprawionych rachunków z retentorami nie mogliśmy, tedy na tymże terminie aby ichmć otrzymali od nas ukontentowanie, wszelakich szukać będziemy sposobów.

A że przeszłego sejmu konstytucyją mamy sobie ad omnes casus naznaczone popisy, które jakośmy anterioribus laudis naznaczali po kilka raz, do skutku jednak per varias legalitates że nie doszły, dlaczegoż teraz, kiedy invalescit ciężka Rzeczypospolitej necessitas et imminens periculum przez abdykacyją JKMci [k. 682v] korony, nie chcąc, aby nas ambientium niegotowych zastać mógł insultus albo factiosorum clam vel aperte forytując na tron Pana nie rozszerzały się praktyki, wszystkie lauda anteriora popis pospolitego ruszenia i naszej gotowości pod Chełmem pro die 13 augusti zjazd in personis et pro facultatibus bonorum naznaczamy sobie, na który termin każdy z nas sub poenis de expeditione generali publica sancitis stawić się powinien będzie i tam cokolwiek ex re et commodo Reipublicae poda się, sobie constituendi rezerwujemy facultatem. Na tenże popis miasta podług dawnych zwyczajów i prawa opisanego, panowie arendarze, zastawnicy i ci, którzy sumy fruktyfikujące na zapisach mają, comparere powinni będą sub iisdem poenis, rozrodzeni także bracia kombinacyją przez jm. panów urzędników ziemskich otrzymują.

A że w przeszłych laudach ad omnem casum wyprawę łanowego żołnierza z piętnastu łanów konnego postanowiliśmy sobie, tedy reasumując tęż naszą powszechną zgodę toż reasumujemy, ichm. panów rotmistrzów obranie sobie zachowując i do wybierania pieniędzy łanowych na czas tegoż popisu panu poborcy rezerwujemy potestatem obrania.

Na tymże terminie popisu sądzenia formatorum iudiciorum, ponieważ na teraźniejszym sejmiku nie przyszło się nam obmyślić gratitudinem ichm. panom posłom [k. 683] na sejm od nas obranym i uproszonym, widząc codzienne ichmciów pro bono publico a dla nas erogowane koszty, tedy deklarujemy się, iż u kogo by najpewniejsze z ichm. panów retentorów znajdować się miały pieniądze, tedy na nie asygnacyją jm. panu marszałkowi koła naszego wydać wskażemy tak, aby przeszłym zwyczajem od nas ukontentowani ichmci zostali.

A że jm. pan Remigian Choiński skarbnik chełmski do kilku niedziel od nas do wybierania poborów uproszony, dotąd niemal przez dwie lecie

swoim kosztem i fatygą te odprawuje funkcyje, dlategoż deklarujemy się, iż na terminie popisu słusznego względu na jmci inibimus rationes.

Nie mamy nic in votis większego jako propagationem cultus Divini, do którego pomnożenia chwały Bożej że się nam podaje okazyja wsparcia jałmużną najprędsze wystawienie kościołów ojców Piarum scholarum tu w Chełmie świeżo fundowanym, ubezpieczając praesenti laudo ichm. złotych 300 obiecujemy i aby do rąk ichm. doszły, na przyszłym popisowym terminie procurabimus.

Rewizyja ksiąg ziemskich tychże, że dotąd swego nie wzięła skutku, na tymże terminie inchoacyją ich rewidowania, że stanąć ma, warujemy sobie. Iż jednak dla [k. 683v] wielu spraw wyjęcia ekstraktów z ksiąg tychże ziemskich i grodzkich od różnych ichmciów requiritur, dlategoż zwiezienia sposób ksiąg tych ichm. panowie officiales ziemscy i grodzcy jako najprędszy wziąć przed się mają.

Wypłacenie asygnaty od nas danych, to jest jm. panu Kaczorowskiemu pisarzowi skarbowemu, także jm. panu Kobyłeckiemu rotmistrzowi JKMci, aby jako najprędzej mogły być wypłacone, na tymże terminie popisu i sądach naznaczonych omnino prowidować deklarujemy się.

Które to zgodne nasze laudum jm. panu Janowi Karolowi z Romanowa Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej, marszałkowi natenczas koła naszego podpisać i one do akt grodzkich podać zleciliśmy. Działo się w Chełmie, die 23 iulii a. D. 1668. Jan Karol z Romanowa Romanowski ch[orąży] z[iemi] ch[ełmskiej], marszałek natenczas koła rycerskiego mp.

2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego w Chełmie 23 lipca 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 673–680 — w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Jan Karol Romanowski, chorąży chełmski 24 VII 1668 r.* [feria tertia in vigilia festi S. Jacobi Apostoli a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *APL, Trybunał Koronny Lubelski 1118, k. 58–61 — kopia;* **Rkp. 3.** *B. Łopac. rkp. 211, k. 1–6 — kopia;* **Rkp. 4.** *APOD Kraków, k. 978–1002 — kopia.*

[k. 673] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, zjechawszy się do Chełma na miejsce konsultacyjom zwyczajne na dzień 23 julii nam przez uniwersał JKMci P. n. m. na sejmik przedsejmowy electionis posłów złożony i determinowany, na instrukcyją JKMci P. n. m. nam przez posła JKMci podane artykuły zgodne assumując in toto na sejm przeszły rozerwany ichm. panom posłom od nas podane in completum, niektóre przydawszy, dajemy ichm. panom posłom od nas na sejm teraźniejszy sześćniedzielny obranym, wielmożnemu jm. panu [k. 980] Krzysztofowi z Potoka Potockiemu podczaszemu W. Ks. L., chełmskiemu, ejszyckiemu staroście, jm. panu

Janowi Karolowi z Romanowa Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej, takowe do promowania, i aby podług [k. 673v] praw i wolności naszych przy nich stawali ichmć fide, honore et conscientiis ichmciów obowiązujemy, artykuły.

Wiernych poddanych studia nigdy zaś w cnocie, afekcie nieposzlakowane synów Ojczyzny przeciwko Panom swoim życzliwości i na ten sejm przez ichm. panów posłów swoich z nieustawającymi votis et suffragiis odzywając się, winszując zdrowia JKMci P. n. m., długo fortunnego panowania z odmienieniem przedsięwziętej intencyjej szczyrym i uprzejmym JKMci P. n. m. sercem życzymy.

Jako ciężko perculsit, a prawie przeniknęła serca wiernych JKMci P. n. m. poddanych proponowana nam przez listy kilku ichm. panów senatorów, potissimum jo. księdza jm. prymasa[909], przez JKMci Regni materia Boga świata wzywamy in testimonium, kiedy bowiem kładliśmy się in portu zostawać felicitatis za panowania JKMci widzimy znowu in medio fluctuum zostawioną Ojczyznę, jawne dowody zguby jej, kiedy in audito et novo exemplo tracąc do wiernych poddanych swoich JKMć serce, chce destituere Rempublicam orbare synów słyszeć o zagęszczeniu wzniecających się za żywota swego niesnasek fatalnych raczej, niżeli pociesznych wyglądać Ojczyzny tej periodów.

Zaraz tedy na początku sejmu zniósłszy się ze wszystkimi stanami ichm. panowie posłowie nasi sollicitować JKMć P. n. m. uniżoną swoją prośbą będą do żadnych nie przystępując materyji ani wkraczając w sejmowanie, pokornie prosząc, aby nas JKMć nie chciał in tali deserere casu destituere Rempublica, [k. 674] czego jeżeliby na początku sejmu uprosić nie mogli, conferent de mediis abdicationis, aby tak dignitatem JKMci, jako securitatem et integritatem Reipublicae omni seclusa diffidentia diplomate jako najwarowniej ocerklować ręką JKMci, jm. księdza prymasa i jm. pana marszałka izby poselskiej subscribo, do którego spisania i formowania iurati z senatu, z izby poselskiej obrani mają być ichm. panowie deputaci.

Po takowej tedy uczynionej przez JKMć abdykacyjej diplomate do metryki kancelaryjej wielkiej podać powinni będą, aby one każdemu z ichm. panów posłów było wolno authentice wyjąć, na sejmiki przywieźć, a interim zaraz in quantum by stawać ta miała abdykacyja, zlecamy ichm. panom posłom, aby się w żadne tractamenta, konsultacyje nie wdając, uniwersał na konwokacyją od książęcia jm. prymasa otrzymawszy, do nas powracali, a nim powrócą, aby przez listy swoje dawali nam znać,

[909] *Mikołaj Prażmowski.*

albo uniwersały do parafijej, abyśmy mogli zaraz skupiwszy się, porządek interregni wszystkę namówić gotowość. Jeśliby jednak konfederacyję generalną wszystkie na początku sejmu chcieli stanowić województwa, aby i nasi ichm. panowie posłowie nie byli od tego, dajemy in hoc puncto facultatem ichmciom quo ad solam securitatem et defensionem Reipublicae.

Gdyby zaś uprosić mogli JKMci P. n. m., że postponet przedsięwziętą intencyją, podziękują solenniter, otrzymując jednak diploma od JKMci, że nam ad sera fata sua panować zechce i jeśli communis nastąpi consensus Reipublicae na potwierdzenie juramentem pactorum conventorum [k. 674v] od senatu Reipublicae fidei, od izby poselskiej wiernego poddaństwa, w tym się do powszechnej zgody stanów koronnych skłaniać ichm. panowie posłowie będą, ad praeliminaria daj Boże przystąpią szczęśliwego ordinarii cursu sejmowania te przy pierwszych artykułach promowują punkta.

Za odważne dzieła życzliwe in Rempublicam oświadczone chęci ichm panom hetmanom obydwom[910] podziękują ichm. panowie posłowie nasi.

Dług JKMci, lubo in tam angusto Reipublicae statu, jeśli nie można, aby był ad feliciora odłożony, do płacenia tempora inibunt modos cum Republica satisfactionis, aby jeno za ćwierci wojsku staremu niepotrzebnie wydanych od JKMci pieniędzy. Cesyja zaś tego długu in personam Króla JMci francuskiego przez JKMć w metryce uczyniona aby eliminowana była, quam accuratissime chodzić będą ichm. panowie posłowie, pytając się oraz, jeśli extrakt jaki authentice nie jest wydany z metryki, co jeśliby było, aby tego, kto wydawał serio zaraz Rzeczpospolita sądziła.

Klejnoty et insignia Rzeczypospolitej jeśli się w skarbie koronnym podług rewizyjej za świętej pamięci Króla JMci Zygmunta Trzeciego, podług konstytucyjej [anni] 1563[911] przez ichm. senatorów spisane są jako najpilniej indagare mają, z których jeśliby czego nie dostawało tak przeszłych ichm. panów podskarbich successores, jako i świeżo renunciaris jm. pan podskarbi[912] [k. 675] exactam Reipublicae dał rationem i o to był sądzony instabunt, ostatnią zaś konstytucyją o tym do skutku aby izba przywiodła poselska. Kwitu zaś żadnym sposobem aby nie otrzymał jm. pan podskarbi od Rzeczypospolitej, czekając długu swego ad feliciora tempo-

[910] *Jan Sobieski, hetman wielki koronny; Dymitr Jerzy Korybut Wiśniowiecki, hetman polny koronny.*

[911] *W uchwałach sejmów 1562/1563 i 1563/1564 brak konstytucji o klejnotach koronnych. W czasie panowania Zygmunta III Wazy do sprawy tej nawiązywała konstytucja sejmu z 1601 r., VL, t. II, s. 389; VC, t. II, vol. 2, s. 273.*

[912] *Jan Andrzej Morsztyn, podskarbi od 16 VI 1668 r.*

ra i dostatecznego uczynienia rachunków z tak wielkich podatków, ceł, myt, składnego, indukty, evecty, co aby per figuram iudicii i z samym podskarbim odprawić się mogło i z panami pisarzami skarbowymi quam cum maximis, chodzić koło tego będą ichm. panowie posłowie nasi.

Aukcyja wojska, jako Rzeczypospolitej ad omnes casus potrzebna aby stanąć mogła, z piętnastu łanów konnego wyprawując, do konsensu całej Rzeczypospolitej stosować się w tym ichm. panowie posłowie będą. Ta zaś ordynacyja i podział na województwa chorągwi do zapłaty aby in suo zostawała robore, przestrzegać tego i nie dać rujnować ichm. panowie posłowie pilno mają. Popis jednak chorągwi tych aby nie przez panów komisarzów po województwach odprawował się, ponieważ to z wielkim dzieje się kosztem, jeśliby Rzeczpospolita inszy wynaleźć mogła sposób, równo ichm. panowie posłowie nasi inibunt modos z nimi.

Ordynacyja Zamojska tak wiele trudniąca sejmów, aby na początku sejmu durantibus iudiciis sądzona była, instabunt ichm. panowie posłowie nasi, jeśliby też przez mediacyją JKMci i ichm. panów senatorów na to od JKMci deputowanych mogła się uspokoić, wszelakiego do tego przykładać będą [k. 675v] równo z inszymi województwy starania.

Difidencyje aby wszystkie uspokojone inter cives były, redintegratio zaś aby nastąpić mogła affectuorum, w tym się do przeszłego stosować będą artykułu.

Hiberna aby swój wzięła skutek znosić się będą z ichm. pany hetmanami ichm. panowie posłowie nasi, płacz bowiem i agrawacyją ludzką za sobą pociąga, z dóbr jednak dziedzicznych żadnych in vim hibernae pozwalać nie mają. Podatków coequatia zaś hybernorum jeżeli aequalis numerus w województwach rozłożonych chorągwi na zimę był aequaliter żeby doszła, adlaborare ichm. panowie posłowie mają.

Kamieniecka forteca, jako jedno antemurale Reipublicae aby praesidiis, amunicyją, żywnością opatrzona z sejmu była, wszystkimi sposobami starać się będą, ruiny zaś jeżeliby jakie tej fortecy być mieli, aby reperowane sumptu Reipublicae były, mają providere.

Approbatio pakt podhajeckich[913] aby per legem publicam stanęła, starać się będą ichm. panowie posłowie, non intermittent jednak prosić o melioracyją ich, aby Kozakom od Ordy żadnych nie dawano posiłków.

Interest Rzeczypospolitej, aby dostateczną mogła mieć relacyją i informacyją o paktach, quibus conditionis stanęły z carem JMcią moskiewskim, aby tedy czytane mogły być in facie Rzeczypospolitej, tedy się upominać

[913] *Nawiązanie do podpisanej w październiku 1667 r. przez hetmana J. Sobieskiego pod Podhajcami ugody z Kozakami i Tatarami.*

ichm. panowie posłowie będą, wieczne zaś pakta aby do dalszego Rzeczypospolitej uspokojenia odłożone były, do traktowania proponent ichm. panowie posłowie, aż póki gruntownie [k. 676] Rzeczpospolita w swoich nie uspokoi się interesach. Inquantum by zaś z sejmu tego accedente consensu Reipublicae stawać pokój wieczysty miał, do traktowania panowie komisarze naznaczeni byli, aby takowych obierano, którzyby w zawojowanych województwach swoje mieli dobra.

Nic nie jest słuszniejszego, jakoż summa dictat iustitia unicuique quod suum est tribuere, zaczym aby emerita stipendia i dawno asekurowane sobie sumy i teraz przez przeszłą komisyją lwowską wojsko cudzoziemskie, które constanter [k. 989] dotąd w usłudze Rzeczypospolitej persistit, swoje zasługi od Rzeczypospolitej wyliczone przy podziękowaniu wszelakim mieli, rozebrawszy ich instituto przeszłego sejmu po województwach proportionate na odebranie zasług swoich, in futurum zaś aby Rzeczpospolita onych wszelaką zapłatą asekurowała, inibunt omnes modos cum Republica. Toż aby zwinione chorągwie przy wszelakiej od Rzeczypospolitej wdzięczności otrzymać mogli, instabunt ichm. panowie posłowie.

Na żadne nobilitacyje, aby na tym stanąć mogły sejmie, nie mają pozwalać ichm. panowie posłowie, inposterum zaś more usitato aby na sejmiki przedsejmowe proponowano tych, za którymi o nobilitacyją następują intercesyje. Kto by zaś inaczej non ex meritis ani ex ammendatione odwag przez ichm. panów hetmanów zostać miał szlachcicem, aby nullitati to subiaceat. Także indygenaty, w których dedukcyji potrzeba zawsze, jeśli byli w krajach cudzych szlachtą, ktoby się tak nie wywiódł z tego doskonała, aby pro vacanti rozdawano, lege cavere publica mają.

[k. 676v] A że się znajduje siła takich, którzy in contemptum legis et per oppressionem braci swych dobra JKMci sumami różnymi asekurowane per vim zajeżdżając i w posesyjej deturbant unique drugich, zaczym aby takowe się nie działy ausus, lege publica cavere mają ichm. panowie posłowie nasi.

Aby takowi collatores et apprehensores bonorum serio na tym sejmie przez JKMć sądzeni byli, albo dobra do dzierżaw dawnych posesorów przywrócone były albo sumy, którymi inonerowane dobra, takie znajdowały się realiter płacone cum poenis były, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

In aggravationem et summum dzieje się to praeiudicium, kiedy in absentia JKMci, gdy w inszym narodzie JKMć zostaje, na różnych zadworne formatii decreta, adlaborabunt ichm. panowie posłowie nasi, dowiódłszy takowych spraw, aby żadnej nie miały wagi decreta takowe.

Doskonała przyjaźń z chanem jmcią krymskim aby stanąć mogła z tego sejmu przez dojście corocznej zapłaty iuxta pactum z nimi, jako najpilniej koło tego chodzić ichm. panowie posłowie nasi będą, dyspozycyja zaś i ordynacyja Reipublicae na wypłacenie tej sumy z pogłównego żydowskiego, że per privatam dispositionem i asygnacjami jm. pana podskarbiego na co inszego cessit, serio upomnieć się tego rationem mają et inposterum [k. 677] lege cavere tak jako o niewypłacenie kwarty, aby pogłówne żydowskie nie było za żadnymi jm. pana podskarbiego asygnacyjami na co inszego obrócone, jeno na zapłatę Tatarom. Więc obsides pod Podhajcami aby eliberowani byli jako najprędzej, donative znaczne na kupcach podniósłszy i pogłównego żydowskiego.

Wiele zawsze na tym należało Reipublicae, aby sub interregno przysięgli byli ichm. panowie hetmani obaj, zaczym aby dawne prawo reasumowane było, dojrzą ichm. panowie posłowie tego.

Metryka i pakta pobrane przez nieprzyjaciół jeśli są odzyskane, upomnieć się mają ichm. panowie posłowie, więc że non sufficient do takowej Rzeczypospolitej kosztów proventus Reipublicae, zwłaszcza gdy exhaustam undiquaque widzimy Rempublicam, starać się będą o to ichm. panowie posłowie, aby provideatur lege publica jakoby nowa szlachta za nobilitacyje, indygenaty, panowie mincarze tak szelężni, jako i tymfowi znaczną przyłożyli się ad praesentes necessitates Reipublicae sumą, także pro obsidibus węgierskich, których wziął i gdzie jest obrócona investigabunt pilno, jeśliby ta znajdowała [się] u kogo, aby na artyleryją obrócona być mogła.

Konstytucyje de pretiis rerum [anni] 1633[914] reasumować, aby ad effectum przywiedziona była, starać się mają. Więc iż prywatni ludzie authoritate privata ad caritatem wszystkie reducant rzeczy, aby na takowych była animadwersyja, także i na kupców, co wina na składach skupują, co ad consensum ordinum odkłada się.

[k. 677v] Nieznośne stan szlachecki contra omnia iura et leges depactatur na cle brzeskim od tych, którzy tam praesunt, zaczym aby jako najsurowszę napisać prawo przeciwko takim wolno się każdemu jako violatoribus praw quam accuratissime, chodzić koło tego ichm. panowie posłowie będą.

Podatki jakie z sejmu będą uchwalone, aby sine abiuratis de bonis in generaliter omnibus płacone były, salva jednak revisione omnium bonorum regalium et spiritualium, rewizorowie zaś aby ex officialibus terrestribus naznaczeni byli, tego mają dojrzeć ichm. panowie posłowie nasi.

[914] *VL, t. III, s. 382–383; VC, t. III, vol. 2, s. 211.*

Wiele sobie in abusum et levipendium prawa pospolitego banniti et infames pozwalają, zabieżeć temu prawem pospolitym interest, aby dobra takowych, które z dóbr JKMci trzymają, pro vacanti po takich oddawane były, loco zaś complicitatis poenae centum marcarum mille marcarum aby interponatur poena cum praefixione fori ad respondendum w Trybunale ex votis ichm. panowie posłowie dawać będą.

Praesidia z Elbląga i Malborka aby stwierdzone były teraźniejsze instabunt serio ichm. panowie posłowie rationem, zaś zwiedzionych tamtych pytać się będą, non inanis bowiem w nas metus zostawać musi, kiedy Rzeczpospolita szelągami półtrzeciu stu ludzi w regimencie zostającym nie może sufficere, tu zaś czternasty [s] człowieka płacić dobrą trzeba monetą, znosić się jednak z ichm. będą pany hetmany, jakoby miasta pruskie, zamki i wszystkie fortece potrzebujące osad w Prusiech ludźmi osadzone były. Komendanci zaś fortec [k. 678] tych aby ludzie z dawnych familijej szlachta osiadła i niwczym nie podejrzana, przysiągłszy fidelitatem Reipublicae, aby zostawała, serio animadvertunt.

Ex vi unionis z W. Ks. L. interest, aby na każdą potrzebę Rzeczypospolitej wojska litewskie iść mogły in succursum, o co i teraz solicytować będą ichm. panowie posłowie nasi ichm. panów hetmanów litewskich prośbą swoją.

Przysięgę inquantum by accedente consensu Reipublicae z inszych województw ichm. panowie posłowie odprawowali z inszymi super munus poselstwa, aby i nasi ichm. panowie posłowie odprawili.

Na trzy chorągwie per legem publicam przyznane, a przez nas erogowane sumpty, aby w podatkach przyszłych nam przyjęte były, mają chodzić quam accuratissime panowie posłowie.

Odważne dzieła słodkie i wdzięczne in pectoribus et animis civium actus heroici nie tylko z przodków przezacnych, ale i z osoby jo. księżęcia jm. pana wojewody bełskiego, hetmana polnego koronnego[915] wyświadczone każdego przywodzi do wniesienia instancyji do całej Rzeczypospolitej i JKMci pobudzać nas muszą, jakoby tak znaczne książęciu jmci odwagi nie tylko ex distributiva iustitia z łaski JKMci kompensowane zostały, ale aby i znaczna wszystkiemu światu dla zatrzymania dobra pospolitego, konserwacyji wojska całości, przez nieprzyjaciela uczyniona dóbr zbaraskich ruina, respektem sejmu brzeskiego upewniając nagrodą dóbr tych kompensowali zniszczenie, co aby skutek swój wziąć mogło, prawo in robore postanowione zostawało, [k. 678v] wolności zaś miasta Zbarażu takowe jakie Zamościowi i inszym nadane są quam accuratissime, instabunt ichm. panowie posłowie nasi.

[915] *Dymitr Jerzy Korybut Wiśniowiecki.*

Proventus w miastach JKMci civiles aby się podług prawa na municyje obracali i z nich co rok magistratus aby exactam calculationem officiis castrensis czynił, promovebunt ichm. panowie posłowie nasi.

Wielkie stan szlachecki cierpi praeiudicium, kiedy mimo prawa wszystkie o dziesięciny wyderkafy nie ordinario iuris processu od ichmciów duchownych convenitur, ale do duchownego evocata sądu, ciężkie na się otrzymują excommunici, zaczym aby ad hunc gladum ichm. duchowni nie rzucali się, ale zwyczajnym trybem windykowali onych, lege perpetua ut caveatur, dojrzą ichm. panowie posłowie.

Szkodliwa i przedtym niesłychana, na teraźniejszych zaś sejmach zagęszczająca się materia, która tamować ordinarios cursus sejmowania zwykła, zwłaszcza kiedy uroszczona ante omnia proponitur materia, która aby przed zwyczajnymi preliminaryjami sejmowi należącymi inposterum non admittatur, przestrzegać będą ichm. panowie posłowie.

Konstytucyja przeszłego sejmu o zbiegłych chłopów formowana[916], aby cum approbatione omnium decretorum eo nomine prolatorum cum reassumptione in suo zostawała robore, pilno ichm. panowie posłowie przestrzegać będą.

Godne wszelakiej wdzięczności odwagi, straty wielmożnego [k. 679] jm. pana Krzysztofa Koryckiego, podkomorzego chełmińskiego, które nie tylko u nas, ale i całej Rzeczypospolitej w osobliwym zostając respekcie, wyciąga po nas, abyśmy do całej Rzeczypospolitej za jmcią naszę wnieśli instancyją, aby zasługi swoje przez komisyją lwowską likwidowane i asekurowane z pierwszych podatków najpewniejszych mógł mieć wypłacone.

Siła ujmy w wydawaniu podatków dzieje się, kiedy z gruntu testamentami legowanych ichm. duchowni płacić podatków recusant, reasumować tedy konstytucyją anni 1659[917] o jurydykach w miastach JKMci, dołożywszy, aby z takowych gruntów płacone były podatki.

Siła na tym należy Rzeczypospolitej, aby pisarze skarbowi metryki u ichm. panów pieczętarzów trzymający, szlachta z dawnej familijej dobrze osiadła byli, co aby tego było cautum, dojrzą ichm. panowie posłowie. Więc że delaty retent ichm. panowie pisarze skarbowi na niektórych ichm. panów dzierżawców niewinnie podali, aby one kasowane były, litis zaś ekspensę i same sumy przez nich pokazane, aby do tychże refundantur, serio animadvertent.

Respektu wszelakiego ichm. panowie Daniłowiczowie do całej Rzeczypospolitej indigent, za którymi do przeszłych stosując się artykułów intercedent od stanów koronnych. Więc za wszystkimi in genere ichmciami, za którymi w przeszłych wnosiliśmy do Rzeczypospolitej instrukcyjach instancyje, toż i teraz ponowią ichm. panowie posłowie nasi.

[916] *VL, t. IV, s. 329.*
[917] *VL, t. IV, s. 279–280.*

Ciężka opresyja, kontempty, zelżywości, które potkały jm. księdza metropolitę kijowskiego[918] przez najazdy [k. 679v] jm. księdza władyki lwowskiego[919] opowiedzą stanom koronnym ichm. panowie posłowie nasi, i żeby takowe ausus poskromione były providebebunt.

Nie za zasługi, ale proprio peculio kupiwszy wieś Grzędę jm. pan [Franciszek] Kobyłecki podczaszy mielnicki, rotmistrz JKMci wszelakiego od Rzeczypospolitej za odwagi swoje potrzebuje i wygląda respektu, który aby mógł tę wioskę in haereditatem otrzymać od Rzeczypospolitej, instabunt za jmcią.

Miasto Chełm, dzierżawa nowosielecka, starostwo korytnickie jako wniwecz zrujnowane, aby mogły od stanowisk zimowych do jakich lat libertowane zostać, wniosą instancyją do stanów koronnych ichm. panowie posłowie.

Jm. pan Żelski major JKMci, że dotąd zasług krwawych swoich z skarbu Rzeczypospolitej nie ma wypłaconych, intercedent ichm. panowie posłowie, aby satysfakcyją emeritorum stipendiorum otrzymać mógł.

Wojska że się pod Warszawą tak litewskie, jako koronne ściągają, nescitur quo motu i obawiać potrzeba się armata aby nie były comitia, których lex publica vetat. Dlaczegoż iniungimus ichm. panom posłom naszym, aby się o to pytali, coby za przyczyna była sprowadzania ludzi tych i zabieżą temu równo z inszymi ichm. panami posłami inszych województw, aby takowe się nie działy incovenientia.

Sprawa venerabilis capituli ma być quam in maxima consideratione u ichm. panów posłów i one mają post abdicationis materiam promovere u stanów koronnych, w czym do pierwszego mają się referować ichmć punktu, dexteritate sua fusius tę sprawę z jm. księdzem episkopem [k. 680] chełmskim[920] in facie Reipublicae opowiedziawszy.

Poena na retentorów wszelakich podatków aby była podwyższona, to jest aby kondemnata stanąć mogła formowana per legem publicam poena bannitionis perpetuae, na któreby żadne nie szły glejta.

W taryfie aby sympla nam poborów umniejszona była, ponieważ siła od cerkiew niepłacenia decessit simple, adlaborabunt ichm. panowie posłowie.

[918] *Antoni Winnicki.*
[919] *Jeremiasz Świstelnicki.*
[920] *Jakub Jan Susza, biskup unicki.*

Indemnitati et securitati honoris jm. pana [Jana Karola] Fredra krosińskiego starosty, JKMci rotmistrza, jako niewinnie vexati zadwornym sądem, mając respekt na koszty jmci uti boni civis Patriae, quam maxime providebunt ichm. panowie posłowie nasi.

Instancyją względem straty na Lubomlu przez jm. pana chorążego chełmskiego[921] podjęte od całej Rzeczypospolitej i JKMci za jmcią, aby mógł mieć jaką rekompensę, wniosą ichm. panowie posłowie nasi suplikując do JKMci, aby wójtostwa lubomlskiego, sobie od JKMci konferowanego, mógł być uczestnikiem, w czym pierwszy fusius edisserit artykuł. Insze zaś wszystkie punkta, w przeszłej instrukcyjej ichm. panom posłom do traktowania podane, quam accuratissime ichm. panowie posłowie promovebunt, jako to za jm. panem chorążym różańskim[922], aby dekreta o granice lubomlskie ferowane we wszystkim aprobowane były. Za ichm. panami Wołczkami w sprawie z panami Radziejowskimi, innymi ichmciami, którzy aby in suis desideriis przez instancyją ichm. panów posłów swoje odnieśli ukontentowanie, [k. 680v] zlecamy ichm. panom posłom.

A tę naszę instrukcyją zleciliśmy jm. panu Janowi Karolowi z Romanowa Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej, marszałkowi natenczas koła rycerskiego podpisać i do akt grodzkich podać. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 23 iulii a. 1668. Jan Karol z Romanowa Romanowski chorąży ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego mp.

CCX. Sejmik z prolongaty w Chełmie 13 sierpnia 1668 r.

Uchwała sejmiku z 23 VII 1668 r. przewidywała kontynuację obrad sejmikowych 12 VIII, po powrocie posłów wysłanych na sejmik województwa ruskiego w Wiszni i do województwa sandomierskiego, 13 VIII 1668 r. miał się natomiast odbyć popis pospolitego ruszenia. Ostatecznie sejmik zebrał się 13 VIII 1668 r.

1. Laudum sejmiku chełmskiego z 13 sierpnia 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 736v–739v — w grodzie chełmskim oblatował marszałek sejmiku Jan Karol Romanowski, chorąży chełmski 13 VIII 1668 r.* [feria secunda ante festum Assumptionis in coelum Beatissimae ac Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *APL, CChRMO, Akta luźne 1, k. 746–747v;* **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 1003–1011 — kopia.*

[921] *Jan Karol Romanowski.*
[922] *Mikołaj Podoski.*

[k. 737] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, ex reiectione et prorogatione anterioris laudi na kontynuacyją konsultacyji naszych popisu pospolitego ruszenia ad omnes casus uchwalonego, niemniej na wysłuchanie relacyji ichm. panów Zbigniewa Sługockiego sędziego ziemi chełmskiej i jm. pana Eliasza na Żółkwi Żółkiewskiego, posłów od nas do wiszeńskiego i sędomirskiego sejmików uproszonych, zgromadzeni na dzień dzisiejszy, to jest pro die 13 augusti, takoweśmy na dzisiejszym terminie sub authoritate przeszłego sejmiku zgodne niektóre oddając vigore reseruntae facultatis sibi za powszechną zgodą postanowili uchwałę.

Naprzód po odprawionym popisie naszym widząc, iż tak gwałtowna non invalescat Rzeczypospolitej potrzeba, abyśmy mieli obozem stawać, ponieważ też i insze województwa skupienia doskonałego sobie prorogarunt terminum ulteriorem, tak i my deklarujemy się et vinculo confoederationis mutuae inter nos factae obowięzujemy się fide, honore każdy z nas się obligując, iż za daniem znać od ichm. panów posłów naszych przez uniwersały do grodów obudwóch, które zaś po parafiach grody rozsyłać mają, z sejmu przyszłego de abdicatione Regni przez JKMć P. n. m. uczynionej, zaraz sami in personas et pro facultate bonorum stawać na miejsce nam naznaczone przez ichm. panów posłów gotowi będziemy i obligujemy się [k. 737v], sub poenis de expeditione generali bellica sancitis. O które poeny jeśliby z nas który refragarius legi i naszej uchwale znaleźć się miał, ad cuiusvis instantiam cognitionem una cum executionem confiscationis bonorum przez ichm. panów deputatów i sędziów od nas w pospolitym ruszeniu obranych ma mieć, albo in formatis iudiciis, non derogando jednak legi publicae de expeditione generali bellica sancitae. Na który termin zgromadzenia i skupienia się naszego ichm. panowie urzędnicy lege publica do prowadzenia naznaczeni, in absentia pierwszego, z nami stawać mają i ciężar duktorstwa na się włożony, na tamtym terminie przyjmą. In casu zaś strzeż Boże nagle następującego od Ukrainy in hoc spatio, a my byśmy awizowani od ichm. panów posłów naszych przez uniwersał byli niebezpieczeństwa, tedy obowięzujemy fraterno, a wprzód Patriae amore ichm. panów urzędników naszych, który na ten czas pierwszy będzie w ziemi naszej, aby uniwersałem swoim nas obwieściwszy, de imminentibus periculis denuntiet, za którego obwieszczeniem kupić się na czas i miejsce od jego determinowane sub iisdem poenis superius specificatis obowięzujemy się stawić i to co necessitas Reipublicae dictabit czynić.

Na którym to terminie zjazdu i kupienia się naszego łanowego żołnierza zaciągnienie onego postanowić będziemy powinni oraz z łanów

wydawanie na tegoż żołnierza pieniędzy, na który czas ma być deklarujemy, jm. pana poborcę do wybierania pieniędzy łanowych obierzemy i ichm. panów rotmistrzów obranie sobie zachowujemy.

Więc iż do tegoż terminu dzisiejszego odłożyliśmy za prace koszty pro bono publico [k. 738] ichm. panów posłów obmyślenie gratitudinis, dlategoż na teraźniejszym zjeździe deklarujemy, iż lubośmy wielmożnemu jm. panu Krzysztofowi z Potoka Potockiemu podczaszemu W. Ks. L., staroście chełmskiemu lubo non imparem kosztów jmci, lecz vilem gratitudinem contestati sumus, 1000 złp wziętych na kompaniją u jm. pana poborcy przez jmci chcąc darować, lecz że wrodzona jmci niepojednokroć kontestata przeciwko nam i w usłudze naszej podjęta generositas z każdym i teraz nam wyświadczona przez jmci jest, że kosztem swym deklarował się in medio nostri tę odprawić funkcyją, tego jednak dołożywszy, aby do płacenia tego 1000 złp ullatenus nie był pociągniony, aż chyba swoje i kompanijej swojej odbierać będzie, gdzie jmci Rzeczypospolitej pokazane albo skarbu będą. Dlategoż iustae jmci annuendo postulationi deklarujemy się, iż tego 1000 złp hucusque non requiremus, ani on żadnymi prawnymi turbować jmci nie będziemy terminami, aż póki zasług swoich odbierać nie będzie. Jm. zaś panu Janowi Karolowi Romanowskiemu, zeszczuploną widząc na usłudze Rzeczypospolitej i naszej ziemi substancyją i koszty ustawicznie na sejmy podjęte, złotych dwanaścieset polskich u kogo się najpewniejsze ex verificatione calculi miedzy ichm. panami retentorami pokażą, one wziąć, asygnacyją na nie wydać naszym imieniem deklarujemy jmci, i aby to doszło przed wyjazdem jmci na sejm tego, do kogo jmci ukazana będzie asygnacyja, braterskim naszym obowięzujemy afektem.

Nadchodzący ludzi naszych, którzy się do ziemi naszej na płacenie co ćwierć dostali, iż requirit [k. 738v] prezencyjej jm. pana Samuela z Pękosławic Regowskiego, podczaszego chełmskiego jako komisarza od nas obranego, tedy respektując na te koszty, po wielekroć dla ziemi naszej przez jm. pana podczaszego chełmskiego podjęte złotych 600 jmci z jako najpewniejszych i prędszych pieniędzy skąd jeno, lubo z czopowego, lubo z retent jakich znajdą się, one do rąk jmci oddać i realiter odliczyć naznaczamy i obowięzujemy praesenti laudo jmci, iż luboby na ten czas nie doszły te 600 złp przez nas obiecane jmci, że na pierwszym zjeździe sejmiku obmyślone i oddane realiter będą jmci. Także i gratitudo ichm. panom posłom do województw od nas uproszonym a wzwyż mianowanym, wszelaka będzie od nas, asekurujemy się.

Deduxit przy tym jm. pan Remigian Choiński skarbnik ziemi chełmskiej, poborca nasz przeszły, iż do kilku niedziel uproszony jeno od nas

do wybierania poborów będąc, przez lat dwie kosztem, fatygą swoją te pieniądze u retentorów wybiera, zaczym wzgląd na takowe spezy i prace jmci mając, złotych 600 jmci z tychże pieniedzy poborowych defalkujemy i wytrącamy. Co się zaś residuitatis zostanie retentorom ex calculatione, to jmć wnieść do skarbu naszego, jako będzie mens decreti formati iudicii, powinien będzie.

Przy uczynieniu lubo jeszcze niedoskonałego rachunku z podymnych wybieranych przez się jm. pan Andrzej Wołczek pisarz ziemski chełmski pokazał swoje erogowane koszty niemałe, na różne tak w wywożeniu pieniędzy w trwogi do Zamościa, sukkolektorów chowaniu, od sklepów najmowania, przebrania ichm. panów żołnierzów [k. 739] pieniędzy, które sobie per executiones brali i inne różne, a słuszne przed nami wywiedzione ekspensy, nie chcąc jmci, aby ta praca i koszty jmci naszej nie miały za sobą pociągnąć wdzięczności i nagrody jmci złotych 2 tysiące z tychże pieniędzy wybranych potrącamy, et pro reali przyjmujemy summa restantem, zaś summam in retentis zostającą jako najprędzej per executiones aby wybierał jmć w tym obstringimus, wybraną żeby do skarbu oddał i wniósł.

Wniesiona do nas od ojców bernardynów nowo na górze Radecznicy św. Antoniego fundowanych instancyja, jako nas do słusznego commovit ad iactanda fundamenta na miejscu świętym, ile w naszej ziemi pokazanym się poratowania swego, tak aby jako z najpierwszych in formato iudicio przez dekret ewinkowanych pieniędzy złotych polskich 300 realiter odliczyć mogli, zleciliśmy na to jm. panu marszałkowi koła naszego wydać asygnacyją. Inhaerendo także anteriori laudo i obietnicy naszej złotych 300 ojcowie piarum scholarum aby także na prędsze kościoła wystawienie odliczyć od nas obiecane mogli, także zlecamy jm. panu marszałkowi koła naszego, aby on in formatis iudiciis, gdzie się pokażą najpewniejsze, przez swoję determinował asygnacyję i wypłacenie także sumy na asygnacyją skarbową chorągwi jm. pana [Franciszka] Kobyleckiego podczaszego mielnickiego, JKMci rotmistrza tak dawno już do nas asekurowanej, aby mogło to skutek swój wziąć lubo z teraźniejszej raty czopowego, lubo gdzie indziej najpewniejsze będą pieniądze one, aby doszły jm. pana podczaszego mielnickiego za asygnacyją jm. pana [k. 739v] marszałka, to jmci comittimus.

Negotium venerabilis capituli z jm. księdzem episkopem chełmskim rithus Graeci[923] powtórny dekret jako jeno do koła naszego przyniesiony do wiadomości jest tak nas perculsit, do tego widząc jawną erekcyji

[923] *Jakub Jan Susza.*

kościołów naszych przez przodki nasze ruinę, że nie tylko zleciwszy ichm. panom posłom naszym to deferre ordinibus Regni, aby ta sprawa per legatum ad Sedem Apostolicam a Republica designatum, tu in Regno decidatur, bo za sobą iurium compositionis inter status jawną pociąga konwulsyją, ale znosi prawa pospolite, ale i sami per publicam w grodzie przez nas uczynioną manifestacyją deklarujemy się przy prawach naszych stać i ich nie dać rujnować.

Do wyjęcia ekstraktów jako potrzebnych do spraw z ksiąg ziemskich najsposobniejszy do zjechania tam ichm. panom komornikom ziemskim widzimy czas za tydzień ab actu praesenti, gdzie każdy potrzebujący będzie one wyjmował. Inchoatii rewizyjej ksiąg ziemskich i podkomorskich czas na sejmiku relationis po sejmie naznaczamy sobie.

A to nasze laudum jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu ziemi chełmskiej jako marszałkowi koła naszego rycerskiego podpisać i do akt grodzkich podać [zleciliśmy]. Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, die 13 augusti a. D. 1668. Jan Karol Romanowski chorąży ziemi chełmskiej, marszałek natenczas koła rycerskiego mp.

CCXI. Sejmik deputacki w Chełmie 10 września 1668 r.

1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 10–11 września 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 787v–789v — w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wołczek pisarz ziemski chełmski, marszałek sejmiku 10 II 1668 r.* [feria secunda post festum Nativitatis Beatissimae ac Gloriosissimae Virginis Mariae a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *APL, Trybunał Koronny Lubelski 1118 k. 74–75 — kopia;* **Rkp. 3.** *APOD Kraków — kopia, k. 1012–1019 — kopia.*

[k. 787v] My rady, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu [k. 788] krasnostawskiego, zjechawszy się na sejmik i miejsce konsultacyjom per legem naznaczony electionis deputati 10 septembris i tameśmy felici omine e medio sui obrali na tę funkcyją deputacką jm. pana Zbigniewa z Sługocina Sługockiego, sędziego ziemskiego chełmskiego.

Po obraniu odebraliśmy listy od ichm. panów posłów, z których excerpsimus inauditam rem in Republica, aby kiedy monarchowie polscy mieli sine ulla occasione od Rzeczypospolitej libere abdicare Regno. Providendo tedy nostro infortunio prosiliśmy ichm. panów posłów, aby chcieli pulsare do serca JKMci P. n. m., suplikując cum summo nostro gemitu, żeby nam jako arca liberam electionem suam vovit clementiam, tak i do końca chciał in suo throno szczęśliwie panować. A jeśliby też

tak częstymi suplikami od Rzeczypospolitej nie pohamował serca swego Pańskiego ku poddaństwu, tedy his imminentibus periculis, ile kiedy JKMć P. n. m. abdicat, a nie mogąc mieć żadnego remedium et tot concurrentias in Regnum widząc, zabiegając onym i uważywszy zawzięte z wszystkich stron nieprzyjacielskie potentias, na nasze szczupłe siły sforujące się, a swoich wojsk ad defensionem totius Reipublicae mało mając, umyśliliśmy propagare nostris viribus fidem catholicam ad nostram providendo securitatem pospolitym ruszeniem secundum constitutionem anni 1504[924] i czas pro die 28 mensis praesentis, za obwieszczeniem jednak jm. pana pułkownika, albo któregokolwiek subsequentis dignitarii ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego, na ten czas będącego, na miejsce najsposobniejsze naznaczone wcześnie, sub rigore [k. 788v] iuris stawić się obiecujemy i tam quantitatem koni secundum constitutionem ducta proportione postanowić mamy. A potym gdzie supremi numinis będzie wola iść, pamiętając jako Respublica miała od samych ojczystych synów defensyją. Tamże za przyjściem do obozu, jakośmy in anterioribus laudis ichm. panów rotmistrzów na zaciąg powiatowych chorągwi uprosili dla posiłkowania wojska, tak i na teraźniejszym sejmiku electionis deputati ratyfikujemy.

Co zaś należy o pieniądze na te chorągwie, za zjazdem naszym do obozu obmyślić obiecujemy secundum anterius laudum, a za wydaniem pieniędzy naznaczyć ćwierć, od którego się czasu ma poczynać służba ichmciów i przed kim popis ma być. Ichm. panów komisarzów uprosimy, które za szczęśliwym zaciągnieniem, jeśli suma będzie defensionis Ukrainy, albo gdziekolwiek occasio ordynujemy, za obwieszczeniem jednak ichm. panom hetmanom koronnym de nostra cura pro bono publico, upraszając ichm. panów wojskowych naszych wielce miłościwych panów braci, aby zostawali in obsequio Reipublicae, a my za ordynacyją i popisem jm. pana komisarza naszego pollicemur każdemu płacić.

Uważywszy inter ea, że publiczne podatki nie wystarczają chorągwiom z podziału komisyjej lwowskiej do ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego naznaczonym, tedy ex privato aerario czopowego według asygnacyjej z przeszłego sejmiku jm. pana Remigiana Choińskiego skarbnika ziemi chełmskiej, administratora natenczas czopowego in anno 1668 wypłacenie naznaczamy. A że diminutionem zdaje się nam pati per arendam tego czopowego, tedy za konsensem totius [k. 789] equestris ordinis ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego ad meliorandum i podwyższe-

[924] *Chodzi raczej o konstytucję z roku 1503, powtórzoną i rozbudowaną w roku 1506, zob. VC, t. I, vol. 1, s. 118–121, 176–181.*

nia sum uprosiliśmy ichm. panów deputatów: jm. pana Tomasza Drzewieckiego stolnika ziemi chełmskiej, jm. pana Andrzeja Wiśniowskiego podsędka i podstarościego grodzkiego chełmskiego, jm. pana Adama Węgleńskiego łowczego ziemi chełmskiej, jm. pana Szymona Mogilnickiego podstarościego grodzkiego horodelskiego, aby ichmć z miastami kontraktowali i przysiąg przyjrzeli, a kontrakty przed nowym latem zawierali, biorąc anticipative na całą ćwierć raty sine omni tamen in partem sui gratitudine, żeby były gotowe pieniądze in quamcumque necessitatem ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego.

Podymne, iż ex comitiis generalibus Varsaviensis a. 1667 die 7 martii[925] na wszystko Królestwo uchwalone, nie ekscypując Żydów od podatków, aby zupełnie zarówno z nami trzydzieści podymnego wypłacili, przez komisyją lwowską dekretem aprobowano, że te dymy płacili tylko dwadzieścia siedmioro, niniejszym sejmikiem iniungimus jm. panu Florianowi Milanowskiemu, poborcy ziemi naszej, aby secundum constitutionem [anni] 1629[926] nemine excepto wybrał i te troje, co należy do dwudziestu siedmiorga podymne i tam gdzie ordynacyja ziemi naszej i powiatu krasnostawskiego zajdzie, na rzetelne tylko potrzeby wypłacić.

A że znajduje się tak wiele ichmciów, którzy w podatkowych retentach nie chcą obedire legi, owszem temere contemplami impediunt, executiones [k. 789v] naznaczamy na takowych, jako contra irritatores terram et peremptorium terminum od ichm. panów poborców et illorum succollectorum una cum subdelegatis, abyśmy tandem eliberowali nostros exactores.

Za częstymi zaś suplikami ojców Ordinis Praedicatorum na dokończenie kościoła rubieszowskiego zelo pietatis ducti, ponieważ in anteriori laudo z powszechnej zgody stetit consensus na złotych 300 et praesenti consensu affirmamus, które ichm. panowie deputaci do czopowego obrani mają z rat in a. 1669 obmyślić, a my circa calculationem obiecujemy pro reali summa przyjąć.

Którą zgodę uchwały naszej na tym sejmiku marszałkowi naszemu zleciliśmy ręką własną podpisać. Datum w Chełmie, die 11 septembris 1668. Andrzej Wołczek marszałek sejmiku deputackiego mp.

CCXII. Sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie 15 października 1668 r.

Prymas Mikołaj Prażmowski uniwersałem datowanym w Warszawie 19 IX 1668 r. podawał do wiadomości decyzję króla Jana Kazimierza o abdykacji

[925] *VL, t. IV, s. 457.*
[926] *VL, t. III, s. 290–291; VC, t. III, vol. 2, s. 55–56.*

i o nastaniu w związku z tym bezkrólewia. Sejm konwokacyjny wyznaczał w Warszawie na 5 XI, sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie na 15 X 1668 r., NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 818–818v — w grodzie chełmskim oblatował szl. Baltazar Boguszewski 27 IX 1668 r.; CCrRMO 5, k. 935v–937 — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Ochowicz 26 IX 1668 r.

1. Awizo chorążego chełmskiego Jana Karola Romanowskiego do szlachty chełmskiej w sprawie przeniesienia zapowiadanego sejmiku z 28 września na 15 października 1668 r.

Rkp. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 820 — oblata.*

[k. 820] Jaśnie wielmożnym, wielmożnym ichm. panom obywatelom ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, mnie wielce miłościwym panom i braci. Przy zaleceniu usług moich donoszę do wiadomości, iż lubo ex anteriori laudo electionis deputata sejmiku [10 IX], wszelaką ad omnes casus uchwalili gotowość oraz i skupienie się na dzień 28 praesentis naznaczyli, że jednak sejmik die 15 octobris przed konwokacyją nadchodzącą, złożony przez uniwersał książęcia jmci arcybiskupa gnieźnieńskiego prymasa Regni, przychodzi mi, dowiedziawszy się o tej determinacyjej zjazdu wielmożnego jm. pana podczaszego W. Ks. L., chełmskiego starosty, kolegi mego, obdestinare wm. panów, abyście wm. panowie nie chcieli się trudzić na ten czas i termin determinowany, ale tę ochotę do tamtego sejmiku czasu chcieli differre.

Co aby do wiadomości wm. panów dojść mogło, do grodów odsyłam to uwiadomienie i one publikować prosiłem. Moję powolność łasce wm. panów pilnie polecając, ręką się moją podpisuję. W Olchowcu, die 25 septembris a. D. 1668. Jan Karol Romanowski ch[orąży] z[iemi] ch[ełmskiej] mp.

2. Laudum sejmiku przedkonwokacyjnego w Chełmie 15 października 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 830v–834v — w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podsędek ziemski i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 16 X 1668 r.* [feria tertia ante festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *APL, CCrRMO 5, k. 949v–952v — w grodzie krasnostawskim oblatował szl. Jan Borkowski 30 X 1668 r.* [feria tertia ante festum Omnium Sanctorum a. D. 1668]; **Rkp. 3.** *APOD Kraków, k. 1020–1033 — kopia.*

[k. 831] My rada, dygnitarze, urzędnicy i wszystko rycerstwo ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego, którzyśmy się tu do Chełma na dzień dzisiejszy 15 miesiąca października w roku teraźniejszym, za obwieszczeniem jw. jm. księdza arcybiskupa gnieźnieńskiego, prymasa Regni i złożeniem przez uniwersał ziemi naszej sejmiku przed sejmem convocationis

pro die 5 novembris w Warszawie przypadającym zjechali, w żałosnym Ojczyzny naszej post inauditam Pana przeszłego abdicationem od początku cnego Królestwa Polskiego osieroceniu, przychylając się do świątobliwych przodków naszych zwyczajów, a wszystko do pospolitej obrony ziemi stosując, aby się silente lege licentionis do szkodliwego bezpieczeństwa one otworzyła droga, a temu wszystkiemu w dobrym porządku wcześnie zabieżeć się mogło, takową między sobą zgodnymi głosami i nierozdzielnym sercem postanawiamy uchwałę [k. 831v] i namowę.

A naprzód, iż przodków naszych w kapturach sub tempus interregni instituta opisane mamy, przeto vestigiis ipsorum insistendo całości i wolności naszych et suae posteritati consulendo do tych, których oni tempore sic ferente in tali orbitate Reipublicae zażywali przodków przystępujemy reasumując do zatrzymania wszelkiego bezpieczeństwa domowego ziemi naszej wszystkie anteriorum temporum kaptury et per legem publicam aprobowane konfederacyje, cokolwiek należy ku dobremu Ojczyzny naszej i zatrzymania wolności naszych dotrzymać sobie w zgodzie i miłości braterskiej sub fide, honore et conscientiis nostris ślubujemy.

A ponieważ fatali casu Ojczyzny naszej ta inaudita abdicatio w tym czasie stanęła, za którą sejm przyszły convocationis, a za tym przyszły electionis ku zimie wciąga się, aby snać per te media ordo equestris elekcyjej przyszłego pana nie był odstrychniony, jakośmy ichm. panom posłom naszym, na przyszłą konwokacyją obranym, to w instrukcyji dali, aby zaraz na początku ante omnia conferant cum ordinibus Regni, żeby pro hac vice exigente publica necessitate uchyliwszy zwykłych solennitates, sejm electionis jako najprędzej po konwokacyjej był złożony, tak na tę da Bóg przyszłą elekcyją wszyscy nemine excepto, którzykolwiek titulo gauden nobilitarii, sub poenis de expeditione bellica sancitis, pospolitym ruszeniem stawać obowięzujemy się, gwoli czemu popis we wszelkiej gotowości wojenny za daniem znać od ichm. panów posłów naszych, na sejm convocationis obranych, [k. 832] o czasie złożenia elekcyji zaraz po skończeniu konwokacyji w niedziel dwie tu pod Chełmem naznaczamy, o które poeny jeśliby z nas który refragarius legi i naszej uchwale znalazł się, forum coram iudicio capturali ziemi naszej ad cuiusvis instantiam, una cum executione confiscationis bonorum naznaczamy. Na tenże czas do namówienia sposobów i obmyślenia securitatis internae domesticae, żebyśmy domów naszych bez słusznej nie odjechali obrony i sejmik teraźniejszy do tamtego prorogujemy terminu, dalszą sobie zachowujemy namowę.

A tymczasem nim sobie takowe przez uchwałę i zaciągnienie ludzi obmyślimy bezpieczeństwo, obiecujemy słowy naszymi rycerskimi, jeśliby

kto pod ten czas interregni gwałty jakie komu czynił, miasta, miasteczka, dwory, wsie i grunty tak Rzeczypospolitej, duchownych i naszych świeckich najeżdżał, przeciwko takowym swawolnikom i ich pomocnikom, tanquam contra rebelles et licentiosos, wszyscy społem i nierozdzielnie stawać, albo ile będzie potrzeba ad reprimendas takowych insolentias potęgi, za obwieszczeniem któregokolwiek z wielmożnych ichm. panów dygnitarzów ziemi naszej, jako to jm. pana kasztelana[927], jm. pana podczaszego koronnego, podkomorzego[928], jm. pana podczaszego W. Ks. L., starosty naszego chełmskiego[929], a in absentia ichmci pomienionych, tedy ichm. panów sędziów kapturowych dodać obowięzujemy się.

A iż na opatrzenie securitatis nie tylko externae, ale też internae, która w szafowaniu sprawiedliwości świętej [k. 832v] includitur, najbardziej w tym czasie należy, dlatego stosując się w tym do dawnych kapturów, w których do sądzenia criminalium et facti sędziów kapturowych województwa i ziemie obierać sobie zwykły, i my pro more et instituto maiorum obraliśmy de medio nostri ichm. panów: wielmożnego Krzysztofa z Potoka Potockiego podczaszego W. Ks. L., starostę, Jana Karola z Romanowa Romanowskiego chorążego, Zbigniewa Sługockiego sędziego, Tomasza Drzewieckiego stolnika, Samuela Regowskiego podczaszego, Andrzeja Wiśniowskiego podsędka i podstarościego, Marcina Orchowskiego podstolego, Gabriela Bielskiego cześnika, Adama Węgleńskiego łowczego, Remigiana Choińskiego skarbnika, Andrzeja Wołczka pisarza ziemskiego chełmskich, Krzysztofa Przanowskiego sędziego buskiego, pisarza grodzkiego, Tomasza Chojeckiego podstarościego krasnostawskiego, Stefana Zamoyskiego, Stanisława Węgleńskiego, Franciszka Choińskiego, Bogusława Reja i Jana Piotrowskiego, którzy ichm. sędziowie w przyszłą środę [17 X], zaraz po skończeniu sejmiku, w Chełmie sądy swoje na miejscu zwyczajnym w zamku zacząć i odprawować mają. Decreta jm. pan pisarz ziemski, in absentia grodzki chełmski pisać a kancelaryja grodzka aktykować powinna będzie. Przysięgę sposobem sędziów trybunalskich przed sądem ziemskim chełmskim wykonać wszyscy powinni będą i tak te sądy per cadentias w niedziel [k. 833] trzy kontynuować będą aż do szczęśliwej da Bóg pana nowego koronacyjej, absentia aliquorum non obstante, jednak in minori numero nad sześć sądzić nie mają. Którym sądem securitatem tribunalciam, także i tym, co na te sądy przyjeżdżać i odjeżdżać będą, według starych kapturów i konfederacyji warujemy dwie niedziele jednak przed sejmem, i po sejmie, i w sam sejm electionis od

[927] *Jan Piaseczyński.*
[928] *Mikołaj Daniłowicz.*
[929] *Krzysztof Potocki.*

tych sądów według praw eo nomine opisanych supersedować mają. Decreta tych sądów pluralitas sententiarum konkludować ma, a pozwy sub sigillo castrensis Chełmensis dwiema niedzielami ante terminum sub titulo: Nos iudices capturales terrae Chełmensis et districtus Crasnostaviensis electi et deputati, wydane być mają. Processus una cum forti et finali executione w przeszłych kapturach i konfederacyjach opisany, w teraźniejszych sądach ma być in toto zachowany, które to kaptury i konfederacyje w tym punkcie reasumujemy i przyjmujemy. Akta grodzkie obydwu powiatów do suscepty wszelkich zapisów wiecznych i powszechnych aby ex nunc otworzone były, mieć chcemy. Zapisy także wszelkie post abdicationem Pana przeszłego, także egzekucyje prawne przez urzędy grodzkie legitime vigore decretorum iudicii tribunalicii do publikacyjej uniwersału i obwieszczenia abdykacyjej [przez] jaśnie wielebnego jm. księdza prymasa odprawione, aby in suo robore zostawały i niwczym in dubium wokowane nie były, deklarujemy. Także ksiąg ziemskich leżenie w obydwu powiatach in cadentia legitima zwykłym obyczajem dla exempty, wyjęcia ekstraktów, transportaty zapisów in [k. 833v] praesentia jm. pana pisarza[930] i komorników ziemskich[931] mieć chcemy, w których aktach że wielka szkoda opowiadają nam ichm. panowie komornicy ziemscy, rewizyją onych iuxta lauda anteriora et constitutionis sejmu anni 1667[932] ichm. panom sądowym ziemskim do efektu przywieźć zlecamy durante convocatione bez odwłoki, aby w tych aktach dalej większej nie było ruiny. Fatalia też w procesach wszelkich w ziemstwie i grodach otrzymanych, a die abdicationis aż do zwykłej sądów reasumpcyjej po szczęśliwej koronacyjej currere non debent excessivos iurevictos, którzyby po jakim swawolnym uczynku do miast i miasteczek ziemi naszej uciekali i tam się uchodząc surowej na sobie egzekucyjej chowali, też miasta i miasteczka takowych swawolnych mają łapać i na egzekucyją do sądu kapturowego requirenti parti instiganti oddawać sub poena confoederationis, privatus zaś gdyby pojmał excessivum et iurevictum, także pro finali executione do sądu kapturowego ma stawić i oddać.

A że pecunia est nervus belli, a w tym zasię obmyślenia securitatis internae jest wielce potrzebna, ichm. panowie poborcy przeszłych egzakty podymnego i poborowych, także arendarze czopowego którychkolwiek przeszłych leciech pieniędzy publicznych tykali się w ziemi naszej, a kwitów doskonałych per lauda sejmikowe albo decreta formati iudicii, także i skarbu koronnego nie mają, rachunki w sądzie kapturowym na pierw-

[930] *Andrzej Wołczek.*
[931] *Jednym z nich był Marcin Szaniawski.*
[932] *VL, t. IV, s. 444.*

szej kadencyjej [k. 834] dostatecznie uczynić powinni będą i regestra egzakty swoich do akt grodzkich podać, i sumy z retent przychodzące ad sequestrum iudicii capturalis oddać, laudo praesenti adstringuntur. Contra refractarios i tej uchwale naszej contravenientes instygator do tych sądów obrany ex delatione cuiusvis nobilis incolis ziemi i powiatu iure fisci z ichmciami postąpić sine quavis adcitatione mają w tymże sądzie. Insze sądy zwyczajne contra primos retentores kontrybuty uchwalonych officiis castrensis w obydwu powiatach more solito zaraz po skończeniu sejmiku i na potym ad requisitionem egzaktorów sądzić zlecamy, i egzekucyje per se et subditos suos odprawować iure fisci nieodwłocznie, też urzędy sub rigore in legibus praesentis, etiam cum adminiculo panów deputatów wojskowych mają ichm. panowie poborcy wybrane pieniądze ichm. panom deputatom chorągwi do nas należących bez żadnych tergiversatii i odwłoki, za wiadomością jm. pana komisarza naszego, wydawać na każdą ćwierć powinni będą, aby żadna querimonia na potym od ichm. panów wojskowych nie była.

Suplikowali nam sławetni panowie burmistrze zamojscy po kilka sejmików przeszłych i na teraźniejszym, abyśmy onym sklep na ratuszu zamojskim, gdzie acta publica ziemi naszej obydwu powiatów conservantur, także ad conservandum acta publica civitatis i deposita różne wielce potrzebny uwolnili. Ponieważ ciż panowie burmistrze w Akademijej [k. 834v] Zamojskiej inszy sklep ad conservandum eadem acta publica ziemi naszej warowny ofiarują, zlecamy ichm. panom oficjalistom grodzkim i komornikom ziemskim, aby captato tempore te acta publica z ratusza do Akademijej przeprowadzili, a my respectu conservationis zwyczajne salarium po złotych 100 na rok, któreśmy dotąd miastu dawali, z czopowego tegoż miasta wydawać do rąk jm. pana rektora obiecujemy.

Defalkę temuż miastu z czopowego respectu conflagrationis za rok przeszły per decretum formati iudicii przyznaną, ponieważ jm. pan cześnik chełmski[933], który to miał płacić z retent swoich, jeszcze nie windykował z ostatniej roku teraźniejszego raty, tedy tę sumę złotych 400 potrącić pozwalamy. Defecta zaś tegoroczne, które sobie także ex conflagratis praetendunt, na sądach kapturowych deducent.

Dla spokojniejszego tych sądów kapturowych odprawowania i wygody ichmci na sądy deputowanych, gdyby nam do zaciągnienia jakich ludzi przyszło, miasto Chełm od stanowiska onych wolne być ma, i jeśliby wojska koronne na kwatery i stanowiska obracać miano, o takowąż libertacyją i jw. jm. pana marszałka i hetmana koronne-

[933] *Gabriel Bielski.*

go[934] jm. panowie posłowie nasi na konwokacyją posłani starać się mają, i żeby to laudum nasze kapturowe per ordines Regni na przyszłej konwokacyjej konfederacyją publiczną było aprobowane, procurabunt.

Które my jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu [k. 835] podsędkowi i podstarościemu chełmskiemu, sejmiku naszego marszałkowi podpisać i do akt grodzkich chełmskich per oblatam, a z tych oblatę do grodu krasnostawskiego podać zleciliśmy.

Działo się w Chełmie, na miejscu konsultacyjom zwyczajnym, dnia 15 miesiąca octobra roku 1668. Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego sejmiku ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mp.

3. Instrukcja posłom na sejm konwokacyjny z sejmiku przedkonwokacyjnego w Chełmie 15 października 1668 r.

Rkp. 1. *NHAB Mińsk, f. 1740, op. 1, nr 14, k. 835–842 — w grodzie chełmskim oblatował Andrzej Wiśniowski podsędek ziemski i podstarości chełmski, marszałek sejmiku 16 X 1668 r.* [feria tertia ante festum Sancti Lucae Evangelistae a. D. 1668]; **Rkp. 2.** *APOD Kraków, k. 1034–1055 — kopia.*

[k. 835v] Instrukcyja z sejmiku chełmskiego ichm. panom wielmożnemu jm. panu Krzysztofowi z Potoka Potockiemu podczaszemu W. Ks. L., staroście i jm. panu Janowi Karolowi Romanowskiemu chorążemu chełmskiemu na sejm convocationis blisko przyszły w Warszawie pro die 5 novembris złożony obranym posłom, dana w Chełmie, dnia 15 miesiąca października roku 1668.

Dziwna u świata a w Ojczyźnie naszej a condito Regni niesłychana abdykacyja jako całą sturbowała Rzeczpospolitą, tak i ziemia nasza równo z inszymi stanami turbować się in hac orbitate musi, przeto ichm. panowie posłowie nasi deponent in sinu Reipublicae vota nostra, aby niedługo osierociałą zostając, dobrego prędko mogła mieć pana. Dla czego zaraz na początku konwokacyjej persvadebunt ordinibus Regni, żeby jako najprędzej po skończeniu złożona była elekcyja zwyczajnych pro hac vice skróciwszy solennitates i sejm ten convocationis nie dłużej nad niedziel dwie trwał, praecavebunt, na prolongacyją dalszą ullatenus pozwalać nie będą i miejsca z dawna na zjazdy electionis pod Warszawą warowanego odmieniać nie dopuszczą.

Jaśnie wielebnego jm. księdza arcybiskupa i prymasa[935] uznawamy w tym razie solicitam [k. 836] około Rzeczypospolitej dobra curam, kiedy

[934] *Jan Sobieski.*
[935] *Mikołaj Prażmowski.*

nam przy denuncjacyjej dla spólnej obrady sejmiki składać raczy i cokolwiek in praesenti orbitatis nostrae termino należy, stanom koronnym przedkłada, za to książęcia jmci pieczołowanie ichm. panowie posłowie nasi in facie Reipublicae podziękują.

Jw. jm. pana marszałka i hetmana wielkiego koronnego[936] odwagi i dzielności agnoscent serae posteritatis saecula przyznawa i ziemia nasza, że jako tak rok dexteritate sua krymskie ordy od głębszych w Ojczyźnie zatamował traktatem pod Podhajcami zabiegów, tak in praesenti onej osieroceniu termino uspokojeniu i ujęciu Dedes Agi, posła tatarskiego, tęż miłość Ojczyźnie wyświadczył, podziękują za to in facie Reipublicae ichm. panowie posłowie nasi.

Więc że i jm. pan podskarbi koronny[937] z miłości ku Ojczyźnie propria na ujęcie tejże ordy sumy pewne obmyślił i defacto Dedes Aga ukontentowany został, przez co zatrzymana z jm. chanem krymskim jest przyjaźń, za ten wyświadczony ku Ojczyźnie afekt ichm. panowie posłowie nasi podziękują i z stanami koronnymi inibunt modos et media, aby powinna w tym długu stała się ex proventibus Reipublicae jm. panu podskarbiemu satysfakcyja.

Interest Rzeczypospolitej vel maxime pod ten czas, aby z postronnymi monarchami pokój był stwierdzony i zatrzymany proponować będą ichm. panowie posłowie ordinibus Regni, aby z tej konwokacyjej posłowie do [k. 836v] monarchów pogranicznych wyprawieni byli i do chana jmci krymskiego, aby chan jmć wziąwszy od Rzeczypospolitej solitum stipendium, stateczną przyjaźń zachował, ordy wszystkie in officio zatrzymał, excurrere w państwa Rzeczypospolitej zabronił.

Między inszymi, które praemunt Ojczyznę naszę in hac orbitate urazami nie mniejszy ziemia nasza od księcia jm. krurfirsta[938] w tym uważa, że książę jm., zapomniawszy tot beneficia a Republica przodkom swoim et sibimet praestita, powinnej nie świadczą Ojczyźnie naszej wdzięczności, i owszem, odebraniem starostwa drahimskiego inconsulta Republica irrituje, fortecę tamtę pograniczną, nescitur quo motivo, fortyfikuje i praesidio osadza. A lubo to jw. jm. ksiądz prymas w liście swoim książęcia jm. kurfirsta excusat, że to permittente lege i za ukontentowaniem snać książęcia jm. pana wojewody bełskiego, hetmana polnego koronnego[939] stało się, książę zaś jm. pan wojewoda bełski przez list swój do koła naszego incusat, że w tym Ojczyzna gwałt cierpi, a książę jm. violentiam ponosi,

[936] *Jan Sobieski.*
[937] *Jan Andrzej Morsztyn.*
[938] *Fryderyk Wilhelm Hohenzollern.*
[939] *Dymitr Jerzy Korybut Wiśniowiecki.*

przeto ichm. panowie posłowie nasi starać się mają, aby ordines Regni na początku zaraz konwokacyji posła wyprawiły do księcia jm. kurfirsta pytając się, czemu tak immemor beneficiorum, w takie z Rzecząpospolitą zachodzi zawziętości, wojska swoje na pograniczu Księstwa Pruskiego stanowi i z różnymi monarchami in contrarium praw Rzeczypospolitej i wolności naszych zawiera ligi. Przypomnieć to, że już przez wiele lat zawartym z Rzecząpospolitą pactis nie czyni dosyć i ludzi na usługę Rzeczypospolitej [k. 837] nie daje, ani zwyczajnego do skarbu koronnego kanonu. I względem zaś odjęcia tego Drahimia, aby obiectia książęciu jm. panu wojewodzie bełskiemu zadana, na tej konwokacyjej dowiedziona była. A inquantum consentientibus ordinibus per rationes status Drahim książę jm. kurfirst otrzyma rekompensy ex primis vacantibus książęciu jm. panu wojewodzie bełskiemu według konstytucyji o tym postanowionych ichm. panowie posłowie nasi upomną się.

Gwałt prawo cierpi i wolności nasze pessundantur, kiedy ichm. panowie pieczętarze privilegia i różne królów panów naszych rescripta prawu przeciwne, a często na jeden urząd abo vacans kilka pieczętują, instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby publicam odnieśli in facie Reipublicae admonitionem.

Więc że i diploma Rzeczypospolitej od Króla JMci przeszłego dane praeiudicat w pewnym punkcie prawom i wolnościom naszym, aby in futurum do wzruszenia privilegiorum od pana przeszłego tempore Dominum obywatelom Rzeczypospolitej wydanych nie przychodziło, serio upomną się ichm. panowie posłowie nasi, aby te privilegia przeciwko prawu wydane, których JKMć in diplomate wzmiankę czyni, ne generalitas specialitati deroget specifice wyrażone były, i cokolwiek komu niesłusznie przeszły Król JMć vetante lege oddał, żeby ex nunc na Rzeczpospolitą effective skarb odbierał.

Kaptury i konfederacyje pod przeszłe interregna postanowione, in volumine legum zostające, aby wszystkie reasumowane i do nich teraźniejsza konfederacyja stosowana [k. 837v] była, praecavebunt ichm. panowie posłowie nasi, a novitates żadnych praw szkodliwych przyjmować nie mają.

Doznawa teraz Rzeczpospolita nasza jako rzecz ciężka, gdy Król JMć bez żadnej okazyjej złożył koronę, przeto domawiać się tego ichm. panowie posłowie będą, aby przyszły da Pan Bóg inter pacta conventa i w tym punkcie iuramento był obstrictus do żywota na tronie zostawać.

Dochodzi to nas wiedzieć, iż w skarbie Rzeczypospolitej wiele nie dostaje klejnotów podług dawnych regestrów, domówić się ichm. panowie posłowie skutecznej skarbu koronnego rewizyjej i jm. pan podskarbi

przeszły deducet authentica regestra jako skarb odbierał za swego urzędu i reddat rationem na jakie potrzeby Rzeczypospolitej zastawione są klejnoty u Króla JMci przeszłego, także w domu ichm. panów Leszczyńskich, do której rewizyjej że jm. pan podczaszy koronny[940] z miłości swej ku Ojczyźnie ofiarował w kole naszym dawne za antecesorów domu swego podskarbich[941], autentyczne per oblatam ad acta quaevis podać regestra, te ichm. panowie posłowie nasi ex actis wyjęte Reipublicae praesentabunt i konfrontować z teraźniejszymi pateat Reipublicae, gdzie się co z skarbu Rzeczypospolitej obróciło i wiele w skarbie tych czasów nie dostaje, pilno inquirent.

A ponieważ mamy prawo, że ichm. panowie podskarbiowie na każdym sejmie ad cuiusvis instantiam rachunku swego mają dać rationem, aby przeszły jm. pan podskarbi[942] nie zasłaniając się kwitem na sejmie przeszłym otrzymanym, [k. 838] przeciwko któremu zaszły protestacyje, uczynił doskonały Rzeczypospolitej za wszystkie podskarbstwa swego lata rachunek, serio instabunt.

Fatis przypisać musimy, że per negligentiam świątobliwe przodkow naszych instituta nie są in executione, przez co licentiosis do wszelkich zbrodni otwarła się droga, jako to już i pod teraźniejsze interregnum na oko widzimy, że nulla legum observantia, i owszem, wielkie dzieją się contemptus i bez prawa w ziemi naszej świeżo stało się, kiedy ichm. panowie Radziejowscy będąc per decreta tribunalitia poenis publicis innodati, egzekucyją prawną legitime per officia castrensis vigore decretorum odprawioną, modo violente guerrico armatnie z dóbr Kryłów officiose podanych, ichm. panów Wołczków braci naszych wybili, zabójstwa popełnili i z własnych ich dostatków, które przy sobie mieli, obnażyli, nie pamiętając na to, że rodzic ichmci[943] nie był jeszcze per constitutionem a poena perduelionis wolny, tylko per diploma do metryk koronnych podane, condicionaliter, inquantum by credita różne, a specialiter i ichm. panów Wołczków uspokoił, do Korony był restitutus, przeto całej ziemi naszej imieniem ichm. panowie posłowie nasi publicam ordinibus Regni przełożą querelam et finalem tak na osobach, jako i dobrach pomienionych ichm. panów Radziejowskich urgebunt executionem, aby tanquam post perdueles et iurevictos dobra kryłowskie ichm. panom Wołczkom były oddane et inquantum in tam violento facto na sądach ziemi

[940] *Mikołaj Daniłowicz, zarazem podkomorzy chełmski.*
[941] *Mikołaj Daniłowicz, podskarbi 1616–1624; Jan Mikołaj Daniłowicz, podskarbi 1632–1650.*
[942] *Jan Kazimierz Krasiński, który w VI 1668 r. zrezygnował z urzędu.*
[943] *Hieronim Radziejowski.*

[k. 838v] naszej kapturowych kondemnować się dadzą, aby w tej i inszych sprawach fortis, per totam nobilitatem, według dawnych konfederacyji i kapturów wolna była in personis et bonis respectu violentiarum egzekucyja.

A że materyja electionis jeszcze regnante rege wiele złego narobiła i dyfidencyjej ku zgubie Rzeczypospolitej namnożyła, aby prawdziwej następującej elekcyjej więcej te dyfidencyje nie trudniły, wszelkie nexus i konfederacyje, jeśli jakie między stanami Rzeczypospolitej in materiis electionis zaszły, ante omnia aby na tej konwokacyjej per publicum diploma były skasowane. Także promotores Condaei i syna jego[944], którzy snać i pisma cum iuramento na to dali, aby takowe scripta omnino rewokowali, inaczej do elekcyjej nowego pana takowych nie przypuścimy.

Prowizyją Królowi JMci przeszłemu, ad vitae tempora przy abdykacyjej przez posłów ziemskich pozwoloną in tantum ziemia nasza przyjmuje, inquantum Król JMć szwedzki teraźniejsze długi, które sobie praetendit u Rzeczypospolitej odstąpi, i klejnoty Rzeczypospolitej przy sobie zastawne przywróci, zwłaszcza że Rzeczpospolita nasza per tot calamitates za panowania Króla JMci pressa, a prawie oppressa w ciężkie wprawiona długi, słuszny na to Król JMć ma mieć respekt. Jeśliby jednak należały jakie od Rzeczypospolitej za słuszną likwidacyją Królowi JMci sumy, z tych długi incolis Regni, jako to ichm. panom Daniłowiczom, nieboszczyka świętej pamięci jm. pana podskarbiego [k. 839] koronnego sukcesorom przez Króla JMci świętej pamięci Władysława zaciągnioną, jako już likwidowaną i od tegoż Króla JMci Władysława asekurowanej, aby był od JKMci wypłacony, upraszać będą ichm. panowie posłowie.

Wniosą oraz instancyją i za jm. panem Jerzym Krasickim, któremu też pewne od tego Króla JMci świętej pamięci Władysława debentur sumy, aby jmć w pretensyjach swoich z tychże sum odniósł konsolacyją i satysfakcyją.

Wielką krzywdę i praeiudicium ichm. duchowni rithus Latini i kościoły w ziemi naszej przez to ponoszą, że jm. ksiądz władyka chełmski[945], otrzymawszy in curia Romana z wielebną kapitułą chełmską pewne ratione decimae decreta, wciągnął w to i plebanów po wszystkich generaliter w ziemi naszej dobrach, bez żadnego z nimi terminu, że starodawne przodków naszych i królów ichm. polskich fundacyje in ruinam przychodzą i kapłani kościoły rzucać chcą, gdy na nich jm. ksiądz władyka

[944] *Ludwik Kondeusz zwany Wielkim, książę de Longueville i Henryk Juliusz d'Enghien, syn Ludwika Kondeusza, potencjalni kandydaci do korony polskiej.*
[945] *Jakub Jan Susza.*

poenas excommunicationis interpositas niewinnie extendit i kościoły nasze rithus Latini zamykać każe, starać się o to ichm. panowie posłowie serio mają i upraszać ordines Regni, także jm. księdza prymasa[946], aby interponat authoritatem suam do jm. księdza nuncjusza[947] ut procuret w Rzymie u Ojca Świętego restitutionem in integrum causae z wielebną kapitułą chełmską et cum clero, i żeby vigore constitutionis [anni] 1635[948] ta sprawa per [k. 839v] commissarios executio que ordine in Regno nostro decydowana była, i żeby jm. ksiądz nuncjusz wydać raczył inhibicyją do jm. ojca władyki, aby dziesięciny w tym roku księży naszym zabrane, ex integro ad decisionem negotii zachowane były.

Proventa Rzeczypospolitej ordynaryjne, także z dóbr ekonomicznych i inszych, które tempore interregni do dyspozycyjej skarbowej przychodziły, aby w dobrym porządku i szafunku zostawały, mają być przydani ex ordine equestri deputaci do jm. pana podskarbiego koronnego, tak do administracyi tych dóbr i prowentów, jako też i do dystrybucyi onych, czego napotym przy szczęśliwej da Bóg pana nowego koronacyjej rationem dać będą powinni.

Wiele w prawie naszym koronnym znajduje się errores i Trybunały więcej sobie, niż prawo opisało pozwalają, instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby czas na korekturę i poprawę Trybunału ante electionem był namówiony, do którejby i województwa posłów sobie na sejmikach relationis obrali.

Lubo jm. ksiądz prymas w uniwersale swoim intymuje nam suplement skarbu koronnego na teraźniejsze expensas, którym rozumiemy proventus ordynaryji wystarczyć mogą, przeto na żadne kontrybucyje na przyszłej konwokacyjej pozwalać nie mają ichm. panowie posłowie nasi.

Niepewni bedąc pokoju od Ukrainy, życzylibyśmy, aby wojsko koronne z tej ściany nie schodziło, prosić będą ichm. panowie posłowie nasi jw. jm. pana marszałka i hetmana wielkiego koronnego[949] ut provideat securitatem tutecznym krajom, ażeby tota Respublica [k. 840] zgodziła się wojsku na słuszną hibernę i ze wszystkich generaliter dóbr temu ciężarowi, jako przed tym bywało podległych, nie sadząc się na tej kompozycyjej przez ichm. panów duchownych in praeiudicium dóbr Rzeczypospolitej z wojskiem uczynionej, przeciwko której manifestacyją zaniosą in facie Reipublicae ichm. panowie posłowie nasi. A my pro hac vice na tę hibernę pozwalamy nad opisane prawo po złotych 60

[946] *Mikołaj Prażmowski.*
[947] *Galeazzo Marescotti.*
[948] *VL, t. III, s. 407; VC, t. III, vol. 2, s. 260.*
[949] *Jan Sobieski.*

z łanu osiadłego według ksiąg poborowych naszych, salvis abiuratis. Gdyby zaś ta hiberna do efektu nie przyszła i wojsko na kwatery exigente necessitate ruszyć się miało, usilnie ichm. panowie posłowie wnieść mają, aby ustawa wybierania chleba zniszczonym poddanym, zwłaszcza przy słabych w kraju naszym urodzajach znoszona, była podana i miasto Chełm dla sądzenia kapturowych sądów od stanowiska chorągwi wolne być mogło.

Mennice vigore constitutionis z sejmu przeszłego[950] aby zawarte zostawały do dalszej Rzeczypospolitej, której ius cudendae monetae należy ordynacyji, sposób jednak wytrącenia teraźniejszej złej, sine notabiliter damno Reipublicae et privatorum, żeby był namówiony, życzymy.

Bene meritis w wojsku aby powinna gratitudo z prawa opisanego nie ginęła, osobliwie wójtostw rozdawanie między ichmciów, ziemia nasza życzy.

Starostwo wiskie sądowe aby przy konstytucyjej [anni] 1647[951] zostawało, [k. 840v] wniosą instancyją ichm. panowie posłowie nasi za teraźniejszym jm. panem starostą[952]. Także od starostwa chełmskiego niedawno oderwane wioski aby według dawnych praw, i to post decessum modernorum possessorum, przywrócone były.

Warowano i to konstytucyjami, żeby ichm. panowie posłowie z województw mieli swoje poselskie w Warszawie gospody, instabunt ichm. panowie posłowie nasi, aby to prawo względem gospód, także i grzywien, które z dawna na posły z skarbu dawano reasumowano i do skutku przywiedziono było. Gwoli czemu domawiać się ichm. będą rewizyjej całej Warszawy dla lepszej swojej wygody. Ażeby pod czas sejmu kamienice, domy miejskie, dwory i folwarki przez królów ichmciów libertowane, na stanowiska wydawano posłom i oficjalistom Rzeczypospolitej, uczyniwszy słuszny podział na prowincyje, żeby i na potym nigdy już tych gospód od przyszłej elekcyjej posłom z województw nie odmieniano.

Zagęściło się wiele niesłusznych delat ratione retentorum quartae, o które deputaci wojskowi modernos possessores niewinnie turbują i do kosztów przywodzą kiedy to deducetur, że skarb niewinnie kogo na delacyje podał, aby się pisarze skarbowi sprawowali o to w sądach generalnych teraźniejszych kapturowych, sub poenis fisci, a sąd restitutionis cum refusione damnorum instanti nakazować ma per decretum sub iisdem poenis.

[950] *VL, t. IV, s. 447.*
[951] *VL, t. IV, s. 64.*
[952] *Jan Kossakowski.*

[k. 841] I w tym wielkie praeiudicium stan szlachecki cierpi, że officia skarbowe także w metrykach koronnych i kancelaryjach plaebeos conferuntur, którzy pro libitu nobilitatem depaktują, aby ci wszyscy ab officiis byli remoti et in futurum poena interposita była, którzy by się o takowe officia starali. Ostrzegą i tego ichm. panowie posłowie nasi, aby na dobrach ekonomicznych Rzeczypospolitej, także i ziemskich, według prawa szlachta bene possessionati na administracyji zostawali, ażeby ex nunc prawo in executionem było, gdy deducetur to, że in praesenti statu tacy się administratorowie znajdują, aby amoveat skarb takich, a według prawa osiadłych podali.

Possessores moderni bonorum regalium, którzy ex lege vel decretis tenentur ad restitutionem summarum na dobrach Rzeczypospolitej antiquarum, a nie zapłaciwszy sum takich, do posesyjej dóbr przyszli, ponieważ to jest liquidi iuris abbreviando lites et processus, aby w teraźniejszych generalnych sądach kapturowych ex delatione ukrzywdzonego odpowiadali, słuszność baczymy decreta zadworne, które cum praeiudicio partis laesae in absentia Króla JMci przeszłego w Warszawie in iudicio assessoriali stawały, aby tanquam gravaminosa skasowane były, procurabunt ichm. panowie posłowie nasi.

Wielkie i w Trybunale Koronnym poniósł gravamen obywatel województwa bełskiego jm. pan Bogusław Gorajski, na którym kondemnata ciężka, gdy ad turrim pro poenis certis był destinatus, stanęła, wniosą ichm. [k. 841v] panowie posłowie nasi do jm. księdza prymasa[953] ex ordine, a glejt jmci ex consensu publico aż do szczęśliwej pana przyszłej koronacyjej był wydany.

Niemałe i w tym praeiudicium ordo equestris ponosi, że między ludźmi sexus utriusque stanu szlacheckiego, a miejskiego i kupieckiego w strojach żadnej nie masz różności, przez co wszelkich towarów cena in immensum wyniesiona, z zgubą szlacheckiej substancyjej, serio animadvertent ichm. panowie posłowie nasi, aby lex sumptuaria była reassumpta na stan miejski, kupiecki i prosty plebeiorum, cum poenis maioribus w prawie wyrażonych.

Nie tylko pod ten niebezpieczny interregni czas, ale i na zawsze samym teraźniejszej niegotowości dokumentem dochodzi tego koło nasze, jako są potrzebne doroczne popisy in armis, przez co każdy z rycerskiego stanu w konie i rynsztunek zapomagałby się jako najlepiej i w ustawicznej na przypadające niebezpieczeństwa zostawał gotowości, przeto aby dawne

[953] *Mikołaj Prażmowski.*

prawa o popisach cum poenis reasumowane były, dojrzą tego ichm. panowie posłowie.

W innych egzorbitancyjach, które praemunt Rempublicam, referuje się sejmik nasz na przyszłego interregni egzorbitancyje i insze, któreby się de novo ex mergenti znalazły ze wszystkimi województwy będą ichm. panowie posłowie uważać pro fide in Rempublicam debita.

Stosując się do instrukcyjej jm. księdza prymasa, o domowej naszej umawialiśmy obronie, dla której kaptur uchwaliliśmy, jako laudum nasze szerzej o tym opiewa, [k. 842] laudum tego aprobacyją mają ichm. panowie posłowie efficere u stanów koronnych na konwokacyjej.

Te wszystkie wyżej opisane od nas podane puncta i cokolwiek convenit salutem Reipublicae ku pomnożeniu chwały Bożej, a ostrzeżeniu wolności, mają jako najpilniej popierać ichm. panowie posłowie nasi z inszymi stanami koronnymi, obligując ichmci fide, honore et conscientia ne quid detrimenti patiatur Ojczyzna. Którą to instrukcyją naszę zleciliśmy jm. panu Andrzejowi Wiśniowskiemu, podsędkowi i podstarościemu chełmskiemu, marszałkowi koła naszego podpisać i z podpisem do grodu chełmskiego per oblatam podać. Andrzej Wiśniowski podsędek i podstarości chełmski, marszałek koła rycerskiego ziemi chełmskiej i powiatu krasnostawskiego sejmiku mp.

INDEKSY

W indeksie osobowym uwzględniono wszystkie osoby wymienione w tekstach źródłowych, wstępie i przypisach. Niebudzące wątpliwości nazwiska szlacheckie podano w brzmieniu występującym w herbarzach. Formy odmienne zamieszczono w nawiasach, stosując hasła odsyłaczowe w wypadku rozbieżności z hasłem głównym. Nazwiska autorów i wydawców cytowane we wstępie i przypisach wyróżniono kursywą. W indeksie nazw geograficznych odstąpiono od występującego w innych wydawnictwach przywoływania urzędów związanych z miejscowościami (np. chełmski kasztelan), wychodząc z założenia, że do identyfikacji poszczególnych postaci i sprawowanych przez nie urzędów w wystarczający sposób służy wydawnictwo *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej*, t. I–XI. Miasta Chełm i Krasnystaw uwzględniono w indeksie tylko wówczas, gdy ich nazwa odnosiła się do struktur i instytucji miejskich. Nazwy te pominięto jako występujące zbyt często, gdy odnosiły się do samego sejmiku bądź kancelarii, w której dokonywano czynności związanych z oblatacją dokumentów sejmikowych. Pojęcia geograficzne objaśniano według kryterium podziału administracyjnego występującego w drugiej połowie XVII w. Położenia danej miejscowości nie podawano, jeżeli jednoznaczne określenie tej właściwości nie było możliwe.

WYKAZ SKRÓTÓW

abp — arcybiskup
artyl. — artylerii
bp — biskup
burg. — burgrabia
ces. — cesarz
chełm. — chełmski
chor. — chorąży
cz. — cześnik
gen. — generał, generalny
gr. — grodzki
gran. — graniczny
het. — hetman
inst. — instygator
kanc. — kanclerz
klan — kasztelan
kom. — komornik
kon. — koniuszy
kor. — koronny
kpt. — kapitan
kraj. — krajczy
krasn. — krasnostawski
król. — królewski
ks. — książę
lit. — litewski
łow. — łowczy
marsz. — marszałek
miecz. — miecznik
mjr — major
ndw. — nadworny
pis. — pisarz
płk — pułkownik
pcz. — podczaszy

pkanc. — podkanclerzy
pol. — polny
por. — porucznik
pseud. — podsędek
psk. — podskarbi
psta — podstarości
pstol. — podstoli
pwda — podwojewodzi
ref. — referendarz
reg. — regent
regim. — regimentarz
rotm. — rotmistrz
sekr. — sekretarz
sęd. — sędzia
skar. — skarbnik
sta — starosta
straż. — strażnik
subd. — subdelegat
wda — wojewoda
wger. — wicesgerent
wlk. — wielki
z. — ziemski
zam. — zamojski

INDEKS OSOBOWY

Abramowicz Stanisław, mieszczanin zam. 418
Adil Gerej, chan krymski 674
Aleksander VII, papież 449, 455, 483, 616, 652
Aleksy I Romanow, car rosyjski 300, 651, 672
Amoretti 529, 562, 647
Andrzejowska Łukaszowa 280
Andrzejowski zob. też Jędrzejowski, Jendrzejowski
Andrzejowski Aleksander 277
Andrzejowski Chwedor 135, 137
Andrzejowski Ditiuk Aleksander 546
Andrzejowski Ditiuk Jan 546
Andrzejowski Hieronim 28,32, 68, 96, 98
Andrzejowski Iwan 34, 68
Andrzejowski Jan 275, 546
Andrzejowski Jan 72, 93, 96, 103, 135, 137
Andrzejowski Józef 97, 98
Andrzejowski Michał 68
Andrzejowski Mikołaj 278, 279, 546
Andrzejowski Mikołaj 68
Andrzejowski Paweł 135, 137
Andrzejowski Piotr 72
Andrzejowski Stanisław 276, 280, 546
Andrzejowski Stanisław 135, 137
Andrzejowski Steczko 72
Andrzejowski Stefan 28
Andrzejowski Szymon 546
Andrzejowski Wojciech 276, 546
Anna Jagiellonka 75
Anna Katarzyna Konstancja Waza, królewna 242, 252

Bachmiński Marcin 371,404, 407
Barcikowski Marcjan 276
Bargielski Franciszek, famulus 396
Barliński Jan 640, 663, 665, 666
Bartłomiej z Wereszcz woź. gen. 40, 41, 53
Barwiński E. 83
Batory Andrzej 150
Batory Elżbieta 89
Batory Jerzy 89
Batory Stefan, bratanek króla 89
Bazanek Władysław 546
Bądzyński Franciszek 168, 181,248, 249, 250, 259, 284, 292, 330, 331
Bądzyński Jan miecz. wołyński 127, 128, 129, 132, 133, 135, 136; pkom. chełm. 236
Bądzyński Ludwik, 207 rotm. 267, 307; wojski chełm. 405, 488, 507, 512, 581
Bąkowski Andrzej 97
Bąkowski Jan 166
Bąkowski Krzysztof, dziekan chełm. 207, 237
Bąkowski Mikołaj 546
Berny (Bernig) Jakub, płk 541, 574
Berny, sekr. król. 482, 541
Białecki Paweł 279
Białobocki Aleksander 545
Białobrzeski Łukasz, łow. nowogrodzki 487
Bielski Gabriel z Olbrachcic, cz. chełm. 493, 510, 511, 518, 523, 543, 547, 549, 551, 552, 602, 628, 658, 662, 666, 687, 689
Bielski Mikołaj 277
Bielski Stanisław 276
Bierult — zob. Birulth
Birulth Jakub 66
Birulth Krzysztof 66, 74
Blinowski Jan 275, 349, 350, 351, 373, 383, 393, 427, 436, 465, 468, 493, 510
Blinowski Paweł 273
Bliskowski Zbigniew, por. 582
Błędowski (Błendowski) Jerzy 66, 102, 103
Błoński Jan 135
Bobowski Marcin 66
Bobrowski Adam 279, 543
Bobrowski Adam 66
Bobrowski Aleksander, burg. uchański 658
Bobrowski Daniel 279
Bobrowski Jakub 279
Bobrowski Jakub 66
Bobrowski Jan 546
Bobrowski Jan 72

Condé Ludwik Bourbon, marsz. Francji, ks. de 506, 694
Costen Janduła 201
Croy (Croie) de (von) Anna 210
Croy (Croie) de (von) Ernest Bogusław, bp kamieński, ks. 191 252, 483, 567, 593, 609
Czaplicki Jan 67
Czarnecki (Mikołaj?) 356
Czarnecki Krzysztof 280, 281
Czarniecki Stefan, wda ruski 430, 474, 513, 516; wda kijowski 528, 542, 575
Czarnołoska 276
Czarnołoski Adam 347,353, 385; wojski buski i pis. gr. włodzimierski 465, 468, 510, 512; wojski buski 550, 555, 558, 560
Czarnołoski Bartosz 66, 72
Czarnołoski Benedykt 72
Czarnołoski Hieronim 279
Czarnołoski Jakub 66
Czarnołoski Jan 331
Czarnołoski Jan 53, 66, 72
Czarnołoski Józef 72
Czarnołoski Maciej 72
Czarnołoski Paweł 96, 99,103
Czarnołoski Piotr 277
Czarnołoski Piotr 34, 38, 39, 66
Czarnołoski Remigian 279
Czarnołoski Samuel 278
Czarnołoski Sebastian 72
Czarnołoski Stanisław 72
Czarnołoski Tomasz Saliga 72
Czarnołoski Wojciech 276; psta grabowiecki 282, 292; psta i kom. z. chełm. 296
Czarnołoski-Ciołek Rafał 546
Czarnołozki zob. Czarnołoski
Czarnołuski zob. Czarnołoski
Czechrowski Stanisław 53; wojski krasn. 93
Czemiernicki Paweł 34
Czerniowski Krzysztof 66,72
Czerniowski Paweł 29, 34, 38, 39, 48
Czerniowski Piotr 34
Czerny Stanisław 128
Czerski (Czirski) Sebastian 28, 29, 32, 66
Czerski Jakub 66
Czerski Piotr 29, 65, 66, 71
Czołhański Jan Karol, opat koronowski 363
Czujnowski Władysław 549
Czyż Jan Kazimierz na Woronnej, pstol. wendeński 611, 659, 663
Czyżowska Anna 72
Czyżowski Maciej 68
Czyżowski Mikołaj 48, 56, 71; chor. chełm. 82, 89, 92
Czyżowski Stanisław 66
Czyżowski Zygmunt 29; klan połaniecki 30, 32, 48

Daniłowicz Jan Mikołaj pstol. kor.143, 146; sta chełm.143,146,155, 156; psk. ndw. kor.155, 156; psk. wlk. kor. 167,184, 187, 215, 221, 229, 239, 242, 248, 260, 286, 299, 325, 329, 388, 409, 459, 483, 539, 693
Daniłowicz Jan wda ruski 120, 131, 140, 150
Daniłowicz Karol, sta parczewski 326
Daniłowicz Mikołaj Franciszek, sta parczewski 662
Daniłowicz Mikołaj, pkom. chełm. 236, 274 pstol. kor., pkom. chełm. 325, 363, 385, 409, 429, 430, 433, 436, 441; pcz. kor., pkom. chełm. 545, 549, 552, 601, 624, 687, 693
Daniłowicz Mikołaj, psk. ndw. kor. 110; sta chełm. 109,110; sta drohobycki 110; psk. wlk. kor. 128, 129, 130, 137, 693
Daniłowicz Piotr, stol. kor 198, 238; sta krzemieniecki 198, 238; sta parczewski 198, 238
Daniłowicz Stanisław, sta czerwonogrodzki 146; sta korsuński i czehryński 178
Daniłowicz Witold 15
Daniłowiczowa Zofia, podskarbina kor. 325, 388
Daniłowiczowie 388, 459, 539, 655, 676, 694
Dawidowski Dawid 349
Dąbski Gabriel 279
Dąbski Krzysztof 278
Dedes Aga, poseł krymski 691
Dembiński Jerzy 280
Demianowicz (Domianowicz) Jan 464, 474
Dłuski Jan 135, 137
Dmochowski Adam 66, 142
Dmochowski Andrzej 278, 280
Dmochowski Andrzej Teofil 544
Dmochowski Jakub 131
Dmochowski Jan 280

Dmochowski Marcin 142
Dmochowski Marcjan 142, 278
Dmochowski Mikołaj 48, 66
Dmochowski Paweł 96, 103, 142
Dobek Marcin, famulus 296
Dobelski Wacław 625
Dobrucki Jakub 68
Dobrucki Kasper 68
Dobrucki Wojciech 67
Dobrzycki Wojciech 280
Dobrzynicki Andrzej 145
Domański Jakub 544
Doroszenko Iwan, nobilitowany Kozak 302
Doroszenko Piotr, het. kozacki 572
Drohiczański (Drohiczyński) Aleksander 25, 37, 38
Drohiczański (Drohiczyński) Ludwik 34, 37, 38
Drohiczański (Drohiczyński) Seweryn 32, 34, 37, 38, 65, 66
Drohiczański Sędziwój, klan lubacz. 33, 37, 38
Drzemlik Jarosz 72
Drzemlik Szczęsny 72, 82, 93, 94–97; pcz. chełm. 103, 125
Drzemlik Tomasz 25, 29, 48, 51; wojski krasn. 46, 53
Drzewiecki-Borsza Tomasz z Brzezia 545, stol. chełmski 635, 666, 684, 687
Dukoczyński Jan 516
Dunin Jan 549
Dunkiewicz Józefat, wójt chełm. 339
Duszyński Adam 546
Dworzaczek Włodzimierz 17
Dworzycki Jan 277
Dworzycki Kłoza Grzegorz 67
Dworzycki Tomasz 279
Dworzycki Walenty 67
Dworzycki Wojciech 67
Dworzycki Wszołek Jan 67
Dymmel Piotr 15
Dziboni Jan, Włoch, indygena 363
Dzierżek 81
Dzwonowski Teodor 546
Dżdżański Andrzej 137
Dżdżański Jakub 66

Enghien Henryk Juliusz, ks. d' 694

Falbowski Stanisław 65; pstol. kaliski 66
Falbowski Stanisław z Pniowa 66
Falczewska (Chwalczewska?) Anna 66
Falczewski (Chwalczewski?) Franciszek 66
Falkowski Dawid, pokojowiec król. 284
Ferbes Wilhelm 201
Ferdynand III, cesarz 212
Filip Wilhelm Wittelsbach, ks. neuburski 242, 252
Filipczak-Kocur Anna 9
Firlej Andrzej, klan lubelski 535
Firlej Andrzej, sta sandomierski 39
Firlej Andrzej, starościc lubelski 614
Firlej Broniewski Mikołaj, pkom. czernihowski 266,284, 292, 303, 306, 323, 344; klan chełm. 346, 352, 377–380, 383, 393, 397–399, 402, 404, 407, 411, 413–417, 424
Firlej Jan, psk. kor., sta lubelski 92
Firlej Mikołaj, rotm., starościc lubelski 535
Firlejowie z Dąbrowicy 614–615
Foszcz Paweł, arendarz 275
Fredro Andrzej Maksymilian 296–298; klan lwowski 582
Fredro Jan Karol, rotm., sta krośnieński 542, 678
Fryderyk Wilhelm I Hohenzollern, elektor brandenburski 449, 479, 535, 539, 567, 592, 609, 691
Furs Atanazy, bp nominat grekokatolicki chełm. 320

Gajewski Bartosz 280
Gałecki Stanisław 29
Gałuszewski Szymon 620
Gamza Iwan, Kozak 289
Gano Borowiec Jurek 66
Gano Jan 67
Gano Jan II 67
Gano Paweł 279
Gano Paweł 67
Gano Stanisław 67
Gano Wojciech 67
Gąsiewski — zob. Gosiewski
Gdeszyński Jerzy 34, 38
Gdeszyński Malcher 34, 38,72
Gembicki Piotr, bp. krakowski 316
Gibboni zob. Dziboni
Gisse Konstanty Mikołaj, indygena 302

Głowiński Stanisław, sęd. z. halicki 371, 393, 396, 399, 400, 416, 419
Głuszkowicz Maciej 72
Gmiterek Henryk 17
Gniazdowski Wojciech 153, 160
Gnoiński Jan 67
Golimski Adrian 81
Golski Stanisław wda ruski 101, 117
Gołyński Paweł 280
Gorajski Adam 24, 32
Gorajski Bogusław 697
Gorajski Zbigniew, klan chełm. 239, 270, 271, 274, 307, 309, 319, 321, 332
Gorazdowski Jan 126
Gordon, mieszczanin zamojski 488
Gorzechowski Jakub 546
Gorzechowski Jerzy 280
Gorzechowski Marcin 276
Gorzecki Bartosz 68
Gorzkowski Adam 266
Gorzkowski Andrzej 66, 68
Gorzkowski Andrzej II 66
Gorzkowski Franciszek 167
Gorzkowski Franciszek, 167; psta krasn. 275, 282, 305, 310, 338, 383, 393, 404, 405, 444, 465, 467, 468, 493, 498, 510, 512, 518, 545, 549
Gorzkowski Jakub 25, 26, 28, 48, 52
Gorzkowski Jan 28, 32, 48, 97, 102, 105, 106, 132, 135,
Gorzkowski Mikołaj 28, 66
Gorzkowski Piotr, sędz. z. chełm. 24, 30–33, 46, 48, 51, 52, 53, 71, 76, 82, 90
Gorzkowski Stanisław 32, 34, 38, 71, 99
Gorzkowski Wiktoryn 275
Gosiewski (Gąsiewski) Wincenty Aleksander, het. pol. lit. 538
Goski Jan 135, 137
Gostkowski Jan 275, 280
Gostomski Stanisław, klan sochaczewski 30, 32
Goździ Andrzej 71
Goździ Jan 132, 135
Górecka Katarzyna 67
Górecki Stanisław 173
Górka, wda poznański 65
Górska Zofia 276
Górski Wojciech, nobilitowany Kozak 302
Grabia Andrzej 275
Grabia Bronisław 25, 48
Grabia Hieronim (Jarosz) 29, 48
Grabia Jan 279
Grabia Jan 48, 71, 72
Grabia Mikołaj 177
Grabia Mikołaj 25, 29, 46, 48, 68, 71, 81, 82
Grabia Wawrzyniec 56,71, 132, 135
Grabowski Stanisław 39
Grabowski Wojciech 549
Graczyński Samuel 515
Graf (Illyeshazy Gabriel), węgierski żupan trenczyński 535
Grafowa (Illyeshazy) Izabella (Zofia Petronela) z Tarnowskich 535
Grochowski Florian 280
Grodziński Mikołaj 276
Gruszecki Adam 278
Gruszecki Aleksander 310
Gruszecki Andrzej 543
Gruszecki Andrzej 68
Gruszecki Baran Piotr 66
Gruszecki Bernath 68
Gruszecki Guz Jan 278
Gruszecki Jakub 424, 430, 431, 438, 443, 464, 466, 474
Gruszecki Jakub 67
Gruszecki Jan 276; wger. gr. krasn. 280
Gruszecki Jan 66, 67
Gruszecki Kalisz Stanisław 66
Gruszecki Krzysztof 275
Gruszecki Kurak Jan 72
Gruszecki Kurek Jakub 419
Gruszecki Kurek Stanisław 277
Gruszecki Maciej 68
Gruszecki Marcin 67, 277
Gruszecki Marek 66, 68
Gruszecki Mikołaj 277
Gruszecki Piotr 66, 67
Gruszecki Płaczkowicz Gabriel 278
Gruszecki Seweryn 278
Gruszecki Stanisław 279
Gruszecki Stanisław 66
Gruszecki Stanisław II 66
Gruszecki Stanisław III 66
Gruszecki Stanisław IV 67
Gruszecki Walenty 278
Gruszecki Walenty 66
Gruszecki Wojciech 280
Gruszecki Wojciech 66, 68

Grzymała Jan Grzegorz, reg. gr. chełm. 628, 634
Guldenstern Zygmunt 171
Gumowski Aleksander, rotm. 277, 342, 546
Gustaw Adolf, ks. sudermański 120, 144; król Szwecji 151

Hadziewicz Mikołaj, nobilitowany kupiec lwowski 363
Hadżi Milkon zob. Hadziewicz Mikołaj
Hajewicz 656
Hamszej Jan 72
Hankiewicz Stefan, sekr. król. 473, 542
Hańska Potencyja 71
Hański Adam 93, 96, 103, 105, 141; pseud. z. chełm. 166
Hański Andrzej, pis. ziem. chełm. 23, 24, 29, 30, 32, 39, 45, 46, 48, 61
Hański Jerzy 277
Hański Konstanty 32, 34, 68
Hański Krzysztof 29
Hański Marek 135
Hański Paweł 72, 96
Hański Piotr 273, 310, 311, 347, 348, 352, 376, 385, 422, 436, 498, 512, 518, 527, 545, 554
Hański Sebastian 72
Hański Stanisław 72, 97, 98
Hański Wojciech 546
Hański Wojciech 66, 72, 74, 142
Hatnicki Jan Dunin 272; pis. gr. horodelski, kom. z. chełm. 322, 323, 325, 335, 337, 347, 384, 394, 395, 405, 445
Hejnosz Wojciech 10, 11
Helcel A. 309
Herburt Jan 595
Hohenzollern Jerzy Wilhelm, ks. pruski 200, 210
Hohenzollern Zygmunt 210
Hojski Gabriel, klan kijowski 150
Holicki Maciej 66
Horoch Bartłomiej 34
Horoch Bartosz 67
Horoch Dominik 277, 546
Horoch Jan 34
Horoch Łukasz 38, 39, 72
Horoch Wacław 135, 137
Horodeński Florian 546
Horodeński Łukasz 68
Horodyński Jarosz 66
Horodyski Krzysztof 72
Horodyski Stanisław 62, 68, 72, 96, 99, 100, 101, 103
Houwalt Krzysztof, generał, indygena 289, 302
Hubicki Jan 28, 29,

Illyeshazy — zob. Graf
Isajkowski Łukasz 106, 119, 127,
Islam III Gerej, chan krymski 287, 300, 355
Iwan, setnik kozacki 291
Iwaśko ze Stolna, woź. gen. 29
Iwicki Bazyli 546
Iwicki Mikołaj 103
Izdebski Adam 68
Iżycki Jakub 543

Jabłonowski Stanisław Jan, oboźny kor. 524, wda ruski 582, 621, 625, 633, 635
Jacimirski Piotr 178
Jakowicz Jan 280
Jakub Kettler, ks. kurlandzki 567
Jan Kazimierz Waza, królewicz 197, 203, 216, 224, potem król Polski
Jan Olbracht Waza, królewicz, bp krakowski 169, 224
Jan z Czystej Dębiny, woź. gen. 32, 33, 53
Janikowski Andrzej 390
Janiowski 279
Janiszowski Jan 510
Jańczewski Wojciech 279
Jarocki Aleksander 546
Jarzyna Marcin 371
Jasieński Filip 275
Jasieński Hieronim 62, 68, 72, 82; kom. gran. Chełm. 93, 94, 96, 98, 102, 103
Jasieński Jakub 275
Jasieński Jan 105, 219
Jasieński Jan 105, 219, 228, 231, 277
Jasieński Piotr 66
Jasieński Stanisław 278
Jasiński — zob. Jasieński
Jaskólski Mariusz Stanisław, klan sanocki 635
Jasnoborski Jan, kozak 289
Jassy Kasper 178
Jastrzębski Jan 558
Jastrzębski Stanisław 488, 546
Jaślikowski Adam 38, 39

Jaślikowski Chwast Adam 67
Jaślikowski Jan 66
Jaślikowski Russian Wojciech 66
Jaślikowski Skuszak Stanisław 67
Jaworowski, kpt. 664
Jazłowiecki Jerzy, hetman p. kor., wda ruski 23, 25, 44, 50
Jełowicki Hieronim 142; sta chełm. 188, 194, 195, 204, 206, 213, 239
Jemielicki Andrzej 135, 137
Jemielity Tomasz, miecz. chełm. 275
Jendrzejowski — zob. Andrzejowski
Jenicz Stefan 346, 414
Jerzy Rakoczy, ks. siedmiogrodzki 414
Jerzy Stefan, hospodar mołdawski 369
Jeziorkowski Feliks 38
Jeżowski Krzysztof 277
Jędrzejowski — zob. Andrzejowski
Junosza Jan 67
Jużyński Stanisław 499, 515

Kaczorowski, pis. skarbowy 662, 669
Kalina, płk. kozacki 291
Kalinowski Adam, sta bracławski 178
Kamieńska Jadwiga, wojska sandomierska 274
Kamieński Andrzej 546
Kamieński Filip 66
Kamieński Jan 72
Kaniowski Andrzej 274
Kański Andrzej, kom. z. lubelski 274, 275; psta chełm. 310, 311, 334, 338–340, 342, 349, 352; sęd. z. chełm. 353, 365, 369, 372, 373, 379, 383, 390, 391, 393, 395, 398, 400, 404, 406, 414, 418, 421, 422, 430, 446
Karczowski Paweł 546
Karnkowski Stanisław, prymas 56, 57
Karol Ferdynand Waza, królewicz, bp wrocławski 169,197, 202, 217; bp płocki 242, 258, 289
Karol Gustaw, król Szwecji 399
Karol I Stuart, król Anglii 301
Karol II Stuart, królewicz angielski 301
Karol XI Wittelsbach-Waza, król Szwecji 593, 694
Karwowski Stanisław 135
Karwowski Tomasz 546
Kaszowski Łukasz 132, 135
Kaszowski Wacław, sęd. z. bełski 400
Kawecki (Kawiecki) Szymon, chor. nowogrodzki 523
Kawecki Marcin 554
Kazanowski Adam, marsz. nadw. kor. 258
Kazimierski 459
Kazimierz Zygmunt Waza, królewicz 250
Kaznowski Krzysztof 276, 549
Kettler Fryderyk, ks. Kurlandii 210, 216
Kettler Wilhelm 210
Kiewlicz Stanisław 152
Kilian z Krasnegostawu, woźny sądowy 32, 33
Kiszka Mikołaj, psk. litewski 224
Kłobuczko Wojciech, woźny sądowy 298
Kłoczowski Kasper 153; pcz. chełm. 173, 186, 188, 194, 195, 206, 207, 221, 229
Kłodnicka Katarzyna 276
Kłodnicka Regina 66
Kłodnicki Gabriel 546
Kłodnicki Jakub 68
Kłopotowski Hieronim 278
Kłopotowski Walenty 278
Kobylański Aleksander, reg. gr. krasn. 628
Kobyliński Jakub 107
Kobyłecki Franciszek, pcz. mielnicki 662, 669, 677, 681
Kochanowska Zuzanna, kasztelanowa małogoska 291
Kochanowski Jerzy, klan małogoski 291
Kochanowski Łukasz 524, 545, 553, stol. chełm. 635
Kochanowski Stanisław 275
Kochowicz (Kuchowicz) Stanisław 541, 575
Kołodziejczyk Jan, mieszczanin chełm. 416
Komeny Jan, szlachcic siedmiogrodzki, indygena 369
Komorowski Marcin 277
Komorowski Stanisław 28, 48, 66,82, 93, 94
Komorowski Wojciech 66
Konarski Jan 90, 93, 94, 142, 275
Koniecpolska Joanna Barbara z Zamoyskich, wojewodzina sandomierska 571, 594, 613
Koniecpolska Konstancja ze Stanisławskich, wojewodzina bełska 485
Koniecpolski Aleksander 115
Koniecpolski Aleksander, chor. kor. 329; wda sandomierski 571, 594, 613

Koniecpolski Krzysztof, wda bełski 485
Koniecpolski Samuel 107, 108; klan chełm. 141, 166, 176, 194, 204, 213,
Koniecpolski Stanisław, het. pol. kor. 133, 147, 150, 160; het. wlk. kor. i klan krakowski 181, 196, 251, 256, 329, 594
Koniecpolski Stanisław, pkom sieradzki 25, 32
Koniecpolski Stanisław, wojewodzic sandomierski 571, 594, 613, 650
Konopczyński Władysław 237
Kopiński Jan 278
Korczmiński Stanisław, sęd. z. włodzimierski 595
Korycki Krzysztof, pkom. chełmiński 676
Korzeniowski Stanisław 104
Kosarzewska Zofia 280
Kosecki Dobrogost 280
Kossakowski Jan, sta wiski 696
Kossakowski Jerzy 502
Kossakowski Piotr 259
Kossakowski Piotr Andrzej, cz. wołyński 579, 581
Kossobucki Wojciech 77
Kozyrski Robert 10, 273
Kożyński Aleksander 543
Krajewski Mikołaj 32, 66
Krasicki Jerzy 694
Krasiński Jan Kazimierz, wda. płocki 434, 443; psk. wlk. kor. 453, 472, 478, 530, 569, 587, 591, 619–621, 648, 657, 693
Krasiński Korwin Stanisław, klan płocki 324
Krasiński Mikołaj 277
Krasowski Kazimierz 518
Kresa, nobilitowany Kozak zaporoski 328
Krobonowski Seweryn 276
Krobonowski Wojciech 72
Krokowski Reinhold, płk JKM, sta lęborski 259
Królikowski Tomasz, famulus 348
Krupska Agnieszka 72
Krupski Hieronim, pstol. cheł. 30, 32, 48
Kryczyński Aleksander, rotm. 540
Krze(w)ski Andrzej 29
Krzewski Aleksander 279
Krzewski Daniel 167, 236, 237, 245, 279
Krzycka Zofia, starościna babimojska 277
Krzymowski Maciej woź. gen. 205
Krzyniecka ze Stawu 280
Krzyński Jan 546
Krzywczycka Barbara, starościna chełm. 315, 324
Krzywczycki Aleksander 66, 102, 103, 135,; rotm. 96
Krzywczycki Jan sta chełm. 249
Krzywczycki Jan Tomasz, 173, 187, 205, 232, 236, 238; sta chełm. 249, 260, 264, 266, 271, 273, 274, 294, 298, 306, 311, 312, 315, 324, 352, 375
Krzywczycki Wawrzyniec 25, 29,32, 48, 50, 51, 53
Krzywczycki Zbożny 66
Krzywicki Adam 96
Krzywkowski Walenty 67
Krzywonos [Maksym?], kozak 287
Krzyżanowski Stanisław 600
Kuchowicz — patrz Kochowicz
Kunicki Kasper 543
Kunicki Mikołaj 275, 404
Kurakowicz Stanisław, woźny sądowy 415
Kurznicki Jerzy 67
Kuszewski Paweł 67
Kutrzeba Stanisław 14, 17
Kwiatkowski Krzysztof, pis. gr. krasn. 393
Kwiatkowski Piotr 277
Kwiatkowski Stanisław 186

Lanckorońscy 13, 206
Lanckoroński Stanisław, klan kamieniecki 287; wda ruski 321, 334, 342, 361, 364; het. polny kor. 401,402
Laskowski (Łaskowski) Krzysztof 66, 97, 98
Laskowski Jan 279, 546
Laskowski Jerzy, burg. krasn. 280
Laskowski Kazimierz 405
Laskowski Marcin inst. kor., wojski oświęcimski 155
Laskowski Stanisław, pcz. mielnicki 664
Latyczowski Przecław 280
Latyczyński Jan 25, 48, 65, 66
Latyczyński Krzysztof 65, 66, 93, 94, 107, 108, 109
Latyczyński Mikołaj 74
Latyczyński Piotr 276, 277
Latyczyński Sebastian 25, 48
Latyczyński Stefan 66
Latyczyński Zbigniew 276

Leopold I Habsburg, ces. niemiecki 479, 487, 567
Lepszeń 86
Lepszy Kazimierz 14
Leszczyńscy 693
Leszczyńska Anna 320
Leszczyński Andrzej, prymas 410
Leszczyński Bogusław, psk. wlk. kor. 299, 300, 327, 356, 367, 387, 437, 448, 453, 502
Leszczyński Iwan 72
Leszczyński Wacław, prymas 524, 529, 559
Leszczyński Władysław, pkom. brzeski 320, 459
Leszkowski Jan 66
Leżeński Tomasz, bp chełm. (łac.) 362, 456, 462, 519, 559, 561, 584
Ligęza Hermolaus psk. wlk. kor. 152, 156, 157, 158, 162
Liniewski Marcin, łow. bracławski 518, 521, 522, 657
Lipczyński Krzysztof 277
Lipski Andrzej 278
Lipski Jan, abp gnieźnieński, prymas 217
Lipski Jan, chor. bełski 595
Lipski Konstanty Samuel, abp lwowski (łac.) 480
Lipski Stanisław 72
Lipski Wojciech 263
Lipski z Goraja Jan 36, 37, 38
Liszka Jan 34
Liszka Stanisław 67
Lubieniecki Andrzej 93, 94
Lubieniecki Mikołaj 93
Lubieniecki Paweł 132, 135
Lubomelski Stanisław 97, 98
Lubomirski Jerzy Sebastian, marsz. wlk. kor. 410, 447; też het. pol. kor. 467, 556, 561, 565, 592, 610
Lubomirski Stanisław, kraj. kor. 131; wda ruski 165, 166, 167, 172; wda krakowski 252
Ludzicki Prokop, cz. chełm. 275, 330
Lutoborski Stanisław 322

Łaski (Laski) Jerzy 543
Łaszcz Aleksander, sta chełm. 24, 26, 28–33, 38, 40, 45, 48, 51, 54
Łaszcz Ambroży 32, 38
Łaszcz Andrzej, wojski lubaczowski 32, 33, 37, 38
Łaszcz Jan, pkom bełski 25, 33, 36; sta chełm., sta tyszowiecki 65, 75, 77,
Łaszcz Mikołaj 72
Łaszcz Samuel, straż. kor. 178
Łaszcz Stanisław, wojski horodelski 32, 37
Łaszcz z Łaszczowa Aleksander 34, 38, 39
Łaszcz z Nieledwi Florian 34, 37
Łaszcz z Nieledwi Jerzy 33, 37, 38
Łaszcz z Nieledwi Stanisław 34
Łaziński Stanisław 29
Łącki Stanisław 280, 546
Łempkowski Augustyn 72
Łepkowski Stanisław 277
Łęczycki Stanisław 282
Łojek Piotr 72
Łosowski Janusz 11, 492, 560
Łubieński Maciej, prymas 263
Ługowski Jan 544
Ługowski Szczęsny 28, 32
Łysakowski Jakub wojski chełm. 101, 102, 103; chor. chełm. 139
Łysakowski Mikołaj, klan chełm. 23, 28, 30, 32, 41, 42, 43, 45, 48, 54

Machowski Sebastian, rotm. 356; płk i regim. ukrainny 601
Makowski 658
Maksymilian Habsburg arcyksiążę 79, 88
Malczowski (Malczewski) Jan 276, 546
Malczowski Władysław 546
Małachowski Seweryn 277
Marescotti Galeazzo, nuncjusz papieski 695
Margiewicz Dymitr, nobilitowany kozak 302
Marzęcki Tomasz 576, 580
Maszewski Kasper 66, 68
Maszewski Łyczko Stanisław 67
Maszewski Sebastian 68
Maszewski Stanisław 67
Maszewski Tomasz 67
Maszowski 418
Maszowski Andrzej 277
Maszowski Jakub 66
Maszowski Łyszko Stanisław 68
Maszowski Piotr, oboźny 397
Maszowski Seweryn 279
Maszowski Stanisław 38

Maszowski Trojan Jan 277
Matczyńska Urszula 275
Matczyński Marek, sta grabowiecki 549
Mateusz I Basarab, hospodar wołoski 259
Medycki Jan 516
Mehmed IV Gerej, chan krymski 405, 475, 478
Mehmed IV, sułtan turecki 640, 649
Miastkowski Mikołaj 546
Michałowski Jakub 309
Mierzejewska (Mierzejowska) 542, 575, 599, 618, 656
Miękiccy 86
Milanowski Florian 546, 633, 660, 667, 684
Milanowski Marcin 278
Milanowski Stanisław 67
Milanowski Tomasz 364
Milewski Maciej 664
Miniewski Jan 119
Mirz-Brzezicki — zob. Brzezicki-Mirz
Mniszech (Mniszek) Jan, sta krasn. 28, 37, 38–41, 45, 48, 93
Mniszech (Mniszek) Jerzy, sta sanocki 39, wda sandomierski 116
Mniszech (Mniszek) Mikołaj, sta łukowski 39
Mniszech Jan, sta lwowski 480, 486
Moczulski 72
Modryński Konstanty Michał, łow. czernihowski 627
Mogilnicka, cześnikowa chełm. 276
Mogilnicka, podstarościna chełm. 279
Mogilnicki Hieronim 32
Mogilnicki Jakub 71
Mogilnicki Jan 546
Mogilnicki Jan 30–33, 48, 71, 82
Mogilnicki Marcelin 96, 97
Mogilnicki Olbrycht, rotm. 356, 388
Mogilnicki Stanisław 96
Mogilnicki Szymon 71
Mogilnicki Szymon Aleksander 262, 282, 283, 294, 309, 312, 324, 376; psta horodelski 468, 471, 492, 497, 498, 512, 520, 527, 545, 554, 578, 579, 623, 634, 643, 662, 684
Mogilnicki Wojciech, psta chełm. 263, 264, 266–270, 272, 282, 283, 309, 353
Morawski Mikołaj 152
Morsztyn Jan Andrzej, psk. wlk. kor. 671, 674, 691
Moszczaniecki Bazyli 38, 39
Moszkiewicz, płk lit. 566
Mościcki Felicjan Jan 284
Moyski (Mojski) Mikołaj, pis. z. halicki 173, 179, 221, 228
Mroczek Stanisław 72
Mroczek Szczepan 72
Mroczkowski Jan 546
Mroczkowski Maciej 546
Mroczkowski Mikołaj 135, 137
Mruczyński (Mroczyński) Wojciech 32, 66
Muchowiecki Szczęsny 67, 72
Muchowski Muchary 139
Mystkowski Kasper dziekan chełm. 124
Myszka Stanisław 78
Myszkowski Zygmunt, sta piotrkowski 81
Myszkowski Piotr, bp krakowski, pkan. kor. 81
Myszkowski Piotr, sta chęciński 81

Nagórka Paweł Jan 546
Nastacki Sebastian 214
Nawoska 555
Nawoski Stanisław 67
Nieborski Florian
Niebrzydowski Wojciech 280
Niedobylski Daniel 278, 544
Niedobylski Remigian, famulus 330
Niedobylski Wojciech
Niedrzegowski Jędrzej
Nieliski Andrzej 280
Nieliski Balcer 66
Nieliski Jan 66
Nieliski Krzysztof 66
Nieliski Maciej 66
Nieliski Szymon 67
Nieliski Wojciech 67
Niemirycz Władysław, sta owrucki 265
Niemojewski Andrzej 94
Niesowski Wojciech 29
Niezabitowski Aleksander Ludwik, płk, stol. bracławski 487, 502, sta lubelski i tarnogórski 539, 543, 547, 548, klan sądecki 591, 619, 621
Niezabitowski Mikołaj 67
Noskowska Katarzyna, podkomorzyna chełm. 274

Noskowski Adam 274
Noskowski Kazimierz, sta dobrzyński 274, 280
Nosowski Andrzej 278
Nowicki Jan 157
Nowodworscy 176

Obronowski Stanisław 72
Ochowicz Jan 640, 685
Ohryzko Jozafat 17
Okręglicki Piotr 66
Okuniński Olechno 72
Oleski Chwedor 135, 137
Oleski Siemion 34, 66
Oleski Tomasz 135, 137
Oleski Wasyl 34, 66
Oleszko wojski włodzimierski 151
Oleśnicki Jarosz 67
Oleśnicki Łukasz 28, 48
Olszowski Jan 277, 543
Olszowski Kasper 72
Omakowski Sebastian 67
Opaliński Andrzej, marsz. wlk. kor. 79
Orchowski Aleksander 105, 278
Orchowski Andrzej 67, 71
Orchowski Bronisław 71
Orchowski Florian, pstol. chełm. 424, 430; stol. chełm. i psta lwowski 467, 468, 472, 473, 475, 494, 499, 510–512, 514–516, 518, 522, 525, 543, 547, 549, 560, 579, 583, 604, 625, 652
Orchowski Jan 67
Orchowski Kasper 72
Orchowski Kozielec Mikołaj 72
Orchowski Krzysztof 72
Orchowski Maciej 38, 39
Orchowski Marcin 275, 310, 422, 444; pstol. chełm. 465, 468, 498, 511, 512, 514–515, 518, 526, 545, 551, 553, 554, 556, 558, 560, 575, 578, 602, 624, 625, 634, 687
Orchowski Marcin 71, 93
Orchowski Michał 28
Orchowski Stanisław 34, 38, 39, 71
Orchowski Trojan 25
Orchowski Wojciech 279
Orzechowski Paweł 130
Orzechowski Paweł 8, 28, 30, 32, 39, 48, 51, 52, 55; pcz. chełm. 56, 68, 70, 71; pkom chełm. 76, 77, 78, 82, 83, 86, 92, 93, 95, 96, 99, 102, 103, 107–110; sta suraski 83, 107
Orzechowski Rafał 279
Orzechowski Stanisław, chor. chełm. 23, 24, 26, 48
Orzechowski Stanisław 128, 130, 131, 132, 135, 168, 279
Orzęcki Jan 280
Osowski Jan, pwda ruski z. chełm. 157, 158, 159
Ossoliński Jerzy Adam, sta lub. 319
Ossowski 555
Ossowski Maciej 39
Ossowski Piotr 277
Osterowic Zelek, Żyd chełm. 354
Ostrorogowa Zofia kasztelanka międzyrzecka 65
Ostroróg Jan 66, 74
Ostroróg Sędziwój, klan międzyrzecki 141
Ostrowski Jakub 66, 72
Ostrowski Jan 68
Ośnicki Maciej, famulus 306

Padniewski Wojciech, klan oświęcimski 81
Paliński Paweł 67
Pałucki Paweł 103, 107, 108, 117
Papée Fryderyk 290
Paprocki Daniel 280
Paprocki Wojciech 546
Paprocki, mieszczanin zamojski 496
Parczewski Stanisław 67
Patkowski Przecław 279, 546
Pawiński Adolf 7, 10
Pągowski Marcin 546
Pełkowie, myśliwi 653
Pers Daniel, rotm. 557
Petki Stefan, szlachcic siedmiogrodzki, indygena 369
Piasecki Adam 277, 278
Piasecki Aleksander 543
Piasecki Andrzej 543
Piasecki Błażej 67
Piasecki Florian 68
Piasecki Jakub 67
Piasecki Jan 66, 67, 140
Piasecki Krzysztof 278
Piasecki Marcin 68
Piasecki Mikołaj 278

Piasecki Mikołaj 67
Piasecki Paweł 546
Piasecki Paweł, bp chełm. 243
Piasecki Pierzchała Stanisław 67
Piasecki Piotr 32
Piasecki Sebastian 278
Piasecki Sebastian 67
Piasecki Stanisław 67
Piasecki Wojciech 278, 279, 543
Piasecki Wojciech 67, 68
Piaseczyński Jan, klan chełm. 473, 549, 552, 601, 611, 687
Piaseczyński Stefan Konstanty, pstol. bracławski 523, 524, 598, 602
Piaskowski Walenty 67
Pichowski Szymon 138
Piczkowski Wojciech 67
Pierakowski Adam 409
Pikulski Paweł 129
Pilawa Paweł 322
Pinocci Hieronim, sekr. król., indygena 454
Piotrowicz Paweł, mieszczanin krasn. 603
Piotrowski 566, 634
Piotrowski Andrzej 546
Piotrowski Jan 546, 687
Piotrowski Kasper 273, 276, 401
Piotrowski Mikołaj, pstol. chełm. 135, 137
Piotrowski Wojciech 278
Piszczak Jan 67
Piszczak Marcin 67
Piszczak Wojciech 67
Piwo Krzysztof 278
Piwo Mikołaj 65, 66, 74
Podhorecki Dusza Arnolf 38, 39, 65, 66, 74
Podhorecki Dusza Stanisław 546
Podhorecki Dusza Wacław 38, 39
Podhorodeński — zob. Podhorodyński
Podhorodyńska Joanna 395
Podhorodyński Aleksander 68, 72
Podhorodyński Andrzej 65, 68
Podhorodyński Chwedor 34
Podhorodyński Fryderyk 94, 95, 96; pseud. chełm. 99, 100, 102, 103, 119, 140
Podhorodyński Hieronim 135, 137
Podhorodyński Iwan 68
Podhorodyński Mikołaj 68
Podhorodyński Wnuk Iwan 68
Podoski Mikołaj, chor. różański 678
Polanowski Zbożny 135
Policki Melchior 96
Polikowski Jakub 68
Poniatowski Jakub 96, 97, 102
Poniatowski Jan 599
Poniatowski Stanisław 68
Popławski Stanisław 68
Porwaniecki Michał 626
Postawski Wojciech 521
Potocki Andrzej, klan kamieniecki 101
Potocki Andrzej, oboźny kor. 426, 437; chor. kor. i sta halicki 654
Potocki Feliks (Szczęsny) Kazimierz, sta krasn. 497, 504, 511, 601, pstol. kor. i sta krasn. 541, 572, 654
Potocki Jakub, pis. pol. kor. 607, 656, 660
Potocki Jan pis. pol. kor. 85; sta kamieniecki 85
Potocki Krzysztof, pstol. lit. 278; stol. lit. i sta chełm. 371, 404, 406, 409, 415, 417, 423; krajczy lit. i sta chełm. 431, 436, 440, 446, 454, 466, 467, 473, 475, 485, 486; pcz. lit. i sta chełm. 495, 504, 526, 527, 539, 543, 549, 560, 575, 578, 601, 631, 634, 639, 652, 654, 669, 680, 685, 687, 690
Potocki Mikołaj, sta gen. podolski 356, 598
Potocki Stanisław „Rewera", wda podolski 328, 341, 350, 356, 361, 379, 397, 401, 402, 412, 414; wda podolski i sta krasn. 423; het. pol. i wda krak. 447, 451; het. wlk. kor. i wda krakowski 475, 507, 523, 540, 557, 561, 565, 654
Potocki-Szreniawa Jan, pcz. chełmski 553
Potulicki Jan, major 342
Prażmowski Mikołaj, prymas 667, 670, 684–685, 688, 690, 695, 697
Prażmowski Wojciech Remigian, chor. wołyński 558, 613
Probowski Wawrzyniec 280
Prochaska Antoni 10, 17
Prokulbicki Paweł, por. 542, 544
Prońscy 320
Pruszyński Wojciech 74
Przanowski Krzysztof, pis. gr. chełm. 371, 377, 393, 394, 396, 398, 401, 403, 404, 423, 424, 431, 433, 439, 444, 445, 462, 468, 469, 493, 498, 499, 509, 510, 512, 516, 517; sęd. z. buski i pis. gr. chełm. 629, 631, 687

Przestrzelska Izabela 280
Przestrzelski Kazimierz 280
Przyborowska 276
Przyboś Adam 17
Przyjemski Stanisław, marsz. wlk. kor. 79
Przyjemski Zygmunt, gen. artylerii 317, 337
Pstrokoński Spytek (Rogacjan), pkom. brzesko-kuj. i reg. kor. 648
Pszonka Adam, chor. chełm. 271, 273, 274, 281, 307, 309–311, 314, 331, 332, 334, 383, 397, 399, 400, 415, 417
Pszonka Mikołaj 277

Rabrocki Jan 279, 546
Raciborski Jan, dziekan warszawski, kan. pułtuski 228
Raciborski Leonard 236, 246
Raciborski Maciej 365
Raciborski Stanisław, chorążyc czerski 228
Raciborski Walerian, chorążyc czerski 228
Radomyski Jakub 279
Radomyski Stanisław 279
Radwan Marcin, zob. Żółkiewski Radwan Marcin
Radziejowscy 615, 678, 693
Radziejowski Hieronim 332; pkanc. kor. 505–506, 533, 573, 595, 596, 615, 649, 657, 693
Radzimiński Marcin 525
Radziwiłł Jerzy bp krakowski 88
Radziwiłłowa Anna Maria z Radziwiłłów, koniuszyna lit. 483
Rakoczy Franciszek 363, 369
Rakoczy Jerzy II 363, 369, 453
Rakowski Jan 135
Raźnicki Wawrzyniec 159
Rąblowski Jan 277
Regnowski Stanisław, kucharz 658
Regowska Jadwiga 276
Regowski Krzysztof 67
Regowski Samuel 271, 273, 279; rotm. 281, 291, 198; pcz. chełm. 310, 311, 315, 322, 330, 331, 336, 339, 367, 375, 376, 383, 393, 507, 518, 526, 541, 545, 553–555, 572, 578, 581, 602, 614, 624, 632, 655, 680, 687
Regowski Seweryn, psta chełm. 140, 142
Regowski Stanisław
Regowski Stanisław 34, 38, 39, 48, 67
Rej Bogusław 638, 687
Rej Marek 263, 282, 298, 303, 305, 311
Rej Mikołaj 25, 48, 62, 68, 71, 82
Rey — zob. Rej
Rhedey Franciszek, szlachcic siedmiogrodzki, indygena 369
Rogowski Franciszek 546, 549
Rogowski Jakub 278, 546
Rogowski Jan 278
Rogowski Marcin 135, 137
Rogowski Mikołaj 93
Rogowski Paweł 560
Rogowski Paweł 96, 135
Rogowski Stanisław 72
Rogowski Szymon 153
Romanowska Apolonia 66
Romanowski Adam 67
Romanowski Aleksander 546
Romanowski Andrzej 279
Romanowski Andrzej, psta włodzimierski 68
Romanowski Bernath 67
Romanowski Gabriel 399
Romanowski Jan 24, 25, 29, 48, 94; psta krasn. 52, 53, 66
Romanowski Jan Karol, rotm. 278, 314, 345, 347, 350, 352, 379, 383, 393, 397; cz. chełm. 409, 434, 436, 443, 446, 460, 461; cz. chełm. i psta krasn. 463, 464, 467, 468; pseud. z. chełm. i psta krasn. 474, 493, 496, 498, 499, 508–510, 512; chor. chełm. 512, 514, 516, 518, 520, 523–525, 528, 543, 545, 546, 550, 551, 555, 578, 583, 601, 604, 623–625, 627, 630, 635–637, 641, 644, 657, 658, 662, 666, 669, 670, 678, 680, 682, 685, 687, 690
Romanowski Jan, rotm. 656, 657
Romanowski Janusz 66
Romanowski Kasper 32, 43, 48
Romanowski Krzysztof 67
Romanowski Mikołaj, pwda chełm. 271, 275, 374, 376, 384, 399, 436, 546
Romanowski Ostafi 72
Romanowski Stanisław 546
Romanowski Stanisław 221
Romanowski Stefan 279
Romanowski Wojciech 102, 104, 135, 137
Rościcki Stanisław 516

Rościszewski Jakub, kpt. 489, 504, 527, 539, 575, 578
Roth Hieronim 575
Rozwadowski Adam 66
Rozwadowski Stanisław 28; sędz. gr. chełm. 30–33, 48
Różycki Jan, bp chełm. (łac.) 652
Rubach-Pluskowięski Krystian Krzysztof 216
Rudgierz Florian 33, 37, 38
Rudnicka Zofia z Bielskich, pisarzowa chełm. 625
Rudnicki Adam psta chełm. 125, 132, 133, 135, 136, 140; psta krasn. 142, 185; miecz. chełm. 185; pseud. chełm. 261, 544
Rudnicki Andrzej 276, 277, 644
Rudnicki Bronisław 105, 118
Rudnicki Jakub 280
Rudnicki Jan 277
Rudnicki Jan 66,
Rudnicki Krzysztof 277, 364; reg. z. chełm. 625, 659, 660, 667
Rudnicki Ludwik 461, 466, 490, 494, 496
Rudnicki Marcin 364
Rudnicki Mikołaj 278, 364
Rudnicki Oczko Adam 276
Rudnicki Oczko Stanisław 276
Rudnicki Paweł 66, 67
Rudnicki Paweł, pis. gr. krasn. 218, 228, 231, 234; pis. z. chełm. 273–275, 281, 310, 311, 349, 353, 364, 376, 377, 383, 430, 493, 498, 510, 512, 549, 553, 555, 610, 625
Rudnicki Piotr 67
Rudnicki Rafał 276
Rudnicki Remigian 280
Rudnicki Stanisław 157
Rudnicki Stanisław 32, 72
Rudnicki Szymon 72
Rudomicz Bazyli, rektor Akademii Zamojskiej 496, 553
Rudzki Jan 489
Runowski Stanisław, pseud. z. chełm. 140; sęd. z. chełm. 166, 179, 181, 198, 204, 246
Rupniowska Dorota 274
Rusiecki Zbigniew 66
Rusiecki Zbigniew II 66
Russian Jan 65, 67
Ruszecki Przecław 279
Ruszlewicz Marcin 309
Rypski Walenty 66
Ryszkowski Jan 32
Rzońca Jan 88

Sadurski Szymon 277
Sakowicz Adam Maciej, wda smoleński 506
Samborzęcki Oktawian 276
Sapieha Fryderyk wojewodzic witebski 135, 137, 138, 139, 140
Sapieha Jan 214
Sapieha Jan Fryderyk, pis. pol. kor. 369, 382, 385, 388, 411, 502, 531, 542
Sapieha Krzysztof Franciszek 369, 381, 382
Sapieha Krzysztof, rotm. 381, 388, 389, 393, 397, 402
Sapieha Paweł Jan, het. wlk. lit. i wda wileński 416, 430, 458, 476, 506, 539
Sapieha ze Skaszewskich Ewa 236, 237
Sarbiewski Rafał, wojewodzic mazowiecki i sta korytnicki 614
Sarbiewski Stanisław, wda mazowiecki, sta grabowiecki 399, 400, 541, 614, 655
Sarnicki Adam 73, 74
Sarnicki Jan 24, 25, 52, 64, 66, 71
Sarnicki Marcelin 48
Sarnicki Mikołaj 25
Sarnicki Stanisław 66
Sasin Jan, kan. chełm. 207
Satlowski Wojciech 67
Sawicki Mikołaj 132
Sczepieczki Stanisław 33
Serebryski Andrzej 275, 372
Serebryski Andrzej 82; pis. z. chełm. 91, 93, 94, 95, 102, 103, 105, 106, 109, 117
Serebryski Jan
Serebryski Jan 38, 48, 68
Serebryski Łukasz pis. gr. krasn. 92, 93, 137; cz. chełm. 204
Serebryski Mikołaj 48, 68
Siciński Władysław, poseł upicki 326
Sidorowicz Piotr, landwójt chełm. 543
Sidorowski Piotr 508
Siedliski Michał 34, 38, 39, 72
Siedliski Stanisław 32, 34, 68, 72
Sielski Aleksander, klan łęczycki 448
Sielski Stanisław 67
Siemieński Józef 9

Sieniawski Hieronim, klan kamieniecki 50, 51,
Sieniawski Wojciech 266
Sienicka Mikołajowa 72
Sienicki Bartosz 32, 48,
Sienicki Jakub 71, 93–96, 99, 102, 103
Sienicki Jan 65; sta tarnogórski 66, 71, 73, 74, 89, 99
Sienicki Józef 65, 66, 74, 99, 100
Sienicki Kasper 66, 74, 93, 94
Sienicki Mikołaj 48, 132, 135
Sienicki Mikołaj 8; pkom chełm. 22, 23, 24, 29, 30, 32, 39, 45, 48, 51, 52, 54, 89
Sienicki Piotr 32, 39, 52
Sienicki Stanisław 48, 68, 71
Sienicki Wespazjan 278
Sienieński Jan, klan lwowski 55, 56; wda podolski 81
Siennicki — zob. Sienicki
Sierakowski Andrzej 250
Siestrzewitowscy 312, 313, 324
Siestrzewitowski Hieronim 279
Siestrzewitowski Jan 276
Siestrzewitowski Mikołaj 73,74, 93, 99; psta hrubieszowski 153; stol. chełm. 214, 218, 263, 264, 268, 269, 283, 294, 377
Siestrzewitowski Mikołaj Aleksander 546
Siestrzewitowski Mikołaj Stanisław 546, 579–580, 582
Sikorski Aleksander, pis. gr. krasn. 272, 311
Sikorski Andrzej 403
Silnicki Gabriel, miecz. bracławski 487
Skalski 658
Skaszewski Jan 96, 109, 110; pkom chełm. 124, 125, 126, 128, 129, 130, 132, 135, 137, 141, 142, 151, 152, 153, 155, 159, 160, 166, 167, 171, 236, 237
Skąpski Stanisław 525
Skibicki Stanisław 474
Skinder basza 178
Skolimowski Walenty 277
Skoruta Marcin 32
Skrobonowski Wojciech 38, 39
Skrzyński Marcin 138
Skultecki Jan 455, 482
Skwarski Piotr 105
Sławoszewski Andrzej 404
Słąka (Słomka) Kacper 135, 137, 142, 277
Słonczewski Piotr 38, 39
Słonczewski Stanisław 66, 68, 72
Słotowski Jan 96
Słotwiński Jakub 68
Sługocki Aleksander 280
Sługocki Bartosz 279
Sługocki Kasper 29
Sługocki Paweł 278
Sługocki Stanisław 279
Sługocki Szymon 279
Sługocki Wojciech 280
Sługocki Zbigniew, kom. gran. lub. 311; pęd. z. chełm.322, 326, 338, 344, 353, 355, 373, 374, 393, 398, 405, 409, 413, 414, 416, 423, 427, 440, 444, 446, 463, 465, 468, sęd. z. chełm. 474, 493, 498, 510, 512–514, 528, 545, 550, 552, 555, 578, 580, 582, 583, 597, 600, 617, 620, 624, 625, 627, 638, 640, 644, 653, 663, 666, 667, 679, 682, 687
Służewski Stanisław Feliks, sta horodelski 572, 599, 655
Snopkowski Jakub, 74; wojski chełm. 24, 26, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 46, 48, 51, 53, 58, 63, 68, 70, 71, 74
Snopkowski Stefan sta krasn. 123
Sobieska Maria Kazimiera d'Arquien, marszałkowa kor. 571
Sobieski Jakub 8 kraj. kor. 172, 181; sta krasn. 172, 219; wda ruski 236, 246, 261, 320
Sobieski Jan 320; chor. kor. 485; het. i marsz. wlk. kor. 629, 636, 645, 662, 671, 672, 689–691, 695
Sobieski Marek, sta krasn. 265, 272, 320, 332, 336
Sobieski Wacław 25
Sobieszczański Jakub 67
Sobolewski [Wawrzyniec?] 395, 405, 440
Sobolewski Wojciech 445
Sokołowski Maciej 68
Sokół Jan 259
Sołtyk Bazyli, pcz. czernihowski 568
Sosnowska Andrzejowa 276
Sosnowski Aleksander 135, 137
Sosnowski Andrzej 34,66, 103, 129, 130, 135, 137, 143,152, 156, 157, 180, 186, 206, 229, 232, 235, 247, 248, 258, 260, 549
Sosnowski Bohdan 66, 71, 105
Sosnowski Fakiełowicz Iwan 68

Sosnowski Iwan 67, 71
Sosnowski Jan 71
Sosnowski Konstanty 67
Sosnowski Oktawian Kazimierz 338, 405, 406, 418, 492, 496, 497, 511, 517, 519, 520, 527, 545, 547, tow. husarski 507, miecz. bracławski 549, 573, 579, 591, 599, 602, 614, 621, 643, 655, 662
Sosnowski Olbracht, miecz. bracławski 543, 547, 599, miecz. chełm. 549
Sosnowski Piotr 273, 342
Spież Jan Andrzej 10, 11
Srzedziński — zob. Średziński
Stachowski Józef 68
Stachowski Maciej 68
Stachowski Mikołaj 66
Stadnicki Jan 309
Stanisławski Baltazar podskarbi kor. 105
Stano Aleksander 101, 102, 103
Stano Tomasz 25, 29, 32, 66
Stawska Marianna 276
Stawski Bartłomiej 38, 39
Stawski Bylina Jan 68
Stawski Bylina Malcher 68
Stawski Bylina Mikołaj 278
Stawski Dusza Jan 67
Stawski Feliks, psta cheł. 28, 30, 32, 40, 52, 53, 76
Stawski Jan 29
Stawski Paweł 364
Stawski Piotr 29
Stawski Piska Wojciech 67
Stawski Piskor Maciej 67
Stawski Sowa Stanisław 67
Stawski Stanisław 544, 546, 547
Stawski Stanisław 96, 128, 129, 135, 136; pstol. chełm., psta chełm.181, 184, 185,188, 195, 198, 205, 206, 207, 214, 219, 228, 231, 233, 238, 245; sęd. z. chełm. 246, 266, 270–274, 294, 306, 310, 312, 321
Stawski Stefan 276
Stawski Suseł Wincenty 67
Stawski Szczęsny 76
Stawski Tomasz 276
Stawski Walenty 67
Stawski Wojciech 278
Stawski Wojciech 68
Stempkowski Michał, pęd. bełski 399, 400
Stepankowicz Jan 662
Stoińska 280
Stoiński Krzysztof, pis. gr. krasn.160, 185, 187, 206; sta krasn. 235, 249; psta krasn. 272, 275
Stojeński Maciej 29
Stojeński Mikołaj 56, 71
Stojeński Paweł 29
Stolicki Jarosław 8
Stopa Zbigniew 15
Strachota Stanisław 29, 48
Strupiński Kalenkiewicz Michał 374
Struś Mikołaj, sta chmielnicki 123; sta halicki 150
Strzałkowski Maciej 74
Strzałkowski, rotm. 635
Strzelecki Stanisław 29, 72
Subhan Gazi, aga tatarski 405, 406
Suchodolski Mikołaj, stol. chełm. 273, 274, 307, 310, 311, 338, 344, 348, 349, 353, 355, 364, 379, 380, 383, 385, 388–390, 393, 397, 444, 457
Suchodolski Paweł woj. krasn. 99
Suligłowski Jan 280
Sulima, Kozak 487
Sumicki Adam 279
Susza Jakub Jan, władyka (bp) chełm. 320, 486, 537, 569, 616, 677, 681, 693
Szaniawski Jan 53
Szaniawski Marcin, kom. z. chełm. 545, 688
Szczucki Stanisław, ksiądz 634
Szczygieł Ryszard 17
Szeliski Jan 280
Szeliski Stanisław 280
Szkliński 280
Szornel Jan 97, 103
Szornel Prokop 545
Szwetner Jerzy 275
Szydłowski Mikołaj 124
Szydłowski Wojciech 466
Szystowski Stanisław 68

Ścibor (Scibor) Jan 38
Ścibor (Scibor) Marek 34, 37, 38
Ścibor (Scibor) Stanisław 34, 37, 38
Ścibor (Scibor) Wojciech 30, 32, 34, 37, 38, 76
Ścibor z Ternowa 72
Ściborek Mikołaj, woźny sądowy 424
Śleszyński Marcin 72

Śmietanka (Śmiotanka) Andrzej 96
Śmietanka (Śmiotanka) Hieronim, pis. gr. chełm., kom. gran. chełm. 167, 218, 219, 220, 228, 234, 235, 236, 237, 245; psta krasn. 247, 248, 249, 258, 260
Śmietanka (Śmiotanka) Jan 67
Śmietanka (Śmiotanka) Stanisław 29, 66, 68, 72, 97, 98
Śmietanka (Śmiotanka) Wacław 67
Śmietanka (Śmiotanka) Wojciech 72
Śmietanka Aleksander 276
Śmietanka Felicjan 276
Śmietanka Florian 276
Śmietanka Jerzy 276
Śmiotanka Andrzej 445
Średziński (Śrzedziński) Bartosz 68
Średziński (Śrzedziński) Krzysztof wojski chełm. 141, 142
Średziński (Śrzedziński) Stanisław 96
Średziński Feliks (Szczęsny) 280, 350, 364
Średziński Jan 66
Średziński Kazimierz 545
Średziński Kępka Krzysztof 67
Średziński Krzysztof 279
Średziński Stefan 279
Świadzki Zygmunt, rotm. 312
Świderski Bartłomiej 370
Świderski Samuel 544
Świderski Stefan 151
Świerski Krzysztof 127
Świerzyński Stanisław 279
Święcicki Jan, łow. chełm. 56, 63, 70, 71
Święcicki Ludwik 292
Świrski Mikołaj, bp sufragan chełm. 486, 507, 514, 642, 653
Świstelnicki Jeremiasz, władyka (bp) lwowski 677

Tański Jan, inst. kor. 533, 592, 600, 610
Tarnawski Krzysztof 32
Tarnowscy 176
Tarnowski Jan Wojciech 399
Tarnowski Jan, klan krakowski 149; het. wlk. kor. 149
Temcki Wojciech 90
Terlecki Metody, bp unicki chełm. 243
Ternes Jerzy 10
Ternowski Feliks (Szczęsny) 29, 64, 65, 66
Ternowski Iwan 68
Ternowski Jan 96; kom. z. chełm. 98, 110
Ternowski Zdan 72
Tomasz z Rostoki, woźny gen. 40, 41
Tomaszewicz Aleksander 277
Tomaszowski Marcin 546
Tomisławski Jan 143
Tomisławski Piotr 399
Tomża Stefan II, hospodar mołdawski 121
Trel Mikołaj 67
Trębiński Piotr 155
Trojan Andrzej 28, 29, 66
Trojan Hieronim 28, 29, 31, 32, 33, 48, 52
Trojan Jakub 93, 94
Trojanowie 276
Troska Bartłomiej 34, 38, 48, 66
Troska Wojciech 34, 38; stol. chełm. 58, 64, 65, 66, 77
Trubecki-Wigunt Jerzy 568
Truskolaski Mateusz 167
Trzebicki Andrzej, bp krakowski 559, 561, 584
Trzebicki Jan 66
Trzebiński Stanisław 72
Tur Grzegorz 34,72
Tur Jan 38, 39,72, 68
Tur Tomasz 34, 68
Turkowiecki Walenty 34
Turobojscy 573
Turobolski Jan 72
Tuszowski Adam 280, 309
Tuszowski Jan 279
Tuszowski Stefan 626
Twarowski Jan 508
Tymff (Tymph) Andrzej, zarządca mennicy 530, 532, 563, 588
Tymiński Andrzej 93, 94
Tyrawski Hermolaus, psta samborski 158
Tyszkiewicz Krzysztof, wda czernihowski, sta żytomierski 306, 433, 440, 449

Uchańscy 388
Uchański Arnolf, wda płocki 33, 37, 38
Uchański Jakub, wojwodzic płocki 33, 37, 38
Uchański Paweł, sta krasn. 33, 37, 38; sta drohobycki 55, 56, 58, 68, 71
Uchański Stanisław 276
Uhrowieccy 460, 487, 508
Uhrowiecki Franciszek 276, 404, 546, 630, 634

Uhrowiecki Jakub 221; pstol. chełm. 250, 261, 262, 276, 296; sęd. z. chełm. 321, 342
Uhrowiecki Jan 96, 103
Uhrowiecki Jan, scholastyk chełmski 545
Uhrowiecki Marcin 125
Uhrowiecki Marcin, łow. chełm. 29, 48, 55; klan chełm.55–58, 62, 64, 69, 71 72, 82, 90, 91, 92
Uhrowiecki Mikołaj 29; rotm. 71; sta chełm. 78, 81, 83, 86, 95, 96, 99, 101, 103
Uhrowiecki Stanisław 546
Uhrowiecki Stanisław, oberstlejtnant 542, 573, 598, 617, 656
Uhrowiecki Wacław 22, 24, 29–33, 48, 51; pkom chełm. 52, 55, 56, 58, 63, 71, 74, 75
Uhrowiecki Zbigniew 276; pstol. chełm. 345, 351, 354, 377, 379, 380
Urowiecki — zob. Uhrowiecki

Vinnicenko Oleksij 78

Wallenrodt Henryk, płk król. 342
Warecki Jan 473, 474
Warszycki Stanisław podskarbi kor. 109
Weiher (Vaier) Jan? 81
Wereszczyńscy (Jan i Stanisław, bracia) 197, 213, 228, 232, 244, 259
Wereszczyńska, wdowa 275
Wereszczyński Andrzej 99, 276, 546
Wereszczyński Andrzej, pęd. z. chełm. 44
Wereszczyński Bartosz 72
Wereszczyński Hurko 72
Wereszczyński Jan 277, 278
Wereszczyński Jan 72
Wereszczyński Jerzy 72
Wereszczyński Kasper 72
Wereszczyński Krzysztof 67
Wereszczyński Marek 278
Wereszczyński Mikołaj 135, 137, 277, 278
Wereszczyński Paweł 277
Wereszczyński Seweryn 277
Wereszczyński Siemion 96
Wereszczyński Stanisław 273, 278
Wereszczyński Stanisław 29
Wereszczyński Wiktoryn 66, 96, 98
Wereszczyński Zygmunt 25, 244
Węgleński (Węgliński) Adam 311, 353, 373–375, 383, 384, 390, 391, 393, 394, 397, 398, 404–407, 418, 420–423, 430, 434–436, 441, 445, 446, 465; 468, łow. chełm. 493, 496, 499, 510, 512, 515, 518, 549, 666, 684, 687
Węgleński Mikołaj 338, 373, 377, 383, 393, 436, 444, 465, 468, 518
Węgleński Stanisław 334, 382, 626, 634, 638, 663, 665, 687
Węglewska, wdowa 276
Węgliński zob. Węgleński
Wężyk Jan, prymas 167, 180, 217
Widowski Jan 53
Wiecfiński Adam pis. z. chełm. 132, 135, 142
Wiecfiński Sebastian 132, 135
Wiecfiński Stefan 135
Wielczyński Jan 66
Wielobycki Andrzej 279, 280
Wielobycki Jan 279, 280
Wielobycki Marceli 278
Wielobycki Marek 279
Wielobycki Mikołaj 543
Wielobycki Stanisław 281, 546
Wielobycki Tomasz 116
Wielopolski Jan, wda krakowski 615
Wieluński Jan 276
Wieniawski Bernard 499
Wierzbicka, wdowa 279
Wierzbicki Aleksander 279
Wierzbicki Erazm 141, 142
Wierzbicki Jan 46; sędz. gr. krasn. 48
Wierzbicki Marcin 66
Wierzbicki Marek 277, 310, 350, 373, 397
Wierzbicki Paweł 278
Wierzbicki Paweł 66, 67; stol. chełm. 90, 93; sędz. z. chełm. 94, 107, 108, 109, 117, 141, 142, 165
Wierzbicki Stanisław 66, 118, 141, 142
Wierzbicki Wojciech 72
Wierzchowski Adam 276
Wierzejski Florian 279
Wieszczycki Jakub 280
Wietrzyńska Stanisławowa 277
Wietrzyńska Zofia 277
Wietrzyński Fryderyk 32, 48, 71, 74
Wietrzyński Jan 71
Wietrzyński Kasper 278
Wietrzyński Łukasz 546

Wietrzyński Mikołaj 546
Wietrzyński Wojciech 546
Wilczek Jan 67
Wilczopolski Andrzej 543
Wilczopolski Daniel 278
Wilczopolski Marcin 278
Wilczopolski Szymon 543
Wilgocka 542, 599, 618, 656
Wilgostowski Paweł, woj. chełm. 271, 311
Wilkoccy 86
Winnicki Antoni, metropolita kijowski (prawosł.) 677
Wirowski 658
Wirski Jędrzej 276
Wiśniowiecka Gryzelda Konstancja z Zamoyskich, wojewodzina ruska 571, 613, 638, 650, 652
Wiśniowiecki Dymitr Jerzy, wda bełski, het. pol. kor. 644, 654, 664, 675, 691
Wiśniowiecki Jeremi Michał 258, 290: wda ruski 298, 329, 363, 505, 540, 571, 594
Wiśniowiecki Michał, wojewodzic ruski 505, 540, 545, 571, 594, 654
Wiśniowski Andrzej, pis. gr. chełm. 272, 275, 278, 293, 304, 305, 310, 311, 314, 338, 353, 369, 371, 373, 374, 383, 384; psta chełm. 390, 393, 398, 404, 408, 416, 418, 423, 436–438, 442–444, 461, 463–466, 468, 472, 474, 489, 498, 510, 512, 576; pseud. z. chełm. i psta chełm. 576, 580, 597, 600, 603, 616, 617, 620, 626, 628, 639, 640, 658, 666, 684, 685, 687, 690, 698
Wiśniowski Gabriel 277
Wiśniowski Mikołaj 66
Wiśniowski Piotr 67
Wiśniowski Stanisław 66; kom. z. chełm. 95
Wiśniowski Stanisław 278
Wiśniowski Walenty 67
Wiśniowski Walenty, kom. gran. chełm. 264, 267, 272, 273, 275, 310, 313, 315, 335, 348, 351, 352, 376, 384, 393, 437, 440, 468, 512, 624
Witkowski Mikołaj 279
Witowski Stanisław, klan sandomierski 319, 363, 458
Witowski Stanisław, klan sandomierski i sta lubelski 547
Witwiński Adam 96, 97
Witwiński Maciej 38, 39, 72
Włodek Adam 277, 364
Włodek Aleksander 68, 72
Włodek Łukasz, kom. z. chełm 72
Włodek Mikołaj 66
Wojakowski Stanisław 90
Wojniłowicz (Wojniłłowicz) Gabriel, sta lityński 558, 598
Wojniłowicz Andrzej 545
Wojniłowicz Michał, por. 535, 568, 613
Wolff (Wolph) Jan (Fromhold a Ludingshausen), gen. artyl. kor. 610
Wołczek Aleksander 546
Wołczek Andrzej 511, 517, 519, 520, 527, 546, 554, 555, 582, 622, pis. z. chełmski 626, 632, 633, 681, 682, 684, 687, 688
Wołczek Andrzej 74, 102
Wołczek Daniel 142,
Wołczek Daniel Krzysztof 545, 637
Wołczek Jan 24, 30, 31, 32, 46, 48, 55, 65, 74, 76; pcz. chełm. 81
Wołczek Mikołaj 48, 65, 74, 76, 93, 99
Wołczek Piotr 32, 48
Wołczek Rokuty Andrzej 66
Wołczek Rokuty Jan 66
Wołczek Rokuty Mikołaj 66
Wołczek Samuel 276, 642
Wołczek Stefan 96, 97, 103
Wołczek Władysław 135
Wołczkowie 506, 573, 596, 615, 657, 678, 693
Wołk Konstanty 201
Wołowska, wdowa 277
Wołucka Zuzanna, kasztelanowa małogoska 291
Wołucki Sebastian, klan małogoski 291
Woryski Frydrych 68
Woryski Ostafi 68
Wożuczyński Jakub, stol. beł. 32, 33
Wójcik-Góralska Danuta 10
Wronowski Jan 68
Wroński Jakub 279
Wyhowski Jan (Iwan), het. kozacki, wda kijowski 455, 471, 485, 538, 572, 597, 599, 618, 653, 656
Wyhowski Konstanty 572
Wyrozębski Kasper (Gaspar) 644, 659
Wysocki Aleksander, sęd. z. brzesko-kuj. 541

Wysocki Franciszek Kazimierz 280; cz. sochaczewski 649
Wysokulski Maciej 139

Zabielski Adam 53
Zabłocki Jan 68
Zabuski Semen, kozak 289
Zahorowski [Roman?], rotm. 314
Zahorowski Jan, sęd. z. włodzimierski 595
Zakrzewski 574
Zaleski Michał 292
Zaleski Mikołaj 270, 284
Zalewski Paweł 94
Zamaczyło Andrzej 66
Zamczyk, mieszczanin chełm. 441
Zamiechowski Paweł 276
Zamoyscy 89, 571, 594, 613, 650
Zamoyska z Ostrogskich Katarzyna 227
Zamoyska z Tarnowskich Barbara 149
Zamoyski Florian, pcz. chełm. 28, 48; chor. chełm. 62, 68, 71
Zamoyski Jan „Sobiepan", pcz. kor. 377, 382; wda kijowski 420, 421, 425, 426, 434, 441, 442, 444, 458; wda sandomierski 476, 488, 538, 540–542, 545, 570, 571, 594, 595, 613
Zamoyski Jan 8; sta beł. 28; kanc. i het. wlk kor. 85, 574, 594, 595
Zamoyski Jan, klan chełm. 95, 96, 123
Zamoyski Mikołaj 71
Zamoyski Stanisław 68, 71
Zamoyski Stefan 383, 393, 397, 399, 419, 422, 423, 424, 465, 468, 490, 493, 494, 498, 510, 512, 518, 545, 687
Zamoyski Szymon 28
Zamoyski Tomasz, wda kijowski 149; pkanc. kor. 172, 178
Zamoyski Wacław 119, 123, 124, 126, 128, 129, 132, 135; chor. chełm. 141, 142, 167, 168
Zamoyski Zdzisław, klan czernihowski 571, 594
Zaporska Pawłowa 280
Zaporski Bartosz 66
Zaporski Hieronim 48
Zaporski Jan 56, 97, 99, 279
Zaporski Krzysztof 280
Zaporski Marian 280
Zaporski Remigian 67
Zaporski Sebastian 48, 67
Zaporski Wacław 67
Zaranek Jan 276
Zasalski Paweł 67
Zawadzka 542, 575, 599, 618, 656
Zawadzki Jan Krzysztof, kom. z. chełmski 512, pis. gr. horodelski 599, 618
Zawiski Wojciech 72
Zbikalski Jakub 66
Zborowski Krzysztof 116
Zbyszek Mikołaj 67
Zegadło Wojciech, pis. gr. chełm. 29
Zelek, Żyd chełm. 375
Zgierscy 176
Zgliczyński Piotr 232
Zielopolski Łukasz, burmistrz zam. 408, 419
Zienovio?, władyka chełm. 32
Złotorowicz Michał Jan 486
Zubrzycki Jan 464
Zwierzykowski Michał 8, 16

Źrebecki (Zrzebiecki) Jan 65, 66
Źrebecki (Zrzebiecki) Walenty 29

Żaboklicki Hieronim, chor. bracławski 545
Żabokrzycki Mikołaj 68
Żarnowski 43
Żdanowicz Jan 135
Żdżański Eustachy 364
Żdżański Jan 543
Żebrowski Paweł 67
Żelewski Roman 80
Żelski, mjr 677
Żeromski Stanisław 72
Żeromski Wawrzyniec 275
Żmudzki Andrzej 72
Żmudzki Maciej 72
Żmudzki Sebastian72
Żółkiewska Krzysztofowa 277
Żółkiewski Aleksander, rotm. 273, 281, 282, 284, 367, 507, 542, 555
Żółkiewski Idzi (Egidiusz) 96, 97
Żółkiewski Jan 82, 93, 94, 96, 99, 102, 103
Żółkiewski Paweł 25, 28, 56, 58, 62,66, 71, 74; pis. z. chełm. 76, 82
Żółkiewski Piotr 66

Żółkiewski Radwan Eliasz 364, 383, 397, 465, 468; rotm. 465, 468, 573, 631, 635, 667, 679
Żółkiewski Radwan Łukasz 95, 99
Żółkiewski Radwan Marcin 25, 28, 48
Żółkiewski Radwan Piotr 66
Żółkiewski Seweryn 277
Żółkiewski Stanisław, het. pol. kor. 85, 101, 125, 133; klan lwowski 85; wda kijowski 113
Żółkiewski Stanisław, wda ruski 57
Żuliński Ambroży 24, 25, 28, 29, 30, 32, 39, 44; pseud. z. chełm. 46, 48, 65, 66, 82, 93, 94, 95
Żuliński Andrzej 24, 29, 66, 67, 96, 97, 98,; pseud. z. chełm. 76
Żuliński Biernatowicz Marcin 67
Żuliński Jakub 67, 71, 72
Żuliński Jan 66
Żuliński Janowicz Jan 67
Żuliński Janowicz Paweł 67
Żuliński Jedynak Jan 67
Żuliński Marcin 65, 81
Żuliński Mikołaj 67
Żuliński Paweł 25
Żuliński Tomasz 67
Żytkiewicz Daniel, instygator kor. 360, 367
Żytyński Wacław, burg. chełm. 355, 363

INDEKS GEOGRAFICZNY

Andruszów, w., woj. smoleńskie 609
Andrzejów, w., pow. chełm. 66

Babin, w., woj. lub. 309
Bar, starostwo, woj. podolskie 485, 615, 650
Batoh, uroczysko, woj. bracławskie 326, 331, 332, 359
Bełz, m. 657
— województwo 28, 45, 272, 278, 399, 538, 594, 627, 638
Beresteczko, m., woj. wołyńskie 38, 39, 289, 314, 320, 336, 342, 359, 363, 459
Biała Cerkiew, m., woj. kijowskie 316, 326, 359
Białowola, w., pow. krasn. 37, 38
Biały Kamień, m., woj. ruskie 541, 572, 614, 655
Bielsk, m., woj. podlaskie 298
— ziemia 573
Biskupice, w., woj. lub. 291
Bobrowe, w., pow. krasn. 66, 72
Bochnia, woj. krakowskie, żupy 486
Boguniew (Boguniewo), w., woj. poznańskie 431
Bracław, województwo 28, 122, 193, 202, 216, 240, 253, 452
Bruchnal, woj. ruskie, dobra 539, 547–548
Brześć (Litewski), m. 339, 340, 469, 508, 509, 567, 612, 618
— śluza 176, 226, 244, 484
Bug, rz. 176, 204, 213, 226, 228, 244, 378, 484, 508, 598, 618
Busk, powiat, woj. bełskie 399
Bydgosz, m., woj. inowrocławskie 254
Bytów, powiat 200, 210, 223, 319

Chałażyńce, w., woj. ruskie 488
Chełm, m. 24, 31, 46, 51, 81, 171, 179, 188, 206, 207, 213, 232, 233, 243, 260, 267, 271, 292, 302, 304, 362, 392, 404, 406, 409, 412, 418, 456, 460, 486, 488, 495, 507, 514, 541, 542, 559, 560, 574, 597–599, 615, 616, 618, 619, 654–658, 669, 677, 689, 696
— biskupstwo 320, 458, 462, 485, 519; kapituła 207, 237, 569, 616, 652, 663, 694
— biskupstwo unickie 148, 243
— starostwo 328, 484, 619, 655, 696
Choiny (Chojno), w., pow. chełm. 66
Chomęciska, w., pow. krasn. 72
Chotcze, w., pow. chełm. 347, 597, 617
Cyców, w., woj. lub. 38, 39, 378
Czarnołozy, w., pow. chełm. 67, 72
Czehryń, starostwo, woj. kijowskie 329
Czernihów, województwo 192, 211, 257, 452
Częstochowa, m., woj. krakowskie 416
Czułczyce, w., pow. chełm. 347
Czysta Dębina, w., pow. krasn. 32, 33, 53
Czyżów, w., woj. sandomierskie 29, 32, 71, 82, 92

Dobrotwór, m., woj. bełskie 574
Dobryniów, w., pow. krasn. 484
Drahim, m., woj. poznańskie 485, 692
— starostwo 691
Drohiczany, w., pow. chełm. 37
Dryszczów, w., pow. chełm. 72
Dub, w., pow. chełm. 37
Dubna (Dubienka), m., woj. bełskie 598, 618
Dubno, m., woj. wołyńskie 396, 400, 459
Dyneburg, m., woj. inflanckie 361
Dźwina, rz. 239

Elbląg, m., woj. malborskie 21, 479, 675
Estonia 87

Fordon, m., woj. inowrocławskie 176, 455

Gdańsk, m. 21, 154, 165, 191, 192, 194, 200, 209, 212, 216, 226, 231, 241, 286, 299, 483
Gliniany, m., woj. ruskie 25, 29, 30
Głębokie, w., pow. chełm. 38, 39
Goraj, m., woj. lub. 24, 36, 37, 38

Grabowiec, m., woj. bełskie 260
— powiat 399, 459
Grodno, m., woj. trockie 55, 339
Gródek (Słony, Jagielloński), m., woj. ruskie 445, 555
Gruszka Mała, w., pow. krasn. 67
Gruszka Wielka, w., pow. krasn. 68
Grzęda, w., woj. ruskie 677

Hadziacz, m., woj. kijowskie 479, 486, 572
Hajownicka Wola — zob. Wola Hajownicka
Halicz, m. (forteca), woj. ruskie 541, 572, 654
— ziemia 399
Hańsk, w., pow. chełm. 275
Hola, w., woj. brzesko-lit. 507, 599, 614, 655
Horodło, powiat, woj. bełskie 399
— starostwo 572, 599, 655
Horodyszcze, w., pow. chełm. 652, 663
Horyń, rz. 551, 557
Hrubieszów (Rubieszów), m., pow. chełm. 138, 139, 145, 234, 260, 295, 398, 423, 460, 464, 488, 527, 542, 543, 553, 554, 602, 656, 684
— starostwo, z. chełm. i woj. bełskie 432, 441, 597, 617, 653
Husynne (Husinne), w., pow. chełm., śluza 176, 194, 204, 213, 258
Hutki, w., pow. krasn. 37, 38

Inflanty 89, 146, 174, 182, 189, 199, 201, 483, 568

Janów, m., woj. lub., dominikanie 538, 656
Jastków, w., woj. lub. 277
Jastrzębice, w., woj. bełskie 595
Jaślików, w., pow. krasn. 72
Jazłowiec, m., woj. podolskie 25
Jędrzejów, m., woj. krakowskie 49–52

Kajdancz, w., woj. ruskie 488
Kałusz, starostwo, woj. ruskie 540
Kamieniec Podolski, m., twierdza 80, 320, 361, 363, 532, 646, 672
Kamionka (Strumiłłowa), starostwo, woj. ruskie i bełskie 319
Kanie, w., pow. chełm. 37, 38
Kijów, województwo 28, 122, 178, 216, 452
Kleszczelów, starostwo, woj. podlaskie 573
Kłobuck, m., woj. krakowskie 459
Kołakowice (Kułakowice), w., pow. chełm. 37, 38
Koło, m., woj. kaliskie 570, 612
Konstantynów, m., woj. wołyńskie 309
Kopyłów, w., woj. bełskie 459
Korczyn, m., woj. sandomierskie 570, 612
Korsuń, m., woj. kijowskie 289
Korytnica, m., woj. bełskie 610, 655
— starostwo 213, 614, 655, 677
Koszyce, m., Węgry (Słowacja) 453
Kowel, m., woj. wołyńskie 341, 356
Kraków, m. 70, 73, 80, 114, 320, 363, 399, 453; Akademia 151, 168, 487, 574, 593, 617, 651
— województwo 275
Krasne, w., pow. chełm. 38, 39, 597, 617, 653
Krasnobród, m., pow. krasn. 37, 38, 139
Krasnystaw, m. 24, 31, 46, 51, 76, 86, 89, 116, 123, 172, 179, 194, 204, 213, 226, 244, 245, 260, 291, 302, 304, 321, 330, 362, 392, 404, 405, 412, 468, 486, 507, 508, 553, 554, 572, 574, 591, 618, 619, 653
— starostwo 33, 34, 35, 38–41, 484
Kraśniczyn (Krośniczyn), m., pow. krasn. 72
Kropiwki, w., woj. brzesko-lit. 507, 599, 614, 655
Kryłów, m., pow. chełm. 233, 234, 595, 693
Krym (Orda, Tatarzy) 19, 25, 43, 45, 80, 88, 120, 144, 147, 154, 178, 189, 199, 208, 222, 225, 238, 251, 290, 478, 557, 608, 636, 648, 662, 672, 691
Krzemieniec, m., woj. wołyńskie 540
Krzywe, w., pow. chełm. 642

Lelików (Lieleków), w., pow. chełm. 37, 38
Leszczany, w., pow. chełm. 37, 38, 39, 72
Leznice (Leśnice) — zob. Łężnica
Lębork (Lemburg), powiat (księstwo) 200, 210, 223, 319
Lipie (Mokre Lipie), w., pow. krasn., 66
Lipska Wola, w., pow. krasn. 37, 38
Lipsko, w., pow. krasn. 37, 38
Liski, w., pow. chełm. 618
Liszno (Liesno), w., pow. chełm. 37
Lubeka, m. 307, 332
Lublin, m. 98, 99, 131, 138, 217, 226, 255, 270, 294, 306, 346, 353, 401, 404, 424, 440, 443, 448, 452, 468, 487, 507, 538, 574, 597, 598, 611, 615, 619, 642, 653

— starostwo 319
— województwo 538, 594, 597, 627, 638, 653
Luboml, m., pow. chełm. 233, 678
— starostwo 465, 471, 485, 547, 548, 597, 653
— wójtostwo 678
Lwów, m. 30, 32, 36, 43, 44, 45, 54, 56, 57, 131, 138, 172, 187, 219, 234, 241, 251, 284, 290, 349, 352, 387, 460, 488, 599, 608, 623, 633, 639, 657

Łęczna, m., woj. lubelskie 484
Łęczyca, województwo 254
Łęgonice, w., woj. rawskie 576, 584, 605
Łężnica (Leznice), w., woj. bełskie 506, 596, 615
Łopiennik, w., pow. krasn. 484, 535, 568, 598, 613
Łowicz, m., woj. rawskie 24, 263
Łubnie, m., woj. kijowskie 505
Łuck, m., woj. wołyńskie 466

Maciejów, m., pow. chełm. 233
Malbork, m. 652, 675
Masłomęcz, w., pow. chełm. 66
Matcze, w., pow. chełm. 28, 617
Miączyn, w., woj. bełskie 541
Mieszowa 343
Mogilnica, w., pow. chełm. 72
Mołdawia 355
Moskwa (Rosja) 112, 120, 164, 174, 190, 196, 199, 224, 238, 479, 555, 565, 609

Nagłowice, w., woj. krakowskie 25, 48, 62, 68, 71, 82, 262, 275, 298, 303, 305
Nieledew, w., woj. bełskie 33, 34, 37, 38
Nielisz, w., pow. krasn. 67
Nowosielecka dzierżawa (Nowosiółki), pow. chełm. 677

Obrowiec, w., woj. bełskie 33, 38
Ochoża, w., pow. chełm. 347
Ogrodzieniec, zamek, woj. krakowskie 535–536
Okszów, folwark, pow. chełm. 395, 445
Olchowiec, w., pow. chełm. 685
Opoczno, m., woj. sandomierskie 445
Opolsko, w., woj. bełskie 74
Orłów, w., pow. krasn. 52, 66
Orońsko, w., woj. sandomierskie 103
Orynin, w., woj. podolskie, 178
Orzechowiec, w. 52
Ostrów, w., woj. krakowskie 275

Parczew, starostwo, woj. lub. 597, 617, 653
Parypsy, w., pow. chełm. 519, 663
Perejasław, starostwo, woj. kijowskie 329
Petryków, w., woj. ruskie, 149, 178
Petryłowska Wola — zob. Wola Petryłowska
Petryłów, w., pow. chełm. 347, 617
Piaski, w., pow. krasn. 67, 68
Pilzno, powiat, woj. sandomierskie 274
Pilawa, port, Prusy 151, 193, 241
Piławce, w., woj. podolskie 289
Piotrawin, w., woj. lub. 331
Piotrków (Trybunalski), m. 255, 363
Podgórze, folwark, pow. chełm. 302
Podhajce, m., woj. ruskie 379, 636, 654, 672, 674, 691
Podhorodna, w., pow. chełm. 395, 548
Podlaskie województwo 254, 288, 638
Podniestrze 570
Podolskie województwo 538, 601
Polesie 378, 408
Podskarbice, w., woj. rawskie 573
Poznań, m. 430
Pruśce (Prusiec, Prusiek), w., woj. ruskie 655
Prusy, fortece, miasta i zamki 113, 123, 154, 163, 174, 190, 226, 585, 589, 590, 609, 675
Przemyśl, władyctwo 598
Pukarzów, w., woj. bełskie 37, 401

Radawczyk, w., woj. lub. 274
Radecznica, w., pow. krasn. 681
Radom, m., woj. sandomierskie 80, 387, 440
Radzięcin, w., woj. lub. 321
Rahozice, w. 65
Rakołupy, w., pow. chełm. 72
Rawa (Mazowiecka), m. 231, 356, 573
Rokitna, w., woj. brzesko-lit. 599, 614, 655
Romanowe Sioło, w., woj. ruskie 488
Rosja — patrz Moskwa
Rostoka, w., pow. chełm. 37, 38, 40, 41,

Równo, w., pow. chełm. 626
— włość 476
Rubieszów — zob. Hrubieszów
Rudniczek, w., pow. krasn. 38, 39
Ruskie województwo 50, 56, 113, 399, 627, 667
Ryga, m. 21

Sambor, m., woj. ruskie 414
Sandomierz, m. 399
— województwo 74, 274, 638, 667
Sawin, m., pow. chełm. 234
Sączki, w., 67
Serebryszcze, w., pow. chełm. 38
Serokomla, m., woj. lubelskie 614
Siedliszcze, w., pow. chełm. 38
Siedmiogród, księstwo 355, 363, 369
Skierbieszów, m., pow. chełm. 261, 462
Słobodyszcze, m., woj. kijowskie 479
Słony Gródek — zob. Gródek
Słucz, rz. 551
Służewo, w., Mazowsze 33
Smoleńsk, m. 107, 110, 192, 201, 252, 257, 288, 361, 387
Sobibór, w., pow. chełm. 469, 508, 618
Sokal, m., woj. bełskie 341, 359, 399, 554, 555
Solec, m., woj. sandomierskie 403, 416
Sosnowica, w., pow. chełm. 275, 514
Staw, w., pow. chełm. 67, 280
Stawiszcze, m., woj. kijowskie 542, 573
Stepankowice (Stefankowice), w., pow. chełm. 32, 37, 38
Stężyca, m., woj. sandomierskie 41–44
Stężyczka, w., pow. krasn. 637–639
Stołpie, w., pow. chełm. 302
Stryj, starostwo, woj. ruskie 485
Stulno, stulneńska dzierżawa, pow. chełm. 460, 487
Suchowola, w., pow. krasn. 37, 38
Suczawa, m., Mołdawia 355, 358
Szczebrzeszyn, m., pow. krasn. 392, 420, 441, 458
Szczerbica 67
Szczytyn, w., pow. chełm. 37, 38, 39
Szewnia, w., pow. krasn. 37, 38
Szwecja (Szwedzkie Królestwo) 78, 87, 120, 147, 174, 191, 239, 288, 289, 307, 319, 321, 332, 341, 399, 400, 533, 593, 611, 612

Świdnik, w., woj. lub. 597, 617, 653
Świerszczów, w., pow. chełm. 34, 67
Świerże, m., pow. chełm. 213, 234, 292, 414
— śluza 194, 204, 213

Tarnogóra, m., pow. krasn. 179, 315, 355, 460
Tarnopol, m., woj. ruskie 488
— włość 149, 476
Teratyn, m., pow. chełm. 72
Ternów, w., pow. chełm. 72
Toruń, m. 21, 151, 165, 191, 194, 254, 443, 447
Trubeck (Trubczewsk), m., woj. smoleńskie, od 1645 do Rosji 568
Tuczapy, w., woj. bełskie 24,
Turakanie, w., woj. wołyńskie 486
Turcja (Porta Ottomańska) 25, 84, 120, 138, 144, 173, 182, 186, 189, 196, 199, 208, 215, 225, 238, 251, 320, 328, 636, 646
Turobin, m., pow. krasn. 49–53, 89, 554
Turów, m., woj. brzesko-lit. 171
Tyszowce, m., pow. bełski 401, 402

Ubrodowice (Uprodowice, Wybrodowice), w., pow. chełm. 37, 38
Uchanie, w., pow. chełm. 40, 41, 128, 129, 137, 260, 291, 325, 597, 617, 658
Uhrusk, w., pow. chełm. 103, 266
Uhrynów, w., woj. bełskie 399
Ujazdów, w., pow. krasn. 38, 39
Ukraina 119, 128, 154, 173, 317, 368, 470, 478, 526, 536, 557, 558, 572, 586, 590, 609, 611, 629, 649, 683, 695

Warka, starostwo, woj. mazowieckie 506
Warszawa, m. 70, 73, 149, 239, 257, 312, 321, 322, 331, 355, 364, 365, 419, 423, 431, 455, 461, 463, 538, 677, 696
Wereszcze, w., pow. chełm. 40, 41, 328
Wereszczyn, w., pow. chełm. 68, 72
Węgry 480, 536, 539, 674
Wieliczka, m., woj. krakowskie 252
— żupy 486
Wielkopolskie województwa 358, 485

Wieprz, rz. 22, 176, 226, 244, 484
Wieprzec, w., pow. krasn. 37, 38
Wierzchowice, w., woj. brzesko-lit. 657
Wilno, m. 106, 114, 217
Wizna, starostwo, woj. mazowieckie 696
Wisła, rz. 479
Wisznia, m., woj. ruskie 26, 35, 36, 44, 50, 54, 131, 667, 678
Wiślica, m. 73
Włodzimierz (Wołyński), m. 401
Wnuczkowice, w., woj. ruskie 615
Wojsławice, m., pow. chełm. 553
Wola Hajownicka, w., woj. bełskie 597, 617
Wola Petryłowska, w., pow. chełm. 617
Wołkowiany, w., pow. chełm. 37, 38
Wołkowyje, w., pow. chełm. 656
Wołoskie Hospodarstwo 121, 355
Wołyń 379
— województwo 28, 122, 216, 483, 538, 539, 586, 601, 627
Wysokie, w., woj. bełskie 597, 617

Zaborce (Zaborze), w., woj. bełskie 574, 593, 618
Zadnieprze 476, 483
Zamość, m., pow. krasn. (Akademia, twierdza) 178, 227, 234, 291, 295, 302, 312, 342, 373–375, 377, 392, 399, 400, 408, 418–420, 434, 435, 437, 441, 442, 458, 482, 487, 495–497, 514, 526, 541, 553, 554, 574, 581, 593, 594, 618, 651, 662, 675, 681, 689
— Ordynacja 249, 571, 672
Zawadówka, w., pow. chełm. 468, 642
Zawałów, w., woj. bełskie 574, 593, 618
Zbaraż, m., woj. wołyńskie 285, 289, 654, 675
Zborów, m., woj. ruskie 274, 285, 291, 301, 302, 320, 342, 359, 363
Złoczów, m., woj. ruskie 320

Żabno, w., pow. krasn. 67
Żdżanne, w., pow. chełm. 581
Żmudź, w., pow. chełm. 72
Żółte Wody, uroczysko i rz., woj. kijowskie 289
Żwaniec, m., woj. podolskie 354, 358, 360, 386, 411
Żydyczyn, archimandria, woj. wołyńskie 486

SPIS TREŚCI

Przedmowa 5
Wstęp 7
Wykaz skrótów bibliograficznych 17
Wykaz skrótów 19
I. Sejmik przedsejmowy w Chełmie przed sejmem 1572 r., b.d. (grudzień 1571 r.?) 21
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie przed sejmem 1572 r. . . 21
II. Zjazd szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 17 lipca 1572 r. 22
1. Laudum zjazdu zawiązującego konfederację szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 17 lipca 1572 r. 22
III. Zjazd szlachty chełmskiej pod Glinianami 31 lipca 1572 r. 25
IV. Zjazd szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 29 września 1572 r. . . . 25
1. Laudum zjazdu szlachty chełmskiej w Krasnymstawie 29 września 1572 r. . . 25
V. Zjazd szlachty chełmskiej w Chełmie [27 lipca?] 1573 r. 28
1. Laudum zjazdu szlachty chełmskiej [27 lipca?] 1573 r. 28
VI. Zjazd szlachty chełmskiej w Chełmie po ucieczce Henryka Walezego 9 sierpnia 1574 r. 30
1. Laudum zjazdu o zawiązaniu konfederacji szlachty chełmskiej, w Chełmie 9 sierpnia 1574 r. 30
2. Relacja woźnych o złożonej przysiędze deputatów sądowych konfederacji chełmskiej w Chełmie 31 sierpnia 1574 r. 32
3. Protestacja części szlachty chełmskiej przeciwko nadużyciom związanym ze sporem o starostwo krasnostawskie 33
VII. Sejmik szlachty chełmskiej w Chełmie 2 stycznia 1575 r. 35
1. Laudum sejmiku chełmskiego 2 stycznia 1575 r. 35
2. Protestacja szlachty chełmskiej przeciwko zwolennikom Jana Mniszcha starosty krasnostawskiego, w związku z ich najściem na sejmik styczniowy 1575 r. . . 38
VIII. Sejmik w Chełmie przed zjazdem stężyckim 31 marca 1575 r. 41
1. Laudum sejmiku chełmskiego 31 marca 1575 r. 41
IX. Sejmik przedelekcyjny w Chełmie 26 października 1575 r. 45
1. Laudum sejmiku chełmskiego 26 października 1575 r. 45
X. Sejmik poelekcyjny w Chełmie 31 grudnia 1575 r. 48
1. Laudum sejmiku w Chełmie 31 grudnia 1575 r. 48
XI. Zjazd szlachty chełmskiej w Turobinie 14 stycznia 1576 r. 50
1. Laudum szlachty chełmskiej na zjeździe turobińskim 14 stycznia 1576 r. . . 50
2. Publikacja postanowień zjazdu turobińskiego 16 stycznia 1576 r. 52
XII. Sejmik elekcji deputatów do sądów ultimae instantiae w Chełmie 10 października 1577 r. 54
1. Laudum grona dygnitarzy chełmskich o niedojściu elekcji deputatów i przełożeniu wyborów na 21 października do Krasnegostawu 54

XIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie przed sejmem 1585 r., b.d. (listopad 1584 r.?) 55
1. Streszczenie instrukcji 55
XIV. Zjazd szlachty ziemi chełmskiej po śmierci Stefana Batorego w Chełmie 27 grudnia 1586 r. 55
1. Laudum zjazdu konfederackiego ziemi chełmskiej w Chełmie 27 grudnia 1586 r. 55
XV. Konfederacja ziemi chełmskiej i sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie 22 stycznia 1587 r. 56
1. Laudum konfederacji ziemi chełmskiej w Chełmie 22 stycznia 1587 r. . . . 56
XVI. Sejmik konfederacki pokonwokacyjny w Chełmie 14 kwietnia 1587 r. . . 62
1. Laudum sejmiku w Chełmie 14 kwietnia 1587 r. 62
XVII. Okazowanie w Chełmie 8 maja 1587 r. 64
1. Laudum przy okazji okazowania w Chełmie 8 maja 1587 r. 64
2. Rejestr szlachty obecnej na okazowaniu w Chełmie 8 maja 1587 r. . . . 65
XVIII. Zjazd i okazowanie szlachty chełmskiej pod Chełmem 8 czerwca 1587 r. 68
1. Laudum zjazdu szlachty chełmskiej pod Chełmem 8 czerwca 1587 r. . . . 69
2. Rejestr szlachty na okazowaniu pod Chełmem 8 czerwca 1587 r. 71
XIX. Sejmik w Chełmie 19 września 1587 r., przed sejmem koronacyjnym . . 73
1. Laudum sejmiku przedkoronacyjnego w Chełmie 19 września 1587 r. . . . 73
2. Protestacja części szlachty przeciwko sejmikowi i jego postanowieniom . . 74
XX. Zjazd szlachty chełmskiej podczas roków ziemskich w Chełmie 4 września 1589 r. 75
1. Uchwała szlachty zebranej na roki ziemskie w Chełmie 4 września 1589 r. . . 75
XXI. Zjazd w Chełmie 11 września 1589 r. 76
1. Uchwała zjazdu szlachty w Chełmie 11 września 1589 r. 76
XXII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 4 sierpnia 1592 r. 77
XXIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 23 marca 1593 r. 78
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 23 marca 1593 r. 78
XXIV. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1593 r. 82
1. Relacja o uchwale sejmiku deputackiego 14 września 1593 r. 82
XXIV. XXV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 stycznia 1595 r. 83
XXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 stycznia 1597 r. 83
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 10 stycznia 1597 r. . . . 83
XXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 stycznia 1598 r. 86
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 28 stycznia 1598 r. . . . 86
XXVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 10 stycznia 1600 r. 89
XXIX. Sejmik relacyjny w Chełmie 15 maja 1600 r. 90
XXX. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 3 lipca 1600 r. 90
XXXI. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego chełmskiego w Chełmie 7 sierpnia 1600 r. 90
1. Laudum sejmiku elekcyjnego w Chełmie 7 sierpnia 1600 r. 91
XXXII. Zjazd szlachty chełmskiej w Krasnymstawie „pod roki ziemskie" 19 września 1600 r. 93
1. Laudum zjazdu w Krasnymstawie 19 września 1600 r. 93

XXXIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 29 grudnia 1600 r. 94
XXXIV. Sejmik w Chełmie 10 grudnia 1604 r. 94
1. Laudum sejmiku chełmskiego 10 grudnia 1604 r. 94
XXXV. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka chełmskiego w Chełmie 20 lipca 1605 r. 95
1. Laudum sejmiku elekcji kandydatów na podsędka chełmskiego w Chełmie 20 lipca 1605 r. 95
XXXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 13 lutego 1606 r. 96
XXXVII. Zjazd szlachty chełmskiej podczas roków ziemskich w Krasnymstawie 22 maja 1606 r. 96
1. Laudum podczas roków ziemskich w Krasnymstawie 22 maja 1606 r. . . . 96
XXXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 3 czerwca 1606 r. 98
XXXIX. Zjazd szlachty chełmskiej podczas zjazdu rokoszowego pod Lublinem 10 czerwca 1606 r. 99
1. Laudum szlachty chełmskiej zgromadzonej na zjeździe pod Lublinem 10 czerwca 1606 r. 99
XL. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 27 marca 1607 r. 100
1. Laudum sejmiku chełmskiego z 27 marca 1607 r. 100
XLI. Sejmik relacyjny w Chełmie 8 sierpnia 1607 r. 101
1. Prolongata sejmiku relacyjnego w Chełmie 8 sierpnia 1607 r. 101
XLII. Sejmik relacyjny z prolongaty w Chełmie 20 sierpnia 1607 r. 102
1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 20 sierpnia 1607 r. 102
2. Respons królewski na poselstwo od sejmiku chełmskiego, Kraków, 28 sierpnia 1607 r. 104
XLIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 6 grudnia 1608 r. 105
XLIV. Zjazd szlachty chełmskiej podczas roków ziemskich w Chełmie 4 maja 1609 r. 105
1. Laudum szlachty chełmskiej zgromadzonej na rokach ziemskich w Chełmie 4 maja 1609 r. 105
XLV. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1609 r. 106
XLVI. Sejmik w Chełmie 15 marca 1610 r. 107
1. Instrukcja dla Piotra Borkowskiego, posła królewskiego na ten sejmik, obóz pod Smoleńskiem, 21 stycznia 1610 r. 107
2. Laudum sejmiku w Chełmie 15 marca 1610 r. 108
XLVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 22 sierpnia 1611 r. 110
1. Instrukcja poselska z sejmiku w Chełmie 22 sierpnia 1611 r. 110
XLVIII. Sejmik elekcji kandydatów na urząd pisarza ziemskiego w Chełmie 9 lipca 1612 r. 117
1. Laudum sejmiku elekcji pisarza ziemskiego w Chełmie 9 lipca 1612 r. . . . 117
XLIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 stycznia 1613 r. 118
L. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 13 listopada 1613 r. 118
LI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 12 stycznia 1615 r. 119
LII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 8 marca 1616 r. 119
1. Instrukcja poselska z sejmiku w Chełmie 8 marca 1616 r. 119

LIII. Sejmik elekcji poborcy w Chełmie 25 sierpnia 1616 r. 124
1. Laudum sejmiku wyboru poborcy w Chełmie 25 sierpnia 1616 r. 124
LIV. Sejmik deputacki w Chełmie 11 września 1617 r. 126
1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 11 września 1617 r. 126
LV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 2 stycznia 1618 r. 126
LVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 12 grudnia 1618 r. 127
LVII. Sejmik wyboru poborcy w Chełmie 5 kwietnia 1619 r. 127
1. Laudum sejmiku wyboru poborcy w Chełmie 5 kwietnia 1619 r. 127
LVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 22 września 1620 r. 129
1. Rozliczenie poborcy na sejmiku w Chełmie 22 września 1620 r. 129
2. Relacja posła ziemi chełmskiej na sejm 1620 r. 130
LIX. Zjazd szlachty w Chełmie 7 października 1620 r. 131
LX. Zjazd szlachty w Chełmie 20–21 października 1620 r. 132
1. Manifestacja i laudum części szlachty zgromadzonej na zjeździe w Chełmie 21 października 1620 r. 132
2. Laudum i remanifestacja innej części szlachty chełmskiej 135
LXI. Sejmik w Chełmie 26 kwietnia 1621 r. 137
LXII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 21 lipca 1621 r. 138
LXIII. Zjazd przed pospolitym ruszeniem w Chełmie 13 września 1621 r. . . . 138
LXIV. Pospolite ruszenie ziemi chełmskiej pod Hrubieszowem 5 października 1621 r. 138
1. Atestacja marszałka sejmiku dla Fryderyka Sapiehy wojewodzica witebskiego . 138
LXV. Sejmik w Chełmie 2 grudnia 1621 r. 139
LXVI. Sejmik w Chełmie 13 lutego 1622 r. 139
1. Laudum sejmiku w Chełmie 13 lutego 1622 r. 139
LXVII. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka ziemskiego w Chełmie 7 czerwca 1622 r. 140
LXVIII. Sejmik deputacki w Chełmie 11 września 1623 r. 141
1. Atestacja marszałka sejmiku Adama Hańskiego 141
2. Protestacja części szlachty chełmskiej przeciwko wyborowi Jana Skaszewskiego na deputata 141
3. Reprotestacja części szlachty chełmskiej popierającej wybór Jana Skaszewskiego na deputata 142
LXIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 9 stycznia 1624 r. 143
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 9 stycznia 1624 r. 143
LXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 16 grudnia 1625 r. 146
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku chełmskiego 16 grudnia 1625 r. 146
LXXI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 15 września 1626 r. 151
LXXII. Sejmik „podatkowy" w Chełmie 11 stycznia 1627 r. 152
1. Laudum sejmiku w Chełmie 11 stycznia 1627 r. 152
LXXIII. Sejmik w Chełmie 6 maja 1627 r. 153
LXXIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 31 sierpnia 1627 r. 153
LXXV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 5 czerwca 1628 r. 153
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 5 czerwca 1628 r. 153

LXXVI. Sejmik w Chełmie 15 września 1628 r. 155
1. Laudum sejmiku w Chełmie 15 września 1628 r. 155
LXXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 12 grudnia 1628 r. 157
LXXVIII. Sejmik wyboru poborcy w Chełmie 27 marca 1629 r. 157
1. Laudum sejmiku w Chełmie 27 marca 1629 r. 157
LXXIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 23 października 1629 r. 158
LXXX. Sejmik posejmowy w Chełmie 11 grudnia 1629 r. 158
1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 11 grudnia 1629 r. 159
LXXXI. Sejmik wyboru poborcy w Chełmie 18 grudnia 1629 r. 159
1. Laudum sejmiku wyboru poborcy w Chełmie 18 grudnia 1629 r. 160
LXXXII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 4 września 1630 r. 160
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 4 września 1630 r. . . . 160
LXXXIII. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 21 czerwca 1631 r. 165
LXXXIV. Sejmik deputacki w Chełmie 15 września 1631 r. 166
LXXXV. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka w Chełmie 6 października 1631 r. 166
LXXXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 19 lutego 1632 r. 166
LXXXVII. Sejmik przedkonwokacyjny Chełmie 3 czerwca 1632 r. 167
LXXXVIII. Sejmik przedelekcyjny w Chełmie 2 sierpnia 1632 r. 167
LXXXIX. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1632 r. 167
1. Rekognicja marszałka sejmiku deputackiego w Chełmie 13 września 1632 r. chorążego chełmskiego Wacława Zamoyskiego 167
XC. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 16 grudnia 1632 r. 168
1. Instrukcja posłom na sejm koronacyjny z sejmiku w Chełmie 16 grudnia 1632 r. 168
XCI. Sejmik w Chełmie 3 października 1634 r. 172
XCII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 14 grudnia 1634 r. 172
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 14 grudnia 1634 r. . . . 173
XCIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 24 kwietnia 1635 r. 179
1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 24 kwietnia 1635 r. 179
XCIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 30 października 1635 r. 181
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 30 października 1635 r. . . 181
XCV. Sejmik relacyjny w Chełmie 24 stycznia 1636 r. 184
1. Laudum sejmiku relacyjnego z 24 stycznia 1636 r. 184
XCVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 9 grudnia 1636 r. 186
1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 9 grudnia 1636 r. 186
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku chełmskiego 9 grudnia 1636 r. . . . 188
XCVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 11 maja 1637 r. 195
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 11 maja 1637 r. 195
XCVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 27 stycznia 1638 r. 198
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 27 stycznia 1638 r. . . . 198
XCIX. Sejmik elekcji poborcy w Chełmie 24 czerwca 1638 r. 205
1. Laudum sejmiku w Chełmie z 24 czerwca 1638 r. 205
C. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1638 r. 206

CI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 25 sierpnia 1639 r. 206
1. Laudum sejmiku przedsejmowego 25 sierpnia 1639 r. 206
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 25 sierpnia 1639 r. . . . 207
CII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 27 marca 1640 r. 214
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 27 marca 1640 r. 214
CIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 25 czerwca 1640 r. 218
1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 25 czerwca 1640 r. 218
CIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 9 lipca 1641 r. 221
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 9 lipca 1641 r. 221
CV. Sejmik deputacki w Chełmie 9 września 1641 r. 228
1. Laudum (fragment) sejmiku deputackiego 9 września 1641 r. 228
CVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 stycznia 1642 r. 228
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 7 stycznia 1642 r. . . . 229
CVII. Sejmik relacyjny w Chełmie 6 maja 1642 r. 232
1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 6 maja 1642 r. 232
CVIII. Sejmik elekcji kandydatów na urząd podkomorzego chełmskiego w Chełmie 26 czerwca 1642 r. 236
CIX. Sejmik deputacki w Chełmie 15 września 1642 r. 236
1. Atestacja marszałka sejmikowego Samuela Mirz Brzezickiego 236
2. Atestacja dziekana katedralnego chełmskiego Krzysztofa Bąkowskiego . . 237
CX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 2 stycznia 1643 r. 237
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 2 stycznia 1643 r. . . . 238
2. Atestacja marszałka sejmikowego Stanisława Stawskiego 245
CXI. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 19 stycznia 1643 r. 246
CXII. Sejmik relacyjny w Chełmie 4–5 maja 1643 r. 246
CXIII. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1643 r. 246
1. Laudum sejmiku deputackiego 14 września 1643 r. 246
CXIV. Sejmik deputacki w Chełmie 12 września 1644 r. 248
1. Atestacja marszałka sejmiku deputackiego z 12 września 1644 r. 248
CXV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 2 stycznia 1645 r. 249
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 2 stycznia 1645 r. . . 250
CXVI. Sejmik deputacki w Chełmie 12 września 1645 r. 260
1. Kwitacja poborców czopowego przez marszałka sejmikowego 260
CXVII. Sejmik elekcji kandydatów na podsędka ziemskiego chełmskiego w Chełmie 24 kwietnia 1646 r. 261
1. Laudum sejmiku elekcyjnego 24 kwietnia 1646 r. 261
CXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 3 stycznia 1647 r. 262
CXIX. Sejmik elekcyjny poborcy w Chełmie 23 czerwca 1647 r. 262
CXX. Sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie 25 czerwca 1648 r. 263
CXXI. Sejmik przedelekcyjny w Chełmie 27 sierpnia 1648 r. 263
CXXII. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1648 r. 263
CXXIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 22 marca 1649 r. 263
1. Laudum sejmiku relacyjnego 22 marca 1649 r. 263

CXXIV. Sejmik „konsultacyjny" w Chełmie 4 maja 1649 r. 266
1. Laudum sejmiku „konsultacyjnego" 4 maja 1649 r. 266
2. Kontrakt sejmiku chełmskiego z Wojciechem Mogilnickim na arendę czopowego z 4 maja 1649 r. 269
CXXV. Popis szlachty chełmskiej pod Chełmem 7 sierpnia 1649 r. 270
1. Laudum sejmiku przy okazji popisu 7 sierpnia 1649 r. 270
2. Popis szlachty pod Chełmem 7 sierpnia 1649 r. 273
CXXVI. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1649 r. 281
1. Laudum sejmiku deputackiego 13 września 1649 r. 281
2. Kontrakt sejmiku na dzierżawę czopowego z Szymonem Mogilnickim . . . 282
CXXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 11 października 1649 r. 284
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 11 października 1649 r. . 284
CXXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 28 lutego 1650 r. 292
1. Laudum sejmiku relacyjnego 28 lutego 1650 r. 292
CXXIX. Sejmik deputacki w Chełmie 12 września 1650 r. 296
1. Laudum sejmiku deputackiego 12 września 1650 r. 296
CXXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 listopada 1650 r. 298
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 7 listopada 1650 r. . . 298
CXXXI. Sejmik relacyjny w Chełmie 16 stycznia 1651 r. 303
1. Laudum sejmiku relacyjnego 16 stycznia 1651 r. 303
CXXXII. Sejmik przed pospolitym ruszeniem w Chełmie 9 maja 1651 r. . . . 306
1. Laudum sejmiku przed pospolitym ruszeniem 9 maja 1651 r. 306
CXXXIII. Popis szlachty chełmskiej pod Chełmem 25 maja 1651 r. 309
1. Laudum podczas popisu pod Chełmem 25 maja 1651 r. 309
CXXXIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 15 grudnia 1651 r. 312
1. Laudum sejmiku przedsejmowego 15 grudnia 1651 r. 312
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 15 grudnia 1651 r. . . 315
CXXXV. Sejmik elekcji kandydatów na sędziego ziemskiego w Chełmie 15 stycznia 1652 r. 321
CXXXVI. Sejmik elekcyjny podsędka ziemskiego w Chełmie 4 kwietnia 1652 r. 321
CXXXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 11 czerwca 1652 r. 322
1. Laudum sejmiku przedsejmowego 11 czerwca 1652 r. 322
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 11 czerwca 1652 r. . . 325
3. Atestacja Franciszka Bądzyńskiego dla rotmistrza Samuela Regowskiego z 27 czerwca 1652 r. 330
CXXXVIII. Sejmik przed pospolitym ruszeniem w Chełmie 8 lipca 1652 r. . . 331
1. Laudum sejmiku przed pospolitym ruszeniem 8 lipca 1652 r. 331
CXXXIX. Sejmik relacyjny pod Chełmem 30 sierpnia 1652 r. 334
1. Laudum sejmiku relacyjnego 30 sierpnia 1652 r. 334
CXL. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 8 marca 1653 r. 339
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 8 marca 1653 r. . . . 340
CXLI. Sejmik elekcji sędziego ziemskiego w Chełmie 21 marca 1653 r. 343
CXLII. Sejmik relacyjny w Chełmie 5 maja 1653 r. 343
CXLIII. Popis pod Chełmem 10 czerwca 1653 r. 344
1. Laudum w czasie popisu 10 czerwca 1653 r. 344

CXLIV. Zjazd przy popisie żołnierza łanowego pod Chełmem 21 lipca 1653 r. . 346
1. Laudum przy popisie pod Chełmem 21 lipca 1653 r. 346
3. Asygnata marszałka sejmiku z 21 lipca 1653 r. 348
CXLV. Sejmik w Chełmie 29 sierpnia 1653 r. 349
1. Laudum sejmiku chełmskiego 29 sierpnia 1653 r. 349
CXLVI. Sejmik deputacki w Chełmie 15 września 1653 r. 351
1. Laudum sejmiku deputackiego 15 września 1653 r. 351
CXLVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 31 grudnia 1653 r. 354
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 31 grudnia 1653 r. . . 355
CXLVIII. Sejmik elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego w Chełmie 12 maja 1654 r. 364
1. Manifestacja szlachty powiatu krasnostawskiego z 12 maja 1654 r. . . . 364
CXLIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 19 maja 1654 r. 365
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 19 maja 1654 r. . . . 365
CL. Sejmik relacyjny w Chełmie 11 sierpnia 1654 r. 369
1. Laudum sejmiku relacyjnego 11 sierpnia 1654 r. 369
CLI. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1654 r. 374
1. Laudum sejmiku deputackiego 14 września 1654 r. 374
CLII. Zjazd „konsultacyjny" pod Chełmem 27 października 1654 r. 378
1. Laudum zjazdu pod Chełmem 27 października 1654 r. 378
CLIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 kwietnia 1655 r. 380
1. Laudum sejmiku przedsejmowego 28 kwietnia 1655 r. 380
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego 28 kwietnia 1655 r. . . 385
3. Postanowienie komisji do kombinacji łanowego 24 maja 1655 r. 389
CLIV. Sejmik relacyjny w Chełmie 8 lipca 1655 r. 390
1. Laudum sejmiku relacyjnego 8 lipca 1655 r. 390
CLV. Zjazd przy okazji pospolitego ruszenia pod Chełmem 13 sierpnia 1655 r. . 396
1. Laudum zjazdu popisowego 13 sierpnia 1655 r. 396
CLVI. Popis pod Hrubieszowem we wrześniu 1655 r. 398
CLVII. Zjazd szlachty województwa ruskiego, bełskiego i ziemi chełmskiej w Zamościu 15 listopada 1655 r. 399
1. Uchwała szlachty województwa ruskiego, bełskiego oraz ziem halickiej i chełmskiej zebranej 15 listopada 1655 r. w Zamościu w sprawie przyjęcia protekcji i poddaństwa króla szwedzkiego 399
CLVIII. Zjazd szlachty pod węzłem konfederacji tyszowieckiej w Chełmie 8 stycznia 1656 r. 401
1. Laudum zjazdu szlachty w Chełmie 8 stycznia 1656 r. 401
CLIX. Sejmik w Chełmie 2 października 1656 r. 403
1. Laudum sejmiku 2 października 1656 r. 403
CLX. Sejmik w Chełmie 3 lutego 1657 r. 409
1. Laudum sejmiku chełmskiego 3 lutego 1657 r. 409
CLXI. Popis pod Chełmem 15 lutego 1657 r. 413
1. Laudum podczas popisu 15 lutego 1657 r. 414
CLXII. Zjazd w Chełmie 26 lutego 1657 r. 414
1. Deklaracja szlachty ziemi chełmskiej 26 lutego 1657 r. 414

CLXIII. Zjazd przy okazji pospolitego ruszenia w Chełmie 9 kwietnia 1657 r. . 416
1. Laudum zjazdu przed pospolitym ruszeniem 9 kwietnia 1657 r. 416
CLXIV. Sejmik w Chełmie 11 kwietnia 1658 r. 419
1. Laudum sejmiku chełmskiego 11 kwietnia 1658 r. 419
CLXV. Sejmik w Chełmie 25 maja 1658 r. 424
1. Laudum sejmiku chełmskiego 25 maja 1658 r. 424
CLXVI. Sejmik elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego w Chełmie 6 czerwca 1658 r. 430
CLXVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 21 czerwca 1658 r. 431
CLXVIII. Sejmik relacyjny w Chełmie 16 września 1658 r. 431
1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 16 września 1658 r. 431
CLXIX. Sejmik z prolongaty w Chełmie 6 listopada 1658 r. 438
1. Laudum sejmiku chełmskiego z 6 listopada 1658 r. 438
CLXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 lutego 1659 r. 443
1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 28 lutego 1659 r. 443
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 28 lutego 1659 r. 446
CLXXI. Sejmik relacyjny w Chełmie 13 czerwca 1659 r. 461
1. Laudum sejmiku posejmowego w Chełmie 13 czerwca 1659 r. 461
CLXXII. Sejmik w Chełmie 27 lipca 1660 r. 463
1. Laudum sejmiku w Chełmie 27 lipca 1660 r. 464
CLXXIII. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1660 r. 466
1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 13 września 1660 r. 466
2. Odpowiedź kancelarii koronnej posłowi ziemi chełmskiej z 12 października 1660 r. 473
CLXXIV. Sejmik elekcji kandydatów na urząd sędziego ziemskiego w Chełmie 14 września 1660 r. 474
CLXXV. Sejmik elekcji kandydatów na urząd podsędka w Chełmie 23 listopada 1660 r. 474
CLXXVI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 marca 1661 r. 474
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 28 marca 1661 r. 474
CLXXVII. Sejmik relacyjny w Chełmie 8 sierpnia 1661 r. 489
1. List króla do szlachty chełmskiej w sprawie podatków z 19 lipca 1661 r. . . 489
2. Laudum sejmiku relacyjnego chełmskiego 8 sierpnia 1661 r. 490
CLXXVIII. Sejmik deputacki (i z prolongaty) w Chełmie 13 września 1661 r. . 494
1. Laudum sejmiku z prolongaty w Chełmie 13 września 1661 r. 494
2. Relacja Bazylego Rudomicza, rektora Akademii Zamojskiej, z wizyty w Chełmie 13 września 1661 r. 496
CLXXVIX. Sejmik z prolongaty w Chełmie 17 października 1661 r. . . . 496
1. Laudum sejmiku w Chełmie 17 października 1661 r. 496
CLXXX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 30 stycznia 1662 r. 499
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 30 stycznia 1662 r. . . . 499
2. Atestacja sejmiku w Chełmie 30 stycznia 1662 r. 508
CLXXXI. Sejmik relacyjny w Chełmie 22 maja 1662 r. 509
1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 22 maja 1662 r. 509

CLXXXII. Sejmik z prolongaty w Chełmie 12 czerwca 1662 r. 510
1. Laudum sejmiku w Chełmie 12 czerwca 1662 r. 510
2. Manifestacja posłów chełmskich na sejm 1662 r. 515
CLXXXIII. Sejmik w Chełmie 26 czerwca 1662 r. 515
CLXXXIV. Sejmik elekcji kandydatów na urząd podsędka chełmskiego 27 lipca 1662 r. 516
CLXXXV. Sejmik deputacki w Chełmie 11 września 1662 r. 516
1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 11 września 1662 r. 516
CLXXXVI. Sejmik deputacki w Chełmie 10 września 1663 r. 518
1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 10 września 1663 r. 518
CLXXXVII. Sejmik w Chełmie 11 września 1663 r. 521
1. Laudum sejmiku chełmskiego 11 września 1663 r. 521
CLXXXVIII. Sejmik z prolongaty w Chełmie 25 września 1663 r. 522
1. Laudum sejmiku chełmskiego 25 września 1663 r. 522
CLXXXIX. Sejmik deputacki w Chełmie 9 września 1664 r. 525
CXC. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 15 października 1664 r. 525
1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 15 października 1664 r. . . . 525
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 15 października 1664 r. . . 528
3. Protestacja części szlachty chełmskiej przeciwko ważności sejmiku. . . . 543
4. Atestacja sejmikującej szlachty chełmskiej z 18 października 1664 r. . . . 545
5. Reprotestacja marszałka sejmikowego przeciwko protestacji wniesionej do ksiąg chełmskich w związku z sejmikiem przedsejmowym w Chełmie 15 października 1664 r. 546
CXCI. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 19 lutego 1665 r. 549
1. Protestacja części szlachty chełmskiej w związku z rozerwaniem sejmiku przedsejmowego w Chełmie 19 lutego 1665 r. 549
CXCII. Sejmik deputacki w Chełmie 14 września 1665 r. 550
1. Laudum sejmiku deputackiego 14 września 1665 r. 550
2. Instrukcja dla Marcina Orchowskiego, posła sejmiku z 14 września 1665 r. do króla 556
CXCIII. Sejmik w Chełmie 12 października 1665 r. 558
1. Laudum sejmiku chełmskiego 12 października 1665 r. 558
CXCIV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 3 lutego 1666 r. 560
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 3 lutego 1666 r. 560
CXCV. Sejmik „konsultacyjny" w Chełmie 16 sierpnia 1666 r. 576
1. Laudum sejmiku chełmskiego 16 sierpnia 1666 r. 576
CXCVI. Sejmik deputacki w Chełmie 13 września 1666 r. 580
CXCVII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 28 września 1666 r. 580
1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 28 września 1666 r. . . . 580
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego w Chełmie 28 września 1666 r. 583
CXCVIII. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 7 lutego 1667 r. 600
1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 7 lutego 1667 r. 600
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku w Chełmie 7 lutego 1667 r. 603

CXCIX. Sejmik relacyjny w Chełmie 2 czerwca 1667 r. 620
1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 2 czerwca 1667 r. 620
CC. Sejmik elekcji kandydatów na urząd pisarza ziemskiego chełmskiego w Chełmie 4 lipca 1667 r. 625
1. Laudum sejmiku elekcji kandydatów na pisarza ziemskiego chełmskiego w Chełmie 4 lipca 1667 r. 626
CCI. Sejmik w Chełmie 25 lipca 1667 r. 628
1. Laudum sejmiku szlachty chełmskiej w Chełmie 25 lipca 1667 r. 629
CCII. Sejmik deputacki w Chełmie 12–13 września 1667 r. 631
1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 12–13 września 1667 r. 631
CCIII. Sejmik przy okazji popisu szlachty chełmskiej w Chełmie 19 października 1667 r. 635
1. Laudum sejmiku przy popisie w Chełmie 19 października 1667 r. 636
CCIV. Sejmik podczas popisu szlachty w Chełmie 31 października 1667 r. . . . 640
1. Laudum sejmiku przy popisie w Chełmie 31 października 1667 r. 640
CCV. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 14 grudniak 1667 r. 644
1. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego w Chełmie 14 grudnia 1667 r. 644
2. Protestacja Aleksandra Bobrowskiego przeciwko napastującym go podczas sejmiku przedsejmowego 14 grudnia 1667 r. w Chełmie 658
CCVI. Sejmik relacyjny w Chełmie 16 kwietnia 1668 r. 659
1. Laudum sejmiku relacyjnego w Chełmie 16 kwietnia 1668 r. 659
CCVII. Sejmik z prolongaty w Chełmie 8 maja 1668 r. 663
1. Laudum sejmiku chełmskiego 8 maja 1668 r. 663
CCVIII. Sejmik nadzwyczajny podczas roków ziemskich w Chełmie 5 czerwca 1668 r. 665
1. Uchwała szlachty zgromadzonej na roki ziemskie w Chełmie 5 czerwca 1668 r. 665
CCIX. Sejmik przedsejmowy w Chełmie 23 lipca 1668 r. 666
1. Laudum sejmiku przedsejmowego w Chełmie 23 lipca 1668 r. 666
2. Instrukcja posłom na sejm z sejmiku przedsejmowego w Chełmie 23 lipca 1668 r. 669
CCX. Sejmik z prolongaty w Chełmie 13 sierpnia 1668 r. 678
1. Laudum sejmiku chełmskiego z 13 sierpnia 1668 r. 678
CCXI. Sejmik deputacki w Chełmie 10 września 1668 r. 682
1. Laudum sejmiku deputackiego w Chełmie 10–11 września 1668 r. 682
CCXII. Sejmik przedkonwokacyjny w Chełmie 15 października 1668 r. 684
1. Awizo chorążego chełmskiego Jana Karola Romanowskiego do szlachty chełmskiej w sprawie przeniesienia zapowiadanego sejmiku z 28 września na 15 października 1668 r. 685
2. Laudum sejmiku przedkonwokacyjnego w Chełmie 15 października 1668 r. . 685
3. Instrukcja posłom na sejm konwokacyjny z sejmiku przedkonwokacyjnego w Chełmie 15 października 1668 r. 690
Indeksy 699
Wykaz skrótów 699
Indeks osobowy 701
Indeks geograficzny 723

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LUBLINIE

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

ISBN 978-83-926895-9-1
ISBN 978-83-7784-418-2